2 400 40 Bata MADE IN SPAIN

del Colegio de la Compª de Jesus de Granada S.R. R-11963

Summa Domini Armacani in

Questionibus Armenorum nouiter impressa
Et correcta a magistro nostro Johanne
Iudoris Cum aliquibus Sermo
nibus eiusdem de Christi
dominio

✠

Venales habentur in vico diui
Jacobi sub Lilio Aureo

Spectatissimo viro fama sup sydera noto magistro Guillermo le gras Insignis ecclesiero thomagensis decano dignissimo suus discipulus Iohannes Sudoris plurimā dicit salutē.

DRISCA antiquorū gentilitas virvndecunq; doctererum gestarū scriptores olim nōmodo honoribus at innumeris affecit bonis. Athenienses enim thucididē eorū moderatorē quia sacrorum dictator erat archanorū ab exilio reuocarūt Alexander thebas euertens pindari domui pepercit flaggerāoppidū ob aristotelē restituit & nō imerito qm̄ si verū intueri gestiamus cōperiemus q; ni forent litterarū tyrocinia atqui dadalea eruditorū ingenia oblittera rēt sacre militie pfessores iuris pōtificii interprætes ecsarū instituta & gloriolorū principū gesta. Nemo sane cyrū alexandrū magnū pompeiū tribus fulgentē triūphis fabios scipiones in memoriā reduceret nisi eos luculenti scriptores in litteras retulissent nisi monumētis librorū posteritati cōmēdassent inter quos sicutisacra(ceteris præstat scientis)sophia sic diuinorū theoreumatū contēplatores quibussuis aliis præstātiores censentur quibus nulla laus posse sufficere videtur quisplendor qui nauicule petri columne solidissime qui domiciliū theatrū; virtutis & sanctimoniæ michi p̄cipue videātur quorū doctrina fulget ecclesia vt sol & luna Nō eni sapientissime vir disceptatur q̄stio de lana caprina vt placet satyrico nec de paupere regno vt inquit statius sed de sacrosancte militātis ecclesie strenuissimis militibus q̄ perdii pernoctes feraci theologie solo intisterūt vt mirū sit quantā laudē in theologica palestra sint promeriti Si eni vir cōspicue exactius eorū laudibus insundarē momētadecrescerēt vesper rueret meridies langueſceret intempestiua gallicinia noctui haud sufficerēt eos claros reddere in terris quorū noia sunt scripta in celis Et quia reuerendus in xp̄o pater archipr̄sul armacanusvnus eorū p̄cipuus inspectatur adviuū oia enodans nichilq; p̄termittēs quod ad rē attinere videtur Eius doctrinā(elapsis tēporū curriculis)sub modio positam eius ingeniū subtile & viuax incredibilēq; pene memoriā oīantē in oīm propatulū lectitandā licet nusq̄ antea impressioni demandatā ingēti labore curaui vt censeant omēs ipsū sibi maximū adiecisse decus maximāq; pepisse glorā Ea de re vir doctissime subdubitaui diuscule si in lucē eius egregia opa ederē. non inscius q; diuinis sanctionibus maledica nōparcit lingua ne ineptulus ār ridiculus iudicarer ad hmōi opa i lucē ,ppalanda oī tm̄ semota hesitatiōe ac̄io ppendens q; nulli infestiores cōspiciūtur inimici q̄ occiū & quies) ezechiele attestāte sodome pcm̄ fuit occiū Aamō ioccio sororē thamar sollicitauit salomō occiādo idolatrauit & israel post deos alienos abiit(vt potui q̄castigate hunc librū tue dignitati transmittēdū elaboraui qm̄ ille esq viuā i ci gnē virtutis pfers spē ciē quē nō ,pstrauit sz extulit nō deformauit sz honestiorē reddidit litterarū vallū seu fulcimentū idcirco litteratorū obliuia nusq̄ capiūt tuā reuerētiā sz virtute & fama p̄ditus magnanimus vniformis cōstās a pd te sp vnoq; vultu & aio trāqllo placidā degēs vitā lrās; tirōes colis amas eis exsarcinulis tuis optulādo qd nōmō in laurea nra doctorali effeciſti sz oli multipharie multisq; modis & si gras repēdere nō sit opis nre attū hūc tue reuerentie direxilibellum percupiēs vtscd; nomē tuū sit & laus tua tu es em̄ piguis det tibi tādē dns de rore celi & piguedine terreyt ieternū viuas & vltravale ex cymba nostra nauarrica quintoidus Iulii.

Ad colendissimum magistrum nostrum
Iohannem Sudoris huiꝰ opis correctorē.

Florida dant rigidi mortalibus arua labores
Que pia graminco corpora flore tenent.
Sudores virtutis habent præclara serene
Præmia regificus quem comitatur honos.
Sic honor a sudore venit sic certa merentur
Bellica sudores. cuncta labore fluunt.
Non nisi sudores retinent cognomina fame
It probus etheree sudor in astra domus.
Que tuba quis sonitus sanctum laudare negabit
Sudorem sterilis nemo vidisse probat.

Sudorem veneretur homo si viuere querat
Sudore assiduo nam datur alma quies.
Ardua gens igitur calamis canat acta sonoris
Quæ sudore cadunt est labor ille leuis.
distticum
Sudauit doctor sacra sudoris in arte
Barbara ne armeniū scripta referret opus.
distticum
Sudoris meminisse iuuat dat sudor honorem
Sudasti satis est præmia sudor habet.

Tabule

¶ Huic operi adieci breuē tabulā quia in quoꝫ libro habes tabulā particularē in principio.

ACtus p quos p animā excercitatos poſſit argui ipſam eſſe ſuppoſitatam libro ſ.ca.22.
Actus ſacerdotalis ordinis qui ſunt et qui fuerunt in xp̄i apl̄is. li.2.ca.2
Actio ſatiſfactoria meritoria nunq̄ ex toto propeccato penſatur nec minus etiam premiū eternum meretur q̄ ſi non eſſet ſatiſfactoria li.13 capitulo 18.
Actus videndi deum clare eſt ſecundum quid et quodāmodo infinitus li.14.ca.24.
Nulla actio dei ad extra cauſa eſt aut eſſe poteſt producibilitatis rerum contingentium li.16 capitulo 8.
Actio ſuſtentatiua dei alia eſt ab actione cauſatiua li.17.ca.9
Actus quilibet voluntatis eſt ineuitabilis pſuadetur & ſoluitur li.17.ca.29.&30.
Adam non penituit in paradiſo & veriſimile eſt q; concubuit anteq̄ penituit li.8.ca.29.
Dato q; adam ante concubitum penituiſſet ad huc filios iniuſtos genuiſſet li.8.ca.29.
Omne agens eſt ſimile cum ſuo immediato effectu li.17.ca.12.&13
Agere creaturas dicit deus ſex mōis li.17.c.15.
Amor creatus producitur a verbo creato & aſpeci per verbum & eſt ſimilitudo proceſſus ſpiritus ſācti a verbo. li.6.ca.3.
Amor non ſolum ab obiecto ſed etiam a mente procedit effectiue ibidem.
Pro adminiſtratione ſacramentorū aūt alterius ſpiritualis doni dei nō licet cenſum aūt aliquod donum aliud accipere li.8.ca.9
Angeli in cognitione p̄nt p̄ficere li.2.ca.22.
Angelus bonus & malus conſiderādo corpus ſine vnione ypoſtatica quid p̄nt p illd excercere libro. ſ.ca.25.
Anima chriſti libera dei actione nō naturali eſt creata ſicut & corpꝰ eius ſecus de aliis ibi.c.26
Anime humane p productionē primorū parentum naturaliter adeo producuntur li.8.ca.25.
Anime alique ante iudicium in inferno p̄niūtur li.ſ.&.ca.19.vſq; ad 23.excluſiue
Anime iuſtorum ante finale iudicium non fuerunt in locis tormentorum licet fuerūt in inferno & multa alia. ibidem ca 8.
Anime iuſtorum ante iudicium finale premiantur præmio beatifico li.12.ca.2.vſq; ad 16
Anime impiorum ſtatim poſt mortem puniuntur in inferno ibidem.ca.6.
Anime omnium iuſtorum paruulorum & aliorum extracte fuerunt de lymbo & beatitudine ibidem ca.22.
Anime decedentes inveniali peccato ſine ſatiſfactione puniuntur in purgatorio ſtatim poſt mortem ibidem ca.34.vſq; ad finē libri.
Anime ſeparata iuſte puniuntur ſine corpore libro 13.22.&.23.ca.
Anima rationalis nō eſt facta mortalis, nec ſciētia eius dependet a corpore tanq̄ a ſubiecto & ipſa eſt primum ſubiectum actuum immanētiū ibidem ca.23.
Anime ſeparate qualiter puniuntur ab igne corporali ibidem ca.25.
Angeli ſuperiotes tradunt diuinum radium inferioribus miniſterialiter ſicut ſacerdotes. ſſ. libro 14.ca.13.
Angeli boni non merentur premii augmentum nec mali ſupplicii li.15.ca.22
Probabile videtur q; nec anima xp̄i nec aliqua alia p̄uideat futura in verbo intuitiue li.16.ca.4.
Annichilans non anichilat agendo ſed potentiam ſuſtentatiuā ſubſtrahendo li.14.ca 24.
Aqua an ſit neceſſaria in conſecratione calicis et quantum debet apponi li.9 ca.9
Argumento oſtenſiuo ex neceſſario non ſequitur contingens nec ex contingenti impoſſibile ſed argumento ex auctoritate ſic & quomodo debet in talibus accipi neceſſitas & impoſſibilitas li.13.ca.1.
Quos articulos legis cuiuſcūq; approbate p aliam legem lex approbant affirmat ſeu roborat et quos non ca.3.li 19.
Auctor ſcripture quis poteſt tripliciter intelligi libro 1.ca.2.
Auctor ſcripture redargui non poteſt de falſitate āt errore nō quo ad ea q̄ imediate aſſerit ibi.
Auctoritas legis moyſi probatur ex nouo teſtamento li.18.&.23.ca.
Auctoritas omniū librorū noui teſtamenti oſtēditur ex decreto eccleſie ibidem ca.8.
Auctoritas que eſt ex decreto eccleſie & que impugnatur & ſoluitur ibidem 9 ca 10 ca.
Auctoritas pauli apoſtoli oſtēditur ex dictis petri luce 2.ca li.19.ca.12.
Auctoritas legis noue eſt validiſſima & habet doctoreſ multos ibidem ca.13.

B

Baptiſmus habet certam formā ſecundum certam formā verborum li.8.ca.1.

Index

In baptizando noluit christus trinitatem & trinitatis auctoritatē exprimere vocaliter baptizādo ibidem ca.2.
Baptizare precipue in nomine christi sicut quā doq; fecerunt apostoli nunc non licet & quę sit causa ibidem ca.6.
Baptismus sicut & circuncisio veteris legis iustificat paruulos que propter paruulos fuerāt principaliter instituta ibidem ca.2.
Baptismus aut aliquid habens similes effectus debet precedere sacramentum confirmationis libro. 9.ca.18
Omnis baptizatus recipit spiritum sanctum licz non secundum omnes effectus eius ibidē ca.21.
Baptizati post receptionem spiritus sancti gratiam recipiunt licet nō vi sacramenti & qualiter ibidem ca.20
In baptismo rite suscepto datur plena remissio peccatorum quoad culpam & penam non autē sic de aliis sacramentis & qualiter ibidem ca.8
Benedictio promissa cunctis gentibus non erat prosperitas temporalis sed salus spiritualis li.3. capitulo 2.
Benedictio ista generalis vna est & ideo collata non exspectanda & fructus eius eius semper perseuerabit in aliquo ibidem li.3
Beneficium symoniace acquisitum nō licet retinere nec est aliud remedium nisi dimittere libro 10.22.&.23 ca.
Beatitudo est merces debita pro operibus meritoris & quō intelligitur gratia dei vita eterna ersimilia consonantia vitā eternam dari ex gratia li.12.ca.26
In benedictione leui iude & ioseph christus et lex eius prænunciabantur li.19.7.&9.ca.

C

Caput ecclesie est christus & rōana ecclesia nec propter duo capita ecclesia est mōstruosa & qualiter li.7.&23.
Carentia iusticie ostenditur possibilis in omnibus ab adam descendētibus per exemplum de catulo li 8.ca.16.
Carentia iusticie non est semper iniusticia ibidem ca.23
Causa effectiua rei est causa euitabilitatis vel in euitabilitatis ibidem li.26.ca 6.
Causa prior in tempore per actionem cause posteriōris potest respectu certi effectus nunquam fuisse causa & q voluntas diuina per actionem cause secūde nunq; fuisset causa respectu alicui⁹ effectus libro.16.2.&.12.ca.
Causa diuersitatis trāslationū & q nō sp est periculū falsitatis pp diminutionē li.19.&.23.ca.
Cerimoni alia & legalia nō moralia dicūtur re probata & qualiter & quō itelligat li.4.ca.33.
Cecum esse aliquid naturaliter est impossibile nisi improprie li.8.ca 17.
Celeritas expeditionis negocii penes quid attendatur & dicit i tritico & celeriter li.13.ca.14
An cibus aliquis sit xpianis illicitus & prohibitus li.9.ca.8
Circunsio non habet effectum iustificandi seu gratiam conferendi li.4.ca.31.
circūcisio ē euacuata p baptismū xpi. ibid.c.34.
Circūcisio i lege veteri nō oēs gētes vr obligabat sicut nūc baptismus & qualiter & a quo excusat nō seruātes legē euāgelicā li.4.ca.38. 39
Nunq; legitur in scriptura q xps alteri q petro tradidit claues regni celorum li 7.ca.3.
Consecratur ita vere in vna lingua sicut in alia. li 9 ca.1.
An cōsecratio cōuersiua panis pcesserit platio nē verborū xpi dūtis accipite & māducate &c. ibidem ca.2.
Conuenientia seu ydemptitas in relatione maiorem ydemptitatem non arguit nisi in re quę non est summa ydemptitas li.6.ca.13.
Corpus christi nō omnibus indifferenter cuiuscunq; eratis est ministrandū ibidem.ca.8.
Corpus xpi ē eccliа ic3 similitudin ē quādam libro ſ.ca.15.
Cōiugia vera non dissoluuntur nec dissolui possunt auctoritate ecclesie nisi i casu a dño expresso libro 10.ca.27.
cōiugia eē nō pūt nec decet i quo3 gradu consanguinitatis & affinitatis & qualiter ibidem. folio. 28.29.&.30.ca.
Contra contingentiam futurorū ponūtur radices li.15.ca.2
De coopatiōe imediata dei āt virtutis moralis cū volūtate quo ad actus itētionē li.17.ca.6.
Quomodo deus cooperatur creature in omni tempore suo ibidem.16.&.17.ca.
Cooperatio dei in opere creature non tollit libertatē cōtradictionis ibidem.19.&.21.ca.
Deus non coagit sic creaturis vt velut produce reipsis nollentibus ibidem ca.2.
Coagit deus voluntati in productione actus meritorii ibidem.ca.2017.li.ca.p.3.
Qualiter simpliciter cōtigētia quandoq; necessaria asseruntur in scriptura ibidem.28.
Vtramq; partem contradictionis deus potest iuste excercere D ibidē ca.31
Datio legis noue pertinet ad generalem benedictionem libro.3.ca.7

Tabule

Damescenus non videtur sensisse.ſſ.n on proceder a filio libro.6.ca 2.
Dāpnati seu priuati pmio pro operibus suis merit oris præmi abuntur & quare. li.13.ca.19.
Decem mandata seruari debebant ante christi resurrectionem ad litteram libro.4.ca.34.
Deus nec ē necesse potest parsalicuius suppositi libro. 2.ca.19.
Deus & angeli corpora velut indumenta quandoq; recipiunt ibidem.ca.21.
Deus dicendo fe gignit verbum li.6.ca.3.
Deffectus & priuatiōes quos ex pctō primorū parentū incurrimus quomodo possunt dici pecata & vicia libro.8.ca.18. &.27.
Debitum fuit christum incarnari & redimere genus humanum & qualiter li.12.ca.19.
Delinquens grauiter extrahit in dispositionē effectus & reddit minus prōptum ad opera solita per agenda li.13.ca.2.
Dissipatio quatuor magnorum regnorum &c. probat christum iam venisse li.3.ca 4.
Dyabolus apparuit i effigie samuelis li.6.c.26
Differentia inter dare & mittere li.16.ca.7
Dyonisius pauli discipulus refert in epistola de morte apostolorū petri & pauli se audiuisse &c libro 7.ca.4.
Dominium temporalium & ministeriū eorum non pertinet ad ecclesiasticam dignitatem libro libro.11.ca.1.
Verum dominiū nullus habet existens in peccato mortali li.10.ca.4

E

Ecclesia romana dignitatem primitatis non accepit ab aliquo terreno principe li.7.ca.27
Ecclesia ero solimitana aut anthiochena nō arguit primitatem earum supra ecclesiam romanam ibidem 25.ca.
Effectus primus aduētus christi est benedictio omnium gentium li.3.ca 1.
Effectus baptismi est triplex li.4.ca.10.
Effectus confirmationis sacramenti quis sit & qualiter.ſſ.in die resurrectionis & in aliis sacramentis non dicitur cōfirmatio &c. ibidē 15 16 et 17.ca.
Effectus principalis sacramenti vnctionis ibidem ca.25.
Efficacia multiplex orationis vere pro alio ibidem ca.25.
Effectus sacramenti vnctionis sunt tres ibidem capitulo 26.
Electio proprie non est vnius hominis arbitrio committenda li.7.ca.19.
Eligere papam per sortem non est nunc temporis præsumendum quod nisi in casu non esset simpliciter illicitum ibidem ca.20.
Eligibilius est asperius affligi q minus aspere vt citius transeatur ad gloriam & mitius etiam agitur &c. li 13.ca.12.
Episcopus vltra potestatem ordinis nichil habet nisi curam & sacerdotes ab apostolo christi nominantur li.11.ca.5.
Errores quatuor cuiusdam athanasii greci circa purgatorium suffragia & satisfactionē peccatorum li 13.ca.2.
Euuangelium aliqua cōtinet de christo quæ ita apud omnes gētes sunt diuulgata q negari nō possunt libro ca.8.
Excusatio 70. interpretum & q non omnis diminutio in translatione contrarietatem agit. li.19.22et 23.cap.

F

Filio non repugnat spirare li.6.ca.2.
Filius nō fuit missus in humana natura a seipso nec a spiritu sancto licet omnes intrauerunt ibidem ca.7.
Filius in diuinis si per impossibile haberet secundum & secūdus tertium sequit necessario & essentialiter spiritus sanctus ab omnibus ibidē capitulo. 13.
Fieri aliquid in nomie alicuius quid sit li.8.c.2
Filii sacerdotū sunt illegitimi & inhabiles ad ecclesie beneficia.
Forma baptizandi quam voluit christus omnes obseruare in ecclesia. libro.4.&.5.ca.8.
Forma certa verborum in consecretione corporis & sanguinis qualiter sit requisita li.9.ca.10.

G

Greci super diffinitione articuli de processione ſ.ſ non vocati fuerunt ad consilium lateranense & qualiter fuerunt tamen vocati ad consiliū lugdu. li.6.ca 9.
Græcos non videtur latere processionem.ſſ. seq exscriptura li.6.ca.22.

H

Homo naturaliter & veraciter dicitur parēs hominis geniti sicut alia animalia respectu suorū genitorum li.ca.25.
In hūanitate a xpo assūpta hitat & erat pr & spiritus sctus & vltra hoc filius aliter li.5.ca.23.
Humana natura in christo nō fuit mutata in diuinam 20.31 32.ca.
Iherusalem syon israel rationabiliter in scriptura accipi possūt pro congregatione iustorū viatorum li.4 ca.13.

li. 8.

Index

Ignorantia excusat a pcō & quare libro. 15. c. 25
Ignorantia inuincibilis quomodo excusat ab obseruatione diuini præcepti libro 8. ca. 1.
Ignis purgatorius sicut & ignis infernalis, p voluntate diuina affligit libro 13. ca. 12.
Imperium romanum cuius tempore surrexit imperium christi designatur p quattuor bestias danielis libro 3. ca. 5.
In fide nichil est admittendum vnde sequatur personarum confusio li. 5. ca. 24
In incarnatione vnius persone non infertur incarnatio alterius ibidem. ca. 24.
In pertinēte alicui proposito appositio siue sub tracto ex hoc nullū requit in cōueniēs li. 6. c. 2.
In diuinis quicquid no est hoc impossibile esse includit contradictionem ibidem.
Intentio conferentis incolaōe baptismi & aliorum sacramentorum est necessaria. lib. 8. ca. 8.
Instrumentum potest dici deus hominis generantis in generatione alterius hominis ibidem capitulo. 24
Intrudere se in curiam ecclesiasticam nulli licet ibidem ca. 6
Inpotentia qnomodo aliquē excusat ab apostolis ibidem ca. 36.
Infideles non habent verbū diuinū similiter illi quibus dominantur lib. 20. ca. 1
Apud inferos non est ratio neq; sapientia quomodo inteligitur. libro. 12. ca. 25
Infantibus circuncisis debebatur sicut nunc debetur baptizatis beatitudo & qua iusticia eis debebatur libro. 12. ca: 23.
Indulgentiæ conferuntur virtute meritorū xpi et vite ipsius libro. 13. ca. 20
Indulgentie si quandoq; sunt superhabundantes nunquid tamen superflue sunt bidem
Indulgentiæ conferri debent causa & motiuo & quibus causis &c. ibidē. capi. 21.
Indulgentiæ quandoq; conferri possunt & iuste minus meritis & minus iustis ibidem.
Inuisibilis dicitur deus quattuor modis. li. 14 ca: vsq; ad cap. 24
Infallibilitas scripture & excusatio a mendatio possibili in scriptura libro. 16. ca. 10.
Ira duplex naturalis & rationis li. 2. ca. 25.
Iudei habēt quedam librum intitulatum de generatione iesu nazareni in quo multa continentur de suis miraculis libro. 2. ca. 8.
Iudei xp̄m vendiderunt & emerunt li. 3. ca. 20.
Iudei fideles in principio predicationis aposto lorum seruabant legem de consilio apostolorū libro. 4. ca. 34.
Iustua ex fide viuit quomodo intelligitur. li. 8. capitulo. 8.
Non sequitur iusticia non potest infantibus esse naturalis ergo iusticia non potest eis in esse ab ortu. ibidem ca. 19.
Iustū est & natura lev homines naturaliter propagati ab adam ab origine sint iniusti idē. 20. et 22. cap.
Ius successionis regum & principum quādo est verum & vltimū li. 10. ca. 3.
Iustum dicitur aliquid tripliciter & obicit̄ multipliciter q; vita eterna non debetur alicui iusticia exigente li. 12. ca. 17.
In iudicio finali quid reddetur pro premio beatis an illud quod habent an aliud ibidē. ca. 20.
Multi iudeorū excusantur a peccato obiust dānabile de non recipiendo legem xp̄i li. 19. ca 15:
Simplices iudeorū quare excusantur suis doctoribus obedientes ibidem. ca. 17.

L

Latini tenētes spiritum sanctum procedere a filio excusant ab anathemate lateranēli in cōsiliis præmissis libro. 6. ca. 9.
Laus & honor reddatur non per modum præmitt sed per modum debite reuerentie li. 15. c. 13.
Lex data pro filiabus saphat data fuit pro omnibus tribubus israel libro. 4. ca. 16.
Lex temporalis & si promulgetur perpetuo obseruanda nichilominus quo ad eius perpetuitatem cum moderamine accipitur ibidem
Lex vero non permittit matrem cum filio copulari coniugaliter libro 10: ca 8.
Lex euuangelica est firmior legem machometi libro. 18. ca. 27.
Lex vetus & noua approbantur per legem sarracenorum ibidem a ca. 10. vsq; ad. 18.
Lex noua non est corrupta in suis pricipalibus articulis nec ante nec post tempora apostoloru3 folio. ibidem. 18. & 2. cap.
Lex euangelica maioris constat auctoritatis q̄ lex antiqua li. 19. ca. 1.
Lex noua abicit legē antiquam quo ad figuralia ibidem. 3. & 4. capi.
Lex noua a iudeis debuit & debet obseruari folio. ibidem ca. 5
Lex antiqua mirabiliter est cōfirmata sicut noua & ad discernendum bonum angelum a malo. ibidem. 3. & 24 capi.
Libertas cōtradictiōis i actibus hūanis repit scd3 apl'os 3nia3 & scripturā sacrā li 17 p totū.
Qui libri ve. testi ab hebre. nō recipiūtur tāq; autentici. li. 18. ca. 1.

Tabule

In locutionib⁹ exceptiuis christi recipitur vna particula in diuinis omnes dicimus esse acceptas. libro. 6. c. 5:
Lumen diuinum est deus licet pluraliter dicitur libro. 14. cap. 10. & 11
Carta legis moysi quam Esdras manu propria conscripsit seruatur bononie in domo predicatorū libro & c. 11. & libro. 9. c. 10.

M

Mandatum legis non obligat nisi ad illa duntaxat que in noua lege. s. in scriptura euāgelica aut apostolica per decretum ecclesie approbantur. lib. 4. c 33
Maiorītas aliqua est in capite cum corpore que non est in solo capite seu principe Et princeps seu caput a toto collegio mitti potest. li. 7. c 8
Maria & martha fratri suo lazaro vitā suis orationibus impetrarūt. lib. 12. c. 15.
Merces quomodo vocatur illud quod redditur in finali iudicio. lib. 12. c. 21.
Missionis christi multiplex effectus ostēditur in scriptura & aduentus sui multa sunt signa & multiplex circunstantia persone loci & temporis libro. 3. c. 7
Mittere semper auctoritatem cōnotat in mittente & missū notat esse nuncium aut legatum mittentis. libro. 6. c. 7
Missam expedit populo omni die celebrari. libro. 9. cap. 1.
Plures misse possunt vno die in vno altari celebrari, lib. 9. c. 11.
Miracula fieri apud incredulos non est inconueniens libro. 19. ca. 29
Quattuor sunt genera verborum numeratorū ex quo genere vsi sunt nostri sancti apostoli. libro. 29. capi. 28.
Quomodo opera miraculorum legem auctorisant
Modus curandi & generandi res est duplex. libro. 8. ca. 24.

N

Naturale & esse a natura non sunt idē. li. 8. c. 18
Naamam sirus symonie peccato excusatur nō obstante q; dederit munera giezi li. 10. c. 21
Nomen bonitatis est fructus generalis benedictionis. li. 3. cap. 6.
Nouem mandata tabularum seruamus litteraliter quia erant vere moralia. li. 4. cap 34.

O

Obseruatio circuncisiouis ieiuniorum festorū solēnitatum legis antique obicitur nō esse reprobata lib. 4. c. 33.
Obseruans legalia ponens spē, in eis euacuatus est gracia ibidē 21. 31. cap.
Obediendum est romano pontifici in licitis & honestis sub pena dampnationis eterne libro. 7. cap. vltimo
Obedientia prelatorum qnomodo excusat. libro 19. ca. 17.
Obligatio ad penam in iustificato per gratiam remanet culpa remissa. lib. 13. ca. 3
Obligatus minus cicius q̄is quandoq; non celerius a pena liberatur lib. 13 c. 14.
Oblationes impiorum seu in peccato mortali existentiū quomodo prosunt defunctis ibidem capitu: 17.
Oblationes & sensus licet accipere pro laboreministrandi sacramenta lib. 10. c. 10.
Quare omnium sciens & quare omniū patiens deus dicatur & quare in plurali dicatur cogitationes & voluntates scriptura deo attribuit lib. 16. capi. 7.
Opera trinitatis ad extra sunt indiuisa. libro, 6. capitulo. 7.
Opus satisfactionis meritorium duplex habet premium lib. 13. c. 17
Opus satisfactorium debite factum est magis meritorium vite eterne q̄ alia similia nō satisfactoria ibidem.
Opus ad hoc quod sit laudabile aut vituperabile exigitur conditionis libertas. libro. 15. c. viceſimo secundo
Origo huius nominis israel. li. 4. ca. 17
Ad ordines sacros nullus iure hereditario debet aut pōt promoueri lib. 4. c. 5.
Ordine causalitatis res prius est futura q̄ presita. lib. 16. c. 11.

P

Pater & christus homo dicuntur vnum triplicister. lib. ca. 2. 25
Pater solus est ita sufficiens principium spiratiuū sicut simul pater & filius & filius solus libro. 6. capi. 13
Patriarcha grecorum germanus & alii prelati vocati ad concilium lugduñ. afferuerūt in diffinitionem & diffinitionem approbāt articuli de processione spūssancti li. 6. c. 9.
Papa leo tertius in tabula argentea ob amore3 fidei romane reliquit symbolum editum de communi consentu grecorum & latinorum qd̄ cantatur in missa sine addito filioq; procedit ibidem.
Papa grecus an prius sit summus vel romanus

Index

vel ēconuerſo &c. arguitur pro & contra vide lib.7.ca.17.
Papa nō debet in primatu apoſtolico ſuccedere per nom iriationē per predeceſſorē tantum ibidem. c.19.
Parētes propinqui cur non tranſmittūt vicia in filios nec primi parentes omnes ſuos deffectus libro.8.c.21.
Paruuli & alii non baptizati qui peccatum actuale non cōmiſerunt non punientur peua ſenſus ibidē capitu.19
Per paradiſum quid intelligitur cum dñs dixit latroni hodie mecum eris in paradiſo. li.2.cap.1
Paulus circuncidit thimotheū ne iudei ad fidē conuerſi ſcandalizarentur. lib.4.c.34
Paulus reprehendit petrum dicens eū coegiſſe gentes iudaizare. lib.4.c.vlti.
Perſona que concepit & loco conceptionis poſita in ſcriptura oñdit chriſtum eſſe meſſiam. .li.3.capitulo 10.
Peccatū in ortu hominis cōtractum ſolū eſſe penam obicitur lib.8. ca.13.
Penam dampni incurrunt oēs infideles licet nō incurrunt oēs penam ſenſus eternā.li.19.ca.17
Peccatum in ortu contractum non eſſe ſolū pœnam dampni oñditur ibidē.14. &.15.
Peccatum āt iuſticia que oritur cū paruulis nō eſt a deo auctore & quare ibidem
Peccatum actu ale nullus poteſt in alium tranſferre q̄is bene ad penam parentes filios poſſūt per ſuam iniuſticiā obligare & quō intelligitur q̄ filii puniuntur de peccatis parentum ibi.c.32
Peccatum aliquod eſſe irremiſſibile videtur p̄babile iuxta ſcripturā lib.9.c.17.
Petrum nō fuiſſe caput et principem apoſtolorum obicitur. lib.7.cap.1.2.
Petrum fuiſſe caput apoſtolorum probatur ibidē.ca.3.
Petrus confirmauit fidem io.per introitum in monumentum ibidem.34. &.5.capitu.
Petrus mathiam diuina ſorte electum ſuſcepit ad numerum apoſtolorum tāq̄ princeps apoſtolorum ibidē. c.5
Petrus ſoluit didragma pro ſe & xp̄o ſolum & non pro aliis apoſtolis & qualiter ibidē.c.6
Solus petrus hēt vniuerſalē ptātem regiminis. ibidem.c.7.
Petrus viuente xp̄o fuit princeps apoſtolorum cōſtitutus lz nondū habuerit vſū ibid.c.8
Petrus fuit petra ſup quā xp̄s voluit edificare eccleſiam ſuā q̄is minus principaliter ibi.c.2.
Petrus rome debuit ſucceſſorē dimittere & qualiter ibidem.c.15
Poteſtas duplex fuit in petro & in ſingulis chriſti apoſtolis ordinis.ſ.& regiminis & que fuit q̄libet illarum li.7.c.6.
Poteſtas ordinis in ceteris apoſtolis ordinari & cohiberi poterat per poteſtatem regiminis in petro ibidem c.7
Poteſtas ordinis fuit equalis in oēs apoſtolis ſed non ptās regiminis in petro ibidē.c.7
Poteſtas excōicādi omnes xp̄ianos deliquētes generaliter cuiuſcūq; ſtatus & q; data fuit omnibus apoſtolis ibid.c.9
Pontificatus ſummus & pōtificatus romanus ſunt duo pontificatus & qualiter ibidē.c.22.
Poteſtas equalis eſt in oībus ſacerdotibus quo ad ea que ſunt ordinis. lib.2.c.6
Poteſtas conſecrandi apoſtolis ſolum fuit data ante xp̄i paſſionē ibi.14.&.15.c.
Poteſtas conferendi indulgētias eſt poteſtas ſacerdotalis ſeu ordinis li.13.c.22
Poſſibilis tres ſunt modi lib.15.14.&.15.cap.
Purificatio mulieris ſeruatur in prelenti quia per eccleſiam approbatur lib.4.c.34
Purgatorium eſſe ſeu purgari alias poſt hanc vitam oſtenditur ex ſcriptura li.13.c.9.
In purgatorio nō oēs equaliter neq; i tēſe neq; equalitate penę puniētur ibidē c.13
Predicare euangeliū & docere oēs gentes qualiter dictum fuit apoſtolis li.7. ca.16
Prepoſituras eccleſiaſticas aut alias aiarum curas nemini licet iure hereditario poſſidere lib.10.33.c
Predicantes ſarracenis & tartaris & congregātes eccleſias quibus preſunt an ſint excuſati avi ro intruſionis aut ſint inter dictū ibid. c.7
Prepoſiturā eccleſiaſticā non poteſt per ſymoniam acquirere quis. ibidem.c.2.
Prepoſitura eccleſiaſtica eſt donum deiſpirituale vel hūs neceſſario ſpūale annexū ibid.c.14.
Et idem de prepoſitura bonorum tēporaliū eccleſiæ capit 15
Preces quibus mediantibus procuratur bñficiū ſunt in duplici differentia ibid.c.18
Prelati ad libitum matrimonia diſſoluere non poſſunt ibidē.ca.26
Nullus prelatus eccleſie habet plus de poteſtate ordinis ſiue ſacramentali q̄ ſimplex ſacerdos libro.2.c.2.
Premiatio iuſtorum eſt ſimpliciter iuſtior q̄ malorum pnnitio lib.12.c.28.
Preſcientia diuina non fallitur ex contingentia futurorū exemplū de ſpeculo imobili li.16.c.3
Preſcientia inq̄tum talis non eſt cā rerum preſcitarum ibi.ca.2
Primi parentes ſi non peccaſſent filios ſapientes & in aliis ſibi ſimiles ſaltem quo ad habitū genuiſſent li.8.c.30.
Primatum & dignitatē petere videtur eſſe peccarum ſemper & illicitum lib.10.c.18.
Propheta redargui non poteſt de mendacio ſi verum non ſit quod profert aut proclamat tanq̄ dei ſcriba aut notarius li.1.ca.3
Promiſſa comodorū temporalium veteris teſtāmēt cōditionem implicitā li 4.ca.14.
Promiſſiones in lege quedā ſunt abſolute quedā conditionate ibid.capit.7.&.8. vſq; ad capitulū.29.
Oēs naturaliter propagati ab adam habent in ortu ſuo peccatum & obligationem perpetuaz libro.8.c.14.
Promotus ad ordines ſymoniace aut aliquo peccato mediāte aut debet ordinē dimittere aut ſi non poteſt non debet tamen officiū ordinis excercere. li.10.c.34
Promotus ſymoniace aut etiā veniali peccato interuenientе non habet iuſtum tytulū aut poſſidendi aut beneficiū occupandi c.25.
Prophete quandoq; vtūtur rebus temporalibus q̄q; ſpiritualibus inuiſibilibus li.12.ca.5.
Proportio virtutis viſiue ad ſuum obiectū & agentis ad paſſum vbi haber ortū li.14.c.24.

R

Ratio ſufficiens de auctoritate noſtre legis contra quēcunq; ipſam inpugnantem li.19.ca.16
Ratio naturalis repugnans articulis fidei nulli⁹ eſt momenti in cōparatione ad rationē eoſdem articulos roborantē ibibē.c.24
Ratio ſufficienter cōuincēs apā nō proteruū deum p apoſtolos nros feciſſe miracula ibi.c.31.
Regnū meſſie ſiue imperiū ſpūale dēt intelligi & nō tpale li.4.c.7.vſq; ad.73.c.
Regula fidei quam greci & armenine negare nō p̄nt & q; qcquid cōuenit deo &c. li.5.c.1.
Regula dyoniſii & io.damaſcē. q; in diuinis nichil dicere aut cogitare debemus preter ea que diuinitus nobis ex ſcripturis ſacris ſunt expreſſa qualiter intelligitur ibidē.c.10
De remiſſione peccati loquitur ſcriptura qñq; quo ad culpā & qñq; quo ad vtrumq;.li.13.c.18
Remiſſio pene tpalis idebite penitente non poteſt cōpetenter compenſari vni meritorie actioni q̄tūcūq; exigue ibidē.ca.18
Reprobatio ſacramentorū antique legis eſt effectus aduentus xp̄i li.3.c.8.
Retributio operum attribuitur finali iudicio in ſcriptura communiter propter. 4. aut.ſ. cauſas libro ſecūdo.c.20. 12
Solus romanus pōtifex ſuccedit beato petro in primatu apoſtolice dignitatis li.7.c.15
Romana eccleſia oīm aliarū eſt caput ibidē
Cur romana eccleſia ſtatuit p̄ſbyteros non dēre matrimoniū cōtrahere li.10.ca.5

S

Sacramentū aliquod omitt̄e fuit neceſſarium ad ſalutē & nota ibidē de neceſſitate baptiſmi & de innocentibus li 8.ca.31
Sacramentum ſanguinis nō miniſtratur populo ex cā q̄is hoc fieri poteſt licite li.9.7.&.8.c.
Sacramentū confirmationis fuit a xp̄o inſtitutū & qualiter vocatur impoſitio manuū ibidē. 12.&.13 capitulis.
Sacramētū cōfirmationis recipere eſt de neceſſitate quo ad adultos ſi hñi poteſt & que ſit forma eius ibidem.ca.23.
Sacramentū extreme vnctionis inſtitutum eſt a chriſto ibidem c.23
Sacramentum quodcūq; ad hoc q; fructificet fructu principali preexigit penitentiam peccatorum ibidem.26.ca.
Sacramentū extreme vnctionis an ſit neceſſariū & qualiter alia ſacramenta nō ibidē.ca.29.licet eadē verba in diuerſorū punctorū collectione exprimatur que formā verborum ſacramētaliū continent ſacramēta tamen non minus ſunt diuerſa & que ſit cauſa li.8.c.9
Sacerdos ſimplex qs dicitur & quid ei licet. libro.2.c.primo
Sacerdotes ſimplices habent ptātem confirmādi & abſoluendi a quocūq; peccato
Sacerdos quilibet hēt ptātem conſecrandi eccleſias & altaria &c. q̄is ligatā ibidē.c.20
Oēs ſacerdotes hñt indulgētias conferre ſed tū poteſtas eorū eſt ligata & reſtricta li.13.&.c 20
Satiſfactio principalis pro peccatis dimiſſis ex ſcripturis patet li.13.c.2.vſq; ad capi.20
Sarracenis precipitur ne cum aliquibus diſputationē acc̄piant de lege li.16.6.&.7.cap.
Scriptura antiqua generaliter auctoriz atur libro.18.6.&.7.ca.
Scriptura vtitur q̄nq; vniuerſali pro ſingulari li. 19.ca.19.
Scriptura veteris teſtamēti trāſlata fuit ante xp̄i aduentū in ſermonē latinū grecū & pluria alia ydeomata ibidem
Senſus litteralis alicuius ſcripture non eſt ſemp

Tabule

Index

dicēdus sensus littere vulgaris nec ille quē scriptor intelligit sed potius ille, quēactor assētorius habet de scriptura li.1.c.3.
Sensus litteralis & historicus sacre scriptnre appellatur solus ille quē auctor eius imediatus de illo habuit ibidē c.5.
Sēsus litteralis proprie scripture ē ille quēauctor assentorius habet de scriptura ibidem
Sensus litteralis dicendus est ille qui ex ipsa forma scripture & circunstanciis ipsius clarius poterit apparere alter vero qui de alio loco scriptura haberi potest propter auctoritatē alicuius inspirati sensus allegoricus est dicēdus ibidē.c.
Sicut ex suo mō significādi nō designat equalitatem sed similitudinē li.2.c.25
Signa aduentus xp̄i & intellectus eorum li.3.2.c.vsq; ad.18.
Simonia quid sit & qd symon voluerit emere ab apostolis li.10.c 13
Symonia cōmittitur in volēdo emere quodā donum spūale ibidē.c.13.
Simonia & giezia qñq; cōmittuntur. regula generalis ibidē. c.13
Simonia cōmittitur in dando quodcūq; preciū tēporale probatur &c. ibidē.c.17
Simonia cōmittitur in procuro curando beneficia per preces aut obsequiū tpale ibidē.18.19.c.
Symon magus a quo symoniaci dicūtur: fuit i fide instructus per philippum & ab eodē baptisatus ibidē.ca.21.
Somnifacti qui per angelos apparentes in corporibus non proprie voces sunt dicendi aut si sic quare. li.5.c.22
Spiritus in corporibus assumptis non patitur. ibidem capitulo 7.
Spūi sancto repugnat gignere filiū li.6.c.2
Spiritū sanctum esse filii spiritū infert ipsū procedere a filio ibid.c.5
Spiritum sanctū procedere a patre inuenitur in vno capitulo scripture duntaxat & quodlibet e que probat de filio ibidē.ca.6.
Spiritū sanctum mitti & dari a filio ostēdit ipsū procedere ab eo c.7.ibidē.
Spiritus sanctus scientiā hēt a filio & per cōle quēs ecclesiam ibidē.c.18.
Spiritualis manducatio corpis xp̄i in quo consistit li.9.c.8.
Spūssancti datio in die pēthe. fuit sacramentū confirmationis aut illa datio non fuit apostolis cōfirmatio 3 aliis discipulis ibidē.c.14.
Orta est stella ex iacob quō ibid.c.2. li.2
Successio & cōtinuatio sūmorū pōtificū & ptās apostolica in lege gratie durabit ad finem seculi. libro.7.12 13.&.14.capi.
Et esse summum & esse romanū nō hūt essētia lem cōnexionē in papa & essentiali⁹ est papam esse summū q̄ romanum ibidē.c.18
nec summi pontifices nec alii succedere debēt iure hereditario & quare ibidē.ca.22.
Suffragia viuorū pro mortuis oblata prosūt p batur ex vtroq; testō li.13.c.15
Suffragia & beneficia pro mortuis facta q̄nq; minus bonis magis prosunt & quō ibi c.18.
Suffragia generalia ecclesie ꝓsunt nō solū scd3 quātitatē indigētie & ꝓportionē meritorū.ibi.
Sustentatur vna & eadē res a pluribus causis & tamē non plene ab aliqua earū li.17.ca.7.
Sustētatio rei cōtinua non est eius continua gignitio. ibidem.c.10.

T

Tempus aduentus xp̄i probat ipsū esse messiā promissum li.3.c.9

V

Verbū caro factū est quo intelligit li.v.c.15
Vinū i quocūq; vase poterit cōsecrari.li.8.c.9
Visio clara & nuda diuine essētie est nobis possibilis post hac vitam & de facto alicui est cōcata li.14.a principio vsq; ad.8.
Visio beatifica diuine essentie an consequatur unionē ypostaticam & qd ibidē.c.7.
Visio nuda diuine essentie quō fuit cōicata aie christi ibidem.8.&.9.ca.
Virtus moralis non attingit immediate ad actum meritorium li.17.c.4.
Virtus moralis non ita volūtati humane coagit sicut trahens trahenti ibidē.5.c.
Vnio qua vnit spūs bonus aut malus sibi corp⁹ aliquod non est ypostatica li.5.c 27
Vnitas actiōis in deo nō est minor propter pluralitatē ypostasis lib.6.c.13.
Vnitas actionis dei siue ad extra siue ad intra nō arguit ptātem suppositorū aut principiorum ibidē. Ad nude & clare videre diuinā potētiam nō exigitur proportio obiecti ad potentiā visiuam & quare. ibidem.c.22
Per vnionē supintellectū quid intelligit beat⁹ dyonisius ibidē.c.25.&.26
Duplex est gradus vnionis supitellectū. c.27.
Nec voluntas nec p̄sciētia dei inferunt rebus ineuitabilitatē volūtas hūana nō potest esse cā improducibilitatis actus sibi ex natura possibilis li.18.c.9.
Volūtas hūana sepe est cā alīquo mō cur deus multa fecit & ab eterno facere voluit ibid.ca.13.

Tabule

Voluntati diuine nichil resistere potest & qualiter ly resistere duo includit & qualiter dei volūtas semp impletur ibidē.c.14
Volitū a deo potest creatura cauere absq; hoc q̄ diuine volūtati resistatur Aut q̄ inefficax dicatur ibidem.15.vsq; ad.xx.c.

X

X p̄m esse deū verū & dei filiū naturalē nō videt posse oñdi ex scriptura noui testamēti.l.1.c.6.
X p̄m esse verū deū & dei filiū naturalē oñdit ex scriptura noui testi. ibi. a 7.vsq; ad finē lib.i.
X p̄m esse verū deū oñditur ex scriptura vet.testi a principio.ii.libri vsq; ad.21.c.inclusiue.
X p̄m nō posse esse deū obicitur ibid.c.21
X p̄m esse verū deū firmiter credere debem⁹ etiā si obiecta cōtraria soluere nesciuerim⁹.ibi.c.22.
X p̄s habuit triplicē scientiā & triplicē volūtatē ibid.22.c.X p̄s ꝓfecit sciētia & grā ibid.c.22
X p̄s orauit & admiratus est ibidē.22
X p̄s voluit mortē & fugit & quare ibid.22
X p̄s admirabatur sine ignorātia turbabatur ira sebatur sine ꝓturbatione rōnis ibi.c.23.
X p̄m nō esse deum obicitur c.14.
X p̄s erat minor patre secundū hūanitatē ibid. capitu.25.
Christus q̄liter non potuit facere virtutes multas.6.c.& quare nō erat suū regnū dare cœlorū & multa similia in scriptura ibidē.c.25.
X p̄us est mediator dei & hoium & qualiter itel ligitur ibidē.c.25.in fine.32
X p̄s curauit hoies nō solo verbo nec solo visu & que sit causa ibi.c.25.
X p̄s ꝓpria ptāte operatus est opera quæ fecit vt sanare resuscitare & demōes expellere.ibi.c.vl.
X p̄s operibus & miraculis ab eo factis cōuincitur fuisse verax i cōi sermone & per cōsequēs se esse deū & filiū dei verū dixit ibidē.c vlt.
X p̄s erat rex iudeorū secundū humanitatē iure originis li.4.c.25
X p̄s iure mīmonialifuit rex iudeorū. idē.16
X p̄s in oibus suis doctrinis imitari debem⁹ moralibus & legalibus ad sēsū literalē.ibidē. c 34.
X p̄s habuit verā animā rationalem li.5.a.ca.i.vsq; ad sextum.exclusiue
X p̄m nō habuisse verū corpus obicitur.ibi.c.6. & q̄ habuit verū corpus hūanū oñditur a. c.7 vsq; ad.14.c.
X p̄s dñs oīum fuit & ante mortē & post mortē sed alia & alia causa ibidē.c.22
X p̄s venit i similitudinē carnis peccati quomō intelligitur. c.14.
X p̄s secūdum q̄ homo & finite potentie non potuit mutare aquā in vinum ibidem.15. c.
X p̄s promissus fuerat fore vir per illud scripture mulier circūdabit virū quia homo factus dici debuit in vtero matris sue ibidē.c.26
X p̄s exprimit trium personarū diuinarū auctoritatem et per nomē cuiuslibet diuie persone & similiter plura circa hoc li.8.c.6
X p̄s & apostoli habuerunt rerum tēporaliū possessionem in cōi libro. c.1.
An x p̄s potuerit falsum asseruisse & falsaz fidē auctorisasse aut mendaciū dixisse li.16.c.2
X p̄m excellere oēs prophetas ostenditur ex alcorano & q̄ lex nostra est maioris roboris.libro 18.cap.24.
X p̄s paulatim abscidit obseruantiam circūcisionis & cerimonialia legis antique li.19.c.10
X p̄s soluit generaliter cerimonialia & figuralia legis antique ibidē.ca.2.

Explicit tabula questionum armenorum armacani.

Le roy nostre sire a donne p̃uilayge

Troys ans a Jehan petit librayre iure de luniuersite de paris Et Ponset le preux asosie auec ledit petit pour ce present liure Armacanus de questionibus hermenie de imprimer ce dit liure. Et defent a tous autres Imprimeurs & librayres de ce Royaume de non imprimer ne fayre imprimer vendre ne distribuer autres que ceulx que lesdis librayres desus nõmes aurõt fayt imprimer de ce iourduy quinsieme iour de Juillet mil cinq cens & douze iusq̃s a troys ans inclus sur paynne de cõfiscatiõ desdis liures & de amende arbitrayre Dõne a Blays le douziesme iour de mars lan mil cinq cẽs & vnze auãt pasques Par le Roy.

Ainsi signe Geuffroy

Incipit summa dñi ricardi radulphi archiepiscopi armachãi totius hybernie primatis de erroribus armenorum correcta ac emendata a iohanne sudoris caletibescẽsi diocesis rothomagẽsis sacre militie doctore meritissimo gĩnasii regalis nauarre quõdam bursario theologo.

Reuerẽdis in christo patribus versi archiepiscopo manasgardeñ ac fratri iohanni electo clateñ maioris armenie richardus radulphus archiepũs armacanus hibernie primas per gratiam sitire iusticiã donec hauriatis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Ex reuelatione vestre sancte deuotionis: accepi ob defectum exercitii in sacris scripturis antiquas quasdam hẽses a sanctis patribus reprobatas et nonnullas cõtra sacrã scripturã nouellas assertiões erroneas ĩ vestris partibus pullulasse. ꝓpter quas per doctores latinos ex sacris literis resecãdas eo ꝙ earum patroni auctoritatem romane ecclesie non admittunt estimãtes eius auctoritatem ex sacris lr̃is probari non posse ad romanam curiam zelus domus dei et christi caritas nos adduxit. Cum vero super ipsis erroribus vobiscum ibidẽ aliquotiens contulissem meã exilitatem deuotius stimulastis vt super questionibus vestris illud vobis scriberem quod mihi dignaretur dominus aperire. Cui vr̃o tam accepto deo desiderio resistere nõ audebã exactionez spũalis vsure

Excusatio actoris

formidans si de donis a dño acceptis officiũ negligerẽ institoris & iuxta ipsius promissa qui euãgelizãtib9 dat verbũ virtute multa ardẽter desideratis ampliora ob hoc recipe vt hñdem magis nec debent indignari michi maiores ex quo ipsi per quos melius perfici potuit illud penitus neglexerũt et ego cũ vidua euangelica cupiã minuta que hẽo in domini domũ offerre ipso teste confidens humilis orationis suffragio amplius qua subtilitate ingenii difficilia penetrare nec maiorũ correctionem renuo sed affecto et ipsũ opus cuius titulum volui esse de questionibus armenorum quod in .xix. particulas siue libros distixi singulis libris materiã fidei et ipsius cãm premittendo approbationi et repprobationi nostri pape patris clementis .vi. vniuersalis ecclesie sũmi põtificis in toto et in parte cõmitto in primis quinq; libris illa principalis questio armenorũ pertractabitur. Utrũquid xp̃s habuit ĩ se duas plenas naturas scz diuinã & humanã ita ꝙ propter vnionem illarum duarũ naturarum in ipso fuit dñs ihesus xp̃s veraciter suppositum psona siue ypostasis ĩ vtraq; natura vz verus deus et verus homo.

Titul9 huius libri ac diuisio.

Primus itaq; liber cõtra heresim nestorianam a quodã nestorio introductam affirmãtem in christo naturã humanam dũtaxat Ita vt xp̃s homo fuerit et non deus quam heresim secuti sunt cherintus/armerintus/theodocio/et ẽt execati iudei:et multe orientalium nacionũ vsq; in p̃ns patefacto p̃mitus quis sẽsus sit litteralis sacre scripture censendus ex scriptura noui testamenti iuxta sensum literalez ipsius ostendit xp̃m quem colimus esse deum.

Materia .i. libri.

Secũdus liber cõtra iudeos specialiter ex veteri testamẽto iuxta lr̃alem sensũ ipsius probat christum siue messyam in sua scriptura promissum deum esse debere.

Materia secundi libri

Tertius liber ex eadẽ veteri scriptura ostendit xp̃m nostrũ quem colimus esse siue fuisse illuz qui erat populo iudaico in ipsa scriptura promissus.

Materia .3. libri.

In quarto libro tractantur obiecta iudaici populi contra ostensa in lib. .2. et .3. Et dantur et probãtur in ipso rlẽ certe istos obiect9 et oẽs alios obiectus iudaicos dissoluendi.

In quinto libro contra heresim arrij et appolliaris affirmitatẽ ꝙ ĩ xp̃o anima humana non fuit sed ꝙ diuinitas loco aĩe in christo erat & hoc ꝯtra heresim manichei dicẽtis xp̃m nõ verũ corpus humanũ sed corpus fantasticum habuisse scripture sacre testimonia adducuntur & cõsequẽter cõtra heresim ponẽtem corpus humanũ in xp̃o fuisse et diuinitatz velut indumẽtũ acvestẽ sicut in angelis cũ corpora humana assumunt et cõtra heresim dioscori affirmantis naturam hũanã in xp̃o in diuinã fuisse mutatam ex vtroq; testamento testimonia proferuntur.

Sextus liber ex scripturis vtriusq; testamẽti ostendit spiritũ sanctum a filio sicut a patre procedere quod a grecis & ab armenis plerisq; negatur.

Septimus liber ꝓbat ex scriptura ꝙ romana ecclesia sit caput toti9 ecclesie christiane.

Octauus liber de sacramẽto baptismi et eius forma plures armenorum questiones absoluit.

Nonus liber de sacramento corporis christi et sanguinis confirmationis et vnctionis plures questiones corũ tractat.

Decimus liber de modis illicitis cõferendi et acquirendi et detinẽdi dona dei gratuita ac prepositura ecclesie questiones corum pertractat et an requiraẽ gratia dei ad hñdũ dominium

Undecimus liber de p̃tãte absoluendi simplicis sacerdotis et de punicione animarum hominũ impiorũ ante finale iudiciũ questiones ipsorum dissoluit.

Duodecimus liber questiõis armenorũ pertractat de beatitudine aĩarum quorũ

clam iustorū et de purgatione etiam aliquarum animarum ante finale iudicium.

Liber decimus tertius quē propter athanasiū grecū qui negat purgatorium ad seci quattuor ptractat articulos de satisfactione debita pro peccatis in vita et ēt post hanc vitam

Liber decimus quartus tractat questiones grecorū et armenorū devisione nuda atq; clara diuine essētie a vere beatis quā negāt plerisq; eorū Quinq; libri residui ne probatiōes adducte in libris prioribus aliquibus legem habentibus aut lege carentib9 tamen sequentibus rationem videātur infirme robur auctoritate xpiane scripture aperta cuiꝫ sufficienti rōne ecclesie volenti rationi acquiescere patefaciunt.

Liber decimusquintus obicit cōtra auctoritatē nr̄e scripture per cōtingētiam futurorū pronunciatorū in ipsa que pn̄t non fore et occasione cuiusdā nouelli erroris asserētis omia futura ex necessitate siue ineuitabilit̄ euenire quare ofidit libertatē contradictionis īvolūtate hūana tā ex phisicis scripturis q̄ꝫ ex diuinis in multiplici rōne ēt contingentiā futurorum

Liber decimus sextus ponit tres de pretactis obiectiōibus acceptis de infallibilitate scripture diuine a diuina presciā immutabili a voluntate diuina oipotente inuincibili et etiam efficaci et soluit eosdē ex proprijs pricipijs euidēter ostendens contingentiam futurorū et libertatem cōtradictionis voluntatis diuine ⁊ humane

Liber decimus septimus residuos sex ponit obiectus de dei coopatione speciali cum voluntate hoīs operante de sustantatione rerum intrinseca ab oipotente diuina potētia de diuina cooperatione generali cum omni agente creato et immediata de necessitate euentus actuum extrinsecorū nostrorū de assertione scripture diuine super euentu omniū futurorū et de diuina prouidentia irreuocabili et optime omnia disponēte et illos obiectus soluit affirmās ppositum.

Liber decimus octauus alios ponit obiectus ad ifirmandū auctoritatē scripture nostre et tollit eos ostēdens auctoritatē legis antique ex noua et cōsequēter probat veriū ꝙ misterium ex lege sarracenorum auctoritate et vigore pire et cū hoc multiplici ratione affirmat legem nostram traditam in suis maioribus articulis nō fuisse aut esse corruptam.

Liber decimusnonus cōparat legem nostram quo ad sacramenta et cerimonias legi antique sufficienti diuisione fundata ex veteri testamento ostēdens nostrā legem euangelica et apostolicā incōparabiliter firmiorē ac iudeos esse dampnandos et suppositū quoddā precedentis et huius libri de miraculis apostolorū nostrorū pertractat et ēt legem nostrā robur amplius habere ostendit ꝙ habeat rō naturalis eam impugnans aut aliqua secta gentilium et in hoc totuꝫ opus consūmat. Quia vero per interrogationem et responsionem modus tradēdi videt̄ multis facilior, licet sit aliquātulum prolixior vnū de nostris michi discipulum predilectum quasi mecū disputantem accepi. Ita vt iohānis vicem querentis et richardus intelligatur vicē gerere docentis licet potius respōdentis. Vos igitur reuerēdi patres opus accipite quod petijstis oratiōis si placet mercedem mihi pensantes pro labore hoc opus sic incipit Johannes quia ex litterali sententia scripture sacre.

¶ Incipiunt capitula libri primi.

In primo libro tractat de sēsu literali sacre scripture et consequenter ostendit ex nono testamento ꝙ xp̄us noster quē colimus fuerit verus deus et hꝫ decem et septem capitula.

Primū capitulū obicit de sēsu literali sacre scripture et soluit in genere. Diuisio. l. libri.

Secundū capitulū obicit q̄s sit dicendus auctor sacre scripture ⁊ soluit obiect9.

Tertium capitulū obicit specialius de auctore scripture contra precedens capitulum et dissoluit.

Quartū cp̄ꝫ obicit difficilius de duplici auctoritate et duplici sensu litterali scripture.

Quintū soluit obiectus precedētis de duplici sensu litterali et de triplici auctore

Sextum cp̄m enumerat multa dicta nostre scripture que consequenter videntur sufficienter inferre christum nostrum deum fuisse qui tn̄ apud alios illud facere non videtur

Septimū capitulū probat xp̄m nostrum verum deum fuisse ex testimonijs iohannis euangeliste de euāgelio ⁊ prima sua epistola

Octauū cp̄m continet testionia iohannis.3.et.).capitulis sui euangelij.

Nonum cp̄m est de dictis iohannis in.c.viii.et.x.sui euangelij.

Decimum cp̄ꝫ habet testimonia scripture sancti iohannis de.c.xiij.xvj.xxij.et de apocalipsi.

Undecimū cp̄m continet tria testimonia de euangelio mathei.i.ij.xxiij.⁊ vltimo.

Duodecimū capitulū cōtinet pbatiōes de.c.vltimo euāgelij luce et ex capitulis xvi.et.xiiii.mathei et marci

Decimū tertium cp̄m cōtinet testimonia pauli apostoli in epistolis ad cori.

Decimūquartū cp̄m continet testimonia eiusdeꝫ apostoli de epistolis ad galath. ad philippen.ad collo.ad titum.

Decimū quintum cp̄m habet pbationes sūptas de epistola ad hebreos.

Decimū sextum cp̄m continet testimonia de actibus apos.to.⁊ de epistola iacobi.

Decimum septimū cp̄m cōtinet testimonia de epistolis petri et iude.

Capitulum primum.

IOhannes quia ex litterali sensu scripture sacre intendis in hoc opere tractare armenorum ppositas questiones ostēde michi in primo q̄s sensus scripture sacre dici debeat litteralis quia si.i. debeat dici lralis qui per verba litere ī cōi vsu loquēdi signatur videtur michi in sacra scriptura multa esse falsa ad litteram qd non vr̄ dicendum patet hoc rcē enim ysaie.v.dicitur propterea dilatauit infernus aiam suā et aperuit os suū absq; vllo timore ꝙ ad cōmunē loquendi vsum cōstat falsum esse Cum infernus careat ore et anima. Et ysaye.24.erubescet luna et confundetur sol cū regnaeret dn̄s exercituū quod constat verū non esse ad vsum cōem loquendi Cum erubescere sic actus siue passio per animā rationalē ī corpore Et abacuc.2.dicitur lapis qui est in pariete clamabit ꝙ iux modū et vsum cōmunē loquēdi et vulgarē veritatem non habet talia infinita in litteris sacris affirmantur que sunt iuxta vsū cōmunē et vulgarem f.ā vnde non michi videt̄ ille sensus lralis dicendus semper qui est vulgaris. Si aūt dixero ꝙ sensus litteralis est ille quē littere scriptor intelligit obuiat michi ꝙ significatio littere ex sensu vocum et significatio vocū est ex vsu hoīm non hominū paucorum et cōponentiū scripturas sed populorū siue vulgi et cōsequitur ꝙ litteralis sensus proprie debeat dici ille quē voces scripturarū et litterarum siue ipse littere significant apud vulgus qui sensus nō sēper est ille quē scripture affirmator intelligit. Richardus non refert quis sensus proprie dici debeat litteralis alicuius scripture dū tn̄ scias mētem auctoris nā in hoc opere semper accipio litteralē sensum illum quē scripturē cōditor siue auctor non dico scriptor ītelligit qr forte auctor ipse non scripsit sed alius ab ipso īstructus qui forte non oīa sic intellexit vt auctor siue editor sicut habes hie.vi.ꝙ bacuch scripsit ex ore Jeremie omnes sermones dn̄i vnde sensus litteralis non semper est vulgaris sicut patet in hijs que in superioribus obiecisti et multis similibus sed sensus litteralis taliū dictorū sicut accipimus ī presenti est sensus auctoris que aliqñ nō nisi figuratiue aut transumptiue per verba significatur q̄bus exprimitur.

Quis ēsē sus lralis talis ei est ille quē auctor pretēdebeat qui aliqñ figuratiue aut transumptiue loquebatur.

Capitulum.ii.

IOhannes placet sic sensum litteralem appellare sed non video semper quā vocem scriptorē editorez siue autorā. verbi gratia si cuiuslibet pticule libri geñ. moysē affirmē auctorē qr tenemus ꝙ ipse editor erat illius libri et quatuor librorū sequentiū inueniā moysē auctorē mendacij ⁊ fraudis ecce ei.c.3.expresse mendaciū a serpente dictū eue nequaq̄ꝫ moriemini Et geñ.27.ysaac iterrogāte a iacob filio suo tu es filius meus esau. Rn̄dit ego sum ecce aliud mendaciū immo sunt ibi multa similia si autē dixero aliū a moyse vel alios vt pote serpentem et iacob esse auctores horum dictorū et scriptorum consequenter habeo dr̄e id de portionibus librorum singulorum vbi diuersi referūtur diuersa dixisse āt fecisse diuersos esse auctores quod apte dici non videtur. si vero in predictis ⁊ eis similibus nec editor libri est auctor nec illi qui referuntur talia dixisse inueniemus talia dicta omnia auctor e carere quod non videtur dicenduꝫ de aliqua parte sacre scripture. Richardus aperis difficilitateꝫ de hocverbo auctor quoniā iuxta vsum loquendi frequentē tripliciter ītelligi potest quis esse auctor alicuius scripture vel quia est ipsius assertor vel quia est ipsi9 editor vel cōpilator aut simul vtroq; modo ⁊ sic proprie accipitur. In hijs autē que dicis medacia moyses nō est assertor sed editor siue cōpilator. In illis ei loquētes ea que moyses refert dicta fuisse hoc modo assertores dicuntur. s. illorū mendaciorꝫ auctores si tamen dicantur verba mendacis q̄s aliqui dictū iacob excusare laborant in ceteris q̄ asseruntur ā moyse moyses etiam est editor et assertor. et sic vtroq; modo est autor ⁊ hoc mō sola illa scriptura habet auctorē cui9 idem est editor et assertor et iste modus est proprius Alij ꝟo duo modi sunt min9 proprij veniunt tamē freq̄nter in vsum loquēdi et ideo ista que ab vno dicta dicuntur et ab aliquo constribuūtur tanq̄ꝫ gesta p istū non dn̄r per hunc modum habere auctorē sic igitur in omni mēbro veraciter cōclusisti. s. ꝙ moyses est auctor mēdaciorū. si qr scriptor sꝫ iste modus est improdus simil̄r ꝙ in similib9 dictis ⁊ gestis que dn̄r dicta vel gesta per alios in diuerse scripture particulis sint diuersi actores scꝫ assertores sic in sup in.3.membro vere concludas ꝙ mēdacia que editores sacre scripture referūt alios dixisse nullum habent auctorem proprie dictum scꝫ qui sit eorum et conscriptor et assertor sic intellige ꝙ in omni pticula scripture sacre per editorē scripture asserta debet esse veritas. vnde illud de geñ. est verum: dixit serpens ad mulierē nequaq̄ꝫ moriemini similiter verum est quod iacob respondit ego sum quod moyses asseruit illud dictum a iacob. Ego sum et illud dictum a serpente. Nequaq̄ꝫ moriemini. vnde breuiter collige ꝙ actor scripture siue editor redargui nō potest de falsitate aut errore nisi quo ad illa que asserit non de hijs que refert alium dixisse nichil enim ad eum siue talia dicta vera sunt siue falsa dum tamen verum sit eos illa dixisse quos ita dixisse ipse affirmat

Respōsio.

Aliq; pōt dici auctor ālcus scripture tripliciter ac q̄s proprie debeat dici auctor scripture.

Excusatio iacobis mendacio.

Autor scripture proprie est editor et assertor illius.

Capitulum.iii.

IOhannes si sic appellamus scripture autorē non erit ysaias autor pphetiarum q̄s texuit qr in pricipio libri sui dixit. Audite celi et auribus percipite terra quoniā os domini locutum est ex quo igitur refert dominū ista que protulit et scripsit dixisse non erit ipse auctor illorum nec redargui poterit si fuerint falsa quod verbum accipio sicut autem de ysaya conclusi sic sequi videtur de Jeremia q̄ in principio libri sui premittit Et factum est verbum domini ad me dicens eodem modo oze. ppheta premittit verbum dn̄i quod factum est ad ozee dicens et plures alij prophetarum vnde consequi videtur ꝙ et si falsa pronunciant non sunt redarguēdi de mendacio nec sunt auctores suorum dictorum. Ricardus verum concludis ꝙ nullus pro

pheta tertio modo predicto.s.proprie auctor dici
debet sue scripture prophetice quam ipse non as-
serit sed tantum affirmat deum eam dicere sed il-
lius scripture deus est autor quia illam deus asse
rit ⁊ componit cum propheta non sit nisi dei nota
rius in conscribendo sicut superius dixi quia ba-
ruch fuit scriba siue notarius Jeremie. vnde ꝙ in
fers scz ꝙ si falsa sint ea que proferuntur non sūt
prophete redarguendi de mendacio verum est si
ꝟo appareat ex scripture circunstantijs ꝙ ꝓphe-
ta illa dicta a deo asserit et affirmat vnde michi vi
detur ꝙ non potest redargui ysaias de mendacio
in dicto regi regum. Ezechie. iiii.xx.et.xxviij. c.
ysaie. ii. dispone domui tue quia morieris et non
viues. licet videt' falsū quia imediate ꝑmittit hec
dicit dñs similiter nec Jonas redargui pōt de mē
dacio ī illo ꝟbo ad huc q̄druplū dies ⁊ niniue sub
tetur. licet illud falsū vulgat' quia premittitur sur
ge et vade in niniuē ciuitatem magnam ⁊ predica
in ea predicationem quam ego loquor ad te. Jo-
ne.3.nec aīs propheta q̄tum michi videtur in ta-
li casu.s.cum dicit dominum aliqd dr̄e si illud pre
dicat aut proclamat aut scribat sicut sibi precipi
tur de mendacio potest argui ex illo capite aut ēt
de temeritate. Cum ex diuino precepto hoc dicit
vel scribit sed vnusquisq; fidelis nichilominus la
borabit ad intendendum qualiter illud dictum a
propheta tanq̄ a dei notario veritatem contine-
at quod de predictis et alijs fiet per nos si deus
voluerit suis locis.

Propheta est tanq̄ dei notari9

Capitulum.iiii.

Johannes iam video q̄s
sit dicēdus sēsus litteralis sacre scri
pture siue ille sensus quē auctor.s.as
sertor illius habuit de ipsa scriptura
Ex quo sequi vr̄ eiusdē scripture se-
pe esse duos aut plures sensus litterales cum au
tor eandem scripture particulam sepe asserit et
affirmat ad sensum diuersum et hoc sequi vide-
tur precipue de scripturis propheticis quia om-
nis prophetica scriptura sacra vr̄ a deo asserta vñ
ii. epistola pe.cap.i.non enim voluntate humana
allata est aliqñ ꝓphetia sed spiritu sancto inspira-
ti locuti sunt sancti dei homines ꝙ enim inspirac
tur a spiritu sancto non dubium quin ab ipso asse
ratur ei multa ꝓphetica ab ipsis prophetis sunt as
serta vnde moyses in primordio sacre scripture as
serit prophetando/ꝙ in principio creauit deus ce
lum,⁊ terram/⁊ alia que sequuntur. Et iacob pa
triarcha geñ.xi. ꝓphetisat ⁊ asserit multa de filijs
suis singulis sicut ceteri prophete frequenter asse
runt suas prophetias. Jtem ad diuersum constat
sensum frequenter dicta scripture sacre a deo acci
pi et ab ipso propheta sicut illud. Jo.xi.ꝙ a cay-
pha principe sacerdotum fuerat affirmatū. Uos
nescitis quicq̄/nec cogitatis quia expedit vobis
vt vn9 moriatur homo pro populo et nō tota gēs
pereat sequitur autē ibidē. Homo autem a semet
ipso non dixit sed cum esset pontifex anni illius ꝓ
ꝓphetauit quia ihesus erat moriturus pro gente
⁊ non tantum pro gente sz vt filios dei qui erāt dis
persi congregaret in vnum. Ecce iohannes expo
nit sensum dei.s.redemptionē humani generi s sen
sus vero quē cayphas ī animo habuit nō videtur
fuisse predict9 quia tunc prophetice cognouisset

Autor scripture proprie dz dici assertor illius scripture ⁊ nō inq̄ens eiusdē scripture esse plures sensus literales.

dominū fuisse redemptorem ⁊ fuisset cōuersus ad
eum et non eius neci consensum prebuisset vnde
videt' ꝙ sensus cayphe fuerit ihesus occideretur
ne tota gens eius doctrinā sequendo ab obediēn
tia romanorum recederet ⁊ cōsequenter per rōa-
nos venientes illuc periret gens illa sicut ipsi in-
tellexerunt quibus consulendo respōdit precedit
ibi enim immediate Colegerunt ergo principes ⁊
pharisei consilium ⁊ dicebant quid facimus quo
niā hic homo multa signa facit si dimittimus eum
si omnes credēt in eum ⁊ venient romani ⁊ tollent
locum nostrū ⁊ gentē vn9 autē ex ipsis cayphas
nomine cū esset pōtifex anni illius dicit eis vos ne
scitis ⁊c.ex quib9 cayphas respondit ⁊ ad quē sen
sum. Jtē illud.ii.libri regū.vii.c.dictum ad dauid
Cunq; completi fuerint dies tui ⁊ dormieris cum
patrib9 tuis suscitabo semē tuū post te quod egre
dietur de vtero tuo ⁊ firmabo regum tuū ipse edi
ficabit domū nōi meo ⁊ stabiliam tronum regni
eius vsq; in sempiternū ego ero ei in patrem ⁊ ipe
erit michi in filium secūdum sensum scripture fir-
miter est dictū de salomōe filio dauid sicut ipse sa
lomō legitur dixisse.iii.regū.c.v.sic nūc aūt requi-
em dedit domin9 de9 michi per circuitū ⁊ non est
sathan neq; occursus malus q̄ obrem cogito edi
ficate tēplum nomini domini dei mei sicut locut9
est dominus patri meo dauid dicens filius tuus
quē dabo pro te super solium tuum ipse edificabit
nomini meo domū. Jtem hic sequitur immediate
qui si inīq; aliqua gesserit arguā eum ī virga viro
rū ⁊ in plaga filiorū hominū quod dictū xpō cōue
nire nō potest sz salomōi q̄ ⁊ precedens. Ego ero
illi in patrē ⁊ ipse erit michi in filiū est similiter di-
cendū de salomōe ad litterā.s.ad sensū autoris il-
lud vero dictū. Ego ero ⁊c. Apostol9 paulus ad
hebreos primo dicit deū esse de xpō in persona dei
patris homo modo sedet ad dexteram maiestatis
in excelsis: tanto melior angelis effect9 q̄to diffe
rēci9 pre illis nomē hereditauit. Cui.n.dixit aliqñ
angelorū filius meus es tu ego hodie genui te ⁊
rursū ego ero illi in patrem et ipse erit michi in fi-
liū. Duplex igitur est sensus litteralis scripture hu
ius. Jtē illud deu.xviii. ꝓphetiam degēte tua ⁊ de
fratribus tuis sicut me suscitabit dominus deus
tuus tibi ipsū audies vt petisti a domino deo tuo
in oreb quando cōcio congregata est atq; dixisti
vltra nō audiā vocē domini dei nostri ⁊ ignē hūc
maximū nō videbo ne moriar ⁊ ait michi domin9
bene omnia sunt locuti ꝓphetam suscitabo eis de
medio fratrū suorū similē tui ⁊ ponā verba in ore
eius loquetur q̄ ad eos omnia que precipio ei q̄
autem verba mea vel eius qui loquetur in nomie
meo audire noluerit ego vltor existā vr̄ manifeste
ad sensū moysi de iosue samuele ⁊ alijs ꝓphis dic-
rum qui in gubernatiōe populi debebant sibi suc
cedere quia sic petebat populus vt hic dicitur at
q̄ dixisti vltra non audiam vocē domini. Cui pe-
ticioni annuit dominus sicut hic pz cū bene ōnia
sunt locuti ⁊ tamē apostolus petrus. Act.3.dixit
illud dictū fuisse de xpō vnde consequitur ꝙ hoc
dictum habet: duplicē sensum litteralem. Jtem il
lud. Exo.xii.nec os illius confringetis ⁊ numeri
nono ⁊ os eius non confringent non dubium q̄n
ad sensum auctoris sed moysi est dictum de agno
pascali ⁊ de ipso agno a populo obseruatum scz ꝙ
comedendo agnum pascalem / os aliquod ex eo

Alia obiectio.

Alia obiectio.

ꝙ scriptura sacra multos habeat sēsus hic multiplicit' ondi' ⁊ ex diuersis passib9 illius.

confringere non debebant et tamen euāgelium io
hannis.c.xix.sui euangelij dicit. Ad iesum cum ve
nissent vt viderunt eum iam mortuum non frege-
runt eius crura et infra facta enim sunt hec vt scri
ptura impleretur os non comminuetis ex eo vbi
dicit hoc esse dictū de christo ad litterā siue ad sen
sum dei ⁊ sic vt videtur hoc dictum potest habere
duplicem sensum literalem. Jtem deut.xxv.non li
gabis os bouis triturantis non dubium quin lit-
teraliter accipitur de boue triturante et tñ. Apo.
i.ad chorint. 9. per illud dictum probat ꝙ ipse et
barnabas potestatem habuerunt suscipiendi ne-
cessaria ab eis quibus predicabant nunquid de
bobus est cura deo an propter nos hoc dicit nam
propter nos vtiq; scripta sūt hoc ergo dictum ha
bet duplicem sensum litteralem. Jtem ad galath.
4. dicit apostolus sic dicite michi qui sub lege vul
tis esse legem non legistis scriptum est enim quo-
niam abraham duos filios habuit vnum de ancil
la et vnum de libera qui de ancilla sm̄ carnem na
tus est qui autem de libera per repromissionē que
sunt per allegoriam dicta hec enī sunt duo testamē
ta vbi videtur dicere ꝙ illa scripta d̄ filiis abrahā
sunt dicta per alegoriam et ita allegoricus sen-
sus est sensus litteralis illorum dictorum Jlle enī
sensus litteralis esse dicitur ad quem sensum aliqd
extat dictum et non dubium quin illa dicta ad sen
sum litteralē sunt de filijs abrahe carnalibus igi-
tur illa scripta ⁊ dicta habēt duplicem sensum lit-
teralem. Jtem.i.ad corinth.x.dicit apostolus co-
rintheis suadendo neq; temptemus xp̄m sicut qui
dam eorū temptauerunt et a serpentibus perierūt
neq; murmuraueritis sicut quidam murmuraue-
rūt et perierūt ad exterminatore hec enī in figura
cōtigebāt illis scripta sunt aūt ad correptionē no
strā Jn quos fines seculorū deuenerūt. sensus aūt
litteralis dicti aut facti figuratvū videtur esse res
figuraliter designata. Cōstat aūt facta illa de qui-
bus loquitur ad alium sensum litteralem antiquis
contigisse et ad alium sensum.s.hystoricū scripta
fuisse vnde videtur velle ꝙ idem dictū et factū ha
bet plures sensus literales vñ ipse dicit bibebant
autem de spirituali cōsequēte eos petra petra au-
tem erat xp̄us et cōstat ꝙ de materiali petra moy
ses populo aquam ꝑduxit iuxta diuinū preceptū
sicut legitur nu.xx.et Exo.xvij.vñ videtur petra li
teraliter duo significare. Jtē ad ephe.v.illō geñ.2
ꝓpter hoc relinquet homo patrē ⁊ matrē ⁊ adhe
rebit vxori sue et erunt duo ī carne vna dicit apo-
stolus sacramentum esse magnū de xp̄o ⁊ ecclesia
ecce ex hoc ꝙ superius posuisti scz ꝙ sensus litte
ralis sacre scripture est ille sēsus quē eius auctor
siue assertor habuit de ipa scriptura sequi videtur
eiusdem scripture duplicem esse auctorem ⁊ dupli
cem sensum literalem quod si cōcesserimus sequi
videtur absurditas vcz ꝙ sensus litteralis alicui9
scripture aliquando ex ipsa scriptura non appare
at omnino. Ex hijs enim verbis non ligabis os
bouis triturantis nunq̄ appareret sensus ille quē
affirmat appostolus nec insuper sensus illi quos
ipse et alij apostoli ī alijs suprapositis habuerūt
Ex hijs dictis apparet vnde nō video qualit' sen
sus litteralis dici posset esse ipsius scripture.⁊c.

Alia obiectio

Alia obiectio

Alia obiectio

Alia obiectio

Obiectio promissa.

Capitulum.v.

Richardus verū cōcludis
de duplici auctore sacre scripture pro
phetice tenemus enim omnē scriptu-
ram propheticā assertam a ꝓpheta
esse et a spū sancto inspiratam ⁊ sic a
deo assertam veruntñ debes attendere ꝙ nō voca
mus omnē sensum litteralem siue historicū quem
autor eius siue assertor per illam intellexit scilicet
illum solum appellamus sensum litteralem siue hi
storicū sacre scripture quauctor immediatus de il
la habuit. Sit enim paulus apostolus ad ro.7.c.
distinguit sensum litteralem a sensu spirituali cum
dicit vt seruiamus in nouitate spiritus nō in vetu
state litere et ibi ad chorint.3.littera enim occidit
spiritus autem viuificat unde cum propheta aut
assertor aut editor sacre scripture aliqd p ipsā scri
pturam intelligit et illud idem et cum hoc aliud p
eandem scripturam spiritus sanctus qui est prima
rius autor innuit sensum prophete siue editoris li
teralem vocamus quia propheta eius immedia-
tus est auctor et alium sensum spiritualem siue al-
legoricum appellamus. Cum vero propheta ip-
se vel editor scripture a spiritu sancto forsitan in-
formatus duos sensus gerit in animo de ipsa scri
ptura sicut forte fuit in hijs que tu superius.i.re.
deut.et exodi exposuisti ⁊ in multis similibus q̄
de hoc ꝙ certum sit non habemus cum sit manife
stum ꝙ duo sensus eius dicti ex circunstantijs
ipsius dicti probari non poterunt sed alter dunta
xat. Ex hoc enim ꝙ vnus sensus probatur ex litte
ra consequitur alium ex ea non posse probari licet
ex auctoritate alterius inspirati et ex alio loco sa-
cre scripture probari possit alter sensus esse illius
sensus litteralis dicendus qui ex ipsa forma scri-
pture ex circūstancijs ipsius clarius poterit ap-
parere. Et alter est allegoricus iuxta illud dictum
apostoli ad gal.a te supra adductum. Pari mo-
do cum aliud dictum scripture a scriptore non est
assertum sed adeo duntaxat sicut supra dici esse de
hijs que prophete prenunciant non asserendo il-
la sed asserādo dū tūc illa asserere probari poterit
habere duplicem sensum ille sensus litteralis acci
piendus est qui circunstantijs scripture extat con
formior aut ex eis potest ostendi et alter allegori-
cus est vocandus et hunc sensum appello prima-
rium quia ex sacra scriptura primo apparet alter
vero non ex ipsa apparet sed ex alio loco scriptu-
re vnde sensus litteralis istius dicti. Os eius non
cōfringent est de agno paschali iuxta litere circū-
stātias de xp̄o ꝟo posse intelligi ex ipso dicto aut
circunstantijs probari non potest sed auctoritate
iohannis euāgeliste probatur ille sensus esse isti9
scripture et ob hoc est vt dixi spiritualis siue alle-
goric9 appellād9 sic sensus litteralis dicti.2.reg.
7.est de salomōe ⁊ allegoricus siue spiritualis sē
sus est de christo qui auctoritate pauli apostoli ꝓ
batur esse sensus illius scripture non autem ex cir
cunstantijs ipsius loci potest probari ꝙ autem est
ad sensum littere sic dictum de salomone tu ratio
nabiliter ⁊ ostendisti patet nichilominus expresse
mo paralip.c:7.et.22.vbi sic repetitur illa senten-
tia dixitq; dauid ad salomonem. fili mi voluntas
fuit vt edificarem domū nomini domini dei mei:
sed factus est sermo domini ad me dicens. Mul-
tum sanguinem effudisti plurima bella bellasti nō

Solutiōes aut obiectiones imediate precedētes.

Sensus litteralis sicut hystoric9 est ille quē auctor scripture imediat9 habuit.

Quare sensus ꝓphete vocatur litteralis.

De duplici sēsu scripture litterali sz et allegorico q̄ vocat' sēsus litteralis

poteris edificare domum nomini meo tanto effu-
so sanguine coram me filius qui nascetur tibi erit
quietissimus faciam autez eum requiescere ab oi
bus inimicis suis per circuitum ꝛ ob hanc causā
pacificus vocabitur pacem et ocium dabo in isra
el omnibus diebus ipe edificabit domum nomini
meo ipse erit michi in filium et ego ero ei in patrē
firmaboqꝫ solum eius super israel ieternum. Nūc
ergo fili mi sit dominus tecum et prosperare ꝛ edi
fica domum domino deo meo sicut locutus est de
te. Hic clarissime patet ꝙ dauid est dictum dei ip
se erit michi in filium et ego ero sibi in patrem af-
firmat dictum sibi pro salomone cui ob hoc prece
pit dauid vt edificaret domum domino deo suo si-
cut deus sibi dixerat de ipso et. c. xxviij. clarissime
patet hoc idem vbi sic scribitur sed et de filijs me-
is (multos enim filios dedit michi dominus) ele-
git salomonem filium suum vt sederet i throno re
gni domini super israel dixitqꝫ michi salomon fili-
us tuus edificabit domum meam et altaria mea
ipsum enim elegi michi in filium ꝛ ego ero ei in pa
trem et firmabo regnum eius ineternum et si per-
seuerauerit facere pcepta mea et iudicia sicut est
hodie ꝛc. quod clarius dici potest ꝙ deus hoc di-
cit de salomone vno filiorum dauid quos domin9
sibi dedit sic sensus litteralis illius dicti deut. x. est
de prophetis alijs indistincte qui fuerant predica
turi populo iudeorum et allegoricus est de chri-
sto qui auctoritate petri apostoli probatur esse sē
sus illi9 scripture pariter dicere debes de illo deu
tero. xxv. sic videtur dicendum iuxta mentem apo
stoli de alijs pluribus tam gestis qꝫ scriptis a pa
tribus et prophetis sicut tu allegasti superius. i.
ad cho. x. et ad gala. 4. et ad ephe. v. scilicet ꝙ ha
bent sensum allegoricum de ecclesia vel de christo
(Quō iudei nō recipiūt aliū sensū p̄ter lr̄alem.) qꝫuis iudei alium sensum p̄ter primarium quē lit-
teralē appello de scriptura veteris testamenti om
nino non accipiunt. Cū nullus alius ex veteri scri
ptura preter litteralem probari posset licet aliquā
do possit alius sensus illius ex nouo testamēto p
(Obiectio.) bari. JOHANNES si solus sensus litteralis
pbari potest ex littera sic ex illo solo sensu potest
assumi probatio nec petr9 et paulus sufficiēter p-
bauerūt quorum vnus accepit dictum de christo p
phetam de gente tua ꝛc. et alter de ipso dictum ac
cepit ego ero illi i patrem ꝛc. et nullum illorum di
ctorū de ipso litteralit. vt dicis valet intelligi ideo
sequitur de iohanne et de quibuscunqꝫ vtentibus
(Responsio) auctoritatibus alijs supradictis de christo sed ꝙ
nullus eorum probabit vel probauit intentū. RI
CHARDUS non satis pinde illud infers qm̄
ipsorum assertio ꝙ illa intelligenda spūaliter erāt
de christo fuit pricipium sufficienter christianis oi
bus probatum cum legant eis christum dixisse pa
clitus quem mittet pater in nomine meo ille vos
docebit omnia io. xiiij. et. xvi. capitulis. Cum au-
tem venerit ille spiritus veritatis docebit vos om
nem veritatem licet apud extraneos qui eos non
existimassent inspiratos fuisse talis probatio vali
da non fuisset vnde generaliter apud omnes nul-
(Sola pbatio scripture q̄ est ex sēsu lr̄ali efficax apd oēs ꝫ pbatio sē) la probatio ex scriptura est valida nisi ex sensu lit
terali ipsius licet ex alio sensu propter auctorita-
tem allegantis scripturam ad sensum spiritualem
apud habentes fidem de inspiratione eius proba-
tio satis sit efficax si quis vero dicere velit duplicē
sensum litteralem nostre scripture propter dupli-
cem talem modum probandi sicut sibi videtur af
firmet dum tamen secundum sensum hystoricum
non appellet non illi resisto qꝫuis id apte dici pos-
se non videam nec ex hoc ꝙ spiritualis sensus hu
ius vocatur litteralis magis posset vel potest af-
firmari probari ex ipso esse valida qꝫ si non voce-
tur litteralis sed misticus cum ille sensus ex litte-
ra probari non possit sed solum probet aliqd pro-
pter auctoritatem illius qui illum allegat.

(Sus spūalis vale at apd iā ispiratos)

(Nō est icōueniēs dicere duplicez esse sēsū lr̄alē sacre scripture dum nō vocet hystorice qꝫ suis apte nō diceretur.)

Capitulum. vi.

IOhannes Jam video ꝙ sensus litteralis siue hystoricus sa-
cre scripture intelligitur sensus pri-
marius quem immediat9 auctor scri
pture asserit siue per ipsam scripturā
affirmare intendit perge igr̄ ad primum articulū
et ostende plano sermone ex nostra noua scriptu-
ra iuxta litteralem sensum ipsius christum quem
colimus deum fuisse ꝛ esse nolo autem te vti expo
sitiōe cuiusqꝫ quia in hoc opere non recipiam testi
monium extra scripturam canonicam noui et ve-
teris testamenti quia nec aliud testimonium orien
tales nationes recipiunt nisi de rebus gestis dun
taxat nec sine causa hoc facio. Ecce. n. multa i no
stro canone continentur que iuxta sensum nonnul
lorum latinorum nostrorum christum nostrumquē
colimus et deum verum esse pretendunt que tamē
ex se illud meo iudicio iuxta sensum litteralem nō
oīno sufficienter ostendunt. RICHARDUS
enumera saltem que tibi occurrunt vt ea cauti-
us si oporteat declinemus. Johannes. Ecce le-
gimus mathei. tertio. ꝙ ihesus baptisabat in a-
qua in spiritu sancto quod propositum non vi-
detur probare licet aliqui nostri satis magni hoc
dictum vigorem existimēt probationis habere qa
omnes sacerdotes ecclesie babtisant in spiritu sā
cto. Item ꝙ dicitur esse filius dei non videtur hoc
probare quia hijs qui credunt in nomine eius de-
dit potestatem filios dei fieri dicitur iohā. i. Item
ꝙ dimisit peccata hominibus sicut ipse de se dicit
math. 9. et marc. 2. quia ipse dicit non solum petro
sed omnibus suis apostolis math. 19. Quecunqꝫ
solueritis super terram erunt soluta et in celis di-
citur iohannis vicesimo quorum remiseritis pec-
cata remittuntur eis. Item ꝙ dicitur mathei sex
to. pater noster qui es in celis. Et ysaye. sexagesi-
mo tertio tu domine pater noster aut ꝙ imperauit
ventis et mari etiā spiritibus immundis ꝛ obedi
ebant ei sicut legitur mathei octauo. mathei quar
to. et luce octauo. et luce decimo legitur ꝙ reuer-
si sunt autem discipuli cum gaudio dicentes domi
ne etiaz demonia subijciūtur nobis et ipse dicit ge
neraliter suis discipulis. Johannis decimo quar-
to. Amen amen dico vobis qui credit in me ope-
ra que ego facio ipse faciet et maiora horum ip-
se faciet. ¶ Item ꝙ mundus dicitur regnum su-
um vel etiam celum sicut legitur math. 13. et mar.
decimo tertio quia in apocalipsi scribitur in eius
persona. Qui vicerit dabo illi sedere mecū in thro
no meo et ego vici et sedi cum patre meo in thro-
no eius et. c. secūdo dicitur de decollatis pter te
stimonium iesu qr regnauerūt cū xpo mille annis.

Et dan. 7. dicit Suscipient regnum dei sancti al-
tissimi: ꝛ obtinebunt regnum vsqꝫ in seculum ꝛ in
seculum seculoꝝ. Et 2. ad thi. 2. si sustinuerimus ꝛ
regnabimus. Item cogitatiōale est satis ꝙ deus
omnipotens vnū alium potentie finite ponerit sub
se ꝛ totum mundum sub ipso sicut aliqui philoso-
phi dicunt motorem celi supremi esse potētie fini-
te sub quo tamen gubernatur ꝛ regitur totus mū
d9 / ꝛ dn̄i deū potētie infinite sicut Joseph ēt dn̄a-
batur in terra tota egypti. geñ. xlv. qꝫ tamen con-
stat supra se dn̄m aliūz habuisse in terra egypti. s.
pharaonem regem egypti Unde per similem mo
dum loquendi videntur oīa premissa posse intelli
gi sic ꝙ non probant christum verꝫ deum ꝛ oīpo-
tentem fuisse. Itē ꝙ intrauit ad discipulos ianuis
clausis sicut legitur io. 20. aut ꝙ ambulauit super
mare vt ibi sequitur quia angeli tam boni qꝫ mali
etiā cum corporib9 sic possunt intrare per muros
integros. Item ꝙ venturus est ad iudicandū vi-
uos ꝛ mortuos in gloria patris sui ꝛ in maiestate
sicut legitur math. 19. ioh. xxv. ꝛ mar. 8. ꝛ luce 21.
Quia ipse dicit ꝙ sui apostoli sedebunt super se-
des duodecim iudicantes duodecim tribus israel
math. 19. Et hec gloria siue maiestas corporalis
intelligenda est quoniam dicit ꝙ videbunt eū ve-
nientem in gloria ꝛ maiestate. Et legitur luce 9 ēt
quando fuerat transfiguratus in monte: sic euigi
lantes viderunt maiestatem eius. Unde constat
ꝙ talis gloria siue maiestas quam oculis carnis
videre poterant eum deum esse non probat. Itez
ꝙ est lux mundi sicut ipse dicit de se iohannis 8. qr
ipse dicit discipulis mat. 5 vos estis lux mūdi. Itē
ꝙ ipse est in patre ꝛ pater in eo sicut dicit ioh. 10.
14. ꝛ 17. quia ipse dicit ioh. xv. discipulis suis ma-
nete in me / ꝛ ego in vobis. Et ioh. 14. In illo die
vos cognoscetis quia ego sum i patre meo ꝛ vos
in me: ꝛ ego in vobis. Item ꝙ pater ꝛ ipse vnum
sunt sicut ipse dicit iohā. 10 ꝛ 17. quia ipse orat ibi
(In hoc capitulo adducūt multi pass9 scripture sacre qui probat christi diuinitatez qui tamen apd alios nō videtur sufficienter pro pre diuinitatem.) patrem pro suis vt sint vnum in ipsis sicut ipse ꝛ
pater vnum sunt. Item ꝙ dedit sapientiam apo-
stolis suis cui aduersarij resistere non poterant si
cut ꝛ ipse promiserat se facturum. Luc. vigesimo
primo. Quia dant angeli sapientiam hominibus
eos instruendo ꝛ angeli aliqui eos instruunt sicut
videtur zacharie secundo. vbi dicit de propheta
Audiuit angelum dicentem alteri angelo. Curre
ꝛ loquere ad puerum istum dicens. Absqꝫ muro
habitabitur hierusalem. Item ꝙ dicit iohannis
octauo. Ego non sum de hoc mundo quia ipse
dicit discipulis suis iohannis decimoquinto. vos
de mundo non estis. Item ꝙ prophete vocant
ipsum dominum sicut dauid / Dixit dominus do-
mino meo. ps. 110. Et elizabeth luce secundo
dicit. Unde mihi hoc vt veniat mater domini mei
ad me non video ꝙ probet sufficiēter euz deum es
se / cum possit intelligi dominus medius inter deū
ꝛ homines minor deo ꝛ maior hominibus sicut
mariam dominam nostram merito appellamus.
Item ꝙ fuit saluator mundi vt videtur iohannis
tertio. vt saluetur per ipsum mūdus vbi nullū du-
bium quin per mundum humanuz genus accipi-
tur. Aut ꝙ dicitur saluator luce sexto. ꝛ alijs lo-
cis pluribus cum possit intelligi vt videtur salu-
tem posse fieri humani generis per creaturam tā
qꝫ per medium deo illud acceptante. Item ꝙ di-
cit iohannis octauo, vos deorsum estis de supe-
rius sum / aut ꝙ dicit ibi post ego a deo processi ꝛ
veni neqꝫ enim a meipso veni sed ille me misit.
Item ꝙ dicitur esse domin9 sabbaoth luce sexto
de supremo angelo celum mouente supremum ra
tionaliter dici posset. Item ꝙ dicit math. vltimo.
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsqꝫ
ad consummationem seculi intelligi posset secun-
dum eius existentiam in sacramento altaris: etiā
de angelo hoc posset verificari qui preest popu-
lo christiano: ꝛ ita tale dictum non probat eum es
se deum. Item ꝙ apostolus dixit 2. ad corinth. in
fine an experimentum queritis eius qui loquitur
in me christus nō probat eum deum esse cum za-
charias dicat secundo capitulo sui libri ꝛ in pri-
mo ꝙ angelus loquebatur in eo. Ista premissa
aut saltem plurima eoruz ꝛ multa similia que hic
non posui nostri sancti exponunt de christo affir-
mantes eum deum esse ex eis / quod michi videtur
fieri omnino non posse vigore expositionis littera
lis: ideo peto ꝙ clara ꝛ plana testimonia ponas
dūtaxat / aut si aliqua premissorum posueris: illa
ex circunstantia scripture ita confirmes vt vigo-
rem solide probationis obtineant / quia ipa nuda
verba iuxta litteralem sensum ipsorum non magꝫ
videntur sufficere probare illud quod dixi ꝛc.

Capitulum septimum.

RIchardus iuxta votum tuum premissa non ponā: aut si qua
eorum adduxero pro meis viribus
faciā quo hic vltimo postulastis igi-
tur incipiamus a iohannis testimo-
nijs: quequidem diuinitatem christi vt credimus
altius ceteris apostolis est scrutatus / ecce iohā.
primo scribitur. In principio erat verbum ꝛ ver-
bum erat apud deum ꝛ deus erat ꝛ infra. Uerbū
caro factum est ꝛ habitauit in nobis: ꝛ vidimus
gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre ple
num gratie ꝛ veritatis. Johaunes testimonium
perhibet de ipso ꝛ clmaat dicēs. Hic est quē dixi
qui post me venturus est ante me factus est: qui
prior me erat ꝛ de plenitudine eius omnes acce-
pimus gratiam pro gratia / quia lex per moysen
data est gratia ꝛ veritas per christum facta est.
Ecce hic habes expresse si seriem littere atten-
das ꝙ verbum i principio apud deum erat ꝛ fa-
ctum est caro scilicet incarnatum est / de quo qm̄
habes ꝙ de plenitudine illius omnes accepimus
gratiam ex gratia / quia gratia ꝛ veritas facta est
per Jesum christum. Igitur constat ex hoc ꝙ
christus fuit in principio verbum apud deum ꝛ
deus quod idem ille iohannes pma sua epistola.
in principio vt hic dicit expressius sic quod fuit
ab initio quod audiuimus quod vidimus oculis
quod ꝛ prospeximus / ꝛ manus nostre contrecta-
uerunt de verbo vite: ꝛ vita manifesta est ꝛ vidi-
mus ꝛ testamur ꝛ annūciamus vobis vitam eter
nam que erat apud patrem ꝛ apparuit nobis qd
vidimus ꝛ audiuimus annunciamus vobis: ꝛ vt
vos societatem habeatis nobiscuz: ꝛ societas no
stra sit cum patre ꝛ filio eius Jesu christo. Ecce
ꝙ ipse iohannes ꝛ alij discipuli christi verbum vi
te quod fuit ab initio audierunt ꝛ viderūt oculis
suis prospexerunt ꝛ manibus contrectauerunt /
ꝛ ꝙ vita eterna que erat apud patrē eis apparuit

(Johannes p ceteris apostolis christi diuinitatem est scrutatus ꝛ ideo in isto capitulo pbratur diuinitas christi tam ex euāgelio iohānis qꝫ ex epistolis eiusdem)

Constat autem ꝙ verbum vite qđ est ab initio est deus/ ꝛ etiā ꝙ vita eterna que fuit apud patrē est deus qđ verbum/ ꝛ q̄ vitam ipsi viderunt ꝛ contrectauerūt.s. Jesum christū filiū dei pr̄is sicut cōsequēter subiungit ꝛ societas nostra sit cū patre ꝛ filio eius Jesu christo vt aūt non dubites eum loqui de filio naturali cap.2.dicit. Quis enī est mendax nisi qui negat qm̄ Jesus non est christus Hic est antixp̄s qui negat patrē ꝛ filiū oīs qui negat filiū nec patrem habet/qui aūt cōfitetur filiū ꝛ patrem habet. Ecce ex hoc ꝙ quis negat Jesum infertur ꝙ negat patrem/q2 qui negat filium ꝯn̄s ē vt neget patrem qđ non modo cōsequitur de filio adoptiuo sed de solo filio naturali ꝛ vnigenito Et si ēt negetur filius adoptiuus per gratiā/aut filius naturalis nō tm̄ vnigenitus/non ꝓpter hoc negatur pater/q2 nichilominus pōt esse filius aliquis per naturā hoc etiam replicat Johānes capitulo 4.in hoc inquit apparuit gratia dei in vobis qm̄ filium suū vnigenitum misit deus in hunc mundū vt viuamus per eum. Item dicit sic in suo euāgelio.3. Sic deus dilexit mundū vt filium suū vnigenitū daret vt oīs q̄ credit in ipm̄ non pereat sed habeat vitā eternam. Et christus de se in parabolis marc.12.dicit ꝙ quidē homo habens vineā misit vnū filiū carissimū ad cultores quē apprehendentes occiderūt. Item inq̄t luc. qui enī adoptiu⁹ est filius dei tm̄ fratres habet multos/nec est vnigenitus/nec vnus enī filius dei christū aūt verū ꝛ vnigenitum dei filium vocat.

Capitulum viij.

Alia testimonia Jo. ad idem .s. ꝙ christus fuit deus.

Item cap.3.dicit In hoc cognouimus caritatē dei qm̄ ille pro nobis aīā suam posuit: ecce ꝙ ille q̄ aīam suam posuit pro nobis de⁹ fuit ꝛ c.v. ꝛ spirit⁹ est qui testificatur/ qm̄ Jesus est veritas qui aūt est veritas nō est dubiū quin est deus. Et ꝯn̄r in fine capituli q̄nti planissime dicit scimus qm̄ filius dei venit ꝛ dedit vobis sensum vt cognoscamus deū verū ꝛ scimus in vero filio eius Jesu christo. Hic est verus deus ꝛ vita eterna. ꝙ planius dici pōt q̄ ꝙ Jesus est ver⁹ filius dei ꝛ verus deus ꝛ vita eterna. Itē Jo. v. dicit Pater me⁹ vsq3 modo operatur ꝛ ego operor ꝓpterea magis q̄rebant eum iudei interficere quia non solum soluebat sabbatum/sed et patrē suum dicebat deum equalem se faciens deo hic expresse habes ꝙ Jesus dicit deum esse patrē suū ꝛ se inuebat esse equalem deo. Aut ergo nō erat verum quod ipse innuit ꝙ nephas est dicere Aut ipse deus fuit/aut iudei mēdaciū dixerunt in hoc ꝙ dixerunt eum se fecisse equalem deo cū hoc nō dixerit/sed q2 ipse hoc inuebat ꝯn̄a satis ostendūt sequitur enim. Respondit Jesus ꝛ dicit eis Amē amen dico vobis nō potest a se filius facere quicq̄/nisi ꝙ viderit patrem facientem quecunq3 enī ille fecerit. Hec filius similiter facit/pater eniꝫ diligit filium/ ꝛ omnia demonstrat ei que ipse facit. Ecce ꝙ filius facit omnia quecunq3 facit pater ergo deus est vt pater vt autem hoc q̄si inductiōe quadam ostendat proponit maiora patris opera que similiter ipse filius facit vt ex illis a multo maiori credatur de omnibus sequitur enim sicut pater suscitat mortuos ꝛ viuificat sic filius quos vult viuificat. Ecce vnum genus operib⁹ de maioribus quod opus filio ascribit / ꝯn̄r cum dicit Amen amen dico vobis. quia venit hora ꝛ nunc est quando mortui audient vocem filij dei/ ꝛ qui audierint viuent / sequitur aliud Neq3 enim pater iudicat quēquē. sed oē iudiciuꝫ dedit filio vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. Et cito post ꝛ potestatem dedit ei iudicium facere quia filius hominis est quod puto eum addidisse ne quis erronee extimaret filiuꝫ ante incarnationem minorem patre/ ꝛ vt posset a patre hāc potestatem iudiciariam ea carens accipere vt igitur ostenderet eum non recipere hanc potestateꝫ de nouo nisi secundum humanitatem dicit/quia filius hominis est vt intelligatur pater dedisse filio potestatem exercendi iudicium in natura humana sicut credimus esse futurum in fine seculi ꝛ proferendi verba iudicij que exprimuntur.math.xxv Venite benedicti patris mei ꝛc. quomodo pater non iudicabit quēquē sed sic oē iudicium dedit filio vt omnes honorificent filium sicut honorificāt patrem non enim filius honorificaretur vt pater propter iudicium faciendi potestatem quam pater dedit filio nisi pater potestatem iudiciariā haberet vt filius/cum hoc nisi ꝙ pater non aliam potestatem dedit ei nisi q̄ ipse habuit. Hec autem duo opera patris scilicet facere iudicium ꝛ viuificare mortuos sunt de maioribus operibus patris ꝛ precipue viuificare mortuos spiritualiter/ hoc enim puto maius opus q̄ creare celum ꝛ terram/quia licet vtrunq3 requirat omnipotentiam ꝛ vtrūq3 gratiose fiat tamen iustificatio impij mortui fit contra eius meritum sed creatio non sed p̄ter creati meritum fit/merito ergo cuꝫ hec opera patris attribuimur filio consequitur cetera minora sibi attribui vt ex eis seipsum esse deum ostendat. Aduerte tamen ꝙ non ex solo iudicio.s.ex sola sententia iudiciaria hic affirmaui christum esse deum quoniam hoc nequit fieri sicut tu a principio obiecisti sed ex tali potestate faciendi iudiciū propter quod iudicium filius erit honorandus vt pater/vt dicit si tanq3 equalis potentie vel potius vnius potēticcū p̄re. Null⁹ ei sic iudicare poterit nisi deus scꝫ sua auctoritate ꝛ sua iudiciaria potestate: apostoli vero iudices intelligendi sunt seu assistentes eidem vnde non recipiunt potestatem iudicandi qua honorari dn̄t vt pater ꝛc.

Quō iustificatio ipij est maius op⁹ q̄ creatio celi ꝛ tre

Capitulum nonum.

Ad idē alia testimonia Johā.

Item Johannis octauo legitur dicebant ergo ei tu quis es? Dicit ergo eis Jesus Principium qui ꝛ loquor vobis quale autem principium sic. Paulus ad hebreos scribens sic primo ait. Multipharie multisq3 modis oli deus loquens patribus in prophetis nouissime autem diebus istis locutus est nobis in filio quē constituit heredē vniuersoꝝ per quē fecit ꝛ secula ecce ꝙ est principiū ipse/ ꝑ quod deus pater fecit secula. Igitur deus. Iteꝫ Johannis decimo. dicit de se. Ego ponam animam meam ꝛ iterum sumam eam nemo tollet eaꝫ a me/sed ego ponam eam a meipso potestatē habeo ponandi eam ꝛ potestatem habeo iterum sumendi eam. Constat āt ꝙ null⁹ nisi deus a seipso

habet potestatem ponendi animam suā et ēt nec aliquis infra deum habet potestatem ponendi animam suam nemo enim nisi sit deus potest seipsū resuscitare a mortuis q2 sic suē resurrectiōi et ꝑ consequens sue exn̄cie personali aliquo modo p̄supponeret suam exn̄ciam personalem ex quo se suscitare deberet quod impossibile est inuenire nisi in deo et quoad diuersas naturas vnde consequenter se esse deū affirmat sic dicens Oues mee vocem meam audiunt et ego cognosco eas et sequuntur me et ego vitam eternam do eis ꝛ nō peribunt in eternum et non rapiet eas quisq3 de manu mea pater meus quod dedit michi maius omnibus est et nemo potest rapere de manu patris mei ego et pater vnū sumus Quis potest dare vitam eternam nisi deus cum nullus possit dare nisi quod suum est ꝛ nulla creatura habet aut habere potest vitam eternam alterius tanq3 suū in sua potestate siue autoritate. Cum vita eterna.s. vera anime beatitudo sit effect⁹ beatifici obiecti scꝫ dei et per consequens a nulla creatura creari potest aut dari. Attēde igr̄ ꝙ probat nulluꝫ posse oues suas capere de manu sua per hoc quia illud quod pater suus sibi dedit maius est omnib⁹ qđ autem sit illud consequenter ostendit cū dixit ego et pater vnum sumus. Igitur esse vnum cum patre datum est ei et hoc est maius omnibus et ideo quia nullus potest rapere de manu patris consequenter sequitur ꝙ nec de manu sua quisq3 potest rapere oues suas ex quibus constat ꝙ ipse est deus vt pater eius quod ēt iudei ipsum dixisse affirmant tunc sicut ꝯseq̄tur subdr̄ sequitur ꝛ respōdit eis ihesus multa bona opera ostendi vobis ex patre meo propter quod horum opus me lapidatis responderunt ei iudei dicētes de bono opere non lapidamus te sed de blasphemia et q2 homo cū tu sis facis te ipsum deum.

Capitulum.x.

Id probatur in isto. c. sicut li. p̄cedenti.

Item Jo.xiiii. xp̄us de se dicit. Ego sum via veritas et vita vn̄ quia vita est cōsequenter eodē.c. pro premio finali ꝓmittit dilectori suo ꝙ diliget eum et manifestabit ei se ipsū volens inuere in ista manifestatione sui consistere beatitudinem quod expressius dicit.c.xvij. hec inquit est vita eterna vt cognoscant te solum verum deū et quē misisti ihesū xp̄m qđ licet dupliciť intelligi potest aut vt sit sensus hec est autem vita eterna vt cognoscant te solum qui verus deus es et etiā cognoscant ihesū xp̄m quē misisti ēt sequitur ꝙ ihesus christus sit deus q2 eius cognitio deificat essentialiter aut vt sit sensus hec est autem vita eterna vt cognoscant te et ihesum christū quē misisti solum verum deum idest te et ipsum esse verū deum tamen ex vtroq3 sensu bene sequitur ihesuꝫ christum esse verum deum ex quo eum cognoscere est vita eterna sicut cognoscere patrem. Item sequitur idem et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum claritate quam habui priusq3 mund⁹ esset apud te Constat autem solum deum habuisse claritatem apud patrē priusq3 mundus esset q2 nulla creatura erat anteq3 mūdus esset. ergo christus deus erat priusq3 mmundus esset. Item.capitulo decimosexto christus dicit Cum autem venerit ille sp̄us veritatis docebit vos oēm veritatē nō enim loquitur a semetipso sed quecūq3 audiet loquetur ꝛ que ventura sunt annūciabit vobis. Ille me clarificabit quia de meo accipiet ꝛ annunciabit vobis omnia quecūq3 habet pater/mea sunt propterea dixi quia de meo accipiet ꝛ annūciabit vobis. Constat autem spiritum sanctum de nulla creatura q̄cq3 accipere sed de solo deo igitur xp̄s est deus. si de christo accipit vnde post modum apostolis nunciauit iuxta aliam litteram de meo accipiet ꝛ annūciabit vobis ideo sequitur q2 sp̄us sāctus non accepit ab aliquo scientiam creatam quam apostolis nunciauit cū sit immutabilis nullius accidentis receptibilis igitur non accepit doctrinam siue sapiētiam nisi eternā que non est aliud nisi diuina essētia. Omnis enim scientia eterna est deus et diuina essentia. igitur secundum hanc litteram spiritus sanctus accepit scientiam eternā s. diuinā ēssentiam que est diuina scientia que xp̄i erat vnde consequitur ꝙ christus de⁹ erat. Cum diuina essentia nullius sit nisi dei nec creatura angelica veraciter et recte dicere posset omnia que habet pater mea sunt non enim creature cuiuscūq3 competit affirmare mea est omnipotentia aut mea est infinita sapientia aut mea est bonitas infinita ꝛ ita de ceťis attributis q̄uis creature sācte suo modo habendi hec habeant sic. Item. Jo.xx hec autem scripta sunt vt credatis quia ihesus ē filius dei ꝛ vt credentes vitam habeatis in nomine eius de filio naturali loquitur constat quia pro modico tantum iohānes laborasset si hec omnia scripsisset vt homines crederent quia ihesus esset filius adoptiuus dei hec.n. sine scriptura crediderunt. Item apocalip. primo ꝛ.ii. dicitur. Ego sū prim⁹ ꝛ nouissimus ꝛ viuus ꝛ fui mortuus ꝛ ego sum viuens in secula seculorum ꝛ habens claues mortis ꝛ inferni nullus est primus ꝛ nouissimus nisi deus nec deus pater est mortuus nec spiritus sanctus ergo deus filius fuit mortuus vnde consequenter.ii.ca. dicit expresse hec dicit filius dei qui habet oculos tanq3 flamma ignis. Iste idem dicit ibidē esto fidelis vsq3 ad mortē ꝛ dabo tibi coronā vite ꝛ isto eodē dicit.c.3. hec dicit amē testis fidelis ꝛ verus qui est principiū creature dei quis potest dare coronā vite nisi deus. Constat igitur filiū hominis quē iohannes se vidisse in spiritu describit in primo capitulo esse verū deum. Item.c. v. dignus es domine deus michi accipere librum et aperire signacula eius qm̄ occisus es et redemisti nos deus in sanguine tuo. Ecce expresse ꝙ deus occisus est vnde constat xp̄m occisū de quo ibi loquitur deum fuisse.

Duplex sēsus isti⁹ ꝓpositionis hec ē vita.

Capitulum.xi.

Adducitur alie propositiones mathei vꝫ xp̄us fuit ꝛ est de⁹ ꝛ fili⁹ naturalis dei.

Item math.i. dicitur Cū esset desp̄osata mr̄ eius maria ioseph anteq3 conuenirēt inuenta est in vtero hn̄s de spiritu sancto ioseph autē vir eius cū esset iustus et nolet eā traducere voluit occulte dimittere eam hic autem cogitante etiam ecce angelus domini apparuit in somnis dicens ioseph fili dauid noli timere accipere mariam coniugem tuam quod enim in ea natum est de spiritu sancto est pariet quidem filium et vocabis nomen eius ihesū ipse eni saluum faciet populum suum a peccatis eorum hoc autē to=

totum factum est vt īpleretur quod dictum est a deo per prophetam dicentem. Ecce virgo concipiet ⁊ pariet filium / ⁊ vocabitur nomen eius emanuel: quod est interpretatum nobiscum deꝰ ecce hic habes ꝙ filius virginis Jesus non solum saluum fecit populum a peccatis sed etiaꝫ ꝙ nomen eius est emanuel idest nobiscum deus ⁊ ipse igitur deus. Cuius enim nomen est deus ⁊ ipse est deus quoniā aut deus aꝫ nobiscum deus nullius creature est nomen Item Math. xi. ⁊ Luce .x. sub verbis similibus dicitur / oīa michi tradita sunt a patre meo. ⁊ nemo nouit filium nisi pater / nec patrem quisnouit nisi filius ⁊ cui voluerit filiꝰ reuelare Ecce hic nominat se filium dei patris ignotum a quocunqꝫ preter se / ⁊ cui ipse reuelare voluerit quod tamen vere non posset si esset filius adoptionis vel adoptiuꝰ solum / quia tunc angeli prius eo habuissent notionem patris. Item Matthei. xxiii. ipse iudeis in sua persona clarissime dicit. Ecce ego mitto ad vos prophetas ⁊ sapiētes ⁊ scribas / ⁊ ex illis occidetis ⁊ crucifigetis ⁊ ex illis flagellabitis in sinagogis vestris / ⁊ persequimini de ciuitate in ciuitateꝫ vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus super terram a sanguine Abel iusti vsqꝫ ad sanguinē zacharie filij Barachie quē occidistis inter tēplum ⁊ altare hic habes ꝙ xp̄s misit ꝓphetas ab origine mūdi ⁊ sapientes ⁊ scribas. Eandem sententiam Luce. xi. ca. magis explanat se appellās dei sapientiā propterea inquit dei sapientia dixit mittā ad illos prophetas ⁊ apostolos ⁊ ex illis occident ⁊c. ergo iste fuit dei sapientia anteqꝫ conceptus erat de maria / quod esse non potuit nisi deus fuisset.

Cap. xij.

Testionū iude.

ITē Luce vltimo. Ego mittaꝫ promissum spiritum patris mei in vos / constat autem nullum mittere spiritum sanctū qui deus ē nisi solum deum. Apostoli enim et sancti in ecclesia orant vt veniat ⁊ mittatur sp̄us sanctus super hoīes nūqꝫ tñ mittere eū possent mittens enim semper hꝫ auctoritatem virtutis respectu missi oēs nec vniqꝫ minoris est vt mittat torem ꝗ mittere spiritum sanctū qui deus est solius dei est. Itē Math. xv. ⁊ Marc. xiiii. Et priceps sacerdotū ait illi. Adiuro te per deū viuū vt dicas nobis si tu es christus filius dei. Dicit illi Jesus. Tu dixisti. Veruntamē dico vobis Amodo videbitis filium hoīs sedentem a dextris virtutis dei ⁊ venientē in nubibꝰ celi. Tūc princeps sacerdotū scidit vestimenta sua dicēs blasphemauit / quid adhuc egemꝰ testibꝰ. ecce nunc audistis blasphemiā. Hic se affirmat filiū dei / ⁊ se sessurum a dextris dei / de filio naturali intelligens sicut etiam intellexit princeps sacerdotum qui ab eo querebat nūqd filius dei esset nisi etiam tā querens qꝫ respōdens ita intellexisset nō esset ad ꝓpositum dicere ꝙ blasphemauit non enim blasphamat qui se dicit filiū dei adoptiuū / nec ipse vex respōdisset ad mentē querētis nisi ītellexisset de filio naturali filiꝰ aūt dei naturalis equalis ē p̄ri ⁊ deꝰ nō dubiū. Itē Math. vl. dicit. Data ē michi omnis potestas in celo ⁊ in terra cui simile dicitur in p̄s. viii. Omnia subiecisti sub pedibus eius / ex quo apostolus prime ad corinthi. xv. et ad hebre. ii. confidenter affirmat eum deum fuisse qꝫto magis ego possum.

Capitulum. xiij.

Ad idē testimonia beati pauli.

ITem cōsideremus que paulus affirmat in ista materia ecce ad ro. ix. cū ait de iudeis fratribꝰ suis quorū sūt p̄res et de qbꝰ est xp̄s ſm carnē qui est super oīa deus benedictꝰ in secula amē nō opꝫ illā exponeꝛ qꝛ planius dici non posset ꝙ xp̄s est deus q̄ est sup oīa bn̄dictus in secula. Itē. xiiij. c. oēs eni stabimus añ tribunal xp̄i. Scriptū est enim. viuo ego dicit dn̄s qm̄ michi flecteꝛ oē genu et oīs lingua cōfitebiꝛ deo. Ecce hic exponit statione añ tribunal xp̄i per dictū illud ꝓpheticū in ꝑsona dei ex quo affirmat xp̄m deū esse.

Esaye. xlv

Itē. i. ad corin. i. nos p̄dicamus xp̄m crucifixū iudeis quidē scandalū gentibus stulticiā ipsis aūt vocatis iudeis atqꝫ grecis xp̄m dei virtutē ⁊ dei sapientiā constat aūt ꝙ virtus dei et sapiētia dei est deus Et si dixeris ꝙ ibi ꝯñr subiungitur vos estis in xp̄o iesu qui factus est nobis sapiētia a deo et iusticia et sanctificatio ⁊ redēptio qꝫadmodū scriptū est q̄ gloriatur in dn̄o glorietur vbi dicit iesum christum factū esse nobis a deo sapientiā et iusticiā vn̄ videꝛ posse dici et illud p̄cedens sic pōt accipi ⁊ ita nō videtur ex hoc sequi ꝙ sit deus ⁊ si sit virtus dei et sapientia dei hoc non euacuat vim argumenti qꝛ in prioribus verbis apostoli absolute ⁊ simpliciꝛ nullo addito dicit xp̄m de esse dei virtutē ⁊ sapientiā. In posterioribus autē verbis nō asseritur ipse simpliciter et absolute esse sapientia. Sed cū determinatione qd ad nos seu nobis ex hoc autem vꝛ dici iusticia nobis quia nos efficit sapientes et iustos ex quo non sequitur vt videꝛ ꝙ sit deus. Item attende ꝙ subiūgit in fine vt qꝫadmodum scriptum est qui gloriatur in dn̄o glorietur. volens ostendere gloriandū esse in xp̄o iesu et tanqꝫ in domino quia factus est nobis sapientia et iusticia et redemptio et sāctificatio. Itē quō esset nobis ihesus xp̄s sanctificatio et redēptio nisi esset deus cum nec angelus nec aliqua creatura sanctificare posset āt a mortali peccato redimere sed ille solus qui mēti pōt illabi potest sāctificare et ille solus potest redimere a peccato infinito. s. mortali cui debeꝛ iuste pena infinita. s. eterna qui a se habet principium infinitū quod nullus habet nec habere potest nisi solus deus omnipotens. Item ex hijs ergo capitulis necessario sequitur ihesum christum deum esse. Item ꝙ apostolus ꝯñr de ista sapientia dei subiungit. c. ii. sapientiā inquit aūt loquimur inter ꝑfectos sapientiā vero non huius seculi neqꝫ principū huius seculi qui destruūtur sed loquimur sapientiam dei in misterio que abscondita est quā predestinauit deus ante secula in gloriam nr̄am quam nemo principum huius seculi cognoscit si eni cognouissent nunqꝫ glorie dn̄m crucifixissent Ecce iam habes expresse hanc sapientiam que est ihesus christus dominum esse glorie cum tamen nullum constet esse dominum glorie nisi deum. Item consequenter tertio capitulo dicit secundū gratiam que data est michi vt sapiens architectꝰ fundamētū posui alius aūt supedificat

vnusquisqꝫ autem videat quō superedificet fundamentum enim aliud nemo potest ponere propterea id quod positū est quod est ihesus xp̄us ecce ꝙ in edificatione nostre fidei ponit iesum xp̄m fundamentum constat autē totam structuram fidei nostre fundari in deo et deum solum fidei esse fundamētum vnde ad hebre. xi. idem ipse apostolus ostendens principia fidei christiane ait Credere vero oportet accedentem ad deum quia est et requirentibus sit remunerator igitur si christꝰ ihesus sit fundamētum p̄ter quod aliud non pōt poni consequitur ꝙ sit deus. Item expresse ait. c. viij. nam et si sint multi dij qui dicantur dij siue in celo siue in terra siquidem sunt dij multi et domini multi nobis tamen est vnus pater ex quo omnia et nos in illo et vnus dominus ihesus xp̄us per quem omnia et nos sumus per ipsum. Ecce ꝙ nobis est vnus dominus tantum. s. ihesus per quem omnia ⁊ ꝙ nos sumus per ipsum etiam et si alij dicantur dn̄i vnde constat ipsum esse summū omniū et ita deus est. Item. ii. ad chori. in fine dicit. An experimētū queritis eius qui loquitur in me xp̄us qui in nobis non infirmatur sed potens est in nobis nā ⁊ si crucifixꝰ est ex infirmitate sed viuit ex virtute dei. Ecce ꝙ xp̄us viuit ex virtute dei qui fuit crucifixus vnde dicit ꝙ non infirmatur intelligens ratione crucifixionis que ex crucifixione vera non essent nisi deus fuisset quecūqꝫ enim creatura infirmata fuisset ex crucifixione ex quo per eam occideretur nec potens remāsisset sicut hic sed potens est in nobis.

Capitulū. xiiij.

Testimonium pauli ad gal. iiii.

ITem ad gal. iiii. vbi venit plenitudo tp̄is misit deꝰ filiū suū factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret vt adoptionē filiorum reciperemus quoniam autem estis filij dei misit deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem. Abba pater hic habes ꝙ deus misit filium suū factum ex muliere et ad hoc misit eū vt redimeret eos qui sub lege erant. Solus autem deus potest a mortali peccato redimere sicut supra probaui et habes hic ꝙ scilicet misit eum in plenitudine tp̄is quid autem est plenitudo temporis nisi p̄fectio temporis secundū

Quare. vi etas vocaꝛ plenitudo temporis.

numerum annorum. scilicet in sexta mundi etate vꝫ in sexto millenario que etas iō vocatur plenitudo tp̄is quia talis etas in homine est eius plenitudo in perfectione et postea magis deficit in membris et in sciētia qꝫ proficit sed quō misit deus filium suum si missus ille ante missionē nō fuit filius quādo enim quis mittit filium suum primus ipse missus est filius qꝫ mittatur sicut siquis

que sit plenitudo temporis.

mitteret seruū suum prius ipse missus est seruus qꝫ mitteretur xp̄s igitur prius fuit filius dei qui mitteretur ⁊ per ꝯñs fuit filius naturalis etiā erat deus.

Testimoniū eiusdē. ad philip. i.

Item ad philip. 2. c. apostolꝰ ait hoc sentite in vobis quod et in xp̄o ihesu qui cum in forma dei esset nō rapina arbitratus est esse se equalem deo sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Et cito post propter quod ⁊ deus exaltauit illum ⁊ donauit illi nomē quod est super oē nomen vt in nomine eius flectatur omne genu celestium terrestrium et infernorum et omnis lingua confiteatur quia dominus ihesus christus in gloria est dei patris ecce expressum testimonium ꝙ christus est deus ꝙ sit in forma dei ꝙ non rapinam arbitratus est se esse equalem deo quod est in gloria dei patris quod habet nomē super omne nomen ⁊ ꝙ in eius nomine omne genu flecti debet celestium terrestrium et infernorum Hoc autem nulli dubium soli deo conuenit Item ad collo. primo ait de deo patre loquens qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filij dilectionis sue in quo habemus redemptionem et remissionem peccatorum qui est ymago dei inuisibilis primogenitus omnis creature quia in ipso condita sunt vniuersa et in celis et in terra visibilia et inuisibilia siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates omnia per ipsum et in ipso creata sūt et ipse est ante omnes et omnia in ipso constant ⁊ ipse est caput totius ecclesie qui est principium primogenitus ex mortuis vt sit ipse primatum tenens quia in ipso complacuit plenitudinem diuinitatis ihabitare corporaliter. Ecce expresse dicit ꝙ est primogenitus omnis creature. s. filius dei ante omnem creaturam quia in ipso vniuersa sunt condita in celis et in terra tam angeli qꝫ alia et ꝙ ipse est ante omnia et ꝙ omnia in ipso constant hec autem soli deo conuenire possunt.

Capitulum. xv.

Testimoniū pauli ad titum.

ITem ad titum. c. 3. Apparuit gratia saluatoris nostri dei omnibus hominibus erudiēs nos vt abnegantes impietatem et desideria secularia sobrie et iuste et pie viuamus in hoc seculo expectantes beatam spē et aduentum glorie magni dei et saluatoris nostri iesu christi ecce hic non solum dicit xp̄m deū esse. sed magnum deum. Si autem quis contendat deum esse de patre sicut illud in. c. proximo. Cum autem benignitas et humanitas apparuit saluatoris dei non ex operibus iusticie que fecimus nos sed secūdum suam miam saluos nos fecit per lauachrum regenerationis et renouationis sp̄us sc̄ti quē effudit in nos habunde per ihesum christum saluatorem hoc enim apparet dictum de patre qui effudit spiritum sanctum in nos per dominum nostrum ihesum christum Aduertat ꝙ apostolus hic dicat expectantes beatā spem et aduentum glorie magni dei non enim solet dicere patrem venturum ad iudeū sed christum vnde hoc dictum est de christo licet sequēs dictum in sequenti capitulo sit dictū de p̄re quorum vtrumqꝫ non sine causa saluatorem deū appellat vt intelligamus ꝙ sunt ambo vnus deus et vnus saluator quia neuter saluare potest nisi per diuinitatem que est in vtrisqꝫ vna.

Cp̄m. xvi.

Testimoniū eiusdē ad heb.

ITem vt finiā dicta istius apostoli concludā. ecce in epistola ad hebre. in p̄cipio probat per multa argumenta christum esse deum verum permittens vt supra tetigi. c. v. Nouissime autem deus locutus est nobis in filio quem constituit heredem vniuersorum per quē fecit et secula qui cum sit splendor glorie et figura substantie eius portansqꝫ omnia verbo virtutis sue purgationem peccatorum

Testimonium Pauli

faciens sedet a dextris maiestatis in excelsis tan=
to melior angelis effectus q̃to pre illis differen=
tius nomen hereditauit Ecce assertio huius apo
stoli et est cõclusio quasi quã in tota epistola ni=
titur confirmare nec oportet verba exponere cũ
plano sermone dicat q deus per ipsum fecit secu
la q̃ est splendor patris sic eum appellans vt nõ
credatur esse claritatis minoris quoniam ille cu=
ius est splendor et figura eius substãtie q̃ portat
omnia verbo virtutis sue idest seipso qui est ver=
bum patris et virtus tali enĩ modo loquitur fre=
quẽter sicut ad collo. primo nunc autem reconsi=
liauit ĩ corpore carnis eius per mortem ipsius in
corpore carnis idest in corpore quod est caro vel
carneũ. Itẽ q est melior angelis ⁊ q̃ hereditauit
noĩe patris ⁊ iure hereditario vt filius dei patris
possedit que omnia clare ostentant enĩ esse dei vn
de consequenter hec omnia per sacram scriptu=
ram veteris testamenti. ostendit primo q est fi=
lius per illud psalmi. Ego hodie genui te Et per
illud. 2. re7. ego ero illi in patrẽ et ipse erit michi
in filium q̃uis hoc dictum sit de salomone ad lit=
teram nihilominus tamen intelligitur de illo qui
dicit. Ecce plusq̃ salomõ hic secũdo. q sit splen=
dor patris glorie et figura substãtie eius. s. natu=
ralis ei9 filius ⁊ vni9 substãtie ppterea per hoc q
de eo dictũ est et adorabunt eũ omnes angeli dei
in ps. 3. ostẽdit q sedet ad dexteram dei patris id
est hẽt potiora bona que pater habet. hoc enĩ est
ad eius dexteram sedere per hoc q de eo dictum
est thronus tuus deus in seculum seculi et per il=
lud dixit dominus domio meo sede a dextris me=
is. donec ponam inimicos. ⁊c. et illud idem et
cum hoc q per euz deus fecit secula et q portat
omnia sua virtute probat per illud virga eq̃tatis
virga regni tui Et per illud Initio tu domine ter
ram fundasti et opera manuum tuarum sunt celi
et consequẽter. 2. c. ppterea per hoc omnia subie
cisti sub pedibus eius vnde nichil dimisit nõ subie
ctũ ei sed eum constituit heredẽ vniuersorum. Et
consequẽter per totam epistolam tractat de eius
sacerdotio qualit' ipse tanq̃ sacerdos fecit pur=
gationem peccatorũ. vnde in. 3. c. probat eum ma
iorem moyse per hoc q est filius et moyses famu
lus loquens de filio naturali quia alias moyses
filius fuisset vt ipse. Itẽ ex hoc q ipse fabricauit
domum suam tanq̃ deus qui omnia creauit que
domus nos sumus sicut ꝯñr ibi dicit. moyses aũt
in ea famulus fuit non creator eius ⁊ in. v. c. dicit
q cũ esset filius dei didicit ex hiis que passus est
obedientiam et ibi ante dicit. q deus locutus est
sibi. filius meus es tu ego hodie genui te ecce ha
bes q non solum ille apostolus dicit eum deum
sed probat.

Cap. xvij.

Testimonium petri

ITem actuum. 3. dicit pe
trus ihesum auctorẽ vite petistis in
quit homicidam dari vobis aucto=
rem enim vite interemistis et. 4. ca.
notum sit vobis et omni plebi israel
quia ĩ nomine iesu nazareni quẽ vos crucifixistis
quẽ de9 suscitauit a mortuis ĩ hoc astat iste corã
vobis sanus hic est lapis qui reprobat9 est a no=
bis edificantibus qui factus est in caput anguli
et non est in aliquo alio salus neq̃ enim est nomẽ
aliud sub celo datum hominibus in quo oportet
nos saluos fieri. Cõstat autẽ q nullus est auctor
vite nisi deus nec minus constat q in nomine dei
est salus et etiam in deo. Igitur ihesus est deus
cum in nullo alio sit salus nec sit nomine salutis
aliud q̃ nomen eius Item actuum. xx. dicit pau
lus. Attẽdite vobis et vniuerso gregi in quo po
suit deus vos episcopos regere ecclesiã dei quã
acquisiuit sanguine suo ecce hic dicit. q deus ac
quisiuit ecclesiam sanguine suo de xp̃o loquens
non dubium igitur deus erat qui suo sãguine ec
clesiam acquisiuit. Item iacobus in sua epistola
c. 2. dicit. fratres mei nolite in personarum acce=
ptione fidem habere domini nostri ihesu christi
glorie. Ecce dicit iesum xp̃m dñm glorie sicut in
ps dicit propheta eũ dñm glorie quis indens est
iste rex glorie dominus fortis et potens dñs po=
tens in prelio. Solus autem deus est dñs glorie
non dubium. Item pe. in epistola sua. c. i. nõ cor=
ruptibilibus auro vel argento redempti estis de
vestra vana conuersatione prime traditionis sed
precioso sanguine quasi agni immaculati ⁊ incõ
taminati xp̃i. manifestati autem nouissimis tẽpo=
rib9 propter nos et cito post simplici ex corde in=
uicem diligite attentius renati non ex semine cor
ruptibili sed incorruptibili per verbum diuinum
et permanens quia omnis caro fenũ et oĩs glo=
ria eius quasi flos feni exaruit fenum cecidit et
flos ei9 verbũ autem dñi manet ineternũ. hoc est
verbum quod euangelisatũ est in vos. Ecce hic
describit eos esse redẽptos precio sãguinis agni
s. xp̃i. et ꝯñr sub aliis verbis dicit eos esse redem
ptos per verbum dei viui quod verbũ manet ine
ternum et est illud quod ipsi euangelizabant eis
verum constat christum verbum diuinum quod
manet ĩeternum esse quod petrus ipse ⁊ alii apo
stoli euangelisabant hoĩbus. Item. c. iiii. dicit vt
in oĩbus honorificetur deus per ihesum xp̃m do
minum nr̃m cui est honor et gloria et imperiũ in
secula seculorum et. ii. epistola. in principio. sic ei
vnanimiter ministrabitur nobis introitus ineter
num regnum dñi nostri ⁊ saluatoris iesu xp̃i Cui
simile dicit io. apoca. primo de xp̃o ipsi gloria et
imperium in secula seculorũ nulli vero nisi deo so
li eternum imperium vnde paulus ad hebre. ii.
dicit. Non enim angelis subiecit deus orbem ter
re futurum q̃uis enim alii saluãdi conregnabũt
xp̃o sicut tu in principio ostendisti nullus tamen
preter deum dicendus est q̃ deus et ideo non sa
tis prudent' negasti eum posse argui esse deũ ex
hoc q mũdus est eius regnũ et celum. Itẽ. ii. pe.
i. dicit petrus secuti sunt fidem in iusticiam dei no
stri saluatoris ihesu xp̃i. Item iudas. c. i. sue epi=
stole ait subintroierũt enim quidẽ homies impii
qui olim prescripti sunt in hoc iudiciũ dei nostri
gratiam transferentes in luxuriam et solũ domi=
natorem dñm nostrum ihesum xp̃m negantes hic
dicit quosdam impios et prescriptos in iudicium
eo q negãt iesum xp̃m solum dominatorem et do
minũ. vnde cõstet eum deum esse. si solus ipse sit
dominator et dominus.

Testimõium iacobi.

Testimõium iude:

Explicit liber primus.

CApitula secundi libri in quo per testimonia veteris testamenti probatur q promissus messias debeat esse deus.

Primum capitulũ constituit modum loquẽdi.

Secunduz capitulum oñdit messiam siue christum deum esse debere ex sensu litterali psal. 2.

Tertiũ capitulum ostẽdit ex psalmo. 84. et ysaie. 45. c. q messias est deus.

Quartum capitulũ ostendit idẽ ex psal. 11.

Quintũ capitulũ ostẽdit idẽ ex capitulis. 53. et. 66. ysaie.

Sextum capitulũ ostendit idẽ ex psal. 71. deus iudicium tuum regi da.

Septimum capitulũ ostendit ex psal. 19. Qui habitat in adiutorio.

Octauũ capitulũ ostendit idem ex psalmo. 18. Celi enarrant.

Nonũ capitulũ ostendit idem ex psal. xxiiii. Domini est terra.

Decimũ capitulum ostẽdit idem ex psalmo. 44. Eructauit cor meum.

Undecimum capitulum ostẽdit idem ex. xxxiiii. c. libri numerorum de prophetia balaam.

Duodecimum capitulũ ostendit idem ex. 78. et. 79. capitulis libri ysaye.

Decimum tertiũ capitulum ostẽdit idem ysaye ex capitulis. 48. et. 64.

Decimũ quartũ capitulum ostẽdit idem de dicto ysaye. i. c. sui libri.

Decimum quintũ capitulum est ad probãdum idem ex dicto abacuc. 3. c. sui libri.

Decimum sextũ capitulũ est ad probandum idem ex alio dicto abacuc. 3. cap. sui libri.

Decimum septimũ capitulũ probat idem ex dicto michee. v. c. sui libri.

Decimum octauũ capitulum probat idem ex dictis sompho. 3. c. sui libri.

Decimũ nonum capitulũ probat idem ex dictis zaharie. 3. 9. 11. et. 13. sui libri.

Uicesimũ capitulũ probat idem ex dicto malachie. 3. c. sui libri.

Uicesimũ primum capitulũ continet sex obiectus cõtra prius ostensa.

Uicesimũ secundum capitulũ cõtinet rñsiones ipsorũ obiectuum per ostensionẽ triplicis sciẽtie ĩ xp̃o ex triplicis veritatis declaratõe

Uicesimũ tertium capitulũ cõtinet. replicam obiectus de admiratiõe christi et cõtinet solutionem eius.

Uicesimum quartũ cõtinet multos obiectus de euãgelicis et apostolicis scriptis contra omnipotentiam xp̃i.

Uicesimum quintũ capitulũ habet solutionem ipsorum obiectuum.

Uicesimum sextũ capitulum cõtinet obiectionem sũptã ex operibus cõibus xp̃o et suis discipulis.

Uicesimum septimũ capitulũ illam obiectionẽ dissoluit.

Liber Secundus. Cap. primum.

IOhannes ista sufficiãt de testimoniis noui testamẽti ad probãdũ christũ quẽ colimus deum fuisse ⁊ esse. nũc aliud faciam9 exordiũ ⁊ si potes ostendere ex ipsa scriptura testamẽti veteris iuxta sensum litteralem ipsius quia iudei sensum alium non recipiunt q christus in veteri testamento promissus debeat esse deus ⁊ intelligo non vt aliq̃ñ in scriptura homines deo accepti aut sacerdotes in lege/aut demones aut angeli boni dii dicebantur iuxta illud psalmiste. Ego dixi dii estis et filii excelsi oẽs quẽ modũ loquẽdi alias Jesus christus approbat io. 10 cũ dicit nõne scriptũ est in lege vestra quia ego dici dii estis Et alibi in ps. Deus deorũ locut9 est. Et exo. 22. Diis nõ detrahes ⁊ ibit ante ad deos cã vtriusq̃ perueniet Et si illi iudicauerunt duplum restituet proximo suo. Et exodi 7 dicit domin9 ad moysen. Ecce ego constitui te deum pharaonis: ⁊ 2. ad cor. 4. Deus huius seculi excecauit mentes infidelium/sed q debeat esse deus. s. essentialiter ⁊ proprie scz deus oĩpotens sicut dicit' deutro. 8. dñs deus tu9 vnus est ⁊ etiaz exo. 22. qui immolat diis occidetur preter soli domino. Et exo. 15. Iste de9 dñs ⁊ glorificabo eum deus patris mei ⁊ exaltabo eum dñs quasi vir pugnator oĩpotens nomen eius. Et sicut apostolus dicit 1. ad cor. 8. Nullus est deus nisi vnus. Et deutro. 4. scito hodie ergo et cogita in corde tuo quia dñs ipse sit deus/in celo sursum ⁊ in terra deorsum. ⁊ non sit alius Hoc enim iudei non credunt/aut saltem non asserunt/ ostende ergo ex huiusmodi sensu veteri testamẽti q christus promissus verus deus esse debeat

Capitulum secundum.

Richard9 psalmista loq̃ns de christo ait. Quare fremuerũt gẽtes: ⁊ populi meditati sunt inania. Astiterũt reges ⁊c. Quod dictũ pe. et alii apostoli in actibus apostolorũ 4. cap. de Jesu christo dictum affirmant aduers9 quẽ herodes ⁊ pilatus. Cũ gentibus ⁊ populis in hierusalem cõuenerunt. Ut aũt hoc dictum de christo esse phemus ⁊ non de dauid/ecce lr̃a chri

Hic bñ probat ex ps 2 q christus fuit de9.

stum noīat aduersus christum eius. Item illud ꝓ sequitur postula a me ⁊ dabo tibi gentes hereditatem ⁊ possessionem tuā terminos terre. Ipsi dauid hoc non cōuenit quia gentes nūꝙ hereditatē accepit sed solos iudeos nec vnꝙ ī terminos terre possedit. Item ꝙ sequitur/ et reges eos in virga ferrea ⁊ tanꝙ vas figuli confringes eos. Dauid regi non cōpetit/ qui erat piissimus in regali regimīe ymo nec vnꝙ gētes rexit de xp̄o siue messia oīa illa sunt dicta/ ꝙ de christo siue in persona christi est hoc dictum: dn̄s dicit a me fili⁹ me⁹ es tu ego hodie genui te. Quo dicto vtitur apostolus ad hebre. ꝑmo capitulo. ad probandum ꝙ hoc loco ꝓbare intēdim⁹: in quo dicto si ꝑ hodie eternitatem accipiamus constat christum esse in eternitate. gn̄atum sed generatio eius humana nō dubium debuit esse in tp̄e: ergo aliam gn̄ationem habuit que in eternitate fiebat de qua iste ꝓpheta et ysayas sunt locuti sicut statim infra patebit illud aut cuius generatio est eterna/ non dubium est etiaʒ eternum: ⁊ sic consequitur ꝙ christus est eternus ⁊ cū nichil preter deum sit eternū ꝯsequitur ꝙ christus sit deus: si vero quisꝙ dicat hodie hic diem tp̄alem notare hoc nō repellitur: qm̄ tunc aut dies alius conceptionis christi in vtero matris eius intelligendus esset: aut dies ali⁹ seq̄ns illum nō potest seq̄ns dies intelligi quoniam sic falsum esset: ego hodie genui te. Cum ante genitus esset nisi forte quisꝙ dixerit gn̄ationem ꝑ gratiam siue adoptionē debere intelligi/ ⁊ nichilomin⁹ idē sequitur qm̄ ex quo ieremias sanctificat⁹ est in vtero matris sue nemo rōnabiliter dr̄e pōt qn christ⁹ a ꝯceptione fuerit sanctificatus ꝑ gratiā ymo hic ysayas exp̄sse sui libri ca. 45. dicit. Rorate celi de super ⁊ nubes pluāt iustū apiatur terra ⁊ germinet saluatorē simul ⁊ iusticia oriat̄ vbi cōstat vt plenius ostēdetur inferius ꝙ christus iustus esse debuit in gn̄atione siue ꝯceptione ⁊ in ortu suo nō ergo dies intelligi pōt tp̄alis nisi dies sui conceptus/ que ⁊ intelligi non pōt/ qm̄ nō diceret deus puero in vtero matris nōdum vsum loquendi habenti postula a me ⁊ dabo tibi gētes hereditatē ⁊c. et qui adhuc loqui nō poterat/ igr̄ si hec verba ꝓphete aptat sp̄us sanctus vt pateat ꝯsiderāti intimi⁹/ ꝙ christus de quo ꝓmisit dʒ eē deus ⁊c.

Nota de generatōe xp̄i eterna

Capitulum tertium

Item ps. lxxxiiii. de eo sic loquitur. veritas de terra orta est ⁊ iusticia de celo ꝓspexit. Etenim dn̄s dabit benignitatē ⁊ terra nostra dabit fructum suū iusticia añ eum ābulabit ⁊ ponet in via gressus suos. Quā sn̄iam sub similibus verbis dicit fere ysa. ca. 45 sui libri sic. Rorate celi de super: ⁊ nubes pluant iustū apiatur terra ⁊ germinet saluatorē ⁊ iusticia oriatur simul. q2 ego creaui eū: q̄ duo dicta ꝓphetica vni⁹ sentētie si ꝯsiderentur ⁊ tractētur apparebit ꝙ saluator scʒ christ⁹ sic ꝓmissus dʒ de celo venire: ⁊ nichilomin⁹ debet de terra ortū hēre: et stat ꝙ nō erit nec erat āgelus. igitur deus ipse de quo dicūt ꝙ dʒ venire de celo. ⁊ de terra ortum habere. Ecce q̄ clare ysa. dicit. Rorate celi de sup carnalibus carnaliter loq̄ns volens interp̄tari vt de celo desup veniat ille quē cupit/ ⁊ alter ꝓpheta corrīdens sic dicit. Iusticia de celo ꝓspexit ⁊ dn̄s dabit benignitatē benigne de celo mittet illū quē expectam⁹. Qui sāūt ⁊ q̄tus sit iste vterꝙ plane dicit. Alter qē veritas ⁊ ꝯitas inq̄t de terra orta ē/ ali⁹ vero dicit ꝙ est saluator ⁊ iustus saluans inq̄t iustū ⁊ saluatorē / quo ad ortū istius de t̄ra vnus dicit ꝯitas de terra orta ē ⁊ ꝯn̄r terra nostra dabit fructū suū. Alius vero eūd exp̄mit sensū apiat̄ terra ⁊ germīet saluatorē vt fructū de quo ꝑmus ꝓpheta loq̄tur saluatorē nō ficum accipiam⁹ āt pomū. Iteʒ vterꝙ eū imunē a peccato ostēdit per hoc ꝙ vn⁹ dicit. Iusticia añ eū ābulabit/ hoc ē a ꝑmo suo ortu erit iust⁹ ⁊ innocēs: ⁊ ponet. i. regeʒ in via gressus suos. i. oīa opera eius vt nūꝙ actualiter deliquat. vn̄ ipse de eo in ꝑmo ps̄ dicit oīa q̄cunꝙ faciet ꝓsperabunt̄. Et alius dicit. Iusticia orietur simul q2 ego dn̄s creaui eū. Cū iusticia nō orit̄ simul cū aliquo hoīe/ alias eēm mūdatione nō indigeret sicut iob dicit. Quis pōt facere mundū de imundo ꝯceptum semine/ nōne tu qui solus es. iob 13. de qua materia in octauo libro tractabitur sed ꝙ ipse christū creauit sm̄ hūanitatem ⁊ pater ꝑ ꝯcubituʒ nō fuit ideo fuit semper sine peccato et ob hoc iustus ab ortu. Vn̄ pulcre dicit iusticia simul oriatur q2 ego dn̄s creaui eum. Nūꝙ enim alium sic creauit/ nō ꝑmos parentes scʒ sine ꝯcubitu: ⁊ ideo etiā ipsos iustos ⁊ innocētes creauit Item ꝯn̄a huius causa videam⁹ sequitur ysa. 45 paucis interpositis c. suscitaui eum ad iusticiam. et oēs vias eius dirigā ipse edificabit ciuitatem meā/ ⁊ captiuitatē dimittet: nō in p̄cio neꝙ in muneribus dicit dn̄s exercituū. Hec dicit domin⁹ labor egypti ⁊ negociatio ethyopie ⁊ sabam viri sublimes ad te transibunt/ ⁊ tui erunt/ post te ambulabunt/ iūcti manicis pergent/ ⁊ te adorabūt/ teꝙ dep̄cabuntur tm̄ in te est deus/ non est absꝙ te alius/ vere tu es de⁹ absconditus israel saluator hec aūt q̄ dicit ego suscitaui eum ad iusticiam ⁊c. vsꝙ hec dicit dn̄s nō dubiū q̄n de messia dn̄t itelligi de quo añ dicit nubes pluāt iustuʒ hoc antē qd sequitur in persona dei loquētis hec dicit dn̄s labor egypti ⁊ negociatio ethiopie ⁊ saba in viri sublimes ad te transibunt ⁊ tui erūt: post te ambulabunt iūcti manicis pergēt ⁊ te adorabunt/ teꝙ deprecabūtur/ aut opʒ accipere dictum a deo ad populū israeliticū/ quod dici nō pōt/ q2 illi nō cōuenit qd imediate sequitur. Tm̄ in te est deus ⁊ non est absꝙ te deus q2 cōstat ex serie littere/ ꝙ totum ad eund est dictum. Ad populum aūt non vere p̄t dici nō est absꝙ te deus. vere tu es deus abscōditus israel saluator Aut oportet hoc dictū accipe in persona dei loquētis ad messiā/ illū aūt ad quē loquētur deus manifeste dicit deū esse p̄ter quē nō est deus ⁊ dicit eum vere deū abscōditum. qd puto dictū ꝓpter latentiā diuinitatis in sua hūanitate sicut abacuc dicit. Ille est fortitudo eius. vnde negari nō pōt hoc q̄n messias sit de⁹ vn̄ eleganter dicit ad eum deus: tantū certe est deus scʒ vnione ypostatica siue ꝑsonatiua ⁊ adducit. vere tu es de⁹ abscōdit⁹ scʒ in hūanitate de⁹ israel saluator messiā em̄ solet saluatorem scriptura vocare ⁊c.

Quare vocatur deus abscōdit⁹.

Capitulum quartum

Item ps cx. quo ipse apostolus vtitur 1. cap. ad hebre. ad ꝓpositū nr̄m ꝓbanduʒ dicit. Dixit dn̄s dn̄o meo sede a dextris meis. Donec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorum virgā virtutis tue emittet dn̄s ex syon dn̄are

Ad idē propositiones ex ps 110.

in medio inimicorum tuorum. Tecum ꝑncipium in die vrtutis tue in splēdoribus sanctorum tuorum ex vtero añ luciferū genui te iurauit dn̄s ⁊ nō penitebit eū tu es sacerdos ineternū sm̄ ordinē melchisedech. Dn̄s a dextris tuis confregit in die ire sue reges Iudicabit in nationibus iplebit ruinas cōquassabit capita in terra multorum. De torrēte in via bibit ꝓpterea exaltabit caput. Que si cōsiderentur de alio q̄ de deo hoīe/ nō possunt accipi: de dauid enim nō possunt intelligi: q2 sibiipsi dn̄s esse nō potuit Cū dicat: dixit dn̄s dn̄o meo nec erat sacerdos sm̄ ordinem melchisedech quoniā lex nō panem ⁊ vinū sm̄ ordinem melchisedech volebat offerre. Item soli deo cōuenit. Tecum ꝑncipium in die virtutis tue qui solus est rex ꝑncipiū adducit autem in die ꝯtutis tue vt intelligat̄ dies eternitatis: dies enim tp̄alis fuit aut erit sm̄ iudeos dies infirmitatis messie quoniā in tali die morietur. Vn̄ dies virtutis eius est dies eternitatis. Hunc enī diem magis explanat cū dicit. ex vtero añ luciferum genui te. Et si quis geniturā debere intelligi p̄destinatōem dicat obuiat ꝯbuʒ ex vtero. Nullus em̄ fuit ex vtero añ luciferum genit⁹ aut p̄destinatus p̄ter filiū dei qui ex deo patre sb̄ā: que sb̄ā tanꝙ vterus existat p̄ri ad gignend filium: est genitus añ luciferum: siue lucifer angelus accipiant De quo ysa. 14. quō cecidisti lucifer ⁊c. siue accipiatur lucifer stella matutina de qua iob dicit. nūq̄ perduces luciferū in tp̄e scʒ iob 38. Cōstat igr̄ ꝙ dauid loq̄tur de dn̄o: cui dn̄o dn̄s dicit sede a dextris meis. Sed quid est sedere a dextris dei. nisi potioribus bonis dei citari ꝙ nullus habet nisi de⁹. Vnde oportet hoc totū accipere de messia promisso abrahe ⁊ semini eius qui a deo est genitus añ luciferum scʒ in eternitate q̄ est dies virtutis eius ⁊ nichilominus. quia de torrente in via bibet propterea exaltabit caput.

Quō intelligi illd ps Tecū ꝑnci piū in die ꝯtutis

Quid ē sedere a dextris dei

Capitulum quintum.

Qui simile dicit ysa. liii. sui libri. primo describens eius passionem plenissime nō est inquiens ei spēs neꝙ decor: et post vere lāgores nostros ipse tulit ⁊ dolores nostros ipse portauit ⁊ nos reputauimus quasi leprosum ⁊ percussum a deo ⁊ hūiliatum ipse āt vulnerat⁹ est ꝓpter iniquitates nostras attritus est ꝓpter scelera nostra: disciplina pacis nostre super eū. Cuius liuore sanati sumus: ⁊ post sicut ouis ad occisionem ducit̄/ ⁊ agnus corā tōdente se obmutescet ⁊ nō aperiet os suū de angustia ⁊ iudicio sublat⁹ est: ⁊ tunc sm̄ oēm translatiōem subiungit: gn̄ationē eius quis enarrabit q2 abscisus est de terra viuentiū hoc est esse ante luciferum genitū/ habere gn̄ationeʒ q̄ enarrari nō pōt: eo ꝙ de terra viuentiū scʒ de celo nō de terra morienciū sit abscis⁹ scʒ de patre suo sb̄ali genit⁹ vn̄ dañ. 2. dicit̄ esse lapis abscisus de mōte sine manibus scʒ de potētissimo suo patre siue actione nona ꝓductus. Stephan⁹ āt act. 8. allegat gn̄ationem eius quis enarrabit/ qm̄ tolletur de terra vita eius: q̄ lr̄a non ita clare sonat ꝓmissam sn̄iam tm̄ ꝙ pro causa ꝑme partis subiungit̄ hoc vltimū nisi accipiat̄ sic ꝙ de terra viuētium tolletur idest ꝓscribetur: aut ꝓcedet vita eius nō est causa illius p̄cedentis gn̄ationem eius quis enarrabit si vero quisꝙ dixerit ꝙ hoc sit illi imediate p̄cedēti ipartinēs ⁊ ponit̄ pro causa illius mediate p̄cedentis. In humilitate eius iudiciū ei⁹ sublatum est sm̄ lr̄am stephani: fateor illud sic posse intelligi sed ꝓbabilius dicit̄ ad immediatū debere referri. De ista genitura ipse idem ysa. 66. sui libri dicit Añꝙ parturiret pepit añꝙ veniret partus eius pepit masculū: quis audiuit vnꝙ tale ⁊ quis vidit huic simile: ⁊ seq̄tur nunꝙ ego qui alios parere facio ipse nō pariā dicit dn̄s si ego qui gn̄ationem ceteris tribuo sterilis ero. Dicit dn̄s deus tuus ꝙ q̄uis de partu a p̄re possit intelligi quo adiꝑmū dictum hic. Tum q2 scd̄a pars loq̄tur exp̄sse de partu ⁊ gn̄atione a patre ꝑmā puto sic potius intelligi. vt sit sensus totius ꝙ deus dicit nō esse sterilem sed parere ⁊ etiā ꝙ sine parturitione scʒ dolore aut passione ꝑendi mortalē dein̄ erit masculū. vt merito sit ille mascul⁹ abscisus de terra viuentiū. nō de terra morienciū/ nō in tp̄e sed in eternitate. vn̄ ps̄ 2. dicit. Ego hodie genui te scʒ vno eternitatis die eterno. Et ps̄ 109 ex vtero ante luciferum genui te. Et michee 5. ca. de eo dicit̄ ⁊ egressus eius a dieb⁹ eternitatis ei⁹ Ecce quō scripture ꝯcordant de eterna gn̄atiōe istius messie qui est dn̄s dauid: ⁊ sacerdos ineternum sm̄ ordinem melchisedech pro nobis oblat⁹ et passus sm̄ ysa. ⁊ propter passionem glorie et honore coronatus Vnde sequitur ysa. 5. pro eo ꝙ laborabit anima eius videbit ⁊ saturabitur quod idem est cum hoc dicto: De torrente in via bibet propterea exaltabit caput. Et sub aliis verbis dicit ysaias: ideo dispergam ei plurimos ⁊ fortium diuidet spolia/ pro eo ꝙ tradidit in mortem aīam suam. Si vero quisꝙ dixerit non hanc esse litteram hebraicam. Tecum principium in die virtutis tue in splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. sed istam populi tui principes in die virtutis tue ⁊ in decore sancto de matrice cui ros adolescentie tue vbi de christi eterna generatione siue genitura nec fit mentio/ sed vt vr̄ de gn̄atione eius temporali a matre/ que in canticis appellatur aurora/ ⁊ de die ascentionis siue resurrectionis sue: quo die sui discipuli facti sunt ꝑncipes super terram in decore sancto scilicet in illustratione spiritus sancti/ quoniā materia de die ascentionis precedit Sede a dextris meis/ donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorū: qd de christi ascentione in celo accipitur: Virgā virtutis tue emittet dn̄s ex syon dn̄are in medio inimicorum tuorum. ꝙ de doctrina sua que ꝑ apostolos in eius ascentione de syon vbi morabant̄ tunc fuit emissa accip̄r. Et sic illd qd seq̄tur Tecū ꝑncipiū in die ꝯtutis sue ⁊c. De ꝑncipio dn̄atōis sp̄ualis christi in gentibus ⁊ de die virtutis ei⁹ ostēsequo fuerat exaltatus/ ⁊ accepit nomē quod est sup oē nomē ꝓpter obitum mortis sm̄ apostolū/ ⁊ de genitura eius ex vtero siue matrice virginis matris sue q̄ solem ꝓduxit iusticie ⁊ ob hoc merito est vocata aurora vr̄ intelligi sicut sonat alia lr̄a supradicta. Ecōtra est michi visum ꝑmo quidē huic nō ꝯuenit illud. Añ luciferuʒ genui te/ ex quo ei⁹ adolescētia ex matre fuit in tp̄e/ translationes approbare censende sunt non discrepare in sensu: Iteʒ illa clausula de matrice aurore cui ros adolescētie tue q̄ clausula si intelligat̄ de vtero ꝯgis ⁊ rore spiritus sancti/ non vr̄ esse causa sufficiēs illius qd p̄cedit scʒ ꝙ apostoli christi erant ꝑncipes in die virtutis tue in decore sancto/ quoniam

Ad idem ꝓbatōes ysaye 53.

Quō intelligi illd generatiōem eius quis enarrabit.

Quō intelligi illd ysa 66. añꝙ parturiret peperit añꝙ veniret pt⁹ eius pepit.

Quō intelligi de torrente in via bibit ꝓpterea exaltabit caput.

Nota cauillationeʒ de illa littera Tecum ꝑncipium

Jeremia ⁊ iohāne vex est q: de matrice oriebat
eis ros adolescentie sue scꝫ grā spūs sancti quoꝝ
tamē discipuli nō erāt pncipes super oēm terram
sic ut xpi discipuli ꝯcordant cuꝫ alia translatione
nostra intelligatur hec clausula scꝫ ꝙ de vulua
siue matrice aurore.i.de gnatiua potētia dei pris
qui est lux eterna nobis nō oīno resplendens/⁊ iō
aurora appellata oriebat christo ros adolescētie
idest ꝓtus sui status pulcherrimi sicut adolescen
tia est status pulcritudinis ⁊ vigoris in homine.
Sic enim ysayas loquitur. Audite me inquit
domus iacob ⁊ oē residuū domus israel qui por-
tamini a me vtero ⁊ gestamini mea vulua tūc dn̄
reddit pro cā illius qd pcedit scꝫ ꝙ cū christus est
pncipiū rex oīm/siue pncipiū pfectionis suoꝝ di
scipuloꝝ in pncipes in die eternitatis que ē dies
virtutis eius scꝫ christi qui est in gloria oīm bea-
toꝝ: q: cū christus genitus est a deo patre/ideo cū
eo est pncipiū ⁊ ipse est pncipium ⁊c. vex siue hee
clausule sic accipiāt siue aliter de die ascēsionis
siue de die datōis spūs sancti/cetera q̄ sequuntur
in ps isto de ei⁹ sacerdotio eterno/⁊ de exaltatōe
eius post mortē satis ondūt ipm deū debere esse

Cap.sextum

Ad illꝰ p-
batiōes ex
illo ps de⁹
iudiciū tuū
regi da

ITem ps lxxi. clarissime esse
deuꝫ ostēdit dicens. Deus iudiciū tuū regi
da: ⁊ iusticiā tuā filio regis. Hic christū regem vo
cat ⁊ filiū regis non eñ loquitur de salomone lcꝫ
titulus ps sit in salomonē: quē opꝫ accipere sm
interptatōem nois scꝫ in christū qui est pacificus
siue retributor. Sic eñ salomon interptatur quia
ꝯsr subiūgit de eo iudicabit pauperes populi et
saluos faciet filios pauperū ⁊ hūiliauit calūpniā
tem ⁊ pmanebit cū sole ⁊ añ lunam in gnatione ⁊
gnatione/descendet sicut pluuia in vellus ⁊ sicut
stillicidia stillantia sr̄ trā. Salomō eñ rex nō ma
net in pñti nec permāsit in gnatione ⁊ gnationem
descendet sicut pluuia in vellus/ ⁊ sicut stillicidia
stillancia super terrā. Salomon eñ rex nō manet
in presenti/nec permansit in gnationes gnatiouū
Item salomon nō descendit sicut pluuia in vell⁹.
Hoc eñ dictum est rōne facti ꝓphetici gedeonis
Jud.6. vbi legit ꝙ hoc signū salutis israel gedeō
accepit a dño/ꝙ vellere lane exposito in area ros
siue pluuia in solo vellere fuit ⁊ siccitas ī oī terra
circunstāte/qd factū pulcherrime figurat ꝯceptio
nem christi in vtero virginis cum plenitudine grē
et virtutis: quando residuū gnis humani adhuc
in amaritudine peccati remāsit Itē nec salomoni
nec alteri preter christū possunt aptari q̄ sequunt
Orietur in diebus eius iusticia ⁊ habūdantia pa
cis donec auferatur luna ⁊ dñabitur a mari vsqꝫ
ad mare: ⁊ ad flumine vsqꝫ ad terminos orbis ter
rarum: corā illo pcident ethiopes: ⁊ inimici eius
terram lingnent. Reges tharsis ⁊ insule munera
offerent reges arabū ⁊ saba dona adducēt: ⁊ ado
rabunt eum oēs reges terre oēs gentes seruiēt ei
qm̄ pax ⁊ iusticia orta tpe salomonis cito fuerat
interrupta scꝫ tpe ieroboam filij sui. sub quo tāta
fuit turbatio ꝙ regnū iudeoꝝ fuit in duo regna di
uisum. Legitur 3.regum 12 ⁊ nō durauit donec au
feratur luna. Item nunqꝫ inuenitur ꝙ ethiopes
obediebant salomoni. Salomon insuper non do
minatus est vsqꝫ ad terminos orbis terrarum nec
vnqꝫ seruierūt omnes gentes salomoni: nec vnqꝫ.

Quō factū
gedeonis fi
gurat ꝯcep
tionem xpi

omnes reges eum adorauerunt. Item de eo con
sequenter addit/q: liberauit pauperem a poten-
te ⁊ pauperem cui non erat adiutor parcet paupe
ri ⁊ inopi/⁊ animas pauperū saluas faciet/ ex v
suris ⁊ iniquitate redimet aīas eoꝝ ⁊c. et sequi-
tur de eodem sit nomen eius benedictum in secu-
la Ante solem pmanet nomē eius: ⁊ benedicent
in ipso oēs tribus terre oēs gentes magnificabūt
eum. Nunquid salomonem rex aut aliquis preter
deum redemit aīas ex vsuris/⁊ animas alioꝝ apo
stoloꝝ ⁊ ꝓphetarum ⁊ ceteroꝝ electoꝝ ex iniqui-
tate certe non: sed christus redemit animam ma-
thei theolonarij ex vsuris: ⁊ animas alioꝝ apo-
stoloꝝ ⁊ ꝓphetarum ⁊ ceteroꝝ electoꝝ ex iniqui-
tate sicut infra ostendetur per zachariam ⁊ ꝓphe
tas alios scꝫ ꝙ christus in sanguine suo emisit vi
ctos suos de lacu in quo non est aqua. de quo ēt
solo ⁊ in quo viuificatur pmissio abrahe ⁊ ysaac ⁊
iacob facta gen̄.18.26.⁊ 28.et ꝓphetice repetita.
In ipso benedicētur oēs tribus terre oēs gētes
magnificabūt eum. Constat eñ illā benedictionē
nō in salomone sꝫ in christo debere impleri de ipo
autē affirmat ꝙ nomen eius permanet añ solem.
quod de nullo hoīe pōt esse vex: nisi ipse sit deus
scꝫ ꝙ sit genitus ⁊ factus homo post solē: ⁊ pma-
nens nichilominus añ solem qd de nullo hoīe pt
esse vex nac ipse sit deus: hoc est eñ illd qd in alio
ps. dicit añ luciferū eū fuisse a deo genitū: ⁊ hoc ī
ps dicit sub alijs verbis ꝙ pmanebit cū sole et añ
lunā. Item ex hoc affirmatur de⁹ ꝙ de⁹ redemit
aīas ex vsuris ⁊ iniqtate qd ille sol⁹ facere pōt q:
a se hꝫ pciū infinitū ꝯseqtur ꝙ ille sit deus cui ista
ꝯueniūt ⁊c.

¶ Cap. septimū.

Ad illꝰ
ꝓbatione
ex ps. qui
habitat

ITem ps .xc. de eo loquit:
qm̄ angelis suis mandauit de te vt cu-
stodiāt te in oībus vijs tuis. In mani-
bus portabūt ne forte offendas ad lapidē pedē
tuū. Hec eñ dicta non sunt de angelo q: angelis
non mādauit deus aliquē angelū custodire. Itē
nec de aliquo hoīe pterdicta christū pmissū ista sē
cum nullus hō alius tempore dauid: aut post dñs
dauid fuerit aut spes ei⁹ hic aūt dauid pmittit de
ipso: tu es spes mea altissimū posuisti refugiū tuū
nec etiam alteri competit. Non accedet ad te ma
et flagellum non appropinquabit tabernaculo
tuo. Cum oēs alij peccauerunt ⁊ propter sua pec
cata malum pene sunt passi. Unde in translatiōe
ieronimi nō appropin. ad te malum: ⁊ lepra nō ap
pro. tabernaculo vbi per leprā peccatum vr̄ intel
ligi aqua nullus hō pter christum erat imunis: er
go hoc opꝫ de christo accipere sicut dyabolus lo
quens ad christum asseruit: et statuit eū supra pi-
naculum ⁊ dixit. Scriptū est eñ qm̄ angelis suis
mandauit de te. sed nulli nisi soli deo attribui pt
vt fuerit: tunc dñs dauid si eñ christus tunc non
erat quare veraciter cū vocaret dauid: tunc dñm
suū ⁊ spē suam certe nō veraciter nec prudenter
sed fatue nō existēti dixisset: tu es dñe spes mea igr
ille ad quē loquebatur ī spū tunc erat dñs eius: ⁊
spes ei⁹ ⁊ ego christus pmissus erat deus tēpore
dauid/ex quo fuit tunc dñs eius ⁊ spes eius ⁊ in
ipso fuit refugiū eius altissimū cum solius dei sit
altissimū refugiū suū ponere q̄ duo hic xpo attri
buit. Item in solo deo est hoīs spes ponēda iuxta
illud ps: qm̄ tu dñe singulariter in spe constituisti

In trans-
tione ier.
mut dr̄ non
appropin-
quabit ad
te malum.
nec lepra ī
tabernacu
lo tuo.

me. Igitur ex quo dauid ꝓpheta eximius posuit
spem suā in messiā ꝯsequit ꝙ ipse debeat esse de⁹.
si quis vero ꝯtendat hunc psalmū de liberatione
israel ab egypto fuisse compsitum ꝓbet ex lrā si
illd pōt michi aūt vr̄ lr̄aliter esse cōpōitus de xpo

Cap.octauū

Ad illꝰ p-
batiōes ex
ps celi enar-
rant

ITē ps xviii. de deo loquens
ait. Celi enarrāt gloriā dei ⁊ opera manuū
tuarū annūciat firmamētū. Dies diei eructat ver
bum ⁊ nox nocti indicat sciam. Non sunt loquele
neqꝫ sermones quoꝝ nō audientur voces eorum
In sole tebernaculū posuit suū et ipse tāqꝫ spōs⁹
dñs pcedēs de thalamo suo. Exultauit gygas
ad currendā viā a sūmo celo egressio eius. Et oc
cursus eius vsqꝫ summū eius nec est qui se abscō
dat a calore eius. hec si pmo tractemus qui sunt
hij celi qui enarrāt gloriā dei/siue dicamus ꝙ sūt
celi materiales/aut viri celestes apostolici/cui sē
sui ꝯsonant verba ysaye dñtis in persona dei ipsi
christo posui verba mea in ore tuo ⁊ in vmbra ma
nus mee ptexi te vt plantes celum ⁊ fundes terrā
ysa.51. vbi per celos ⁊ terrā id intelligit ꝙ hic per
celos ⁊ firmamentū si viros celestis vite alit er eñ
null⁹ cui deus locut⁹ est. Plantauit celos ꝓpter
verba q̄ deus est ei locutus vt hic dicit huic sensui
magis ꝯgruūt verba sequētia. Non sunt loquele
neqꝫ. Et in terram exiuit ⁊c. a quibus narrātib⁹
per orbē gloriā dei: audita sunt oīū gnā liguaꝝ ⁊
quoꝝ doctrina etiā transiuit in oēm regionē mun
di non dubiū: quin illd qd sequitur de illo dicit de
quo ibi sermo pcessit scꝫ de deo. In sole posuit ta-
bernaculum suū ⁊c. Quid igitur dicemus taber-
naculū dei. qd ipse in sole posuit ⁊ qualiter proces
sit de thalamo vt spōsus. nisi hoc accipiamus in
alia natura. In diuina eñ natura nulluꝫ taberna
culum suū posuit in sole materiali nec inde pces-
sit tanqꝫ sponsus de thalamo suo: q: ibi nec spon-
sam habebat: cum illius fuerunt aīe sancte: sed in
lymbo nec sunt in pñti illius. Cum ipse ⁊ angeli
sancti sint in celo empireo: ꝫ ibi processit de thala
lamo ⁊ illi⁹ erat eius tabernaculum vbi sponsam
habebat scꝫ in carne matris sue q̄ sibi erat vt ipa
ꝓpter singularem puritatē sol dicatur de qua ipe
pcessit velut sponsus de thalamo suo aut vt mar.
6. potius intelligi debere tabernaculū matrē suā
et de eius vtero tanqꝫ spōsus nouiter vestitus p-
cessit. Inde dicit alia translatio ieronimi ad heb.
soli posuit tabernaculū in eis cuius egressio fuit
a celo empireo in terrā nō localis: sed sic ꝙ pmo
ibi habitabat ⁊ apparebat: et ꝯsr appebat ⁊ ha-
bitabat ⁊ ꝯuersabatur in terra sicut baruch 3. di-
cit in terris visus est/et cū hoībus ꝯuersatus est
⁊ in ascensione erat occursus ei⁹ vsqꝫ ad sūmmū
celi ⁊ vsqꝫ ad supmū celū ascendit. Non eñ puto
hoc capitulum alit posse intelligi. Vñ cōstat istuꝫ
q̄ sic pcessit de thalamo suo deū esse q: de deo s-
monē incepit ꝓpheta. Et sic ꝯtinuauit semp vsus
terminis relatiuis suū ipe ⁊ eius smonē dirigens
ad eū de quo incepit dre supra de deo celi gloriā
eius enarrāt. Item nō dubium ꝙ nulli cōuenit: ni
si deo aut alicui angelo a sūmo celi egressio eius.
Et occursus eius vsqꝫ ad summū eius. De ange
lo vero nullus fit hic sermo qm̄ nulli angelo ꝯue
nit qd pcedit. In sole posuit tabernaculū suū et ip
se tanqꝫ spōsus pcedēs de thalamo suo/nec alicui

Quō intel
gr illd ps⁹
In sole po
suit taber-
naculū suū

angelo ꝯuenit qd seqtur nec est qui se abscondat
a calore eius ꝫ ille de quo hic dicit debuit eē de⁹
Si vero attendim⁹ lrām in hoc loco trāslationis
ieronimi in qua sic scribit. soli posuit tabernacu-
lū suū in eis ⁊ ipse quasi spōsus ⁊c. satis apparet
ꝙ nec angelo nec alicui hoī a xpo hoc ꝯuenit po-
suit tabernaculū in eis scꝫ in apostolis de qb⁹ ibi
mentio pcedit. Cū nullus eoꝝ sol vocet ⁊ si voca
retur nō tñ illi ꝯueniret ꝙ haberet tabernaculū in
ipsis sed hoc tm̄ soli iusticie ꝯgruit q̄ fact⁹ est ca-
ro in matre sua/et habitauit in nobis inter morta
les discipulos suos nobis similes hoīes cōuersa
tus est. testimonio partis huius ps vsus est apls
ad ro.10. scꝫ ꝙ son⁹ apostoloꝝ exiuit in oēm terrā

Cap. nonum.

DE premissis scꝫ ei⁹ occur
sus ⁊ eius dñatione ps 23. sic loquit
Attollite portas pncipes vestras ⁊ e
leuamini porte eternales ⁊ introibit
rex glorie. Quis ē iste rex glorie dñs
fortis ⁊ potēs dñs potēs in plio. attollite portas
pncipes vestras ⁊ eleuamini porte eternales ⁊ in
troibit rex glorie. Quis est iste rex glorie dñs vir
tutū ipse ē rex glorie. Nō dubiū qn soli deo ꝯuenit
ꝙ sit rex glorie et ꝙ sit fortis ⁊ potēs. Dñs potēs
in plio/et ds virtutū/nec dubiū qn apertio portaꝝ
celestiū ab angelis et anūciatio āgeloꝝ de ingres
suro p portas ⁊ ipse ingressus satis ondūt ꝙ ille
hō fuit de quo locut⁹ est: q: de⁹ semp ibi erat scꝫ
in celo nec in materia diuina illuc vbi erat īgredi
potuit nec de ei⁹ natura dīna admiratōem nouā
habebāt angeli nec p eius ingressu aliq porte si-
ue corpales siue spūales apiri debebāt igr de deo
hoīe si de christo pmisso erāt hec dicta cui similē
spiam dicit ysayas ca.63. Quis est iste q̄ venit de
edom tīctis vestib⁹ de bosra iste formosus in sto-
la sua gradiēs in multitudine virtutis sue. Ego q̄
loquor iusticiā et ꝓpugnator sum ad saluandum
quare ꝫ rubrū est indumetū tuū ⁊ vestimēta tua
sicut calcantiū in torculari/ torcular calcaui sol⁹
ingētibus nō est vir mecū. Ecce qꝫ cōcordr̄ ali-
ꝗ ꝓphete hic loqtur pōr dicit. de eo rex glorie dñs
virtutū dñs fortis ⁊ potēs in plio ostēdens p hoc
ipsum esse deū iste dicit de eo formos⁹ in stola sua
idest in gloria sicut ibi/et date sūt illis singulis sto
le albe Apo.6. gradiēs in multitudine ꝟtutis sue
et ꝓpugnator ad saluand. Itēqꝫ ad hūanitatē ei⁹
sicut pōr ponit anūciatōem angeloꝝ de tāta exal
tatione hoīs vni⁹ dū miratur qrit/quis est iste q̄
venit de edon tinctis vestibus de bosra. ipsi eñ
angeli assistātes deo in celo/aut oēs aut eoꝝ plu
res illd misteriū incarnatōis ⁊ passionis dei ignō
rabat vsqꝫ ad ei⁹ ascensionē sicut isti duo ꝓphete
hic expsse insinuāt. Licet angeli deo ministrātes ⁊
nobis mediationes circa ista fuerūt ista nouerūt
vnde ꝓpheta in christi persona alius certificat di
cens. Ego qui loquor iusticiam sicut alter ꝓphe-
tica vt supra in persona eorumdem angelorum
ministrantium aut sicut placet sancto dyonisio in
de celesti ierarchia capitulo septimo in persona
supremarum virtutum celestium alios inferiores
edocentium dicit dominus fortis ⁊ potens ⁊c. ec
ce qꝫ concorditer hic loquentur.·.

Ad idē p-
batiōes ex
ps.23.

Cap. decimū.

Ad idē ex isto p̄s eructauit.

Item dauid christuz alloquit in p̄s44.sic. Eructauit cor meum verbū bonū dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribe velociter scribētis. Ecce dicit se loqui ad regē quē regem in scda persona alloquens cōsir describit sic Specios9 forma pre filijs hoīm diffusa ē gratia in labijs tuis ꝓpterea benedixit te deus ineternū. Accingere gladio tuo super femur tuū potentissime. Spē tua et pulcritudine tua intēde ꝓspere ꝓcede ꝛ regna ꝓpter veritatem ꝛ mansuetudinem et iusticiā ꝛ deducet te mirabiliter dextera tua. Sagitte tue accute populi sub te cadēt in corda inimicoꝝ regis. Sedes tua in seculū seculi ꝟga directionis ꝟga regni tui Dilexisti iusticiā et odisti iniquitatem ꝓpterea vnxit te deu sdeus tu9 oleo leticie p̄cōsortibus tuis Quo testimonio vtit apostolus ad heb.p̄mo. ad ꝓbandū christū esse deum veꝝ/nec pōt de alio q̄ de christo intelligi qꝛ cū dicit Speciosum forma pre filijs hoīm sm aliā translationem dicit decore pulcrior es filijs hoīm. Effusa est gratia in labijs tuis ꝓpterea ꝛc. et sm translationem caldaicā q̄ apō hebre. extat auctentica dicit pulcritudo tua messia maior q̄ filioꝝ hoīm subintellige alioꝝ ei9 veram humanitatē ostendēs et cōsir eū dicit expsse deum sedes inquiens tua deus in seculū seculi. Alia lr̄a habet thronus tu9 deus in seculum et in eternū: et nichilominu9 eū cōfirmat simul ꝛ deū cum addit dilexisti iusticiā ꝛ odisti iniqtatem ꝓpterea vnxit te de9 de9 tu9 oleo leticie pre cōsortib9 tuis siue particibus tuis. Unctio em̄ hoīem ꝓbat qm̄ angelus aut alius nō vngitur: ꝛ verbum illud cōsortibus siue participibus eum similem ostendit hominibus: ꝛ in vctō casu dicit vnxit te deus sicut quando dicit. Sedes tua deus in seculum seculi eundem dn̄m appellans quē vnctū predixit hoc etiā explanat cum descripta eius regina sic: Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate alloquendo eius regiuam ait. Audi filia ꝛ vide ꝛ inclina aurem tuā et obliuiscere populum tuum et domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est dn̄s deus tuus ꝛ adorabunt eum: ecce dicit eum regem de quo locutus est prius deū esse et dn̄m.

Quid hēt illa translatio huius v̄bi specios9 forma p̄ filijs! Quid etiā habet trāslatio caldalica loco illius speciosus forma q̄ trāslatio apud hebre. auctentica habetur

Cap. vndecimū.

Item numeri xxiiii. legitur sic de balaam dixit auditor sermonū dei q̄ nouit doctrinā altissimi et mores omnipotētis videt qui cadens apertos habet: videbo eum sed non modo intuebor sed non prope. Orietur stella ex iacob et consurget virga ex israel. Alia littera exurget quidē homo ex israel et percuciet duces moab vastabitq3 omnes filios seth / et erit ydumen possessio eius: hereditas sey cedx inimicis suis israel vero fortiter aget de iacob erit que dominetur et perdat reliquias ciuitatis/ hic ꝓphetat de christo vt constat premittit enim videbo eū sed non modo intuebor illum sed non ꝓpe que dicta sunt de scdo eius aduentu ad finale iudicium faciendum: et statim tempus sui aduentus p̄mi describit orietur stella ex iacob ꝛ cōsurget virga ex israel. Constat em̄ stellam triū magoꝝ regum de tharsia ortam fuisse in christi ortu que dicitur orta ex iacob: quia ab eo sumpsit ortum qui de iacob sm carnem fuit vel melius meo iudicio dicit orta ex iacob quoniam in populo iacob fuit causa ortus eius/magis āt placet ipsum christum accipi/sed quōcunq3 sit de hoc sequentia non permittunt illō de alio accipi q̄ de christo vero deo qꝛ de eo dicitur q vastabit oēs filios seth. Cōstat autem totum genus hūanum a tempore diluuij in quo omnes de stirpe caym fuerunt deleti descendisse a seth nec aliquis ali9 adeo: oēs eos fuerat vastaturus siue accipiamus vastatōem in perditis moribus eorundem: siue ipsoꝝ punitionem eternam: siue cōiter vtrāq3 vastationem insimul intelligamus/aut si iuxta aliam litteram accipiamus dictum ꝛ predabit omnes filios seth. Et it conuenientior: qꝛ christus oēs filios seth: tāq3 predam a potestate dyaboli vel de captiuitate fuerat arrepturus iuxta illud p̄s 77. Ascendisti in altum captiuam duxisti captiuitatem qō nullus alius nisi deus facere potuit: nec mouere debet quod dicit omnes filios seth: qꝛ mos loquēdi scripture vtitur vniuersali pro singularibus vt sit sensus de omni natione siue linga filioꝝ seth vastabit aliquos modo predicto sicut ysayas ꝛ micheas dn̄t ad eum fluent oēs gentes. Item deutro.32. deus dicit siue ꝓpheta in persona dei. Uidete q ego sum solus Et nō sit alius deus p̄ter me: ego occidam ꝛ ego viuere faciam: percutiā et ego sanabo. hanc litteram passiue in persona dei. habet bononie cartha legi moysi quam esdras propria manu scripsit/sicut dicunt doctores qui eam viderunt licet libri nostri cōiter habeant ego occidam et ego percutiam: qm̄ hanc litteram hebrei corruperunt post passionē christi nostri. Et vera igitur littera constat q deus debuit mori ꝛ resurgere q nō pōtesse nisi in persona messie dei scilicet ꝛ hominis. Igitur ex illo constat q messias debuit eē deus. q autem littera vera debuit esse passiua dicit michi maximus doctoꝝ hebreoꝝ factus christianus: et hoc coram multis probauit bononie.i predicta cartha in domo fratrum predicatoꝝ factus christianus. Et hoc coram multis probauit bononie in predicta cartha in domo fratrum predicatoꝝ qui cartham illam habent.

Quare dr q stella orie t ex iacob vt habetur numeri 24.

Bononie ē p̄ncipalis cartha moysi quam esdras ꝓpria manu scripsitque cartha ē in domo fratrū p̄dicatoruz bononie

Cap. duodecimum

Item ysaye vii. de eo euāgelisatur sic. Ecce virgo concipiet ꝛ pariet filiū ꝛ vocabitur nomē ei9 emanuel qō interp̄tatur nobiscū de9 ergo ille de9 erat: quē virgo pepit qō cōsir ipse ꝓpheta dicit expssius ca.9. paruulus em̄ natus est nobis: ꝛ filius dat9 est nobis ꝛ fact9 ē p̄n. super humerum ei9 admirabilis consiliarius de9 fortis pr̄fu.se.p̄nceps pacis. Ecce q hic dicit eū quifuit nobis datus et nat9 esse deum ꝛ patrem futuri seculi nunq3 autē scriptura creaturam aliquam in singulari nūero deū simpliciter appellat sed licet aliq cum determinatione dicat creatura deus alicui9: sicut moyses dict9 est deus pharaonis Exo. 7. et dyobolus dictus ast ab apostolo deus huius seculi sicut superius posuisu / ꝛ baal vocatus est deus ab helia sed yronice .3. regum 18. capitulo sed nusq3 ipse aut alius propheta similiter dictus est de9 nec ēt angelus aut alia creatura q̄uis em̄ scriptura deo attribuat factū vel dictū qō sit p angelū ꝛ econuerso q sit adeo attribuit

Ad idē ꝓbationes ysaye

angelo pro eos q deus in angelo ꝛ etiā per angelum tale dictuz aut factū excerceat ꝛ angelus auctoritate dei hoc agat tamen nusq3 angelū aliquē deum appellat dicit enim scriptura Exēplo.31 q tabule legis scripte erant digito dei Et actuū.7. dicit stepstanus q iudei legē acceperunt in dispone angeloꝝ ꝛ vtrūq3 hēt sensum rectū verū nō dr tamē alicubi q āgelus est deus Simile est de angelis q̄ apparuerunt habrah hec geñ.18. ꝛ similit zacharie.3. aliqñ zacharias alloquit deū in āgelo et alloquit aliqñ angelū q̄ auctoritate dei cum instruxit ꝛ similia sunt in apparatiōibus plurimis in quaꝝ tamen nulla angelus aliquis deus vocat ꝛ nūq3 vidi alicubi q̄tū michi occurrit in sacra scriptura q aūt paulus vocatus est deus a barbarꝭ in in sula mitilene sicut legit actuum.18. nō est scripture loquela neq3 scribentis vnde nō possunt iudei fingere q hic ꝓpheta ysaya messiā deū appellet licet verus dens non fuerit tū nusq3 scriptura simplicit aliquā creaturā deū appellat poti9 tamen deberet vocari angelus deus q̄ messias si ipse tm̄ homo esse debet qꝛ in hoc minor est angelo sicut p̄s.8. minuisti eum ꝛc. Itē hic in alio ca. non solum ipsum deum vocat sed deum nobiscū.s. emanuel ꝛ patrē futuri seculi hec enim dicit in 9. ca. que nō cōueniunt nisi deo vero qm̄ nulla creatura potest esse pater futuri seculi cū nō posset illud facere aut ordinare aut in esse aliquo modo ꝓducere Sequitur ēt. hic multiplicabitur ei9 imperium et pacis eius nō erit finis sup soliū dauid ꝛ sup regnum eius sedebit vt cōfirmet illud ꝛ corroboret in iudicio ꝛ iusticia a modo ꝛ vsq3 in sempiternum Nullus homo nisi sit deus super regnū dauid sedebit tn eternū nō dubium nec illud corroborare potest aut potuit in sempiternū Cum quilibet fuerat moriturus ꝛ ipse et sic messias a iudeis fuerat occidendus sicut infra patebit igitur ille paruul9 promissus erat deus Itē c.8. q dicit dn̄s p ꝓpheta de re assirioꝝ quē affirmat se adducturū super terram israel ꝛ erit extensio alarū eius in plures latitudinē terre tu emannel satis ostendit se loqui ad deum nō ad vnū filioꝝ ysa. aut aliū vt iudei fingunt quoꝝ vnus fuit dn̄s tocius terre illius sicut hic dicit emanuel fuisse.

Cap.13.

Item ad idē ysaye xlviii Audite me iacob ꝛ israel quē ego voco ego ipse ego primus ego nouissimus manus quoq3 mea fūdauit terram et dextera mea mensa est celos ego vocabo eos ꝛ stabunt simul cōgregamini omnes vos ꝛ audite me quis de vis annunciauit hec dn̄s dilexit eum faicet voluntatē suā in babilone ꝛ brachium suum in caldeis ego locutus sum ꝛ vocaui eum ꝛ adduxi eū ꝛ directa est via eius attendite ad me ꝛ audite hec nō a principio in abscondito locutus sum et tēpore anteq3 fierant ibi erā ꝛ nūc dn̄s deus misit me ꝛ spūs eius hec dicit dn̄s redemptor tuus sctūs israel Ego dn̄s deus tuus docens te vtilia gubernās te in via qua ambulas hec dicta non sunt a ꝓpheta in persona sua qꝛ sibi non conuenit facere voluntatē snā in babilone et brachium suum in caldeis vbi ysaias nunq3 erat Item p hoc. qō sequitur hec dicit dn̄s deus tuus docens tevtilia satis ostēdit ꝓpheta q p̄cedētia in p̄sona dei sunt dicta nec hec dicta sunt in persona alterius q̄ illius qui missus erat adeo velerit cum dicatur ꝛ nunc misit me ꝛc. qui deus erat cum alteri non possit conuenire ex tempore anteq3 fierent ibi eram ergo ille qui mittendus est scilicet christus q̄ dicit ꝛ nunc misit me dominus deus et spiritus eius vsus preterito verbo pro futuro erat apud deum anteq3 hec fierent de quibus sermo precedit scilicet celi ꝛ terra vnde ca.64. dicit ei vtinam disrumperes celos ꝛ descenderes q nō dixisset nisi celestis ille esset venturus Ad quē sermonem dixerit ymmo consequenter eum vt deum alloquitur maifeste dicēs descendisti ꝛ a facie tua montes defluxerunt a seculo non audierunt neq3 auribus pceperunt Oculus non vidit deus absq3 te que preparasti expectantibus te Ecce hic eum q̄ tanto ardore spiritus cupit de celo descendere deum aperte appellat.

Cap.14.

Item ysaye.l. sic dicitur hec dicit dominus quis est iste liber repudij matris vestre quo dimisi eam aut quis est creditor meus cui vendidi vos ecce enim iniquitatibus vestr is venditi estis ꝛ in sceleribus vestris dimisi matrem vestraz quia veni ꝛ non erat vir vocaui ꝛ nou erat qui audiret uūq3 abreuiata vel paruula facta est manus mea vt uon possim redimere aut non est in me virtus ad liberandum Ecce in increpatione mea desertum faciam mare ponam flumina in siccū ꝛ cōputrescent pisces sine aqua morientur in sitim Induam celos tenebris ꝛ saccū ponā coopimuntum eorum dn̄s dedit michi lingam eruditā vt sciā substautie eum qui lassus verbo erigit mane mane erigit michi aurē vt audiam quasi magistrū ego aūt uō contradico retrorsum nō abij corpus meū dedi percutiētibus ꝛ geuas vellentibus faciā meaz non aduerti ab increpantibus ꝛ cōspuentibus in me Ecce ille qui se dicit posse redimere ac facere mare desertū ꝛ flumina in siccū ꝛ redducere celos tenebriq sum nubibus q̄ solius dei opera sunt q̄ insuper a principio a parte dn̄m ꝓnūciat inquiens hec dicit dn̄s dicit se recepisse lingā eruditā ꝛ aurem apertā ꝛ q ipē dedit corpus percutiētibus ꝛ genas suas vellentibus ꝛc. Cui simile ꝛ plenius de eius passione dicit cōsir ca.43. vn̄ supra posui ille ergo qui sic passurus fuerat deus eē debuit de quo 2. hic cōsir auuertitur in eius p̄sona dn̄s deus auxiliator meus ꝛ ideo non sum cōfusus adeo posui faciē meam vt petram durissimā et scio qm̄ nō confundar iuxta est qui iustificat me quis contradicit michi scem9 simul quis est aduersarius me9 accedat ad me ecce dn̄s deus auxiliator me9 q̄s est contēpnet me ecce omnes qua vestimētum cōterētur ꝛ tinea comedet eos quis ex nobis timēs deum audiēs vocē serui tui q̄s ambulauit in tenebris ꝛ non est lumē ei speret in nomine domini ꝛ innitatur super deum suum Ecce omnes vos ascendentes iguem ꝛ accensi flammis ambulate in lumine ignis vestri ꝛ in flammis quas succendistis de manu mea factum est hoc vobis vbi claret q ille idem in cuius prima premittitur posui meam faciē vt petrā durissimā: ꝛ dn̄s auxiliator meus et corpus meū dedi p cutiētibus ꝛ genas meas vellētib9 cōsir affirmat de manu mea fctm̄ē hoc vobꝭ loqn̄s de hijs q̄ deus solus facit peccantibus .s.

q oēs ꝙ vestimentū cōteretur ⁊ q tinea comedet eos ⁊ q accendēt ignē ⁊ q acciti sunt flāmis ⁊ q ambulāt in lumine ignis ⁊ in flāmis qs succenderunt intelligēs nō dubiū penas varias quas de⁹ inmittit peccātibus ⁊c. Cap.15.

ITem baruch ieremie discipul⁹ c.3.sui libri dicit sic hic est de⁹ nr̄ ⁊ nō existimabit alius ad eum hic adinuenit oēm viā discipline ⁊ dedit illā iacob puero suo post in terra visus est ⁊ cū hoībus cōuersatus est Ecce ꝙ plāe dicit deū visum fuisse in terra ⁊ cum hoībus cōuersatū in ore ꝓphetico ꝓpter rei certitudinē vsus verbo preteriti tpis ꝓ futuro in diuia aūt natura nec viderit poterit in terra nec cū hoībus cōuersari sꝫ solū in hūana ergo ille deus fuit q̄ sic cōuersatus est in hūanitatē cū alijs hoībus.s.xp̄s q̄ ꝓmissus est. Cap.16

Item abacuc.3.ca.sui libri dicit sic deus ab austro venit ⁊ sanctus de mōte pharā operuit celos gloria eius ⁊ laudis eius plena est terra splendor eius vt luxerit cornua in manibus eius ibi abscōdita est fortitudo eius ante faciē ei⁹ ibit mors vbi siue accipiat hoc dictū de prio aduētu siue 2.s.ad iudiciū deū dicit hr̄e cornua in manibus suis ⁊ q ibi est abscondita fortitudo eius.s. in hūanitate qn̄ crucifixus habuit clauos in manibus scꝫ velut cornua vn̄ salutē suā p eū puidēs futuram subiūgit ego autē gaudebo in domino ⁊ exultabo in deos ihesu significat idem q saluator

Cap.17.

Item michee.v.ca.de eo legitur Et tu bethleem effrata paruula es in pncipib⁹ iuda ex te ei egredietur q̄ sit dn̄ator in israel ⁊ egressus eius a diebus eternitatis q nō est aliud ꝙ ab eterno hoc testimonio vsi sunt principes sacerdotum ⁊ scribe sicut legitur mat.2.ca. vbi plane describitur dn̄ator in israel idest messyas fuisse egressurus ex bethleem.s.natiuitate tēporali vt homo et subditur q egressus eius scꝫ eius natiuitas siue pductio fuit ab eterno a diebus nq̄t eternitatis qualis gn̄atio siue egressus.s.si ab eterno soli deo cōuenit q̄ solus est eternus.

Cap.18.

Item sophonias.3.ca.sui libri de eo dicit sic qua pp ex pctō me dicit dn̄s in die resurrectionis mee in futurū q2 iudiciū meū est vt cōgregē gentem ⁊ colligā regna etiā hic vt pꝫ deus quē vocat dn̄m erat aliqn̄ moriturus ⁊ resurrecturus ⁊ sic cōstat q homo aliquis debeat deus esse et non dubium nullus nisi messias.

Cap.19.

Item zacharie.2.ca.de isto ꝓmisso siue mittēdo dicit angelus hec dicit dn̄s exercituum post gloriā misit me ad gētes q̄ spoliauerūt vos Qui enim tetigerit vos tanget pupillā oculi mei q2 ecce leuo manū meā sup eos ⁊ erūt eis p̄de q̄ seruierunt sibi ⁊ cognoscetis qm̄ deus exercituū misit me lauda ⁊ latere filia sion q̄a ecce venio ⁊ habitabo in medio tui ait dn̄s ⁊ applicabūtur gentes multe ad dn̄m in die illa ⁊ erūt michi in populū ⁊ habitabo in medio tui ⁊ scies q2 dn̄s exercituū misit me ad te in quo dicto manifeste pꝫ q2 dn̄s exercituū dicit post gloriam misit me ⁊ ad hoc vt inhabitē in medio ⁊ sic cōstat q sic mittendus deus esse debuit aut q dn̄s exercituū esse debuit. Item hic applicabunt multe gentes ad dominū in die illa ⁊ erunt michi populum maiestate ostendens q ipse q̄ mittendus erat dn̄s fuit cū ꝓ eodem habet gentes cōuerti ad dn̄ꝫ.s.deū ⁊ esse sibi in populū Item alr̄ .ca.9.exulta satis filia sion iubila filia iherusalē ecce rex tuus venit iustus ⁊ saluator ⁊ ipē paup ⁊ ascendēs sup asinā ⁊ pullū filium asine ⁊ dispdā quadrigā ex effrain ⁊ equū de iherusalē ⁊ dissipabit arcus belli ⁊ loquet pacem gentibus ⁊ ptās eius amari vsqꝫ ad mare et fluminibus vsqꝫ ad fines terre tu quoqꝫ in sanguine testameti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo nō erat aqua cōsideremus ista diligētius rex enim terrenus tm̄ sic veniēs paup sup asinā saluare.s.a peccato ⁊ a dampnatiōe liberare nō posset igitur nō tm̄ rex eorū esse debebat sed deus ex quo debuit esse saluator Itē q sequit loqtur pacē gētib⁹ ⁊ ptās eius vsqꝫ ad fines terre regi nulli terreno iudeorū pōt competere nec illud qd̄ sequit tu quoqꝫ in sanguinem testamēti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo nō erat aqua alteri nō cōpetit nisi deo q2 nō dubiū q̄n ad liberationē electorū ab inferno intellexit ⁊ ipsorū redēptionē quas solus deus facere pōt q ꝓpheta ozee ca.13.decio sui libri sic dicit de manu mortꝭ liberabo eos de morte redimā eos ero mors tua o mors morsus tuus ero inferne qd̄ in psona dei dr̄ nō dubium vn̄ abacuc dicit ante faciē eius ibi mors sicut supra patuit Et ysa.42.dedi te in fedus populi ⁊c. vt educeres de cōclusione vinctū de domo carceris sedentem in tenebris ⁊ ca.61.sp̄us dn̄i sup me ⁊c. vt predicarē captiuis indulgenciā ⁊ clausis apertionem Itē verbū testamēti sui satis ostēdit eū deum esse de quo loquit q̄a hoc testamentum siue pactum solius dei est vnde dauid ante pdixit In persona dei disposui testamentū electis meis ps.88. et ibi testamentū meū fidele ipi vnde cū hic dicit illud testamentū esse xp̄i consequitur xp̄m esse deū Item zacha.11.sic dicitur ⁊ dixi ad eos si bonū est in occulis vestris afferte mercedē meam ⁊ si non quiescite ⁊ apprehenderunt mercedem meā o triginta argenteis ⁊ dominus dixit ad me ꝓice eos ad statuarium hic autem expressē dicitur q dominus dicit proice eos in domū domini ad statuariū decorum precium quo appreciatus sum ab eis et tuli triginta argenteos ⁊ proieci eos in domū domini ad statuarium hic autem expresse dicit q dominus dicit proiece eos ⁊c. pro precio quo appreciatus sum triginta argenteis.s.messias igitur ille deus esse debuit Item zacha.12.c.dicitur de eo in die illa proteget domin⁹ habitatores ihierusalem ⁊ erit qui offenderit in die illa ex eis quasi dauid et domus dauid quasi dei sicut angelus dei in conspectu eius ⁊ erit in die illa queram conterere omnes gentes que veniunt contra ihierusalem ⁊ effundam super domum dauid ⁊ super habitatores iherusalem spiritum gratie ⁊ precum ⁊ aspicient ad me ꝙ crucifixerūt ⁊ plangent eū planctu contra vnigenitum et dolebunt super eum sicut dolere solet in morte primogeniti Ecce ꝙ plane propheta in psona dei simul dicit Effundam spiritum gratie ⁊ precium quia hic solus dei est ⁊ aspicietur ad me quē cōfixerunt vn̄ ⁊ eundem ostē

dens qui est deus dans spiritū gratie ⁊ qui est cōfixus.s.crucifixus a iudeis. Cap.20.

ITem malachie tertio sic dicitur Ecce ego mitto angelū meū et pparabit viā ante faciē ⁊ statim veniet ad templū suum dominator quē vos queritis ⁊ āgelus testamēti quē vos vultis legim⁹ in zacharia angelū mittere aliū angelū ca.2.sed nusqꝫ legimus angelū mittere angelum suū q̄ ergo mittit angelū suum solus deus est. Qui igit dicit ecce ego mitto angelū meū de⁹ est mittit aūt angelus vt hic dicit deuad pparādā viam ante faciē.s.dei de quo subiūgit statī veniet ad templū suū dominus quē vos queritis ⁊ angelum quē vos vultis vnde constat quō ille tūc venturus.s.angel⁹ testamēti sui siue messias aut xp̄s et dominator esse debet ⁊ deus. Ca.21.

hic ponūt multe obiectiōes q̄ sonare vident q xp̄s non erat deus.

IOhānes iam puto satis ex vtraqꝫ scriptura ostensum xp̄m verum deū fuisse ⁊ esse licet contra hoc multa occurrant que habes dissoluere Ecce primo moueor vehemēter si deus fuerit quia scriptura qdā sibi ascribit q̄ deo vidētur cōuenire nō posse sicut q diē finalis iudicij ignorabat hoc em̄ expresse dr̄ mat.13. sub hijs verbis de die illa nēo scit nec āgelus in celo neqꝫ filius nisi pater Quod si dixeris michi illud debere intelligi vt aliqui sancti accipiūt q filius nescit de die ⁊ hora idest non ostendit alijs diē ⁊ horam michi videtur sic intelligi debere affirmatiua immediate sequēs.s.nisi pater.s.vt pater hoc ostendat alijs qd̄ est cōtra illud ibidē nēo scit nec angelus ex quo em̄ affirmat de patre qd̄ negat de filio sub eodē sensu quod de vno negat de altero affirmat ⁊ pcipue quādo hoc fit p modū acceptionis in hic igitur aliū sensuꝫ ex pecto quia istum nō approbo Item similiter videtur innui luce.ij.vbi dicit q ihesus pficiebat sapiā ⁊ etate ⁊ gratia apd̄ deum ⁊ hoīes qui enī pficit sapiētia ante p sanctā plenitudinē gratie nō habebat vt videtur q si dixeris michi sic debere intelligi q p tria.s.sapientiē etatē et gratiā pficiebat sicut platus aut doctor sapiens ⁊ graciosus dicitur pficere qn̄ p eū alij pficiūt aut sicut quis dr̄ pficere sapiētia q paulatī eius sapientia alijs innotescit et sic deus illud et hoīes approbant ⁊ hoc est apud deū et hoīes pficere qd̄ non est aliud nisi q pficit alijs in his donis nō eius q alijs sapiētia sibi innotuit paulatim vt pficere videt nō video illud debere intelligi p hunc modū sed de vero pfectu in seipso quia realiter in seipso pfecit etate ⁊ dr̄ q simul pfecit etate ⁊ sapiētia ⁊ gratia ergo pari modo profecit in oībus Item ysa.de isto eodem profectu loquēs ca.7.sui libri sic dicit butirū ⁊ mel cōmedet vt sciat reprobare malū ⁊ eligere bonū hoc at nō potest intelligi de eius profectu apd̄ alios aut solum de paulatiua patefactiōe sue scie q̄a sequit immedietate q̄a anteqꝫ puer sciat reprobare malū et eligere bonū derelinquet terra quā tu detestarꝭ a facie regū duorū suorū Que verba clare ostendūt q ille puer.s.xp̄s post eius cōceptionē ⁊ natiuitatem de q̄bus ibi pmisit ecce virgo ꝯcipiet ⁊ pariet filiū ⁊ vocabit nomē eius emanuel adhuc nesciuit reprobare malū ⁊ eligere bonū Et cōsequētet ca.8.de ipō loquēs sic ait vocabit nomē ei⁹ accelera spolia detrahe festina pdari q̄a anteqꝫ sciat puer vocare patrē aut matrē suā auferet fortitudo damasci vbi expresse innuit q ille puer tpe puricie sue aliquo saltē nesciuit vocare patrē ⁊ matrē suā et ita habuit nesciaꝫ vt videt ⁊ sic p etatē in sapiētia et gratia vt vr̄ pfecit vn̄ io.3.ca.sui euāgelij dicit de illo illū oportet crescere me aūt minui Item de centuriōe legit mat.8.xp̄m dixisse Amen dico vobis nō īueni tantā fidem in israel ⁊ ibi pmittit audiēs aūt ihesus miratus est ⁊ mar.6. scribit de eo et mirabat ꝓpter incredulitatē eorū cōstat autē q mirari nō pōt qsqꝫ nisi de re nouiter aut recēter cognita ⁊ q̄n̄qꝫ i cognitā vn̄ seq̄ vr̄ aliqn̄ nesciaꝫ aliquarū rerū habuit Et si dixeris hoc nō debere accipi de vera admiratiōe ſꝫ q se habuit ⁊ simulauit per modū admitātis nō video quō tūc pbare poteris q erat tristis nūc qn̄ dicit tristis est aīa mea vsqꝫ ad mortē de quo dr̄ mat.26.⁊ mar.14 7 q cōmedit ⁊ bibit sicut legit de eo p euāgelistas aut q dormiuit sicut legit mat.8.⁊ vt breuiter cōcludē nō video qualit aliquē verū actū hūanitatis in eo pbare poteris ex scriptura si illud sic accipiendū sit cū pariformiter dici potest quodlꝫ simile sic accipi.s. per similitudinē vel simulationē gestū ⁊ p modū similitudinariū nō realit ⁊ vere Itē legitur de eo sicut mat.26.cecidit ibi faciē suā orās ⁊ dicēs pr̄ mi si possibile est trāseat a me calix iste mat.14. ⁊ ab alijs euāgelistis aut igr̄ sciuit q pr̄ suus de eo qd̄ petiuit erat facturus ⁊ tūc sequit q nō solū frustra orauit puidens se nō impetraturū qd̄ pecijt sꝫ ēt q cōtra iusticiā postulauit illū patrē facere qd̄ eū prestiuerat nō facturū ēt tanqꝫ ingrat⁹ videt hoc orasse sciens ad eius cōtrarium esse voluntatē in patre aut nō sciuit q̄d pr̄ fuerat facturus circa illud qd̄ ipe orauit ēt cōstat ipꝫ nesciaꝫ habere Itē ad hebre.5.dicit apostolus q cū esset filius dei didicit ex hijs q̄ passus est obedientiā q̄ āt aliq̄d discit illius ante nesciam habuit. Ca.22.

RIchardus fateor veraciter hec me multum mouere ⁊ fluctuabam in istis quō ea sane ⁊ sine repugnātia possem accipere ex quo tn̄ expressissime est ostēsum cū deū verum fuisse ⁊ esse illud em̄ debem⁹ firma fide tenere ⁊ si ista aut alia similia q̄ ad nostrū exercitiū in scriptura sacra sunt posita soluere nesciremus sine tn̄ temeritate ⁊ sub correctiōe meli⁹ vidētis cuiuscūqꝫ lectoris dicā q̄d michi videt ex quo em̄ de⁹ nr̄ pro nostra recōsiliatiōe siue redēptiōe fctūs ē hō congruebat adhoc vt hoīes āpli⁹ ipꝫ diligerēt ⁊ ēt vt de ipō ⁊ i ipō spē firmiorē hērēt q ipe i oīb⁹ passionib⁹ ⁊ actib⁹ hūanis nobis vtilib⁹ ⁊ q̄ sibi poterāt ꝯuenire similaret hoīb⁹ vn̄ paulus aplūs ad he.2.c.nusqꝫ ei āgelos apphēdit de⁹ ſꝫ semē abrahe apphēdit vn̄ debuit p oīa frīb⁹ assimilari vt misericors fieret ⁊ fidelis pōtifex ad deū vt repiciaret delcā ppli ex hoc seq̄t q xp̄s assūpsit ꝓprietatē hois vt possꝫ sicut ceti hoīꝫ p tractū tpis sciaꝫ nō tm̄ speculatiuā demōstratiuā ſꝫ ēt experimētalē q̄ ꝓprie appellari pōt scia viatorū acq̄rē rerū creatarū ⁊ ēt creatorꝭ siue derogatiōe scie quā hēbat vt de⁹ quia cūcta sciebat q̄ scia sua ē diuina sbā ⁊ sine pīudicio ēt scie quā aīa ei⁹ hēbat ex vniōe cū vbo diuio licꝫ ꝯiunctio siue copulatio aīe xp̄i cū vbo sic

hic seq̄t rn̄siōes ad obiecta i cap. pcedēti

multum mirabilior ꝛ magis beatifica ꝙ alterius creature ꝛ ideo ex tale vnione maiorē scientiaꝫ ꝛ gratiā ipsa habebat ꝙ aliqua alia creatura vnde de eo dicit luce.2.ca.sui euuāgelij ꝙ erat plenus sapientia sic igit cōgrue accipi pōt illud io.1.c.sui euuāgelij de plenitudine eius nos oēs accepim9 et ca.3.illud idem dicit Nō eni ad mansurā dedit ei dñs spm̄ intelligo nō ad mansurā ceteroꝝ p illā scientiā in dño nostro ihesu xp̄o soluunt,euāgelij et aliarū parciū scripturē plurime questiones que nisi ponat nō video vt supra tetigisti congruū exitum ab eisdem Sicut autē intelligit xp̄s habuisse sic triplicem scientiā vnā eternā q̄ deus est alia in verbo creatā sicut est creata scia in verbo quā habent angeli beati ꝛ aie beate ꝛ hec scda pōt vocari scia cōprehensoꝝ siue beati ꝛ terciā acquisitam in tempore q̄ ꝓprie dicit scia viatoris ꝛ sic est intelligendū ꝙ ipse habuit triplicem voluntatem.s.diuinā eternā in eo ꝙ deus volūtatem beatificā creatam ex visione in verbo qua erat beatus ꝛ fruens deo q̄ dicit cōprehensorum ꝛ terciā liberam libertate cōtradictiōis cōformem sue scie acquisite āt saltem ex illa scia ꝓcedentem q̄ dicit viatore ꝛ.5. sine preiudicio alioꝝ duaꝝ p illud tertiū genus scie in ipso de die ꝛ hora iudicij filius nesciuit similiter in isto genere ihesus ꝓficiebat ꝛ ante ꝓfectū habuit nesciam huic oppositā nō absolutā nesciaꝫ q2 habuit illaꝝ rerū aliud genus scie vnū aut duplex per illud genus scie siue experientie acquisite admiratus est de re ante incognita sibi per hunc modum cognitionis acquisite per hoc genus scie nesciebat q̄d pater.s.in eo quod petuit fuit facturus et ideo orauit licet p alia genera scie sui patris sciuerit voluntatem sine quoꝝ p̄iudicio potuit huic scie cōformiter postulare nō frustra sed in alioꝝ bonū exemplū orandi ꝛ cum iusticia ac prudēter Quia iustū fuit ꝛ congruū vt viator oraret cōformiter scie viatoris ꝙuis aliunde fuerit cōprehensor ꝛ non migrate sic orauit se gratū patri suo hoc erat ex quo fecit ꝙ sibi cōgruebat vnde in eius ꝑsona dicit psalmista psal.21.deus meus clamaui p diē ꝛ nō exaudies ꝛ nocte ꝛ non ad insipientiā michi ostendens eū nō insipienter sed sapienter clamasse ꝛ orasse q̄n nō fuerat exauditus secundum illud genus scie didicit ex hijs q̄ passus est obediētiam sicut dicit apostolus ad he.5.si ꝙtū laboris et tollerantie vera obediētia habet sic intelligi potest ꝙ ꝓfecit gratia si ꝓficiendo graciose sibi merita cumulauit sicut testat apostolus ad phi.2.dicens humiliauit semetipsum factus obediēs vsqꝫ ad mortē mortem aūt crucis ꝓpter quodā ꝛ deus exultauit illum ꝛ dedit illi nomē qd̄ est sup esse nomē Et dauid de ipso ait ps.110.de torrēte in via bibet ꝓpterea exultabit caput Et apostolus ad hebre.2.vidimus ihesum ꝓpter passionē gloria ꝛ honore coronatum Et ysaya de eo euāgelisans ait.53.ca.sui libri p eo ꝙ laborauit aīa eius videbit ꝛ saturabit ꝛ statim post iā ideo dispartiaꝫ ei plurimos ꝛ forciū diuidet spolia eo ꝙ tradidit in mortem animā suā et cū sceleratis reputatus est ipse etiā io.10.dicit ꝓpterea pater meus diligit q̄a ego ponā animā meā vt iterum sumā eā et ad he.5.de ipso dicit apostolus q̄n in diebus carnis sue preces supplicationes q̄ ad eū qui posset eū saluū facere a morte cū clamore valido ac lacrimis offerens exauditus est p sua reuerētia vnde cōstat eū

de9 habuit triplicē sciā

de triplici voluntate christi.

qualiter soluit illa auctoritas mat.13.de die illa nēo scit neqꝫ angelus neqꝫ filius neqꝫ pr̄ quō de9 nō orauit frustra i orato.

merita p tractū tēporis habuisse Nunquid vero de diē iudicij sciam gñis.2.habuit aut etiā angeli siue dicat sic siue nō/nō puto magnū periculum etiam iposset dici ꝙ ipsi diem ignorabant hoc est per sciam acquisitā siue viatoris angeli.n.i cognitione possunt ꝓficere vt vr̄ iuxta litterā illam admirationis angelorum querentium quis est iste q̄ venit de edom tinctis vestibus de bosra quod dictum videt in ꝑsona angeloꝝ admirantiū xp̄i ascēsionem in celū vnde apostolus dicit ꝙ sacramentū incarnationis fuit absconditū a seculis in deo et post innotuit principibus ꝛ potestatibus in celestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei ad ephe.3.Et zacharias describit.c.2.sui libri vnum angelum alterū instruxisse Et in apoca.hoc idem legit ca.7.ꝛ.15.auerte igit ꝙ xp̄s voluntatē humanam duplicē habuit sicut alij viatores ipe suis fratribus p oīa similatus vnā rationi cōformā ꝛ aliā naturalē p voluntatē siue amorē naturalē respectu aūt cōrlis refugiebat mortē siue calicē passionis sicut dicit mat.26.ꝛ a ceteris euāgelistis ꝛ nichilominus p volūtatē ipi rationi cōformē illaꝫ passionē affectauit vnde sic ibi dicit non sicut ego nolo ꝙ ad primā voluntatē.s.naturalē sed sicut tu quod ad secundā qua patri suo cōcordit voluit ꝓpter hanc voluntatē ꝙ eque habuerit vt ceteri homines viatores tristis fuit vsqꝫ ad mortē sicut legitur mat.26.ꝛ in alijs euāgelijs ꝛ quia pater ei9 hanc voluntatē nō impleuit secundū hanc nō impletionē dicit se derelictū adeo mat.15.deus meus deus meus vt q̄d dereliquisti me licet hoc ratione separatiōis anime a corpore possit intelligi sicut cito infra diceretur in solutione dubitationis sequentis. Cap.23.

du.vos eq̄s lit sꝫ naturalē volūtatē i fugiebat calicē siue passionem. quō xp̄s fuit tristis vsqꝫ ad mortem.

IOhannes nō plane intelligo qualiter aliqs admirari pōt ꝑaciter de re ab eo plane cognita sicut tu hic interis affirmare q̄n sibi cōtraria videt, in eadē aīa amirari aliud ꝛ illō perfecte cognoscere quō ergo eidē aie simul ista in esse possunt ostende Richardus supra hic patuit si bene aduertis q̄ de duplici voluntate ꝛ duplici scia eius dicta sunt sicut enim sine p̄iudicio voluntatis rationis aut imunitionem qua noluit mortē substinere fuit in eius aīa voluntas refuga mortis ita potuit siue p̄iudicio scie vnius gñis eē nescia alterius gñis vbi aūt est acq̄sitio noue scie alicuius rei vel scie ꝛ p̄ir illius cuꝫ noua acq̄sitio vbi nō aut est acquisitio nouē scie alicuius rei ibi illius rei pōt eōgrue esse ad miracio Item in aīa ei9 fuit turbatio ꝛ ira sicut euāgeliū dicit ꝛ nichilominus fuit in eo transquillitas rōnis ꝛ imperturbatio rōnis qd̄ in nobis esse nō posset ipse enim dicit anima mea turbata est.io.12.ostendens ꝙ in eius anima fuit dolor non tristitia siue metus mortis sicut in nobis ꝛ nēo audet dicere q̄n in anima eius fuerit beatitudinis integritas ꝛ rationis transquilitas Constat igitur ꝙ talia que in nobis de cursu communi nē sunt contraria siue repugnantia simul in eius scientia vel anima fuerunt quod facere omnipotenti non erunt difficile Si vero alicui patet omnino profectum in christo negarem dicere potest sicut sāctus pater et maximus augustin9 sensisse videt scilicet ꝙ profecit experimentaliter in scientia ꝛ gratia sic ꝙ ea que speculādo

Replicatio obiecti9 de āmiratione christi. solutio replicationi

ante nouerat postmodū est expertus sicut illud videtur intelligi didicit ex hijs que passus est obedientiam Ad hebre.v.Cum ante passionū nō dubium perfectā obediētie cognitionē habuerit per quē modū sciētie scꝫ experimētalis in infancia nesciuit vocare patrē aut matrē sicut ysaye.8.dicit Si vero cuiqꝫ oino hoc placet nolo resistere dum tamē hoc ostēdat q̄m filius nesciuit diem aut horam iudicii et cognito quomodo admiratus est et quō de experiēcia apte possit intelligi ꝙ butirū et mel comedet vt sciat reprobare malum ꝛ eligere bonum ꝛc. Cap.24.

Alie plures obiectiōes. p quosdam xp̄m deū nō esse

ITem satisfecisti michi de isto perge ad alia dissoluēda q̄ xp̄m pretendunt deum nō esse Ecce em̄ multa dicuntur q̄ ipm̄ minorē patre et etiā spiritu sancto pretendūt ꝛ videt innuere ipsuꝫ oīno deū non esse sicut mat.12. Quicūqꝫ dixerit verbū cōtra filiū hois remittitur ei qui aūt cōtra spm̄ sanctū nō remittet in hoc seculo neqꝫ in futuro si aūt filius hois dicit de quo dicit supra.s.ꝙ est xp̄s esset equalis spiritu sancto equale peccatū videret dicere contra eū verbū sicut cōtra spm̄ sanctū ꝛ ita eque irremissibile videtur ꝛ mar.x.dicit de se ipso vocāti eum bonū quid me dicis bonū nemo bonus nisi vnus deus ꝛ luce xviii.quid me dicis bonū nemo bonus nisi solus deus ecce hic reprehendit eū vocantem bonū eo ꝙ solus deus est bon9 igit ipse deus nō erat Itē io.xiiii.vado ad patrē quia pater maior me est igitur ipse erat maior patre Item mat.xx.dicit filiis zebedei Calicē quidē bibetis sedere aūt ad dexteram meā vel sinistrā non est meum dare vobis sed quibus paratum est a patre meo ꝙ si ista facere nō potuit deus nō fuit Itē mat.6.dicit euāgelista de eo ꝛ nō poterat ibi virtutes multas facere nisi paucos infirmos impositis manib9 curauit quō fuit deus si ibi virtutes facere non potuit multas Item si deus fuisset solo verbo curasset quecunqꝫ et vbicūqꝫ vt videt Cū tamē legat ꝙ aliquē adduxit seorsum de turba ꝛ missis digitis in auriculam eius curauit euꝫ de quo mat.7.ꝛ expuens tetigit linguā eius sicut legit ꝛ aliū curauit tangens occulos diuersis vicibus de quo mat.6. Item mat. tertio.dicit ꝛ circūspiciens eos cū ira cōtristatus est super cecitateꝫ cordis eoꝝ ira aūt in ꝑsona dei secundum diuinitatem cadere nō videt cū sit passio reprehensibilis ꝛ tñ sicut vt ibi legit de eodē dixerunt q̄n in furore versus est qd̄ nō dixissent vt videtur nisi irā excessiuā in eo vidissent q̄ semp videt esse reprehēsibilis Item mat.xv.deus deus me9 vt quid derelinquisti me deus aūt adeo dereliqui nō potest nec potuit vt videt Item io.12.legit hec locutus est ihesus ꝛ abijt ꝛ abscondit se ab eis si deus fuit Qui se abscondit potuit em̄ apparuisse ita vt nemo haberet potestatem in eum Item multum videtur mouere ꝙ ipe dicit io.17.loquens de suis discipulis nō pro eis rogo tantū sed p eis q̄ credituri sunt per verbū eoꝝ i me vt vnum sint ois sicut tu pr̄ in me ꝛ ego in te vt ꝛ ipsi in nobis vnuꝫ sint ꝛ mundus cognoscat quia tu me misisti ꝛ ego claritatē quā dedisti mihi dedi eis vt sint vnū sicut et nos vnum sumus hic rogat ꝙ sui sint vnū sicut ipse ꝛ pater sunt vnū ꝛ dicit ꝙ claritatem quā dedit sibi pater pse dedit eis Constat aūt ꝙ non petunt ꝙ essent in substātia cum ipo nec secūdi inter se quia hoc fieri non potuit ergo nec ipse hoc voluit nec claritatem essentialē diuinitatis si eis dare potuit ergo nec ipse sic erat vnū cum patre nec claritatem talis pater vr̄ dedisse ei et ita de9 nō fuisse videtur Similiter dicit apoc.secūdo in ꝑsona xp̄i qui vicerit ꝛ custodierit erit vsqꝫ in finē opera mea dabo illi potestatē sup gētes ꝛ reges eos in virga ferrea ꝛ tanqꝫ vas figuli confringet eos sicut ego accepi a patre meo.Et.3.ca.Qui vicerit dabo ei sedē i throno meo mecū sicut ego vici et sedi cū patre meo in throno eius hoc dicit ꝙ eā potestatem quā habuit a patre dedit suis electis et ꝙ eis daturus fuit sedē i throno sicut ipse sessurus erat in throno patris sui Item si de9 fecit oīa pro voto potuit quō ergo ingemuit sicut legitur math.6.ꝛ 7.q̄m gemitus sit vel ex presentia displicentis aut ex placentis carentia quoꝝ neutruꝫ omnipotenti cōuenire videtur Item luce.12.respōdit cuidam sit homo quis me cōstituit iudicē aut diuisorem sup vos constat aūt si deus fuit ꝙ ꝛ iudex ꝛ diuisor fuit sup quoscunqꝫ Et paulus.1.ad coꝝ.3.oīa em̄ nostra sunt nos aūt xp̄i xp̄s aūt dei et ca.41.ꝙ caput xp̄i est deus vbi xp̄m deo inferiorē ostendit sicut ipi quibus loquebat fuerant inferiores xp̄o et sicut corpus inferius est capite Item prio ad thi.2.dicit vnus em̄ est deus vnus mediator dei ꝛ hoim medius inter duo neutrū ipsorū est Itē act͡ꝫ.10.dicit petrus de ipo ptransiuit bñfaciēdo ꝛ sanādo oēs oppssos a diabolo q̄m deus erat cū illo deus aūt nō vr̄ posse dici esse cū deo sꝫ cū eo q̄ de9 nō ē Itē io.epi.4.c.dicit deum nēo vidit vnqꝫ ꝙ etiā.dicit.1.c.sui euāgelij ꝙ xp̄s quē ipi viderāt vr̄ de9 nō esse. Ca.41.

RIchardus xp̄s deus secūdum humanitatem ꝛ ratione humanitatis minor est patre suo et seipso ꝺm diuinitatem siue ratione deitatis ymmo propheta dicit de eo.Minuisti eū paulominus ab angelis.hoc eniꝫ de christo dicit dauid sicut dicit apostolus.1.ad cho.xv.et ad hebre.ij.quod intelligēdū est ꝺm humanitatem et ratione humanitatis que est inferior natura angelica et intellige omnia que omnia eum minorē pretendunt patre aut deo sic enim verū ē ꝙ christus non erat bonus et non erat summe bonus secundum humanitatem et pater maior eo erat sic eniꝫ non poterat ratione humanitatis siue virtute eius dare filijs zebedei sedere ad dexteram ꝛ sinistram vt eorum mater petiuerat sic ꝺm animam rationalem iratus est ingemuit et contristatus est et conturbatus.hoc ē habuit passionē verā aīe tamē nō mutationē aut turbationē rationis quod autē dicis de furore nō est dictum euāgeliste sed dicit euāgelista ꝙ sui exierūt tenere eum dicebāt enim quoniam in furorē versus est multi enim discipuli ei9 erant simplicis scientie eum hominē purū credentes et ideo videntes eum excessiue iratum vt eis apparuit dicebant ꝙ esset in furorē versus in hoc errantes:vñ non erat in eo ira irreprehensibilis sicut nec est reprehensibilis ira de qua ꝓpheta dicit irascimini et nolite peccare est enim ira aliqua naturalis ꝛ alia rōalis rōne delictoꝝ aliquoꝝ et vtroqꝫ mō dū tñ nō excedat in hoie est rōnalis nō rep̄hēsibilis sic sꝫ hūanitatē tp̄e mortis fuit derelict9 adeo sicut dicim9 illū ab alio i piculo dereliq̄

Solutio ad obiecta.

qui eum a periculo nō eripit/ſic ſm humanitatē nō fuit ꝯſtitutꝰ adeo Judex aut dn̄ator ſcʒ iudex circa res mūdanas et caꝝ dn̄ator ſicut poteſtates terrene iudices conſtituūt ſicut in 4.lib.infra plenius oſtendetur ſic ipſe xp̄s fuit dei ſcʒ ſub deo ſm humanā naturam in eo ⁊ caput eius fuit deꝰ ⁊ eſt ſm humanitatē deus erat cum illo. nec ſcōʒ eam deus erat/ꝗuis veraciter deus erat/ qꝛ etiā ratione hūanitatꝭ videri poterat que humanitas erat pſonaliter diuinitati vnita ſic ꝙ vere dici potuit ꝙ deus videbatur: ſed ſm ſuam diuinitatem deum nemo vidit vnꝗ̄ ſcʒ oculo coꝛpali qḋ puto iohēm intellexiſſe:per hūc modū minus peccatū eſſet dicere verbum ꝯtra chꝛiſtū rōne hūanitatis ꝗ̄ ꝯtra ipm̄ aut ſpm̄ ſanctū rōnē diuinitatis etiā ſi peccatū eſſet equale in vtrūꝗ̄ illoꝝ rōne deitatꝭ vnde illud p̄s hic a te poſitum cū minoꝛē ſpū ſctō nō ꝓbat ꝗuis illḋ dictū alium ſenſū hēat alio loco ꝯgruo exp̄mens qḋ vero mar. dicit vbi ſibi poſuiſti ꝙ n̄ poterat inſtas ꝟtutes ibi facere ēt.ſ.i p̄ria ſuadictum eſt non ꝓpter eius impotentiam ſed malitiam ⁊ incredulitatem gentis illius ſicut legitur imediate ⁊ murmurabant ꝓpter incredulitatē eoꝝ ⁊ ante p̄miſit non eſt ꝓpheta ſine honoꝛe niſi in p̄ra ſua ⁊ in cognatione ſua ⁊ in domo ſua oñdens maliciā gentis ſue. Unde iuſtia exigēte paucos ibi curauit ⁊ hoc non eſt qꝛ non poterat ⁊c. ſicut 12.ca.math.in ſuo omeliatio dicit expꝛeſſius ſic ⁊ nō fecit iſtis virtutes multas ꝓpter incredulitatem eoꝝ ſic em̄ angelus dicit ad loth.geñ. 19. Non potero facere quicꝗ̄ donec igrediaris illuc Non angelo tunc deſinit potētia ſubuertendi ciuitates illas de quibus ibi ſermo fiebat. Eandē em̄ potentiam tunc hūit ꝗ̄ poſt qñ ciuitates illas ſubuertit.qꝛ iuſticia tñ exegit vt loth cū ſuis p̄us ſaluaretur. Ideo dicit nō potero facere q̄cꝗ̄ ⁊c. ꝙ autē dn̄s noſter Jeſus chꝛiſtus alios curauit: non ſolo verbo aut iuſſu/nec vbiꝗ̄ nō ꝓpter in eo ꝓbat impotentiā/qꝛ hoc potius contigiſſet ꝓpter indiſpōnem curandoꝝ qui nōdum ſufficiēter per penitentiam erant diſpoſiti ſed ꝓlōgationem tēpoꝛis aut mutatōem loci āplius penituerūt ⁊ ꝯn̄r plenius diſpoſiti per p̄niam curabantur ſicut veriſimile eſt in illis duobus de quibꝰ ſupꝛa tetigi. mathe.7 ⁊ 8. Item credendū eſt deū taliter hoīes curaſſe ꝓpter aliquā ſignificatōem ſpūalem cōcernētem curatōem aīaꝝ/quā nos intelligere voluit foꝛſitan qꝛ aīa curatur melius cū hō ſecreta petit ꝗ̄ in hoīm frequentia vel apparentia vbi ſunt diſtractiones plurime vnde alibi dicit. Tu autē cū oꝛaueris intra cubiculum tuū. ⁊ clauſo oſtio oꝛa patrem tuū in abſcondito math.6.ca. Et ob hoc tale exēplū nobis relinquēdū illū ſurdū ⁊ mutū duxit ſeoꝛſum a turba vt ille loquelā acciperet et auditum in illuminatione oculoꝝ ceci frequentius em̄ curatio aīe a peccato. ⁊ pꝛecipue a peccato infidelitatis ⁊ ignoꝛātie qḋ cecā reddit aīam dēt fieri paulatim per reſatōem ſcripturaꝝ vt ſic aīa paulatim videat veritatē vñ ex tali mō eiꝰ curandi nō pōt argui aliqua impotentia ſed potius ſapiētia ⁊ beniuolētia ad nos infoꝛmanḋ vñ ꝓ̄rea credenḋ eſt ꝙ ipſe aliqñ ſe abſcondit vt nobis exēplū daret diſcedendi a malis qñ eis ꝓfiſcere nō poſſemus ſicut ipſe dicit. Cum perſequūtur vos in ciuitate iſta fugite in aliam math.10.non ꝓpter impotentiā aliquam in eo vnde poſſet argui deus

xp̄s ſm humanitatē poterat videri nō aūt ſm diuinitatē.

Illiꝰ ē peccatū dicere verbū contra hūanitatē xp̄i ꝗ̄ cōtra diuinitatem.

nō eſſe cum legatur alias per mediū illoꝝ trāſiſſe qñ ipſi ꝗrebant ipm̄ occidere. Item aduertere debes ꝙ deus pater et chꝛiſtus deus ⁊ homo vnū trine dici poſſunt vel quia ſunt vnius nature diuine/vel quia chꝛiſtus eſt patri vnitus per caritatem ⁊ hoc ſecundum naturam humauam quomō dicit apoſtolus.1.ad cho.6.qui adheret dn̄o vnus ſpiritus eſt. Tertio modo medio inter illos duos qui dicendus eſt minoꝛ pꝛimo et excellentioꝛ ſecūdo quia chꝛiſtus eſt vnitus ſm ſuam humanitatē diuinitatis patris vt in humana ypoſtaſ.deus eſſe dicatur ⁊ iſta vnio eſt per gratiam non per naturā et eſt ſumma gratia ſiue ſummū donum gratie nūꝗ̄ alicui alteri collatū de hoc dono poteſt intelligi. Johā.x. pater meus quod dedi michi maius eſt omnibus et maius quocunꝗ̄ alio cuiꝗ̄ dato. vnde quod ibi conſequitur de hac vnione poteſt intelligi.ego et pater vnū ſumus vel de pꝛimo modo vnionis ſine periculo quoniā ex vtroꝗ̄ modo cōſequitur ꝙ ſit deus xp̄us. Igitur ratione triplicis vnionis q̄ neceſſario includit ſecundā et ſic rōne duplicis vnionis dicitur vnum eſſe cū patre ſm humanitatē intelligo in humanitate et per eā ſcō ſui electi dicuntur ſolum ſecundo modo eſſe cū patre vnum modus ſecūdus ꝗ̄to fuerit magis perfectus in aliquo tanto eſt pꝛimo ⁊.2.3. modis ſimilioꝛ et pꝛopinquioꝛ vñ conſtat ꝙ inſufficienter concludis ex hoc ꝙ ſui ſunt vnum cum patre ſicut ipſe eſt vnum cum patre vnam negatiuā.ſ.ꝙ ipſe nō alio mō ſit idem cum patre ꝗ̄ ipſi cum aduerbium ſicut ex ſuo modo ſignificādi non pꝛeciſe deſignet equalitatem ſed ſimilitudinem cū ſit aduerbium ſimilitudinis vnde ipſe chꝛiſtus ſuis dicit eſtote ergo perfecti ſicut pater veſter celeſtis perfectus eſt math.v.nō illis ſuadens equalitatem perfectionis cum patre celeſti quam non potuerunt attingere ſed ſimilitudinem et imitationē ſm modū eis conuenientem. Et math.x.dicit ſufficiēter diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius et ſeruo ſicut dominus ſuus. Et io.xv.dicitur hoc eſt pꝛeceptum meū vt diligatis inuicē ſicut dilexi vos vbi ſimilitudo deſignat nō plēa equalitas pariter illud intellige de claritate quam deus pater dedit filio ⁊ anteꝗ̄ mūdus fieret q̄ non eſt aliud ꝗ̄ ipſa diuinitas quā gignēdo filium dei conſubſantialem ipſi filio dedit aut quam in humanitate eam vniendo ypoſtatice diuitati i pſōa filij dedit filio.ſ.ꝙ illā dedit ſuis mō tamē ſibi cōgruo quo capere poterat. Cū quo tamen bene ſtat ꝙ ipſe illam claritatem excellētius habuit ꝗ̄ ipſi habebāt/per ſimilē modū accipies illam partē ſuperius adductā de apoc.vi3 ꝙ xp̄s filius dei de quo io.ibi loquitur dedit ⁊ dabit electis ſuis poteſtatē ſuper gentes ⁊ ſedere in thꝛono ſuo.i.habere dignitatem regalem/ ſicut pater dedit ſibi non tamen equalem/ſed ſicut eis poſſūt cōgruere cū fuerit coheredes xp̄i ſicut dicit apoſtolus ad roma.viii. vnde ipſe in euangelio luce. xii.pꝛomittitur ſeruo fideli ꝙ cōſtituet eū ſup oīa bona ſua/non tamē intelligit ꝙ erūt equales deo ſicut filius eius naturalis ſicut xp̄s eſt ſibi equalis Illud vero de pꝛima epiſtola ad thi.2.c.ꝙ xp̄s eſt mediatoꝛ dei et hominum non infert ꝙ ipſe deus non ſit quia mediatoꝛ eſt in humanitate et ſm eam quatinus vnita eſt diuinitati tertio modo pꝛedicto ſic.n.non eſt deus ſm humanitatem nec homo ſm diuinitatem ſed eſt vtriꝗ̄ extremo ſcʒ diui

qḋ deus p̄r et chꝛiſtus poſſunt dici vnum tripliciter

nitati ⁊ puris hominibus conueniens ſecundum aliq̄d ⁊ ab vtroꝗ̄ ſecūdum aliq̄d differens nihilominus verus exiſtens homo.

Cap.26

alie obiectiones q̄ videt ꝓbare xp̄m non fuiſſe. ex opibus. ſuis.

Johannes adhuc vnum volo te diſſoluere quia ex operibus que fecit nō videtur poſſe ꝓbare ꝙ deꝰ fuerit Cū ipē dicat io.14.amē amen dico vobis Qui credit in me opera que ego facio ⁊ ipſe faciet ⁊ maioꝛa hoꝛū faciet ſi ergo alij credētes in eum fecerunt opera maioꝛa que fecit aut etiam ea que ipſe fecit facere potuerūt nō videtur amplius poſſe pꝛobari per iſta opera ꝙ ipe fuit deus ꝗ̄ ꝙ ipſi erant ⁊ tamen vehementer turboꝛ qꝛ ipſe dicit io.15.ſi nō veniſſent ⁊ locutus eis non fuiſſent peccatum non haberent nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo qui me odit ⁊ patrem meum odit ſi opera non feciſſem in eis que nemo alius fecit peccatum non haberent nunc autem ⁊ viderunt ⁊ oderunt me et patrem meum. Item luce ca.9.phariſeis dicentibus ſibi nunꝗ̄ ⁊ nos ceci ſumus reſpondit ſi ceci eſſetꝭ non haberetis peccatum nūc vero qꝛ dicitis quia vidimus peccatum veſtrū manet vnde ex operibꝰ que fecit dicit iudeos eſſe in excuſabiles de peccato quod tamen verum non eſſet vt videtur niſi ex operibus ſcire poſſent ipſum eſſe deum Et io.decimo dicit in excuſationem blaſphemie ſibi impoſite a iudeis vos dicitis quia dixi blaſphemias qꝛ dixi blaſphemias quia dixi filius dei ſum ſi non facio opera patris mei nolite credere michi ſi autē facio ⁊ ſi michi non vultis credere operibus credite vt cognoſcatis ⁊ cedatis quia in me eſt pater et ego in patre hic enī videtur innuere ꝙ ex operibus poſſet cognoſci ꝙ deus eſſet ⁊c.

Cap.27.

ſolutio ad illꝰ obctm̄ xp̄i p̄cedētꝭ

Ricardus fallit te video modi operandi ſiue faciendi diuerſitas xp̄s enim per ſe ac pꝛopꝛia pono opera ſua fecit Ego innuit pono animam ⁊ iterum ſumā eam nemo tollit eam a me Sed ego ponam meam a meipſo poteſtatem habeo ponendi eam ⁊ iterum ſumendi eam.10.⁊.11.10.loquēs de patre ſuo dicit quecunꝗ̄ enim e fecerit hec ⁊ ſimiliter filius facit quelibet vero alius poteſtate dei opa dei facit vñ ipſe eis hunc modum deſcribit cum ſubiungit illḋ quod tu hic ſupꝛa poſuiſti io.14. ⁊ maioꝛa inꝗ̄ faciet hoꝛum quia vado ad patrem ⁊ quodcunque pecieritis patrem in nomine meo hoc faciam vt gloꝛificetur pater in filio ſed ſi aliquid petieritis me in nomine meo hoc faciam ecce quod ipſi opera illa erant facturi petendo patrem ſuum autē ipſum ⁊ nichilominus dicit ꝙ tunc facient illud ꝙ peterent ita ꝙ ipſi tanꝗ̄ miniſtri oꝛando ipſum āt patrem opera eſſent facturi .ſ. miracula ipſe vero per ſe ipſum ſua potētia ea faceret ꝗuis ei oꝛando patrem ſuum aliqua opera feciſſe legitur ſicut cum ſanauit mutum ⁊ ſurdum de quo mat.7.⁊ cū ſuſcitauit lazarum de monumento io.11. ⁊ ſimilibus volens oſtēdere humanitatem in ſe ſubiectā diuinitati ⁊ per eam ſe talia excercere nō poſſe verumtamen alia opera fecit ſine oꝛatione pꝛemiſſa ad patrem de quibus apparet in ſcriptura ſue potētie pꝛopꝛie illa opa aſcribens ſicut cum ſanauit filium reguli de quo io.4.⁊ alibi vt ſciatis autem inꝗ̄ qm̄ filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata ait paralitico ſurge ⁊ tolle lectum tuū ⁊ vade in domū tuam Similiter de puero a quo eiecit demonium mat.17.ſimiliter cū eiecit demones de hominibus ⁊ p̄cepit eis intrare in gregem poꝛcoꝝ de quo facto mat.8. cum ſanauit mulierem habentem ſpiritum immundū ānis.18. de qua luce.13.⁊ in ſimilibus factis eius innumeris in euangelio nō ſcribitur ꝙ iſta fecerit oꝛatione pꝛo illis p̄miſſa ſed aliquando fecit opera affirmans ſe ad ea facienda poteſtatem habere ex q̄bus operibus ſecundū modum quo fiebant poterant iudei ⁊ alij firmā ⁊ ſufficientē fidem habere ꝙ ipſe deus erat ⁊ xp̄s eis in ſcriptura ſacra pꝛomiſſus quod nec de helya nec de heliſeo qui moꝛtuos ſuſcitauerūt oꝛando nec de alio ante eū aut poſt eum qui opera miraculoſa que fecit non ſue virtuti aſſcripſit ratiōabiliter poterant ſuſpicari ⁊ Et inde eſt ꝙ ipſe dicit ꝙ excuſationem de peccato non habent omnes enim apoſtoli ⁊ pꝛophete ⁊ ſancti alij ⁊ iohannes baptiſta ſe xp̄m ⁊ deum eſſe negauerunt ⁊ ea que faciebant diuina potētia nō ſua virtute ſe facere aſſerebant ſed expꝛeſſe negabant Sicut actuum tertio de claudo in iheſu ſanato petrus dicit eum ſanatum in xp̄i nomine nō ſua virtute aut iohānis ſui collegę ſic paulus ⁊ barnabas de claudo per eos ſanato in nomine iheſu xp̄i volentibus eis ſacrificare vt dijs reſponderūt Nos ſumus moꝛtales ſimiles vobis hoīes actuū 14.vnde ꝗuis apte ⁊ inde non poſſet agnoſci qꝛ ipſe xp̄s erat deus tamen ex operibus ⁊ dictis eiꝰ et modo operandi de hoc fides ſufficiens haberi potuit vnde repugnantes ei de ſuo peccato in excuſabiles redduntur ⁊ ideo ſicut tu ſupꝛa vltimo poſuiſti non dicit vt ſciatis ⁊c.ſed dicit vt cognoſcatis ⁊ credatis quia pater in me eſt ⁊ ego in patre Item ex tali via talem credulitatem ſufficientem habere poterant ex eius operibus ⁊ ſermonibus ꝙ ipſe deus erat quia ex operibus ſufficientē fidem habere poterant ꝙ ſanctus ⁊ iuſtus erat et ita per conſequens peccatoꝛ non erat aut ſaltem blaphemus et ita cum dicit eſſe ſe equalem deo patri aut alia vnde manifeſte ſequebaꝛ hoc ſi blaphemus non erat veruʒ dixit ⁊ hoc merito ex operibus credere potuerunt que opera eum ſufficienter iuſtum ⁊ factum affirmabant habent enim iudei quendam librum intitulatum de generatione iheſu nazareni in quo affirmaꝛ ipſum iheſum moꝛtuum ſuſcitaſſe lepꝛoſum curaſſe claudum ſanaſſe ⁊ alia feciſſe miracula vnde ex iſto capite ſolo conuincuntur iudei fateri ipſum fuiſſe meſſiam pꝛomiſſum quia atteſtātibus miraculis maximis et innumeris factis per eum per ſuos apoſtolos et alios poſterioꝛes nomine ſuo eum compelluntur iuſtum ⁊ factum fateri ex quo conſequitur ꝙ mendacioſus non fuit neꝗ̄ blaphemus ſed verax Cum ſe dicit meſſiam et deum ymmo ꝙ amplius eſt in ſic dicendo ſicut hec ſupꝛa poſui dimiſit peccata ⁊ homines ſanauit modicum enim ſapit qui audet dicere ꝙ apoſtoli ⁊ ſancti tot miracula fecerunt in nomine vnius blaphemi ⁊c.

Explicit Liber Secundus.

Incipiunt capitula tertii libri

In quo probatur iuxta scripturam veteris testamenti christus noster esse messias promissus in eodem testamento veteri.

Primum capitulum tractat de benedictione oim' gentiũ dãda in persona messie

Secundũ capitulum ꝓbat hanc benedictionem esse spiritualem salutem non excellentiam aliquã temporalem ⁊ cõcluditur ꝙ sit data per christum nostrum.

Tertiũ capitulũ cõtinet obiectũ iudaicũ ꝯ ꝯclusionẽ p̃cedẽtis ca. cũ solutiõe illi⁹.

Quartũ cp̃z ꝓbat idẽ quod secũdũ ex ꝓphia danielis capitulis 2. ⁊ 7. sui libri.

Quintum capitulum habet obiectũ contra eum dissolucione ipsius.

Sextum capitulum probat benedictionem esse datam per christum nostrum ex ꝓphetia ysaie ca.6. sui libri.

Septimum capitulũ probat ex ex ps.83.18. ⁊ ⁊ ex testimonijs ysaie ⁊ ieremie.

Octauum capitulum probat de reprobatione sacrificiorum legalium christum nostrũ esse messiã ⁊ p ꝓphice dauid ozee ⁊ malachie

Nonum capitulum ꝓbat idem ex tpe aduẽtus messie iuxta ꝓphiaz iacob geñ.49

Decimum capitulum ꝓbat idez ex loco originis messie ⁊ ex conditione matris ei⁹ per ꝓphetiaz ysaie capitulis 7. ⁊ 11. sui libri ⁊ ex loco natiuitatis michee.5.

Undecimum capitulum cõtinet obiectũ iudeoꝝ ꝯ p̃cedẽs cp̃z cũ dissolutiõe eiusd

Duodecimum capitulum ꝓbat idez ex testimonio balaam numero 24. ⁊ danielis nono ca. sui libri.

Decimum tertium capitulũ continet obctm̃ ꝯ precedens cp̃m et solutionez eius.

Decimum quartum capitulum probat principalem cõclusionem ex ꝓphetia ozee capitulis.6. ⁊.11. sui libri.

Decimum quintum capitulmu probat idem ex ꝓphetia zacharie capitulis.55.10. et.12. sui libri.

Decimum sextum capitulum ꝓbat idem ex tempore aduentus messie per prophetias aggei ca.2. ⁊ malachie p̃o.

Decimum septimuz capitulum probat idẽ p ꝓphetias dauid ⁊ ysaie de ascensiõe resurrectione ⁊ apparitione ⁊ missione spiritussc̃ti et gentium conuersione ad ipsum.

Decimum octauum capitulum abbreuiat oĩa superius dicta ⁊ ea cõstringit in.7. rationes ꝓbantes xp̃m nostrum esse messiam

Decimum nonum capitulũ continet duas rõnes vltimas de septem.

Vicesimum capitulum continet vnũ obiectũ de iuda ꝓditore ⁊ solutionem ipsius.

Vicesimum primum capituluz cõtinet obiectum contra ꝓbationes factas ⁊ solutionem ipsius obiectus ⁊c.

Liber Tertius. Cap̃.1.

Iohannes istã responsionem cõtra iudeos libẽter accipio sed si placet iuxta dicta prius Nũc profer in mediũ aliqua testimonia veterꝫ testamẽti ꝓbãtia ꝙ xp̃s nr̃ quẽ colimus ⁊ adoramus sit iste q̃ erat ꝓmissus pr̃ibus ꝙ ex eadẽ scripture debere eẽ deũ ostẽdisti hoc enim enim erit michi ⁊ meis similib⁹ vtile ⁊ forte p hoc deo volẽte aliq̃ occasionẽ resipiscẽdi valebit auferre iudeis nõ eĩ dubito illd̃ fieri cũ lucas dicat act. 19. de apostolo ꝙ vehemẽter iudeos ꝯuicebat publice ostendens p scripturas esse iesum christum de scriptura ad hoc sufficiẽtia vtiq̃ dixit. Ricardus igit̃ incipiamus a ꝓmissionibus factis abrahe ysaac ⁊ iacob de xp̃o mittẽdo ⁊ effectũ sine fructum sui aduẽtus circũstãcias etiã ꝑsone tp̃is ac loci ⁊ signa inuestigemus iuxta ipsas ꝓmissiones et ꝓnũciatiões ꝓphetaꝝ de ipsis implendis vt ex effectu circunstãtijs ⁊ signis iã p̃teritis appareat iuxta cõcors testimoniũ ꝓphãꝝ xp̃m nr̃m eẽ messiam pr̃ibus p̃dictis ꝓmissum quẽ supradictis tractatibus ostẽdim⁹ deũ esse debere ⁊ videt̃ michi iuxta testimõia scripturaꝝ ꝙ multiplex est effectus sue missionis siue sui aduẽtus ⁊ ipsius multa sunt signa multiplex et circunstãtia ipsius persone loci etiã ac tp̃is sui aduẽtus discurram⁹ p singula notabilia q̃ occurrũt ecce meo iudicio p̃ncipali ac p̃mus effectus siue fructus sui aduẽtus est bñdictio oĩm gentiũ de isto effectũ dr̃ in ꝓmissiõe fctã abrahe sic genesi.16. Nõ celare potero abrahã q̃ cogesturus sum cũ futurus sit ingentẽ magnã ⁊ robustissimã ⁊ bñdicẽde sunt in eo oẽs natiões terre ⁊ ca.22. illud exponit̃ sic dr̃ bñdicent̃ in seĩe tuo oẽs gentes terre qr obedisti voci mee Itẽ geñ.26. illd̃ plenius exponẽdo ad ysaac dr̃ tibi ei ⁊ semini tuo dabo vniuersas regiões has cõplens iuramentũ qd̃ spopondi abrahã pr̃i tuo ⁊ multiplicabo semẽ tuũ sicut stellas celi ⁊ dabo posteris tuis vniuersas regiões illas ⁊ bñdicent̃ in semĩe tuo oẽs gẽtes eo ꝙ obediuit habrahã voci mee sic insup ca. 28. hec ꝓmissio repetit̃ ad iacob sic dilataberꝫ ad orientẽ ad occidentẽ septẽtrionẽ ⁊ meridiẽ ⁊ bñdicent̃ in te ⁊ in semĩe tuo oẽs tribus terre Et apte promittit̃ ista bñdictio oĩbus tribubus aut gentibus nõ oĩbus hoĩbus. qr de oĩbus gẽtib⁹ plures fuerãt eã hituri nõ tñ oẽs hoĩes quõ scriptũ sepissime loquit̃ Ecce ꝙ bñdictio data abrahe exponitur fore expectanda in semĩe ysaac ⁊ in semĩe iacob dãda oĩbus gẽtib⁹ terre q̃ bñdictio describit̃ in ꝓmissiõibus supradictis esse fructus siue effectus huius futuri seminis scz messie ideo thobie sexto dicit angelus thobie minori vt in seĩe abrahe benedictionem in filijs cõsequaris ideo adhuc erat tempore suo futura Et aduertendũ insup est ꝙ dicit in seĩe tuo nõ in seminibus pluribus sed in vno de quo dicit iacob etiã geñ.18. ⁊ ipse erit expectatio gentiũ ⁊ in ps.24. qui de messia est vt supra patuit dicit qm̃ dabit eum in benedictionẽ et in seculum seculi de quo etiaz ⁊ dauid ps.71. ⁊ in ipso benedicentur oẽs tribus terre oẽs gẽtes magnificabunt eũ qd̃ ꝓbatũ est superius esse dictum de messia de quo igit̃ dicit ysa.41.ca. sui libri sicut infra dicetur in illa die erit radix iesse q̃ stat in signũ populoꝝ ipsum gentes deprecabunt̃ de quo igit̃ dicit aggeus ꝓphã ca.2. sui libri Et veniet desideratus oĩbus gẽtibus nec iudei hoc negant nec negare possunt ex hijs constat in ꝑsona messie istam benedictionẽ oĩbus dandã esse.

Cap̃.2.

Inquiramus igitur que sit ista benedictio ꝓmisso cunctis gentibus nunq̃d ꝓsperitas tẽporalis aut salus spũalis cõstat ꝙ nõ videtur ꝓsperitas tẽporalis cum dauid in ps. dicat de ista benedictione et enim benedictionẽ dabit legislator ibunt de virtute in virtutẽ videbit̃ deus deoꝝ in syon manifeste ostendens istã benedictionẽ cõsistere ⁊ integrari ex donis virtutũ q̃ in presenti reddunt hominẽ iustum ⁊ deo acceptũ ⁊ ex visione dei deoꝝ post hãc vitam qr tñ ex vita virtuosa in presenti cõsequitur tanq̃ eius merces siue p̃mium visio dei q̃ est vita vere beata ideo frequẽter dicit scriptura benedictionẽ hanc in vita virtuosa in presenti consistere sicut ps.14. querit dñe quis habitabit in tabernaculo suo aut quis requiescet in monte sancto tuo tabernaculũ dei ⁊ montẽ sanctũ dei paradisum celestem appellans ⁊ ꝯñr respõdet q̃ ingreditur sine macula ⁊ operatur iusticiã ⁊c. ostendẽs p̃miũ meritis consequi debere ⁊ ꝙ cõgrue simul vtrumq̃ intelligat̃ altero expresso vñ dicit dauid ps 65. de⁹ misereat̃ nostri ⁊ benedicat nobis illuminet vultũ suum sup nos ⁊ misereatur nostri Ut cognoscamus in terra viã tuam in oĩbus gẽtibus salutare tuum. Confiteãtur tibi populi deus confiteantur tibi populi oẽs. Ostẽdens hanc benedictionẽ eẽ in illuminatione mẽtis ⁊ cognitiõe viaꝝ dei ⁊ saluatoris eius scz messie p quẽ fuerat populos saluaturus ⁊ in cõfessione vnius dei veri a gẽtib⁹ q̃ oĩa integrant salutẽ spũalẽ in hac vita q̃ est iustificatio in p̃senti vita p gratiã ad quã cõsequit̃ beatificatio in vita futura Item balaam dicit de messia sicut supra in hoc tractatu secũdo Orietur stella ex iacob ⁊ cõsurget virga de israel ⁊ pcutiet duces moab vastabit seu depredabitur secundũ aliã litterã oẽs filios seth si veniat ad vastãdũ ⁊ vt virga nõ venie. additandũ gẽtes tẽporaliter sed potius spũaliter vnde vocat̃ ꝓprie stella claritate et illuminatione spũali sicut dicit̃ dañ.12. qui ad iusticiam erudiũt multos fulgebũt q̃ stelle i ꝑpetuas eternitates si ibi p stellã intelligamus messiam vt pleriq̃ accipiũt Itẽ malachie p̃misso de eius aduentu stati veniet ad tẽplũ sanctũ tuũ dñator quẽ vos queritis ⁊ angelus testamẽti quẽ vos vultis subiungit sedebit cõflans et emũdans argentũ et purgabit filios leui ⁊ calcabit eos quasi aurum ⁊ argentũ ⁊ erũt dño sacrificia offerẽtes in iusticia vbi aperte ostẽdit effectũ sui aduẽtus scz bñdictionẽ dandã p eũ esse purgationẽ a peccato ⁊ cõfirmationẽ in iusticia Itẽ ysa.49. dicitur paꝝ est vt sis michi seruus ad suscitandas tribus iacob ⁊ feces iacob cõuertendas dedi te in lucẽ gentiuz vt sis salus mea vsq̃ ad extremũ terre qd̃ de ysaia intelligi nõ potest p quẽ nõ erat salus data gẽtibus sed oꝫ illud de messia intelligi Et.42.ca. de messia dicit Ecce seruus meus suscipiã eũ electus me⁹ cõplacuit in illo aĩa mea dedi sp̃m meũ sup eũ iudicium gẽtibus ꝓferres ⁊ cito post Ecce dñs vocaui te in iusticiã ⁊ apprehendi manũ tuã ⁊ seruaui te ⁊ dedi te in fedus populi in lucẽ gentiũ vt aperires oculos cecoꝝ vt educeres de cõclusione vinctum de domo carceris sedentẽ in tenebris vbi dicit messiam dandũ esse in p̃ceptiõe ⁊ ducatu nõ in tẽporali ꝓsperitate Constat igit̃ hanc bñdictionem ꝓmissam patribus esse salutẽ spiritualẽ gentibus siue gentium quã constat vt patuit in ꝑsona messie debere cõpleri nec minus constat in ꝑsona nostri xp̃i quẽ constat descendisse de p̃dictis patribus secundũ carnẽ iam esse impletã cũ oẽs nationes p diffusionẽ xp̃iane fidei fuerũt dudũ conuersse ad culturã vnius summi dei in qua salus spũalis cõsistit quomodo igitur ab aliquo negari põt sciente scripturã xp̃m nostrũ fuisse messiam Item danielis.7. describit̃ qualiter antiquus dieꝝ q̃ iudex oĩm describit̃ ⁊ ob hoc intelligit̃ deus ipse dedit potestatẽ filio hoĩs ⁊ cõsequẽter dicitur omis populus tribus ⁊ lingue ipsi seruient Ex quo igitur istam seruitutẽ q̃ est xp̃iana ⁊ vera cultura summi dei p oẽs linguas mũdi in xp̃o nos vidimus impletã fidẽter affirmare possumus ipsum iam venisse vnde ꝓphetauit hic danieli. 8. messiam venisse p isto eodẽ dicto sophonias ca.3. sui libri sic quapropter expecta me dicit dñs in die resurrectiõis mee in futurũ quia iudiciũ meũ vt cõgregem oẽs gentes ⁊ colligã regna ⁊ effundã sup eos idignationẽ meã oẽm irã furoris mei in igne em̃ zeli mei deuorabit̃ oĩs terra qr tunc reddã populis labiũ electum vt innocent oẽs nomen meũ ⁊ seruient ei humero vno ecce seruitus oĩm gentiũ de qua locutus est prius daniel quã iam cõstat i nostro xp̃o esse impletã ⁊ nõ in alio vñ fidẽter cõcludit̃ ipsum esse de quo fiebat ista ꝓphia ⁊ p̃nũciatio nec mouere dẽt ꝙ hic dicit Effundã idignationẽ ⁊c. qr itelligit̃ penitẽtia p pctis ⁊ flagellatio cuiuscũq̃ fidelis siue electi p suis crimib⁹ flagellat eĩ dñs oẽm filiũ quẽ recipit vel corripit. De isto signo pulchre dr̃ zacharie.2.ca. sic lauda ⁊ letare filia sion qr ecce venio ⁊ hitabo i medio tui ait dñs ⁊ applicabũtur gẽtes multe ad dñz i die illa ⁊ erũt michi i populũ ⁊ hitabo in medio tui ⁊ scies qr dñs exercituũ misit me ad te Cõstat aũt istã applicationẽ gẽtiũ nõ eẽ nisi verã dei culturã i qua bñdictio p̃fata cõsistit quã applicationẽ gẽtiũ iudei viderũt et vidẽt a tpe xp̃i nr̃i ⁊ nõ añ. vñ ꝯstat cũ fuisse ⁊ esse messiã Itẽ de ista bñdictiõe q̃ ꝯsistit in ṽa cultura sũmi dei aut eius adoratiõe siue salute spũali gentiũ pulchre dicit dd̃ ꝓphã ps.21. descripta ꝯfossiõe manuũ ⁊ pedũ ⁊ diuisiõe vestimẽtoꝝ ei⁹ p sortẽ sic loquẽs i ꝑsona messie laus mea i ecclesia magna. vota mea reddã i cõspectu timẽtiũ eũ edẽt pauperes ⁊ saturabũtur ⁊ laudabũt dñz q̃ requirũt eum viuẽt corda eoꝝ i seculũ seculi reminiscent̃ ⁊ cõuertentur ad dominũ vniuersi fines terre ⁊ adorabũt in cõspectu ei⁹ vniuerse familie gẽtiũ vbi dicit laudẽ eius fore i ecclesia magna. s. i cõgregatiõe oĩz gẽtiũ sicut ꝯñr exponit cõuertẽdaꝝ ad dominum

Solas spiritualis est bñdictio ꝓmissa gentibus

seruit⁹ oim gẽtiũ i xp̃o est ꝯpleta

nō in parua ecclesia iudeoꝝ vnde aūt sit laus istꝰ oīm gentium satis exꝑmit scʒ ex cōuersiōe vniuersarum gētium ad dn̄m in qua salus eoꝝ cōsistit q̄ est cultura veri dei sicut seruitus eius sicut ipe cōsequēter exꝑmit sic ⁊ aīa mea illi viuet ⁊ semē meū seruiet ipsi ecce q̄ ⁊ qualis est benedictio dāda gētibus ⁊ iudeis ꝑ messiam ꝓpter quā merito est laudandus in vniuersali ecclesia quā magnā appellat sicut in presenti creuimus xp̄m nostrum laudari ꝑ orbē vnde cōstat hec dicta de ipso.

Cap. 3.

obiectio

Johannes possunt iudei dicere hanc benedictionē spiritualē adhuc futurā ⁊ dandam ꝑ messiam quē expectant licet simul data sit gentibus ⁊ iudeis ꝑ xp̄m nostrum iam eīn q̄ plurime natiōes q̄ hāc benedictionē receperūt a xp̄iana religione recesserunt ita vt pauce regiōes nūc inhabitetur ꝑ xp̄ianos ⁊ plurime ꝑ paganos tartaros sarracenos ⁊ alios infideles vnde est possibile iterari istām benedictionē etiā in regionibus vti ante fuit collata ⁊ habita ⁊ sic nō cōsequit xp̄ʒ nostrum esse messiā ꝑ hoc ꝙ ꝑ ipʒ talis benedictio est collata ex quo potest esse vt adhuc similis sit futura Ricardus cōstat ⁊ iudei nō negāt scripturā suā de patrum ꝓmissionibus vnā solā benedictionem huiusmodi generalē cōtinere dūtaxat in eoꝝ semine esse dandā vnā autē generalem et veram nos ostendimus ⁊ in ipsi vident ꝑ xp̄m nostrum q̄ descendit de ipsis secundū carnē illā veraciter factam iudicent nunc ipsi q̄d sapiant an sit rectius hanc verā iam ꝑfectā an suā nō ꝑfectā sed fictam affirmari debere in suis sacris litteris ꝓphātam. Item tm̄ beneficium ꝑstandum gētibus iudeoꝝ ⁊ toti humano generi sicut est ꝑfecta benedictio ꝑ xp̄m nostrū collata nō debuit in scriptura huius gentis sine ꝑnunciatione fuisse maxie ex quo hoc beneficium ex iudeis ortum habuit ⁊ ꝓpter eos ꝑstitum fuit a deo cum beneficia incōparabilit minora q̄ deus erat eis daturus eis ꝑnunciata fuerint in scripturis aut igit oʒ ꝙ tales plures benedictiones in semē patrum in scripturis inueniant quod oīo nō possunt atq̄ hanc nostrā in scripturis nostris ꝑdictis ꝑnūciatā affirmet vnde frustra secundā nō ꝑnunciatā expectant. Itē nō recte intelligis hanc benedictionē gn̄alem esse iterabileʒ qꝛ illa vna ꝑnunciata stabit in eternum sicut si vnū regnum aliquādo amplieꝰ ⁊ aliqn̄ minuat nō dicitur esse regnum aliud sed idē sic ⁊ si ista benedictō aliqn̄ in aliquo regno deficiat ⁊ alias in ipso reuiuiscat non propter hoc iteratur simpliciter cum in illo regno eodem in aliquibus maneat sicut ⁊ in aliis etiam regnis terrarum verisimile est enim ꝙ nō sit natio cuiusq̄ septuaginta duaꝝ linguaꝝ que natiōes vt existimo sepe in scripturis oīa regna terre vocātur qn̄ vsq̄ in finē seculi aliqui illiꝰ natiōis benedictiōis istius fructum participent ⁊ sic in regnis omnibus ꝑseuerat nō totaliter sed a tempore sue collatiōis manet in eternum sicut daniel ꝓphā ꝑnunciauit vt infra statim patebit.

vnica ē bn̄dictō messie ꝑnūciata

Cap. 4.

Item interpretatio danielis de sompno nabugodonosor regʒ danielis. 2. ca. ⁊ etiā interꝑtatio angelice visiōis sue posite ca. 7. ostendunt eum venisse ⁊ hanc bn̄dictionē ꝑ xp̄m esse collatā vnde sequit xp̄m nostrū fuisse messiam promissum cū ipsi iudei aliū ꝑteritū negēt oīo fuisse messiam ecce eīn descripsit cap. 2. ⁊. 7. 4. regna tunc futura quoꝝ dicit ꝑmū eē ipsius regis nabugodonosor. s. regnum assirioꝝ q̄ iperauit vt dicit vniuerso orbi. scōm nō dubium fuit regnū ꝑsaꝝ minus illo ꝑmo vt dicit ꝙ aūt sit illud regnū ꝑsaꝝ et medoꝝ ipse idem ꝓphā satis clare describit ca. 8. vbi vidisse se refert arietē ventilantem cornibus contra occidentē cōtra aquilonē ⁊ cōtra meridiē et oēs bestie nō poterant resistere ei neq̄ liberari a manibus eius q̄ aries post consequēti ca. a gabriele exponitur esse rex medoꝝ ⁊ ꝑsarū. Tertium regnū cōstat esse regnū grecoꝝ quod incepit ab alexandro q̄ imperauit vniuerso orbi vnde dicitur. ca. 8. ꝙ hircus ꝑcussit arietē ⁊ cōminuit duo cornua eius ⁊ nō poterat resistere ei qō ad litterā impletum cōstat tēpore alexandri qui ꝑcussit regē ꝑsarum ⁊ medoꝝ ⁊ ꝑualuit sicut pʒ ꝑ°. machabe. ca. 1. vnde in isto ca. 8. hircus exponit esse grecoꝝ rex Quartū autē regnū magnū qō describit post regnū grecoꝝ futuꝝ nemo dubitat fuisse romanū de quo dr̄ ca. 2. Et regnū quartū erit velut ferruʒ quō eni ferrū cōminuit ⁊ domat oīa sic cōminuet oīa hec et cōteret Quod ad litterā nō est dubiū impletū est de romano impio qō āplius cōminuit et domat vniuersas gētes terre q̄ aliquod aliud imperiū ⁊ oēs gentes robustiꝰ tenuit subiugatas Hiis magnis regnis quattuor descriptis ꝑ statuā quā rex nabugodonosor vidit cuiꝰ caput erat aureum ⁊ designat suū regnū magnū qō etiā tpe danielis defecit ⁊ pectus erat argenteū ⁊ brachia similiter qō designabat regnū ꝑsaꝝ ⁊ medoꝝ ⁊ venter ⁊ femur de ere qō designabat Tertiū regnū. s. regnū grecoꝝ ⁊ tibie erāt ferree ⁊ pedū quedam pars ferrea ⁊ quedā fictilis ꝙ designabat Quartū regnū scʒ rōanorū qō describit diuidendū fore subiūgit ꝓphā daniel ꝓphādo ⁊ etiā exponendo somniū partē residuā in diebus aūt regnoꝝ illoruʒ suscitabit deus celi regnū qō in eternū nō dissipabitur ⁊ regnū eius alteri nō tradetur cōminuet et cōteret oīa regna hec ⁊ ipm̄ statuet in eternū secūduʒ ꝙ vidisti ꝙ de mōte abscisus est lapis sine manibus ⁊ cōminuet testā ⁊ ferrū ⁊ es ⁊ argentum ⁊ aurum rex magnus deus ostēdit regi q̄ ventura sunt postea hec daniel Cōstat aūt regnū romanorum ⁊ alia tria regna comminuta ita vt nullū eoꝝ habeat sextam partem terre Item constat regnū dei celi iam per orbem terre diffusum ⁊ si non in oībus partibus tamen in omnibus gētibus nec potest negari qn̄ illud regnum dei dilatatum est per xp̄m nostrum Cōcludamus igitur fideliter ex istis ꝙ christus noster est lapis precisus de monte de quo lapide dicit dauid propheta ad litteram lapidē quē reprobauerūt edificātes hic fctūs ē in caput āguli a dn̄o fcm̄ ē illō ⁊ ē mirabile i occlis nostris cui ꝯcordat ysa. c. 28. sui libri dicēs ecce ego mittā i fundamentis syon lapidem angularem ꝓbatum ꝑciosum in fundamēto fundatum volens expresse dicere ꝙ in illo xp̄o tanq̄ angulari lapide cōiungende fuerāt diuerse gētes in vnā fidē deleta iniquitate eoꝝ qō angelus in ꝑsona dei zacharie dicit expressius ca. 3. sic sup lapidē vnū septem occuli sunt ⁊ ecce ego celabo scripturā eius ait dominus excercituū auferā iniquitatē terre illius in die vna hos septē occulos sup lapidē istū puto ad

nota q̄ fuerunt quattuor regna q̄ a daniele describūtur

nota quō illa bestia quā nabugodonosor vidit i somno designabat 4. regna ꝑdicta secūdū eius diuersas ꝑtes

litterā septem dona spūs sancti q̄ ysaie. 11. describimur sup christū requiescere ⁊ requiescet sup eum spūs sapie ⁊c. Itē ex quo cōstat ista regna iam cōminuata ⁊ hec dicit ꝙ in diebus regnoꝝ illoꝝ suscitabit deus regnū qō in eternū nō dissipabitur qō regnū ⁊ nos ⁊ iudei simul ꝯfitemur ⁊ credimꝰ fuisse suscitandū tpe messie in quo fuerant benedicende oēs gētes terre neccio cōsequit ꝙ illud regnuʒ dei per messiam fuit suscitatū ante dissipationē romani imperii alias nō fuisset suscitatū in diebꝰ horum regnoꝝ vt hic fuerat ꝓphetatū Cōcludamꝰ ergo indubitanter illud regnū xp̄anū nūq̄ dissipādum vt hic dicitur ⁊ vt iste ꝓphā expressissime describit ca. 7. loquēs de filio hoīs quē in visione sibi facta cernebat sic dedit ei ꝑtātem ⁊ honorē ⁊ regnum ⁊ oēs populi tribus ⁊ lingue seruierūt ⁊ potestas eterna q̄ nō auferetur ei ⁊ regnuʒ eius qō nō corrumpet ⁊ in fine capituli regnum ei ꝑtās ⁊ magnitudo regni q̄ est sup oē celuʒ detur populo sanctoꝝ altissimi Cuius regnum sempiternum est et oēs reges seruient ei ⁊ obediēt in quo capi. etiam describit aliā visionē eiusdē sensus cum ꝑdicta in qua viderat quattuor bestias de mari ⁊ quattuor ventos celi pugnare quas quattuor bestias gabriel angelus ꝯfr̄ sic sibi exponit hee quattuor bestie magne quattuor regna sunt q̄ cōsurgēt de terra suscipiēt autē regnum dei sancti altissimi ⁊ obtinebunt regnum vsq̄ in seculū ⁊ in seculū seculoꝝ et sequit post interpretatio gabrielis de ista bestia quarta ⁊ sic ait bestia quarta quartū regnū erit in terra qō maius erit omnibus regnis ⁊ deuorabit vniuersam terrā ⁊ cōculcabit et diminuet eam de ista quarta bestia dicit prius bis ꝙ erat fortis nimis ⁊ dentes ferreos habebat ⁊ vngues ferreos sicut in alia visione dicit hoc regnum designari ꝑ ferrum qꝛ ferrum cōminuit ⁊ domat oīa ita ꝙ videtur michi ꝑ hanc quartā bestiā regnum romanorum accipere in cuius tpe regnuʒ dei deberent sancti accipere qō regnum duraturum dicit in seculum ⁊ in seculum seculoꝝ sicut in alia visione dicit ꝙ alteri populo nō tradetur.

Cap. 5.

Johānes videtur ꝙ in ista visione. 7. ca. ꝑ quartā bestiā nō accipitur regnum rōanoꝝ qꝛ de ea dr̄ sic dissimilis aūt erat ceteris bestiis quas viderā ante eā ⁊ hēbat cornua decē cōsiderabā cornua ⁊ ecce cornu aliud ꝑuū ortū ē de medio eoꝝ ⁊ tria de cornibus ꝑmis euulsa sunt a facie eius. Et ecce occuli quāsi occuli oīs hoīs erāt in cornu isto ⁊ os loquēs ingētia. et ī fine gabriel angelus hec exponēs sicut dicit porro decem cornua eius ipsius regni decē reges erūt ⁊ alius cōsurget post eos et ipse potencior est prioribus et tres reges humiliabit ⁊ sermones contra excelsum loquetur et sanctos altissimi conteret et putabit quod possit mutare tempora ⁊ leges ⁊ tradentur in manus eius vsq̄ ad tēpus et tempora et dimidiū tēporis ⁊ iudiciū sedebit vt auferatur potētia ⁊ cōteratur ⁊ dispareat vsq̄ in finē ⁊c. sicut posuisti eodē etiam capitulo de illo paruulo cornu dicit aspiciebā ⁊ ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos ⁊ ꝑualebat eis donec venit antiquus dierū ⁊ iudiciū dedit sctīs excelsi. ⁊ tempus aduenit ⁊ regnū obtinuerunt sancti Ex quibus videtur ꝙ ille vltimus rex erit antixp̄s et ꝙ deprimet sanctos ꝑ annum ⁊ duos annos ⁊ dimidium per tēpus annū intelligendo sicut supra ca 4. dicitur ⁊ septē tēpora mutabimur sup te. vbi ꝑ septem tēpora septē anni intelliguntur ⁊ qꝛ tūc ipse occidetur ⁊ fiet finale iudiciū ⁊ tota series capituli hunc sensum valde ꝑtendere videt ⁊ si sic accipiamꝰ illud cornu nō inueniemꝰ quattuor reges romanos quoꝝ tres ipse euellet cū iam imperium romanū nō habeat nisi paruā particulā occidentis europe ⁊ sic videtur cōsequi ꝙ per 4. bestiam non significetur rōanū imperiū sed futurū adhuc Richardus michi videtur econuerso scʒ rōanum regnū ꝑ quartā bestiā intelligi et aduerte si hec ꝑte adducta ⁊ ꝑ angelū dicta de monarchis regni vnius intelligas falsum erit ꝙ iste rex surget post eos ⁊ tres eoꝝ humiliabit si enim surget post eos mortui erunt ante ipsum saltem potest vltimū ⁊ sic tres non euellet de illis quatuor cornibus scilicet de quatuor monarchis iuxta sensum tuuʒ plures enim monarche vnius regni simul esse nō possunt hoc aūt in visione dicit qꝛ cornu illud paruum qō ortum est anteq̄ ceciderunt tria cornua igitur eē debet cū illis tribus ⁊ ꝑ ꝯñs cū omnibus 4. cum illa tria q̄ dn̄t euelli ꝑ illud cornu euelli debēt ceteris septē manētibus iuxta seriē visionis si eni ista septem cornua ante illa tria cornua euulsa a facie illiꝰ cornu decidunt Cū sit ortū inter illa quatuor potius dicendū esset ꝙ illa septē sunt euulsa a facie eius q̄ illa tria Cū cornu illud paruulū cernit inter illa quatuor ⁊ ex septē illoꝝ quatuor secūdū te prius ceciderūt q̄ cetera tria q̄ euulsa sunt a facie eius cornu crescentis inter illa quatuor oīo ergo cōsequit ꝙ stantibus illis quatuor cornibꝰ illud cornu paruulū orietur ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ quatuor reges quattuor reges in diuersis plagis mūdi huiꝰ vbi rōnis imperiū imperabat cōsurgēt aut surrexerunt qō verū est ⁊ in medio hoꝝ regū circa medium locū mūdi orietur illud cornu paruuluʒ ego et tu antixp̄m intelligimus stantibus quattuor regibus non dico quattuor certis ꝑsonis sed 4. regibus in istis quattuor plagis huius quondā romani imperii manētibus nō in medio rōni imperii nunc presentis ex premissis plane constat illud regnum dei nup introductū esse scʒ per messiā i quo benedicende erant omnes gentes que benedictio non dubium est ista regni dei introductio sicut superius est ostensum.

rn̄sio ad obiectionē ꝙ ꝑ illā bestiā rōanū significet ipiū romanum.

ꝑ 4. reges itelligūt 4. reges q̄ cōsurrexerūt i 4. diuersis partibꝰ mūdi i q̄bus romanū ipiuʒ ante ipabat

nota de regno dei

Cap. 6.

Item benedictio predicta videtur collata per aduentum christi nostri quia per eū in omni regione mūdi serui dei vocantur nomine nouo scʒ christiani a christo Et ysaie. 65. dicitur et seruos suos vocabit nomine meo alio in quo qui benedictus est super terram benedicetur in deo de isto nomine videtur intellexisse idem propheta ibi ante prophetans de messia ca. 62. sic Et videbunt gentes iustum tuuʒ et vocabitur nomen tibi nouum quod os domini nominauit signum aūt ꝙ hoc nomen christianus sit nomē de quo ꝓpheta hec dicit ē qō ꝑmisit huic dicto sit ad iudeos propter hoc dicit dominꝰ deꝰ Ecce serui mei comedent et vos esurietis ecce serui mei vinum bibent et sicietis. Ecce serui mei letabuntur et vos confundemini. Ecce serui mei laudabunt pre exultatione cordis et vos clamabitis ꝑ dolore cordis ⁊ ꝑ cōtriciōe spūs vlulabitis

vn̄ diriuet hoc nomen christianus

de misia iudeoꝝ a tpe xpianoꝝ

et dimittetis nomē vestrū in iuramentum electis
meis et interficiet vos dñs deus et seruos meos
vocabit ꝛc. vt supra que oīa videmus in iudeis im
pleta tpe eīn xpianoꝝ iudei ita misere viuūt ꝙ nec
semel in mēse de suo ad saturitatē comedūt aut bi
bunt non tamen ex deuotione sed paritate ꝛ aua
ricia abstinēt Itē qñ xpiani vbiqꝫ in ecclesijs deū
laudant constat ꝙ ibi erubescūt ꝛ cōfundātur vbi
que ꝛ qñ xpiani letantur ꝛ laudant deū in solēpni
tatibus xpi ꝛ sanctoꝝ ipi iudei ob hoc turbantur
languent ꝛ animi dolent Itē cōstat ꝙ nomē iudeo
rum ita est execrabile ꝙ cadit ꝑcipue in iuramen
tum xpianoꝝ qñ aliquid excessiue detestātur dicūt
enim si sic egi aut sic deus det michi vt iudeo vn
de cōstat hanc benedictionē ꝓmissam patribus ꝑ
xpm nostrū gentibus aduenisse cū istius nois no
uitate xps vt a xpo xpianus dicatur.

Cap. 7.

Ad istaꝫ de bñdictione ad legis da cionem

Item ad istā benedictio
nem pertinere videt̄ dacio legis noue
per quā legē ista salus fieri debuit si
cut supra dc̄tū est de ꝑ.83. ꝛ enim be
nedictionē dabit legislator ꝛ ps.18.
dicitur de xpo ꝛ occursus eius vsqꝫ ad summū ei9
nec est qui se abscondat a calore eius sequitur lex
dñi in maculata cōuertens aīas testimoniū dñi fi
dele Itē ps.39. in sua pma dicit sacrificiū ꝛ obla
tionem noluisti aures autē pfecisti michi tunc di
xi ecce venio in capite libri scriptū est de me vt fa
cerem voluntatē tuā deus meus volui ꝛ legē tuā
in medio cordis mei Quo testimonio vtit̄ aposto
lus in epa. ad hebreos ca.10. et ysaie.33. dicit̄ dñs
enim iudex noster dñs legifer noster dñs rex nr̄ ip
se veniet ꝛ saluabit nos ꝛ ysa.2. ꝛ idem malach.4
de sion exibit lex ꝛ verbū dñi de ihierusalē vbi de
messia ꝑmittit̄ vt videtur docebit ei nos vias suas
et ambulabimus in semitis ei9 Et ysa.42. loqñs
ꝓpheta de messia sicut supra patuit dicit nō erit tri
stis neqꝫ turbulentus donec ponat in terra iudi
ciū ꝛ legē ei9 insule expectanus Itē ysa.5. attēdi
te ad me popule me9 ꝛ trib9 me9 qa lex a me exiet
et iudiciū meū in luce populoꝝ requiescet ꝓpe est
iustus meus egressus est saluator in quo ostendit̄
hanc legem tunc futuram dandam per illum sal
uatorem messiam ꝛ etiā ꝙ de sion lex exibit et ver
bum. scꝫ ꝙ ibi ortum accipiet Item dñs per iere
miam ieremie.31. dicit de temporibus xpi siue mes
sie. Ecce dies veniunt dicit dominus ꝛ feriam do
mui israel ꝛ domui iuda fedus nouū nō secundū
pctū qd pepigi cū patribus in die qñ apphēdi
manū eoꝝ vt educerē eos de terra egypti ꝛ sequit̄
et hoc est actū qd feriā cū domo israel. Post dies
illos dicit dñs dabo legē meā in visceribus eoꝝ ꝛ
in corde eoꝝ sup scribā ei ero eis in deū ꝛ ipi erūt
michi in populū ꝛ nō docebit vltra vir ꝓximū suū
nec vir fratrē suū dicens cognosce dñm oēs enim
cognoscent me a minimo vsqꝫ ad maximū ait do
minus quia ꝓpiciabor iniquitati eoꝝ ꝛ pacti eorū
nō ero memor amplius. 5. testimonio vtitur aposto
lus ad hebre. ergo dicens hec dicta sunt in ꝑsona
messie scꝫ dei hois oēs cognoscent me a minimo
vsqꝫ ad maximū cuius tempore ꝛ ꝑ quē dñs erat
hāc legē nouā daturus de qua loquitur. Ex hijs
claret dationē noue legis gētibus ꝛ iudeis ꝑ mis
sam debere fieri ꝑ quā legē ꝑfata benedictio. scꝫ

datio noue legis fuit ꝑ messiā fctā.

salus spūalis debuerit in populis ꝓpagari Et ēt
ꝙ exibit de iherusalē ꝛ cōstat eā ꝑ xpm nostrū da
tam eē ꝛ in iherusalē ꝛ de iherusalē exijsse vnde lu
cē. vltio ca. scribitur tūc aperuit eis sensum vt in
telligerent scripturas ꝛ dixit eis qm̄ sic scriptū est
et sic oportebat xpm pati et resurgere a mortuis
tertia die ꝛ ꝑdicare in noīe eius remissionē pecca
torum in oēs gētes incipiētes a iherosolimis vn
de consequit̄ nec negari poterit xpm nostrum esse
messiam ꝓmissum nisi forte iudei dicāt adhuc aliā
legem in futuro dandā ꝑ messiam qua de iherusa
lem exibit ꝙ nusqꝫ ex sua scriptura valebūt astrue
re. Cū oīa sunt impleta ꝑ hanc legē xpi q̄ ꝑnūcia
bantur futura ꝑ legem messie supra descriptā. scꝫ
ꝙ est immaculata cōuertens aīas ꝙ requiescet in
luce populoꝝ ꝛ insulis sicut dicit ysaias ꝙ ꝑ eum
homines ibunt de virtute in virtutē Et si quid est
simile deū de lege messie hec igit̄ est q̄ ꝑnūciata ē
in primis scripturis

Cap. 8.

Item vnus effectus sui
aduentus debuit esse reprobatio sa
crificioꝝ antique legis sicut expresse
dicit psalmi.39. vt hic nunc tractaui
Quo testimonio vtitur apostolus ad
idem ꝓbandū ad hebre.10. et ps.49. ꝓpheta ait
nō accipiā de domo tua vitulos neqꝫ de gregibus
tuis hircos qm̄ mee oēs fere sunt siluarū iumēta
in montibus ꝛ boues cognoui oīa volatilia celi ꝛ
pulcritudo agri mecū est si esuriero nō dicam tibi
meus est orbis terre ꝛ plenitudo eius nūquid mā
ducabo carnes tauroꝝ āt sanguinē hircoꝝ pota
bo immola deo sacrificiū laudis ꝛ redde altissimo
vota tua vbi nō solio ꝑnūciat repulsionē antiquo
rum sacrificioꝝ sed docet quale nouū sacrificium
in laudis honorificabit me ꝛ illud iter quo osten
dam illi salutare meū Item ozee.6. ca. ꝑmisso pri
mo qd supra posui viuificabit nos post duos dies
in die tertio suscitabit nos sequit̄ cito post ꝛ mise
ricordia tua quasi lux egrediet̄ qr misericordiam volo ꝛ nō
sacrificiū ꝛ sciam dei plusqꝫ holocausta vbi plane
dē se nole sacrificiū ꝑ tēpore illo de quo ibi ꝓphe
tatur vnde xps ipe hoc dictū adducit cōtra pha
riseos mat.9. ca. ꝛ luce.11. Itē ps.110. dicitur iura
uit dñs ꝛ nō penitebit eū tu es sacerdos in eternū
secundū ordinē melchisedech. Cōstat aūt ꝙ mel
chisedech nō obtulit nisi panē ꝛ vinū vnde conse
quitur messiā nolle vti ī suo sacerdocio sacrificijs
antiquis sed illis quibus melchisedech vsus est.
Hoc testimonio vtit̄ apostolus ad hebre.1. ꝛ pul
chre cōfirmat illud qd ꝓphetauit malachias. 1. c.
sui libri nō est michi volūtas in vobis dicit dñs ꝛ
mun9 nō suscipiā de manu vestra ꝛ sequit̄ ꝛ in om
ni loco offertur oblatio mūda Ecce reprobatio ꝛ
repulsio munerū antiquoꝝ ꝛ approbatio oblatio
nis mūde secundū ordinē melchisedech panis et
vini Itē daniel in ca.2. sui libri expressissime descri
bens aduentū dñi ꝛ eius occisionē dicit ꝙ in dimi
dio ebdomade vltime de septē ebdomadibus vsqꝫ
ad xpm deficiet hostia ꝛ nige sacrificium hanc er
go reprobacionum sacrificiorum viderunt iam iu
dei per.154. annos que per ea que supra tractaui
a daniele duratura est vsqꝫ in finem seculi vnde cō
sequitur ante istam reprobationem venisse messiā

ali9 effctūs xpi ē reprobacio sacrificioꝝ antiq legis ꝛ approbacio sacrificioꝝ noue legis

Cap. 9.

Item quo ad tempus sui
aduentus geñ.49. dicit. Nō aufere
retur sceptrū de iuda ꝛ dux de femo
re eius hebre9 habet de inter pedes
eius donec veniat q̄ mittendus est/ ꝛ
ipse erit expc̄tatio gentiū aligans ad vineā pullū
suū: ꝛ ad vitem. 4. filij mi asinam suā lauabit in vi
no stolam suam ꝛ in sanguine vine palium suū pul
criores sunt oculi vino ꝛ dentes eius lacte candi
diores. Constat ꝙ ante herodem absco lonitā scꝫ
patrem archelai/ sub quo christus noster est nat9
non fuit alienigratia rex super iudeos. Igitur qñ
herodes ille regnabat consequitur christū venis
se/ qui fuit expectatio gentium ista littera verita
tem non habet hebreica aūt lingua habet donec
veniat sylo: sylo aūt est nomē ꝓprium cuiusdā viculi
vbi saul victus erat/ ꝛ roboam similiter illuc rex
fuit cōstitutus/ super decē tribus ideo iudei expo
nūt nō auferet̄ septrum .i. dignitas ducatus iu
de qr tribus iude dux populi fuit in sylo. vel scdm
alios vsqꝫ roboā qui regnaturus sibi erat sub quo
fuerūt decem tribus: ita vt monarchia iude tunc
deficeret sed inepte interꝑtatur saul per hoc ꝙ di
citur donec veniat sylo .i. donec veniat ille vicus
ideo qr sylo interꝑtatur missus multo cōgruēti9
exponitur donec veniat mittend9 aut qui mittē
dus est. Item quod sequitur ꝛ ipse erit expectatō
gentiū qd iudei exponunt ꝛ ipse iudas in eūdo ad
preliū ab alijs tribubus debuit expectari vt eaꝝ
precessor nō pōt cōgrue sic exponi vel accipi. Cū
non solebāt populi iudeoꝝ gentes simpliciter ap
pellari sine determinatione scꝫ vt diceretur gens
nostra aut gens tua israel aut simile. sed illi intel
liguntur qui gentiliter viuūt: vñ abacuc 2. dicit ve
niet desideratus cunctis gentibus. Item reuela
tio ista ipse cōgruentius refertur ad ad ꝓximum
scꝫ sylo q̄ remotum .s. iuda: ꝛ ita cum relatio sit
mas. gñis sequit̄ ꝙ illud aliud qd refertur sit eiusd
gñis vt sylo: ꝛ sic nō accipiatur pro viculo in quo
sensu est gñis feminini. Item translatio caldaica
quam iudei approbāt habet donec veniat christ9
vñ cōsequitur ꝙ sylo pro christo accipitur pro vn
cto scꝫ pro vnguendo. Item quero a iudeis cur
christum ꝓmissum eis messiā appellant ꝛ semper
post tempora patriarcharum eum taliter appella
runt ꝙ idē sonat ꝙ missus. Item nō reperiāt cau
sam ꝑcipuam nisi qr hic a iacob patriarcha dicit̄
et describitur esse mittēdus ita vt sylo hic signifi
cet nō viculum q̄uis cū zacha. cap.7. sui libri et
nostra translatio dicat Ecce vir oriens nomen ei9
scdm tamen translationem caldaicā dicit vir mes
sias nomē eius: messiam vocatus/ tū ante tēpora
zacharie ꝓphete iudei messiā expectabunt illum
futurū ꝓmissum patribus appellantes messiam.
Pro isto etiā sensu facit ista scriptura cum dicit
diebus nouissimis per quod dictum ꝓphete solēt
accipere vltimā etatem mundi aū q̄ etatem saul
erat certitudinaliter per duo milia annoꝝ. Item
ridiculū est dicere ꝙ tantus ꝓpheta ꝛ patriarcha
cōgregauit filios suos ꝓmittens eis se pronūcia
re futura diebus nouissimis/ ꝛ ꝙ tunc tanqꝫ ꝓphe
tica diceret de filio suo iuda ꝙ oculi eius erāt pul
criores vino ꝛc. que dixit. Que essent puerilia si
carnaliter acciperetur quare sequitur ꝙ spūalem
sensum habeant illa dicta. ꝛ nō vt iudei illa acci
piunt qñr ꝓphetatur earūdem gētium vocatio et
alligatio cū ecclesia ex iudeis cū subditur: ligās
ad vineam pullum suum ꝛ ad vitem o fili mi/ asinā
suam. Unde paulus ad ro.10. vocat gentē iudai
cam vitē. Deinde eius passio describitur ꝓpheti
ce sub figura lauabit in vino stolam suā ꝛ in san
guine vue pallium suū cui simile dicit ysa. cap.63.
quare ergo rubrum est indumētum tuū ꝛc. vt di
xi in 2. huius. ꝛ qñr suoꝝ apostolorum pulcritudo
spiritualis describitur pulcriores sunt oculi eius
vino ꝛ dentes eius lacte candidiores qui ꝛ oculi
dñi ꝓpter perspicacitat iudicij aut spm̄ ꝓpheti cū
quem habebat ꝛ ꝓpter perspicacitatē/ ꝛ dentes
eius ꝑꝑ incorporationē gentilium in vnitatē fidei
appellantur. Nec obstat ꝙ machabei non legun
tur de tribu iuda: qui duces iudeoꝝ tpe suo erant
qui erant de tribu sacerdotali sicut patet ꝑmo ma
chabeoꝝ/ qr illa tribus mixta erat tribui regali ꝛ
sic credendum est ꝙ erat etiam de iuda: hoc testi
moniū videtur satis claꝝ ꝙ tpe herodis abscolo
nite christus ꝓmissus venit/ cuius tempore abla
tum fuit sceptrum scꝫ regia potestas a iuda ꝛ dux
populi ex tunc a iudeis nō erat/ hic etiam pulcre
prenūciatur mors christi triduana per catulū leo
nis qui post ortum dormit tribus diebus ꝛ spolia
tio inferni ꝑ hoc ꝙ dicit eū ascendisse ad predam
et eius resurrectio consequenter per hoc qd dicit
quis suscitabit eum.

Expositio illi9 pulcriores sūt oculi eius vino et dētes lacte cādidiores.

Obiectio d' machabeis ac solutio.

Catul9 leonis figurat mortē xpi.

Cap. decimū

Item ꝙ ysayas dicit ca. vii.
Ecce virgo concipiet ꝛ pariet filium ꝛ vo
cabitur nomē eius emanuel. In matre christi no
stri fideli ioseph viro ipsius attestante constat esse
impletum. Item de loco cōceptionis messie dicit
ysa. scdm litteram hebraicam cap.2. nazareus vo
cabitur. vbi nos habemus flos de radice eius as
cendet de loco natiuitatis dicit micheas 5. cap.
sui libri. Et tu bethleem effrata paruula est in mi
libus iuda. Ex te eīn egredietur qui sit dñator in
israel ꝛ cōstat christum nostrum in nazareth con
ceptum ꝛ natum in bethleem. Item ꝙ dicit ysa.
cap.11. In die illa radix iesse qui stat in signum po
puloꝝ ipsum gentes deprecabuntur ꝛ erit sepul
crum eius gloriosū qd non dubium est dictum de
christo ꝓmisso ꝛ iam esse completum nunqꝫ enim
erat sepulcrum tam gloriosum vt christi nostri ad
quod solebant ab omni plaga mundi confluere ꝛ
constat ꝙ omnes gentes in orbe deprecabuntur
eum ꝛ erit sepulcrum eius gloriosum quod nō du
bium est dictum de christo promisso/ ꝛ eius adiu
torium tanqꝫ saluatoris reuocare:

Ad idē probacio aduētus ꝑ ysayā

Nota de sepultura xpi

Cap. vndecimū.

Iohannes hic queso parum
attende. Ecce eīn descripto messia cap. 11.
Egredietur virga de radice iesse ꝛc. vsqꝫ ꝛ fides
cinctorium renū eius sequit̄ necessitate tanqꝫ con
comitans eius aduentum. Habitabit lupus cum
agno ꝛ pardus cū hedo accubabit vitul9 ꝛ ouis
et leo simul morabuntur ꝛ puer paruulus minabit
eos vitulus ꝛ bosus pascentur simul ꝛ requiescēt
catuli eorū ꝛ leo q̄ bos comedet paleas: ꝛ dele
ctabitur infans in vbere super foramina aspidis
et in caverna reguli q̄ ablatus fuerit manū suam
mittet non nocebunt ꝛ non occident in vniuerso

mōte sancto meo q꞉ repleta est terra scīa dei sicut aque maris operientis simile cap.65. Hec autem nōdum videntur aliū fuisse in preterito vñ dicunt iudei aut dicere possunt:non illum venisse qui hic describitur a ꝓpheta RICHARDUS. Aduerte hic bene ꝙ reddetur pro causa oīm horum predictoꝝ scȝ q꞉ repleta est terra scīa dei: sicut aq̄ maris operientis.i.si eñ per vitulum per ouem ꝑ agnum per leonem/per pardum per vrsum per aspidem per regulum terre bestias accipiamus. Cum hec bestie scie capaces non sint impertinens erit pro causa oīm istoꝝ dictoꝝ de hijs bestijs q꞉ repleta est terra scīa dei vñ ex quo illud pro causa oīm dictoꝝ subiungitur cōstat illa dicta esse ꝑ similitudinem ⁊ figuram ita vt hoīes potentes et feroces voraces crudeles venenosos per bestias illas rapaces intelligamus:⁊ simplices hūiles ⁊ mites per illa domestica aīalia accipiamus:sicut frequenter in scriptura reperis/hoīes talium bestiarū noībus ꝓpter cōgruas ꝓprietates nūcupatos sicut pharao vocatur draco magnus eze.29. Et leo 32. Aduerte ꝙ iste idem ꝓpheta cap.35. de messia ꝓphetans ⁊ signa cōcomitantia eius aduētum describens similem modū loquendi figuralē tenet sic. Dicite pusillanimes cōfortamini nolite timere/ecce deus noster vltionem adducit retributionis:deus ipse veniet ⁊ saluabit nos. Tunc aperient oculi coꝝ: ⁊ aures surdoꝝ patebunt: tunc saliet sicut ceruus claudus: ⁊ aperta erit lingua mutoꝝ:q꞉ scisse sunt aque in deserto: ⁊ torrentes in solitudine/ ⁊ q̄ erat arida in stagnū ⁊ sitientes in fontes aquarum in cubilibus in quibus dracones prius habitabāt orietur viror calami ⁊ iūci: et erit sibi semita tua. Via sancta vocabitur/ non trāsibit per eā polutus ⁊c. Ecce pͥmo dicit eum venturū scd̄o signa ponit q̄ constat tpe chꝛisti impleta scȝ tunc aperientur oculi cecoꝝ ⁊ aures surdoꝝ patebunt: pro hac scriptura puto chꝛistum discipulis iohānis dixisse sicut legitur mathei xi. Euntes nūciate iohāni que audistis ⁊ vidistis/ceci vident/claudi ābulant/leprosi mundātur/surdi audiunt/mortui resurgunt ⁊c. vt iohānes intelligeret ex hijs effectibus illum esse messiā/quē illa scriptura ysaye p̄dixit ista facturum: ⁊ tunc addit alia signa subfigurata scȝ effusionem gratie spūalem super oculos cecoꝝ qui añ aridi erant ⁊ steriles vt desertum ⁊ muta cū dicit ꝙ scisse sunt aque in deserto sicut iste ꝓpheta cap.44.dicit. Noli timere serue meus iacob ⁊ rectissime quē elegi effūdam eñ aquā super sitiētem: ⁊ fluentē super aridā effundam spiritum meū super semen tuū ⁊ benedictionē meā super stirpem tuā vbi sicut vides exponit effusionē aque per effusionem spirit⁹ sancti. Sicut etiā ex eodem sensu ezechiel dicit. Effundam super vos aquā mundā: ⁊ mundabimini ab omibus inquinamētis vestris cap.36. sui libri. Hoc aūt signū impletū est qñ chꝛistus effudit spiritum sanctum super discipulos suos: ⁊ loquebāt linguis oīm nationū: ⁊ ꝯñr super alios fideles sicut legitur act.2.⁊ 8.capitulis. Item aliud signū etiā dicit sub figura in cubilib⁹ in q̄bus dracones habitabant ⁊c. quod intelligi puto de expulsione demonū ab hoībus in quibus habitabāt/quod signū cōstat esse impletum tpe chꝛisti nostri:qñ chꝛisti ⁊ ei⁹ discipuli vbicūq₃ predicabant ab hoībus demones expellebāt:ꝙ autē opȝ illa aliter accipe q̄ ad sensum vulgarem ptȝ q꞉ si sic acciperentur nō esset veꝝ illud vltimū quod per viā illam non trāsibit pollutus: per oēm eñ viam corporalem ita transit immūd ⁊ pollutus sicut impollutus ⁊ mundus vñ constat hāc viā in deserto esse spiritualem ⁊ sanctā vñ hic immediate sequitur ⁊ hec erit nobis directa via ita vt stulti nō errent ꝑ eam non erit ibi leo nec mala bestia ascendet per eam nec inuenietur ibi que oīa falsa essent si de via corporali ⁊ terrena materiali loq̄ref in qua nō dubiū quin stulti possint errare ⁊ male bestie aliū reperiri sicut autem in istis sic ⁊ in ceteris ꝓphetijs de chꝛisto debes totā seriem littere respicere si forte circunstātia aliqua cōpellat ad aliū sensum q̄ ad illum qui vulgariter lr̄alis vocatur alij ibi accipe q꞉ vt in pͥmo tractatu patuit ille semper est sensus litteralis quem auctor seu compositor littere intellexit

Probatio ex libro numerorum.

Cap. duodecimū.

Item numeri xxvii. sicut supra tractaui dicit balaā. Orietur stella ex iacob ⁊ ꝯñr multa ꝓphetat. Et sequitur heu quis victurus est qñ ista faciet dominus veniet in tribus de ytalia ⁊ superabunt assyrios vastabūt hebreos ⁊ ad extremū etiam ipsi peribunt ecce designans tempus sue ꝓphetie de chꝛisto dicit ꝙ iudeos ytalia vastabunt qd̄ per Tytum ⁊ Vespasianū constat esse factum ⁊ q꞉ ista vastatio ciuitatis et populi ꝑꝑ occisionem messie fuit futura id̄ plane dicit ꝙ ipse hic futurus erit. De iacob inquit erit qui dn̄etur ⁊ perdat reliquas ciuitates vnde signum est huius ꝓphetiam esse impletam. Item dañ.9.cap. prenūciatur ⁊ p̄scribitur plane temp⁹ non solum aduentus chꝛisti sed etiā eius occisionis ⁊ signa sequentia eius aduentum etiā ibi ponūtur que iā constat esse impleta. Dicitur eñ ibi sic. Ecce vir gabriel quem viderā in visione in pͥncipio cito volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini ⁊ docuit me ⁊ locutus est michi dixitq₃ daniel Nunc egressus sum vt docerem te ⁊ intelligeres ab exordio precum tuarum. Egressus est sermo ego autem veni vt indicarem tibi quia vir desyderioꝝ es tu ergo aīaduerte smonem ⁊ intelige visionem 70. ebdomades abbreuiate sunt super populum tuū ⁊ super vrbem sanctā tuam vt cōsumetur p̄uaricatio ⁊ finem accipiat peccatū ⁊ deletur iniquitas ⁊ adducetur iusticia sempiterna ⁊ impleatur visio ⁊ ꝓphetia ⁊ vngatur sanctus sanctoꝝ. Scito ergo ⁊ aīaduerte ab exitu sermonis vt iterum edificetur hierusalē vsq₃ ad chꝛistū ducem ebdomades septē ⁊ ebdomades 62. erūt et rursum reedificabitur platea ⁊ muri i augustia tempoꝝ ⁊ post ebdomades 62. occidetur chꝛist⁹ et non erit vnus populus qui eum negaturus ē et sanctuarium ciuitatem dissipabit populus cum duce venturo ⁊ finis eius vastitas ⁊ post finē belli statuta desolatio ꝯfirmabit autem pactum multis ebdomada vna ⁊ in dimidio ebdomadis deficiet hostia ⁊ sacrificium ⁊ erit in templo eius abhominatio desolatōis ⁊ vsq₃ in finem ⁊ cōsummationem perseuerabit desolatio hec ibi. Hic dicit expresse ꝙ ab exitu sermonis vt iterum edificetur hierusalem vsq₃ ad chꝛistum ducem erunt ebdomade septuaginta scȝ 69. ebdomade annorum ⁊ post in. ebdomada annoꝝ occidetur chꝛistus et

vastatio iudeorum facta ꝑ tytū et vespasianum

ꝙ populus eum negaturus esset que cōputatio annoꝝ concordat cum tempore chꝛisti nostri quē colimus q꞉ a tpe quo artharerses rex persarum 20. āno regni sui precepit vt iterū reedificaretur hierusalem sicut legitur neemie 2.cap. tpe eñ tyri et darij fiebat vna edificatio q̄ p̄us descripta erat sicut pȝ neemie pͥmo ⁊ scd̄o capitulis vsq₃ ad passionem chꝛisti fluxerunt 70. ebdomade annoꝝ lunarium scȝ septies 70. āni lunares sicut cōputāt hystoriographi. Est eñ ebdomades annorū 7. anni sicut dicitur leui.25.⁊ geñ.29. dicit laban ad iacob imple ebdomadā dierum huius copule vocans ebdomadā dierum 7. annos quibus consequenter iacob seruiuit ei pro rachel hic tamen loquitur de annis lunaribus quos ebdomadas abbreuiatas vocat seu noīat eo ꝙ sunt breuiores solaribus ⁊ sic in medio 70: ebdomade chꝛisto existente triginta annoꝝ ⁊ predicāte baptismū inceperunt legales hostie ⁊ sacrificia antiqua deficere paulatim in hierusalem ⁊ chꝛisto passo ac per eius passionem populo suo a peccatis redempto confirmatum est pactū quod ipse abrahe ysaac et iacob ⁊ dauid promisit de benedictione oīm gētium in semine suo vnde hic dicit loquens de 70. ebdomada cōfirmat autem pactum multis ebdomoda vna. Item tunc impleta est visio ꝓphetalis et ꝓphetia q꞉ ex tunc nō habebāt ꝓphetas vt añ Vnde ꝯsequitur ꝙ sanctus sanctoꝝ scȝ messias vnctus est vt hic dicit sicut etiā deleta est iniquitas seu p̄uaricatio coꝝ qui ad chꝛistum pertinent et peccatum accepit finem scȝ originale peccatū ita ꝙ pro illo nullus baptisatus ex tunc moriens in gratia descendit ad inferos sicut añ aut p̄uaricatio seu peccatū dicitur p̄uaricatio pͥmoꝝ parētū ⁊ oē gen⁹ āt gr̄a peccati mortalis in posteris q̄ dicuntur deleta ⁊ finem accepisse quo ad penam eternam tā sensus q̄ dampni q꞉ ex tunc null⁹ decedens in gratia huius penā eternam debuit sustinere ⁊ sic in electis ex tūc morietibus adducta est iusticia sempiterna scȝ vera beatitudo qualem nullus añ habere potuit sed oēs descenderūt ad inferos. Item ꝯñr post passionem chꝛisti per tytū et vespasianum dissipatum est templum in hierusalē ⁊ Iudei iude expulsi ⁊ remanet loc⁹ vsq₃ ad presens dissipatus vbi erat tēplum ⁊ statim post dissipationem factam per p̄dictos imperatores i hierusalem habitabant cultores ydoloꝝ abhoīabiliū q̄ ydola a ꝓpheta hic merito appellātur abhominatio desolationis ⁊ hec desolatio iudeorū vsq₃ in p̄sens permanet ⁊ sic iuxta hec dicta a daniele manebit vsq₃ in finem seculi scȝ donec iuxta ꝓphetiam malach. helyas ꝓpheta veniat circa tempora antixp̄i ⁊ sic hec omnia signa q̄ hic propheta posuit sunt preterita. Mira ergo est fatuitas adhuc chꝛistum expectare ex quo ista tota ꝓphetia in chꝛisto nostro tam plane completa inuenitur.

Capl tertiūdecimum.

Sed forte iudei dicere possent ꝙ exitus sermonis de quo hic ꝓpheta dicit Debet accipi ab hora illa qua angel⁹ gabriel hec predixit danieli ⁊ de exitu illius predicatiōis et sic constat ꝙ ex tunc vsq₃ ad chꝛisti passionem fluxerunt anni sexcenti ⁊ quinq₃ s̄m multos hystoricos aut saltem quingenti ⁊ nonaginta s̄m illum africanū qui 15. annos pauciores ceteris ponit et ita vltra 70. ebdomades q̄ faciūt annos 419 fluxerunt 100. anni ⁊ 15. aut saltem adim⁹ 100. āni et infra nō videtur illud intelligi posse de aduētu chꝛisti nostri sed littera illud soluit q̄ non dicit ab exitu smonis vt edificetur hierusalem sed littera dicit. Scito ergo ⁊ aīaduerte ab exitu sermonis vt iterum edificetur hierusalem vsq₃ ad chꝛistum ducem ebdomades 7. ⁊ ebdomades 62. erunt eis Et rursus edificabitur platea ⁊ muri in augustia temporum ita ꝙ textus exp̄mit de secunda edificatione tunc futura vt iterum edificaretur hierusalem que fieri debuit in augustia tempoꝝ vt littera exprimit. Legant libri neemie quartum capitulum qualiter cum tanta augustia edificabant ꝙ vna manu faciebant opus edificantes ⁊ alia tenebant gladium qualis augustia non erat in prima edificatione sub hiesu ⁊ zorobabel vnde constat exitum sermonis referri ad exitum smonis artaxersis regis in secundo anno regni sui quo precepit hierusalem iterum edificari. Sed quōcunq₃ iudei istas 70. ebdomadas accipiant aut computent:non dubiū quin sint tēpore chꝛisti nostri transacte:et sic oīno conuincitur ꝙ chꝛistus dux venit et ꝙ sanctus sanctoꝝ est occisus. Constat insuper ꝙ iaȝ impleta est apud eos:vt fuit tempore chꝛisti visio ꝓphetalis ⁊ ꝓphetia/ita ꝙ ex tunc non habebant ꝓphetas vt ante/ ⁊ si intelligant impletōem visionis ⁊ ꝓphetie aliter ⁊ verius sicut ⁊ nos intēdimus scȝ vt rēs ꝓphetata sit prius quem sensum approbat ipse chꝛistus sicut legitur math.11. et lu 16. dicens. Lex ⁊ ꝓphete vsq₃ ad iohannem ex eo regnū dei euāgelisatur tantomagis pro nobis facit littera ꝙ chꝛistus iam venit ex quo 70. ebdomades sunt lapse ⁊ hostia defecit ⁊ ipsi desolati sunt/ extunc eñ a tempore chꝛisti incepit in hierusalem deficere hostia ⁊ sacrificium solitum ⁊ ex toto defecit ibi post destructionem factam per predictos imperatores: ⁊ extunc fuit desolatio iudeorū ⁊ ibi scȝ in hierusalem fuit extunc cultura ydoloꝝ que est abhominatio desolatiōis iudeoꝝ. Ex quibus necessario sequitur iuxta seriem hui⁹ ꝓphetie ꝙ chꝛistus dux iam venit: ꝙ etiam occisus est a populo: ⁊ ꝙ populus negauit eum: et ꝙ sanctus sanctoꝝ scȝ messias promissus est vnctus aut ergo oportet ꝙ alium chꝛistum inueniāt cui⁹ tempore ista venerant quem etiā ipsi miseri occiderunt ⁊ negauerunt iuxta istam ꝓphetiā ꝙ nec ipsi dicere possunt nec alij aut ꝙ in nostro chꝛisto ista fateantur completa quē ipsi negauerunt coram pylato: ⁊ postea occiderunt iuxta ista verba veridica danielis. Nimis stupendum est quare ita sunt ceci vt istam prophetiā in alio chꝛisto adhuc expectent implendam. Ex quo iste chꝛistus noster tantus erat dux ꝙ oēs gentes ipsum sunt secute: ⁊ quē etiam ipsi occiderunt vt hic dicitur et precipue ex quo manifeste vident illud tempus ebdomadum ante mille 300. annos iam esse transactum infra quod tempus fuit hic ꝓphetatus eius aduentus verbis clarissimis nō obscuris

Obiectio ꝯtra p̄dicta.

Qñ icepit deficere hostia in hierusalem

Cap. quartūdecimum.

Item ꝙ ozee sexto capitulo. Ita de eo dicit Viuificabit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos/ ⁊ viuemus in conspectu eius sequemurq₃ vt cognoscamus dominū

Ad idē probatio ozee scȝ ꝙ chꝛistus venit.

quaſi diluculū pꝛeparatꝰ eſt egreſſus eiꝰ: veniet nobis quaſi ymber temporaneus ⁊ ſerotinus terre ad nichil aliud cōgrue referri poteſt: niſi ad moꝛtem eius triduanā: qꝛ tertia die patres illos antiquos ⁊ oēs iuſtos reſuſcitauit a moꝛte dampnationis in lymbo ne āplius iuſti illuc deſcenderent et illic exiſtentes liberaret ⁊ iuſtos oēs ſpirituali gratia irrigaret ſicut ymber terram. Item ꝯn̄r 11. cap. dicit ex egypto vocaui filium meū conſtat in iſto eſſe completum cum angelus nūciauit marie et ioſeph in egypto cum puero exn̄tibus vt redirent: qđ ſi iudei dicant eſſe dictum de populo vocato ex egypto per moyſen. Obſtat iſta littera q̄ de rege iſrael loquitur qꝛ puer iſrael ⁊ dilexi eum et ex egypto vocaui filium meum: tunc em̄ dei populus regem non habuit.

Ad idē p̄batio ex zacharia

Cap. quintumdecimum.

Item ꝙ dicit zacharias cap.9. Exulta ſatis filia ſyon iubila filia hieruſalem. Ecce rex tuꝰ venit tibi iuſtus ⁊ ſaluatoꝛ ipſe pauper: et ſedens ſuper aſinā ⁊ ſuper pullū filiū aſine iā conſtat factum fuiſſe per chꝛiſtum noſtrū pauperem in tp̄alibꝰ quoad vſum. Cui etiā aſine inſedenti iudeoꝝ populus occurrebat: et vt ſaluatorem adoꝛabat: ⁊ etiā infantes eum laudabant ſicut dauid an̄ de eo dixerat. Ex oꝛe infantium et lactentium perfeciſti laudem: illud em̄ illius p̄s de eo dictum erat ſicut chꝛiſtus exp̄mit math.21. Calūpniantibus phariſeis ⁊ ſcribis: eo ꝙ pueri clamabāt oſanna filio dauid: ⁊ dixit eis. Nunqđ legiſtis ꝙ ex oꝛe infantium ⁊ lactētium perfeciſti laudem: nec phariſei illū ſenſum p̄us illiꝰ de meſſia eſſe negarunt ſed potius qꝛ in allegādo nō repugnabāt ſic videbantur ſenſiſſe: hoc p̄s vtitur ad hebꝛ. 2. cap. ad pꝛobandum chꝛiſtum angelis fuiſſe maioꝛem. Item in ipſo conſtat impletū eſſe quod conſequenter dicit 11. cap. Et appenderunt mercedem ſuam triginta argēteis: ⁊ dixit dn̄s ad me: pꝛoice eos ad ſtatuarium de quoꝝ p̄cio que appꝛeciatus ſum ab eis ⁊ tuli triginta argenteos et p̄ieci illos ad ſtatuariū: tot em̄ denarijs iudas vendidit eum: ⁊ ꝯn̄r eoſdem denarios argenteos iudas 30. retradidit ex quo emerunt agrū figuli ſiue ſtatuarij vn̄ alia tranſlatio dicit. Et acceperunt triginta argenteos pꝛeciū appꝛeciati quod appꝛeciauerunt a filijs iſrael ⁊ dederunt eos in agrum figuli ſicut conſtituit michi dn̄s. Un̄ conſtat hanc p̄phetiam in chꝛiſto noſtro clare ⁊ plane impletam. Item cōſequenter dicit cap.12. Et aſpicien ad me quem cōfixerunt: ⁊ plangent eum planctu quaſi vnigenitum: accipiendum videtur de ſecundo aduentu meſſie ad iudiciū: ſicut ſequētis verba pꝛetendūt de planctu ſingularū tribuū/ ſequitur em̄ ⁊ dolebunt ſuper eum. ſicut dolere ſolent in moꝛte p̄mogeniti in die illa magnus erit planctus in hieruſalem: ſicut planctꝰ ad remon in campo magedon: ⁊ plangent terre familie et familie ſeoꝛſum familie domus dauid: ſeoꝛſū mulieres eoꝝ ſeoꝛſum familie domus leui ſeoꝛſum ⁊ mulieres eoꝝ ſeoꝛſum. Unde patꝫ ꝙ ſingule familie iudeoꝝ dn̄t eum plangere quē an̄ crucifixerāt inſpicient inq̄ ad me quem ꝯfixerunt ⁊ plangent eum ⁊c. Aut igitur noſter chꝛiſtus eſt meſſias: āt aliū meſſiā expectāt ad configendum ꝙ non poterunt pꝛe verecundia tāte ſue future nequitie cōfiteri qꝛ ipſi etiam affirmāt eius aduentū futurū eſſe ad eos regend temporaliter ⁊ ad reſtituendū eos plane in locum ſuū in terra p̄miſſionis vnde conſtat ꝙ talē regem ſuū futurum nunq̄ crucifigerent: factum eſt ergo ꝙ hic dicitur ꝙ crucifixerunt non expectatur vt hoc fiat.

Nota ꝙ dicit xp̄m fuiſſe pauperē in tp̄alibus quo ad vſū

Alia trāſlatio

Cap. decimūſextum.

Item quo ad tempus meſſie aduentus dicit Aggeus p̄pheta cap.2. ſui libꝛi Mouebo oēs gentes: ⁊ veniet deſideratus cunctis gentibus ⁊ implebo domū illam gloꝛia dicit dn̄s exercituum. Et poſt magna erit gloꝛia domus iſtius nouiſſime pluſq̄ p̄me. Cōſtat ꝙ minoꝛ erat gloꝛia illius ſecūde domus q̄ p̄me: quo ad diuitias ⁊ apparatū propter paupertatem populi ⁊ etiā totius regni iudaici etiā quo ad modū ſtructure. Unde videntes ſcđam domū qui pꝛius viderant prioꝛem flebant/ ſicut legitur p̄mo eſdre tertio. Unde conſequit ꝙ illa gloꝛia debuit eſſe maioꝛ p̄pter p̄ſentiam meſſie in ipſa ex quo in omnibus alijs prioꝛ domus erat maioꝛis gloꝛie. Nunc autem nō dubium quin ſcđa domus illa deſtructa eſt ymo templum in alio loco ſituatum: ꝗ ſequitur ꝙ meſſias dudum venit. Item hoc pꝛetendunt verba precedentia: pꝛecedit em̄ adhuc modicum ⁊ ego mouebo celum ⁊ terram: mare ⁊ aridam ⁊ mouebo oēs gentes: ⁊ veniet deſyderatus cunctis gentibus. Si āt iam non veniſſet meſſias ſed eſſet futurus nō fuiſſet tunc modicū vſq̄ ad eius aduentum: vt ex p̄pinquitate eius aduentus aiarentur amplius ad edificationem templi. zorobabel dux ieſꝰ ſacerdos ⁊ oīs populus cū tn̄ ad hoc pꝛenunciatio illa fiebat ſicut patꝫ in littera precedente. Item ꝙ veniet deſyderatꝰ cunctis gentibus cōſtat eſſe in noſtro ieſu impletum quē in omni regno gentes adoꝛauerunt: cito poſt eiꝰ aſcenſionem ⁊ deſiderauerunt ac vt deum dilexerunt: Si vero quiſq̄ dixerit iſtā p̄phetiam adhuc eſſe implendam: qꝛ pꝛemittit modicū adhuc ſemel habet alia tranſlatio ſicut allegat apoſtolus ad hebre.12. Et ego mouebo celum ⁊ terram mare ⁊ aridam ⁊ mouebo oēs gentes qualis motio non videtur facta adhuc ſed facienda circa finale iudicium attendat ad p̄mū vbi ſupꝛa hec poteſt intelligere vt fieret tranſlatio regnoꝝ tempoꝛalium mobiliū: ⁊ per ſigna mirabilia de celo ⁊ ſtatuetur regnum ſpirituale meſſie eternū ſicut ſupꝛa dicit dan̄. Nonne an̄ chꝛiſti aduentum poſt hanc p̄phetiam ſubuerſum eſt regnum perſarum per alexandrum ⁊ eius regnum ſcilicet grecoꝛum conſeq̄nt ſubuerſum eſt per romanū imperium. Legat inſuper ſcđo mach.2.⁊11. fuerūt qualia ſigna de celo fuit facta tp̄e machabeoꝝ de iſta adoꝛatione p̄ gentes dicit inſuper malach.1. cap. ſui libꝛi. Non eſt michi voluntas in vobis dicit dn̄s exercituum: ⁊ munꝰ non ſuſcipiam de manu veſtra ab oꝛtu ſolis ad occaſum: magnum eſt nomē meum in gentibꝰ ⁊ in omni loco ſacrificatur ⁊ offertur nomini meo oblatio munda qꝛ magnū eſt nomen meum in gētibus videant iudei iā ſe eſſe abiectos ⁊ ſe repulſos ⁊ gentes mundi dn̄m adoꝛare: ⁊ cognoſcant illud impletū veniet deſyderatus cunctis gentibꝰ Item attendant vbiq̄ oblationes mūdas ſcꝫ panis ⁊ vini offerri dn̄o nuſq̄ āt hicoꝝ: aut vituloꝝ

Ad idē p̄batio ex aggeo p̄pheta

Nota de 2. edificatiōe templi ieruſalem

Nota de oblatiōe noue legis

et fateantur noſtram oblationem mundā deo eſſe acceptam ⁊ ſuam repꝛobatam.

Cap. decimūſeptimū.

Item ꝙ dauid in p̄s xxi. quē tractaui ſuperius in eius perſona dicit foderunt manus meas ⁊ pedes meos: dinumerauerunt oīa oſſa mea ipſi vero conſiderauerunt ⁊ inſpexerunt me. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea: et ſuper veſtem meam miſerunt ſoꝛtem. Conſtat hiſtoꝛialiter in chꝛiſto noſtꝛo impletum. Item totū eſt impletum per eū poſt eius aſcenſionem ꝙ hic dauid cōſequenter dicit in eius perſona. Narrabo nomen tuū fratribus meis in medio eccleſie laudabo te. Et conſequitur apud te laus mea in eccleſia magna. Uota mea reddā in conſpectu timentiū eum. Edent pauperes ⁊ ſaturabuntur et laudabunt nomen dn̄i qui req̄runt eum in coꝛdibꝰ eoꝝ in ſeculū ſeculi. Remiſcentur ⁊ cōuertent ad dn̄m vniuerſi fines terre gentium. Cui ſimile dicit dauid p̄s 7. in perſona meſſie. Eripies me de cōtradictionibus populi: conſtitues me in caput gentiū populus quē non cognoui ſeruiuit michi in auditu auris obediuit michi. Iam em̄ viderunt per oīa regna mundi hoc totum impletum ſicut hic poſui malachiā dixiſſe. Et attende q̄ plane hic ꝯn̄r deſcribit erroꝛem preſentem iudeoꝝ de meſſia dicit em̄ populus quē nō cognoui ſeruiuit michi in auditu auris obediuit michi vbi pꝛenunciat gentiū cōuerſionem per pꝛedicatōem apoſtoloꝝ ⁊ diſcipuloꝝ: nō per pugnā armoꝝ immediate adiungit/ filij alieni mētiti ſunt michi: filij alieni inueterati ſunt ⁊ claudicauerūt a ſemittis ſuis Iudeos filios alienos appellās ſimiliter ⁊ inueteratos ⁊ claudicantes affirmās a ſemittis dei. Iam em̄ meſſie mentiunt affirmātes eum nō veniſſe inueterati traditionibus fictis ⁊ falſis quoꝛundam doctoꝝ peruerſoꝝ ſuoꝝ falſe intelligentiū ſcripturas p̄pheticas de ipſo meſſia. Et ſic ſunt claudicantes a ſemittis dei. Non em̄ gentiles in gentilitate poſitos dr̄e poſſunt hic debere filij alieni vocari/ qꝛ ipſi in gentilitate exn̄tes nunq̄ ſunt ingreſſi in ſemittis dei. Unde nec ab eis claudicāt: Itē ꝙ de eo dicit p̄s 15. non dabis ſanctum tuū videre coꝛruptionem impletum eſt in reſurrectione ſua de qua dicit ſopho. cap.3. ſui libꝛi. Quapꝛopter expecta me dicit dn̄s in die reſurrectionis mee in futurum. Item impletum conſtat illud p̄s 18. Non ſunt loquele neq̄ ſermones quoꝝ non audientur voces eoꝝ. In omnem terram exiuit ſonus eoꝛū et in fines oꝛbis terre verba eoꝝ. In apoſtolis et diſcipulis qn̄ loquebantur linguis oīm gentiū/ et per oīa regna p̄dicabant. Aut ſaltem pꝛedicatio ſua diuulgabatur per oīa regna mundi. Item cōſtat impletum de chꝛiſto noſtro in perſona Iude ſui diſcipuli illđ p̄s 40. Etem̄ homo pacis mee in quo ſperabam: qui edebat panes meos magnificabat ſuper me ſupplātationē. Ipſe em̄ iudas p̄didit eum hoc autem dictum cōſtat eſſe de chꝛiſto nō de dauid ex hijs q̄ ſequuntur. Sequitur enim Tu autem dn̄e miſerere mei ⁊ reſuſcita me ⁊ retribuā eis. In hoc cognoui qm̄ voluiſti me qm̄ non gaudebit inimicus meus ſuper me. Me autem pp̄ innocentiā ſuſcepiſti ⁊ cōfirmaſti me in conſpectu tuo in eternum. Dauid em̄ non reſuſcitatꝰ eſt ſed vſq̄ in pꝛeſens eſt moꝛtuus. Nec dauid erat innocens q̄ peccata grauiſſima cōmiſit. nec cōfirmatus fuit in cōſpectu dei in eternum: qꝛ in p̄ſenti nō manet. peccata aūt huius ſupplantationis deſcripſit iſte p̄pheta ꝯn̄r p̄s 149. dicens Cōſtitue ſuper eū peccatoꝛem et dyabolus ſtet a dextris eius. Cum iudicatur exeat condēpnatus/ ⁊ oꝛatio eiꝰ fiat in peccatum: fiāt dies eius pauci: ⁊ ep̄atum eius accipiat alter. Conſtat autem ꝙ cū iudicabatur a ſenioꝛibus iudeis dictum erat referenti 30. argenteos pꝛo q̄bus dn̄m ſuum ſupplantauerat ⁊ dixit Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Quid ad nos tu videris: ⁊ abiēs laqueo ſe ſuſpēdit/ ⁊ in ep̄atū eius ſucceſſit mathias. Hoc teſtimonio vtitur petrus apoſtolus actuū.1. ſimiliter ⁊ illud p̄s 71. Reges tharſis ⁊ inſule munera offerent reges arabum ⁊ ſaba dona adducent. In tp̄e ſue infātie cōſtat impletū quoad reges tres qui de tharſia venientes ei munera obtulerunt. Item de aſcenſione meſſie in celum dicit p̄s 65: regna terre. Cātate deo ⁊ pſallite dn̄o: pſallite dn̄o qui aſcēdit ſuper celum celi ad oꝛientē: qđ in chꝛiſto noſtro eſt impletum videntibus ſuis diſcipulis. Item ſimul de aſcenſione eius in celum ⁊ de miſſione ſpiritus ſancti in ſuos diſcipulos ſic ibi p̄miſit aſcendiſti in altū: cepiſti captiuitatem dediſti dona hoībus q̄ hiſtoꝛialiter in chꝛiſto noſtro impleta fuerūt: p̄mo em̄ aſcendit diſcipulis ſuis videntibus/ ⁊ decima die ſeq̄nte miſit in eos ſpiritum ſanctū: ⁊ loq̄bātur linguis omnibus/ quam miſſionē ſpiritus ſancti iohel p̄dixit cap.2. ſui libꝛi p̄miſſa pꝛenūciatione de reuocatione populi a captiuitate babylonica ſequitur em̄: ⁊ erit poſt hec. Effūdā ſpiritum meū ſuper oēm carnē/ ⁊ p̄phetabunt filij veſtri ⁊ filie veſtre ſenes veſtri ſōpnia ſompniabūt: ⁊ iuuenes veſtri viſiones videbūt: ſeu ⁊ ſuper ſeruos meos et ancillas veſtras in diebꝰ illis effundam ſpiritū meum quod l̄raliter per chꝛiſtum noſtrum cōſtat eſſe impletum. Item de linguis varijs datis apoſtolis dicit yſaye 28. In loq̄la em̄ labij ⁊ loquela altera loq̄tur ad populū iſtū: ⁊ obduratio iudeoꝛum q̄ eſt in p̄ſenti ibidem ꝯn̄r deſcribitur ⁊ noluerunt audire: ⁊ cito poſt vt vadāt ⁊ cadāt retroꝛſū et cōterātur ⁊ illaqueātur ⁊ capiantur. Hoc allegat apoſtolus p̄me ad coꝛ.14. Item querant iudei quā captiuitatem duxit qn̄ aſcendit in altum: ſiue aſcendet ſcđ iudeos: ⁊ inueniet aīas ſāctoꝝ patrum in inferno ſicut dicit zach.9. Tu quoq̄ in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos ſuos de lacu in quo nō eſt aqua de qua aſcenſione loq̄tur dauid p̄s 110. ſic. Dixit dn̄s dn̄o meo ſede a dextris meis. Donec ponā inimicos tuos ſcabellum pedum tuoꝝ. Niſi em̄ aſcenderet nō diceret carnalibus carnaliter loq̄ns ꝙ ſederet a dextris dei Hoc teſtimonio vtitur apoſtolus petrus actuū 2. et p̄s 18. dixit dauid de iſta aſcenſione chꝛiſti: a ſūmo celo egreſſio eius: ⁊ occurſus eiꝰ vſq̄ ad ſummū eius. Item ꝙ dicit dauid in eiꝰ perſona p̄s 110 Iurauit dn̄s ⁊ non penitebit eū tu es ſacerdos in eternum ſecundum oꝛdinem melchiſedech. Nōne conſtat impletum q̄tum ad hoc ꝙ chꝛiſtus fuit ſacerdos ſecundum oꝛdinem melchiſedech offerens panē ⁊ vinum dūtaxat: q̄ fuerat pꝛo peccatis oblatio ante legem ſicut melchiſedech deo obtulit: de quo gen̄.14. Unde ſequitur ꝙ ritꝰ huiuſmōi ſacerdotij ſtabit in finē ſeculi iuxta hec verba dauid p̄phete. Cur ergo non affirmemus fidē

Ad idē p̄batio ex p̄s dauid.

Nota de exceratiōe ⁊ malicia iudeoꝛū.

Nota de p̄dicatione apoſtoloꝛū.

Teſtioniū iohelis

ter sacerdotē nostrum aduenisse/ex quo sui sacerdotij ritū tam diu añ ꝓphetatū iā cernim⁹ nunc ꝑ sentem: ⁊ vidim⁹ per annos iā mille trecētos 40.

Cap. decimūoctauum

Iohannes michi videt ꝙ non singula suprapofita sufficient ostendunt ꝙ christus noster fuit ⁊ est messias ꝓmissus. Multa eñ poterūt in alijs personis contingere quasi ꝑnunciata sint futura in eius persona sicut debuit vendi trigita denarijs ꝙ debui crucifigi: ꝙ sors esset mittenda super vestes ipsius ⁊ multa similia: hec eñ ⁊ alia huiusmodi multis latronibus possunt cōtingere

Prima rō. ⁊ forsan cōtigerunt: ideo ex nullo tali potest sufficiēter ostēdi ꝙ christus noster fuit christus promissus. Age igitur vt ea q̄ in isto tractatu sparsim adduxisti vim obtineant sufficiēter ⁊ solide quem in vnū manipulum collige adducendo aliquas si que tibi occurrerūt rōnes. RICHARDUS. Sic potes ꝑmissa cōstringere: bñdictō ꝓmissa patribus in sola persona messie fuit danda ⁊ illa bñ

Secūda rō dictio fuit in persona christi nostri impleta. Igit christus noster fuit messias nunc ꝓmissus huius rationis maiorem ⁊ minorem hēs probatas a ꝑncipio huius tertij vsq₃ ad nonum capitulum. Itē lex spiritualis noua reprobatiua seu euacuatiua sacrificiorum carnalium leg₃ moysaice exitura de ierusalem a ꝓphetis ꝑnūcitaa per messie personā ⁊

Tertia rō. non per aliā danda erat. Data autē fuit hec lex per christum nostrum fuisse messiam huius rōnis maiorem ⁊ minorem hēs probatas capitulis 9. ⁊ 10. istius libelli. Item temp⁹ ꝑnotatum a ꝓphetis infra quod fuit ꝓmissus messias futurus āte mille trecentos annos est lapsu₃. Unde sequitur ꝙ messias venit nullus autem dicit aut dicere ꝑt

Quarta rō ꝙ aliquis alius qui ia₃ venit apud iudeos preter christum nostrum esse messiā huius rationis maiorem habes clare ꝓbatā capitulis 11. 15. 16. ⁊ 12. huius libri per ꝓphetias iacob/ balaam/daniel₃ et agger. Item cōditionem persone ipsius messie quo ad eius conceptionem ⁊ natiuitatem ipsius quo ad cōuersationis modum ⁊ eius doctrinam quo ad traditionē: ad mortem: passionem: sepulture tempus: punitionem iudeorum: pp eius occisionem/modū eius passionis resurrectionē/⁊ ascēsionem eius in celum quo ad accidentia ⁊ effect⁹ cōcomitātia eius aduentū ꝑcedentia ⁊ sequentia q̄ a ꝓphetis tibi cōcorditer sunt ꝑnunciata in sola persona messie impleri possunt: sunt aūt ipleta

Quinta rō in nostri christi persona Uñ cōseqtur christum eē messiam promissum maiorem huius rationis ⁊ minorem habes probatas capitulis huius teitij 12. 13. 14. ⁊ 15. Item secundum iudeos ⁊ nos nullus propheta equalis debet esse messie de christo aūt nostro cōstat per historicos iudeorum: ⁊ alios fide dignos ꝙ in eius natiuitate stella regibus venientibus de tharsia prebebat ducatum: ꝙ angeli eas pastoribus nunciauerunt saluatorem eū vocātes ꝙ in eius baptismo audita est vox de celo: hic est filius meus dilectus in quo michi bene cōplacui ipsum audite Uisa est colūba celitus descendens super eu₃: ꝙ transfiguratus est coram discipulis suis. ita vt pre claritate corporis sui ipsi in eum itendere non valebant ꝙ loqui sunt visi cū eo moyses ⁊ helyas: ꝙ surrexit a mortuis: ꝙ ascendit in celum ꝙ intrauit ad discipulos ianuis clausis: ꝙ ambulauit super mare: ꝙ ei angeli ministrabant ꝙ fecit cecos videre/surdos audire/mutos loqui: leprosos mundauit/⁊ infirmos sanauit/demones effugauit/⁊ mortuos suscitauit. Aut igitur iudei ostendent maiora opera: ⁊ maiorem nobilitatem ex scriptura sua conuenire messie. quod efficere si ne dubio non poterunt: aut fateantur christum nostrum non minorem eē messia: ⁊ per consequēs esse messia. Constat enim hec predicta multo esse maiora q̄ regni corporalis restitutionem. Aut pacem corporalem in regno iudeoru₃ que tamen iudei ponunt precipua in suo futuro messia. Uñ igitur in sua scriptura probabunt messiam suum fictu₃ maiorem esse christo nostro non habent nisi dicāt ꝙ est daturus sue genti salutem spiritualem ꝙ christus noster fecit non solum in sua gente: sed etiam per omnia regna mundi. Nichil est igitur in scriptura per quod poterit probari messiam nostro christo maiorem. Unde plane consequitur nec negari poterit christum nostrum esse messiam promissum.

Cap. decimūnonū

Sexta rō. Item quis ratio posita in fine scōi tractatus sola illud sufficienter ostēdat tñ ex personis apostolorum ⁊ aliorum secte christiane pōt idem probari. Sic omnes ta₃ iohānes baptista q̄ apostoli ⁊ discipuli christi nostri/ ac ēt successores eorum in secta nostra quos sanctos vocamus tā viri q̄ mulieres christum nostrum messiam ⁊ eum esse nō solum crediderunt sed dixerūt et cum vt deum coluerunt. Et pro affirmatione huius ac tali cultura plures eorum mortem pertulerunt. Aut igitur ipse fuit messias ⁊ deus/ ⁊ oēs isti qui eum coluerunt fuerunt peccatores mēdaces ydolatre ⁊ blasphemi/ quod si iudei dixerunt obuiat eis planissime ꝙ deus ad imprecationem eorum ⁊ inuocationem christi nostri per eos fecit miracula maxima ⁊ inūerabilia. qualia nō fecissent ad orationem siue inuocationem ipsorum/si tāti peccatores fuissent qm̄ scriptura veteris testamēti plana est/ ꝙ deus nō exaudit peccatores petentes ⁊ inuocātes/sed aurē eis auertit prouerbiorum ꝑmo et 21. Ieremie 14. ⁊ 20. michee 3. et alijs locis innumeris. Isti igitur iusti erāt veridici. Et ēt consequitur ꝙ christus noster erat messias ⁊ de⁹ omnipotens cum hoc in vita ⁊ in morte oēs astruere

Septia rō sunt cōati. Item queratur iudei cur ipsa captiuitas ipsorum facta per tytu₃ ⁊ vespasianū: ⁊ ita durabilis ꝙ iā durauit per mille trecentos annos ⁊ inuenient a daniale ⁊ amos ꝙ est qr vendiderūt iustum ⁊ occiderunt christum deū sicut hic supra tractaui Amos vero cap. 2. sui libri dicit. Super tribus sceleribus israel ⁊ super 4. non cōuertam eum pro eo ꝙ vendiderunt iustum pro argento. Constat aūt eos ante captiuitatē babylonicā ꝓphetias sc₃ ysaiā ⁊ zachariam ⁊ alios occidisse ⁊ ydola coluisse Uñ per 70. annos fuerāt captiui: mō vero sunt captiui per āños mille trecētos igr̄ cōmiserunt scelus aliquod incōparabiliter grui⁹ illis ꝑoribus ideo dicit hic amos super 4. nō cōuertam. Intelligo vsq₃ ad finē seculi in aduētū helye/dicit eñ lex ipsorum deutro. 25. qm̄ pro mēsura peccati. Et plagarum mod⁹/q̄rant ergo quod

fuit illud peccatum tam grande qđ meruit tantā penam ⁊ inuenient a daniele ⁊ amos vt dixi venditionem iusti ⁊ occisionem ipsi⁹ quo noīe solent ꝓphete christum siue messiam noiare ⁊ ex quo illō sentiunt fateantur culpam suā in persona₃ messie cōmissam scilicet qr eum vēdiderunt ⁊ occiderūt.

Cap. 20.

Iudei fuerūt vēdētes ⁊ vēdentes christū

Iohannes. iudas eius discipulus ipsum vendidit nō iudei vt videtur RICARDUS. sermones iudeorum iudam induxerunt. ⁊ precium ei de cōmuni erario statuerunt nichil de suo dentes: ⁊ ideo cū iuda eum vendiderunt pro pecunia ⁊ ipsi eum emerūt vt eum occiderent. Et sic erant ⁊ vendentes ⁊ ementes vnde zacharias dicit. Et acceperunt mercedem in triginta argēteos. Item iudas de iudeis erat ⁊ merito ꝙ ipse de maiorum sacerdotum assensu fecerat iudei fecisse dicantur

Cap. 21

Iudei non recipiūt testimoniū de euangelio.

Iohānes adhuc quero ⁊ respōdeas vni obiectioni mihi videtur ꝙ in hijs que in nostro christo affirmas impleta esse q̄ ipm affirmant esse messiam auctoritate noue scripture sc₃ euangelice es vsus quam scripturam iudei non accipiunt sicut nosti. Et ideo petebam vt ex antiqua scriptura illa ostenderes: sicq₃ non videt illud qđ petebam ex veteris scriptura ꝓbatum: et ita ex hijs que p osuisti non vnus contra iudeos ꝙ christus noster sit messias. RICHARDUS. Ego nisi de nouo testamento expressi ad probandum christum nostrum fuisse messiam: sed multa de ipso ⁊ per ipsum ac suos gesta recepi q̄ in nostro euangelio: ⁊ in scripturis apostolicis et aliorum imirabilium fidedignorum historicorum litteris referuntur non tamen ea posui quia ibi sunt dicta Sed quia apud iudeos ⁊ mundi nationes per fidedignos immirabiles testificata fuerunt ⁊ sic fidem indubiā obtinuerunt apud iudeos ⁊ nos ⁊ obtinēt in presenti ꝙ pro notorijs deputant/sicut ꝙ ille a quo dicimur christiani iesus christus fuerat appellatus/⁊ ꝙ predicauit in ierusalem ⁊ iudea ⁊ sectam nostram introduxit ⁊ nouam legem ꝙ ad ierusalem venit sedens super asinam ꝙ pueri hebreorum eum adorabant et laudabant ꝙ iudas eius discipulus eum prodidit et vendidit pro triginta denarijs: ꝙ post ipse laqueo se suspendit: ꝙ iudei christum illum crucifixerunt ⁊ vestimenta eius diuiserunt ⁊ ꝙ milites crucifigentes eum miserunt sortem super eius vestem ⁊ similia que posui de eius sacerdotio ⁊ eius et eius resucitatione morte de eius transfiguratōe ascensione ⁊ miraculis factis per ipsum ⁊ suos ⁊ alijs rebus gestis que oīa apud omnia regna: p scripturas non solum christianorum iudeorum: ⁊ gētilium sic diuulgata sunt ꝙ denegari non possunt ex quibus conuicitur cōtra iudeos simul cum ipsorum scriptura ꝙ christus noster erat messias promissus. ꝙ autem dixi matrem eius virginem permansisse potest per scripturam nostram satis constare: cum vir eius iustus habitus vsq₃ ad finem dierum suorum hoc dixerit: aliqua vero in explanatione quorundam adductorum protuli: nec vt vim probationis habeat ꝯ iudeos sed vt tibi ⁊ alijs vigorem potius aliqualiter informationis obtinerēt sicut in explanatione dicti danielis dixi: quia a tempore passionis christi nullus iustus descendit ad inferos: sed tunc iusti existentes in inferno per christum nostrum educti sunt sc₃: anime iustorum quas iustorum nominibus appellat scriptura ꝙ zacharias de messia predixit faciendum et ozeas similiter sicut in superiorib⁹ dictis adduxit probando ꝙ messias de⁹ esse deberet. Item si premissa historica posuissē de nostra scriptura irreprehēsibiliter hoc fecissem quia de reb⁹ gestis tēpore aliquorum fides extat ad hībēda eisdē et precise si in illaru₃ gestarum rerū affirmatione vsq₃ in finem vite permaneant cum non sit verisilē ꝙ aliquis sit immemor sue salutis et ꝙ vsq₃ in finem vite mendaciu₃ continuare voluerat et mori voluntarie in tali et tanto pecato mēdaciū eñ ꝑniciosum siue nociuu₃ est alijs in om̄ lege/ymo in lege nafe est peccatū p grande ideo iudeis sarracenis: tartaris ⁊ quibuscunq₃ hominibus ⁊ precipue viris in sue legis iusticia approbatis taliū rerum gestarum assertione vnde eis nichil accresceret sed potius decresceret ⁊ alijs obessent si mentirentur: nos christiani fidem indubiam merito adhibemus. Cum igitur scripturam historicam virorum approbatorum in lege nostra scientia ⁊ sanctitate ⁊ moribus de rebus gestis eorū precipue tempus allegamus: aūt talis scriptura debet ab hominibus approbari: aut nulli historico adhibēda est fides/quod est nimium absurdum igitur quod feci rationabiliter est actum.

¶ Explicit Liber Tertius.

Tabula quarti libri.

IN isto quarto obicit contra articulum libri precedentis vsq3 ad duodecimum capitulum ⁊ consequenter obiectus soluuntur ⁊ continet 35. capitula.

Primū capitulū obicit ex restauratione regie dignitatis in persona messie ex ꝓphetia ysaye ⁊ ieremie.

Secundū capitulū obicit p ieremiā ezech. ⁊ spetialit̃ quo ad dauid regē ꝓmissū

Tertium capitulum cōtinet obiectus per ysayam de gloria ⁊ opulentia ciuitatis ierusalem in eius stabilitate.

Quartum capitulum cōtinet obiectus per ysayam de acceptatiōe populi iudaici ⁊ de perpetua stabilitate ipsius in bono.

Quintum capitulum cōtinet obiectus per ysayam de gloria opulentia ⁊ potētia ac stabilitate ciuitatis ⁊ gentis.

Sextum capitnlum continet obiectus per ysayam ieremiam ⁊ malach. ex restitutione sacerdotij leuitici ⁊ sacrificiorum in aduentu messie.

Septimum capitulum cōtinet obiectus per ieremiam de reedificatione ciuitatis ierusalem vltra normam priorem.

Octauum capitulum obicit per zachariam de reedificatione ciuitatis ⁊ templi facienda per messiam.

Nonum capitulum continet obiectum per ysayam mich. ⁊ zachariam de pace ppetua in adnentu messie.

Decimum capitulum cōtinet obiectum per ysayam 40. cap. de dimissione peccati uitatis ierusalem ⁊ eius cōsolatione.

Undecimum capitulum cōtinet obiectum per dauid per ysayam per zachariā de messie regia potestate

Duodecimum capitulum probat pmum fundamentum positū pro solutōe obicitum; sc3 ꝙ regnum messie spūale debet intelligi

Tertium decimum capitulū probat secundū fundamentū pro eodem sc3 ꝙ ierusalem syon israel debent pro ꝯgregatione iustorum accipi.

Quartum decimum capitulum probat tertium fundamentum de eodem scilz ꝙ promissa veteris testamenti habent conditionem implicitam.

Quintum decimum capitulum obeictum continet contra pmū fundamentū cum solutione ipsius

Sextum decimum capitulū obbicit contra precedens ⁊ soluit ostendens ꝙ iure materno christus potit fuisse dictus rex iudeorum

Septimum decimū capitulū cōtinet obiectum cōtra scōm fundamentum cum dissolutione ei9 ostēdens messiā eē regē iudeorum.

Octauum decimum capitulum ꝯtinet obcm ꝯ tertiū fundamētū ⁊ dissolutiōez ipi9

Nonū decimum capitulū dissoluit obiectiones in pmo. 2.3.4.5.6.7.8.9. decimo vndecimo capitulis. ⁊ hoc igenere ⁊ specialiter soluit obiectum per ieremiā in scdo capitulo.

Uicesimum capitulum dissoluit obiectiones septimi ⁊ octaui capitulorum ⁊ ieremi.37 ⁊ ysa.

Uicesimū primū cap. soluit obiectus scdi cap. de eze. ⁊ ozee ⁊ expōit diē natiuitatis

Uicesimum secundum capitulū soluit ea que ponuntur de ysa. cap. 4. ⁊ 3. ⁊ exponit illud non addicias vltra vt viuas

Uicesimum tertium capitulum exponit obiectum de ysaia in 3. cap. huius sc3 de 33. ⁊ 35. capitulis.

Uicesimum quartum capitulū soluit obiectionē de 54. ca. ysa. positū i 4. ca. h9.

Uicesimum quītum capitulum dissoluit obiectus positos in 6. cap. qui sumuntur de ieremia 37. ⁊ malach.

Uicesimum sextum capitulum dissoluit obiect9 5. cap. q̄ sumūtur de 60. ⁊ 61 i ysa.

Uicesimum septimum capitulū dissoluit obiectus in eod cap. de 62. de ysa.

Uicesimum octauum capitulū soluit obiecta noni ⁊ decimi cap. q̄ sumuntur de ysa. michea ⁊ zachario

Uicesimum nonum capitulum obicit per dictū ieremie 33. De perpetuitate sacerdotij ⁊ soluit obiectum.

Tricesimum capitulū replicat p multas auctoritates quo ad sacrificia circuncisionem ⁊ alia legalia.

Tricesimum primum capitulū probat reprobationem sacerdotij leuitici ⁊ legalium ⁊ circuncisionis spectaliter

Tricesimum secūdum capitulū ostēdit idem per multa dicta pauli apostoli ⁊ per decretum apostolorum ⁊ facta christi

Tricesimum tertiū capitulum. soluit obiectus de 29. cap.

Tricesimum quartum capitulū ē de eod/ ⁊ obicit de obseruātia sabbati et dissoluit.

Tricesimūquintum capitulum obicit de factis pauli quo ad obseruantiam legitur antique: ⁊ quod reprehendit petrū ⁊ dissoluit illos obiectus ostēdēs legitimam causam reprehēsionis petri a paulo ⁊c.

Liber quartus.

Hic soluūt p totū istum librū multi passus qui nō solū apd iudeos sed etiam apud nos vident adhuc xp̄m esse futurū.

IOhannes ex quo ostendisti christū nostrum quē colim9 esse messiā patrib9 promissum: ⁊ a ꝓphetis pdictum rogo te vt ea dissoluas nō solum que iudei nobis obiciunt sed insup ea q̄ eum ex scriptura veteris testamenti adhuc esse futurum vidētur innuere sicut enim tu ex concomitātibus: eius aduētū in expssis scripturis q̄ iam ꝯpleta sunt ostēdisti aduētum ei9 iā pteritū ita que nōdum videntur in pterito euenisse adhuc videt̃ affirmari posse fore futur9 quorum saltem difficiliores dissoluas modū sine regulā gn̄alem p intelligēdis ceteris adhibēdo RICARDUS. ꝓpōe in medio q̄ te mouēt interius Johānes vnū cōcomitans siue vn9 effectus aduētus messie videtur restauratio regni israel ppetuo duraturi de hac dicit ysa. 9. cap pnūciato aduentu messie sub hijs v̄bis. Paruulus enim natus est nobis ⁊c. sequitur enim. Super soliū dauid ⁊ super regnū eius sedebit vt ꝯfirmet illud ⁊ corroboret in iudicio ⁊ in iusticia a modo ⁊ vsq3 in sempiternū. zelus dn̄i exercituū faciet hoc. Item cap. 62. pnunciato aduentu sub hijs v̄bis/ ꝓpter syon nō tacebo ⁊ ꝓpter ierusalem nō quiescā donec egrediatur vt splēdor iustus eius ⁊ saluator eius vt lāpas accēdatur ⁊ videbunt gētes iustum tuū: ⁊ cuncti reges inclitū tuū ⁊ vocabitur tibi nomē nouū qd os dei nominabit. Sequit̃ tunc: ⁊ erit corona glorie in manu dn̄i et dyadema regni ⁊ manu dei tui non vocaberis vltra derelicta/ ⁊ terra tua nō vocabit̃ āplius desolata: sed vocaberis volūtas mea: ⁊ terra tua inhabitabit̃ ⁊ cito post iurauit dn̄s in dextera sua ⁊ in brachio fortitudīs sue sc3 si d dero triticū tuū vltra inimicis tuis: et si biberint filij alieni vinum tuum in quo laborasti vbi ex aduentu messie pnūciat̃ restauratio regie dignitatis ⁊ eris dyadema regni tui ⁊c. Et tn̄ stabilitas ci9 ppetua in bono nō vocaberis vltra: ⁊ si dedero triticum tuū vltra ⁊c. Cum tn̄ in aduētu christi ⁊ extunc fuerūt sub rege alieno ⁊ postmod captiui vsq3 in p̄sens. Igit̃ videtur ex hijs dictis ysa. Messias adhuc futurus et ista factur9. Item tre. vltimo pnūciato de christo sic spūs oris nostri xp̄s dn̄s captus est in peccatis nostris cui dixim9 In vmbra tua veniem9 in gentib9 seq̄tur ꝯpleta est iniquitas tua filia syon non addet̃ vltra vt trāsmigret te. Cū igitur fuit in trāsmigratione in p̄nti per orbē. sequit̃ ēt aduētū messie esse futurū vt tandē illud pficiat vt videt̃. Item ieremie 33. pnunciato aduētu messie sub hijs v̄bis In diebus illis ⁊ in tpe illo germiare faciā dauid germē iustū ⁊ faciet iudiciū ⁊ iusticiam in terra in dieb9 saluabit̃ iuda ⁊ israel habitabit ꝯfidēter: et hoc est nomē qd vocabūt eū dn̄s iustus. sequit̃ qr hec dixit dn̄s nō interibit vir de dauid q̄ sedeat sup thronū dom9 israel ⁊ de sacerdotib9 ⁊ leuitis nō interibit vir a facie mea q̄ offerat holocausta ⁊ incēdat sacrificiū: ⁊ cedet victimas cūctis diebus. Et factum est verbū dn̄i ad ieremiā dicēs hec dicit dn̄s si irritū fieri potest pactū meū cum die pactū meū cum nocte vt nō sit dies ⁊ nox in tpe suo et pactum meū irritū esse poterit cum dauid seruo meo vt n̄ sit ex eo fili9 q̄ regnet in throno ei9 ⁊ leuite ⁊ sacerdotes ministri mei. Idem repetit̃ in fine huius capituli. Ecce ꝙ vtrobiq3 videt̃ ꝙ tpe de aduentus messie restituet̃ regnū ⁊ ꝙ ꝯn̄r durabit in eternū cū tn̄ in p̄nti sit pcisum: ⁊ in aduētu christi nostri nisi fuit restitutū ymo tunc herodes alienigena regnauit ibid. Un̄ aliqui recolentes illas scripturas q̄rebāt ab eo. si in hoc tpe restitues regnum israel quando ascendebat i celū sicut legit̃ act. 1. cap.

Cap. secundum

Ad idē ponunt obiectione ex ieremia q̄ videtur sonare ꝙ xp̄s sicut messias nō venit.

ITem ieremias 30. ca. sui libri de hac regni iudeorum restitutōe in aduētu messie videtur sic loqui. In die illa ait dn̄s exercituū ꝯterā regnum eius de collo tuo/ ⁊ vincula ei9 dirrumpā ⁊ nō dn̄abunt̃ ei āplius alieni sed seruiēt deo sc3 ⁊ dauid regi suo videt̃ istud non fuisse impletum pro tpe reductionis captiuitatis babylonice qr tunc nō plus habuerūt regem noīe dauid ⁊ ita ex hoc quod ezechiel sub simili sentētia dicit cap. 34. sui libri. Suscitabo sup eos pastorē vnum qui pascit eas seruū meum dauid. Ego aūt dn̄s ero eis in deum: ⁊ seruus meus dauid pnceps in medio eorum: ⁊ sequitur post de stabilitate huius regni Ego dn̄s locutus sum ⁊ faciā cum eis pactū pacis ⁊ cessare faciā bestias pessimas de terra ⁊ qui habitant in deserto securi dormient in saltibus ⁊ ponā eos in circuitu collis i benedictionē ⁊ adducā ymbrē in tpe tuo: ⁊ pluuie benedictiōis erūt et dabit lignum agri fructus: ⁊ terra dabit germē et erunt in terra sua absq3 timore: ⁊ nō erunt i ruinam gentibus nec bestie terre deuorabunt eos s3 habitabunt confidenter absq3 vllo timore ⁊ suscitabo eis germen noīatum: ⁊ non erunt vltra minuti fame in terra nec portabunt amplius opprobria gentium vbi videtur per dauid messiam accipe: ex quo ꝯn̄r dicit: ⁊ suscitabo eis germē noīatum loquens nō dubiū de messia ⁊ stabilitas eorum in terra sua fiet vt dicit per dauid principem eorū et fiet vt ex serie littere videtur per p̄sentiā germinis noīati. s. messie quod germen ieremias vocat germē iustum vt supra patuit hic ergo dauid vocat messiam vt videtur. Hoc autem quod promittit nondum est factum sc3 nō erunt vltra ꝯminuti fame in terra nec portabunt āplius opprobria gētium cum sūma opprobria sustineant in presenti. Igitur hec sunt expectanda futuris tpibus. Itē hoc idem videtur dr̄e clarius cap. 37. sic hec dicit dominus deus Ecce ego assumam filios israel de medio nationum ad quas abierunt ⁊ congregabo eos vndiq3: ⁊ aducam eos ad domū suam ⁊ faciam eos in gentem vnā in montibus israel ⁊ rex vnus erit omnibus imperans: ⁊ non erunt vltra due gentes nec diuidentur amplius in duo regna neq3 polluentur vltra in ydolis suis ⁊ abhominationibus suis ⁊ saluos eos faciam de vniuersis sedibus suis in quibus peccauerunt: ⁊ emundabo eos ⁊ erunt michi in populum ⁊ ego ero illis in deum ⁊ seruus meus dauid rex super eos ⁊ pastor vnus erit omnium eorum. In iudicijs ambulabunt ⁊ mandata mea custodient ⁊ facient et habitabunt super terram ipsi et filij eorum: et filij filiorum eorum imperpetuum. Et erit tabernaculum meum in eis. Et ero eis deus ⁊ ipsi erunt michi populus: ⁊ scient ꝙ ego domin9.

sanctificator israel cũ fuerit sanctificatio mea in in medio eorꝫ iperpetuũ hic vr dauid messiã vocare. qꝛ nullus alius q̃ iam fuit a tpe huius ꝓphetie nec qui est futurus apd eos rex p̄ter christũ ꝓmissum erit eorꝫ rex imperpetuũ sicut hic dr ꝛ seruus meus dauid p̄nceps eorꝫ imppetuũ: ac etiã ꝙ ticitur eorꝫ regnum a tpe illius regis dauid cẽ ppetuum ꝛ habitatio eorꝫ scꝫ iudeorꝫ super terrã inperpetuũ cõsequi videt per messiã adhuc hec esse ventura qꝛ nondũ videntur impleta de isto regno dauid ipsorꝫ loqui videt ozee etiã cap. 3. sui libri dies multos sedebunt filij israel sine rege: sine p̄ncipe/ ꝛ sine sacrificio: ꝛ sine altari: ꝛ sine ephot: et sine seraphin ꝛ post hec reuertetur filij israel: ꝛ q̃rent dñm suũ deum ꝛ dauid regem suũ: ꝛ pauebũt ad dñm: ꝛ ad bonum ei9 in nouissimo dierꝫ: qd nõ videtur impletũ per aliquẽ regeꝫ nõic dauid ꝛ ita per messiã expectat implẽdum ꝛ videtur ad hoc

Qsidr hic obijciendo ꝙ nõ oia ꝓphetata de messia sunt ad impleta

multum facere quod dicit hic futurꝫ in nouissimo dierꝫ qd idẽ videt dẽ qd in in fine seculi ꝛc.

Cap. 3.

Item ad istud concordans: siue effectũ messie scꝫ restauratões regni ꝑpetui iudeorꝫ videtur pertinere opulentia gloria potentia stabilitas perpetua: ciuitatis ierusalem et syon q̃ in aduẽtu messie nunciatur a ꝓphetis vẽture de hijs ysa.33. sic. Respice syon ciuitatem solẽpnitatis vestre oculi tui videbũt ierusalẽ habitationẽ opulentã habitaculuꝫ qd nequaq̃ trãsferri p̄t nec auferẽtur claues eius in sempiternũ: ꝛ oẽs funiculi eius rũpentur ꝛc. Et sequitur ibi ꝑ causa de aduentu messie dñs em̃ iudex noster/ dñs legifer noster/ dñs rex noster ipse veniet ꝛ saluabit nos

Alia obiectio

Ecce de eius opulẽtia ꝛ stabilitate. Item ysa.35. prenũciato de aduẽtu christi ꝓmissi sic ait dñs ipẽ veniet ꝛ saluabit nos. Tunc aperiẽtur oculi cecorum: ꝛ aures surdorꝫ patebũt: tunc saliet sicut ceruus claudus: ꝛ aperta erit lingua mutorꝫ ꝛc. sicut supra posui in 11. cap. libri. seqtur. Et ãbulabunt qui liberati fuerint ꝛ redẽpti a dño ꝛ cõuertentur et veniẽt in syon cum laude ꝛ leticia sẽpiterna sup caput ipsorꝫ. Ecce hic dicit ꝙ extunt obtinebunt leticiã sempiternã. Item ysa.49. prenũciato aduẽtu sub hijs verbis. Dedi te in lucem gẽtium vt sis salus mea vsq̃ in extremũ terre. Et post dedi in fedus populi vt suscitares terras ꝛ possideres hereditates desertas. Sequitur post modum. Et dixit syon dereliquit me dñs ꝛ oblitus est mei/ numquid obliuisci p̄t mulier in fantem suũ ꝛ ñ misereatur filio vteri sui ꝛ si illa oblita fuerit ego tñ non obliuiscar tui ecce in manibus meis descripsi te: muri tui corã oculis meis sẽper venerunt structores tui destruẽtes te ꝛ dissipãtes a te exibunt leua in circuitu oculos tuos ꝛ vide oẽs isti congregati sunt venerunt tibi viuo ego dicit dñs/ qꝛ oĩbus hijs velut ornamẽto vestieris ꝛ circundabis eos tibi quasi sponsa/ qꝛ deserta tua ꝛ solitudines tue et terra ruine nunc anguste erunt p̄habitatorib9 et lõge effugabuntur qui absorbebãt te adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tue/ angustus est michi locus: fac michi spaciũ vt habitem/ ꝛ dices in corde tuo quis genuit michi istos ego sterilis ꝛ ñ pariens trãsmigrata ꝛ captiua ꝛ illos quis enutriuit/ ego destructa ꝛ sola ꝛ isti vbi erãt hec dicit dñs de9 ego leuabo ad gẽtes manũ meã ꝛ ad populos exaltabo signũ ꝛ afferẽt filios tuos in vlnis ꝛ filias tuas sup humeros portabunt ꝛ erunt reges nutrici tui/ ꝛ regine nutrices tue vultu in terra demisso adorabunt te ꝛ puluerẽ pedum tuoruꝫ lingent. Et scies ꝙ ego dñs super quo nõ cõfundentur qui expectãt eum: Ecce p̄nunciatur opulentia ciuitatis in aduentu messie: ꝛ multitudo populi eius ꝛ ei9 potentia ꝛ gloria vt videt ꝛ seruitute ꝛ adoratione regum ꝛ reginarum que nondum sunt preterita vt videtur.

Cap. 4.

Ad idẽ.

Item .liij. cap. Idcirco audi hec paupercula ꝛ ebria nõ a vino hec dicit dñator tu9 dñs deus qui pugnat pro populo suo

Alie obiectiones

Ecce tuli de manu tua calicẽ soporis fundum calicis indignationis mee non adicies vt bibas illum vltra ꝛ infra indue re vestimentis glorie tue ierusalem ciuitas sancta qꝛ nõ adiciet vltra vt transeat per te in circũcisus ꝛ imundus ꝛ alijs interpositis de hoc sequitur pro causa de aduentu messie ꝓpter hoc sciet populus meus nomẽ meũ in die illa qꝛ ego ipse qui loq̃bar ecce assum q̃ pulcri sup mõtes pedes ãnunciãtis ꝛ predicãtis pacem ꝛc. Et infra parauit dñs brachium suũ sanctũ in oculis hoim/ ꝛ videbunt oẽs fines terre salutare dei nostri. Ecce hic prenunciat de syon ꝛ ierusalẽ in ad uentu christi saluatoris quẽ oẽs fines terre videbunt auferet ab eis fundũ calicis indignationis sue ita vt eã amplius nõ bibãt ꝛ ꝙ post nũq̃ incircuncisus pertrãsibit per ierusalẽ/ cum tñ incircuncisi habitent in p̄nti. Hec igitur sunt futuris tpibus expectãda.

Alia obiectio

Item descripta passione christi saluatoris in cap.53. Ita plane sicut euãgeliste nri qui cã describunt sicut supra posui in scdo lib. cap.5. in cap.54. Cõuertens sermonẽ ad israel dicit. Lauda sterilis q̃ non paris decanta laudem ꝛ hymnũ que non pariebas/ qm̃ multi filij deserte magis q̃ eius q̃ habebat virꝫ dicit dñs dilata locum tentorij tui ꝛ pelles tabernaculorꝫ tuorꝫ extẽde ne parcas longos fac funiculos tuos ꝛ clauos tuos cõsolida ad dexterã em̃ ꝛ ad leuam penetrabis ꝛ semen tuum gentes hereditabit ꝛ ciuitates desertas inhitabit/ noli timere qꝛ non cõfunderis neq̃ erubesces non em̃ te pudebit qꝛ confusionis adolescentie tue obliuisceris ꝛ opprobrij viduitatis tue non recordaberis ãplius qꝛ dñabitur tui qui te fecit dñs exercituum nomen eius ꝛ redemptor tuus sanctus israel oĩs terre vocabitur qꝛ vt mulierem derelictã ꝛ merentẽ spiritu vocauit te deus et vxorem ab adolescentia abiectã dicit dñs de9 tuus ad punctum in modico dereliqui te ꝛ in miserationib9 magnis congregabo te in momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te ꝛ misericordia sempiterna miserat9 sum tui dicit redemptor tuus dominus sicut in dieb9 noe istud michi est cui iuraui ne introducerem aquas diluuij super terram sic iuraui vt non irascar tibi et non increpem te montes commouebuntur/ et colles misericordia autẽ mea non recedet a te et fedus pacis mee non mouebitur dicit miserator tuus dñs paupercula tempestate conuulsa absq̃ vlla consolatione. Ecce ego sterno lapides tuos per ordinem ꝛ fundabo te in saphyris et ponam iaspidẽ ꝓpugnacula tua ꝛ portas tuas i lapides

sculptos ꝛ oẽs terminos tuos i lapides desiderabiles vniuersos filios tuos doctos a dño ꝛ multitudinẽ pacis filijs tuis ꝛ in iusticia fundaberis/ recede procul a calũpnia qꝛ nõ timebis ꝛ a pauore qꝛ non appropinquabit tibi. Ecce accola veniet qui nõ erat mecum aduena quondã tuus adiungetur tibi. Ecce hic dicit ꝓpter aduentum messie et redemptionem faciendã per eũ: ꝙ israel penetraret ad dexterã ꝛ sinistram/ ꝛ ꝙ semen eius hereditaret gẽtes ꝛ hereditaret ciuitates desertas: et ꝙ ãplius nõ erubescent neq̃ cõfundentur quia dñs misertus erit ei9 in misericordia sempiterna: et ꝙ dñs iurauit ꝙ nõ ãplius irasceretur ꝛ sicut iurauit ꝙ non induceret amplius aquas diluuij: et ꝙ ex tunc misericordia ei9 nõ recederet ab israel nec fedus pacis eius moueretur: ꝛ ꝙ ipse sternẽt per ordinẽ lapides eius ꝛ fundaret eã in saphiris que oĩa vñr manifestate pretẽdere opulentiã gloriã ꝛ potentiã ꝛ perhennẽ stabilitatem huius populi ꝛ ciuitatꝫ ierusalem per aduentũ messie q̃ nõ sunt in p̄senti: g̃ adhuc messias futurus videt ꝛc.

Ad id obiectiones ex ysaya.

Cap. 5.

Item ysa.lix.cap.in fine pre nunciato aduẽtu messie sic ait. Et timebũt qui ab occidente sunt nomẽ dñi: ꝛ qui ab ortu solis gloriã eius. Cũ venerit quasi fluui9 violẽtus quẽ spiritus dñi cogit ꝛ venerit syon redemptor ꝛ eis qui redemit ab iniquitate in iacob dicit dñs deus hoc est fedus meũ cum eis dicit dñs spirit9 meus qui in te est: verba mea que posui in ore tuo non recedẽt de ore tuo ꝛ de ore seminis tui: dicit dñs. a modo ꝛ vsq̃ in sempiternũ. Sequit i ca.50 Surge illuminare ierusalẽ qꝛ venit lux tua ꝛ gloria dñi super te orta est/ qꝛ ecce tenebre operient terrã ꝛ caligo populos/ super te autem orietur dñs et gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gẽtes in lumine tuo/ ꝛ reges in splendore ortus tui. Leua icircuitu oculos tuos ꝛ vide: oẽs isti ꝯgregati sunt venerunt tibi filij tui de lõge venient: et filie tue de latere surgent tunc videbis ꝛ afflues et mirabitur ꝛ dilatabitur cor tuum/ quando conuersa fuerit ad te multitudo maris: ꝛ fortitudo gẽtium venerit tibi inundatio camelorum operiet te dromedarij ꝛ effa. Omnes de saba venient aurũ et thus deferentes ꝛ laudem dño annunciantes Omne pecus cedar congregabitur tibi arietes nebayoth ministrabunt tibi: offerent super placabili altari meo: ꝛ domũ maiestatis mee glorificabo: qui sunt isti qui vt nubes volãt ꝛ quasi colũbe ad fenestras suas me em̃ insule expectãt ꝛ naues maris in p̄ncipio: ꝛ adducam filios tuos de lõge argentum eorꝫ ꝛ aurum eorꝫ cũ eis nomini dei tui et sancto israel qui glorificabit te ꝛ edificabũt filij peregrinorũ muros tuos: ꝛ reges eorꝫ ministrabunt tibi. In indignatione em̃ mea percussi te: et reconsiliatione mea misertus sum tui. Et aperientur porte tue iugiter die ac nocte ñ claudet vt auferat a te fortitudo gentiũ: ꝛ reges eorꝫ adducãtur. Gens em̃ ꝛ regnũ qd non seruierit tibi peribit et gẽtes solitudine vastabunt. Gloria libani ad te veniet abies ꝛ buxus pinus simul ad ornandũ locum sanctificationis mee: ꝛ locũ pedũ meorꝫ glorificabo: ꝛ venient ad te curui filij eorꝫ q̃ humiliauerunt te: ꝛ adorabũt vestigia pedũ tuorꝫ oẽs qui detrahebãt tibi: ꝛ vocabunt te ciuitatem dñi syon sancti israel/ pro eo ꝙ fuisti derelicta ꝛ odio hita: et nõ erat q̃ per transiret ponam te in superbiã seculorꝫ. Gaudium ꝛ leticiã in gñatione ꝛ gñationẽ et sugges lac gẽtiũ: ꝛ mamilla regum lactaberis et sciens qꝛ ego dñs/ saluans te/ ꝛ redemptor tu9 fortis iacob/ pro ere afferã aurum ꝛ pro ferro argẽtum pro lignis es ꝛ pro lapidibus ferrum. Et ponam visitationem tuã pacem ꝛ prepõitos tuos iusticiã/ nõ audietur vltra iniquitas in terra vastitas ꝛ contritio in terris tuis ꝛ occupabit saluus muros ꝛ portas tuas laudatio. Ecce hic prenunciatur gloria ꝛ opulẽtia ciuitatis ierusalem in aduentu messie / ꝛ ex eius aduentu potentia eius in hoc ꝙ reges ministrabunt ei ꝛ venient ad eã vt ibi adorent ꝛ ꝙ gentes ꝛ regnum qd ei non seruierit peribit: ꝛ ꝙ filij curui venient ad eã: eorũ q̃ eam humiliauerunt/ ꝛ ꝙ ponetur in superbiam seculorum/ ꝛ ꝙ sugget lac gentium ꝛ lactabitur mamilla regum: ꝛ ꝙ eius aurum ꝛ argentum ꝛ es multiplicabuntur. Item eius stabilitas perpetua in omnibus hijs bonis consequenter prenunciatur et ponam visitationem tuam pacem ꝛ prepositos tuos iusticiam/ Non audietur vltra iniquitas in terra vastitas ꝛ contritio ꝛc. Item consequenter in cap.61. prenunciato de aduẽtu messie sub hijs verbis. Spiritus domini super me eo ꝙ vnxit me dñs ad ãnunciandum mansuetis misit me. Seqt effectus sui aduentus immediate in littera sic vt mederer contritis corde/ ꝛ predicarẽ captiuis indulgentiã/ ꝛ clausis apertionẽ: ꝛ predicarẽ ãnum placabilem deo ꝛ diẽ vltõis deo nostro: vt cõsolarer oẽs lugentes vt ponerẽ ꝯsolationẽ lugẽtibus syon/ ꝛ darem eis coronã pro cinere/ oleũ gaudij pro luctu/ ꝛ palliũ laudis ꝓ spiritu meroris ꝛ vocabũtur in ea fortes iusticie plantatio dñi ad glorificandũ ꝛ edificabunt deserta a seculo/ ꝛ ruinas antiquas erigent/ ꝛ instaurabũt ciuitates desertas et dissipatas in gñatione ꝛ gñationem/ ꝛ stabunt alieni ꝛ pascent pecora vestra ꝛ filij peregrinoruꝫ agricole vinitores vestri erũt: vos autẽ sacerdotes dei vocabimini ministri dei nri dicet vobis fortitudinem gẽtium comedetis ꝛ in gloria coruꝫ superbietis pro cõfusione vestra dupplici ꝛ rubore laudabunt partẽ eorꝫ ꝓpter hoc in terra sua duplicia possidebũt leticia sempiterna erit eis/ quia ego deus diligens iudicium ꝛ odio habens in holocaustis rapinã/ ꝛ dabo opus eorꝫ in veritate ꝛ fedus perpetuũ feriã eis ꝛ scietur in gentibus semẽ eorꝫ: ꝛ germen eorꝫ in medio populorꝫ/ oẽs qui videbunt eos cognoscent illos/ qꝛ isti sunt semẽ cui benedixit dñs gaudens gaudebo in dño/ ꝛ exaltauit aĩa mea in deo meo qꝛ induit me vestimentis salutis ꝛ indumento iusticie circundedit me: quasi sponsum decoratum corona ꝛ quasi sponsam ornatam monilibus suis sicut enim terra profert germen suum: ꝛ sicut ortus germen suum germinat/ sicut dominus deus germinabit iusticiam et laudem coram gentibus vniuersis. Ecce hic filijs syon in aduentu messie prenunciatur reedificatio ciuitatum duraturarum opulentia pecudũ: et vnum ministerium aduenarum dominatio sup gentes alias sempiterna leticia et fedus perpetuum cum ipsis/ ꝛ eius benedictio super eos. Ex quo igitur non venerũt sibi videt eis messias venturus eis illa daturus.

Cap. 6.

Item alius effect⁹ messie ad-
uentus videtur esse restauratio ꝛ approba
tio sacerdotij leuitici ꝛ sacrificioꝝ legis antique.
De qua dicitur in auctoritate supraposita cap. x.
eiusdē hieremie 33. cap. Item ysaye vltimo in fine
pnūciato aduentu messie ꝛ cōuersione gentiū per
apostolos sicut multi nostroꝝ sanctoꝝ doctoꝝ in
telligunt sub hijs vbis venio vt congregem cum oi
bus gētibus ꝛ linguis ꝛ venient ꝛ videbūt gloriā
meā. Et ponam in eis signū ꝛ mittā ex eis qui sal
uati fuerint ad gentes in mare in affricā ꝛ lybiaꝫ
tenentes sagittam in ytaliā ꝛ greciam ad insulas
longe ad eos qui non audierūt de me: ꝛ nō vide-
runt gloriā meam ꝛ annūciabunt gloriam meā in
gentibus ꝛ adducent oēs fratres vestros/de cū-
ctis gētibus donū dño. In equis ꝛ quadrigis in
lecticis ꝛ in mulis ꝛ carucis ad mōtem sanctum
meum ierusalē Dicit dñs quō si inferant filij israel
munus in vase mūdo in domū dñi. Sequit tunc
immediate ꝛ assumā ex eis in sacerdotes ꝛ leuitas
dicit dñs quia sicut celi noui ita ꝛ terra noua q̄ ego
facio stare coram me dicit dñs Sic stabit nomen
vestrum: Ecce ꝙ per messie aduētum fiet illa as-
sumptio in sacerdotes ꝛ leuitas perpetuo de fra-
tribus iudeoꝝ ad quos ibi sermo fit per ꝓphetam
Igitur hoc videtur adhuc futurū. Itez malach.
3. pnūciato aduentu messie sub hijs vbis. Ecce
ego mitto angeluꝫ meū ꝛ preparabit viā an faciē
suam: ꝛ statim veniet ad templū sanctum tuū dña
tor quē vos queritis ꝛ angelus testamēti quē vos
vultis Ecce veniet dicit dñs exercituū ꝛ quis po
terit cogitare diē aduentus eius/ꝛ quis stabit ad
videndū eū. Seqtur imediate ipse em̄ quasi ignis
conflās ꝛ quasi herba fulonū sedebit conflans et
emundans quasi argentum: ꝛ purgabit filios leui
et colabit eos quasi aurū ꝛ argētum : ꝛ erūt dño
offerētes in iusticia: ꝛ placebit dño sacrificiū iuda
et ierusalem sicut dies seculi ꝛ sicut anni antiqui.
Hic insuper videtur ꝙ in aduentu messie filij leui
purgabunt a peccato: ꝛ ꝙ tunc offerent sacrificia
cōsueta: ꝛ ꝙ tunc sacrificium iude ꝛ ierusalem pla
cebit dño nō reprobabitur ꝛ destruet siue deficiet
sicut tu supra ostendere laborasti. Itez in fine ca-
pituli prenunciās de aduentu helie ꝓphete in fine
seculi sub hijs verbis. Ecce ego mitto vobis he-
liam ꝓphetam anteꝗ veniat dies dñi magn⁹ ꝛ hor
ribilis: ꝛ cōuertet cor patrū ad filios: ꝛ cor filioꝝ
ad patres eoꝝ premittit. Memētote legis moysi
serui mei quam mādaui ei in oreb ad oēm israel p̄
cepta ꝛ iudicia ꝛ sequit tunc imediate. Ecce ego
mitto ꝛc. ergo videtur velle ꝙ in aduentu helie ui
dei legem moysi debeant seruare. ꝛ per cōsequēs
videtur etiā tūc oēs legis cerimonias approbare.

Cap. septimum

Item alius effect⁹ aduentus
messie videtur esse reedificatio ciuitatis ie-
rusalem vltra normā antiquā sicut dicit ieremias
ca. 31. sui libri vbi aduētū messie pnūciat sub hijs
verbis Ecce dies veniūt dicit dñs ꝛ feriā domui
israel ꝛ domui iuda fed⁹ nouū ꝛc. ꝛ seqt post Ec
ce dies veniūt dicit dñs: ꝛ edificabit ciuitas a dño
a turre ananehel vsq ad portā anguli/ ꝛ exibit vl
tra normā mēsure in ꝯspectu ei⁹ super colles ga-
reb ꝛ circuibit gratha ꝛ oēm vallē cadaueꝝ ꝛ ci-
neris ꝛ vniuersam regionē mortis vsq ad torrētē
cedrō: ꝛ vsq ad angulū porte equoꝝ orientalis ſm
deū nō euellet ꝛ nō destruet vltra in ppetuū. ecce
reedificatio ciuitatis q̄ nōdū facta est: q̄ etiā dicit
hic habere stare in ppetuū. ¶ Cap. octauū.

Item zacharias cap. sex
to sui libri dicit ꝙ messias edificabit
templū sub hijs verbis ecce vir oriēs
nomē eius ꝛ subter eū oriet ꝛ edifica
bit templū dño Cū tamē xps noster
templū nūq extruxerit ꝙ hec dictum
sit de messia non de ihesu sacerdote tunc existente
videtur p hoc ꝙ alia littera habet Ecce vir mes-
sias nomē eius Item dicit ysa. ca. 45. sui libri
premisso eīn de messia Rorate celi de sup ꝛ nubes
pluant iustū ꝛc. ꝛ sequitur. Ipse edificabit ciuita-
tem meā ꝛ captiuitatem meā dimittet nō in precio
neq in muneribus dicit dñs exercituum ꝛc.

Cap. 9.

Item alius effectus sui aduētus
videtur multitudo pacis ppetue durature in tan-
tum ꝙ inter bruta seuissima ꝛ animalia domestica
pax ꝛ cohabitatio ꝓmittūtur Ecce eni ysa. 9. pre
nunciato aduētu messie sub hijs verbis paruulus
enim natus est nobis ꝛ filius ꝛc. vt posui in princi
pio huius sequitur multiplicabitur eius imperiū
et pacis eius nō erit finis ꝛ ysā. 11. pnūciato aduē
tu messie sub hijs verbis dicit egredietur virga de
radice yesse ꝛ flos de radice eius ascendet ꝛ requie
scet sup eum spūs dñi spūs sapientie ꝛ intellectus
spiritus consilij ꝛ fortitudinis spūs sciētie ꝛ pieta
tis ꝛ replebit eū spū timoris dñi nō secundū visionē
occuloꝝ iudicabit neq scdꝫ auditū auriū arguet
sed iudicabit in iusticia paupes ꝛ arguet inequita
te p māsuetis terre ꝛ pcuciet terrā virga oris sui
et spū labioꝝ suoꝝ interficiet ipiū ꝛ erit iusticia sin
gulū lūboꝝ eius ꝛ fides cinctoriū renuꝫ eius seqt
habitabit lupus cū agno ꝛ pardus cū hedo accu
babit ꝛc. sicut supra obieci in xi. cap. sui libri tertij
cui simile dicit iste ꝓphā ca. 65. sic lupus ꝛ agnus
simul pascent ꝛ simul leo ꝛ bos cōedent palleas
ꝛ serpēti puluis panis ei⁹ nō nocebūt: neq occi-
dēt in oī mōte sancto meo. Item ysa. 2. ꝛ mal. 4.
pnūciato aduētu messie sic dr Erit in nouissimis
dieb⁹ pparat⁹ dom⁹ mōs dñi in vertice mōtiū ꝛ ele
uabit sup colles ꝛ fluēt ad eū oēs gentes: ꝛ iudi
cabit gentes ꝛ arguit populos multos seqt ime-
diate ꝛ ꝯflabūt gladios in vomeres in lanceas su
as in falces nec leuabit gēs ꝯtra gentē gladiū:
nec exercebūt vltra plia. In quibus dictis pon
deranda sunt multa p̄mo ꝙ hec erūt in nouissimis
diebus. Et ita nō adhuc facta vident q nondum
sunt nouissimi dies vt vr q dies nouissimi vltimi
dibi vident. Item scdō attendēdū ē q dicit ꝙ mōs
dñi tunc eleuabr sup colles q̄ eleuatio mōtis dñi
scꝫ mōtis syon q̄ solet mōs appellari nondū est fa
cta. Itē ꝙ dicit ꝙ fluent ad eū oēs gentes: qd in-
super nōdum extat impletū in christo nostro. Itē
dicit ꝙ nō leuabūt gētes ꝯtra gentē gladium nec
exercebūtur vltra ad preliū: cuius ꝯtrarium cer
nimus in pnti. ergo nōdum est ista ꝓphetia ipleta
sed vt implenda. Item zacharie 9. pnunciato xpī
aduentu hijs verbis sic exulta satis filia syon iu-
bila filia ierusalem. Ecce rex tu⁹ venit tibi iustus

et saluator pauper sedēs super asinā ꝛ super filiū
asine seqtur immediate: ꝛ disperdam quadrigam
ex effraym ꝛ equū de ierusalem ꝛ dissipabitur ar-
cus belli: ꝛ loquet pacem gentibus ꝛc.

Cap. 10.

Item ysaie. xl. Consolami
ni consolamini popule meus dicit dñs
deus vester loquimini ad cor iherusal
lem ꝛ aduocate eam qm̄ cōpleta est malicia eius
dimissa est iniquitas illius suscepit de manu domi
ni duplicia p omnibus peccatis suis sequitur vt
videtur probatio siue declaratio huius missionis
siue pnunciationis sic vox clamatis in deserto pa
rate viam dñi rectas facite in solitudine semittas
dei nostri omnis vallis implebitur et omnis mōs
et collis humiliabitur ꝛ erunt praua in directa ꝛ a
spera in vias planas ꝛ reuelabitur gloria dñi ꝛ vi
debit omnis caro pariter quod os dñi locutū est
si igitur messias est per quē constat hec fieri debe-
re consequens est vt peccatū illius ciuitatis sit oi
no dimissum ꝛ quod sequitur ꝙ ex tunc debuit cō-
ad idē alia obiectum. solari non lugere sicut fecit postmodum ꝓpter de-
structionē per tytum ꝛ vespasianū quod q nō est
factum vt videtur consequitur messiam esse ven-
turum ꝛ ista facturum ꝛc.

Cap. 11.

Item non videtur quod christus
noster erat messias quia messias noster rex esse de
scribitur a prophis ꝛ imperiū habiturus nō soluꝫ
in iherusalem sed vsq ad fines terre dicitur enim
scdō ps. in eius persona sicut tu supra probasti in
principio libri secundi ego aūt cōstitutus sum rex
ab eo super syon montē sanctum eius ꝛ ps. 23. de
eo dicitur dñe in virtute tua letabit rex ꝛ ps. 44.
dico ego opera mea regi Et concupiscet rex deco
rem tuum ꝛ ps. 71. de eo dicitur deus iudiciū tuuꝫ
regi da ꝛ iusticiā tuam filio regis. vbi nō solū eum
affirmat regē sed filium regis annectens ibidē do
minabitur a mari vsq ad mare ꝛ a flumine vsq ad
terminos orbis terraruꝫ sicut dicit ysa. ca. 9. ꝙ erit
princeps pacis ꝙ eius imperiū multiplicabitur ꝛ
ꝙ sedebit super solium dauid ꝛ cap. 33. de eo dicit
dominus enim noster legifer noster dñs rex noster
et daniel dicit eum habere regnū ca. 7. sui libri et
zacharias ca. 9. ꝛ ceteri ꝓphete sicut tu supra po-
suisti libro secūdo ad pbandū eum esse deū debere
cōstat autē xpm̄ nostrū pauperem extitisse ymmo
cum volebant eū rapere vt facerent eum regē fu-
git ab eis solus in montē io. 6. ca. Nō igitur videt
ꝙ xps noster fuisset messias ꝓmissus nisi igitur
probaueris quod pmissa ꝛ etiam alia que ego nō
posui non nobis obstent quin credimus messiam
venisse non videtur michi satis firma que ante po
suisti non nego tū hec ipsa que ego hec posui ad
alium sensum sine periculo posse exponi quem ad
sensum illum ad quem ea supra adduxisti sicut cō-
sequenter omnes sancti doctores latini ꝛ greci ea
exponunt sed sic ea exponere de fide nostra nichil
videtur omnino pbare expositio enim moralis si-
ue allegorica siue quelibet alia preter sensum litte
ralem scripture nichil videtur michi omnino pba
re quia nemo potest ex circunstantia littere pba-
re illum sensum esse scripture si enim hoc probari
posset de aliqua expositione consequi videtur iux
ta tractata primi libri ꝙ illa expositio esset sensus
litteralis ipsius scripture ex quo ex ipsa littera p
baretur significari multa. Item sic iudei ea q̄ tu p
nobis ꝛ cōtra ipsos superius adduxisti exponere
possent sine periculo aliter ꝗ fecisti nichil tamen
quo ad sensum litteralem quē tu posuisti penitus
infirmarent nisi sensum illum quem ponerent ex
ipsamet scriptura probarent tu ergo proba illum
sensum litteralem esse in hijs que ego adduxi ꝛ in
dictis similibus quē ego posuerim quod michi vi
detur difficile aut si illa omnia non potest efficere
saltem ostende ꝙ hunc sensum quē posui esse litte-
ralem credere non tenemur quod contra iudeos
pro nobis puto sufficere aut ostendas ꝙ rationa
bilit sensus litteralis alius dici possit.

Cap. 12.

Ricardus rem postulas multuꝫ
difficilem ipse de quo loquimur nunc assistat ꝛ pri-
mittus ad istud faciendū michi videntur stabilien
da aliqua fundamenta Primū fundamentū est ꝙ
regnum messie siue imperiū quod ꝓphete nuncia-
uerunt siue eius regia potestas aut thronus q̄tū
ad exercitium seu q̄tum ad modū sui regiminis
spirituale intelligendū est siue in regimine anima-
rum quo ad salutem eternā acquirendā non tem-
porale siue corporale sicut iudei intelligunt q̄uis
ipse messias promissus ex alio titulo rex scriptus
fuit ꝓphetatus istud patet per zacha. cap. 9. sicut
supra posui de ipso dicentē exulta satis filia syon
iubila filia iherusalem ecce rex tuus venit tibi iu-
stus ꝛ saluator ꝛ ipse pauper sedens super asinaꝫ
et super pullum filiū azine ꝛ sequitur post Et po-
testas eius a mari vsq ad mare ꝛ a fluminib⁹ vsq
ad fines orbis terre si enim futurus esset rex in
temporali potestate quō tunc pauper foret aut cō
tra honorem regni azinam equitaret certe nichil
horum foret eiusq aduentus ad iherusalem in ta
li apparatu abiecto si sic rex foret eoꝝ in tēporali
bus causa doloris ꝛ luctus fuisset in plio non cau pncipatus xpi dz itelli
sa exultationis ꝛ iubilatiōis sicut dicit zacharias gi i spūali-
potestas igitur eius regia a mari vsq ad mare ꝛ a b⁹ ꝛ nō tē-
fluminibus vsq ad terminos terre in spiritualib⁹ poralibus.
intelligenda fuit quo ad exercitium ex quo in tē-
porali ꝛ corporali dignitate non potest intelligi ꝙ
propheta elegāter ps. 2. ꝛ expressit sic dicit eni in
eius psona Ego autem cōstitutus sum rex ab eo
super syon montē sanctū eius predicans pceptuꝫ
eius. Item iudaice hoc obiecisti pnūciata de mes
sia puulus natus est nobis ꝛc. adiunxit vocabit
nomen eius admirabilis deus fortis pater futu-
ri seculi princeps pacis multiplicabitur eius im-
perium ꝛ pacis eius nō erit finis que superius po
suisti in quo dicto clare ostendit ꝙ eius imperium
erit in spiritualibus non in transitorijs tempora
libus. vt te intelligere videbaris loquitur enim de
pace que finem non habet qua homo ex charita-
te deo cōfederatur ꝛ amicus eius efficitur ꝛ oēꝫ
hominem diligit ꝛ nullum odit hec pax ptinet ad
benedictionē dandā gentibus per messiam sicut
dicitur ca. 9. vbi supra loquetur pacē gētibus de
qua pace dicitur ps. 71. Orietur in dieb⁹ eius iu-
sticia ꝛ habundantia pacis donec afferatur luna
qd de pace corporali itelligit ita ꝓpter ꝯformitatē
sententie consequitur ꝙ loquitur de imperio spiri
tuali nō corporali Ita de simili regno dauid ꝛ sa

lio quia premittit q vocabitur pater futuri, secu-
li princeps pacis vñ de constat q qualis est pax
illa talis est principatus quē principatum conse-
gentiles nō quenter vocat imperiū solum dauid z regnū eius
sunt ponen scz populum iustum de iudeis. Nunq̄ aūt includ-
dicū iudeis. dantur iusti ex gentibus Ita vt illi ad illud regnū
pertineant et cur infra patebit Ad istū sensum fa-
cit quod addit vsq̄ in sempiternum Cum nullum
regnum tēporale maneat vsq̄ in sempiternuz .scz
sine fine sic enim sempiternū proprie accipitur Si
autem iuxta sensum iudeoꝝ accipiunt sempiternū
minus ꝓprie scz vsq̄ in finem seculi sicut frequen-
ter sumitur in scriptura adhuc sic non potest intel
cōfirmatio ligi de corporali regno messie cum ysa.55.ca.sui li
doctoꝝ ex bri prouideret plano sermone ipsum esse occiden-
ysaia dum z q obhoc deus dispergiet eis plurimos scz
multiplicabit eius imperiū vt hic dicit z tibi cōse-
quēter immediate in ca. 54. ꝓnuncians dilatatio
nem regni eius lauda sterilis que nō paris ꝛc. vt
supra adduxisti Et daniel insup eum ꝓnunciat oc
cidendum regnū non corporale vsq̄ in finem secu
li corporaliter vt ipsi intelligunt ipse messias con-
tinuare nō poterit ante finē seculi moriturus quo
enim modo moriuus regnaret ostēdere ipsi oino
non possunt spirituale ergo non corporale intelli-
gendum est regnū messie quo ad regnū a ꝓphetis
descriptum Istud ꝓpheta daniel ca.7. sui libri in
visione expressa describit sicut adduxi superius in
libro 3.ca.4.dicens Aspiciebā ergo in visione no
ctis z ecce in nubibus celi quasi veniebat z vsq̄
ad antiquū dierum peruenit z in ꝓspectu eius ob
tulerunt eum z dedit ei potestatem honorem z re
gnum z oēs populi z tribus z lingue ipsi seruient
et potestas eius potestas eterna Que non auferetur z regnum eius quod non destruetur siue corrumpetur Constat autem omne regnū corporale et temporale corrumpendū z auferendū z similit
omnem potestatē corporalē q̄ tēporalez vocamꝰ
super populos tribus z linguas consequitur ergo
alia ꝓfirma q ꝓpheta de tali re nō loquitur de eodem eius re
tio ex danie gno dicit ca.2. In diebus autē regnoꝝ illoꝝ suscitabit deus regnū quod ineternū non dissipabitur
lis capi.2. et regnum eius populo alteri non tradetur nō autem dubium quin omne regnū corporale z temporale dissipabitur saltem ante finale iudiciū quod
idem ꝓpheta immediate post hec clare ostendit dicens cōminuet aūt z cōsumet vniuersa regna hec
et ipsum statuet ineternū Simile in cap.7. In fine
sic ad iudicium sedebit vt auferatur potētia z cō-
teratur z dispareat vsq̄ in finem Regnū autem et
potestas z magnitudo regni que est sub oē regnū
detur populo sanctoꝝ altissimi cuius regnū sempi
ternū est ecce q̄ plane dicit q vniuersa regna hec
consumentur per regnū lapidis precisi de mōte si
ne manibus scz xp̄i ꝓmissi z q potentia talium re
gnoꝝ conteretur per regnū sanctoꝝ altissimi quod
potius vocauit regnuz filij hominis quod viderat
accedere ad antiquū dierū Item illud fundamen
tum clare patet si ad memoriā reuocētur dicta de
ipso ad dicta superius de dauid de ysa. de zacha.
de danele nō enī terreno regi cōuenuunt ego sum
vermis z non homo opprobriū hominū z abiectō
plebis oēs videntes me deriserunt me locuti sunt
labijs z mouerunt caput z diuiserunt sibi vestimē
ta mea z super meā vestem miserunt sortem Nunquid iudei dicent se audere facere hec suo regi ter
peno Item q occisus est ꝓpter peccata populi z
q non erat ei spēs neq̄ decor sed tanq̄ leprosus
percussus a deo z traditus cum sceleratis sicut di
cit ysa. z q occidetur a suo populo sicut dicit da-
niel q vendetur triginta argenteis per iudeos si-
cut dicit zacharias z a fratribus expresse de eo q̄
nec iudei neq̄ alij nūq̄ suo regi fecerunt scz terre
no aut facere ausi fuerunt satis affirmāt q regnū
suum quo ad regnē terrenū non fozet Item si im-
perium suum vsq̄ ad fines terre terrenū z in coꝛ-
poralibus esse deberet quomodo fozet desideratꝰ
cunctis gētibus sicut dicit abacuth ꝓpheta z nō
cunctis odiosus potius qui eas fuerat subiugatu-
rus imperio suo attēto q modus sui regiminis
fozet iuxta ꝓphetam ps.2. rigoꝛosus z violentus
iuxta illud Et reges eos in virga ferrea z tanq̄
vas figuli confringes eos z balaam eum virgam
procuciat Orietur stella ex iacob exurgetq̄ vir-
ga de israel non enim solet talis rex in tempora-
libus desiderari a populis. Item si messias rex
debebat esse in temporalibus gubernandis quo-
modo esset illud verum dictum salomonis.3.regum
tertio ca. Ecce feci tibi iuxta sermones tuos z de
di tibi coꝛ sapiens z intelligens in tantū vt nullus
ante te similis tibi fuerit nec post te surrecturꝰ sit
et secūdo paralepomenō primo ca. dicitur Ita et
nullus in regibus hic enī nullus rex futurus post
salomonem excipitur z tamen non dubium quin
messias debuit esse saltem scientioꝛ Non igitur est
regnum in tēporalibus q ꝓphete messie, ascribūt
sed ipse messias ratione originis eius populi ius
regnum habere debet vt inferius ostendetur.

messias ha
buit ius i re
gno

Cap.13.

fim fūdame
tum.

Secundū fundamētū est q hec nomina iherusalē syon z israel rationabiliter in sacra scriptura accipi possunt pro congregatione iustoꝝ scz hominū existētium in via salutis eterne quā congregationem nos ecclesiam vocamus dum tamen circunstantia scripture ad sensum alium non cōpellat hoc patet sic nomen quodcū q̄ rationabiliter illi competit cui conuenit sensus eius precipuus horum nominū conuenit ecclesie siue congregationi iustoꝝ ergo ꝛc. minoꝛ dubium non habet z ꝓbatur maioꝛ sensus huius nominis syon est speculum seu specula seu semē huius sensus huius nominis israel est mons videns deum siue princeps deo suo siue fortis directio dei sui q̄ sensus non solum cōueniunt congregationi iustorum sed principalius illi conueniunt q̄ alicui alij q enim hij omnes terre aut ciuitati insensibili conuenire non possunt nemo ambigit nec populo nec viro impio aut iniquo omnino conueniunt in quo non est timoꝛ perfectus nec pax nec directio nec est semen dei aut speculum nichil enim dici debet speculum nisi res munda z pura qualis nō est q̄s q̄ iniquus habens peccato omnia enim peccata in scriptura immundicie appellātur laua me inq̄t dauid ab iniquitatibus meis z a peccatis meis inunda me vnde indubitanter sequitur q hec nomina non solum rationabiliter congregationi iustoꝝ conueniunt sed principalius et magis ꝓprie ei conueniunt q̄ terre ciuitati loco homini aut populo impio z non iusto cuius modi est vbiq̄ populus iudeoꝝ quod ipsi iudei negare nō possunt

israel dicit
mōs vidēs
deum.

ex quo precepta z iudicia legis q moysem eis da
nota de vsu tanon seruant quo ad precepta z alia sacrificia i
ra z malicia lege tum qz vbiq̄ dant pecuniam ad vsurā z reci
iudeoꝝ. piunt super habundantiam z nullus talis ascen-
det nec est in via ascendendi in montē dñi scz in ce
lum quo iusti ascendent sicut describit ps.14.dñe
quis habitabit in tabernaculo tuo. Item ezechie
lis.18.vir si fuerit iustus z fecerit iusticiam z iudi-
cium in monte nō cōmederit z oculos suos nō le-
uauerit ad ydola.ꝛc.z nudū operuerit vestimēto
ad vsuram nō accomodauit z amplius non acce-
pit ꝛc. hic iustus est z vita viuet ait dñs q si genue
rit filium latronē effundentem sanguinē z fecerit
vnum de istis z hec omnia quidē non facientē sed
in montibus comedentē z proꝛem ꝓximi polluen
tem z egenum z pauperē contristantem capientē
rapinas pignus non reddentem z ad ydola leuā-
tem oculos suos abhominationē facientem ad
vsuram dantem z amplius accipientē nunquid vi
uet non viuet ecce q omnis dans ad vsuram aut
superhabundantiā recipiens moꝛietur z nō viuet
et 22.ca.numerat vsuram inter peccata propter q̄
fuerunt captiuandi iudei Constat igit q si iudeis
ista conueniāt q hoc est secundū sola nomina nō
secundum sensum eoꝝ q nos xp̄iani non impedi-
mus congregationi vero iustoꝝ hec nomina se
cundum ipsa nomina z secundum sensum ipsoꝝ
nominū vere conuenūt vnde patet q in sacra scri
ptura si ipsa circunstantia scripture nō obuiat ra-
tionabiliter accipi poterunt pro eadem congrega
tione iustoꝝ siue pro ecclesia.

Cap.14.

Tertiū fun
damentum

Ercium fundamētum est q prenunciationes cōmodoꝝ tēporalium siue eternoꝝ facte populo iudeoꝝ per ꝓphetas antiquitus com moda siue bona deus erat eis daturus propter ipsoꝝ merita tunc futura habēt cōditionem implicitam hanc si in iusticia perseuerarent aut aliam similem seu equiualentem hoc patet etiam deutero.28.ca.est etiam similis sententia capitulis.4.z.8.11.vbi ponūtur benedictiones et maledictiones prenunciate huic populo et dicit sic si aūt audieris vocem domini dei tui vt facias atq̄ custodias omnia mandata que ego precipio tibi hodie faciet te dominus deus tuus excelsiorē cunctis gentibus in terra venient que tibi benedictiones iste z post ipsis benedictionibus in habūdantia plurium animalium z frugū terre z glorie temporalis numeratis Sequitur de benedictiōe spirituali etiam sic suscitabit que dominus te sibi in populum sanctum sicut iurauit tibi z infra q si nolueris audire, vocem domini dei tui ꝛc. venient super te omnes maledictiones iste z apprehendēt te maledictus eris in ciuitate maledictus eris in agro maledictum horreum tuum et maledicte reliquie tue maledictus fructus ventris tui ꝛc. eadē etiam sententia dicitur deutero.26.ca. sicut dicitur ysaie ca.1.si volueritis z audieritis me bona terre comedetis q si nolueritis z me ad iracundiam p
nota de ma uocaueritis gladius deuoꝛabit vos quia os dñi
ledictiōibꝰ locutum est Item secundo regum 7.ca. dicit do-
iudeoꝝum. minus per ꝓphetam nathā ad dauid suscitabo se
nota de be men tuum post te z egredietur de vtero tuo z fir-
nedictione mabo regnum eius ipse edificabit domuz nomini
data semini meo z stabiliam nomen meum vsq̄ in sempiternū
dauid sub Ego ero ei in patrem et ipse erit michi in filium q̄
conditione si inique gesserit arguā eum in virga virorum z in
plagis filioꝝ hominū miam aut meā non auferam ab eo sicut abstuli a saule que amoui a facie
mea z fidelis erit domus tua z regnum tuum vsq̄
ineternū ante faciem meā z thꝛonus tuus erit firmus iugiter Quod dictum cōtinet ꝓnuntiationez
successionis proprie in regia dignitate scz vsq̄ in
finem seculi filioꝝ dauid nec exprimitur aliqua cō
ditio z tamen tertio ca. dauid in monte hanc promissionem repetens salomoni dicit eam filii factā
sub conditione sic si custodierint vias tuas filij tui
et ambulauerint coram me in veritate in omni coꝛ
de suo z in omni anima sua non auferetur tibi vir
de thꝛono israel Ite primo paralipomenō. 28. ca.
vbi fit sermo de eadem materia sic scribitur sed et
de filijs meis filios enim multos dedit michi dñs
elegit salomonē filium meum vt sederet in thꝛono
regni domini dixitq̄ michi salomō filius tuus edificabit domū meam z altaria mea ipsum enim elegi in filium z ego ero ei in patrez z firmabo regnū
eius vsq̄ in eternum si perseuerauerit facere pre-
cepta mea z iudicia sicut et hodie Ecce expressa
dicta conditio z secundo paralipomenō 2.ca. salomō sic oꝛasse legitur nūc ergo domine deus israel
imple seruo tuo patri meo dauid que locutus es
ei dicens Non deficiet vir ex te coram me qui se-
deat ex te super thꝛonum israel. Ita tamē si custodierint filij tui vias meas z ambulauerint in lege
mea sicut z tu ambulasti coram me vbi etiam exp
mitur dicta conditio idem ibi. 7. ca. expresse dicit
Item ps.131. vbi legitur de eadez materia dicit sic
referendo dictum ad secundā ꝓmissionē hec iurauit dominus dauid z non frustrabitur eum de fructu ventris tui ponam sicut sedem meā Si custodierint legem meā z tenebunt mandata hec q̄ docebo eos Et filij eoꝝ vsq̄ in seculum sedebunt
super sedem tuam vbi istius promissionis exp̄mit
conditionem quā tamen secundo reguꝝ in ista pcōfirmatio
missione non expressit Item ieremie.17.si audieri- dictoꝝ ex
tis me dicit dominus vt non inferatis onera in ieremia.
gredientur per portas ciuitatis huius reges et
principes sedentes super solium dauid z ascendē
tes in curribus z equis ipsi z principes eoꝝ viri iu
da z habitatores iherusalem z habitabitur ciuitas hec in sempiternum ꝛc. si non audieritis me vt
sanctificetis diem sabbati succendam ignem i poꝛ
tis eius z deuoꝛabit domos iherusalem z non extinguetur ecce hic tam de regibus q̄ de habitatoribus ciuitatis perpetuis est expressa ista cōditio
predicta illud idem dicit plenius ca.7.sic si bene-
dixeritis vias vestras z studia vestra si feceritis iudicium inter virum z ꝓximū eius z aduene z pupillo z vidue z non feceritis calumniā nec sanguinem innocentē effunderitis in loco z post deos alienos non ambulaueritis in malū vobismetipsis
habitabovobiscū in loco isto in terra quā dedi patribus vestris a seculo z vsq̄ in seculum z infra z
nunc quia fecistis omnia opera hec dicit dominꝰ
et locutus ad vos mane consurgens z loquens z
non audistis z vocaui z non respondistis faciam
domui huic in qua invocatum est nomen meum z
in qua vos habetis fiduciam z locū quē dedi vobis z patribus vestris sicut z feci syloꝛ proiciaꝝ vos
a facie mea sicut proieci omnes fratres vestros

vniuersum semen effraym ecce premissa conditio Item dominus per Jeremiã cap.38.sui libri illud affirmat vbi sic dicitur repente loquitur aduersus gētē ⁊ regnum vt eradicē ⁊ destruã et disꝑdã illud si penitentiam egerit gens illa a malo scꝫ ꝙ locutus sum aduersus eam: Agam ⁊ ego penitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei ⁊ subito loquar de gente ⁊ de regno vt edificē et plantem illud si fecerit malum in oculis meis vt nõ audiat vocem meã penitentiã agam super bono quod locutus sum vt facerem ei Ecce ꝙ hic plane in talibus ꝓmissionibus siue ꝑnunciationibus cõmodorum intelligitur predicta conditio scꝫ si ꝑmãserit in iusticia licet nullatenus exprimatur. Item cap.

Ad idē ex ieremie capitulo.22.

22.dicit sic facite iudicium ⁊ iusticiã.s.enim faciētes feceritis verbũ illud ingredientur per portas domus huius sedentes de genere dauid suꝑ thronum eius ⁊ ascendētes currus ⁊ equos ipsi ⁊ serui ⁊ populus ipsoꝝ ꝙ si non audieritis verba hec in memetipso iuraui dicit dominus quia in solitudine erit domus hec ecce conditio ⁊ tamen ad litteram fiebat hec ꝑnũciatio sedechie qui fuit vltimus rex in iherusalem ante captiuitatē babilonicam ita ꝙ si stetisset ipse ⁊ populus in via iusticie illa captiuitas non fuisset que sibi ⁊ populo imminebat in proximo. Item ysa.58. dicitur sic si abstuleris de medio tui cathenam ⁊ desieris extendere digitum ⁊ loqui ꝙ non prodest cũ effuderis esurienti animã tuam ⁊ animã afflictam repleueris orietur in tenebris lux tua ⁊ tenebre tue erunt vt meridies et requiem dabit tibi dominus deus tuus ⁊ implebit splendoribus animã tuam ⁊ ossa tua liberabit ⁊c. Ecce hic expressa conditio de stabilitate habitationis ⁊ requiei eis promisse.

ꝓbatio ꝑdictoꝝ ex primi regũ secũdo capite

Item primo regū 2.ca.legitur ꝙ vir samuel vir dei venit ad heliam sacerdotem ⁊ dixit sic ꝓpterea ait dominus israel loquens locutus sum vt domus tua ⁊ domus patris ministret in conspectu meo vsqꝫ in sempiternum nunc autē hec dicit dominus absit hoc a me sed quicunqꝫ honorificauerit me glorificabo eum qui aut contempserint me erunt ignobiles. Ecce hic patet non solum quod dixi sed expresse additur causa quare conditio est intellecta. In omni tali promissione scꝫ ꝙ deus glorificat honorantes eũ et contēpnētes eum reddit ignobiles ⁊ hoc extat iustissimũ vides concordem sententiam prophetarum ad stabiliendum illud tertiũ supra positũ fundamentum quod insuper plenius declaratum habes a me prima conclusione super ionam prophetam ⁊ aduerte bene conformitatem ⁊ colligantiã

epilogatio ꝑdictorum.

trium fundamentoꝝ illoꝝ primũ dicit regnũ messie siue xpi ꝓmissi esse spirituale tantũ non corporale quo ad regimē eius actuale Cui colligatur secundum quod dicit populum suum scꝫ esse spiritualem ⁊ suam ciuitatē iherusalem aut syon eodē sensu rationabiliter posse intelligi hoc enim manifeste consequitur ex primo. Tertiũ affirmat ꝓmissiones bonoꝝ factas populo suo sub modificatione intelligi scꝫ si steterint in via iusticie quod idem est iuxta duo fundamenta priora ꝙ permaneat populus dei spiritualis ⁊ sub rege spirituali quod videtur sequi ex illis duobus aut saltem illis multũ rationabiliter conuenire quia ex quo alij desinunt esse de regno dei spirituali a ꝓmissionibus factis populo dei spirituali per continuationē meritoꝝ scilꝫ omnino se faciunt alienos vnde promissa eis reddi nõ debēt sicut dicit illa auctoritas prima ꝑ isto fundamento vltimo hic inducta.

Cap.15.

obiectio ꝫ ꝑmũ fundamentum

Iohannes ne queso te tedeat si pauca obiecero contra fundamenta prescripta vt firmius ea figas Contra primũ fundamētum videtur totum quod in primo ⁊ in secundo fecisti si enim messias deus esse debet omnia regna mundi sua erunt ⁊ quicquid etiam est in hoc mundo igitur regnum terrenum habebit. Item ad officium sacerdotis siue prophete ꝑtinet potius regere in spiritualibus qꝫ ad regem nisi igitur ostendas aliam causam cur messias sit rex prenũciatus propter regnum spirituale non apparebit michi ꝙ aperte a prophetis rex fuerat appellandus sic etiam moyses aut samuel rex eēt in scriptura vocatus. Ricardus nõ dixi nec ꝓbaui quin messias regnũ terrenum haberet sed ꝙ regnum sibi a prophetis ascriptum spirituale intelligendum est ⁊ ꝙ in spiritualibus consistere debet ostendi nõ in terrenis transitorijs ita vt ipse esset homines gubernaturus in hijs que animarum salutem concernunt ⁊ secundum humanitatem suam conuersando inter homines mortales ⁊ non esset eos gubernaturus sicut isti reges terreni regunt sibi subiectos scꝫ in gloria corporali diuitijs ⁊ honore ⁊ per leges temporales quas sibi constituunt. Si vero aliquãdo ab aliquo propheta innuatur esse rex terre aut dominus terre ⁊ omniũ terrenoꝝ hoc intelligendum est quia deus est. nõ quia exercere debet i humanitate prescriptum regnum temporale quomodo ego in suprascripto fundamento regnum temporale ab eo exclusi prudēter tamen dixisti ipsum nõ ex solo regimine spirituali regē debere vocari aut ꝑnunciari a prophetis rex futurus aut dux aut princeps aut regnum siue imperium habiturus quoniam sic regere vt recte affirmas amplius conuenit sacerdoti qꝫ regi ⁊ ob hoc nisi ex alia causa rex dici posset potius ꝑnunciatus fuisset in illis prophetijs de ipõ sacerdos aut propheta aut doctor qꝫ rex Johannes Ex quo materia exigit dic queso iuxta scripturam qualiter rex congrue dici debebat. Ricardus. Quattuor esse michi occurrũt alia predicta.s.a regimine spirituali propter quoꝝ singula potuit messias rex congrue appellari vbi herodes ⁊ pylatus vocati reges videntur sicut patet actuum.4.vbi sic scribitur domine tu qui fecisti celum ⁊ terram ⁊c. qui spiritu sancto per os patris nostri dauid pueri tu dixisti Quare fremuerunt gentes ⁊ populi meditati sunt inania. Astiterunt reges ⁊ principes conuenerunt in vnum aduersus dominũ ⁊ aduersus xpm eius. Conuenerunt vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum iesum quē vnxisti herodes ⁊ pontius pilatus cum gentibus ⁊ populis israel facere que manus tua ⁊ consilium tuum decreuerunt fieri aut qꝛ rex erat celestis scꝫ regnans per gloriã in beatis quomodo videtur dicere Jo.18. regnũ meum non est de hoc mundo aut quia dominus erat oīm scꝫ celi ⁊ terre quomodo scriptura frequētissime deũ regem appellat sicut hester.14. dicitur da michi fiduciam rex deorum ⁊ vniuerse domine potestatis aut quia ex lege nature aut lege data rex iudeorũ secundum carnis originē esse debebat iuxta quē

qualiter xps debeat dici rex ꝓpter 4

Quattuor modis xps potuit appellari rex.

sensum possumus accipere illud quod ipse dicit Jo.18. pylato concludente ergo rex es tu tu dicis. qꝛ rex sum ego ego in hoc mũdo natus sum ⁊c. Non michi occurrunt cause plures preter primã iã ꝓbatam cur messias rex potuit congrue in prenũciationibus ꝓpheticis appellari ꝙ autē sic fuerit prophetatũ ꝓpter regnũ temporale Non permittunt illa que supra adduxi de veteri testamento ꝓ stabiliendo primo fundamento Insuper veritas euangelica hec impugnat qm̃ non solũ gloriã huius temporalē aut corporales diuicias aut regnũ temporaliuꝫ contempsit sed suos discipulos hec contemnere ⁊ fecit ⁊ docuit iuxta euangelicã veritatem ⁊ cũ voluerat eum populus capere in regem fugit in montē solus sicut legitur Jo.6. ⁊ iuueni dicēti sibi magister dic fratri meo vt diuidat mecum hereditatem respondit o homo quis me constituit iudicē manifeste ostendit se non esse vel fuisse constitutum iudicē aut diuisorem rerum temporalium sicut conuenit terrenis regibus diuidere possessiones ⁊ terras ⁊ alia ⁊ alteri iuueni respondit de se loquens non dubium filius hominis non habet vbi caput suum reclinet mat.8. ꝙ regi in temporalibus non conueniebat omnino non ergo est rex prenũciatus propter regnũ temporale ꝙ aut sic fuerat ꝓphetatum quia rex erat celestis aut qa rex erat celi ⁊ terre qꝫuis in aliquibus ꝑnunciationibus possit fortassis ostendi tamen vt videtur in plurimis prenũciationibus de suo regno ⁊ suo regimine non potest aliqua harum causarum locuꝫ habere videlꝫ in hijs prenunciatioĩbus que eum affirmant regem israel sicut michee.5. dicitur Tu bethleem ⁊c. ex te enim exiet dux qui regat populum meũ israel ⁊ ibi Jo.12. benedictus qui venit in nomine domini rex israel aut qui eum asserunt regem iudeoꝝ iuxta istud zacha.9. Exulta satis filia syon iubila filia iherusalem ecce rex tuus venit tibi aut regem super mõtem syon sicut dicitur ps.2. Ego autem constitutus sum rex ab eo suꝑ syon montem sanctum eius aut super soliuꝫ dauid ⁊ super regnum eius vt angelus dixit matri eius dabit illi dominus deus sedē dauid patris eius nec in aliquibus huiusmodi vt videtur potest aliqua duarum causaruꝫ locũ habere in hijs enim ⁊ huius non potest apte intelligi messias vocatus rex aut dux aut princeps israel super montem syon super solium dauid ⁊ regnum eius eo ꝙ erat rex omnium bonorum spiritualium qm̃ ex illis causis eq̃ diceretur rex egyptiorũ rex arabie aut indie ⁊ rex super solium tyberij cesaris siue alterius imperatoris romani et rex super capitolium iouis igitur ex aliqua alia causa approbata sicut ista dicta et prenũciata de deo Et si quisqꝫ dicat hec esse ꝑnũciata de deo ex vna causa predictarum cũ alia causa predicta particulari scꝫ ꝙ ipse cum hoc ꝙ rex ē celi ⁊ terre populo israhelitico debuit singulariter preesse in regimine spirituali sicut ipse legitur respõdisse suis discipulis nõ suꝫ missus nisi ad oues que perierant domus israel mat.15. ita ꝙ hec predicta ⁊ similia accipiant de ipso dicta ex hijs causis simul nõ ex sola causa generali quia scꝫ rex celestis erat obuiare sibi videntur verba ipsa ps.2. Ego aũt constitutus sum rex ab eo suꝑ syon montem sanctum eius quoniã non erat constitutus a deo rex celestis super syon montē qui ante constitutionē huius rex erat celestis qꝫuis enim ipse existens rex celestis constitutus fuerit super syon mõtem sanctum eius non tamen eraꝫ a deo constitutus rex celestis super montē syon ⁊c. Item illud regimē tanqꝫ effectus sue constitutionis in regem subiungitur hic cum dicit ꝑdicans ꝑceptum eius non igitur ꝓpter illum effectũ est rex dictus tanqꝫ ꝓpter causam sed potius ex alia priori causa est rex dictus ad predicandum preceptum domini igitur videbitur ex alia causa hic dictus rex qꝫ ex causis istis coniunctim Et similiter ibi in ps.71. videtur deus iudicium tuum regi da ⁊ iusticiam tuam filio regis iudicare populũ tuum in iusticia ⁊c. vbi nõ dubium propheta loquitur de populo israelitico et de regimine spũali futuro illius populi p xpm nec prudenter imprecaretur propheta nec bono modo absolute a nobis videtur posse intelligi talis potestas imprecata fuisse regi celesti siue regi mundi qm̃ rex celestis tale iudicium habebat aut nisi expressisset naturã in qua posset huius potestatem de nouo recipere sicut xps ipse michi dixit ꝙ pater dedit filio potestatem iudiciũ facere quia filius hominis est Jo.5. verum qꝛ consequenter annectit in ipso psalmo descendit sicut pluuiam vellus describens naturam humanã in qua posset recipere huius potestatem igitur imprecatur regi israel ⁊ filio regis israel secundũ carnalem originē Item ꝙ angelus dixerat matri sue dabit illi dñs deus sedem patris eius ostendit ipsum regem esse futurum vbi dicit dauid pater eius rex erat ⁊ eum debere patri suo succedere vnde alia causa innuitur vt sit rex quia regnum habuerit celeste aut mundi totius autē etiam regnum spirituale quoniã illud immediate post describitur ab ãgelo cũ adiũgit et regnabit in domo iacob in eternum. Item populus iudeoꝝ clamans coram pilato si hũc dimittis non es amicus cesaris ⁊ pro causa addiciens omnis qui se regem facit contradicit cesari Jo.19. nõ dubium non de rege mundi aut celi intellexit sed de rege terre illius. Igitur pylatus querēs a xpo tu es rex iudeoꝝ simili modo ⁊ ex simili causa nomen regis accepit vnde sequitur ꝙ aut xps nõ sibi ad mentē questionis respondit quod de superna sapia non videtur dicendum aut respondendo tu dicis sensum pilati asseruit scꝫ ꝙ erat rex iudeorum ⁊ terre illius scꝫ habitu ac iure originis qꝫuis aliud regnum habuit sicut ipse pylato expressit dicendo regnum meũ non est de hoc modo Item ꝙ ysa. dicit de xpo siue messia ca.33. sui libri dominus enim iudex noster dominus legifer noster dominus ipse rex noster veniet ⁊ saluabit nos non sit videtur posse accipi vt ꝓpheta dicat xpm aut deum pro co tunc venturum ad saluandũ eos fore regem.s.qꝛ rex esse debuit celi aut mundi totius qm̃ sic eũ dicit regem sicut eum dicit iudicem ⁊ legiferum que duo dicit de eo qꝛ in humanitate fuit venturus ad saluandum eos dando eis legem ⁊ eos iudicãdo igitur intendit eum regem sic esse debere scꝫ in natura in qua venturus erat ad saluandũ eos qm̃ aliarum gentiũ non erat futurus nec hoc potest dici propter regimē spirituale quia hoc intelligitur nomine iudicis siue legiferi scꝫ in spiritualib9 gubernare igitur relinquetur quartus modus scꝫ ꝙ eum regem eorum appellat quia in humanitate ⁊ secundum eam iure originis rex eorum esse debebat. Item ꝙ magi querebant vbi est qui natus est rex iudeorum vidimus enim stellam eius in oriēte

xps nõ venit vocād9 rex iudeoꝝ ꝓpt regimē spũale

hic iterum ꝓbat ꝙ xps rõne originis erat rex iudeorum.

et venimus adorare eum cum muneribus mat.2.
satis affirmat ꝙ xp̄s erat rex iudeorū aliter q̄ aliaꝝ
gentium sed non erat tunc rex iudeorum ꝓpter re
gimen actuāle aliquod aūt corporale aut spiritua
le ⁊ hoc secundum humanitatem secundū quā na
tus ab eis dicitur vnde consequitur ꝙ erat appro
prietate rex iudeoꝝ tunc ex iure originis vnde ob
hoc potest intelligi pylato querenti Tu es rex iu=
deorum respōdisse xp̄s tu dicis quia rex sum ego
in hoc natus sum vt ostēderet se esse et ab origine
sua regem iudeoruꝫ fuisse ob hoc insuper videtur
Ozee dicere ca.11.sui libri sic mane transit pertrā=
sit rex israel quia puer israel ⁊ ego dilexi eum ⁊ ex
egypto vocaui filium meū quod totum videtur di
ctum de xp̄o sicut de ipso dicit vltima particula te
stante euangelio mat.2.vbi dicitur ꝙ erit ibi vsq;
ad obitum herodis vt adimpleretur quod dictuꝫ
est a domino per prophetam dicentem Ex egyp=
to vocaui filium meū nō aūt dictus est in ortu suo
cum transijt in egyptum rex israel ꝓpter regnū ali
quod corporale aut spirituale vt dicitur igitur di
ctus est sic ꝓpterius eius originis ad regnū israel
si quis autē omnino contendat p̄missa ⁊ eis simi=
lia posse intelligi ꝓpter regnuꝫ eius spirituale aut
regnum mundi aut regnum eius celeste aut ꝓpter
duas harum causarum simul ostendat hoc ex cir=
cunstantijs littere si poterit michi aūt videtur ꝓ=
babilius dici ꝙ hec dicta sunt ꝓpter ius xp̄i origi
nale ad regnum iudeoꝝ ⁊ minus violente ad hūc
sensum q̄ ad aliuꝫ trahi pot est nec aliud michi vi
detur xp̄m intellexisse mat.17. quādo accesserūt q̄
didragma acceperant ad petrum ⁊ dixerūt ei ma=
gister vester non soluit didragma ⁊ xp̄s cum itras
set domū preuenit eum dicens quid tibi videtur sy
mon reges terre a quibus accipiunt censum a fi=
lijs suis aut ab alienis ille autē dicit ab alienis di
xit illi tūc ergo liberi sunt filij vt autem non scāda
lisemus eos vade ad mare mitte hamū ⁊ eū piscē
qui primus ascenderit tolle ⁊ aperto ore eius in=
uenies staterem illum sumens da eis pro me et ꝓ
te. Non enim illi ministri petebant censum a petro
sed petendum atq; soluendū censum innuebant a
petri magistro magister inquiunt vester non sol=
uit didragma Item xp̄s se liberū ab hoc volens
ostendere accepit a confessione vulgari principū
ꝙ tributum non est accipiendum a filijs regis et
ex hoc se volebat imunē ostendere innuens se filiū
regis esse si vero filium adoptiuum siue filium re=
gis eterni intellexisset se esse non ob hoc immunis
fuisset scꝫ ille qui factus est filius hominis vt totā
legem impleret et ore proprio diffiniuit q̄ cesaris
sunt cesari esse redenda mat.22.nec ab huiusmodi
censu excusatus fuisset sed soluꝫ si filius regis ter
rem fuisset tale tributum soluere non debebat er
go loco xp̄s meo iudicio hoc intellexit nec video
aliud apte isto loco posse intelligi.

quomō xp̄s soluit didragma.

Cap. 16.

Sic igitur michi videtur
saluo iudicio meliori xp̄s rex iudeo=
rum fuisse quia scꝫ ad matrem eius
que de domo dauid erat non dubiuꝫ
quia alias xp̄s ipse non habens pa=
trem carnalem filius dauid non fuisset nec germē
eius contra scripturam Jere.23.⁊.33. regalis di=
gnitas successione hereditatiua fuerat deuoluta

quō xp̄o debebat tenū iudeorum ⁊ quo iure succedebat et quare non visus est illo regno.

iuxta legem datam numeri.27.⁊ vltimo capitulis
de filiabus saphath sub hac forma homo cū mor
tuus fuerit absq; filio ad filiam eius transibit he=
reditas scꝫ ꝙ si ei fratres non fuerint dabit here=
ditatem fratribus patris eius si aūt nec patruos
habuerit.dabitur hijs qui ei proximi sunt Ita ꝙ
xp̄s heres carnalis marie matris ac progenitoꝝ
eius rex iudeorum vere dici potuit quāuis ipse iu
re illo quo ad temporalia vti noluerit sicut supe=
riora que adduxi ostendunt sic enim dicit aposto=
lus se ⁊ barnabam habuisse potestatē sumēdi cor
poralia ab eis quibus spiritualia seminabant sed
non vsi sumus inquit hac potestate p̄ie ad coꝝ.
9.Johannes videt ꝙ filia hominis ei nō in omni
hereditate posset succedere q̄m non potest mulier
officiuꝫ regis implere mulier enim naturaliter est
inepta ad prelium nec ei congruit preliari ⁊ etiam
naturaliter caret discretione iudicij nec debet in=
ungi sicut reges cum tamen ad hos effectus pri⁹
rex a deo fuerat non tantū postulatus sed datus
sic enim legitur primo re.8.ca. Rex enim erit sup
nos ⁊ egredietur ante nos ⁊ pugnabit bella no=
stra pro nobis ⁊ ca.9.dominus autē reuelauit au
riculam samuelis ante vnam diem q̄ veniret saul
dicens hac ipsa que nunc est ora. Cras mittā ad
te virum de beniamin ⁊ vnges eum ducem super
populum meū israel ⁊ saluabit populum meū ve=
nit enim clamor eoꝝ ad me de manu philistinoruꝫ
et respexi populū meum venit enim clamor eoruꝫ
ad me. Ecce officium regis quod debebat iudica
re populum ⁊ pugnare bella ipsius ⁊ in sua assum
ptione in vngi vnde non videtur ꝙ mulier que nō
potest excercere hec in regio iure posset succede=
re Et deutero.17.dicitur non poteris alterius gē
tis hominēꝫ regem facere qui non sit frater tuus
posset tamen hoc fieri hebrea desponsata homini
alterius gentis hominē regem facere cui hebree
deberetur hereditas regni illius si possit mulier in
hereditate regis succedere. Ricardus lex data ꝓ
filiabus saphath non illis solum data fuit sed om
nibus tribubus israel sicut patet vbi allegas igit
ita debuit obseruari in tribu iuda scꝫ tribu regia ⁊
in domo dauid sicut etiam in alia igitur q̄tum est
ex lege illa ad matrē xp̄i potuit ius regni iudeorū
transire nec tamen ex hoc cōsequitur statim ꝙ mu
lier actu regnaret q̄m lex illa sic erat ipleta ꝙ mu=
lieres ad quas transiret hereditas nuberent ho=
minibus sue tribus ⁊ quia caput mulieris est vir
prime ad coꝝ.11. consequenter regnaret cum pos=
si iudicare populum ⁊ agere bella pro eis nō mu=
lier vice tamen mulieris non rex sed tanq̄ vicē re
gis supplens pro sua vxore donec eius proles eta
tem haberet vnde ex hoc capite non infirmas q̄n
xp̄s rex modo predicto veraciter dici potuit quod
autem obicis deutero.17.dupliciter soluitur quia
preceptum fuit ꝙ mulieres nō nisi hominibus sue
tribus nuberent. Et quia littera dicit non poteris
facere non negat per hoc quin posset fieri. Itē ex
alia particula legis per te supius allegate potuit
euenisse ꝙ xp̄s rex iudeoꝝ esse debebat scꝫ ex illa
particula si aūt nec patruos habuerit dabitur he
reditas hijs qui proximi sunt quia ⁊ si ad filiā vel
vxorem ius regni non transiret etiā non transisset
ad matrem xp̄i tamen si pater virginis marie ma=
tris xp̄i aut frater ipsius ius habuisset ad regnuꝫ
aut actualiter rex fuisset ⁊ ille non habēs fratres

quare mulier nō pōt succedere in regno

nota de lege data filiabus saphath de regni successione.

aut patruos mortu⁹ extitisset ad filiū v̄ginis ma=
rie tanq̄ ad ꝓximū in sanguine illi⁹ defuncti de=
bebat ius regni trāsire ex quo lex dicit ꝙ dabitur
hereditas hijs qui ei ꝓximi sunt q̄uis pater vir=
ginis aut eius frater cognatos ex suis patruos ⁊
alios in sanguine xp̄i habuisset quia filius filie āt
etiam filius sororis ꝓximior est homi q̄ filius pa
trui sui ex eadē insup particula potuit euenire ꝙ
anus virginis sicut pater patris eius aut pater
matris aut patrus virginis marie aut alius pri=
mogenitoꝝ ipsi⁹ cui regia successio deb ebat mor
tuus esset nullū itaq; ꝓpinquū in sanguine mascu
lum sicut xp̄m relinquēs vnde consequitur ꝙ xp̄o
debebatur hereditas vnde michi videt iuxta scri
pturam sacrā ꝓbabiliter dici posse ꝙ in regno iu=
daico xp̄o nostro ius regni per matrē eius ꝓpter
carnalem originē cōpetebat.pro quo facit forma
narrationis mathei xp̄i originē describentis q̄m
ex quo matheus euāgelista premittit se narratuꝝ
generationē xp̄i ⁊ dauid vsq; ad zorobabel duceꝫ
nullum nominat nisi reges tēpore regum ⁊ princi
pes siue duces tēpore principū qui illi populo ꝑ
regibus successerūt quod claret satis ex libro pa
ralipomenō.1.ca.3.ex libro esdre ca.3.⁊ ex ꝓphe=
tia aggei ⁊ zacharie ⁊ verisimile ē ꝙ ita erat de ce
teris sequētib⁹ quos noiat ꝙ oēs erāt reges mo
do p̄dicto scꝫ i regno iudeoꝝ iure hereditario suc
cedentes vt consequenter dicamus ꝙ ioseph ob
hoc nominetur ibideꝫ quia sibi debebatur ꝑ eius
vxorem saltē ad tēpus gubernaculū siue regni il=
lius vt in questiōe de hoc i illo ca.euāgeliste mat.
alias si deus donauerit plenius ostēdetur hoc tū
nō impugnat supra positū fundamētū quod intel
lexi vt dixi de regno siue de regia dignitate excer=
cita scꝫ de actuali regimīe non de iure solo ad re=
gnum secundū legē diuinā que nō dubiū continet
legem nature scꝫ ꝙ ꝓximior homini tn carnali ꝓ=
pagatiōe sibi in tēporali ac carnali hereditate suc
cedet iuxta quē modū dixi xp̄ꝫ vocatū regē ibi vbi
est qui natus est rex iudeoꝝ ⁊ ibi cū pylato queren
ti Tu es rex iudeoꝝ xp̄s respondit tu dicis mat.
27. Et ob hoc dictū potest intelligi ab angelo ma
tri xp̄i de ipso ⁊ dabit illi dn̄s deus sedē dauid pa
tris eius ⁊ regnabit in domo ⁊c.luce primo ⁊ illō
ysaie nono sup solium dauid ⁊ sup regnū eius se=
debit et illud 23. Jeremie suscitabo dauid germen
iustum ⁊ regnabit rex ⁊ sapiēs erit ⁊ illud luce 9.
benedictus rex q̄ venit in noīe dn̄i ⁊ illud io.12.be
nedictus q̄ venit in noīe dn̄i rex israel Et michee.
5.ex te em̄ exiet dux q̄ regat populū meuꝫ israel et
multa similia ꝓpterea dicta accipere possumus ꝙ
xp̄s iure successionis carnalis rex iudaici populi
esse debebat ⁊ actu regimen in tēporalibus nūq̄
in eos sed in spiritualibus solū excercuit. Ca. 17.

nota ibi quomō xp̄s potuit succedere i regno iudeorū ex lege data deuteron.17.

Johānes quoad secundū
fundamētū videt michi ꝙ sit satis so
lutū de iherusalē ⁊ de syon quia ihe=
rusalē tpe abrahe salē vocabatur cu
ius melchisedech rex erat sicut dicit
gen̄s.14.cōsequēter tpe diuisionis terre cananeo
rū populo hebreoꝝ rebus vocabat sicut apparet
Jeremie.18.⁊ tunc etiā vocabat iherusalem sicut
ibidem dicitur ex quo igit inter ista noia iherusalē
syon ⁊ noia gētis illius scꝫ iudeos hebreos israel
Jacob iuda ⁊ similia nulla est cōueniētia quo ad

vn̄ sūpserūt originē hec noia iherusalē syon israel ⁊c.

sensum carnalem ita vt ista noia iherusalē syō sen
sum vnū ab aliquo illoꝝ acceperēt videt cōsequi
ꝙ hec noia sensum ⁊ originē sumpserūt a cōditio=
nibus populi iudeoꝝ scꝫ ab ipsoꝝ virtutibus ⁊ sic
ita rationabiliter possunt cōuenire alteri populo
sicut illi dum tn̄ sensus ⁊ ratio istoꝝ nominū obser
uetur in isto de israel vero nō michi ita videt quia
q̄uis quo ad sensum siue sensus a te supra exposi
tos sic posset alteri populo cōuenire nec iste tn̄ vi=
detur p̄cipuus sensus esse carnalis scꝫ rōne parē
tis carnalis q̄ israel fuerat appellat⁹ vnde hic po
pulus frequēter filij israel appellatur ab israel pa
tre scꝫ carnali ⁊ videt ꝙ hec sit principalis nomi=
nis huius ⁊ sui sensus origo iuxta quē sensum nō
videt ꝙ posset ecclesie cōuenire siue cōgregatiōi
iustoꝝ. Ricardus Attēde ꝙ xp̄s noster mater xp̄i
et apostoli xp̄i ⁊ oēs eius discipuli q̄ erant cū ipso
et plurimi ꝑ xp̄m ⁊ apostolos eius ad xp̄m cōuer
si tēpore p̄dicatiōis ipsius ⁊ suoꝝ apostoloꝝ i ter
ra illa quā terrā ꝓmissionis vocamus fuerant s̄m
carnis originē de iudeis vnde actuū.22. paulo ve
niente iherosolimā fratres dixerunt vides frater
quot milia sunt in iudeis q̄ crediderūt i deo ⁊ oēs
emulatores sunt legis ⁊ sic constat ꝙ ecclesia xp̄i
congregata ex oībus gentibus p̄cipalit fuit de
iudeis ymmo de iherusalē quoꝝ plurimi scꝫ petr⁹
Jacobus ⁊ alij nō solū sp̄uali iustificatione sed ēt
carnali ꝓpagatione multū auxerūt istā p̄mitiuam
xp̄i ecclesiam vt ex hac rōne ēt si alia nō esset tota
ecclesia xp̄i aut vt loquar iudeis cōformiter tota
cōgregatio iustoꝝ noia carnalia sicut ēt hec noia
syon iherusalē rōne partis sue principalioꝝ a p̄n
cipatio ⁊ rōe ꝯtinuatiōis illius partis ꝑ successio
nē carnalē rōnabiliter sibi poterit vēdicare vt ec
clesia ꝓprie ⁊ cōgrue dicatur israel Jacob iuda ⁊
syon ⁊ iherusalē cū hec noia accipiūtur ꝓ populo
verūtamē ne p̄missum fundamentū ex alia pte mu
tet huius nois israel primā originem inquiramus
ecce em̄ gen̄.32.qō q̄rimus inueniemus vbi sic di=
citur de iacob trāsductis q: oībus q̄ ad eū ptine=
bant remāsit solus ⁊ ecce vir luctabat cū eo vsq;
mane q̄ cū videret ꝙ eū superare nō posset tetigit
neruū femoris eius ⁊ statim emarcuit ⁊ dixitq; ad
eū dimitte me iā ascēdit aurora Respōdit non di=
mittā te nisi benedixeris michi ait ergo qō nomen
est tibi rn̄dit aūt ille iacob nequaq̄ inqt iacob vo=
cabit nomē tuū sed israel q̄m si ꝯ deū fortis fuisti q̄
tomagis ꝯ hoies p̄ualebis.⁊ p⁹ vocauit nomē lo
ci hui⁹ phanuel dicēs vidi dn̄ꝫ facie ad faciē ⁊ sal
ua fctā est aīa mea ꝯ̄ir.35.ca.legit sic apparuit āt
iterū dn̄s iacob p⁹ q̄ reuers⁹ est de mesopotamia
syrie bn̄dixitq; ei dicēs nō vocaberis vltra iacob sꝫ
israel vocabit nomē tuū ⁊ appellauit eū israel dixit
q̄ ei ego dn̄s oīpotēs cresce ⁊ multiplicare gētes
et ppl'i nationū exiēt ex te reges de lūbis tuis egre
dient vides nois hui⁹ originē.s.ꝙ ex sensu nois no
mē sibi ipōit nō tn̄ ꝯ accepit sensū ex ipōe sicut est
in noīb⁹ nr̄is vbi noia q: nobis ad significādū ipo
nūt sensū ⁊ significatū accipiūt itē vides ꝙ noiatō
illa ꝑ bn̄dictiōe ꝯfert bn̄dixitq; ei dicēs nō voca
beris vltra iacob sꝫ israel vocabit nom̄ tuū qō nō es
set rōne nudi nois sꝫ rōe sens⁹ ipsi⁹ vn̄.ca.28.c⁹ si
bi fiebat ꝓmissio dr̄ bn̄dicet i te nec i ꝓmissiōe abra
he nec ysaac ē mō hoc fetm̄ ob aliō nō ē nisi q: bn̄
dicēdi i seie.s.i xp̄o erāt ei⁹ nom̄ hituri ⁊ sēsū ipi⁹
itē vides ꝙ nom̄ ipꝫ ē cōe n̄ ꝓp̄ū ex quo sēsus rōe

nota quōto tū pōt denominari a pte p̄ncipaliori

origo hui⁹ nois israel.

cuius imponitur est cōis. Quis enim hoc nomē ra
tione impositionis eius ipsi iacob per angelum
facte quasi singulariter ꝛ appropriate designauit
illā personā. tamen illa significatio singularis siue
propria posterior erat ipsius noīs ꝙ erat alia cō-
munis prehabita ideo precedens q̄ cōmunis est
eius sensus principalis esse conuincietur. Ex qui-
bus clare cōuincitur ꝙ rōne traductionis carna-
lis nullatenus potest hoc nomē cōpetere succes-
soribus nisi traductio carnalis faceret sensum no
minis cōpetere successori quod natura ꝓpagatio
nis nō habet a tēpore peccati primi parētis Nō-
men enim cōem habens sensum nulli cōpetit nisi
ratione senses ipsius sicut vides in omnibus nul
us enim de nouo dicitur iustus nisi habeat virtu
em iusticie nec diues nisi habeat diuitias nec hō
nisi habeat rationalē animā et corpus sic nullus
debet dici israel nisi fuerit apud deū dilectus vn-
de ysaie.48.dicitur. Audite hec domus iacob q̄
Iudei false vsurpauerūt nomē israel
vocamini nomie israel ꝛ de aquis iuda existis vbi
aperte affirmat eos filios iude nō aūt filios israel
eos appellat quia mali erant sicut cōsequēter ibi
describitur ꝛ ideo illud nomē false vsurpauerunt
sibi vnde dicit eis q̄ vocamini nomie israel Si au
tem iudei aut quis alij nobis dixerint ꝙ israel fa
cta impositione angeli fiebat ipsi iacob tanꝙ no-
men ꝓprium magis ex hoc illud quod intendim⁹
roboratur q: nomē ꝓprium parentis vigore ꝓpa-
gationis carnalis nunꝙ descendit in filiuz nunꝙ
enim filius hominis iohannes vocatur nec filius
guilhelmi guilhelmus vocatur paterna origine
nisi nomē illud ita ꝓli imponatur vt patri igitur
ꝓpter parentez illū nullatenus poterunt iudei aut
aut alij ꝓprie israel appellari Quis filij israel ob
hoc rōnabiliter dici possent vides igit fundamētū
ꝑscriptū planius ꝟitatē hēre de hoc noīe israel ꝙ
de hijs noībus iherusalē syon quoꝝ nobis nō ita
clare pꝫ origo ideo vides ꝙ iudei nisi eēnt iusti ab
hoc noīe israel penitus alieni ꝛ similiter ꝑ supius
dictā rōnē ab hijs noibus iherusalē ꝛ syon q̄ non
cōpetūt ꝓprie nisi ecclesie militāti aut triūphāti.s.
celesti aut mēbris earū iuxta supra dictā satis soli
obiectū cōtra tertiū fūdamētū supra positū
dam rationē q: ipsoꝝ sensus ꝓprie alteri omnino
non conuenit.

Cap.18.

Iohānes tertiū etiā fūdamētū
michi satis solidū videretur nisi ꝙ videt sequi ex
ipso ꝙ ꝓmissiones ꝛ ꝑnūciationes facte de messia
hanc habeant implicitū cōditionē ꝛ ita nō videt
ꝙ ea q̄ tu ad ꝓbandū eum venisse supius posuisti
Absolutā cōtineāt veritatē sed cōditionatā si po-
pulus in iusticia ꝑmaneret quā cōditionē constat
in populo nō fuisse sicut tu videris immunere ꝛ ve
rum est ꝛ ob hoc nō euenerūt alia ipsis ꝓmissa.
Ricardus nō satis sollicite intellexisti supra posi-
tum fundamentū Nō enī illud posui nisi de cōmo
do siue de bonis ꝓmissis populo aut regibus q̄
deus erat daturus eis ꝓpter cōtinuationē merito
rum sꝫ de hijs vere q̄ deus erat facturus nō ꝓpt
eoꝝ merita sed potius cōtra merita eoꝝ ꝛ de sua
mera gratia scꝫ de ꝓmissione xp̄i ꝓmissi et hijs q̄
contingebant eius aduentū nō dixi cōditionē de-
bere intelligi supradictā q: ꝛ cōtra iudeoꝝ merita
ipse venit ꝛ ꝑcipue ꝓpter alias gētes saluādas si
cut forma ꝓmissionis ostendit dicitur enim bene-
dicentur in semine tuo oēs gētes terre ꝛ alibi om
nes tribus terre geñ.26.ꝛ.28.ꝛ ideo supradictum
fundamentū nō cōcernit messie aduentū tu ergo
caute in suis locis cū oportet distinguere q̄d ad ꝓ
missionē siue prenūciationē absolutā ꝛ q̄d ad con
ditionatā debeat ꝑtinere ꝛc.

Cap.19.

hic ponunt solutiones obiectionū ꝑus pōitaꝝ

Iohannes ero satis intētus per
ge quovadis Ricardus ꝑ ista tria fundamenta q̄
negari non possunt puto plane ostēdere q̄ supius
postulasti ex isto enī tertio fundamēto cōsequit ꝙ
licet xp̄s noster fuit messias ꝓmissus tñ nō sequit
ad hoc vt ꝓmissa bona de regno de dd rege ac pa
store ꝓmisso de cōtinuatiōe sacerdotij de multitu-
dine pacis in eius aduētu de habitatiōe ꝑpetua
et de ceteris q̄ tu in auctoritatib⁹ numerasti in ip-
sius aduētu fuerint iudeis collata Cōstat enim ꝙ
tunc nō tenuerūt viā iusticie hoc em̄ cōstat ex effe
ctu scꝫ q: tunc herodes ascalonita qui alienigena
erat sup eos regnabat ꝛ ita a semine dd regnū trā
sierat cōtra ꝓmissiōes eis datas si sui in iusticia ꝑ
manerēt sic ꝑ me supius est ostensum habes ergo
ex isto vnico fundamēto ꝙ sensum quē ꝓ litterali
in supioribus auctoritatibus posuisti esse littera-
lem credere nō tenemur ymmo fateri cōpellimur
aliū esse sensum litteralē scꝫ illū quo hec sub cōdi-
tione ipsis ꝑ aduentū aut in aduentu messie vel in
reductione captiuitatis babylonice designātur eē
vētura q̄ ꝓpter eoꝝ nequitiā ac cordis duriciē nū
ꝙ in ꝑpetuū sunt vētura q: lapsum est tēpus quo
venire debebāt sicut luce clarius stati apparebit
scꝫ tēpus restitutionis captiuitatis babylonice q̄
incepit a primo anno cyri regis psaꝝ sicut pꝫ in fi-
ne parali. ꝛ in fine libri esdre ꝛ finitū fuit in vasta-
cione ciuitatis iherusalē ꝛ captiuitate iudeoꝝ fa-
cta ꝑ titū ꝛ vespasianū imperatores scꝫ ꝑ. 42. an-
nos p⁹ mortē xp̄i nostri ꝛ fluxerūt i illa restitutio
ne media inter has duas captiuitates gñales an
ni plures ꝙ sexcēti Constat aūt illas ꝓmissiones
quas de libro ieremie posuisti fuisse factas iudeis
pro hoc tēpore si sui libri ꝓcessum inspexeris ecce
enim ca.29.sui libri dicitur ꝙ ieremias post capti
uitatem inchoatā in ꝑsona ioachin matris eius ꝛ
sue familie regēte in iherusalē sedechia misit epi-
captiuitas babylonis durauit 70 annis.
stolam ad illos captiuos in babylonē hortans vt
edificarēt ibi ꝛ plantarēt vineas ꝛ orarēt ꝓ pace
regis babylonis q: ꝑ septuagita ānos ibi fuerūt
retinēdi ꝛ ꝯpletis.70.annis visitādi ꝛ reducēdi in
iudeam ꝛ ibi voce domini redarguit semeyaz nee
lamitam quia regi sedechie ꝛ populo mendaci-
ter prenunciabat quia illa captiuitas esset celeri-
ter finienda vnde ca.30.cōsequenter prenūciatur
illa reductio captiuitatis illius ꝛ grauitas pecca
torum propter que debuit tanto tempore durare
et inter verba prenunciationis illius reductionis
captiuitatis babylonice ego autem nichil ibi de
messia dictū, estimo sed de dauid rege futuro si po
pulus in iusticia remansisset post reuersionem sci-
licet ꝙ nescio an erat impletum quia iudei mul-
tos reges habuerunt ꝛ duces ante vel saltē post
tempora machabeorum de quo nulla fit men-
tio in nostra scriptura. Si autem impletum non
fuit frustra expectatur implendum sicut illud ibi-
dem promissum iudeis eo tempore et in eadem
serie et non dominabuntur ei amplius alieni

Constat nūꝙ impletū aut implendū cum constat
illud fuisse prenunciatū pro tēpore illius reductio
nis si enim tunc fuisset impletū non dñabuntur ei
amplius alieni in presenti sub seruitute nō essent si
cut ad oculuz cernimus eos esse Quis hoc ꝛ alia
similia ꝛ alia rationabiliter possunt intelligi sicut
infra patebit.

Cap.20.

Item de tempore reductionis
predicte captiuitatis babylonice loquitur conse-
quenter ista ꝓphetia ca.31. sicut negari nō potest
inspicienti litteram ꝛ aliqua de messia sicut illud.
Creauit dñs nouum sup terrā mulier circūdabit
virum ꝛ consequēter de datione legis noue sicut
supra tractaui ꝛ cōgrue q: tēpore istius restitutio
xp̄s venit i qnta etate mundi.
nis ipse venit. scꝫ in illa quinta mundi etate ꝛ ideo
cōsequenter a ꝓphetis ꝓphetat eius aduētus qm̄
ipsi prenunciant de restitutione captiuitatis illius
babylonice ꝛ tunc ibi consequēter ꝑnunciant edi
ficationem ciuitatis iherusalez vltra normā ꝛ edi
ficabitur ciuitas a dño ꝛc. quod dicunt aliqui ad
litteram sub neennia esse impletū quod vero sequi
tur ꝛ nō euelletur ꝛc. constat nunꝙ fuisse impletū
de illa ciuitate ꝛ nūꝙ eē implēdū q: destructa erat
per titum ꝛ vespasianū ꝛ merito q: nō mansit con
ditio ꝑscita in populo nec tamē cōtra nos est nec
pro iudeis de futuro messie aduentu Et si illud de
reedificatione ciuitatis vltra normā ꝛc. totum ad
litteram accipiamus adhuc futurū quod ꝓbabile
videtur q: apoc.11.dicitur de enoch et helia sicut
nos intelligimus de duobus testib⁹ quos mittet
in finem seculi ad ꝓphetandū ꝛ predicandū q: cor
pora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magne
que vocatur spiritualiter zodoma ꝛ egyptus vbi
dñs eoꝝ crucifixus est. vnde cum dñs fuerit cruci
fixus extra portaz sicut dicit apostolus ad hebre.
vltimo cōsequit ꝙ ciuitas illa q̄ est ibi futura ma-
gna vt dicitur hic exibit vltra normā scꝫ antiꝙ ex
quo platee eius erūt vbi dñs crucifixus est vt hec
dicitur sed attendant iudei ꝙ nō prenūciatur hic
ciuitas edificāda ꝓpter aduentū messie sed simpli
citer prenūciatur ibi ante similiter nec prenunciat
edificanda iudeis nec etiam a iudeis sed dño ideo
nichil facit ꝓ eis aut contra nos et sic illud quod
sequitur nō euelletur vsꝙ in sempiternū tam a iu-
deis ꝙ a nobis intelligendū est aut vsꝙ in finē se
culi aut nō hostium incursu ꝛ sic est verū. verū nō
videt sanctis multis illud intelligi de ciuitate ter-
rena sed de spirituali quia additur nō euellet ꝛ nō
destruetur vltra in sempiternū hoc enim ad litterā
non potest de aliqua ciuitate terrena vt eis videt
iuxta sensum primariū huius termini sempiternuz
quia si hoc futurū sit tūc circa finē seculi erit. ꝛ ita
paruo tēpore stabit hec ciuitas vnde de ea nō di-
ceret scriptura nō euelletur ꝛ nō destruetur vsꝙ i
sempiternū q: tunc foret destruenda in primo vt
eis videtur Que vero harū expositionū sit littera
lis prudens doctor diiudicet michi vero videt ꝙ
ꝑma expositio approbat lrālis ꝛ nō secunda
prima secundā vero nullo modo crederem littera
lem. illud aut de zacharia.6. frustra nobis obicis
ꝓ iudeis qm̄ ihesus noster ad litterā ꝑ suos apo-
stolos ꝛ discipulos nō solū vnū templū sed innu-
merabilia edificauit licet templū illud verius ad
sensum ꝓphete vt puto posset spirituale intelligi si
cut ecclesia eius congregatio fideliū appellat ibi
laus est in ecclesia sanctoꝝ. Et ibi in ps.7. dñs in
templo sancto suo dñs in celo sedes eius et ibi et
28. ꝛ in templo eius oēs dicent gloriā sic etiā ysa.
nota de tēplo spūali.
ca.45. legitur de ciuitate edificanda scꝫ spirituali
de hominibus perfectis cū dicit ego suscitaui euz
ad iusticiā ꝛ oēs vias eius dirigaz ipse edificauit
ciuitatem meā ꝛ captiuitatē meā dimittet nō in ꝑ
cio neꝙ in numeribus dicit dñs exercituuz sicut
cōsequētia verba ostendūt sequit enim immediate
hec dicit dñs labor egypti ꝛ negociatio ethiopie
et sabaym viri sublimes ad te transibunt ꝛ tui erūt
post te ambulabūt ecce declaratio illi⁹ edificij ci-
uitatis per messiaz qualis est scꝫ ꝙ tam egyptij ꝙ
ethiopes ac viri sabaym sublimes post eū ambula
bunt ꝛ ad eum transibunt ꝛ sui erūt vnde videtur
vnum ꝛ idē esse ꝙ vnus ꝓpheta dicit scꝫ ꝙ edifica
bit templū ꝛ ꝙ alius dicit scꝫ ꝙ edeficabit ciuita-
tem. Item ꝓ tēpore istius reductionis babyloni-
de cōfirmatione reductionis babylonice
ce captiuitatis cōsequenter ca.32. ad cōfirmandū
prenunciationem sed dñs ꝑcepit ꝓphete vt emeret
agrum patruelis sui in villa sue originis scꝫ ana-
thoth vt populus videns ꝓphetam sub spe redu-
ctionis captiuitatis agrū curare illam reductio-
nem fiducialius expectaret ꝛ sic ꝓphetat illā redu
ctionem seu redicionē diffuse in alio ca. scꝫ ca. 33.
et addit quod tu superius adiecisti primo de Iere
mia germinare faciam dauid germen iustum ꝛc. ꝛ
non interibit vir ꝛc. quod vltimū q: ꝓ illo tempo-
re reductionis constat ꝓmissum ꝛ non est impletū
oportet subscriptam conditionē intelligi ꝛ sic fru-
stra expectatur implemdum.

Cap.21.

Nunc autem volo vt dili
genter attendas hoc ꝛ in oībus di-
ctis similibus ꝓphetarū vt ēt supra
te monui scꝫ prima pars huius pre
nunciationis q: cōcernit merā gra-
tiam dei nō meritū populi sed potius eius pecca-
tum ꝛ eius demeritū sicut dicit. Eze.36. Nō ꝓpter
vos ego facio domū israel sed ꝓpter nomē sanctū
meū qd pollutū est inter gētes qd poluistis in me-
dio eoꝝ intelligēdū est absolute ꝙ aūt ꝯñr ꝑnū
ciet cōcernēs meritū ꝛ ꝑseuerētiā populi in via iu
sticie accipiendum est sub cōdiciōe ꝑscripta Et si
hoc attēte cōsideres in dictis similib⁹ pauciores
patieris augustias sic intellige in pria auctorita-
te quā de Eze. supius obiecisti scꝫ ꝙ illud qd con
cernit messiā absolute debꝫ intelligi residuū autez
nō sequit vmꝙ esse iplendū ꝓpter defectū cōdicio
nis ꝑscripte sicut ibi Eze.34. saluabo gregē meū
intellige absolute eē iplendū ꝛ fuit iplendū tpe re
ductionis captiuitatis babylonice in qua iste ꝓ-
pheta ꝓphetabat ꝙ aūt sequit in mediate ꝛ nō erit
vltra in rapinā q̄a cōcernit ꝑseuerātiā populi i bo
no sub ista ista cōdiciōe itellige ꝛ te oportet iuxta
fundamentū tertiū supra ꝓbatū pōt tñ aliter acci
pi rōnabiliter sicut patebit i sequēti capitulo ego
aūt ꝑ dd nec hic nec i alijs a te sup̄ positis messiā
ꝑ dd itelligi eius semen.
puto itelligi sꝫ semē dd i gñe sibi succedēs nec re-
cte affirmas ex autoritate.34.c.eze. ꝙ bona ibi ꝑ
nūciata pplō iudeoꝝ sint eis ꝓphāta futura ꝓpt ꝑ
sentiā dd pastoꝝ eoꝝ ꝛ ꝑncipis āt ꝓpt ꝑsitiā ger-
mis noīati hoc eī nō ibi inuit sꝫ hec bñficia ꝑnoīa
ta ꝑnūciati dd ꝑncipis ꝛ aduētus sui germinis.s.
messie sicut ꝛ alia ibidem ꝑnunciantur eis futura

Que si intelligas iuxta Tertium fundamentũ su
prapositum nõ obuiat hijs que de preterito aduē
tu messie probaui Nec etiam illud quod de zacha
ria adduxisti facit contra ꝓpositum meũ siue scri
ptura vocet dauid messiam siue non sed semen eiꝰ
sibi succedens vt dixi quia sicut nec alius rex sic
nec messias quem iudei fuerant occisuri vt patuit
fuit eoꝝ rex terrenus imperpetuum vt intelligere
videbaris sed hec omnia iuxta tertiũ fundamen
tum intelligas fuisse implenda in reductione ca
ptiuitatis babilonice de qua cõstat ꝙ ibi ⁊ ꝑ tria
capitula precedentia ꝓpheta preloquitur Ita ꝙ
regnum iudeorum ex tunc vsq; in finem seculi per
stitisset si populus perseuerasset in bono modo ve
ro q; constat contrarium frustra expectat' implen
da illud aũt quod de 3.ca.osee posuisti nichil om
nino pertinet ad messiam nec tu etiam hoc ꝓbasti
vnde nec est contra nos nec pro iudeis nec etiam
pro nobis potest aũt intelligi de captiuitate baby
lonica ⁊ reductione ab illa ⁊ sic per dauid intelli
gere oportet regē de suo semine q; ꝓnunciatur in
reuersione quererent eum ꝙ si non sit impletũ tũc
iuxta hoc Tertiũ fundamentũ frustra expectatur
implendum nec obstat verbum illud in nouissimis

Frustra iudei expectāt eoꝝ liberationem.

dierum quia dies nouissima vltima vocatur etas
mundi sicut petrus allegat actuum.2.⁊ potest ta
men intelligi de liberatione iudeorum ab hac mise
ria ⁊ errore in quibus sunt modo v per helyam ꝓ
phetam fiet in fine seculi sicut eis ꝓmittitur mala.
tertio in fine vt supra posuisti hoc inter obiectus.
Et iohel.3.in principio vbi dicit ꝙ in diebus illis
et in tempore illo. Cum conuertā captiuitatem iu
da ⁊ iherusalem congregabo omnes ⁊ deducam
eos in valle iosaphat ⁊ disceptabo ibi cũ eis ⁊c.
Tunc enim sicut dicit apostolus paulus omnis is
rael fiet saluus ad ro.xi.⁊ allegat scripturā ysaie
ad hoc q̄tum michi videtur cap.59.in fine quā tu
hic superius posuisti Et eze.capitulo.34.sui libri
de restitutione iudeoꝝ tũc futura loqui videtur et
de interfectione gog ⁊ magog in terra israel ꝑ po
pulum israel ⁊ saluator dicit mat.17.helias autem
venturus est ⁊ restituet omnia dicens Nec obstat
verbum in nouissimis dierum quia dies nouissima
in scriptura aliquādo appellatur vltima etas mũ

Nouissima dies aliquā capit' ꝑ vltima etate.

di sicut patet actuum secundo vbi petrus allegat
iohelem dicens Non enim sicut vos estimatis hij
ebrij sunt cum sit hora diei tertia sed hoc est quod
dictum est per prophetam iohelis. Et erit in nouis
simis diebus dicit dominus Effundam de spiritu
meo super omnem carnem ⁊ prophetabũt filij no
stri ⁊c. vbi tempus christi ⁊ apostolorum appellat
dies nouissimos scilicet etatem mundi nouissimā
ymmo scriptura indistincte tempora futura remo
ta appellat dies nouissimos scilicet etatem mũdi
nouissimam sicut gen. 44.dicitur congregamini
vt annunciem vobis que ventura sunt in diebus
nouissimis cum tamen prenunciet habitationes
tribuum in terra promissionis dudum preteritas
et multa alia sicut patet litteram intuenti que con
stat impleta nec sic contra nos aliud operatur si
ue tunc sint habituri regem nomine dauid siue nõ
cum hec non promittantur eis per messie aduen
tum.

Cap.22.

Rñsio ad alios obiectꝰ

IUxta illud fundamētũ
illud ysaie.52.ca.si acciperis non ob
uiat nobis quia quod ꝓmittit' nobis
ablatio calicis saporis ⁊ indignatio
nis dei scz punitionis constat absolu
te impletũ q; calicē illum indignatiõis dei.scz pu
nitionis penā captiuitatis appellat ⁊ destructio
nis ciuitatis aut dissipationis populi quē calicem
amouit in reductione a captiuitate cetera vero
ꝓpter nõ existentiam conditionis meriti non sunt
continuata vsq; in pñs si intelligantur ꝑ modũ ꝓ
nunciationis aut ꝓmissionis sed potius ꝑ modũ
consilij aut precepti Illud insuper ⁊ quod sequit'
nõ addijciet vltra vt ptranseat per te incircũcisus
et immundus ⁊ alia similia q̄ tu superius obiecisti
non important ꝑpetuitatē s; rationabiliter viden
tur intelligi sicut aliqñ ille pene apud iudeos ca
ptiuos designant non vt nũq; postea reinciperētur
in eis sicut solemus de hoīe liberādo a carcere di
cere nõ eris amplius i carcere nec vltra eris sub
custodia illius q̄uis forsitan post liberationē ip
sius ꝓpter nouum futurũ delictũ recarcerandus
fuerit iterato sicut dicitur zacha.11.Ego non par
cā vltra sup habitātes terrā dicit dñs quod dictũ
est ꝑ tēpore nõ ꝑ semp. Cũ nunq; ita misericordi
ter egerit dñs cum habitantibus terram q̄ fecerit
post hoc dictũ sicut dicitur 4.regũ.6.non venerũt
vltra latrones syrie in terrā israel qđ nõ habuerit

nota de dictis scripture sacre hñtibus ꝑitatem ad tp̄s

veritatē nisi ad tēpus vnde sic cõgrue intelligunt'
illud de iherusalē qđ supra exposui.30.ca. ⁊ expo
sui illud ca.19.et illud eze.33.ca.quod exposui ca.
tunc ꝓximo ⁊ similiter illud ysaie ca.2.nõ excerce
bitur vltra ad preliũ ⁊ de 4.ca.libri michee quod
ca.4.posuisti ita ꝙ talia dicta nichil ꝓbant ꝓ eis
nec aliud de ꝓbationibus nostris infirmant. Illđ
autē qđ de terrenis posuisti iuxta illud fundamen
tum nõ arguit aduentũ messie futurũ quia ꝙ iudei
sunt in transmigratione in presenti est q; nõ extat
prescripta conditio de eoꝝ cõtinua iusticia quod
effectus ipse ostendit ⁊ ipsi fatentur. Et illud ysaie
49.ca.dedi te in lucē gentiũ ⁊c. ⁊ dicit syon nõ de
relinquit me dñs ⁊c.ad litterā est impletũ de redu
ctione captiuitatis babylonice quia sub esdra et
neemia consta. muros syon esse constructos sicut
neemie.6.⁊.7. In aduentu aũt xp̄i nostri postmo
dum ibi fuit opulentia ⁊ habundantia populi ⁊ tē
pore natiuitatis sue venerunt ad adorādũ ibi tres
reges magoꝝ ⁊ post passionē xp̄i ad ibi ad adorā
dum dñm non dubiũ cũ multis conuersis ad xp̄m
de iudeis ⁊ gentibus q̄ fratres iudeorum vocant'
reges ⁊ regine innumerabiles accesserũt postq̄
dominus signũ suum ad populos exultauit vt vbi
dicitur.s.signũ crucis fecerat per suos apostolos
et exaltauit ⁊ ibi dicitur predicari ⁊ cõmendari in
gentibus sitq; totum ad litteram est impletũ illud
ergo quod capitulo.49.dicitur dedi te in lucē gē
tiũ Et dicit syon dereliquit me dñs ⁊c. soluit' per
Tertium fundamentum prenunciat enim ista pro
tempore reductionis captiuitatis babylonice q;
dicit ca.precedente Egredimini de babylone fu
gite a caldis ⁊ consequenter interpositis multis
de messia subdit hec que posuisti que si in illa redu
ctione nā fuerant ad impleta frustra expectantur
implenda.

Cap.23.

ad idē sicut i p̄cedētibꝰ capitulis

SIcut iuxta Tertiũ funda
mentum premissa intelligis sit iuxta se
cundum fundamētum alia plura debes
accipere illud primũ de.9.ca.ysaie est supra discus
sum in declaratione primi fundamenti quod po
sui. Illud autē ca.33.a te positum respice syon ⁊c.
Intelligere debes iuxta secundum fundamentum
supra positũ qm nõ ē dictũ de ciuitate terrēa terre
ne ciuitati non conuenit quod nequaq; transferri
potest cum possit deleri nec etiam ꝙ non auferent'
claui eius in sempiternum ⁊ omnes funiculi eius
non rumpētur quia omnis ciuitas terrena nõ du
bium in finali iudicio s; nõ ante destruetur. Itē ci
uitati iherusalem terrene si foret tante glorie non
competeret ꝙ esset locus fluuioꝝ sed staret in sic
co hic autē sequitur de ea īmediate locus fluuioꝝ
riui latissimi ⁊ patentes ꝙ de riuilis gratie spiri
tualis oportet accipere cum corporalibus omni
no non congruat. Igitur ex circunstantia littere
ad sensum carnalem iudeoꝝ non impleuit sed illũ
sensum vt vides expellit eleganter autem accipit'
totum de congregatione iustoꝝ.s.spirituali regno
messie vnde pro causa predictoꝝ sequitur dominꝰ
enim iudex noster dñs legifer noster dñs rex no
ster ipse veniet ⁊ saluabit nos hoc regnum messie
siue hec ciuitas iherusalem messie est intransferi
bilis licet enim aliqui de ea verti ⁊ transferri po
tuerunt tota est tamen semper permanens in loco
et a loco immobilis ⁊ ideo virtutes eius siue pre
lati eius sancti sunt ⁊ claui ⁊ funiculi nec rumpen
tur nec auferentur quia solus deus eam regit ⁊ iu
dicat ⁊ ei dat legem quā sequitur et constat ꝙ hec
ciuitas est multũ opulenta donis spiritualibus si
ue aũt hec dicta intelligantur pro tempore gratie
huius ciuitatis messie siue pro tempore glorie eiꝰ
non refert quo ad presens negocium Ex quo cõ
stat ꝙ sensus litteralis huius dicti carnalis eē nõ
potest sed ex circunstantia littere spiritualis etiam
conuincitur volo tamen ꝙ caute talia dicta ꝓphe
tarum intelligas quia in eadem serie aliquādo fit
sermo de hac ciuitate iherusalem spirituali pro tē
pore sue milicie super terram ⁊ miscētur aliqua de
eius statu in gloria post finale iudicium aut in iu
dicio finali sicut infra patebit ꝙ rationabiliter fie
ri potest ex quo omnia eandem rem concernunt q̄
sibi inuicem in ipsa succedunt sicut in ꝓphetijs a
liquando fit sermo de primo aduentu regis ipsius
scz.messie ⁊ miscentur aliqua de 2.eius aduētu ad
finale iudiciũ Caute igitur ex circunstantijs quat
tuor ista distingue sicut illud quod posuisti de .35.
ca.ysaie dñs ipse veniet ⁊c.dictũ eē vr̄ de p̄rio eiꝰ
aduētu ⁊ qđ tu stati subiũxisti ⁊ ambulabũt q̄ libe
rati fuerit ⁊c.cõgrue accipit' iplendũ i.2.aduentu
ita vt p̄mo ex xp̄i aduētu ostendat' ecclesie iusticia
quo ad sua mēbra ⁊ eius redēptio ⁊ p̄ñr glorifica
tio finalis ipsius possunt etiam intelligi ꝓ tp̄e grē
satis cõgrue melius tñ p̄rio mõ nullo aũt mõ põt
intelligi carnaliter de syon terrena sicut tu intelli
gere videbaris q; in ista leticia sempiterna esse nõ
potest ne c põt stare sine labore in gemitu saltē ꝑ
turiensium ⁊ infantium simile habēs quasi de ver
bo ad verbum capitulo.52. et nunc qui redempti
sunt a domino ⁊c. quod eodem modo intelligere
debes.

Cap.24.

ITem illud ysaie. liiii. iuxta se
cundum fundamentum constat dictum.s. de eccle *Ad idem.*
sia dilatanda ⁊ augenda ex gentibus sicut hic di
citur dilata locum tentorij tui ⁊c.ad dexteram ⁊ ad
leuam penetrabis semen tuum gentes heredita
bit ꝙ aũt non loquitur ibi ꝓpheta de ciuitate ter
rena constat q; ciuitati terrene non conuenit fun
dabo te in saphiris ⁊ ponā iaspidem propugna
la. Item in fine causa declaratur ad q̄ totus ser
mo dirigitur dicitur hec est hereditas seruoꝝ dei
et iusticia eorum apud me dicit dñs vnde patet ꝙ
omnia dicuntur generaliter aut de congregatio
ne seruorum dei non de antiqua ciuitate terrena
aut de gente iudeorum precipue. hec etiam con
stat ex hoc ꝙ appellat eam ad quā loquitur vxorē
ab adolescentia abiectā quod non conuenit syna
goge que tēpore adolescētie sue floruit sed mag[is]
conuenit ecclesie gentium aut ecclesie ratione gē
tium conuersarum in quibus erat abiecta quādo
floruit in iudeis q; tũc pauci fideles siue iusti erāt
in gentibus. Item illud prius lauda sterilis q̄ nõ
paris decanta laudem ⁊ hymnũ que nõ pariebas
qm multi filij deserte magis q̄ eius que habebat
virum synagoge iudeorum conuenire non potuit
quia ipsa ante fuerat in pariendo fecunda ⁊ virũ
habebat sicut frequenter dominus se dicit huius
populi virũ ⁊ sponsum ieremie 3. Conuertimini in
q̄t filij reuertētes dicit dñs q; ego vir osee 2. dicit'
spõsabo te michi in eternũ siue in sempiternũ. Itē
si ipsa synagoga intelligeretur ꝑ sterilem ⁊ deser
tam nõ inueniemus q̄ cõgregationē dicemus ha
buisse virum cũ tunc nullam aliam gentē sibi taq;
fidelem sponsam coniunctā habuit de qua in scri
ptura nostra apparet ergo ex quo intelligēdũ est
totum ⁊ sic oportet de ecclesia gentiũ aut sicut a
postolus videtur velle ad galla. 4.de ecclesia su
perna.s.iherusalem q̄ sursum est mater nostra aut
de vltima ecclesia rõe gentiũ conuertendarũ totũ
accipere vnde īmediate in ca.59.clamat ꝓpheta.
Omnes sicientes venite ad aquas ⁊ qui nõ habe
tis argengentũ ꝓperate emite ⁊ comedite adiun
gens de messia Ecce testem populis dedi eum du
cem ac preceptorē gentibus ⁊ loquēs ad eam ad
q̄ in priori capitulo sicut patet in serie littere adiũ
git. Ecce gentes q̄s nesciebas vocas ⁊ gentes q̄
nõ nouerunt ad te current. vnde constat q̄ loquit'
de ecclesia que erat augenda ⁊ multiplicanda in
gentibus per messiam ⁊c.

Cap.25.

Sic illud ca. lx. quod superius
posuisti surge ⁊ illuminare iherusalē ⁊c.iuxta illđ
fundamentũ accipies nõ eñ põt accipi de ciuita
te iherusalem terrena etiam cum populo suo cum
illi conuenire non possit non erit amplius tibi sol
ad ludendum per diem nec splendor lune illumina
bit te sed erit tibi dominus in lucem sempiternam
et deus tuus in gloriam tuam non occidet vltra
sol tuus et luna tua non minuetur quia dominus
erit tibi in lucem sempiternam Nũquid iudei sunt
tam insipidi vt dicant tam preclaram ciuitatem lu
mine solis ꝑ diē ⁊ lumine lune ꝑ noctē oīo carere
aut ꝙ tp̄e glorie sue luna vicissitudinē augmēti ⁊
decremēti nõ sit hitura a sole ēt ꝙ tũc sol iste

nonoccidet ymmo sic essent dicta sibi cōtraria nō
occidet sol tuus ⁊ nō erit tibi sol amplius ad lucē
per diem. Cum semper esset dies si sol nunꝗ̄ occi-
det vt autē clare videas iuxta prescriptum funda
mentum illud debere intelligi ecce sequitur in fine
populus autē tuus omnes iusti imperpetuū here
ditabunt terram germen plantationis mee opus
manus mee ad glorificandum de ista igitur iheru
salem loquitur Cuius populus sunt omnes iusti
non pauci iudei vnde apostolis xp̄i cōpetit quod
sequitur in fine sermonis minimus erit in mille et
paruulus ingentem fortissimā ego dn̄s in tempo-
re eius subito faciā illud Quorum paulus qui vl
timus in vocatione fuerat ⁊ minimuz se appellat
prime ad cor.15. ⁊ ad ephe.3. populū quasi infini-
tum conuertit ⁊ vnusquisqꝫ alior apostolor om-
nes enim christi apostoli simplices multū ⁊ sicut
paruuli gentem fortem cōuerterunt ad fidem xp̄i
patrias peruolando vnde de eis supra hic premi
sit qui sunt hij qui vt nubes volāt ⁊ quasi colum-
be ad fenestras suas eor cursum per gentes no-
mine nubium ⁊ eorum simplicitatē columbe noīe
exprimens etiam vt res esset magis stupenda ⁊ fi
dei firmioris hoc totū quasi subito factū tempore
xp̄i affirmat vnde ad eum.s. messiam retorquens
sermonem dicit in tempore eius subito factā istud
et immediate ipe de se conectit quod tu superius
posuisti de ca.61. Sp̄s dn̄i super me ⁊c. describēs
causam aduentus sui.s. ad medendum contritis
corde ⁊ ad predicandū captiuis indulgentiam et
clausis apertionem que ad consolationē ⁊ redem
ptionem humani generis ⁊ liberationem ab infer
no nostror parentum pertinent ⁊ tunc adiungit a
postolorum officium ibi ⁊ vocabuntur in ea.s. syō
et iherusalem supredicta fortis iusticie plantatio
domini ad glorificandum.s. apostoli ⁊ alij predica
tores sancti per xp̄m in hac iherusalem plātati ad
glorificandum eum per fortitudinē sue iusticie ⁊c.
vnde in fine concludit sic dn̄s deus germinabit iu
sticiam ⁊ laudem coram vniuersis gentibus ꝙ āt
de ciuitate syon aut iherusalem aut eius gente nō
possnit ista itelligi series littere affirmat q̄ loq̄ns
ad eos dicit vos autē sacerdotes dn̄i vocami q̄d
populo iudeorum nō conuenit sed solis paucis le
uitis. Item illud leticia sempiterna erit eis alienū
est a populo ciuitatꝫ terrene ⁊ eius habitatiōe ter
rena. Item dicit germinationē illam de qua loq̄r
fore in gentibus ⁊ in medio populor nō solum in
iherusalem terrena aut syon Item dicit germina-
tionem esse iusticie de qua germinatione loquitur
ergo hic loquitur de edificatione ciuitatū dirupta
rum ⁊ disertar.s. sp̄uali nō corporali q̄ ad iusticiā
non pertinet vnde hec ⁊ alia q̄ ibi dicit ecclesie et
apostolis ⁊ alijs xp̄i discipulis multū pulchre cō-
ueniūt scꝫ ꝙ in terra sua duplicia possidebunt ꝙ le
ticia sempiterna erit eis. vbi beatitudo finalis cor
poris ⁊ aīe eis pmittit.s. in terra viuentiū de qua
terra dicit xp̄m esse abscisum supra ca.58. dixi non
videbo dn̄m in terra viuentiū ipsis etiā cōuenit da
bo opus eor in veritate ⁊ fedus ppetuū feriā eis
⁊c. que sequūtur que hic nullatenus exponēda sus
cepi sed huic negocio sufficiat vt ostendātur hec
dicta non solum posse intelligi aliter q̄ iudei ea in
telligunt. scꝫ ꝙ per modum illum intelligi omnino
non possunt ⁊c.

Cap. 26.

Huic ecclesie.s. iherusalez
conueniūt que in sequēti cplō. prophe-
tantur nō ciuitati terrene vel corpo-
rali q̄ tali ciuitati non cōuenit super
muros tuos iherusalem constitui cu
stodes tota die ac nocte ppetuo nō tacebunt non
est enim super muros alicuius ciuitatis corpora-
lis custodia ppetua sed sup muros ecclesie est cu-
stodia angelor qui nunꝗ̄ in perpetuum a dei lau
de cessabunt siue vocemus muros eius pfectos
siue prelatos siue populos diuersos in quibus et
super quos fundatur ⁊ edificatur ecclesia. Si eni
prescriptum fundamentū secundū aduertas inue
nies omnia dicta in hijs capitulis tribus ex qui-
bus iudei se contra nos eleuant ab eis penitus a
liena nisi quatenus eor aliqui sunt seu erant par-
tes ecclesie xp̄i cuius edificatio ⁊ dignitas regia
et gloria ⁊ eterna stabilitas ⁊ nominis nouitas vt
sancta vocetur sicut dicitur in fine capituli in toto
isto.62.ca. describuntur de ista iherusalem loquit
iste propheta cōn̄r ca.65. p statu glorie eius ⁊ p sta-
tu gratie in presenti Ecce creo iherusalem exulta
tionem ⁊ populū eius gaudiū ⁊ exultabo in iheru
salem ⁊ gaudebo in populo meo ⁊ nō audietur in
eo vltra vox fletus ⁊ vox clamoris non erit ibi am
plius infans dierū ⁊ senex q̄ nō impleat dies suos
q̄m puer centum annor morietur ⁊ peccator cen
tum annor meledictus erit hec p statu glorie hu
ius nobilissime ciuitatis intellige que vero sequū
tur pro statu gratie in presenti debes accipere et
edificabunt domos ⁊ habitabunt ⁊ plantabūt vi-
neas ⁊ comedent fructum eorum non edificabunt
et alius habitabit non plantabunt ⁊ alius come-
det secundum enim dies ligni erunt dies populi
mei Et opera manuum mearū inueterabūt electi
mei non laborabunt frustra nec germinabūt in cō
turbatione quia semen benedictorum domini est
et nepotes eorum cum eis eritqꝫ anteq̄ clament
ego exaudiam ⁊ ad huc illis loquētibus ego au-
diam lupus ⁊ agnus pascentur simul ⁊ leo ⁊ bos
comedent paleas ⁊ serpenti puluis panis eius nō
nocebunt nec occident in omni mōte sancto meo
dicit dominus

Cap. 27.

Ad idez

Illa autē que de ieremia
ysaia malach. posuisti de restitutione
sacerdotij leuitici de approbatiōe sa-
crificiorū legis anteq̄ siue mosaice p
aduentum siue in aduētu messie nō p
bant ꝙ intendis affirmare primū eni de Jeremia
sicut supra patuit. ca.19. intelligitur secundū Ter
tium fundamentum Secundum de ysaia si de pri-
mo aduentu messie accipiatur ad litteram cōtinet
veritatem.s. ꝙ de iudeis conuersis ad fidem xp̄i p
apostolos dominus assumpsit plures in leuitas ⁊
sacerdotes s̄m ordinē melchisedech.s. vt offerrēt
oblationē mundā sicut dicit malach. ca.1. sui libri
vt sup̄ adduxi ⁊ tales sacerdotes ⁊ leuitas quos
ministros vocauit hic sup̄ ca.61. assumet vsqꝫ in fi
nē seculi ⁊ ex tūc fctis nouo celo ⁊ noua terra sta
būt i ppetuū sicut corā eo sup̄ ca.61. dixit ꝙ i terra
scꝫ duplicia possidebūt leticia sempiterna erit eis
Illud insuper malach.3. ipse erit quasi ignis ⁊c.
Si accipiatur de primo messie aduētu ad litteram
in ipsis christi apostolis et discipulis est imple-
tum quorum plures erant de tribu leui, quos

christus purgauit spiritualiter a peccatis/ ⁊ fecit
sacerdotes ⁊ leuitas vt offerrēt in iusticia vt dicit
Non in sanguine hyrcor aut vitulor: ⁊ tale sacri
ficium iuda ⁊ ierusalē placuit sibi sicut olim obla
tiones iustor a principio seculi amplius scꝫ q̄ sa
crificia legis que ad onus populi proni ad ydo-
latriam erant imposita. Hoc eñ non intelligitur
manifeste per hoc ꝙ dicit sicut dies seculi ⁊ sicut
anni antiqui non aūt hoc est dictum pp̄ter appro
bationem legalium sacrificior per aduentum mes
sie: cum ipse ipso tempore idem propheta dicat cap.
primo sui libri tempore messie dn̄m ista nolle susci
pere inquiens munus non suscipiam de manu ve-
stra Neqꝫ vnꝗ̄ ista imperpetuū approbauit. Vn̄
sequitur eas penitus reprobatas: ⁊ a tempore vi

Nota de reprobatiōe legaliū

delicet passionis christi nostri non vlterius fuisse
aut fore necessarias ad salutem sicut fuit diffini-
tum per nostros apostolos act.28. ymo per spiri-
tum sanctum vt ibi asseritur per collegium apo-
stolor ⁊ discipulorum.

Cap. 28

Solutio aliorū obiectuum.

Quantuz ad ea que in no
no capitulo obiecisti de multitudine
pacis debes attendere ꝙ illud p̄mū
de nono capitulo ysa. intelligitur de
spirituali pace sicut fuit probatū hoc
capitulo duodecimo. Illud autem de vndecimo
capitulo probatum est etiam aliter debere intelli-
gi in vndecimo cap.35 huius vbi idem per te fuit
fuit obiectum illud vero quod de secundo cap.
ysaie ⁊ nono capitulo michee posueras quod etiā
cap.9. posuisti non ita mouet sicut pretendit. Nō
eñ ponderandum est multum quod dicit. Erit in
nouissimis diebus ita vt vltimos oīno accipias
q̄m ipsi iudei hoc negant: quomodo eñ per mes-
siam fieret pax tam nobilis aut quomodo corro-
boraretur regnum dauid per eum vsqꝫ in sempi-
ternum si oīno vltimis diebus veniret ideo nouis
simam accipiamus etatem mundi.s. etatem sextā
aut tempus remotum a tempore prophetie illius si

Mōs syon significat christū

cut supra exposui ⁊ confirmaui capitulo 20. huius
Item non recte per montem domini accipis car-
naliter montem syon/ sed debes messiam accipe-
re alius eñ sicut apparet in serie littere nichil ibi
de messia est dictū. Insuper si carnaliter accipis
quomodo est verum ꝙ ysa. ipse dicit cap. 40. in
aduentu messie sicut tu eos cap. obiecisti Omnis
vallis iplebr̄ et collis tunc hūiliabr̄ nō erit syō.
Tūc non eleuabr̄ sup colles mōs syon vnde sicut
hic per montes potentes homines debemus in-
telligere: ⁊ per valles homines humiles sic ibi p
montem deum hominem christum scꝫ messiam de
bemus accipere: sicut daniel accepit scd̄o capitu
lo sui libri cum dicit. Lapis autem qui percussit
factus est mons magnus ad quem fluxerunt oēs
gentes.s. multi de singulis regnis. Unde ibi ysa.
dicit in hac prophetia. Et fluent ad eum gentes et
ibunt populi multi. Mycheas dicit fluent ad euz
populi multi. ⁊ propabūt gentes multe: que dn̄o
dicta constat pro eodem accipi a prophetis: ⁊ vnā
prophetiam prenunciant. Nec insuper mouere de
bet: quod dicit Non exercebuntur vltra ad p̄lisi
nec leuabit gens contra gentem gladium quia:
hoc pro tempore messie aduentus est dictum: ⁊ p
tempore ante ⁊ post ⁊ circumfluente sicut supra ex
pressi cap. 21. in similibus non ita vt vltra perpe-
tuitatem importet ⁊ sic dictum erat: quia tāta pax
tunc erat: ⁊ in ante ⁊ post per quadraginta ānos
scꝫ vsqꝫ ad destructionem ciuitatis ierusalem per
Tytum ⁊ vespasianum ꝙ nunꝗ̄ ibi maior fuit āt
melior / ymo vnius imperio capita totius orbis
nominata fuerunt in tempore illo quod arguit in
ter mortales pacem mirabilem ⁊ multum solidā
ymo nec talem legimus vnꝗ̄ ab origine mundi
fuisse vnde quantum est ex isto effectu siue signo
aduentus messie fidenter possumus firmare chri-
stum nostrum esse messiam propter pacis habun
dantiam que fuit in ortu ipsius vt prophete predi-
xerant: si quis contendat eos de corporali pace
talia dixisse siue predixisse qualiter tamen p̄s 71.

de pace in xp̄i natiuitate

dicitur de eo Orietur in diebus eius habundan-
tia pacis donec auferatur luna quod de pace cor
porali veritatem non habet/ si dicatur messias ad
huc esse futurus: quia constat ꝙ post eius aduen
tum in fine seculi erunt prelia gog ⁊ magog in
terra israel: sicut patet eze.38. ⁊ 39. anteq̄ luna au
feratur hoc etiam ostensum est plenius 12. capitu
lo. istius in fulciendo primum fūdamentum quod
posui vnde eze.38. ⁊ 39. predicit de gog ⁊ magog
ꝙ in nouissimo annorum venient ad terram israel
que reuersa est a gladio: ⁊ ꝙ ibi cadēt ⁊ arma sua
in tanta multitudine ꝙ septem annis succedent
igni ea filij israel: nec portabunt ligna de regio-
nibus: quia arma eis pro igne sufficient. Item
dan̄.7.11. ⁊ 12. prenunciatur de aduentu antixp̄i et
eius potentia in multitudine exercitus: ⁊ qualiter
occidetur ymo dicit duodecimo capitulo. ꝙ tunc
veniet tempus: quale nūꝗ̄ fuit ab eo ꝙ homines
esse ceperunt vsqꝫ ad tempus illud vnde constat
tunc bella fore futura igitur congruentius acci-
piuntur predicta de pace spirituali vt supra 12. ca.
huius exposui. Item 40. ca. ysa. Cōsolamini ⁊c.
quoniam completa est malicia deleta ē iniquitas
illius ad litteram verificatum est in reductione
captiuitatis babylonice quā precedenti capitulo
propheta expressit: sed non recte arguis ꝙ nunꝗ̄
postmodum puniri debuit.s. iniquitas pp̄ter quā
fuerat captiuitas complenda fuit: quoniam post-
modum aliam iniquitatem maiorem cōmisit iuxta
primum fundamentum tollūtur omnia que de ei9
regali seu imperiali dignitate superius posuisti:
quoniam regnum suum erit in regine spirituali
dūtaxat vt superius est ostensum. Sic igitur per
hec tria fundamenta omnia per te superius con-
tra nos adducta resoluuntur. ita puto ꝙ eadem
fundamenta alia que pro iudeis esse videntur in-
fringunt ⁊c.

Cap. 29.

Iohannes ista libenter acci
pio sed moueor quoniam si illud capitulū
ieremie 35. de stabilitate sacerdotij: ac sacerdotuz
leuitici generis qui cunctis diebus offerre debent
holocausta incēdere sacrificia ⁊ cedere victimas
vt ibi dicitur intelligam iuxta preceptum tertij fū
damenti.s. cum conditione ex hoc sequi videtur
si populus iudeor vsqꝫ in finem seculi in via iusti
cie perstitisset. Iste ritus sacerdocij huius conti-
nuatus fuisset ⁊ sic videtur de baptismo ⁊ alijs sa

cramentis ꝙ nunq̄ institutus fuisset tāq̄ necessa
rius ad salutem aut simul obseruati fuisset quod
non credimus: quia ille ritus fuit figura ⁊ vmbra
isti⁹ ⁊ iō veniēte die ⁊ luce debuit ⁊ figura trāsire

Hic soluit obiectio ex 33. capitulo ieremie

RICARDUS pōt illud de sacerdotibus ⁊ le
uitis intelligi iuxta secundum fundamentum: ita
ꝙ offerre holocausta incendere sacrificium: ⁊ ce
dere victimas litteraliter intelligantur de ritu
christiani sacerdocij. sicut de ritu leuitici sacerdo
cij. Et sic verificatur illud quo ad sacerdotes ⁊ le
uitas litteraliter in presenti: qui continue sic offe
runt incendunt ⁊ cedunt. Accipe tamen aliud qd
amplius michi placet. Omnis lex temporalis da
ta hominibus temporalem intelligo que non est
ex lege nature sed ex certa causa pro certo tempo
re ⁊ certo populo a deo aut homine ad regimen
populi promulgata: ⁊ si promulgetur perpetuo
obseruanda nichilominus quo ad eius perpetui
tate sub modificatione accipit̄. s. nisi autor legis
eam mutandam aut tollendam decreuerit. Quis
eñ non dico angelorum sed hominum legem sta
tuens alicui populo gubernando si tempus aut
alia rōnabilis causa siue magna vtilitas aut liber
tas populi legis illius mutationem aut sublatio
nem exigeret non eam mutaret in melius aut om
nino deleret nullus prudens non dubium Quis
ꝓmulgauerit perpetuo obseruandam: quoniam
ex illa promulgatione perpetue obseruationis di
ligentius obseruaretur a populo: sine tamen pre
iudicio prudentie legislatoris qn sibi liceret eam
pro suo voto mutare in melius aut auferre: Quo
magis hanc modificationem: intelliges pro legi
bus temporalibus a deo datis hoībus ad exerci
cium bonorum operum ⁊ virtutum cum dñs plane

Nota de legibus tpalibus a deo datis

cognoscat ⁊ semper vtrum earum continuatio āt
earum ablatio siue mutatio magis ꝓficiat popu
lo ad salutem: potest etiā aperte intelligi perpe
tuitas in talibus scilicet ꝙ in subditis nunq̄ eas
trāsgredi: aut eas dissoluere licuisset Quis ex hoc
autor earum nullatenus artaretur quo modo dr̄
Exodi 19. Iam veniā ad te in caligine nubis vt
audiat populus me loquentem ad te/ ⁊ credat ti
bi imperpetuum. Et deutro. 15. Assume subulam
et perforabis aurem eius in ianua domus tue et
seruiet tibi vsq̄ ineternum. Et exodi. 21. perfora
bisq̄ aurem eius subula ⁊ erit tibi seruus vsq̄ in
seculum. Hanc modificationem adhibe ad ea q̄
de perpetua obseruantia oblationū legalium ad
duxisti ⁊ non concludes perpetuitatem earū: sed
perpetuitatem aut saltem durationem earum vsq̄
dum legislator scʒ de⁹ eas mutādas decreuerit
aut tollendas. Constat autem ex hijs que ego su
perius libro tertio capitulo nono pro earum reꝓ
batione adduxi de ozea in aduentu messie con
temnere ⁊ abicere voluisse quod tibi debet suffice
re in presenti Quis causa illius contemptus siue
obligationis ignores. Et tamen si recte conside
res videbis etiam populum dei magnam nūc vti
litatem/ ⁊ libertatem consequi ex ablatione lega
galium vnde petrus apostolus ait actuum 15. cō
tra affirmantes christi discipulos conuersos ex
gentilitate obseruare debere legalia. Nunc er
go inquit quid temptatis de nouo imponere iugū
super ceruices discipulorum quod nec patres nostri
nec nos portare potuimus: sed per gratiam dñi
iesu credimus nos saluari quemadmodum ⁊ illi
nonne videtur magna vtilitas a tali iugo impor
tabili liberari ⁊ libertate donari ¶ Iohannes ita
censeo sed hoc non obstante adhuc videtur iuxta
predicta sequi ꝙ ritus veteris sacerdocij fuisset
perpetuus si populus israeliticus in iusticia per
stitisset RICARDUS si populus israeliticus
in iusticia perstitisset vsq̄ in finem seculi nō fuisset
inconueniens vt affirmas ꝙ rit⁹ sacerdotij aarō
vsq̄ in finem seculi obseruatus fuisset etiam simul
cum ritu sacerdotij christiani ita vt figura ⁊ res si
rata simul fuissent a fidelibus volentibus obser
uare sicut in primitiua ecclesia iudei conuersi ad
christum ritus legales per omnia obseruabāt cū
ritu christiano: non tamen erant ex necessitate cō
pulsi ad eos simul obseruandos sed licite poterāt
figuram dimittere sensu eius spirituali presente
sicut statim inferius ostendetur ⁊ tu supra posui
sti ⁊c.

Si popul⁹ iudeorum i iusticia perstitisset nō vr̄ inueniēs ꝙ rit⁹ sacerdotij aaron remāsisset cū ritu xpianorum Decisio h⁹ qstionis ꝓbabilis est.

Cap. 30.

IOhannes ita libenter atten
do sed adhuc non sum quietatus omnino
Quis eñ probaueris ex scriptura deum in aduen
tu messie sacrificia ⁊ sacerdotia antique legis vo
luisse abicere. Tamen de ablatione circūcisionis
date ante legem de festis etiā ⁊ solennitatibus et
ieiunijs: ⁊ alijs iudeorum populo mandatis in lege
ꝙ sint reprobata nichil penitus adduxisti. Unde
cum talia fuerant tradita eis ritu perpetuo ob
seruanda videtur eis adhuc necessaria ad salutē.
nisi probari possit illa etiam esse reprobata per
dictum legislatorem. Istud videtur michi posse ꝯ
firmari de lege circuncisionis quoniam in prima
eius īstitutione geñ. 17. cap. dicitur in persona dei
abrahe. Statuam pactum meū inter me ⁊ te ⁊ se
men tuum post te in generationibus suis federe
sempiterno ⁊ sequitur de hoc pacto cito post hoc
est pactum quod obseruabitis inter me ⁊ vos et
semen tuū post te: circuncidetur in vobis omne
masculinum: ⁊ circuncidetis carnem preputij ve
stri ⁊ erit signum federis inter me ⁊ vos ⁊ infans
dierum octo circuncidetur in vobis. ⁊ omne mas
culinum in generationibus vestris tam vernacu
lus tam empticius circucidetur ⁊ quicunq̄ non
fuerit de stirpe vestra eritq̄ pactum meum in car
ne vestra in fedus eternum masculus cuius pre
putij caro circuncisa non fuerit delebitur aīa illa
de populo illo quia pactum meum irritum fecit
vbi expresse dicit illud pactum de circuncisione
debere esse semini abrahe fedus sempiternū ymo
non solum hoc sed dicitur masculus cuius prepu
cij caro circuncisa non fuerit delebitur aīa sua de
populo. Unde consequi videtur ꝙ oībus posteris
masculis sui seminis fuit circūcisio necessaria ad
salutem. Item de obseruantijs sabbati ac festorum
ac pmiciarum pasche ⁊ aliorum: de ieiunijs de im
molatione agni paschalis: de mō sacrificiorum: de
lucernis lucentibus in templo de panibus ꝓposi
tionis de iure primiciarum sacerdocij ⁊ decimarum
et decime decimarum/ de victima vacce rufe pro
peccato de quottidiano sacrificio: ⁊ de sacrifi
cio in inicijs singulorum mensium / ⁊ ceteris
cerimonijs preceptis iudeis in lege frequenter di
citur hoc est vobis legitimū sempiternum/ aut pa
ctum sempiternum/ aut signum perpetuum ⁊ simi
lia sicut patet Exodi 27. in fine 28. 29. 30. ⁊ 31. De

Alia obiectio de obseruatiōe sabbati.

sabbato leuitici 16. ⁊ 23. de festis ⁊ ieiunio ⁊ alijs
pluribus. Item de lucernis ⁊ panibus ꝓpōnis
Leuitici. 24. de iure pmitiarum numeri 18. de iure
sacerdotij ⁊ decimarum numeri 19. ⁊ leuitici vltio
ibi etiam de iure decimationis decimarum de vi
ctima vacce rufe pro peccato numeri 20. de sacri
ficijs quotidianis ⁊ kalen. numeri 29. ⁊ de lege ꝓ
fugorum numeri 35. Unde videtur consequi hec esse
adhuc iudeis necessaria ad salutem. Item nusq̄
in nouo testamēto scilicet in aliquo quattuor euā
gelistarum: aut epistola aliquorum apostolorum aut
euangelistarum inuenio circuncisionem ꝓhibitā
esse iudeis: aut celebrationem sabbati: aut Quis
cerimonia co preceptarum in lege ymo nec apo
stoli simul collecti istam questionem vtrum cōuer
si ad christū ex gentibus circuncidi deberent: ⁊ le
gem moysi seruare hanc obseruantiam prohiberi
decreuerunt ⁊ conuersos ex gentibus ad hāc ob
seruantiā legalem non teneri Actuū 15. ⁊ 21. ymo
actuum 21. sicut infra patebit legem antiquam de
nazareis numeri 6. cap. Datam de consilio scʒ cō
muni paulus impleuit. Item ipse apostolus pau
lus Ad romanos scdo dicit. Circuncisio quid ꝓ
dest si legem obserues si autem puaricator legis

Nota istas obiectiōes

sis circuncisio tua preputium facta est/ ⁊ sequitur
capitulo tertio quid amplius est iudeo aut que vti
litas circuncisionis multum per omnem modum
vbi iuxta litteram precedentem loquitur iudeis.
Et sic videtur tunc affirmare circuncisionem de
buisse seruari a iudeis ⁊ magnam eius esse vtilita
tem. Item non solum videtur ꝙ ista sunt iudeis
vtilia ⁊ necessaria ad salutem: sed etiam videtur
christianis non esse illicita ymo videntur eis ne
cessaria ad salutem. Ecce eñ apoc. secūdo cap.
ipsi siue angelo pergami epī dicitur ex persona
dei hominis sed habeo aduersus te pauca: quia
habes illic tenentes doctrinam balaam qui doce
bat balaach. mittere scandalum corā filijs israel
edere ydolatica ⁊ fornicari. Et cito post angelo
siue episcopo thiatire ecclesie dicit. Sed habeo
aduersus te pauca: quia permittis mulierem iesabel
que se dicit prophetam docere ⁊ seducere seruos
meos fornicari ⁊ manducare de ydolaticis vbi di

Nota qd̄ sit māducare de ydolaticis

cit Seductionē seruorum eē māducare d ydolaticis
scilicet de hijs que sunt ydolis immolata Igitur
hoc non licuit/ sed fuit perniciosum: ⁊ per conse
quens debet obseruari mandatum legis antique
quod ꝓhibebat māducare de imolatis ydolis: q̄t
oīno ea contingere. Exodi 34. ca. Item paulus
circuncidit thimotheum sicut legitur actuum 16.
cuius pater gentilis erat quod non fecisset si fuis
set illicitū igitur tunc licuit circuncidi. Item ipe
paulus de consilio iacobi apostoli ⁊ fratrum ob
seruabat legem nazareorum vt scirent omnes iudei
ꝙ ipse ambularet custodiens legem sicut legitur
Actuū 21. Item christus noster circūcisionem ser
uauit in seipso sicut patʒ luce scdo et in matre ei⁹
seruauit legem purgationis ⁊ oblationis turturꝫ
sicut ibi dicitur. Item in sua persona seruabat le
gem de agno paschali in vigilia sue passionis vn
de cum eius facta sint nobis ⁊ fuerunt suis disci
pulis exemplaria ad imitādum ꝙ nemo christia
nus auderet negare consequi videtur ꝙ nos de
bemus talia facere. Item marci pmo legitur ꝙ
leproso quem mundauit precepit vt ostenderet se
sacerdoti vt offerret ꝓ emundatione: qd̄ pcepit
moyses vbi manifeste patet ꝙ voluit legem de le
proso mundādo positā leuitici 14. obseruari. Itē
quandocunq̄ doctores eum de solutione legis
moysi reprehendebāt semper ipse legitime se ex
cusauit ostendendo ꝙ in suis operibus ⁊ sermo
nibus non soluebat sicut cum dicit se filium dei: ⁊
ob hoc asserebant eum blasphemū allegauit scri
pturā pro se ⁊ rōnem: ꝙ non dicit contra legem si
cut patet io: 4. ⁊ Et cum fuerat reprehensus de so
lutione sabbati quādo hominem sanauit in sabba
to ipse per rōnem Excusauit se vt pʒ io. 4. ca. Et
similiter quādo fuerat reprehensus de hoc ꝙ ei⁹
discipuli soluebāt sabbatum quando euellebant
spicas ⁊ māducabant ipse se ⁊ ipsos probauit im
munes a solutione sabbati sicut patet math. 12. et
sic de multis alijs operibus eius ⁊ sermonibus:
vnde cōsequi videtur ꝙ nullomodo ad sensum lit
teralem volebat legem infringere quod ipse vide
tur expresse affirmare cum dicit. Nolite putare:
quoniam veni soluere legem siue ꝓphetas: non
eñ veni soluere legem sed adimplere Amen quip
pe dico vobis: Donec trāseat celum ⁊ terra: iota
vnum aut vnus apex non preteribit a lege donec
oīa fiant math. 7. cap. Item ipse dicit cuidā sicut

Nota istas obiectiōes

legitur mathei decimonono: Si autē vis ingre
di vitam serua mandata: simile luce 18. ⁊ 16. facili⁹
est celum ⁊ terram pterire q̄ de lege vnum apicem
cadere. Ex quo igitur deus totā legē antiquā de
dit in manu moysi: ⁊ christus eam nunq̄ soluebat
ymo dicit ꝙ nichil illius solueret: donec celum et
terra trāsirēt videtur ꝙ semper obseruari debeat
non solum a iudeis sed etiam ab omnibus chri
stianis ⁊ ꝙ eius obseruantia est omnibus necessa
ria ad salutem.

Cap. 31.

RICARDUS q̄uis
questionem non necessariam huic o
peri nunc introducas tamen ne deui
es non me sed apostolum paulum au
di ad hebre. Scribentem ⁊ ꝓbātem
quod postulas. Ecce eñ capitulo septio probat
translationem sacerdotij ex illo dauid ꝓphete. Iu
rauit dñs ⁊ non penitebit eum tu es sacerdos ine
ternum scdm ordinem melchisedech. Et adiunxit
translato eñ sacerdotio necesse est vt legis trāsla
tio fiat. Et sequitur reprobatio quidem fit manda
ti ꝓpter infirmitatem eius ⁊ inutilitatem nemine
eñ ad perfectum adduxit lex: ⁊ vti apostolus ar
gumento multum firmo videlicet ꝙ si confirma
tio perfectionis fiebat per obseruantiā legis non
fuit necesse nec est vt introduceret̄ sacerdos secū
dum alium ordinem q̄ scdm ordinem aaron qui
fuit sacerdos legis ipsius quoniā sacerdos secū
dum illum antiquum ordinem perfectionem oīno
dam consummasset quia igitur debuit introduci
ymo deus iuramento firmauit alium introduci de
bere iurauit inquit dñs ⁊c. oīno sequitur ꝙ per
fectio vite non fiebat ex obseruatione legis anti
que/ sed ipsa lex fuit infirma neminē ad perfectum
adducens ⁊ ob hoc alia consummans scdm ordi
nem melchisedech. debuit introduci / ⁊ prior per
eius infirmitatem debuit reprobari. Licet fuisset
congrua temporis illius hominibus. Et capitu
lo octauo. Ex illa ꝓphetia ieremie 31. cap. Ecce
dies veniunt dicit dominus ⁊ consummabo super

domum israel/⁊ super domum iuda testamentum
nouum non secundum testamentū quod dedi pa-
tribus eorū in die qua apprehendi manum eorum
vt educerem eos de terra egypti ꝛc. concludit sic
dicendo ante nouum veterauit prius/quod aūt an
tiquatur ⁊ senescit prope interitum est. vbi nō tm̄
affirmat reprobationem sacrificiorum: sed legis
siue mādati/aut testamētiāt pacti secundum trās
lationem nostram quod dedit patribus qñ eduxit
de egypto. Constat aūtꝙ tūc totam legem moysi
dedit igitur tota lex tunc data reprobata est nisi
quatenus in parte reparata est per legem nouā
sed hoc intelligendum est quo ad sensum litteralē
quia spiritualem sensum nos seruamus per omnia
⁊ non dubium quoniam spiritualis sit p̄ncipalior
q̄ carnalis siue litteralis. Cum sit fructus ipsius
et finis ⁊ ipse litteralis sit eius figura de quo sen-
su vt videtur intellexit saluator noster cum dixerat
Non veni soluere legem sed implere: ⁊ iota vnum
aut apex vnus non p̄teribit a lege donec omnia fi
ant ad sensum spiritualem siue allegoricum. Ex
hijs constat ꝙ nec iudei siue hebrei siue christiani
aut alij tenētur oēs seruare legalia. Et sic cōstat
ꝙ non sunt alicui necessaria ad salutem. Unde in
tota epistola ad gal. Eos reprehendit quia vole-
bāt legem obseruare estimātes non solum sꝫ ad il
lam teneri: se per legis cerimonias iustificari dicit
enim capitulo secūdo. Ego enim per legem legi mor
tuus sum. qui enim legi est mortuus/non tenetur vi
uere iuxta legem non dubium. Et capitulo
tertio dicit. Itaq lex pedagogus noster fuit in
christo vt ex fide iustificetur at vbi venit fides iam
non sumus sub pedagogo. Ecce ꝙ nec ipse qui
hebreus erat sicut ipse dicit ad hebre. xi. ⁊ actuū
21. ⁊ 22. Nec alij fuerunt sub lege. Ad gal. capitu
lo quinto. Ego paulus dico vel testificor vo-
bis quoniam si circundimini christus nichil pro-
derit vobis testificor autem rursum omni homini
circuncidenti se qm̄ debitor ē vniuerse legis faciē
di euacuati estis a christo qui in lege iustificamini a
gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide ex fide spē
iusticie expectamus nam in christo iesu nec circun
cisio aliqd valet nec preputium. sed fides que per
dilectionem operatur ⁊ infra ꝙ si spiritu ducimini
non estis sub lege. Unde constat ꝙ circuncisio nō
habet effectum iustificandi siue gratiā conseqndi
et etiam ꝙ non valet aliqd ad salutem ⁊ ꝙ nullus
ad eā tenetur ymo ꝙ amplius est manifeste appa
ret ex isto dicto apostoli ꝙ qui obseruat legalia
ponens spem iustificationis in eis: est euacuatus
a grā ⁊ a christo ⁊ nullus spiritualiter vniens tenet
a legalia obseruanda. Unde plane consequitur
ea eē reprobata sicut ad col. scribens ca. 2. dicit.
nemo ergo nos iudicet in cibo aut potu aut i p̄te
diei festi aut neomenie aut sabbatorū que sūt vm
bra futurorū corpus autem christi volens dicere
ꝙ nemo debet alium reprehendere ob hoc ꝙ non
obseruat mandata legis de cibo: aut potu: aut fe
stis qr non fuerunt talia nisi vmbra corporis chri
sti scꝫ ecclesie ⁊ ideo corpore presente nemo est
reprehensibilis qui vmbram non sequitur sed cō-
tempnit ⁊ ad ro. tertio dicit. Arbitramur iustifica
ri hominem per fidem sine operibus legis si autē
haberent apud iudeos opera legis adhuc vim si
ue vigorem mādati sicut habebāt antiquitus nō
dubium quin sine ipsis salus hominis in deo esse
non posset scribit autem iudeis ⁊ grecis qui ro
me fuerunt sicut capitulo primo ⁊ secundo bene
constat ꝙ intendit affirmare salutem iudeorū siue
iustificationem esse siue legis operibus. Unde ꝯr
capitulo octauo dicit eis. Non enim sub lege estis
sed sub gratia quid ergo peccabimus quoniam
non sumus sub lege sed sub gratia absit Et capi-
tulo septimo. Nunc autem soluti sumus a lege mor
tis. In qua detinebamur ita vt seruiamus in no-
uitate spiritus ⁊ non in vetustate littere vbi plane
affirmat non se teneri seruare litterā legis an-
tique sed solum sensum spiritualem ymo ꝙ nec ipe
nec illi sunt sub lege.

Cap. 32

ITē capitulo .xiiii. repre
hendit eos qui alios iudicāt mādu
cantes cibos in lege p̄hibitos que
dicuntur cōia sic affirmās. Scio enim
⁊ cōfido in dn̄o iesu ꝙ nichil cōe per
ipsum nisi ei qui estimat quid cōa illi est cōmune
est: ⁊ sequitur ꝙ omne qd in macello venit mādu-
cate nichil interrogātes p̄ter conscientiā dn̄i est
terra ⁊ plenitudo eius si quis vos vocat infideliū
⁊ vultis ire omne quod vobis apponitur mādu-
cate p̄ter illum: qr iurauit p̄ter conscientiā: con
sciētiā dico nō tuā sed alterius eād sententiā dicit
capitulo octauo de solutione etiā legis antique
quo ad cibos p̄hibitos prime ad thi. tertio. Spi
ritus autem manifeste dicit ꝙ in nouissimis tem-
poribus discedent quidā a fide attēdentes spiriti
bus erroris ⁊ doctrinis demoniorū in ypocrisi lo-
quentium mendacium ⁊ captiuatam hn̄tium suā
cōsciētiā p̄hibencium nubere abstinere a cibis
quos dn̄s creauit ad accipiendum. cum gratiarū
actione fidelibus ⁊ hijs qui nouerunt veritatem:
qr oīs creatura dei bona ē: ⁊ nichil reijciēdū: qd
cum gratiarū actione accipitur sanctificatur enim
per verbum dei ⁊ orationem. Et ad tytum primo
capitulo de eodem loquens dicit omnia enim mun
da mundis saluator insuper luce decimo precepit
discipulis quos misit predicare sit in quācunq ci
uitatē intraueritis ⁊ susceperint vos māducate q̄
apponentur vobis vnde indistincte de sumptione
quorumcunq ciborū dedit eis licentiā Unde con-
stat ꝙ hanc legem antiquā de prohibitione cete-
rorū ciborū datam leuit. vndecimo capitulo. Nulli
penitus obseruare tenētur ⁊ pari ratione nec aliā
similem. Non enim est ratio cur vnam debemus po-
tius obseruare q̄ aliā iuxta dictū pauli supra ad
gal. 5. cap. Testificor autem oī homini circuncidē
ti se qm̄ debitor est vniuerse legis faciēde pari enim
ratione dicere potuit sibi testificor homini facieti
hanc legem aut illā qm̄ debitor est vniuerse legis
faciende quoniam si ad vnā teneri se extimat: tene
tur ad oēs ex simili ratione sicut ad vnā. Itē p̄me
ad cor. nono dicit apostolus factus sum iudeis
tanq̄ iudeus vt iudeos lucrarer hijs qui sub lege
sunt quasi sub lege esse: cum ipse non essem sub le
ge. Ecce ꝙ non fuit obligatus seruare legem et
tn̄ constat eum fuisse iudeum intra patuit per se
ipsum. Item 2. ad cor. tertio. Cum dicit sufficien
tia nostra ex deo est qui nos ydoneos ministros
fecit noui testamenti non littera sed spiritu littera
enim occidit. Spiritus autem viuificat ꝙ si mini
stratio mortis literis deformata in lapidibus fuit

in gloria ita vt si posset intendere filij israel in fa-
ciem moysi p̄ter gloriam vultus eius que euacua
tur quō non magis ministratio spiritus erit in glo
ria: nam si ministratio dampnationis in gloria est
multo magis habundat ministerium iusticie i glo
ria. Ecce vocans scripturam antique legis mi-
nistrationem legis mortis ⁊ ministratonem damp
nationis ⁊ ministeriū noui testamenti ministerium
iusticie ⁊ spiritus affirmat eā euacuari. Hic etiā
planius ꝯr dicit sic: si enim quod euacuatur in glo
ria est multo magis qd manet in gloria est. Quid
potuit dici planius q̄ ꝙ ministratio legis date in
lapidibus euacuata est: ⁊ in p̄senti occidit. Con-
stat autem de modo ministerij legem datā esse igr
illa euacuata est ex quo littera occidit scꝫ sensus
litteralis legis. Itē ad ephe. scd̄o dicit ꝙ christus
est pax nostra qui fecit vtraq vnū medium parie
tem macerie soluēs inimicitias in carne sua legem
mandatorū decretis euacuans. Ecce euacuatio
mādatorum in lege sed hoc intelligendum est nisi
quatenus sunt per euāgelicam legem ⁊ apostoli-
cam approbata. Aut p̄t intelligi hoc dictum ⁊ si-
milia de cerymonialibus figuralibus nō de mora
libus mādatis contentis in tabulis ⁊ alijs q̄ ad
verā pertinent pietatē que p̄cipue custodire lex
noua laborat moralia enim illa christus non soluit
ad litteralē sensū sicut tu superius ondisti ꝙ xp̄s
ea dicit necessaria ad salutem esse ⁊ ea ampliauit
sicut patet math. 15. vbi dicit Audistis quia dictū
est antiquis non occides : qui enim occiderit reus
erit iudicio. Ego autem dico vobis: qr qui irasci
tur fratri suo reus erit iudicio: ⁊ infra audistis qr
dictum est antiquis non p̄iurabis reddes aūt dn̄o
iuramēta tua. Ego autem dico vobis diligite ini
micos vestros p̄z ex hijs amplificatio moralium
mādatorū contentorū in tabulis qr iam p̄hibētur
opus ⁊ voluntas ātiquitus p̄hibitum fuit in mul
tis opus dūtaxat. Ideo ioh. octauo legitur ꝙ nō
voluit p̄mittere mulierem in adulterio dep̄hensam
lapidari prout etiā ipsi christo fuit per scribas et
phariseos allegatum ideo voluit eam soluere vel
mutare sic ēt precepit de lege libelli repudij quam
penitus reuocauit sicut p̄z math. 5. ⁊ 19. Item ista
questio tua sicut legitur Actuū 15. in tēpore apo-
stolorū fuit introducta sic : ⁊ quidā descendentes
de iudea docebant fratres ꝙ nisi circuncidimini
non potestis salui fieri. i. facta ergo seditione non
minima a paulo ⁊ barnaba aduersum illos statue
runt vt ascenderent paulus ⁊ barnabas ⁊ quidā
alij ex alijs ad apostolos ⁊ presbiteros in ierusa
lem super questione hac. Cum autem venissent
ierosolimā suscepti ab ecclesia ⁊ ab apostolis ⁊ se
nioribus ānūciantes q̄ta dn̄s fecit illis surrexe-
runt autem quid de heresi phariseorū qui credide
rāt dicentes: qr oportet circūcidi eos precipere
quoq seruare legem moysi. Conuenerunt q apo
stoli ⁊ seniores videre de verbo hoc cum autem
magna inquisitio fieret surgens petrus ad eos di
xit viri fratres vos scitis qm̄ ātiquis diebus: deus
in vobis elegit per os meum audire gentes ver-
bum euuangelij ⁊ credere: ⁊ qui nouit corda deus
testimonium perhibuit dās illis spiritum sanctum
sicut ⁊ nobis nichil discernens inter illos ⁊ nos
fide purificans corda eorū. Nunc ergo quid tēp-
tatis deum imponere iugum super ceruices disci
pulorū quod neq patres nostri neq nos portare
potuimus sed per gratiā dn̄i nostri iesu christi cre
dimus saluari quēadmodum ⁊ illi tacuit autem
omnis multitudo ꝛc. Postq̄ tacuerunt respon-
dit iacobus dicens Uiri fratres Audite me. Sy-
mon narrauit quemadmodum p̄mū deus visita-
uit ex gentibus sumere populū nomini suo ⁊ huic
concordāt verba p̄hetarum sicut scriptū est post
hec reuertar ⁊ edificabo templum dauid qd deci
dit ⁊ dirrupta eius redificabo ⁊ erigā illud vt re
quirāt ceteris hoim dn̄m ⁊ oēs gētes super quas
inuocatum est nomen meum dicit dn̄s faciēs hec
Notum a seculo est dn̄o opus suum p̄ter quod
ego iudico nō inquietari eos qui ex gentibus cō
uertuntur ad deum/sed scribetur ad eos vt absti-
neant se a cōtaminationibus simulacrorū ⁊ forni-
catione ⁊ suffocatis ⁊ sanguine. Uides questionē
tuam dissolutā a petro ⁊ iacobo q̄tum ad conuer
sos ex gentibus scꝫ ꝙ nichil de legalibus eis de-
buit omnino imponi cui respōsioni ꝯsenserunt oēs
apostoli ⁊ seniores sicut legitur sequitur ⁊ respon
sionem miserunt per sylam ⁊ iudam cum paulo ⁊
barnaba ad fratres anthiochie. Item cur debe-
rent fideles aliam legem habentes illā legem ser
uare que data erat solis iudeis non videtur. Lex
autem moysaica solis iudeis ⁊ sibi subditis data
erat in memoriam reductionis eorū ab egypto per
deum que in quattuor libris legis scilꝫ exo. leui.
numeri. ⁊ deut. frequentissime iteratur. Unde nō
videt cur a christianis obseruari debeat nisi qua-
tenus per suam legem propriam approbatur.

Cap. 33.

ISta possunt tibi sufficere
re pro reprobatione ⁊ euacuatione
oīm mandatorū legalium non mora-
lium: ⁊ hec quo ad sensum litteralem
⁊ ideo constat ꝙ talia nulli sunt ne-
cessaria ad salutem. Sicut tu econtra nitebaris
supra ostendere licet fuerant hebreis simpliciter
et perpetuo obseruanda/qr vt supra dixi perpe-
tuitas talium legum conditionem habet impletā
nisi legislator eas mutare aut auferre decreuerit
Constat autem ex predictis dominū eas h abstu
lisse quod autem obicis nunq̄ in euuangelio aut
scriptura apostolica euuangelica circuncisionem
aut aliam legem antiquam esse p̄hibitam verum
est q̄tum mihi occurrit licet enim paulus vt patuit
supra dicat Ad gal. quinto Si circuncidimini
christus vobis nichil proderit: qr tamen cōsequē
ter dicit euacuati estis a christo qui in lege iustifi
camini ideo illud precedens accipiendum videt
si spem iustificationis posueritis in circuncisione
aut in alio opere legali christus proderit vobis
nichil. Unde ex illo non probatur prohibitio cir-
circuncisionis sed eius inutilitas nec illud quod
ibi premittit apostolus state ⁊ iterū iugo seruitutis
nolite ꝯtineri loquēs de iugo legis ātique videtur
accipiend sic: non vt precipiat non seruare legalia
sed vt nō estiment se obligatos ad legē seruandā
nec sperent se iustificari ex legis operibus sic ca
pitulo tertio dicit eos insensatos ⁊ p̄uaricatores
capitulo scd̄o. Qui estimant se iustificari ex legis
operibus Unde dicit p̄ter quod ex operibus le
gis non iustificatur oīs caro ⁊ infra hoc solum

Margin notes:

vocat paulus scripturā veteris legis mistratione mortis

Christus ampliauit moralia

Reuocat libellus repudij

Euuāgeliū nō p̄hibet cerimonialia nec doctrina apostolica

volo a vobis discere ex operibus legis ꝓpter qꝫ spiritꝰ accepistis: an ex auditu fidei sic stulti estis vt cum spiritu ceperitis carne consummamini tanta passi estis sine causa qui ergo tribuit vobis spiritum ⁊ operatur virtutes in vobis ex operibus legis/an ex auditu fidei/sicut scriptum est abrahã credidit deo ⁊ reputatum est illi ad iusticiam cognoscite ergo: qꝫ qui ex fide sunt hij filij abrahe sunt. Ecce conclusio qꝫ filij abrahe scz illi qui benedictionem abrahe consequuntur sicut ipse ꝑ̃r exponit sunt filij ꝓpter fidem/⁊ nõ ꝓpter opera legis. Hoc esꝫ nititur affirmare per totam epistolam ⁊ ideo videntur superiora dicta ad illum sensum debere referri. Ita qꝫ michi occurrit legaliũ obseruantiã vsqꝫ in nouo testamento esse expresse prohibitã cum superius appareat ex hijs que tu superius posuisti paulum ⁊ alios discipulos ⁊ apostolos frequẽter legalia obseruasse: quod nullomodo fecissent: nec facere cõsuluissent si fuisset phibita. Sed constat ex ꝓmissis ea esse mutilia ad salutem ⁊ ad ea nullomodo teneri. Sic intelligo ola legis antique cerimonialia reprobata scz qꝫnullum obligãt sicut antiquitus obligabãt nec sunt vtilia ad salutem. Et plane dicã in isto quod sentio michi videtur qꝫnullus tenetur ad mãdatũ legis oĩno nisi ad illa dũtaxat que in noua lege. s. in scriptura euãgelica aut apostolica aut per decretum ecclesie approbantur. Quodvero obicis paulum dixisse ad ro.3. Circuncisio quidem prodest si legem obserues ⁊c. non dicit approbando tunc circuncisionem debere fieri sed approbando eam factam ex hijs in quib⁹ antea fiebat qm̃ multi adhuc tunc erant superstites ymo ipse erat vnus ex eis volens dicere qꝫ circuncisio quam rite susceperant eis prodesset si legem scz legis mãdata seruarẽt. Alioquin circuncisio illa fieret eis inutilis ad salutem. Qualiter autem erat circuncisio vtilis nunc̃ solum ad hoc qõ ibi apostolus ãnectit scz circuncisis ⁊ non alijs credita sunt eloquia dei. An etiam circuncisio remediũ adhibuit contra originale peccatum ⁊ qualiter nõ est loq⁹ in presenti inquirere sed de hoc in octauo libro tractabitur ea vero que de apoc. io. Obiecisti nõ cõuincunt qꝫ ꝓpter preceptum legis nõ licet cuic̃ mãducare de immolaticis sed quesisse ex gẽtibus hoc fuit ꝓhibitum ne ydolatrarent vt ãtea faciebãt. Unde apostoli decreuerunt Actuum 15. ⁊ 21. Visum est ẽm̃ spiritui sancto ⁊ nobis nichil vobis imponere oneris c̃ hec neccessaria vt abstineatis vos ab imolatis simulacrorꝫ ⁊ sanguine ⁊ suffocato ⁊ fornicatione. Hoc ẽm̃ erat preceptum conuersis ex gentibus: qm̃ ante ydolatrie vsum dediti fuerãt ne occasionem assumerẽt ꝓtra legem erat ẽm̃ sola occasio peccati: aut scãdali in ipso mãducãte aut in ꝓximo suo in quo casu esset, caueudum a licitis vt patuit supra per dictum pauli ꝓme ad corint h. 4. Causa igitur fuit sufficiens ꝓhibitõis predicte facte ꝓ apostolos conuersis ex gẽtib⁹ ⁊ tamen non ꝓhibuerunt nisi de consilio spiritus sancti vt littera dicit. Unde constat eos non phibuisse hoc ꝓpter legem quia tunc pariter eis alijs legalia ꝓhibuissent vt ista ⁊c.

Qui sũt ex fidefilij abrahe

nota ea ad q̃ obligant christiani.

Cap. 34.

quare Paulus circũcidit thimotheũ fuit ne iudei aliter ad christũ conuersi scãdalizarẽt ⁊ offenderẽtur qz adhuc oẽs iudei conuersi in ꝓncipio nascẽtis ecclesie christiane totã legem obseruabãt ad literã sicut ante nondum intelligentes eius euacuationem vnde actuũ 21. sicut dicit lucas de paulo ⁊ se ⁊ alijs ⁊c. cum venissemus ierosolimam libenter exceperunt nos fratres sequenti die intrabat nobiscum paulus ad iacobum. omnesq̃ collecti sũt senjores quos cum salutasset narrabat per singula que deus fecisset in gẽtibus per ministerium ipi⁹ At illi cum audissent magnificabãt deum dixerũt ei. Vides qꝫ multa sunt iudeis qui crediderunt ⁊ oẽs emulatores sunt legis. Audierunt autem de te qz discessionem doces a moyse eoꝫ qui per gẽtes sunt iudeoꝫ dicens: nõ debere eos circuncidere filios suos: neq̃ in consuetudinem ingredi: quid ergo est vtiq̃ oportet conuenire multitudinem. Audient ẽm̃ te supervenisse hoc ergo fac qõ tibi dicimus sunt in nobis viri quattuor votum habentes super se hijs assumptis sanctifica te cũ illis ⁊ impende in illis vt radãt capita: scient oẽs qui que de te audierunt falsa sunt sed ambulas ⁊ ipse custodiens legem. Ecce hic constat qꝫ fideles iudei in ꝓncipio ꝓdicationis apostolorum legem seruabãt. Unde ipse paulus fecit quod cõ fuluerunt semotes ⁊ sine culpa ne iudei conuersi offenderentur. Et ob hoc a religione christiana inchoata recederent nõ approbans legalia quo ad aliquam vtilitatem spiritualem ipsoꝝ sed ostẽdens ipsa non esse ꝓhibita qz tunc nec ipse aliud eoꝝ expleſſet nec simul apostoli ⁊ semotes illud sibi facere suasissent nec mouere debet qz dñs nr̃ fuit circũcisus qz baptism⁹ ab eo tũc nõ fuerat institut⁹ quo istituto ꝙ baptismũ susceptũ in sua ꝑsona fuit circũcisio euacuata si qziutilꝫ/ si q̃d voluit aꝙferret siue ꝙferre potuit ante tũc collatũ est per baptismũ multo perfectius. vnde extunc circuncisio fuit superflua ⁊ per cõsequens oĩno mutilis: similiter de eius oblatione in templo/⁊ turturibus ꝓ eo oblatis intelligo qꝫ ꝓfirmatio amplius prestat c̃ ꝓfiterat illa oblatio: ⁊ loco illi⁹ vt puto succedit purificatio vero mulierũ obseruatur in presenti non qz in lege fuit precepta: sed qz approbatur per ecclesiam: licet forte assumpta sit ex ritu iudeoꝝ eius obseruantia sicut multa in lege dei preceptа seruamus: non qz precepta legis illius: sed qz ex alia causa honesta ꝓ fideles sunt introducta de immolatiõe agni paschalis lex illa euacuata fuit in imolatione agni nostri immaculati: scz xꝑi in cruce ⁊ nõ ante: et ideo legẽ illã christus obseruabat dum vixit vnde apostolus. 1. ad coꝝ. 5. Etm̃ pascha nostrũ immolatus est xꝑs vnde christus in persona sua legem impleuit ad litteram: vt eam a deo datam oñderet sed sicut instituit noua sacramẽta per se ⁊ suos: sic paulatim euacuauit antiqua. Unde generaliter in omnib⁹ factis scz de doctrinis eum immitari debem⁹: scz in moralibus non autem in legalibus ad sensum litteralem quem ipse paulatim per institutionem sacramentorum: ⁊ per doctrinam suorum discipulorꝝ euacuare disposuit cuiusmodi fuit ritus oblationis ꝓ leprosо mundato: quem dñs precepit mundato vt obiecisti: sed solum ac sensum spũalem siue allegoricum eum debem⁹ imitari in ꝙ

quare paulus circuncidit thimotheum.

Mota quãdo legalia fuerunt de consilio

Solutio de baptismo christi.

De purificatione mulierũ an mulieres iudei dãt hoc faciendo

nota quare obseruantia multa perfecta iudeorum data

Ohannes si paulus apostolus in sua person a de consilio apostolorum legem seruauit ⁊ etiam seruari fecit in personis suorum discipulorũ ⁊ irreprehensibiliter vt supra dixisti quomodo ergo reprehendit petrũ quia hoc fecit cur nõ potuit petrus legem seruare vt paulus ymmo non solum eum reprehendit sed dicit eum non ambulasse ad veritatem euãg lij scribit enim de se ad galatas. 2. ca. sic cum venisset cephas anthiochiã in faciem ei restitit reprehẽsibilis enī erat priusq̃ enim venirent quedam a iacobo cũ gentibus edebat Cum autem venissent subtrahebat ⁊ segregabat se timens eos qui ex circuncisione erant ⁊ simulacioni eius consenserũt ceteri iudei ita vt barnabas duceretur in illam simulationem sed cum vidissem qꝫ non recte ambularet ad veritatem euangelij dixi cephe coram omnibus si tu cum iudeus sis gentiliter ⁊ non iudaice vivis quomodo gentes cogis iudaizare Ecce qꝫ reprehendit petrum quia subtrahebat se a cõmestione cum gentibus conformans se iudeis quomodo ergo licuit paulo legẽ seruare ⁊ nõ petro. Ricardus distingue loca ⁊ tẽpora ac ꝑsonas ⁊ causas ⁊ apparebit quod queris paul⁹ legẽ seruabat ꝓpter iudeos fideles emulatores legis ne scandalizarentur ⁊ se a xꝑi na cultura retraherẽt nec alijs cõuersis ex gentibus in hoc nocuit scz prebendo eis occasionẽ iudaizãdi qm̃ de cõsilio fratrũ hoc egit sicut ego in ꝓximo capitulo posui quoꝝ multi erant ex gẽtibus ⁊ similiter thimotheũ circũcidit vt est verisimile de aliquoꝝ fidelũ ex gentibus cõuersoꝝ cõsilio Et ideo quia iudeis ꝓ fuit occasionẽ scãdalizandi ab eis subtrahens conuersis ex gentibus nõ nocuit ideo irreprehensibiliter legẽ in casibus illis seruauit petrus ꝙ ecõuerso vt paulus affirmat in predicto ca. ad gala. gentes iudaizare coe

nota de reprehẽsione petri

petrus nec cauit obseruãdo legalia.

Explicit liber quartus. f ii

Liber Quintus

Tabula quinti libri.

INcipit quintus liber in quo tractantur plures articuli scz q xps habuit veraciter animam; rationalem z corpus humanum z q natura humana non erat ei nudum indumentum sed personaliter sibi iuncta z q in eius assumptione non fuit in diuinam naturam cõuersa.

Incipiunt capitula eiusdem &c.

Primum capitulũ ponit testimonia euangelica q xps habuit animam rationalẽ.

Secundum capiulum similiter continet super hec euangelica testimonia.

Tertium capitulum ponit testimonia sumpta ex libro psalmorum.

Quartum capitulum continet testimonia ysaie ca. 2. sui libri.

Quintum capituluz continet rationem z testimonia euãgelica z de prima epi. io.

Sextum capitulum continet obiectus scripture q xps verum corpus nõ habuit.

Septimum capitulum probat p testimonia libri gen. q xps habuit verum corpus et cõtinet obiectum de ioseph qualiter dictus est pater christi cum dissolutione.

Octauum capituluz continet testimonia euangelica q xps habuit verum corpus

Nonum capitulum est de eodez

Decimum capituluz continet rationes ex xpi passionibus.

Undecimuz capitulum continet testimonia epistole ad ro. pro corpore xpi vero.

Duodecimum capitulum obicit qualiter factus est iudex viuorum z mortuorũ propter passionem z soluit obiectum.

Tertiumdecimum capitulũ continet testimonia aliaz epistolarũ pauli z de actibꝰ apostolorum z de euangelio.

Quartum decimuz capitulũ soluit obiectus sexti capituli.

Quintum decimum capitulũ est ecclesia de solutione obiectuum.

Sextumdecimum capituluz obicit per scripturã mathei q naturã humana i xpo fuit sibi vestimentum solum.

Septimumdecimum capituluz soluendo ostendit ex assumptiope corporũ ab angelis et ex passionibus xpi contrarium.

Octauum decimum capitulum obicit contra responsionem.

Nonum decimum capitulũ soluendo ostendit diuersitatem assumptionis corporum a deo et angelis probans multiplici ratione q deus nec est nec esse potest pars alicuius vere vnius suppositi.

Uicesimũ capitulum contra precedens obicit et disoluit.

Uicesimumprimum capitulum obicit q deus z angelus ante aduentum xpi habuerunt corpora personali vnione vnita.

Uicesimũ secundum capitulum soluendo ostendit q ex actibus siue passionibus arguitur potest corporis assumptio in vnitatẽ psone.

Uicesimum tertium capitulum ostendit per rationem ex incarnatiõe filij z nõ patris aut spiritus sancti principalem articulum

Uicesimumquartum capituluz obicit contra precedentem articulum z soluit obiectum dans regulam fidei quo ad consequentia vnitatem z etiam trinitatem.

Uicesimum quintum capituluz ponit rationem probantem xpm hominem verum fuisse:

Uicesimumsextum capitulũ probat idem ex deutero z ex libro Jeremie.

Uicesimum septimũ capitulum probat idem ex ps. 1.3.8.7.15.

Uicesimum octauum capituluz probat idem ex psalmis. 19. 20 z. 44.

Uicesimumnonum capitulũ idẽ probat ex ps. 21. 39. 7. 5. ysaye.

Tricesimum capitulum tractat articulum vltimum ostendens q natura humana in xpo non erat in diuinam mutata.

Tricesimũprimum capitulũ idẽ ostendit q per alias rationes.

Tricesimumsecundum capitulũ idem ostendit &c.

Finis tabule.

heresis apollinaris z arrij affirmantiũ aiã rõnalẽ non fuisse i xpo q reprobat p totũ istũ li.

ITem iohannes iam si placet aliud faciamus exordiuz et contra sensum appollinarz et arrij hereti cozum affirmãtium in xpo rationalem aiam non fuisse sed z verbum diuinum fuisse formã per omnia ostende si potes ex scriptura noui z veteris testamenti contrarium. Ricardus ipse dicit sicut legitur de se ipso in euangelio Mat. 26. z in alijs euangelijs. Tristis est anima mea vsq ad mortem z io. 12. nunc anima turbata est z qd dicam q consequenter michi lomnius ex alio ostenditur sequitur enim procidit in suam faciam orãs et dicens pater mi si possibile est transeat a me calix iste verũtamen non sicut ego volo sed sicut tu Si animã non habuit vnde fuit voluntas illa qua mortem, refugit rogans patrem vt calix iste ideſt tollerantia passionis transiret. Nemo enim ita insanit vt dicere audeat q diuina natura in ipso voluntates duas habeat vnam per quã affectabat et orauit calicem transire z voluntatem obedientie conformẽ voluntati patris scz ad mortem sed inquit sicut tu vis vnde io. sexto dicit expressius descendi de celo non vt faciam voluntatem meã sed eius qui misit me Non enim potuit dei filius secũdum diuinitatem habere voluntatem aliam quaz pater habebat z ideo oportet has duas voluntates aut earum alteram saltem esse alicuius nature create. Item ca. 27. mat. dicit iesus autem voce magna clamans emisit spiritum z io. dicit tradidit spiritum Quid autem sit spiritus nisi anima que est vite spiraculum z inspirauit nunquid in faciem eius spiraculũ vite z factus est homo in animã viuentem gen. 2. q etiam spiritus ibi accipiat eius anima rationalis cõstat per hoc q lucas eodem loco dicit sic Et clamans iesus voco magna ait pater in manus tuas cõmendo spiritum meum Credimus autẽ spiritus quoscunq animales desinere esse cum corpore igitur secundum suam sapientiam talem spiritũ non commendauit deo sed spiritum rationalem qui remanere potuit post corporis solutionem ad hoc enim cõmendauit spiritum scz deo vt deus illum defenderet z etiam custodiret Non dubium alias enim superuacue cõmendasset, vnde in ps. 21. Tu autẽ domine ne elongaueris auxilium tuum a me ad defensionez meã respice erue a framea deus animã z de manu canis vnicam meam. Item verbum emissionis z traditionis non permittit spiritum emissum siue traditũ tunc penitus defuisse scz necessario importãt permanentiam ipsius emissi seu traditi; post traditionem saltem ad tempus istam emissionem spiritus sui scz anime rationalis ipse describit exprese sius ca. 9. euangelij iohannis Propterea inquit pater me diligit quia ego pono animam meam z iterum sumo eam nemo tollit eam a me sed ego pono ipsam z a me ipso potestatem habeo ponendi eam z potestatem habeo sumendi iterum eam vnde per hoc ibi ante se pastorem bonum ostẽdit q animam suam posuit pro ouibus suis Qui igitur negat eum habuisse aiam et ea posuisse p ouibus suis mercenarius est nõ pertinens ad oues quas christus aiam suam pro eis ponendo redemit &c.

Cap. 2.

probatio ad illũ scz q xps habuit veram animã

ITem iohannis capitulo vndecimo de eo. Cum venit ad lazarum suscitandum dr iesus ergo vt vidit eam plorantem et vidos qui venerant cum ea plorantes fremuit spiritu et turbauit semetipsum z sequitur lacrimatus est iesus z io. 13. dicit Cum hec dixisset iesus turbatus est spiritu fremitus non pertinet nisi ad animã natura enim diuina fremere non potuit nec turbare ipsum christum potuit spiritus nisi rationalis qm turbare se est actus liber z libere voluntatis z similiter ex huius turbatiõe lacrimari ergo xps ex hijs conuincitur animã rationalem habuisse quoniam hec diuinitati non conueniunt nec per virtutem animalem effici possunt nec etiã gratias deo patri agere potest nisi rationalis natura sicut consequenter ibi de se christus dicit pr gratias ago tibi quoniam audisti me nec secundum diuinam naturam congruebat christo actio gratiarum quia non de gratia fuit ipsa exaudita sed humana natura aut suppositum ipsum ratione nature humane fuit de gratia exaudita igitur christus per animam rationalem gratias suo patri agebat ex quo in ipso nõ erat aliud principium cui gratias agere siue gratiarum actio competebat Item angelus dicit ioseph sicut legitur Mathei. 2. defuncti sunt qui querebant animam pueri quod dictũ cũ suis similibus accipiamus sic q querebãt animã eius separare a corpore scz cum occidere z ipse expresse dicit mat. 20. de se loquẽs filius hominis nõ venit ministreri sed ministrare z dare animã in redemptionem pro multis. Item mar. 10. de qua redemptione ysaias de se loquens dicit ca 53. sui libri Si posuerit pro peccato animã suam videbit semen longeuum z voluntas domini in manu eiꝰ dirigetur pro eo q laborauit anima eius videbit z saluabitur z sequitur ideo dispartiam plurimos z forcium dividet spolia pro eo q tradidit in mortẽ animam suam z cum sceleratis reputatus est z ipse peccatum multorum tulit z pro transgressoribꝰ exorauit Constat autem illud cpm totum de xpo esse dictum ex testimonio philippi ad ethiopem eunuchũ candacis regine de quo actuum. 8. ca. vbi legitur q philippus illud cpm totum de xpo exposuit.

Cap. 3.

ITem psalmo. xv. de eo sic loquitur propter hoc letatum est cor meum z exultauit lingua mea insuper et caro mea requiescet in spe quoniam nõ derelinques animam meam in infer- ad iõ ex po. no nec dabis sanctum tuum videre corruptionem quod petrus actuum. 2. de xpo esse dictum affirmat vnde constat ipsum animam habuisse que ad inferos descẽdebat z in po. 21, in eius psona dicit

propheta diuiserunt sibi vestimenta mea et super
vestem meam miserūt sortem ꝙ Jo.19.ca. sui euā=
gelij in eius persona dictum affirmat et sequitur
eius inuocatio ad patrem. Tu autem ne elonga=
ueris auxiliū tuū a me ad deffensionē meā ꝯspice
erue a framea de⁹ aīaȝ meā ⁊ de māu canis vnicā
meam quod supius posui etiam in ps.39. in eius
ꝑsona dicit Corpus vero aptasti michi ⁊ sequitur
holocaustum pro peccato non postulasti tunc di=
xi Ecce venio in capite libri scriptū est de me vt fa
cerem voluntatē tuam deus meus volui ⁊ legem
tuam in medio cordis mei Quid est ī medio cor=
dis mei nisi aīa sicut alibi scribitur īclina cor meū
in testimonia tua cū sola rōnalis anima in dei te=
stimonia inclinetur ⁊ ipse in euangelio mat.15. di=
cit de corde exeūt cogitationes male Constat igi
tur legē dei in sola anima rationali existere animā
igitur rationalē habuit q̄ legē dei habuit siue ha=
bere voluit in medio cordis sui. Item p̄.19. de eo
sic dicit ꝓpheta Exaudiat te dn̄s in die tribulatio
nis ꝓtegat te nomen dei iacob mittat tibi auxiliū
de sancto ⁊ de syon tueatur te memor sit omnis sa
crificij tui ⁊ holocaustū tuū pingue fiat tribuat ti
bi secundū cor ⁊ omne consiliū tuū confirmet leta
bimur in salutari tuo ⁊ in nomie dei nostri magni=
ficabimur impleat dn̄s omnes peticiēs tuas nūc
cognoui qm̄ saluū fecit deus xp̄ȝ suū vbi dicit xp̄ȝ
cor habuisse in quo modo cōi loquendi vt supra
hic dixi animā intellexit ⁊ eius passionis tribula=
tiones ⁊ tam grāde sacrificiū sui corporis ac ma=
gnitudinē fideliū exinde secutā preuidens clamat
pro ipso ad deū exaudiat te dn̄s in die tribulatio=
nis ꝯn̄r eius resuscitationē confidenter affirmās
cum dicit nūc cognoui qm̄ saluū fecit dn̄s xp̄ȝ suū
Item ps.29. dicit Exaltabo te dn̄e qm̄ suscepisti
me nec delectasti inimicos meos super me domi=
ne deus meus clamaui ad te ⁊ sanasti me quā sen
tentiam apostolus ad hebre.5. dicit sub hijs ver=
bis qui in diebus carnis sue preces supplicatio=
nes q̄ ad eum qui potest eum a morte saluum fa=
cere cum clamore valido ⁊ lacrimis offerēs exau
ditus est ꝓ sua reuerentia ⁊ hic cōsequenter adiū
git dn̄e eduxisti ab inferis animā meam saluasti
me a descendentibus in lacum vbi dicit animā ei⁹
ab inferno esse deductam.

Cap.4.

ad idē ex testiōio ysaie.

ITez ysaie vndecimo de
eo legitur Egredietur virga de radi
ce iesse ⁊ flos de radice eius ascēdet
vbi alia littera habet ibi iesus naza=
renus vocabitur et sequitur in ysaya
Et requiescet super eum spiritus domini spūs sa
pientie ⁊ intellectus consilij ⁊ fortitudinis sciētie
et pietatis ⁊ replebit eum spiritus timoris domi=
ni Quomodo requieuit spūs sup eum replenduȝ
gratia sicut de eo dicit io.1. oēs de plenitudine ei⁹
accepimus nisi animā habuerit rationalē cōstat
enim ꝙ secundū deitatē hoc factū nō est deitas eī
nichil recipere potest nec repleri nec vngi potest.
Cū nō sit susceptibilis alicuius rei itaqȝ ꝑfectio=
nem gratie spūs sancti ipē ysaias vnctionē appel
lat.6.ca. in xp̄i ꝑsona dicens Spūs dn̄i sup me eo
ꝙ vnxit me ⁊c. qd̄ ipse xp̄s de se ipso dictū dicit lu=
ce.4. ⁊ sic vocat dauid ꝓpheta de eo dicēs. ꝓpte=
rea vnxit te deus de⁹ tuus oleo leticie. Quod de
xp̄o dictū apostolus ad hebre. affirmat nec aliqs
ita desipit vt dicat istā vnctionē esse in spū irra=
tionali aut in carne xp̄i in quoꝝ neutro potest esse
sciētia ⁊ sapia aut spūs cōsilij seu fortitudinis aut
aliud donū gratie septiformis. Cōstat igitur hec
in rationali anima xp̄i fuisse. ⁊c.

Cap.5.

ITem profectus eius in scien= nota bonaȝ rationem
tia more humano de qua supra tractaui li.2.ca.22
satis ostēdit ꝙ rationalem mentē habuit. Itē pas
siones humane quales esse nō possunt nisi in ani=
ma aut nō sine anima sicut dolor tristicia admira=
tio dormitatio esuries ⁊ sitis ꝙ crescebat cōforta
batur ⁊ fletus cōpassionis de quo luce.19. videns
iesus ciuitatē fleuit super eam satis affirmant euȝ
animā habuisseqm̄ cōfortatio secundū diuinita=
tem in ipso fieri nō potuit nec etiam secundū ani=
mam irrationalē quia iuxta verba euangeliste ista
confortatio fiebat ab extrinseco vt videtur per ver
ba angeli apparuit inquit illi angelus dn̄i confor
tans eum ⁊ sic per consequens fiebat ei qui habe
bat rationē secundū quā cōfortationis iudicia re
cipere aut pure percipere potuit. Item quō est ve
rum quod ipse dicit luce.22. desiderio desideraui
hoc pascha manducare nobiscum anteqȝ patiar.
Constat āt ꝙ desiderium respectu sui non fuit sub
iectiue in deitate sua sub qua nō potuit esse fames
aut sitis cum desideriuȝ comedendi sit fames nec
desiderium comedendi cum tali circunstantia ra=
tionis scȝ anteqȝ patiar patuit esse in eo quod ca=
ruit ratione ideo consequēter sequitur ꝙ illud de
siderium fuit in natura rationali Et ita constat ꝙ
preter deitatem ex quo nō habuerit naturam an= aliō testimoniū ex ioh.
gelicam habuit animā rationalē. Item io. in pria
epistola sua ca.3. dicit in hoc cognouimus carita
tem dei. qm̄ ille pro nobis animā suā posuit ⁊ nos
deberemus pro fratribus nostris animā ponere.
Ecce hic affirmat xp̄m animā habuisse quod di=
ctum si quis animā suam sensitiuā aut nutritiuam
dicat accipere nō de intellectiua aut rationali cō=
sequenter dicat xp̄m fuisse irrationalem siue ani=
mal irrationale cum habuit animā irrationalem
sine rationali anima hoc puto de scriptura suffice
re ad ostendendū ꝙ anima rationalis fuit in xp̄o.

Cap.6.

IOhannes si iam placet ostē
de michi contra manicheum enntem ⁊ dio=
scorum manicheum sequentes ꝙ iesus verum cor
pus humanum habuit mouentur enim non si=
ne euidentia omnino asserentes eum solum cor=
pus phantasticum habuisse propter dicta aposto
lorum ⁊ propter ꝓpria facta sua Ecce enim pau=
lus de eo dicit ad ro. octauo deus filium suuȝ mit
tens in similitudinem carnis peccati quid aliud
est similitudo carnis peccati nisi caro apparēs ca
ro peccati que tamen eiusdem nature non extat.
Item ad phili. secūdo de ipso in similitudinem ho
minis factus. Item verū corpus super mare am=
bulare non poterat vt dicunt sicut de ipso legitur
Mathei.14. quarta autē vigilia noctis venit ad
eos ambulans super mare nec ingredi potuit ad
suos discipulos ianuis clausis ⁊ stetit in medio eo
rum. Item sicut legitur io.2. deficiente vino dicit
mater iesu ad eū vinū nō habent ⁊ dicit ei ihesus
quid tibi ⁊ michi est mulier nōdū enim venit hora

mea vbi videtur se negare aliqd ab ea habere cū
dicit Quid michi ⁊ tibi est mulier videtur etiam se
innuere solummodo deum esse cum dicit nondum
enim venit hora mea. Item dicit Johannis .8.
Ego non sum de hoc mundo si autem verum cor
ꝑus humanū habuisset de hoc mundo fuisset. Itē
ad ephe.1. dicit apostolus. ipsū dedit caput super
oēm ecclesiam que est corpus ipsius hic dicit. ec=
clesiā esse corpus eius non est tamē eclesia aliqd
corpus verum vnde similiter itelligere posse vide
tur ꝙ corpus habui de natura hoīs scilicet non
vere sed similitudinarie. Item ipse redarguit iu=
deos eo ꝙ ipso ab eis querente. Quid vobis vide
tur de xp̄o cuius filius est dicunt ei omēs dauid.
mat.xxij. et luc.xx. et mar.xij. Item ioh.1. verbum
caro factum est vnde consequitur ꝙ ex quo verbū
imumtari non potuit aut cōuerti in carnem ꝙ ca
ro sit conuersa in verbum et ita ꝙ caro in ipso ve
re non mansit.

Cap.7.

solutio predictorum.

RIcardus de christo acci=
piamus illō promissum abrahe gen.
xviij. benedicende sunt in ipso omēs
nationes terre et xxvi.c. ad ysaac in
semine tuo benedicentur omnes gē=
tes terre sicut dicit apostolus ad gal.3.c. abrahe
dicte sunt promissiones ⁊ semini eius. non dicit de
seminibus quasi in multis sed quasi in vno et in se
mine tuo quod est xp̄s et ad ro.1. qui factus est ei
ex semine dauid secundum carnem si christus ve=
rum corpus non habuit quomodo semen abrahe
fuit. Item qualiter filius abrahe fuit et filius da=
uid iuxta istud Mathei primo capitulo liber in=
quit generationis filij dauid filij abrahā aut qua=
liter fuit generatus sicut Mat. dicit primo ibi xp̄i
autem generatio sic erat consequenter ostendens
iuxta vaticinium ysaie ꝙ natus erat ⁊ conceptus
de maria virgine quomodo marie virginis filius
esset si verum corpus non habuisset. Johānes sic
posses eque probare ꝙ christus fuit vere filius io
seph quia scribitur Mathei secundo Et erant pa
ter ⁊ mater eius mirantes super hijs que diceban
tur de illo ⁊ infra ⁊ ibant parentes eius per om= ꝙ xp̄s non fuit ver⁹ filius ⁊ nāl's ioseph per euāgelistā.
nes annos eius in iherusalem in die solemnitatis
pasche. Ricardus iste idem euangelista ista dicta
capitulo tertio consequenter exponit ⁊ proprie di
cens iesus autem erat annorum quasi triginta vt
putabatur filius ioseph Ecce dicit vt putabatur
filius ioseph sic ergo alia intellige nusqȝ autem ta
liter dixit de virgine ꝙ putabatur esse filius eius
sed reprehendens verba angeli gabrielis capitu=
lo primo sui euangelij sibi dicta dicit. Ecce conci
pies in vtero ⁊ paries filium ⁊ vocabitur nomen
eius iesus Et infra ideoqȝ ⁊ quod nascetur ex te
sanctum vocabitur filius dei.

Cap.8.

ad idē ꝓbatio

HIc attēdant manichei et
dioscoriam quomo virgo pudica fue
castitatis sollicita angelo responde=
bat. Quomodo fiet istud quoniam vi
rum non cognosco ⁊ quomodo ange
lus eam certificauit ꝙ ipsa conciperet opere spiri
tus sancti sicut ad ioseph dixit angelus quod enī
in ea natum est de spiritu sancto est pariet autem
filium ⁊ vocabitur nomen eius iesus ipse enim sal
uum faciet populum suum a peccatis eorum Et
pudeat affirmare ꝙ omnia propter fantasma siue
corpus fantasticum exstant dicta ⁊ facta quid eīn
aliud ex hoc sequitur nisi ꝙ fantastice christ⁹ ges
sit quidquid in corpore legitur gessisse ⁊ ita in fan
tasmate solum non vere sit mortuus vnde conse=
quitur ꝙ hoc confirmans solum fantasmate est re
demptus cum totum nouum testamentum conti=
neat ꝙ per eius mortem sumus redempti sed que
est maior dementia qȝ istud asserere vnde petrus
sathanas est maior vocatus quia dicit absit a te
domine christo asserente ꝙ opportuit eum mori ⁊
resurgere sicut dicitur Mat. decimoquinto. Item
ꝙ ipse dicit iohannis duodecimo. Cum exaltat⁹
fuero omnia traham ad meipsum quam exaltatio
nem euangelista exponit dicēs hoc autem dice=
bat significans qua morte esset moriturus Et io=
hannis tertio ipse dicit Sicut moyses exaltauit
serpentem in deserto ita exaltari oportet filiū ho=
minis vt omnis qui credit in illum non pereat sed
habeat vitam eternam. Item de morte eius ipse
dicit Mathei.20. filius hominis non venit mini=
strari sed ministrare ⁊ dare animam suam redem=
ptionem pro multis Quid aliud est dare animam
suam redemptionem pro multis nisi pro eis mor=
tem recipere per quam mortem anima datur deo
et a corpore separatur que omnia clare proferunt
ꝙ verum corpus habuit in quo ista sustinuit. Itē
quomodo est verum ꝙ ipse dicit in cena discipu=
lis suis sicut euangeliste describunt hoc est corp⁹
meum ⁊ hic est sanguis meus si nec carnem ha=
bebat nec sanguinem. Aut quomodo est verum
quod dicit nisi manducaueritis carnem filij homi
nis et biberitis sanguinem non habebitis vitam
in vobis Johannis sexto. Si neutrum habebat
aut illud quod ibi sequitur. Caro mea vere est ci=
bus ⁊ sanguis meus vere est potus qui mandu=
dat meam carnem ⁊ bibit meum sanguinē in ma=
net ⁊ ego in eo Qui enim negat christum veram
carnem habuisse destruit sacramentum altaris in
quo supra iuxta verbum supra dictum ipsius est
eius sanguis qui si non sit realiter et vere non est
sacr̄m verum et reale sed illusio Nunquid ergo
paulus corinthis volebat illudere cum eis scri=
psit in pria epistola vndecmo capitulo Ecce ego
enim accepi a domino quod ⁊ tradidi vobis quo
niam dominus noster ihesus christus in qua no=
cte tradebatur accepit panem et gratias agens
fregit ⁊ dixit accipite ⁊ manducate hoc est corp⁹
meum hoc facite in meam commemorationem si=
militer ⁊ calicem postqȝ cenauit dicens hic calix
nouum testamentum est in meo sanguine hoc faci
te quotienscunqȝ biberitis ⁊ sequitur itaqȝ Qui=
cunqȝ manducauerit panem vel biberit calicem
domini indigne reus erit corporis ⁊ sanguinis do
mini Aut nunquid deus ipse suis discipulis vole
bat illudere quando dixit eis luce vltimo Palpa
te et videte quoniam spiritus carnem et ossa non
habet sicut me videtis habere ⁊ cum hoc dixisset
ostēdit eis manus ⁊ pedes Si vera nō fuerint sed
fantastica talem carnē ⁊ talia ossa spiritus habe=
re potuit ⁊ bonus ⁊ malus Et ita non tm̄ dixisset
mēdaciū sȝ vbi de ip̄o firmi⁹ fidē discipulis indica
re ꝓmisit ibi apli⁹ illusit eis ꝑmisit. n. qd̄ rbati est

et cogitationes ascendunt in cordibus vestris. videte manus meas ⁊ pedes meos q2 ego ipse sum et tunc sequitur quod supra posui adhuc autē illis non credentibus ⁊ mirantibus pre gaudio dicit eis habetis aliqd quod manducetis at illi obtulerunt ei partem piscis assi ⁊ fauum mellis ⁊ cū manducasset coram eis sumens reliquias ⁊ dedit eis ⁊ dicit ad illos hec sunt verba que locutus sū ad vos cum adhuc essem vobiscum quoniam necesse est adimpleri omnia que scripta sunt in lege moysi ⁊ prophetis ⁊ in psalmis de me tūc aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas et dixit eis quoniam sic scriptum est ⁊ sic oportuit xp̄m pati ⁊ resurgere a mortuis tertia die ⁊ predicare in nomine eius remissionem peccatorum in omnibus gentibus incipientes a ierosolimis vos autem testes estis horum ecce ipse dominus iuxta traditionem iudeorum dicentium signū infallibile vere resurrectionis esse ꝙ resurgens comederet cum eis comedit ⁊ dixit eis quia iuxta scripturam oportuit christū pati ⁊ resurgere ⁊ in nomie eius predicare remissionem peccatorū ⁊ ꝙ ipsi super hijs fierent testes que si quis dicat ficte facta fuisse vere fictionem ponit pro fundamento fidei christiane quo ad remissionem peccatorum ⁊ fundat sup illusionibus totam predicationem apostolorum ⁊ eos falsos testes affirmat.

Cap. 9.

ad illō pbatio ex actibꝰ apostolorū et alijs passibꝰ.

Videat actus apostolorū vbi petrus pro fundamento sue predicationis statuit iesum a iudeis esse interemptum ⁊ a deo resuscitatum sic ꝙ caro huius non vidit corruptionē Actuū 2.23. Et paulus ad hebre.2. capitulo affirmans de christo dictum illud Minuisti eū paulominus ab angelis dicit eum ꝓpter modicum ꝙ̄ angeli minoratus est vidimus iesum ꝓpt passionē mortis Gloria ⁊ honore coronatum vt gratia dei pro oībus gustaret mortem. Et expressissimū fundamētum de eius carne sanguine statim subiūgit ꝓpter quam causam non cōfunditur fratres eos vocare dicens nunciabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesie laudabo te Et iterum ego ero fidens in eū ⁊ pueri mei quos dedit michi dominus quia ergo pueri cōmunicauerunt carni et sanguini ⁊ ipse similiter participauit eisdē vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium id est dyabolum vt liberaret eos qui timore mortis per totam vitē erant obnoxij seruituti nusꝙ̄ enim angelos apprehēdit deus sed semen abrahe apprehendit vnde debuit per omnia fratribus assimilari Ecce planissime ꝙ debuit ꝑ omnia fratribus assimilari ⁊ ꝙ deus semen abrahe apprehēdit ⁊ ꝙ per mortem suam destruxit dyabolum ⁊ ꝙ communicant carni ⁊ sanguini sicut fratres eius vnde ca.9. dicit ꝙ xp̄s assistens pontifex futurorū bonorum ⁊c. per propriū sanguinē introiuit in sancta ⁊ infra si enim sanguis hircorum ⁊ taurorum et ciris vitule aspersus inquinatos sanctificat ad emundacionem carnis ꝙ̄tomagis sanguis christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo viuenti emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis quomodo emūdauit sanguis christi conscientiam hominum a peccatis si verus sanguis non fuit quia ⁊ sic sequitur ꝙ nec erit vera mundatio conscientie a peccatis ꝑ ipsum. Item ca.v. dicit de christo qui in diebꝰ carnis sue preces supplicationesq̄ ad eum qui posset illum saluum facere a morte cum clamore valido ⁊ lacrimis offerens exauditus est petēdo liberationem a morte quā pro nobis sustinuit. Et ca.19. dicit de bona voluntate christi in qua voluntate sanctificati sumus per oblacionem corporis xp̄i si verū corpus non fuit nec vera sanctificatio fuit facta per illud ⁊ infra Irritam faciēs legem moysi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus morietur ꝙ̄tomagis putatis deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcauerunt ⁊ sanguinem testimonij pollutum dicunt in quo sanctificatus ē Cur deteriora supplicia sufferre iudicādus est cōculcans sanguinem christi ꝙ̄ irritans legem moysi si sanguis verus non est ⁊ infra ca.12. accessistis ad syon ⁊c. testamenti noui mediatorem iesū et sanguinis aspertionem melius loquentem ꝙ̄ abel Qui hunc verum sanguinē esse negat timeat quod sequitur videte ne recusetis loquentem ⁊c. Item capitulo vltimo propter quod ihesus christus vt sanctificaret per suum sanguinem populū extra portam passus est ⁊ infra deus autē pacis qui eduxit de mortuis pastorem ouium in sanguinem testamenti eterni dominum nostrum ihesum christum aptet vos in omni bono longe errat ab ista aptatiōe in bono qui sanguinem christi negat in quo aptatur hec adduxi de ista epistola quia in ea precipue tractat apostolus de nostra redēptionem facta per oblacionem corporis et sanguinis iesu christi a summo sacerdote.

quō xp̄s debuit ꝑ oīa frībus assimilari.

nota bonā rationē.

Cap. 10.

ad idē rōes adducūtur

Item si christus verum corpus nō habuit proficere etate nō potuit nec confortari nec crescere cōtra quod dicitur luce.2. de eo puer āt crescebat et confortabatur plenus sapientia ⁊ infra Et iesus proficiebat sapiētia ⁊ etate ⁊ gratia Constat enim ꝙ in corpore fantastico non potuit crescere nec confortari nec etas ei qcꝙ̄ profectus afferre. Item sine vero corpore quomodo fatigatus fuit ex itinere sicut legit io.4.c. Iesus aūt fatigatus ex itinere sedebat supra fontem aut qualiter sine vero corpore dormire potuit sicut de eo dicitur luce.8. Nauigantibus autem illis obdormiuit somnus enim ꝓpria ē passio animalis ideo iohannes dicit in principio sui euangelij ꝙ verbum caro factum est quod magis prope explanat ca.1. in sua prīa epistola manichei exterminationi occurrens ⁊ dicens quod fuit ab initio quod audiuimus quod vidimus occulis nostris quod prospeximus ⁊ manus nostre contractauerunt de verbo vite ⁊ vita manifesta est. Fantasticum enim corpus ⁊ si forte videri aut audiri posset tamen manibus tractari non posset quoniam non habet solidas qualitates tangibiles sed subtiles duntaxat.

Capitulo vndecimo.

Ad illō ex epistola ad ratiões.

Item ad romanos tercio. Iustificati inquit gratis per gratiam ipsius per redemptionem que est in christo iesu quam promisit deus propiciatorem per fidem in sanguine ipsius. Ecce hic habes ipsum fuisse propiciatorem per fidem in sanguine ipsius que fides est falsa si sanguinē verū nō habuit. Item ca.5. qm̄ cum adhuc peccatores essemus secundū tempus pro nobis mortus est: multomagis nunc iustificati in sangume ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Et hic habes ꝙ christus pro nobis mortuus est: ⁊ nos per sanguinem ipsius iustificati. si autem verum sanguinem nō habuit: nec vero per consequens est mortuus sed fantastice et iustificatio nostra fātastica est: ⁊ salus uostra/ similiter que per illam sunt facta: ⁊ baptismus inanis quē in virtute siue merito mortis eiꝰ accepimus sicut ipse dixit ca.6. Quicunq̄ enim baptisati sumꝰ in christo iesu in morte ipsius baptisati sumus consepulti enim sumꝰ cū illo ꝑ baptismū in mortem et vt quomodo surrexit christus a mortuis per gloriam patris ita ⁊ nos in nouitate ambulemꝰ scientes ꝙ christus resurgens a mortuis iam non moritur et in ca.8. christus iesus qui mortuus est immo qui et resurrexit. Ecce habes ꝙ nos sumꝰ baptisati per mortem eius hic si vera mors non fuit nec baptismus noster est efficax quod nullus audet dicere christianꝰ. Ecce hic habemꝰ etiā ꝙ vere surrexit: quod sine vero corpore esse nō potuit vnde consequenter capi.9. de eius corpore dicit. Optabā n. ego ipse anathema fieri pro fratribꝰ meis qui sunt cognati mei secundum carnem: qui sunt israelite quorū adoptio est filiorū: ⁊ gloria et testamentum: ⁊ legislatio et obsequium et ꝓmissa quorum patres ⁊ ex quibꝰ est christus secundum carnem. Unde ista est gloria iudeorū siue israelitarum secundum apostolū ꝙ ex eis est xp̄s et verā carnem habuit. Item ca.14. in hoc em̄ xp̄s mortuus est et resurrexit vt viuorū ⁊ mortuorum dn̄etur ⁊ ad phil. dicit expresse ca.2. humiliauit semetipsum factus est obediens vsq̄ ad mortē mortem autem crucis ꝓpter quod et deus exaltauit illum et dedit illi nomē qd̄ est super omne nomen vt in noīe iesu omne genu flectatur celestiū terrestrium ⁊ infernorum. Et ad heb.2. Uidimꝰ iesum per passionem mortis gloria ⁊ honore coronatū. si autem verū corpus non habuit non vere mortuus fuit qm̄ sicut nec mori sine corpore: sic nec vere mori sine vero corpore potuit ⁊ si non est vere mortuus: nō est vero exaltatus ꝓpter obedientiam mortis: nec vere dn̄s viuorū ⁊ mortuorū: nec etiam gloria ⁊ honore coronatus propter pacientiam mortis ita vt ei tanq̄ vero dn̄o omne genu flectatur ex quo dicit expsse ca.4. ista a patre habuisse propter mortis obedientiam.

Baptismꝰ prouenit ex merito passionis xp̄i.

Cap 12.

Iohannes credimus ꝙ ante passionem suam a principio quo homo fuit ipse fuit dn̄s viuorum ⁊ mortuorū: hoc em̄ frequēter de se dixit. ante mortem oīa inquit (ad patrē loquens) mea tua sunt: ⁊ tua oīa mea sunt Io.17. ⁊.16. Oīa quecūq̄ hꝫ pater mea sunt. ⁊ Io.13. de eo dicit Ioh. sciens ꝙ oīa dedit ei pater in manꝰ eius ⁊ multa dicuntur similia expresse iminentia eum fuisse dn̄m oīm ante mortem. Omnino igitur tu arguis hic si vere nō fuisset mortuus nō vere fuisset dn̄s viuorū ⁊ mortuorū. Richardus distingue tp̄a ⁊ concordabūtur scripture verum est ꝙ ante mortem eius ipse verus homo existens dominus oīm fuit sicut ostendūt a te posita superius ⁊ multa similia sed post mortem eius non fuit ipse verꝰ homo exn̄s dn̄s oīm q2 prius per meritum mortis vere fuit resuscitatus ⁊ ideo ptātem ⁊ dn̄ationem quā habuit in natura humana suppositata ante mortem post mortem ꝓpter mortis meritum sicut dicit aposto. in duobꝰ auctoritatibꝰ a me superpositis.2. recepit quā potestatem siue dn̄ationem in natura humana suprapposita i triduo mortis nec habuit: ⁊ ideo bene conclusum fuit supra ꝙ si vere mortuus nō fuit nec vere exaltatus fuit post mortem ideo vere est dn̄ator factus in humano supposito quod estimo intellexisse apostolum Iohannes nō me me penitet istius obiectus perge ⁊c.

Capi.13.

Probatur deū resurrexisse ⁊ ꝑ cōsequens eū habuisse verum corpꝰ.

Ricardus: Audi apostolum p̄me ad cor.15. Arguentē si resurrectio mortuorū non est ergo nec christus resurrexit: inanis ē p̄dicatio nostra inanis est fides nostra inuenimur autem aut falsi testes dei: qm̄ testimoniū diximus aduersus deum ꝙ sancticamur christum quem non suscitauit nā si mortui non resurgunt: nec christꝰ vana est fides nostra: adhuc em̄ estis in peccatis vestris ergo ⁊ qui dormierunt in xp̄o perierunt. Ecce cōclusio que sequitur si christus corpus verum non habuit nō vere est mortuꝰ nec vere resurrexit. Unde hic ꝯn̄r dicit apostolus insipiens tu quod seminas nō viuificatur nisi p̄us moriatur. Et si christus nō vere resurrexit remanemus in peccatis ⁊ mortui in christo perierunt et inanis est fides nostra. He sunt conclusiones apostoli non mee. Item quō christus cum diues esset pro nobis egenus factus est sicut dicit apostolus ad cor. octauo. Si verum corpus non habuit ꝓpter assumptionem veri corporis fantastici non est factus egenus aut quomodo crucifixus est ex infirmitate nostra sicut dicit vltimo capitulo Aut quomodo exinaniuit seipsum formam serui accipiens sicut dicitur ad philipenses secundo. Si em̄ formam nostram non sumpsit: quomodo reconciliauit nos in corpore carnis scilicet per mortem ipsius sicut dicitur ad collocenses p̄mo. si corpus non habebat verum nec carnem nec vere per consequens mortem sustinuit. Aut quomodo factus fuit ex muliere: factus sub lege natura ad gal. quarto capitulo. Si verum corpus nō habuit. Uides quomodo totum nouū testamentum destruit qui christum negat verum corpus habuisse: ⁊ totum vetus testamentū etiam qd̄ precise ꝑ eius aduentum datum est. Unde petrus Actuū tertio affirmat: ꝙ christus vere mortuus est et resurrexit. Et omnes prophete a samuele. Et deinceps qui locuti sunt annunciauerunt dies istos. ⁊ apostolus Actuum septimo dicit Quē ꝓphetarū non sunt presenti patres vestri ⁊ occiderunt eos qui pre nunciauerunt eis de aduentu iusti: etiam ipse dicit luce vltimo quoniā necesse est adimpleri omnia que scripta sunt in lege moysi in ꝓphetis ⁊

ps deme. Et eodem ca. ante ipse dixit. O stulti et tardi corde ad credendum in oibus q̄ locuti sunt prophete. nōne oportuit pati xp̄m ⁊ ita intrare in gloriam suam ⁊ incipiens a moyse ⁊ oibus ꝓphetis interpretabatur eis in oibus que de ipso erāt. Et io.5. dicit ad iudeos. Scrutamini scripturas q̄ vos putatis in ipsis vita eternā habere et ille sunt que testimoniū perhibent de me. Et inde subiungit si eñ crederitis moysi credetis forsitam et michi de me ei ille scripsit. vñ cōstat vetus testamentum editum ꝓpter ipsum.

Cap.14.

Hic soluūt argumenta q̄ videnť ꝓbare xp̄m nō hūisse verū corpus posita superi⁹

Johannes nunc ista dissolue que contra premissa in principio istius articuli adduxi richardus hoc primū quod adhibes ad ro. de⁹ filium suum mittens in similitudinem carnis pctī non innuit quod dixisti: q̄ similitudo infertur ad carnem peccati non ad carnem solam vnde caro xp̄i fuit vera caro pctī vera tamē caro fuit sicut sequitur ex hijs q̄ ibi consequenter annectit cito post: q̄ si spūs eius q̄ suscitauit iesum xp̄z a mortuis ⁊c. si eni suscitatus fuit a mortuis verā carnem habuit non solum similitudinē carnis vere et ca. sequenti ⁊ ex quibus est xp̄s secundū carnem q̄ si insuper similitudo refertur ad carnē non bene concluderes ex similitudine q̄ carnem verā non habuit cum caro vera similior sit vere carni q̄ caro fantastica. Nunquid paulus ⁊ barnabas veri homines nō erant qui dixerunt. Et nos mortales sumus similes vobis hoies. Act.14. quin potius ex hoc q̄ similes erant se hoies esse ostēdere voluerunt. Sicut apostolo. ad phil. illō quod tu superius adduxisti in similitudinem hoim factus premisit semetipsum exinaniuit formā serui acciaccipiēs in qua acceptione exinaniius nō fuisset si solam carnis similitudinez fantasticā assumpsisset et nō veram carnem ⁊ eidem dicte subiūgit humiliauit se ipsum factus obediens vsq̄ ad mortē mortem autem crucis ꝓpter quod ⁊ deus exaltauit illum ⁊c. Ex hijs manifeste ondit q̄ verū corpus habuit nō fantasticū nec te mouere debet q̄ super mare ambulauit. cum corpore vero ambulauit super aquā math.14. Nec q̄ intrauit ad discipulos ianuis clausis te debet mouere: vt asseras corpus ei⁹ non verum. Si credis q̄ verū corpus dedit discipulis suis sub spē panis/ ⁊ q̄ illud ante in suis ꝓprijs tenuit manib⁹: hoc eñ de vero corpore multo mirabilius extat.2. sic insuper credimus q̄ matris sue vterum exiuit: matris integritate seruata/ qō.n. corpore glorificato non obuiat. nō debes de vero corpore xp̄i per oipotentiam ipsius fieri posse negare.

Cap.15.

Ad solutiones alias.

Illud vero qō ꝓfers de euāgelio iohannis Quod michi ⁊ tibi mulier non facit ad tuum propositum quia volebat ipse dominus ostendere q̄ non ex illo quod sumpsit de matre scz posset remediū quod mater volebat adhibere. sed ex sola diuinitate cuius hora quando mater postulabat vel postulauerat nōdum venit ad hoc faciendum. Et ideo dicit. Quid mihi ⁊ tibi mulier nondum venit hora mea / at si apte dixisset mater mea/ me tanq̄ filium tuum exoras cōciuijs de vino succurrā/ non autē sum fili⁹ tu⁹ nisi scōm naturā finitam scōm quam adhibere nō possum. Hoc eñ ad diuinitatē meā ptinet q̄ est potētie infinite/ sed nōdum venit hora mea / scz in qua scōz diuinitatez meā faciā qō exposcis insup secūdū diuinitatē suā dicit. Ego nō sum de hoc mundo scz non sum terrenus q̄uis geram corpus de terra sed celestis vel illud accipias dictum scōm conuersationem sicut dicit de discipulis iohan.15. de mundo non estis vestra conuersatio nō est more eoꝝ qui diligunt mundū si vestra cōuersatio est celestis. Illud autem quod adducis q̄ ecclesia ē corpus eius: quod intelligendum est nō proprie. sed secundum similitudinem vt michi videtur/ nō probat q̄ corpus qō ipse gessit in eius persona non sit eius corpus. ⁊ dicatur solummodo ecclesia corpus ei⁹ cum scriptura dicat eū veꝝ corp⁹ habere illud, etiā qō adducis q̄ ipse redarguit iudeos vt tibi videtur q̄ dicebāt q̄ filius dauid fuit non recte intelligis cū euuangeliste dicāt eū filiū dauid ⁊ ipse dn̄s dixit. Jurauit dn̄s veritatem dauid ⁊ nō frustrabitur eum de fructu vētris tui ponam super sedem tuam. Quem fructum plurimi sanctorum xp̄m accipiunt de quo immediate promisit. Non auertas faciem christi tui: sed eos reprehendit ob hoc q̄ intellexerunt eū in suo respōso esse hoiem ⁊ nō deum Et ideo ad ꝓbandū eum deuz esse adduxit testimonia ipsius dauid ꝓphete Dixit dn̄s dn̄o meo sede a dextris meis: nō ad ꝓbandū q̄ homo non fuit aut q̄ corpus de semine dauid non habuit. Unde paulus in persona dei actuum.13. dicit de dauid loquens Inueni dauid filium iesse virum secundū cor meū qui faciet voluntates meas cuius de⁹ ex semie scōz ꝓmissionē israel eduxit saluatorē iesum. Quod aūt adducis de euuangelio Johis. Uerbum caro factum est: potius est pro nobis q̄ contra illud eñ quod fit aliud vt secundū te loquamur desinit: si fieri si cōuerti erit sequitur q̄ verbū desinit esse si est factū caro per cōuersionem q̄ q̄ stare nō potest consequitur hoc debere intelligi aliter q̄ per cōuersionem. Ita vt per carnem homo accipiatur sicut ibi geñ.6. Ois caro corruperat viam suam super terrā. ⁊ ibi. Uidebit ois caro salutare dei nostri. ⁊ in similibus: vt sit sensus Uerbum est homo. qō puto sine calūpnia posse dici.

Fructus ꝓmissus dauid erat xp̄s

Cap.16.

obiectio ad ꝓbāō q̄ natura hūana in xp̄o fuit tanq̄ indumentum

Johānes si placet iam videamus quomodo fingi valeat per scripturaz q̄ natura humana fuit in christo sicut indumentū diuinitatis solūmodo aut vestis eius seu habitus sicut apostol⁹ scōm aliquos videtur accipere ad philipenses scōo. q̄ habitu inuentus est vt homo per quem modū dicim⁹ angelos bonos ⁊ malos naturam humanam assumere in qua cum hominibus plura gessisse leguntur. Item ysaie sexagesimotertio capitulo sui libri de eo loquens dicit. Quis est iste qui venit de edon tinctis vestibus de bosra. Iste formosus in stola sua ⁊ post quare ergo est rubrum indumentum tuum ⁊ vestimentū tuū sicut calcantiū in torculari appellans naturā humanam indumentum ⁊ vestimentum eius. Itē zacharie quarto. Illud idē sentire videtur qui sic loquitur de eo secundum aliquos ⁊ iesus erat indutus sordidis vestib⁹. Et post auerte ab ea sor-

dida vestimēta zach.3. vbi videť corp⁹. s. mortale appellare vestes sordidas. Item propheta dauid corp⁹ ei⁹ vocat tabernaculū dicēs. In sole posuit tabernaculū suum sicut tu ei supra affirmasti tabernaculū vero videtur remoci⁹ ab vniōe personali q̄ vestis aut indumentū hoc añte declarato liquebit q̄ natura humana fuit diuinitati ypostatice siue personaliter vnita: ita q̄ xp̄s proprie ⁊ vere homo dici potest ⁊ ad hoc testimonia propria adhibebis.

Ca.17.

Hic ꝓbat ex istis causis sequentib⁹ q̄ natura hūana nō fuit sicut indumētū sed ꝓbis vnita

Richardus michi videtur si ea que ad ostendendum xp̄m verū corp⁹ habere adduxi cōsideres ⁊ specialiter ea qua eum affirmant passuz et mortuum fuisse ⁊ resurrexisse et sua morte nos redemisse que per vestem ac indumentum fieri nō poterant nullatenus probationibus alijs indigebis. Nonne euuangelica dicta et apostolica plena sunt ymmo precipue sunt de hoc q̄ xp̄s est pro nobis mortuus et resurrexit et nos sua morte a peccato liberauit nec puta q̄ ita desipias vt non videas hoc per vestem fieri non posse q̄ ⁊ si vestis sola aut indumentum cuiusq̄ patiatur aut ab eo deponatur et iteruz rem sumatur ab eo q̄ nōob hoc dicitur aut vere dici pōt q̄ ipse patiatur/ aut moritur/ aut resurgit quod manifeste intelligere potes in angelis bonis ⁊ malis Cum corpora humana vera ⁊ grossa ⁊ corpulēta tanq̄ indumēta assumūt sicut fit in demoniacis in quib⁹ dyabolus totū hoiez inhabitat. ⁊ supra se vnit ac eum mouet per ei⁹ membra loquitur: ⁊ plura maleficia per eum operatur. ⁊ sic habuit angelus q̄ luctabať cuz iacob. de quo geñ.32. ⁊ angeli quos pauit abrahā: ⁊ quos loth recepit hospicio ⁊ lauit pedes eoꝝ de quib⁹ geñ.18. ⁊.19. Et angelus raphael qui thobiam duxit ad patrem suū thobiam de quo thobie.6. ⁊ infra. ⁊ in similibus misterijs angeli corpora humana corpulentia ⁊ grossa habebant: aut cum assumet corpora subtilia aut humana forma effigiata sicut in multis alijs inumerabilibus apparitionib⁹ angeloꝝ in oibus enim assumptionib⁹ nō potest dici q̄ angelus bon⁹ aut malus patitur nec per illi⁹ depositionem moritur angelus: aut per eius resumptionē resurgit quia sic angeli boni et demones frequenter aliqñ vna die patereť/ moreret/ ⁊ resurgerent qm̄ vno die sic corpora assumūt sepi⁹ ⁊ deponunt quod nimis est stultum credere cu⁹ rei manifesta est ratio: q̄ mori ⁊ resurgere passiones sunt suppositorū personarū siue ypostasium qm̄ mori nihil aliud est q̄ vitam siue aiam alicuius vnius indiuidui aut suppositi siue ypostasis separi aut dissolui/ aut interire. Etiā resurgere nichil aliud est q̄ vitā siue animam alicuius suppositi siue ypostasis p⁹ mortez totius suppositi corpori ei⁹ ypostatice reuniri in quo etiam oēs philosophi cōcordant ⁊ etiaz hoc sensus ondit verbi gratia si inter spiritum ⁊ corp⁹ cui vnitur nō est vnio ypostitica sed sola vnio vestimentalis: ⁊ dico q̄ tunc sicut per separationem vnius ab altero nichil ibi moriť. Ita nichil aliud per resumptionem reurgit sic nec qñ alius vestem suam deponit aut induit sicut intelligis esse in angelo sic in corpore ⁊ in quocūq̄ spū vnito corpori per modum indumenti ei⁹ aut vestis. vñ liquide constat q̄ si verbum diuinū naturā humanā assūpsit veluti indumentum aut vestem solūmodo ita vt nō vnita fuerit sibi ypostatice ꝓpter nature humane passionem nō patietur verbū diuinū: nec ꝑ eius depositionem ⁊ resumptione moriebať deus aut etiam resurrexit igitur ex quo onsum est supra cum de eius vero corpore ⁊ vera aia agebatur q̄ deus vere est passus ⁊ mortuus ⁊ postea surrexit cōsequitur q̄ nō solū erat sibi hūana natura velut indumentum aut vestis: sed ⁊ vere ꝑsonaliter aut ypostatice sibi vnita aut ꝓpter illā vnionem deus deus homo ⁊ personal ypostasis suppositum aut indiuiduum aut vnum numero in humana spē veracissime dici posset ⁊ more hoim pati posset ⁊ mori ⁊ vere resurgere sicut sepissime sacra scriptura testatur.

Nota de āgelis assumentib⁹ corpora.

Cap.18.

Obiectio ꝯ predicta.

Johannes ne queso acceleres sed tardiori processu ꝓgamus Ecce fateor ex predictis clarecere: q̄ angelus nō moritur nec resurgit cum corpus sibi assumptum in indumentū deponit depositum resumit: hoc insuper verum esset etiam si angelus ypostatice corpori illi fuisset vnitus ita q̄ ex angelo ⁊ corpore assumpto fieret vna persona sic ex humana aia ⁊ corpore: qm̄ tunc nō moreret angelus ex depōne illi⁹ corporis sicut nec aia rōnalis nūc moritur: cum humanum corpus deponit per mortem ipsius hois nec angelus resurgeret corpore illo resūpto ypostatice sicut nec anima lazari resurrexit sed lazarus qñ eius aia fuit eius corpori ꝑsonaliter siue ypostatice reunita igitur ex isto capite sequitur q̄ si verbū diuinū fuit natare humane vnitum personaliter q̄ deposita illa natura nō moriebatur verbum etiam nec deus nec ea in resurrectione resumpta resurrexit deus sicut nec angelus nec anima rationalis in tali casu moritur aut resurgit: sz si aliquid debet sic mori aut resurgere videtur hoc esse cōposita persona ex verbo diuino aut humana natura sicut in casu simili totus homo moreretur ⁊ resurrexit composita ypostasis ex angelo ⁊ corpore assumpto personali vnione si fieret moreretur ⁊ resurgeret nō angelus. ⁊c.

Cap.19.

Aliomō deus angeli ⁊ demōes assumunt corpora.

Richardus bene concluderes si assumptiones humane nature a verbo: ⁊ corporis ab angelo ⁊ ab aia rationali similes essent ex toto modo multū existunt dissimiles q̄ in tali casu vbi fieret vnio personalis tam angelus q̄ aia fieret vere pars vnius persone cōposite ex angelo ⁊ aia cum corpore assumpto de⁹ autem siue verbum diuinum ꝑsone composite pars nullomodo est aūt pars esse nō potest. Cuius probatione attende: si eñ sic esset persona illa cuius deus vna pars esset equalis cum deo esset potentie qm̄ totam potentiā oim suarum partium ipsa haberet quarum vna pars esset deus etiā consequitur aliquam personā que deus nō esset. esset equalis potentie cum deo quod nullatenus aliqua secta admittit nichil eñ preter deum equale deo est vt oēs proclamant. Secūda ratio omnis res vere q̄ de⁹ non est in esse suo pendet a deo tanq̄ a potentia

sustentatiua fūdatiua ⁊ suppositiua siue essētie sicut in.17.ostendetur huius plantus. vñ paulus actuū 17.dicit in ipso viuim⁹ mouemur ⁊ sumus. de⁹ autem siue persona dei a se pendere nō potest tanq̄ a persona suppositante siue subsistente interi⁹ ergo nec persōa illa cuius de⁹ pars est potest a deo sic in suo esse pendere cū sit eque potens in existēdo vt deus nō ergo deus est nec esse pōt pars alius talis persone. Item si persona verbi diuini sc3 deus filius esset pars vnius persone cum verbuz dei semper ⁊ necessario sit psona esset prima pars persone quod natura nō sustinet sicut nec permittit natura q vnus homo sit pars alterius angeli: qm̄ persona illa siue ypostasis vel indiuiduum sic nō esset vna persona sed plures. igitur vnius persone esse pars deus nō potuit. Item si de⁹ assumpsisset sic humanā naturā tunc nō vere homo fuisset: siue hūana ypostasis sed pars eius sicut in casu quem ponis aīa rationalis nō est homo nec angelus est aīal rationale cōpositum ex spiritu angelico ⁊ corpore/ ⁊ nos vere dicimus q de⁹ est homo. Item oīs ypostasis siue psona que deus non est: est creatura: si ergo deus est pars vnius persone cum non posit esse cuiusq̄ materia esset forma eius nec aūt sit vera persona siue ypostasis ex forma et materia nisi cum forma sit iuncta naturali vnione materie nec naturalis vnio esse potest infiniti cum natura finita. qm̄ inter illa nula esset habitudo siue portio naturalis: igitur deus nullius suppositi siue psone forma esse potest. Item si de⁹ esset pars vnius persone: illa psona sicut cetera naturalia haberet aliquā operationem naturalez illa operatio esset finita aut infinita: nō infinita qr esset potentie infinite. Constat aūt q actio naturalis psone infinite debet esse infinita: nec esset operatio infinita qr penderet a psona finita: sc3 corpore: nichil aūt infinitū potest a finito pendere. vnde cōsequitur ex quo talis psona nō haberet nec habere posset naturalem actonē qr talis psona esse oīno nō posset vides igitur q verbum dei in hūana specie non potest esse sicut anima humana: ⁊ sic angelus posset esse pars vnius ypostasis si deus angelum alicui corpori ypostatica vnione cōiungeret: sed ipsum verbū sic humanā naturā assumpsit vt homo diceretur ⁊ humana ypostasis: qui modus vnionis naturalis in angelo: aut in aīa: aut in alia creatura penitus esse nō potest sed necessario q̄cunq̄ creatura ex vnione ypostatica cū aliquo fieret pars vnius cōpositi ex vtroq̄ ipsoꝝ ideo est q deus dicitur vere mortuus fuisse ⁊ resurrexisse in humana natura ab eo assumpta: q̄uis angelus: aut anima in tali natura assumpta nec mori posset nec resurgere: nec putes tamē q ideo deus mortuus esse dicitur qr humanā naturā sibi vnitā deposuit nec ideo resurrexisse: qr illā resumpsit sed ideo dicit̄ mortu⁹ vere: qr ei⁹ aīa corpus deposuit: ⁊ ideo vere resurrexit qr eius aīa ypostatice corpus eius reinduit: puto igitur q solide satis supra cōclusi qd ⁊ tu potes concludere ex quo xp̄s in humana natura vere fuit mortuus: ⁊ vere resurrexit q natura non erat sibi velut nudum indumentū/aut vestis sed quod erat sibi vere vnita ita vt ipse homo esset ⁊ humana ypostasis.

> Quare de⁹ mortu⁹ est ⁊ resurrexit ñ ē qr natura hūana erat sic idumētū ⁊ illā deposuit ⁊ deiñ reassūpsit.

Cap.20.

IOhānes nescio quo me ducis: iam em̄ dicis dei filium humanam ypostasim siue naturā sc3 vnum singularem hoīem in specie humana quem nos appellamus iesum edocti ab angelo luce p̄mo ⁊ preter hoc afirmas q de⁹ siue diuinitas non est pars ypostasis sed est tota ypostasis ⁊ verus homo ex quib⁹ michi plane cōsequitur q deus alias partes siue aliam partē nō habeat q̄ alter homo Cum nullā partem habeat nisi anima ⁊ corpus ex quo deitas pars eius non extat ⁊ ita nō habet deus duas naturas sc3 diuinam ⁊ humanā in sua ypostasi s3 tm̄ humanā quē errorem potius euacuare deberes cū michi inde tota disputatio ista sit exorta. Richardus Hic nō bene ɔcludis. Nonne supra ꝓbaui iesum esse deū ⁊ ex ista deductione fateri cōpellis q sit homo igitur necessario cōsequitur q in sua ypostasi contineat duas naturas sc3 diuinā ⁊ humanā non dico vt partes: qr nec diuina natura est pars eius vt ꝓbaui: sed est ipse iesus: nec hūana natura est pars eius totam intelligo qr nec h3 partem aliquam vt dixi nisi partes ipius humane nature ⁊ ideo tota illa humana natura in ipso non est pars eius: sed quodāmodo ineffabili inestimabili perfecto incogitabili ab humano ingenio: sic natura diuina ⁊ humana in ipso iesu cōtinentur ⁊ sunt ⁊ ipse est natura diuina ⁊ deus nō est hūana natura ⁊ tm̄ ꝓpter modū quo eam sibi vniuit vere sicut alius homo est humana ypostasis ⁊ vnus homo singularis sicut ceteri. Johannes. Iam videor intelligere q corpus humanū a diuinitate assumptū ⁊ sibi vnitum personaliter et cōgrue posset dici indumentū habitus vestis aut tabernaculum diuinitatis aut dei sicut supra ego adduxi nō tm̄ dici potest indumentū tm̄ ita sc3 q nō sit diuinitati ypostatice vnitum nec me penitet q me in hoc dubitare finxi vnde ea q̄ supra posui nō sunt cōtraria isti sententie: ⁊ ideo solutione nō indigent.

> l3 i xp̄o fuerūt due nature tm̄ quodāmō ieffabili ⁊ icogitabili diuia natura ⁊ humāa faciūt vnum.

Cep.21.

SEd adhuc aliud a te dissoluendum michi occurrit hic em̄ ꝓ firmo ponebas q nec de⁹ ante assumptionem corporis de virgine gloriosa nec boni angeli nec mali ante illaz assumptionem aut post habebāt humana corpora ypostatice siue personaliter sibi vnita Quomō sunt vera que legimus de deo ⁊ de angelis bonis ⁊ malis qui apparuerunt hominibus ambulabāt cum eis: loquebātur cū eis: ⁊ comedebāt cū eis. ⁊ alia similia opera humana fecerunt in humana natura sicut hoīes faciunt. Ecce legim⁹ geñ.3.q adam ⁊ eua cōmisso peccato audierūt vocem dñi dei deambulantis de paradiso ad aurā post meridiem qui eos alloquebatur ⁊ redarguit de cōmisso scelere ⁊ puniuit. Legitur etiam geñ.18.⁊.19.q angeli apparuerūt abrahe ⁊ comederūt cum eo ⁊ cum loth. etiā sic legitur ibi. Unde apostolus ad hebre. vltimo. placuerūt quidem deo angelis hospicio receptis q angelus luctabatur cum iacob quod certum est gestum esse in forma humana de quo facto geñ.32. q āgelus raphael velut homo iuit cum thobia cum eo bibens ⁊ comedēs ⁊ duxit ⁊ reduxit de quo thobie.6.q angelus obuiauit balaam cū gladio euaginato de quo libro numerorum.22. q apparuit gedeoni angelus ⁊ sedit sub quercu ⁊ loquebatur et tetigit eius sacrificiū summitate virge quā tenebat in manu. Que satis ostendūt eum formā humanā hūisse. De quo iudicū.6. q apparuit mane ⁊ eius vxori ⁊ loquebatur cum eis: nec sciebāt q angelus esset: sed eum virū vocabāt ⁊ ad cibum inuitabāt que satis ostendūt eum in forma hoīs apparuisse. Jud.13. q angel⁹ apparuit petro aperiens carcerem ⁊ eū adducēs per vicos ciuitatis q in forma humana cōstat factum fuisse ex hoc quod dicitur Actuum.12. q nesciebat q verū esset quod per angelum fiebat estimabat visum se videre q duo viri steterunt iuxta apostolos dño ascendente investib⁹ albis qui eis dixerūt. Uiri galilei ⁊c. Sicut legirur actuū p̄mo quos constat angelos extitisse in humana effigie q demones in hoībus existentes per homines loquebātur quos dñs ⁊ eius discipuli expullisse leguntur. Math.8. Mar.1.⁊.3.⁊.5.⁊ Luce.4. Et actuū.16. ac multis similib⁹ ⁊ p̄cipue abrahe/loth/⁊ thobie in quib⁹ exprimitur eos comedisse ambulasse/⁊ alia similia opera humana fecisse non bene intelligo quomodo sine vnione personali ea fieri poterant que facta leguntur/aut si poterant nō bene video qualiter ex aliquib⁹ operib⁹ siue actibus dñi nostri iesu xp̄i in hūana natura ꝓbari posset suppositatio siue psonalitas in humana natura ex quo ex similibus actib⁹ in apparitionib⁹ angelorum in quibus similes actus excercuerūt de angelis talis suppositatio siue personatio in humana natura probari nō potest: nec etiam in deo ante incarnationē vt dicis ex virgine: vñ videtur ita posse intelligi de ipso dño iesu xp̄o q sine suppositione in humana natura quoscūq̄ tales act⁹ exercuerit nisi igitur primitus istā dubitationem excludas ⁊ clare michi ostendas quos actus possunt spūs in humano corpore exercere sine personali vnione ⁊ quos nō michi uidetur q nō erit illud quod ponis satis solidū fundamentum.⁊c.

> Nota iste dubia.

> Nota istam obiectionē.

Cap.22.

> Solutiōes p̄dictoꝝ obiectioum.

RIcardus attende supi⁹ posita in ca.8.⁊ aliȷ́s: in quib⁹ nusq̄ ex loquella aut ambulatione/ aut cōmestione verā suppositionem humane nature aut verum corpus aut veram animā in xp̄o ꝓbaui iuxta sensum tn̄ iudeoꝝ cōmestionem posui signū infalibile hoīs resuscitati a mortuis quod signū tanq̄ infalibile nullaten⁹ approbaui. Et ideo nō vides quare ex hijs que de deo añ xp̄i cōceptionē vel post eā legimus ꝓbari posset q hoīes erant simul suppositati siue personati in hūana natura nec impossibilitas huius ꝓbationis ex isto capite aliqd de ꝓbationib⁹ suprapositis per me infirmat cū ex hijs causis cūcta ꝓbauerim quo ad ei⁹ suppositationem in humana natura/⁊ quo ad ei⁹ corp⁹ etiā quo ad aīaz eius q ea veraciter ⁊ nō similitudiarie habuit: videlicet ex dolore ⁊ tristicia/ex fatigatione: ex dormitione: ex esurie ⁊ siti ⁊ corporis incremēto secūdum etatem tp̄is ex cōfortatione per angelum: ex passionis fletu: ⁊ ex desiderio rōnis ad comedendum pascha cū discipulis suis: ⁊ ex vera ei⁹ morte: et resurrectione: quoꝝ nullum q̄tum michi videtur ⁊ occurrit vsq̄quaq̄ in scriptura sequit̄ de angelo aliquo q̄ in humana forma hoībus apparebat: nisi forsitā de sompno suspiceris: qr geñ.19. legitur de angelis ingressis ad loth priusq̄ irent cubitum viri ciuitatis vallauerūt domū: quod dictum non ꝓbat angelos dormiuisse poterāt. Etiā in humano corpore ⁊ fantastico more cubitum intrare sine hoc q ibi dormirent nec de demonijs q̄ in hoībus ⁊ per membra hoīm loquebantur ⁊ in hoībus habitabant vsq̄ legitur q̄tum michi occurrit: q p̄missorū per me adductorū quicq̄ egerunt aut fuit passi ⁊ vt illud q in isto articulo michi videtur plane describam. Attende q angelus bonus aut malus: aut etiā deus ipse assumendo corpus humanū sicut solet fieri in apparitionib⁹ angeloꝝ siue vnione personatiua aut suppositiua illud corpus mouere potest localliter ⁊ eius corporis membra ad diuersas operationes apta excercere potest qd quid ad motum pertinet: ⁊ q̄q̄ per solum motum localem perfici pōt vñ potest iuxta vsum loquendi cōem: ambulare: volare: comedere hoc est cibuz in os recipere ⁊ interius deglutire l3 hoc nō sit ꝓprie comedere. Uñ thobie.12. Dicit angelus raphael. videbar quin vobiscū comedere ⁊ bibere: sed ego cibo inuisibili ⁊ potu q̄ ab hoībus videri nō potest vtor. In hoc quod dicit videbar innuens veraciter se non comedisse et loqui pōtsi: nec sonos formare per instrumēta ad hoc apta q̄ soni ab hoībus voces dicuntur qr per eos sensum accipiūt ⁊ eos significāt licet forte tales min⁹ proprie voces dicuntur: sicut soni auiuz sonos similes hoīm vocibus facientiū ex vsu voces licet minus ꝓprie etiā appelletur. Aut si tales soni per instrumēta apta in humana natura. Aut in alio modo facti per angelos voces ꝓprie appellari debeant qr fiant per angelum cum intentione significandi. Siue etiā voces ꝓprie dicātur siue nō saltem voces tales sine psonali vnione per membra humana naturalia: aut etiā in corpore spūali: ⁊ per corpus spūale potuit āgelus formare et talia opera pficiūtur solo motu locali humanorum membroꝝ igitur ex nullo actu quē excercere pōt angelus per motum localem in aliqua natura cui vnitur argui pōt in alia natura ei⁹ suppositatio. s3 ex actibus qui fieri non possuut sine actione aut passione anime: pōt bene argui suppositatio ī natura humana: cum in ea act⁹ per eā tales excercētur. Si igitur in scriptura sancta poteris reperire q deus ipse aut āgelus aliquem actum fecit qui non sine aīa humana in humano corpore fieri potuit: fidenter cōclude q actus ille ex supposito humano processit quod puto te nunq̄ posse ī sacris scripturis reperire de deo aut āgelo ex ista persona dñi iesu xp̄i. Omnia enim q̄ supra adduxisti ex scriptura de operibus dei et angelorum constat fieri potuisse per solum motum localem membrorum humanorum: et ex hijs que naturaliter sequuntur in membris ex motu locali. Johannes Fateor q non mediocrem dubitationem a meo animo amouisti. perge vlterius quo tēdebas.

> Pōt eē cauilatio ō sōpno.

> Nō reqrit̄ vnio psonalis ad mouēdū corp⁹

Cap.23

Alia rō ad ꝓbandū intentum.

Richardus si assūpta humanitas a filio dei vero fuit sibi vestis aut indumentū nō personatiue sibi vnum ita vt ex vnione illa veraciter sicut ceteri hoīes hō esset nō inuetur ꝙ aliter fuit vnita illa humanitas filio dei: q̄ deo patri aut spūi sancto: qm̄ in illa hūanitate habitabat ⁊ erat deus pater ⁊ similiter spūssanctus habitatione sanctificatiua ⁊ in habitatione sustentatiua: vegetatiua ⁊ agitatiua. Ita em̄ pater sanctificauit illā aīam ⁊ corpus ⁊ similiter spūssanctꝰ sicut filius iuxta illud Jo.14. ad eum veniemus ⁊ apud eum mansionem faciemus ⁊ iuxta illud qđ apostolus dicit actū.17. In ipso viuimus: mouemur ⁊ sumus. sic in patre ⁊ spiritussancto viuebat illa humana natura xp̄i ⁊ mouebatur ⁊ erat sicut in filio qꝛ nichil horū patri: aut filio: aut spūi sctō competit nisi rōne potentie siue bonitatis diuine: que vna est eque in istis tribus personis. Igitur secundū hoc pater diceretur homo si filius hominis: ⁊ etiā xp̄s ꝓmissus ⁊ exinanitus ⁊ minor angelis ⁊ minor spiritu sancto: ⁊ similiter spūssanctꝰ sicut xp̄s diceret̄ filius dei qđ abhorres fides nostra nusq̄ enī in toto nouo testamento aut veteri fit sermo de incarnatione patris aut spūs sancti. In quoꝝ vtroq̄ ꝑncipaliter ⁊ simplicit̄ agit̄ de incarnatione filij: sicut superiora ostendunt. Unde affirmare patrem aut spiritū sanctum incarnatuꝫ destruit fidem ⁊ totā nostrā fidem ⁊ totam nostrā scripturā. Constat aūt hoc cōsequi si humanitas in xp̄o fuit solum indumentū diuinitatis xp̄i aut vestis: qꝛ sic equaliter fuisset indumentum ⁊ vestis patris ac spūssancti sicut ⁊ filij. Unitas enī essentie diuine indiuisibilis in tribus personis exigit ꝙ omne quod cōuenit vni persone etiā tribus cōueniat: nisi illud cōfusionem personarum includeret sic in libello proximo de processione spūs sancti tractabitur: non autem includit aut importat confusionem personaruꝫ. siue indistictionem earū ꝙ habeant indumentum aut vestem eādem qꝛ sicut quando sanctificauit aliquā aīam in eam mansionem faciendo sicut Joh.14. dicitur ipsam aīaꝫ inhabitant ⁊ eam habent pro pro indumento oēs tres persone ymmo propinquius ⁊ intimius eam tunc habent pro indumento ⁊ habitaculo q̄ xp̄s habebat naturā hmanā si sit in ipso indumentum deitatis solū modo cum apostolus dicat qui adheret deo vnus spiritus est cū eo. et infra ad cor.6 o saluator ipse rogat patrem vt sui sint vnū cū ipsis sicut ⁊ ipsi vnū sunt. Jo.17. Constat aūt ꝙ voluit ꝙ habitarent vel haberent maiorem vnitatem cū eis q̄ habeat vestis cum eo cuius est. ꝙ autē vtitur alia natura pro solo indnmento sic est vnū cuꝫ illa ꝓpter eius vnionē sicut habens vestem est cuꝫ veste ipius dumtaxat sicut angelus est sic vnū cuꝫ corpore ab eo assunpto vñ stante distinctiōe inter duos angelos potest bene iducere idem corpus ꝙ demones sepe efficiunt. apparuit inquit scriptura primo marie magdalene de qua eiecerat septē demonia. Mathei vltimo: ⁊ de vno hoīe xp̄s ipse legionē demonū eicit. sic legitur Ma. vltimo ⁊ Luce.8. sic igitur sequitur si natura hūana sit in xp̄o veluti nudum indumentū: qꝛ ita pater ⁊ spūs sanctus habeant dici, incarnati exinanti minorati ab āgelis ⁊c. huiꝰ mūdi sicut deꝰ filiꝰ ꝙ qꝛ ē nimis ab

Q̄ñ tres ꝑsōe sctificāt aliquā aīaꝫ hn̄t eā ꝑ indumento.

surdum consequitur ꝙ natura humana sic sit vnita deo filio: vt ipse eam supponitet ⁊ ꝓprie homo dicatur vt ceteri ⁊c.

Cap.24.

Johannes videtur prīa facie ꝙ etiā ex rōne tua quā ponis ꝓbare potes iuxta fidem nostrā ꝙ pater fuit incarnatus ⁊ similiter spiritꝰ sanctus ⁊ ꝙ vterq̄ sit homo ⁊ filius hoīs ⁊c. q̄ dicunt̄ de filio scꝫ xp̄o qꝛ in his itibꝰ ꝑsonis est essentia vna simplex ⁊ indiuisibilis ⁊ inseparabilis. Uñ videtur ꝙ ista oīa ita cōueniūt vni ꝑsone vt alteri: ex quo oīa vni simplici deo conueniunt iō p̄missam rationem tuā opꝫ explicare. Richardus. Non est argumentatio ꝑ oīa similis sed multū dissimilis cuiꝰ rōnem dixi quā tñ nō aduertisti: dicā igit̄ magis aperte si em̄ pater ⁊ filius ⁊ spūsctūs sit vnus deꝰ simpliciter ⁊ sint tres ꝑsone sicut apertissime dicit Johēs p̄ma sua canonica cap.5. Et hij tres vnū sunt: etiā tota series euuāglij eius ostēdit ꝙ pr̄ nō est filius/nec spūsctūs/ nec spūsctūs est filius: nec filius spūsctūs: q̄ tertius horū triū dicitur qꝛ sic tres nō essent sed duo aut vnus dūtaxat. Nichil igitur in fide nostra admittendū siue ꝯcedendū est. vñ cōsequitur ista confusio horū trium aut duoꝝ ipsoꝝ ꝯfusionē intelligo indistinctionē ita vt vnus sit qui alter pariter aut vnus sit hij tres quos nos latini tres ꝑsonas vocamus ⁊ greci tres ypostases trinitatem in eis intelligentes: ⁊ nullā distinctioem essentie sed oīmodam simplicitatem vnitatē ⁊ indiuisibilitatē in eis ponentes ⁊ firma fide tenentes dicūtur vnus deꝰ cōsequitur ꝙ hij tres sūt vna essentia: vna substātia: vna ꝑsona vna bonitas: ⁊c. de oībus q̄ absolute de deo dicuntur. ⁊ ꝓpter hoc nichil est admittēdum in fide nostra qđ aliquā disinctionē i aliquo tali ꝑtendit. Uñ ꝯsequitur ꝙ hij tres nō sūt tres dij: nec tres bonitates: nec tres sapiētie: nec tres potentie: nec aliud simsle dictū absolute. Uñ posset cōsequi in istis tribꝰ diuersitas siue diuisibilitas aut distinctio essentie in eisdem. Ex hijs necessario cōsequitur ꝙ filio incarnato siue assumente naturam humanā in virgine vt ꝑ illā assumptionem esset homo nō ꝓpter hoc est pater icarnatus In illa natura eadem assumpta in virgine vt ita ꝑ illam assumptionem pater sit homo qm̄ si hoc ꝯsequēs est ꝯsequitur ꝙ deus pater esset vnus ⁊ idē homo q̄ filius ex quo esset deus ex eisdē partibus humanis precise cōpositis. Et ita deus pater eēt deus filius vt ita nō essent duo sed vnꝰ si em̄ ambo essent vnus homo nō dubiū quin vnus eoruꝫ alter esset aut si dixeris ꝙ pater qꝛ alia ꝑsona a filio si eandem naturā hnmanā induerit suppositatione alius homo esset a filio ⁊ tñ precise ex eisdeꝫ ꝑtibus quod videtur intellectū nimis difficile ꝯsequit̄ saltem quod volumus: scꝫ ꝙ nō ꝑꝑ vnitatem essentie ipsoꝝ duoꝝ vno suppositato in aliqua natura cōsequitur alterius suppositatio in eadē: qꝛ ex quo essentie vnitas nō infert suppositationem vnā vtriusq̄ multū est remotius. vt inferat suppositationē distinctā qđ tñ faceret si ꝑꝑ incarnationem patris in eadem natura numero sic tñ esset alius hō ⁊ filio ⁊ nō idem homo qui est filius. Sic

In isto ca. declarat̄ bene quare pr̄ nō dꝛ icarnatus nec spūsctūs sicut filiꝰ viso ꝙ eēntia ē vna qꝛ simplex.

Nichil ē cōcedendū in fide vñ sequatur cōfusio.

Nota d̄ vnitate eēntie in tribꝰ ꝑsōis diuinis.

gitur sequitur in hijs scꝫ in patre ⁊ filio cōfusio siue indistictio si premissa cōsecutio bona ponatur parimodo cōstat: q̄ sequeretur de spiritu sancto si poneretur bona esse cōsecutio filius deus est homo igitur spiritussanctus est homo nullatenus vero cōsequitur ista cōfusio siue indistinctio horum trium si ponatur consecutio bona ad sumptionem nudi vestimenti quoniā non sequitur ꝙ pater sit filius aut vnus ⁊ idem homo qui est filius propter hoc ꝙ vterq̄ candem naturaꝫ habet pro indumēto aut veste qm̄ nō propter assumptionem vestis talis aut indumēti dicitur pater aut filius suppositum ꝑsonales siue ypostasie in specie illa de qua specie sumitur vestimentum qm̄ sic spūssanctꝰ fuisset suppositū in specie columbe qꝛ in natura colūbe veluti in veste apparuit supra xp̄ꝫ sicut legitur Joh. primo. ⁊ Mathei tertio ⁊ alias fuisset ignis qñ apparuit apostolis in specie ignis Actuum.2. sic deus homo quādo ambulauit in paradiso ad auram post meridiem sicut legitur geñ.3. Et pater vox fuisset quando invoce apparuit super xp̄ꝫ baptisatuꝫ sicut legitur Marci.3. ⁊ Math. primo ⁊ Luce.3. sic insuper angeli tam boni q̄ mali homines veriessent quando naturam hominis assumunt vt vestem quod constat non esse verum.

Cap.25.

Johānes placet michi ꝙ occasiōe obiectiōis mee hanc michi tam breuem ac tam firmam sententiā tradidisti fidei quo ad ea que patri ⁊ filio et spirtiui sancto rōne simplicis vnitatis diuine essentie cōueniunt ⁊ q̄tum ad ista etiam que a ꝑprietate de eis ⁊ sine confusione dicuntur dic plura si placet. RICARDUS. Si natura assumpta a filio dei fuit sibi solū indumentum aut vestis cū illa natura solū fuerit supposita ta siue personata in specie hominis ita vt ex partibus illiꝰ nature scꝫ anima ⁊ corpore fieret singularis homo quem nos vocamꝰ iesum ac xp̄m a quo dicimus xp̄iani consequitur ꝙ ille homo scilicet iesus xp̄s deus non fuit sed vera creatura vt ceteri hoīes assumpta tñ vt indumentū a filio dei ⁊ totum messiam deum esse debere etiā ꝙ xp̄s noster erat messias in lege. sicut dicit Philipꝰ ad nathanael iohēs primo quē scripsit moyses in lege Inuenimꝰ iesum filiū ioseph a nazareth nisi forte quisq̄ dixerit ꝙ ex aīa ⁊ corpore xp̄s non fiebat aliquis vnus homo: ⁊ cōsequenter quedam maria virgo non cōcepit hoīem aut peperit: sed solā naturam suppositatam. Constat autem ꝙ suo genito aut conceptui hoc nomen iesus imposuit. sicut patet Luce 2. Jesus igitur secūdū hoc nō est deus nec homo: sed natura humana nō personata oīno: et cum idem sit iesus ⁊ xp̄s cōsequitur ꝙ xp̄s noster nō fuit deus nec homo. Hoc autem est ita absurdum ꝙ xp̄ianꝰ dici nō debeat qui hoc de xp̄o suo affirmat cum totum euuangelium aliud non contineat nisi opera xp̄i que fecit que nō sunt nisi suppositorum. Non em̄ potest esse actio sic qñ sit actꝰ suppositi siue rei supposite simpliciter exñtis aut indiuidui sicut oēs philosophi confitentur. Item aīa xp̄i fuit vnita naturaliter corpori eius ⁊ cōsequitur cōpasitum ex eis fuit verus homo vt et ceteri hoīes: aut non fuit naturali vnita corpori: et cōsequitur ꝙ nichil vere vnū aliud ex eis fiebat si

Rō ad ꝓbāduꝫ superiꝰ dicta

cut nec ex angelo ⁊ corpore ab eo assumpto: fit vere vnū in aliqua specie naturali. Uñ assertor huiꝰ sententie non solū habet negare xp̄m suū esse deū aut hoīem sed oīno habet eū negare esse aliud vere vnum ⁊ ꝙ monstrū siue imperfectū redēptoreꝫ ꝯpellitur affirmare. Quid aūt hoc insaniꝰ dici potest constat aūt ꝙ ex aīa xp̄i ⁊ eius corpore fiebat veraciter vnus quē xp̄m iesum nos vocamus. vñ manifestū est ꝙ natura hūana in ip̄o nō fuit solū indumentū diuinitatis ex quo ip̄e deꝰ fuit ⁊ hō ⁊c.

Ex āgelo ⁊ corpe assūpto ñ fit aliquid vnum.

Cap.26.

Item moyses de ipso dicit deutero.18. sicut testat̄ petrus apostolus Actuū.3. Prophetā de gente tua ⁊ de fratribus tuis: sicut me suscitabit tibi deꝰ tuus. Et infra. Suscitabo ꝓphetā eis simile tui de medio fratrū tuorum. Ecce dicit eum ꝓphetā suscitatū de gente iudeoꝝ ⁊ de fratribꝰ eoꝝ similem sibi. Unde cōstat eundē hoīeꝫ esse debere ⁊ qui sibi hoc negat incurrit qđ sequitur q̄ aūt verba eius q̄ loquit̄ in noīe meo audire voluerit ego vltor existam Petrus aūt dicit oīs aīa que nō audiet ꝓphetam illū exterminabitur de plebe sua Item Jheremias de eo dicit qm̄ de alio eiꝰ dictum nequit intelligi creauit dñs nouū super terrā femina circundabit virum. Jheremie 31. Nullus em̄ vnq̄ fuit vir perfectus in vtero matris sue nisi ipse si enim per virū hoīem infantem ⁊ alios quisq̄ intelliget indistincte hoc nō est nouū qđ dicit ꝓpheta sed est antiquū a mundi principio Aut si vir a ꝓpheta vocatus est ꝓpter virile corpꝰ sibi velut indumentū vnitū nec hoc tunc etiā nouum erat cum deꝰ ⁊ angeli a pricipio huiꝰ mundi corpora velut indumenta habuerunt sicut patuit hoc cap.21. ⁊c. cum multi demones in mulieribꝰ habitabant añ tp̄a iheremie sicut in phitonissa q̄ samuelē legitur suscitasse seu dyabolū gerētē effigiē samuelis em̄ ñ dubiū quin in ea dyabolus habitabat pariter de ceteris de q̄bus dicitur primo regum.28. ne phitones cōsultant. Et leuit.20. vir vel mulier in quibus phitonicus vel diuinationis spiritus fuerit. morte morietur vir ergo dictus est ille promissus qꝛ ꝑfectus homo dici debuit in vtero matris sue. ⁊c.

In istis capitulis iterꝫ ꝓbat̄ ꝙ deꝰ veracit̄ fuit homo.

Nō fuit samuel suscitatus a phitonissa.

Ca.27.

Item p̄s primus ad litteraꝫ de alio nequit intelligi qm̄ de nullo alio est verū Oīa quecūq̄ faciet ꝓsperabūtur: sequit̄ aūt qđ in p̄dicto p̄s dicit̄ ad cōmendationē eius in lege dñi fuit voluntas eius ⁊ in lege eius meditabitur die ac ac nocte. Indigna cōmendatio valde esset de xp̄o si deus esset ⁊ nō homo scꝫ ꝙ in sua ꝓpria lege meditaretur die ac nocte. vt ergo digna cōmādatio sit ⁊ apta consequitur hoc esse dictum secundū humanitatē ipsius meditari vero in lege dictū secūdū vestē solū sibi nō posset ꝯuenire sicut nec angelo aut etiā deo patri aut spūi sctō iō sequitur ꝙ veraciter hō fuit Item p̄s.3. Dñe qđ multiplicati sūt q̄ tribulāt me ⁊c. de xp̄o accipit̄ nō de dauid: qꝛ nunq̄ surrexit a morte hic autē dꝛ Ego dormiui ⁊ soporatus sū ⁊ exurrexi qꝛ dñs suscepit me loquēs d̄ dormitiōe ⁊ soporatiōe mortꝭ qm̄ idignū eēt i hymno diuo fferre qꝛ ip̄e dormiuit ⁊ soporatꝰ fuit vt cōiter fieri solet ab hoīe insuꝑ etiā eiꝰ

Alie ꝓbatiōnes ex psalmo primo.

resurrectio ab huius sompno hāc causam nō habuit.s.q2 dñs suscepit eū : q2 sic quotidie exurgūt singuli pctōres quos deus nō suscepit:cuz igitur ipse psalm9 sit dictus de xp̄o qui in diuinitate tribulari nō poterat nec dormire nec soporare nec a sōpno exurgere:ꝯsequitur ipsum veruz hoīem extitisse qui hoc passus est.ꝙ etiam confirmat illud quod dicit se aīam habuisse. Multi inquit dicunt aīe mee nō est salus xp̄i in deo eius. Que sententia dicta fuit a iudeis xp̄o moriente in cruce. Cōfidit in deo liberet eū nunc si vult. Math.27. Itez p̄s.8.de eo sic loquitur. Quid est hō ꝙ memor es eius aut filius hoīs qm̄ visitas eum. Minuisti eū paulominus ab angelis gloria ꝛ honore coronasti eum ꝛ cōstituisti eū super opera manuū tuarū. Oīa subiecisti sub pedib9 eius oues ꝛ boues vniversas īsuper ꝛ pecora campi. Quod testimoniū apostolus ad hebre.scribēs cap.1.ꝛ.1.ad cor.15. adducit ad probandum eum esse verum deū ꝛ nichilominus eum verum hoīem affirmat:eū hoīez appellans ꝛ filiū ꝛ ob hoc minutum esse ab angelis eum dicit.si aūt naturā humanā tanꝗ̄ habitū aut vestimentuz sumpsisset nō ob hoc minoratus fuisset ab angelis cum illi angeli qui hoīb9 apparentes fuerant cum hoībus cōuersati non fuerūt diminuti a ceteris ꝓpter talem assumptionem corporis per modum indumenti vel habitus. Item p̄s.16.dicit Prouidebam dñm in conspectu meo semper:qm̄ a dextris est michi ne cōmouear propter hoc letatum est cor meum:ꝛ exultabit lingua mea insuper ꝛ caro mea cōquiescet in spe qm̄ non derelinqs aīam meā i inferno:nec dabis scm̄ tuū uidere corruptionem Notas michi fecisti vias vite adimplebis me leticia eū vultu tuo. ꝙ dictū petrus actuū.2.probat dictū de xp̄o nō de dauid et est probatio clara q2 caro dauid corrupta ꝛ incinerata fuit ꝛ in sepulcro apud iudeos. Item de dauid non est verum ꝙ ipse semper prouidit dñm in conspectu suo cum constet eum grauiter ꝛ pluries deliquisse ꝛ ꝯmotū fuisse: ergo necessario illa oportet accipere de xp̄o si aūt humanā naturam habuit solum vt indumentum in illa notas nō fecisset sibi dñs vias vite nec in illa xp̄m implesset leticia vt hic dicit:qm̄ per solam vestem nec amplius sciret nec gauderet vberius ꝗ̄ꝗ̄ in illa fieret:nec secundū indumentū ista sibi cōueniunt ergo veraciter homo fuit.ꝛc.

Cap.28.

Iudez ad p̄bādū ꝙ de9 nō hūit naturā hūanā tanꝗ̄ indumētū nudū

Item ꝓpheta in p̄s.xix xp̄m per hunc modū alloquitur exaudiat te deus in die tribulationis protegat te nomen dei iacob.mittat tibi auxiliū de sācto:ꝛ de syon tueatur te. Memor sit oīs sacrificij tui ꝛ holocaustū tuū pingue fiat. Tribuat tibi secunduz cor tuum ꝛ omne consiliū tuū confirmet. Letabimur in salutari: et in noīe dei nostri magnificabimur. Impleat dñs oēs petitiones tuas nunc cognoui qm̄ saluum fecit xp̄m suum hoc cōstat dauid non de se dixisse.sz letabimur in salutari tuo cū ipse se saluare nō posset ꝛ [illegible]liū a se manifeste aloquitur dicendo in salutari tuo.vñ cōstat hec dicta esse de xp̄ō saluatore ꝛ rege de quo ꝯsequenter dicit ꝙ dñs saluū fecit xp̄m dei quo ante dicit:ꝛ in noīe dei nostri magnificabimu[illegible] est ei in quo dicit se cum alijs letar ꝛ magnificari de quo vero dicit ꝙ tribulationes hēbit ꝛ offeret sacrificiū ꝛ holocaustū: vnde orat deū vt ip̄m regē xp̄z exaudiat ꝛ eū ꝓtegat ꝛ tueat̄ ꝛ sibi auxiliū mittat ꝛ vt tribuat sibi secūdum cor suū ꝛ ei9 ꝯsiliū cōfirmet ꝗ oīa improuide facta fuissent si xp̄s homo nō fuisset sed de9 tm̄ hn̄s naturā humanā veluti idumentū q2 sic nō tribulari poterat:nec auxilio indigere nec tuitione ac protectione nec sibi cōgrueret cuiꝗ̄ sacrificiū aut holocaustum offerre nec cōfirmari posset eius cōsilium cū ei9 ꝯsiliū ꝯsiliū diuinū esset nec posset aliquo carere quo vellet sicut nec de9 aliquo a se desiderato carere nec ꝓphā posset ꝯgrue ꝛ apte orare vt de9 secundū cor illud sibi tribuat. Constat igit̄ ex hoc psalmo xp̄z verū hoīez esse debere ꝛ ꝙ talia sibi cōuenire possint de eo sequit̄ in psalmo Dñe in virtute tua letabit̄ rex ꝛ sup salutare tuū exultabit vehemēter:desideriū aīe eius tribuisti ꝛ volūtate labiorū ei9 nō fraudasti eū. Qm̄ p̄uenisti eū in benedictionib9 dulcedinis posuisti in capite ei9 coronā de lapide p̄cioso Uitā petijt a te ꝛ tribuisti ei:longitudinē dier̄ i sclm̄ ꝛ i sclm̄ scli. Magna est gloria eius ī salutari tuo gloriam ꝛ magnū decorē impones sup eū. Qm̄ dabit eū in bn̄dictionē ꝛ in seculū seculi letificabis eū cū vultu tuo. Qm̄ rex speret in dn̄o ꝛ in mīa altissimi nō ꝯmouebitur. Hoc dauid nō dixit de se sz de ꝑsona messye i quē cadit bn̄dictio ꝓmissa abrahe ꝛ ysaac. Qm̄ dabis eum inquit in benedictionem in seculū de dauid etiam nō est verum. Tribuisti ei longitudinē dierū in seculū ꝛ in seculū seculi cū vsꝗ̄ huc nō fuit suscitat9 Item lquit̄ de xp̄o manifeste cū dicit. Preuenisti eū in bn̄dictiōib9 dulcedinis. Quid est hoc aliud ꝗ̄ ꝙ psalmo.43.dicit de xp̄o. Unxit te de9 de9 tu9 oleo leticie pre cōsortib9 tuis. Itē hoc ꝙ dicit magna est gloria eius i salutari tuo gloriā ꝛ magnū decorem impones sup eū. De gloria xp̄i apud gētes mundi accipit̄ ꝑ saluationē eaꝝ per ipsuz q2 causā hui9 glorie per xp̄m esse ꝯpletū ꝛ ꝑ messiaz debuisse impleri. Si aūt verus homo non fuit sed de9 exn̄s hūanā naturā habuit veluti indumētum solū sibi vnitā hec ꝛ alia ꝗ hic dicit sibi nullaten9 cōuenirent nō em̄ de9 in diuinitate bn̄dictionibus posset p̄ueniri ꝗ ab eterno fuerat sūme beat9: nec gloriā a deo in se posse accipere quā aū habuit sicut dicit gloriā ꝛ magnū decorem impones super eū. Nec vitam peteret a deo sicut nec spē status ꝗ in se fuit vita beata nec longitudo dierū ei tribuere ab aliquo de nouo q2 in se fuit vera eternitas. hec em̄ nō diuinitati rōne sui nec diuinitati xp̄i ꝓpter solū indumentū ꝯuenire pn̄t igitur hō eē debuit cui ꝓmissa ꝯuenire debebant.

Cap.29.

Item p̄s.xxi.de xp̄o dicit Deus de9 me9 i me respice quare me dereliquisti longe a salute mea verba delictoꝝ meoꝝ. In quo p̄s circunstātias passionis xp̄i ip̄e ꝓpheta contra euangelica descripsit.sic ei i morte clamabat de9 de9 me9 vt q̄d dereliq̄sti me ꝯsequēter dixit qualiter foderūt man9 eius ꝛ pedes ꝛ qualiter diuiserūt sibi milites vestimēta sua mittētes sup vestē eius sortē:ꝛ qualiter vidētes euz deriserūt eū mouētes capita sua.sicut euuangaliste describunt. Que si ꝯsiderent̄ sine calūpnia manifestissime apparebit

ꝙ ipse verus homo fuit ꝛ naturam humanam habuit sibi suppositiua aut personatiuā aut ypostatica vnione vnitā ꝛ nō solū veluti indumentū nature diuine si enī deus fuit nō homo qualiter derelinqui a deo potuit:cuz nec ei9 angelus bon9 aut alius fuerit vnꝗ̄ derelictus a deo aut quō potuerunt pctā suorum facere ꝙ ipse longe esset a salute nec ipse salutē.s.pro eis amitteret.sicut ysa.satis clare de eo describit cap.53.sui libri vere inqt. Lāgores nostros ipse tulit ꝛ dolores nostros ip̄e portauit:ipse aūt vulneratus est ꝓpter iniquitates nostras:accusat9 est ꝓpter scelera nostra. ꝛ infra ꝑ scelus populi mei percussi eum. Aut qualiter aruit tanꝗ̄ testa virtus eius:aut qualiter factum est cor ei9 tanꝗ̄ cera liquescens in medio ei9:si hō nō fuit nunꝗ̄ virtus diuina arescere potuit:aut ꝑ dolore liquescere sicut ipse dicit de aīa sua eā more solito in scriptura cor scz suū appellans. Aut ꝗ si deus tm̄ erat cur timebat auxilium de futurū cuz clamabat. Tu aūt dñe ne elōgaueris auxiliū tuū a me ad defensionem meā aspice: aut quō potuit saluari ab ore leonis si homo nō fuit sed tm̄ deus salua me inquit ex ore leonis ꝛ a cornibus vnicornium humilitatē meā Aut qualiter potuit ille qui tantum de9 fuit hūanitatem habere. Uñ liquido ex hoc p̄s constat eū verū hoīem extitisse ꝛ naturam humanā ꝑsonatiua vnione habuisse sibi vnitam. Item p̄s.39.de ipso sic loquitur sicut exponit apostolus ad hebr.10. Sacrificiū ꝛ oblationē noluisti aures aūt ꝑfecisti michi. Littera aūt apostoli hz corpus aut aptasti michi holocaustū ꝛ ꝓ pctō nō postulasti tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptū est de me vt facerem volūtatē tuā de9 Ex quo apostolus cōcludit sic. Aufert primuz vt sequēs statuat si em̄ nō homo fuit sed corpus habuit veluti indumentū dūtaxat nihil per illud mereri potuit vnde frustra ad tolledū antiquū sacrificiū diceret Ecce venio ꝛ corpus apta michi vt faciam voluntatē tuā quod deus nō posset si corpus autem tanꝗ̄ indumentū sibi vnitū fuisset. Angelus ei in corpore assumpto siue per corpus assumptum omnino mereri non potest verum q2 ꝛ euāgelica ꝛ apostolica scriptura plena est testimonijs affirmantib9 xp̄m verū hoīem extitisse iō hec in p̄nti sufficiant. Cōsequit̄ igitur necessario: ex quo venit in carnez ꝙ de9 noluit antiquū sacrificiū sed spreuit ꝛ ad hoc cōsequit̄ aptauit sibi corpus vt faceret eius voluntatem q2 in corpore ꝛ ꝑ corpus meruit ꝛ deum placuit.

Cap.30

Error dyoscori dicētis in xp̄o naturā diuinā in hūanā fuisse ꝯuersam.

Iohannes fiat vt vis/etiam placet ipsius dyoscori tracta sententiā ꝗ affirmat in xp̄o vnā solā essētiam sicut vnā personā scz naturā diuinā dūtaxat ꝛ ipsi ꝯnaturā hūanā in diuinā fuisse ꝯuersā Ricard9 Ex trib9 vltis articulis iam tractatis ei9 dictū satis aperte elidit si em̄ xp̄s verā aīam hūit tp̄e ꝯuersationis sue cum suis apostolis verū etiā corpus ꝛ vera ac ꝑsonalis siue ypostatica vnio totius hūane nature cum verbo diuino siue filij dei naturali ꝛ vero deo vsꝗ̄ ad passionē ei9 fuit ac manifeste sequit̄ ꝙ nec aīa fuit vnita siue ꝯuersa in diuitatē nec corp9 nec natura ex eis ꝯposita. Quō ei in aliud est mutatū aut cōuersum post mutationē siue cōuersionē nō manetisi eni realiter manet inepte oīno autem improprie dicitur esse in aliud cōuersum siue mutatum inquo nullus habens ingenium naturale vt puto poterit hesitare. Nulla igitur illarū naturaruz in xp̄o fuit in diuinitatē mutata ex quo ꝯstat ꝙ post conceptionem vere ꝛ realiter in tempore mortis sue passionis in ipso fuerunt. Si autem intellexit ꝙ substantia humane nature fuit cōuersa in diuinā sicut dicimus ꝙ per verba cōsecrationis substantia panis ꝯuertitur in corpus xp̄i ita scz ꝙ accidentia oīa manserunt sine subiecto siue substantia deferēte ea ꝛ hoc per diuinā potentiā illud eo modo infringitur q2 sic sequitur vt pri9 ꝙ sicut in sacramento corporis ꝛ sanguinis nō manet substantia panis ꝛ vini: sic nec in xp̄o mansit post cōuersionem substantie corporis aut aīe contra tres prefatos articulos Quis enim cogitabile esset et possibile apud dñm ꝙ ita fuisset:scz ꝙ verbuz dei siue filius dei sub accidentibus hūane nature fuisset etiam homo aparuisset. Ita ꝙ ista accidentia humane nature per diuinā potentiam fuissent actiua ꝛ passiua sicut si ipsis subesset natura humana sicut est in accidentibus panis ꝛ vini postꝗ̄ eorū substantia per verba sanctificationis ꝛ cōuersionis cōuersa est in substātiā corporis ꝛ sanguinis xp̄i hoc tm̄ non est negandū fieri posse per diuinā potentiā tm̄ ex quo cōstat plane ex premissis articulis ꝙ xp̄s verū corpus ꝛ veram aīam habuit vsꝗ̄ ad tempus passionis eius non tm̄ accidētia humane nature. Cōsequitur ꝙ eius humana natura in diuinā mutata nō fuit.

Cap.31.

Alia rō ad eandē materiam.

Item queri solz ab eo qn̄ fiebat ista cōuersio nō em̄ fiebat post qn̄ xp̄s fuit incarnatus ꝛ hō factus: si em̄ per aliquod tempus fuit ꝛ post eius natura humana fuit cōuersa in diuinā:tunc natura eius nobilis desijt esse postꝗ̄ fuit:quod valde videtur remotum a summo bono scz ꝙ faciat creaturam naturalem ꝛ post eā de rebus substrahat sine culpa cum nec angelus : nec homo sapiens de tali opere scz si tale haberet sic faceret Item constat ꝙ nō posset sic esse per tempus vnita verbo diuino nec esset beata saltem per visionem dei cū esset intimius vnita diuinitate ꝗ̄ aliquis angelus beatus. Ex quo necessario consequitur ꝙ ipsa per tempus fuit beata ꝛ per consequens erat iusta non em̄ decet vt esset iniusta ꝛ beata ꝛ ita iuste possidebit ꝛ iuste possidet beatitudinem ꝛ quicquid habebat vnde ꝯuincitur q2 de9 iniuste cū ea egit si beatitudinez aliqn̄ sine culpa ꝛ sine sua vtilitate ab ea subtraxit quod tm̄ fecit si eam in aliam naturam cōuertit ita vt oīo nō esset non enim conuenit summe iusticie ꝙ auferat ab aliquo illud quod iuste possidet ꝛ potest iuste possidere perpetuo nisi forte in casu ꝓpter culpā aut propter vtilitatez eius a quo aufert qualis nō est in illo a quo beatitudo subtrahitur per hoc ꝙ esse sibi subtrahitur sine culpa. Item illa sancta aīa tp̄e eius beatitudinis aut beate visionis : aut presciuit se destitutā ꝛ aliqn̄ nō fore ꝛ cōsequitur ꝙ multum fuit misera sciens se non solū esse tam nobilem sed etiā beatitudinez ꝛ tam beatam vnionem amissuraz si nō presciuit hoc sed estimauit se

aliter permansuram ipsa sua falsa estimatiõe etiã etiam fuit multum misera ⁊ decepta q̄ a tali statu multum remota sunt si autem fuit sine estimatiõe alterius partis simpliciter ignorãs quid circa eã ⁊ eius beatitudinez futurũ erat: min⁹ bene erat ei ꝙ angelis beatis: qꝛ non erat vere beata si ignorans circa ea que sunt essentialia beatitudini scꝫ cuiusmodi erit status eius ꝓ futuro quod valde videtur remotũ a tam excellenti vnione cum deo Cõstat igitur ꝙ ista ↄuersio nõ fiebat postꝙ xp̄s fuit incarnatus ⁊ veraciter homo factus nec põt dici ꝙ ista cõuersio fiebat anteꝙ fuit incarnatus qꝛ sic eius natura nunꝙ cõuersa fuisset: sed alia q̄ ad eum tunc nõ pertinuit sua enim natura cõuerti nõ poterat nisi postꝙ sua fuit. Item non potest dici ꝙ qñ incepit esse homo: scꝫ in momẽto siue in instanti sue incarnationis fiebat ista cõuersio: qꝛ sic consequitur ꝙ in illo momento illius natura fuit nõ humana qꝛ ꝑ illã cõuersionem non esse accepit ait. vnde manifeste consequitur ꝙ eius natura humana in ipso nunꝙ fuit: qꝛ nec in illo momento in quo dicitur fuisse incarnat⁹ nec post conuersionem: nec ante momentum incarnationis notum est per se igitur secundũ hoc nunꝙ fuit incarnatus. Item sequitur ꝙ nunꝙ fuit ei⁹ natura humana mutata siue cõuersa in aliam qꝛ nunꝙ naturam humanam in se habuerit.

Cap.32.

SI autẽ dyoscorus intellexerit talem ↄuersionem non qua essentia nature humane desineret esse: sed species eius dũtaxat ita scꝫ ꝙ in xp̄i incarnatiõe substantia carnis ⁊ sanguinis generata ex sanguine virginis postꝙ fuit figurata hũana figura in vtero virginis ⁊ postꝙ aĩa humana etiam fuit creata in momento vnionis earũ ad inuicem sic cõuertebantur in naturã diuinã vt postmodũ essent deus nõ natura humana cũ ipsa secundũ se siue secundũ essentiam q̄ añ vnionem fuerat posset eñ sic intelligi fieri de diuina potentia vel verius fingi posset hoc esse possibile adhuc ex premissis frãgitur iste sensus qꝛ sic nunꝙ habuit rationalem aĩam nec carnẽ aut os aut sanguinem nec mori nec pati potuit qꝛ nulla potentia in eo remansit nisi diuinitas impassibilis Item sequitur ex isto ꝙ creatura sit deus si existẽtia siue essentia nature humane ĩ xp̄o ꝑmixte siue cõfuse manẽs: scꝫ vt intelligat̃ sicut manere ꝙ admodũ aqua parua manet cũ vino miscetur in ꝙtitate maiori ita ꝙ vigore diuinitatis cui miscetur siue vnitur humana natura quasi vim nature sue amittit ⁊ manet tñ mixte ⁊ cõfuse habens esse nobilius propter vnionem diuinitatis ꝙ si vim hũane nature sue retineret sicut multi dicũt ꝙ manet modica aqua mixta multo vino licet vigorẽ aque amittat. Istud cũ superiorib⁹ in tribus articulis stare non potest: qm̃ probatũ est ꝙ perfecte seruãdo vigorem nature proprie ⁊ actiones ⁊ passiões naturales sic fuit in xp̄o aĩa humana ⁊ corp⁹ humanũ ⁊ caro ⁊ sanguis ⁊ precipue tp̄e passionis sue ⁊ etiã qñ in morte emisit spm̃ scꝫ aĩam rationalem corpore vero eius nichilominus in cruce pendente ex quo exiuit sanguis ⁊ aqua cũ fuerat lancea pforatũ sicut legitur Jo.29. Uides igitur ꝙ nullo sensu ista assertio stare potest.

Explicit liber quintus

Sequitur tabula libri sexti.

INcipiũt capitula sexti libri. in quo tractatur questio grecorum ⁊ armenorum de ꝓcessione spiritus sancti et habet tredecim capitula.

Primum capitulum est de regula fidei quo ad veritatem trium personarum essentie et vnitatem.

Secundum capitulum idem ostẽdit ꝙ spiritui sancto repugnat generare ⁊ ꝙ filio non repugnat spirare ⁊ sunt due rationes.

Tertium capitulũ idẽ ostendit de filio per ymaginem creatam ⁊ actus ei⁹ et hoc triplici ratione.

Quartum capitulum ostẽdit spiritum sanctum procedere a filio per hoc ꝙ est spiritus filij.

Quintum capitulũ ostendit idẽ per hoc ꝙ spũs sanctus est spiritus dei et spiritus partis.

Sextum capitulum ostendit ꝙ si spiratio potest probari cõuenire patri ꝙ eadem potest cõuenire filio

Septimum capitulum ostendit ꝙ spiritus sanct⁹ procedit a filio qꝛ mittitur ⁊ datur ab eo in natura diuina cuꝫ dubitationib⁹ suis ⁊ solutionibus.

Octauum capitulum idem ostẽdit ꝑ tria testionia scp̄ture scꝫ ꝙ scribitur de meo accipiet ⁊ per insuflationã ⁊ ꝑ illud quem mittet in noĩe meo.

Nonum capitulum ostendit excusationem latinorum ab excõicatione lata in cõfilijs primitiuis ac ab alijs.

Decimum capitulum ponit motiua accepta a Johanne damasceno cũ ipsorum dissolutione

Undecimũ capitulum ponit motiua contraria accepta a sancto dyonisio cum dissolutione eorũdem.

Duodecimum capitulum ponit motiua abbatis barlam.

Tertiumdecimum capitulũ respondet ad eius motiua. ⁊c.

Hic ꝓbat̃ spm̃ sctm̃ ꝓcedere a patre ⁊ filio qđ tñ greci et armeni negant.

IOhannes ꝙuis firma fide teneam spiritum sanctuꝫ procedere spirari siue esse a filio: siue ex filio sicut a patre aut ex patre. Qꝛ tamen greci ⁊ armeni aliqui hoc nobiscum non asserunt licet non affirment sicut nos spiritũ sanctum spirari ⁊ procedere ⁊ esse a deo ⁊ a patre ⁊ esse spiritum patris ⁊ spiritum dei: ⁊ mitti a deo ⁊ dari: ⁊ etiam procedere a patre ⁊ esse spiritum filij siue ꝟbi ⁊ a filio mitti ⁊ dari nobis sicut Johãnes damascenus libro sententiarum suarum. 1. 7. 10. ⁊. 12. capitulis plane exponit. vellem tamen vt michi ex sacra scriptura ⁊ ex hijs que greci ⁊ armeni nobiscum confitentur plana et clara deductione ostenderes sicut illi doctori greco barlam spopõdisti ꝙ spiritussanctus ita est ⁊ ita procedit siue spiratur a patre: Quis enim venerabilis anselmus subtiliter ⁊ sufficienter hoc egerit quia tamen hoc facere huic doctori grecorum promiseras: aut qꝛ michi etiã ⁊ michi similibus valere illud poterit vt promissa perficias eiusdem spirit⁹ amore deposco. Ricardus. noui scriptum sensum tuum quis nouit nisi tu dederis sapientiam ⁊ miseris spiritum sanctum tuum de altissimis: iusta igitur opportune orando: vt hunc spiritum doctorem veracissimũ sensus dei idẽ de⁹ de sede magnitudinis sue mittat: vt mecum sit ⁊ me doceat in eo quod postulas laborare Et ecce qđ flagitas ipso paraclito inuocato libens aggredior.

Regula ꝑ ꝑsõis diuis

Supposito pro illa regula fidei quã greci ⁊ armeni negare nõ possunt. ꝙ quicquid cõuenit siue attribuitur deo aut vni persone cõuenit cõsequenter ⁊ diuisiꝫ tribus personis diuinis propter identitatem simplicis essentie personarum nisi illud ratione proprietatis ꝑsonalis alicui persone repugnet ⁊ ecõuerso quicquid cõuenit aut attribuitur alicui diuine persone aut duab⁹ cõmuniter seu tribus cõuenit deo ⁊ sibi attribuitur: qꝛ vnaq̄ꝙ persona est deus ⁊ oẽs due persone sunt de⁹. Istud ꝑ exẽpla scripture clarius elucescit ex eo cĩ ꝙ scribitur in principio deus creauit celuꝫ ⁊ terram ⁊c. fidenter affirmamus ꝙ pater in principio creauit celum ⁊ terram Et filius in principio creaut celum ⁊ terram. Et spiritussctũs in principio creauit celũ et terrã ꝙ pr̃ ⁊ fili⁹ fuerũt in principio creator celi et terre ꝙ pater ⁊ spũssctũs fuerũt in principio creator celi ⁊ terre. ꝙ filius ⁊ spiritussctũs fuerunt in principio creator celi ⁊ terre sic aũt de actu creationis accipimus ita de sapientia: de bonitate de oĩpotentia: de vnitate sicut legim⁹ de eo ꝙ nemo bonus nisi vnus solus deus: aut ꝙ sapientie eius nõ est numerus aut ꝙ oĩpotens est aut quia deus vnus est. ⁊ de quibuscunꝙ deo attributis ꝑmemisso modo oĩa euidenter similib⁹ ꝑsonis duabus et tribus asserim⁹ fidenter cõuenire nisi tale occurrat. Quod ratione personalis proprietatis aut ꝑsonalium proprietatum alicui persone: aut pluribus personis repugnet sicut ⁊ ex eo quod de patre legitur Jo. 14. pater aũt in me manens ipe facit opera. ⁊ Math. 16. Caro et sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus. a simili fidenter illud esse asserimus de filio ⁊ spiritu sancto: ⁊ de duabus ac tribus personis communiter Item ex eo quod legitur de filio. Johan. 8. in principiũ qui loquor vobis ⁊ ego sum via veritas et vita: aut simile eadem omnia: scilicet esse principium esse fontem sapientie et esse viam vitam et veritatem de patre et spiritu sancto: et de duabus quibuscunꝙ personis ⁊ ac tribus etiam affirmamus. Item ex eo qđ legimus de spiritu sancto Johan. 14. paraclitus aũt spiritussanctus quem mittet pater in nomine meo ille vos docebit omnia. ⁊ Johan. 12. Spirit⁹ vbi vult spirat de patre ⁊ filio affirmamus etiam de duab⁹ personis ac tribus quibuscunꝙ pater meus vsꝙmodo operatur ⁊ ego operor: et Johan. 17. hec autem est vita eterna et cognoscant te solum verum deum et quem misisti iesum christuꝫ aut simile hic eadem spiritui sancto affirmam⁹ cõuenire: et etiam tribus personis consequenter sic in locutionibus exceptiuis vbi excipitur vna ꝑsona omnes accipimus exceptas sicut patet ex eo quod legitur Johan. 6. Nemo venit ad me nisi pater qui misit me traxerit illum intelligimus filio excepto: et etiam spiritu sancto: quorum vterꝙ sic trahit vt pater sicut cum de filio legimus Johan. 9. Nemo venit ad me nisi per me patrem et spiritum sanctum exemplificantes intelligimus: sicut filium per quorum vtrumꝙ venitur ad filiuꝫ et ex eo quod legitur primo ad cor. secũdo. Que dei sunt nemo nouit nisi dei spiritus quo ad hanc noticiam patrem asserimus exceptum et filium sicut spiritum dei. sic vbi due persone accipiuntur: personam intelligimus exceptam: sicut cum legitur Mathei vndecimo. Nemo nouit filium nisi pater: neꝙ patrem quis nouit nisi filius et cui voluerit filius reuelare: ad vtramꝙ noticiam spiritum sanctum accipiamus exceptum sicut patrem aut filium Quis hoc capitulũ aliter exponẽdo iuxta verbalem sensum pretenderet spiritum sanctum a noticia patris et filij esse exclusuꝫ nisi quatenus accipit essentiam ab eodem.

Sic igitur est in istis exemplis positis positis sicut fatemur in omnibus esse que deo vel alicui ꝑsone diuine conueniunt. scilicet ꝙ duabus aut tribus personis diuisum communiter conueniunt: ⁊ econuuerso: nisi ea propter proprietatem personaliter alicui aut aliquibus ꝑsonis repugnarent. ⁊c.

Cap. secundũ.

Hic ꝓbat̃ spm̃ sctm̃ ꝓcedere a patre ⁊ filio ex regula posita in cap. ꝓcedenti.

EX hac regula catholice fidei quam nobiscum greci fatentur te qui videtur ꝙ spiritus sanctus procedit a filio ⁊ ꝙ est ex filio: qꝛ spiritus sanctus est a patre ⁊ est ex deo Legit̃ enim Johannis quidecimo. Spiritum veritatis qui a patre procedit: ⁊ prime ad corinthios. Secundo nos non spiritum huius mundi accipim⁹: sed spiritum qui ex deo est: pariter ex eadem regulo sequitur ꝙ filius procedit a spiritu sancto: et exit ⁊ producitur a spiritu sancto: qꝛ filius procedit ex deo exit a deo et patre ⁊ procedit ex ore dei Legitur enim de filio Johannis octauo. Ego a deo processi. Et Johannis sextodecimo. Ego a deo exiui: et ibi exiui a patre. Et ecclesiastici vicesimo quarto. Ego ex ore altissimi prodij. Nõ hoc autem persone spiritus sancti aut filij persone repugnat. Johannes. Perge quo tendis.

Ricardus. videamus ergo per scripturā ꝛ ratio-
nem nunquid repugnet spirituisctō habere seu gi
gnere filium nunquid etiam repugnat persone fi-
lij spirare de spiritu sancto primo. queramus quic
quid enim in deo non est ei repugnat non dubium
dicūt philosophi ꝙ in eternis est idem esse ꝛ posse
ꝛ per cōsequens idem est nō esse ꝛ nō posse siue re
pugnare ꝛ si gignere filium spūi sancto nō cōpe-
tat gignere omnino sibi repugnat. ꝙ autē sibi nō
comperat scriptura cum manifesta rotione affir-
mat si enim spiritus sanctus gigneret filium non
esset spiritus filij natura enim non sustinet ꝙ spiri
alicuius eum gignat cuius est spiritus hic greci
nobiscum fatentur spritussanctus est spiritus filij.
Dicit em̄ apo. ad ro. 8. Si q̄s aūt spiritum xpi nō
hꝫ: hic nō est eius. Et ad gal. 4. Misit deus spm̄ fi
lij sui in corda nostra. Et ad phil. per verā inquit
orōnē ꝛ subministrationē spūs iesū xpi. Et actuū
16. dr. ꝛ nō pmisit eos spūs ihū. Et petrus prima
sua epistola cap. 1. ait. Quale tp̄s significaret in
eis spūs xpi. Et ysaye. 63. dicit. Afflixerunt spm̄
scti eius ꝛ ibi sub alijs verbis. Angelꝰ faciei eius
saluabit loquēs de spūsctō de quo subiungit. et
spūs dn̄i ductor eiꝰ: spūs em̄ veritatis in euange
lio appellat. Jo. 14. vbi filius de se ipso premisit.
Ego sum via veritatis ꝛ vita ob hoc igitur ꝙ spūs
sanctus est spūs filij necessario cōsequitur ꝙ sibi
repugnat gignere filium. Item doctrina grecorū
hꝫ ꝙ spūs cōsequitur verbū ꝛ ꝙ filius nec est ex spū
nec spūs sicut pꝫ ad dama. prio libro cap. 7. igit
repugnat sibi ipsū firmare vt ipsum gignat aut sit
eius principiū ꝙ greci nobiscū affirmat. Et ideo
in hoc nō vlterius morando restat ondere ꝙ filio
siue verbo nō repugnat spirare hoc aūt sic patet
primo q: scriptura sacra hoc nusq̄ negat de filio:
aut aliud dicit vn̄ talis negatiua sequat nec alius
maior doctorū grecoꝝ pro hac negatiua scriptu-
rā sacrā allegat sed sine allegatione scripture di-
cunt doctores nō debere spiritū sctm̄ pcedere aut
esse a filio sicut pꝫ a damasc. vbi supra. ca. 11. in fine
qd dictūcum sibi similibꝰ nō impugnat pcessionē
spūsscti a filio sicut inferius ca. 11. onditur nō autē
est dubiū si spirare filio repugnaret: qn̄ hec repu-
gnatia posset per eos aut p nos ex scriptura eiusd
spūs deprehendi sicut ex eadē scriptura cetere he
reses de diuinis personis possūt cōuinci nec talē
scripturā p sua assertione greci omisissent nō igr
repugnat filio siue verbo spirare. Item quero ab
ipis q̄ dicūt vbo aut filio repugnare spirare quid
esset si iohannes euuangelista illud verbū non di
xisset qui a patre pcedit. Cū illud nusq̄ reperia-
tur in sacra scriptura dictū nisi Jo. 15. nunqd scri
ptura exprimēte ꝙ spūsctūs est spiritus dei ꝛ ex
deo ꝛ spiritus patris est spiritus filij auderent di-
cere ꝙ spiratio nec patri nec filio cōuenire posset
aut dicerēt sicut sacra scriptura cōpelleret ꝙ eoꝝ
alteri cōueniret. Cū igitur ex scriptura tunc non
haberent ꝙ potius cōuenirent patri q̄ filio coge
rētur fateri ꝙ vtriq̄ ꝯpeteret. Quō igitur audēt
asserere in pn̄ti ꝙ spiratio filio nō cōuenit siue re
pgunat ex quo illo solo verbo impertinente iohā
nis subtracto ꝙ filio cōpetit affirmarēt a philoso
pho cū didiscimꝰ ꝛ impugnari non potest ꝙ quo-
cūq̄ impertinēti alicui proposito siue subtracto
nullū incōueniens sequitur ob hoc ex parte pro-
positi fateatur ergo nobiscum spirare pro filio

ꝙ spūsctūs nō gignit filiū hic onditur

hic pbat ꝙ non repugn̄t filio spirare

non repugnat ex quo illa sancti Johannis asser-
cio ꝙ spiritus a patre pcedit de filio spirationem
non negaret sed esse impertinens constat Johan
nes alia propone si habes.

Cap. 3.

Ricardus etenim non du
bium quin mens humana sit trinita-
tis creatricis ymago iuxta illd gen.
primo. Faciamus hoīem ad ymagi-
nem ꝛ similitudinem nostrā quod di-
ctum nemo quo ad corpus potest accipere sicut
accepit apostolus ad col. 3. spoliantes inquit vete
rem hoīem cum actibus eius ꝛ induentes nouū
eum qui renouatur in agnitione dei secundū yma
ginem eius q̄ creauit eum. Nō autem renouatur
in agnitione dei nisi mens ꝙ ipse aposto. ad heb:
4. dicit renouami aut spiritu mentis vestre vnde
cognoscitur ꝙ ipsa mens est ymago trinitatis in-
create. Cum aūt idem ipse apostolus modum no
bis inspiciendi inuisibilia dei per ea q̄ ab eo sunt
tradidit ipsius inuisibilia. scilicet personas distin
ctas ꝛ earum pcessiones expressius cōspicere nō
valemus q̄ per opus sibi similimū scꝫ eius yma-
ginem mentē nostram constat aūt in mente huma
na deum aūt aliud cōgnoscente actualiter ꝛ cogi
tante illud a mente ꝛ a specie rei cognoscibilis in
mente: velut a parente gignitur cogitatio actua-
lis siue verbū eiusdē rei cognite ꝛ ab vtroq̄ amo
re spm̄ eiusdē rei pcedit siue spirat nec sine cogita
tione actuali quā ꝑ indissimuꝫ verbū mētis nr̄e re
spectu rei cognite appellamꝰ cum ab eo sit verbū
vocale sic dictū pōt mens rem illā amare lꝫ econ-
tra posset rem aliquā cogitare ꝛ eā penitꝰ nō ama
re vnde liquet amorē rei in ymagine creata a ver
bo spirari siue pcedere a specie p verbum igit sic
esse fateri cōpellimur ex quo nihil obuiat in essen
tia creature: scꝫ ꝙ a verbo spiritꝰ siue amor siue ca
ritas vt Johēs loquit cum dicit. Deꝰ caritas est
spiratur siue pcedit a verbo: multo esset trinitati
creatrici mens humana similior q̄ sit mō si in ipa
mente a verbo amor nō pcederet sed a sola specie
nō est autē dubiū qn oipotens eam talē fecisset ex
quo eam voluit sibi ita similem ymaginem facere
sicuti creatura in sua substantia siue essentia sue si
militudinis capax extat. Certum est ergo ex quo
fecit econtra ꝙ sic est in deo quo ad pcessiones si-
cut in sua creatura ymagine inuenitur. Itē vt ver
bis vtar grecorū ꝛ specialiter Johis damesceni
cap. 7: vbi supra. opꝫ verbū diuinū habere spiritū
q: nō est verbum deficientius verbo nostro intel-
ligo verbum mentis nostre quo actu dicit seu co-
gitat rem cognitā. Cum ergo verbum nostrū spi-
ret amore siue dilectiōe ꝯsequitur ꝙ verbum diui
num spiret amorē siue caritatem quā spm̄ appella
mus alias ei iuxta modū suū vbū dei esset in hoc
dificiencius verbo nostro. Item nō puto quēquē
posse negare quin sicut deꝰ se dicendo siue cogitā
do dicit siue gignit aut parit verbū ita se amando
siue diligendo spirat siue pducit amorē. Et preci-
pue non potest quisq̄ hoc negare quia sic esse re-
perit se ipsum in dei ymagine. Aut ergo ideo deꝰ
se diligit quia se dicit siue cogitat aut actu cogno
scit aut ecōtra iō se dicit aut cogit siue cognoscit

Quō hō ē ymago dei.

Quō pducitur cognitio in mēte.

actū: q: se diligit vel hec sūt penitꝰ disparata stul-
tum aūt nimis videtur asserere ꝙ ideo deus se co
gitat aut dicit Aut actu cognoscit quia se diligit
cum nichil possit amari nisi actu precognituꝫ per
idem patet ꝙ nō sunt hec penitus disparata ideo
relinquitur ꝙ ideo se diligit quia se dicit aut cogi
tat ꝛ per consequens ideo amorē spirat quia gi-
gnit seu dicit aut parit verbū ꝛ per consequēs ge
nitus siue verbū est spirati principium Aliter em̄
spiratio nō presupponeret generationē siue pdu-
ctionem vt causam siue principiū ꝙ est falsum ēt
infra in primo ca. ostēdetur Nullus aūt miretur
ꝙ dico deum se dicendo verum dicere siue gigne-
re aut parere siue cōcipere aut etiā generare qui
si scripturam scrutetur sic reperiet exprimentē q̄d
enim aliud exprimitur in principio geū. cū de rex
creatione agitur vbi tam frequenter scriptura re
plicat sicuti dicit deꝰ fiat lux dixit quoq̄ deꝰ. Fiat
firmamentū ꝛc. ꝛc. ꝛ iudich. 16. seruiat tibi omnis
creatura tu dixisti ꝛ facta sunt ꝛ in ps. qm̄ ipse di-
cit ꝛ facta sunt ipse mandauit ꝛ creata sunt nisi ꝙ
deus res cogitando dicit eas sed nūq̄d dicit alia
a se ꝛ se ipsum non dicit nimis est puerile hoc dice
re salomon puerbioꝝ. 8. in persona sapientie ait
ne dum erant abissi ꝛ ego cōcepta eram ante col-
les ego parturiebar Et ysaas. in patris psona di
cit Nunquid ego qui alios parere facio ip se non
pariam dicit dn̄s si ego qui generationē alijs tri-
buo sterilis ero dicit dn̄s ysaie vltimo ca. nullus i
super miretur ꝙ spiritum sanctum amorē seu cari
tatem apello quia iohannes prima sua epi. ca. 4.
sic vocat dicit enim caritatē ex deo esse Et conse
quenter adiungit deus caritas est ex quibus seq-
tur ꝙ deus ex deo est caritas siue dilectio cōsequē
ter aūt ait in hoc cognoscimus qm̄ in ipso mane-
mus ꝛ ipse in nobis qm̄ de spiritu sancto dedit no
bis Ex quibus apparet eum intelligere spiritum
sanctum esse caritatem siue dilectionem per quaꝫ
manemus in deo ꝛ per quā ipse manet in nobis.
Johannes quid si quisq̄ dixerit ꝙ amor non est
actio mentis aut pcedens a mente aut ab hijs q̄
sunt in mente sed causatur in mente siue imprimit
ab obiecto Ricardus qui hoc dicit attēdat ꝙ ob
iecto absente ꝛ existente realiter extra mentem hu
ius actus amoris in mente efficitur nec effectus
realis potest fieri vnq̄ nisi insimul sit eius imme-
diata causa efficiens igitur aliud requiritur effi-
ciens aliud ab obiecto ad pducendum actū amo
ris. Item aduertat ꝙ mens habens actualem co
gnitionem rerum plurimarū aliquando stat in dif
ferens sic ꝙ nec eas actu vult nec actu respicit si
ue non vult ꝛ consequēter libere eas eligit ꝛ vult
et negare non poterit quin amor siue dilectio pce
dit a mente mediantibus rei cognite spē ꝛ verbo
eiusdem qm̄ in tali casu obiectū eque agit ante ele
ctionem ꝛ post et a causa indifferente siue equali
naturaliter agente cuiusmodi est obiectum nunq̄
prouenit noua actio nisi mediāte alio agente secū
dum ꝙ phī dicunt ꝛ etiam de se ipso est euidens si
cut est in vno actu amoris sit constat in omnibus
cum omnes sint in eodem genere actiōis aut pas
sionis omnis igitur actus amoris a mente spira-
tur siue procedit Johannes perge ad alia ꝛc.

Cap. 4.

Ricardus Itē quero qua
liter accipiant spiritum sanctum esse
spiritūfilij hoc enim scriprura frequē
ter exprimit sicut patuit secūdo libro
si dixerit ꝙ ideo quia nobis manife-
status est ꝛ traditus per filium quē sensum preten
dere potest esse iohannis damasceni vbi supra ca.
11. in fine vbi dicit spiritum per filium manifestum
esse ꝛ traditum nobis confitemur obuiat ei quid
idem dama. dicit ca. 7 nunq̄ deficit patri verbum
nec spiritus ꝛ ꝙ spiritus non potest separari a ver
bo quod consequitur igitur spiritus sanctus fuit
spiritus verbi ꝛ eodem ca. dicit ꝙ oportet verbuꝫ
dei habere spiritum quia non est deficientius ver
bo nostro. Cum igitur semper fuit verbum semp
fuit spiritus verbi seu filij Et ideo idem iohānes
etiam illud vbi allegat dicit spiritum vero ex filio
non dicimus spiritum vero filij nominamus si q̄s
vero spiritum xpi non habet ait diuinus aposto-
lus Et per filium manifestatum ꝛ traditū esse no-
bis confitemur vbi non exponit primū per secun-
dum sed dicit copulatiue vtruuq̄ scꝫ ꝙ eum noīat
spiritum filij ꝛ ꝙ eum confitetur nobis manifestū
et traditum per filium igitur ex alia causa intelli-
git eum spiritū filij q̄ ratione manifestationis aut
traditionis nobis facte. Item si ob istam causam
assereret spiritum filij esse non haberet negare fi-
lium esse spiritum sanctum cum tamen hic conse-
quenter subiungat filium aūt nec spiritum dicimꝰ
nec ex spiritu patet hoc sic quia si circunscribere-
mus processionionem vnius ab altero congruen
tius posset dici filius esse spiritus sancti q̄ spiritꝰ
sanctus esse filij cum spiritus sanctus auctoritatē
habeat tanq̄ principium effectiuuꝫ ꝛ causa supra
filium in natura assumpta qualem filius non ha-
bet in spiritum sanctum ꝛ per consequens cōgruē
tius dici potest ꝙ filius datus est nobis a spiritu
sancto ꝛ manifestatus ꝛ traditus q̄ econtra quia
quo ad naturam diuinā si neuter ipsoruꝫ existit ab
altero equaliter traditus est nobis filius ꝛ mani-
festatus per spiritum sanctum sicut spiritus san-
ctus per filium scꝫ alterum in illo casu dici posset
et quo ad humanam naturā igitur congruentius
dici deberet ꝙ spiritus sanctus non est a filio q̄ fi
lius a spiritu sancto q̄ econuerso q̄tum ad tradi-
tionem ꝛ manifestationem nisi ex alia causa dicat
spiritus esse filij si ergo dicatur sicut oportet quo
dicitur essent taliter spiritus filij ꝛ ob hoc quia ge
neratio filij est prior origīe q̄ spiratio spiritus san
cti eo ꝙ pater non spirat nec amat nisi prius saltē
origine verbum dicat istud stare nō potest nisi spi-
ritus procedat a filio si enim filius non est princi-
pium productum nec causa spiritus sancti magis
q̄ ecōtra sed sunt penitus disparati q̄tum ad po
ritatem ꝛ posterioritatem originis Cur enim de-
bet scꝫ eum presupponere si existentie spiritus san
cti quo ad produci sit omnino impertinens et est
regula philosophica naturaliter impressa ꝙ posi-
ta causa sufficiente respectu cāti quocunq̄ remoto
impedimento ponitur cātū ꝛ ita cū pater sit prin-
cipium seu causa sufficiens spiritus sancti si filius
non sit eius principium siue causa sequitur spiritꝰ
sanctus spirari siue filius fuerit siue nō fuerit priꝰ
productus Ex hoc ergo ꝙ spiritus sanctus per
hunc modum prioritatis originis presupponit fi-

lium necessario consequitur q essentia eius pendet vt sic loquar aut verius est ab ipso qō non est aliud ꝫ ab eo spirari Cōstat ergo q ex hoc q spiritus sanctus dicitur spiritus filij ⁊ hoc essentialiter quod greci negare non possunt nisi suos prophetas doctores ꝑcipue qui in ista mater pro ipsis loquuntur negent indissolubiliter cōsequi spirituꝫ sanctum spirari essentialiter ⁊ esse a filio sicut a patre alias enim non congruentius diceretur spiritus sanctus filij ꝫ filius diceretur spiritus sancti quod nobiscum pariter greci negant Johannes plura libenter audirem.⁊c.

Cap.5.

RIcardus item quero ab eis ex quo sensu accipiunt dictum in sacra scriptura q spiritus ſsanctus ē spiritus domini aut spiritus dei aut spiritus patris si enim hoc accipiunt propter dationem aut missionem aut traditionez aliquam temporalem obuiat eis scriptura quę dicit q spiritus dei ferebatur super aquas geñ.primo ⁊ Job.26.spiritus eius ornauit celos ⁊ ps aut verbo domini celi firmati sunt ⁊ spiritu oris eius omnis virtus Et sapiente primo spiritus domini repleuit orbem terrarum Que omnia de ꝓmaria rerum productione fuut dicta quādo spiritus nō fuit datus nec missus nec traditus vt ob hoc tūc dici posset spiritus dei aut domini nisi forte quis diceret q spiritus ob actum creatiōis missus esse ſentur vt in ps. Emittit spiritum tuū ⁊ creabūtur Et iudich.16.dixisti ⁊ facta sunt missisti spiritū tuū et creata sunt si quis autem hoc dixerit primo attēdat q in prima rerum creatione de qua loquitur secunda auctoritas spiritus dei dicitur sic missus vt per spiritum domini prima rerum fieret creatio ergo non propter creationez fuit spiritus domini sed taliter spiritus dñi creationem precessit. quis enim ita pueriliter sapit vt dicat scripturam congruentius expressisse missisti spiritum tuum ⁊ creata sunt ⁊ sic spiritus sanctus tuus esse diceret aut emitte spiritum tuū ⁊ creabūtur vt sic possit spūs dici tuus licet hoc dictum vt illud ps Cor mundū crea in me deus de rerum reformatione possit intelligi non de primaria creatione cuiuscunq; enī sit idem spiritus scripturam de seipso cōgruentiꝰ dimicasset si propter creationem dictus est spiritꝰ dei aut domini ⁊ spiritus domini ferebatur super aquas ⁊ sic factus est spiritus dei ⁊ spiritus ornauit celos ⁊ sic spiritus fact s est eius ⁊ firmata ē omnis virtus celorum et sic factus est ornꝫ eius ſcz dei patris ⁊ filij sed per os eius idem quis velit accipere quod per verbum domini prius facta sunt ⁊ spiritus repleuit orbem terrarū ⁊ sic factus est spiritus domini ⁊ sic pariter in dictis similibus sed deridendus iudicaret a sapientie quicunq; deberet sic scripturam exponēdam Nō igitur propter effectum aliquē temporalem dicitur spiritus sanctus spiritus dei aut spiritus domini aut spiritus patris sed propter spirationem seu processionem essentialem ab eo Cum igitur ex eodem sensu reperiatur dici spiritus patris ⁊ spiritus xpi consequitur q per eandem spirationem eternam spiritus sanctus spiritus xpi dicatur patet assumptuꝫ sic apostolus ad ro.8.ait vos autem in carne non estis sed in spiritu si tamen spiritus dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum xpi non habet hic non est eius si autem xps in vobis est corpus quidem mortuum est propter peccatū spiritus vero viuit propter iustificationem q si spiritus eius q̄ suscitauit iesum xpm a mortuis habitat in vobis qui suscitauit iesum xpm a mortuis viuificabit vos et mortalia corpora vestra si illud capitulū considereretur sine calumnia primo appāret apostolū describere quid requiritur ad hoc q sint i spiritu scz spirituales filij dei siue xpi ⁊ dicit q exigitur q spiritus dei habitet in ipsis q aūt exigitur hoc stati probabat ex hoc si quis aūt spiritum xpi non habuit hic non est eius proopposito illius quod dixit scz spiritus dei habitat in vobis accipias si ijs spiritum xpi non habet ⁊ concludes oppositū alterius scz hic non est eius scz hic non est in spiritu et consequenter ex eodem ca. volens probare corporis mortalis viuificationem adiūgit si vero spiritus eius qui suscitauit xpm iesum a mortuis viuificabit ⁊ mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum sanctuꝫ in vobis pro medio accipiens spiritum eius qui suscitauit iesum xpm a mortuis spiritum sanctuꝫ patris esse inhabitantē in eis vbi primo accepit spiritum dei ⁊ consequenter spiritum xpi nullus igitur ambigere potest q̄n apostolus hec tria pro eodem ⁊ per consequens ex eodem sensu accepit spiritum sanctum dei spiritum xpi ⁊ spiritus eius qui suscitauit eum a mortuis scz spiritum patris ergo sicut spiritum dei accepit sic dictum ob spirationem eternam a deo cū dixit spiritum eius qui suscitauit xpm iesum a mortuis necessario consequitur q̄ sic accepit spiritum dictum esse spiritū xpi quia essentialiter ab eo spiratur cum ex eodem sensu hijs tribus appellationibus ab eo spiritus nuncupetur nisi forte greci dixerint q in omnibus hijs apostolus accepit spiritum sic dici propter missionem vel dationem aut traditionem tēporalem talis enim datio spiratio spiritus passiua tēporalis congrue dici potest propter quā spiritus sic spirantis eum potest cōgrue dici sed vnde potest aliquis hoc ꝓbare ex quo iuxta predicta sibi cōstat q in alijs locis scripture sic spiritus appellatur propter spirationem eius eternam nec hic nec alibi in scriptura ponitur aliquid aliam acceptionem impellens aut alium sensum pretendens. Item temeritatis nos greci arguūt q propter scripture sacre expositionem vt asserūt spiritum sanctū a filio ꝓcedere affirmamus suis maioribus doctoribus scz dyonisio ⁊ iohanne damasceno sicut infra patebit ca.10.⁊.11.tradentibꝰ q̄ de deo illa duntaxat affirmare debemus q̄ scriptura sacra nobis expressit qua igit frōte audent asserere q spiritus sanctus persona tertia in diuinis dicatur spūs dei aut spiritus patris bifariam scz propter processionem eternam scz ⁊ temporalem cum id scriptura nusq̄ exprimat nec vsq̄ ad illud impellat aut si sunt vt dicunt tam refuge nouitatum Cur audēt dicere de spiritu sancto q sub hoc nomine spiritus ad creaturam aliquam relationem importet cum nec pater nec filius in sacra scriptura sub hijs nominibus ad creaturam relationem importent. Item si alicubi spiritus sanctꝰ propter spirationem eius temporalem a patre appellari debeat spiritus patris aut filij aut dei cur non dicunt illud idem de filio cum ipse ita spiret temporaliter a patre sicut spiritus sanctꝰ ex hoc

q tēporalis spiratio nō est nisi sanctificatio creature Cum de filio scz de sapientia sit dictum Sapientie.7. q in animas sanctas se trāsfert ⁊ amicos dei ⁊ prophetas constituit Et in auctoritate principali pretacta dicatur si aūt xps in vobis est corpus quidem mortuuꝫ est spiritus vero viuit propter iustificationem Si aūt filium negant appellari spiritum patris in sacra scriptura licet spiretur siue tradatur creature tēporaliter vt eā sanctificet cur hoc audēt affirmare de spiritu sancto cum ex parte vtriusq; causa sit equalis ⁊ vna constat igitur q vbiq; vbi spiritus dei aut dominī aut patris aut filij nominatur propter spirationē eius eternam eum taliter appellari. Item vt generaliter dicā quod michi in omni loco sacre scripture videtur vbi spiritus dicitur esse spiritꝰ aut spiritus domini aut spiritus patris aut spiritus filij aut xpi aut iesu aut iesu xpi ⁊ attribuitur ei aliquis actus propter quē exstimari potest sic dici cōstat q iste actus sub hoc nomine spiritus sibi attribuitur vt hic Si tamen spiritus dei habitat in vobis ⁊ si spiritus eius qui suscitauit iesum xpm a mortuis habitat in vobis ⁊ spiritus domini ferebatur super aquas ⁊ alium paraclitum dabit vobis spiritum veritatis ⁊ quē ego mittam vobis a patre spiritū veritatis ⁊ in talibus similibus dictis necessario ꝓexigitur spiritus esse spiritus ante actum quia sic ⁊ sub illo nomine actus sibi ascribitur Et ideo per illum actum non denominatur talis sicut cum das michi equum equus meꝰ efficitur ex datione et ideo dici non potest q̄ das michi equum meus sed potius equum tuum das michi vnde constat q ipse spiritus dicitur spiritꝰ veritatis anteq; detur vel mittatur ⁊ spiritus dei anteq; inhabitet ⁊ sic in dictis similibus ⁊ sic constat q in omnibus talibus dictis scripture spiritus sanctus dicitur esse spiritus dei domini nostri iesu xpi patris eterni de equivalentibus propter eius processionem eternam ab illo cuius spiritus apppellatur non propter aliq; tēporalē traditionem

Alia ratio ad idem

nota similitudinem.

IOANNES Ista libenter accipio.

Cap.6.

RIcardus Item si consideremus scripturam attentius inueniemus quinq; capitula ⁊ nō plura ex quibus videri potest diuisim āt saltem communiter probari posse q spiritus sanctus procedit a patre quorum quodlibet ꝓbat eque de filio sicut de patre vno duntaxat exceptio quod est insufficiens de se ad hoc p banduꝫ de patre aut igitur ex sacra ſscriptura spiratio eius esse a patre ꝓbari non potest quod et greci negant ⁊ respuit religio xpiana aut sicut ꝓbari potest eius spiratio esse patre sic potest probari esse a filio vt autem ista appareant producamus scripturam in medium legitur ergo q spiritus sanctus missus est a deo aut datus a deo ſt alius equivalens quia inquit petrus euangelisabant de spiritu sancto misso de celo.1.pe.1. Et ad romanos.5.per spirituꝫ sanctum qui datus est nobis ⁊ secunde ad thessalo.4.non hominem spernit sed deum qui dedit spiritum sanctum ex isto vero capitulo eque arguitur spiritus esse ex filio sicut ex patre ex quo eque ipse est deus vt pater ē deus non ergo propter missionem aut dationē aut aliquid tale equivalens magis argui potest spiritus sanctus esse ex deo patre ꝫ ex deo filio. Item legitur q spiritus mittitur ⁊ datur a patre aut illud simile quē mittet inquit pater in nomine meo Jo.14.⁊ luce.11. Ex to magis pater vester de celo dabit spiritum bonum petentibus se Ex quo capitulo sī arguiē q procedit a patre similiter potest argui q spiratur a filio cum sit scriptū Jo.15. quē ego mittam vobis a patre ⁊ ad tytum 4. quē effudit in nos habunde per iesum xpm. Item legitur q spiritus sanctus est dei spiritus aut spiritus domini aut spiritus oris domini aut simile equivalens spiritus inquit ferebatur super aquas geñ. primo ⁊ spiritus repleuit gedeonem Et ysaie. 61. Spiritus domini super me ⁊ in ps spiritu oris eius omnis virtus eorum vbi ꝑmittit de deo verbo domini celi firmati sunt Ex quo capitulo eque probatur spiratio spiritus sancti esse a filio sicut a patre ex quo filius eque est dominus ⁊ deus ⁊ os domini sicut pater sicut enim iuxta scripturam ecclesia.34.filius ex ore altissimi prodijt ita idem filius secundum ysaie scripturam magis auctentica spiritu labiorum suorum interficiet impiū ysaie secūdo. Item legitur q spiritus sanctus est spiritꝰ patris. Non inquit vos estis qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis Mat.10 ex quo capitulo eque aut fortius spiratio arguit potest a filio sicut a patre cum sit scriptū q sit spiritus filij spiritus xpi spiritus iesu spiritꝰ iesu xpi spiritus veritatis vt supra patuit secundo capitulo ⁊ ecclesia q est spiritus faciei dei ⁊ spiritus sancti eius legitur etiam q spiritus sanctꝰ procedit a patre Jo.15. spiritum veritatis quia a patre procedit quale testimoniū de filio sacra scriptura sub hac forma non datur secundum q michi occurrit licet illud sic accipi posset virtus de illo exibat et sanabat omnes luce.6.qm nulla causa tiua virtus a xpo exiens omnes sanabat sed illud capitulum videtur secundum grecos insufficiens nec ex illo probari potest sufficienter spiritum sanctum essentialiter a patre ꝓcedere ⁊ spirari. Cum illud capitulum accipi posset iuxta circunstantiam scripture de processione siue missione tēporali de qua ibi premittit quē ego mittam vobis a patre spiritum veritatis scz talem effectum que sicut me ita a patre procedit talis autem missio siue datio cōgrue dici potest processio spiritus sancti iuxta illud Jo. tertio Spiritus vbi vult spirat ⁊ vocem eius audis/sed nescis vnde veniat aut quo vadat. Congrue ergo talis missio siue donatio dici potest spiritus sancti processio q insuper multi doctorum litteratoꝝ fatētur scz augu. beda. Ancelmus magister sententiarū primo libro distinctiōe.14.. ergo ex verbo ipso ꝓcessionis a patre circūscriptis aliis capitulis nunq; sufficienter argui potest essentialis seu eterna ꝓcessio nisi ratione mediante sicut in capitulo primo deducetur ex verbo missionis aut igitur ex aliquo illoꝝ capitulorū cum isto aut omnibus siue aliquibus eorum simul illud ꝓbari potest ⁊ sic eque probari potest de filio sicut de patre sicut Jam patuit aut nō est aliud in scriptura vnde illud sufficienter ꝓbari potest quod a nullo catholico est dicendum necessario ergo sequitur q spiritus sanctꝰ ꝓcedit a filio sicut a patre nō tamen hoc dico hoc dictum qui a patre procedit despiratione eterna nor accipi sed fateor q scri

Alia rō ad idem.

Alia rō ad idem.

patres sic illud accipiunt et ego sic illud accipio sed dico q iste sensus ex huius scripture circunstã tijs preter alia prefata capitula incõuincibiliter probari non potest sed eterna spiratio fortius arguit ex alijs prefatis capitulis vt predixi aut omnino inconuincibiliter ex scriptura probari nõ potest quo nimis est absurdum IOHANNES Sic videtur.

Cap.7.

nota quõ filius mittit sp̃m sanctũ

RICARDUS Item legitur de filio q mittit spiritum sanctũ et q dat eum de missione io.15. quem ego mittam vobis a patre ⁊ Jo.16. si autem abiero mittam eum ad vos et luce vltimo ego mittam pmissum in vos patris mei de datione dicitur ad tytũ tertio p lauachrũ regenerationis ⁊ renouationis spiritussancti quẽ effudit in nos habunde per iesum xp̃m Et actuũ 4. pmissione spiritussancti accepta a patre effudit hunc quẽ vos videtis ergo iesus spiritum sanctum effudit ⁊ sic dedit constat autem hanc dationem ⁊ missionem spiritussancti factas fuisse in diuina natura ⁊ secũdum eam. Cum spiritussanct⁹ aliam naturam nũq̃ assumpsit nullus autem mittere aut dare aliq̃ personam aliam potest nisi habeat auctoritatem in eam aut superioritatem aut aliud huius equiualens Nõ enim esset ratio modi cur ille aliũ mittere aut dare posset poti⁹q̃ ecõtra vnde est enim q pater non dicitur missus a filio et a spiritu sancto quando vox patris audita est sup filium baptisatum tu es filius meus dilectus aut datus quando pater per suam potentiam mentem cuiusq̃ iustificat ⁊ ei spiritualiter illabit̃ si sola potestas requiratur in mittente nõ auctoritas si quis enim diceret patrem datum fuisse nobis aut a suo filio missum aut a spiritu sancto arguitur extra scripturam nouitatis assertor quod doctrina grecorum abhorret sicut patebit capi. 10. et.11. ex dictis dyonisij ⁊ damasceni igitur cum filius vt superiora ostendunt spiritum sanctum mittat et det ipsum constat filium habere in spiritum sanctum auctoritatem aut aliud equiualens vnde ipsum posset dare ⁊ mittere potius q̃ ecõtra sicut pater habet respectu filij vt possit mittere eum nõ econuerso nichil aut huiusmodi in filio potest inueniri nisi spiritus ab eo spiretur magis q̃ econtra cum in omnibus sint equales sicut nec in patre respectu filij quicq̃ potest reperiri nisi sola processio vnde eum pater mittere possit Constat igit̃ ex hoc q filius dat ⁊ mittit spiritum sanctum in diuina natura q spiritussanctus spiratur a filio ⁊ pcedit vnde qualiter michi videtur isto eodẽmodo probandi vtitur ipse filius de se ipso Jo.8. si inq̃t deus pater vester esset diligeretis me vtiq̃ ego enim a deo processi ⁊ veni neq̃ enim a meipso veni sed iste me misit ecce enim aperte dicit q non venit a se sed deus pater eũ misit ⁊ ex hoc arguit q a deo processit ⁊ venit ergo missio in natura diuina necessario arguit pcessionem missi a mittente ⁊ dico in natura diuina quia legitur q spiritussanct⁹ misit filium ysaie.48. ⁊ nunc misit me deus ⁊ spiritus eius quod in natura humana dictum intelligo sicut legimus q spiritussanctus filiũ obtulit qui inquit per spiritum sanctũ semetipsum obtulit ⁊ ad hebre.9. ⁊ sic in natura humana congruenter nobis datus intelligi potest a tota trinitate Cum legitur filius datus est nobis ysaie.9. vnde hec omnia intelliguntur de eius missione ⁊ datione in natura humana nõ in naturam humanam aut in natura diuina vnde idem propheta missionem illam exponit ca.62. dicens spiritus domini super me eo q vnxit me dominus ad anũciandum mansuetis misit me vt mederer contritos corde ⁊ predicarem captiuis indulgentiam ⁊ clausis apertionem ⁊ p̃dicarem annum placabilem domino ⁊ diem vltionis deo nostro Saluator aut sicut loquitur luce. 10. ca. lecta in synagoga scriptura dicit ysa. q̃a impleta est hodie hec scriptura in auribus vestris vnde claret in qua natura fuit missus si in illa in qua fuit vnctus in qua spiritus fuit super eum hec omnia oppoztet accipere in humana natura quia in diuina non fuit super eum spiritussanctus nec in ea fuit vnctus ⁊ notatur hec auctoritas in mittente ex verbis predictis ysa. dicit enim spirit⁹ domini super me ⁊ consequenter hoc pro causa p̃missio subiungit pter quod vnxit me dominus ad annunciandum mãsuetis misit me ostendens missionem tanq̃ causam eius superioritatem siue auctoritatem requirere in mittente super me inquit. IOHANNES miror quia dicis q filius non fuit missus in humanam naturam a spiritu sancto sed a solo patre quia hec missio in naturam humanam non aliud a quoq̃ accipitur nisi ipsa incarnatio filij quã incarnationem filij ita fecit spiritus sanctus et etiam idem ipse filius sicut pater quia sunt indiuisa ipsa opera trinitatis ex quo triũ personarum indiuisibiliter est vna potentia ⁊ sic videtur ab vtroq̃ ipsorum sicut est missus a patre in carnem ex quo illam missionem vterq̃ egit vt pater. Item videtur alias sequi absurde q pater egit aliq̃d quod nec filius egit nec spiritussanctus si pater misit filium in carnem quod nec filius nec spiritussanctus egit.

filius auctoritatẽ i sp̃m sctm̃ aut equalens hẽt.

RICARDUS. incõcusse tene q nulla persona trium personarum egit aliq̃d quod tota trinitas non egit cuius est vna simplex potentia ex quo non sequitur q spiritus aut filius in hoc opere incarnationis misit filium in carnem quia hoc verbum mittere vt predixi auctoritatem cõnotat in mittẽte ⁊ missum notat esse nũtium mittentis aut legatum vnde si pater fuisset incarnatus a nullo fuisset missus in carnem quia nullius legatus aut nũcius extitisset ex quo nulla persona auctoritatem habuisset in eum Cuius incarnationem eius tota trinitas ⁊ vnaqueq̃ persona fecisset pariter licet igitur incarnationem filij ipse filius fecerit ⁊ etiam spiritus sanctus quia tamen filius nuncius non erat suiipsius nec spiritus sancti sed solius patris qui in filiuz auctoritatem habebat in natura diuĩa ideo nec filius se misit nec spiritus eum misit in carnẽ licet vterq̃ illorũ actũ illum fecerit qui actus missio filij fuit. Constat autem q non sequitur pater misit filium ⁊ filius non misit filiũ nec spiritussanct⁹ ergo pater egit aliq̃d quod non egit filius ⁊ spiritussanctus quia antecedens verificatur propter conotationem auctoritatis in patre respectu filij q̃ conotatio continetur in hoc verbo misit sed cõsequẽs ob illam causam verificari non potest cũ illud verbum egit sensum conotationis huiusmodi non habeat sed de verbo dationis non eodem modo intellige ex toto vnde videtur michi q datio nature seu persone

Quare sp̃s nõ põt mitti.

distincte auctoritatem requirit in dante respectu dati vel donati sicut missio requirit sed in vna persona illud non exigit sicut facit missio michi enim videtur iuxta sensum meum saluo iudicio meliori q aliq̃s se ipsuz dare potest quia suum donum esse potest de sua voluntate sed nullus seip̃m mittere potest sic vt in eadem natura ⁊ persona mittatur ⁊ mittat quia nullus suus nuncius esse potest seu legatus siue proprias vices gerere sicut missus omnes vices gerit mittẽtis ⁊ ab ipso mittente legatur Constat igitur ex hoc q filius mittit spiritum sanctum in ipsa diuina natura ⁊ dat spiritum sanctum quia spiritus ab eo spiratur sicut spiratur a patre IOHANNES istam rationem libenter accipio.

Cap.8.

ad idẽ p alias rõnes sacre scripture pbat̃ sp̃m sanctũ pcedere a filio.

RICARDUS Item filius ipse dicit de spiritu sancto Jo. 16. Cum aũt venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatẽ Non enim loquetur a semetipso sed quecunq̃ audiet loquetur ⁊ que ventura sunt annunciabit vobis omnia Quecunq̃ habet pater mea sunt pter ea dixi q̃a de meo accipiet ⁊ anũciabit vobis vbi clare filius ostendit q spiritus sanctus scientiã habet ab alijs ⁊ per consequẽs accepit essentiam ab alio cum nullus ita desipiat vt sapientiam eius siue scientiam dicat distingui a sua essentia vnde nichilominus ostendit a quo suam scientiam ⁊ per consequens essentiam suã accepit cum dicit de meo accipiet si a patre siue in patre quia quecũq̃ habet pater mea sunt hoc enim premisit obuiat sibi clarissime littera greca ex qua in nostram constat hoc euangeliuz sancti Johannis esse translatum que non habet de meo vt vestra sed plane habet de me accipiet etiam anunciabit vobis que littera alium sensum non patitur nisi q scientiam accepit a filio ⁊ per consequens accepit ab eo essentiam ⁊ certe saluo iudicio melioꝝ michi apparet q ista littera multo euidentius arguit ipsum esse de filio q̃ verbum pcessionis arguit xp̃m esse a patre clare apparet igitur ex scriptura canonica spiritum sanctũ esse a filio siue spirari ab eo sicut a patre Quid igit̃ aliud potest intelligi in facto eiusdem filij de quo legitur Jo.20. hec cum dixisset insufflauit ⁊ dixit eis accipite spiritum sanctum Non enim gessit se pueriliter summa sapientia ita vt per insufflationem nichil penitus designaret occultum per hoc opus expressit typice q spiritussanctus a sua dignitate aut a se deo secũdũ diuinitatem processit sicut ille spiritus corporalis siue flatus a se hoĩe procedebat vt per hoc omnibus eis ostenderet se verum deum esse q de eo spirituz procedere innuebat hoc enim fuit perutile cũ aliqui discipulorum de eius deitate dubitabant sicut de thoma consequenter verba ostendunt cui ob hoc vt consequenter legitur dixit dominus noli esse incredulus sed fidelis quod quo ad eius resurrectionem non dixit cum tunc thomas videret eum viuum vnde frustra fidem de hoc sibi dominus suaderet sed potius sibi suasit vt eum verum deum ⁊ hominem ex tunc q ante non fecit firmiter crederet et doceret verisimile est igitur q tũc adhuc de hoc discipulorum plurimi dubitabant videtur enim q de maria magdalena hanc dubitationem innuebat dominus sicut stati hic ante scriptura describit cum dixit Noli me tangere Nondum enim ascendi ad patrem meum eam a solito tactu repellens eo q solum eum hominẽ estimabat non suo patri equalem Sic enim potest accipi dictum saluatoris nondum enim ascendi ⁊c. ac si diceret nũq̃ ascendi in corde tuo ad patris mei equalitatẽ et ideo tibi non congruit corporali tactu appropinquare vt niteris hanc igitur processionem filius ipse videtur innuere Jo.14. cum dicit quem mittet pater in nomine meo si enim vsum loquendi attendamus non est aliud mittere aut dare in nomine alicuius q̃ mittere aut dare auctoritate eius aut vice alterius pari auctoritate aut maiori posset ille mittere cuius vice fit missio nulli dubium ymmo pari auctoritate tunc mittit quoniã q cuius auctoritate efficit̃ ipse facit igitur cum pater mittit spiritum sanctum aut dat eum in nomine filij scz auctoritate aut vice filij sequit̃ q pari auctoritate filius ipse posset spiritum sanctum mittere sicut potest ymmo q pari auctoritate tũc mittit q tamen facere non posset tali auctoritate nisi ab eo procederet sicut a patre potius q̃ ecõtra spiritussanctus posset filiũ mittere secũdũ naturam diuinam intelligẽdo si quis autem tunc illud dictum vult exponere quẽ mittet pater in nomine meo sicut illud actuum secundo baptisetur vnusquisq̃ vestrum in nomine domini nostri iesu xp̃i Et illud actuum decimo iussit eos in nomine iesu xp̃i baptisari Et actuum.19. hijs auditis baptisati sunt in nomine domini iesu Que videntur dicta esse sic vt baptisans in inuocatione iesu xp̃i sub suo nomine baptizaret consequenter dicat patrem misisse spiritum sanctum xp̃i discipulis inuocando nomen iesu xp̃i q qz nimis extat absurdũ consequitur illud dictum hic dici propter eandẽ auctoritatem existentẽ in filio que erat in patre respectu spiritussancti mittendi siue dandi vnde eandam sententiam replicando subiungit post pauca in eodem sermone Jo.15. Cum dixit quem ego mittam vobis a patre Eandem auctoritatẽ quã ipse mittebat ostendens patrem in mittendo habet ⁊ ecõuerso ostẽdebat cũ dixit quẽ pater mittet in nomine meo nec putes absurdum patrem mittere spiritum sanctum vice ac auctoritate filij cũ ad ipsum mittendum in natura diuina indiuisibilis sit auctoritas in vtroq̃ que non est nisi ipsa potẽtia spiratiua aliunde enim neuter habet auctoritatem in spiritum sanctum magis q̃ ecõtra nec te moueat verbuz auctoritatis in eis respectu sancti spiritus vt ex hoc existimes sanctum spiritum vnoquoq̃ eorum minorem quia sicut infra in similibus dicam ca.13. auctoritas siue origo seu causalitas aut simile alicui attributum respectu alterius nullam maioritatem in eo arguit cum in illo respectu cuius dicitur est eadem simplex ⁊ indiuisibilis magnitudo siue essentia Quod semper pone tibi in ista materia pro principio propter alia talia que in ipsa frequẽter occurrunt causam hic appello patrem ⁊ filium respectu spiritus sancti ⁊ patrem respectu filij nichil aliud intelligẽs q̃ principium originans siue originem sicut loquitur damasce.9.ca.primi libri ⁊ etiam alij doctores maiores propter vocum penuriam de inuisibilibus loquemur ad ineffabilia ⁊ inuisibilia cum de eis

nota diligẽter ista

nota de dubitatione thome.

nota de btã magdalẽa.

nota q̃d sit mittere

loqui opportet transferātes. IOHANNES satisfecisti michi in probando iam dissolue q̄ me mouent contraria ꝛc.

Cap.9.

RICARDUS Dic tua motiua et spero ꝙ idem spiritus qui docet omnem veritatem pro me aut potiꝰ ꝓ se sicut ipse a filio auditꝰ nos rn̄dere docebit. IOHANNES obiciunt nobis greci ꝙ in consilio nyceno sub papa siluestro ꝛ magno constantino imperatore celebrato circa annum domini.350.ꝓpter heresim arrianam que posuit inequalitatem inter patrem ꝛ filium sicut hr̄.15.d.ca.canones ꝛ consequenter in consilio primo constantinopoli celebrato sub damaso papa ꝛ theodosio seniore imperatore circa annum domini 426.propter heresim macedonij cōfutandam quiasseruit spiritum sanctum deum nonesse symbola edita fuerunt de cōmuni assensu latinorum ꝛ grecorum in quibus symbolis assertum est spiritum sanctuz procedere a patre nichil penitus quo ad illam processionem expresso de filio ꝛ in fine subiunctum erat Qui aliud docuerit et aliud predicauerit anathema sit ꝛ papa leo tertius in tabula argentea ob amorem fidei rome reliquit symbolum cōmune illorum duorum consiliorum quod symbolum vsq3 in presens cantatur apud nos in missis cum illa tamen conditione ibi non posita filio quoq3 Tu ergo primus huiusmodi anathematis ligamētū a nobis alienum ostende qd̄ grecorum aliqui nos assentiunt incurrisse. RICARDUS Sancti patres nostri per aliud et aliter non quodcunq3 diuersum aut distinctum intelligunt sed illud solum quod ibi contendis extat aduersum siue contrarium sic enim loquit̄ scriptura frequenter vnde po.ad thimotheū Rogaui te vt denunciares quibusdam ne aliter docerēt Et ad gala.primo si quis vobis euāgelizauit p̄ter illud quod accepistis anathema sit in quibus locis non quācunq3 doctrinam distinctam prohibere voluit apostolus sed aduersam vnde si intellexisset aliud quodcūq3 greci seipsos esse ligatos negare non possent cum in consilio constātinopolitano circa annuz domini du.15.sub constantino quarto de eorum assensu fuerat diffinitum duas voluntates esse in christo quod nullatenus in symbolis est expressum. Item in cōsilio calcedonē.sub papa leone primo et martiano imperatore circa annum domini.470.contra entitem abbatem cōstantinopolis et dyoscorum alexandrinū epm̄ de grecorum etiam assensu fuerat diffinitum in christo esse duas naturas in vna persona. Item constantinopol.cōsilio circa annum domini.560. sub papa virgilio ꝛ imperatore contra theodorum asserentem beatam virginem mariam solum hominem genuisse de grecorum assensu fuerat diffinitum ꝙ ipsa genuit deum ꝛ hominem quorum nullum in illis symbolis est expressum igitur si greci nos recte arguunt sententia prefata ligatos propter additionem non contrariam verbis diffinitis quam facimus nec ipsi seipsos propter pretactas additiones ꝛ alias q̄3 plures factas in posterioribus consilijs de ipsorum consensu excusare possunt quia igitur seipsos possunt haud dubium excusare.ꝛ nos legitime debent habere pariter excu

rn̄det ad illud qd̄ greci obiciunt

satos ꝛ eo potius ꝙ ante diffinitionem huius articuli per latinos in lateranensi consilio sub innocentio tertio circa annum domini.1215.per multorum annorum curricula turba doctorum sanctorum miraculis coruscantium tam latinorum q̄3 grecorum videlicet hylarum Ambrosius Jeronimꝰ Gregorius Anselmus etiam athanasius grecus didimus grecus Cyrullus grecus ꝛ Jo.crisostomus grecus hunc articulum de processione spiritus sancti a filio in suis litteris plenissime ꝛ planissime affirmauerunt nullo doctorum maiorum grecorum aut latinorum vsq3 in illa tempora in aliqua terrarum suarum contrarium exprimente ꝛ ob hoc ꝙ auctoritate successoris principis apostolorum petri videlicet gregorij quarti ī quo ad diffiniendum ea que fidem cōcernunt auctoritas residet sicut in libro proximo ostendetur cōsequēter in lugduneū.consilio presentibus ꝛ consentiētibus germano patriarcha grecorum ꝛ alijs prelatis eorum diffinitio eiusdem articuli fuerat approbata ꝛ ꝙ spiritussanctus vnica spiratione tanq̄3 ab vno principio non tanq̄3 a duobus principijs procedit a patre ꝛ filio de eorum prelatorum grecorum assensu fuerat diffinitum sicut patet de summa trinitate libro sexto capitulo fideli hec vt puto pro latinorum excusatione ꝛ calumniantiuz grecorum errore ostendendo sufficiunt Qui igitur inter istos grecos recte sapiunt siue iudices q̄ magis desipiunt Nunquid illi qui tot ꝛ tantorum doctorum sanctorum latinorum et grecorum expressa dicta sequuntur in predicto articulo saltez secundum grecos nunq̄3 expresse repugnante scriptura ymmo vt superius est ostensum ipsa scriptura sacra ea ex quibus indissolubiliter illud sequitur exprimente an illi qui sine auctoritate expressa sacre scripture aut alicuius sancti doctoris articulum illum frustra expugnare conantur Et desistant amodo tam preclaram veritatem ꝛ catholicā ipugnare si vero dixerint ꝙ vt si cur solebāt per patres antiquitus ad lateraneū consilium vocari debebant fateor sed acceleratio diffinitionis ipsius articuli ad precludēdum viam diuersis erroneis dogmatibus etiam difficultas forsitā tūc mittendi in greciā non permisit ꝛ ob hoc cū opportunitas vocationis eorum se obtulit vocati fuerunt pro illo articulo ꝛ alio subtracto ad consiliū lugduneū. IOHANNES latinos vt estimo congrue excusasti. RICARDUS Dic alia.

an spūssanctꝰ pcedat a pr̄e ꝛ filio tāq̄3 a pncipijs vel vno

Cap.10.

IOHANNES beatus dionysius ariopagita apostoli pauli discipulꝰ libro suo de diuinis nominibus capitulo primo ait solus autem fons super substantialias diuinitatis est pater Si autem spiritussanctus emanat a filio filius fons est spiritussancti. Item capitulo secundo rursus quia pater quidem est fontana diuinitas filius autem ꝛ spiritussanctus de igne deitatis si ita oportet dicere pullulationes nature diuine ꝛ sicut flores ꝛ supersubstantialia lumina a sanctis eloquijs accepimus quomodo autē hec sunt nec dicere nec cogitare est possibile ecce hic dicit patrem esse fontanam diuinitatem ꝛ filium ꝛ spiritum sanctum esse pullulationes ꝛ flores constat autem ꝙ flos nō procedit a flore ergo nec spi

hic arguit ex libro dyonisij ariopagite ꝙ sps sctūs nō procedat a filio

ritus procedit a filio ex quo ambo sunt flores eiusdem nature. Item hic secundo ca. dicit igit̄ vniuersaliter non audendum dicere aliquid nec etiā cogitare de supersubstantiali ꝛ occulta dignitate preterea que diuinitus nobis ex sacris scripturis sunt expressa hanc regulam dicit iohānes damascenus primo sententiarum capitulo primo cū igitur in sacro eloquio de ꝓcessione spiritus sancti a filio nichil sit expressum sed de processione eius a patre duntaxat nullus audebit illud dicere aut etiam cogitare intelligo asserēdo. RICARDUS Primum mouere non debet quia filium esse fontem respectu spiritus sancti non arguit ipsa processio eius a filio quia lacus procedit a riuulo emanāte de fonte nec ex hoc sequitur ꝙ fōs riuulus dicatur aut ꝙ rationabiliter nomen fontis accipiat quod nomen in singulis naturis illi duntaxat proprie conuenit in quo est prima origo nature illius. Ex verbo etiam florū etiam frustra turbaris quoniam idem dyonisius dicit ꝙ nichil in creatura est illi trinitati tam simile quin ex maiori parte dissimilitudinem habeat et ideo q̄uis tam filius q̄3 spiritus sanctus flos dicatur in comparatione ad patrem Non tamē ꝓpter hoc oportet ꝙ taliter eidem arbori assimiletur ꝙ eorū neuter alterius flos dicatur sicut in anima deuota sancti tam cogitationes q̄3 amores vt dilectiōes flores sapientie vocant Ego inq̄t sapientia quasi vitis fructificaui suauitatem odoris ꝛ flores mei fructus honoris ꝛ honestatis licet de cogitatione deuota sanctus amor velut flos de flore procedat. Quo ad tertium verba prudenter attende non enim dixit preter ea que diuinitus nobis in sacris eloquijs sunt expressa sed q̄ nobis ex sacris scripturis sunt expressa huius autem sunt omnia que rationabiliter ex ipsis sacris eloquijs consequuntur cuiusmodi hunc articulum esse puto qd̄ premissa declarant si autem verbum eius ad ea duntaxat que sub sua forma in scriptura scribuntur vellemus restringere seipsum in suis verbis de temerario ausu argueret eo ꝙ preter talem expressionem scripture dicit filium ꝛ spiritum sanctū esse pullulationes et supersubstantialia lumina que nusq̄3 in scriptura canonica exprimuntur vnde prudēter igitur in secūda auctoritate a te superius allegata dicit ꝙ ista a sanctis eloquijs accipimus non dicit ꝙ ista expresse in sacris eloquijs inuenimus.

alia obctō.

rn̄det ad illas obiectiones.

Capitulum vndecimum.

IOHANNES. Verba Johannis damasceni primo sententiarum capitulo vndecimo multum mouent grecos et nos scripturas eius recepimus sic autē dicit oportet aut scire quoniā patrem non dicimus ex aliquo diximus aut eum filij patrem esse filium autē non dicimus anouium.i. sine causa esse neq3 patrem eum diximus esse dicimus aut eum ꝛ ex patre ꝛ filium patris ꝛ spiritum sanctum et ex patre dicimus ꝛ spiritum patris nomiamus ex filio aūt spiritum non dicimus spiritum vero filij nominamus si quis spiritum christi non habet ait diuinꝰ apostolus ꝛ secundum filium manifestum ꝛ traditum esse nobis confitemur insufflauit enim ꝛ dicit discipulis suis Accipite spiritum sanctuz sicut ex sole quidem ꝛ radius ꝛ splendor idem enim est fons radij ꝛ splendoris per radium vero splēdor nobis traditur ꝛ ipse est qui illuminat nos ꝛ participatur a nobis filiuz autem nec spiritus sancti dicimus neq3 ex spiritu sancto hic ipse dicit ex filio autem spiritū non dicimus RICARDUS Si iste doctor sic asseruisset videretur negandus tot ꝛ tantis doctoribus sanctis hylario Jeronimo Ambrosio ꝛ gregorio ꝛ augustino ꝛ alijs affirmātibus concorditer ꝛ expresse contrarium et si non esset ab ecclesia diffinitus iste articulus et eo magis ꝙ alij doctorum grecorum maiores nobiscum hunc articulum affirmant sicut patet de athanasio in symbolo quod cōposuit ꝛ de didimo in libro de spiritu sancto ꝛ de cyrillo ī epistola ad nestorium ꝛ de iohanne chrisostomo in omelia de expositione simboli ipsi enim processionem spiritꝰ sancti a filio sicut dicunt hij de nostris qui libros eorum legerunt expresse affirmant verūtamen nō michi videtur intentionis istius doctoris fuisse articulum istum omnino negare sed tantum negare intendit tempore suo aut patrum suorum ipsum fuisse de articulis fidei ab ecclesia diffinitum aut etiam expresse traditum eis in scriptura canonica de talibus enim arguit ibi duntaxat quod apparet ex verbo illo confitemur quo nō vtimur nisi in hijs tantum que sunt fidei vnde dicit in primo capitulo. Omnia igitur que tradita sunt nobis per legem prophetas ꝛ apostolos ꝛ euangelistas suscipiamus ꝛ veneremur ꝛ cognoscamus nichil vlterius inquirentes ꝛ infra hec nos diligamus et in hijs maneamus ꝛ non transferamus terminos eternos neq3 transgrediamur diuinam traditionē Si igitur vt michi videtur negat solūmodo se habere scilicet confiteri ex filio spiritum esse sicut cōfitentur spiritum sanctum eis manifestū ꝛ traditū per filium ꝙ insuper ꝛ nostra latina ecclesia tunc fecit similiter quia tunc non fuerat ab ecclesia diffinitus iste articulus si autē discutiamus eiꝰ exemplum de radio ꝛ splendore qui formaliter procedunt per quorum alterum scilicet radiū alius scz splendor nobis traditur ꝛ nos illuminat ꝛ a nobis participatur vt describit apparebit clare qz iuxta illud exemplum spiritus sanctus procedit a filio non enim dicit ꝙ splendor radiat sed vere dicitur ꝙ radius splendet qd̄ dici nō posset nisi splēdor procederet a radio. Item si per radiū nobis splendor traditur ꝛ nos illuminat ꝛ a nobis participatur cum ista traditio aut participatio siue illuminatio sit nobis causa splendoris sicut patet ad occulum sequitur ꝙ per radium splendor causatur apud nos ꝛ ita radius est eius causa ꝛ eius principium effectiuum. Item vt loquitur secundum eius principia Ex quo innuit ꝙ splendor a radio realiter est distinctus si queramus causam immediatam ipsius splendoris nullam inuenimꝰ nisi radium quia non immediate vt ipse fatetur simpliciter causatur a sole quia vult ꝙ nobis traditur per radium sic igitur per eius exempluz patet ꝙ spiritus sanctus procedit a filio. Alia dicta ipsius doctoris supra tractaui in quarto capitulo huius cur igitur non debuit ab ecclesia diffiniri qd̄ euidēter ex sacra scriptura ꝛ māifesta rōne cōsequitur ꝛ qd̄ a tot sanctis ꝛ tantis doctoribus

hic ponunt obiectiōes q̄ sumūt ex .1.li.sniaꝝ iohan.dama. ꝓbantes ꝙ sps sctūs n̄ ꝓcedit a filio,

nota similitudinem de radio ꝛ solis splēdore

latinis ⁊ grecis in suis scripturis nullo sancto doctore contradicente tam concorditer fuerat confirmatum non video tu quid sentis.

Cap.12.

IOHANNES ꝙuis huic articulo propter premissa fidem perhiberem indubiam etiam si non esset ab ecclesia diffinitus non tamen est michi in promptu quid ad motiua contraria que obiciuntur respondeam ideo q̄ so teyt ea plano sermone dissoluas saltem sicut ipsa materia permittit que omnis creature mentem excedit obicit doctor ille grec⁹ abbas b ar laā q̄ nos ponimus in deo quaternitatem psonarum et etiam trinitatem ⁊ dualitatem personarum restringimus de primo dicit sicut omnis actio vna nūero est alicuius vnius suppositi siue ypostasis numero aliter enim actio non esset vna nūero spiratio ergo cum sit actio vna numero est alicuius
alia obctō. vnius suppositi numero duntaxat non patris nō filij nec spiritus sancti secundum nos igitur est eē alterius ypostasis. Itē ex eo medio q̄ omnis actio vna numero est alicuius suppositi siue ypostasis vnius numero duntaxat cum hoc q̄ spiratio est communiter patris ⁊ filij sequitur q̄ de patre ⁊ filio sit vna ypostasis in numero ⁊ sic in deo nō sūt
alia obctō. nisi due ypostases. Item dicit tertio q̄ nos ponimus maiorem ydemptitatem inter patrem ⁊ filiū q̄ inter patrem ⁊ spiritum sanctum quia propter ydemptitatem essentialem que equalis est vtrobi q̄ dicimus filium cum patre habere ydemptitatē spirationis actiue que non est patris cum spiritu
alia obctō. sancto. Item quarto dicit sic omnis relatio vna simplex suppositorum siue individuorum siue ypostasum est medij iter duo supposita vel iter duas ypostases duntaxat aliter enim ex vno extremo illius relationis essent plures ypostases siue plura supposita q̄ ex alio extremo ⁊ sic non est simplex vnitas illius relationis Cum eius vnitas ⁊ simplicitas sit ab extremis cum igitur spiratio siue relatio spirantis ad spiritum qua adinuicem referuntur sit vna simplex iter suppositā diuina siue diuinas ypostases sequitur q̄ ex neutro extremo habeat pluralitatem suppositorum siue ypostasum
alia obctō. Item si possum obicere spiritus sanctus aut sufficienter procedit siue spiratur a patre ⁊ sequitur q̄ ⁊ si filius omnino non esset adhuc spiraretur a patre quia posita cā alicuius omnibus alijs remotis potest poni ipsius causatum secundum logicam nobis traditam ab aristotele prio libro posteriorum ⁊ hoc principio tu vsus est capitulo. 4. q̄ insup dubiū nō hēt iuxta naturalē nob⁹ rōnē inditā et ita sequitur q̄ filius non est cā illius iuxta diffinitionem non cause scilicet qua posita siue remota non minus ponitur causatum ipsum aut spiritus sanctus non sufficienter spiratur a patre et ita pater minus est sufficiens q̄ pater et filius simul nec est p se omnipotens ymmo sequitur q̄ nō sunt vnus spirator ⁊ simplex nec est per se omnipotens si neuter sit sufficiens cuius oppositum diffinitum est per decretalem capitulo fideli ac deuota in principio libri. 6. decretalium romane ecclesie. Item si spiritus sanctus vt asseris te ꝓbasse spiratur a filio quia spiratur a deo ⁊ spirare filio non repugnat pariter probari posset si filius filium haberet secundus tertium ⁊ tertius quartus et sic in infinitum q̄ spiritus sanctus spiraretur ab omnibus ⁊ sic videtur q̄ spiritus sanctus non sit determinatum principiatum vt filius sed q̄ ex se sit indeterminatus ad infinitos principiantes q̄ stare non potest vnde videtur spiritum sanctum a solo patre spirari. Item mouet me q̄ illa processio spiritus sancti a filio aut sequitur euidenter ⁊ expresse ex sacra scriptura aut non si non sequitur euidenter ⁊ expresse Cur debuerūt fideles ad hoc artari ⁊ eius oppositum censeri hereticum si euidenter ⁊ expresse probari non posset si dixeris q̄ euidenter ⁊ expresse sequitur ex scriptura mirum est supra modum q̄ illam euidentiam grecorum tam profundi doctores plurimi non viderunt nec eam presentes tam subtiles percipiunt. alia obctō.

Cap.13.

ALARDUS non debes in articulo fidei aliquo fluctuare cuius claram ⁊ solidam percipis rationem Et si tibi difficiles obiectus enim quos non vides te posse dissoluere in presenti occurrant ꝑ potius dissolutionez ab eo debes genibus postulare qui dat omnibus affluenter multos enim audiui ⁊ scripsi difficiliores obiectus de incarnationis misterio et de eucharistie sacramento quid reputem illos quos superius posuisti. Ꝓro fundamento tamen in talibus statuas q̄ omnipotēs multa potest quorum creatura impotens ⁊ infirma non potest percipere rationem ne tamen premissa te frangant attende subscripta primum ⁊ secundum te turbare non debent quoniam vnitas actionis in deo non est minor propter pluralitatē ypostasum licet in creaturis sit aliter quia tanta vnitas est patris ⁊ filij si mul licet sint duo supposita q̄ta est vnitas vnius ipsorum ad se cum sit summe vnum quod nusq̄ in creatis suppositis poterit inueniri vnde non est verum in deo q̄ accipis q̄ omnis actio vna nūero est vnius suppositi ⁊ non plurium suppositorum sicut nec vna actio dei ad extra est minus vna q̄ fit a tribus ypostasibus q̄ si fieret ab vna duntaxat ⁊ ita ergo vnitas actionis dei siue ad extra siue ad intra non arguit vnitatem suppositorum a quibus procedit nec suppositorum principiantiū pluritas actionis minuit vnitatem Ꝑ ariter dico ad quartum scilicet q̄ pluralitas suppositorum in vno extremo vbi illa supposita sunt summe vnum non amplius plurificat rationem mediam extremorum aut eius vnitatem minuit q̄ vnitas suppositi in altero relationis extremo licet sic esse in creaturis non poterit reperiri alias enim relatio inter creatorem ⁊ creaturam non esset summe vna ex parte creatoris cū in illo extremo sint tria supposita ex quo sequitur deum non esse summe vnū q̄ nullus recipit christianus iudeus ac etiam sarracenus. Ꝓro tertio tibi constat q̄ conuenientia siue ydemptitas in relatione maiorem ydemptitatem non arguit nisi vbi non est summa ydemptitas vbi autem est summa ydemptitas sicut est inter tres ⁊ quascunq̄ duas diuinas psonas nichil

mundi ydemptitatem potest maiorem arguere sicut conuenientia in processione siue in essendo ab alio inter filium et spiritum sanctum que non est inter patrem ⁊ eorum potest maiorem conuenientiam inter se ad se ipsos arguere quam ad patrem vterq̄ enim principiatur ab alio ⁊ pater non tamen omnes tres eque conueniunt et eque sunt idem. Ꝓro quinto motiuo attende
solutio q̄nti motiui q̄ pater solus est ita sufficiens principium spiratiuum sicut simul pater ⁊ filius ⁊ similiter filius ē ita spiratiuum principium sufficiens sicut filius ⁊ pater simul quia vtriusq̄ sufficientia ad spirandum est ex potentia spiratiua que vna est ⁊ indiuisibilis inytroq̄ propter cuius indiuisibilem vnitatem in eis duobus spiratum ad eos refertur in separabiliter sic q̄ posito per contradictionem q̄ vnus eorum non esset sequitur essentialiter spiritum sanctum non esse quia remouetur principiuz spiratiuum licet hoc in creaturis inueniri nō possit q̄ sit talis potentie vnitas in duobus suppositis vnde tales regule logicales non semper ex eo
solutio sexti motiui dem sensu seruantur in ipsis. Ꝓro sexto etiaz vt certum teneas q̄ si filius haberet filium ⁊ secundus tertium ⁊ sic deinceps sequitur necessario et essentialiter spiritum sanctum spirari ab omnib⁹ et tamen proconstanti supponere q̄ contradictionem includit vt ab aliqua persona tertia spiritus spiraretur quicq̄ enim non est ibi contradictionem includit illud ibi esse sicut supra patuit capitulo secundo quia nec immutabilis mutationem importat ⁊ ideo ex hoc quia est spiritum sanctum spirari a talibus personis si essentialiter ⁊ necessario consequeretur non sequitur in presenti q̄ spiritus sanctus non sit determinatum principiatum vt sic loquitur sed stat ⁊ est necessarium q̄ essentialiter est secundum illud quod principiatur siue procedit a patre ⁊ filio sic q̄ essentialiter sibi repugnat esse vel spirari siue procedere siue principiari ab alio vteriꝰ quod te mouet soluitur ex premissis ex quibus patuit q̄ hec processio spiritus sancti expresse ⁊ euidenter ac infragibili ratione sequitur ex scriptura nec puto ex toto hanc euidentiam grecos in presenti latere licet latuerit suos et nostros anteq̄ sancti doctores circa hanc euidentiam exprimendam siue extrahendā ex variis scripture titulis diligentius laborauerunt q̄ autem in presenti hunc articulum greci se negare pretendunt āut est pertinacie excecantis aut fictionis contra mentis iudicium ⁊ gloriam sapie quam supra latinos habebant antiquitus quam amittere videantur ⁊ hactenus amisisse ne spiritu suauissime patris ac nati amor dulcissime veni ⁊ noli tardare ⁊c. ipossibile ē spm̄ scm̄ ꝙ spirari.

Explicit liber sextus.

Incipit Tabula Libri septimi.

Liber Septimus

INcipiunt capitula septimi libri in quo ostenditur q romana ecclesia sit caput totius populi xp̃iani z continet totus liber tres articulos cum multis obiectionibus z habet.26.capitula.

Primum capitulū obicit contra primatum petri apostoli ex.20.ca. euangelij Jo. et ex.18.mat.z ex.22.luce.

Secundum capituluz obicit etiã per rationem z per capitulum secundum ad galatas z per rationes sumptas ex actibus apostolorum z 18.ca.mat.

Tertium capitulū probat petrū tenuisse primatum inter apostolos ex.22.luce.

Quartum capitulum probat idē ex vltimo capitulo Jo.z ex dicto sancti yronisij z ex alijs tribus capitulis.

Quintum capitulum probat idē ex petri operibus.

Sextum capitulum distinguit in apostolis duplicem potestatem.

Septimum capitulum aptat di stinctionem precedentis capituli z soluit obiectū primum primi capituli.

Octauum capitulū dissoluit ob iectum primi capituli de euangelio luce z obiecto secundi capituli.

Nonum capitulum dissoluit ali os obiectus.

Decimum capitulum obicit con tra probationes 2.z tertij capitulorum.

Undecimum capituluz dissoluit obiectus precedentis capituli.

Duodecimum capituluz tractat secundum articulum scilicet q aliqs petro in primatu successit.

Tertiumdecimum capituluz p bat idem.

Quartum decimum capitulū p bat idem generalius q̃ prius.

Quintum decimum capitulū p bat capitulum tertium scilicet q romanus pontifex in suo pontificatu beato petro successit.

Septumdecimum capituluz con tinet obiectum contra precedens capitulum cum dissolutione ipsius.

Septimumdecimum capituluz obicit contra annectionem summi pontificatus et romani.

Octauum decimum capitulum dissoluit obiectum precedentis capituli z probat annexionem.

Nonum decimum capitulū obi cit de successione summi pontificatus per nominationem predecessorum eius vel ipsius z soluit.

Uicesimū capituluz obicit de suc cessione per sortem z eam reprobat dissoluens obiectus.

Uicesimumprimum capitulum obicit de successione hereditaria summorum pontificum z soluit.

Uicesimū secundum capitulum obicit de vnitate summi pontificatus cum romano z dissolutt.

Uicesimum tertium capitulum obicit de multitudine capitum ecclesie romane et soluit obiectum.

Uicesimumquartum capituluz obicere videtur contra primitiuam romane ecclesie.

Uicesimum quintum capituluz dissoluit obiectum precedentis capituli.

Uicesimumsextumcapituluz po nit rationem generalem ad armenorum plurias questiones.

Incipit liber septimus.

Arma.in quest.arme. fo. XLV

tres articuli declarādi

IOHANNES. Nunc illud scio quod querūt armeni ostende ex sacra scriptura aut ratione sufficienti si potes an romana ecclesia sit caput omnium xp̃ianorum non autem cupio scire quod latini doctores inter se senserunt aut quid nostra romana ecclesia de se sentit sed quid poterit p̃bari ex sacra scriptura z ex ratione aperta. ARMENUS tres articulos video ad hoc ostendendum necessario declarādos primo q petrus apostolus princeps fuit z prima tum tenuit inter xp̃i apostolos. Secundo q apostolus petrus habuit successores et habebit vsq; in finem seculi equalis pontificatus cum petro. Tertio q romanus pontifex qui beato petro successit non solum in romano pontificatu sed in summo pōtificato sibi successit. Ex quibus apparebit q romana ecclesia sit caput totius populi christiani Tu ergo dic de primo articulo quid tibi videtur iuxta scripturam euangelicam z apostolicam. JOHANNES cur petrus princeps dici debeat non video nec intelligo ita vt ceteri apostoli eius obedientie tāq; sui supiozis fuerūt subditi siue subiecti primo quia videntur omnes apostoli equalem potestatē habuisse z recepisse a xp̃o cum dicit eis sicut legitur Jo.20.post resurrectionem suam accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittentur z quorum retinueritis peccata retenta erunt. Et mat.18. Amen dico vobis quecunq; ligaueritis super terram erūt ligata z in celo z quecunq; solueritis super terrā erunt soluta z in celis Si enim vnus ampliozem potestatem habuerit q̃ alius cohibere poterit ille z coercere potestatem minozem z non verificaretur in illis minozis potestatis Quecunq; alligaueritis ꝛc. z quecunq; solueritis ꝛc. Cōstat ergo q nullus apostolorū principatum super alios suscepit a xp̃o. Item legitur luce.22.de ipsis.12.apostolis facta est contentio inter eos quis eorum videretur esse maioz dixit autem eis reges gentiū dominantur eorum z qui potestatem habent super eos benefici vocantur vos aūt non sic sed si quis maioz est in vobis fiet sicut minoz z qui precessoz est sit sicut minister Nam quis est maioz qui recūbit aut qui ministrat Nōne qui recumbit Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat vbi ex hoc q inter se de maioritate contendebant videtur q nullum inter se principē reputabant. Item deus contentionem eorum vt dicit ita resoluit vt singuli se mioꝛes alijs reputarent quod facere nō possent si vnus habuit principatum ille enim septem alijs minozem estimare non posset vnde videtur q inter illos nullus primatum aut principatū obtinuit

Capm.2.

ad idem obiectio q iacobus debuit eē p̃ncipes ecclesie,

ITem si quis maioz fiat et princeps ille potius princeps dici deberet qui immediate xp̃o successit in ecclesia ierosoli. in qua xp̃s pontificatum tenuit z quam sua passione glorificauit Igitur Jacobus alphei potius xp̃i vicarius z eius successoꝛ z princeps ecclesie dici debebat q̃ petrus vnde apostolus paulus ad galatas secundo Jacobum preferre videtur petro sic dicens z cum cognouissent gratiam que data est michi Jacobus z cephas z Johannes qui vt debantur columne ecclesie dextras dederunt michi z barnabe societatis petrum cephas appellans iuxta illud Jo.pio vocaberis cephas. Item ibi dicit beatus paulus apostolus de xp̃i apostolis michi enim qui videbantur esse aliq̃d michil cōtulerunt sed econtra cum vidissent q creditum est michi euangelium prepucij sicut petro circuncisionis qui enim operatus est petro in apostolatū circuncisioms operatus est z michi inter gentes et tunc sequitur illud quod supra posui z cum cognouissent ꝛc. vbi paulus dicit se z barnabam socios iacobi z petri siue cephe z Johānis z q̃ dederunt eis dextras societatis primas autem z principeps nequaq̃ videtur esse socius sui subiecti. Item hic affirmat suam potestatē inter gētes esse equalem potestati petri inter iudeos ymmo manifeste restringere aplātum petri ad circuncisionem operatus est inquit petro in aplātum circuncisionis igitur petrus nullam potestatem habuit super ip sum ita vt superioꝛ esset. Item hic dicit expresse q a nullo apostolorū quicq̃ accepit michil inquēs michi contulerunt si autem petrus princeps fuisset z primas paulus z omnes potestatem in ecclesia habentes eam a petro habuissent vt videtur. Item si petrus princeps pauli fuit paulus scies preceptum legis dijs non detrahes z principi populi non maledices Exo.21.nequaq̃ petrum maledixisset siue increpasset cum tamen constet eum reprehendisse petrum publice dicit enim ad galatas secundo sed cū eum vidissem q non recte ambularet ad veritatem euangelij dixi cephe coram omnibus si tu cum sis iudeus gentiliter z non iudaice viuis quare gentes cogis iudaisare. Item si petrus accepit primatum apostolicū ad electionem inferiozum cum alijs sibi inferioribus cōcurrere non debebat sed alias instituere auctoritate propria vt videtur Cum tamen legatur actuū.2. q.11.apostoli statuerunt mathiā z barnabā z orātes dederunt sortes eius z sic mathias electus ē ab.11.ses a petro z ab alijs. Item actuum.6.q electis stephano z alijs sex viris ab omni multitudine multitudo fidelium statuit eos ante 12.apostolos z ipsi eis manus imposuerunt si tamē petrus prima tum tenuit sibi presentari debebantur electi z non omnibus apostolis z ad ipsum z nō ad omnes apostolos confirmatio siue manū impositio debuit pertinere. Item contra rationem est q inferiozes mittant superiozes nec est credendum q apostoli quicq̃ egerunt contrarium rationi sed actuum octauo legitur q cum audissent apostoli qui erant iherosolimis quia recepit samaria verbum dei miserunt ad eos petrum z iohannem non ergo fuit petrus maioꝛ ipsis mittentibus. Item si petrus summas in ecclesia z inter apostolos habuit potestatem nec ecclesiam siue collegium apostolorū nec aliquē in ecclesia habuit superiozē aut iudicē cōtra illud mat.18. Aspicietis

obctō quōdam oēs erant socij.

obctō de reprehēsione petri.

iesus in discipulos suos dicit symon petro si au-
tem peccauerit ĩ te frater tuus vade ꝛ corripe cū
inter te ꝛ ipsum solum si te audierit lucratus es
fratrem si autem te non audierit adhibe tecū vnū
aut duos vt in ore duorū vel trium stet omne ver
bum ꝙ si non audierit vos dic ecclesie ꝙ si eccle-
siam nō audierit sit tibi sicut ethnicꝰ ꝛ publicanꝰ
Ecce ꝙ petrus debuit causam fratris sui referre
ecclesie vnde videtur ꝙ ecclesia superior eo fuit
hec videtur ostendere ꝙ petrus apostolus inter
apostolos princeps aut primas non erat sed eis
socius ꝛ equalis erat. ꝛc.

hic ꝓbat̃ ꝙ petrus habuit pmatū inter aplōs

Cap.3.

RICARDUS Ad pau
ca respiciēs nimis leuit̃ iudicasti cū
sacra scriptura plane prenunciet pe
trum primatū inter apostolos ꝛ in to
ta ecclesia tenuisse Ecce enim legit̃
luce.22.sic sicut tu licet minus plene obiecisti fa-
cta est autem contentio inter eos quis eorum vi
deretur esse maior dixit aūt eis Reges gentiū do
minantur eorum ꝛ qui potestatem habent super
eos benefici vocantur vos autem non sic sed qui
maior est iter vos fiat sicut minor ꝛ qui precessor
sit sicut minister Nam quis maior est qui recum-
bit aut qui ministrat nōne qui recumbit. Ego au
tem in medio vestrum sum sicut qui ministrat vos
autem estis qui permansistis mecum in tempta-
tionibus meis ꝛ ego dispono vobis sicut dispo-
suit michi pater meus regnum vt edatis ꝛ biba-
tis super mensam in regno meo ꝛ sedeatis super
thronos iudicantes 12.tribus israel ait autē do-
minus symoni petro symon ecce sathanas expe-
tit vos vt cribaret vos sicut triticum ego autem
rogaui autem pro te vt non deficiat fides tua et
tu aliquando conuersus confirma fratres tuos
Nonne hic apparet ꝙ vnus inter eos maior fuit
ceteris ꝛ precessor ꝛ princeps sed qui maior inqt
est inter vos fiat sicut minor ꝛ qui ꝑcessor est fiat
sicut minister super quo inter ipsos fuerat facta
contentio que snia esset verūtamen ex hac pria
parte respōsionis xp̄i nō est soluta hic questio eo
rumdem sed princeps vnus inter eos asseritur et
quomodo ad ceteros se habere debeat propala
tur scꝫ ꝙ eis ministret sicut dn̄s ipse fecit. Quis
autem ille erat non approbauit vsqꝫ dum dixit sy
moni volens omnibus patefacere ex precessoris
officio quod erat ceteros cōfirmaturus ꝙ ipse es
set de quo antea disceptabant symon ecce satha
nas ꝛc. nō etiam aliter soluta est questio iuxta se-
riem littere nisi dicendo symoni ecce sathanas ex
petiuit vos vt cribraret sicut triticum Ego autē
pro te rogaui vt nō deficiat fides tua ꝛ tu aliquā
do conuersus confirma fratres tuos vt ex hoc ꝙ
deficiente aut flutuante fide in ceteris post mortē
xp̄i vt ea per eius orationem non deficiente in pe
tro sicut eis predixit aperte intelligerent eū ipsis
esse maiorem Et ex hoc ꝙ precepit petro coram
eis vt desitiente seu titubante fide in eis ipse eos
confirmaret manifeste intelligerent eū esse preces
sorem rectorem ꝛ principē vnde Johānes qui in-
ter ceteros precipuus videbatur de se scribit Jo.
20.ꝙ cū ipse ꝛ petrus audito a beata maria mag

nota ista diligenter.

dalena ꝙ de monumento sublatum fuerat corpꝰ
xp̄i ad monumentum currerent licet petro Johā
nes ipse precurreret petrꝰ tamen primꝰ introiuit
quia tunc iohannes resurrectionis fidem non ha
buit vt ipse ibi exprimit tunc igitur introiuit ꝛ ip̄e
discipulus qui venerat primꝰ ad monumētum ꝛ
vidit ꝛ credidit Non enim sciebat scripturam qr
oporteret eum a mortuis resurgere et sic constat
petrum ipso suo ingressu in monumentum docuis
se iohannem fratrem suū in quo fides defecit vi-
det igitur articulum istū hic inter discipulos xp̄i
tractatum ꝛ ab ipso domino dissolutum pro petri
primatu vnde Mat.10.sic dicit numerando apo-
stolos ipse matheus.12.aūt nomina apostolorum
hec sunt primus symon qui dicitur petrus et an-
dreas frater eius ꝛc.ostendens manifeste petruꝫ
habuisse primatum apostolice dignitatis quoniā
de prioritate vocationis matheus non dicitur cū
frater eius andreas prius fuit secutus iesum ꝙ̄
petrus sicut legitur Jo.primo pro quo facit ꝙ si-
bi singulariter dicit saluator sicut legitur mat.16.
Et ego dico tibi quia tu es petrus ꝛ super hanc
petram edificabo ecclesiam meam ꝛ porte inferi
Non preualebunt aduersus eam ꝛ tibi dabo cla
ues regni celorum ꝛ quodcunqꝫ ligaueris erit li-
gatum ꝛ in celis ꝛ quodcunqꝫ solueris super ter-
ram erit solutū ꝛ in celis Nec vsq̄ habet scriptu-
ra ꝙ alteri ꝙ̄ petro dedit claues regni celorū sic
etiam legitur Jo. primo in sua prima vocatione
dominus dicit sibi sic tu es symon bariona tu vo
caberis cephas Cephas autem nō tantum signi
ficat idem ꝙ petrus sed dicunt periti linguarū ꝙ
significat idem ꝙ caput vnde in illa nominis impo
sitione videtur omnino ꝙ xp̄s ipsum in caput pre
ficere intendebat ita vt esset apostolorum capita
neus vnde beatus dyonisius li.8.de diuinis noi-
bus capitulo tertio vocat eum petrum verticalē
idest capitalem sine capitaneum ꝛ in libro octa-
uo de celesti ierarchia capitulo septimo vocat eū
discipulorum vērticalem.s.capitalem siue capita
neum ibi hoc modo ꝛ quidem ꝛ ipse discipulorum
verticalis causa ordinata ipsi ꝛ ierarchica deca-
de ad duodenarij discipulorum veniens sacerdo
talem perfectionem in ierarchia electionem reli-
giose dereliquit ostendens dicens quē eligam et
a diuina sorte diuinitus ostensum ad sancte duo-
decadis ierarchiā minimi suscepit vbi si verba eiꝰ
sancti ꝛ magni doctoris qui pauli erat discipulus
petrum non tantum verticalem affirmāt sed ostē
dunt ipsum esse verticalem ex quo ꝙ ipse petrus
elegit mathiam ostende inquit quem elegam ꝛ ex
hoc ꝙ ipse electionem sorte diuina ostensam susce
pit ad numerum apostolicū qui enim elegit et sus
cepit omnibus ipse princeps erat.

petrꝰ noiat̃ primus hic apostolos.

Cap.4.

ITem post resurrectionē
christus apparens petro thome na-
thanaeli ꝛ Jacobo ꝛ Johanne ꝛ a-
lijs duobus discipuli sicut legit̃ Jo.
vltimo Et sumpto cibo cum ipsis spi
ritualiter commisit petro curam siue pastū agno
rum et ouiū suarū dicēs soli petro p̄ntibus tamē
ceteris pasce agnos meos ꝛ pasce oues meas vn̄
constat ꝙ loco sui curaciōꝫ ouiū suaꝝ sibi cōmisit

ad idē scꝫ ꝙ petrus habuit pmatū

sicut claues regni celorum sibi dedit generaliter
ex quo simpliciter sibi dicit.pasce agnos meos pa
sce oues meas. Quā curam nō dilecto suo Johā
ni nec iacobo fratri eiꝰ cōmisit. Vn̄ constat p hoc
ꝙ petrū primatum loco sui super gregem simpli-
citer voluit obtinere:ymmo si seriem textus inspi-
ciamus. Ecce plana rō huius profectiōis occur
rit: ille qui ex lege dei pro xp̄o debuit in generali
cura succedere: q̄ xp̄m pre ceteris apostolis dili-
gebat qui ip̄e non dubiū circa gregem xp̄i solici-
cius vigilaret qui amplius xp̄m diligeret: vn̄ hic
xp̄s premisit querendo Symon iohannis diligis
me plus hijs quod dictum licet posset dupliciter
accipi aut vt sit sensus. diligis me plus hijs.i.dili
gis plus me ꝙ̄ istos: aut vt sit sensus Symon io-
hannis diligis me plus hijs id est plus ꝙ̄ isti me diligūt qm̄
tū primus sensus inquisitionis a petro qui ꝓter
xp̄m relinquit vxorem ꝛ filios. ꝛ alia sicut ipse de
se ꝛ alijs dicit Math.19. Ecce relinquimꝰ oia ꝛ se
cuti sumꝰ te fuisset ineptꝰ qm̄ ex quo dubiū nō ha
bebat apud petrum aut aliū apostolorū quin xp̄s
plus dilexit ꝙ̄ vxorē ꝛ filios: non dubiū quin am-
plius xp̄m dilexit ꝙ̄ suos apostolos ideo videtur
michi secundus sensus tenendus. Constat aūt ꝙ̄
ꝙ istum sensum xp̄s nullatenus ab eo quesiuisset
nisi dilectionem maiorē eius ꝙ̄ aliorū ad xp̄m in
eius corde vidisset. Vn̄ merito amplioris dilectio
nis curam generalem ouiū xp̄i ꝛ agrorū singula-
riter ip̄e accepit. Item beatus dyonisius bti pau
li discipulus: ꝛ ei existens in morte scribit in episto
la de morte apostolorū petri ꝛ pauli: thimotheo
beati pauli discipulo. ꝙ palus dixit petro cum se-
pararent ad inuicem ducti ad loca supplicij hoc
verbo pax tecū fundamentū ecclesiarum ꝛ pastor
ouium ꝛ agnorum xp̄i. Ecōuerso sic petrus pau-
lo respondit. Vade in pace predicator bonorꝫ me
diator salutis ꝛ dux iustorꝫ dyonisius scribit ibi se
hoc tp̄e illo audiuisse ab eis. Constat aūt paulum
reputasse petrū fundamentū ecclesiarū etiā preci-
pue inter apostolos. Item soli petro ostensum est
lintheū submissuꝫ de celo ꝛ sup eum solū submissū
est in quo erant oia quadrupedia ꝛ reptilia ꝛ vo-
latilia sicut legitur actuū.10.ꝛ.11.ꝛ sibi soli dictuꝫ
est de oibus illis aialibꝰ. surge petre: occide ꝛ mā
duca: Quod lintheum nemo ambigit vniuersum
mundū cum cunctis hoībus diuersorum rituū de
signare nec dubium quin occidere nec manduca-
re nō erat aliud petro ꝙ̄ peruersos mores in ipis
prescindere: ꝛ eos in sua ꝑsona toti icorporare ec
clesie. Vn̄ apparet eius primatus in oēs in cuius
iudiciū similiter legitur Joh.vltimo ꝙ petrus tra
xit rethe in terram plenū magnis piscibus. Item
cur exactores didragmatis: discipulis xp̄i presēti
bus dicūt petro Magister vester nō soluit didrag
ma a.sicut legitur Math.17. cap.oīno nō video
nisi qr petrū maiorem ceteris estimabāt ꝙ volens
xp̄s efficū ostendere petrum fore sibi successorem
eum in solutione coniūxit. Vade inquit ad mare ꝛ
mitte hamū ꝛ piscem: qui primo ostenderit tolle ꝛ
aperto ore eius inuenies staterem illū sumens da
illis pro me ꝛ prote vbi ex eo quod sequitur illud
liquet sequitur eīn in illa hora ascenderunt ad ie-
sum discipuli dicentes. Quis putas maior est in
regno celorū vbi videtur eos ꝯturbatos fuisse ob
hoc ꝙ petrꝰ reputatus est in facto altero maior
ceteris ꝛ ob hoc querunt causam maioritatis vt

Nota hic ꝓba q̄ petrꝰ dixit paulo non iret ad passionē qr ꝛc.

Nota ꝓua q̄ etiā paulus dixit petro cuꝫ iret ad passionē

Nota qd designet lintheum qd vidit petrus.

michi videtur. Item ꝙ nisi principatus petri sub
xp̄o ostenditur cum xp̄s doctrinā quā oibus apo
lis tradebat p petrū in eis voluit deriuari Math.
18.vn̄ sic scribit. Aspiciēs iesus in discipulos suos
dixit symoni petro. si peccauerit in te frater tuus
vade ꝛ corripe eum inter te ꝛ ipsum solū ꝛc. Item
eius principatus inter fratres describitur in hoc
ꝙ ipse a xp̄o scire voluit de xp̄i doctrina nunqd so
lis discipulis eam tradidit an oibus. Luce.12.vbi
sic scribitur. Ait aūt ei petrus Dn̄e ad nos dicis
hanc parabolā: an ad oēs. Item ip̄e solus supra
mare iussus est venire ad xp̄m vt daretur intelligi
ꝙ totum mare per orbem designatū sub sua ditio
ne teneret ipsi soli tp̄e passionis est dictū. Symon
dormis non potuisti vna hora vigilare mecum vt
ostenderet ꝙ ipse pre ceteris haberet ex sibi com
misso officio vigilare ꝛc.

Cap.5.

ISTud officiuꝫ primacie
siue pricipatus post recessum dn̄i ab
eis scꝫ post ascensionem suam in celū
petrus statim exercuit: sicut legitur
actuum primo. scꝫ ꝙ exurgens petrꝰ
in medio fratrū dixit ꝛ ostendit per scripturā ve-
teris testamenti ꝙ iudas ꝓditor esse debuit ꝛ qua
liter loco sui alius deberet succedere ꝛ eiꝰ epi'co
patū accipere. vn̄ dixit. Oportet ergo ex hijs vi-
ris qui nobiscū sunt cōgregati ꝛc. testem resurre-
ctionis nobis fieri vnum ex istis esse diffinitiua su
perioris sententia oportet ꝛc. ꝯsequenter elegerūt
mathiam Item cōsequenter effuso spiritu sancto
super discipulos decima die post ascensionem dn̄i
cum multi eum irriderēt dicentes eos plenos mu
sto. Legitur secundo cap. actuuꝫ ꝙ petrus stans
cum vndecim appstolis eleuauit vocem suā ꝛ lo-
cutus est eis ostendens ex scriptura ioelis eos nō
esse ebrios: scꝫ spiritu sancto repletos. Item con
sequenter iuxta effectum promissuꝫ predicauit de
resurrectione xp̄i ꝛ ꝙ ip̄e erat cōstitutus a deo iu
dex viuorum ꝛ mortuoꝝ ex scriptura eis ostendit
ꝛ si ꝯpūcti sunt corde ꝛ cōuersi sunt tria milia que
rentes vt legitur secundo cap. a petro ꝛ ab alijs
quid essent facturi: quibus petrus respondit vt
vnusquisqꝫ baptisetur vbi constat petrum presen-
tibus alijs pro eis ꝛ pre eis primatus excercuisse
officium Parimō videt̃ sic legitur actuum tertio
cum petrus ꝛ iohannes sanabāt claudū qui sede
bat quotidie ad portā q̄ dicitur speciosa pro vtro
qꝫ dicit respice in nos ꝛ cōsequenter pro ipsis si-
cut legitur cap .3. Petrus repletꝰ spiritu sancto
respondit magistratibus templi. Item sicut legit̃
quinto capi. Petrus protulit pro oibus in ana-
niam ꝛ zaphiram mortis sententiam ꝛ pari mō in
simonem magū sicut legitur actuū.8. Item sicut
legitur actuum.15. cum fieret magna questio inter
ter cōuersos. Nunquid cōuersi ex gentibus cir-
cuncidi deberent ꝛ alia legalia seruare conuene-
runt apostoli ꝛ seniores videre de hoc verbo. sur
gens autem petrus dixit ad eos. ꝛc. Vbi protulit
petrus in cōsilio generali sententias ꝙ nō teneren
tur cōuersi exigentibus circuncidi aut legis ceri-
monias obseruare q̄ oia petrus nullatenꝰ excer-
cuisset pro oibus alijs ꝛ nisi hoc ex officio habuis
set ex quo xp̄s pre alijs humilitatem cōmādabat
ꝛ species ꝑsumptiōis fuisset sic quothidie pro oi-

ad idē quō petrꝰ excercuit istud officiū pꝰ passionem.

bus ⁊ pre oibus alijs respondere ⁊ sententias dif
finitiuas pro eis proferre:si illud ei nō cōuenisset
vn̄ constat hoc ei ex suo officio cōuenisse.

Ca.6.

solutio obiectionū p̄cedentiū p̄batū ē ꝙ petr⁹ nō hūit p̄matum.

E nec te mouere debent
ea q̄ te superius obiecisti primo intel
lige in petro ⁊ in singulis xp̄i apostolis
fuisse duplicem potestatem ⁊ duplicē
dignitatem scȝ vnāȝ dignitatē siue po
testatem ordinis ⁊ aliā dignitatem siue potestatē
regiminis potestas ordinis hȝ cōsecrare:predica
re cōfessionem pctōȝ audire ⁊ ipsa pctā remitte
re:aut retinere quo ad penā tp̄alem debitā p esdē
potestas regiminis hȝ ordinare ⁊ gubernare sub
iectos iuxta doctrinā xp̄i ⁊ rationem prout habē
ti potestatem de salubri cōsilio subditoȝ saluti vi
debitur cōuenire. Has duas potestates vides in
oibus pontificib⁹ ⁊ sacerdotib⁹ ecclesie xp̄iane de
scēdētes ad eos xp̄i apostolis ⁊ discipulis quib⁹
hee potestates pro se ⁊ suis successorib⁹ vt in pro
ximo articulo apparebit ꝯmisse fuerant de digni
tate siue potestate ordinis intelligo equalem po
testatem datam a xp̄o tunc apostolis qm̄ ordo vn⁹
erat oibus scȝ sacerdotalis:nec in hijs q̄ ad ordi
nem pertinent ratione ordinis poterat plus vnus
apostolus quicunq̄ q̄ alius sicut in libro.11. ple
nius ostenditur sed nō erat in oib⁹ equalis pote
stas regiminis sed petrus in hac cunctos preces
sit ⁊ cunctis prefuit. Vn̄ quo ad multa ligare ⁊ co
hibere potuit in oibus alijs primā scȝ ordinis po
testatem ita vt alij illam potestatȝ ordinis nō vbi
q̄ excercerent nec in quascūq̄ personas nec q̄tū
vellent aut possent ex ordinis potestate sic ꝙ pctm̄
inobedientie cōmisissent si petro non obediuissent
in licitis ⁊ vtilib⁹ ad salutem:ideo puto premisit:
tibi dabo claues regni celorum cū xp̄s subiungit
vt legitur Math.16. Et quodcūq̄ ligaueritis su
per terrā erit ligatum ⁊ in celis ⁊ quodcūq̄ solue
ritis in terra erit solutum ⁊ in celis nichil tale p̄
mittitur nec subiungitur Math.18. vbi ad oēs di
citur quodcūq̄ ligaueritis ⁊c. vt ostenderet nō so
lum apostolis sed meo iudicio nobis oibus pote
statem ordinis petro ap̄ esse collatā ⁊ esse vniuer
salem potestatem regiminis q̄ ambe hoc noīe ge
nerali clauium in plurali numero cōtinentur. Nō
aūt hanc potestatē generalem regiminis ceteris
esse collatam sed solam generalem ordinis pote
statem ⁊ hec causa michi videtur quare prius hec
generalis potestas ordinis petro sit collata sim
pliciter iuxta euuāgelicā historiā q̄ alijs ⁊ petro
communiter scilicet vt nobis claresceret ꝙ pe
trus si prior erat in donis etiā in imperio maior es
set sicut patriarche iacob benedictio primogeniti
continebat ruben inquit primogenit⁹ meus prior
in donis maior in imperio. De hoc geñ.49. capi.
insignū hui⁹ primogeniture spiritualis in petro.
petrus vt supra p̄dixi pro xp̄o ⁊ p se soluit didrag
ma ⁊ nequaq̄ p alijs sicut legitur.17.cap.

Nota ꝙ petrus potuit restringere ptātē ordīs in alijs apostolis.

Capi.7.

S Ic intellige quia ⁊ si i pe
tro solo fuit vniuersalis potestas re
giminis nichilomin⁹ in singulis aposto
lis fuit equalis potestas ordinis:licȝ
ipsa ptās in ipsis ordinari posset per
potestatem regiminis in petro ⁊ cohiberi quo ad
personas et loca mō predicto:etiā non repugnat
superioritas in petro ⁊ potestas in oibus aposto
lis ligandi ⁊ soluendi:sicut tu superius videbaris
ostendere qm̄ nullus ipsorum nō dubium ligare
aut soluere quēquem nusq̄ cōtra petri decretum
valuit aut etiam in derogatione honoris alterius
cuiusq̄ ipsorū vn̄ paulus ad ro.15.cap. ipsius epi
stole scribit sic. Sic aūt predicaui hoc euuāgeliū
vbi non nisi xp̄s noiatur ne sup alienū fundamen
tum edificarem ⁊ ad gal.2. dicitur Et cum cogno
uissent gratiam que data est michi iacobus et ce
phas ⁊ iohannes q̄ videbantur colūne esse dexte
ras dederunt michi ⁊ barnabe societatis vt nos
inter gentes ipsi circuncisionem vbi cōstat ꝙ pau
lus gentem certam in suam curā seu in regimine
de voluntate petri accepit prefert aūt iacobum in
serie locutionis nō qȝ eum maiorem petro crede
bat vt tu in obiectu intelligere videbaris:sed qȝ
illius loci tunc specialiter presul fuit ⁊ pastor:scȝ
in hierusalem petrus em̄ ante illud tempus:scȝ vt
paulus ibi dicit post.14. annū a sua vocatione ro
mane ecclesie presidebat licet tunc ex causa visita
tionis ⁊ collationis habende cum fratribus suis
apostolis sicut ipse paulus ibi de se dicit hierusa
lem aduenisset verum q̄uis paulus tunc sciuerit
eum fuisse primatem legitime nichilominus eum
reprehendere publice errantē potuit ⁊ debuit vbi
agebatur de periculo aiarum in fratrib⁹ sicut tūc
fuit vt oñdi in fine quarti huius:nec hoc fuit con
tra legē qȝ talis rep̄hēsio legitie p̄soe ñ est maledi
ctio p̄ncipis nec aliqualis detractio: sȝ fraterna
correctio ⁊ zelus dom⁹ dei:nec tm̄ est intelligēdum
ꝙ paulus ita ptātem petri restrictā putauerit vt
solum ad circūcisos posset extendi:qm̄ petrus in
anthiochia sedit ⁊ in hierusalē ⁊ multos cōuertit
ibidem ⁊ alibi ex gentibus sicut pȝ actuum.10. de
cornelio ⁊.11. vn̄ petrus reprehensus est a circun
cisis fratribus qr cū cōuersis ex gentib⁹ mandu
cauit:⁊ paulus sicut superius obiecisti eum repre
hendit apud anthiochiā qȝ primo māducauit cū
cōuersis ex gentibus ⁊ postea simulauit postq̄ ve
nissent anthiochiā ad eū quidem a iacobo circun
cisi sicut ipse paulus scribit ad Gal.2.capi. ⁊ actu
um.9. scribitur ꝙ petrus pertransiuit p ciuitates
⁊ regiones vsq̄ ad lidde ⁊ capi.10. ⁊.11. dicitur ꝙ
per predicatiōem petri gratia sp̄ussancti in natio
nes effusa est ymmo constat ꝙ aū illud tēpus pe
trus excercuit apostolatū rome qȝ nō māsit in oriē
talibus partib⁹ sicut dicunt cronice vsq̄ ad com
pletum.12. annum post mortem xp̄i ⁊ illud factum
pauli scriptum fuit pop.14. annos a sua cōuersio
ne vt supra dixi sicut ipse dixit ad gal.primo. Cui⁹
cōuersio fuit post passionem xp̄i ⁊ post lapidatio
nem stephani. Vn̄ non dubium quin paulus nul
latenus credebat apostolatum petri esse ita restri
ctum nec equalem se petro credebat sed voluit ad
gal. dicere ꝙ officiū apostolat⁹ fuerit a principio
sibi cōmissum vt illud a principio inter gentes.i.
gentiles.s. cum ciuitatibus ⁊ regionib⁹ gentiliuȝ
primitus excerceret ⁊ ꝙ vterq̄ hoc officiū aposto
latus accepisset a deo ⁊c. quib⁹ nec sequit̄ potesta
tis petri restrictio nec paritas absoluta pauli cuȝ
petro:sed sola paritas in euuāgelizatiōe ⁊ hoc in
principio sic tm̄ verba pauli sonant dūtaxat cū vi
dissent ꝙ creditum est michi euuangeliū p̄pucij

Paul⁹ habuit certuȝ populuȝ ex volūtate petri.

sicut petro circuncisionis ⁊c. Et hec paritas per
tinet ad potestatem ordinis quā predixi in oibus
apostolis esse equalem. Unde legitime potest dici
esse socius petri ⁊ frater licet petrus fuit eius pri
mas ⁊ hanc vocationem exigit vera fraternitas
qualiter erat in eis hoc tm̄ officiū apostolat⁹ pau
lus recepit a xp̄o vt dicit nō a petro ⁊ ideo paul⁹
dicit ꝙ nihil cōtulerūt sibi q̄ videbātur esse aliqd
nec oportuit ꝙ oēs post mortem xp̄i hoc officiū a
petro reciperent qm̄ ⁊ barnabas ex sp̄ussācto est
missus ⁊ factus apostolus sicut actuū.13. dicit spi
ritussanctus segregate michi barnabā ⁊ paulum
in opus ad qđ assumpsi eos Sic em̄ xp̄s primatū
petro contulit ꝙ sibi nichil ademit hic ad obiect⁹
quos posuisti de dictis pauli tibi sufficiant.

Cap.8.

Solutio aliquarū obiectionū scȝ ex luca q̄ vident̄ p̄bare petrū nō habuisse p̄matum.

I Llud vero quod ex Luce
euuangelio obicis ꝙ facta est con
tētio inter apostolos siue discipulos
quis eorū videret̄ esse maior:non ob
stat quin petrus maior erat et prin
ceps preordinatus ab eoȝ magistro: qȝ nondum
habuit petrus principatū actu. eo viuente licet in
stitutus siue ordinatus princeps fuisset sic tm̄ erat
princeps sicut primogenitus princeps dicitur in
ter fratres licet actu nō principetur sed aut insti
tutione patris aut iure nature hoc tm̄ apostoli si
cut tu superius cōclusisti nondū perfecte sciuerāt
scȝ ꝙ petrus debuit post xp̄m in cūctis vt princeps
p̄esse id disceptabāt xp̄s eoȝ disceptiōeȝ soluit vt
plane eis ex descriptione officij futuri ipsius scilȝ
qđ haberet ceteros cōfirmare sicut supra ostendi
oēs adiscerent petrū esse illū quē ipse dixit eū eni
maiorem ⁊ precessorē inter eos cū dixit eis. Qui
maior est inter vos fiat sicut minor ⁊ qui p̄cessor si
cut qui mīstrat nō illo mō quo tu superius affir
masti:scȝ vt singuli reputarent se singulis esse mi
nores:sed fiat sicut minor ⁊ sicut q̄ ministrat. Alio
quin si illud suo exemplo suadere volebat qȝ ipse
oibus ministrabat: ⁊ sic fiebat sicut minor sicut q̄
ministrabat:cōsequitur ꝙ ip̄e se reputabat eis mi
norē quod esse non potuit vn̄ non est hic intelligē
da reputatio vt tu accipere cognaris sȝ forma mi
nisterij vt ita singuli singulis obsequium siue mini
sterium debeant impēdere ⁊ honore se inuicem p̄
uenire quod principatui nō repugnat ꝙ vero obi
cis ꝙ ille debuit esse princeps inter eos q̄ imedia
te xp̄o successit. verū est intelligendo de successio
ne tanq̄ generalis vicarius ⁊ sic petrus xp̄o suc
cessit sicut superius est ostensum. Nō iacobus al
phei ep̄us in hierosolimis:qȝ si ille locus cōsecra
tione xp̄i sanguinis erat gloriosior tm̄ pro succes
sione summi principis roma fuit altior vt inferi⁹
ostendetur ⁊ pp hoc nō esse affirmas iacobum in
hierosolimis imediate xp̄o successisse: qm̄ petrus
immediate xp̄o successit:ex quo ibi officium sum
mi pontificis quo ad predicationē quo ad mathie
subrogationē ⁊ quo ad alia superius expressa pri
mo inter oēs excercuit:sicut est ex supiorib⁹ satis
clarū. Item nō obuiat principatui petri sicut obi
cis ꝙ ip̄e cū suis inferiorib⁹ elegit mathiā: aut ꝙ
per apostolos ad samariam erat missus aut ꝙ ste
phan⁹ ⁊ alij tres cū eo electi erāt p̄ntati a petro ⁊
alijs ⁊ ꝙ ipsi oēs manus imponebāt qm̄ oia hec
⁊ similia a multis sunt facta q̄uis ius principat⁹

Quō petr⁹ excercuit officiū p̄mat⁹ p⁹ hierosolimis q̄ rōe: ⁊ quō rōa ē aptior p tali p̄matu excercēdo q̄ hierusalem

⁊ substituendi ⁊ instituendi alios fuerat penes pe
trum ⁊ preter hoc nō dubiū quin collegiū totū ex
petrus cū ceteris maius fuit petro scȝ maioritate
discretionis ⁊ sic nō prioritate siue superioritate
principatus ⁊ ideo idem a toto collegio mitti po
terat vt impleret scripturā illā siue doctrinam sui
magistri q̄ maior est i vobis fiat sicut minister ⁊c.
Utrū vero in toto collegio siue capite sit superio
ritas aliqua respectu capitis nō est necessariū dis
cutere in presenti tm̄ maioritatē esse in capite cum
corpore q̄ nō est in solo capite seu principe negari
oino nō pōt vn̄ nō est dicendū vt tu supra intellige
re videbaris ꝙ alij apostoli miserūt petrum sed ꝙ
oēs simul miserunt eū ⁊ iohānem. hoc em̄ ipsa ver
ba pretendūt. Cum audissent inquit apostoli qui
erant hierosolimis qȝ recepit samaria verbū dei:
miserunt ad eos petrū ⁊ iohannem Qui ergo au
dierūt ipsi miserūt:nec dubium q̄ audierūt scȝ apo
stoli oēs q̄ erāt hierosolimis illi igitur illos duos
miserunt.

Nota quō petrus potuit mitti a toto collegio aplōȝ.

Cap.9.

I Tem hoc quod saluator
dixit petro vt diceret ecclesie statum
fratris sui nolētis corrigi secreta cor
rectione adhibita nō arguit superio
ritatem in ecclesia respectu petri sed
aliquā maioritatē discretiōis ⁊ ē aliqua doctrina
sibi ⁊ alijs vt vnusq̄sq̄ iudex ecclesiastic⁹ sciat quē
modū punitiōis exeq̄ debeat erga quoscunq̄ qui
oēs in fratris nostri importantur ⁊ hoc speciali
ter in pctō cōmisso in ppriam psonam suam: sicut
innuunt verba hec premittitur em̄ sic aspiciens ie
sus in discipulos suos dixit symoni petro si autem
peccauerit in te frater tuus et spreta doctrina sit
tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus statim sequitur.
Amen dico vobis q̄cunq̄ ligaueritis super terrā
⁊c. Vn̄ cōstat ꝙ loquitur oib⁹ apostolis ⁊ de pec
cato in propriā personā suā cōmisso ⁊ tm̄ sermonē
direxit ad petrū qȝ vt dixi superius doctrinā suaȝ
per petrum voluit ad ceteros diriuari: vt ex hoc
eis innotesceret eius in ceteros principatus. vnde
puto ex hac doctrina satis ostendi ꝙ summ⁹ pon
tifex delictum in personā suā dumtaxat cōmissum
nō debet iudicare sed post monitiones in hoc lo
co descriptas illud peccatum publicare debet ec
clesie vt ex discretiōe ecclesie puniatur ne vindica
re potius q̄ corrigere videret̄ si solus sua auctori
tate puniret ex quo nulla pōt argui superioritas
in ecclesia respectu summi pontificis si aūt hec di
cta fuissent pp superioritatē ecclesie frustra ei im
pertinenter adiecisset domin⁹. Amen dico vobis
quodcūq̄ ligaueritis super terram ⁊c. ex quo illa
doctrina precedens euidenter ostendit ecclesiam
debere ligare nō ipsos apostolos. Constat igitur
ꝙ doctrina xp̄i tendit ad hoc ꝙ petrus ⁊ alij post
correctionē vltimā de ecclesie discretione siue cō
silio fratres delinquentes punire deberent ⁊ eos
tanq̄ publicanos ⁊ ethnicos cum quib⁹ iudeis
cōicare non licuit suo ligamento debebant eice
re ita vt cum ipsis cōmunicare nullaten⁹ esset li
citum ceteris christianis ⁊ ideo intelligendum est
hic potestatem excōicandi generaliter christia
nos quosq̄ delinquētes siue sint imperatores aut
reges qm̄ vniuersaliter dicit quecunq̄ allegaue
ritis super terrā ⁊c. oib⁹ apostolis fuisse collatā.

Solutio ad idem.

Nota ista diligenter.

Cap.10.

Obiectio ꝯ ꝑdicta.

IOhannes predicte tue ꝓbationes nõ michi efficaces videntᷣ si em̄ ex hoc ꝙ xp̄s dedit petro specialiter sicut legitur Mathei.16.ꝑtãtem soluendi atqꝫ ligandi ⁊ claues regni celorum probari posset primatũ sibi dedisse. Cur nõ potest probari oĩbus primatum dedisse cũ oĩbus dixit. sicut legitur Math.18. Amen dico vobis quecũqꝫ ligaueritis sup terrã erũt ligata ⁊ in celis ⁊ quecũqꝫ solueritis sup terrã erũt soluta ⁊ in celis. Claues em̄ celi nichil aliud videtur nisi potestas ligandi atqꝫ soluendi. Item si ex hoc ꝙ dixit petro sicut legitur Math.16. Tu es petrus ⁊ super hanc petrã edificabo ecclesiam meã. Si ibi per petrã petrus accipiatur ⁊ inde ꝓbari posset ꝙ petrus obtinuit principatũ qꝛ obtinuit siue fuit fundamentũ ecclesie pariter de.12. apostolis idem ꝓbari posset. Cuꝫ Johẽs apo.vltimo dicat de ciuitate hierusalem quã nõ dubium ecclesiã appellat qꝛ murus eius habet fundamenta.12. et in ipsis duodecim noĩa duodecim apostolorum ⁊ agni. Vñ constat sup singulos apostolos tanqꝫ super fundamentũ edificatam esse xp̄i ecclesiam: Quis nõnulli ꝓbabiliter in hoc dicto saluatoris per petram: nõ petrum sed xp̄m accipiant iuxta illud prime ad cor.10. petra autem erat xp̄s a qua petra scꝫ petrus dictus est petrus vt sensus sit. si tu es petrus supple dictus a xp̄o petra ⁊ sup hãc petram edificabo ecclesiam meã ad queꝫ sensum facit illud apostoli prime ad cor.3. Fundamentũ aliud nemo põt ponere preter illud quod positũ est qd est xp̄s iesus. Ex isto igitur dicto nullatenꝰ probari videtur posse ꝙ petrus princeps erat inter apostolos. Item nec ex hoc ꝙ saluator simile dixit Joh.vlti. Pasce agnos meos pasce oues meas potuit hoc probari cum iste pastus specialiter intelligi debeat scꝫ doctrina ⁊ informatio saluatoris ⁊ xp̄s dixit discipulis suis in sua ascensione sic legitur math.vltimo. Euntes ergo docete gentes baptizantes eos in noĩe patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti amen docentes eos obseruare oĩa que mãdaui vobis. Item math.vltimo legitur ꝙ dixit illis.11. Euntes in mundum vniuersum predicate euuangelium oĩ creature. Unde cõstat ꝙ generaliꝰ indixit hunc pastum oĩbus apostolis qꝫ in dicto singulari ad petrũ accepit qꝛ ibi locutus est dumtaxat de suis ouibꝰ ⁊ nõ dicuntur eiꝰ oues nisi fideles iuxta illud Joh.10. Oues mee vocẽ meam audiũt in hijs aũt locis indicit doctrinã euuãgelicã q̃ pastus dicitur oĩbus gentibus siue oĩbꝰ hominibꝰ quos noĩe oĩm creaturarum accipimꝰ esse dandam ab ipsis apostolis.

Quid intelligit per claues.

Cap.11.

Nota ex q̃bus verbis xp̄i petrus fuit factus papa.

RICARDUS non probaui petrum primatẽ fuisse ex hoc ꝙ sibi dixit tu es petrꝰ ⁊ sup hãc petrã edificabo ecclesiam meã sed ex hoc ꝙ xp̄s petro singulariter ista dixit et prius tp̄e sibi qꝫ et alijs discipulis eius cõiter Cũ ex hoc cõcludere nolebã prrogatiuã principatꝰ in petro qꝛ nõ video ꝙ ad alium effectum sibi hoc prius dixisset singulariter ⁊ hoc alijs cunctis presentibus iuxta seriem euuangelij ex quo idẽ quasi sibi dixit ꝯmuniter cũ alijs cõsequenter id vt cũ primũ ⁊ propriũ inter omnes ostenderet ⁊ post se ipsum principale sue ecclesie fundamentũ Nec illud apocalipsis.8. ꝙ murus ciuitatis scꝫ ecclesie habebat.12. fundamenta ⁊ in ipsis noĩa duodeciꝫ apostolorꝫ ⁊ agni oñdit ꝙ oẽs apostoli eque dici debeant fundamentũ cũ inter eos agnum noiet si qui principale fundamentũ ciuitatis erat et ideo cut nec hoc dictũ Jo. ipsi agno si nec i ipsi petro adimit principatũ. ꝙ aũt dicis quosdã intelligere hic per petrã nõ petrum sed xp̄m nec sic intelligẽdum nisi videretur qꝛ iuxta seriem littere petro perto primo ⁊ simpliciter cõfitenti. tu es xp̄s filius dei viui volens ⁊ pro tanta cõfessione aliud nobile compensare. Rñdit: beatus es symon bariona qꝛ caro ⁊ sanguis nõ reuelauit tibi sed pater meꝰ qui est in celis ⁊ ego dico tibi qr tu es petrus ⁊ super hanc petrã edificabo ecclesiam meã. Itẽ frustra videretur hoc petro dixisse: quoniam ex reuelatione acceperat ipsum christum filium dei viui quoniã ex hoc sibi sufficienter illud notauit ꝙ ipse foret fundamentum sue ecclesie ymmo vnusquisqꝫ nouit ꝙ omnis inuentor siue institutor secte alicuius est fundamentum secte illius ideo nõ videtur michi hoc xp̄m petro predicere voluisse vnde petrum puto ibi petram a xp̄o petra cuiꝰ successor ibi nominatus fuerat fuisse vocatum Quis christus principaliter petra vocetur siue dicatur ⁊ sic esse principale ecclesie fundamentum sicut tu ab apostolo allegasti. Item ꝙ obicis non posse probari ex illo. Jo.vltimo pasce agnos meos pasce oues meas ꝙ petrus loco xp̄i successit tanqꝫ apostolici collegij caput ⁊ princeps ipsius ⁊ si verum diceres probationem tamen nõ infringeres quã adduxi quoniam non ex hoc solo ꝙ xp̄s sibi sicut alijs dixit illud affirmare volui sed ex hoc ꝙ premissis tribus illis questionibus petro presente iohanne quẽ diligebat ⁊ alijs discipulis dixit symõ iohannis diligis me plus hijs ⁊ iterum symon iohannis diligis me ⁊ tertio symon iohannis diligis me ⁊ habito responso de solido amore sui qualiter decuit de petra procedere singulariter sibi ⁊ non alijs ouium suarum ⁊ agnorum suorum curã cõmisit seu pastũ hoc enim nullatenus xp̄s fecisset nisi eum in hoc opere pro se singulariter prefecisset ymmo si accute consideres ea q̃ obicis hoc tibi clarius apparebit Ecce enim vt obicis discipulis simul precepit predicare euangelium omni creature scilicet omnibus hominibꝰ generaliter de pastu vero sine cura nichil expressit quoniam pastus dico sufficiẽs ad salutem plus includit qꝫ predicatio euangelij quam apostolis simul iunctis commisit scꝫ regimen competens quod nec in verbo docete quod obicis per mat. nec in verbo predicate quod obicis a marco innuitur sed importatur in hoc verbo pasce vnde consequitur ꝙ in illo dicto pasce oues meas et pasce agnos siue per oues apostolos ⁊ ꝑ agnos alios simpliciores ⁊ inferiores sumamus siue forciores generaliter per oues ⁊ infirmiores intelligamus ꝑ agnos aliquid amplius petro commisit qꝫ in hijs que obicis vbi omnibus apostolis commisit cõmuniter Quis forte generaliorem actum eis commisit sicut dixisti qꝫ sibi singulariter i hoc dicto cuius etiam cõmissionis ipse princeps erat cum ceteris. Cum sibi simul et ceteris fuerint illa dicta ex hoc ergo dicto cum circunstantijs huius dicti

Per petrã intelligitur petrus.

constat petrum fuisse a xp̄o ipsius vicarium substitutum

Cap.12.

IOHANNES iã ostẽde ex scriptura si potes ꝙ in primatu apostolico aliquis petro successit quia de translatione sue potestatis i posteros nichil michi expressum i sacra scriptura occurrit. RICARDUS si nullꝰ successor potestatem petri habuit nullus post apostolos apostoli cuiuscunqꝫ potestatem accepit et sic statim in suo exordio ordo apostolicus defecisset qd nullus credens christum esse sapientiam affirmaret Cur enim ⁊ quomodo aliorum dignitas atqꝫ potestas ipsis cadentibus resuscitari debuit in suis discipulis ⁊ nõ petri potestas nulla ẽ ratio. Item non minor cura erat post tempus petri erga ecclesiam suam quam sponsam appellat in canticis ⁊ in apoca.21. capitulo ⁊ ps.44. Reginam ea vocat propheta dicens. Astitit regina a dextris tuis ⁊c. qꝫ fuerat tempore petri apostoli igitur sicut tempore petri ecclesiã suã gubernauit ⁊ muniuit presidente vno viccario siue principe loco sui veluti capite eiꝰ scꝫ petro apostolo ita ⁊ post petrum eam taliter gubernauit siue muniuit quia post tempora beati petri multiplicata xp̄i ecclesia in personis multo amplius vno tali gubernatore indiguit qꝫ viuente petro ⁊ ceteris.11. apostolis. Et eo precise ꝙ post tempora petri ⁊ aliorũ apostolorum maior tribulatio ecclesie fuit futura qꝫ ipsis viuentibus ⁊ precipue circa finẽ seculi sicut ipse dñs Jacobo Petro Johanni ⁊ Andree dixit ante sicut legitur Marci.13. Item ex quo in tẽpore legis voluit esse vnum summũ pontificem siue sacerdotem toto tp̄e legis cuiꝰ imperio si quis de iudeis cõtradiceret moreretur sicut patet deuterono.17. cum eadem rõ exigat vnum summũ tẽpore gratie semp esse ymmo iste summus huiꝰ erat figura nõ dubium cõsequitur ꝙ ita cõtinuabatur summũ sacerdociũ legis noue lege durãte aut saltem ita illud xp̄s cõtinuari voluit sicut tunc continuatio summi sacerdocij facta fuit. Item cum rõ naturalis dictet ⁊ philosophi gentium fateantur ꝙ optimus modus regiminis cuiuscunqꝫ cõitatis sit vt vnus sit pricẽps sicut est in toto vniuerso nõ est verisimile ꝙ summa sapientia scꝫ xp̄s dei filius ecclesiam suam siue cõitatem suorꝫ electorꝫ quos sibi suo sanguine acquisiuit sine tali regimine mõ dimitteret quinetiã potius sicut per se primitus: ita cõsequenter loco sui per petrum gubernauit ⁊ rexit ita vsqꝫ ad cõsummationem seculi simili regimine gubernabit nisi quatenus tale regimen intercipi contingat lege nature per mortem ꝑsidentis donec alius ordinetur. Hec sententia videtur michi expressa ab ip̄o dño Math.24. ⁊ Mar.13. ⁊ Luce.21. vbi discipulis xp̄i secrete ab eis querẽtibus signa destructionis templi ⁊ sui aduentꝰ ad iudicium in fine seculi q̃ discipuli fuerint exprimitᷣ Marci.13. fuerũt Petrus Jacobus ⁊ Andreas respondit eis predicendo prelia ⁊ seditiones pseudo prophetarum ⁊ tandem obscurationes solis ⁊ lune ⁊ stellarum ante aduentũ scꝫ adiciens similitudinem de arbore fici sic ab arbore autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit ⁊ folia lata sint scitis qꝛ ꝓpe est estas: ita ⁊ vos cuꝫ videritis hec fieri scitote qꝛ prope est in ianuis. Amen dico vobis qꝛ nõ preteribit generatio hec donec oĩa fiant: celũ ⁊ terra transibunt verba aũt mea nõ transibunt que eadem verba dicũt Marcus ⁊ Lucas. In quo dicto Quis diuersi diuersa senserunt cũ circunstantijs littere pensatis quid ꝑ generationẽ de qua loquitur posset intelligi nõ video nec gratia spiritualis apostolici ordinis videlicet in petro cui locutus est ⁊ in alijs apostolis: qꝛ nõ potest intelligi carnalis generatio prout michi videtur quod ipse imediate volens ostendere sic locutus adiunxit. Celũ ⁊ terra transibunt: verba auten mea nõ transibunt verba eius appellãs effectum spũalẽ verborũ suorum qui nunqꝫ transiret qm̄ ipsa verba vocalia predicatiõis sue sicut aliorũ verba transibũt nõ dubium vnde cũ ex permanentia verborum scꝫ fructus specialis quẽ fecerant verba eius volebat ostendere generationẽ de qua locutus est nõ debere preterire añ finẽ seculi. Constat ꝙ de generatione spirituali dicebat scꝫ spirituali sanctitate ⁊ potestate apostolici ordinis per sua verba genita. Cum permanentia suorum verborũ nõ fecerit generationem carnalem iudeorum aut aliorum manere. Illam igitur potestatem apostolicã tam in collegio qꝫ in capite qm̄ tota ad vnam generationeꝫ spiritualem pertinuit nõ defuturam aut desituram ante aduẽtum suũ predixit hic etiam potes duo colligere ex hoc ꝙ sũma sapientia hunc ibi ordinem apostolicum generationem appellat primo ex hoc collige ꝙ persone huius ordinis virtutem generatiuam spũalem habebant ⁊ similiter proles spirituales ipsarꝫ vnde cõgruebat ꝙ tota hec progenies spiritualis vsqꝫ ad finem seculi generatio vocaretur sicut dixit eis Joh.15. Ego elegi vos vt eatis ⁊ fructũ afferatis ⁊ fructus vester maneat. secũdo collige ꝙ tunc ꝑsẽtes oẽs ⁊ eorum successores vnius nature spiritualis esse debebant ⁊ similis vigoris ad alios procreãdos qm̄ oẽs sunt generatio vna vocati non plures vt generatione vnius virtutis spiritualis predecessores ⁊ successores innueret.

hic ꝓbat secundũ fundamẽtũ presuppositum i principio huiꝰ libri. s. ꝙ alijs successit petro

Nota de regimie ecclesie vsqꝫ ad finẽ seculi.

Nota oĩa ista v̄ba xp̄i eẽ effectum spũalem.

Cap.13.

COnfirmat hunc sensum quem dico qd Marcus ⁊ Matheus hijs dictis referunt ꝙ dñs eis adiecit parabolã de hoĩe qui peregre profectus est vbi vterqꝫ concludit. Uigilate itaqꝫ qꝛ nescitis qua hora dñs venturus sit. Et marcus adiecit ꝙ aũt vobis dico oĩbus dico. Uigilate vnde cõstat ꝙ locutus est apostolus nõ tm̄ pro se sed pro suis etiam successoribus ⁊ generatione illius qm̄ apostolis in suis personis non cõueniebat cuꝫ videbitis oĩa hec fieri scitote qꝛ prode est in ianuis. Cum ipsi per mille annos mortui sint añ hec tp̄a presentia ⁊ multa illorum signorũ sint adhuc futura: licet eñ aliqui ipsorum destructionem hierusalem ciuitatis per titum ⁊ vespasianum fuerant visuri: ⁊ oñs visuri fuerant pseudo ꝓphetas tñ alia signa futura sui aduentus nullus ipsorꝫ fuerat visurꝰ. Vñ nõ nisi sibi ⁊ posteris disiunctim conueniebat. Cum videritis hec oĩa fieri ⁊c. nõ ipsis apostolis simpliciter nec eis etiã prose cõueniebat ꝙ alij tres euuangeliste concorditer dicũt. Cum autem videritis hec fieri siue cum ceperint hec fieri leuate capita vestrã qm̄ appro-

Ad idẽ adducitur probatio.

ꝓpinquat redemptio vestra redemptionem appel-
lans non dubium glorificationē per iudicium fi-
nale sed hec solum suis successorib⁹ cōgruebat vt
hijs venientibus capita sua leuarent. vñ cōstat to
tum eis esse dictum pro se ꝛ suis successoribus q̄
faciunt generationem spiritualem de qua dixit se
cundum marcū Non transibit generatio hec do-
nec oīa fiant quem sensum exposuisse videtur do-
minus cum dixit quod aūt vobis dico oībus vigi
late volens singulos futuros ipsius generatiōis
apostolici ordinis ad vigiliam in suo ministerio
excitare exemplo seruorū dñi expectantium dñm
suum. s. in peregrinatione absentē. Constat igitur
dñm predixisse hic permanēciam apopstolici or-
dinis ꝛ potestatis. Usquequo oīa signa hic posi
ta in aduentus sint completa qui ordo nullaten⁹
permaneret deficiente suo principe ꝛ eius potesta
te penitus desitura. Unde constat potestatem pe
tri ꝛ aliorum apostoloꝝ in suis successoribus vsqꝫ
ad cōsummationem seculi esse mensuram. ꝛ ideo
ꝙ dñs dixit petro apostolo Pasce oues meas ꝛ
pasce agnos meos nō dixit illos aut istos sed vo
lens intelligere oēs in generali cum dicit agnos
ꝛ oues sine determinatione ꝛ etiā ꝙ dixit quodcū
qꝫ ligaueritis ꝛc. non solum sibi pro se dicta sed ei
pro se ꝛ suis successoribus oībus dicta accipim⁹
propter rationes predictas: qꝛ summe sapientie
nullatenus cōgruebat ꝙ tam nobilem ordinem:
aut ꝙ tam vtile ad salutem humani generis insti-
tutum statim deficere sineret in suo exordio et iaꝫ
causa finali nūdū adepta scꝫ salute oīm electoruꝫ
ꝓpter quā causam ipā sapientia ordinem illum in
stituit sed ipsa finali causa ꝑmanentiā illius ordi-
nis exigente amplius post ipā sui exordij q̄ꝫ in ei⁹
principio cum hoc ꝙ ille modus reguminis sue cō
munitatis siue ecclesie pre ceteris modis ampli⁹
congruebat vt dixi.

Cap. 14.

Xp̄s p̄tātez ꝛ dignitatē quas dedit aplīs dedit etiā ꝓ oīb⁹ successorib⁹

SEd ꝛ eisdem rationibus
est tenendum ꝙ potestas ꝛ dignitas
ordis quas contulit apostolis ꝛ suis
discipulis nō tantum pro seipsis sed
pro successoribus vsqꝫ ad finem secu
li eis ꝓmisit ita ꝙ in oībus ad ipsum ordinem po-
testas ꝛ dignitas seq̄ deberent qd nichilomin⁹ cla
re ostenditur ex illo Mathei vltimo Data est mi-
chi oīs potestas in celo ꝛ in terra. Euntes ergo
docete oēs gentes baptizantes eos in noīe pa-
tris ꝛ filij ꝛ spiritussancti amen: docentes eos ser
uare oīa quecunqꝫ mandaui ꝛ ecce vobiscū sum
oībus diebus vsqꝫ ad cōsummationē seculi. Con
stat enī ꝙ cum illis qui cito fuerant morituri non
erat ipse futurus oībus diebus seculi: ergo in ꝑ-
sonis illorū sibi ꝛ successoribus suis est locutus
cum quibus vsqꝫ in finem seculi esse poterat suc-
cessiue. Unn cōsequitur ꝙ potestatē ac dignitatem
euangelizādi ac baptisandi in personis ꝑntium
tunc sibi ꝛ successorib⁹ suis ꝯfirmauit. Eisdem enī
precise locutus est dicendo docete baptisantes ꝛ
dicendo ego vobiscū sum. Et nichilomin⁹ ex eodē
dicto consequitur ꝙ apostoli successores habere
debent vsqꝫ ad cōsummationeꝫ seculi nisi scꝫ quo
ad tempus modicum erat cum ipsis in suis perso
nis ꝛ cōsequenter cum suis successoribus vsqꝫ in
finem seculi ꝛ ita ex isto cōsequitur ꝙ petrus sicut
ꝛ ceteri successores in sua dignitate vsqꝫ ad cōsum
mationem seculi fuerat ꝑmansurus. Item qd di-
cit docentes oēs gentes seruare oīa quecunqꝫ
mandaui vobis satis ostendit in personis eorum
potestatem eis collatam suis successoribus coni
tulisse ita scꝫ vt ipsis possent sibi ꝛ sue dignitati
spirituales filios procreare frustra enim doceret
eos alios consecrare docere baptisare q̄ oīa ipse
eis mandauit iuxta euuāgelium nisi illi quos do-
cerent ad hec facienda potestatē acciperēt. vnde
cōstat ꝙ illi quos apostoli ad hec ministeria pre-
fecerunt ac etiā illi qui suis gradib⁹ legitime suc
cesserunt ex vigore perfectionis sue ordinationis
siue successionis hāc potestatem apostolicā acce
perunt ꝙ in persona mathie claruit qui stati cuꝫ
per sortem fuit electus ac numeratus est cum vn
decim apostolis sicut legitur actuum primo cap.
Igitur petrus docere debuit ꝛ ita non dubiū qn
docuit seruare oīa que sibi deus mandauit scꝫ ge
neraliter oues xp̄i pascere ꝛ per gñales claues ec
clesie cum expediret quoscunqꝫ aut soluere aut li
gare qm̄ xp̄s hoc sibi mandauit ꝙ frustra docere
debuit nisi aliq̄s i illa plenitudine dignitatis suc-
cederet. Cōsequitur igitur ꝙ alius in plena pote
state ꝛ dignitate petri petro successit. Constat igi
tur ex premissis ꝙ oēs apostoli successores i suis
gradibus habuerunt ꝛ ꝙ successores petri ꝛ apo
stolorum equalem potestatem habuerūt ꝛ habēt
cum ipso.

Nota quō apli potuerunt ꝓcreare filios spirituales similes in potestate.

Cap. 15.

Hic inq̄rit quis petro successit in tali dignitate

IOHANNES iā ostē
de si potes quis in hac dignitate pe-
tro successit qualiter cōtinuatur suc-
cessio nunquid per electionem aut ꝑ
sortem aut iure successionis carnalis
sicut in veteri testamento aut iure institutionis a
ꝑdecessore viuente sicut legim⁹ in cronicis ꝙ bea-
tus petrus superstes suum discipulum clementeꝫ
in ecclesia romana substituit sicut ipse clemens in
epistola quadam directa iacobo patriarche hie
rosolimitano ꝯscripsit. RICARDUS. Si pe
tr⁹ apostolus primatū tenuit ita vt esset singulari
prerogatiua pastor generalis ouiū xp̄i siue agno
rum vt superiora ostendunt: non potuit in hac
dignitate i pso eam tenente aliquem subrogare:
quia tunc fuissent equales duo in potestate supre
ma quod non solum esset superfluū sed impossibi-
le qꝛ neuter superioritatem habuisset in alterum:
qm̄ hoc dignitati supreme quam petrus suscepit
a xp̄o cōuenire posset: nec alter esset summus cuꝫ
aliq̄s sibi subiect⁹ nō esset ꝙ etiaꝫ dignitati supre
me que superius ostensa est fuisse in petro repu-
gnat si alius beato petro in hac dignitate siue po
testate successit petro cedenti aut mortuo nō viuo
successit vnde constat ꝙ quilibet quem petrus vi
uus aut alius apostoloruꝫ ecclesie hierosolimita
ne Antiocheñ Alexandrine vbi marcum prefecit
sicut in cronicis legitur aut alteri ecclesie cuicun
qꝫ prefecit minor in dignitate ac potestate etiam
petro fuit vel nullus ipsorū in primatu apostolico
petro successit An igitur in hac dignitate roma-
nus pontifex ei successit aut omnino nullus quod
non permittunt ostensa superius de beato petro
igitur consequitur ꝙ romanus episcopus sibi in
hac dignitate successit ꝙ nichilominus ex alio ca

Rōan⁹ pōtifex petro successit.

pite sic clarescit beatus petrus spiritu sancto ple
nus: ꝛ spiritu sancto actus non dubium ibi voluit
successorem dimittere vbi successoris ꝑsentia edi
ficande christi ecclesie plus posset proficere qd si
negauerit quis neget cōsequenter petrum de suo
ministerio sufficiēter instructū quo ad effectū tam
arduum: tam gloriosum: tam vtilem: tam grandē
qd nullus faceret sensatus vt puto. Aut neget pe
trum noluisse facere quod ecclesie foret vtilius
nusq̄ꝫ autē posset successor tm̄ ecclesie edificande
conferre ex sua presentia vt michi videtur sicut in
vrbe romana que tunc ꝛ diu postq̄ꝫ totius orbis
diuinum tenuit principatum ꝛ regnum: quia sic
congruentissie quod alibi in orbe omnino non fie
ret ab eodem fonte pro spiritualibus causis ac
temporalibus vndiqꝫ in orbem duplex riuulus re
giminis emanaret: sic insuper regnum temporale
posset facilime si a rectitudine deuiaret spirituali
sue regule cōformari ꝛ econuerso si quis spiritua
li regimini obsisteret ipsuꝫ posset promptius tem
porali potentia roborari: sic igitur pro enodan-
dis maioribus questionibus fidei per apostolos
vndiqꝫ dilates ad primatē ecclesie tutior pateret
accessus cū a latere mūdi iudicis resideret sic isu
per regna romano imperio subiecta eo citius fi-
dem christi susciperent quo suam dominam ean-
dem cernerent recepisse vt sicut eis fuerat roma
magistra erroris: sic ei consequenter non impari
iure fieret doctrix veritatis sic insuper predicato-
res fidei christiane eo fidem vbiqꝫ liberius ac se-
curius predicarent quo forent imperiali potentia
coniuncti vnde paulus ob hoc dixit ad festum si-
cut legitur actuuꝫ. 25. Añ tribunal cesaris sto vbi
oportet iudicari ꝛ sic corporalem mortem euasit
vnde constat ꝙ rationabile fuerit et ecclesie vni
sic vniuersali vtile vt ibi potius q̄ꝫ alibi vsq̄ꝫ in or
be petrus sue dignitati ac plenissime potestati di-
mitteret successorem. Et ideo tenendum est petrū
sanctissime hoc egisse ꝓpterea ergo credēdum est
ꝙ beatus petrus apostolus relictis suis priori-
bus sedibus ꝛ in eis alijs subrogatis in roma-
de precepto domini sicut narrant fideles hysto-
rie martyrio fuit coronatus: quia ibi tanq̄ꝫ loco
summo primati ecclesie vniuersalis aptissimo do-
minus eum habere voluit successorem qui eius
plenitudinē acciperet potestatis. Adhuc insuper
credendum est dominum in loco illo pre ceteris
omnibus locis mundi sanguinem martyrum ex-
cellentissimorum effundi copiosius permisisse.
Unde precipue gloriatur vniuersalis ecclesia vt
gloria loci congrueret excellentie presidentis.
Item credendum est etiam et tenendum ꝙ hoc
per spiritum sanctum aut per beatum petrum suc
cessoribus suis fuit reuelatum. Alio quin non
per eos quia alias mendaciter se summos pon-
tifices toti⁹ ecclesie asseruissentqꝫ fecisset de⁹ tan-
ta miracula q̄ta fide dignorum testimonio sunt
de eorum gestis conscripta: quia non congrue-
bat ꝙ per improbos et mendosos ꝛ ad eorum pe
titionem deus miracula excerceret. Ex hijs ra-
tionibus satis lucet ꝙ romani principes post pe
trum in primatu ac plenitudine apostolice digni-
tatis ipsi beato petro apostolorum principi suc-
cesserunt: vnde secure poterimus affirmare hoc
ꝙ querunt armeni, scilicet ꝙ romana ecclesia oim
xp̄ianorum sit caput cum oēs xp̄ianos per suum
pontificem conueniat gubernare.

Rōnabile fuit ꝙ petr⁹ reliq̄ret successorē in vrbe rōana et alibi.

Cap. 16.

Hic obicit q̄stiōes positas in capitulo ꝑcedēti ꝓ q̄s successor petri successit rōe plusq̄ꝫ alibi.

IOHANNES.
Si tue rationes superiores
sint valide quibus conaris
ostendere ꝙ beatus Petrus
rome debuit successorem di-
mittere. Cur iam deficiente
romano imperio: aut saltem
ipso sic restricto vt non solum
imperio magni canis de cathay sed modo im-
super imperio persarum imperio de vsbech impe
rio soldani ꝛ imperio barbarorum sit minus pote
state gloria ꝛ dominio ꝛ probari non posset ꝙ in
aliquo illorum imperiorum debebat presens suc
cessor petri dimittere successorem non video cum
tue ratiōes de securitate accessus ad ipsum de li
bertate ꝛ securitate predicationis locum habe-
bant amplius de illis locis q̄ꝫ de romano imperio
pro presenti. Sicut ille rationes tunc illud inqui-
rebant de roma ita videtur de alijs locis nec il-
lud idem exigere ꝛ precipue de cathay. Quod im
perium iam omnibus alijs gloriosius ꝛ potenti⁹
fore affirmatur. Et ad hoc videtur ꝙ beatus pe-
trus ꝛ omnes apostoli confirmata fide xp̄i in aliq̄
bus regionibus in quib⁹ docebant statim se trāſ
ferebant ad loca vbi fides eadeꝫ nullatenus fuit
predicata. Aut ibi minus plene erat suscepta. qꝛ
ibi erat maior necessitas predicandi et gloriosior
ꝛ amplior fructus laboris. Unde consequitur a-
gendum esse taliter esse in presenti. Item ad hoc
videtur christi preceptum impellere Mathei vlti
mo. Ite in vniuersum mundum ꝛ docete omnes
gentes ꝛc. Et mathei vltimo Ite in vniuersum
mundum et predicate euuangelium omni crea-
ture. Cum hec sunt dicta apostolis non tantum ꝓ
se: sed pro se ꝛ suis successoribus sicut illud quod
sequitur in Math. Ecce ego vobiscum sum om̄
bus diebus vsqꝫ ad consummationem seculi: di-
ctum est nō solum pro ipsis: sed pro omnibus qui
in hoc officio ei fuerant successuri sicut tu superi⁹
affirmasti nec videtur rationabile ꝙ quisq̄ꝫ vnam
partem huius dicti nostri saluatoris acceptet: et
aliam contempnat. Item ratio tua superior de fa
cilitate accessus ad eum qui haberet precipue fi-
dei surgentes questiones dissoluere locum habet
potius de hierusalem de qua aut de circunstante
sibi regione dicit Psalmista. ps. 73. Deus enim
rex noster ante secula operatus est salutem in me
dio terre q̄ꝫ hꝫ de roma que est in partib⁹ occiden
talibus europe cum inter omnes partes mundi
ad medium terre facilior sit generalis accessus. ꝛ
Item ratio tua de gloria vrbis romane propter
effusionem sanguinis apostolorum ꝛ martyrum
videtur potius habere locum de hierusalem vbi
xp̄s deus verus occisus est: ꝛ iacobus frater io-
hānis. sicut legit̄ actuū. 12. Iacob⁹ aplūs alphei
episcopus loci ibi occubuit sicut dicūt ecclesiasti
ce hystorie ꝛ etiam Egezypus verax hystoricus
contemporaneus iacobo ꝛ vbi omnes prophete
martyriū sunt perpessi ꝛ inumerabiles xp̄iani. vñ
est ibi potius residendū siue residendi locus sum
mo pontifici q̄ꝫ rome: aut alibi vsq̄ꝫ in orbe.

Rō ad idē.

hic soluunt obiectiões istiꝰ capituli pꝰ positi.

RICARDUS. Temere conaris inquirere quid summo pontifici sit agendum: cum ipse habeat actus nostros dirigere: ⁊ de quo nos subditi tenere debemus: quo ad concernentia statum vniuersalis ecclesie prouide ⁊ ex deliberato ⁊ salubri consilio cuncta agit ⁊ disponit omnia suauiter ⁊ honeste. Nichil enim qđ obicis habet robur quoniam ego de mundi imperatore ⁊ eiꝰ imperio sum locutus de quo dicitur Luce secundo. Exijt edictū ad cesare augusto vt describeretur vniuersus orbis qualis iam nullus extat in orbe. ⁊ ideo non possunt congruētie quas adduxisti cuiq̄ conuenire. Item illud euangelicum in Math. docente ⁊c. consimiliter in Marco non recte intelligis: quoniam non est illud sic dictum vt singuli apostoli omnes gentes docerent aut in omnes regiones discurrerent quia constat ꝙ nullus ipsorum sic egit quin fuissent transgressores diuini mādati si diximus illud fuisse madatum siue preceptū Michi enim videtur illud potius eis dictum per modum consilij ⁊ doctrine sed quomodocunq̄ sit dictum sic erat dictum vt singuli singula loca tenerent ⁊ sic omnes tam ipsi q̄ successores eorū per vniuersum orbem q̄tum possent euuangelium p̄dicarent. Et ideo qui in aliqua regione sic agit ad amplius non artatur: quia constat ꝙ apostoli successores etiam si suos sic discurrere noluerunt sed beatus petrus clemētem voluit in vrbe romana ⁊ marcum in alexandria episcopos remanere sic paulus thimotheum ⁊ titum statuit locis certis negare tamen non audeo quin videretur expediens ꝙ sicut fecerunt apostoli sic ipsorum facerent successores videlicet vt ad partes infidelium diuersas diuersos doctores scientia claros ⁊ approbatos moribus sumptibus ecclesie iam dotate dirigerent illud insuper de facilitate accessus ad hierusalem que est in medio mundi non repugnat congruentie quam adduxi in qua locutus sum de facilitate accessus propter maiorem libertatem ⁊ carentiam impedimenti fidelium ⁊ hominum peruersorum. In alio vero quod obicis de gloria loci hierosolimitani verum dicis ⁊ verum concludis: scilicet ꝙ ibi q̄tuꝫ est ex illo capite nulli dubium xp̄iano summo pontifici ecclesie xp̄i summa congrueret residere. Sed obstant alia scilicet tam subuertio populi illius a fide tūc futura in p̄ximū q̄ imperatoria potentia supradicta ⁊c.

Expediret residere hierusaleꝫ nisi obstarēt infideles.

Cap. 17

IOHANNES. Videtur michi ꝙ superius affirmasti scilicet ꝙ romanus pontifex in sūmo primatu ecclesie debuit beato petro succedere magnifeste innui non solum horum duorum pōtificatuum siue dignitatum annexio sed insuper ꝙ successor generalis beati petri ex hoc factus est summus: quia primus ordine ⁊ origine factus est romanus: quia esse summum vt tue rationes pretendunt romano pontifici congruebat ⁊ ob hoc cōclusisti ꝙ romanus sūmo petro successit. Igitur esse summum aduenit romano tanq̄ sibi congruum siue conueniens: et sic qui successit petro cum fuerat romanus hanc prerogatiuam vt esset summus accepit sic origine ⁊ ordine ille prius fuit romanus q̄ summus: ⁊ ideo summus quia romanꝰ. ꝙ insuper ex alio capite apparere videtur: quoniam per electionem immediatus pontifex post petrum debuit petro succedere ⁊ successit. Sed videtur ꝙ potestas eligendi pontificem romanuꝫ in ipsis primis electoribus tanq̄ ius proprium sibi non aliunde aduenienss precessit ordine ⁊ origine potestatem eligē di summum tanq̄ ius accidentale eis aduenienss Qualis autem est ordo siue prioritas originis inter has duas potestates eligendi romanum ⁊ sūmum in ipsis electoribus talis videtur ordo in earum effectibus scilicet in iuribus acquisitis electio. Vne ex isto capite etiam videtur sequi ꝙ romanus prius origine per electionem acquirit ius romani pontificatus q̄ summi. Et sic sequi videtur vt dixi ꝙ successor generalis petri scilicet romanus pontifex ideo fiebat summus siue generalis totius ecclesie quia fuit romanꝰ. Sed hoc qualiter stare possit non video: quia quicunq̄ succedens petro in vtroq̄ iure sic ista iura suscepit sicut petrus ea obtinuit sed in petro prius fuit summꝰ pontificatus q̄ romanus non solum origine: sed etiam tempore. Item ipse summus fuit quando sedit antiochie non dubium quando ipse romanus non erat ergo sic successor eius quisq̄ prius erat summus q̄ romanus et ideo romanus quia summus sicut petrus fuerat. Item quilibet successor beati petri sicut superius affirmasti equalem cum beato petro habuit potestatē sicut igitur petrus potuit rome alium prefecisse priusq̄ rome sedit sicut fecit antiochie vbi sedit ⁊ tamen ipse alibi alium particularem pontificatum tenere sic potuit quilibet beati petri successor ⁊ aliū rome preficere ⁊ alterij particulari ecclesie presidere: ita vt ipse romanus non esset ⁊c. Et sic consequitur omnino ꝙ summum esse non pendet ab esse romanum. Cur enim summus pontifex alicui particulari ecclesie alligari debeat nō video ex quo est summus petrus nulli particulari ecclesie fuerat alligatus. Item ex hijs que dixisti ad probandum ꝙ romanus petro successit videlicet ꝙ vtile sit magis vniuersali ecclesie vt ibi q̄ alibi resideret consequitur ꝙ modo ille qui summus est potest se particulari alteri committere ecclesie si fuerit ad vtilitatem vniuersalis ecclesie. ⁊ sic potest romanum pontificatum dimittere pro se et suis successoribꝰ Vnde non solum consequitur ꝙ nullus summus iam sit summus quia romanus: sed quicunq̄ est summus pontifex potest omnino nō esse romanꝰ: et sic non videtur inter hos pontificatus annexio. cum sit scriptum ꝙ deus coniunxit homo non separet intelligo ꝙ nemo licite potest separare cui sensui conuenit illud dictum Gamalielis actuum quinto. Si est ex hominibus consilium hoc opus dissoluetur. Si vero ex deo est non potestis dissolui sed finite eos: ne forte deo repugnare videamur. Item si tota roma a christiana religione discederet sicut gens hierosolimitana discessit nō videtur ꝙ quisq̄ pontifex christianus esset romanus. Quō enim romanus pontifex quisq̄ dici posset nisi curam gereret romanorum non video. Ait enī paulus prime ad corinthios quinto qđ enī mei est de hijs que foris sūt iudicare nōne de hijs qui intus sunt vos iudicatis nam eos qui foris sunt deus iudicabit: quos autem pontifex iudicare in spiritualibus causis non habet nō video quomodo ad eum tanq̄ subiecti pertineant nec qualiter sit pontifex eorūdem petro enī ouium ⁊ agnorum xp̄i dumtaxat est cura commissa sicut patet Iohannis vltimo Nō autem sunt oues xp̄i nisi qui eius vocem audiunt ⁊ eam sequuntur sicut dicit Iohannis decimo. Vnde consequitur ꝙ romana gente a fide auersa nullus xp̄i vicarius pontifex romanus esset: ⁊ tamen non dubium nō minus qui prefuit esset summus pontifex ⁊ petri successor vnde nulla videtur inter hos pontificatus annexio sed vidētur penitus dispariti etiam si de facto in eadem persona concurrant sicut possunt forte in eadem persona ꝯcurrere pontificatꝰ ⁊ regnum que tamen constat esse iure penitus disparata. Item de annexione horum pōtificatuuꝫ multa est fluctuatio quomodo in primo petri successore ⁊ in ceteris cōsequenter sit facta aut eligitur pontifex in romanum aut eligitur aut nomiatur in summum aut eligitur in vtrumq̄ si eligitur in romanum pontificem: dumtaxat consequitur ex hoc eum esse summum ⁊ improuide videret electus scilicet per accidēs nō per se cum tamen electores habent potestatem eligendi eum per se primo ⁊ sic electores suam potestatē occultant. Nec etiam videtur sic electus petri generalem potestatem accipere cum non sit electus in generaleꝫ sed in romanum dumtaxat nulla expressione facta de summo: si vero eligatur in summum duntaxat videtur ꝙ ex tali electione non efficitur romanus oio sicut nec beatus petrus fuit romanꝰ qn̄ xp̄s eum eligit siue prefecit in summum. Si vero eligitur expresse in romanum ⁊ summum tunc duplici electione eligitur: ⁊ non erit in vtroq̄ pontificatu petri successor sine duplici electione expressa. Vnde cum non ita sit actum: nec petri nominatio de clemente cum dixit coram fratribus hūc clementem episcopum vobis ordino Hoc habebat consequitur ⁊ post petrum nullus in vtroq̄ pontificatu sibi successit.

An sūmū sacerdotiū sicut sōmꝰ pōtificatꝰ dpē deat ab hoc ꝙ aliqs est pōtifex romanꝰ vel econtra.

Alia ratio.

Alia ratio.

Alia ratio.

Vtrū sit annexio inter pontificatū rōanū ⁊ sūmū pontificatum.

Alia ratio.

Argumētū de electiōe pōtificatus rōani ⁊ sūmi An papa eligatur ad vtrūq̄ pōtificatuꝫ vna electiōe aut duabꝰ.

Nota istas rationales.

Cap. 18.

Ex ordinatione diuina isti duo pōtificatꝰ sunt iuncti.

RICARDUS difficilia sunt ista que profers. Verūmtamen hos duos pontificatus voluntate et ordinatiōe diuina fuisse annexos nō dubito. Narrāt enī fidelissimi hystorici quibꝰ in omnibus merito fides integra est adhibenda: ꝙ cum beatus petrus persecutione crescēte in roma iuxta idem preceptum magistri scilicet Mathei decimo. Cum vos persequentur in ciuitate vna fugite in aliam: ciuitatē romanā volebat dimittere: occurrit ei xp̄s existenti in porta ciuitatis eiusdem. Cui petrus stupefactus dixit. Domine quo vadis. Cui christus respondit. Vado romam iterum crucifigi. Et statim ab oculis eius sublatus est. Petrus vero ex hoc dicto intelligens seipsum tanq̄ alterum christum scilicet eiꝰ singularem vicarium in terris ibi crucifigi debere reuersus ibi vsq̄ ad finem vite remansit: igitur transgressor fuisset si non illic vitam finijsset suam Vnde michi videtur saluo iudico meliori ꝙ ex ordinatione diuina. Hij duo pontificatus sunt annexi siue coniuncti quoniam q̄cq̄ rationabiliter sequitur ex hijs que deus ordinauit siue instituit: aut per spiritum sanctum debere fieri reuelatur ex ordinatione diuina fieri confirmabis. Constat ex precedentibus articulis ꝙ ex institutione ordinis apostolici ⁊ principis ipsius et ex eius duratione vsq̄ ad finem seculi et ex reuelatione sancti spiritus superius vt est deductum ꝙ romanus pontifex debuit petro in primatu succedere: et etiam eius successores ⁊ sic voluit eos annecti: non tamen sic michi vidētur annexi: quin ex rationabili causa scilicet vtilitate vniuersalis ecclesie valcāt separari puta si summus pontifex de generali cōsilio ex euidenti cā fore vtile ecclesie indicaret vt ecclesiam romanam omnino dimitteret: ⁊ peculiariter se alteri copularet videtur ꝙ posset annexionem dissoluere licet fuerit opus dei: q̄n tamen superiora ostendunt istam annexionem factā a deo fuisse ex causa scilicet ꝙ fuit vtilius vniuersali ecclesie summum pontificem rome presidere q̄ alibi credendum est christum ita istam annexionem fecisse vt cessante causa cessaret aut cessare posset annexio ⁊ sic illud euangelicum dictum debere intelligi quod deus coniunxit homo non separet id est separare non debet: nec potest licite coniunctionis causa manente: sed coniunctiōis causa cessante a deo coniuncta per hominem ⁊ precipue per eius vicarium rationabiliter poterunt separari parimodo dictum gamalielis intelligo.

in casu quo pōtsūmꝰ pōtifex se trāsferre ad aliū locum a rōana sede

Illud vero quod obicis de annexione horum pontificatuum in prima petri successione ꝙ scilicet sic fiebat vt ille summus fieret romanus videtur satis ambiguum vnum tamen non dubito scꝫ ꝙ esse romanum non est causa necessaria: nec essentialis essendi summum sicut prudēter superiꝰ obiecisti quoniam non est de essentiali necessitate summi ꝙ sit romanus aut alteri ecclesie particulari alligatus: nec etiam necessarium est vt alius pontifex sit romanus sicut est necessarium ex perseuerantia apostolici ordinis ⁊ summi pontificatus apostolici vsq̄ ad consummationem seculi ꝙ sit aliquis summus nec quisq̄ summus est in potestate ordinis aut regiminis minor petro: sicut superius est ostensum. Et ideo videtur ꝙ quilibet eorum ex causa rationbili ab ecclesia communi consilio approbato posset romanum pontificatum omnino dimittere. et ideo esse romanuꝫ prius est essentialiter q̄ esse summum pontificem licet sic de facto ex causa supradicta: scilicet ex hoc ꝙ voluntas dei apparuit ad hoc: esse vt in roma petrus successorem haberet Et quo ad hoc econuerso fuit in petro ⁊ in eius successoribus scilicet ꝙ petrus prius et tempore et causa fuit summus q̄ fuit romanus. Sed quilibet eius successor fuit prius romanus q̄ summus. Illa tamen prioritas non est prioritas etiam essentialis: sed dispositonis in persona que debuit petro succedere nec puto ꝙ sit dispositio necessaria vt dixi sed ordinata ex causa qua causa cessante tollitur eiꝰ necessitas: ac etiaꝫ causa alia vrgente vt dixi.

Solutio rōnis xp̄i etiā pbātis ꝙ isti duo pontificatꝰ nō sunt annexi.

Illud vero quod obicis de modo electionis te mouere non debet: quoniam idem legitime potest eligi duplici electione in romanum et in summum: ex quo sunt due dignitates distincte q̄uis annexe. Et potest eligi in romanum et in summum in vnica electione: dū tn̄ hoc fuit de ordinatiōe

eligentium ad hoc habentium potestatem suppo
nentium annexionem vnius pontificatus cum al
tero ⁊ sic eligendo eum in romanum supponendo
annexionem predictam eligitur veraciter in sum
mum ⁊ in generalem pontificem probabiliter nec
dicis ꝙ nimis prouide sic fieret talis electio scili-
cet per accedens non per se. Et ideo congruen-
tius videtur michi vt expresse eligatur ad statum
vtrumqȝ sed ex quo nondum apparet ex istis qd
eligi debeat ideo de hoc tractare differo.

Cap.19.

SIc igit̄ patet ex quo cla
ret ꝙ romanus pontifex summus es
se dȝ quo iure aut titulo primus post
petruȝ petro successit ⁊ sibi ceteri suc
cesserūt. IOHANNES. Cur nō
iure nominationis siue ordinationis scripsit enim
clemens petri discipulus in quadam epistola di-
recta Jacobo hierosolimitano ꝙ symon petrus
morte sibi appropinquate in collegio fratum po
situs ipsum clementem per manus accipiens di-
xit hunc clemētem episcopū orbis ordino qui ab
initio mecum fuit: ⁊ hic scilicet sanctus clemens
petro successit. RICARDUS. Verisimile est
iuxta verba beati clementis ꝙ petrus a spiritussā
cto vel potius spiritussanctus per petrum hoc fe
cit ac dixit videtur enim ex spiritu hoc fecisse siue
dixisse quo spiritu mortem scilicet futuram preui
derat appropinquare: quia scilicet clementem vi

q̄re sūm⁹ pō tifex non dȝ succedere iure ordia- tionis sicut noiatiōis a lio viuēte.

derat ceteris vtiliorem ecclesie non vt formā suc
cessionis future describeret qui enī mathiam no-
lebat in apostolū sol⁹ q̄uis sūm⁹ sine fratrū p̄ntiū
ꝯsēsu p̄ficere nullomō credēdū est ꝙ voluerit p se
aut per vnū aliquē ordinare nisi sup hoc dn̄i sen-
sum accepisset quem non dubium fratrib⁹ expres-
sisset vt consensum preberent. Item petrus ple-
nus spiritu sancto q̄ a suo magistro audierat mul
ti pseudo prophete surgent ⁊ seducent multos et
quoniam habundabit iniquitas refrigescet ca-
ritas multorum. Mathei.14. Nequaq̄ voluntati
vnius hominis ordinationem summi pontifica-
tus siue principatus cōmitteret cum vnius cari-
tas refrigescere tantum posset de facili ꝙ loco sui
carnem ⁊ sanguinem subrogaret. ⁊ forsitam vnū
pseudo prophetā. Item nemo ambigit quin mul
torum discretio vtilior sit ad talem effectum q̄
vnius persone: cum minus leuiter possent multi
frangi terroribus aut blandimentis flecti aut p-
missis corrumpi q̄ vnus nec est a quoq̄ creden-
dum ꝙ petrum plenum spiritu sancto veritas la-
tuit ita patens aut ꝙ petrus tam patenti veritati
voluit cōtraire Cōstat igit̄ ꝙ petrus nūq̄ summū
primatum apostolicum vnius hominis successo-

Petr⁹ non ordiauit cle mētē ipo vi uēte i sūmū pōtificem.g

ris arbitrio voluit ordinari vnde credendum non
est petrum in facto per te expresso superius ordi-
nasse clementem sed potius nominasse vt fratri-
bus patefaceret quo ad personam per eos sibi
subrogandam quid ipse sentiret q̄q̄ fratres sci
rent spiritum dei habere: et ideo petro decesso
fratres statuunt loco suo clementem. Ipse vero
clemens de consensu fratrum credentium cletum
⁊ vt quidem affirmant viuum eum precedere fecit

Cap.20.

IOHANNES. Video
ꝙ non debuit per nominationem aut
per ordīationē p̄oris sibi alter in apo
stolico primatu succedere sed non vi-
deo cur non per sortem succedat po-
sterior precedenti ex quo mathias per sortem ele
ctus episcopatum inde accepit sicut Actuum se-
cundo capitulo habetur. RICARDUS. Nō
plene exprimis modum successionis mathie si enī
textum bene respicias apparebit ꝙ mathias si-
mul cum barnaba pre cnuctis de ecclesia fuit ele
ctus quoniam postq̄ petrus sicut suo officio con

mathias si p̄pe fuit ele ct⁹ p sortez.

gruebat diffiniuit vnum debere iudeproditori suc
cedere sequitur statuerunt duos Joseph qui vo-
cabatur barnabas qui cognominatus est iustus
⁊ Mathiam. Quomodo hos duos statuerunt ni
si per electionem vides igitur mathiam cum col-
lega saltem electum sed si quis duorum deo acce-
ptior esset ignorabant plenum sanctitate vidētes
vtrunq̄ ideo oratione premissa miserūt super eos
sortes petentes vt deus ostenderet quem ex duo-
bus ipse elegit. Qui modus potius diuinum ora
culum preferebat q̄ sortem q̄ eis licuit licet sorte
non expediat: nec liceat talia agere siue taliter in
presenti hominibus in quibus non est tanta san-
ctitas presumenda sicut erat ipsis apostolis. ꝙ ve
ro sit sortis successio irrationabilis ⁊ inepta in sū
mo pontifice facile aduertes si attendas ꝙ per

q̄re sūm⁹ pō tifex n̄ eligi p sortem.

eā eque potest contingere indigno vt digno sicu-
bi igitur posset sors rationabiliter locum habere
hoc esset in casu mathie vbi electio aliquarum p
sonarum equalis meriti iudicio eligentium sortē
preiret: sicut sola sors nunq̄ titulum succedendi
afferret.

Cap.21.

IOHANNES. Cur
posterior pontifex summus in noua
lege nō succedit hereditario iure pre
cedenti sicut in antiqua lege fuit pre
ceptum ꝙ aarom esset sacerdos: ⁊ fi

q̄re summ⁹ pōtificiū nō hēt iure he reditario in noua lege.

lius eius post iure perpetuo. Exo.28.⁊.29. ⁊ phi
nees filius eleazari filij aaron ⁊ filij eius etiam iu
re perpetuo sicut numeri.26. Cur enim illud pre-
ceptum obseruari non debuit si sit rationabile et
vtile non video. At si fuit irrationabile nunq̄ fuis
set datum a domino. Unde constat ꝙ fuit ratio-
nabile ⁊ ita rationabile est adhuc vt obseruetur
a nobis Item melius est ⁊ rationabilius vt reges
terreni ⁊ principes iure hereditario succedant si-
bi q̄ electione aut nominatione aut sorte aut mo
do alio quod videtur ex hoc ꝙ sic in veteri testa-
mento de dauid est actum ⁊ de filijs eius sicut pa
tet secundi regum.7. Licet multi mali sic sibi suc-
cesseruut. Constat autem dn̄m statuisse modum
successionis magis rationabilem et magis vtilē
de regibus ⁊ principibus. Cur igitur non debeat
ita esse de sacerdotibus non videtnr ⁊ precipue:
quia de iure nature videtur ꝙ bona parentum iu
re hereditario ad filios debeant diriuari. Unde
nnmeri.28. capitulo petitione filiorum saphat ex-
posita moysi ꝙ eis traderetur possessio patris et
dn̄o super hoc consulto responsum est a dn̄o iu-
stam esse postulationem filiarū saphat. vn̄ cuȝ lex

nulla tradita erat super hoc cōsequitur si hec res
iusta tunc fuit ꝙ erat iusta iusticia naturali: nec
hoc videtur dubium esse debere cum filius sit qua
si portio patris: ⁊ sic quodammodo pater quasi
manet et durat in filio: ita vt illud quod suum
erat in filio q̄si in ipso altero cōtinuetur: quod nō
ita ꝓpinque fieret in altero etiā cū natura exigat
ꝑmanentiā cuiuscunq̄ quatenus possibile est sibi
cōsequitur ꝙ per cōtinuationem successionis vel
possessionis paterne in filio debeat pater sicut est
possibile permanere. RICARDUS. Hec oīa
vnico gloriose virginis matris xp̄i facto tollūtur
que virginitatē seruauit dn̄o approbāte ⁊ sic xp̄s
filius eius fecit: sic paulus apostolus in se egit ac
suasit hoc prime ad cor.7. volens oēs esset sicut
seipsum vt dicit vn̄ adiungit. s. bene facit qui ma-
trimonio iungit virginem: ⁊ qui nō iungit melius

q̄re sūm⁹ sa cerdos nō dȝ eē vxora t⁹ ⁊ sic etiā aȝ q̄re sum- mū sacerdo tiū nō dȝ eē iure heredi tario ⁊ p cō seq̄ns etiā i lra |atq̄ cā q̄re siuliter sacerdotes n̄ dn̄t duce re vxorem.

facit ⁊ post statim. Si dormierit vir eius liberata
est a lege viri cui vult nubat tn̄ in dn̄o beatior au
tem erit si sic permanserit secundū consilium meū
puto autem ꝙ spiritum dei ego habeā. vnde a tē-
pore perfecte introductionis euuangelij constat
supremū statū perfectionis castitatē ecōuerso le-
gis antique includere. Et ideo ineptuȝ fuit extūc
ꝙ vxoratus statum summū teneret qm̄ ad summū
pontificem pertinet esse solicitum circa ea que dei
sunt ⁊ non esse diuisum vt cogitet placere vxori.
vnde dicit paulus vbi supra volo aūt vos omnes
sine solicitudine esse qui sine vxore est sollicitus cir
ca ea que dei sunt quō placeat deo. Qui aūt cum
vxore est que sunt mundi quō placeat vxori ⁊ di-
uisus est. vnde dicit apostolus ad hebre.7. trāsla-
to sacerdocio necessario est vt legis traslatio fiat
⁊ ideo a tempore euuangelij. scȝ introductionis
noui sacerdocij secunduȝ ordinem melchisedech
translato est ita ⁊ nō iure hereditario carnali sed
potius iure hereditario sp̄uali fiat sacerdotuȝ suc
cessio ita vt ille qui amplius imitatur xp̄m debeat
potius q̄ alter in sacerdotio xp̄i succedere. Et iō
premisso ab ore dn̄ico xp̄i petro tanq̄ sibi similio-
ri in virtute: beatus es symon bariona: qȝ caro ⁊
sanguis nō reuelauit tibi sed pater me⁹ qui est in
celis. sequitur statim a xp̄o instiuutio siue prenoīa
tio in eius successorem. Et ideo dico tibi qȝ tu es
petrus ⁊ super hanc petram edificabo ecclesiam
meam ⁊ porte inferi nō preualebunt aduersuȝ eā.
⁊ tibi dabo claues regni celorum. Similimodo p̄
missa trina questiōe a xp̄o ipsi petro sic symon io-
hannis diligis me plus hijs statim cōsequitur cō
missio custodie sibi ouium xp̄i ⁊ agnorum aut cō-
missiōis ante facte exp̄ssio sic pasce agnos meos
Et sic apparet ꝙ ille qui plus xp̄m diligit merito
deberet sibi succedere in sue ecclesie presulem vn̄
constat qualitercunq̄ fuit de sacerdotum summo
rum successione ⁊ aliorū ac ⁊ regum ⁊ principum
⁊ etiā aliquorum simplicium quo ad possessioneȝ
paternā ꝙ nichil illarū legū ob hoc est in lege eu
uangelica obseruandū quo ad successioneȝ sacer
dotum nec de sacerdotio isto sunt leges ille ratio-
nabiles propter predicta q̄uis sint rationabiles
in corporalibus successionibus siue possessionib⁹
vbi non agitur de periculo aīarum tanto ⁊ tam fa
cili ⁊ ideo leges ille quatenus habent legem natu
re in se scȝ vt filius legitim⁹ in carnalibus patris
carnali patri succedat in lege euuangelica obser
uantur scȝ ꝙ filius aut alter propinquior iure he-
reditario decedenti succedat non autem in iuri-
bus spiritualibus: sed ille potius qui est propin-
quior in donis sp̄ualibus de ista materia plenius
tractabitur in.10. libro Sic igiur constat ꝙ non
congruit nec expedit ꝙ summū sacerdotium aut
alium gradum sacerdocij aliqui iure hereditario
teneant scȝ iure successiōis carnalis. vides igitur
ꝙ non congruit nec expedit successioneȝ esse sum
morum pontificū per ordinationem siue nomina-
tionem precedentium neq̄ per sortem ⁊ ideo vide
tur ꝙ neutro horum modorum fieri debet succes-
sor minus autem congruit hoc fieri iure heredita
rio ne forte quisq̄ curam aliorum suscipict qui se
ipsum curare nesciret: ymmo ex quo oīno cōgruit
vt sit plenus sanctitate ⁊ donis spiritualibus qui
vicariatū xp̄i debet tenere in terra huiusmodi do
na a presentibus iure hereditario nullus habet.
cōsequitur ꝙ nullus iure parētele debeat esse suc
cessor aut summū pōtificium iure hereditario pos
sidere vnde non video ꝙ per ecclesiam aliter fie-
ri congrue potuit nisi per electionem. Et ideo oī-
no credendum est sic factum fuisse ⁊c.

Cap.22.

IOHANNES cur pō
tificatum summū ⁊ pontificatum ro-
manum duos affirmas: scȝ diuina in
stitutione ānexos michi iuxta p̄missa
videtur ꝙ vn⁹ pōtificatus sit roman⁹

hic arguit̄ ꝙ ē vn⁹ ac pōtificat⁹ q̄ ē rōan⁹: qȝ summ⁹.

⁊ summus si pontifex romanus sit summus. RI
CARDUS. Non recte tibi videtur. Cur enim
persona aliqua fuit imperator ⁊ rex scȝ alemanie
non propter hoc statim sequitur ꝙ imperium siue
imperialis potestas aut dignitas dici debeat re-
gia dignitas siue potestas regalis nec etiā digni
tas apostolatus etiā fuit dicenda dignitas disci-
pulatus in mathia qm̄ de discipulo sicut erat per
electionem factus est apostolus: nec in hoīe ha-
bente filiū ⁊ patrem debes dicere ꝙ filiatio sit pa
ternitas q̄uis forsitam esset res vna: qm̄ in oīb⁹
hijs est magna rationis distinctio sic licet vt su-
peri⁹ est ostensum principatus apostolatus ⁊ pon
tificatus romanus fuit in eadem persona dicere
non debemus ꝙ sit vnus pōtificatus cum ratio-
nes sint diuerse: siue sint res vna: siue diuerse de
quo in presenti non est scrutandum. IOHAN
NES. Extra ista nō absoluūt quod dixi qm̄ nec
in rege alemānie nec in mathia discipulo: nec in
filio consequitur alia relatio. s. imperiū apostola-
tus siue paternitas: qȝ singula ista priora sunt ⁊
possunt ab istis superioribus separari hic aūt pō
tificatus romanus nō potuit in primo successore
petri a summo separari nec ecōtra ⁊ sic vidētur in
distincti oīno. RICARDUS. Calor in igne a
luce separari nō potest. nec econtra nec lux a so-
le nec ecōuerso color a corpore in quo est nō pōt
separari nec ecōuerso Et cōstat singula distingui
a singulis vn̄ non recte cōcludis. Nunquid ergo
summus pontifex posset a romano pontificatu se
parari aut econtra Jam dixi ꝙ de facto ex dei or
dinatione iunguntur. Si enim tota roma in sua
tota gente subuerteretur vt sodoma aut spiritua
liter subuerteretur a fide nō minus summus pon
tificat⁹ apostolic⁹ q̄ mō in p̄nti sūmo pōtifice ⁊ ei⁹
legitimis successorib⁹ remāet lȝ forte q̄stio eē pos
set quo titulo ali⁹ sibi succederet p̄cipue oīb⁹ illis

si esset oīs defūcti electores pape ad quos spectaret illa electio.

defunctis in quibus ex tunc romane ecclesie in p̄senti extat potestas siue ius eligendi summū pontificem Tunc enim videretur ius eligendi deuolui ad totum collegium pontificum vniuersalis ecclesie aut ad totam congregationem fidelium sicut fuisse etiam ab initio videretur nisi ex ordinatione diuina apparuisset illam prerogatiuam debuisse in ecclesia permanere quod ipse petrus apostolus adhuc satis expresse ostendit cum mortem suam videns appropinquare in fratrum collegio nominauit clementem discipulum suum ad hoc q̄ sibi in episcopatu vrbis succederet non qr instituendi eum summū pontificem habuerit potestatem vt iam dixi sed vt collegio fratrum patefaceret sensum suum quē fratres electores non dubitabant scilicet sancto regi spiritu recte igitur sequitur sicut conclusi q̄ romana ecclesia sit caput omnium christianorum cum romane ecclesie per summum pontificem vt dixi omnes xp̄ianos principaliter cōueniat gubernare.

Cap.23.

IOHANNES miror q̄ ecclesie christi capita plura ascribis scʒ romanam ecclesiam ⁊ vniuersalis ecclesie summū pontificem cum apostolus dicit.1.4.5.ad ephe.⁊ col. primo q̄ xp̄s est caput totius ecclesie vnde si conclusio tua sit vera ecclesia monstrū erit capita plura habens RICARDUS non hoc tantū mireris q̄tum tui ipsius imprudētiā quia eo modo loquendi frequenter vteris quē impugnas dicis enim londonias caput regni anglorum ⁊ parisius caput regni francie ⁊ nichilominus in vtroq̄ regno regem caput appellas omnium incolarū aut regni dicis insuper cū paulo apostolo prime cor. secundo q̄ omnis viri caput est xp̄s ⁊ tamen nullum virum predictorum regnorum monstrum affirmas quorum quemlibet asserit tria capita habere ymmo quattuor siue quinq̄ ⁊ forte vsq̄ ad decem ⁊ nullum de populo negas habere suum primatē pro capite aut suum episcopū aut suum rectorem aut suum comitem vel dn̄m inferiorē sub comite puerilia nimis sunt ista quoniam mōstruositas collegij ex multitudine capitum scilicet rectorum ipsius siue in populo cū non sit verum corpus sed solum ad similitudinē alicuius veri corporis habet hoc nomen nequaq̄ arguitur dum tamen ad se inuicem habeant ordinem congruentē sicut in vero corpore capitum multitudo que vere eius partes erunt monstruositatem aut superfluitatem argueret inter que naturalis ordo nō esset singula igitur suo modo intellige scilicet christum esse caput ecclesie quia non est solum rector eius sed auctor successorem petri dices caput ecclesie quia inter personas institutas ipsi ecclesie est supremus gubernator ⁊ rector ⁊ etiam ecclesiam romanam caput omnium christianorum coniuncti appellas quia inter ecclesias christianorum iure sui principis obtineret principatum ecclesiam dico romanam non sculpturam lapidum et lignorum sed congregationem totius gentis romane cum suo pastore.

An sint plura capita in ecclesia.

Cap.24.

IOHANNES non video sic esse posse vt asseris cum hierosolimitana ecclesia ex consecratione eius per effusionem sanguinis xp̄i dignior videatur vnde frustra vt michi videtur de nostris quidem viri famosi ⁊ sancti cognantur asserere romanam ecclesiam propter eius consecratione in effusione sanguinis apostolorum petri ⁊ pauli esse pre ceteris celsiorem ⁊ habere pre ceteris potestatem ⁊ principatum honoris cū in hac p̄rogatiua hierosolimitana eam tantum excellit q̄ xp̄s omipotens creaturas excedit humanas ad hoc etiā facit q̄ hierosolimitana est antiquior fundatione ⁊ antiochia similiter: vbi primitus sunt discipuli appellati xp̄iani. sicut legitur actuū.11. In quibus insuper beatus petrus prius successit q̄ rome. Item tota vniuersalis ecclesia ita anteq̄ beatus petrus romam accessit. scʒ illis.11.annis quibus legitur in cronicis ipsum in partibus orientalibus cathedram tenuisse vnā ecclesiam particularem habuit pro capite sicut hic habere asseritur. Cur enim modo habeat ⁊ tunc non habuit necessitatem non video: sed tunc romana nondū fundata: aut saltem nō adhuc habens pontificem caput nō erat: ⁊ per consequēs alia particularis ecclesia eo tempore caput erat ⁊ tenuit principatum: igitur oportet ostēdere quo iure ⁊ quomodo ecclesia illa siue hierosolimitana fuerit siue antiochiana aut alia hunc amiserit principatum. Item in cronicis legimus q̄m ante tempora focce imperatoris cōstantinopolitana ecclesia primā oīm se scribebat ⁊ tamen non est de hoc in consilijs generalibus ibi aut alibi celebratis aliqualiter reprehēsa igitur videtur q̄ tunc istam prerogatiuam constantinopolitane ecclesie vniuersalis ecclesia approbauit cū igitur ostende non solum qualiter ecclesia constantinopolitana p̄rogatiuam hāc perdidit. Sed insuper quo iure eandē prerogatiuā romana ecclesia acquisiuit. Item si ille qui principatum tenet totius ecclesie xp̄iane alium preficeret ⁊ ipse nullius particularis ecclesie cathedram teneret. sed tanq̄ generalis xp̄i vicarius omnes pariter ⁊ singulas gubernaret nō esset romana ecclesia amplius caput vniuersalis ecclesie q̄ quecūq̄ alia particularis ecclesia. Nō est igitur modo caput ratione sui sed soluit ratione alterius etiā vnaqueq̄ alia ecclesia esse posset si vniuersalis pontifex eam sibi in sponsam specialiter applicaret. Item amplius stupeo de nostris doctoribus de quibusdam q̄ conātur romanā ecclesiā probare precipue esse caput aliarū eo qr imperator constantinus circa annum dn̄i.350. Hoc censuit ⁊ fecerit promulgari ⁊ foca etiam imperator illud idem constituit circa annū dn̄i. sicut legitur .dc. in annalibus eorundem. Cum nullomō ostendi posset sed etiam dignitati ecclesie oīno ↄtrariū sic q̄ aliquis imperator talem spiritualē habeat ptātem vt ecclesias ⁊ earum pontifices in suis dignitatibus et ptātibus sic vertere possit ymmo subuertere cur īsuper imperator tartarie ecclesiā decambalor aut de cathai caput oīū ecclesiarū cōstituere nō posset: iuxta p̄missa nō video etiā si eēt veraciter cū suo populo xp̄ianus cū eius dominiū in tp̄alibus sit precipuū maximū sup terrā: qđ si q̄s diceret nō solū improuidus sed stolidus crederetur.

Hic ponūt argumenta ad p̄bandū q̄ sūmū sacerdociū debet residere alibi q̄ rome: ut eū de hierosolimitana de antiochia ⁊ cōstātinopoli.

Alia ratio.

Alia ratio.

Capitulum vigesimūquintum.

RICARDUS si locus quisquam esset ecclesia probabiliter affirmares q̄ ecclesia ierosolimitana dignior esset romana verum quia congregationem fidelium ecclesiam appellamus dignitas loci quam merito in ierosolimitana astruis ex effusione sanguinis christi ecclesia ierosolimitana ex hominibus fidelibus congregata que nostris temporibus multum est humilis quod dolēter referimus nequaq̄ ex hoc dignior romana poterit affirmari non enim gentem propter locum sed propter gentem dominus locum elegit. scribitur mat. capitulo quinto Electio vero dei gentem sanctificat aut dignificat ex quibus edificatur ecclesia non aliquis locus terrenus vnde videre potes q̄to dici misterio extat actum vt petrus nō ierosolimis dimitteret successorem vbi christus exinanitionem sue fidei preuiderat in proximo affuturam sed in romanis partibus vbi eam preuiderat ampliādam antiquitas etiaʒ ierosolimitane aut anthiochene ecclesie primitiam dignitatis non arguit nisi in ipsis aliquis primas ecclesie finaliter remansisset sicut supra est ostensum. q̄ autem annectis q̄ tota vniuersalis ecclesia a tempore christi habuit aliquā particularem ecclesiam siue sit verum siue falsum nō refert ad nostrum propositum. Quoniam semper illa titulum capitis tenuit ⁊ honoris vbi sedit petrus caput ecclesie ⁊ ideo hec dignitas vnius ecclesie cum principe totius transiuit ad aliam ⁊ sic prior merito hanc prerogatiuam amisit vides igitur q̄ postulas scilicet quare anthiochia hanc dignitatem perdidit ⁊ quomodo eam romana ecclesia acquisiuit nec cōstantinopolitana ecclesia vbi petrus nunq̄ sedit hāc dignitatem vnq̄ perdidit quia nunq̄ accepit sed vsurpatione cuiusdem patriarche sui nimiū presumentis ⁊ minus scripturam scientis primatem modico tamen tempore se fecerat appellari. Cuius presumptionē tanq̄ patenter erroneam imperator foca repressit vnde dixi superius q̄ fuit expediens vt petri successor a latere imperatoris sederet vt prompte quecunq̄ suo iuri conantem resistere posset temporali tn̄ cū expediret coercere potentia q̄ vero consequēter conaris astruere romanam ecclesiam non ratione sui caput esse sed romanam ecclesiam congregationem omnium fidelium romonorum intelligis capite circunscripto nichil puto hoc facere contra nostrum propositum siue verum fuit siue falsum Cum tamen ipsa ecclesia ex principe eius et subditis constituta sit caput. Nec hanc dignitatē in aliquo imperatore terreno vt prudenter obicis accepit aut accipere potuit sed a solo christo imperatore celesti propter causam tamen predictam scilicet ne aliqua alia ecclesia aut persona hanc prerogatiuam sibi false vel alias vsurpare presumeret vt ipsa romana posset per suum pontificem officium petri liberius et securius exequi vbicunq̄ decreta super hoc imperatorum non institutoria sed confirmatoria ⁊ verius approbatoria emanarunt que approbatio in nullo derogat summo pontifici aut ecclesie dignitati nullus igitur christianus debet ambigere quin romana ecclesia cuius pontifex est petri successor et christi vicarius sit caput generaliter ⁊ doctrix omnium christianorum modo predicto scilicet per suum pontificem.

cōgregatio fideliuʒ ē ecclesia ⁊ iō roma est dignior iero.

Capitulum vigesimūsextum.

IOHANNES ista libenter accipio perge ad ceteras questiones RICARDUS in pluribus earum quid sit tenendum ex hac via clare consequitur quoniam si ecclesia romana sit caput omnium xp̄ianorum ⁊ eius pōtifex sit primas totius ecclesie xp̄iane ⁊ xp̄i successor vt petrus non dubium quin in licitis ⁊ honestis debet vniuersalis ecclesia eius cōsequi decreta eius doctrinam ⁊ eius consuetudinem siue vsū in collatione sacramentorum ⁊ modo ministrationis eorum intelligo in hijs in quibus eam immittendam esse ipse statuit aut decreuit vnde paulus dicit indistincte ad hebreos vltimo. Obedite prepositis vestris ⁊ subiacete eis ⁊ ad romano.13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit Non enim est potestas nisi a deo que autem sunt a deo ordinata sunt itaq̄ qui resistit potestati dei ordinationi resistit qui autē resistunt sibiipsis damnationem acquirunt vbi dicit eos damnationem incurrere qui resistunt superiori potestati qđ si quisq̄ dixit accipiendū de potestate seculari q̄tomagis est obseruādum ad potestatem spiritualem vnde ⁊ ad thessalo. tertio dicit si quis nō obediuerit verbo vestro per epistolā hūc notate ⁊ nō cōmisceamini cum illo vt confundatur vnde saluator ait luce. quarto Quis vos spernit me spernit Sic etiam in lege antiqua erat vnde deuteron 17. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tēpore ministrat domīo deo tuo ⁊ decreto iudicis morietur homo ille Et ibi p̄mittit seq̄ris sententiam eorum nec declinabis ad dexteram nec ad sinistram. Et deuteron.24. obserua diligenter ne incurras plagam lepre sed facies quecunq̄ docuerint te sacerdotes leuitici generis iuxta illud quod precepi eis ⁊ imple sollicite. Constat autem eos qui in mandatis licitis et honestis non obediunt romano pontifici primati totius ecclesie romane damnationem incurrere ⁊ sic quo ad formam conferendi ordines quo ad tēpora quo ad etatē ordinandorum insuper quo ad ieiunia obseruanda ⁊ quo ad separationem populi a clero ⁊ sacerdote celebrante in ecclesia quo ad formam missarum ⁊ distinctionem ipsarū quo ad studia theologie habenda ⁊ quo ad vnitatem patriache sui ⁊ ad cuncta similia de quibus armeni multas faciunt questiones debet eis pro responso sufficere q̄ habeāt decreta super hijs romane ecclesie ⁊ sui pastoris q̄m de hijs aut pauca aut nulla exprimuntur precipue in nouo testamento. Et sic finitur septimus liber.

quōdēmus obedire pōtifici eiusq̄ decretis ac statutis eo q̄ suā accepit ptātē a deo.

Explicit liber septimus.

Incipit tabula Octaui libri.

Incipit liber octauus in quo tractatur questio armenorum de forma ac effectu ac necessitate sacramẽti baptismi ꝛ continet. 40. capitula.

Primum capitulũ obicit de multiplici forma baptismi ꝛ soluit in genere ostẽdens ꝙ vna est forma circa baptismũ.

Secundum capitulum contra primum contra capitulum de forma baptismi obicit et soluendo ostendit certam formam esse in traditione baptismi vbi etiam exponitur quid est aliqđ fieri in nomine alicuius.

Certium capitulum de quatuor sentẽtijs quo ad formam baptizandi apostolorũ tractat sententiam affirmantem ꝙ apostoli in baptizando nullum nomen christi secũdum eius humanitatem exprimunt ꝛ ponit modũ soluendi contrarium.

Quartum capitulum tractat sentiam sententiam ponentem apostolos in expressione nominis christi baptizasse absq; dispensatione et ponit eius motiua cum solutione.

Sextum capitulum obicit multipliciter ꝙ apostoli baptizantes in nomine christi aut in nomine iesu non seruabant formam a xpo traditam ꝛ soluit obiectus ostendens ꝙ non licet vti in presenti illo modo apostolico tradendi baptismum.

Septimum capitulum tractat quartam sententiam cum suis motiuis ponentem apostolos baptizasse in expressiõe trinitatis ꝛ etiã alicuius nominis christi secundum humanitatem ipsius ꝛ soluit contraria ipsius.

Octauum capitulũ ostendit hãc esse formam in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti Amen. Probans nichilominus ꝙ intentio baptizandi ꝛ intentionis expressio ad vere baptizandum exigitur.

Nonum capitulum obicit ꝙ vna sit forma conferendi sacramenta diuersa et soluit ostẽdẽs propositum ꝛ contrarios soluit obiectus

Decimum capitulum tractat de duplici effectu baptismi ostendens ꝙ gratia saluatrix in baptismo confertur ꝛ ꝙ tollitur obligatio de dampnatione eterna.

Undecimum capitulum obicit et soluit ostendens ꝙ in paruulis ꝛ adultis baptismus habet predictos effectus.

Duodecimum capitulum ostendit ex scriptura ꝙ omnes naturaliter propagati ab adam habent in ortu peccatum ꝛ obligationẽ et damnationem perpetuam.

Tertiumdecimum capitulũ obicit contra quo ad peccata.

Quartum decimum capitulum ostendit plenius ex scriptura ꝙ omnes naturaliter propagati ab adam habent in ortu peccatum et obligationem ad damnationem perpetuã.

Quintum decimum capitulum ostendit ex scriptura hoc idem.

Sextumdecimum capituluz obicit ꝙ in animabus in ortu nõ possit esse iniusticia et soluit ostendens exemplariter ꝙ catulicauum ceci esse possunt in ortu.

Septimumdecimum capituluz obicit ꝙ cecitas possit esse in aliquo naturalis et soluit obiectus.

Octauum decimum capitulum ostendit obiciendo ꝛ soluendo ꝙ nullus potest̃e re dici naturaliter cecus.

Nonum decimum capituluz distinguit priuationes naturalium rerum a priuationibus rerum accidentalium ostendẽs esse possibile vt anime ab origine sint iniuste.

Vicesimum capitulum ostendit ex sacra scriptura ꝙ iusticia deberet naturalis eẽ cunctis hominibus.

Vicesimumprimum capitulum ostendit idem ex sacra scriptura cõcludens ꝙ omnes homines ab ortu habeant iniustitiã siue peccatum.

Vicesimũ secundum capitulum obicit contra precedentia ꝛ soluit ostendens ratione generali iustum esse vt homines ab origine sicut iniusti ꝛ cum iniusticia oriantur.

Vicesimum tertium capitulum ostendit ꝙ non omnis carentia iustitie est iniusticia ꝛ querit qua ratiõe potest creatura dei in sua prima creatione esse iniusta.

Vicesimumquartum capituluz distinguit duplicem creationem rationalium creaturarum scilicet naturalem ꝛ liberam et ostendit qualiter in animalibus ꝛ plantatis dicuntur viri genitores siue parentes.

Vicesimum quintum capituluz ostendit animas humanas post primos parentes naturaliter a deo produci cum hoc ꝙ homo genitor ita veraciter dicitur parens hominis generati sicut in animalibus ceterarum specierum est parens.

Vicesimum sextum capitulum tractat nunquid illud sapie. 8. fortitus sum animã bonam ꝛc. sit dictum est de christo negatiue ostendens.

Vicesimum septimũ capitulum obicit ꝛ soluit ostendens deum rationabiliter posse dici in generatione hominis instrumentum hominis generantis concludens ꝙ omnes filij generantium nasci debent cum ignorantia ꝛ iniusticia

Vicesimum octauum capituluz ostendit eandem conclusionem per carnale exemplum.

Vicesimumnonum capitulũ ostẽdit hoc idem ꝯuis adam in generando propter penitentiam iustus fuerit forte ꝛ sciens.

Triceſimum capituluz obicit cõtra conclusionem a simili de paruitate corporum filiorum in ortu ꝛ soluit.

Triceſimũprimum capitulũ reddit rationem cur alij parentes propinqui nõ transferunt in filios vicia sua nec primi parentes suos defectus in posteros transtulerunt.

Triceſimum secunduz capitulũ ostendit ꝙ nullus in alium potest peccatum actuale transferre ꝯuis possit ad penam ꝛ iniustitiam etiam filios obligare.

Triceſimum tertium capituluz soluit obiectus 23. capituli ostendens iniusticiã siue peccatum non esse a deo auctore.

Triceſimum quartum capitulũ obicit per multa ꝙ baptismus in aqua non sit necessarius ad salutem.

Triceſimum quintum capitulũ ostendit duplicem modum necessitatis.

Triceſimum sextum capitulum soluit obiectus capituli triceſimi quarti ꝛ obicit de impotentia qualiter excusat ꝛ soluit plures obiectus.

Triceſimum septimum capitulum obicit contra necessitatem baptismi et soluit ostendens ꝙ omni tempore sacramẽtum aliquod fuerat necessarium ad salutem concludens omẽs non baptisatos debere damnari et hoc probans tractat de innocentibus ab herode occisis.

Triceſimum octauum capitulũ soluit aliquos obiectus 34. ca.

Triceſimuz nonum capitulum obicit de ignorantibus legem christi ꝛ soluit ostẽdens ꝙ pereunt ꝛ tamen excusantur per ignorantiam de non obseruando preceptum.

Quadrageſimum capituluz distinguit obiectum vltimum de necessitate sacramenti altaris.

Liber octauus

Capitulum primum.

OHANNES alibi si placet faciamus exordium et tam discute per scripturam nunquid sit aliqua certa forma baptizandi necessario requisita ad effectum baptismi conferẽdum Non enim michi videtur certa forma verborum ad hoc exigi cum tempore apostolorum fideles baptizabãtur in nomine iesu xpi iuxta illud apostoli actuuz. 2. baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine iesu xpi in remissionem peccatorum ꝛ aliquando in nomine domini iuxta illud Actuum. 8. Nondum enim in quẽ quẽ illorũ venerat sed baptizati sunt in nomie domini iesu xpi. Tunc imponebant manus super illos ꝛ accipiebant Et actũ. 19. hijs auditis baptizati sunt in nomine domini iesu ꝛ aliquando in nomine domini iesu xpi iuxta illud Actuũ decimo quõ legitur iussit eos in nomine domini iesu xpi baptizari Et saluator ipse marci vltio dicit discipulis. Euntes ergo docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine patris ꝛ filij et spiritus sancti. Ecce diuersa forma tradita ab omniũ magistro excercita a suis discipulis ꝛ discipuli ipsi sicut superiora protẽdit triplici diuersa forma sunt vsi non est ergo aliqua certa forma verborum requisita ad effectum baptismi scilicet remissionem peccatorum ꝛ tamẽ videtur contrarium quoniã vnusquisq; effectus certam habet causam. Igitur cum verba efficiant sacramentum consequitur ꝙ omne sacramentũ habeat certa verba siue certam formam verborum quibus efficitur. Et iam ex quo saluator certã formam tradidit cum dicit baptizantes eos in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti illa videtur necessario requisita. Et ille videtur transgressor qui non uam inducit et omissor qui ea non vtitur excusa. igitur xpi discipulos qui formã sibi traditam non seruabant ꝛ aliam inducebãt. RICHARDUS certam formam puto exigiad. illud sacramẽtum perficiendum ꝛ eius effectum conferendum scilicet certum sensum verborum sicut in octauo libro plenius dicetur tractando de sacramento altaris quoniã principium salutis per xpm̃ non debet ab incerto pendere sed a causa determinata ꝛ certa alias enim de ipsius effectu merito possent homines fluctuare quod absit. Item michi videtur ꝙ dominus ipse formã dedit siue tradidit sicut tu superius expressisti dicens Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomie patris ꝛ filij et spiritus sancti amen. Cap. 2.

IOHANNES videt rationabiliter posse dici ꝙ licet saluator precepit baptizare in nomine patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti. Nõ tamẽ tradidit in hoc formã baptizandi sed tantum mandare voluit apostolis ꝙ in virtute si-

ne virtute aut auctoritate trinitatis baptismi tra
derent sacramentum sic igitur videtur paulus
apostolus intelligere ad roma. 6. cū dicit an igno
rantis fratres quia quicunq̄ baptizati sumus in
christo iesu in morte baptizati sumus vbi videtur
intelligere per baptismū in xp̄o iesu baptismum in
eius fide susceptum aut eius virtute non in expres
sione nominis eius quoniā dicit omnes i ipso ba
ptizatos esse baptizatos in morte eius non intel-
ligens ꝙ fuerant baptizati in expressione huius
nominis mors xp̄i sed ꝙ fuerant baptizati in fide
ac virtute mortis sue siue passionis ipsius vnde vi
detur ꝙ ad similem sensum dicit eos fuisse in xp̄o
iesu scilicet in fide ⁊ virtute ipsius Et sic potest in
telligi istud mandatum scilicet vt apostoli bapti-
zarent in fide siue virtute aut auctoritate patris ⁊
filij ⁊ spiritus sancti non in expressione horum no
minum. RICARDUS nō potest hoc stare qđ

solutio predictorum.

dicis sed fateri compellimur per predicta verba
ꝙ non solum precepit xp̄s ꝙ apostoli baptizarent
in fide siue virtute aut auctoritate patris ⁊ filij et
spiritus sancti. sed mandauit ⁊ voluit ꝙ tres per-
sonas in baptizando aut saltem auctoritatem eo
rum exprimerent quoniā aliter non tenebantur in
baptizando quicq̄ omnino exprimere sed in sola
mente fidem trinitatis habere ex quo fides sola si
ue auctoritas erat eis indicta non expressio per-
sonarum aut auctoritas ipsarum quod preceptū
si taliter obseruassent stulti ab omnibus existima
ti fuissent ymmo insani quid enim stultius aut insa
nius fieri posset q̄ ꝙ homines velut muti alios
i aquā submergerent nichil loquentes Constat igi
tur ꝙ trinitatem aut trinitatis auctoritatem vo-
luit eos baptizando verbis exprimere cum prece
pit baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spi-
ritus sancti. Item hoc planius apparebit si sen-
sum verborum declaremus siue tractemus videť
enim michi ꝙ multū refert quicq̄ dicere siue pre-
cipere suo ministro simpliciť ⁊ sic fac hoc in nomi-
ne meo Si quis enim primo modo p̄cipiat sic scʒ

aliq̄s pōt aliqđ p̄cipere dupliciť.

fac hoc non michi videtur precipere vt minister i
opere precepto nisi dn̄i de auctoritate faciat ali-
quam mentionem. Si vero quisq̄ secundo modo
precipiat sic fac hoc in nomine meo non video q̄n
precipiat opus ⁊ preter hoc expressionem fieri au
ctoritatis sue que expressio vt constat cuilibet om
nino fieri non potest nisi in ipso dn̄o noīato nec eni
hoc in huiusmodi precepto includeret ⁊ si solū au
ctoritatem suā ministro committeret. Cum huius-
modi auctoritatem faciēdi cōmittat ministro sim-
pliciter recipiendo vt faciat consequitur vnus sen
sus esse vtriusq̄ scilicet fac hoc et fac hoc in noīe
meo quod nemo dubitat factum esse igitur cum
christus precepit apostolis sic baptizantes eos in
nomine patris et filij et spiritus sancti non solum
opus precepit sed etiam expressionem auctoris.
Item si rex quisq̄ veluti rex anglie preciperet suo
ministro homagium facere regi francie nomine du-
cis aquitanie non dubium quin minister esset trās
gressor si faceret homagium expresso nomine re-
gis anglie omisso nomine ducis aquitanie Quis
vnus ⁊ ipse idem sit rex anglie ⁊ dux aquitanie igi
tur in illo precepto fac homagiuʒ aut fac illud no
mine ducis aquitanie non solum precipitur opus
illud sed expressio auctoris sub suo nomine quod
ipse expressit aut sub nomine equiualente scʒ ean-
dem auctoritatem exprimente nec minister mādā
tum illud expleret nisi in opere precepto ipsum du
cem aquitanie sub nomine ducis exprimeret ergo
a simili omnino videtur ꝙ cum christus precepit
baptismū dari in nomie patris ⁊ filij ⁊ spiritus san
cti non explessent apostoli hoc mandatum nisi au
ctoritatem sub hijs nominibus aut equiualenti-
bus in baptismo scilicet in eius precepto opere
expressissent. Consequitur ergo ꝙ xp̄s in precepto
illo formam baptizandi aut totam aut eius par-
tem expressit ymmo aut xp̄s diminute formā tunc
tradidit qđ nemo de summa sapientia diceret aut
euangelica quesolum de hac forma loquitur ⁊ so-
lummodo in hoc loco diminute formā traditam a
christo conscripsit ꝙ insuper de tanto sacramēto
nephas est extimare aut dicere manifeste conseq̄-
tur ꝙ hic expremitur plena forma ⁊ integra ba-
ptizandi hoc idem quod dixi littera vna sed rara
magis ostēdit que habet Amen sic in nomine pa-
tris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti Amen quod dictum. s.

an amen sit de necessitate forma baptismi ⁊ an dʒ capi significatiue

amen non potest congrue intelligi significatiue in
persona christi quoniā ideʒ significat ꝙ sit ita ⁊ sic
sensus esset illius dicti a xp̄o si acciperetur signifi
catiue in eius pesona baptizantes eos in nomine
patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti sit ita ꝙ ita inepte di
ctum esset sicut si tibi papa preciperet de certis p
sonis excōmunicatis absolue eos in nomine dei.
sit ita aut de personis inuitandis ad mensam inui
ta eos in nomine meo sit ita siue amen quorū vtrū
q̄ esset dictum inepte vnde consequitur ad hoc
ꝙ sensus xp̄i sit aptus in illo precepto apostolis si
illud verbum amen sit in canone ꝙ illud verbū in
persona xp̄i materialiter ⁊ non significatiue acci-
piatur Et per consequens illa verba ex eadem ra
tione in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti Cū
pari forma exprimantur a xp̄o vt sit sensus bapti-
zantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus san-
cti idest baptizantes eos dicendum siue exprimē-
do hec verba siue sensum verborum in nomine pa
tris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. Ex quo manifeste con
sequitur ꝙ formam qua eos vti in baptizando vo
luit tunc tradebat vt totum illud in nomie patris
et filij ⁊ spiritus sancti intelligatur traditū a xp̄o
apostolis pro forma verborum quā in baptizādo
eos excercere uoluit ⁊ mandauit vel precepit quā
formam ⁊ tenet et precepit romana ecclesia nō igi
tur solam auctoritatem aut fidem trinitatis chri-
stus eos in baptizando habere precepit cum di-
cit apostolis baptizantes eos in nomine patris
et filij et spiritus sancti amen sed in hoc formam
tradidit baptizādi quā eos voluit excercere ꝙ au
tem voluit hanc obseruari ab omnibus in sua ec-
clesia satis videtur ostendere cum adiungit docē
tes eos seruare omnia quecunq̄ mandaui vobis
Si enim omnia que mandauit eis debant docere
seruari ab omnibus cum hunc modum eis man-
dauerit baptizandi seruandum ab omnibus doce
re precepit. Si autem quisq̄ dixerit illud manda-
tum de baptismo non debere includi in illo gene-

obiectio cū solutione.

rali quoniā illud mandatum tunc eis dixit ⁊ clau-
sula illa habet de illis solis intelligi que eis in pre
terito ante mandauit quoniā sic iacent verba do
centes eos seruare omnia quecunq̄ mandaui vo
bis non dicit que nunc mando vobis. Responde
retur sibi ꝙ Quis hec verba que ponit matheus
ad sententiam istam pertinerent tamen aliud ob

discipuli xp̄i baptizabant diu ei ante mortē

uiat ⁊ confirmat propositum quoniā non dubium
qui xp̄s formā baptismi discipulis diu ante dedit
cum sit scriptum Jo. quarto vt ergo cognouit ie-
sus quia audierunt pharisei quia iesus plures di
scipulos facit ⁊ baptizat q̄ iohannes q̄q̄ nō ba
ptisaret sed discipuli eius ⁊c. Si enim xp̄i discipu
li baptizabant ipso presente de quo xp̄i baptismo
Johannes predixerat ꝙ fieret in spiritu sancto si-
cut legitur iohannis primo. Omnino cōsequitur
ꝙ a xp̄o formā baptizandi acceperant aut igitur
aliam formā a premissa eis prius tradidit aut istā
eandem sed ꝙ vnam primo traderet qua vti debe
rent ⁊ qua verisimile est ꝙ iohannes ipse xp̄m ba
ptizando est vsus ⁊ post aliam omnino diuersam
in sua ascensione dedisset qđ aliud fuisset hoc fa-
cere q̄ suam doctrinā suspectā reddere et incertā
de primo fundamēto salutis: igitur cōsequitur ꝙ
eandē formā baptisandi eis prius tradidit qua
iohannes christum baptisando et discipuli alios
baptisando vsi fuerūt ⁊ quā post modū i sua ascē
sione eis tradebat. ⁊c. sub mandato illo generali
dato eis in ascensione: docētes eos seruare omia
quecūq̄ ego mandaui vobis. hāc formam bapti
sandi docere mandauit: nec dubiū quin ipsi vti de
bebant forma quam alios docere debebāt: quo
niā alias xp̄i doctrinā reddidissent suspectā ⁊ du-
plicem: ⁊ seipsos reddidissent similes phariseis a
liqua docēdo facere tanq̄ necessaria ad salutē q̄
tamē ipsi facere noluerūt: quod ē nimis detestan
dū i seminationib⁹ fidei ymmo alias cōtemptores
fuissent ⁊ neglectores diuini mādati: ⁊ ideo oīno
consequiť ꝙ hāc formā docuerūt ⁊ hac vsi sūt. ⁊c.

Cap. 3.

Hoc igitur fundamento
firmato coartati videmur i meo iudi-
cio de quattuor sententijs vnam eli-
gere quas ponemus per ordinem cū
suis motiuis. Prima sententia con-

pria snia ē ꝙ aplī i baptizādo nullū nomē xp̄i quo ad ei⁹ hūanitateʒ exprimētes

tinet ꝙ apostoli predictam formam verborum nul
lum nomen xp̄i quo ad eius humanitatem expri-
mentes semper in baptizando tenebant pro qua
sententia videntur prima facie omnia que hic dixi
Sed contra eam sunt ea que de actibus aposto-
lorum superius in questionis principio obiecisti ⁊
ea etiam que pro tertia sententia inferius adducē
tur sed ea que adduxisti sic posse dissolui videntur
vt dicta accipiantur. Non ita scʒ vt apostoli ba-
ptizabant aut baptizare mādabāt in nomine xp̄i
idest in expressione huius nominis xp̄s aut eius
nominis iesus aut nominis eius alterius secūdū
eius humanitatem sed hoc vt hij quos ad christū
conuersos baptizari mandabant siue baptiza-
bant fidem xp̄i profiterentur expresse anteq̄ bapti
zarētur ita vt expressio nominis referatur in illis
dictis ad baptizatos non ad baptizātes ꝙ innui
videri posset actuum octauo de eunucho bapti-
zato de quo ibi sic legitur. Et ait eunuchus. ecce
aqua quis me prohibet baptizari dicit ei philip-
pus si credis ex toto corde ⁊ respondens ait. cre-
do filium dei esse iesum xp̄m ⁊ iussit stare currū et
descenderunt vterq̄ in aquā philippus ⁊ eunuch⁹
et baptizauit eum hic satis exprimitur qualiter eu
nuchus fuit baptizatus in nomine iesu xp̄i scʒ in
fidei eius expressione idem posset vt videtur intel
ligi in illo quod tu superius hic posuisti de sancto
paulo quando venit ad ephesum querens a disci
pulis nunquid spiritum sanctum receperunt cre-
dētes postq̄ enim eos baptizauit docuit eos cre
dere in xp̄m per hoc ꝙ Johannes dixit in bapti-
zando vt crederent in iesum et tunc sequitur hijs
auditis baptizati sunt in nomie domini iesu quod
iuxta hoc sic congrue posse videtur intelligi scili-
cet confitentes expresse dominū iesum xp̄m filium
esse dei ⁊ deum. Item illud actuum octauo quod
superius posuisti ꝙ baptizati erant in nomine do
mini iesu xp̄i sub alijs verbis idem premitti videť
hanc sententiam habentibus sic Cum ergo credi
dissent philippo euāgelizanti de regno dei in noīe
iesu xp̄i baptizabātur viri ac mulieres Ecce quo
modo baptizabantur in nomine iesu xp̄i scʒ credē
tes philippo euangelizāti de eius nomine Simili
ter illud actuum septimo quod superius obiecisti
videtur posse intelligi scʒ iussit eos baptizari i no-
mine domini iesu xp̄i quoniā ibi petr⁹ qui hoc ius
sit premisit loquens de xp̄o huic testimonium om-
nes prophete perhibent remissionem peccatoruʒ
recipere per nomē eius ⁊ in nomine eius accipe-
re autē remissionē peccatorū per nomen eius vi-
detur impleri cum quis in eo credens confitetur
expresse iuxta illud pauli Actuū. 13. in hoc omnis
qui credit iustificatur ⁊ sic illud dictum a te nō ar
tat vt possit videri vt dicamus expressionem noīs
iesu xp̄i secūdū humanitatem fieri debere a bapti
zante pariter ⁊ omnia que tu superius posuisti et
eis similia videntur posse intelligi recte ⁊ iam dixi
sti paulum sic loqui ad romanos cum dixit Qui-
cunq̄ baptizati sumus in xp̄o iesu in morte ei⁹ ba
ptizati sumus idest in fide nominis eius vnde sem
per puto exigi in adultis ante q̄ baptizentur fi-
dem de xp̄o ⁊ eius morte ⁊ etiā expressionē huius
fidei per verba aut si homo sit mutus p signa vn-
de non mouēt ea que tu superius obiecisti nos vt
dicamus ꝙ aliquis apostolorum quicq̄ aliud in ba
ptizando expressit aut exprimere docuerit q̄tū ad
formā baptismi q̄ illud supra positum ꝙ xp̄s tra-
dit suis discipulis obseruandum.

Cap. 4.

Secunda sententia est ꝙ
multi dixerunt nō mediocris auctori
tatis ⁊ sententie scʒ ꝙ licet illa forma
fuerit tradita ⁊ expressa a domino tū
dispensatiue ⁊ per reuelationem fuit

alia snia est ꝙ aplī non seruabant formā a xp̄o istitutā sʒ in nomie iesu xp̄i baptizabant ⁊ hoc ex dispensatiōe diuina

concessum ⁊ mandatū apostolis in principio pu-
blicationis nominis xp̄i quod tunc quasi omnib⁹
erat incognitū vt amplius diffunderetur ꝙ in xp̄i
noīe baptizarent vnde ipsi apostoli et discipuli in
primitiua ecclesia vsq̄ ad ampliationem ⁊ stabili
tatem noīs xp̄iani vt dicunt nō autē alij post eos
in sola expressione huius noīs baptizabant aut
poterant baptizare Sed qualiter istud stare pos-
sit non video quoniā cū nō appareat de ista dispē
satione siue reuelationē i scriptura apostolica cō
sequitur ꝙ apostoli ⁊ euangeliste in errores poste
ros induxerunt dantes formā baptizandi simpli-
citer suis discipulis ⁊ eam eis in scriptura tradē-
tes formā que vigorem post modū nō haberet ni
si dicatur ꝙ apostoli suis discipulis preceperūt il-
la forma nō vti quod non est nisi somniū cū lucas
pauli discipulus ⁊ euangelista illa forma scribat
apostolos vsos fuisse sicut per te superius addu-

cta ostendūt iuxta modū istum intelligēdi illa di-
cta de sublatione eius post eoꝝ tēpora nichil scri
bens. Item si hoc apostoli suis discipulis prece-
pissent cum de hoc nichil expresserūt in scriptura
que legē sacramentoꝝ continet nō ob hoc tollere
tur error ab aliis posterioribus sed omnes erra-
rent aut occasionē expressam ab apostolicis acti
bus errandi haberent. Item qualiter aliqua for-
ma tunc fuit sufficiens que post modū nō esset suf
ficiens omnino nō est ratio ⁊ ideo oīno consequi
tur ꝙ si hec forma fuit sufficiens tēpore apostolo
rum ꝙ etiam sit sufficiēs in presenti. Item actuū.
15. ⁊.16. dicitur ꝙ paulus ⁊ barnabas euntes per
ciuitates tradebant eis custodire dogmata que
erant decreta ab apostolis ⁊ senioribꝰ constat au
tem secundū dicentes istam sententiā hunc modū
baptizandi esse decretū a petro vice apostolorum
cum scribatur actuū secūdo sic hiis auditis com
puncti sunt corde ⁊ dixerunt ad petrum ⁊ ad reli-
quos Quid faciemꝰ viri petrus vero ait ad eos
penitentiā inquit agite ⁊ baptizetur vnusquisq̄ ve
strum in nomine iesu xpi in remissionē peccatoruꝫ
ex quo autē querebāt conuersi consiliū a petro si-
mul ⁊ aliis cōstat ꝙ petrus omne dogma illud tra
didit igitur secundū doctrinam pauli illud debuit
obseruari ab omnibus quibus ipse ⁊ barnabas
predicabant vnde non video rationabiliter posse
dici ꝙ illud fuit dispensatiue cōcessum solis apo-
lis ac discipulis primitiue ecclesie sic ꝙ vigorem
postea apud omnes habere nō posset.

Cap.5.

tertia snia ꝙ apli ꝑdicabāt ⁊ docebāt baptizare in noie iesu ꝓpter aliq̄s cās ī lra positas ⁊ hoc nō expressis ꝑsonis diuinis

TErtia sententia cōtinet
ꝙ apostoli baptizabant ⁊ baptizare
docebant in nomine iesu xpi aut ī no
mine dn̄i iesu sic scꝫ ꝙ baptizans ali-
quod nomē xpi secundū humanita-
tem eius expressit nominibus patris ⁊ spiritꝰ san
cti nō expressis oīno quā sniam oīno multi sancto
rum patrū ⁊ doctoꝝ sentire videntur pro huius as
sertione multa operari vidētur primo ꝙ iuxta sen
sum littere verba sermonis illꝰ actuū apostolorū
quē lucas scripsit sicut posuisti superius hec pretē
dunt. Secūdo ꝙ apostoli ⁊ oēs xpi discipuli pre-
cipue intendebant seminare et plantare fidem de
xpo tanq̄ de singulari saluatore generis humani
vnde petrus sicut legitur actuū tertio dicit nō est
in aliquo alio salus nec eīn aliud datū est nomen
hoibus sub celo in quo oportet nos saluos fieri
Et ob hoc petrus in predicationibus ad populū
sicut legitur actuū secūdo ⁊ decimo semꝑ labora-
bat per scripturas veteris testamenti ostendere ꝙ
xps erat saluator ⁊ ꝙ per eū data est remissio pec
catorū capitulo secundo sic cōcludens certissime
ergo sciat omnis domus israel quia ⁊ dn̄m eum ⁊
xpꝫ fecit deꝰ hunc iesum quē vos crucifixistis ⁊ ca
pitulo decimo sermone cōpleto sic concludit huic
omnes prophete testimoniū perhibent remissionē
peccatorū accipere per nomē eius omnes qui cre
dunt in eum ⁊ paulus hoc idem fecit sicut legitur
actuū nono sic paulus autē multomagis conua-
lescebat ⁊ cōfundebat iudeos qui habitabant da
masci affirmans quoniā hic xps est Et actuū.13
post ostensionē in scriptura ꝙ iesus noster fuit ꝓ-
missus occisus ⁊ ꝙ resurrexit cōcludit sic Notum
igitur sit vobis viri fratres quia per hunc iesum
remissio peccatorū annūciatur Et stephanus si-
cut legitur actuū 7. predicando iudeis in fine di-
xit. Ecce video celos apertos ⁊ filiū hominis stā
tem a dextris virtutis dei sic etiā de philippo legi-
tur actuuꝫ octauo Aperiens autē philippus os
suum incipiēs ab ista scriptura euangelisabat ie-
sum illis ⁊ statim sequitur de eunucho responden
te Credo filiū dei esse iesum xpm quod dicens ba
ptizatus est. Ex quo igitur apostoli ⁊ oēs fideles
fidem de xpo precise seminare intendebant nō vi-
derent eoꝝ opera nisi in eius nomine sacramenta
traderēt que sacra beneficia precipua salutis fue
runt ymmo hec ratio videtur oīno exigere scꝫ vt i
eius nomine salutis medicamenta conferrēt quā
singulariter saluatorē publice ⁊ assidue predica-
bant. Item ex quo sacramēta erant beneficia pre
cipua q̄ cōtulit xps peccatoribus ita debebant in
nomine eius cōferri sicut etiā alia beneficia in no
mine eius dabantur tunc de aliis aut donis ⁊ be-
neficiis xpi legimus sic luce.4. reuersi sunt autem
atq̄ cū gaudio dicentes. dn̄e etiā demonia subi-
ciunt nobis in noie tuo Et actuuꝫ tertio de petro
legitur ꝙ dicitur. In nomie domini nostri iesu xpi
nazareni surge ⁊ ambula ⁊ protenus consolida-
te sunt bases eius ⁊ plante. Et actuū.4. legitur ꝙ
petrus dixit Notū sit vobis in omni populo israel
quoniā in noie domini nostri iesu xpi iste stat corā
vobis sanus. Item sicut legitur actuū.16. dolens
petrus ⁊ cōuersus ad spm̄ dn̄i precipio tibi in no-
mine domini iesu xpi exire ab ea ⁊ exiit ab ea eadē
hora. Item xps ipse sicut legitur mat. vltimo dixit
suis discipulis Euntes in vniuersum mundū pre-
dicate euangeliū omni creature ⁊c. signa aūt eos
qui crediderint hec sequūtur In nomine meo de-
monia eicient linguis loquētur nouis serpentes
tollent Et si mortiferum quicq̄ biberint nō noce
bit eis super egros manus imponēt ⁊ bene habe
bunt ⁊c. vbi plane apparet ꝙ voluit futuros cre-
dentes in eum noie suo ista beneficia conferre ho
minibus. Et si per illud quod dixit sup egros ma
nus imponēt ⁊ bene habebunt intelligas vnctio
nis sacramentū sicut verba pretendunt. Et per il
lam aliam particulā linguis loquētur nouis sa-
cramentū confirmationis intelligas sicut insuper
prima facie videtur intelligi debere oīno conseq̄-
tur ꝙ voluit hec duo sacramenta in nomine eius
cōferri ⁊ pari ratione hoc esse credendū de omni
bus sacramētis ꝙ voluit ꝙ omnia sacramenta in
noie eius darentur Pro ista sententia insuper fa
cit illud actuū.22. ꝙ ananyas legitur paulo dixis-
se Exurge ⁊ baptizare ⁊ abluere seu ablue pecca
ta tua inuocato nomine ipsius Quis enim prima
facie videri possit hoc dictū facere pro prima sen
tentia eo ꝙ existimari posset ꝙ paulus ideo dicere
tur abluere peccata scꝫ inuocato noie iesu naza-
reni ab illo sed ipso noie ab ipso paulo inuocato
vt ipse baptizatus illud nomē inuocaret ⁊ sic sua
peccata ablueret tamē quia ordo verboꝝ habet
baptizare ⁊ ablue peccata tua nec deberet cer-
tissimū est sua peccata abluere post susceptum ba
ptismū per quē sua peccata abluta sunt nō sit nisi
expositio ⁊ declaratio effectus baptismi vt sit sen
sus exurge baptizare ⁊ ablue ⁊c. ⁊ sic ablue pec-
cata tua per baptismū ⁊ inuocato noie ipsius ma
gis refertur ad baptizantē q̄ ad paulum bapti-
satum Qui ergo dicunt istam sententiā possunt ex

nota de suo catiōe nois iesu in baptismo

cusare apostolos vt videtur per hoc ꝙ nec formā
a xpo traditam neglexerunt nec nouā introduxe-
runt quoniā ex quo vnica est potentia patris ⁊ fi-
lii ⁊ spiritus sancti ⁊ operatio inseparabilis ⁊ in-
diuisa cōsequitur ꝙ vna est ipsarum triū persona
rum auctoritas vnde quando in noie vnius per-
sone exprimitur auctoritas oīꝫ ꝑsonaꝝ sufficit ad
baptismū in illo noie ex quo vna est auctoritas ip
sarum triuꝫ ⁊ ita ea q̄ de forma dixi tradita a xpo
facto apostolorum non obuiant, vt videtur iuxta
istam sententiam.

Cap.6.

IOHANNES Dic tu
quid tibi videt quomodo potest istō
stare cum hoc quod supra ostendisti
si enim solum illud fiat in nomine al-
terius quod sic fit vt in faciendo ip-
sius auctoritas exprimatur Cum in hoc nomine
iesus non exprimatur auctoritas patris ⁊ spiritꝰ
sancti quoniā multi homines hoc nomine sunt vo
cati qui auctoritatem huiusmodi non habebant
nec in hoc nomine xpi talis auctoritas patris et
spiritus sancti exprimitur ymmo nec diuia aucto
ritas cum xps aliud non importet q̄ vnctus ⁊ ob
hoc multi xpi sunt vocati iuxta illō ps. Nolite tā-
gere xpos meos ⁊ ob hoc insuper rex dauid eum
occidi precepit qui regeꝫ saul occiderat de eius
precepto qr extendit manū suam vt occideret xpꝫ
domini sicut dicitur secundi regum ca.1. Non igi
tur in hiis noibus exprimitur diuina auctoritas.
RICARDUS Hec nomina pro xpo nostro
quē colimus qui verus deus est ⁊ homo ab apo-
stolis in baptizando ⁊ docendo populum singula
riter erant accepta ⁊ ob hoc sic accepta nō autē
generaliter accepta vt rationabiliter ostēdisti au
ctoritatem diuinam scꝫ trium personarum impor
tant ⁊ exprimunt. Item debes attēdere ꝙ scriptu
ra affirmans homines baptizādos in nomine xpi
aut in nomine iesu dicit vt posuisti actuum.19. ⁊.8
In nomine dn̄i iesu vnde datur intelligi verisimi-
liter ꝙ sub simili expressione fiebat aliis vicibus
scꝫ adiciēdo dn̄m aut aliquid aliud equiualēs ex
quo manifeste intelligeretur ⁊ exprimeretur diuia
auctoritas. IOHANNES adhuc moueor cō
tra premissam sententiā quoniā si xps precepisset
in sua ascensione apostolis ꝙ baptizassent in no-
mine xpi siue in noie iesu xpi sicut precepit vt ba-
ptizarent in nomine patris ⁊ filii ⁊ spiritus sancti
non videtur ꝙ apostoli huiusmodi ꝙ mandatum
implessent si solum nomen patris aut spūs sancti
in baptizando expressissent qr nec in noie patris
nec in noie spūs sancti aliqua auctoritas huma-
ni suppositi siue humane ꝑsone exprimit. Igitur
nec eodem impleretur mandatū de baptizando in
nomine patris ⁊ spūs sancti cum soluꝫ nomē xpi
seu xps exprimitur. RICARDUS non sequi
tur vnum ex alio eo ꝙ accepto noie xpi xps quo-
cunq̄ vt dixi singulariter pro sua persona q̄ erat
deus ⁊ homo ⁊ illo nomie sic expresso auctoritas
eius ⁊ humana ⁊ diuina exprimunt ⁊ sic ꝓpalat
trium ꝑsonarū auctoritas indiuisa sed ecōtrario
vt benedixisti noia patris ⁊ spūs sancti nullā au-
ctoritatem filii quo ad eius humanitatē exprimūt
et ob hoc nō impletur mandatum de baptizando
in nomine xpi vnius ipsorum nomine expresso li-
cet ecōuerso vt ostendisti fieret cōpetenter ratio-
nabiliter igitur dici posset ꝙ expresso noie vnius
persone exprimitur vna simplex ⁊ indiuisa aucto-
ritas trium ꝑsonarū ideo vnius ꝑsone noie expres
so in baptizando forma a xpo tradita scꝫ sensus
quē tradidit obseruatur. IOHANNES Ad
huc michi videtur exemplū de rege anglie supra
positū huic sentētie aduersari q̄m hec nomia rex
anglie dux aquitanie noia sunt eiusdē ꝑsone ⁊ tn̄
affirmasti supius ꝙ opere iniuncto vt fieret in no
mine ducis aquitanie si fieret a ministro expresso
solo noie regis anglie nō obseruaretur mandatū
et tn̄ exprimeretur nomē eiusdē ꝑsone q̄tomagis
nec impletur huiusmodi mandatum in tali forma
de ꝑsona distincta noie vnius earū expresso.
RICARDUS Nō recte concludis q̄m licet
hic sint distincte ꝑsone tn̄ earum est vna ⁊ insepa-
rabilis auctoritas sub hiis noibus sed in exēplo
de rege anglie et de duce aquitanie est ecōuerso li
cet sit vnitas ꝑsonalis de facto tn̄ illius ꝑsone sub
illis noibus est separabilis ⁊ nō neccio vna aucto
ritas. IOHANNES cur obmissus est hic mo
dus baptizādo in presenti q̄tum ad verba si sit ve
rum ꝙ apostoli illo sunt vsi iā ei ecclesia vtitur for
ma illa q̄ xpꝫ tradidisse supius affirmasti aut cur
nō licet in presēti hoc modo cōferre baptismū scꝫ
solo noie xpi expresso ex quo apostoli sic fecerunt
et sic fecisse se in lris ondunt. RICARDUS
quia fides de xpo quā apostoli introducere ⁊ sta
bilire nitebantur tanq̄ nouā suo tēpore ⁊ assensu
difficilem scꝫ ꝙ xps noster vere fuit ⁊ est filius dei
deus ⁊ homo generis nostri redēptor ⁊ saluator
ita est inter xpianos cōfirmata ꝙ nō oportet eam
aut opibus aut sermonibus suadere hominibus
ideo est ille modus inter xpianos omissus qui in-
troductus fuit ad hoc vt cōsequēter introducere
tur hec fides quia merito causa cessante cessat ef
fectus in populo xpiano sicut gr̄a linguarū q̄ in
sacramēto cōfirmationis tunc dabātur ad confir-
mationē eiusdē fidei ipsa fide cōfirmata iam inter
christianos cū confirmationis sacro nō dantur si-
cut in sequēti libro tractabit alibi tn̄ vt videt vbi
spes esset ꝓficiendi in fidelibus licite ad fidē eius
plenius suadendā de xpo possent sacramēta ī no-
mine xpi cōferri ⁊ deberent xpi noie miracula fie
ri ⁊ postulari sicut fiebat primis tēporibus nascen
tis ecclesie nec etiā licet populo xpiano ī presenti
vti hoc modo ꝓpter ꝓhibitionē romane ecclesie ⁊
ꝓpter rationē predictā scꝫ quia in principio nō vi
detur licuisse sic facere nisi ex causa predicta scꝫ
vt ampliaretur fides de xpo ⁊ ideo illa ampliata
inter xpianos nō licet vlterius vti illa forma ver-
borum. Itē ex quo modus a xpo traditus est ma
gis autenticus nec scriptura apostolica exprimit
ꝙ hoc modo eorū vteremur aut vti deberemus si
cut euangeliū precipit ideo esset de temeritate me
rito arguendus qui illum omitteret aut isto vte-
retur sicut in principio hic rationabilit posuisti vi
detur tn̄ iuxta istā sententiā ꝙ si quis illis verbis
in baptizando vteretur effectū sacri plene confer-
ret qr sensum sufficientē forme tradite a xpo exp-
meret.

istō nomen xps accipit singularit q̄n ponit in forma baptismi.

alia obctō ad idem

solutio

Cap.7.

Quarta sententia cōtinet ꝙ apostoli in pricipio publicationis nois iesu xp̄i vt fidē de xp̄o amplius publicarēt ⁊ vt in virtute sue mortis sacramentuꝫ baptismi ⁊ alia salutis sacr̄a vigorē haberēt ⁊ vt ipsuꝫ insup auctorē esse salutis ostēderent in collatione baptismi ⁊ alioꝝ sacramentoꝝ eius nomē expresserūt Nō tamē obmittentes formā a xp̄o eis traditam sed illi forme verboꝝ tanq̄ declarationē quādam ⁊ expressionem vtilem nomē xp̄i annectētes hoc modo in nomie patris ⁊ filij iesu xp̄i aut qui est iesus xp̄s et sp̄us sancti amē. Si autē quisq̄ diceret ista sententiaꝫ tunc intelligere posset alia de actibus apostoloꝝ precedētia ꝙ apostoli xp̄i in noie xp̄i baptizabāt hoc est ꝙ nō in expressione solius nois xp̄i sed in eius expressiōe modo p̄dicto cū forma quā tradidit xp̄s baptizabant nec apostoli sic baptizando recessissent a forma tradita ipsis a xp̄o qm̄ forma semp est vna dicēda dū sensus nō est diuersus vt ī sequēti libro tractabiꝛ ⁊ de sacr̄o altaris plenius ostendetur vnus aūt sensus est inverbis expressis a xp̄o ⁊ in hijs verbis cū additione illa nois xp̄i qm̄ xp̄s filius est dei ⁊ dicere filius dei xp̄i aut filius dei qui est xp̄s iesus. Que vero posita sunt superius ꝑ prima sententia istā nō frangūt qm̄ ista nō probant ꝙ illa q̄ tu supius obiecisti sic oportet accipere passiue scꝫ de baptizatis nō de baptizantibus sed solū ostendunt ea ꝓbabiliter accipi ita posse. Que aūt ponūtur supius ꝑ tertia sentētia pro ista etiā operātur ⁊ cū hoc ꝑ ista operaꝛ quicquid positū est in principio huius questionis ad probandū formā sacr̄i huius qꝛ et vt iam dixi facta apostolica magis vidētur sonare tertiā sentētiā inter quattuor p̄dictas quā estimo veriorē ⁊ idō ipsa supposita apparet ex premissis ꝙ nō obuiat forme tradite a christo que forma quo ad sensū ipsiusquo ad effectū baptismi cōferendū meo iudicio semper exigitur.

que forma baptismi usi fuerit apostoli et hec in posset declarari ducit extreme positiones theo. et adriani /.

tertia snia inter oēs re putaꝛ ꝑior.

Cap.8.

IOHANNES Iuxta premissa a te dicta videtur hec forma siue sensus huius forme exigi ad effectū baptismi cōferendū in noie patris ⁊ filij ⁊ sp̄us sancti amē sed nondum dixisti nūquid aliq̄s sensus alius exigaꝛ hoc dico ex hoc ꝙ papa alexāder tertius confirmauit puerū nō esse baptizatū sed baptizādū si sacerdos dixerit verba premissa ⁊ cū hoc pueruꝫ in aquam emerserit nisi adiciat ego te baptizo vel baptizo te ⁊ multi docti hoc sentiūt RICARDUS. nō video ꝙ ex sacra scriptura ꝓbari posset ꝙ aliq̄d aliud exigaꝛ q̄ꝫ dixi ex parte forme siue sensus verborū sacramētaliū si em̄ ex hoc ꝙ dn̄s dixit docete oēs gentes baptizātes eos in noie patris ⁊ filij ⁊ sp̄us sancti amē etiā sic inferri posset ꝙ cōferens sacramentū ⁊ eius effectū necessario diceret baptizo te vel ego te baptizo vel aliud habens hūc sensū nō video quim ex hoc qd̄ dixerit hoc facite in meā cōmemorationē haberet sacerdos ad transsubstantiationē faciēdam neccio dr̄e ego hoc facio in tuā cōmēorationē aut aliq̄d aliud hn̄s hūc sensū Cur ei ꝑꝛ p̄ceptū docete oēs gētes baptizantes aut baptizate illud fieri debeat ꝑꝛ p̄ceptū facite istud fieri nō debeat oīo nō video nec puto posse ꝓbari ex hijs dictis hoc facite in meā cōmemorationē ⁊ hoc facite quotienscūq̄ biberitis in meā cōmēorationē ꝙ sacerdos teneꝛ dr̄e ego facio hoc in tuā cōmēorationē vn̄ nō video qualiter necessitas verboꝝ talis sensus baptizo te posset ꝓbari intelligo q̄tū ad formā verboꝝ sacr̄i qm̄ xp̄s introducēdo formā iuxta tradita supius verba talia nō expressit vbi tn̄ formā integrā baptizādi tradidit cū tale p̄ceptū baptizate eos in noie patris et filij ⁊ sp̄us sancti amē nō ꝓbat istā necessitatem Sic illud dictū iacobi vltio infirmaꝛ aliq̄s ex vobis inducat presbiteros ecclesie et orāt sup illum vnguētes eū oleo in noie dn̄i ⁊ orō fidei saluabit infirmū nō ꝓbat ꝙ ad cōferendū vnctiōis effectū necessariū sit dr̄e ego te inungo nec ēt teneaꝛ ep̄us dicere Ego sup te manū ipono cū iponēdo manū sp̄m sanctū dat sicut actuū.8.legiꝛ fecisse aplo̅s intelligo ꝙ sic dr̄e nō sit necessarium ex scriptura et hoc ꝓpter formā verboꝝ sacr̄aliū tn̄ ita est faciendum sicut statuit romana ecclia ex causa q̄ in sequēti libro diceꝛ de appōne aque cū vino ad cōsecrationē sanguis qꝛ verisimile est ꝙ modū illū accepit a beatis petro et paulo apostolis qui auctoritatē habebāt sup totā ecclesiam xp̄ianoꝝ vt patuit supra in septimo igitur consequitur ꝙ fiūt transgressores ⁊ inobediētie filij qui eius talia rationabilia ⁊ honesta decreta nō seruant. Q̄uis autem premissa verba ego baptizo te ex parte verborum sacramētalium nō necessario exigātur puto tamē ad baptismi effectū conferēdū exigi illa verba aut alia que intentionē baptizandi ⁊ actum exprimant baptizantis quod puto predictū summū pontificē intellexisse in sua decretali hoc puto ex hoc posse ostēdi quoniā in collatione sacramenti huius ac ceteroꝝ intentio conferēdi conferentis et etiam ipsius intētionis expressio vocalis exigitur quod constat ex hoc ꝙ xp̄s ipse in consecratione panis precepit hoc facite in meam cōmemorationem vbi constat quod voluit eos ⁊ precepit in memoriā sui consecrare quod nō possent nisi intētionē conferendi haberent. Et iacobus de vnctione dixit sicut in proximo libro patebit. Orent super illū vnguētes eum oleo in noie dn̄i ⁊ orō fidei saluabit infirmū vbi videꝛ ascribere saluationem infirmi oratiōi fidei nec possent vere orare vt saluareꝛ infirmus nisi ipsius salutē intēderent ymmo de xp̄o cū manus legiꝛ iposuisse scribiꝛ oblati sunt ei paruuli vt eis manum imponeret ⁊ oraret Mat.19. Et actuū 8. de petro ⁊ iohāne missis ad samariā legimus ꝙ qui cū venissent orauerūt pro ipsis vt acciperēt sp̄m sctm̄ Et actuū.6. de stephano ⁊ suis sex collegis electis vt essent dyacōes sequiꝛ hos statuerūt ī cōspectu aploꝝ ⁊ orātes iposuerūt eis manus. Et mathias oratiōe p̄uia ē in aplm̄ ordinatus sic ⁊ orātes dixerūt tu dn̄e q̄ corda oīꝫ nosti ondē quē elegeris ex hijs duob⁹ vnū accipere locum ministerij ⁊ apostolatus Et multa sunt alia in sacris scripturis q̄ manifeste ostendunt intentionē conferendi sacramētū debere esse in illo q̄ cōficit aut cōfert scilicet in ministro ecclesie siue dei ⁊ ꝙ orādo sacr̄m dēt cōferri siue cōficiꝛ scꝫ ꝙ orationeꝫ debet p̄mittere. Constat igitur ꝙ intentio baptizādi in baptizāte dꝫ eē siue exigitur in conferente quodcūq̄ aliud sacramentum quia

in hoc c. vide q illud verbum baptizo sit pars forme baptismi hic tenetur non necio cum consit fa... /.

nota demptione aq̄ cū vino ī cōsecratione

etiam alias si huiusmodi verba yronice dicerētur in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti amen ꝑdiciendo hominem in aquā ille in aquam missus baptizareꝛ Et ita quis fieret sacerdos sic dicendo yronice accipe potestatem ligandi ⁊ soluendi ⁊c. in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti Amen et ita de ceteris sacramentis. Item sacerdos furiosus talia verba dicendo conferret sacramentum. Item in somno sacerdos sacramenta conferret si vt aliquando contingit verba in somno diceret ⁊ huiusmodi opera excerceter que omnia nō tantū sunt absurda ⁊ falsa sed etiam vt premissa ostendunt manifesta sunt contra scripturam sacram ī necsolum premissa ostendunt intentionem requiri colatiōe sacramentoꝝ ecclesie sed insuper manifeste pretendunt intētionē exprimi omnino debere sicut apostoli expresserunt quoniam orauerunt vt samaritani acciperent spiritum sanctū ⁊ mathias apostolatum ⁊ stephanus dyaconatuꝫ Et etiā ad hoc ratio est manifesta quoniam nisi baptizans intentionem exprimeret nō haberet baptizatus certitudinem ꝙ ipse sacramentum acciperet qd̄ multum detraheret profectui ⁊ vtilitati vniuersalis ecclesie ⁊ ideo non vt pateat non solum baptizato sed etiā alijs fides baptizantis ⁊ eius intentio deberet suam intentionem de baptizando verbis exprimere. Item ex quo intentio est necessaria sicut forma verborum iuxta predicta nō videtur necessarium magis illa verba ore proferre q̄ꝫ videtur necessarium intentionem ore exprimere quoniam si tacita intentio potest sufficere a simili ratiōe potest illa forma tacito corde dici ⁊ ore non exprimi ex quo sequi videtur ꝙ nullo verbo expresse posset baptismus conferri ⁊ alia etiam sacramēta ꝙ si quis velit concedere probet hoc ex scriptura si poterit quoniam fateor ꝙ michi eius probatio in presenti non occurrit sed vt michi videtur obuiāt premissa de factis xp̄i ⁊ de vsu apostolorum vnde consequi videtur ꝙ cum tali forma verborum exigitur vt intentio exprimatur tanq̄ aliq̄d forme baptizandi annexum licet illa annexio non sit pars formeverborum sacramentalium aut si homo omnino velit dicere ꝙ non oportet verba exprimere saltem non dubium quin sensum ipsorum oporteret in mente habere ⁊ dicimus ꝙ ita hoc oportet de intentione baptizandi sicut de forma baptismi sed primū videtur michi magis probabile ⁊ nō dubium quin multo securius dici potest q̄ꝫ istud.

Cap.9.

IOHANNES Si hec sit forma baptismi scꝫ in nomine p̄ris et filij ⁊ spiritus sancti amen cū in colatiōe aliorum sacramētorum sint exprimenda hecverba consequens erit ꝙ est vna forma conferendi sacramenta diuersa. Cum enim episcopus quēquē confirmat hijs verbis accipe spiritum sanctum ⁊ tunc in vnguendo puerum in fronte In nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti Amen similiter cum sacerdos absoluit aliquem a peccato p̄mittit sic Ego te absoluo ab istis peccatis ⁊ adiungit in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti amen similiter facit sacerdos cum invngit infirmum ⁊ similiter dicit episcopus quando quēquē ordinat in episcopum aut sacerdotem siue dyaconum ⁊ sic consequitur ꝙ vna sit forma vt dixi conferendi omnia sacr̄a ꝙ non videtur quia ex quo sacr̄a omnia sunt dona dei diuersa ⁊ effectus diuersi oportet ꝙ habeāt causas diuersas In hoc enim conueniunt omnes philosophi ꝙ ab vno agente nunq̄ prouenit nisi vnus effectus. Item quomodo exigitur intentio ⁊ intētionis expressio si non sit pars forme quoniā forma tota videtur causa sufficiens sacramenti siue eius effectus ⁊ posita causa sufficiente alicui⁹ ponitur ⁊ eius effectus ⁊ si alia non ponātur.

an sit vna forma ꝯferēdi oīa sacramenta

RICARDUS de forma huiusmodi sacramēti michi videtur quod dixi scꝫ ꝙ illa verba siue illorum sensus a xp̄o posita in nomine patris ⁊ filij et spiritus sancti Amen formam contineāt q̄uis exigātur alia verba ⁊ alius sensus primus sicut in sacramento eucharistie hecverba hoc est corpus meum formam integram continent sacramenti sicut in proximo libro tractabitur licet premittātur alia verba a sacerdote cum consecrat ⁊ videꝛ necessario exigi verba huiusmodi ex quo xp̄s legiꝛ illud sacramentum confecisse gratias premittendo que tamen intentio diuersis locis et diuerso sensu potest exprimi nec hoc refert ad sacramenti effectū ideo nec intentio nec eius expressio ē pars forme verborum sacramentalium licet sit causa aliqualiter requisita ⁊ sic de collatiōe oīm sacramētorū q̄tū michi videꝛ verū cōcludis scꝫ ꝙ sub vna forma verboꝝ oīa conferunꝛ sed tn̄ qꝛ vt ibi hoc tetigi in collatiōe cuiuscūq̄ sacramēti cū in collatione ip̄m sacramētum pficiꝛ hoc dico ꝓpter sacramentū altaris qd̄ prius cōficiꝛ q̄ꝫ cōferꝛ exigiꝛ aliquid aliud q̄ꝫ sola forma verboꝝ sacramētaliū q̄bus sacramētū ip̄m cōferꝛ atq̄ cōficiꝛ scꝫ intētio cōferēdi siue pficiēdi in illo qui cōfert ⁊ etiā exp̄ssio vocalis ipsius intētionis q̄ iuxta supius allegata est cā sacramēti nec forma tota sola scꝫ ē cā sufficiēs vt tu supius obiecisti ⁊ talis intētio et ēt expressio ī diuersis sacramētis nō dubiū est diuersa idō licet eadē verba in sacramētoꝝ diuersoꝝ collatiōe exprimātur quā formā v̄boꝝ sacramētaliuꝫ cōtinēt nō minus sunt sacramēta diuersa effectūs diuersi a cā siue a causis diuersis sicut artificia diuersa sunt ab vno artifice mediāte vno solo instrumēto extrīseco sicut mediāte securi fiūt ictūs scānū ⁊ hostiū p intrīsecā tn̄ artē diuersam. Itē illud dictū phōꝝ ē de cā eēntiali ⁊ de cā finite potētie ⁊ etiā ē dictū iuxta eoꝝ insipiēꝫ q̄ existiabāt deū nobiscū agere nisi naꝛaliꝛ nō libere sꝫ ecōuerso fides xp̄iana hēt scꝫ ꝙ de⁹ imediate ī mūdi origie ꝓduxit singulas creaturas qꝛ igꝛ sacramēta scꝫ sacramētoꝝ effectūs dona sūt dei ⁊ i mediate fueꝛt a do q̄ ē potētie īfinite p̄uijs tn̄ misterijs mistroꝝ siue ecclesie tāq̄ cāis istrumētalib⁹ ⁊ nō essentialib⁹ sed tm̄ volūtarie ex dei ordinatiōe adhitis idō de talibus p̄hita dctā hm̄ōi locū nō hn̄t.

Ca.10.

IOHANNES sufficiūt michi ista de forma v̄boꝝ sacr̄i bapti dic nūc q̄s est hui⁹ sacr̄i effectūs quē suppōis ꝯferri p v̄ba sacr̄alia sup̄ scripta. Ricardus triplex m̄ vr̄ bapti effectus p̄m⁹ gr̄e sp̄ualis īfusio p quā baptizat⁹ do accept⁹ efficiꝛ ⁊ ita p illā tolliꝛ origiale pctm̄ i.ē sublacio dānatiōis etne snīe obligatiōis ad quā ōs filij ade naturaliter ꝓpagati ab origine obligantur. Tertius effectus est acquisitio beatitudinis in hijs q̄ decedūt anq̄ noua pctā adiciant duos

dr̃a inter baptismũ ꝛ circũcisiões

vltimos effectus non habuit circuncisionis sacra
mentum sed solum primum effectum de primo ef-
fectu scꝫ infusione gratie habes iohannem bapti-
stam mathei tertio ꝛ luce tertio ꝛ marci primo di-
centē de xp̄o testimoniũ. Ego quidē baptiso vos
in aqua in penitentiam qui aũt post me venturus
est fortior me est cuius nõ sum dignus calciamen
ta portare ipse vos baptizabit in spiritu sancto et
io. primo qui misit me baptizare ĩ aqua. ille michi
dixit super quē videris spiritũ sanctum descēdētē
et manētem super eum hic est qui baptizat in spi-
ritu sancto. Ex hĳs constat ꝙ in xp̄i baptismo da
tur spiritus sanctus ex virtute sacramenti ipsius
vnde apostolus prime ad cor. 12. Etenim in vno
spiritu oēs nos in vnum corpus baptizati sumus
ostendens manifeste spiritũ sanctum dari in bapti
smo ꝛ ad tytum secundo saluos nos fecit per la-
uacrum regenerationis ꝛ renouationis spiritus
sancti quē effudit in nos ꝛc. vbi manifeste ostēdit
in lauachro suo idest in baptismo spiritũ sanctum
effundi Et ad galathas. 4. quicũqꝫ enĩ in xp̄o ba
ptizati estis xp̄m induistis nemo dubitat quin om
nis induens xp̄m ꝛ gratiam spiritualem accipiat
ymmo ad hoc videtur xp̄o baptizato descendisse
super eum columba vnde dixit super quē videris
spiritum descēdentē. ꝛ manētem super eum vbi a
lĳ euangeliste referunt columbã descendisse ꝑ istã
infusionem spiritus sancti ꝛ gratie spiritualis re-
mittuntur peccata sicut dicit paulus ad roma. 6.
et probat hoc modo Quid ergo dicemus perma
nebimus in peccato vt gratia habundet absit qui
enim mortui sumus peccato quomodo viuemus
ad huc in illo ꝛ vt ostendat expresse quomodo mo
rimur peccato adiungit an ignoratis fratres
quicunqꝫ baptizati sumus in xp̄o iesu in morte ip-
sius baptizati sumus Consepulti enim sumus cũ
illo in mortē vt quomodo surrexit xp̄s a mortuis
per gloriã patris ita ꝛ nos in nouitate vite ambu
lemus vbi clare ostendit nos clare mori peccato
vt ambulemus in nouitate vite per baptismum in
christo ꝛ ibi adiungit ꝙ qui enĩ mortuus est iustifi
catus est a peccato loquens de morte per baptis
mum sicut legitur consequenter statim si aũt mor
tui sumus cum christo credimus ꝙ simul etiam vi
uemus cum christo vnde constat ꝙ quisqꝫ bapti-
zatus iustificatus a peccato ꝛ acceptus deo effi-
citur de isto effectu ꝛ de secundo effectu simul di-
cit apostolus petrus in sua epistola capitulo ter-
tio sic in diebus noe cum fabricaret archa in qua
pauci idest octo anime saluati sunt per aquã ꝛ ꝙ
nos similis forme saluos fecit per baptismum ec
ce salus propter baptismum in aqua ꝛ sic per ba-
ptismum aufertur damnatio et omnis obligatio
ad damnationem aut si salutem intelligamꝰ bea-
titudinem multomagis roboratur propositum ꝙ
nemo baptisatur nisi ab eo tollatur damnatio nec
est salus nisi remissis peccatis ꝛ sic ĩ baptismo fit
vtrumqꝫ scilicet remissio peccati per infusionē gra
tie ꝛ sublatio obligationis ad damnationem.

ꝑ baptismũ auffert dã- natio.

Item ad salutis spiritualis principium habendũ
nondum precepit apostolis baptizare omnes gē
tes in nomine patris ꝛ filĳ ꝛ spiritus sancti mat.
vltimo Et apostoli conuersis querentes salutis
principia sicut legitur Actuum secundo precepe-
runt baptizari vnde constat ꝙ salus spiritualis ꝑ
cipitur in baptismo nec est salus in spiritu nisi pec
catis dimissis ergo tunc iustificatur spiritꝰ a pec-
cato per gratiam spiritualem vnde de secundo ef
fectu dicit apostolus ad romanos octauo nichil
damnationis est hĳs qui sunt in xp̄o iesu qui nõ se
cundum carnem ambulant Ex quo dicto constat
ꝙ per renascentiam baptismi in christo auffertur
damnatio. Item verba christi ad nicodemũ sicut
legitur io. tertio manifeste ostēdunt omnibus ba-
ptizatis dari spiritum sanctũ quoniam dixit et nõ
mireris quia dixi tibi oportꝫ nos nasci denuo spi
ritus vbi vult spirat ꝛ vocem eius audis ꝛ nescis
vnde veniat aut quo vadat sic est omnis qui na-
tus est ex spiritu igitur in illa natiuitate quam di-
xit necessariam spiritus sanctus datur dixerat au
tem ibi de natiuitate ex aqua ꝛ spiritu sancto nõ
de alia nisi quis renatus fuerit ex aqua ꝛc. igitur
quilibet paruulus baptizatus spiritum sanctũ ac
cipit ꝛ sic liber efficitur ꝛ non remanet seruus pec
cati iuxta illud secunde ad cor. tertio vbi spiritus
domini ibi libertas hanc sentētiam saluatoris di-
cit apostolus ad tytũ tertio sic apparuit benigni-
tas ꝛ humanitas saluatoris nostri dei non ex ope
ribus iusticie que fecimus nos sed secundum mi-
sericordiam saluos nos fecit per lauachrum re-
generationis ꝛ renouatiõis spiritus sancti ꝛc. vt
iustificati gratia ipsius heredes simus secundꝫ
spem vite eterne. Quid enim aliud intelligit ꝑ la-
uachrum regenerationis fieri cum dicit vt iustifi-
cati gratia ipsius ꝛ liberationem a damnatiõe ex
primit cum dicit saluos nos fecit. Item verba xp̄i
ostendunt quod dico cum dicit oportet vos nasci
denuo Et nisi quis renatus fuerit ex aqua ꝛ spiri
tu sancto quoniam non est aliud nasci denuo siue
renasci nisi spiritualiter siue nasci ex spiritu Item
ad ephe. quinto xp̄s dilexit ecclesiam ꝛ tradidit se
metipsum pro ea vt illam sanctificaret mundans
eam lauachro in verbo vite vbi mãifeste affirmat
ecclesiam scilicet totam congregationem fideliuꝫ
saluandorum mundatam lauachro aque ꝛ vt ostē
deret qualiter est mundata et a quibus sordibus
addit vt eam sanctificaret qđ non est aliud ꝙ̃ spi-
ritum sanctum habere ꝛ etiã in verbo vite vt ostē
deretur in lauachro aque vitam dari spiritualem
per verba sacramenti ipsius. ꝛc.

Cap. xi.

IOHANNES dici pos
set hec omnia dicta esse pro hĳs qui
credunt in christum non pro paruu-
lis qui fidem xp̄i habere non possunt
talibus enim scꝫ adultis paulus scri
bit ad galathas quibus dicit illud quod tu supe-
rius posuisti quicunqꝫ enim xp̄o baptizati estis ꝛ
similiter ad romanos talibus loquitur nõ paruu-
lis in illo etiã quod tu de ipsa epistola supius po-
suisti talibus in sup videtur petrus loqui in illo di
cto qđ ab eo supius obiecisti siue adduxisti qm̃ im
mediate adiungit nõ carnis depositio sordiũ sed
conscie bone interrogatio in deum vbi videtur in
nuere. ad salutem accipiēdã ꝑ baptismũ exigi bo
nam cõscientiã erga deũ qualem paruuli oĩno nõ
habēt ymo saluator mat. vltimo mittens discipu-
los ad predicandum ꝛ nunciandũ ꝛ baptizanduꝫ
dixit Qui crediderit ꝛ baptizatꝰ fuerit saluus erit
qui nõ crediderit cõdemnabitur vbi videtur inue
re expresse ꝙ baptismus nõ saluat paruulos non

credentes sed solos credentees cuiusmodi michi
soli videntur adulti. RICARDUS non est ra
tionabile illud dictum quoniam ex quo circunci-
sio iustificauit paruulos a pctõ tp̄e huitutis legis
apparet sicut ex hoc ꝙ deus illam dedit vt esset si
gnum federis inter deũ ꝛ circũcisos sicut dicitur
geñ. 17. multomagis baptismus habet illũ effctm̃
tēpore libertatis legis xp̄i in quo tēpore circunci
sio nichil ꝓdest iuxta illud nec circũcisio aliqđ vꝫ
nec ꝑpuciũ sed noua creatura ad gala. 6. absit eĩ
ꝙ aliqs dicat deũ dedisse tēpore seruitutis sub le-
ge remediũ ꝓ paruulis cõtra originale pctm̃ ꝛ nul
lum dedisse tēpore libertatis in xp̄o ymmo ꝓ par
uulis habeꝛ hoc sacramentũ ꝑcipue institutũ qm̃
adulti ꝑ fidē cũ dilectiõe saluari possent si illud sa
cramentũ institutũ nõ fuisset oĩno ꝛ pariter de cir
cuncisiõe michi videꝛ ꝛ ideo ꝑcipue ꝓ iustificatio
ne paruuloꝝ ab originali pctõ hec duo sacramen
ta instituta sunt Cũ sine illis poterat ceteris esse
salus nõ paruulis licet gñaliter suis temporibus
sint hñda ab oĩbꝰ qꝛ vigorē ꝑcepti habebãt sicut
infra dicetur. Item apostolus ad ephe. 4. vnꝰ in-
quit dñs vna fides vnũ baptisma si aũt baptisma
tantũ iustificaret credētes gratiã cõferēdo ꝛ par
uulis gratiã nõ cõferret nõ solum esset baptisma
vnũ sed duplex vnũ efficax ꝛ aliud oĩno in vtile ãt
nõ eiusdē effectus aut fructus cõtra hoc qđ dicit
apostolus vnũ baptisma scꝫ vnius forme ꝛ fructꝰ
nec est verũ qđ supius affirmasti scꝫ ꝙ apostoli so
lis adultis sunt locuti sed locuti sunt in gñali om
nibus aut saltē ꝓ oĩbus qui fidē xp̄i habere pos-
sunt possunt aũt paruuli in baptismo xp̄i fidē acci
pere ymmo tunc fidē accipiũt sicut inferius osten
detur de tertio vero effectu baptismi tractabitur
in 12. libro circa finē vbi ostendetur deo adiuuãte
ꝙ baptizati paruuli moriētes sine medio verã bea
titudinē de dei iusticia debent accipere.

Cap. 12.

IOHANNES ostēde
igitur hic ꝙ in infantibus est pecca-
tũ ꝛ dãnatio scꝫ eterna priuatio siue
obligatio ad eternã carentiã beatitu
dinis siue felicitatis eterne qm̃ nõ vi
detur ratio ꝑmittere ꝙ deus sine ꝓpria culpa crea
turam rationalem eternaliter damnare quã non
dubium fecit ad suã ymaginē vt posset aliquãdo
beatifice sibi cõiungi huiusmodi ergo assertionis
si potes rationes ostende. RICARDUS. In
hĳs q̃ sunt fidei xp̄iane primo debes credere affir
mationē scripture secũdo debes ipsius scripture
rationē inquirere sic igiꝛ scriptũ est nisi crediderì-
tis nõ intelligetis ysa. 7. iuxta litterã. 70. interpre
tum attēde ergo primo quid sup hoc habeat scri-
ptura sacra Ecce de dãnatiõe oĩm filioꝝ ade hēs
in gñali ad ro. 4. Nã iudiciũ quidē ex vno in cõ
damnatiõe ꝛ stati post igiꝛ sicut ꝑ vnius delictum
in oēs hoĩes in cõdãnationē sic ꝛ ꝑ vnius iusticiã
in oēs hoĩes in iustificationē vite ibi etiã ꝑmittit si
cut ꝑ vnũ hoĩem in hunc mundũ pctm̃ intrauit et
per pctm̃ mors ꝛ sic in oēs hoĩes mors ꝑtransĳt ĩ
quo oēs peccauerũt vt aũt scias ꝙ mortē hic dã-
nationē appellat attēde quod sequiꝛ si cm̃ in vnĩꝰ
delicto mors regnauit ꝑ vnũ multo magis habũ-
dantiam gratie ꝛ donatiõis ꝛ iusticie accipiētes ĩ
vita regnabũt ꝑ vnũ iesum xp̄m igiꝛ sicut ꝑ vnius

hic ostēdiꝛ ꝙ ꝑuuli tra- hunt pctm̃.

delictũ ꝛc. vt supra posui nec ꝓ eodē hēt in antece
dente mortē regnare ꝛ in cõsequēte oēs ire in dã-
nationē nisi cm̃ ea sic acciperet cõsequēs illud igi
tur sicut ꝛc. ex illo ãnte de morte loqñs nullatenꝰ
sequeretur sed ꝛ ei esset impertinēs expressius vero
capitulo. 7. ostēdit se mortē dãnationē appellare
cũ dicit nũc aũt soluti sumus a morte legis Cum
a lege corporalis mortis nullus sit oĩno solutus
cum dicatur ad hebre. 9. statutũ est hominibꝰ mo
ri semel eodēmodo ca. 1. in fine dicit qui talia agũt
digni sunt morte mortē nõ dubiũ dãnationē appel
lans. Cõstat aũt ꝙ ad ro. vt dixi affirmat ꝙ ꝑ vnũ
hominē damnatio intrauit in mundũ ꝛ in oēs ho
mines ꝑtransĳt vnde 2. ad cor. 3. ca. volens apo-
stolus ostēdere ministeriũ suũ esse gloriosius mini
sterio veteris testamēti sic dicit lr̃a aũt occidit spi
ritus aũt viuificat ꝙ si ministratio mortis lr̃is de-
formata in lapidibus fuit in gloria ita vt nõ pos-
sent intendere filĳ israel in faciē moysi ꝓpter glo-
riam vultus eius q̃ euacuaꝛ quõ nõ magis mini-
stratio spũs est in gloria. Nam si ministratio dam
nationis in gloria est multomagis habundat mi-
nisteriũ in gloria vbi ꝓ eodē habet ministrationē
mortis ꝛ ministrationē damnationis nec ob aliud
vocat ministeriũ moysi in tradendo vetus testamē
tum ꝛ illud dicendo ministrationē mortis ꝛ dam-
nationis nisi quia illa ministratione non obstante
omnes quibus ministrauit nichilominus mortem
siue damnationem acceperant. Item ex veteri et
nouo testamento patet clarissime ꝙ ante messye si
ue ante xp̄i aduentum ꝛ passionem eius seu mortē
homines ꝙ̃tũcunqꝫ iusti ĩ morte ad inferos descē
derunt ꝛ probabitur in. xi. libro inferius vbi de ma
teria illa tractabitur nec minus constat ex vtraqꝫ
scriptura quin ibi damnationē siue mortem ac ca
ptiuitatem ꝛ vinculationē quo ad animas pertu-
lerunt donec liberarentur per xp̄m vnde zacharie
9. dicitur de xp̄o clarissime Tu quoqꝫ in sanguine
testamenti tui emisisti vinctos de lacu idest de in-
ferno liberandos in quo non est aqua vbi in san-
guine testamenti scilicet promissionis facte patri-
bus de quo in tertio libro supra tractaui dicit vin
ctos de lacu id ē de inferno liberandos Et ideo ĩ
mediate pro consolatione ex hac spe liberationis
future adiungit Cõuertimini ad munitionem vin
cti spei hic habes vinculationem electorum in in
ferno siue in lacu de captiuitate eorum dicit ꝑ̄s. 67
ad christum ascēdisti in altum cepisti captiuitatē
et ad ephe. 4. apostolus dicit sic vt propter qđ di
cit ascendens in altum captiuam ducit captiuita-
tem de captiuitate sanctorum in inferno hoc apo-
stolus affirmat dictũ esse sic q̃ autem ascendit qđ
est nisi quia descendit primo in inferiores partes
terre qui descendit ipse est ꝛ qui ascendit super ce-
los omnes vt impleret omnia vnde ad coll. secun
do de christo dicit expolians principatus ꝛ pote-
states traduxit fidenꝛ palam triumphans eos in
semetipso describens liberationem captiuitatis
humane a damnatione in inferno in quo detine-
bantur a dyabolo. Obligationem autem ad istuꝫ
damnationem vbi ante appellans cyrographum
decreti sic Et vos cum essetis mortui in delictis ꝛ
prepucio carnis vestre conuiuificauit cũ illo do
nãs vobꝫ oĩa delicta dolēs ꝙ aduersus vos erat
cyrographũ decreti qđ erat ꝯ̃riũ vobꝫ ꝛ ip̄m tulit
de medio effigēs illud cruci Et ysa. 40. premisso

de xpo rorate celi desuper ⁊c. Ego suscitaui eum ad iusticiam ⁊ omnes vias eius dirigam ipse edificabit ciuitatem meam non in precio neqꝫ in muneribus intelligens reedificationem ciuitatis celestis dirupte per casum angelorum faciendam ꝑ christum ⁊ hoc per dimissionem siue liberationem captiuitatis in inferno horum electorum. Item sanctus vir iob dixit dimitte me ergo vt plangam paululum dolorem meum anteqꝫ vadam et nõ reuertar ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine terram ⁊ miserie et tenebrarum vbi vmbra mortis ⁊c. Job.10. capitulo manifeste ostendens ꝙ in terram tenebrosam mortem debuit sustinere quam non dubium damnationem appellat ⁊ sicut iusti veteris testamenti hanc damnationem incurrerunt sic no dubium quicunqꝫ iusti in noua lege incurrerẽt nisi essent sicut ⁊ illi per christum ab ista damnatione redempti de qua redemptione tota sacra scriptura est facta vnde ad hebre. secundo de christo dixit vt gratia dei pro omnibus gustaret mortem nullum excipiens Crede igitur primo sacre scripture quo ad hanc damnationem filiorum ade propter ipsius delictũ ꝙ autem omnes naturaliter propagati ab adam habeant peccatum in ortu sacre vtriusqꝫ testamẽti littere atestãtur Ecce enim paulus ad roma. tertio Non solum hoc dicit sed probat hoc modo causati enim sumus iudeos ⁊ grecos omnes sub peccato esse sicut scriptum est quia non est iustus quisqꝫ non est intelligens non est requirens deum omẽs declinauerunt simul inutiles facti sunt nõ est qui faciat bonum non est vsqꝫ advnum ⁊ infra nõ est distinctio iudei ⁊ greci omnes enim peccauerunt et egent gratia dei iustificati gratis per gratiam ipsius vnde capitulo.11. dicit conclusit deus omnia in incredulitate vt omnium misereatur Et ad galatas tertio dicit expresse cõclusit scriptura omnia sub peccato vt promissio ex fide iesu christi daretur credentibus qualiter autem daretur statim subiunxit omnes enim filij dei estis per fidẽ in christo iesu quicunqꝫ enim in christo baptizati estis christum induistis si quis vero hec dicta apostoli intelligi dixerit non de infantibus sed de adultis. Contra hoc videtur si enĩ infantes sunt iusti ⁊ sine peccato cum consequenter libertatem habentes arbitrij non necessitate peccẽt mortaliter nõ esset verum omnes peccauerunt aut omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt vt supra dixi nec egerent gratia dei aut iustificatione per illam gratiam nec esset verum pro illis factis adultis omnia conclusit scriptura sub peccato aut conclusit deus omnia in incredulitate vt omnium misereatur quoniam ex quo ab origine essent iusti nunqꝫ nisi propria ⁊ libera voluntate fierent iniusti ⁊ sic non egerẽt gratia dei iustificati per redemptionẽ que est in christo Itẽ ad romanos 5 dicit expresse ꝙ omnes homines in adam peccauerunt et ꝙ per inobedientiam ipsius peccatores constituti sunt multi vnde constat omnes homines peccatũ habere in ortu.

Oẽs nascimur ĩ pctõ originali tã paruuli ꝙ̃ adulti.

Capitulum dicimũtertium.

IOHANNES cur nõ potest dici hec oĩa dicta esse propter damnationẽ quã oẽs incurrẽt ex primi parentis peccato sicut superius ostendisti ⁊ nõ propter peccata scilicet culpas alias ita vt apostolus ⁊ ꝓpheta dauid dicant tales esse inutiles ⁊ declinãtes a via iusticie cum erunt facti adulti quia gratiã nõ habent sed damnationẽ secum portant ⁊ ꝙ vocant illam penam damni peccatum quia est defectus et oĩs defectus cõgrue potest appellari peccatum quia etiam est effectus primi parẽtis sicut dicit apostolus capitulo octauo ad roma. ꝙ peccatũ nõ habitat in eo idest ĩ carne scꝫ effectũ peccati primi parentis intelligẽs aut causam peccati quoniã peccatum nõ proprie potest dici esse vbi nõ potest eẽ opus bonũ siue meritorium sꝫ in sola voluntate rationali peccatũ enim siue culpa est priuatio iusticie ⁊ ideo etiã nõ põt eẽ nisi vbi potest esse iusticia Cur igitur hec ⁊ istis similia ĩ dictis precipue apostoli sic accipi nõ possunt nõ video ⁊ sic dicta eius nõ probãt infantes aliquod peccatum habere nisi vocãdo peccatum penam damni predictaꝫ et propter istam damnationẽ possunt intelligi omnes homines esse immundi a natiuitate iuxta illud Job.14. Quis potest facere immũdum de immũdo cõceptum semine nisi qui tu solus es quoniaꝫ hanc damnationẽ que cõgrue immũdicia appellari potest eo ꝙ reddit hominẽ socium demonum nemo potest nisi solus deus auferre ⁊ ꝑ ista damnatione tollenda est gratia iustificans necessaria Et istam damnationem mortem congrue possumus dicere apostolum appellasse secũde ad cor. 15. cum dicit in adam omnes moriũtur ⁊ ad romanos quinto regnauit mors ab adam vsqꝫ ad moysen etiam in eos qui nõ peccauerunt ⁊ in dictis similibus hanc etiam expositionem ipse apostolus vt michi videtur cõsequẽter annectit cum dicit nã iudicium quidem ex vno in cõdamnationem. Itẽ michi videtur ꝙ propter istam damnationem possunt oẽs filij ade naturalit[er] ꝓpagati filij ire vocari Ex quo est pena a deo inflicta. ⁊c. Ca.14.

Pctm̃ pt eẽ in sola volũtate rõnali.

RICARDUS non possunt ꝑdicta que ego adduxi nec multa eis similia de damnatione sola intelligi qm̃ sicut rõne dicis apostolus ad romanos 5. damnationẽ aut corporalem interitũ mortẽ appellat Cũ dicit regnauit mors ab adam ⁊c. ⁊ ideo peccatũ nõ mortẽ illius appellat ibi cũ ꝑmittit sicut per vnũ hoĩem in hunc mũdũ intrauit pctm̃ ⁊ ꝑ pctm̃ mors ⁊ ita in oẽs hoĩes ptrãsijt in quo oẽs peccauerũt vbi manifeste distinguit pctm̃ a morte tãqꝫ causam a suo effectu ⁊ ꝑ pctm̃ inquit mors quã distinctionẽ eodem capitulo cõsequẽter explanat cũ dicit vbi ãt habundauit delictũ sup habundabit ⁊ gratia vt sicut regnauit peccatũ in mortẽ ita ⁊ regnet gratia per iusticiã in vitam eternam tanqꝫ opposita distinguens peccatũ ⁊ gratiam mortẽ ⁊ vitam ⁊ ibi parum ante sicut ꝑ vnius delictũ in oẽs homĩes sic per vnius iusticiam in homines in iustificatione vite ex quibus clare constat ꝙ peccatum appellat defectum siue carentiã gratie siue iusticie mortem ꝑuaricationẽ siue carentiam vite eterne aut

vite corporalis vt intelligamus adam peccando gratiam ⁊ iusticiam perdidisse pro se ⁊ pro sua tota ꝓgenie. Et similiter vitam eternam vt naturaliter propagati simul in ortu vtranqꝫ priuationeꝫ haberent scꝫ gratie siue iusticie ⁊ etiam beatitudinis priuationem siue carentiam ⁊ prius causaliter priuationis iusticie siue gratie iustificantis ꝙ̃ priuationem beatitudinis ac sicut ꝓpter priuationem iusticie dicuntur filij ire ⁊ peccatores: ⁊ propter priuationem beatitudinis dicuntur dampnati siue mortui eodẽ mõ legitur vt posuisti ad eph. cum dicit. Eram⁹ natura filij ire sicut ⁊ ceteri: qꝛ imedtate se expediendo adiungit: deus autem q̃ diues est in misericordia ꝓpter nimiam caritatem suam qua dilexit nos cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in xpo cuius gratia estis saluati Ubi dixit peccatum esse causã mortis ad cor. 5. vbi dixit quod tu allegas loquitur apostolus de morte corporali cum dicit ꝙ in adam oẽs moriuntur ⁊c. Quod vero obicis illud dictuꝫ iob accipi posse de pena dampni non recte affirmas: illam penam habebant vere iusti in inferno ante xpi passionem nec tamen imundiciam aliquã habuerunt sed erant luminosi ⁊ per gratiam mundi nec mundatione egebant: ⁊ ideo pena talis imundicia apte dici nõ potest: nec reddidit hominẽ socium demonũ vt affirmas. Unde inter abraham iustum ⁊ suos ⁊ demones ac impios erat chaos firmatũ iuxta illud Lu.16. inter nos ⁊ vos chaos magnum firmatum est. sed peccatũ facit homineꝫ socium demonum ⁊ obhoc cõstat ꝙ iob innuit eũ qui de immundo conceptus est semine habere immundiciam et peccatum Dicit autem semen hoc modo imundum non ꝙ in semine sit aliqua imundicia: sed quia in semine est causa imundicie contrahende in eo qui ex semine generatur. Iteꝫ dauid ps.50. Ecce enim in iniquitatibus cõceptus suꝫ ⁊ in peccatis concepit me mater mea. vt aũt scias dauid de suis iniquitatibus a peccatis loqui non de peccatis nostris siue maternis ĩ concubitu carnis contractis premittit hic. Miserere mei deus secundum magnam miam tuam Et secundũ multitudinem miserationum tuarum dele iniquitateꝫ meam. Amplius laua me ab iniquitate mea: ⁊ a peccatio meo mũda me. Hic autem non petit misericordiam pro peccatis occultis sicut in ps. 7. clamat ab occultis meis munda me dñe ⁊ ab alienis parce seruo tuo sed petit miam pro suis iniquitatibus quas agnouit. De proprijs peccatis suis ⁊ cõsequenter aliqua eorum exprimere volẽs annectit Ecce enĩ in iniquitatibus concept⁹ sum ⁊ in peccatis concepit me mater mea. Manifeste ostendens hec sua esse non materna peccata pro quibus miam postulauit nec possunt ista intelligi de sola dampnatione seu pena que oĩo imũda nõ est ⁊ ideo deletione nõ indiget sicut pro istis postulat. Amplius laua me dñe ab iniusticia mea ⁊ a delicto meo mũda me. vnde sequitur ꝙ quilibet conceptus contrahit hoc peccatum ⁊ iniquitateꝫ nisi forte dixeris peccata conceptione si que contraxit ⁊ in circuncisione fuisse deleta. Et hoc habebat fides ipsius prophete: vt ob hoc diceret compellimur eũloqui aut de peccatis actualibus dumtaxat aut de penis peccatorum videre enim fluctuare in fide sacramenti circuncisionis si crederet originalia sua peccata composi-

In semine nõ ẽ aliq̃ imũdicia sꝫ ex semie cõtrahitur.

tionis huius pro tempore remansisse sed hec extimatio intelligitur ex titulo ipsi⁹. Est enim titulus iste in fine ps dauid alia translatio habet verba cantici dauid cum venit ad eum natam propheta qm̃ intrauit ad bersabeee. Ex quo titulo constat ꝙ in hoc ps dauid petiuit miam de peccato adulterij cum bersabee vxore eiusdem vrie iuxta hystoriã secundi regum.11. cap. vnde consequitur eum habuisse peccata horrẽda mortalia ⁊ qꝛ cum quocunqꝫ peccato mortali reddit peccatum originale eo ꝙ non est nisi carentia gratie siue iusticie quam in origine habere debet quam nõ habet cũ peccat mortaliter merito affirmauit se habere iniquitatem siue peccatuꝫ quod ex nostra cõceptione contraxit simul tñ habuit cum facto cõtra vriam igitur hec de peccato accipiuntur: non de sola pena: ⁊ apte vocat originale peccatũ peccata ⁊ iniquitates qꝛ est priuatio iusticie respectu cuiuscunqꝫ meritorie actionis ⁊ respectu impletionis debite cuiuscũqꝫ precepti diuini. Constat igitur oẽs naturaliter propagatos ex sua origine nõ solum dampnationem sed etiam peccatum sicut iniquitatem contrahere quod peccatũ qꝛ ab origine est originale vocamus. Non autem vocatur actuale pctm̃ qꝛ voluntas illud habentis nichil operatur ad illud ⁊ ꝓpterea dicit apostolus vt superius obiecisti ꝙ mors regnauit ab adam vsqꝫ ad moysem etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem preuaricationis ade quoniã homines in sua origine non peccant in similitudinẽ preuaricationis ade scilicet non peccant peccato actuali quale pctm̃ ꝑuaricatio appellat et tñ ꝓpter peccatum qd contrahunt in origine mors regnat in eis scꝫ aut mors spũs scꝫ dãpnatio: aut mors corporis vtraqꝫ enĩ regnauit vsqꝫ ad moysem qm̃ ante tempus moysi lege nõ data pauci fuerãt saluati in comparatione ad saluatos sub lege: ⁊ ob hoc potest intelligi hic ꝙ mors ante legem regnauit vel regnasse dici potest: qꝛ non impugnabatur sibi resistendo qm̃ per legem fiet cognitio peccati sicut cadẽ.3.⁊.7. pctm̃ nõ cognoui nisi per legem ⁊ qꝛ ante legem peccatum erat quasi incognitum ideo dicitur tunc regnasse nullo sibi conante resistere qꝛ igitur mors corporalis ita regnauit tpe legis ⁊ post sicut ab adam vsqꝫ ad moysem ⁊ etiã amplius cũ cõtinue vitã hoĩm abbreuiet: melius intelligitur hoc dictum apostoli de morte spũs.s. de dampnatione que nõ ita regnauit post legem datam per moysem sicut anteqꝫ de morte corporis q̃ amplius post regnauit. Consequitur igitur ꝙ homines non solum dampnationem sed peccatum habent.

Pctm̃ origiale dr̃ peccata in plurali.

bonũ argumẽtũ ad ꝓbandũ legẽ scriptã pfectiorẽ fuisse lege nature

Ad idem.

Cap.15.

Ecce etiã ysaye.liii. loq̃ns propheta de xpo in toto capitulo inter cetera dicit sic Ipse autem vulneratus est ꝓpter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra disciplina pacis nostre super eum ⁊ liuore eius sanati sumus oẽs nos quasi oues errauim⁹. vnusq̃sqꝫ in viam suã declinauit ⁊ dominus posuit in euꝫ iniquitatem oĩm nostrum. Quã sententiam ysaye dicit petrus prima sua epistola capit.2. sic tradebat autem se iudicanti iniuste quia peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum vt pec

ratis mortui iusticie viuamus cuius liuore sanati sumus Eratis eñ sicut oues errantes sed conuersi estis ad pastorem ⁊ episcopum aīaꝝ vestraꝝ Si enim quisꝗ dixerit hec dicta de adultis non de paruulis ecōtra poterit affirmari quoniā pro tempore discretionis non potest intelligi quia iheremias et io.baptista sanctificati erant ante eorum natiuitatē vt legimus nec postea cōmiserant aliqua peccata ex ignorantia que redemptionē per mortem christi exigebant et de domina nostra tenendum est. ꝙ nunꝗ peccatum commisit quod redemptionem per passionem filij exigeret quoniam non decuisset vt mater summe iusticie tam turpiter deliquisset. Item non dubium quin multi cuiuscunꝗ etatis in ipsis gradibus etatum sint mortui anteꝗ peccauerunt mortaliter falsum est ergo de adultis pro tempore discretionis ꝙ dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Et similiter est omnes nos errauimus vnusquisꝗ in viam suam declinauit. Constat ergo ꝙ paruuli includuntur cum ceteris ymmo michi videtur hoc dictum precipue propter peccatum paruulorum nec obstat quod dicit omēs nos errauimus vnusquisꝗ in viam suam declinauit quod potest putari non conuenire paruulis quia quicūꝗ paruuli apte dici possunt errare cum sint a conceptione et origine ignorantes et declinare similiter dici possunt ī viam suam scilicet dampnationis eterne eo ꝙ in peccato nascuntur. Igitur ex isto dicto constat ꝙ paruuli in conceptione habent iniquitatē et peccatum nisi forte dicat hec sic esse dicta sicut illud prime ad coꝛ.xv. Omnes in christo viuificabuntur scilicet omnes viuificandi. Et illud Ioh. xij. Si exaltatus fuero in terra omnia traham ad meipsum quod dictum videtur de solis saluandis et multa dicuntur similia in scriptura. vnde sic videtur illud omnium nostrum habentium iniquitatem. Sed huic sēsui obuiat illud quod precedit ꝓ causa omnes enim nos errauimus vnusquisꝗ in viam suam declinauit Et ps dominus prospexit super filios hominum vt videat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerūt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum nō est vsꝗ ad vnum vbi constat ex hoc quod dicit non est vsꝗ ad vnum ꝙ aut nullus aut vnus solus excipitur igitur omnes preter illū vnum scilicet christum declinauerunt et facti sunt inutiles intelligēdum est ab origine quoniā non dubium quin postmodum multi fuerunt vtiles. Cōstat igitur ꝙ omnes ab origine habēt peccatum propter quod dicuntur errare et declinare et esse inutiles propter quod prouer.xx.dicitur. Quis potest habere mūdum cor meum et purus sum a peccato volens innuere nullum potuisse vere dicere si tamen peccatum nullum contrahatur in ortu non dubium quin multi anteꝗ peccarent dicere possent vtrumꝗ et ꝙ mundum est cor meum et ꝙ purus sum a peccato quoniā de imūdicia a culpa videtur hoc dictum. Item ysaye.64. alloquens messiam dicit vtinam dirumperes celos et descenderes ⁊ cōseq̄nter adiūgēs factū sui aduētus dicit a seculo non audierūt nec auribꝰ perceperūt oculꝰ nō vidit deus absꝗ te que preparasti expectātibus te occurristi letanti ⁊ facienti iusticiam in domis tuis recordabitur tui. Ecce iratus es ⁊ peccauimꝰ in ipsis fuimus ⁊ saluabimur ⁊ facti sumus vt imundi omnes nos quasi pannus menstruate vniuerse iusticie nostre ⁊ cecidimus quasi folium vniuersi vbi constat ad hoc xp̄m debuisse venire vt solueret qꝛ oēs erant mundi ⁊ oim iusticia erat quasi pannus imundus mulieris menstruate vnde cōstat ꝙ nullus erat absꝗ peccato. Item qui peccatum nō habet nasci secundo non indiget scꝫ spiritualiter nec renasci nec resucitari: nec viuificari xp̄s autē generaliter dicit Opportet vos denuo nasci ⁊ hoc dicit de oibus ⁊ nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto nō potest itroire in regnum celorum Io.3. Et paulus dicit generaliter de iudeis ⁊ gentibus ad ephi.3. Cum essemꝰ mortui pctīs conuiuificauit nos in xp̄o cuius gratia estis saluati et resuscitat igitur constat ꝙ vnusquisꝗ habet peccatū priusꝗ spiritualiter per gratiam renascatur propter cuiꝰ peccati sublationē renasci congrue dici possit ⁊ propter quod indiget oino renasci ⁊c.

Cap.16.

IOHANNES. Fateor iam scripturam hanc sententiā cōtinere de primo effectu quē dicis baptismum habere sed nichilominꝰ michi occurrunt que impugnare vidētur huius baptismi primum effectū que nisi clare soluantur ero fluctuans ⁊ incertus. Ecce primū videtur michi in animabus in ortu non posse esse pctm̄ qm̄ michi videtur peccatū esse priuatio iusticie sicut cecitas est priuatio visionis ⁊ surditas auditionis ⁊ malū generaliter est priuatio boni. Dicimus aūt ⁊ est notū ꝙ priuatio alicuiꝰ nunꝗ est nisi vbi potest esse eius habitus vnde nec dicimus in lapide nec planta nec in alia re nō sentiente esse cecitatem aut surditatem aut aliquam sensus priuationem qm̄ in illis nō potest esse sensus aliquis huius priuatiōis cōtrarius igitur ex quo infantibus seu aiabus ipsorum in ortu nō potest esse iusticia sicut nec fides qm̄ iustus ex fide viuit ad ro.primo. Et abacuc secundo infans aūt non videtur viuere spiritualiter ⁊ sic nō videtur posse fidem habere consequitur ꝙ in ortu non potest in infantibus siue in aiabus eorum esse peccatum. vnde nemo dicit catulos canū cecos: qui āte nonum diem ab ortu eorū videre nō possunt qm̄ natura non permittit vt infra illos dies videant idcirco nec infantes dici possunt iniusti qm̄ natura nō permittente iuste agere quicꝗ oino nō possūt

Hic arguit ꝙ ī aiabus nō pōt esse pctm̄ in natiuitate.

RICARDUS. Dubitatio tua tendit ad aliā radicem qua fortassis inuenta expeditus erit totum negocium qd tractauimꝰ puto ꝙ catulū ante nouē dies ab ortu nō negabis visum habere ymmo negare non potes quin catulus visum ymmo potentiā visiuam habet statim quādo oritur sicut hꝫ tactum ⁊ auditū ⁊ alios sensus qui naturaliter formato ⁊ aiato corpori congenerātur seu fuerit quꝫuis ipsis virtutibus in ortu vti non possit. Constat aūt tibi nec dubitas iuxta rationem quā de priuatiue oppositis tu ipse superius expressisti: quoniam quicunꝗ habens visum cecus dici posset si visu careret: quoniam visus ⁊ cecitas sunt priuatiue opposita circa instrumentum proprium virtutis visiue non visio ⁊ cecitas vt tu niteris affirmare alioquin homo cecus esset in sompno cū in sompno nō videat. Constat igitur ꝙ canis visiuus est ab origine scꝫ habēs virtutem visiuam: ⁊ ꝙ cecus est ab origine si instrumenta virtutis illius sic corrupta fuissent vt in eis virtus illa ab origine figurati ⁊ aiati corporis nō fuisset. ⁊ similiter surdus si ipsis instrumentis naturalibus audiendi virtus etiam congenita nō fuisset ⁊ sic de sensibus ⁊ potentijs naturalibus quibuscunꝗ.

Solutio ꝑ dictorū.

IOHANNES. Fateor me errasse nec possū negare quin catulus ⁊ homo ⁊ cetera aialia ceci seu ceca dici possunt in casu possibili a sua origine. RICARDUS. Recte tuum cōfiteris errorem dic si genitores in catulis aliquā infirmitatē incurrissent propter quā in seipsis visum pdidissent ⁊ instrumenta virtutis visiue in prole corrupta essēt ī sua figuratōe p̄marta itavt ꝟtute visiua carerēt ī ortu nōne catuli in ortu ceci essent. IOHANNES. Negare nō possum quin ab origine essent ceci carentes virtute visiua quam naturaliter habere deberent. RICARDUS. Recte respondes. Sed si canes primi in prima creatione mundi a deo creati anteꝗ alios catulos genuissent infirmitatem talem incurrissent: vt in se virtutem illam perdidissent visiuā: ⁊ virtute visiua in sui origine ceci essent. IOHANNES. ymmo ceci essent non dubium virtute visiua carētes quā sui parētes in sui creatione acceperāt cū ptāte sibi similes pcreandi. RICARDUS. Prudentem rationē assignas: sed dic si ipse morbus vsꝗ in finem generationis scꝫ in finem seculi propter hoc ꝙ infirmitatem a primis cōtractam in singulos ⁊ per singulos pertransiret ita vt singuli parentes visiua virtute carentes in ortu similes catulos gignerent. Nōne oēs ꝓpter primos a deo creatos ab origine ⁊ etiam ex origine ceci essent ⁊c.

Nota aliquos cāes eē creatos a deo ī principio mūdi.

Cap.17.

IOHANNES nescio respondere qm̄ non video quomodo hoc deberet consequi: neꝗ video qn in p̄senti deberent catuli naturaliter dici esse ceci quod michi videtur absurdum. tu dic quid tibi respondeam. RICARDUS. Quod per morbum innaturaliter cōtractum cōtingit nunꝗ potest in vim nature transire cum sit contra naturam ⁊ legem nature primitꝰ institutaꝫ. Et ideo quꝫuis valeat veraciter affirmare naturam in singulis nasci corruptam: corruptelam tñ talem naturaꝫ esse nullatenus potes recte astruere nisi improprie ob hoc scꝫ qꝛ est ab origine quā quidem corruptelam si ob hoc dixeris naturalem volo tibi resistere dum tñ nichilominꝰ voces eam veraciter cecitatem ⁊ visus defectum et priuationem ꝓpriam visiue virtutis. Cur etiā potius debet dici naturalis in secūda prole ꝗ in prima aut in tertia ꝗ in quarta ⁊ ita de ceteris oino nō video nisi ꝓpter multitudinem progenitorꝫ q̄ illam habebant sed multitudo talis sola ratione multitudinis nomen nature nō mutat. Aut igitur prima proles naturaliter ceca fuisse dicenda est. aut nulla sequens naturaliter dici potest ceca: prima vero vt prudenter dixisti inaturaliter est ceca in ortu qꝛ caret virtute visiua ꝗ sui parentes immediate pro se in naturarum institutione acceperāt cum potestate sibi similes producendi ymmo si recte consideres si in aliquo huius generatiōis catulorum siue canū esset cecitas veraciter naturalis cecitas oino nō esset nec dici deberet quin cecitas iuxta tractata superius est priuatiue opposita virtuti visiue circa idem subiectum. Et ideo si subiectū aliquod naturaliter visu careret illud subiectū cecū oino non esset sicut tu superius prudēter deduxisti Et ideo impossibile est oino aliqd naturalr eē cecū nisi iproprie vt hic dixi p̄mū igr qd tibi predixi est verum. s. q̄tum in hoc casu oēs huius generationis catuli siue canes naturaliter in sua origine etiā essent qm̄ oēs in ortu virtutem visiuam habuissent nisi naturā corruptā preter institutionem nature ipsius a parētibus recepissent ⁊ tñ nullus ipsorum in ortu videre potuisset ⁊ si sine corruptione nature pducti fuissent sicut in presenti videre non possunt. Non igitur recte affirmare conaris hoies in suo ortu: nec iniustos esse nec iustos qꝛ in ortu iusticiā exercere nō possunt cū tñ illo nō obstante nō minꝰ iusti aut iniusti: scꝫ habere virtutem iusticie aut ea priuari dici valeāt si aliud nichil obstet sicut in tuo exēplo de canibꝰ est ostensum ꝙ in ortu sunt aut visiui. s. visum habentes aut ceci. Et similiter audituī aut surdi ⁊ similiter tactiui aut stipidi ⁊ ita de ceteris sensibus aut virtutibus que naturaliter eis debent in esse ab ortu ⁊c.

Catulꝰ aū nonū diē nō est cecus.

Cap.18.

IOHANNES. miror te dicere ꝙ nullus naturaliter extat cecus cum philosophi asserāt hoiem ex potatione vini cecū factū vituperari debere ⁊ eum qui a natura est cecus vituperādū oino nō eē. RICARDUS non idem puto oino apud philosophos esse a natura ⁊ esse a natura siue naturaliter vnde quꝫuis dicant aliquem esse posse cecum a natura intelligentes solum ꝙ ab origine natura errante siue deficiente est talis nō tamen ob hoc etiam affirmat talē naturaliter esse cecum sed potius dicere voluit ipsum innaturaliter ⁊ a casu ita esse cecum. IOHANNES. Saltem si filius cecus nascitur ꝓpter ebriosam vitam parentis tunc nō videt vituperabilis secundū philosophorꝫ sententiam: ⁊ tunc iuxta tuam rationem premissam videtur cecitas in ipso vicium ⁊ per ꝯsequēs cū sit viciosus hō talis vituperabilis est censendꝰ. RICARDUS. Morales philosophi in moralibus sic loquuntur volentes a talibus ab origine vitiosis vituperium morbi excludere sed philosophi naturales aut naturalia pertractantes affirmant tales defectus ⁊ pctā nature ⁊ vicia preter naturam. Et ideo constat ꝙ talis vituperabilis est ex peccato parentis an nō expressit vituperiū corporis nostri apostolus cum dicebat. Quis me liberabit a corpore mortis huiꝰ ⁊ scio qꝛ nō habitat in me id est in corpore meo bonum nō ego operor sed quod habitat in me pctm̄. Ad ro.7. ymmo nō dubium quin vituperiū corporis fuit sui. Quomōcunꝗ tñ affirmant loquaces philosophi iuxta sacram scripturā dubitare nō debes quin tales defectus seu priuationes quas ex pctō primorū parentum incurrimus pctā dicuntur ⁊ vitia. Quod vero obicis ꝙ fidem infantes habere nō possunt in ortu qm̄ scriptura dicit ꝙ iustus ex fide viuit nec rationem adducis qm̄ illud dictum ꝓphete ⁊ apo

hic arguit et ondit ꝙ nullꝰ pōt dici naturaliter cecus. ⁊c.

stoli est dictum de iustis hoībus nō solum ex ha-
bitu sed ex operibus iustis q̄ opera non dicuntur
opera vite scʒ spūalis nisi qꝛ ꝓcedūt ex fide sic iu
stus talis viuit scʒ opera vite excercet ex fide que
opera essent mortua sine fide hoc aūt nō ipugnat
qm̄ fides scʒ virtus siue habit⁹ credibiliū ꝛ simili-
ter iusticia scʒ virtus siue hitus recte operabiliū
esse possunt in infantib⁹ a sua origine sicut sancti
tas q̄ sine fide ꝛ iusticia esse nō potest in hoīe: fuit
in hieremia ꝛ iohē baptista: qm̄ nichil iuste aut fi-
deliter agere potuerūt ꝛ sic in dormientibus qm̄
eas excercere nō possunt.

Cap.19.

IOHANNES Non
adhuc videtur ista probatio satis fir
ma qm̄ sicut catus non potest dici ce
cus ab origine nisi qꝛ caret virtute vi
siua quam naturaliter habere debe-
ret Ita michi videtur ꝙ infantes ab ortu iniusti
aut peccatores dici nō deberent: nisi careant iusti
cia quam naturaliter deberent. Cum aūt iusticia
nulli potest esse naturalis oīno: sʒ de sola dei gra
tia datur hoībus iuxta illud apostoli ad tytum.3.
ꝛ sibi similia iustificati gratia ipsius cōsequitur ꝙ
infantes in ortu iusticiā oīno nō habeat nec dicūt
aut possūt dici iiusti aut iusti. RICARDUS.
Non oīs priuatio est virtutis naturalis priuatio
qm̄ pecunie opulētia est priuatio egestas diuicia
rum negligentia diligentie. Nuditas vestitus in-
ertia artis sompnus vigilie esuries facietatis: ꝛ
similiter de multis huiusmodi quoꝝ nullum inesse
potest a natura ꝛ tamen quecunqꝫ harū priuatio
num homini potest inesse pro tempore tñ in quo
eius habitus iuxta legeʒ nature posset sibi inesse
aut saltem in illo nō necessario hitus existit absēs
Non igitur potes videre astruere iniusticiā in in
fantib⁹ nō esse in ortu ex isto capite scʒ ꝙ iusticia
eis naturalis esse nō potest cum in multis homini
bus ꝛ rebus aliȷ̄s rerum nō naturaliter inheren-
tium priuatiōes existant preter hoc ꝙ iusticia nō
solum potuit sed etiam naturalis eis esse deberet
licet de facto iam vere sicvt de apostolo posuisti
eis de gratia conferatur.

Nota ꝙ nō omnis pri-uatio est virtutis naturalis priuatio.

Cap.20.

IOHANNES hoc mi
chi ostende si potes qꝛ iusticia in infā
tib⁹ naturalis eē deberet qm̄ ex hoc
clare consequitur ꝙ ab origine sunt
iniusti. RICARDUS. geñ. secun
do capitulo sic scribitur vidit deus cuncta q̄ fece
rat ꝛ erant valde bona ꝛ factum est vespere ꝛ ma
ne dies sextus. Igitur perfecti sunt celi ꝛ terra et
omnis ornatus eoꝝ perfecti sunt in institutiōe re-
rum primaria nō magis diuinitus erat homo in
sua natura seu specie q̄ res cetere in suis naturis
aut gradib⁹ vere igitur erat iustus homo primus
in sua origine. Alias em̄ minus ꝑfectus factus
fuisset in sua specie q̄ cetere tres naturales ī suis
speciebus quas nō est dubium quo ad oēs actio
nes sue speciei debitas ad quas agendas fuerāt
institute dona sufficientia recepisse. Opus autem
maxime debitum homini qui rationalis fuerat in
stitutus propter quod opus excercendū ꝓcipue
erat factus quo ad aīam eius secundū rationem

hic ostēdit ꝙ iusticia naturalis hoī ĩeē debuit. minime

viuere secundū rationem diligenda diligere ꝛ re-
spuenda respuere ꝛ per cōsequens super oīa dili
gere creatorem ꝛ eum perfecte laudare sup oīa:
quod tñ nichilomin⁹ inferius plenius ostendetur
hec aūt sine iusticia ꝛ caritate nō potuit oīno per
ficere vnde cōsequitur eum in iusticia ꝛ caritate
fuisse creatum. vnde Eccle.7. Solūmodo hoc in
ueni ꝙ fecerat deus hominem rectum. Non est
aliud esse rectum q̄ iustum ꝓbatur similiter in sua
creatione perfecte sapiens extitisse ne alias arti-
fex eius aut minus potens aut minus sapiēs aut
minus beniuolus ꝛ species hoīs que nobilior est
ceteris magis diminuta in suo gradu q̄ alie spēs
naturales in prima rerū institutione ꝛ origine ar-
guantur ymmo hoc ostenditur ex illo geñ. primo.
Et creauit deus hoīem ad ymaginem ꝛ similitu
nem qm̄ michi videtur in substātia aīe rationalis
homo ad dei ymaginem in donis anime superad
ditis scʒ sapiētia caritate ꝛ iusticia ac ceteris do
nis qualia in nobis dona gratuita appellam⁹ ad
similitudinem dei esse factus ꝙ ex hȷ̄s michi vide
tur iuxta illud ps̄. Quoniā in ymagine pertransit
homo: sed ꝛ frustra conturbatur et post peccatuʒ
tenuit ymaginem. Et iuxta illud ps̄. Homo cum
in honore esset nō intellexit cōparatus est iumen
tis ꝛ similis factus est illis Et peccato similitudi
nem perdidit creationis ex quo similis factus est
iumentis insipientibus per pctm̄ ymmo ex hoc ꝙ
dicitur insipientiam incurrisse constat ꝙ sapientiā
ante accepit ex hoc ergo ꝙ ad similitudinem dei
factus est cōsequitur ꝙ in creatione iusticiā habe
bat ꝛ caritatē siue gratiā que est meriticuiuscūqꝫ
principium. Item etiā cōiuncitur ex hoc ꝙ secun
do capitulo dicit vocauitqꝫ adam noībus suis cū
cta aīantia ꝛ vniuersa volatilia celi ꝛ bestias ter
re Magnā em̄ sapientiā habuit qui hoc fecit qm̄
perfectā scientiā loquendi illius lingue in qua no
mina ista cunctis imposuit ꝛ in qua cum sua vxo
re locutus est ꝛ mulier vxor ei⁹ etiam talem scien
tiam habuit ex quo serpenti respondit: de fructu
lignorum q̄ sunt in paradiso vescimur: de fructu
veri ligni quod est in medio paradisi precepit no-
bis deus ne comederemus ꝛ ne tangerem⁹ ne for
te moriamur geñ.3. Si vero quisqꝫ diceret ꝙ tunc
de⁹ adam instruxit quib⁹ noībus viuentia debuit
appellare obuiat sibi littera que precedit q̄ talis
est. Formatis igitur dn̄s deus cunctis animan-
tibus de humo ꝛ vniuersis volatilibus celi addu
xit ea ad adam vt videret quid vocaret ea Noue
rat ea igitur vocare anteqꝫ ea de⁹ ad euʒ adduxit
cum ad hoc ad eū adducta fuerāt vt ea proprȷ̄s
noīb⁹ appellaret. Iteʒ ibi legitur. Tulit ergo de⁹
hoīem ꝛ posuit eum in paradiso vt operaretur ꝛ
custodiret illum precepit qꝫ ei dicens ex oī ligno
paradisi comede: de ligno aūt boni ꝛ mali ne co-
medas: in quacunqꝫ die comederis ex eo morte
morieris. Nō em̄ a summa sapientia positus fuis
set custos paradisi voluptatis nisi ꝛ sapiens ꝛ iu
stus fuisset nec eis dedisset p̄cepta: nisi sicut pos-
set ea transgrediendo peccare ita posset ea seruā
do libera voluntate mereri vnde videtur crea-
tus in iusticia sapientia ꝛ gratia promerendi vitā
eternam hic michi videtur ozeas propheta inue
re cum dixit in persona dei. Et ego quasi nutri-
cius effraym portabā eos in brachȷ̄s meis ꝛ ne-

Nota ꝙ p̄m⁹ hō fuit creat⁹ in iusticia.

scirēt ꝙ curare eos in funiculis adā traham eos
in vinculo caritatis ozee. xi. cap. Non enim vin-
cula caritatis funiculos ade vocaret nisi cari-
tas pura ꝛ vera in ipso in sua creatione fuisset
qm̄ propter caritatem quā de gratia post actam
penitētiā recepit ita nō diceret sed potius dixisset
in viculis hieremie aut Ioh. baptiste aut alteri⁹
innocentis ymmo verba precedentia hoc osten-
dunt qꝛ dicit se nutritium effraym ꝛ se portasse et
curam eorum gessisse nec sciuerunt volens vt mi
chi videtur exprimere se similter curam eorū ges-
sisse ꝛ fuisse ipsorum nutricium licet ipsi hoc non
aduerterēt sicut fuit a principio nutricius adam
ꝛ eius curam gessit ꝛ in vinculis caritatis eū tra-
xit licet hoc ipse ante peccatum nō satis diligen-
ter aduerteret sic igitur ex perfectione institutiōis
primarie oīno cōsequitur ꝙ parentes nostri erāt
in sua specie. creati perfecti sicut cetere species
rerum naturalium creatarum scʒ cum virtutibus
aīe cōgruis sibȷ̄ ad completionem operationum
suarum ad quas complendas fuerant primitus
instituti. Item ex eadem perfectione institutionis
consequitur ꝙ in cōseruatione sue speciei per pro
ductionem sibi similium perfecti in sua specie fue
rant instituti ita ꝙ sicut alia naturalia poterāt ta
lia producere qualia ipsa in primaria institutione
sunt facta sic ipsi iustos ꝛ perfectos in virtutibus
quales ipsi sunt facti vt patuit poterant procrea-
re vt sicut oēs eorum posteri iusti sapientes ꝛ deo
accepti essent in sua origine ꝛc.

Cap.21.

IOHANNES. istam
sentētiam habes Eccle.27. cap. vbi
sic scribitur De⁹ creauit de terra ho
minem ꝛ secundū ymaginem eius fe
cit illum ꝛ iterū cōuertit illum in ipsā
ꝛ secundum se vestiuit illum virtute numerum die
rum eius dedit illi ꝛ dedit ei potestatem eorum q̄
sunt super terram ꝛ posuit timorē illius super oēs
carnem ꝛ dn̄atus est bestiarum ꝛ volatiliū creauit
ex ipso adiutoriū simile sibi consilium ꝛ linguam
ꝛ oculos ꝛ aures ꝛ cor dedit illis excogitandi et
disciplina itellect⁹ repleuit illos creauit illis sciē
tiam spūs sensu impleuit cor eorum ꝛ mala ꝛ bo-
na ostendit illis posuit oculū ipsorum super cor-
da ipsorum ostendere illi magnalia operuʒ suorū
vt nomen sanctificationis collaudēt ꝛ gloriari in
mirabilibus ipsius vt enarrent opera eius addi-
dit illis disciplinā ꝛ legem vite herditauit illos et
testamentū eternum cōstituit cum illis ꝛ iusticiam
ꝛ iudicium suū ostendit eis ꝛ magnalia honoris
eius vidit oculus eorum ꝛ honorem vocis ei⁹ au
dierunt aures eorum. In hoc dicto claret aperte
ꝙ adam in ortu suo siue in sua creatiōe fuit a deo
virtute vestitus: disciplina intellectus repletus.
Et similiter eua ꝙ creauit eam scientiā spūs ꝛ ꝙ
sensu repleuit cor ipsoꝝ vt illum laudarēt ꝛ ope-
rum eius mriabilia enarrarent ꝛ ꝙ addit illis di-
sciplinam ꝛ ꝙ lege hereditauit eos ꝛ testamentum
eternū cōstituit cum illis ꝛ iusticiam ꝛ iudicia sua
ostendit illis. Ex quibus verbis ostenditur ꝙ po
testatē habebant ab ortu hereditandi suos in do
nis predictis ita vt oēs posteri sui ab origine ha
buerūt legem vite scʒ iure hereditario ꝛ etiā iudi-
cia dei scirent iusticiā ꝛ testamentū eternū scʒ pa-

hic ad ideʒ arguitur scilicet ꝙ adā hūit virtutē ꝛ iusticiā a ꝑncipio.

ctum eterne felicitatis haberent. vñ ecclesia in ca
none misse dicit sanguinem xp̄i etiā sanguinem te
stamenti eterni qꝛ eo mediante testamentū factuʒ
patrib⁹ de bñdictiōe ꝓmissa impletur ꝛ datur ele
ctis beatitudo eterna. Constat igitur ex isto cap.
ꝙ adam fuit in ortu suo iustus deo acceptus ha-
bens caritatem ꝛ sapientiam ꝛ virtutes quib⁹ po
tuit mereri vitam eternā ꝛ ꝙ dona similia potuit
nō peccando suis posteris iure hereditario con-
seruare ita vt singuli ī ortu huiusmodi dona tanqꝫ
naturalia dona siue naturales virtutes haberent
sicut singule species reruʒ naturaliū generatiuas
similiū virtutes acceperant in sua origine quales
poterant naturali traductione in posteros diriua
re: sicut igitur iuxta p̄cedens exemplū de catulis
si primi eoꝝ ꝓgenitores infirmitatem talem incur
rissent vt ipsi vñ excecati fuissent ꝛ ita infirmitate di
minuti vt nō possent catulos cū virtute visiua gi
gnere oēs posteri canes vsqꝫ in finē seculi ceci fuis
sent iuxta prius ostensa. Sic igitur nostri primi
parentes per pctm̄ ꝑditis virtutibus iusticie ca-
ritatis ꝛ sapientie ac ceteris tanqꝫ dona natura
lia siue primordialia pro se ꝛ posteris acceperant
pro pena sui pcti eis certissimo iudicio inflicta nō
castos filos aut deo acceptos aut sapiētes scʒ in
iustos a deo abiectos ꝛ ignorantes vsqꝫ in finem
seculi gignere debuerunt.

sāguis xp̄i dr̄ sanguis testamenti eterni.

Cap.22.

IOHANNES. Satis
iam video scripturā inuere ꝙ iusticia
in oībus hoībus potuit esse ꝛ debuit
video etiā in infantib⁹ ꝛ aīab⁹ ipsoꝝ
posse inesse ab ortu priuationem iu-
sticie ꝛ gratie Et video etiam talem carentiam si
ue nuditatem gratie ꝛ iusticie posse in casu ratio
nabili dici peccatū Et nichilominus ex sacra scri
ptura firma fide accipio ꝙ tale peccatum habent
oēs filȷ̄ ade naturali lege ab eo geniti in sua ori
gine sed huic sententie videntur michi aliqua dif
ficilia obuiare. Primo em̄ moueor qua iusticia ha
bent hoīes in ortu suo pctm̄ aut dampnationem
qm̄ nō propter sua facta hoc habent nō dubium
qm̄ ante ortū suū nichil egerunt nec video qua iu
sticia habent pctm̄ quod vocas originale in ortu aut
dampnationem ꝓter aliorum pctā qm̄ sic porta-
rent filȷ̄ pctā parentū cōtra illud Ezech.18. aīa q̄
peccauerit morietur filius nō portabit iniquitatē
patris ꝛ pater nō portabit iiquitatem filȷ̄: iusticia
iusti sup eum erit ꝛ impietas impȷ̄ erit super eum
ymmo si sic esset videretur rationabiliter illud ꝓ-
uerbium antiquū manere. Patres comederunt
vuam acerbam ꝛ dentes filiorum obstupescūt cū
tñ in pricipio dicatur. Et factus est sermo dn̄i ad
me dicens. Quid est quod inter vos parabolam
vertitis in prouerbiū in terra ꝛ simul dicentes pa
tres nostri comederūt vuā accrbā ꝛ dentes filioꝝ
obstupuerūt viuo ego dicit dn̄s de⁹ si erit vobis vl
tra parabola hec in prouerbium in israel. Et cō-
sequēter dicit vt premisi aīa q̄ peccauerit ꝛc. Idē
dicit Hieremie.33. ꝛ ita videtur ꝙ filȷ̄ oīno ꝓter
pctā parentū grauari siue puniri nō deberent aut
habere pctm̄. Item moueor vehemēter cum oēs
aīe creentur a deo ꝛ non fiant a parentibus iuxta
ps̄. Qui finxit sigilatim corda eoꝝ vbi per cor-
da aīas videtur accipere si ipse aīe in ortu siue ori

ꝑmū dubiū vñ est ꝙ homines hn̄t ī ortu peccatū vel dampnationem

gine habeant peccata cũ tñ nõ habeant in instanti creationis q̃cq̃ nisi a deo creatore ipsaꝝ videt cõsequi peccata eoꝝ in ortu esse a deo ꝛ ita dicenius blasphemando ꝙ summe bonus deꝰ est auctor peccati ymmo eo ipso ꝙ fiũt a deo cõsequitur ea nõ esse peccata ꝛ vidit inquit scriptura deꝰ cuncta que fecerat ꝛ erant valde bona. Geñ. primo. Et sic nõ video qualiter oriant̃ aut fiant aĩe cuꝫ peccatis. RICARDVS. Ex quo scriptura affirmat sicut superius claruit oẽs hoĩes intelligendum est naturali cursu ꝓductos hr̃e in ortu suo pctm̃ hoc ex volũtate ꝯstat ꝓcedere q̃ iniusta eẽ nõ pt Et iõ oĩno est iustũ Sꝫ scio ꝙ conaris itelligere qualis sit ista iusticia quam fide accipis ex scriptura vt iuxta dictũ petri apostoli secundo paratus sis reddere oĩ poscenti rationem de ea fide quã tenemꝰ cõiter.

rñsio ex carẽtia iusticie põt dici pctm̃.

Cap. 23.

Nichil igitur temere affirmando accipe quod michi apparet absentiaꝫ iusticie siue gratie saluatricis non dubitas dici peccatum. IOHANNES. ymmo valde dubito in casu posito si rationem sequamur quoniam priuatio iusticie siue eius carentia non semper videtur michi vbiq̃ dicenda esse peccatum sed in illo dumtaxat in quo debet esse iusticia sibi opposita: tunc q̃m in ipso debet esse iusticia ꝟbigratia si deꝰ rationalem creaturam crearet scꝫ eius nudã substantiam sine aliqua virtute addita nõ esset tunc ĩ illa creatura carẽtia gratie siue iusticie iiusticia aut peccatum q̃m aut illa creatura vituperabilis esse posset in ortu suo q̃m a deo taliter crearetur: nisi diceremus blasphemando ꝙ illius vituperabilitatis deꝰ sit auctor Oĩs autẽ iniusticia vituperabilis est ꝛ similiter omne peccatũ ꝛ sicut in illa creatura in ortu nulla in iusticia esset sibi peccatũ qꝛ in illa tunc nõ deberet esse iusticia ex quo nihil debet esse in aĩa in ortu nisi qd a deo creatore accepit. Cur igitur aĩe humane in ortu suo quando creãtur a deo iuxta illud ps̃. Qui finxit singilatĩ corda eoꝝ vbi aĩas per corda accipimus Et iuxta illud. Ecclesiastici vltimo. Et spũs redeat ad deum qui dedit illum debeant dici iniuste aut peccatrices. Que nõ debet in ortu quicq̃ habere nisi a suo creatore accipiãt Aut quomõ carentia siue iusticie siue gratie in ipsis tunc dici possit aut debeat iniusticia non video sed potius michi videtur iuxta rationem ꝙ tunc dici debeant innocentes sicut illa creatura quã superius posuisti ĩ nuda ꝛ sola substantia a deo creari immaculata in ortu ꝛ innocens dici debet RICARDVS. Ita est difficile quod iam hic tangis vltimo q̃tũ memini me legisse a quoq̃ sanctoꝝ q̃uis plurimi plurima ista cõscripserunt aliq̃d tñ iuxta scripturam sacrã ꝛ naturalem rationem quod michi apparet sub correctione cuiuscũq̃ nõ inuidentis lectoris dicam.

Cap. 24.

In istis capitulis sequẽtibꝰ oñdit̃ ꝑ multa exempla qd ẽ ex creatio hominis.

Supposito vt superiꝰ posuisti ꝙ quecũq̃ aĩe humane ĩmediate a deo creantur sub sensu tñ inferiꝰ exponẽdo video duplicẽ modũ creãdi huiusmodi hoĩm aĩas vnũ moduꝫ liberum siue voluntariũ distinguendo liberũ seu voluntariuꝫ contra naturale secundũ viã naturalem q̃m aĩe libero modo ꝓducũtur cõgruit quod dixisti scꝫ ꝙ fiant singule innocentes sicut ãgeli innocentes sunt facti ꝛ nostri primi parẽtes sed q̃m per modũ nature fiunt nõ est necessarium quod affirmas quõ fiunt in oĩbus hoĩbus ab ipsis primis naturaliter propagatis. Alioquin ipsi filioꝝ suoꝝ veri parẽtes ac naturales gẽitores nõ essẽt vt autẽ illud tibi clarius elusceat in genere plantarum q̃ fiunt ex semine dic nunq̃d planta dicat̃ cõgrue generari a plãta Cum planta semẽ produxit ex quo semine cum actione siue ꝑ actionem solis generatur secũda. IOHANNES. Actiones rerum naturales negare nõ possum quas in rerum institutione primaria acceperunt Scribitur eñ geñ primo. Germinet terra herbam virentem ꝛ facientẽ semen ꝛ lignum pomiferũ faciens fructus iuxta genus suũ cuius semen in semetipo sit super terrã Et factũ est ita. vnde cõstat ꝙ plate potentiam generatiuã similiũ in rerum institutione primaria acceperunt. ꝛ ideo fateri compellor plantam: plantã gñare. RICARDVS. Recte respondes ꝛ tñ sol videtur agens principalius in secunda plante productione predicto mõ ex priore q̃ planta gignens q̃m si sol similes plantas sine aloꝝ semine frequẽter ꝓducit ꝛ plãta sine solis actione cũ semine nunq̃ aliã gignit ꝛ nichilominus precedẽs planta nomen veri genitoris siue parentis nõ ob hoc amittit ꝙ ad suã prolem siue ad suum fructum agens aliud secum in illud idem producendo cõcurrit. IOHANNES. Fateor idem esse. RICARDVS. In generatione leonis equi aut canis post cõmixtionum seminũ maris ꝛ femine nõ dubitas virtutem aliquã virtuti seminũ coagere ad ꝓductionem fetus ꝛ specialiter ad aĩe productionem quecunq̃ sit illa ꝛ tñ nichilominus dicimus etiã veraciter affirmamus leonem vere parentem ꝛ genitorem ꝛ equum equi ꝛ canẽ canis nõ obstãte virtute eiꝰ coagente quã virtutem philosophi cõiter virtutẽ celestẽ alij virtutem diuinã appellãt. IOHANNES. Nec hoc possum negare ꝛc.

Nota de ꝓductõe reꝝ

Cap. 25.

RICARDVS. Descendamus ad hominem Ecce adã primum nostrum parentem deus de humo formauit ꝛ inspirauit in faciẽ eiꝰ spiraculũ vite faciens aĩam ad ymaginem iuxta genesi. libri exordium. vnde corporibus ipsorum aĩam eius rationalem creãs eam copulauit ei ideo ratio exigebat vt esset iusta facta eius aĩa a sua origine Iuxta illud Eccle. 7. Fecit deus hoĩem rectum sic vnaqueq̃ res tota primo creata debuit in specie sua ab origine esse perfecta nõ in specie sua diminuta Iuxta illud geñ. primo. vidit deus cũcta que fecerat et erant valde bona Iuxta illud ps̃ dei ꝑfecta sũt opera ꝛ ilud geñ. secundo. Igitur perfecti sunt celi et oĩs ornatus eorum ne vt dixi supra ex imperfectione siue diminutione operis argui posset artifex aut minus sapiens aut minus potens aut minus beniuolus qꝛ igitur sũma sapientia sũma potentia sũma beniuolentia nulla lege a deo data in principio in opere ꝯcurrebant nullomõ potuit esse diminutio in factura sed perfectio naturalis:

sicut rationabiliter de creatura rationali ĩ nuda substantia a deo creata superius deduxisti Nulli autem dubium quin deus sic adam et euam producit inter alias species naturales in mundi origine vt ab eis naturali traductione sicut in ceteris generalium speciebus vsq̃ in finem mũdi species continuaretur humana et in diuersis suppositis continue saluaretur iuxta illud geñ. primo masculum et feminam creauit eos benedixitq̃ illis deus et ait. Crescite et multiplicamini et replete terram. sic erant facti ꝙ poterant alios naturaliter propagare vnde ex hac institutione speciei humane apparet quod deus cõsequẽter in diuersis suppositis humanis nõ fuit nec est agens creans animas libere prout liberum contra naturale distinguitur sed potius est agens naturale iuxta institutionem propagationis primariaꝫ ipsam propagationem continuans ita vt sicut corpus iuxta naturalem institutionem vigore commixtionis seminum patris ꝛ matris conficitur ac figuratur et tandem perficitur sic iuxta institutionem eãdem vigore virtutis diuine parentes vbiq̃ simul cum perfectione corporis anima concrescit et ꝑfecto opere naturaliter vniatur in quo opere deꝰ siue diuina virtus actiuam vicẽ gerit nature sic fateor ꝙ anima immediate a deo creatur quoniam valde videtur probabileq̃ naturalis virtus in cõmixto seminibus sit impotens agere super suam naturam scilicet vt producat animam aliquam q̃ non dubibum superior est natura ꝙ sit aliqua naturalis virtus in brutorum animalium seminibus post coitum derelicta ita vt deus etiam vicem gerat ymo ob hoc hesitarent plurimi nostri quin anima brutalis post resolutionẽ corporis possit manere super quo michi videtur salomon dubitasse Eccle. 3. cum dicit. Quis nouit si spiritus filioruꝫ adam ascendit sursum et spiritus iumentorum similiter descendat deorsum quod dictum sicut dubio sic videtur ꝙ certus non fuit nunq̃ iumentorum spiritus post resolutionem corporis remaneret siue igitur sit ita siue non constat diuinam virtutem existentem virtuti seminũ et coagentem illi ad productionem humani suppositi ĩ humane anime creationem vt secundum te loquar cum corpus a virtute in materia seminum existentem figuratur esse agens naturale et cursum nature primitus institutum peragere constat igitur eius actionem parentum carnalium actioni succedere et naturaliter eam sequi ymo si consideremus intimius ex institutione propagationis huius apparebit hanc actionem virtutem diuinam grece seu supplere vicem corporalis parentis ĩ eo ꝙ ipse parens solus nec potest attingere per se ipsum vt sic totius humani suppositi productio generatio vna congrue appelletur et vni proprio agenti sibi simili scꝫ patri carnali ꝓprie ascribatur sicut bruti naturalis generatio vna dicitur et parenti ascribitur q̃uis virtus vna celestis in semine cuꝫ seminis natura coagat sicut clamant oẽs phi vñ consequitur ꝙ homo ita naturaliter est pater hominis sicut equus naturaliter est pater equi ꝛ leo est naturaliter parens leonis et ita de ceteris speciebus naturaliter genitis non obstanteq̃ anima hominis creetur siue fiat mõ predicto a deo quoniam datio rationalis anime adeo fit per moduꝫ nature agentis ymo coagentis ꝛ ꝓpter actionem parentis primarij vt eam suppleat et cõsumet ac perficiat non econtra quia enim parentes fetum naturaliter figurant et formant ideo deus naturaliter rationalem animam creat coagendo parentibus ad naturalem productionem humani suppositi sicut animam equi et leonis pariter deꝰ creat et eam producit aut alia virtus celestis ĩ semine quam merito phi virtutem diuinam appellant corpore equi aut leonis parentum virtute formato et naturaliter figurato et ideo in illis omnibus genitores nomen parentum vendicant equo iure Et propterea per ista prefata operatur quod scribitur geñ. 2. igitur perfecti sunt celi et terra et omnis ornatus eorum compleuitq̃ deus die septio opus suum quod fecerat et requieuit deus die septimo et sanctificauit illum quia ĩ ipso cessauit ab omni tempore suo quod fecerat si eñi post primordialem illam rerum productionem deus per actionem liberam non per modũ actionis nature animas humanas crearet tunc in prima creatiõe nõ fuerunt perfecti celi et terra et omnis ornatus eorum sed diuinita fuisset primaria institutio salteꝫ ad naturalem hominis productionem ꝛ sic nõ cõpleuisset deus opus suum die septimo scꝫ totum mundum nec cessasset ab omni opere creationis requisito ex tunc ad continuationem perfectiõis vniuersi potest modum prius seu primitus institutum non cessatio ab opere conuersationis de quo opere dicit xp̃s pater meus vsq̃ modo operatur et ego operor ymo multo congruentius propter perfectionem operis primarij fuissent oẽs anime rationales sicut angeli simul in prima rerum creatione siue ꝓductione create libere q̃ successiue in tempore consequenti.

Dubitauit salomon si spũs bruti remaneat post corporis resolutionem

hõ ita ẽ pater homis sicut equus equi

Cap. 26.

Unde cõstat ꝙ iuxta primordiales rationales anime nõ nisi naturaliter producuntur anima xp̃i secundũ aliquorũ sniam dũtaxat excepta quam affirmant aliqui in rerũ creatione primordiali libera actione dei sicut alia et sic fuisse a deo creatam iuxta illud sapientie. 8. quod pleriq̃ de anima xp̃i accipiunt sortitus animam bonam sum et cum essem magis bonꝰ veni ad corpus inquinatum vt intelligatur anima xp̃i inter opera primaria fuisse creata et põr venisse de superius ad corpus coinquinatum a spiritu sãcto in virginis vtero figuratum sed de christo nec lr̃a sequẽs nec precedens põt intelligi sequitur oĩm ĩmediate et vt sciui quoniã aliter nõ possum esse continẽs nisi deus det et hoc ipsum erat sapiẽtie scire cuius esset hoc donum adij dñm et deprecatus sum illum et dixi ex totis precordijs meis deus pr̃m meorum ꝛc. da michi domine sediũ tuarũ assistitricẽ sapiẽtiã et noli me reprobare a pueris tuis oĩm seruus tuus sum ego et filius ancile tue homo infirmus et exigui tp̃is et minor ad intellectum iudicij ꝛ legis de xp̃o nemo affirmare audebit ꝙ ipse deprecatus sit patrem suum pro continentia habenda aut pro sapientia obtinenda aut ꝙ timuit reprobari a deo et ꝙ ipse minor et insufficiens fuerit ad intellectum iudicij ꝛ legum ymo consequenter annectit multa que ostendunt esse dicta aut conscripta in ꝑsona salomonis sicut illo tu autem me elegisti in regimine in populo tuo et

aĩa xp̃i non fuit ꝓducta naturaliter

dixisti edificare templum in monte sancto tuo et in ciuitate habitationis tue altare et est inferius et disponam populum tuum iuste et ero dignus se dium patris mei precedit etiam ibi circuibam q̄rens vt michi illam assumerem puer eram igenio sus sequitur sortitus sum aīam bonam etc. que nō apte christo conueniunt vnde potius videtur anima christi libera dei actione a deo creata cū eius corpus libera actione non naturali fuit a deo in vterum virginis fabricatum et xp̄i hominis gn̄atio non pertinuit ad legem propagationis propter continuationem ipsarum rerum naturalium primitus institutam sed aliorum oīm generatio secundum corpus et animā secundū illam legem fiebat meo iudicio iuxta illud geñ. superius hic expressum si autem diceretur et probabiliter meo iudicio q corpore christi figurato in vtero virginis eius anima iuxta legem primordialem actiōe naturali fuerat a deo creata qr scz lex primordialis exigat vt corpore disposito et figurato in vtero materno deus consequenter tēpore vel saltem natura posterius concreet aīam ad completionem corporis siue suppositi sic dicendo nulla esset propter aīam xp̄i faciēda exceptio sed sufficiētius argueretur in sufficientia primi ornatus et non plena dei cessatio ab opere vniuerso quod fecerat si anime non naturaliter sed libere crearent vnde cō sequitur et oīno videtur q in singulis naturaliter producitur nō ei dico nō libere nec obstat huic sētētie qd dicitur. Eccle. vlti. et reuertatur puluis in terram suam vnde erat et spiritus redeat ad deum qui dedit illum vbi prima facie illa verba redeat et dedit vidētur innuere non solum liberam donationē aīe non naturalem eius productionem sz etiam q ante dationem fuerat apud deum quia dicit redeat quoniā illud rationabiliter dici possz quia spiritus a deo fiebat non ab aliqua creatura vnde congrue dici potest ob hoc ad deum redire sicut filius genitus ab aliquo ī peregrinatione factus adolescens congrue dici potest redire ad patrem scz cum in terram patricie originis venit ad patrem et similiter qr spūs a solo deo confingitur iuxta ēt ps. xxxij. Qui finxit sigillatim corda eorū si hoc de solis aīabus accipitur congrue dici potest q datur licet a deo nichilominus producatur naturalit' qm̄ alias iuxta superiora homo naturalē generationem vt cetera animalia non haberet

Solutio cuiusdē obiectionis

Capm. 27.

IOHANNES p hunc modum videtur mihi consequi q deus sit instrumentum verum parentis hominem generātis sicut securis est artificis ad dolandum quod multorū aures abhorrēt. RICARDUS. nō tm̄ debes attēdere verba vulgi seu opiniones vagas hoīz iniquorum aliquorum etiam prudentum nō excercitatorum ī phisicis rebus subtilibus q̄ntum debes acquiescere veritati Cur enī quod infers non ita congrue hic dici posse sicut q deus est charitas anime perquam siue mediante qua veluti aptissimo instrumento anima ymo verius totus homo meritorium opus agit ratio nō videtur vbi tamē deo cooperāti siue caritati que deus est meritum nullum ascribitur sed mereri siue meritorie operari non caritatem aut deum sed solum hominem veraciter affirmamus non est igitur horrendū audire sed sincerissime amplexandum q summe bonus conditor rebus conditis sic assistit q per eius presentiam aut coactionem naturalem peragunt suos actus supplens per seipsum eis naturaliter coagendo qd absq eius coactione naturali perficere oīno non possunt Et sic dicatur eorum naturale et veracissimum instrumentum iuxta exemplum de caritate predictum ymo multi viri preclare scientie in tm̄ coactionem diuinam in actionibus naturalium rerum extollunt q dicunt vnum imediatū agens omnia per seipsum et multo mirabilius scilicz q̄ hic dixi de modo coagendi dei cum suis creaturis habendis diffuse tractabitur in. xvij. et xvi. operibus huius libri sic puto tibi ostensū qd supra promiseram scz q anime humane in posteris singulis primorū parentum ab eis secundum legem propagationis primarie procreatis naturaliter producuntur et q eorum productio a deo non obstat quin primi et posteriores genitores filiorum suorum sint veri et naturales parentes ex quo plane consequitur esse equissimum vt primorum filij et eorum posteri a parentibus primis naturam suam nudatam et viciatam non virtutibus naturalibus ornatam acciperent quoniam iustissimum erat vt gignerent non meliores q̄ ipsi essent sed viciatos et nudatos primordialibus virtutibus etiam consimiles ob hoc satis apparet sapientie carentiam in eis dici vicium. quia iuxta naturalem institutionem siue primariam debuit in eis omnibus simul cum natura oriri sapiētia apparet insuper carentia iusticie in eis esse peccatum quia simul cum essentia iuxta eandem primordialem legem debet in eis oriri iusticia vt ostendi. vnde constat tuū exemplum de creatura rationali libere et per se in subsistentia personali a deo creata que sic creata iniusta aut viciosa esse nō potius contra illud quod dixi de iniusticia infantium que non est in animabus eorum nichil penitus operari cum iste anime scilicet. vt parentes hominum et naturaliter omnes fiunt et ob hoc ex lege nature parentes sunt hoīm in quibus parentibus debent esse iusticia et sapientia et virtutes et etiam priuationes in ortu habent ignorantiam. s. carent sapientia et habent peccatum scz carent iusticia quam toti homines naturaliter deberent habere sed anime quia sunt partes hominum non dicuntur ignorantes aut peccatores sed hoīes proprie dicūtur proprie ignorātes peccatrices et viciosi ī ortu sicut ipsi homines proprie dicuntur mortales non corpora eorum nisi per accidens siue improprie

hic concludit oīaq̄ prius probare conatus est

Cap. 28

VT autem huic sententie veracissime tuum carnale ingeniū acquiescat plenius accipe familiare exemplum humane iusticie si quisq̄ potens imperator suos seruos armis et dignitatibus militaribus insigniret eosdē insignitos milites suos cum suo semine imperpetuū possessione quadam nobili hereditate proponens si tamen vsq ad finem prelij strennue in prelio perseuerent et ipsi in inicio congressus terga vertant et fugiant. Censebis ne iustum vt illi homines insignia militaris honoris retineāt aut vt ipsorū

filijs illa hereditas promissa parentibus tribuatur. IOHANNES. Nemo ambigit quin iusticia hoc oīno exigat sed potius iusticie cōuenit vt a parentibus pro se et suis arma militaria auferantur et a filijs promissa parentibus hereditas subtrahatur. RICARDUS. iuste igitur a filiis huiusmodi militum talis dignitas indebita eis subtrahetur. IOHANNES. puto iustissime eam eis substrahi posse cum filijs non debeatur nisi iure parentum. RICHARDUS. deus fecit adam de limo terre et eum gratia et iusticia tā q̄ armis spiritus vestiuit preordinans si in iusticia permaneret et miliciā spūalē ageret sup terrā vt eam hereditaret in regione celesti cum tota sua progenie qui inicio sue militie a serpente sue vxore temptatus militiam spiritualem ac pugnam deseruit ac peccauit et sic per ons vt fateris grām et iusticiam et alias virtutes pro se et suis et hereditatem celestē perdidit ineternum hanc perditionem regni celestis siue vere beatitudinis damnationem scriptura appellat quā oēs naturaliter propagati propter eius iniquitatem iuxta legem humanam vt vides merito amiserunt quod non est aliud dr̄e nisi q iuste beatitudine carent quam ipse non peccando eis poterat acquisiuisse sic insuper iuxta legem eiusdem hec spiritualia pro se et suis perdidit sic vt lege iustissima omēs eius filij illis armis in ortu carerent ī primi sui parentis opprobrium et ipsorū dispendium.

Cap. 29.

IOHANNES Adam forte penituit anteq̄ genuit et sic fuit in iusticia et in gratia cum filios produxit. Non est igitur ratio quare filij debeant in ortu carere iusticia sz videtur potius q deberēt esse veri iusti similes suis parentibus. RICARDUS. Verisimilius est ecōtra scz q electus de paradiso prius genuit q̄ iustificātē grām vere penitendo recepit. qm̄ psalmus de eo dicit. homo cum in honore esset non intellexit comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis quod ob hoc dictū videtur q cōmisso peccato pro pena similitudinē iumentorum in actu concubitus incurrebat vt brutalem voluptatem in concubitū sequeretur et sic videtur cum statim sensit libidinosam volupatem in carne quod statim instar brutorum concubuit anteq̄ vere penituit sed si vere penituisset anteq̄ prolem genuisset et per penitentiam iusticiam accepisset quia illa iusticia naturalis siue originalis non erat sz graciosa solummodo et personalis et ideo nō erat sibi data pro se et sua progenie sicuti prima in origine data fuit ideo illa ad prolem non debuit pertinere licet iuxta primam naturalem siue originalem seruatam atq productam debuit suam conditionem ī posteris diriuare vt aptissime tales gigneret qualem deus eū fecit siue īstituit: āt tales quales ipse a seipso est factus. Cum igitur vt dixi tales gignere non potuit nec debuit cōmisso peccato qualis ipse a deo factus est iusto dei iudicio tales genuit qualis est ipse a seipso peccando infectus.

quō adā nō fecit penitētiā nisi post q̄ cognouit vxorem.

nota ista diligenter.

IOHANNES. Non bene itelligo illud quod superius affirmasti scz q si primi parentes omnino non peccassent omnes ipsorum filij sapientiam et virtutes similes virtutibus parentum suorū in suo ortu haberent qm̄ sicut necesse erat propter naturaralem exitum de vtero materno vt in corpore paruuli nascerentur vt modo nascuntur sic videtur q similiter parui ī spiritu scilicet sine sapientia in ortu existerent ymo non intelligo qualiter aut a quo ipsi in materno vtero in sua origine sapientiam vt dicis acciperent. RICARDUS. Non est simile de paruitate corporis et de paruitate virtutum in spiritu sed se habent modo contrario vt ostendi quoniam et paruitudo corporis ex causa quam astruis et magnitudo spiritus quo ad naturales siue primordiales virtutes in omnibus filijs si parentes iusti mansissent vt ego ostendi etiam esse in eis naturalis debuit et ab eo accipiēda erat in ortu tanq̄ donum naturale a quo iusticia et a quo etiā ipsa natura anime fuerat conferenda ita vt omnes naturaliter in corpore paruuli et in spiritu magni virtutum prestantia ex origine nascerentur fortassis tamen sicut extat verisimile nec vsum siue actum sapientie in vteris matrum nec in infancia aut pueritia sicut nec vsum iusticie habuissent sicut in catulis qui vsum videndi non habent infra nouem dies sicut superius posuisti nec ob hoc ons omnino fuisset vt habitū caruissent. sicut nec sequitur de catulis q infra nouē dies careant vi videndi sine virtute visiua. IOHANNES. rationabilis michi videtur ista sn̄ia et in communi vsu loquendi ab omnibus approbata quoniam primos illos homines et alios succedentes genitores et parētes suos omnes appellant vnde iustum video q filij primorum peccantium etiā peccatores nascantur idest carentes iusticia quam naturaliter habere deberent licet forte pauci causam intelligant supradictam.

obiectio cōtra p̄dicta.

Solutio

paruuli nati in iusticia originali nō habuisset p tūc vsū virtutum.

Cap. 31.

SED cur non transferunt alij parentes suos defectus in anima et in corpore in prolem eorum sicut illi primi fecerunt aut cur illi primi nō omnes suos defectus in posteros diriuarunt non video iuxta rationem premissam qd tamen constat eos non facere quoniam nec cecus gignit cecum nec īfirmus infirmum nec illi primi peccatum preuaricationis diuini mandati in posteros diriuarunt nec forte omēs defectus corporis quos habebant RICARDUS. deus omnium penarum equissimus moderator apud se statuit quos defectus primi parentes et quos posteriores in alios debuerant diriuare tanq̄ defectus sui peccati et quos traducere non debebant cuius consilium nisi ex effectu penitus ignoramus et io nobis debet sufficere de traductis defectibus quos scriptura expressit credere rationem Et michi videtur iuxta rationem premissam ratio non esset si alios transmisisset.

Verūtamen attende esse
omnino cōtrariū rationi scꝫ vt actua
le peccatum in posteriores trāsmisis
sent quoniā actuale non dicitur nisi
quia peractum illud habentis incur
rit aut omissione voluntaria que non inepte equi
ualens actui reputatur. Et ideo nunq̄ potest
quisq̄ per viam traductionis quicq̄ transmittere
cui penalis afflictio debeatur qm̄ nulli a deo pro
peccato irrogatur afflictio qui voluntate libera
nichil egit. Et hoc est ꝙ propheta eze. intelligit in
eo quod superius posuisti. s. ꝙ filius non portabit
iniquitatem patris ita vt ista deo irrogante sup=
plicio torqueatur ꝓ paterno peccato iuste tamē
filij pena dampni siue damnatione ꝓpter iniquita
tem suorum parentum puniuntur a deo sicut mō
strat predictum exemplū et ēt ꝓbatio supradicta
et scriptura frequēter annunciat. Ecce enī geñ.
9. chanaam seruituti fratris sui suppositus est ꝓ=
pter peccatum cham patris sui qui cham veren=
da patris sui inebriati ex vino noluit operire que
seruitus pena est dampni scilicet amissio libertatis.
Item deut. 23. non ingredietur manser hoc est de
scorto natus vsq̄ in decimam generationem amo
rites et moabites non intrabunt in ecclesiam do=
mini ineternum quia noluerūt vobis occurrere
cū pane ⁊ aqua ⁊c. sic. Exo. 20. hoc dicitur expres
se sic Ego enim sum dominus deꝰ tuus fortis ze=
lotes visitans iniquitatem patrum in filios in ter
ciam et quartam generationem eorū qui oderūt
me et faciens misericordiam in milia hijs qui dili
gunt me et seruant mandata mea quod puto sic
debere intelligi ꝙ deus malorum filios iuxta me=
rita filiorum suorum punit frequēter certis penis
vt penis filiorum inspectis puniantur ipsi mali pa
rentes quos filios si parentes ipsorum nō peccas
sent sed potius iusti fuissent deus non ita puniret
sed cum ipsis propter parentum merita miserico
diter aget sicut sequitur ⁊ faciens miam in milia
hijs qui diligunt me et ideo addit terciam et quar
tam generationem q̄r generationes tot solebant
parentes videre subsistētes et sic in filijs visitātur
delicta parentum quoad dampnationē filiorum
sic dauid de iuda proditore prophetauit ps̄. 109.
Fiant dies eius pauci et episcopatum eius acci= Nota quō deꝰ pugnit pctā parentum
piat alter quod dictum esse de iuda petrus apo=
stolus. Actuum primo affirmat et sequitur. Fiant
filij eius orphani et vxor eius vidua nutātes trās
ferant filij eius et mendicent et eijciantur de habi
tationibus suis scrutetur fenerator omnē substā
tiam eius et diripiant alieni labores eius: nec sit
qui misereatur pupillis eius hec autem omnia pe
ne fuerunt filiorum iude proditoris sed pene dam
ni tm̄ propter substractionem bonorum que tamē
bona deus eis nullatenus substraxisset si pater eo
rum acceptus deo fuisset q̄ aūt ī p̄dicto ps̄. sequū
tur sic fiant filij eius et mendicent et eijciantur de
habitationibus suis scrutetur fenerator omnem
substantiā nati eius in interitum in generatione
vna deleatur nomē eius ī memoriā redeat iniqui
tas patrum eius in conspectu domini ⁊ peccatum
matris eius non deleatur nomen eius et pecca
tum matris eius in conspectu dn̄i ⁊ pctm̄ matris
eius nō deleatur. Fiāt contra dn̄m semper ⁊ disp
dat memoriā eorū ꝓ eo ꝙ non est recordatus facē

miam in quibus pretendi uidetur filios afflictos
fuisse irrogatione pene. Et pro causa videtur su=
bici de iuda ipsorum patre pro eo ꝙ non est recor
datus facere miam sic puto debere intelligi vt fi= nota ibi cās quare filij a liqñ puniūt pena dāpni ꝓpter pctā parentum.
lij sūt afflicti cōpensatiue ex ꝓprijs suis peccatis
aut aliunde de dei iusticia substracta ab eis mia
occasione peccati parētis que mia substracta ab
eis alias nō fuisset ita vt substractio iuuanēti ab
eis sit a deo ꝓpter peccata parentis et irrogatio
supplicij ꝓpter sua peccata propria sit a deo aut
propter suā vtilitatē ne nimis florentes in seculo
plus peccarēt. dat enī vexatio intellectū aut viuē
do diutius dāpnationē grauiorē sibi ꝯgererēt vn̄
dāpnandis multū est vtile cito tolli aut ne sine fru
ctu huius mūdi miserias diutius sustineant sicuti
paruuli sodomitarū cū parētibꝰ sūt submersi pas
si tunc mortē quā fuerant de statuto gn̄ali postmo
dum recepturi qm̄ sine fructu si vixissent erant mū
di miserias perpessuri vn̄ erat eis vtilis illa prius
tio aut ex alia cā iusta qm̄ multis alijs medijs vi
ris iustis ⁊ iniustis sicut pharaoni iob ⁊ paulo ac
alijs multis flagella iuste cōtingunt. Per eundē
modum similia dicta in scriptura debes accipere
que pretēdunt afflictos pro peccatis suorū parē=
tum scꝫ nō irrogatione cōpensatiā suplicij sꝫ dāp
nificatiua substratione presidij ⁊ sic cōgruo debēt
filij puniri ⁊ affligi pro peccatis parētum licet nō
cōpensatiue q̄r peccata parentum existunt cā siue
occasio quare filij pro peccatis suis proprijs pu=
niuntur qualiter nō punirentur si parentes boni
fuissent ⁊ sine peccato de ista materia non est locꝰ
in presenti vlterius pertractādi sed habes de hoc
q̄stionē vnā super eze. loco prefato.

Capm̄. 33.

Quod vero superius in.
23. capit. obiecisti ꝙ aīe non possunt
in ortu habere peccatum nisi pecca=
tum esset a deo auctore quia tunc ni=
chil haberent nisi a deo sic soluitur ꝙ
peccatum infantium est nuda p̄uatio et nō est ali=
ud oīno et ideo nō obstante ꝙ in ortu a deo habe
rent quicq̄ non sequitur ꝙ ab illo peccatum siue
priuationē haberent sed talis priuationis siue nu
ditatis auctor fuit primus parēs ipsorum proba
biliter enī dici potest ꝙ anime infantiū in ortu suo
quando sunt partes hoīm a corpore carnalem si
ue brutalem affectionē accipiunt ita ꝙ habēt tūc ista resolutio apparet eē suspecta
aliquid quod non concreatur eis a deo. hoc enī
multis ita videtur posse fieri sicut aer vel aliꝰ cor
pus dyaphanū scꝫ lumis receptiuū si crearetur a
deo in obiectione solis haberet in instanti creatio
nis sue lumen a sole non sibi concreatum a deo
quicquid tamen sit de isto. Constat animas in or
tu non habere peccatum. s. iniusticiā a deo aucto
re sicut tu superius conabaris inferre patet isup
multū esse rationabile ꝙ anime create a deo mo=
do predicto scilicet de cursu nature primitus insti
tute et hoc tanq̄ partes hominum filiorum ade
primi genitoris et primi parentis ⁊ proditoris
dāpnētur ꝑpetuo nisi ꝑ grām ⁊ miam liberētur q̄
uis earum iustificatio primordialis ad hoc erat
vt vera beatitudine fruētur nec est hoc irrationa Finis de generali p̄cepto.
bile sicut tu in. c. xij. obiecisti.

Capm̄. 34.

Iohannes. Ista li
benter accipio perge ad alia. Ecce
enī istud sacramentū nō dubito institu
tum fuisse a xp̄o Ex quo precepit vt
legitur Mathei vltimo. Docentes
omnes gentes baptizātes eos in nomine patris
⁊ filij ⁊ spiritussancti amen. Et similiter hoc legi=
tur Mar. vltimo insuper Iohannis tertio. Nisi
quis natus fuerit denuo nō potest videre regnū
dei. Dicit ad eum nichodemus. Quomodo po=
test nasci homo cū sit senex. Nūquid potest in ven
trem matris sue introire iterato ⁊ renasci. Respō
dit iesus Amen amen dico tibi nisi quis renatus
fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto nō potest introire ī
regnum dei. Ex istis sufficienter michi videtur ꝙ
xp̄s istud sacramentum instituit sed de necessitate
huius sacramenti peto vt differas qm̄ videtur ꝙ
non est necessarium ad salutem Ecce enī de pau
lo legitur actuū nono. ꝙ ananias intrauit domū
Dicit̄ ꝙ baptismꝰ nō sit necessarius ad salutem ⁊ imponens manum dixit. Salue frater dominus
deus misit me qui apparuit tibi in via qua venie=
bas vt videas ⁊ implearis spiritu sancto ⁊ confe
stim ceciderūt ab occulis eius tanq̄ squame ⁊ vi
sum recepit et surgens baptizatus est. vbi constat
paulum ante baptismū recepisse spiritum sāctum
nec dubium quin quilibet saluaret̄ si tunc ab hac
vita decederet et sic paulus per consequens si sta
tim post manus ananie impositionem decessisset si
Alia ratio. ne baptismo saluatus fuisset. Item actuum deci=
mo legitur sic adhuc loquente petro verba hec ce
cidit spiritus sanctus super omnes qui audierūt
verbum et stupuerunt ex circuncisione fideles qui
venerant cum petro quia ⁊ in nationes gratia spi
ritussancti effusa est et audiebant enim illos loq̄n
tes linguis et magnificantes deum Nunquid tūc
respondit petrus quis prohibere potest vt bapti=
zentur hij qui spiritum sanctum acceperunt sicut
et nos et iussit eos in nomine domini nostri ihesu
christi baptizari vbi constat hos spiritum sanctū
accepisse ante baptismum et ita si tempore medio
descessissent habentes spiritum sanctum saluati
Alia ratio. fuissent. Idem eodem capitulo decimo videtur de
cornelio et eius familia quoniam anteq̄ petrus
ad eos venerat fuerant iustificati et a deo accepti
et purificati ab immundicia quoniam in principio
capituli dicit vir autem erat ī cesarea nomine cor
nelius centurio cohortis que dicitur ytalica reli=
giosa et timens deum cum omni familia sua faci
ens elemosinas multas plebi et deprecans deum
semper et timens deum vt iustus et sanctus. Item
ibi consequenter sibi dicit̄ vidit in visu manifeste
angelum dei introeuntem ad se et dicētem sibi cor
neli oratiōes tue et elemosine tue ascēdunt in me
moriam in conspectu dei videtur autem vere iu=
stus fuisse cui angelus sic est missus et cuius ora=
tiones et elemosine ascendunt in memoriam in cō
spectu dei. et de quibus orationibus ipse corneli=
us dicit consequenter ad petrum a nudius quar=
ta die vsq̄ ad hanc horam eram ieiunus hora
nona in domo mea Et ecce vir stetit ante me in ve
ste candida et ait corneli exaudita est oratio tua ⁊
elemosine tue commemorate sunt in cōspectu dei
vnde constat cornelium iustum tunc fuisse et totā
suam familiam. vnde cōsequenter ibi dicitur quo
modo petrus vidit in excessu mentis lintheum de

celo submissum in quo erant omnia quadrupedia
et facta est vox ad eum Surge petre occide ⁊ mā
duca ait autem petrus absit a me nunc quia nun=
q̄ manducaui omne cōe et immundum et vox ite
rum secundo ad eum quod deus purificauit tu ne
immundū dixeris. hoc autem factum est pariter.
Et statim receptum est vas in celo. vbi iuxta litte
ram sequentē manifeste apparet hec facta ꝓpter
cornelium et eius familiam et sic constat eos tunc
purificatos fuisse adeo. Item petrus cū venit ad Alia ratio.
eos dixit in veritate comperi quia nō est acceptor
personarum deus sed in omni gente qui timet eū
et operatur iusticiam a deo fuisse acceptum ⁊ hec
dicta omnia sunt de eo ante baptisma consequi=
tur ergo si decessisset ante baptisma saluatus fuis
set. Item paulus ad romanos. 10. dicit expresse q̄r
si tu confitearis in ore tuo dn̄m iesum xp̄m et ī cor
de credideris ꝙ deus illū excitauit a mortuis sal
uus eris Corde enim creditur ad iusticiam ore au
tem fit confessio ad salutem dicit enī scriptura om
nis enim qui credit in eum non confundetur non
est distinctio iudei et greci Nam idem dn̄s omniū
diues in omnes qui inuocant illum. Omnis autē
qui inuocauerit nomen dn̄i saluus erit. vbi vide=
tur affirmare ⁊ probare ꝙ sola fides sufficit ad sa
lutem vnde ibi. c. 3. dicit Iusticia autem dei per fi
dem ihesu in omnes et super oēs qui credūt in eū
Et statim post arbitramur enim iustificari homi=
nem per fidem sine operibus legis et multa sunt
dicta similia in scripturis. Item sicut ī noua lege
precipitur baptismus et ī veteri testamento circū
cisio erat precepta vnde geñ. 17. dicitur masculus
cuius prepucij caro circuncisa non fuit delebitur
anima illa de populo suo quia pactum meum irri
tum fecit de quo pacto ibi premittitur. Circūcide
tur ex vobis omne masculinū: constat enim mul=
tos nō circuncisos saluatos fuisse sicut sanctū vi
rum iob qui gentilis erat et regem ac populū ni=
niue per predicationē ione conuersos igitur par
ter in noua lege possunt hoīes per fidē sine baptis Alia ratio.
mo saluari. Item io. 6. xp̄s dicit nisi manducaue
ritis carnē filij hoīs ⁊ biberitis eius sanguinē nō
habebitis vitā in vobis. vt ita expresse ⁊ sub ver
bis similibus affirmat̄ necessitas sūptiōis scr̄i eu
charistie sicut in. c. 3. precedēte affirmatur necessi
tas baptismi sed nō dubiū quin multi saluentur si
ne sumptione scr̄i altaris ergo pari rōne cōsequi
tur ꝙ possent sine baptismate saluari hec ⁊ similia
videtur ostēdere ꝙ sacrū baptisma non sit necessa=
riū ad salutem.

Cp̄m. 35.

Ricardus. ex verbis
xp̄i ⁊ io. qm̄ xp̄s fuerat baptisatus ap
te monstratur baptismus fuisse prece
ptus qm̄ legitur Mat. 3. Iohānes ꝓ
hibebat eū dicēs. Ego a te debeo ba Solutiōes predictorū obiectuum
ptizari et tu venis ad me rn̄dens ihesus dicit ei si=
ne mō sicut nos oportet iplere oēm iusticiā verbū
ei iohis debeo Et verbū xp̄i implere iusticiam ost
dunt baptismū debere suscipi etiā de iusticia vnde
non dubiū qui baptismus fuit preceptus sicut cir
cūcisio in lege antiqua per illū igitur modum quo
dicimus obseruantiam mandatorum esse necessa
riā ad salutē iuxta illud Mat. 9. si vis ad vitā igre
di serua mādata ītelligēdū est ꝙ baptismi scr̄m ne
cessariū est. nec solū est necessariꝰ baptismꝰ ꝓ hūc

modum scꝫ quia preceptus sed dicitur esse neces-
sarius ratione sui primi effectus de quo supra dif
fuse tractauimus nisi enim habeatur effectus ba
ptismi scꝫ remissio peccatorū propter quā remissio
nem ⁊ precipue originalis peccati michi videtur
institutus fuisse baptismus sicut ꝓpter eundem ef
fectum circuncisio fuit instituta nullus propa-
gatus naturali cursu ab adam saluabitur vt supe
rius est ostensum qm̄ cum peccato originali semp
damnatio est annexa tanq̄ ꝓprius vt sic loquar il
lius peccati effectus qm̄ per vnum hominem pec
catum intrauit in mundum ⁊ per peccatum mors
ad romanos quinto mors id est damnatio sicut
intelligendum esse superius est ostensum dico au
tem hanc remissionem originalis peccati per re-
ceptionem gratie iustificantis esse proprie effectū
primū baptismi qꝛ non nisi per baptismū de noua
lege datur hominibus minoris etatis Nunq̄ enī
in lege euuangelica exprimitur aliud remediū ꝓ
paruulis cōtra originale peccatum nec alijs qui-
buscunq̄ adultis datur originalis peccati remis-
sio nisi ꝓpter baptismū secundū cursum cōmunē
et ob hoc quia hec remissio ex institutiōe legis so
let fieri per baptismum ⁊ nō aliter cū sic alio mo-
do illum modum remissionis tanq̄ supplentē ba-
ptismi effectū vocamus baptismū spiritus siue fla
minis vnde dixi ꝙ baptismus est necessarius ad
salutem scꝫ rōne sui ꝓprij ⁊ primi effectus ex hoc
enim ꝙ apostoli omnes conuersos ad fidem que-
rentes ab eis salutis principia preceperant bapti
zari sicut legimus actuum secundo de tribus mi-
libus ad sermonem petri compunctis ⁊ querenti-
bus vna fratres quid faciemus ꝙ petrus ait ad
eos penitentiam agite ⁊ baptizetur vnusquisq̄ ve
strum ⁊c. sicut legimus actuum octauo de samari
tanis audiētibus predicationem philippi aposto
li quia baptizabantur Et eunuchus similiter au-
dito philippo dicit Ecce aqua quis prohibet me
baptizari. Et actuum 9. legitur ꝙ paulus statim
postq̄ conualuit est baptizatus Et actuum deci-
mo legitur de cornelio ꝙ angelus a deo sibi mis-
sus dicit sibi mitte in ioppen ad symonē ⁊c. hic ti-
bi dicet quid te oporteat facere et consequen-
ter ꝙ petrus eum de fide xp̄i instruxit ⁊ dicit Nū-
quid quisq̄ prohibere potest vt non baptizentur
hij ⁊c. sic de custode carceris legitur. 16. querente
a paulo ⁊ barnaba dic quid me oportet facere vt
saluus fiam ꝙ ipsi preceperunt eū credere in xp̄m
et baptizari ita ꝙ oportet illum baptismi effectū
habere etiam secundum cursum cōmunem autem
alio modo preter legem vt dixi ⁊ per hunc modū
dicitur baptismus simpliciter necessarius ad sa-
lutē quia effectus eius scꝫ natiuitas ex spiritu san
cto est simpliciter necessarius ad salutem Et sic il
lud dictum saluatoris intelligo nisi quis renatus
fuerit ex aqua ⁊ spiritu sancto non potest introi-
re in regnum dei quia insuper est preceptus vt p̄-
dixi ideo omnes adulti obseruare tenētur legem
baptismi in aqua.

Cap. 36.

Que vero de paulo et cor
nelio ⁊ alijs obiecisti ꝙ saluati fuis-
sent habentes gratiā iustificatōis et
si decessissent ante baptismū verū di-
cis dum tamen negligentiā nō incur
rissent in non obseruando preceptum baptismi.
quoniam iuxta sensum predictum baptismi rena
scentiam habuissent. si autem iustificati per fidem
et gratiam se baptisare neglexissent damnati fuis
sent propter negligētiam dāpnabilem gratiam et
iusticiam acceptam non immerito āmittētes. Jo-
hannes quid si insperata morte subito preoccu-
pati fuissent non potentes baptismum accipere.
RICARDUS. non dubium quin saluati fuis-
sent in iusticia et gratia decedētes: quoniam in il-
lo casu de negligentia argui non possunt sed eos
in potentia excusasset aut si ex causa rationabili
baptismi susceptionem distulissēt ad tempus sicut
in hystorijs fide dignis legimus sanctum martinū
turonē. episcopum cuꝫ primitus miles erat per ali
quos annos postq̄ deo erat acceptus distulisse
baptismum: et si tempore huius dilationis legiti-
me morte inopinata preuēti fuissent in gratia mo
rientes saluari debebāt. JOHANNES. si im
potentia potest homines a susceptione huius sa-
cramenti legitime excusare vt dicis tunc infantes
naturaliter īpotentes si moriantur ante baptismū
legitime excusantur et sic non damnari debent
RICHARDUS. primū quod īfers recte cō
cludis. s. ꝙ impotentia in infantibus eos excusat
ab obseruantia precepti de baptismo. Et ideo eis
non imputat̄ ad culpam nouam ꝙ nec fuerant ba
ptizati. quoniam propter hoc nullam culpam īcur
runt sicut nec infantes in veteri testamento culpā
incurerēt infantes qꝛ nec fuerant circuncisi mori
entes ante diem octauum sed non recte infers vl-
teri⁹ ꝙ debent saluari sicut nec illi de quibus scri
bitur vt posuisti superius masculus cuius prepu-
cij caro circuncisa non fuerit delebitur aīa illa de
populo suo vnde nostri infantes pariter delentur
de populo christiano quia pactum dei nisi quis re
natus fuerit ex aqua ⁊c. irritum faciunt sicut et il
li non quia de voluntate faciunt sed quia pactū
dei quod eos saluaret in eis non seruatur. et ideo
sunt a salute penitus alieni nulla enim anima sal
uatur nisi anima christiana quoniā sicut dicit pe
trus de christo loquens non est in aliquo alio sa-
lus non enim aliud nomen datum est hominibus
in quo oportet nos saluos fieri Actuum. 4. Et a
postolus prime ad corin. 3. fundamētum enim ali
ud nemo potest ponere p̄ter illud quod positum
est quod est christus ihesus nec dubium quin om
nis anima est aliena a christo que nec christi gra
tiam recepit a baptismo nec eius fidem habet cū
moritur talis enim a christo denominari non po-
test et per consequens non potest saluari. JO-
HANNES. quomodo dicis ꝙ impotentia in
discretionem non habentibus rationis non excu
sat a susceptione baptismi quin omnino dampnē
tur cū in illis sit maior impotentia ꝙ in istis. RI-
CHARDUS. dixi ꝙ in vtrisq̄ impotentia ex-
cusat a culpa contrahenda propter preceptū bap
tismi solutum siue non seruatum sed in nullo excu
sat a culpa ante. scilicet in ortu contracta cui nō
omnino attinet sed adulti de quibus obicis saluā
tur adherentes christo infantes non baptizati
dāpnantur tanq̄ alieni ab ipso. Johānes. magis
est de⁹ misericors q̄ sit hō quicunq̄ et ita nō aget
quod ageret homo pius homo autē filio suo quē
esset facturus suum heredē si ipsum certo die ad
eum nutrix afferret nō substraheret a filio suo he-

An: impotē tia excuset a susceptione sacri bapti.

Nota istud diligenter.

Alia obiectio cōtra dicta

reditatem dispositam propter nutricis negligētiā
aut eius malitiam si ipsa non curaret aut malitio
se omitteret puerum ad patrem suum tempore sta
tuto deferre ergo nec deus filios suos quos ad y
maginem suaꝫ creauit ab hereditate celesti exclu
det ⁊ si parētes eorum qui sunt eorum nutritores
aut negligant aut ex maliuolentia omnino obmit
terent sicut faciunt parentes infideles iudei ⁊ alij
pueros ad baptismum xp̄o deferre nolentes ⁊ sic
videtur ꝙ infantes iudeorum ⁊ etiā aliorum infi-
delium ⁊ etiam malorum xp̄ianorū morientes sine
baptismo saluarentur. RICARDUS pri-
ma regula quā ponis de mīa dei dubium non ha
bet scꝫ quin deus sit magis misericors q̄ aliqua
creatura quoniā deus non dubium maiorem mi-
sericordiam excercuit erga genus humanū ꝙ vn
q̄ creatura erga creaturam excercuit sed non re
cte infers secūdam regulam ex prima scꝫ ꝙ deus
nūquid agit rigidius cum suis q̄ facit homo pi⁹
quoniā aliquotiens deus punit quā doq̄ precipit
hominibus vt parcant quoniā sibi reseruat vindi
ctam vt ipse retribuat iuxta exigentiam tamē sue
clementis iusticie vnde q̄uis homo sic faceret in
casu quē ponis non ob hoc omnino cōceditur ꝙ
deus contra legem quā statuit taliter sit acturus
quoniā sua mīa q̄uis sit simpliciter maior q̄ ho-
minis tamē i omni casu rōnabilis est ⁊ iusta quo
niam non est deus quasi homo vt mentiatur nec fi
lius hominis vt mutetur numeriā. 23.

Cap. 37.

IOHANNES Quid
si parentes infantem baptizare labo
rant ⁊ preuenitur morte anteq̄ ad sa
cerdotem perueniant aut anteq̄ ali-
quē habere valeant vt baptizari pos
sit videtur hic fides parentum posse infanti suffi-
cere ad salutem sicut videtur infantibus suffecisse
in lege nature quando sacramentalia remedia nō
habebant ymmo si infantes non circuncisi ⁊ p he
rodem occisi vt inter eos xp̄m occiderent saluati
fuerunt ꝙ non dubitas cum ab ecclesia ꝓ martiri
bus computentur multo magis fides parentum
oblata a deo ꝓ infantibus potest eis sufficere ad
salutem quoniam cum illis infantibus circūcisis
nulla pars salutis reperiri potest aut nō tanta q̄
ta in casu supposito de infante moriente anteq̄ a
parentibus duci potest ad baptismū.
RICARDUS non est in scripturis expressū
quod astruis de paruulis ante legem ꝙ sola fide
parentum sine sacrificijs saluantur quoniā omni
tempore ab origine mūdi fideles deo sacrificia of
ferebant vt placerent sicut legitur de primis filijs
ade caym ⁊ abel genesis quarto ꝙ caym offere-
bat de fructibus terre munera deo abel vero ob-
tulit de primogenitis gregum suorum et de adipi
bus eorum Et de noe peracto diluuio legit̄ ꝙ sta
tim in egressu de archa edificauit altare dño ⁊ tol
lens de cunctis peccoribus ⁊ volucribus mūdis
obtulit holocausta super altare Et ideo verisimi
le est omnino ꝙ precipue offerebat pro sua ⁊ filio
rum salute cum salus sua ⁊ filiorum inter omnia
que a deo possent petere res erat p̄cipua ⁊ sic nō
dubium quin per fidem parentum ⁊ sacrificiorum
oblationem ante legis date tempora paruuli sal-
uabantur ⁊ illa sacrificia non dubium locū sacra
menti tenebant habentia eundem effectum quem
circuncisio et baptismus posterioribus tempori-
bus habuerunt vnde cum in tali infante preuēto
morte anteq̄ parentes potuerunt eum baptizare
nō sit impletum Nisi quis renatus fuerit ex aqua
et spiritu sancto ⁊c. nec apparet ꝙ aliquo mō ad
salutem datam a xp̄o pertineat sicut dixi supius
non video quin damnatur sicut in casu consimili
sub lege veteri si infans ante circuncisionem fuis
set morte p̄uētus perisset iuxta illud preallega-
tum masculus ⁊c. Item si fides sola parentū aut
amicorum sufficeret ad iustificationē paruuli ab
originali peccato vt tibi videtur cum eandem fi-
dem habeant ipso existente infra claustra mater-
na pari ratione posset fides parentum nondū na-
to proficere pro baptismo siue sufficere ⁊ sic infan
tes fidelium nunq̄ ab instāti infusionis anime dā
narentur q̄uis statim post animationē in mater-
nis visceribus morerentur quoniam eque illis vt
natis in mundum potest fides parētum prodesse
quod quomodo predictis affirmatis a xp̄o nō ob
uiat omnino ymmo si acute consideres pari ratio
ne tempore legis antique pueri iudeorum iustorū
p̄mēti morte ante octauum diem saluati fuissent
per fidem parentum. Contra illud masculus cui⁹
preputij caro circuncisa non fuerit delebitur ani
ma illa de populo suo nisi dicam illud dictū de so
lis vsum rationis habentibus pro eo ꝙ inmedia
te pro causa subiungit quia pactum meum irritū
fecit quod dictum videtur ad solos irritantes p-
tinere cuiusmodi sunt illi soli qui vsum ratiōis ha
bent quia impotentes peccare pactum dei irri-
tum facere non videntur sed superius dixi hoc de
bere intelligi irritum fecit illud etiam in eo nō ser-
uatur omnino quod vero de paruulis sicut de a-
lijs fuit predictum vel illud dictum ex hoc cōstat
quia inmediate premittitur infans octo dierum
circuncidetur in vobis omne masculinum in na-
tionibus vestris tam vernaculus q̄ empticius cir
cuncidetur Et quicunq̄ nō fuerit de stirpe vestra
erit que pactum meum in carne vestra in fedus
eternum ⁊ sequitur tūc masculus cuius ⁊c. i hijs
vero que precedunt constat ꝙ loquitur de paruu
lis octo dierū sicut de alijs quoniā infantes octo
dierum circuncidi precepit ⁊ omnes indistincte vt
pactum dei esset in carne eorum in fedus eternum
et tunc pro pena huius pacti non seruati subiun-
git masculus cuius precipitij ⁊c. nec dubium quī
pena precepti non impleti ita generalis debet esse
sicut preceptum ⁊ ad eosdem precise debet exten-
di ⁊ sic ad paruulos extenditur pena illa sicut ad
rationem habentes quoniā ad eos eque preceptū
illud cuius illa est pena extenditur. Item hec ver
ba illud clare innuunt si attendas in fedus ineter
num Quid enim aliud est hoc dicere nisi ꝙ circū-
cisus est michi coniunctus federe eterno scꝫ erit
ī eternū vere beatus ꝙ dictum est de infantibus
et alijs nemo enim audet dicere ꝙ confederatus
deo peribit ergo econtra negatiua debet intelligi
scꝫ ꝙ quicunq̄ per pactum dei in carne non erit il
lo federe deo coniunctus peribit ⁊ sic omnis ma
sculus tam magnus q̄ paruus perijt qui circūci
sionis pactum in carne non habuit quod tamen
non fuisset si solū fides parentum aut etiam meri
ta eorum potuit eos iustificare. Fides igitur pa-
rentum nec nunc nec tunc saluos fecit paruulos

nota ꝙ īuenitur ī scripturis ꝙ sola fides parentū suffecerit ad saluandos paruulos.

mortientes sine sacramento a deo ordinato cõtra originale peccatum ymo si sola parentum fides iustificaret frustra fuissent ista sacramẽta pro parvulis instituta ⁊ essent quo ad eos in presenti saltem quo ad paruulos hominũ iustorum quoniaz illi ex fide parentum reciperent ante baptismũ effectum totum baptismi ⁊ ita eis foret quo ad illũ fructus omnino inutile quod quia vere non est cõsequitur q̃ paruuli non iustificarẽtur de cursu cõmuni nisi baptismo suscepto ⁊ sic pereunt si morte subita sint preuenti de infantibus vero non circũcisis ab herode occisis quos constat sacramento salutis caruisse probabiliter astruis q̃ saluati nõ essent licet circuncisi de eis saluari deberent quoniam non circuncisi non erant innocentes sed pec catores Et eoz saluti obuiat illud manifeste malculus cuius prepucij ⁊c. circuncisi de eis innocentes erant ⁊ ideo congrue festum innocentum appellatur nec michi videtur iuxta scripturã nobis traditam q̃ illi circuncisi occisi beatitudinem amplioꝛem acciperent q̃ circuncisi ceteri non occisi aut q̃ baptizati infantes continue morientes dici possent hoc dico iuxta scripturam sacram ⁊ legez diuinam a deo datam ⁊ veterem ⁊ antiquam vtrũ vero deus occulto suo iudicio eis aliquid amplius sit daturus nec negare presumo nec tenere affirmare.

nota de parvulis abhe rode occisis

Cap.38.

solutio quorũdã argumentoꝝ p̃ dicta scz q̃ fides sufficit ad salutem.

QUod autez de epistola ad ro. obicis locum habet de fide formata per dilectionẽ sicut dicit ad galathas quinto capitulo. Nam in christo iesu nec circuncisso aliquid valet nec prepucium sed fides que per caritatem operatur sic ⁊ talis fides est principium sufficiens ad salutem dum tamen habens eam legem obseruet et ideo habens eã baptizari tenet cũ lex baptizari precipiat vel ei fides nichil prodest sicut de circuncisione dicit ad romanos secundo. Circuncisio quid prodest si legem non obseruez si autẽ preuaricatoꝛ legis es circuncisio tua prepucium est et propterea talia dicta in scriptura que pretẽdũt fidem vel caritatem siue gratiam aut aliquid aliũ esse principium saluandi sufficiens ista sunt dicta vt alia omnia noue legis precepta seruentur aut saltem non soluantur nec aliter locum habent.

IOHANNES Dissolue alia que obieci.

RICARDVS Verum dicis tẽpoze legis data te multos fuisse saluatos qui non fuerunt circuncisi nec mirum quia lex circũcisionis data erat solum abrahe et semini eius ⁊ suis famulis sicut legitur genesis.17. vbi primo legitur circuncisio fuisse precepta legitur enim sic Cecidit abraham pronus in faciem suam. dixitq̃ ei deus ego sum ⁊ pactum meum tecum ⁊ cito post ⁊ statuam pactum meum inter me ⁊ te ⁊ inter semen tuũ post te in generationibus suis federe sempiterno Et cito post dixit iterum deus ad abraham Et tu ergo custodies pactum meum ⁊ semen tuum post te in generationibus suis hoc est pactũ quod obseruabitis inter me ⁊ vos ⁊ semen tuum post te circũcidetur ex vobis omne masculinum hic apparet hoc preceptum siue pactum ad solum semen abrahe pertinere ⁊ ad suam familiam sicut legitur consequẽter omne masculinum in generationibus vestris tam vernaculus q̃ emptitius circũcidetur Et sic illud preceptum ad alias gẽtes non pertinuit nec eas artauit. Et ideo aliqui per remedia alia saluabantur sed non est sic de baptismo de quo dicit ipse precepit euntes ergo docentes omnes gẽtes baptizantes eos in nomie patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti amen Mat. vltimo ⁊ mar. vltio Euntes in vniuersum mundum predicate euuangelium omni creature qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit ⁊c. vbi constat baptismũ omnibus gentibus esse dandum ⁊ obligat omnes gentes illa lex xpi q̃ etiam ea que superius de necessitate baptismi adduxi de cornelio ⁊ sua familia de cõuersis per petrum de samaritanis de eunucho ethiope de paulo ⁊ alijs gentibus satis ostendunt.

nota ista sequentia de euuangelio an fuerit diuulgatum/ vbiq̃

Cap.39.

IOHANNES: hec rationabiliter dici possunt quo ad illos qui euangelicam legem acceperant scz q̃ ipsos artat preceptum vt seruetur ab eis sed quo pacto ignoꝛantes sic ligat non video ⁊ precipue cum in eis ignoꝛantiam impotentia cõsequatur que semper excusat vt superius affirmasti Et saluator dicit io. 15. si nõ venissem ⁊ locutus eis non fuissem petiñ non haberent. RICARDVS Respondere tibi posse cum paulo ad romanos decio quomodo inuocabunt inquit in quẽ nõ crediderunt aut quomodo credunt ei quẽ nõ audierunt ⁊ sequitur statim sed dico nũqd non audierunt. Et qui dicit in omnem terram exiuit sonus eoꝝm et in fines orbis terre verba eoꝝm. volẽs dicere vt videtur q̃ predicatio legis xpi exiuit in omnem terram quod videtur expressius ad coll. primo immobiles inquit in spiritu euuangelij quod audistis quod predicatum est in omni creatura que sub celo est si ds tamen velit dicere q̃ tempoze adhuc pauli non fuit euuangeliũ diuulgatum per omnes nationes terre sicut videtur multis eo q̃ saluatoꝛ dicit Mat. 24. describens signa sui futuri tempoꝛis scz aduẽtus ⁊ predicabitur hoc euuangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus et tunc veniet consummatio vbi ex hoc q̃ nondũ venit consummatio quam hic dicit futuram tunc scz quando predicatum fuerat euuangelium regni in vniuerso orbe consequi videtur nondum omnes gentes euuangelium audisse quod tamen dictum dñi non sic michi videtur intelligi debere sed q̃ p̃s debeat euuangeliuz in vniuerso orbe predicari q̃ veniat xp̃s ad faciendum iudicũ vt sit sensus et tunc veniet consummatio. i. post hoc veniet cõsummatio. Quẽmodum habet vsus vulgaris frequẽter ergo quomodocũq̃ sit de hoc secure cum ipso eodem paulo tibi respondeo ad romanos secundo dicente Non est personarũ acceptio apud deũ Quicunq̃ enim sine lege peccauerunt sine lege peribunt Cuius causam predixi quia damnationis causam ab origine secum trahũt vnde apostolus ad romanos quinto igitur sicut propter vnius delictum omnes homines in damnationẽ ⁊c. tamẽ verum dicis q̃ ignoꝛantes ⁊ impotentes lex ista siue preceptum nõ artat quoniã ipsi legẽ hanc nullatenus seruare tenentur sed de eius obseruantia per ignoꝛãtiam excusantur vt dicis sicut de infantibus supra dixi q̃ propter impotentiam excusan-

tur. Qui enim legem aliquã seruare tenetur peccat si eam non seruat quare propter non obseruãtiam tales non peccant lex tamen nichilominus locum habet de ipsis scilicet q̃ non, intrabunt in regnum celoꝝm nisi fuerint baptizati latro enim hanc legem scilicet q̃ omnis latro suspendi debet omnino non tenetur seruare nec peccat si hanc legem non seruat. Nemo enim tenetur se ipsum occidere quia sic homicida esse teneretur et tamen non minus legem hanc subire et sustinere latro iuste compellitur sic omnes ignoꝛantes hãc legem nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊c. eã subire iuste cõpelli possunt ex quo peccatum et damnationem ab oꝛtu contrahunt huius eam nullatenus seruare teneantur loquaris igitur proprie q̃ tum potes ⁊ frequenter patieris angustias pauciores hoc tamen intelligas scz q̃ paruuli nullum sensum doloris post mortem sunt habituri sed solam damnationem scilicet carentiam felicitatis eterne siue vere beatitudinis nec etiam aliqui alij nõ baptizati qui nullum peccatum mortale voluntate propria addiderunt sunt habituri penam sensus eternam. Omnes enim inquit apostolus nos manifestari oportet ante tribunal christi vt referat vnusquisq̃ propria corporis pro vt gessit siue bonum siue malum Ad coꝛ. quinto. Et Mat. decimosexto dicitur filius hominis venturus est in gloꝛiam patris sui ⁊ tunc reddet vnicuiq̃ secũdum opera sua scriptura enim plena est dictis similibus que manifeste ostendunt nullam retributionem pene in finali iudicio nisi hominum peruersis operibus compensandam. Et ideo qui opus non habent peruersum penam sensus nullam omnino post mortem habebunt nec alij aliqui propter non obseruantiam precepti de baptismo aut alterius diuini precepti sunt penam passuri afflictiuam qui aũt ignoꝛantiam inuincibilem aũt impotentiam illud seruandi habebant et hoc michi videtur saluatoꝛ intelligere vt cum dicit vt posui sti superius. Si non venissem et locutus eis non fuissem peccatum non haberent scilicet non haberent transgressionis damnabilis siue preuaricationis peccatum quo ad personam christi eoꝝ eum non receperunt nec adoꝛabant vt messiam siue saluatoꝛem promissum quia eos ignoꝛantia excusasset sed quia vt sequitur in iohãne ipse opera fecit que nemo alius fecit ideo excusationem ignoꝛantie non habebant de isto supra libꝛo secũdo in fine tractauimus.

nota de pena puuloꝝ decedentiũ cũ oꝛigiali.

Capitulum quadragesimum.

IOHANNES. Dissolue quod superius de necessitate sacramenti altaris obieci. RICARDVS Illud est dictum de sumptione siue manducatione spirituali p̃ fidem sicut in questione de illa materia in libꝛo proximo ostenderur. et tamen si de coꝛporali manducatione acciperetur intelligendum esset sub modificatione scilicet ob seruantia aliozum preceptoꝛum affirmatiuoꝝ sic nisi rationabilis vel legitima causa excusset Et ideo quatenus sunt precepta illa duo de eucharistia ⁊ de baptismo parem necessitatem habent vt tu superius concluseꝛat. Si illud dictum de coꝛporali sumptione dicatur intelligi sed patuit superius q̃ est alia necessitas baptismi scilicet ad aufferendum originale peccatum qualis necessitas non est in sacramẽto altaris. Et ideo nõ potes inferre q̃ simpliciter sit in illis equalis necessitas ad salutem.

Explicit liber Octauus.

Incipit tabula Libꝛi Noni.

Liber octauus

INcipiunt capitula noni libri que sunt 30. In quo hic tractantur questiones armenozū de sacramentis eucharistie confirmationis: vnctionis ⁊ de immundicia ceterozum ciborum.

Primum capitulū ostendit qualiter est certa forma verboꝝ in consecratione corporis xpi ⁊ sanguinis.

Secūdū capitulum obicit de verbis sacramentalibus ⁊ dissoluit ostendens que sit forma verborum in consecratione panis.

Certium capitulum oſtēdit que sit forma consecrationis vini.

Quartū capitulum dissoluit obiectus primi capituli.

Quintum capitulū obicit de verbis consecrationis panis ⁊ soluit.

Sextum capitulū ostendit q̄ sacerdos consecrare potest in calice ligneo ⁊ ferreo et soluit obiectus.

Septimum capitulum tractat nunquid liceat communicare quoscūq; indistincte sub vtroq; sacramento.

Octauum capitulum obicit contra precedens capitulum ⁊ dissoluit.

Nonum capitulum tractat nunquid in sacramēto sanguinis aqua necessario exigatur.

Decimum capitulum tractat nūquid liceat sacerdotibus preterq̄ in sabbatis in quadrageſima celebrare.

Undecimum capitulum tractat nunquid plures misse vno die super eodem altari possunt celebrari.

Duodecimum capitulum ostendit institutionem sacramenti confirmationis fuisse a christo.

Terciumdecimum capitulū obicit ⁊ soluit ostendens causam cur confirmationis sacramentum manus impositio appellatur.

Quartum decimum capitulum obicit de paruulis quibus christus legitur imposuisse manus ⁊ soluit ostendens q̄ fuerunt a peccato purgati.

Quintum decimum capitulum obicit q̄ apostoli illud sacramentum ante christi ascensionem acceperant ⁊ ostendit negatiuam.

Septumdecimum capitulū ostēdit effectum huius sacramenti.

Septimumdecimum capituluz obicit de apostolis q̄ hoc sacramētum in eis fuerat iteratum ⁊ soluit.

Octauum decimum capitulum obicit de priozitate baptismi respectu huius sacramenti quo ad paulum ⁊ cornelium ⁊ dissoluit.

Nonum decimum capitulū obicit de multiplici effectu huius sacramēti antiquitus non est in presenti ⁊ soluit reddendo causam.

Uicesimum capitulū querit cur paulus post acceptionem sacramenti cōfirmationis fuerat baptizatus ⁊ soluit.

Uicesimumprimum capitulum obicit q̄ in baptismo non datur spiritus sanctus et soluit ostendens contrarium.

Uicesimū secundum capitulum ostendit qualis est huius sacramenti confirmationis necessitas ⁊ soluit obiectus ostendens formā ipsius.

Uicesimum tertium capitulum ostendit q̄ christus sacramentum extreme vnctionis instituit.

Uicesimumquartum capituluz obicit de effectu sacramenti vnctionis extreme.

Uicesimum quintum capituluz ostendit multos saluari aliozum suffragijs ⁊ per hoc patefacit effectum principalem huius sacramenti.

Uicesimum sextum capitulum ostendit modum iustificationis peccatoris per illud sacramentum ⁊ alios effectus eius distinguit

Uicesimum septimū capitulum tractat nunquid sit aliquod peccatum irremissibile ⁊ ostendit vtramq; partem probabilem ex scriptura.

Uicesimum octauum capituluz ostendit sacramentum vnctionis quodāmodo necessarium ad salutem.

Uicesimumnonum capitulū tractat de iteratione huius sacramenti ⁊ etiam aliorum.

Tricesimum capituluz dissoluit questionem armenozū de immunditia aliozum ciborum.

Incipit liber nonus.

Arma.in que.arme. Fo. LXVI

vtrū sit aliq̄ certa forma sacri consecrationis

IOHANNES: Questionem istam armenozū pertracta iuxta scripturam sacram scz nūquid aliqua certa verboꝝ forma sit necessaria ad cōsecrationem corporis ⁊ sanguinis christi ⁊ que est illa. RICARDUS Non intelligo quid formā verborum certam appellant aut enim illud appellāt certe lingue verba certa ⁊ nō est dubium quod dicunt nemo enim xpianus dubitat quin ita vere cōsecratur in vna lingua sicut in alia quoniā sic fecerunt apostoli et sic tradiderunt facere Matheus enim scripsit euangeliū in hebraico. IOHANNES in greco Marcus in italico Et paulus epistolam ad roma. vbi de ista consecratione fit mentio etiam scripsit in greco ⁊ singuli in illis linguis in quib⁹ scripserunt nō dubium consecrare docuerunt vnde constat in singulis consecrationē posse fieri ymo videtur q̄ lingue omnes ob hoc erant date apostolis sicut legitur Actuum secundo vt modū consecrationis huius sacramēti sicut ⁊ alia salutis documēta singulis nationibus singularum linguarū crederent exercēda. Si vero appellant certam formā verborum certam sententiam cerozum verborum ⁊ vnico ozdine expressam per verba cuiuscunq; sint lingue hic enim sensus videtur ad istud positum pertinere ⁊ forte ipsis querentibus facere questionē ad hoc nō video q̄ certa forma talis exigatur in consecratiōe. Primo quia de cōsecratiōe sanguinis matheus ponit hec verba hic est enī sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatozum Marcus concozdat in verbis ⁊ ozdine sed nō ponit enim nec ponit in remissionē peccatozū Marci decimoquarto paulus ad coz. xi. autē ponit hec verba hic calix nouum testamentum est in meo sanguine hoc facite quotiēscunq; biberitis in meā cōmemorationem Lucas autē ponit hec verba hic calix nouum testamentū est qui pro vobis effundetur luce. 22. Cōstat aūt duos primos scz matheū ⁊ marcū a duobus alijs scz luca ⁊ paulo in ozdine verboꝝ quicquid sit de diuersitate sententie discrepare ymo lucas ⁊ paulus inter se discrepant in ozdine huius verbi est quod a luca prefertur ⁊ a paulo posponitur. Item matheus ⁊ marcus discrepant in hac dictione enim ⁊ sic nulli duo in toto cōcozdāt nec est dubiū cuiq̄ xpiano qui cōsecratio fieri potuit et potest per verba singuloꝝ quoniā si aliqui illoꝝ formā debitā nō tradiderunt illi qui ipsozum duntaxat scripturā habebant ab hoc sacramēto et eius forma fuerūt penitus alieni quodnephas est dicere ymo consequitur eos fuisse mentitos cū singuli dicāt dominū nostrū illam quā ponūt formā tradidisse quoniā quecūq; forma per eum tradita vera fuit ⁊ vere fuit sufficiens. Item cōsequitur q̄ ipsi essent ydolatre creaturam panis p xpo colentes ⁊ q̄ populū sibi traditum deceperunt et ydolatrare fecerūt aut saltē ignoraēter colere creaturam que omnia sunt detestanda auribus xpianis. Cōstat igitur q̄ omnes quatuoꝝ predicti veram formā cōsecrandi tradiderunt nō igitur est aliqua certa forma verboꝝ scz certus ozdo verborum certe ⁊ vnius sententie ad cōsecrationē sanguinis requisita. Si aūt appellant certam formā verborum indistincte verba cuiuscūq; lingue vnū certum sensum significantiū quicq; fuerit ozdo ipsozum verboꝝ sic michi videtur ad cōsecrationē sanguinis ⁊ corporis xpi exigi certa forma verborum scz certus sensus verboꝝ. Illud ostendit lucas euāgelista vbi supra quo ad cōsecrationē corporis qui sic dicit Et accepto pane gratias egit ⁊ fregit ⁊ dedit eis dicens. hoc est corpus meuz qđ pro vobis tradetur in meā cōmemorationē Non est aliꝰ dicere hoc facite i meā cōmemorationem q̄ dicere hanc formā consecrandi de ista materia exercere i meā cōmemorationē quod expressius ostendit apostolus paulus ibi supra de consecratione corporis ⁊ sanguinis sic. d. Ego enī accepi a dño quod ⁊ tradidi vobis quoniā dñs iesus in qua nocte tradebatur accepit panē ⁊ gratias agens fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ manducate hoc est corpus meū quod pro vobis tradetur hoc facite in meā cōmemorationē similiter ⁊ calicē postq̄ cenauit dicens hic calix ⁊c. Ecce paulus expresse tradens eis formā siue sensum verboꝝ cōsecratiōis dicit se illam accepisse a domio ⁊ q̄ dñs precepit sic facere in suam cōmemorationem ⁊ hoc affirmat paulus de cōsecratione corporis ⁊ etiam sanguinis. Non est ergo dubium quin illa forma exigitur. Ex quo dominus ipse ipsam in consecratione siue in cōsecrando precepit exercere si quis enim alia forma vtitur scilz alio sensu implet hoc facite in meā cōmemorationē quod lucas dicit impugnat ⁊ transgreditur qđ paulus dicit hoc facite quotienscūq; biberitis in meā cōmemorationē de forma cōsecratiōis sanguinis xpi loquēs nec dubium cuiq̄ quin ita stricte est obseruanda forma cōsecrationis corporis sicut ⁊ sanguinis. Cōstat autē in consecratione vtriusq; exigi certā formā intelligo certum sensum.

Cap. 2.

as hic ad is de forma cōsecrationis panis.

IOHANNES firmū michi videtur iuxta scripturaz quod dicis sed ostende in cōsecratione corporis ⁊ sanguinis que sit hec forma siue hic sensus certus Affin in consecratione corporis matheus dicit hoc est enim corpus meū hoc verbum enim nō ponēs lucas dicit hoc est corpus meū quod p vobis tradetur hoc facite in meā cōmemorationē Cui in verbis paulus concozdat Cōstat aūt multum esse diuersa et vt videtur nō esse sensus vnius si igitur sensus sit ille quē lucas ⁊ paulus ponūt quē paulus se dicit accepisse a domino consequitur sicut tu superius concluſisti q̄ alij duo non solum errabant ⁊ alios errare fecerunt sed insuper q̄ ydolatrauerunt sicut ⁊ alios induxerunt ad ydolatriam aut saltem ad cultum indebitum sic dicendo Si ecōuerso verum sensum primi euangeliste posuerunt paulus et lucas videntur dixisse mendaciū q̄ dominus illum modū siue illam formā quā ipsi ponūt tradidit eadem etiam de ipsis incōuenientia consequi videntur que cōcluſi de alijs. Item cum matheꝰ et Marcus discrepant sequi videtur q̄ alter dixit mendacium cum affirmat iesum dominū dixisse in tradendo formā illud quod ipse ponit cum dominus illud non dixit ⁊ sequi videtur q̄ ipse errauit et alios errare docuerit sicut supra concluſi de alijs

de forma cõsecrationis sanguinis videtur primo sequi q omnes errabãt ⁊ docuerunt errare si non sit nisi vna certa forma qm̃ oẽs discrepãt inter se et diuersa ponunt multo amplius q̃ in forma cõsecrationis panis. Item ecclesia romana nullum quattuor istorum imitatur in verbis sed sic hoc est ei calix sanguinis mei noui testamẽti misterium fidei qui pro vobis ⁊ pro multis effundetur i remissionẽ peccatorum vñ si recte cõclusisti supius probando q est aliqua certa forma dũtaxat vna de qua paulus dicit, dominũ dixisse hoc facite quotienscũq biberitis in meã cõmemorationẽ cõsequitur q ecclesia illam formã nõ tenet sed etiã trãsgreditur ⁊ sic cõtinue peccat ⁊ errat ⁊ mittit alios in errorem q̃ sunt nimis absurda. RICARDUS de cõsecratione panis in corpus xpi dubitari nõ potest quin forma scz sensus sit illa q̃ marcus dicit hoc est corpus meũ qm̃ oẽs quattuor sensum illũ ponũt nec obstat q matheus addit hoc verbũ enim quia illud sententiã siue sensum oino nõ variat sicut sensum nõ varias siue dixeris tu sedes ego sto siue dixeris tu autẽ sedes ego sto hoc aũt quattuor dicta eundem sensum importãt sic siue dixeris hoc est corpus meũ siue hoc autẽ est corpus meũ siue hoc est enim corpus meũ quo ad significatã rem vnũ sensum exprimis. Nõ aũt videtur lucas licet modus exprimendi aliqualiter sit diuersus. q aũt lucas ⁊ paulus addũt q pro vobis tradetur hoc facite in meã cõmemorationẽ. Ad cõsecrationis necessitatẽ nõ pertinet qm̃ si ptineret mat. ⁊ mar. erronee docuissent ⁊ nullatenus cõsecratoriũ sensum posuissent sicut tu vere supius obiecisti nõ aũt recte ecõtrario cõclusisti. s. si matheus ⁊ marcus rectã formã posuerunt q paulus ⁊ lucas dixerit mendaciũ affirmãdo q dñs illũ modũ vel formã q̃ ipsi ponũt tradidit nec alia inconuenientia sequitur de ipsis qm̃ dominus illũ modũ tradidit quẽ ipsi ponũt licet plura verba aliũ sensum habẽtia illi forme adiunxerunt q̃ de necessitate cõsecrationis nõ sunt talis enim adiunctio siue addicio sensum priorẽ dicti nõ tollit nec auget nec minuit ymo vt supra oñdi p illã additionẽ hoc facite ⁊c. precedentia verba esse ꝯsecratoria xpi oñdũt. IOHANNES videtur secũdũ hoc illud additũ hoc facite i meã cõmemorationẽ significare q illud totũ precedẽs pertineat ad formã cõsecrationis hoc est corpus meũ q pro vobis tradetur nõ q prima pars illius illam formã precise cõtineat. RICARDUS. bene dicis nisi aliunde appareret cõtrariũ modo vero quia matheus ⁊ marcus hec tacẽt eo q ad cõsecrationis necessitatẽ nõ ptinet quod alij qui eodem spiritu sunt locuti ad illã nõ necessariam relationẽ penitus nõ fecerunt hoc etiã ex alio capite potes aduertere eo q cõsequenter de cõsecratione calicis, paulus adiungit hoc calix nouũ testamentũ est in meo sanguine hoc facite quotiẽscũq biberitis in meã cõmemoratione obmittens illam mediã sententiã positã ab alijs qui pro multis effũdetur iuxta matheũ ⁊ marcũ iuxta lucã qui pro vobis effundetur ex ipsa obmissione illius sententie satis ostendẽs q ipsa ad cõsecrationis necessitatem nõ pertinet ex quo expresse satis instruitur tã q̃ a simili q hec sentẽtia media q pro vobis tradetur ad panis cõsecrationẽ nõ pertinet ⁊ sic docemur hanc clausulã hoc facite in meã cõmemorationẽ significare q per primã partẽ. s. hoc est corpus meũ tanq̃ per verba cõsecratoria consecrare debemus ita vt referri debeat ad particulã primã nõ ad totũ. IOHANNES perge vlterius. RICARDUS cũ referes de aliquo quã sententiam quã protulit q xps sic dicit repetens plene sensum quẽ dicit nõ tamen singula verba eadem sed forte similia nõ dicit mendaciũ quoniã nõ intẽdit dicere q xps dicit verba que repetis sed sensum illorum aliter enim si quẽquẽ ante audisses loquẽtem in greco ⁊ tu eius dictum repetẽs in latino diceres ipsum dixisse sic diceres mendaciũ ⁊ sic esset mendacium magna pars sacre scripture in latina lingua. s. q dñs dicit ad adam dixit dñs ad serpẽtem dicit dñs ad abrahã dicit abrahã ad dominũ dicit moyses ad dominũ dicit pharao ad moysen. Et sic de cõsimilibus in mirabilibus in scriptura quoniã constat eos hec in lingua latina nõ fuisse locutos nõ ergo ar. potest aliquis predictorum quattuor dixisse mendaciũ aut errorem docuisse cũ docuisse cũ dicit referendo q dñs iesus accipiẽs panem fregit ⁊ dixit hoc est corpus meũ q̃uis enim illud verbum enim nec aliquid supra equiualens dixerit dum tamen verum sit quod dixerit sensum horum verborum hoc est enim corpus meum.

Cap. 3.

De verbis enim consecrationis calicis amplior videtur perplexitas qm̃ in illis apõ istos quattuor qui spũaliter de isto sacramẽto tractant maior videtur diuersitas vnum tamẽ affirmare possumus cõfidẽter q forma hec est necessaria hoc est sanguis meus. s. sensus eorũ verborum sicut in consecratione panis hec sunt verba necessaria hoc est corpus meũ qm̃ omnes quattuor in isto sensu concordant q̃tum michi videtur vnum enim puto intelligere p hec quattuor hoc est sanguis meus hoc est enim sanguis meus hoc est calix in meo sanguine que verba isti quattuor posuerunt hoc autẽ verborum diuersitas forte fuit propter hoc quia a principio in diuersis linguis scripserunt vel quia de diuersis linguis eorum dicta in linguã latinã translata sunt ⁊ ideo sensus licet vnus non satis apte in eadẽ verba latina trãsferri potuit aut a spiritu sancto illud esse factũ vt sciretur q nõ eadem verba requiruntur sed vnus sensus siue equiualens aut propter aliud ministerium q me latet q forsitam aliquis me doctior propalabit sensum igitur horum verborũ exigi ad cõsecrationem non dubito sed nunquid aliquid amplius requiritur iuxta sacram scripturã dic quid tibi videtur. IOHANNES Ex quo in consecratione panis nõ exigitur nisi sensus iste hoc est corpus meum michi videtur q in consecratiõe calicis nichil amplius exigitur nisi iste sensus hoc ẽ sanguis meus videtur enim michi q tam potentia sunt vltima hec verba ad conuertendũ vinum q̃ potentia sunt priora verba ad conuersionẽ panis. Item cum vtraq conuersio pertineant ad nouum testamentũ equaliter vt videtur non exigitur mentio de nouo testamento in consecratione panis non videtur exigi in cõsecratione calicis. Item si probari possit q illa verba nouum testamẽtum aut eorum sensus exigitur non video quin probari possit q hec verba exiguntur qui pro multis effundetur cũ matheus ⁊ marcus ista verba addiciã t sicut illa. RICARDUS nimis leuiter iudicasti quoniã nõ ita sequi debes in ista materia aut sibi simili phisica argumẽta sicut sententiã in scriptura sacra expressam. vñ cũ omnes hii quatuor de nouo testamẽto faciant mentionẽ sicut ego superius posui ⁊ paulus ponat sic. hic calix nouũ testamentum est in meo sanguine quorum vterq mediat hec verba nouũ testamẽtum licet hec verba marcus ⁊ mat. postponãt hic ẽ. n. sanguis meus noui testamẽti nõ videtur verba luce ⁊ pauli sensum habere cõpletũ sine illis verbis medijs ⁊ sic ista verba videntur necessaria ad cõsecrationẽ. Item cũ forma sit concorditer ab hiis quatuor nobis tradita sensum verborum intelligo transgressores sumus nisi ista forma vtamur ⁊ temerarij si aliam formã exprimamus q̃ istam nõ habeat.

Nota q̃ sit forma q̃ vti debeamus i ꝯsecratiõe.

Item paulus positis verbis hic calix nouũ testamentũ ẽ in meo sanguine immediate adiũgit hoc facite quotiẽscũq biberitis in meã cõmemorationẽ quorum vterq pmisit. Ego. n. accepi a dño qd ⁊ tradidi vobis istos modos cõsecrationis panis ⁊ calicis cõsequẽter describẽs vñ cõseqt medios eẽ necessarios nisi ex alio loco scripture oñdi aliud posset ibi poni aplus q̃ oportet sicut supra actũ ẽ de cõsecratione pãis vbi probatũ fuit q hec verba pauli qd pro vobis tradetur necessaria nõ esse ad cõsecrationẽ eo qd mat. ⁊ mar. nec verba ista ponũt nec sensum istorum nec recte moueris de verborum potẽtia q̃ potẽtia ad effectum cõsecrationis nullo mõ immediate attingit. qm̃ talis cõuersio vnius rei in aliã subito nõ fit nec fieri põt nisi a potẽtia infinita. vñ sic ẽ in hoc sacramẽto sicut in baptismo aut cõfirmatione. s. impositiõe manuũ ⁊ in penitẽtia qd si minister dei vtitur verbis certe sũie ⁊ deus tñ sicut ipse instituit spũalẽ effectũ p seipm̃ imediate interius operatur vñ hec verba. hoc ẽ corpus meum nõ hñt cõuersiuã potẽtiã imediatã ministerialem siue istrumentalẽ de q̃ potẽtia q̃ nõ ẽ ex natura verborum sz ex institutiõe diuina nõ bene cõcludis vt. s. similis sit in huiusmõi verbis ptinẽtibus ad calicẽ de potẽtia nãli verborum recte forte cõcluderes q̃ii pñsenti locũ nõ hñt pariter erras in hoc qd dicis non magis exigi mẽtionẽ de nouo testamẽto in cõsecratione calicis q̃ pãis ⁊ si vtraq cõsecratio eq̃ ad nouũ testamẽtũ ptinet qm̃ tñ hoc totũ est in voluntate instituẽtis q̃ irrationabilis eẽ ñ põt q̃uis forsan eius nõ pcipias rõnẽ ideo crede huius additionis ad cõsecrationẽ calicis in sanguine ⁊ ñ ad cõsecrationẽ panis eẽ aliquã rõem mihi aũt i pñti occurrit zachariã nouo cap. sui lib. dixisse ad exẽplũ tu quoq in sanguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo nõ est aqua. vbi loquẽs de sacramẽto sanguinis fecit mẽtionẽ de testamẽto suo. scz xpi qd nos nouũ vocamus nusq̃. n. q̃tũ mihi occurrit vbi de sacramẽto corpis xpi fit mẽtio i veteri scriptura q̃cq̃ de isto sacramẽto exprimitur nõ. mirũ igitur si in cõsecratiõe sanguis ad oñdẽdũ illã antiqtus pphetatã expressionẽ facere voluit noui testamẽti nos p hoc ad zachariã prophetã remittẽs lz hoc ñ fuerit in cõsecratione panis in corpus xpi Itẽ quo ad id qd hic vltimo obiecisti debes attẽdere qd paulus dicẽs se tradere corinthiis formã quã accepit a dño Cui nõ dubium ẽ credendũ nec ista verba põit q̃ pro multis effundetur. nec sensũ ipsorum ⁊ iõ tenemus cõsecrationẽ illã non exigi iuxta rõnẽ in secũdo cap. supra positã q̃uis alij exprimant ipsa verba sicut nec illa verba exiguntur in remissionem peccatorum q̃uis matheus ipsa expressit.

Nota quam potẽtiã habeãt verba sacramẽtalia

Quare ponitur nouũ testamentũ in vna forma cõsecrationis sanguinis ⁊ nõ panis.

Capm. 4.

IOHANNES prosuisti mihi in isto alia q̃ de cõsecratione calicis supra obieci dissolue Ricardus tene p cõstanti q nullus horum quatuor in tradẽdo formã cõsecrationis errauit qm̃ oẽs vnũ sensũ habuerũt idẽ enim in sensu ẽ dicere hic ẽ. n. sanguis meus noui testamẽti qd dicit mat. ⁊ hic est calix nouũ testamẽtum in meo sanguine qd paulus posuit ⁊ hec quatuor idẽ significãt cãm varietatis verborum apud hos quatuor supra dixi cetera q̃ aliqui horum ponũt aut vnus ad cõsecrationis necessitatẽ non pertinẽt saltẽ eorũ necessitas ex sacra scriptura q̃tũ mihi videtur probari nõ potest qm̃ non dubiũ quin singuli sufficientẽ sententiã posuerunt alioquin in ydolatriam ad culturã ineptam induxissent omnes qui eorum tantã scripturã habebãt quod nephas est aut affirmare aut credere. vnde cõsequitur nihil aplus exigi quoniam ille posuit q̃ inter hos quatuor minus expressit ⁊ ideo nihil exigitur nisi ille sensus in quo omnes quatuor cõcordant. s. hic est sanguis meus noui testamenti. quis enim auderet dicere qd paulus hanc solã sententiã ponens diminute posuit qui expsse dicit se illud a dño accepisse. vnde cõstat q nullus eorum errauit aut alios errare docuit quoniã si quis amplius posuerit q̃ necessitas cõsecrationis exigit nõ propter hoc errat aut errare docet nisi doceat id amplius de necessitate debere exigi qd nullus istorum fecit id vero qd obicis de cõsuetudine rõne ecclesie. s. q addit sic. Et eterni misteriũ fidei q̃ nusq̃ i sacra scriptura ponuntur. Item qui pro nobis quod accepit a luca. Item ⁊ qd pro multis effũdetur. qd accepit a marco ⁊ matheo. Item hec quotienscũq feceritis in meã cõmemorationem facietis quod accepit a paulo non obuiat nostre sententie supradicte. qm̃ cõstat illas additiones esse deuotas ⁊ non tollere sensum illorum verborum cõsecrationis quam posui quẽ etiam sensum expressi sicut ponit ecclesia cõplectens in vno sensu id qd hij quatuor sub verbis diuersis dixerũt sic hic ẽ enim calix sanguinis mei noui testamẽti eterni nihilominus de sensu quẽ aliquis istorum posuit ponit hoc verbũ enim cum matheo cõcordans noiat calicẽ cũ luca ⁊ paulo cõcordans qm̃ alij duo noiant sãguinis facere mẽtionẽ cõformans se oibus puto aũt hoc iõ factũ fuisse vt etiã sẽsũ singulorum approbaret ⁊ eos vnius magistri xpi vnã doctrinã tradidisse oñderet non diuersam addidit aũt ⁊ eternũ propter expositionem seu expressiõ eẽ maiorẽ nõ propter necessitatẽ cuius sẽsus in cõstructiõe apud itellectũ debet eẽ post sensum huius verbi testamẽti ⁊. n. iste sensus testamẽti noui et eterni substãtiuũ. n. verbũ apud itellectũ pcedet dz suũ adiectiuũ i sẽsu ⁊ sẽsus huius verbi eterni copulatiue exprimitur cũ sensu huius verbi noui additionem et declaratiuam alterius sententie priori annectens ⁊ ideo non potest argui q eius expressio consecrationi sit necessaria ex quo eius expositio per modum copulationis ad priorem sententiam q̃ ista quattuor exprimunt efficit vnam nouã sententiam sub copulatione cum prima. Cur vero ec

Soluũtur rõnes de ꝯsecratione sanguinis ⁊ ŏ cõcordia illius inter euãgelistas ⁊ paulum.

eclesia addit ꝛ eterni misterium fidei que sacra scriptura non posuit vt diceb̃as errando Si quer̃as tibi respondeo vt clarius fidem nostram exprimeret nouum enim testamentum cõfert ꝛ exp̃esse p̃mittit eterna et ob hoc victus est christus sacerdos in eternum sicut probat apostolus ad hebre. 18.ꝛ.9.vltimo capitulis appellat christum pastorem magnum ouium in sanguine testamẽti ꝛ eterni non sic vetus testamentum in promissionibus legis antique que de temporalibus tantũ erant ideo ꝛ eterni exp̃essit misterium fidei ideo adiecit vt explanaret non per sensum corporalem quẽ quem debere intelligi se posse percipere scꝫm sed solum per fidem. Cap̃.5t

IOHANNES adhuc queso tolle alia que me mouẽt. Ecce enim matheus ꝛ mar. dicunt ꝙ iesus accepit panem et benedixit ac fregit dedit̃q discipulis suis ꝛ ait. Accipite et comedite hoc est corpus meum vnde videtur ꝙ benedictio panis ab eo precessit fractionem panis sed nos tenemus ꝙ benedictio eius panis materiam mutat in corpus suum vnde videtur panis conuersus a christo in corpus eius anteq̃ protulit illa verba hoc est corpus meum.

Rñsio ad p̃cedẽtia.

RIHARDVS Vbi mathe⁹ ꝛ marcus dicũt benedixit lucas ꝛ paulus dicũt gratias egit siue gratias agens fregit. vnde idem accepimus per illud verbum benedictionis qõ per verbum gratie actionis ꝛ sic illa benedictio p̃uia fractioni que non erat benedictio panis sed benedictio potius dei patris siue deo patri non fuit benedictio conuersiua panis in corpus sed benedictio significata per verba illa hoc est corpus meum panem cõuertit in eius corpus similiter de calice nullus horuz quattuor dicis quicq̃ de benedictione sed de sola gratiarum actione vnde aperte colligimus sicut non p̃cessit benedictio cõuersiua calicis anteq̃ dixit christus hic est calix noui ꝛc. sic nec p̃cessit benedictio cõuersiua panis anteq̃ dixit hoc est corpus meum p̃o quo facit ꝙ cum paulus et lucas non faciunt mentionem de illa benedictiõe p̃uia illi qui eorum scripturam dũtaxat haberẽt modum consecrationis non haberent iuxta illud qõ paulus dicit. Ego enim accepi a domino qõd et tradidi vobis manifeste affirmans ꝙ eis tradidit formã consecrationis quã accepit a domino vmo nulla ecclesia haberet consecrationis formam cũ nulla benedictionis forma in euangelio sit exp̃essa iuxta istam sententiam. IOHANNES. istõ non bene intelligo ꝙ christus de illo quod dedit discipulis mandu care affirmauit qõ erat corpus suum ergo videtur ꝙ anteq̃ dixit hoc est corpus meum illud dedit qõ fuit corpus suum alioquin nõ vere dixisset de illo hoc est corpus meum quoniã si purum panem demonstrauit falsum erat hoc est corpus meum si corpus scz post panis conuersionem demonstrauit ꝙ fuisse videtur necessariũ ad veritatem sui dicti consequitur ꝙ anteq̃ illa verba dixit panis conuersus fuit ꝛ sic vt prius concluſi illa verba hoc est corpus meum non esse cõsecratoria omnino videntur. RIHARDVS. siue christus ante p̃olationem horum verborum hoc est corpus meum sola voluntate omnipotente conuertit sicut tu probabiliter fuasisti siue illis verbis p̃olatis panem conuertit nõ refert ad nostrum propositum quin illa verba sint consecratoria apud nos ꝛ consecrationis formam cõtineat iuxta ostensa superius si tamen conuersio a christo fiebat verbis istis plene p̃latis tũc dicere debes ꝙ corpus suũ demonstrauit ante conuersionẽ panis in ipsum qõtamẽ adhuc nõ fuerat in manus eius sed eẽ debuit ꝙbis illis p̃latis quo corpore demõstrato ex̃fuit hoc ẽ corp⁹ meũ. vtrũq̃ enim horũ vt mihi videt sine periculo põt dici primũ. n. p̃babile videt quoniã series littere omnium quatuor. s. pauli ꝛ quatuor euangelistaꝝ p̃tedit ꝙ xp̃s de illo qõdedit ꝛ fregit affirmasse videt discipulis ꝙ erat corp⁹ suum ꝛ de calice marc⁹ sic dicit et accepto calice gr̃as agẽs dedit eis ꝛ biberunt ex illo oẽs ꝛ ait illis hic ẽ sanguis meus noui testamẽti. ꝛc. vñ videri potest ꝙ verba q̃ nos dicimus/ cõsecratoria nõ p̃tulit añq̃ ipsi oẽs de calice biberẽt nisi mat. diceret Et accipiens calicẽ gr̃as agẽs dedit illis dicẽs bibite ex hoc omnes hic ẽ sanguis meus noui testamẽti ꝛc. vbi cõstat ꝙ dando illis p̃tulit verba illa. ꝙ que nos consecramus ꝛ sic dictũ marci intelligi debet. ꝛ ait illis .s. cum dedit eis calicem non postq̃ biberunt verũtamẽ videt ex ꝓbis marci ꝙ de illo qõdedit eis affirmauit ꝙ fuit sanguis suus ꝛ sic videtur ꝙ añ illa verba hic ẽ sanguis meus ꝛc. vinũ fuerat cõsecratũ ꝛ cõuersum in sanguinẽ nec p̃opter hoc debes putare ꝙ nos cõsecrãdo p̃uenim⁹ illa ꝓba hoc ẽ corpus meũ ꝛ illa verba hic ẽ sanguis mei ꝛc. Cõsecratoria eẽ voluit sicut ꝓ paulũ nobis exposuit dicentẽ similiter ꝛ calicẽ postq̃ cenauit dicens hic calix nonũ testamẽtũ est in meo sanguine hoc facite quotiẽscũq̃ biberitis in meã cõmemorationẽ ꝛ hoc facite inq̃.i. de ista materia ꝛ ꝙ hunc modũ siue in hac forma circa istud sacramẽtũ mirabile corporis xp̃i ꝛ sanguinis sunt innumerabiles questiones difficiles ꝛ ob hoc nõ expedit in ista materia diutius imorari ne alie questiones remaneant indiscusse. Cõm. 6.

Mota ista diligenter de bñdictiõne cõuersiua

IOHANNES dic nũ quid posset celebrare sacerdos in calice ligneo aut ereo cũ ossis noster illos sacramẽtum instituens simul argenteo ꝛ aureo vsus non fuerit nec videtur posse fieri sacramentuz nisi instituentis exẽplo ergo cum non instituit nisi in vno genere metalli atq̃ in ligno vel vitro non videtur ꝙ a nobis poterit sacramentum in alio calice exerceri. Ricard⁹. Si de exrinsecis a sacramẽto cuiusmodi est vas cõtinẽs sacramẽtũ recte argueres dsim necessario imitãdum potes concludere nõ nisi post cenã sacramẽtũ eẽ sumẽdũ nec posse exercerí nisi in vespere cũ dominus illud instituit illa hora nec nisi p̃sentibus duodecim qui in eius cena p̃sentes fuerunt nec nisi aliquo ꝓditore p̃sente sicut in cena dñi erat etiaz iudas ꝛ multa similia quoꝝ nullũ consequitur vnde constat ꝙ de talibꝰ que sunt extrinseca a sacramento cuius modi est vas continens sacramentum vigore operis domini tanq̃ exemplaris non potes aliq̃ necessitatẽ concludere sicut potes concludere ꝙ de intrinsecis sacramento ꝛ de causis ipsius scilicet de eius materia ꝛ de intentione ministri ac verbis quibus perficitur igitur necessitatem imitationis instituẽ

An sacerdos possit celebrare i calice ligneo aut ereo

tis sacramentũ non debes attendere nisi in materia ꝛ causis sacramenti aut in hijs que domini nostri apostoli aut successores eorum tradebant nõ in calice qui est extrinsecus ꝛ actualiter sacramentum continens siue nec mappam superquã panis consecrãdus iacuit aut clibanum in quo erat coctus debes attendere in sacramento panis nec a liquid simile in aliquo sacramento intelligo propter necessitatem ideo sicut panis vbicunq̃ coctꝰ fuerit consecrari poterit sic vinum in quocũq̃ vase fuerit poterit consecrari honestius tamen propter reuerentiam ꝛ munditiam sacramenti in calice puri metalli qs non maculat cui insuper nichil notabile ipsius sacramenti adheret consecratio excercetur vnde ecclesia romana multa circa euangelica sacramenta statuit propter honestatẽ et reuerentiam sacramenti que non propter necessitatem aliq̃ exiguntur.

Cap̃.7.

an liceat sp̃ cõicare sub vtraq̃ spẽ

IOHANNES dicnũc nunquid licet communicare indistincte quoscunq̃ sub vtroq̃ sacramento corporis ꝛ sanguinis.

RIHARDVS. Juxta sacram scripturam videtur ꝙ licet communicare quoscũq̃ conuertendos sub vtroq̃ sacramento paulus enim apostolus scribens toti ecclesie que erat corinthi omnibus eis tã viris q̃ mulieribus de hoc sacramento dicit sic. Si quis videtur contentiosꝰ esse nos talem consuetudinem non habemus nec ecclia dei hoc autem precise non laudans ꝙ non in melius sed in deterius conuentis primum quidam conuenientibus vobis in ecclesia audio scissuras esse inter vos ꝛ ex parte credo nam oportz hereses esse vt qui probati sunt manifesti fiant in vobis conuenientibus ergo vobis in vnum iam non est dominicam cenam manducare vnusquisq̃ autẽ cenam suam p̃sumit ad manducandum et alius quidem esurit alius ebrius est nunqd domos non habetis ad manducandum ꝛ bibendum aut ecclesiam dei contempnitis ꝛ cõfunditis eos qui non habent quid dicam laudo vos in hoc nõ laudo. Ego enim accepi a domio ꝙ ꝛ tradidi vobis ꝛc. vt supra posui ꝛ cõsequẽter adiungit quotiescunq̃ manducabitis panem hunc ꝛ calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat itaq̃ quicunq̃ manducauerit panem hunc ꝛ biberit calicem domini indigne reus erit corporz et sanguinis domini probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat ꝛ de calice bibat qui enim manducat ꝛ bibit indigne iudicium sibi manducat ꝛ bibit non diiudicans corpus dñi. Cõstat ãt ꝙ loquitur cunctis fidelibus corinthi ꝛ toti illi ecclesie sic enim incipit illam epistolam paulus ꝛc. ecclesie dei que est corinthi ꝛ eis suadet nõ dubũ omnibus ratione vtentibus capitulo decimo propter quod charissimi fugite ab ydolorum cultura cuius suasionis rationem consequenter subiũgit sic que immolant gentes demonijs immolant et non deo nolo autem nos fieri socios demoniorum non potestis mense domini participes esse ꝛ demoniorum sicut igitur hortatur omnes ydoloꝝ culturam fugere sic omnes inuit debere calicem domini bibere ꝛ esse participes eius q̃ verba superioza satis ostendũt cum indistincte loquatur omnibus conuenientibus vobis in vnum in ecclesia addens ꝙ vnusquisq̃ suam cenã p̃sumit ad mãducandum. Consequenter eos instruens sic quotiescunq̃ manducabitis panem hunc ꝛ calicem biberitis mortem domini annunciabitis donec veniat omnes scilicet qui poterunt se probare sicut subiungit probet autem seipsum homo tam de pane q̃ de calice participare voluit cũ omnibus tradat doctrinam totam p̃missam. Item hoc satis ostendit ex hoc ꝙ reprehendit eos indistincte vnusquisq̃ cenam suam. s. tam sacramentum corporis q̃ sanguinis p̃sumpsit singulariter manducare traq̃ aliqui alijs esurientibus ebrij ex hoc erant ecclesia tamen romana in vsu habet solum vinum calicis conferre post communionem corporis xp̃i ne forte per negligentiam que leuiter posse contigere in ministrando in multitudine propter sacramentum sanguinis xp̃i fidelibus quibuscunq̃ aliquid effundẽr de ipso sacramento quale periculum non est in ministratione corporis xp̃i fidelibꝰ indistincte ꝛ ideo populo sacramẽtum sanguinis nõ ministrat ꝙ hoc fieri posset licite iuxta scripturam canonicam.

Cap̃.8.

IOHANNES Dominus noster iohan. 6. dicit exp̃esse nisi manducaueritis carnem filij hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis qui manducat carnem meam ꝛ bibit sanguinez meum habet vitam eternam vbi dicit bibere sanguinem filij hominis scz sui ipsius esse necessarium ad vitam eternam habendam quomodo igitur dicis ecclesiam non dare sacramentum sanguinis populo xp̃iano Consequitur enim ex hoc ꝙ omnes illi nõ habẽt vitam spiritualem nec habituri sunt vitam eternã et ꝙ illi omnes qui hoc suadent aut mandant dãnatione sunt digni cum aliorum salutẽ prohibeãt

ad ꝙ necessit ad salutẽ cõicare sub spẽ vini.

RIHARDVS Non puto illud dictum nostri saluatoris debere aut posse de sacramentali sanguinis sui sumptione intelligi quoniã non dubium quin fideles baptizati ꝛ confirmati accipiunt spiritum sanctum sicut exp̃esse dicit actuum 8. de illis qui baptizati erant in samaria. Item in nomine domini iesu ꝙ tunc apostoli imponebant manus super illos ꝛ accipiebant spiritum sanctum ꝛ in precedente libro est satis diffuse ostensum Qui autem hñt spiritum sanctum non dubium habent vitam vnde hoc iohan 6. Saluatoꝛ dicit spiritus est qui viuificat caro nõ prodest quicq̃ ex quo dicto ꝛ alijs que ibi adiungit constat ꝙ loquitur de manducatione ꝛ bibitione spirituali scz per fidem que consistunt in hoc ꝙ vnusquisq̃ adultus debꝫ credere deum habere carnem et sanguinem. Sic enim deuote credendo manducat spiritualiter eius carnem ꝛ eius sanguinem bibit quia ex illa fide deuotione anima eius substẽtatur reficitur ꝛ etiã roborat̃ur vnde sic anime ꝑdest sicut cibus ꝛ potus p̃o sunt corpori substentando videamus capitulũ vt sensus istũ probemus sequitur enim post verba supraposita. Caro enim mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meã carnẽ ꝛ bibit meũ sanguinem in me manet et

ego in illo sicut misit me pater viuens ⁊ ego viuo ꝓpter patrem qui manducat me et ipse viuit ꝓpter me hic est panis qui de celo descēdit Non sicut manducauerunt patres vestri māna in deserto ⁊ mortui sunt qui manducat hunc panem viuet in eternum hec dixit in synagoga docens in capharnaum Multi ergo audiētes ex discipulis eius dixerunt dur⁹ est hic sermo ⁊ quis potest eū audire sciens autem iesus apud semetipsum qui murmurabant de hoc discipuli eius dicit eis hoc vos scandalizat. Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat ꝓius. Spiritus est qm̄ viuificat caro non ꝓdest quicq̄ verba que locutus sum vobis spiritus ⁊ vita sunt sed sunt quidā ex vobis qui non credūt. Sciebat enim iesus ab initio qui essent credentes in eum ⁊ spiritus viuificat ⁊ caro non ꝓdest consequitur q̄ sine sumptione carnis habet homo vitam spiritualem de qua loquitur. Item si verba que locutus est dant spiritum ⁊ eius vitam de qua loquitur ꝙ ipse manifeste fecit vel dicit sine sumptione corporis eius ac sanguinis habetur vita spiritualis de qua loq̄tur ecōtrario nobis ostenderet qualiter verba eis dant spiritum ⁊ vitam immediate adiungit ꝙ sunt quidam ex vobis qui non credunt ac si aperte diceret non omnibus vobis verba que locutus sum dant spiritum ⁊ vitam quia sunt quidam ex vobis qui non credunt. In hijs autē qui credunt verba que locutus sum sunt spiritus ⁊ vita scz faciūt in eis per fidem spiritum sanctum esse ⁊ vitam spiritualem sicut amplius ad romanos decimo. dicit fides ex auditu auditus autē per verbum dei vnde assit incipiens predicare turbe de huius pane predixit ibi qui venit ad me non esuriet ⁊ qui credit in me non sitiet vnq̄ sed dixi vobis quia vidistis me ⁊ non credidistis idem est ergo manducare eius carnem ⁊ bibere eius sanguinem q̄ venire ad eum ⁊ credere in eum non ergo loquitur de manducatione ⁊ bibitione sacramenti cum dicit nisi manducaueritis carnem filij hominis ⁊ biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis sed de fide corporis ⁊ sanguinis filij dei ideo enim eorum murmur reprehendēdo dicit sicut supra posui hoc vos scandalizat. Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat ꝓius spiritus est qui viuificat caro non ꝓdest quicq̄ ac si diceret expresse murmuratis ⁊ sic patimini scandalum aut michi infertis quia non intelligitis caro nō ꝓdest q̄cq̄ si videritis filū hois scz me ascēdētē in celū vbi ꝓius erat. s. cū pre eternaliter tūc faciter credetis q̄ ego sum q̄ hēo carnē ⁊ sanguinem filius sum dei ⁊ deus ⁊ sic spiritus viuificat. s. per hanc fidem caro aūt ⁊ si sumatur non ꝓdest quicq̄ scilicet nisi per fidem si quis vero dictū salutaris omnino velit accipere de manducatione et bibitione sacramentali tunc intelligendum est cum modificatione scilicet q̄ vtrūq̄ sumere certo tempore aut velle sumere ⁊ esse paratum ad hoc q̄tum in eius potestate est necessarium ē ad vitā spiritualem habendum. Quia nisi quis adultus christianus esset paratus ad hoc q̄tum in ipso est contempneret fidei sacramentum ⁊ vita careret ⁊ sic constat tibi iuxta hunc sensum q̄ hec auctoritas christi pro parte est affirmatiua questionis ꝓposite verūtamen non est negandum sed firmiter

ꝓba xp̄i intelligūt de māducatione spūali p̄cise.

nota q̄d sit venire ad christum.

astruendum q̄ sumptio sacramentalis corporis et sanguinis saluatoris multum ꝓdest fidelibus ad vitam spiritualem augendam sed hoc non facit nisi per fidem sicut superiora ostendunt vnde constat q̄ non licet communicare quoscunq̄ cuiuscunq̄ etatis cum non liceat tantum sacramentum cuiq̄ superflue aut occiose cōferre superflue aut ⁊ occiose confertur cuiq̄ non habenti sufficiētiam rationis aut saltem actum expressum fidei ꝓquem potest ex fide illud recipere quoniam in tali nullum fructum operatur vnde paulus expresse hoc innuit cum dicit. 1. ad cor. vndecimo sicut superius posui ꝓbet autem seipsum homo ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat vbi vult q̄ vnusquisq̄ qui debet sacramentum illud sumere se ipsum ꝓmo ꝓbet q̄ nullus potest nisi adultus sci licet nisi discretionem competētem habuit cognoscendi ⁊ credendi ea que fidei sunt xp̄iane.

Capitulum nonum.

an aqua necessario q̄ sacro sanguinis.

IOHANNES. dic nunquid aqua in sacramento sanguinis necessario exigatur. RILARDUS scriptura sacra de hoc nulla michi occurrit tutius aut puto aquam apponere quia nō dominꝰ noster aquā q̄ apposuit ignoramus nec hoc scriptura nobis expli sit. Alexander tamen pontifex romanus quintus post petrum apostolum tempore imperatoris adriani statuit aquam misceri debere cum vino vnde presumitur q̄ hoc ex traditione apostolorum aut suorum successorum siue discipulorum accepit ipse enim pontificatum assumpsit sicut videtur ex cronicis infra. 34. annos post obitum sancti iohannis euuangeliste ideo presumitur q̄ illud accepit ab eo aut ab aliquo discipulorum aut a scriptura aliqua apostolica ⁊ ideo probabilius est dicenda affirmatiua pars q̄ negatiua scilicet q̄ aqua de necessitate sacramēti exigitur si enim christus aquam apposuit sicut est verisimile ex ratione premissa infra q̄ apostoli sic eius exemplo fecerunt ⁊ successores eorum ipsos sequendo et ex hoc insuper est verisimile q̄ vina illius regionis circa iherusalem que est in quarto climate mundi ratione propinquitatis ad solem sunt multum fortiora indigentia aque mixtione ne bibentes inebrientur vnde videtur q̄ christus qui sobrietatem suis discipulis predicabat talia vina pura nec bibit nec suis bibēdū precepit consequitur aquam esse necessario exigendam quoniam in verbo illo christi hoc facite quotienscunq̄ biberitis in mei commemorationē non solū formam consecrationis debemus accipere sed etiam cum forma expressionem materie requisite nō enim dicit hoc dicite quotienscunq̄ ⁊c. Ita non solum modum cōsecrandi tradere vł sed hoc facite expresse formā et materiā volens includere. Cur enī potiꝰ formā q̄ materiā intelligā ex verbis illis non video ⁊ iō in eius verbo vtrūq̄ accipio. Itē alioquin nulla

esset ad sacramentum istud materia requisita de quocūq̄ genere potus scz aq̄ melle nectare cerusia ⁊ cicera posset fieri consecratio qō ē oio absurdum scz vt istud sacramentum nō haberet certaz formā sicut cetera sacramenta scz baptismus et vnctio ⁊ etiam corporis sacramētū qō de solo pane exercerī potest ⁊ non de quocūq̄ cibo scz carne pisce ⁊ herbis. Item in vsu sacramentoꝝ quo ad formā ⁊ quo ad materiam ⁊ alias circunstantias ꝓter hoc qō in fine septimi libri ostēdi de ꝓncipatu romane ecclesie supra totam ecclesiam rationabile michi videtur sequi traditionem romanorum pontificum ⁊ romane ecclesie ēt si ipsa nō esset caput totius ecclesie xp̄iane quia constat petrum super quo xp̄s promisit se ecclesiam edificaturum ⁊ paulum eius collegam apostolorum ꝓcipue in roma vsum sacramentoꝝ quē a suo dño et magistro acceperant plenius aut saltem diutiꝰ q̄ alibi suis discipulis ⁊ alijs fidelibus tradidisse quoniā petrus ibi. 25. annis pontificatum exercuit ⁊ paulus annis multis docuit ⁊ ibi consequēter ⁊ simul vterq̄ vitam martirio cōsummauit romani vero pontifices. Alexand. Cypꝛianus ⁊ Iulius etiam generalibus conuocatis consilijs statuerunt aquam commiscendam esse cum vino iudicantes de aqua solāde vino solo consecrationem omnino fieri non posse sicut in decretis romane ecclesie continetur vnde consequitur q̄ hoc rationabiliter est tenendum q̄uis ex scriptura sacra illud q̄tum michi videtur certe ꝓbari nō potest hoc enim quia iohannes euangelista dicit q̄ vnus militum latus xp̄i aperuit ⁊ continuo exiuit sanguis ⁊ aqua simul debeant in sanguinis sacramento misceri quoniā hec potius facta videntur ꝓpter ostensionem vere humanitatis et corporeitatis in ipso q̄ ob aliam causam sicut iohānes qui hoc refert dicit in canonica sua capitulo quinto tres sunt qui testimonium perhibēt in terra spiritus aqua ⁊ sanguis ⁊ hij tres vnum sunt scz vnū hominem verum ⁊ corporeum. Constituunt ergo ad testimonium perhibendum q̄ christus homo fuit ⁊ de latere eiꝰ sanguis exiuit ⁊ aqua sicut ad hoc se dicit deo patri spirituꝫ tradidisse scz animā rationalem q̄ habuit vides ergo quanta necessitate aqua exigitur si xp̄s eam adhibuit. Si vero christus illud non fecit in cena adhuc nos sine periculo modicum de aqua apponimus ad significandum et ad memoriam reuocandum q̄ in sanguine eius populus xp̄ianus qui per aquam in sacris libris aliquotiens designat ipsi christo vnit et ipsius effusione redemptus est ⁊ quia nobis verisimile est q̄ ipse sic egit. IOHANNES. Cū certa materia exigitur vt hoc dicis si nos apponimus aquam quam christus non apposuit vtimur aliena materia ⁊ sic conuincimur non solum transgressores sed etiam q̄ nec penitus consecramus. RILARDUS. Bene concluderes si tātum de aqua apponeremus q̄ speciem siue naturam vini mutaret sed ita modicum de aqua debet apponi q̄ vini naturam non mutaret sic ei fine transgressione consecramus quia nec variamus speciem materie a domino institute et si ipse aquam non apposuit.

Capitulum decimum.

IOHANNES. dic nunquid liceat sacerdotib⁹ ꝓterq̄ sabbatis missas celebrare in quadragesima. RILARDUS Si sensum super hoc scripture sacre requiramus nusq̄ ē tum estimo apparet hoc potius licere q̄ alijs diebus ebdomade ymo per singulos dies ⁊ per singulas horas diei consecrare scriptura non vetat sed potius indistincte concedit licentiam. Ecce enim actuum secundo scribitur de tribus milibus credentium qui apostolis adherebant. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum ⁊ communicatione ⁊ fractione panis qō videtur dictum de sumptione panis vnde videtur ab illo dicto vsus esse in ecclesia. vt receptio eucharistie communicatio siue communio appelletur. Ex quo ergo dicit q̄ erant in hoc perseuerātes consequitur q̄ hoc condie faciebant ymo verbum perseuerantie videtur impellere vt communicationem sacramenti intelligamus non panis communis quoniam perseuerēcia virtus est nec diceretur de illis propter communicationem fractionis panis communis q̄ nō dubium ipsi excercuissent ⁊ si deuotionē nullatenus habuissent vnde consequenter de apostolis sequitur quotidie quoq̄ perdurantes vnanimiter in templo ⁊ frangentes circa domos panes sumebāt cibum cum exultatione vbi videtur loqui de fractione panis eucharistie quoniam alias ad hoc non videtur q̄ apostoli domos circunquaq̄ adiuissent cum singuli in suis domibus sciuerant frangere panē cōmunem dicit autem eos quotidie sic fecisse vnde videtur non solum habere hoc quotidie sed videt sic faciendum apostolorum exemplo nisi hominē legitima causa excusasset. Item ex quo dominus ipse die iouis hoc sacramētum corporis sui ⁊ sanguinis instituit ⁊ ipse die iouis celebrauit quoniā non aliud est celebrare q̄ istud sacramentum cōficere ⁊ sumere potius eum imitamur cum in feria quinta celebramus q̄ in sabbatis. Item cum celebratio misse sit excercenda ꝓcipue ꝓpter vtilitatem celebrantis scz vt vigore sacramēti tanti et hospitis tam potentis robur habeat contra tēptationes siue peccatum et vt assistentiū deuotio excitetur nec scriptura ad aliquē diem certū nos artat alios dies ꝓhibendo. Cum dominus insuper in euangelio ⁊ paulus vt in p̄cedentibus questionibus de materia ista tractauim⁹ nullū tēpus certū ꝓ vsu huius sacri deputent vbi de isto sacro loquūtur ꝓns est q̄ quolz die ad deuotionē fidelium excitandā missam in publico expediat celebrari et q̄ sacerdos totiens celebret quotiens iterationē misse ratiōabiliter sibi iudicauerit expedire acsiꝫ per moderatiōe adiecta vt sacramentū ex frequētia non vilescat ⁊ vt superiorum super hoc decretā seruentur. Item in veteri testimonio vbi fiebat sacrificium agni immaculati sicut legitur numeri. 28. ca. ⁊ exo. 29. ca. Nō dubium illud sacrificium significabat non solum per singulos dies fiebat sacrificiū sz bis q̄ dies singulos. s. mane ⁊ vespe. cui igitur in nostro sacrificio q̄ illud figurato sic fieri non possit nō video.

Nota quo tpe licet celebrare.

Cap. xi.

IOHANNES. videq̄ super hoc potest extrahi ex scriptura ex hijs tactis videtur dissolui illo quod querunt. s. nūq̄d plures misse celebrari vno die super vno altari quo niam ex quo hoc vtile extat ad salutē fideliū nec in scriptura quicq̄ obstitit cur fieri nō possit ratio nulla videtur. RICARDVS recte infers qm factum vnius sacerdotis nō maculat factum alterius sed potius ipsum altare sanctificat vt pro ratione sacramenti tam nobilis deuotius altare reddatur q̄ si prior nō celebrasset in illo. Item si non esset in ecclesia nisi vnum altare sic impediretur inutiliter populi fidelites deuotio quia forte missis pluribus interessent perfectio etiam sacerdotum impediretur si illi essent in ꝓposito celebrādi hec eadem inconuenientia consequūtur si essent in vna ecclesia quotcūq̄ altaria dum tamē essent ibi plures numero sacerdotes q̄ altaria qm aliquorum deuotio z perfectio impediretur z etiam populi sue causa si non possent plures misse fieri vno die in vno altari. Item minus esset iteratio sacramenti vno die facienda in vno calice aut in vna palla altaris q̄ in vno altari cū calix z palla immediate ipsa sacramenta cōtingant q̄ nō facit altare z tamen impiū esset deuotionem sacerdotū ita restringere q̄ nō celebrarēt plures vno die in vno calice quia forte vna ecclesia vbi contingeret plures esse sacerdotes plusq̄ vnum calicem nō haberent. Item cur hoc vitari debeat potius q̄ iteratio misse in ecclesia eadem vno die nō video rationem. Item vt tetigi in precedēti articulo oblatio quotidiana agni immaculati qui nostrū agnum se obtulit z quē nos in altari offerimus figurabat iterata fuit in eodem altari per singulos dies. igf sicut ritum de erigendo altari in ecclesia in veteri testamento accipimus tanq̄ aptum z congruum cur non similiter poterimus de iteratione sacrificij nostri per illud antiquū sacrificium figuratum simulem ritum imitari michi ratio non occurrit vmo credimus ad hoc illa antiqua instituta fuisse vt designarent ista futura omnia hoc inquit in figura illis contingebant scripta sunt ad correptionem nostram alta littera ad doctrinā nostram.

Cap. 12.

IOHANNES Sufficiant ista de ista materia iam dic nūquid sine confirmatiōe aut extrema vnctione possit baptizatus saluari.

Circa quā questionem quo ad vtrāq̄ partem tres aut quattuor articulos video pertractādos primo institutionē sacramēti q̄ plures armenoꝝ negant vtrūq̄ sacramentum institutum fuisse a xp̄o primo dicunt nullum esse huius sacramentum. secundo quis sit effectus sacramenti. tertio vnde sit eius necessitas z quarto que sit forma ipsius. Ostēdetur ergo post institutionē huius sacramenti confirmationis ex sacra scriptura.

RICARDVS. Mar. nono ca. legitur sic. Et offerebant sibi paruulos vt tangeret eos discipuli aūt cōminabāt q̄ cum vidisset indigne tulit et dixit ad illos sinite paruulos venire ad me z ne p̄hibueritis eos talium enim est regnū celoꝝ amē dico vobis quisq̄ nō recepit regnū dei velut paruulus non introibit in illud z cōplexus eos imponens manus super eos benedicebat eos matheꝰ 19. vero historiam hanc sic narrat tunc oblati sunt ei paruuli vt eis manus imponeret z orarēt discipuli aut increpabant eos ihesus ait eis sinite paruulos ad me venire z nolite hoc facere talium est regnum celorum cū imposuisset eis manus abijt vide mat. 19. habes in institutione istius sacramēti scz confirmationis siue manus inpōnis aut saltē declarationem sue institutionis z. actus apostolorum satis ostendunt hoc sacramentū institutum a xp̄o ex quo etiam ipsi apostoli cōuersis ad fidem baptizatis manus imponebāt vt acciperēt spiritum sanctum sic enim legitur actuū. 8. petrus et iohannes baptizatis samaritanis a philippo ponebant manus super eos vt acciperent spiritū sanctum z ca. 9. legitur hijs auditis baptizati sūt in nomine domini ihesu z cum imposuisset illis manus paulus venit spiritus. s. super eos z loquebā tur linguis z prophetabant nullus enī potest ambigere qīn apostoli illō sacramētū ex magistri sui institutione dixerint ex quo statim post ipsius ascēsionem illud exercuerunt erga conuersos ad fidem. IOHANNES nichil hec supius de confirmationis sacramento ostendis quoniā de cōfirmatione in hijs allegatis per te nulla fit mentio sed de impositione manus dūtaxat vnde impertinentur concludere niteris de institutiōe sacramēti confirmationis. Item in sacramento ordinis cū cōfertur manus p̄sbiteri imponūtur sicut de stephano z eius socijs legitur actuum. 6. z de illo sacramento loquens apostolus infra ad thimo. 5. dicit manus cito nemini imposueris. Item in sacramento vnctionis manus debent imponi iuxta illud mar. vltimo super egros manus imponent z bene habebunt vnde non videtur ratio cur istud sacramētum potius vocetur manus impositio q̄ vnumquodq̄ predictorum. RICARDVS. sacramentum vnum saltem non dubitas esse collatum in predicta impositione manuuꝝ xp̄i z apostolorum. s. cum appareat per illā impositionē spiritū sanctū datum fuisse fidelibus baptizatis vides etiam ex facto xp̄i qui hoc sacramentum paruulis contulit z ex actibus apostolorum qui illud sacramentum statim baptizatis contulerunt et ex hoc quibuscunq̄ indistincte iuxta p̄ceptū petri actuum secundo penitentiam agite et baptizetur vnusquisq̄ vestrum in nomine ihesu xp̄i et accipiet donū spiritus sancti q̄ hoc sacramētum debet sacrā alia de cursu cōmuni preter baptizma precedere q̄ non datur nisi prouectis z discretiones habentibus z nichilominus vides q̄ generalem conferri debet omnibus baptizatis vnde placuit sanctis patribus hoc sacramentum impositionis manum siue eius fructum post confirmationē vocare quia. s. baptizatis recipientibus per baptismū spiritum sanctum ad remissionem peccatorum precise statim dari debet idem spiritus sanctus vt habeant virtutem ampliorem temptationibus resistendi z sic per hoc sacramentum confirmantur in bono insuper vocatur hoc sacramentum manuum impositio p̄e ceteris sacramentis in quorū tamen collatione manus homini imponuntur q̄ hoc generaliter cunctis baptizatis debet conferri non sic illa alia sacramenta vnde nomen cōmune meruit propter generalitatem appropriare.

Cap. 13.

IOHANNES non legitur q̄ illi paruuli quibus christus manus imposuit prius fuerant baptizati vt sacramentū confirmationis possent accipere. RICARDVS Et si non legeretur esset verisimiliter supponēdū ex ordine qē tradebant apostoli. s. q̄ baptizatis i ponerentur manus nō alijs quoniā verisimile est hoc a christo acceperant z tamen si facta xp̄i premissa consideres constabit q̄ illi paruuli fuerunt baptizati aut circuncisi quoniā xp̄s amplexatus eos dixit eos venisse ad se et dixit q̄ talium est regnum celorum que non conueuissent illis paruulis si tunc in peccato fuissent. vnde consequitur q̄ fuerunt a peccato puri et mundi et ita aut fuerunt baptizati aut aliter a peccato purgati et sic ad confirmationem dispositi

Cap. 14.

IOHANNES. aliud sacramentum fuit institutus a christo et aliquibus vt dicis ab ipso collatus precise videtur collatū apostolis qm magis fuit necessarium vt ipsi p̄dicabant populis cum periculo corporis fuissent confirmati et in virtute quam iuuenes innocētes qui pericula nulla subirent Si vero fuerunt confirmati et hoc sacramentum a christo ante passionem suam receperunt tunc ista receptio spiritus sancti ab eis in die penthe. quoniam erant omēs discipuli pariter in eodem loco non fuit eis sacramentum confirmationis huius aut fuit secūda cōfirmatio ipsorum in bono z sic compellens ponere duplex in eis sacramentum confirmatiōis. Item io. 7. dicitur nundum enim erat spiritus datus q̄ ihesus nundum fuerat glorificatus vnde non videtur q̄ prius fuerat illud sacramentum institutum aut collatum a christo vnde hoc videtur io. hoc dicere cum dicit q̄ nōdū erat spiritussanctus datus. RICARDVS. videtur michi verū q̄ supra posui. s. q̄ christus illis paruulis quib⁹ manus imposuit illud sacramentum contulit z q̄ illi paruuli prius fuerant baptizati quoniam ante illud gestum a christo ipse christus fuerat baptizatus et sui communiter baptizabant et erant baptizati sicut ipsorum magister non dubium z necessitatem baptizati per se z suos publice predicauit iuxta seriem euuangelij. vtrum vero hoc sacramētum alijs contulit scz apostolis aut discipulis alijs aut alijs prouecte etatis nō michi occurrit q̄c q̄ i scriptura expressum nisi q̄ luc. 13. legitur sic Et ecce mulier que habebat spiritum infirmitatis annis. 18. ꝛc. q̄ cum vidisset ihesus vocauit ad se et ait illi mulier dimissa es ab infirmitate tua et imposuit illi manus et confestim erecta est q̄ potest intelligi apertius meo iudicio de sacramento vnctionis q̄ de confirmationis sacramēto z ideo congrue potest intelligi istud sacramentum fuisse solis paruulis quando collationem generalē huius sacramenti cunctis simul discipulis ad hoc vt formam eius discipulis traderet z vt eis ostenderet q̄ ad hoc ipsi qui erāt adulti ad illud sacramentum suscipiendum apti non fuerunt sicut fuerunt paruuli q̄ nondum erant spiritu paruuli scz vere humiles quoniam vt marcus refert immediate q̄ christus adiunxit: Amen dico vobis quisq̄s non recipit regnum dei velut paruulus non introibit in illud z adhuc ipsi erant elati z presumptuosi quoniam in cena xp̄i refert lucas q̄ facta est cōtētio inter eos quis eorū videretur esse maior luc. 22. vbi patet eorū elatio et sic petrus de sua virtute presumens i cena dicit. Et si oportuerit me mori tecum non te negabo sic legitur mar. 14. z fecit similiter Et oēs dicebant vbi apparet ipsorū presumptio. vnde propter eorum humiliationem futuram maiorem q̄ adhuc erant presumptuosi et elati z propter nostram doctrinam vt sciremus illud esse verum dicit sine me nichil potestis facere z q̄ deus superbis resistit z humilibus dat gratiam dilata potest intelligi hec cōfirmatio seu dona spiritus sancti ad robur in ipsis apostolis et discipulis vsq̄ post ascensionem xp̄i qum erant multum humiles effecti nec ipsi apostoli aſi illud tempus iuxta xp̄i preceptum debebāt predicare populis vt periculum corporis sustinerent sicut supponis quoniam dicit quando recessit ab eis mecum vos autem sedete in ciuitate quoadusq̄ induamini virtute ex alto luc. vltimo illud vero verbū q̄ obicis de iohanne est dictum de donatione spiritus ad robur z sic ad alios effectus de quo propheta ioel dixit z allegat beatus petrus apostolus actuum. 2. effundam de spiritu meo super omnem carnem z prophetabunt filij vestri z filie vestre. ꝛc. vnde io. 1. premittit. In nouissimo autē die festiuitatis stabat ihesus z clamabat dicens. Si quis sitit veniat ad me et bibat z qui credit in me sicut dicit scriptura flumina de ventre eius fluent aque viue hec dicit de spiritu facto quē accepturi erant credentes in eum et tunc sequitur a iohanne Nundum facta fuit illa datio spiritussancti de qua propheta ibi predixit vnde michi videtur quia nibus apostolis z discipulis congregatis in die penthecostes. s. in die hoc a resurrectione christi datus spiritussanctus vice huius sacramenti confirmationis siue impositionis manus cum legitur actuum. 4. Et cum complerentur dies penthecostes erant omnes discipuli pariter in eodem loco sedē. et facto est repēte de celo sonus tanq̄ aduenientis spiritus vehementis z repleuit totam domum vbi erant sedentes z apparuerunt illis dispartite lingue tanq̄ ignis seditq̄ super illos singulos repleti sunt omnes spiritussancto. Quam rem factum apostolorum satis ostendit quia apostoli ipsis conuersis et baptizatis statim manus imponebant vt hoc sacramentum acciperent z sic acceperunt spiritum sanctum vt ipsi discipuli receperunt sicut de eodem legitur consequenter q̄ petro precepit conuersos baptizari promittens q̄ acciperent spiritum sanctum z capitulo. 8. legitur q̄ audito q̄ recepit samaria verbum dei vt supra posui miserunt ad eodem petrū z iohannem vt eis manus imponerent q̄ cum factum fuit illi receperūt spiritum sanctum sicut discipuli alij prius receperant sicut legitur actuum. 19. vt prius posui q̄ baptizans ephesis paulus illis manus imposuit z acceperunt spiritum sanctum z prophetabant et loquebantur linguis vnde ex hoc vsu apostolorum apparet q̄ similes fiunt fructus seu effectus impositionis manuum tempore apostolorum per ipsos apostolos et illius dationis spiritussancti in

Nota

Nota

die penthecostes vt dixi ⁊ ideo michi videtur illa datio post modum cõuersis ceteris ⁊ quia christ⁹ in humanitate absens erat qui eis tunc manus imponeret loco impositionis manuum cecidit ignis ab eo missus super capita singulorum qualis apparitio ignis nõ legiẜ facta fuisse. Cũ apostoli aliis man⁹ iponebãt si q̃s autẽ velit oĩno dr̃e ꝙ apostoli ante christi passionem hoc sacramentum acceperunt pro qua assertione facit ꝙ apostoli baptisatis quibuscunq̃ statim manus imponebãt vnde videtur sic actum cum eis a suo magistro tũc dicet consequenter ꝙ hec donatio spiritus sancti in die pentecostes non erat eis sacramentum confirmationis sed aliis discipulis qui cum eis erant primum michi probabilius apparet licet ex eo sequitur ꝙ priusq̃ susceperunt sacramentum cõfirmationis sacramentũ ordinis acceperunt ꝙ non videtur incõueniens ex causis hic tractatis superius si quis vero omnino secundum dicat esse probabilius non resisto dum tamenostendat q̃d apostoli recepernnt in die pentecostes cum constet ꝙ christus eis promiserat se daturũ eis spiritũ sanctũ ⁊ virtutẽ exalto declaret insuper ꝙ hec datio tam ingens spiritussancti sacramẽtum omnino nõ fuit q̃d puto difficile

An datio spiritussancti erat scd̃m cõfirmationis i apostolis i die penthecostes

Capm.15.

IOHANNES ostende huius sacramẽti effectum. RICARDUS Iam patuit ex illo Actuum. 8. tunc imponebant manus super illos ⁊ accipiebant spiritum sanctũ et ex illo actuũ.19. preallegato de paulo quia effectus siue fructus huius sacramenti est acceptio spiritussancti ⁊ benedictio dei ⁊ robur anime contra omnia temptamẽta vnde supra de marco posui ꝙ christus imponens manus super eos benedicebat eos non potest esse paruũ ꝙ omnipotẽs summe bonus ⁊ summe sapiens benedicendo et cum circunstantiis contulit tam deuotis.s.cum amplexu ⁊ impositione manus affirmando ipsorum esse regnum celorum quibus manus imposuit vnde actuum.9.scribitur sic.et abiit ananias ⁊ introiuit in domum ⁊ iponens ei manus dicit saule frater dominus ihesus misit me qui apparuit tibi in via vt videas et implearis spiritu sancto vbi constat per hanc impositionem manus animam spiritusancto repleri propter hunc fructum scribiẜ actuum.8.sic cum vidisset autẽ symon ꝙ per impositionem manus apostolorum daretur spiritussanctus obtulit eis pecuniam.⁊c.vnde cõstat effectũ siue fructum sacramenti esse acceptionem ad robur spiritussancti

Capm.16.

IOHANNES cur ista datio spiritussancti ipsis apostolis confirmatio appellatur potius q̃ illa datio spiritussãcti in die resurrectionis q̃n christus insufflauit dicens eis accipite spiritum sanctum non video quoniã spiritus datus cuiq̃ reddit eum in spiritu fortiorem et sic eum in virtute confirmat ⁊ roborat.

RICARDUS. Si ratio tua efficax esset baptismus esset confirmatio ⁊ similiter ordo ⁊ vnctio et penitẽtia cum in omnibus illis sacramentis detur spiritussanctus ꝙ tamen non dicimus sed ob hoc dicimus hoc sacramentum confirmationem siue sacramentum confirmationis quia habundãtius q̃ in aliis sacramentis in isto satis datur vigor resistendi peccatis ⁊ principalis effectus est cõfirmare animam in virtute iuxta illud luc. vltimo. vos autem sedete in ciuitate quo adusq̃ induamini virtute ex alto ⁊ iuxta illud actuũ.4. virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis domini nostri ihesu christi ⁊ ibi parũ ante loquebantur verbum dei cum fiducia nõ ad hũc effectum precise fuit datus eis spiritus sanctus in die resurrectionis sed potius ad remissionem plenam peccatorum ⁊ augmentum aut nutrimentum amoris erga alios quibus predicare debebãt ⁊ peccata dimittere et ideo illa datio nõ vocatur confirmatio sicut ista nec etiam datio spiritussancti per alia sacramenta quoniam in illis sacramentis est effectus alius proprius ⁊ immediatus.

Capm.17.

IOHANNES ad huc obuiat tibi illud Actuum.4. dictum de apostolis ⁊ discipulis post sanationem ceci a petro et iohanne et cum orassent motus est locus in quo erant congregati ⁊ repleti sunt omnes spiritu sancto ⁊ loq̃bantur verbum dei cũ fiducia vbi videtur ꝙ apostoli iterum receperunt spiritum sanctum ad confirmationem cum ibi dicatur ⁊ loquebãtur verbũ dei cum fiducia ⁊ sic consequitur adhuc in apostolis duplex sacramentum confirmationis fuisse.

RICARDUS. Non puto apostolis tunc fuisse datum spiritum sanctum aut etiam illis qui in die penthecostes eum receperant sed aliis tempore medio conuersis qui nundum fuerant cõfirmati per dies enim singulos apostoli plurimos conuertebant nec minus est verum q̃d posuisti sc3 ꝙ repleti sunt omnes spiritu sancto ⁊ loquebantur verbum dei cum fiducia quia tunc aliqui de nouo repleti sunt ⁊ alii ante erãt repleti ⁊ sic verum est ꝙ repleti sunt omnes spiritu sancto ⁊ ꝙ omnes loq̃bantur verbum dei cum fiducia q̃d ante non omẽs fecerant si omnino placet dicere ꝙ tunc omnes illi presentes de nouo fuerunt repleti spiritu sãcto non tamen est intelligenda illa repletio tãta quãta in die penthecostes de qua ipse christus eis p̃dixerat nec ẽt intelligenda in apostolis nouum sacramentum sed confirmatio dici potest quia roborauit eos in bono ⁊ etiã dici potest adiectio cõfirmationis maioris qualis fit per omnem actũ meritorium non est enim actus meritorius quin solidet ⁊ roboret animam i virtute caritatẽ eius augmentans nec tamen ob hoc dicenda est omnis talis adiectio in virtute nouum sacramentum confirmationis sed fateor ꝙ magis placet michi prima responsio.

An fuerat duplex sc3 cõfirmationis in apostolis

Cp̃m.18.

IOHANNES dixisti baptismum debere hoc sacramentũ cõfirmationis p̃cedere ⁊ nunc dicis paulum per impositionẽ manus spiritum sanctum accepisse cum tamen constet hoc ananiam sibi fecisse anteq̃ baptismum susceperit quoniam sequitur immediate post verba anianie predicta et confestim ceciderunt ab oculis eius tanq̃ scame et visum recepit ⁊ surgens baptizatus est ex quo cõstat ꝙ prius recepit sacramẽtum confirmatiõis siue impositionis manuum q̃

baptismũ ⁊ ita nec est verũ q̃d de ordine horũ duorum sacramentorum superius posuisti nec videtur hoc sacramentum debere vocari confirmatio cum non supponat aliam gratiam prius acceptã Itẽ q̃d aliud possit intelligi nisi effectus huius sacramenti non video cum legitur actuum 1.ad huc petro loq̃nte cecidit spiritussanct⁹ super omnes qui audiebãt verbum et ibi consequenter cõsequitur tunc respondit petrus nũquid aquam q̃s prohibere potest vt non baptizẽtur hii qui spiritũ sanctum acceperunt sicut ⁊ nos vnde cõsequitur hoc sacramentum preire baptismum non sequi vt dixisti superius. RICARDUS. possem tibi dicere ꝙ propter cursum communẽ in ordine sacramentorum appellatum est hoc sacramentum confirmatio quia communiter baptismus ipsum precedit apud christianos licet non semper sicut probant ea que de paulo ⁊ de aliis obiecisti veruntamen si rem gestam consideremus intimius apparebit ꝙ semper baptism⁹ aut aliq̃d aliud purgãs peccata sicut facit baptismus precedit hoc sacramẽtum de paulo enim qui dum prostratus erat i via vidit archana dei que non licet homini loqui qui etiam raptus est in paradisum ⁊ etiã in tertiũ celum non dubium quin fuit purgatus a peccatis de illis super quos cecidit spiritus sãctus petro loquente iuxta historiam huius dicti capituli constat ꝙ erant iusti q̃ erãt de familia cornelii cẽturionis sicut supra obiciendo ostẽdisti in:8.huius cum de necessitate ageremus sacramenti baptismi vnde constat ꝙ anteq̃ cecidit spiritussanctus super eos petro loquẽte de xp̃o ⁊ eius operibus fuerant iustificati ⁊ deo accepti ⁊ per consequens a peccato purgati vnde merito illa acceptatio spiritussancti dici potuit confirmatio ipsorum in vno quando illam acceptionem spiritussancti gratia iustificationis in ipsis precessit ꝙ vero dicis eos in illo casu spiritussancti super eos effectum siue fructum confirmationis recepisse recte affirmas quoniam loco confirmationis eis fuit illa spiritussancti receptio ymo confirmatio vera fuit.

hic cõsiditur ꝙ scd̃m cõfirmatiõis sequitur baptismum

Capm.19.

IOhãnes nõ solũ post ascensionẽ dñi receperunt discipuli spiritum sanctũ ad virtutem ⁊ robur sed ad prophetãdum ⁊ ad vsum diuersarum linguarum. Igitur hec omnia effectus fuerunt huius sacramenti confirmationis ⁊ sic videtur consequi ꝙ non capiũt modo homines effectum integrum huius sacramenti cum non capiũt prophetias aut linguas. RICARDUS. Quis illa datio spiritussancti ante habuerit illos effectus multiplices quando fuerũt pauci predicatores qui toti mundo predicare debebãt repleto infidelibus qui non nisi miraculis ⁊ signis visibilibus conuerti poterant tam non habent in presenti illos effectus cessantibus illis causis nihilominus tamen homines modo illud sacramentum integre ⁊ plane recipiunt quoniam virtutem spiritualem ex presentia spiritussancti recipiunt sicut tunc ibi discipuli receperunt et iste solus est essentialis effectus huius magni sacramẽti alii vero effectus siue fructus accidẽtales fuerũt ⁊ propter vtilitatem aliorum ad tempus non precipue propter vtilitates eorum qui spiritum sanctum acceperunt vnde non pertinent ad essentiam sacramenti.

Nota

Capm.20.

IOHANNES. cur baptizatus est paulus et cornelius et ceteri ex quo primo spiritum sanctum acceperant si spiritu repleti erant. RICARDUS. Quia preceptum generale fuit omnib⁹ de baptismo. Io.3. Nisi q̃s renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu sãcto.⁊c.sic vt supra patuit in.8. ⁊ iõ illud transgredi non licebat. IOHANNES. quid profuit illis aut paulo baptismus ex quo erant spiritusancto repleti.

Nota

RICARDUS Exclusit ⁊ vitauit culpã quã neglecto baptismo singuli incurrissent.

IOHANNES vr̃ ꝙ baptismus gratiam eis non contulit ex quo erant impleti spiritu sancto.

RICARDUS hoc non sequitur quoniam repletus gratia.i.habundanter habens gratiam. gratiam potest recipere.s.gratie precedentis augmentum sicut potest in merito proficere ⁊ gratiã in eo priorem augere hec enim repletio de spiritu sancto intelligenda est in comparatione non absolute ita sc3 vt dicatur magnas ⁊ habũdãs nõ summa que potest haberi rationabiliter etiã dici potest ꝙ in illis baptismus ex vi sacramẽti gratiam nullam fecit aut auxit quia baptismi effectus per alium modum in eis precessit ex receptione tamẽ baptismi propter obseruationem mandati de baptismo habende ipsi meruerunt gratiã ⁊ quam ante habebant auxerunt sed hoc non fuit ex vigore baptismi et hec responsio magis michi placet.

licet aliq̃ essẽt in grã ⁊ spm̃ sanctũ haberent sicut paulus ⁊ cornelius fuerãt tñ debẽt suscipe baptismum

Capm.21.

IOHANNES videtur iuxta illud dictum actuum.8.orauerunt pro ipsis vt acciperent spiritum. Nõdum enim in quẽquẽ illorũ venerat sed baptisati erant in nomine domini iesu et tunc imponebant manus super illos ⁊ accipiebant spiritum sanctum ꝙ illi baptisati non acceperant spiritum sanctum ante man⁹ impositionẽ cũ dicatur expresse ꝙ erant baptizati ⁊ nundum enim venerat in quenquem illorum spiritussanctus et sic sequitur ꝙ non confertur in baptismo spiritussanctus. RICARDUS. nõ bene concludis nec vere quoniam sicut supra in questione de baptismo tractaui omnis baptizat⁹ statim moriens saluatur ⁊ spiritumsanctũ recipit sed ꝙ lucas dicit accipiendũ nõ est absolute sc3 ꝙ nundum venerat ad robur virtutem ac diuersitatem linguarũ ⁊ ad prophetandum in quenquem illorum sicut Io.c.21.sui euangelii nundũ erat spiritus datus quia ihesus nundũ fuerat glorificat⁹ ad eũdem sensum vt michi videtur sicut supra posui vel exposui quoniã nulli dubiũ q̃n q̃d io.hoc dixerit tunc apostoli spiritum sanctum habebãt cũ petrus vice omnium christo dicit aut sicut in. ca. 6. domine nos cognouimus et credimus quia tu es christus filius dei et nemo potest dicere dominus ihesus nisi in spiritu sancto prime ad chorinthio.12. Item nulli dubium quin illi habebant spiritum sanctum quibus dixit ihesus vos estis lux mundi ⁊ vos estis sal terre et ĩfirmos curate ⁊ mortuos suscitate leprosos mundate demones eiicite gratis accepistis gratis date ⁊ si q̃s diligit me sermonem meũ seruabit ⁊ pater me⁹ diliget eum ⁊ ad eum veniemus ⁊ mansionẽ apud eum faciem⁹

te vos mundi estis propter sermonem quem locu
tus sum vobis ꝛ similia.

Cap.22.

IOHANNES iam necessi
tatem istius sacramenti ostende quoniã nõ
videtur magis istud sacramẽtum necessarium ad
salutem ꝙ̃ sacramentum ordinis seu eucaristie cũ
nusꝙ̃ eius necessitatem videatur scriptura osten-
dere sicut nec exprimit necessitatem illorum satis
tamen exprimit necessitatem baptismi. Jo.3. Nisi
quis renatus fuerit ex aqua ꝛ spiritusancto non
potest introire in regnum dei. Item philippus ba
ptizans eunuchum candacis regine ethiopum
non legitur eum confirmasse sed legimus sic de ip
sis Actuum.8. baptizauit eum cum autem ascen-
disset de aqua spiritus domini rapuit philippũ et
non amplius vidit euz eunuchus ex quo innuitur
ꝙ philippus non confirmauit eum quoniam post
ascensum eorum de aqua non amplius vidit eum
eunuchus nec est verisimile ꝙ apostolus philip-
pus non confirmatum dimisisset si confirmatio
quõ confirmatio est necessaria ad salutem. — fuisset necessaria ad salutem. RICARDUS.
michi videtur confirmatio esse sic necessaria ꝙ si
haberi poterit habeatur. ideo in adultis eius ac-
ceptio habet vigorem precepti vt michi videtur.
Cur enim petrus ꝛ iohannes missi fuissent statim
audito ꝙ recepit samaria verbum dei pro isto sa-
cramento perficiendo in samaritanis baptizatis
si non fuit sic necessarium ad salutem nunꝙ̃ ipsi
sua auctoritate presumpsissent illud facere si non
habuissent preceptum a domino certe non est ve-
risimile. Item hec manus impositio non solum fa
cta est samaritanis a petro et iohanne sicut legi-
tur actuum.8. sed apparet eam factam esse omni
bus tribus milibus conuersis per petrum quibꝰ
dicit sicut legitur actuum.2. penitentiam agite et
baptizetur vnusquisꝙ vestrum in noĩe ihesu chri-
sti in remissionem peccatorum vestrorum ꝛ accipi
etis donum spiritussancti ꝛ similiter facta est in pau
lo sicut legitur actuum.9. Et ipse eis quos iussit
baptizari manus imposuit sicut legitur.19.ca. ex
quo igitur christus tanto zelo istud sacramentuz
perfecit amplexando paruulos ꝛ apostoli etiã il-
lud tanta diligentia obseruabant quis auderet
dicere ꝙ non est necessarium ad salutem itelligo
sicut in precedentibus exposui baptismum esse ne
cessarium quatenus habuit vigorem precepti nõ
simpliciter quoniam sine isto sacramẽto ꝛ sine eiꝰ
effectu potest paruulis esse salus. Itez negari nõ
potest iuxta premissa quin spiritussanctus tũc da
tur anime non solum ad opus extrinsecum sed
ad robur intrinsecum ꝛ hoc non solum cuicunꝙ
volenti accipere sed etiam omnibus baptizatis
anteꝙ̃ iudicium rationis accipiant vnde enim do
num contempnens aut non curans cum possit il-
lud accipere merito sue salutis neglector ꝛ beni-
uolentie diuine cõtemptor arguitur. Item sicut in
7. huius ostendimus sequi debent omnes christi-
ani rõnã ecclesiam in hijs que asserit se recepisse
ab apostolis aut ab ipsorum discipulis ecclesia
autẽ romana affirmat hoc sacramentum esse ne-
cessarium ad salutem iuxta traditionem apostoli-
cam vnde in cronicis legitur ꝙ clemens beati pe
tri discipulus ꝛ successor statuit vt baptizatus ꝑ
ꝗ citius poterit confirmetur ꝙ aliter non esset ꝑ-
fectus christianus qui cõfirmationem non neces-
sitate sed incuria et volũtate obmitteret qḋ ideo
puto ab eo statutũ quia preuiderat qḋ eius ne-
cessitati posset a nõ intelligentibus ꝛ a male intel
ligentibus contradici cum eam necessariam esse
scriptura satis clare exprimat et ideo edoctus a
petro vt estimo de necessitate ipsius eam statuit
obseruandam a quibus vero istud sacramentum
possit conferri infra in.xi. huius tractabitur non
obstat qḋ obicis de sacramẽto ordinis quoniam
illud sacramentum peti non debet sicut ostẽdetur
in.x. huius sed vocari debent ad illud vnde dari — scꝫ ordinis nõ oꝫ peti
non debet nisi electis viris sicut christus elegit a-
postolos ad ordinis sacramentum habendum et
ideo sacramentum ordinis non est necessariuz ad
salutẽ. De eucaristia nũꝗd sit necessaria dixi. qd
michi apparet superius in questione de illa mate
ria. Constat igitur ꝙ non recte affirmas scriptu-
ram non ostendere necessitatem huius sacramen
ti modo premisso ꝙ̃uis enim eius necessitatẽ cla
re non exprimat tamen iuxta ostensa superius sa-
tis eius necessitatẽ innuit ꝛ ostendit nec obstat fa
ctum philippi erga eunuchum quoniam cõgrue
intelligi potest ꝙ ipso baptisato statim sibi philip
pus manus imposuit ex quo apparuit firmus in
fide aut si non dicatur illud egisse quia ex raptu
insperato philippi per spiritum legitime excusa-
tur philippus ꝛ eunuchus similiter non potes
necessitatem huius sacramenti modo expresso ꝑ
hanc omissionem restringere vel infringere.
IOHANNES. iam dic quibus verbis siue
qua forma sacramentum istud confertur.
RICARDUS. in scriptura sacra nichil michi
occurrit expressum de forma verborum quibus
est vtendum in collatione sacramenti istius ideo
oportet ad consuetudinem ecclesie romane recur
rere verum hic supra posui beatum clementem pe
tri discipulum ꝛ etiã successorem statuisse hoc sa
cramentum haberi ꝙ̃ citius illud habere poterit
baptizatus. vñ nõ dubiũ qui formã qua tradi de-
buit a suo magro petro apostolo sicut eiꝰ nccĩatẽ
accepit ꝛ iõ tenẽda est forma qua vtiẗ romana
ecclesia quã vt verisimiliẗ credĩẗ ex premissis ipsã
a petro per clementem accepit ꝛ sic tenẽda est for
ma collationis sacramẽtorum omniũ ecclesieqꝫ qua
vtitur romana ecclesia ex rationibus hic predi-
ctis quorum forma non est nobis in sacra scriptu
ra vbi non forma a christo nobis est tradita illa
ab omnibus omnino est seruanda ꝛ vt michi vide
tur nullatenus obmittenda sicut constat hoc su-
perius de sacramento altaris ꝛ esse de sacramen-
to baptismi in libro precedẽti ꝙ vna est forma ba
ptismi ꝛ omnium istorum sacramentorum. s. cõfir-
mationis ordinis penitentie vnctionis extreme ꝙ̃
uis multas diuersas orationes ecclesia in horum
sacramentorum collatione excerceat.

Cap.24.

IOHANNES dic de sacra
mento vnctionis extreme quis illud statuit.
RICARDUS. marcus euangelista.ca.6. sui
libri euangelij de apostolis missis ad predicandũ
a christo sic dixit ꝙ exeuntes predicabant vt peni
tentiam agerent et demonia multa eiciebant ꝛ vn
gebant oleo multos egrotos et sanabantur. Ja-
cobus vero apostolus.c.6. sue epistole de vnctio-

ne ista sic loquitur infirmatur aliꝗs ex vobis indu
cat presbyteros ecclesie ꝛ orent super eum vngen
tes eum oleo in nomine domini et oratio fidei sal-
uabit infirmum et alleuiabit eum dominus ꝛ si in
pctĩs sit dimittentur ei vnde ex quo iacobus dicit
de ista vnctione olei ꝙ fieri debeat infirmus. Et
marcus dicit apostolos sic fecisse videtur ꝙ iaco
buscum ceteris apostolis hanc doctrinam acce-
pit. vnde enim apostoli inprima missione ad pre-
dicandum haberent hanc doctrinam nisi a domi
no nõ videtur ꝛ ideo sine dubio affirmatur ꝙ hoc
sacramentum vnctionis dñs ipse istituit de hoc sa
vñ enĩ apostoli ĩ prĩa sui missiõe ad pdicãdũ hrent hãc doctrinam — cramento videtur intelligi mar. vlti. Sup egros
manus imponent ꝛ bene habebunt ꝙ̃uis de vn-
ctione deus nichil expressit quã post supposuit su
os discipulos velle facere eis infirmis quibꝰ ma
nus imponerent ꝛ alios sic docere qꝛ sic ipsi erãt
ab eo edocti vt dixi hoc sacramentum puto deuz
dominum nostrum exercuisse quãdo oculos ceci
luto facto de sputo sanauit illos oculos liniendo
sicut io.9.c. qꝛ tunc ad manum paratũ oleũ forsi-
tan nõ habebat ꝙ̃uis nõ liceat nobis nisi de oleo
ita agere propter materiã vt supra ĩ euãgelio po
sui ꝛ ex epi. iacobi patefactã vñ verisimiliter esti-
mamus dominum apostolis istã materiã statuisse

Cap.24.

IOHANNES dic quis est
effectus huius sacramenti intelligo principalis ꝛ
nunꝗd habebat plures effectus qm̃ iacobus apo
stolus sicut superius expressisti.3. ponit. s. oratio fi
dei sanabit infirmum et alleuiabit eum dñs ꝛ si in
peccatis sit dimittentur ei distingue ergo istos ef
fectus et ostende quis sit effectus principalior i-
ter eos quid enim persanabit infirmũ intelligit oĩ
no non videtur qm̃ si salutem corporalem innuat
frustra adiungit ꝛ alleuiabit eũ dñs qm̃ sanus al
leuiatione infirmitatis non indiget. Itẽ tunc oĩs
inunctus ab infirmitate sanaretur cuius contrari
um videmus sic non intendit ergo salutem corpo-
ralem per hoc ꝙ dicit sanabit infirmum nec video
ꝙ possit ꝑ hoc intelligere spiritualẽ salutem qꝛ il-
la vt michi videtur propallatur in hoc ꝙ subiun-
git ꝛ si in peccatis sit dimittentur qm̃ dimissis pec
catis vnusquisꝙ spiritualiter sanus efficitur Item
nõ video qualiter verũ est ꝙ oratio fidei saluabit
infirmũ aut qḋ seꝗtur ꝛ si i peccatis sit dimittẽtur
ei qꝛ sic nullus inunctꝰ periret qꝛ nullus ꝑit qui sal
uatur aut cuiꝰ dimissa sunt peccata cuiꝰ cõtrariũ
videẗ. io. innuere pria sua epistola. c.5. vbi sic dicit
q̃ scit fratrẽ suũ peccare peccatũ nõ ad mortem
ꝑ eo petat ꝛ dabitur ei vita peccãti nõ ad mortez
est peccatũ ad mortẽ nõ ꝑ illo dico vt roget quis
hoc enim videtur ꝙ peccãs pctm̃ ad mortem nõ
potest oĩno per orationẽ iuuari ꝛ per ꝯñs nõ põt
per vnctionẽ aut per orationẽ fidei saluari vnde
io. instruit nos vt nõ oremus ꝑ tali ꝛ cũ hoc ostẽ
dit ꝙ nullus impenitẽs saluatur cũ penitẽtia pro
peccato sit necessaria ad salutez. vñ xp̃s primo tã
ꝙ̃ primã viã ad salutem adultis incepit predica-
re sic penitentiam agite ꝛ illud precepit suis disci
pulis mat.4. ꝛ 10. Ergo ꝛ si impenitẽs vngeretur
aut presbyteri ecclesie pro ipso orarẽt nõ minus
periret. Itẽ ex quo deus in aduentu suo vnicuiꝙ
reddet secundum opera sua sicut dicitur mat.16.
et apoca. 11. 22. Et vnusquisꝙ propriam mercedez
accipiet secundũ suum laborẽ. i. ad. corin. 3. Et
oẽs nos mãifestari oportet añ tribunal xp̃i vt re
cipiat vnusquisꝙ propria corpis prout gessit siue
bonũ siue malũ prime corin.5. Nõ video qualiter
oratio vnius aut vnctio ꝑt queꝗ̃ saluare.

Cap.25.

RICARDUS principalis — pctm̃ venia le remittit ꝑ vnctionem quo ad penam
effectus huiꝰ sacramenti est solus spi
ritualis in casu in quo forte alias pe
riret ĩ firmus aut si spiritus erat ãte vn
ctionẽ in statu grẽ principalis effectꝰ
huius sacramenti eẽt peccatorũ venialium ꝛ pene
debite remissio ꝛ secundarius effectus esset alle-
uiatio corporalis ita vt infirmus alleuietur ab in
firmĩtate corporali nec mireris ꝙ dixi in casu ĩ quo
aliter infirmus periret forte qm̃ credendũ est iux-
ta illud dictum sancti iohannis ꝙ obicis multos
saluari ꝑ orationes aliorũ ꝛ vigore sacramento-
rum ecclesie qui aliter nullatenus saluarẽtur. vñ
et iacobus hic immediate subiungit. Confitemi-
ni ergo alterutrum peccata vestra ꝛ orate ꝑ inui
cem vt saluemini multũ enĩ valet deprecatio iusti
assidua helyas hõ erat similis vobis passibilis ꝛ
oratione orauit vt nõ plueret sup terrã ꝛ non plu
it per annos ꝛ menses sex ꝛ rursus orauit et celũ
dedit pluuiam ꝛ terra dedit fructum suũ in quo di
cto non solũ affirmat vnum posse saluari oratiõe
alterius sic orate pro inuicẽ vt saluemini vt iohã
nes suadet. Si quis scit fratrẽ suũ peccantẽ nõ ad
mortẽ pro eo petat ꝛ dabitur ei vita. Sed iacobꝰ
ratione a simili illud probat per hoc videlicet ꝙ
helyas totum populũ vnũ sua oratione subtrahẽ
do pluuiã tribus annis ꝛ mensibus sex puniuit ꝛ
rectum totũ populũ ne periret liberauit oratione
sua pluuiã impetrando volens ostendere a simili
hominem rationabilem oratione alterius posse
saluari ꝙ ipse deus in euangelio nobis expressit
cum diuitibus suadebat et ego vobis dico fa-
cite vobis amicos de mãmona iniquitatis vt cũ
defeceritis recipiant in eterna tabernacula luce.
16. vbi in hoc qḋ ipse dixit vt cũ defeceritis recipi
ant vos. ꝛc. manifeste ostendit aliquos oĩno defi
cere ꝛ sibi non sufficere ex proprijs vt saluentur q̃
tamẽ benefaciẽdo paupibus eorũ suffragijs pos
sunt saluari hoc est igẗ qḋ iacobus post premissa
adiunxit fratres mei si quis ex vobis errauerit a
veritate ꝛ conuerterit quis eum scire debet qm̃ q̃
conuerti fecerit peccatorem ab errore suo vel sue
vie saluabit animam suam a morte ꝛ operit mul-
titudinem peccatorũ ꝛ paulus ad corin.8. dicit lo
quens corĩthijs de patribus suis rome vestra ha
bundantia illorũ indigentiã suppleat ꝛ vt illoruz
habundancia vestre inopie fit supplemẽtũ vbi oñ
dit inopiam spiritualem diuitũ posse supleri suffra
gijs pauperũ deuotorũ vnde deute.9.c. ꝛ ideo di
cit moyses de seipso ꝙ procidit ante dñm.30. die-
bus ꝛ.30. noctibus panẽ nõ comedens ꝛ aquam
non bibens ꝑpter peccata populi et dñs exaudi-
uit eũ similiter ꝑ aaron deprecatus est vt dicit et
sepe in lege precipitur ꝙ sacerdos oret ꝑ pecca-
tis populi vt deus ea dimittat sicut dicitur leuiti.
5. ꝛ 34. Et deus dicit amicis iob. Job aũt seruus
meus orauit pro vobis faciem eius suscipiam vt
nõ vobis imputetur stulticia iob.c vltimo. Et iõ
si infirmus sit forte in peccatis mortalibꝰ aut vno

potest iuxta premissa contingere ꝙ non adiutus aliorum suffragijs nec ecclesie suffragijs periret et finaliter dampnaretur quibus tamē adhibitis deus sibi penitentiam dignā aut penitētiam imitteret et ꝑ̄r eum saluaret ⁊ ideo propter hunc casum possibilem expedit super infirmuꝫ ꝑ̄sbyteros precipue sanctiores orare ⁊ eos inungere vt possit saluari qꝛ forte sine hijs presidijs nullatenus saluaretur vnde dixi ꝙ ista salus anime ipsius infirmi est principalis effectus huius sacramēti ſꝫ hoc est in casu. superius exposito Capm. 26.

Quonian hoc ordine infirmus fructificat ad vitam eternā per ista suffragia quando est in peccatis mortalibus ꝙ primo a deo conuertetur ad confitendum peccata sua ⁊ diuinam pietatem paratam sibi peccata dimittere si vere peniteat ⁊ sic ꝑ̄r deus interius eum excitat per fidem de dei clementia remissa ad penitendum ⁊ diuinam misericordiā implorandum ⁊ sic penitendo si penitere voluerit ⁊ ex fide misericordiam postulando gratiam a deo cōsequitur per quam ei dimittentur peccata non autem cuilibet scelerato ⁊ per suffragia ista sufficiunt sicut rationabiliter obiecisti quoniā nō omnis talis q̄uis incusatus in spiritu istis suffragijs mediantibus fit tactus a deo vt de commissis peniteat ad penitentiam se conuertit ⁊ ob hoc non oīs inunctus soluitur sed dictum iacobi accipiendum est sicut tu congrue ostendisti cum modificatione premissa si infirmus vere peniteat et misericordiam diuinam imploret sicut in omnibus sacramētis ad hoc ꝙ peccatori adulto conferent gratiam penitentia preuia ipsius peccatoris igitur sicut tu obiciendo probasti michi insuper videtur si aliq̄d peccati genus in homine sit irremissibile etiā adiciendum si infirmus in tali peccato non fuerit q̄m si sit in tali peccato sicut a iohanne allegas non expedit sibi sicut innuit illud verbum iohānis q̄d posuisti pro eo orare qꝛ deus nullatenus illud dimitteret. Primus igitur effectus ⁊ pricipalis istius sacramenti est ista spiratio siue cōmotio interior a deo vt infirmus si sit in peccatis mortalib⁹ ad fidei firmitatē redeat de dei misericordia remissiua peccati Et sic ꝑ̄r vere peniteat ⁊ tandē cōsequitur gratiam saluatricem ⁊ ideo dicit iacob⁹ vt michi videtur ꝙ oratio fidei. s. cum sacramēto vnctionis supplendum est super infirmum saluabit infirmum non ꝙ oratio cuiusꝗ aut sacramentum vnctionis impetret alteri sine sua penitentia et suis operibus vitam eternam sicut rationabiliter obiecisti quoniā hec esse non potest ꝑ̄t tñ oratio vnius fidelis monachi ⁊ similiter sacramentū ecclesie impetrare principium salutis modo premisso sicut supra ostēdimus. Secundus effectus huius sacramenti est alleuiatio corporalis sicut iacobus dicit alleuiabit eum dominus ⁊ iste effectus est absolute sacramenti huius effectus scicet i casu quocūꝗ. Et terti⁹ effectus est dimissio peccatorum ego intelligo venialium peccatoruꝫ quo ad culpā ⁊ penā si in talib⁹ sit infirmus q̄m dimissio mortaliū quo ad culpā innuitur i primo effectu. Et sic prim⁹ effectus ⁊ tertius rationabiliter distigunt̄ sicut tu ratiōabilit̄ obiecisti. vñ apparet ꝙ istud scr̄m nō hēt nisi vnū effectuū absolutū mediū vꝫ. s. alleuationē infirmitatis corpalis qꝛ in casu i quo infirmus nō hēt mortale nec veniale pctm̄ scr̄m istud aliū effectū essētialē q̄ alleuationē corporalē nō hꝫ ⁊ dico essentialem qꝛ fortassis ex alleuiatione corporali posset i casu ipē infirmus āplius i merito ⁊ i dei amore ꝓficere ꝫ ille ꝓfectus accidentalis esset ipsius sacramenti non essentialis eius effectus. Cap. 27.

Effect⁹ pricipalis huius scr̄i

Scd̄s effect⁹

Tertius effectus.

IOHANNES ex quo sit sermo hic de peccato ad mortē ꝙ michi videt̄ debere itelligi pctm̄ irremissibile in hoīe viatore q̄m scriptura sacra frequenter ad pñiaꝫ omēs generaliter inuitat vñ xp̄s vt supius posui theuma tale accepit pñiam agite et appropiquabit regnū celorum Et illud idē p̄cepit primitus suis discipulis predicare. s. apostolis ⁊ sic̄ scriptura sacra. s. ꝓphetica plena est inuitationib⁹ peccatorū ad pñiam. Conuertimini ad me ⁊ ego cōuertar ad vos. cōuertat̄ vnusquisꝗ a via sua praua derelinquat ipius viā suā ⁊ reuertat̄ ad dn̄m ⁊ miserebitur ei⁹ ⁊ hui⁹ similibus frustra autē vt videtur inuitaret ad salutem eos qui saluari nō p̄nt ⁊ ideo videtur ꝙ null⁹ habeat pctm̄ ad mortē irremissibile pctm̄ itelligo RICARDVS. ꝓbabiliter vr̄ iuxta scripturā esse a deo pctm̄ hoīs irremissibile aut saltē aliquā multitudinē pctōꝝ qꝛ demones nō dubiū iuxta sacrā scripturā irremissibilit̄ peccauerūt siue aūt ponamus grauitatē peccati demonū esse cām irremissibilē illius siue facilitatē liberrimā per quam demones poterāt vitasse peccatū siue aliq̄d aliud velut ipossibilitatē satisfactiōis q̄ ꝓ peccatis demonū fieri nō posset nisi ꝑ deū angelū sicut nec satisfactio hoīm ꝓ peccatis eoruꝫ fieri potuit nisi ꝑ deū hoīem q̄d quibusdē videtur oīo ipossibile ex hoc ꝙ deus naturā simplicē assumere nō potest i vnitatē persone ꝓ eo vt eis videtur ꝙ in simplici natura nō pōt a supposito siue persona natura distingui sicut potest in natura composita nec deus personā aliquā posset assumere qꝛ tūc fieret creatura deus. vñ posset ꝓpter illud videri aliquibus ꝙ irremissibile est oē peccatū angelicū q̄d est non temere affirmo nec nego sed tñ alius est locus tractādi de isto quo ad presēs videt̄ ꝓbabile ꝙ homo ꝑuersus pōt irremissibiliter peccare qꝛ pōt ita grauiter peccare sicut saltē aliq̄ demones peccauerūt in vno pctō aut pluribus ⁊ p̄cipue si diu viuerēt sicut solebat antiqtus cū hocꝙ q̄libet hō p̄t ex malicia peccare sine tēptatione āt ipulsa aut sine ꝑsuasione alterius ymo multi mali p̄reuenientes tēptationem seipsos in temptationem gratis inducūt ⁊ sic in taliter peccante est tanta facilitas cauēdi pctm̄ sicut erat in demonib⁹ vñ nescio cāꝫ videre q̄re hō ꝑuersus possit ita grauiter ⁊ ita irremissibiliter peccare sicut demones peccauerūt sic ꝙ ꝓbabiliter vr̄ posse dici ꝙ est a deo pctm̄ hoīs oīo irremissibile etiā ꝙ deus nullaten⁹ illud remitteret q̄uis peccator faceret q̄ntū posset ad deū placandū ⁊ sic mediatores ꝓ eodē sicut de demōib⁹ nēo dubitat esse dicendū ꝙ ꝫm vnū sensū aplūs videt̄ itellexisse ad heb. 12. cū dicit de esau sic ne q̄s fornicator aut ꝓphanus vt esau q̄ ꝓpter vnā escā vēdidit sua primitia scitote ei q̄m post ea cupiēs hereditare benedictionem reprobatus est. nō eni inuenit pñie locū q̄uis cū lachrimis iquisiuisset eā vbi d̄r ꝙ esau fecit q̄d potuit ꝫn̄ nō est grām pñie

Sunt aliqua pctā irremissibilia etiaꝫ in viatorib⁹

consecutus hoc tamen pōt intelligi vt relatiuū eā rationē faciat ad illud precedēs benedictionē et sic videtur cōuenire hystorie gen. 27. vbi legitur esau eiulatu magno fleuisse vt sibi benediceret ysaac pater eius sed qualitercunꝗ istud accipiatur ipse saluator luc. 12. dicit oīs qui dicit verbum in filium hoīs remittetur ei illi autē qui in spm̄ sanctū blasphemauerit nō remittet̄ ⁊ mat. 12. dico vobis oē peccatum ⁊ blasphemia remittetur hoībus spiritus aūt blasphemie non remittetur ⁊ quicūꝗ dixerit verbū contra filium hoīs remittetur ei aut q̄ dixerit contra spm̄ sanctū verbum nō remittetur ei neꝗ in hoc seculo neꝗ in futuro ⁊ mar. 3. Amen dico vobis q̄m dimittentur filijs hoīm peccata ⁊ blasphemie quibus blasphemauerunt qui autem blasphemauerit in spiritum sanctū nō habebit remissionem in eternū sed reus erit eterni delicti q̄m dicebant spm̄ sanctū immundū hēt vbi patet. a tribus euangelistis ꝙ pctm̄. s. blasphemia in spiritū sanctū nō remittetur ⁊ sic tale peccatū est irremissibile. Si quis autē sic hoc vellet accipe dictū esse ꝓpter difficultatē nō ꝓpter impossibilitatē remissionis huius peccati siue blasphemie obuiare sibi videtur ꝙ multa alia pctā ⁊ sic de difficili remissionem habent vnde non videtur ꝓpter solam difficultatem remissionis hic xp̄s dixisse. Si quis vero dixerit hec sic dicta esse vt sonare videntur verba tantū de sancto spiritu vt tale peccatū in spiritum sanctum de facto nunꝗ remittetur q̄m non dixit illud nō posse remiti sed solū dicit ꝙ non remittetur aut ꝙ remissionē non habet obuiat littera q̄ affirmat ꝙ oīa alia pctā hoībus remittuntur qꝛ de facto veritatē non habet. vnde videtur hoc sic dictū vt oīa peccata sint remissibilia si illud idē de illo alio pctō ex xp̄o negatur vñ oīo videtur ꝙ intēdit aliq̄d genus peccati irremissibile esse q̄d gen⁹ peccati tanꝗ expressum predictis locis in euāgelio ꝓbabiliter credi potest io. vocari pctm̄ ad mortē cū dicit est peccatū ad mortē non ꝓ illo dico vt roget q̄s pria canonica. c. 5. videtur insuper de precationibus ꝓphetarū de peccatoribus ꝙ illi habebant pctā irremissibilia quibus dāpnationem fuerunt imprecati ⁊ similiter ibi de quibus eze. 14. d̄r ꝙ si noe. iob ⁊ daniel orassent ꝓ eis nō eos saluarent ⁊ de quibus dicit dn̄s ad ieremiā. 7. ⁊. 41. ca. Tu ergo noli orare ꝓ pplō hoc et ne assumas ꝓ eis laudē ⁊ orationē ⁊ nō obsistas michi qꝛ nō exaudiā te induratio insuper cordis pharaonis videtur hoc peccatū pretendere ⁊ illud dictum cayn gen. 4. maior est iiquitas mea q̄ vt veniā merear ⁊ innumerabilia sunt similia in sacris scripturis que nimis longum esset in isto opere discutere que peccata alia oīno irremissibilia pretendūt esse nō dico qui de⁹ posset si vellet ea dimittere sicut posset si vellet peccata demonū relaxare sed ꝙ nunꝗ ꝑ aliquo q̄d a creat̄a fieri posit remitteret hoc ei videtur velut probabile iuxta scripturā ⁊ forte de habentibus peccata hui⁹ d̄ dicit apostolus ad hebre. 6. impossibile est ei eos q̄ semel illuminati sūt et gustauerunt donum celeste et participes facti sūt spiritu sancti gustauerūt nichilominus bonuꝫ dei verbum virtutesꝗ venturi seculi ⁊ prolapsi sūt reuocari rursus ad pñiam ita ꝙ iste ꝓlapsus. i. ꝓcul lapsus itelligatur peccatū tā remotū a deo vt ꝑ pñiam reuocari non possit sicut forte iuxta vnū sensum premissum de esau intellexit apostolus ꝙ ꝑ pñiam reuocari nō potuit ad quem etiā sensum dictū potest intelligi illud ca. x. volūtarie eni peccātibus nobis post acceptā noticiā veritatis iam nō relinquitur hostia pro peccatis ad hoc isuper videtur ratio manifesta q̄m deus non semper ꝓpiciatur cuicūꝗ petenti veniam qꝛ nō oīs qui dicit dn̄e dn̄e intrabit in regnum celorū nec quācūꝗ penitentiā ꝓ quacūꝗ parua mensura acceptat ad propiciandū qꝛ hoc nō videtur cōuenire iusticie. vñ cōsequitur ꝙ grauia habēs peccata an̄ mortē in aliquo paruo momēto saltem erit oīo impotēs ad sufficienter penitēdum. Itē in aliquo momēto ante relationē siue exaltationē spūs ꝓpter imedietatē doloris amittet hō discretionē rōnis ⁊ ibi non extunc poterit penitere vnde ob hoc potest dici ꝙ talis habet peccatum irremissibile ⁊ peccatuꝫ ad mortem pro quo orare non prodest si quis inꝗ dixerit itelligere potest ea que obicis veraciter sicut ponuntur q̄m q̄uis nō oēs valeant veraciter penitere nichilominus apte fit generalis iuitatio ad penitentiā vt qui possunt saluari peniteant. Item non omnes qui possunt penitere penitent ⁊ tñ fructosa fit eis et alijs inuitatio generalis ad salutem vt aliqui de eis saluentur.

Nota quō peccatuꝫ in spiritū sanctū est irremissibile

Item q̄uis aliqui specialiter vocarētur quorꝫ nullus vellet venire iuxta illud luce 14. nemo illorum virorum qui vocati sunt gustabunt cenā meam nichilominus tamen prudēter ⁊ non frustra illi nolentes venire vocantur q̄m per hoc ostenditur beniuolētia inuitantis ⁊ alij eo citius cōuertuntur Si cui tamen videatur dura ista sentēcia quo ad remisibilitatē peccati ratione grauitatis eius qꝛ fateor ꝙ michi dura videtur valde quoniā intelligenda sunt suprapōsita ⁊ eis similia in scriptura vtrum ꝓpter difficultatē āt propter impossibilitatem cursus communis āt propter aliquid aliud ⁊ eis dissolutis non puto periculum sentire contrarium. Quia ⁊ sententiā contrariam frequentius sonat scriptura. s. ꝙ nullus est in hac vita constitutus saltem sanus mente ⁊ corpore quin possit veraciter penitere ⁊ communiter saluari. vnde. io. i. sua canonica capitulo primo dicit. Si confiteamũ peccata vr̄a fidelis ⁊ iust⁹ est vt remittat vobis peccata vr̄a ⁊ emūdet nos ab omni iīqtate vestra Idem subiūgit in. 2. c. s. filioli mei hec scribo vt nō peccetis. sed ⁊ si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem ihesum christū iustum ⁊ ipse est propitiatio pro peccatis nostris non pro vr̄is tantum sed etiam pro totius mundi peccatis.

Capm. 28

IOHANNES placet michi ꝙ saltem tetigisti premissa dic vltra de necessitate huius sacramēti q̄d sēns. RICARDVS. de necessitate hui⁹ sacramēti nichil occurrit in scriptura expressū nisi ꝙ iacobū ⁊ marcū memini supra dixisse. veruntñ iuxta tractatum superius constat ꝙ potest esse casus in quo dato hoc sacramento saluaretur infirmus qui alias dampnare cum igitur lateat sacerdotes ecclesie quādo ille casus instat semꝑ aut pro maiori ꝑte sūt incerti an instet ⁊ ita artantur ex cura q̄ gerūt propter illius scr̄i remediū infirmo succurrere Alioqui nō

Nota de necessitate huius scr̄i extreme vnctionis

video quin infirmus aīam de manibus ipsoꝝ̄ deꝰ
reqreret quoniam semper eoꝝ̄ negligētia est cer-
ta quoniā talis casus est incertus eis de salute in
firmi cui possunt ⁊ tenētur succurrere ex isto insuꝑ
sequitur necessitas huiussacri i casu. s. necessitas
talis ꝙ de lege cōmuni non potest sine isto sacra-
mēto infirmus saluari ⁊ q2 casus ille vt dixi ē īcer
tus singulis saltem ad mortē infirmantibus dari
debet. Itē rationabiliter eius necessitas sicut cō
firmatiōis ex eius magna vtilitate arguitur. Qui
n. tam vtile sacramentum negligeret cū eo indige
ret non imerito dominū offēdere videretur cū sine
omni difficultate ex sui parte illud posset acqui-
rere verum est autem ꝙ non semper homo iudi-
catur cōtemptor ⁊ si melius omittat eligendo mi-
nus bonū quoniā maius bonū difficultatē habet
maiorē sicut nō est contēptor qui eligit nubere cū
possit melius virgo manere dicente apostolo. i. ad
corin. vij. si autē acceperis vxorem nō peccasti et
nupserit virgo nichil peccat cui dicto tanq̄ꝫ ad
melius cōsulēdū premisit solutus es ab vxore noli
querere vxorem ⁊ ibi infra qui matrimonio iūgit
virginē benefacit ⁊ qui nō facit melius facit sed
qui difficultate sine ⁊ sine molestia potest melius
facere vel magnum commodū spirituale acquire-
re si negligat non video quin sit sue salutis negle-
ctor et contemptor ymo amicus dei omnino non
esse cōuincitur qui eius beneplacitum cum illud
perficere potest nō explet sicut omnis prudēs nō
esse amicum alterius iudicaret qui cum sine mole
stia aut difficultate vocali postet amico mul-
tum proficere ⁊ ei succurere recusaret aut eidem
placere penitus nō curaret igit̄ ⁊ rationabilit̄ cō
cludi potest illud sacramētū esse modo p̄dico ne-
cessarium ad salutem ita ꝙ si cōmode hr̄i poterit
habeatur preter hoc ꝙ felix tertiꝰ summus ponti-
fex ⁊ romanus instituit vt infirmi ante transitū san
cto oleo inungantur q̄ꝫ estimo hoc instituisse ex
ratione expressa de cōfirmatiōe superius. s. ꝙ vidit
huius vtilitatē ⁊ necessitatē in scriptura non eē ex
pressam ne quisquā illud omitteret ad suam per-
niciem illud nō debere omitti statuto firmauit de
forma vero conferēdi illud sacramētū tene quod
xxij. cap. hic supra dixi de sacramēto confirmatio
nis ⁊ alijs. ⁊c.

felix tertius instituit vt infirmi añ obitū vnguantur.

Capm. 30.

IOHANNES video ꝙ hic
sentis perge vlterius michi enim occurrit siue vi
detur iuxta verba iacobi ꝙ illud sacramentū non
sit dandū nisi infirmis morituris q2 dixit ꝙ salua-
bit infirmum. etiam ecclesia romana constituit et
sic videtur illud sacramentū iterari nō posse cū tñ
iuxta illud dictū marci euuāgeliste illud sacramē
tum apostoli dederint victuris ⁊ similiter xp̄s quia
per vnctionē illā sanabat egros nec dubiū qui de
corporali sanatione loquitur marcus nec dubiū
quin xp̄s corporaliter ceco visum linīēdo occulos
eius restituit etiā ꝙ marcus premittit ꝙ demonia
eiciebāt quibꝰ eiectis in spiritu fuit salus ex qui-
bus videtur ꝙ illis sanatis si aliter infirmaretur
dari poterit ⁊ ita iterari posset in eius penitentia
quociēs peccarent ymo hoc videtur omnino ex
hoc ꝙ omnibꝰ infirmis dari debet cum viuis eiꝰ
effectus sit sanatio aut alleuiatio corporalis nec
videtur iuxta rationem qua huius sacramenti
necessitatē ꝓbasti ꝙ aliqs īfirmꝰ hr̄et aīcū nisi sta
ti ꝑ collationē huiꝰ sacri sibi succurret qm̄ amico
nō eēt hoc difficile oīo. Itē vł ꝙ alr̄ sacerdos q̄ il
lud mīstrare deberet remediū dīnū sanationis īfir
mi cōtēpneret q2 illud nō exhiberet egroto cū pos
set ipm̄ sanare aut saltē egritudīs sue molestiā mi
tigare. RICARDUS. nō video ex sacra scri-
ptura qm̄ inūctio ⁊ silr̄ eiꝰ effectus sit iterabilis si-
cut pñia iterabilis est ⁊ silr̄ eius effectꝰ ⁊ cōfessio
ac eius effectus sicut tu rationabiliter deduxisti
et ideo non michi videtur ex sacra scriptura quin
dari posset quibuscūq̄ꝫ infirmis ⁊ quotiens sunt in
firmi qm̄ saluator Mar. vltimo. absolute dicit de
credituris in eum super egros manus imponent
⁊ bene habebūt ⁊ apostolis erat dictū absolute si
militer īfirmos curate ⁊ similiter xp̄i discipulis lu.
10. Nec verba iacobi ad cōtrariū sensū īpellūt qm̄
infirmus nō moriturus ex ista infirmitate saluari
potest. s. gratiā spiritualē accipere sicut pōt statim
morirurus infirmus ⁊ sic in vtroq̄ꝫ potest esse al-
leuiatio ⁊ dissolutio peccatorū ne tm̄ scr̄m vilesce-
ret si eidē multotiēs prebeatur ordinauit romana
ecclesia ꝙ non detur nisi hijs q̄ morituri videntur
in proximo nō aūt sic statuit de pñia qm̄ peccato-
ri ipa est simpliciter necessaria ad salutē ⁊ sicut ip
sa sola iter remedia cōtra peccata data a dño est
necessaria ad salutem absolute sic ipsa sola simpli
citer ⁊ absolute ꝓ oī peccato potest licite iterari.
legimus enim multos añ baptismū spiritum sāctū
recepisse Actuū. 10. de hijs qui audierūt verbū pe
tri ⁊ cecidit super eos spiritussanctus. ⁊ actuū. 9.
cum dicitur de paulo qui non dubium saluati fuis-
sent si anteq̄ꝫ baptizari poterant decessissent sicut
in precedenti libro oñdimus. nullus aūt peccans
mortaliter potest sine pñia saluꝰ esse ⁊ ob hoc eiꝰ
iteratio licite prohiberi nō p̄t sicut p̄t iteratio cete
rorū ne ex frequētatione vilescāt. Est alia rō cur
alia scr̄a. s. baptismus confirmatio ⁊ ordo nō iterā
tur. sꝫ ecclesia ꝓhibet ea iterari qm̄ iterari nō de-
berent nisi eorū effectu ꝑdito per culpā vt ēt resti-
tueretur eiꝰ effectus q2 vero pñia q̄ iterari potuit
cuiꝰ etiā iteratio vt dixi licite ꝓhiberi nō pōt siue
nō posset. Cū tota scriptura vtriusq̄ꝫ scr̄i sit tradi-
ta p̄cipue ꝓpter peccatores ꝑ pñiam saluandos.
q2 inquit pñia effectū precipuū aliorū scr̄orū resti-
tuit qm̄ vera pñia restituit hominē ad statū gratie
in quo fuerat añ lapsum ideo non est optimum sa
cramenta hmōi iterari q̄ꝫq̄ꝫ de vnctione extrema
de alijs tribus sacramētis rō oñdit hic de vnctiōe
ā t videtur ex eadē ratione ꝙ debet ī casu. s. cū ille
qui videtur moriturus sanatus fuerit ⁊ iterū infir
mar̄ ⁊ nō penitet de cōmissis qm̄ tūc sacramentum
vnctionis ipetrat siue efficit pñie sacramentū quā
pñiam infirmus forte alias non haberet ⁊ ideo in
tali casu tanq̄ꝫ eius cā debet vnctionis iteratio pe
nitentie iterationi p̄ire non tamen sicut obicis oīo
debet illud scr̄m iterari quocūq̄ꝫ aliqs infirmar̄ q̄ꝫ
uis vnus eiꝰ effectus sit alleuiatio cōrpalis q2 il-
le est scd̄arius effectꝰ. ⁊ ideo ꝓpter illud nō dꝫ itera
ri nisi primariū opteat iterari. ne sacramenti vsus
apud carnales fieret amplius ꝓ corporis sanita-
te q̄ꝫ spūs ⁊ ideo amicicia non exigit vt infirmanti
bus cōferatur ⁊ semper nec sacerdotes cōtēpnūt
diuinū remediū ⁊ si illud nō conferāt nisi qñ rō exi
git conferendū ⁊ ob hoc ꝙ semper ī articulo mor
tis dari debet infirmis ⁊ scr̄m cōfirmationis gr̄a-

Ratio ꝙ quā baptismꝰ ordo et cōfirmatio nō iterātur

liter baptizatis oībus dari debet q̄ꝫ citius commo-
de poterit post baptismū cōsequiturq̄ sacramentū
cōfirmationis retardāt sine quo plurimi suorū sub
ditorum ab hac luce descendunt grauiter valde
corā deo delinquūt ⁊ oēs etiā q̄ scr̄m extreme vn-
ctiōis cōferre renuūt aut negligūt ad quos ex cu
ra quā gerūt id ꝑtinet dāpnationē vt michi videt̄
acquirunt.

Capm. 30.

IOHANNES Nunc
ostēde nūqd aliqua aīalia more iuda-
ico sint iudicāda imunda ⁊ ne come-
dātur fidelibꝰ ꝓhibēda vt lepores et
similia q̄ ꝓhibētur i veteri testamēto
leuit. xi. ca. RICARDUS. istā questionē hēs
dissolutā. i. 4. huiꝰ. c. 21. ⁊ alijs q̄ sequūtur ibi vbi
oñsū est nihil naturalit̄ coēstibile eē reiciēd fidelibus
sꝫ oē q̄d venit ī macello cū grarū actiōe a xp̄ianis
oībus eē sumēdū: obseruādū tñ est q̄d apostolꝰ di
cit. i. ad corin. 8. quapter si esca scandalizat fra-
trem meū nō manducabo carnē in eternum ne fra
trem meum scandalizem.

Explicit liber nonus.

Incipit tabula decimi libri.

IN decimo libro de mo-
dis illicitis cōferendi ⁊ acquirendi ⁊
detinendi dona dei gratuita ac eccle
siasticas prepōsitas questiones arme
norū soluūntur ⁊ hꝫ. 30. capitula.

Primum capitulū tractat ā lice
at prepósituras ecclesiasticas iure hereditario oc
cupare obiciēs ꝓ hoc ⁊ soluit obiectus.

Secūdū capitulū idem tractat
rationibus ostensiuis

Tertium capitulum obicit con
trarium de iure successionis regum ⁊ principum ⁊
soluit obiectus.

Quartū capitulum ostēdit verū
terū dominiū sine dei gratia non haberi

Quintum capitulū tractat nun
q̄d liceat cuiq̄ꝫ ad sacrosordies iure hereditario
promoueri

Sextū capitulū tractat nūquid
aliquis licite in curā ecclesiasticā se posse intrude
re negatiue ostendens

Septimum capitulum obicit de
hijs qui predicant sarracenis ⁊ tartaris ⁊ soluit
obiectus

Octauum capitulū tractat nun
q̄d licet ꝓ sacramentis administrandis siue ꝓ co-
rū administratione certum censū accipere

Nonum capitulū obicit de ba
laā ⁊ giezi ponēs causas balamiez casus ī quibꝰ
incurritur exigere.

Decimum capitulum ostendit ꝙ
ꝓ labore misteriū scr̄oꝝ lꝫ cēsū ⁊ oblatiōes accipe

Undecimum capitulum tractat
pōnē de symōiacis oñdēs de sctō saluatore ꝙ nō
lꝫ prepósituras ecclesie ꝑ symoniā acquirere.

Duodecimum capitulum osten-
dit qd̄ fuit pctm̄ symoīs q̄d symoniā vocamus

Tertiumdecimum capitulū ostē
dit symoniam committi in volēdo emere quodcū-
q̄ꝫ spūale dei donum.

Quartum decimum capitulum
ostendit prepósituram ecclesiasticā suꝑ populū eē
donū dei aut donū spūale habere annexum

Quintum decimum capitulum
oñdit spāliter de p̄positura bonorū tp̄aliū ecclīe

Sextumdecimum capitulū ostē
dit idē de canonicis siue prebenđ ⁊ portionibꝰ ec
clesiasticis dās regulā generalem.

Septimumdecimum capitulū
ostendit symoniam committi in dando tēdoralia si
cut in dando pecuniam.

Octauum decimum capitulum
oñdit symoniam cōmitti in ꝓcurando beneficia ꝑ
preces sicut in committendo pecuniam

Nonum decimum capitulū ostē
dit de obsequio temporali

Uicesimum capitulū obicit con-
tra precedētia ⁊ dissoluit ostendendo qualiter lic
spūalia emere ⁊ qualiter hic non licet

Uicesimumprimum capitulum
obicit de naaman syro ⁊ dissoluit eū a symonia ex
cusans giezi cōdempnando

Uicesimū secundum capitulum
tractat nunqd beneficiū symoniace acquisitū licet
tenere negatiuā ostendēs ⁊ obiectus ꝯtra hoc po
nit ⁊ soluit oñdēs titulū infici vicio symonie

Uicesimum tertium capitulum
oñdit titulū infici ꝑ quodcunq̄ꝫ genꝰ peccati mor
talis ꝙ opꝫ illud d im ittere

Uicesimum quartum capitulū
oñdit illud de susceptis ordinibus

Uicesimum quintum capitulū
oñdit oēs taliter ꝓmotos titulū non habere ⁊ eē
vbi in acq̄sitione interuenit pctm̄ veniale vt causa

Uicesimum sextum capitulum
tractat nūq̄d prelati libere m sinonia p̄nt dissolue-
re ⁊ obicit ⁊ dissoluit

Uicesimum septimū capitulum
obicit ꝙ eccliā ꝑiugia aliqñ dissol. oñdēs ita nōeē

Uicesimum octauum capitulū
obiciēdo suadet cōiugia posse esse inter xp̄ianos
in affinitate aut sanguine

Uicesimumnonum capitulū dis
soluit obiectus oñdēs cām naturalē ꝓhibiciōis
ecclie ⁊ ꝓbās ꝓhibicionē ecclie hr̄e vigorem

Tricesimum capitulum ostēdit
idem.

Capm primum.

IOHANNES. Dic nunquid liceat prepositu ras siue curas ecclesiasticas sine electione ant collatiõe su perioris iure hereditario pos sidere. Ex quo eni iuxta legẽ scriptam nũe. 28. cap. possess. o siue mobilis siue imob ilis cu iusq mortui iure hereditario debet transire ad p ximiorẽ de sanguine. Cur pariter ius prepositure sue non debeat sic transire non video. Cur enim hec heredi debentur ꝛ alia que ego iure patris. s. erant non debentur non intelligo rationẽ ymo ad hoc facit ꝙ prepositura in pñe preside nte legitime priori iure est sua ꝙ terrena possessio quoniaz hãc occupat auctoritate diuina sed terrenã possessio nem sola permissione dei occupat ꝙto aũt amplio ri iure est suum tanto illud potiori iure vt videtur transire ad suos. Item ĩ antiqua lege cõstat sic es se preceptum. s. ꝙ filij aaron in sacerdotio succede rent patri iure perpetuo. exo. 28. ꝛ. 19. capi. aut igi tur lex ipsa dei fuit inepta aut stare poterit legiti me in presenti. Item cur tenemur seruare leges alias ibi datas de sacerdotibus ꝛ hanc de succes sione hereditaria ibi data nõ tenemur seruare nul la ratio oino videtur. Ecce eni videtur de vnctio ne sacerdotum ꝛ de consecratione vestium sacer dotalium legẽ datam ibi seruamus. igitur sic istã de successione hereditaria seruari pari ratione te nentur vel tenemur. RICARDUS. nichil de rebus tẽporalibus ex lege nature siue ex lege scri pta transit ad carnis heredẽ nisi illd qd pater car nalis filio carnali potest conferre vnde officia pu blica regum aut principum in quibus ꝓpter indu striam aut propter iusticiam. s. siue fidelitatẽ ꝛ ali as morales virtutes hoĩes aliqui ceteris preferũ tur quia ipsi sunt in talibus officijs aliorũ ministri in suo iure illa non occupant non transeunt ad su os heredes quoniã ipsi de talibus officijs in vita sua ꝓ suis heredibus ordinare non possunt cum sint alieni huius ministri nec ad aliquẽ ministrũ al terius ptinet de iure sui ministerij ordinare vñ cõ stat cũ omnes prepositi ecclesie xpi sint eius mini stri in regimine sibi commisso ꝓpter eorũ virtutem non ꝓpter carnis propinquitatẽ aut sanguis aut tales a principio extiterunt ꝙ ad eos de suo mi nisterio ordinare nõ pertinet ꝛ ob hoc non transe unt ad heredes nec eis deberentur. Est etiã ꝛ alia huius rei ratio satis firma qm̃ corpus filij a parẽ tibus ꝓpagatur ꝛ spiritus a deo confertur iuxta illud ps. qui finxit sigillatim corda eorũ. ꝛ illud ec clesiastes vltimo ꝛ spiritus redeat ad dñm qui de dit illum nichil autẽ patris potest filius iure here ditario vendicare nisi illud qd ptinet ad illud ꝙ a parẽte cõtraxit. s. qd corpus eius cõcernit nisi for te illud esse naturale parenti a prima origine iuxta ea q̃ in. 8. huius tractauimus de quali bñficio nõ agimus ĩ presenti ꝛ iõ iura spũalia q̃ cõcernũt spi ritũ a deo creatũ siue confictũ iure hereditario fili us vẽdicare nõ potest sed ea duntaxat q̃ corp⁹ cõ cernunt cuiusmodi sunt corpalia q̃ erant parẽ tũ vñ claret ꝙ non recte asseris. Ista eque iure vꝫ simili pertinere ad patrẽ quoniã corporalia que

Hic arguit ꝙ quis põt hr̃e ꝓpositurã iure hereditario

possidet aut habet iure hereditario carnis aut sua industria acquisita spiritualem vero prepositura ꝫ occupat auctoritate diuina ꝛ iure fortiori non ta mẽ iure eiusdem generis. s. iure carnali ꝛ iõ nõ ob hoc vt tu conaris inferre transit ad filium sic nec prohetia aut diuinatio spũum aut gratia curatio num siue aliquod donum spirituale qd a pente di uino iure habetur ob hoc ad carnis filiũ deriuat Cur enim vnum spirituale donum potius habeat transire ꝙ aliud non potes astruere ex quo illud. vñ xpiani filius xpianus efficitur. s. baptismi gr̃a nõ ex diuinatione parentũ sed sola dei pietate inue nitur in prole qd vero obicis hoc fuisse preceptum legis antique ꝛ ob hoc infers ꝙ aut fuit preceptũ ineptum aut potest in presenti legitime conserua ri minus est ratum si ad memoriã reuoces ea q̃ in fine quarti huius de legaliũ sublatione disserui le ges enim carnales illi tẽpori ꝛ carnali ibi primo cõgruebant ꝛ ideo tũc aperte inepte fuerũt ymo hoc deberes dicere etiã si nullã aliam rationẽ per ciperes nisi qꝛ ea sũma sapientia q̃ nichil inepte a gere potuit ordinauit multa enim erant eis prece pta q̃ nos nullatenus sed eorũ cõtraria obueruas mus qm̃ cum apostolo paulo tenemus dñte ad he breos. 10. ꝙ lex vmbram habuit futurorũ bonorũ nõ rerum ymaginẽ. Cur rogo te non obseruas a gruꝫ non seres diuerso semine aut veste q̃ ex lana et lino contexta est nõ vteris aut nõ in rotũdo ton debitis comã aut nõ radetis barbam aut sabba ta mea custodite aut alia similia q̃ sunt legis pre cepta leuiti. 19. ꝛ deuter. 22. cap. Sed horũ omniũ scis contraria nisi qꝛ intelligis ista ꝛ similia legis precepta bonorũ spiritualium vmbram tenere ꝛ il li tempori ac illi populo nullatenus ꝯgruisse ꝛ no bis qui spirituales esse debemus esse inepta q̃ spi ritualem sẽsum horũ omnium si recte viuimus ob seruamus. Nec est verum qꝛ supius posuisti scꝫ ꝙ nos leges datas de consecratione sacerdotũ ꝛ sa cerdotalium vestium obseruamus qm̃ ꝛ si illa faci mus q̃ lex precepit non tñ propterea ea facimus qꝛ sunt in illa lege precepta sꝫ quia maiores no stros qui spirituales erant facti legimus sic egis se ꝛ iõ nõ hijs legem seruamus sed morem rõane ecclesie obseruamus vñ constat ꝙ legem de suc cessione hereditaria sacerdotũ ad litteraꝫ siue car naliter non obseruamus nec etiã seruare tenemur sed oẽs ecclesie prepositi spiritualem sensũ legis seruare deberẽt vt. s. in nulla cura aliquẽ ꝓficerẽt nisi imitatione sanctorum precedẽtium tã in scien tia ꝙ in virtutibus eorũ spirituales dici mereren tur filij ꝛ heredes tanto amplius deberent quosq preferre ꝙto eos cernerent hanc spiritualẽ pr̃nã ymaginẽ expressius retinere.

Cpm. 2.

IOHANNES vides ex hijs sequi ꝙ carnales heredes ꝓ posituras ecclesiasticas suorum pa rẽtum vendicare non possunt sed nun ꝙ eas iure hereditario eis liceat oc cupare super quo est facta hec questio non insi nuas sicut de legalibus iuxta premissa videtur ꝙ licet eas tenere ꝙuis vigorem non habeant homi nẽ obligãdi. Ricardus. nimis sapis qm̃ ꝯgruit nõ ne iure hereditario a filijs tenẽtur nõ solũ liceret filijs eas decedẽtib⁹ pentibus occupare sed eas

Nota ibi alias rões quare aliqs ad ꝓpositurã ecclesiasticã aut aliqd aliud beneficiuꝫ venire iure hereditario nõ dꝫ

possent legitime vendicare sicut ego superius in firmaui quod autem nõ expediat vt filius iure pa rentele pr̃i succedat ignorare nõ potes si attẽdas ꝙ hoc titulo siue iure equaliter iniustus ꝛ iustus ĩ doctus vt doctus vinolẽtus vt sobrius ꝓteru⁹ vt prudens incompositus vt ordinatus sordidus vt pudicus auarus vt largus maledicus vt mode st⁹ has dignitates ecclesiasticas obtinẽt cũ ergo diuinus paulus affirmet opꝫ episcopum irrepre hensibilem esse vnius vxoris virum sobriũ prudẽ tem ornatum pudicum hospitalem doctorẽ nõ vio lentum non percussorẽ non litigiosum sed mode stum. ꝛc. ꝛ adiungit insuper de dyaconibus vt sint nullum peccatum habentes prime ad thi. 3. simile affirmat scribens ad titũ. i. c. vnde nõ dubium qn omnino sit noxium ecclesie vt quisq iure heredita rio alteri in ecclesiastica cura succederet. Itẽ cuꝫ neminem liceat latronem esse aut furem vt salua tor dicit io. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium sed ascendit aliunde ille fur est ꝛ latro. Et consequenter adiungit. Ego sum hostium conseq tur ꝙ nemini liceat ad curam intrare ecclesiasticaꝫ nisi per christũ nõ autẽ intrat per xp̃m sed per car nem qui iure hereditario curã aggreditur. vñ cõ stat ꝙ nõ licet ecclesiasticã prepositurã iure here ditario possidere sine titulo altiori.

Capm. 3.

IOHANNES his ra tionibus posses astruere ꝙ iura reg norꝫ ꝛ quarũcunq possessionũ iure he reditario non debeant ad filios possi dentiũ pertinere sed ꝙ magis expedi at vt eo iure occuparent ne predicta incõueniẽtia consequãtur ymo non dubiũ quin regna corpora lia tunc congruissime disponuntur cuꝫ spirituali ec clesiastico conformentur regno. ꝛ ꝙto ei amplius coaptantur tanto minus a rectitudine sunt distor ta ymo iuxta tuam vltimam rationem vidẽtur om nes reges ꝛ principes terre latrones esse ꝛ fures qui cum in regna que occupant non per christum sed hereditaria successione introeant.

RICARDUS. In questione quam tangis de iuribus regnorũ. s. quo iure expedit vt reges sibi succedant maiores philosophi dissentiunt quõcũ ꝙ vero in ea quis sẽtiat ad illud quod querimus nichil refert quoniã non ita ĩcõueniẽtia aut cõtra sacre scripture traditionẽ ex insufficiẽtia persona li regis aut alterius terreni principis nec tãta pe ricula talia ꝛ quãta ex ieptudine spiritualis recto ris siue prepositi ecclesiastici consequuntur quoni am hic agitur de periculo animarũ ꝛ de dampna tione earum ibi vero de amissione regni aut duca tus aut alterius partis terre ꝙ totã vna anima in naturali humanitate precedit nec nusq scriptura sacra affirmat aut exprimit tales cõditiones ĩ ter reno principe exigendas quales paulus opporte re esse in episcopo ꝛ dyacono supradixit ꝛ ideo nõ a simili potes de hijs ꝛ de illis inferre inutilia et noxia incepta ꝛ apta coaptacio vero quam astru is debere esse in regimine terreno ad regnum spi rituale non sic accipienda est vt in omnibus sit similis actionis quoniam sic reges tollenti duca tum debent regna dimittere non vi inuadente re pellere sicut euuangelium in quo spirituale regnũ ecclesie radicatur suadet tollenti tunicam palliuꝫ dimittere mat. 5. c. Sed ꝙ ordinãdo corporalia ea ordinent ꝛ disponant sicut regula spiritualis eadẽ debere ordinari affirmas ꝛ ꝙto amplior ẽ per hũc modum coaptatio regis corporalis cum regimi ne spirituali tanto rectitudini plus appropinquat quod vero pro ĩconuenienti obicis ex his que dixi se qui omẽs reges terre vero latrones esse ꝛ fures esse de his que in regno dei auctoritate non intrãt verum vt michi videtur affirmas vnde fertur ꝙ piratam a magno alexandro captum pro latroci nio ꝛ depredationibus in mari eum condempna re volenti taliter respondisse ꝙ innocentior eo erat cum ipse parua furta in mari ꝛ ille ĩ toto orbe ma xima latrocinia exerceret vniuersa regna per potẽ tiam occupando vbi igitur regni cuiusq potestas violenta ꝛ potentia a principio vsurpatur siue ac quiratur ꝛ in ipso regno iure hereditario solo con tinetur successio illud regnum siue potestatem re giam ymo verius tirannidem latrocinium et fur tum antiquatum ꝛ contaminatum fidenter pronũ cia. Cum auteꝫ populi ad hoc concurrit gratuita non extorta voluntas quoniam tunc approbatur a deo talis potestas si aliud malum in presidente ꝛ subiectis non obstet aut cum auctoritate spiritu ali dei aut sue ecclesie confirmetur hui⁹ dominiuꝫ vere regalis potestas seu dignitas dici potest et qui aliquo horũ modorum regnum ingreditur in trat per hostium quod est christus ꝛ est a furto et latrocinio alienus ꝛ sic multi dñi temporalium nõ solum successione hereditaria habent potestatem sed etiam auctoritate diuina ꝛ ob hoc nõ recte af firmas omnes pñcipes absq christo in suo domi nio habere ingressum

Capm. 4.

IOHANNES dic ex pressius quod sẽtis cum dicis. Si ali quod malum in presidente ꝛ subiectis non obstet RICARDUS. infide litatem intelligo quoniã infidelis nul lum iustum dominium temporalium obtinet apud deum et ideo eius dominium non approbatur sed reprobatur a deo vnde ozee. 8. scribitur de infideli bus regibus. Ipsi regnauerunt ꝛ non ex me prin cipes extiterunt ꝛ non cognoui ꝛ pro causa subiũ gitur argentum et aurum suum fecerunt sibi ydo la vt interirent qui ex deo non regnant ꝛ quos de us in principio non cognoscit. s. non approbat nõ dubium quin careant iusto dominio apud deum ꝛ ideo deus eos frequẽter a dominio ꝓicit sicut sa ul de quo. i. re. 15. ꝛ. 16. et de alijs regibus israel et de nabugonosor ꝛ de balthazar de quib⁹ dicit da niel. 4. ꝛ. 5. capitulis insuper hic affirmat ꝙ hõ fa ctus est vt suo seruiat creatori ꝛ vt ad illũ finẽ cre ature sibi inseruiãt sicut in geñ. i. dicit faciam⁹ ho minẽ ad ymaginẽ ꝛ similitudinẽ nostram ꝛ p̃sit pi scibus maris ꝛ volatilibus celi et bestijs terre vni uerse creature ꝛ post benedixit illis ꝛ ait Crescite ꝛ mul. ꝛ replete terrã ꝛ dñamini piscibus maris ꝛ volatilibus celi ꝛ vniuersis animantibus que mo uentur super terrã vbi si cõsideremus ꝙ homo ßm subãm suã rõabiliter anima est facta ad similitudi nẽ dei ymaginẽ ꝛ in virtutibus anima est facta ad similitudinẽ dei sicut in li. 8. oñdimus apparet ꝙ il lius ptãtis siue iusti dñij. s. vt p̃sit piscibus mar. 16

Nota quare infideles nõ hñt verũ dñium.

causa est illud quod ante premittitur.s.ad ymaginem dei esse ⁊ ad similitudinem eius factum sicut ini sacūda particula illius potestatis commisse homini replete terram ⁊ subicite eam ⁊ dominami ⁊c.tanꝙ causā premisit benedixit deus illis ⁊ ait Crescite ⁊ multiplicamini.⁊c. vbi crementum virtutis potius est intelligendum pro causa dominii terreni ꝙ corporis incrementum cum simile crementum corporis cum homine habeant animātia cetera que rerum dominium nullum habent virtutis vero cremētum siue perfectum inter corporalia habeat solus homo nec negari potest etiā iustissimum vt iusti dominii causam obiciens.s.premordialem a mūdi origine īstitutā iusto dominio sit priuatus et remaneat rei aliene non dico hominis sed dei possessor iniquus vnde ꝙtum michi videtur nullus existens in peccato mortali hꝫ aliarum creaturarum verū dnium apud deum sꝫ tyrannus aut fur siue raptor merito est vocandus ꝙuis nomē regis aut principis aut dni ꝓpter possessionem seu ꝓpter successionem hereditariā aut propter approbationē populi sibi subiecti aut propter aliam legem humanam retineat nec verū hꝫ dniū donec peniteat et penitentie gratia eū in statu deo acceptum instituat. Et quia ꝑt vnusquisqꝫ pnceps talis esse.s.peccator ⁊ infidelis ētꝫ si gratuitus cōsensus populi approbet possessionem illius qđ detinet iō supius adieci si aliud malum.⁊c. qm̄ sola approbatio populi vt super populum rex fiat aut princeps non sufficit nisi deus approbet eius statum.

Decisio ista est suspecta ⁊ cōdēpnata.

Capm.5.

IOHANNES querūt armeni Nunqđ liceat ꝑ successionem hereditariā ad sacros ordīes aliquē ꝓmoueri. RICARDUS. sicut vides ꝙ nō debent nec possūt aliqui iure hereditario ꝓposituras ecclesiasticas possidere iuxta xpi ⁊ apostoli sententiaꝫ supradictā sic ex eisdē sequitur ꝙ nec iure parentū pōt quisqꝫ ordinē sacrū recipere aut habere qꝛ sicut nec titul⁹ habēdi curā ecclesiasticā sic nec titulus siue aptitudo ad ordinē sacrū potest a parētibus in filios diriuari qꝛ ad spiritū vtrūqꝫ pertinet nō ad carnē et ideo iure carnis nullatenus traducatur.

Nullus pt promoueri ad sacros ordines iure hereditario

IOHANNES. video bn̄ ex supra ostensis ꝙ carnis attinētia cā esse nō debꝫ ordinē ecclesiasticū obtinendi ita vt filius iure hereditario nec posset nec debeat hmōi recipere siue retinere Sꝫ dic nunqđ ob attinentiam talē filius ad huiusmōi oīo reddatur inhabilis hoc eni romana ecclesia pro firmo habere videtur. Et videt michi manifesta ratio obuiare si ei epi et alijs sacerdotes oēs possūt matrimonio copulari iuxta illud apostoli opꝫ epꝫ irrepr̄hēsibilem esse vnius vxoris virum .i. ad thi 3. Et ad titum primo cōstituas per ciuitates presbyteros sicut et ego tibi disposui si quis fuit sine crimine et vnius vxoris vir. Et illud prime ad corinthi.7.propter fornicationē aūt vnusquisqꝫ suā vxorem habeat Ita presbyterorū ⁊ episcoporū filij pnt eē legitimi sicut filij laycorū ⁊ ita a sacerdocio ⁊ ab ecclesiasticis beneficijs nō magis dnt ex hac causa excludi ꝙ filij laycorum et ideo hēmus ꝙ lex antiqua eos parentibus precepit succedere vt predixi ꝙuis enim veterem legem non teneamur in talibus obseruare tamen vbi lex euangelica non obsisterit talem legem cōtinue potimus mirari. RICARDUS. vere concludis.s.ꝙ tēpore quo licuit epis ac alijs sacerdotibus matrimonio copulari nō erāt ipsorum filij magis exclusi a beneficijs ecclesiasticis ꝙ filij laycorū sed statuta lege a christi vicario ꝙ nō licuit sacerdotib⁹ matrimonio copulari extūc erāt illegitimi sacerdotū filij eorū ⁊ a talib⁹ officijs ⁊ beneficijs sicut ī lege veteri qui de scorto nati fuerant merito precludēdi. Cur enim ecclesia romana sic statuit ex scriptura apostolica potes colligere. Ecce eni apostolus que predicta dixi ad corin.in eodem loco adiunxit tanꝙ ad honestum iuitando vt asserit solutus es ab vxore noli querere vxorem et ibi adiecit melius eum facere qui non iungit matrimonio virginē ꝙ eum qui matrimonio eā iūgit vn̄ cōstat virginitatē ⁊ si non preceptam ab apostolo tn̄ esse consultā suasam ⁊ multomagis cōtinētiā vnde ad titum dicit inter ceteras cōditiones quas oportet presbyterum habere siue epm ꝙ oportet eum esse continentē ex quo cū oēs sacerdotes ex ordine debeant esse perfecti iuxta ea que scribit apostolus paulus ad thimo.⁊ ad titū.in locis ꝑ te superius allegatis eosdē appellans pbyteros ⁊ episcopos Sic oportet episcopū irreprehēsibilem esse vnius vxoris virum. et similia scribit ad tytum de pbyteris sermonem exorsus manifeste consequitur ꝙ petri successores ad illam perfectionem tenēdā quā apostolus paulus consulit artari poterāt ⁊ merito debuerunt Et ob hoc romanus pontifex decreuit oēs sacerdotes ecclesie eē virgines virginitatem tenere ⁊ manere continētes tn̄ ante pollutos vt essent exemplum aliorū ad perfectionem sectādam iuxta illud apostoli prime. ad thitum. 4. esto exemplum fidelium in verbo ⁊ cōuersatione debere continētiā obseruare ⁊ matrimoniū non posse contrahere qꝛ insuper actus coniugalis turpitudinē habet annexam sicut in vltimo.c.huius libri tractabitur nec decet eum qui turpibus se imisces sacramentū corporis ⁊ sanguinis xpi contingere nec alia imūdicie sacra spiritualia ꝯficere que omnia ad officiū ptinēt sacerdotis iō rationabiliter fuit prohibitū ab ecclesia cōiugiū sacerdotū ⁊ ob hoc eorū filij existētes illegitimi parētibus nec ī beneficio nec ī officio possūt succedere licet poterāt tempore apostolorū vt tu superius ondisti quoniā tunc matrimonium prohibitū nō erat sacerdotib⁹ ꝓhibitio igitur ex causa rationali summi pontificis talib⁹ obsistit vt vides ꝙuis de hoc nichil penitus in euangelio sit expressum

Nota quō sacerdotes sūt obligati ad continenciam

Cpm.6.

IOHANNES. Dic nunquid liceat per intrusionē aliquē ꝓmoueri siue ecclesiasticā curam suscipere. RICARDUS. non est necessarium te esse multum sollicitum in isto cum dominus ipse dicat vt supra expressi. Johannis decimo quarto Amen amen dico vobis qui nō intrat per ostium in ouile ouiū Sꝫ ascēdit aliūde ille fur ē latro si aūt intrat ꝑ ostiū pastor ē ouiū Et dñr exponēs ostiū ait. Ego sum ostium vnde constat ꝙ intrusor si propria auctoritate curam

pastor: nec cuiꝙ licet esse furem aut latronem vn̄ clarum est ꝙ sicut iure hereditario non licet preposituram assequi vt iam patuit sic per intrusionē non licet curā assumere. vnde paul⁹ ad heb .5. ne quisꝙ sibi sumat honorem sed q vocatur a deo tāꝙ aaron sic ⁊ xps non semetipsum clarificauit vt pōtifex fieret sed qui locutus ad eū filius me⁹ es tu ego hodie genui te volens expsse reprehendere omnē ingressum ad pontificatū absꝙ inuocatione a deo. Item mat.23.dicit xps suis discipulis ne vocemini magistri quia magister vester vnus est xps qui maior est vestrū erit minister vester qui enim se exaltat humiliabitur ⁊ qui se humiliat exaltabitur nec dubiū quoniam se intrudens se exaltat. vnde iuxta hāc sententiā saluatoris pro punitione est humiliand⁹ qđ vero iusto dei iudicio dꝫ puniri. cōstat esse peccatū ⁊ ideo illicitū: ergo nulli licet se in curā trudere. vn̄ ꝑ eze.23.sui libri dicis dominus non mittebā prophetas ipsi currebant non loquebar ad eos ⁊ ipsi prophetabant ⁊ consequenter subiungit ꝓpterea ecce ego ad prophetas ait dominus qui furantur verba mea volens intelligere eos fore puniendos ab eo sicut .n. ibi predixit. Ecce ego cibabo eos absinthio ⁊ potabo eos felle si psumentes istatū prophetie a dn̄o puniantur. Cur nō similiter puniendus est tanꝙ agēs illicite qui se ī statū pastoris intrudit. Item dn̄s in euangelio.mathei.ix.⁊ luce.19. dicit ad discipulos sic messis quidem multa: operarij vero pauci . Rogate ergo dn̄m messis vt mittat operarios in messem suam ⁊ cōuocans discipulis suis dedit eis potestate spirituum immūdorꝫ ⁊c. vnde cōstat qđ sicut nemini licet meter alienā messem corporalem nisi de mandato domini possessoris sic nec aliquā habet falcē spiritualē mittere in messem dnicam nisi dn̄s tanꝙ operariū eū mittat. Constat autem eum q se intrudit non esse missum a domino. Item apostolus ad Ro.4.dicit quomodo credent queꝫ nō audierunt quomodo audient sine predicante. quomodo vero predicabunt nisi mittantur sicut scriptum est. ꝙ speciosi pedes euangelisantiū bona. vbi non solum dicere sed probat ꝙ legitime euāgelisantes adeo sunt missi et sic euangelisare non licet nisi misso a deo Constat autem ad officiū cuiuscūꝙ ecclesiasticam curā habentis euangelisandi officiū pertinere. Si vero illud minus ⁊ annexum nō potest legitima auctoritate multo minus potest sua auctoritate illud qđ mai⁹ est.s.ecclesiasticam curaꝫ assumere.

Cpm 7.

IOHANNES Quid dices de viris multis deuotis qui ad tartaros ⁊ ad sarracenos accedunt vt eos cōuertant ⁊ hoc est sine superioris cuiuscūꝙ licētia ⁊ cōuersis ꝑ eos postea presunt ⁊ curā gerunt ipsorꝫ tales.n. iuxta hec a te predicta se ipsos in curaꝫ intrudūt ⁊ ita videntur peccare qđ tn̄ non videtur dicendū ex quo summā caritateꝫ exercent aīas .s ponere pro amicis suis ymmo verius ꝓ suis inimicis et sic cū occiduntur inter tartaros ⁊ sarracenos ꝓ martiribus cōputari merentur Referūt etiā fide digni ꝙ de⁹ ꝑ tales multa miracula tam in ipsorꝫ vita ꝙ in morte ī illis partib⁹ operatur qđ esset ī se intrudendo peccarent RICARDUS si non obsistat superioris prohibitio vel inhibitio de tali accessu non dubiū quin ille accessus est eximie caritatis vt dicis nec ille qui curā diuersorꝫ per seipm gerit in curā illā seipm intrudit aut sua auctoritate sꝫ auctoritate diuina curā assūit quoniaꝫ qđ deus precepit suis apostolis aut cōsuluit iuxta mat.⁊ mar.in fine euangeliorꝫ suorꝫ.s.vt irēt in vniuersum mundū ⁊ etiā in omnes gentes pdicarent euangeliū ⁊ eos baptisarent ⁊ docerēt seruare omnia que eis ipse mandauit non solum dictū est eis pro se sed pro quibuscūꝙ suis successoribus cū quibus xps promisit se esse omnib⁹ diebus vsꝙ ad consummationem seculi sicut supra tractaui.libro vii.cap.xiii.⁊.xiiij.igit qui illud xpi preceptū siue consilium obseruant nō sua. sed xpi auctoritate curā assumūt. Si vero quisꝙ non zelo caritatis sed potius fauore cupiditatis acquirendi lucra temporalia aut in ambitione primat⁹ ecclesiastici sic ageret ille vere esset intrusor cēsendus ⁊ vitiosum haberet ingressum ad curam ⁊ incurreret qui amant primas cathedras et primos recubitus sicut dicit matheus xxiii. capitulo

Nota de illis qui predicant infideles.

Cpm.8.

IOHANNES dic nūquit liceat pro sacramentis administrandis siue pro ipsorꝫ administratione certum censuꝫ accipere. Ricard⁹ Balaam propheta de quo legit̄ numeri xxij.cap. Qui nec legē aliquā dī nec nouā acceperat reprobatus est a dn̄o ⁊ dāpnatus iudicatusꝙ qꝛ de balach rege moabitarū preciū generationis siue ꝓphetationis accepit. vnde deus sibi iratus misit angelum.s.gladium tenentem euaginatum in manu vt sibi eunti versus regem resisteret propter qđ de quibusdā impiis imitantibus eū in hoc facto dicit petrus consequenter icanonica cap.2. Errauerunt secuti sunt viā balaam ex bosar qui mercedem iniquitatis amauit ⁊ iudas sua epistola de huius malis dicit errore balaam mercede effusi sūt ex quo iste vedēs donū ꝓphetie vel poti⁹ effectuꝫ doni ipsius dāpnabilis iudicat qui nullā legem scriptā accepit ꝙto magis sūt illi dāpnabiles qui vtrāꝙ legem habentes vendunt dona dei siue eorꝫ effectus.s.ecclesiastica sacramēta Item.4.Re.5.cap.narrato qualiter naamā superius ab eliseo propheta curatus erat ⁊ qualiter ipse reuersus est in patriam suā sic dicit gizei. puer viri dei pepercit dn̄s meus naaman siro isti vt nō acciperet ab eo q attulit viuit dn̄s quia currā post eū vt accipiā ab eo aliquid ⁊ secutus est gizei post tergū naamā quē cum vidisset ille currentē post se. desiliuit de curru.s.in occursuꝫ eius recte ne sūt omnia ⁊ ille ait recte dn̄s misit me dicēs modo venerunt ad me duo adolescentes de mōte effraym ex filijs prophetarꝫ da eis talentum argenti ⁊ vestes mutatorias duplices dicitꝙ naamā melius est vt accipias duo talenta argenti et coegit eum ligauit duo talenta argenti in duob⁹ saccis ⁊ duplicia vestimēta ⁊ imposuit duob⁹ pueris suis qui ⁊ portauerunt coram eo cūꝙ venisset iam vespere tulit de manu eorum ⁊ reposuit in domo dimisitꝙ ⁊ abierūt ipse aūt ingressus stetit coram domino suo ⁊ dicit heliseus vnde venis gizei qui respondit nō iuit seruus tuus quoꝙ as

Nota ꝙ nō licet vendere ecclesiastica sacramēta.

Ale nonne ait cor meũ in presenti erat quando re-
uersus est homo de curru.s.in occursum tibi nũc
igitur accepisti argẽtũ ⁊ accepisti vestes vt emas
olueta vineta ⁊ vineas ⁊ boues ⁊ seruos ⁊ an-
cillas sed ⁊ lepra naaman adherebit tibi ⁊ semini
tuo in sempiternũ ⁊ egressus ẽ ab eo leprosus vbi
videtur ꝙ vir giezei.non tantũ in se sed in semine
suo punitus est pro grauitate sui peccati.q.s.p-
curatione naaman q̄ fuerat donũ dei ⁊ supra cur
sum nature accepit argẽtũ ⁊ vestes si sub lege sic
fuit punitum hoc genus peccati q̄to magis tẽpo
re euangelij debet puniri cũ iã sint talia dona dei
gratuita magis nota q̄ tunc erant. Item.io.2.
sic legitur. Ascendit iesus ierosolimam ⁊ inue-
nit in templo vẽdentes oues ⁊ boues ⁊ collũbas
⁊ nũmularios sedẽtes ⁊ cũ fecisset quod flagellũ
de funiculis omnes eiecit de tẽplo oues ⁊ boues
⁊ nũmulariorum es effudit ⁊ mensas subuertit et
hijs qui collũbas vendebãt dicebat Auferte ista
hinc ⁊ nolite facere domũ patris mei domum ne
gociationis.si omnes vendentes eiecit de mate-
riali suo templo q̄to magis omnes tales vult eẽ
alienos a spirituali ⁊ peculiari suo templo qđ sibi
in quotidianũ ⁊ continuũ obsequium consecrauit
.s.a collectione clericorũ ⁊ si sibi displicuit munda
na negotiatio in illo materiali tẽplo q2 domus pa
tris sui erat ⁊ secundum mat.mar.⁊ lucã quia do
mus orationis erat q̄to magis offendit eũ ne-
gociatio ⁊ p̄ciũ de suis donis peculiaribus.s. sa-
cramentis ecclesie sue ac alijs beneficijs suis gra
tuitis in domo spirituali suaq3 veraciter domꝰ o-
rationis esse debet .s. anima ecclesiastici sacer-
dotis siue episcopi cũ ad hoc sit ab eo peculiarit
deputata vt in ea sibi quotidiana oratio offerat
vnde ex hoc solo capite mihi videtur sufficienter
ostendi nullum legitime posse vendere ecclesie
sacramenta q̄ peculiaria dona sunt dei nec etiam
aliqua beneficia ecclesiastica ymo qđ nec licet
alicui nec sacerdoti nec alicui alteri in dei obseq̄o
consecrato mercationẽ rerũ temporaliũ exercere
qui igitur vendunt ecclesie sacramenta balaã et
gizei iniquitatẽ sequunt ita vt balaamite aut gizei
te merito appellentur huius rei rationem q̄tum
michi videtur in euangelio mat.decimo saluator
expressit cũ dicit apostolis suis quos misit eũtes
autem predicate dicentes quia appropinquabit
regnum celorũ infirmos curate mortuos suscita-
te leprosos mundate demones eicite gratis acce
pistis gratis date nolite possidere aurũ neq3 argẽ
tum neq3 pecuniã in zonis vestris non perã in via
neq3 duas tunicas neq3 calciamẽta neq3 virgam
dignus est enim operarius cibo suo.hic aposto-
los istruit vt debeant gratiam sibi datam vel po-
tius effectus multiplices gratie eis date indigen
tibus gratis impendere non vendere quoniã ipsi
⁊ quicunq3 habentes potestatẽ donorum dei spi
ritualium gratis gratiã acceperunt talia cõferen
di ⁊ quia gratis potestatẽ dandi acceperant gra-
tis dare debebant in ipsis apostolis ⁊ discipulis
omnes eorum istruens successores vt igitur non
hesites de quibus donis intelliges illud saluato-
ris preceptũ gratis accepistis gratis date attẽde
qđ huic deus premisit. Eũtes autem predicate.d.
appropinquabit regnum celorum infirmos cura-
te mortuos suscitate demones eicite leprosos mũ
date hic ergo dona oĩa voluit gratis impẽdi hos

Nota quõ xp̄s abhoruit symoniam.

effectus donorũ gratuitorũ q̄ dona apostoli gra-
tis acceperant nec igitur predicationis effectum
⁊ actum eius liceat vendere aut emere ⁊ pari ra-
tione nec prophetiam aut eius actum nec curati-
onem.s.miraculosam sicut naaman fuit curatus
nec resuscitationẽ nec demonũ eiectionẽ nec lepre
mundationẽ supernalẽ intellige de qua cõstat ꝙ
loquor. Itẽ ex quo constat ꝙ pro regula eis dixit
non dubiũ quin pro se ⁊ suis successoribus quibus
cũq3 gratis accepistis gratis date non solũ ad ea
q̄ ibi premisit voluit hanc regulã siue rationẽ ostẽ
dere sed ad omnia q̄ gratis acceperant ita vt ea
gratis erga alios exercerẽt vnde colligere potes
qđ de omnibus dei donis gratuitis est accipien-
dum hoc dictum ⁊ de eorum effectu quoniam con
stat ꝙ apostoli non receperunt in se predicta ope
ra que precepit eis gratis impendere cũ nec tunc
mortui essent nec demoniaci nec leprosi igitur p̄-
cipere voluit ꝙ dona eis data deberent gratis er
ga alios ⁊ ipsorũ donorũ effectꝰ proprios siue fru
ctus non vendere sed gratis impendere illa.

Cap.9.

IOHANNES Non-
ne balaan ⁊ gizei tẽpore doctrine xp̄i
multis etatibus precesserunt non er-
go propter hanc xp̄i doctrinã rei dã-
pnatiõis extiterãt s3 illi soli qui xp̄i tẽ
poribus successerunt vnde huius grauis peccati
aliã a te rationẽ expecto. RICARDVS. Q̄-
uis xp̄s illã rationẽ expressit ⁊ ideo amplius deli-
quant qui cõtraveniunt scienter q̄ ipsius doctri
ne ignari tamen ratio quã xp̄s hic innuit natura
liter oĩm hoĩm cordibꝰ est impressa.s.qđ dona dei
intelligo supernaturalia que ex naturalibus ha
beri non possunt: quia gratis accipiuntur gratui
te dari debent ⁊ gratuite exerceri sed huius no-
minis causam q̄ris. Ecce vna ex parte auctor ẽ
patens qui est omnipotẽs summe sapiens summe
diues ⁊ ob hoc lucro mercationis non indigens
vñ talis mercatio sibi non congruit sed eius glo
riam macularet.siue illud ageret per seipsum siue
per suũ ministeriũ igitur qui de donis dei gratui-
tis mercari nititur q̄tuz i ipso ẽ dehonestat ⁊ ma
culat statũ autoris quod est graue peccatuz. Ex
parte ministri causam attẽde. Ecce.n.qui donuz
dei alicui ipendit q2 suuz nõ est sed dei qđ tribuit
gratis.debet illud tribuere.vnde si pro illo aliud
receperit cum hoc ad vtilitatẽ dñi omnipotentis
non possit recipere cõsequenter qđ ad suuz priua-
tum cõmodum recepit alienum.quoniam preciũ
siquidem esset dei et non hominis ⁊ sic recipi-
ens precium aut latro aut raptor efficitur in ip̄o
facto vnde hanc culpam heliseus gizei reproba-
uit cum dicit. Nũc ergo accepisti vestes vt emas
olueta ⁊ vineta ⁊ oues ⁊ boues ⁊c.z.debes attẽ
dere legẽ nec qua cõstat omni homini beniuolen
tiam impendendã Cum igitur in collatione do-
norum gratuitorũ dei siue ipsorũ effectuuz minister
ecclesie nichil de suo p̄ter beniuolentiã volunta-
tis impendit ⁊ illã nisi precio recepto retraheret
⁊ legem nature de beniuolentia aliis impendẽda
dissolueret ⁊ ĩpietate merito esset arguẽdus.vel si
naturam doni ipsius aduertas cuz illud sit dei so
lius ⁊ sic minister illud cõferendo alicui nichil de
suo ipendit ⁊ ideo a ministro merito libere debet

Nota istam rationem.

impendi constat qđ ipsum vendens agit cõtra na
turam doni ipsius ⁊ de sui natura debet esse gra-
tuitũ vt igitur de illo breuiter expediam vbicũq3
in vendentẽ primas causas violatas aut predic-
tã saluatoris rationẽ inueneris eũ imitatorẽ ba-
laam ⁊ gezei ⁊ eorũ impietatẽ fidenter pronũties
IOHANNES Hanc summe sapientie ratio
nem ⁊ has causas tam claras eibẽter amplector
vñ vt michi videtur satis elucet vt ad hoc non o-
porteat multos libros euoluere quoniã nunq̄ l3
vendere ipsa gratuita dei dona aut ipsorũ donorũ
effectus siue fructus etiã semper cũ conferuntur
non nisi gratuite dari debent quoniã ad hoc om-
nipotentia largientis hominis cuiusq3 beniuolen
tia naturalis vnde ministerialis potestas in pre-
latis ecclesie ⁊ cõditio essentialis ipsorum impel-
lit ex quo clare periudico qđ si precipue ꝓpter pe-
cuniam siue propter alia munera corporalia siue
ꝓpter preces aut instantias dominorũ siue ꝓpter
propinquitatẽ in sanguine aut affinitatẽ in perfe
ctione in patria in lingua aut ꝓpter aliã causaz
siue conditionem p̄ter eã quam approbat ⁊ acce-
ptat deus dona huius vel huiꝰ effectꝰ cõferũt cũ
sic a premissis regulis recedatur: ⁊ scd̄m petruz
apostolũ ⁊ iudam per viã balaan incedatur talit
conferentes aut verius vendentes balamite.⁊ ẽt
giezite qui multo symomacis sunt peiores ⁊ eorũ
peccata balaamia seu giezia apertissime appellã
tur. RICARDVS. Q̄uis grauis multis ⁊ plu
ribus videatur tua sententia tamẽ in singulis mi
chi videtur: ⁊ amplius vera q̄ dura vides igitur
igitur qđ nõ licet pro collatis sacramentis certũ
censum ymo nec aliud quicq̄ recipere etiã si ra-
tionem predictam cũ ijs causis attendas nihilo
minus vides quod nullum beneficium ecclesiasti
cum siue donum siue regnum siue curã siue predi
cationis officiũ siue eius actũ siue misse celebra
tionem aut quem alium effectum propriũ donum
dei gratuitũ q̄ quisquã iure dei tanq̄ eius spiritu
lis mister debet exercere tradere seu conferrenõ l3
vendere aut ꝓpter preces aut ꝓpter ꝓpinquitatez
carnis siue ꝓpter impensum obsequiũ aut aliquã
cãm sed precipue virtutibus aut meritis quos
deus non dubiũ semper approbat dũtaxat excep
tis cuiq3 tradere seu conferre quoniam agens vt
predixi ⁊ inhonorat auctoritatem eius transgre-
ditur voluntatẽ siue mandatũ cõmittendo furtuz
siue rapinam rẽ alienam inuito eius domino con
trectando legem rõnis siue nature dissoluit ⁊ q̄-
tum in ipso est doni gratuiti naturam subuertit vn
de omnes huiꝰ mõi balamitas ⁊ giezeitas ⁊ eo-
rũ propria opera balaamiã siue gieziam cõgrue
appellasti.

Nota quõ p̄ces ⁊ affinitas ⁊ istãtie dñorũ faciũt collationes bñficiorũ symoniacas.

Cp̄m.10.

ATtende tu quod laborã-
ti siue in euangelio siue in baptisan-
do siue in ministrando alia sacramen
ta ecclesie licẽt recipere necessaria vi
te per censum annuum ⁊ per oblatio
nes quotidianas ⁊ alios modos honestos dũ tñ
balaam ⁊ giezi non sequatur accipiẽdo quicq̄ ꝓ
ipsis gratuitis donis dicitur ꝙ apostolus paulꝰ
non videtur dicere sed probare.1.ad eorum.5. sic
Quis militat suis stipendiis nunquid quis plã-
tat vineam ⁊ de fructu eiꝰ nõ edit.qui pascit gre-
gem et de lacte eius non manducat nunquid secũ
dũ hominẽ hoc dico an ⁊ lex hoc nõ dicit. Scrip-
tum.n.est in lege moysi Non alligabis os bouis
triturantis nunquid de bobus cura est deo an ꝓ-
pter nos hoc dicit. Nam propter nos vtrum
scripta sunt quoniam debet in spe qui arat arare
⁊ qui triturat in spe fructus recipiendi si nos vo
bis spiritualia seminamus nõ magnum est si car-
nalia vestra metamus vel si alii potestatis no-
stre sunt principes quare non potius nos qui nõ
vsi sumus hac potestate neq3 offendiculũ demus
euangelio hoc.n.paulus pro ministerio vel potiꝰ
pro labore in ministrando quare ipse ⁊ barnabas
in predicando in baptisando ⁊ in sacramenta alia
cõferendo corinthijs prebuerunt.dicere se habe
re potestatẽ metẽdi siue recipiendi eorum carna-
lia ⁊ probauit hoc per scripturã veteris testamẽ-
ti ⁊ ita ad tytum.5. Qui bene presunt presbyteri
duplici honore habeantur digni maxime qui la-
borant in verbo ⁊ doctrina dicit enim scriptura.
non infrenabis os bouis triturantis ⁊ dignus est
mercenarius mercede sua.vbi idem etiã ostendit
per scripturam vnde ita ad tessa .2.cap.dicit ne-
q3.n. aliquando fuimus in sermone adulatiõis
sicut scitis:neq3 i occasionẽ auaritie.deꝰ testis est
neq3 q̄rẽtes ab hoĩbꝰ gloriã neq3 a nobis neq3 ab
alijs cum possemus oneri vobis esse vt xp̄i apo-
stoli hec etiam affirmat ꝙ possit eos onerare de
necessariis ad vitã sibi sicut xp̄i apostoli.2.ad tes
vltimo dicit de se nocte ⁊ die operantes ne quẽ ve-
strum grauaremus nõ q̄si non habuimus potesta
tem. Item saluator mittens discipulos ad predi-
candum precepit eis luce decimo sic in quãcunq3
domũ intraueritis primo dicite pax huic domui
⁊ si ibi fuerit filius pacis requiescet super illũ pax
vestra si autem ad vos reuertetur in eadem autez
domo manete edentes ⁊ bibentes que apud illos
sunt dignus est enim operarius mercede sua vbi
constat discipulos habuisse mandatum recipien-
di necessaria vite ab hijs quos ipsi docebãt ⁊ sal-
uator ostendit honestum esse q2 operarius dignꝰ
est mercede sua si licuit pro predicationis miste-
rio ista accipere eque licet pro administratione si
cut labore vel opere administrationis sacramen-
torum ceterorum ista recipere vnde xp̄s apostolis
suis ista prohibuit math.decimo. Nolite posside-
re aurum neq3 argentum:nem pecuniã in zonis
vestris Non autem prohibuisset eis nisi aliunde
deberetur q̄q̄ necessarium eis erat vt michi vide
tur. Itẽ apostolus ad ro.15. dicit probauerũt eñ
macedonia ⁊ achaia collõnẽ aliq̄ facere in pau-
peres sanctorum qui sunt in hierusalẽ placuit eñ
eis.⁊ debitore sunt eorum.si enim spiritualiũ eorũ
participes facti sunt gentiles debent ⁊ in carna-
libus ministrare eis sed illi qui recipiunt spiritua-
lia sunt debitores eorũ qui ea eis ministrant ⁊ ob
hoc debent eis carnalia ministrare sicut hec dicit
Cur non possunt spiritualia ministrantes certum
censum per aliũ modũ necessaria vite pro huius
mõi laboribus si aliunde non habeant non tantuz
recipere sed etiam exigere non michi apparet dũ
tamen balaam ⁊ gezei nõ sequantur vnde in lege
nũeri.18.cap.dicit.filijs autez leui dedi omnes de
cimas israel pro misterio quo seruiũt michi in ta
bernaculo federis ⁊ ibi infra die decimis deci-
marum dr̄ ⁊ cõmedetis eas in omnibus locis ve-

Nota quõ l3 capere aliquid ꝓ labore.

stris tam vos ꝙ familie vestre quia preciū est pro ministerio quo seruitis in tabernaculo testionij.

Capitulum.xi.

IOHANNES dic nūc nunqd preposituram ecclesiasticam liceat per symoniam acquirere. RICHARDVS.s.dixero tibi ꝙ intrauit Jesus in templum dei ⁊ eiciebat omnes vendentes ⁊ ementes de templo et mēsas nummulariorum ⁊ cathedras vendentium columbas euertit ⁊ dixit eis domus mea domus orationis vocabitur vos eaz fecistis speluncam latronū quod scribitur mat.xxi.cap Cui dicto concordat marc⁹.xi.cap.sui euuangelij ⁊ similiter lucas sui euuangelij.cap.19 forte dices michi hec facta spiritualiter ne templum dei naturale per frequētiaz populi concurrentis cōtrectando inutilia ad salutē aut saltē ea exercenda que loco orationi deputato nullatenus cōuenirent dehonestaretur et vilius haberetur ⁊ etiā pateretur abusum quoniā pro orationis non pro mercationis vsu fuerat a domino ordinatū.si inq̄ hoc mihi ecōtra responderis nonne ex hoc responso cōsequitur ꝙ multo amplius deū offendit qui in spirituali suo tēplo qd sibi est materiali multo acceptius non tm̄ mercatur de rebus datis cōmuniter in vsum sed insuper de suis rebus peculiaribus videlicet de prepositu ris spiritualibus sue ecclesie mercationē carnalē exercet cum vna causa generalis offense vtrobiq; appareat.s.ꝙ domus eius domus orationis est ymo non dubium.si rationē sequamur quin iste qui de xp̄i bonis peculiaribus mercatur ⁊ in sua spirituali ecclesia de ipsa ecclesia multo magis meretur expelli ꝙ ibi mercātes in templo materiali de eo eici meruerunt.

Nota quō debēt eici symoniaci ab ecclesia

Capm.12.

IOHANNES Satis michi videtur hoc graue delictum et culpa dampnabilis sed de symonia ē questio armenorum igitur hos ementes preposituras ecclesie dei debere esse symoniacos si potes ostende. RICHARDVS.dic in primo qd tu simoniā appellas. IOHANNES.qd aliud ꝙ pctm̄ sile pctō symōis magi de quo legitur actuum.8.ꝙ ipse obtulit pecuniam apostolis vt emeret spiritum sanctū. RICHARDVS. ex quo scriptura ecclesiastica non est spiritus sanctus non dubium quin emens non emit siue cōmitit symoniam talem sed nō recte symonis factum ostendis ⁊ ideo nō recte symoniam appellas aut saltē non plene eam describis autem hoc scias ecce tibi sic describitur. Cum vidisset autē symō ꝙ per impositionem manus apostolorum daretur spiritus sanctus obtulit eis pecuniam dicēs date michi hanc potestatem vt cuicūq; imposuero manus accipiat spiritum sanctū Petrus autem dixit ad eum peccunia tua tecum sit in perditionem quoniam donū dei estimasti pecunia possideri nō est enim tibi pars neq; sors in sermone isto. Cor.enim tuum non est rectum coram deo penitentiā itaq; age aio ab nequicia tua ⁊ roga deum si forte remittatur tibi hec cogitatur cordis tui in felle enim amaritudinis ⁊ oblatione iniquitatis video te esse vbi constat ꝙ symon non spiritum sanctum emere voluit sed potestatem vt cuicunq; manus imponeret acciperet spiritum sanctum hec autem potestas non est spiritus sanctus sed potestas sacerdotalis siue episcopalis q̄ episcopus ⁊ quilibet successor apostolorum hz hanc potestatem vt.s.cuicūq; manus rite imposuerit ille accipiat spiritum sanctū ⁊ ideo potestas est in prelatis ecclesie.⁊ si ipsi sint in peccato mortali ⁊ sic spiritu sancto carentes.vnde constat ꝙ symon pecuniā obtulit et emere voluit hanc.ecclesiasticā potestatē. Itē attendere debes ex serie scripture predicte ꝙ symon non emit hanc potestatem sed emere voluit ⁊ pro ea habenda pecuniam obtulit ita ꝙ ex hoc colliges ꝙ symonia dicta a facto symonis est velle emere potestatem predictā siue pro ea habenda offerre pecuniam nec dubium quin illud peccatum symonis sit symonia nomināda ꝙ beatus petrus sic detestatus est vt diceret de illo peccato in felle.n.amaritudinis ⁊ oblatione iniquitatis video te esse. Sz illud peccatū de quo beatus petrus hoc protulit fuit peccantum voluntatis siue voluntas emendi spiritualē potestatē p̄dictam cū deliberata volūtate qd cōstat ex hoc ꝙ sanctus petrus huic detestationi īmediate premisit. Roga deū si forte remittat tibi hec cogitatio cordis tui non dicit hec oblatio sed hec cogitatio.s.voluntas emendi ad hoc insuper premisit pro causa dāpnationis symonis quia estimati donū dei pecuniā possideri peccatū estimationis.s.voluntatis detestans. vn̄ michi videtur peccatū symonis esse volūtas emēdi hanc spiritualē potestatē ꝙ voluntatē impiam symon prius tempore nō dubiū habuit ꝙ apostolis pecuniaz obtulit ⁊ si ipsi voluāti perverse adiciatur oblatio precii sicut symonē constat egisse aut si non solū precium offeratur sed detur tanto amplius symonie peccatum grauatur siue augetur

Symonia dicta est sic a symone mago.

Cap.13.

VErum vt symonie peccatuz intelligas dic nūquid emens aut volēs emere aliquam potestatē spiritualē ꝙ illaz.s. quā ipositionem manuū appellamus symoniā cōmittat. IOHANNES ex quo tale peccatū cui⁹mōi fuit peccatum symonis non cōmittit cur dici debeat symoniacus aut symonia esse suū peccatum non ego video RICHARDVS.petrus respōdit symoni pecunia tecum sit in perditionē ⁊ pro causa subiunxit ꝙ estimasti donum dei pecunia possideri non dicit quia estimasti hoc donum dei ⁊c.sed in genere dicit donum manifeste exprimēs omnē emptionē siue voluntatem emendi dei esse principium siue initiū perditionis ymo non est ratio cur voluntas vna non sit similiter dāpnabilis vt alia. Cur.n.esset dāpnabile emere ptātez manuū iponēdi vt qs acciperet spiritū sctūz ⁊ nō eēt dāpnabile emere siue velle potestatē baptisandi vt baptisatus acciperet spiritū sanctum aut potestatem inungendi vt vnctus spiritum sanctū acciperet aut potestatē absoluendi a peccato. vt homo acciperet spiritum sanctum aut potestatē cōsecrandi corpus xp̄i.vt illud consecratum sumeretur ad amplius robur per spiritum sanctum nō video rationem cōstat igitur ꝙ totū genus peccati huius emptionis seu voluntatis emendi potestatem spiritualem hoc a sancto petro dampnari

⁊ congrue posse dici symoniam ⁊ omnes hoc genus exercentes symoniacos a symone qui prim⁹ legit̄ i nouo testamēto hui⁹mōi potestatū mercatiōes ipaz spūalis ꝓtutū itroducere voluisse sz ī vna ei⁹ specie eū exercuit sicut totū gen⁹ peccati sup̄bie luciferia potest appellari eo ꝙ lucifer primo peccatum superbie in vna eius specie introduxit ⁊ totum genus venditionis potestatis spiritualis aut effectus ipsius congrue dici potest giezia a giezi puero helisei aut potius balamia a balaā aouore ⁊ sic de multis similib⁹ IOHANNES negare nō possū hoc dāpnare petrū vt dicis totū genus emptionis potestatis spiritualis ac voluntatis emendi huius potestatē per quā datur aut dari potest spiritus sanctus. Sed prepositura ecclesiastica non est talis potestas spiritualis qua dari potest spiritus sanctus. non igitur dampnatur hoc a petro huius prepositure mercatio. vn̄ apostol⁹ paulus ita ad eoz.xij.dicit vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus sancti ad vtilitatē alij aut p spiritū datur sermo sapientie aut sermo sciētie scdm eundem spiritum alteri vero in eodē spiritu alij gratia sanitatum in vno spiritu alij operatio virtutū alij prophetia alij discretio spirituū alij gratia linguarum alij interpretatio sermonū hec autem omnia operatur vnus atq; idem spūs diuidens singulis prout vult vbi constat hec omnia enumerata ab apostolo esse dona dei ⁊ tamē p illa nō datur.s.s.sed tantum fit aliqd cursui nature insolitū non enim habens donum sapientie aut scientie aut prophetie aut alicui⁹ alteri⁹ hic enumeratoz ob hoc habet potestatem dādi spiritum sanctum sicut habet iste cui manus episcopi imponūtur vt fiat sacerdos ⁊ tamen puto neminem hesitare quin si symō attulisset pecuniā apostolis vt aliud donorum illoz acciperet quin petrus consequenter sibi respōdisset peccunia tua tecum sit in perditionem q̄ donum dei estimasti pecuniā possidere cum hec dona sint dona dei gratuita sicut potestas illa quā symon emere cupiebat Cōstat igit̄ qd nimis restringis symonie peccatum ad emptionem potestatis ministerialiter dandi.s.s.cum petrus illud ad emptionē ymo ad voluntatem emendi quodcūq; donum dei extendat.

qui itroducit nouā speciē pcti ab eoz denoīari peccatuz

Cap.14.

QUod autem prepositura ecclesiastica habet donum dei sibi inseparabiliter annexum.s. potestatē sacramētalem. Ex hoc potes videre ꝙ sublata oī potestate sacramenti ab aliquo p̄posito ecclesiastico alicui populo non remanebit prepositus populi nisi secundū quid non vere sicut substracta a domificatione arte faciēdi fundamētum ⁊ muros non remanebit domificator nisi scdz quid nō vere tector sed dūtaxat homo ⁊ requiret alium artificem vt domifaciat sedq parte officij pastoralis nouit ⁊ partē ignorat non ē ver⁹ pastor sed semipastor quomodo ergo vere sit prepositus ecclesiasticus alicui populo siue vere rector spiritualis siue verus pastor ouium xp̄i. Non vides nisi habeat potestatē sacramētalē p per quā potest necessaria salutis populo ministrare non nego tamen quin quis per superioris dispensationem fructus prepositure ecclesiastice ad tempus distribuere possit ⁊ eos dispensandi potestatē habere sine ordine sacro siue ordinis potestate sed talis veraciter prepositus ecclesiasticus populi dici non debet sed ille est vere p̄positus cui ex officio conuenit ei salutis sacramenta necessario ministrare. Cū igitur prepositura ecclesiastica habeat inseparabiter seu includit ordinis potestatē consequitur ꝙ omnes qui preposituram emūt donum dei emunt ⁊ tanq; emptor merito iudicatur. IOHANNES.quid si quispiā existens sacerdos vel episcopus emat preposituram iste nō em̄ ordinis potestatem emit qm̄ illā habebat RICARDVS.ymo ille veraciter emit ordinis potestatem quam ante habebat non vt sit sua de nouo sed vt cum potestate regim̄is fiant sua de nouo aut si placet dicit̄ quia illā non emit in hoc casu non propter hoc a symonie scelere excusatur. Ex quo emit illud cui donuz spirituale inseparabilit̄ est annexū. IOHANNES. Quid dicā cōtra non habeo quoniam sicut quicunq; emens aut emere satagens aliquod sacramentuz ecclesie.sic quicunq; emens aut emere volens preposituram ecclesiasticam que curam populi veram habet annexaz donū dei spirituale emere merito iudicatur Et ob hoc cum symone dāpnationē in currit.⁊c.

Capm.15.

IOHANNES sed dic de alijs prepositurīs ecclesie licet nō sint prepositi populo per hunc modū tamen sunt prepositi bonis ecclie dispensādis sicut legim⁹ i actib⁹ apostolorū cap.vi.de stephāo ⁊ sex suis collegis.s.philipo ⁊ ceteris qui erant a discipulis ecclesie ⁊ ab apostolis per impositionem manuū ordinati aut sanctificati vt oblationes fideliū de quibus apostoli ⁊ discipuli omnes vixerunt reciperent et eis in victu ⁊ vestitu necessaria ministrarent diuidendo singulis prout cui⁹ opus erat sicut dicitur ibi ante.cap.14.hos p̄sbyteros apostol⁹ paul⁹.i.ad tymo.3.appellat dyaconos similiter pudicos nō bilingues nō multo vino deditos nō turpe lucrū sectantes ibi ⁊ hij probant primuz ⁊ vt sic ministrāt nullum crimē habentes nos vero huius mōi prepositos diuersos diuersis nominib⁹ aliquos canonicos siue p̄bēdarios alios portionarios aut simili nomine appellamus omnes tamen dicim⁹ nomine cōmuni prepositos ⁊ eorum beneficia p̄posituras vocare possum⁹ vt videtur nec dubiuz quin ecclesiastice dici possunt dic igr̄ de beneficiis huiusmōi nunquid ea ementes sint symoniaci cēsendi quoniā non videtur eorum preposituras aliquid donum dei spirituale annexum habere. Et ideo qualiter in eorum emptione symonia habeat locum non video. RICARDVS de nomine generali talium quibus ministerium siue auctoritas disponendi ecclesie bona cōmittitur prudenter dicis.s. ꝙ sunt iuxta apostolicam traditionem dyaconi appellandi vn̄ actuum.12.dicit lucas scdm quandā translationem quorūd dicit alia aūt die profecti venimus cesaream et intrātes domum philippi euangeliste qui erat vn⁹ de septē dyaconibus ⁊ nichilominus ex hoc dicto cōstat ꝙ habuit euāgelisandi ex suo officio potestatem quoniam philippum vnum de illis septem electis appellat tempore vero apostolorum quia

ipsi non habebāt ecclesiasticos fructus ⁊ reddit⁹ sicut modo sed simplices oblationes fideliū ad viuendū. ergo tales dyaconos ministros siue ꝑpositos mense vocabant iuxta illud actuum. 6. dictuȝ ab apostolis non est equum nos relinquere verbum dei ⁊ ministrare mensis considerate ergo fratres ex vobis viros boni testimonij septē plenos spiritu sancto ⁊ sapientia quos constituamus super hoc opus modo vero multis redditibus ecclesie eorum nomina quasi ad sola temporalia commoda translata videntur eo ꝙ vnusquisq; querit que sua sunt non que dei ad temporalia obtinēda amplius ꝙ̄ diuina ministeria excercēda affectus omnes tam̄ ex officio dyacones esse deberēt ⁊ in admissione huiusmodi ministerij per impositionē manuum sacerdotis sicut stephanus ⁊ eius college dyacones gratiam recipere spiritualem si ergo cū aliquibus talibus dispensatiōib⁹ bonoꝝ ecclesie pro tempore ne fiant dyacones dispensetur ad ipsorum damnū donū dei ab ipsis ad tempus substrahitur ergo nunq; ex consequenti dispensatione damnosa sed quid ex prima cōditione gratiosa ipsius ministerij ipsi conueniat debemus attēdere ꝙ si fecerimus elucescit ꝙ omne tale ministerium siue talem prepositur am donum dei ministerio illi annexum precio estimat possidere ⁊ sic cum simone condemnatur nec refert si dixeris donum spirituale annecti ministerio siue econtra dum tamen ex lege ecclesie sint annexa quoniā vnum sine alio de lege apostolica sicut nec haberi poterit sic nec emi. sicut a volente ouem vendere sine vellere nec econtra vellus emere non poterit nisi et ouem cōparet nec ouem cōparare poteris si vellus non emas.

Cap. 16.

IOHANNES Sunt multa beneficia ecclesiastica que iuxta decreta rōane ecclesie huiusmodi ordinē sacrum non exigunt ⁊ sic nullū donum dei habent annexum de dono spirituali intelligo alias. n. quicquid in mūdo habetur donū dei est. vnde emēs huiusmodi bñficia non videtur commitere symoniam. RICARDUS. Omne regimen spirituale aut verius omnis auctoritas regiminis spiritualis donum dei est supernaturale intelligo quoniā ex puris naturalibus haberi nō potest vnde apostolus ad roma. 12. habentes autem donationes secūdū gratiam que data est vobis differentes siue prophetiam secundum rationem fidei siue ministerium in ministrādo siue qui docet in doctrina qui exhortatur in exhortādo qui tribuit in simplicitate qui preest in solicitudine. vbi presidentia donationeȝ secūdū gratiam nobis datuȝ affirmat ⁊ sic potestatē exortandi intelligo auctoritatē predicandi de qua ibi dicit ad ro. 4. quō audiēt sine predicāte aut quomodo ꝑdicabūt nisi mittantur volēs ostēdere ꝙ auctoritas predicādi est data de sup a deo supra cursum nature nulla autē videntur michi beneficia ecclesiastica quin habeant regimem spirituale ⁊ per consequēs donum dei annexum intelligo particiale aut integrum quoniā omne collegiū ecclesiasticuȝ non dubium habet regimē spirituale saltē ministrorum sui collegij siue sue ecclesie ⁊ sic singuli canonicoꝝ siue porcionariorū aut quomōcunq; eos vocare volueris habent presidentiam spiritualē parcialem aut integrā que donū dei est ymo si recte consideres ipsa ecclesiastica beneficia sua sunt regimia siue potestates regēdi temporalia cōmoda habētes annexa eis ex sola ordinatione ecclesie nec sunt illa temporalia aūt ius ea percipiēdi dicenda beneficiū ecclesiasticū est dicendū que est intētio nobilior ⁊ principalior ꝙ̄ cōmod temporale licet forte a carnalib⁹ cōmodum amplius sit cōcupitum. Item non videtur michi quin omnes habentes hmōi prebēdas aut portiones debeāt habere annexam potestatem euuāgelisandi ⁊ per cōsequens donum dei ⁊ sic ex duplici causa talibus beneficijs sunt dona dei annexa si qua vero fuerint beneficia appellata que nullam omnino curam regiminis habēt annexā nec ordinationē nec dispensationis spiritualē ministerium nec auctoritatē euuangelisandi sed sunt tanꝙ̄ nuda stipēdia ministrātibus in ecclesia deputata pro vite necessitatib⁹ improprie ecclesiastica appellantur qm̄ ecclesiastica proprio nomine sola spiritualia appellamus. vnde in mercatione talium si qua fuit non video symoniā posse cōmitti Breuiter tamē collige ꝙ sicut vendens quoduis donum dei gratuitū aut eius effectum seu fructū balaamiam siue gieziam incurrit iuxta precedētem articulum quia cōtra illud agit. Gratis accepistis gratis date ⁊ cōsequēter causas huius dicti quas ibi expressi. sic quicunq; emens huiusmodi dei donū spirituale seu eius propriū effectum siue factum symoniā committit cui⁹ factum ideo est graue peccatū quia in auctorē ipingit volens per se aut per suum spirituale ministeriuȝ de suis donis gratuitis mercari. Item sicut ibi dixi de vēdente sic dico de emēte ꝙ laborat aliena indebite possidere ⁊ sic fur aut latro siue raptor merito iudicatur. Iteȝ nāq; donū dei gratuitū ꝙ̄tum est in ipso subuertit laborans ipsum venale efficere precio indecenti ⁊ ꝓpter hoc ad balaamiam seu peccatum balaamie vendentem impellit aut saltem nulla necessitate vrgente eius peccato cōsentit vnde merito sibi dicit potest in felle amaritudinis et oblatione peccati video te esse qd symoni dicit petrus vbicunq; igitur in aliquo inueneris hec premissa in recipiendo a deo donum dei siue propriū eius effectum eum symoniacum damnabilem fidēter affirmes vides ergo ꝙ sit symonia voluntas sola seu voluntas cum oblatione precij emēdi donum dei gratuitum aut eius effectum cur vero sit tam detestabile hoc peccatum non minus ex hijs nunc dictis apparet.

Cap. 17.

VT autem scias ꝙ̄ variis modis hoc detestabile peccatum cōmittatur dic si symō aliud precium ꝙ̄ pecuniam dare voluisset aut apostolis obtulisset pro tali potestate habēda nunquid non illud genus peccati ⁊ eque graue fecisset. IOHANNES Cur damnabilius sit dare offerre vel velle dare pecuniam ꝙ̄ vestē equum oues aut boues aut aliquod bonum appreciabile equi valoris cum oblata pecunia omnino non video cum tota culpa sit in volūtate ex hoc ꝙ pro precio terreno seu corporali cupit spiritualem emere potestatem aut eius effectū sicut

peccatum vendentis effectum spiritualis gratie sicut giezi fecit puer helisei sicut legit. 4. re 5. ca. ꝙ a na. pec. ⁊ vestes accepit ⁊ equale esse siue vēdat ꝓ pecunia siue pro vestibus qm̄ ille ponuntur a propheta pro maleficio suo lepra percussus eq videtur fuisse punitus pro vestibus receptis sicut pro recepta pecunia sicut sententia prophete i eā lata pretendit sub hijs verbis. Nunc ergo accepisti argentum ⁊ accepisti vestes vt emeres olueta et vineta ⁊ oues ⁊ boues ⁊ seruos ⁊ ancillas sed et lepra naamā adherebit tibi ⁊ semini tuo in sempiternum vnde michi videtur pariter esse de vendente ⁊ emente sicut de habente voluntatem emēdi pro alio preciabili siue pro pecunia.

RICARDUS. Michi videtur ꝙ prouide et veraciter respondisti. Cap. 18.

SEd dic ex quo vides quoniam homines nostri tantū acceptāt preces amicorum aut aliorum dominorum quātum appreciātur certā pecuniam aut aliud certum bonum appreciabile si symon alicuius amici apostolorū aut alterius domini quē apostoli gratanter in licitis exaudissent preces medias procurasset vt sic hāc potestatem quā concupiuerat accepisset nūquid non graue peccatum ⁊ simile predicto sceleri cōmisisset ita vt in felle amaritudinis ⁊ in oblatione peccati seu iniquitatis esse merito diceretur.

IOHANNES. Nescio quid tibi respōdeam Si enim dixero sic videtur nimis grauis sentētia quoniam sic quilibet obtinens talem potestatem per suam petitionem aut cuiusq; alterius damnabiliter obtineret si enim dixero ꝙ nō premissam rationem impugno tu pro me profer sententiam.

RICARDUS. Distingue petitiones medias aut offeruntur ab eo qui procurat pro precio quo modo ego posui cum quesiui aut offeruntur dūtaxat pro informatione status petentis siue illius ꝓ quo fiunt primo modo videntur preces conditionē precij saltem in petentis conscientia obtinere ⁊ non video quin sic offerens ab eo qui corda scrutatur socius symonis iudicetur ⁊ emptor ⁊ eiusdē generis peccatum cum symone excercere. Si secundo modo offerātur preces siue per se siue per alium scilicet vt status suus dūtaxat superiori collatori intimetur vt superiori agnito statu eius zelo pietatis si hoc decreuerit de beneficio sibi prouideat non video ꝙ in voluntate sit emptor ⁊ ideo non symonis peccatum incurrit magis aut immunis est ab isto peccato pro quo ipso non procurāte preces medie offeruntur non tamen pro se supplicantem excuso penitus a peccato quoniam vix poterit supplicare nisi habeat ambitioneȝ aut cupiditatem in mente si tamen ex sola deuotione ꝓficiendi sibi ⁊ alijs spiritualem desiderat potestatem cum apostolus dicat prime ad thymo. secundo fidelis sermo ⁊ omni acceptiōe dignus si quis episcopatuȝ desiderat bonū opus desiderat ꝙ nō dixisset nisi posset in casu meritorie concupisci puto ꝙ non solum est alienus a symone sed eius verus discipulus qui dicebat imitatores mei estote sicut ⁊ ego christi. i. ad coꝝ. quarto. Cui dicto premisit nam in christo iesu ego vos per euuangelium genui ideo suadebat voluntatem alios per euuangelium generandi tamē nusq; dicit ꝙ quis

nota an liceat petere beneficium

debet primatuȝ petere hoc enī michi videtur semper esse peccatum iuxta regulā supra dictam in ꝓcedenti articulo ex quo enim omnino donum dei siue spirituale debet libere conferri debet libere admitti non procurari sed potius propter vocationem dei acceptari iuxta illud ad hebreos quinto. Nemo sibi sumat honorem sed qui vocatur a deo. Item quia beneficium siue prepositur am petere induceret alijs indignis exemplum perniciosum petendi et ambiendi hmōi prepositur as ex hoc capite in personis indignis ēt est peccatum. Item nec indigno congruit petere huiusmodi beneficia quibus indignus existit nec licet nec congruit digno illa petere quoniam formam suam in sic petendo macularet cum eo ipso redderetur apud patronum aut alios ambiciosus aut cupid⁹ hijs diebus ex quo curis ecclesiasticis temporalia comoda sunt annexa estimare enim possent verisimiliter quēcunq; eas petētem propter annexū comodum temporale amplius ꝙ̄ propter effectū spiritualis profectus eas velle petitionibus obtinere. Cap. 19.

SEd adhuc de illo responde qui alicui domino corporis sui prestat obsequium ea conuentione vt cū promoueat ad prepositur am ecclesie nunquid symoniam committit.

IOHANNES. ex quo obsequiū ei⁹ apd dñȝ ꝑcio acceptat ⁊ ipe illd offert ꝓ ꝑcio non video qn eque damnatis sicut si prepositur am pro pecunia mercaretur. RICARDUS. Rectissime iudicasti quoniam ⁊ ipse vere est emptor ⁊ ille vere est venditor doni dei ⁊ ideo iuxta rationem predictā vterq; cum symone ⁊ balaam damnationem incurrit sed quid si inter tales nulla fiat omnino conuētio obsequens sola voluntate cupit per suum obsequium qd alias nō impenderet prepositur am siue ordinem siue aliud spirituale donum dei a suo domino obtinere. IOHANNES. Symon solus peccatum commisit non petrus aut apostolorum aliquis quia ipse emendi donum dei voluntatem habuit ⁊ etiam pecuniam obtulit ⁊ ideo vt ꝓbasti peccauit quia voluit donum dei precio obtinere vnde istum obsequentem ea voluntate vt ꝓ illo obsequio aut eo mediante prepositur am aut aliud donum dei obtineat nescio estimare quin in voluntate cum symone sit mercator.

nota quō labor corpal; exhibit⁹ ꝓ bñficiū ē cā simonie

RICARDUS. Bene aduertis peccatum symonis ⁊ ideo istum symoni recte equiparas nisi ꝙ iste forsan carius emit ꝙ̄ symon quoniam per vigilias ⁊ sudores impendit suam substantiam ⁊ symon obtulit dumtaxat suam pecuniam tanto apud deum mitius in quo casu aut simili quēcunq; esse puto qui aut euangelizat publice aut orat āt aliud opus de genere suo bonum excercet vt per hoc ecclesiasticam prepositur am acquirat quoniam omnis hmōi prepositur am illicite peccatis innititur possidere cū hoc ꝙ nichilominus balaamiam incurrit donum de vendendo.

Cap. 20.

IOHANNES. chris⁹ ipse talia emi posse ostendit vt videtur qui dicit querēti quid boni faciā vt habeā vitam eternā vade ⁊ vende omnia q̄ habes et da pauperibus et

habebis thesaurum in celo Mat.19. videtur docuisse dare preciū temporale pro spirituali/ dono scʒ pro vita eterna que maxima est donorum.
Item luce.16.ca. Ego dico vobis facite vobis amicos de māmona iniquitatis vt cum defeceritis recipiāt vos in eterna tabernacula vbi plane suadere videtur pecuniam esse dandam pro acquirēda vita eterna ꝛ dauid dicit ps.ca.118. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas ineternum propter retributionem vbi constat ꝙ dare voluit seu offerre sua opera bona propter retributionem eternam ꝛ Math.16.ca..christus orare sic docuit dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ibidē ora patrem tuum in abscōdito ꝛ pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi simile dicit de ieiunante ymo petro primum offerenti ꝛ consequenter dicenti. Ecce nos qui relinquimus omnia et secuti sumus te quid ergo erit nobis iesus aut dicit eis sicut igitur sequitur Mat.ca.19. Amen dico vobis quiavos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue sedebitis ꝛ vos super sedes.12.iudicantes 12.tribus israel ꝛ omnis qui reliquerit domum aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut vxorem aut filios aut agros propter nomen meū centuplum accipiet ꝛ vitam eternā possidebit vbi petrus se fatetur voluisse mercedem spiritualē ꝓ temporali oblatione habere ꝛ christus suam approbat voluntatē ꝛ ex premissione quā addidit omnes ad huiusmodi mercationes videtur allicere vnde frequenter dicit discipulis suis. petite et accipietis de spiritualibus donis loquēs vnde videtur approbare petitionem factam ꝛ preces suadet facere ꝛ alia bona offerre pro donis spiritualibus obtinendis. RICARDUS. Sicut affirmas christum docuisse vade et vende ꝛc. ita legitur eum per ysa. dicere omnes sitiētes venite ad aq̄s venite ꝛ emite absq̄ argento ꝛ absq̄ vlla cōmutatione vinum ꝛ lac q̄d dictum iuxta seriem sequētis littere de gratia spirituali effundenda per christū accipimus vbi tamē suadet emptionem sed absq̄ argento ꝛ absq̄ cōmutatione et ideo emptiones spiritualium hic ꝛ alibi in dictis christi et alibi in scriptura non aliud q̄ meritum debes accipere sʒ absq̄ cōmutatione per modum precij distīgue ergo bonam spiritualium emptionem a mala piam ab iniqua deo acceptabilem a detestabili per hūc modum bona emptio doni spiritualis est meritū siue opus acceptum deo pro illo obtinēdo sine cōmutatione offerre iuxta illud dictum propheticū allegatum ꝛ hanc emptionem spiritualium donorum vbicunq̄ scriptura suadet ꝛ approbat quoniam illud q̄d per hunc modū offertur ꝛ eius virtus siue fructus remanet in donante non alienatur neq̄ cōmutatur ab eo neq̄ alienari intenditur mala emptio est bonum aliquod corporale aut spirituale pro spirituali dono cum voluntate commutandi offerre aut dare aut velle offerre aut dare quoniam per hunc modum ipsū oblatum aut saltem fructus eius ab offerente commutatur separatur atq̄ omnino exciditur ꝛ hunc detestatur petrus ꝛ tota sacra scriptura in illis omnibus q̄ tu superius obiecisti suadere petitur ac promittitur donum spirituale pro opere bono tanq̄ pro merito recipiendo compensando nullatenus commutando et certe per talem modum donum spirituale precio nō illicite cōparatur sed licite et deuote nec illi q̄ preces offerunt aut labores suos ipsi debent hoc modo sed potius commutando comparare conantur a se fructū illius q̄d offerunt ambigentes sicut qui predicat aut orat ꝓ beneficio ecclesiastico impetrando a se meritum predicatiōis et orationis eo ipso euacuat ꝙ pro illo opere siue actu cupit beneficium commutando habere vel let enim fructu illius carere pro beneficio habendo quod cupit non autem meritum aut fructum euacuat cum pro illis vitam eternam aut gratiam siue gratie augmētum intendit acquirere quoniā eius fructus est vitam eternam habere scilicet eius fructus finalis ꝛ mediatus eius fructus est habere gratie augmentum in presenti vnde si alienum effectum intendat q̄uis bonum spirituale ꝛ donū dei non dubium quin illicite donum dei precio cupit habere quoniā incidit in causas predictas de culpa symonie. s. ꝙ cōtra voluntatem domini vult sua habere ꝛ sic fur latro siue raptor efficitur iuxta illud io.10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium sed ascendit aliunde ipse fur est et latro et contra naturam etiā ipsius doni gratuiti vel vult illud in debito precio comparare ꝛ sic symonis detestabile crimen incurrit/ sic ergo intellige ꝙ symonia siue peccatum symonie non solum ob hoc dānabile erat ꝙ symon voluit emere donum dei sed ꝙ illicito ꝛ incongruo precio per commutationē donum dei possidere volebat.

Cap.21.

IOHANNES. Dic cur naaman non fuit reus damnationis ꝛ huius grauis delicti ex quo iuxta historiam ipse litteras regis syrie detulit reg israel: vt ipse eum curaret a lepra ad quas litteras mittendas iuxta historiam ipse naaman regem induxit cum ista curatio nō dubium fuerat donum dei ꝛ supra dixisti peccatū illud quod petrus detestatus est ita cōmittitur procurando donum dei scilicet prepositurā ecclesiasticam per preces medias sicut pecunia mediante. Item naamā post modum dedit peccuniā puero helisei et vestimenta duplicia quomodo ergo ab hoc detestabili pctō poterit excusari aut si ipse excusari poterit cur similes sibi dāpnas. s. symonē magū ꝛ sibi silēs cū ipe naamā dedit p̄ciū ꝓ dono dei ꝛ symō solū obtulit vñ naamā vr̄ grauius deliquisse nec vr̄ posse ꝑ ignorantiā excusari tamen ibi scribitur eum dixisse putabam ꝙ egrederetur ad me ꝛ inuocaret nomen domini dei sui ꝛ tangeret manu sua locum lepre ꝛ mundaret me ex quo constat ꝙ donum dei cupiebat precibus regijs impetrare. Item ibi legitur ꝙ cum erat sanatus obtulit benedictionem scilicet munera viro dei ita vt vim faceret sed alius penitus non acquieuit.

An naamen fuerit symoniacus

RICARDUS. Utrum naaman in litteras regias procurando peccauerit scriptura non exprimit verumtamen constat ꝙ naaman fidem vnius omnipotentis dei non habuit aut saltem deū quē populus israel coluit esse omnipotentem tunc penitus ignorauit ꝛ ideo non propter procurationē litterarū illud graue pctm̄ symōis īcurrebat ergo

Symō mag⁹ sciēter deo detraxit et nō naamā.

omnipotentis dei honori scienter detrahitur symō aūt econuerso sicut de ipso legitur fidem per philippum accepit ꝛ per eum fuerat baptizatus ꝛ iō volendo emere donum eius ipsius honori sciēter detraxit volens eum per se aut suos fieri mercatorem ꝛ eius gratuitum donum illegitime possidere hec ignorantia naamā ab iniquitate symonis excusauit quo ad meditationem litterarum regiarū illud vero penultimū quod obicis non cōtra hoc est sed potius pro hoc facit ꝙ si fidem omnipotentis dei israel habuisset nequaq̄ dixisset ꝛ stās inuocaret nomen domini dei sui sed simpliciter dixisset stans inuocaret nomē domini dei vnde ex illis verbis apparet ꝙ non estimabat deum israel deū omnipotentem sed tamen sanatus ad prophetam redijt ꝛ dixit vere scio ꝙ nō est alius deus in vniuersa terra nisi tm̄ deus israel ꝙ vero affirmās eū sanatum prophete obtulisse munera ꝛ etiam petenti puero prophete dedisse pecuniā quod apparet ex serie littere fuit factum gratitudinis irreprehēsibile sic enim liceret agere in presenti quoniam talis alienus est ab hac petri sententia donum dei estimasti pecunia possideri ex quo donum dei possedit ante pecunie dationem ꝛ dande pecunie sponsionem vnde nec promisit nec dedit quicq̄ pro dono dei sicut symō fecit sed medico gratitudinis vicē repēdit ꝛ ideo fuit ab eius delicto quo. ad hoc penitus alienus.

Cap.22.

IOHANNES cur igitur fuerat giezi cōdemnatus cum nō nisi post donum dei pecuniam impensam accepit ꝛ vestes vnde non magis ipse vt videtur vendidit donum q̄ naamam illud emit. RICHARDUS non recte concludis quoniam recipiēs donum dei spirituale duplicem causam habere potest rependēdi pecuniam sicut aliud genus muneris scʒ ipsum donum dei receptum ꝛ beniuolentiam largientis quorum alteri scilʒ humane beniuolentie legitime potest ꝛ tenetur pro viribus vicem rependere licʒ pro ipso dono non deberet conferens vero contra legem nature ageret si pro beniuolentia quam de lege nature ad omnes debet habere quicq̄ exigeret sicut ostendisti in precedenti articulo ꝛ pro effectu doni dei impenso non potest licite quicq̄ recipere sicut ibi ostendi vnde constat giezi deliquisse qui habuit solam causam illicitum exigendi et naaman fore legitime excusatum. IOHANNES. satis ex predictis intelligo ꝙ non licet preposituram ecclesiasticam per symoniam acquirere sed dic nunc nunquid licet beneficium ecclesiasticum acquisitum symoniace retinere.

An liceat retinere bñficiū acq̄situ symoniace.

RICARDUS. Nichil est licitū quod est culpabile apud deum quoniam non licet culpam cōmittere sed nec illicitum aliud licet cōmittere cū omnis culpa sit illicita tenere aūt officium ecclesiasticum aut curā aut regimē symoniace acquisitum est culpabile apud deum iuxta ratiōes quas posui in precedētibus articulis q̄m ille retinens raptor est siue fur q̄diu sine volūtate dn̄i aut contra eū sua re vtitur ꝙ iste facit nō dubiū quī donū dei gratuitū siue eius effectum. s. beneficium ecclesiasticum occupat ꝛ eo per consequens vtitur deo auctore nolēte. Item iohan. decimo dicit christus expresse qui non intrat per ostium in ouile ouium ꝛc. vbi constat ꝙ non licet beneficium symoniace acquisitum retinere. IOHANNES. Non ita acceleres proferre sententiam quoniam sicut q̄s voluntate culpam incurrit sic penitentia culpam diluit Si igitur iste de symoniaca acquisitione vere peniteat et in forma ecclesie absoluatur culpa sublata videtur beneficium legitime retinere sicut cum quis libidine excitatus duxit vxorem nō dubium quin de illa libidine vere penituit et legitie tenet vxorem q̄uis enim eam acquirendo culpā cōtraxit. RICARDUS verum dicis ꝙ per penitentiam veram quecunq̄ culpa remittitur sed q̄diu furtum seu rapina tenetur ab aliquo ille non penitet quoniam si veraciter eum peniteret rapuisse non suum non retineret diutius alienum Pone igitur consimili modo aliquem alienā coniugē rapuisse ꝛ poteris vere concludere ꝙ nunq̄ de eius acquisitione illicita vere penitet q̄diu vxorem alienam detinet q̄uis de sua libidine eum ad raptū excitante vere peniteat quia nichilominus remanet iniusta aliene vxoris detētio vnde claret ꝙ nō similiter arguis vtrobiq̄. IOHANNES ꝙ si quisq̄ vxorem alterius emat a viro ipsius ꝛ post modum de iniqua emptione peniteat tunc videtur eam per modum licitū retinere quod exemplum videtur de vestro proposito. RICARDUS Cū vendens vxorem suam vendendi potestatem non habet quia quod deus coniunxit homo non separet Mat.19. Emens de iniusta emptione nō penitet q̄diu quod suum non est detinet ꝛ ideo si vere peniteat vxorem alterius quā iniuste detinet abdicabit quod ego puto in vestro proposito obseruādum cum collator beneficij potestatem illud vendendi nō habet sicut in penultimo articulo declaraui ꝛ ideo contra voluntatem dn̄i rapiens. si vere peniteat omnino dimittet. IOHANNES. potest esse in acquirente symoniaca intētiue potestas q̄ cito conferens immunis sit a culpa sicut cum vnius promotionis intentione obsequitur et alter nichilominus propter virtutem verā aut verisimiliter estimatam in obsequente beneficium ei confert vnus preces procurat medias ꝛ alter scilicet conferens nō propter preces sed propter cōditionem persone nisi forte per preces ei intiatum beneficium confertur tunc enim conferens legitime confert ꝛ sic videtur ꝙ recipiens siue admittens licite recipit seu admittit quoniam peccatū suum precedens nō inhabilitat eū vt videtur q̄n possit ita beneficium ab illo siue ab alio recte recipere. RICARDUS. q̄uis peccatum precedens symoniacum eum reddit propter solam voluntatem mercandi ꝛ propter hoc minus dignus beneficio quocunq̄ reddatur non tamen omnino reddit legitimam superioris collationem inualidam quoniā culpa illius cui fit talis collatio non est causa collationis ipsius ꝛ ideo culpa huius titulum eius non inficit sicut nec culpa superbie inuidie aut alterius peccati in ipso cui fit collatio titulum eius impediret cum esset a titulo aliena vnde iste non symoniace beneficium obtinet seu acquirit sicut rationabiliter ostendisti symoniam nō esse causam obtenti beneficij sibi collati sicut si petrus symonem magum non occasione pecunie per ipsum oblate sed propter estimationē suarum aliarum virtutum ad sacerdotij dignitatem

Q̄s bñficiū acq̄situ p symoniā tenetur ad restitutionem

alia obectō.

libere promouisset symõ sacerdos vere fuisset nec
sacerdotium symoniace acquisiuisset q̄uis culpā
symonie antea cõtraxisset verum est igitur ꝙ nõ
lꝫ beneficium acquisitum symoniace retinere quo
niam symonia in acquisitione contracta non tol-
litur q̄diu impie acquisitum volūtarie detinetur
sicut nec morbus vere sanatur q̄diu morbi causa
a corpore non auffertur. Cap. 23.

IOHANNES Iuxta
hanc rationem acquirens beneficiuꝫ
ecclesiasticum mediante ambitione.s.
peccato superbie aut mediante men-
dacio siue ypocrisi siue adulatione si
ue alio peccato huius seu minꝰ solito ita ꝙ illud
peccatum sit causa acquisitionis beneficij non po
test illud beneficiū licite possidere vel retinere q̄m
non potest vere de illo peccato penitere q̄diu re-
tinet rem mediāte illo peccato adeptam iuxta pre
dictam tuam rationem ⁊ q̄diu nõ vere penitet de
culpa in acquisitione contracta tamdiu rem alie
nam occupat contra dñi voluntatem ⁊ per conse-
quens in eo titulum sufficientem omnino non ha
bet quod si sit verum non dubium quin paucissimi
licite ⁊ iusto titulo retinent beneficia acquisita cū
plurimi mediantibus prefatis generibus pecca-
torum aut alijs ipsa acquirūt RICARDUS
Rectissime conclusisti nec multitudo peruersoruꝫ
potest legem rationis aut euangelicam aut veterē
immutare vnde q̄uis multi cupidi siue ambiciosi
beneficia per peccata acquirant ⁊ ob hoc caren-
tes titulis sufficientibus ea licite retinere non va
lent non potes per hoc predictam rationē infrin-
gere nec illud christi dictum dissoluere qui non in
trat per ostium in ouile ouium sed ascendit aliun-
de ipse est fur ⁊ latro intrans aūt ad curam ouiuꝫ
siue ad beneficium ecclesiasticum per peccatū nõ
predicto modo vt peccatum sit causa collationis
per ostium non intrat.s.per christum absit enim ꝙ
christianus dicat quēquē in peccato.s. mediante
peccato intrare per christum qui est via veritas ⁊
vita cum omne peccatum sit tortuositas falsitas
et mors ⁊ ideo per ipsum declinatur a christo vn-
de rationabiliter affirmasti ꝙ nullum licet benefi
cium retinere taliter acquisitū.s.de quo aliqđ ge-
nus peccati ipsius acquirētis est causa siue data
occasio apud conferentem precise mouens vt ipe
beneficium ei cõferat nõ alias collaturus ⁊ ideo
vt predixi huic non est alia medicina nisi dimitte-
re beneficium per peccatum acquisitum.

hñs bñficiū acq̄situm p pctm̄ tenet dimittere.

Cap. 24.

IOHANNES Hiis
modis aut horum aliquo promotus
ad ordines.s.per peccatum iuxta ra-
tionē predictam opporteret ordinem
susceptū dimittere si nõ vellet de pecca
to veraciter penitere quoniam ordinē furtiue sus
cepit aut saltem vt raptor sicut de procurante be
neficium per peccatum superius affirmasti qđ sta-
re non potest quoniam ordinem omnino dimitte-
re non potest sicut nec potest baptismi dimittere
sacramentum aut confirmationis aut vnctionis
extreme. RICARDUS Si receptio ordinis
et sacramentorū aliorum ecclesie sit similis rece
ptioni beneficij ecclesiastici siue cure ecclesiastice
ita vt in illorum receptione non imprimatur ali-
quid indelebile in anima recipientis qđ possit dici
aut vocari signum aut signaculum siue caracter
credo te rationabiliter conclusisse.s.ꝙ recipiens
ordinem aut aliquod sacramentum huiusmodi p
symoniam aut per aliquod genus peccati ordinē
ipsum aut aliud sacramentum susceptum omnino
dimittere tenetur vt posset saluari ymo vt verius
loquar michi videtur talis in hoc casu non ordi-
nem nec sacramentum aliud suscepisse deberet ta
men q̄tum in ipso est si quid per illum modum re-
cepit dimittere ⁊ se suo superiori ostendere vt eum
absolueret. Si vero in collatione ordinis aut alio
rum sacramentorum tale quid spirituale indelebi
le preter spiritualem gratiam imprimatur cum il-
lud vt dixisti recipiens non possit dimittere ⁊ illud
iniuste ⁊ furtiue.s. iuxta superiorem rationem pos
sideat nunq̄ poterit illud sic illicite detinēs licite
excercere q̄tumcunq̄ peniteat nisi interueniat su
perioris noua auctoritas. Et ideo ex vtroq̄ sen-
su potes vere concludere quo ad excercitium or-
dinis siue baptizsmi aut alterius sacramēti ꝙ in
omnibus ordinatis ⁊ invnctis aut cõfirmatis sy
moniace aut alio peccati genere mediante est sa-
cramenti excercitium sequestratum ita ꝙ non pos
sunt effectus ipsorum sacramentorum licite excer
cere donec superioris potestatem habentis noua
auctoritate laxarentur. Cap. 25.

IOHANNES In sic
acquirēte ⁊ detinēte bñficiū ecclesia-
sticū siue curā ecclesiasticā symõiace
aut mediāte aliquo pctõ acq̄sitā āt di
cemus eē titulū iustū āt negabis titu-
lū eū oīo hr̄e si dixerimꝰ ꝙ hēt titulū cū titulus ni
chil sit aliđ q̄ius tenēdi bñficiū cõseq̄tur ꝙ iste hꝫ
ius illud bñficiū retinēdi ⁊ sic nõ ē fur āt raptor di
cēdus vt tu supius affirmasti si dixerimus ꝙ titu-
lū oīo nõ hꝫ tūc negabimꝰ potestatē ꝯferētis q̄m
cõferēs sic ꝯfert bñficiū ⁊ sic āt ipe ptātē nõ vr̄ ha
bere āt si hꝫ ptātē sicut hꝫ nõ dubiū ꝙ ꝯfert ⁊ sic
aliqđ ius recipit siue titulū. Item cū collator non
possit tale bñficiū sic collatū alteri oīo ꝯferre ꝯse-
quit ꝙ ille cui ꝯtulit ius hꝫ ad illđ alioq̄n collator
libere ⁊ licite põt alteri ius ꝯferre. Ricardus Fru-
stra conarꝫ symõiace āt ēt mediāte alio gñe pcti p̄
positurā ecclesiasticā assequēdi titulū inuenire cū
dāpnationē hmõi titulꝰ nõ excludat qꝛ q̄uis col-
lator nõ possit sic collatū bñficiū symõia aut alio
pcti gñe mediāte alti ꝯferre iuxta leges hūanas
p eo ꝙ ille cui facta ē collatio quo ad leges hūa
nas ⁊ quo ad iudiciū ecclesie militātis legitimas
deffensiões hēret lꝫ apđ deū iualidas nõ tñ pter
hoc põt ꝙ ꝯcludi ꝙ titulū hēat apđ deū āt ꝙ pos
sit licite tale bñficiū detiēre āt ius verū.s.sufficiēs
in illo siue ad illđ hr̄e q̄uis ꝯferēs q̄tū i eo ē nita
tur ius sibi tribuere vñ forte posses pbabilit dr̄e
eū titulū āt ius hr̄e i illo itelligēdo ꝙ p leges hūa
nas sibi dērer nec p eas legitie ab eo poꝫ auferri
de quali titulo siue iure nõ ptiet ad sacrā scriptu-
rā discutere sꝫ ad leges hoiꝫ ab hoibꝰ istitutas y-
mo p ꝯstāti potis affirmare ꝙ patronꝰ siue colla
tor cui dehmõi cā ꝯstat i acq̄sitiõe ꝯtracta legitie
de lege di pt illđ bñficiū ab eo cui sic legitie ꝯtulit
tollere seu auferre ⁊ alti illđ ꝯferre cū prior titulū
non hēat apđ deū. IOHANNES qđ si culpa

q̄n pctm̄ est cā bñficij acq̄siti acq̄rēs nullum hꝫ titulum quo ad deū

in acq̄sitione cõtracta sit veniale peccatū nūq̄d ta
lis culpa tollat titulū apđ deū. RICARDUS
Non videtur michi nisi raro venialis talis culpa
que est causa aut data gratis occasio mouēs pre
cise cõferētem ad beneficiū conferendum si tamē
aliquociens esset venialis culpa non minꝰ infice-
ret titulum apud deum quia redderet acquiren-
tē possessorē iniustum beneficij taliter acquisiti et
latroneꝫ ⁊ furem ⁊ ob hoc ex quo in mortali ⁊ in
veniali culpa locū habet supradicta ratio michi
videtur de vtroq̄ peccato verū esse ꝙ titulū bene-
ficij infringit siue excludit a principio quo ad deū
cū eo mediāte bñficium possidet ⁊ ob hoc non per
hostium xp̄ꝫ ađ illđ intratur sed aliūde ascendit ⁊
ita ingrediens raptor etiā latro vere efficitur
nec titulum sic inquirit apud cordium inspectorē
hec michi videntur in ista materia iuxta scripturā
non tamen respuo correctionem sed ex totis pre-
cordijs concupisco.
Capm. 26.

An liceat nūc dare libellū repudij sicut i lege antiqua

IOHANNES. dic nūc
quid sacerdos aut episcopus potest
matrimoniū libere soluere et dare licē
tiam nouiter contrahendi hoc.n. ar-
meni sentiunt ⁊ rationē hēre vñr quo
niam in lege licuit dare libellū repudij ⁊ vxorem
dimittere ⁊ aliā ducere scribitur enim sic deutero.
24. cap. si acceperit homo vxorē habuit eam ⁊ nõ
inuenit gratiam ante oculos eius pter aliquam
feditatem scribet libellum repudij ⁊ dabit in ma
nu eius ⁊ dimittet eam de domo sua. Cūq̄ egres-
sa alium maritū duxerit ⁊ ille quoq̄ oderit eā. de-
deritq̄ ei libelluꝫ repudij ⁊ diuiserit de domo sua
vel certe mortuꝰ fuerit non poterit prior maritꝰ
recipere eam in vxorem quia polluta est ⁊ abho-
minabilis facta est coram domino hic non solum
apparet licuisse dare libellum repudij ⁊ sic vxoreꝫ
dimittere sed ꝙ non licuit eam iterato recipere ex
quo fuerat alteri copulata e tita non solū per li-
bellum repudij licuit vxorem de domo sua siue de
co hitatiõe ecclie pellere matrimõniū soluebat ex
quo nõ licuit recuperare dimissē. Si autem quilibꝫ
de populo potuit sic agere multomagis lꝫ hoc
posse fieri modo interueniente auctoritate p̄lati
ecclesie. RICARDUS. Saluator tibi respon
det ymo phriseis ad idem sic obicientibus mat. 19
⁊ mar. 10. sic non legistis quia qui fecit homines
ab initio masculum ⁊ feminam fecit eos ⁊ dixit p
pter hoc dimittet homo patrem ⁊ matreꝫ ⁊ ad he
rebit vxori sue ⁊ erunt duo in carne vna itaq̄ iaꝫ
non sunt duo sed vna caro quod ergo deus cõiun
xit homo nõ separet dicūt ad quid ergo mādauit
moyses dare libellum repudij ⁊ dimittere ⁊ ait il-
lis quia moyses ad duriciam cordis vestri permi
sit vobis dimittere vxoreꝫ vestrā ab initio auteꝫ
non fuit sic dico aūt vobis quia quicūq̄ dimiserit
vxorem suam nisi ob fornicationē ⁊ dimiserit eam
⁊ aliam duxerit mechabit. Quid queris amplius
ex quo habes diuinam sententiā qui dimittit vxo-
rem nisi cā fornicationis ipsius ⁊ alteram duxe-
rit mechabitur non autem mecharetur nisi state
ret primū coniugiū vnde cõstat ꝙ non licet cuilibꝫ
libere vxorem dimittere nec ab initio licuit sicut
hic saluator nõ tamē affirmat sed probat per hoc
ꝙ ab inicio sic fiebat adeo vt sibi adhererent ⁊ qđ
deus ꝯiunxit hõ nõ separet ⁊ iam nulla auctori-
tas potest eos dissoluere quia nõ est seruus maior
domino suo nec apostolus maior eo qui misit euꝫ
Io. 13. ⁊ autē qui hanc legeꝫ adhesionis viri ⁊ vxo
ris siue ab initio statuit siue in euuangelio tempo
re medio super ipsa lege licuit dispēsare non aliter
ideo si ex causa in lege veteri actum erat vt homo
vxorem ēt causa feditatis posset dimittere aut
qꝛ marito odiosa fiebat sicut in 2. auctoritate per
te obiecta innuitur ne grauiꝰ peccatum.s. homici
dium maritus forte in eā cõmitteret ita vt iter cos
matrimonium penitus solueretur nõ sequitur ꝙ li
ceat in presenti aut aliquis citra auctoritatē legis
illius super ea poterit dispensare ⁊ quanto magis
nulli licet eā libera voluntate dissoluere nec moue
re te debet ꝙ marcus hec dicit. Quibus respon-
dens iesus ait ad duriciā cordis vestri scripsit vo
bis preceptū istud vt intelligas repudium esse pre
ceptum a moyse quoniam nõ aliud dicit hoc pre-
ceptum q̄ doctrinā traditam eis que non est aliđ
q̄ permissio iuxta verba mat. repetentis ad duri-
ciam cordis vestri premisit vobis dimittere vxo-
res vestras. Capm. 27

IOHANNES Si nul
lus preter dominū potest cõiugiū viri
⁊ vxoris sue dissoluere. Cur iuxta cõ-
stitutiones romanas siue romane ec-
clesie frequētissime ꝯiugia dissoluūt
sicut ex causa frigiditatis aut ex causa pinquita
tis in sanguine aut etiam affinitatis ac multis si-
milibus. RICARDUS. si coniugium verum
fuit a nullo preter q̄ adeo dissolui potest iuxta p̄-
missa ea vero que romana ecclesia dissolui iubet
non fuerunt vera cõiugia sed inter personas que
legitime sibi copulari nõ poterant vnde nunq̄ iu
bet ecclesia romana matrimonium legitime cõtra
ctum dissolui aut ipsas personas nisi ex causa ex-
pressa a xp̄o ab inuicē separari iussit nisi ꝙ romana
ecclesia in aliquo casu preciperet contrarium eiꝰ
quod xp̄s precepit hoc aūt est dei preceptū paulo
dicente. i. ad. co. 7. hijs qui matrimonio coniuncti
sūt nõ ego p̄cipio sed dominus vxorem a viro nõ
discedere ꝙ si dicessit manere innuptam aut viro
suo reconsiliari ⁊ vir vxorem non dimittat hoc aūt
quod dicit ꝙ si discesserit intelligenduꝫ est in casu
fornicationis quē casuꝫ dominus ipse excepit vbi
michi videtur tam spiritualis intelligenda forni-
catio q̄ carnalis ⁊c. Capm. 28.

iter forte et frigidā nõ fuit matrimonium

IOHANNES Hic attende
paruper et dic quomõ non sunt vera coniugia in-
ter propinquos in sanguine ex quo filij ade nõ du
bium suas sorores quoniam nec alias habere po
terant legitimas vxores acceperūt de frigidis aūt
a natura qui actum matrimonium exercere non
possent bñ video in habilitatē ⁊ illegitimitatē ma
trimoniū contrahēdi sed de cõiunctis in sanguine
causam illegitimitatis non video quia si dixeris
michi hoc tunc licuisse qꝛ pauce gentes super ter
rā ⁊ ideo multiplicato gñe hūano illđ nõ licuit nõ
accipio istud dictū quoniam tempore abrahe hoc
licuit qꝛ ipe suā sororē recepit vxorē sicut pꝫ gñ. 20
vbi legit dixisse pharaõi de sarra vxor sua. ꝙ so
ror mea ē filia p̄ris mei ⁊ nõ filia m̄ris mee. Item
in lege veteri erat preceptū accipere vxores de cõ

sanguinitate sua in fine libri numeroꝝ sic omnes
enim viri ducent vxores de tribu ⁊ cognatiõe sua
et cuncte femine maritos de eadeꝫ tribu accipiãt
in tantum ꝙ super fratris sui defuncti vxorem de
bebat accipere.25.deutero nec fuerant prohibite
a mutua copulatione vltra tres gradus sicut pa=
tet leuitici.18.non enim prohibetur cuiꝗ̄ viro nisi
copulatio cum matre cum nepote cum sorore ex
patre siue ex matre cum nepte cum sorore patris
cum sorore matris siue cum sorore patrui nuru cũ
vxore fratris cum sorore proprie vxoris cum eius
filia cum filia filij ⁊ filie eius. Ex in genere dicitur
nec accedas ad vxorẽ eius que tibi affinitate cõ=
iungitur non enim sunt ibi plures gradus consan
guinitatis aut affinitatis in lege prohibiti ⁊ chri=
stus qui dicit non veni soluere legẽ sed adimple=
re mathei quinto nullum gradum prohibuit ergo
in alijs gradibus consanguinitatis et affinitatis
a predictis in lege prohibitis sunt persone legiti=
me ad verum matrimonium contrahendum ⁊ ta
men in remotioribus gradibus coniunctos eccle
sia romana mandat diuortium faciẽdum sicut in=
ter filium ⁊ filiam duorum fratrum aut duaruꝫ so
rorum ⁊ etiam inter proles eorum ⁊ proles ipsaꝝ
que tamen sunt ex vtroꝗ̄ latere in quarto gradu
consanguinitatis a stipite et hoc videtur rationa=
bile quoniã ex quo vir ⁊ vxor nõ duo sed vna cha
ro sunt vt supra dixisse recolis saluatorem cum
maior vnitas carnis sit inter magis propinquos
in sanguine ꝗ̄ inter minus propiquos videtur mi
chi ꝙ ꝗ̄to sunt magis propinqui in sanguine tan
to sunt huic vnitatis vinculo aptiores ⁊ ideo na=
turali ratione sibi deberent eo citius copulari ad
hoc facit insuper ꝙ propinquitas sanguinis a=
morem ardentiorem efficit in propinquis et ꝗ̄to
fuit maior propinquitas tãto est maior amor na
turalis ardẽtior vnde cum amor sit vinculum vni
tatis videtur ratio naturalis ad vnitatem in ipsis
coniugibus conseruandam quã deus instituit vt
propinqui in sanguine sibi coniugio copularẽtur
ꝗ̄ remoti vnde miror ꝙ dicis propter propinqui=
tatem sanguinis aliquos sibi non posse legitime
coniugio copulari.

Capm.29.

RICARDUS sicut
ante legẽ licuit sororem in vxo
rem accipere ⁊ tempore legis
non licuit quia lex idem prohi
buit ꝗ̄ prohibitione hominib⁹
pro mulgata Si quis in gra=
du a lege prohito aliquã acce
pisset vxorem debebat eam di=
mittere quia sua non erat sed in eam commisit in=
cestum iuxta illud leui.18.ca.turpitudinem vxoris
tue ⁊ filie eius non reuelabis filiam filie eius ⁊ fi=
liam filij eius non sumes vt reueles ignominiam
eius quia caro illius sunt ⁊ talis coitus incestus
est sicut data noua lege certos grad⁹ lex antiqua
prohibuit ⁊ in illis gradibus coniunctos in habi
litauit si quisꝗ̄ ergo ĩ gradu prohito alicui mulie
ri se copulet pariter debet eam dimittere quia cũ
ea incestum cõmittit eo ꝙ non sunt persone habi=
les adiunctum matrimonium contrahendum ra=
tio huius est quoniã xp̄i vicarius.s.summus pon
tifex ad habilitãdum ⁊ habilitãdum personas cõ
iugio copulandas plenariam habet potestatẽ su=
per etate ⁊ qualitate eorum qui debent ad sacros
ordines ⁊ ad curas ecclesiasticas promoueri iux
ta illud dictum Mat.16. Petro pro se ⁊ suis suc=
cessoribus tibi dabo claues regni celoruꝫ ⁊ quod
cunꝗ̄ ligaueris super terram ⁊c. Et ob hoc om=
nes gradus cognationis affinitatis ad coniugiũ
viuendũ ab eo ex rationabili causa prohiti ⁊ inha
bilitati matrimonium contrahendum impediunt
et dirimunt iam contractum quia reddunt perso=
nas in gradibus illis existentes ad contrahendũ
mutuo omnino inhabiles sicut prohitio legis an
tique reddebat eos inhabiles qui erãt propinqui
in gradibus in ipsa prohibitione expressis nec ob
stat ꝙ tales gradus non prohibuit in euangelio
christus quia potestatem petro dedit prohibendi
et laxandi iuxta congruentiam rationis nec in ꝓ
hibendo coniugia.s.remotioribus gradibus q̄ ꝓ
hibentur in lege soluit lex antiqua sed potius am
pliatur sicut non soluitur preceptum de non occi=
dendo lꝫ xp̄s precipiat non irasci mat.5.ca. Sed
illud preceptum per hoc verius dilatatur sic siue
extenditur.

Cap.30.

QUãuis insuper maior sit
amor naturalis ad propinquã in san
guine ꝗ̄ ad remotam ⁊ etiam maior
vnitas naturalis tamen non ob hoc
omnino consequitur ꝙ aptior sit inter
tales colligatio ꝯiugalis q̄̃si esset aptissima col
ligatio matris cum filio quã tamẽ ex nature sem
per abhorruit cuius ratio michi videtur ꝙ mulier
naturali lege sub viri potestate est iuxta illud ge=
nesis.3. Sub viri potestate eris ⁊ ipse dominabit
tui ⁊ contra legem nature ꝙ mater sit sub filij do=
minio siue potestate cum econuerso sit lex nature.s
ꝙ filius sub obediẽtia matris existat vnde in lege
precipitur qui maledixerit patri suo vel matri sue
morte moriatur exo.21.⁊ leui.20. Honora patrẽ tuum
et matrẽ tuã vt lõgeuus sis sup terrã vñ cõstat ꝙ
contra legem nature est matrẽ cũ filio cõiugio co
pulari ⁊ eadem ratio michi videt de nouerca cum
ipsa tanꝗ̄ patris caro et socia superioritatẽ ha=
bet in filiũ viri sui ẽ ⁊ etiã alia ratio huius rei.ec=
ce enim leui.18.cõmixtionem coniugalem scriptu
ra vocat aut innuit esse turpitudinem qm̄ in omni
prohitione ibi sic dicit turpitudinẽ dicit turpitudi
nẽ patris tui turpitudinẽ matris tue turpitudinẽ
fratris tui turpitudinẽ filij ⁊c. Nõ reuelabis siue
nõ discoopies volẽs dĩe ꝙ nõ debes turpitudinẽ
seu actũ turpẽ excercere in eã in qua pater tu⁹ ãt
frater aut fili⁹ actũ turpẽ seu turpitudinẽ excerce
bat notãter volẽs oñdere actũ ꝯiugalẽ turpẽ esse
ꝗ̄uis ei si nr̄i p̄mi in inocẽtiã ꝑmãsissẽt xp̄e plenã
obediãꝫ mẽbroꝝ genitaliũ ãt alioꝝ mẽbroꝝ suoꝝ
oĩ volũtati ipoꝝ coit⁹ nãlis ꝯiugalis ⁊ honestus
siue libidiosa volũtate fuisset sicut aliõ opus nẽ ꝙ
innocẽtes nullã penã sẽtire debeãt seu dẽrẽt q̄lis
est nõ dubiũ iobedia ⁊ iordiata libidõ mẽbroꝝ h⁹
tñ ex quo ipi peccarũt iusticia mediãte fuit ĩ tm̄ nã
ipõ mutata ꝙ ea mẽbra volũtati ⁊ rõi ex tũc iobe
diẽtiã ꝯrerũt vt hõ cũ libidĩe iordĩata sicut bruta
aĩalia sicut ps.48. expssit hõ cũ ĩ hõre eẽt nõ itel
lexit ꝯparatus ẽ iu.insipi.⁊ silis fctũs ẽ illis ꝯstat
aũt ꝙ amor naturalis ⁊ mundus ⁊ purus omneꝫ
actum turpẽ abhorret et ob hoc amor naturalis

Nota cãm q̄re fili⁹ cũ mr̄e nõ põt contrahere

quẽ recte affirmas esse magis ardentiorẽ ⁊ ẽ ma
gis virtuꝫ ad propinquos in sanguine ꝗ̄ ad ma=
gis remotos hunc actum turpeꝫ abhorret cum ille
amor naturalis non sit infectus vñ iste amor na=
turalis refugit hunc actum turpẽ.s.commixtionẽ
actuã cũ matre ⁊ cũ alijs propĩquis ãplius ꝗ̄ cũ
refugiat seu horreat cuꝫ remotis vt igitur hec sal
tem scintilla dispõnis naturalis primeue originis
dignitatẽ retineat congruit magis vt cũ hijs solis
actus turpis huiusmodi in vsum veniat cum qui=
bus hic amor purus maculari non posset vnde a=
ptissime videtur michi prohibitionẽ fieri copulan
di in gradibus cognationis propinque ⁊ ex eadẽ
ratione in gradibus affinitatis coniugalis copu
latio prohibita est rationabiliter cum amor sit pu
rus ⁊ mundus ⁊ ex copulatione redderetur imun
dus et ideo vsꝗ̄ ad gradus in quibus p̄t facile es
se cognatio et affinitatis obligatio coniugalis
copulatio rationabiliter prohibetur ⁊ ad contra
hendum infra illos gradus quecũꝗ̄ ꝑsone ex or
dinatione christi vicarij merito inepte siue inhabi
les iudicantur que si presumant contrahere cum
non contrahant verum coniugium tum ad illud
faciendum sunt omnino ĩhabiles ab iniqua copu
latione merito separantur.

Explicit liber decimus.

Incipit tabula vndecimi.

VNdecimus liber de pote
state absoluẽdi simplicis sacerdotis
et de punitione hominum impiorum
ante finale iudicium questiões arme
norũ pertractat ⁊ habet viginti qua
quatuor capitula.

Primum capitulũ tractat nun/
quid simplex sacerdos potest absoluere a quocũ
ꝗ̄ peccato sine superioris licentia ostendens ꝙ
nec dñium nec ministerium temporalium pertinet
ad ecclesiasticam dignitatem.

Secũdũ capitulũ ostẽdit ꝙ nul
lus prelatus ecclesie habet amplius de potestate
ordinis siue sacramentali ꝗ̄ simplex sacerdos.

Tertium capitulum describit a
ctus sacerdotalis ordinis in apostolis christi.

Quartũ capitulum ostẽdit ꝙ sa
cerdotes simplices habent potestatem confirman
di ⁊ absoluendi a quocunꝗ̄ peccato

Quintum capitulũ ostendit ꝙ sa
cerdotes ab apostolo episcopi appellantur ⁊ ꝙ ĩ
ordine succedant apostolis

Sextũ capitulũ ex vnitate ĩdiui
sibili potestatis absoluendi ⁊ ex vsu veteris testa
menti ostendit titulum questionis principalis ⁊ cõ
cluditur equalis potestas in omnibus sacerdoti=
bus quo ad ea que sunt ordinis.

Septimum capitulũ soluit que
stionem de potestate consecrandi ecclesias ⁊ alta
ria oñdens ꝙ illa est in quibuscũꝗ̄ sacerdotibus
⁊ soluit obiecta sancti dionisii que videntur oppo
situm affirmare.

Octauum capitulũ obicit ꝑ mul
ta dicta ꝙ discipuli christi potestatem sacerdota=
lem a christo acceperunt

Nonum capituluꝫ ponit veraꝫ
responsionem de congregatione singulari aposto
lorum in die pasche et obicit contra

Decimum capitulum ostendit ꝙ
solis apostolis a christo data fuit potestas conse
crandi ⁊ etiã potestas ligandi atꝗ̄ absoluendi

Undecimum capitulum osten/
dit per dictũ pauli ꝙ sero in die resurrectionis xp̄i
solis apostolis est locutus

Duodecimuꝫ capitulum tractat
dictum mar. vltimo de vna apparitione xp̄i que
concernit propositum.

Tertiumdecimum capitulũ dis/
soluit obiectũ positum in septimo capitulo de di=
cto Jo.xx.et addit aliquas rationes

Quartum decimum capitulum
probat per multas rationes scripture ꝙ ante pas
sionem christi tota potestas sacerdotalis simul fu
it collata.

Quintum decimum capitulum
probat illud idem ⁊ obicit de dicto iohãnis.xx.et
dissoluit

Sextumdecimum capitulũ pro/
bat ex dictis sancti iob.⁊ ysaye ac apostoloꝝ pe=
tri ⁊ pauli et iude ꝙ alique anime ante iudiciũ sũt
in inferno vbi puniuntur.

Septimumdecimum capituluꝫ
obicit de dictis apostolorum petri et iude ⁊ soluit
obiectus

Octauum decimum capitulum
ostendit propositum ex auctoritatibus salomonis

Nonum decimum capitulũ ostẽ
dit idem ex dictis Eze.ysa.et dauid

Uicesimum capitulũ ostẽdit idẽ
ex capitulis.16.⁊.12.euangelij luce et.24.mat

Uicesimumprimum capitulum
ostẽdit idẽ ex capitulis.16.et.22. euange. Math.

Uicesimũ secundum capitulum
ostendit idem ex.14.cap.apo.

Uicesimum tertium capitulum
obicit de illo dicto salomonis et soluit nec opus
nec ratio nec sapientia nec scientia est apud infe
ros

Uicesimumquartum capituluꝫ
obicit et dissoluit nunquid alique anime iustorum
fuerunt in locis tormentoruꝫ.⁊c.

Explicit tabula.

Incipit liber undecimus.

Capitulum primum.

IOHANNES querunt armeni nunquid qlibet sacerdos potest absoluere a quocunq; peccato sine superioris licētia RICARDUS. Nonne ex. vij. libro apparet ꝙ romanus pōtifex qui est primas vniuersalis ecclesie ptātē vniuersalem habet regis super omnes sacerdotes ecclesie ita ꝙ potestatem eorum ligare potest ⁊ cohercere ꝓut rationabiliter viderit ⁊ discernit faciendū. Constat insuper ꝙ ipse cum generali consilio decreuerit sacerdotes simplices sine superioris licentia sic facere nō debere non igitur debent sic facere sine superioris licentia.

an qlz sacerdos possit absoluere ab oī casu.

IOHANNES. forte armeni nō solum querūt nūquid simplex sacerdos absoluere debeat a quocunq; peccato et ideo si apparet ꝙ non ex dictis ibidē quid sit sentiendum in hoc non tamen appareret ex dictis in questiōe illa ꝙ de potestate simplicis sacerdotis iuxta sacram scripturam poterit affirmari. s. nunquid simplex sacerdos quicunq; ī receptiōe sacerdotalis ordinis talem accipiat potestatem vt scilicet possit a peccato quocunq; absoluere sicut tunc transmutandi panem et vinum in corpus christi et sanguinem accipit potestatem Aliud est enim non habere potestatem ⁊ aliud habere potestatem ligatam quā homo potest licite exercere videlicet contra superioris imperium si etiam preceptum sit legitimū ceteris diebus debere hoīes ieiunare licet illis diebus potestas comedendi bis aut ter sit ī singulis prohibita aut ligata. Nichilominus tamen nō dubito quin transgrediendo mandatum pluries nō solum possūt comedere bis aut ter sed quater comedūt crapulando sic ꝙ prohibitio superioris erit si quoquo mō liget non tamen videtur ꝙ in subdito omnino adiuuat potestatem nulli enim dubium q̄n sacerdos habet potestatem consecrandi panē qñcunq; voluerit ⁊ si sit preceptū ꝙ nisi ieiunus hoc faciat sic videt̄ michi esse in quocunq; simplici sacerdote. s. ꝙ habeat potestatem absoluendi a quocunq; peccato quā tamen in aliquibus casibus sibi exercere non licet si tamen vellet transgredi efficaciter et vere absolueret dic ergo nunquid in hoc recte sentiam aut omnino desipiam. RICARDUS dic quō et vñ appellas simplicem sacerdotem cū petrus apostolus in sua epistola. c. 2. sacerdotes appellat regale sacerdotium. Uos autez estis genus electum regale sacerdotium. ⁊c. IOHANNES. Ego voco simplicem sacerdotem ⁊ sic puto armenos acccipere eum qui statum dignitatis ecclesiastice preter sacerdocij dignitatem non habet et propter hoc simplex vocatur non q2 sit ihonorabilis aut parui honoris quemadmodum impugnat illud quod a petro adducis. RICARDUS. Ad huc expone quid appellas ecclesiasticam dignitatem preter potestatem sacerdotij non enim ita desipis vt euangelicam dignitatem dominium ministerium temporalium rerum appelles cum ipse dominus rerum temporalium āt dominiū suis apostolis ⁊ discipulis prohibuit dñs. Nolite possidere aurum neq; argentum neq; pecuniam in zonis vestris Mat. x. ⁊. xix. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pauperibus. ⁊c. Non potest autem esse dignitatis ecclesiastice qd caput ecclesie eius mēbris prohibuerit aut saltem ꝙ eos habere noluit vnde constat ꝙ dñium temporalium siue possessio nullo modo pertinet essentialiter ad ecclesiasticam dignitatem sed potius minuit et intelligo de dominio simplici aut consimili possessione quoniam communem possessionem legimus dominum ⁊ apostolos habuisse vnde alias toties dominus precepisset suis discipulis turbas pascere Mat. xiiij. ⁊ mar. vi. nec discipuli respondissent euntes emamus ducentorum denariorum panes in mar. nec discipuli sibi dixissent vbi vis paremus tibi nec iohānes dixisset discipuli enim eius abierunt in ciuitatem vt cibos emerent. Jo. 4. nisi vnde necessaria emerēt hūissent nec ipse precepisset eis dicens. Eūtes parate nobis pascha vt manducemus Luce. 22. de apostolis insuper legimus ꝙ erant eis omnia cōmunia. Actuum. 4. Et de iuda ꝓditore legimus ꝙ loculos habuit ⁊ ea q̄ mittebant̄ portabat. Jo. 12. et. 13. de eo legimus sic dicit ei ihesus quod facis fac citius hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerat ei. Quidam autem putauerunt quia loculos habebat iudas ꝙ dixisset ei ihesus emere ea que opus sunt nobis ad diem festū vnde constat christum et suos apostolos pecuniam habuisse communem de ministerio vero temporalium ꝙ sit contemptibile potius q̄ dignitas satis ostendit illud actuū. vi. factum est murmur grecorum aduersus hebreos ꝙ despicerentur in ministerio quotidiano vidue eorum. vbi dicuntur vidue despici propter cotidianum misterium et iō adiuncti sunt ministri. vij. vt ipsi onꝰ subirent quorum stephanus erat vnus sicut ibi sequitur consequenter.

Nota ꝙ apostoli habebāt ī cōi

Capm. 2.

DIc igitur quid dignitatē ecclesiasticam appellas preter sacerdotij dignitatem. IOHANNES michi videtur dignitas ecclesiastica preter substantiam ordinis sacerdotalis esse papatus aut patriarchatus seu archiepiscopatus decanatus seu archidiaconatus aut rectoria aut si qui sunt similes quorum primus est maximꝰ et sequentes ordine quo positi sunt minores in dignitate prioribus RICARDUS. dic in istis numeratis a te q̄d dignitatis aut potestatis primus gradus hēt supra secundū ⁊ ita de ceteris vsq; ad simplicem sacerdotij dignitatem aut vt de papatu subticeas quoniam papa superiorē non habet qui eius statum in dignitate ecclesiastica possit minuere aut augere dic qd quesiui de ceteris. Nonne incipiendo a patriarchis aut primatibus tibi videtur ꝙ si quis est primas latam habens prouinciam ⁊ per papam constituantur de sibi subdictis episcopis plures archiepiscopi ita ꝙ ipse superior eis remanet ꝙ ipse primas fiet et sine omni mutatione facta circa eum ex sola mu-

tatione facta in epīs sibi subditis et pariter de epīs si archiepiscopi sibi subiecti efficerentur in eisdez locis episcopi stante subiectione nōne ipsi fierent archiepiscopi sine alia noua dignitate eis collata de nouo intelligo sine aliquo nouo dono spirituali impresso ⁊ pariter ecōuerso ꝙ si superior ordiaret fieret patriarcha archiepiscopus ⁊ archiepiscopus fieret episcopus cura sibi subiectoruz minuta aut vt planius loquar auferat papa curam ab episcopis omnibus ⁊ eam alijs tradat ꝙ eum saltem ex causa legitima posse facere non negabis iuxta tradita in. vij. libro quid tibi videtur de ipsis per singulos gradus predictos nonne pares in ordine remanebunt ex quo michi reperis in quo vnus alium in dignitate spirituali p̄cellit. IOHANNES. ita michi videtur ex quo enī patriarcha idem nomen habz quia habet sub se primates archiepiscopos ⁊ archiepiscopus michi videtur q2 est pater siue princeps multorū episcoporum omnino sequi videtur ꝙ mutata ista superioritate mutatur ⁊ nomen et si omnino nichil adiciatur aut substrahatur cuiq; eorumdem intelligo de donis spiritualibus siue ordinis potestate non de pallio aut de alijs insignijs que habitū concernūt extrinsecū nisi forte quando hij qui sunt immediati episcopis efficiuntur episcopi tunc enim videtur ꝙ ordinem aliquem recipiant et mutantur in melius quia ipsi ab alijs consecrantur ⁊ sic amplius sanctificantur q̄ ante ⁊ sic nouam spiritualem ecclesiasticā dignitatem accipiunt Quis igitur episcopi sic dicātur quia sunt habentes curam aliorum aut superintendentiā siue quia sunt speculatores hoc nomen episcopi sonat in greco tamen modo vocamus episcopos ab ista sanctificatione seu dignitate eius in sua consecratione sibi collata ⁊ iō videtur ꝙ episcopatus vltra substanciam ordinis sacerdotalis preter curam siue speculationē aliq̄d superaddit vnde non potest quisq; episcopatū accipere ita vt sic fiat episcopus sine mutatione sui spirituali sicut potest patriarchatum siue archiepiscopatū accipere vt videtur. RICARDUS Nunquid apostoli quando post ascensionem domini spiritum sanctum in linguis acceperunt et ex hoc non dubium sanctificati sunt amplius nouam dignitatem ecclesiasticam nouum ecclesiasticum ordinem intelligo acceperunt si enim ita fuit pariter quandocūq; ꝓfecerunt in merito vt fierent superiores spiritualem nouam dignitatem ecclesiasticam acceperunt quod nullo modo puto dicēdum siue in consecratione episcopi gratiam ampliorem q̄ ante habebāt recipiant siue nō non ob maiorem sanctificationem ordinem sacrum nouū recipiunt. Item cur non dicis abbates monachorum ⁊ canonicoruz ordinis sācti basilij ⁊ sancti benedicti. ⁊ ordinis sancti augustini. ⁊ ordinis sācti bernardi ordinem ecclesiasticum nouum recipere quando per episcopos consecrantur siue benedicuntur. Si aūt hoc dixeris cum isti status siue gradus sint in ecclesia ex hominum deuotione sola inuenti non a xpo aut ab eius apostolis instituti licet sint merito ab ecclesia cōprobati sicut consequenter poteris affirmare quotquot volueris sacros ordines saltem possibiles in ecclesia christiana quoniam hominum deuotio poterit quotquot volueris inuenire ⁊ poterit ecclesia inuentos legitime approbare ⁊ inuentorum ordinum ꝓpositos quattuor ordinum mendicantiuz prouinciales insuper eorumdem ⁊ eos quos custodes in vno episcopatu vocamus ⁊ quos gardianos siue priores in vno cōuentu appellāt posset romana ecclesia cōsecrare nec puto ꝙ ob hoc quidq; amplius haberent q̄ simplices fratres de potestate sacerdotali in euuangelio a christo expressa ⁊ collata suis apostolis intelligo ꝓpter regiminis potestatē que regiminis potestas cū sacerdotio cōceditur nō eā necessario immutat interiꝰ aut caracterem imprimit vt est notum cum sola concessione superioris volētis regimē conferatur ⁊ nō possit sic cōferri aliquod sacramentum vnde sic loqui de sacramēto vel sacro ordine longe est a sensu proposite questionis in qua queritur de potestate ordinis sacramenti que potestas ratione ordinis instituti a xpo per apostolos aut christi discipulos aut vtrosq; deriuatur propagine spirituali in posteros que potestas congrue iuxta sensum meum appellari pōt potestas sacramentalis quia per eam omnes actus sacramentales possunt ab habente eā legitime ⁊ veraciter exerceri vnde videt̄ ꝙ episcopi in consecracione nichil de nouo recipiāt quo ad potestatem sacramentalem seu ordinis ⁊ sic cōsequitur ꝙ nullus q̄tuncunq; magne dignitatis in regimine habet quidq; amplius de potestate ordīs siue potestate sacramentali q̄ ille quem appellas simplicem sacerdotem sed solam addit regiminis potestatem vt vero euidentius istud cernas dirige mentem tuam ad xpi apostolos ⁊ circunscribe in eis regimen siue potestatem regiminis. s. potestatem qua poterant illos fideles gubernare ⁊ regere ⁊ de potestate residua quā potestatē sacramētalem siue potestatē ordinis ego appello dic nunquid p̄ria in apostolis maior erat q̄ in hijs quos simplices sacerdotes appellas quales nō dubiuz ipsi constituerunt per diuersas particulares ecclesias ⁊ vt istud clarius valeas explicare dic primo quid potuerunt apostoli per hanc facere potestatem.

nullꝰ pōtifice ri epš sine mutatione spūali non sic de archiepatu.

Nota bene diligenter.

an epatus aliquid addat sup sacerdotium.

Capm. 3.

IOHANNES. Quid aliud q̄ baptizare confirmare. s. per manus impōnem spiritum sanctum dare aut saltem impetrare eum dari ad robur conficere corpus ⁊ sanguinem de pane ⁊ de vino predicare seu euuangelizare ligare atq; soluere peccata remittere atq; retinere in infirmitate existentes inungere alios in ista tota potestate perficere seu spiritualiter propagare de actu baptismi legitur m. vltimo Ite docete ōnes gētes baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti amen de confirmatione aūt actuum. 8. tunc imponebant manꝰ super illos ⁊ accipiebāt spiritum sanctum de cōsecratione corporis ⁊ sanguis mat. 26. mar. 14. lu. 22. ⁊ prime ad co. 11. hoc facite in meam commemoracionē de actu ligādi ⁊ soluendi mat. 18 Quecunq; ligaueritis. ⁊c. de remissione atq; retentione peccati io. 20. Accipite spiritum sanctuz quorum remiseritis peccata. ⁊c. de vnctionis actu iacobi vlti. infirmatur aliquis ex vobis inducat presbiteros ecclesie ⁊ orent super eum vngentes eum oleo in nomine domini ⁊ oratio fidei saluabit infirmum ⁊ alleuiabit euz dominus ⁊ si in peccatis sit dimittentur ei de actu perficiendi vel potius alios propagandi ac. i. de ma.

.14. vbi de paulo ⁊ barnaba legitur ⁊ cum constituissent illis p singulas ecclesias presbyteros ⁊ ad tyrum primo vt per ciuitates presbyteros sicut et ego tibi disposui sed hos actus sacramẽtales potuerunt apostoli exercere per hanc potestatem ordinis sacerdotalis ⁊ infirmos curare ⁊ demones eicere leprosos mundare mortuos suscitare sicut legitur mat.10. sed non video hoc pertinere ad potestatem sacerdotalem siue sacerdotalis ordinis quoniam paulus aperte distinguit gratiam curationum ⁊ virtutis ab officio apostolorum.1.ad corin.12. sic quosdã quidem posuit deus in ecclesia primum apostolos secundo prophetas tertio doctores deinde virtutes exinde gratias curationum. RICARDVS. Ratiõabiliter hec dixisti

Capm.4.

nota actus q nõ pñt exerceri a simplicibus sacerdotibus

De igitur quod supraque dixi in quo.s. aut in quibus horum actuum apostoli precesserunt potestate eos quos dicis simplices sacerdotes creta rõne ecclesie q in actibus confirmationis ligationis et absolutionis quo ad aliquos certos casus ⁊ propagationis similitudinẽ. RICARDVS. non querimus qualia sunt decreta romane ecclesie sed quid potest ex sacra scriptura euangelica et apostolica apparere certe enim sicut legitur actuũ 7 q apostoli imponebãt manus hominib9 baptizatis ita potes legere.1.ad thy.4. sic noli negligere gratiam que est in te que data est tibi per prophetam cum impositione manus presbyterii quod videtur ad hoc dictum vt ostendatur iste actus scz impositio manus vt detur spiritussanct9 ad potestatem presbyteri que vna est cum potestate sacerdocij pertinere hec enim nomia apud nos s.presbyter ⁊ sacerdos eiusdem sunt sensus vbi nisi velis de tuo sensu contra rationem ⁊ preter testimonium scripture sacre expõere solos episcopos nomine presbyteri ibi debere intelligi aut in aliis dictis consimilibus satis ex hoc dicto poterit apparere hunc actum non solum ad apostolos sz ad omnes presbyteros pertinere. Item actuum.14. de anania legitur qui erat quidem discipulus damaci q imposuit manus paulo vt reciperet spiritum sanctum si vero quisq̃ dixerit hanc impositionem manuum anante super paulum non fuisse sacramentum confirmationis cum per illam fuerat repletus spiritu sanctovt ibi dicitur dicere poterit q nec alij quibus apostoli manus leguntur imposuisse per,istam impositionem hoc sacramentũ acceperũt cumq̃ similis effect9 ⁊ forma fuerit vtrobiq̃ ymo similis erat effectus illius impositionis ⁊ repletionis discipulorum spiritu sancto i die penthecostes ⁊ sic pariter potest dicere illam dationem spiritussancti non fuisse confirmationem.

an simplex sacerdos possit cõfirmare

Item si quis dixe ꝺixerit hoc habet a quo paulus hoc sacramentum accepit ⁊ puto q ex scriptura nan reperiet nisi q ab anania aut ab aliis doctoribus et discipulis qui erant ãthiochie qui manus paulo et barnabe imponebant sicut legitur actuum.13. vbi sic dicitur ¶Erant autem in ecclesia qui erat anthiochie prophete et doctores in quibus erant barnabas ⁊ symon qui vocatur iustus et lucius syrenensis ac manaben herodis tetrarche collataneus ⁊ saulus ministrantibus aũt illis dominus et ieiunantibus dixit illis spiritussanct9 segregate michi barnabam ⁊ paulũ in opus quo assumpsi eos tunc ieiunantes ⁊ orantes imponentesq̃ eis manus diuiserunt eos dicat igitur paulũ ab hijs sacramentũ cõfirmationis recepisse quos constat fuisse discipulos. Item si ananias tũc nõ contulit paulo sacramẽtum confirmationis cum constet q tunc per impositionem manus eum replcuit spiritu sancto fateri igitur compelluntur p aliud sacramentum istam repletionem spiritussancti paulum recepisse ⁊ sic illa impositio fuit collatio ordinis sacerdotalis quoniam de altero istorum sacramentorum oportet illud accipere quod nephas est dicere quoniam tunc primus recepisset sacerdotum & baptismum aut confirmationẽ Si vero quisq̃ dixerit ananiam fuisse episcopum de suo hoc fingit cum scriptura eum nominet expresse discipulum vnde patet nõ solum apostolos sed alios ab apostolis exercuisse hunc actum nõ igitur recte obuias de actu confirmationis vnde beatus dyonisius in ecclesiastica iherarchia. ca. v.distinguens opera propria episcoporum ab operibus sacerdotum dicit q sacerdotes perficiunt q̃dam venerabilium symbolorum scz sacramentorum tamen non omnia quia diuina lex segregauit in hereditatem iherarchicã scz summis sacerdotibus ista opera scilicet iherarchicorum sanctificationem ordinum scz collationem ordinum diuini vnguenti perfectam ⁊ sacramenti altaris perfectionem siue perfectionis operationem vbi videtur concedere sacerdotibus quibusq̃ omnia alia opera scz baptizationem confirmationem vnctionem extremam et alia omia preter illa tria que excepit tanq̃ hereditaria ipsis iherarchis de quibus infra loquemur diffusius qõ si dixeris act. octauo. scribitur q philippo predicante samaritanis ipsi baptizati fuerant sed non confirmati vnde sequitur cũ audissẽt apostoli qui erãt iherosolimis q recepissent samaria verbum dei miserunt ad eos petrum ⁊ iohannem qui cum venissent orauerunt pro ipsis vt acciperent spiritum sãctum ex quo sequi videtur q soli apostoli quibus soli succedunt episcopi hoc sacramentum confirmationis dederunt non videtur q alteri ad illud cõferendum sit data potestas tibi per factum illud apostolorum poterit responderi non quia posset probari quod astruis quoniam nõ ibi dicitur q ideo apostoli ab iherosolimis miserunt petrum ⁊ iohannem vt orarent pro ipsis vt acciperẽt spiritum sanctum quia nundũ in quemquem illorũ venerat ⁊ ob hoc manus eis imposuerunt ex quo omnino nonsequitur q alij sacerdotes quicunq̃ confirmare non poterãt habet ⁊ hoc totum ecclesia grecorum ⁊ armenorum q omnis conferẽs baptismum statim confirmat ⁊ sic erat in primitiua ecclesia post tempora apostolorum sicut tradit beatus dyonisius in ecclesiastica iherarchia. Item ex quo philippus baptizauit eunuchum sicut legitur actu.1. verissimile est q ita baptizauit samaritanos aut ergo dicemus q philippus ad huc dyaconus erat nõ sacerdos ita q diaconus poterat ex ordine baptizare non confirmare quod probet qui poterit quia illud licet videatur probabile affirmare non audeo aut dicem9 q philip9 sacerdos ab apostolis factus eunuchum confirmauit sicut babptizauit sicut verisimiliter estimatur sed ex causa samarita

nota dyonisius de actibus apostolorum.

quilibet sacerdos pt a quoq̃ casu absolueri.

Simplex sacerdos põt cõfirmare

nota istam rationem

noluit confirmare videlicet quia ãteq̃ posset eos confirmare monitus est vt obuiam iret eunucho sicut legitur ibi statim aut quia opus suum in illa ciuitate magis samarie voluit perfecte consũmari per actum confirmationis vt fides quam euangelizauerat amplius confirmaretur aut ex alia cã nobis occulta sic q ex hoc facto philippi non videtur a simplicibus sacerdotibus actus confirmationis excluſus de actu vero propagationis similiter ⁊ de actu absoluẽdi minus prudenter resistis quoniam ille videtur naturalis vnicuiq̃ rei naturali corporali dispositionis perfecte vt possit continuari sua natura in simili que in vno supposito continuari non potest non igitur cõgruit vt deus talem potestatem a sacerdotibus subtrahi posset Item in euangelio nusq̃ michi videtur institutus ordo medius inter apostolos et christi discipulos Si quis vero esset ordo sacerdotalis minor apostolico ⁊ maior discipulatu esset ordo sacerdotalis medius inter apostolatum ⁊ discipulatum.s. q̃ haberet potestatem consecrandi ⁊ potestatibus hijs careret qualis nec in euangelio nec in scriptura apostolica quacũq̃ estimo reperitur. Itẽ si illa peccata a quibus dubitas sacerdotes posse absolue re ad alia peccata compares clarius apparebit propositum quoniam illa peccata multo sunt minora aliijs multis peccatis a quib9 affirmas eos posse absoluere maximum ei peccatũ quod exprimit euuangelium est peccatum siue blasphemia i spiritum sanctum iuxta illud lu.12. omnis qui dicit verbum in filium hominis remittetur illi ei autẽ q̃ in spiritum sanctum blasphemauerit non remittetur idem mat.12. constat autem q absolutionẽ ab isto peccato non subtrahunt a simplicibus sacerdotibus questionem istam querẽtes nec ab eis subtrahit romana ecclesia cum tamen ex euangelio videatur maximum peccatum peccatum insuper auaricie excessiuez peccatum inuidie maxime et peccatum superbie maximum non dubitas esse maiora peccata q̃ infractionem voti peregrinationis siue solutionem voti religionis icepte siue coitum cum moniali aut clerici percussionem aut huius plura a quibus ecclesia romana simplices sacerdotes absoluere non permittit cum igitur a maioribus peccatis possunt absoluere non videtur ratio cur de minoribus hoc exercere non possunt. ¶Item q hec potestas sit in quocunq̃ simplice sacerdote ex hoc constat q non prohibetur talis actus eis simpliciter sed cum exceptione vt in articulo mortis nec semper erant de eis prohibiti sed paulatim per romanos pontifices eis inhibiti. vnde cõsequitur q hanc potestatem absoluendi hominem a quocunq̃ peccato in morte vel mortis articulo cõstitutum scz ex fusce pto ordine sacerdotali non magis habent ordinẽ absoluendi hominem potestatem in articulo mortis q̃ alias dum tamẽ peniteat nec quicq̃ per talem prohibitionem de potestate sacerdotalis ordinis eis substrahitur.vnde consequitur q potestas est in eis absoluendi a quocunq̃ peccato.

Item cum paulus ⁊ barnabas sicut legitur actum.14. in regionibus ⁊ ciuitatibus in quibus euangelium predicarent costituerunt per singulas ecclesias presbyteros ⁊ ab eis post modum recesserunt quis audet dicere q cõstituti non habebãt plenam potestatez absoluendi ymo si ita fuisset diminuta fuisset ipsorum constitutorũ potestas quo ad conuersorum salutem quorum cura fuit eis cõmissa a paulo ⁊ barnaba.q si quis dixerit probet illud ex scriptura cum super hoc ex scriptura nichil michi occurrat ergo sicut constituentes habebant potestatem sufficientem ad conuersorum salutem procurandam ⁊ ordinandam ita ⁊ ipsi habebant potestatem qui ad effectum eundem per eos fuerunt constituti.

Capm.5.

Item nullus ambigit q̃n episcopi ipsis christi apostolis in potestate ordinis successerunt nec i scripturis euuangelicis aut apostolis inuentur aliqua distinctio inter episcopos ⁊ sacerdotes simplices qui presbyteri appellantur vnde consequitur q in omnibus est vna potestas ⁊ equalis ex ordine ecce enim apostol9 paulus tyto dicit in epistola sua sibi directa.c.i. huius rei gratia reliqui te crete vt ea que desũt corrigas ⁊ cõstituas per ciuitates presbyteros sicut ⁊ ego tibi disposui si quis sine crimine est vnius vxoris vir filios habens fideles non in attestatione luxurie aut nõ subditos oportet enim episcopum sine crimine esse sicut dei dispensatorem.2c. eos appellans ad curam populi in ciuitatib9 cõstitutos et episcopos q̃ ex hoc q oportet episcopũ sine crimine esse.2c. eum instruit ordinare presbyteros vnde paulus sicut legitur actuum.20. In mileto existens vocauit ad se maiores natu ecclesie epheseorum qui cum venissent ad eũ ⁊ similes esset dicit eis vos scitis a prima die q̃ ingressus sum asiam qualiter vobiscum per omne tempus fuerim seruiens domino cum omni humilitate ⁊ sequitur post pauca nõ enim subterfugi quo minus annunciarem consiliũ dei vobis ⁊ vniuerso gregi in quo spiritussanctus posuit vos episcopos regere ecclesiam dei quã acquisiuit sanguine suo vbi planissime patet q maiores natu ciuitatis epheseorum de ecclesia vocat omnes episcopos scz omẽs qui aliorum curam habebant. vnde nomen episcopi non aliud importat idem enim est episcopus q̃ superintendens siue speculator ex quo constat q vltra potestatem ordinis nichil habet nisi curam propter quod apostolus.1.ad tytum.3. Fidelis sermo si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat ostendens episcopatum curam esse dumtaxat et.c.5. loquens de episcopis dicit qui bene presunt pbyteri duplici honore digni habeantur maxime qui laborant verbo ⁊ doctrina dei ⁊ sequitur aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus vel tribus testibus presbyteros appellans episcopos sicut.c.4. cum dicit noli negligere gratiam que est in te que data est tibi per prophetam cum impositione manuum presbyterii vbi etiã episcopos ad quos pertinet manus imponere more apostolico sicut legitur actuũ.8. ca. appellat presbyteros si vero dixerit quisq̃ hanc impositionem manus collationem sacerdotalis ordinis debere intelligi sequitur hoc pertinere ad simplices sacerdotes ⁊ nichilominus omnino ex hoc dicto claret apostolum eosdem appellare pbyteros ⁊ episcopos. Item eodem.3.ca. scribens thy. ⁊ ei describens quales cõditiones debeat habere episcopus sic dicit oportet igitur episcopũ

eps est speculator

irreprehensibilem esse vnius vxoris virum. ꝛc. Et immediate adiungit dyaconos similiter pudicos non bilingues non multum vino deditos non turpe lucrum sectantes. ꝛc. vnde constat ꝙ inter ordinem episcopalem ꝛ inter ordinem dyaconatus nõ est ordo medius quoniam si quis esset non dubiũ quin iste doctor maximus qui suum euangelium recepit a christo vt ipse scribit ad gala. i. suum dilectum discipulum thy. de illo ordine instruxisset ꝛ ei regulas dedisset sicut de superiori ꝛ inferiori regulas sibi dedit ymo ꝙtuꝫ michi occurrit iste apostolus nusꝙ in aliqua epistolarum suarum istũ ordinem ab apostolatu aut episcopatu distinguit ecce enim. i. ad corinthi. xii. Sic ecclesie membra distinguit vos autem estis corpus christi ꝛ membra de membris ꝛ quosdaꝫ quidẽ posuit deus in ecclesia primũ apostolos. 2. prophetas. 3. doctores deinde virtutes exinde gratias curationum opitulationes gubernationes genera linguarum interp̃tationes sermonũ nunquid omnes apostoli nunquid omnes prophete nunquid omnes doctores nunquid omnes virtutes nunquid omnes linguis loquũtur nunquid omnes interpretãtur vbi ordo sacerdotalis aut episcopalis aut omnino non exprimitur aut nomine apostolorum episcopi aut q̃cunꝙ sacerdotes ẽt designantur quoniam non dubium quin episcopi ꝛ quicunꝙ presbyteri sint priores in ecclesia ꝙ habentes curationem qui quinto loco ponuntur quoniam omnes christi discipuli quos misit ad predicandum gratiaꝫ curationũ habebant quando enim christus misit. 72. discipulos dixit eis curate infirmos qui in ea sunt luc. 6. non tamen erãt presbyteri nec potestatem consecrandi cum apostolis acceperunt ymo constat ꝙ ordo sacerdotalis est maioris dignitatis in ecclesia ꝙ prophetia cum habeat actus incomparabiliter nobiliores scilicet consecrandi corpus christi ꝛ sanguinem baptizare absoluere a peccato et peccata remittere nulli enim dubiũ quin isti actus sint nobiliores ꝙ futura predicere ꝛ ideo cum ecclesia precise in sacerdotibus sic fundata constat ꝙ paulus numerãdo membra ecclesie nõ obmisit sacerdotes nec errando eos preposuit ꝛ ideo videtur ꝙ eos sub apostolorum nomine subintellexit. Item ad ephe. 4. dicit et ipse dedit quosdam quidem appostolos quosdam autem prophetas quosdam vero euangelistas alios autem pastores ꝛ doctores ad confirmationem sãctorum vbi presbyteri omnino non ponũtur aut nomine apostolorum vel pastorũ eos complectitur.

Nõ ꝙ discipuli xp̃i nõ erant sacerdotes p hoc ꝙ missi sũt ad predicãdum.

Capm. 6.

Item potestas soluẽdi a peccato siue fuit collata apostolis in ipsorum ordinatione ad officium apostolatus de qua ordinatione dicitur. mar. 3. ꝛ ascendens in montem vocauit ad se quos voluit ipsi venerunt ad eum ꝛ fecit vt essent. xii. cum eo. ꝛ vt mitteret eos predicare dedit eis potestatem curãdi īfirmitates ꝛ eijcẽdi demonia. ꝛc. siue fuit collata eis quando christus ipsis apostolis dicit quecunꝙ ligaueritis super terram. mat. 18. siue post eius resurrectionem quando insufflauit in eos ꝛ dixit eis. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittũtur eis. ꝛc. sicut legitur io. 20. siue in die penthecostes quando dedit eis spiritum sanctum sicut legitur actuum. ij. Constat ꝙ illa potestas ex institutione vna fuit ꝛ īdiuisa ꝛ hoc siue erat data communiter apostolis ꝛ discipulis alijs siue solis apostolis igitur quicunꝙ successor eorum quibus data est eã totam accepit aut omnino nichil de ea accepit quomodo enim diuidere potest homo donũ dei cum igitur data eis erat vna potestas absoluẽdi simpliciter a quocunꝙ peccato consequit̃ ꝙ oĩno successor eorum quibus erat data talem in sua ordinatione accepit. s. vnam non partialem sed integram potestatem absoluendi a quocunꝙ peccato ꝛ sic consequitur ꝙ quilibet simplex sacerdos vt ipsi dicunt qui hec querunt potestatem habet absoluendi a quocunꝙ peccato ex isto capite sequi michi videtur ꝙ quo ad potestatẽ ligandi et soluendi siue retinendi siue batpizandi aut consecrandi aut benedicendi aut breuiter quo ad quãcunꝙ potestatem actus sacramentalis expressaꝫ a christo in euuangelio quicunꝙ sacerdos in ordinatione suam totã accepit aut nichil ipsius qm̃ simul ꝛ indiuise ac coniuncte sunt date a christo ꝛ quod deus coniunxit homo non separet dicit christus sicut legitur mat. 19. ꝛ mar. 10. Item in veteri testamento videtur fuisse equalis potestas sacramentalis siue ordinis essentialis in summis sacerdotibus et in alijs qui non erãt simul nisi summus sacerdos sicut patet. Ex hoc ꝙ vnum par vestimentorum sacerdotalium duntaxat ꝓ aaron deus iussit fieri sicut patet exo. 28. ꝛ c. 29. dicitur vestem aũt sanctam qua vtebatur aaron habebunt filij eius post eum vt vngantur in ea ꝛ consecrentur manus eorũ quando igitur iste summus sacerdos erat infirmus aut somno nocturno aut ex alia causa pollutus ita vt fieret immundus vsꝙ ad vesperam sicut legitur leui. 15. ꝛ deuter. xi. 29. aut forte vsꝙ ad septimum diem sicut dicitur ezechi. c. 45. minor eo offerebat super altare incensũ vespere ꝛ mane quoniam oblatio precipiebatur fieri per singulos dies mane ꝛ vespere ritu perpetuo exo. 30. c. ꝛ nullomodo potuit obmitti vnde cõstat ꝙ minores sacerdotes exercebant in casu maiorꝫ opera sacramentalia ꝛ sic potestas sacramẽtalis erat i eis vt videtur equalis pro quo videtur operari factum moysi de precepto dñi de quo dr̃. nu. xx. ꝙ moyses spoliauit aaron vestibus suis ꝛ induit eis eleazarum filium eius vbi nulla fit mentio de aliqua noua consecratione eleazari qui fuerat sacerdos antea ordinatus sed recipiendo regimen patris sui ꝛ vestes ipsius fiebat sũmus sacerdos vt videri posset nisi quia aaron fuit vnctus in capite eius oleo sancto superfuso ꝛ filij tantum vncti erant in manibus sicut patet exo. 29. ꝛ leuiti. 8. non videri posset ecõtra ꝙ eleazar postꝙ receperit vestes patris pari ritu fuerat consecratus per sacri olei superfusionem i capite licet hec scriptura non exprimat ꝙ etiã videri posset propter illud hic superius allegatum vestem autẽ sanctam qua vtebatur aaron habebunt filij eius post eum vt vngantur in ea sed quia addicit et consecrentur manus eorum ꝙ si non oportuit ex quo prius manus eorum fuerant consecrate intelligi potest totum illud dictum sub modificatione. s. si non ante fuerant cõsecrate vt de sadoch filio eleazari legitur. 3. regum ꝙ ipse sacerdos existens vnxit salomonem in regem ꝛ nichilominꝰ de ipso legitur. i

Nota bene ꝛ diligenter ꝙ apostoli integrã ac ceperũt potestatem

nota quõ sũmus sacerdos i antiq lege nõ habebat nisi vnã vestem

primi paralippomenon in fine ꝙ cum salomon secundo vnctus erat in regẽ sadoch erat vnctus in pontificem vnde constat ꝙ simplex post modũ factus summus vngebatur. 2. sed qualitercũꝙ dicatur in isto videtur ꝙ vnctio in capite summi sacerdotis nõ erat nisi in signum summi regis ꝛ maioris sanctitatis q̃ debebat esse in illo pre ceteris nõ scḋm alicuius essentialis ordinis sacerdotalis in euangelio expressi sicut corona in eius capite super mitram qualem coronam in consecratione sui filij non habebãt fuit in signum maioris honoris ac sanctitatis ꝛ glorie iuxta illud eccle. 45. dictũ de aaron ad litterã corona aurea sup mitram eius expressa signo sanctitatis et gloria honoris et opus virtutis sic ꝙ videtur in veteri testamẽto non fuisse maior ptãs ordĩs siue sacramẽti in maiori. s. sũmo sacerdote ꝙ erat in minoribus. vñ omnes eodẽ noĩe substantiali ordĩs cõicabant. s. ꝙ vocababãtur cõmuniter sacerdotes ꝛ i sola cõditione accidẽtali. s. in maioritate ꝛ minoritate distabãt ꝙ vnus dicebatur magnus ꝛ alter minor que diuersitas nullã facit drãm essentialẽ in aliq̄bus creaturis licet diuersos ordines siue ordinatiões in ecclesiastica ierarchia constituebat sicut dicit beatus dyonisius in ecclesiastica ierarchia. c. 5. ꝓpter superioritatẽ regiminis ptãtem in maioribꝰ ꝛ subiectionẽ ꝛ carentiam in regimine ptãtis in alijs ꝙ ẽt ex hoc constat ꝙ sadoch vnctus est in sũmũ sacerdotẽ p alios sacerdotes minores plures aut vnũ iuxta illud allegatum. i. paral. in fine ymo summo sacerdote mortuo oportuit consecrãduꝫ ab aliquo sacerdote consecrari etiam nullo sũmo existente ꝛ moysẽ tam aaron ꝙ eleazarũ qui i summum sacerdotem vnctus fuisse non legitur in summos sacerdotes seu pontifices ordinauit q̃ auteꝫ habebãt ptãtem consecrandi minores sic ꝙ nõ minor erat in eis potestas sacramentalis ꝙ in summo sacerdote vñ videtur rationabiliter posse concludi ꝙ hee ptãtes sacramentales in oĩbus sacerdotibus sunt equales.

ꝙ sũmus nõ n est ordo.

Capm. 7.

Ex hiis apparet q̃d sit dicẽdum iuxta scripturã in illa questione armenorũ nunqd quilibet sacerdos põt cõsecrare ecclesias ꝛ altaria ꝛ benedicere ac ẽt vasa ꝛ vestes ptinẽtes ad altaria ꝛ sacerdotes sicut epũs qm̃ epũs i hmõi ex ordine nichil habet amplius ꝙ quicunꝙ simplex sacerdos licet ecclesia statuerit illa debere p eos solos quos vocamus episcopos exerceri vt eis in regimine maior reuerentia ꝛ amplior obediam exhibeatur a subditis est ẽt alia ratio manifesta qm̃ a tp̃e distinctionis ecclesiarũ ꝛ parrochiarum nullus põt licite talia exercere nisi in locis i quibus habet potestatẽ regiminis quã qr simplices sacerdotes nõ hñt nõ possunt actus huius licite exercere nec alios actus sacramentales nisi hoc eis specialiter ab illis potestatem i illis locis hñtibꝰ cõmittatur qualis restrictioꝰ ptãtis sacerdotalis nõ fuit i ecclesia primitiua hoc iuxta scripturam sacram michi videtur licet beatus dyonisius ꝛ multi doctores magis videantur quo ad verba tenere cõtrariũ dicit eni beatus dyonisius inde ecclesiastica ierarchia. c. 5. ꝙ sunt tres ordines ecclĩastice ierarchie. s. ordo ierarchicꝰ quẽ ordinẽ epalẽ oẽs ĩtelligũt ordo misterialis siue ordo mistrorꝫ ꝛ distiguẽs ꝓprias opatiões vniuscuiusꝙ ordinũ dicit ꝙ ierarchici ordĩs virtus in oĩbus incedit sacris ordinibꝰ ꝛ p oẽs sacros ordĩes opatur ꝓprie ierarchie misteria excellẽtia aut ipsi p̃ter reliquos ordines ad ꝓpriã opationẽ diuĩa lex distribuit diuiniores sãctiores. vñ diuĩe legis positio ierarchicorũ ordinũ sanctificationẽ ꝛ diuini vnguẽti pfectio p sacrũ altare pfectiõis opatõnẽ diuinorũ ierarchicorũ pfectiꝰ virtutibꝰ singulariter hereditatẽ segregauit vbi pateꝫ ꝙ hec tria subtrahit a simplicibꝰ sacerdotibꝰ. s. collationẽ ordinũ ierarchicorꝫ ꝛ cõsecrationẽ sicut olei ꝛ ꝯsecrationẽ altaris affirmãs ꝙ diuĩa lex hec tria singulariter ierarchie segregauit nõ tñ locũ diuine legꝭ assignat cõstat ãt hoc esse in exo. c. 29. ꝛ 30. ꝛ leui. 8. c. vbi legit̃ moysẽ hec opa singulariter pfecisse ꝛ filiũ sũmi sacerdotis vnctũ debere hoc facere et addit cito post hec sic. minores eni ad meliora trãsire nequũt ad hoc nec fas ipsis esse ad talẽ conari iactantiã vbi ex intẽtione affirmare videt̃ ꝙ minores nequũt opa maiora facere qr igit̃ idẽ est iudiciũ de ꝯsecratione ecclesiarũ ꝛ de cõsecratione altaris negando a sacerdotibꝰ simplicibꝰ ptãtẽ cõsecrandi altare negare videt̃ pariter ab eis ptãtem cõsecrãdi ecclesias verũ qr collatio ordinũ ꝛ cõsecrationes olei ecclesiarũ ꝛ altariũ rite non pñt ab aliq̄bus exerceri nisi ab illis sacerdotibus qui habent regere alios ꝛ curã gerere aliorum vt superius hoc tetigi quoniã ordinati debẽt ordinatoribus merito esse subiecti ꝛ p̃sidẽtes populis debẽt eorꝫ altaria et ecclesias cõsecrare ꝛ oleũ quo fiat hmõi consecratio ẽt consecrare ꝛ non alii iõ hec opera sunt opera propria ierarcharum. s. presidẽtium nõ quorumlibet sacerdotũ ꝛ pariter baptizare ꝛ cõfirmare ꝛ absoluere ꝛ inũgere vnde sacerdos habet ex ordĩs sacramento ptãtem exercitii operis sacrandi corpus xp̃i ꝛ sanguinẽ qd opus subiectionẽ nõ exigit alicuius vñ sanctus dyonisius. ca. 5. dicit sacerdotũ lucidus ordo ad diuinas theologorũ. s. sacramentorũ visiones manuducit perfectos a diuinarũ ierarchiarũ ordine ꝛ cũ ipso sacrificãs ꝓprias sacrificationes vocãs vt michi videtur sacrificatiões corporis xp̃i ꝛ sanguis ꝓprias sacerdotibꝰ qr hos solos nõ alios actus scr̃ales põt sine licẽtia licite exercere. vñ beatꝰ dyonisius de ecclĩastica ierarchia. c. 2. dicit ꝙ baptizãdus i primitiua ecclĩa baptizabat̃ a ierarchis sacerdotibus aliis eis assistẽtibꝰ ꝛ mĩstris qr tñ ꝓpter multitudinẽ cõuersorꝫ ꝯṗti tp̃e opptuit alios a ierarchis. s. ab episcopis baptizare ꝛ alia opa scr̃alia exercere ideo sub epĩs fuerãt ordinati sacerdotes quibus regimẽ certe prochie aut certe ville vel castri fuit cõmissũ vt scilꝫ possint alia opera ad salutem cõuersorum necessaria exercere nunꝙ tamẽ committi solebat hoc inferioribus in regimine exerciũ ptãtis faciendi ordines consecrandi oleum sanctum seu ecclesias siue altaria quia hec tria specialiter scripta veteris testamẽti a sacerdotibus summis attribuit sacerdotibus semper qñ aliqs summus fuit qr ergo in veteri testõ collõnẽ siue ꝯsecrationẽ

ꝙlibꝫ sacerdos põt ecclesias consecrare ꝛ altaria ꝛ vasa ꝫ peccet si faciat contra voluntatẽ epĩ illius loci

obiectio ex dictis beati dyonisij.

sacerdotũ ⁊ olei sancti ac ẽt altaris ⁊ templi soli
summi sacerdotes faciebant aut saltem ab ipsis
solis hec facta fuisse leguntur. s. quando aliq̃s
erat summus ⁊ in nouo testamento ecclesia hoc id
obseruat ⁊ horũ actuũ exercitiũ ierarchis. s. epis
singulariter reseruauit et aliis minoribus nunq̃
hmõi cõsecrationes exercendas cõmittit lz sũmo
nullo exñte minores ipsũ habeant consecrare vt
videtur ⁊ ob hoc michi videtur sanctus dyonisi⁹
affirmare q̄ minores nequeũt ad meliora transi
sire. s. non põt talia licite exercere neq̃ est eis fas
neq̃ licitũ ad hmõi aspirare nõ quia eis de substã
tia ordinis quicq̃ desit preter regis potestatez p
quẽ ordinem huius actus valeant exercere q̃m vt
vr sicut in veteri testamẽto sic in nouo si omẽs epi
simul essẽt defuncti sacerdotes minores possent
episcopos ordinare ⁊ etiã cõsecrare si vero cuiq̃
videaꝛ cõtrariũ. s. q̄ soli episcopi habeant ex ptã
te sacramentali sacerdotali expressa in euangelio
aut litteris apostolicis ordines cõferre oleũ alta
ria ⁊ ecclesias cõsecrare ⁊ etiã ꝯfirmare aut q̄ epi
i cõseccratiõe scꝭm a deo seu ptãtẽ spũalẽ scꝭalem
accipiũt sicut plures sanctorũ videtur sentire ei⁹
sñiaz nullatenus reprehẽdo. sed ẽt libenter aple
ctor qm̃ illi sñie magis conuenire videtur ecclesie
vsus dũ tñ ipsã sententiã ex sacra scriptura cõfir
met. qm̃ michi videtur sine temeraria tñ actione
por sñia quã expressit sacris litteris poti⁹ cõfirma
ri hec dico sicut ⁊ alia oĩa semp sub correctiõe ec
clesie ⁊ maiorũ.

Nota bene et diligẽter solutionem prioris obiectionis.

Cap. 8.

IOHANNES non li
cet hic currere. Ecce eni hoc supra
ponis q̄ discipuli xp̄i potestatẽ sacer
dotalẽ non acceperũt a xp̄o cũ tñ mi
chi videtur cõtrariũ. Ecce ei mat. 18
vbi data erat potestas ligandi ⁊ soluẽdi sub hiis
vbis. Quecũq̃ ligaueritis ⁊c. pmittiꝛ i pricipio il
lius smõis in illa hora accesserunt discipuli ad ie
sũ dñtes vnde videꝛ illud sequẽs idistincte suis di
scipulis eẽ dictũ. Itẽ mat. 26. vbi legiꝛ negatiua
aliqua. s. q̄ alii a duodeci nõ erãt pñtes. vbi vr q̄
iesus discubuit ⁊ duodeci cũ eo ⁊ sic alii nõ sunt
exclusi. Itẽ io. 20. legitur sic venit maria magda
lena ãnunciãs discipulis qꝛ vidi dñm ⁊ hoc dixit
michi cũ sero esset die illa vna sabbatorũ ⁊ fores
essent clause vbi erãt discipuli ꝯgregati pp̄ter me
tum iudeorũ ⁊ sic continua in euãgelio vsq̃ venit
iesus ianuis clausis ⁊ stetit in meo ⁊c. Et post pan
ca multa quidẽ ⁊ alia signa fecit iesus i cõspectu
discipulorũ suoꝝ q̃ nõ sũt scripta in li. hoc hec vba
io. pretẽdũt q̄ cũ apostolis erãt alii discipuli con
gregati qm̃ dicit eos cõgregatos fuisse pp̄ter me
tum iudeorũ nec dubiũ qui alii. 72. discipuli ⁊ ce
teri xp̄i discipuli ab apostolis qm̃ habebat turbaz
discipulorũ sicut dr̃ luc. 6. tñ aut ampliorẽ metum
habebãt q̃ ipsi apostoli qui erãt spũ fortiores. vñ
verisimile est q̄ erant illi ita cõgregati sicut apo
stoli. Itẽ cũ indisticte dicat q̄ erãt discipuli cõgre
gati q̄ iesus stetit i medio discipulorũ nõ videtur
debere accipi nisi indistincte de quibuscũq̃ disci
pulis pro hoc insuper facit q̄ iohãnes hoc dixit.
Thomas ãt vnus de duodeci q̃ dicitur didimus
nõ erat cũ eis qñ venit iesus qꝛ hoc pnomẽ eis re
ferri põt ad. 12. ⁊ ad illud qđ p̄cedebat discipuli cõ
gregati qđ probabilius videꝛ quoniã. 12. ibi non

an discipuli fuerit sacerdotes ordinati a xp̄o.

erant thoma vno illorũ absente faciendo ibi re
lationem ad. 12. sensus esset thomas vero vnus de
12. non erat quando venit iesus cũ. 12. in quo sensu
videtur innui. 12. fuisse ibi thoma absente q̄ quia
verum non est videtur relatio nõ debere fieri ad. 12
sed ad illud discipuli cõgregati quẽ sensum sequẽ
tia manifestant que sic iacent post dies. 8. Iteruz
erant discipuli eius intus ⁊ thomas cũ illis vbi re
latio fit ad discipulos nõ solum ad apostolos ad
eosdẽ vero fit relatio in negatiua precedẽte. s. tho
mas nõ erat cũ eis ⁊ in affirmatiua sequente tho
mas erat cũ eis ⁊ sic cũ nulla hic fiat precedens
mentio de apostolis cõgregatis propter metũ iu
deorũ nõ videtur posse probari ex illo loco q̄ xp̄s
solis apostolis ista die dixit Itẽ lu. 24. sui euãgelii
de magdalena ⁊ aliis mulieribus quibus in die
pasche iesus appuit quẽ diẽ lucas ibi vocat vnam
sabbati sicut dicit ⁊ egresse a monumento annun
ciauerunt hec omnia. 12. ⁊ ceteris oibus. Et stati
sequitur ecce duo ex illis ipsa die ibãt i castellum
quod contra erat in spacio stadiorum. 60. a iheru
salẽ ⁊ cõsequẽter lucas describit qualiter ipã die
xp̄s in effigie peregrini illis duobus apparuit et
qualiter ipsi dixerũt ei q̄ illa est tertia dies ex quo
xp̄s erat crucifixus ⁊ qualiter cognouerunt eũ in
fractione panis ⁊ adiunxit sic ⁊ resurgentes eadẽ
hora regressi sunt in iherusalẽ ⁊ inuenerunt cõgre
gatos. 11. ⁊ eos qui cũ ipsis erãt dicentes q̄ surre
xit dominus vere ⁊ apparuit symoni ⁊ ipsi narra
bant que gesta erant in via ⁊ quõ cognouerũt eũ
in fractione panis cũ autẽ hec loquerẽtur ipse ie
sus stetit in medio eorũ ⁊ dixit eis pax vobis ego
sum nolite timere vbi innui videtur q̄ ipsis duob⁹
loquentibus ihesus stetit in medio eorum conseq̃
tur eni in ista manifestatione xp̄i facta sero in pri
ma sabbati tertio die a passione eius. s. qñ insuffla
uit ⁊ dedit discipulis potestatẽ remittendi ⁊ retinẽ
di peccata hos duos ⁊ alios quos hii duo inue
nerunt congregatos cum. 11. ibi fuisse cum aposto
lis. Item non dubiũ qui mater domini fuit ibi ex
quo iohannes custos eius ibi erat qm̃ nõ p̄sumi
tur q̄ ipse eã dimisisset absens ab ea quã a domi
no in custodiã suam accepit Itẽ nõ dubium iuxta
priora quin magdalena ⁊ alie mulieres ibi erant
cũ apostolis cõgregate a quibus versus monu
mẽtum magdalena recessit ⁊ ad quos rediit sicut
superiora pretendũt nec presumitur q̄ lazarus fra
ter marie magdalene quem iudei etiã xp̄o viuẽte
q̃rebãt occidere sicut legitur io. 12. a societate sue
sororis ⁊ apostolorũ abcessit.

Nota istas obiectiões

Capm. 9

SI vero quisq̃ dixerit ve
ruz esse q̄ multi alii discipuli erãt tũc
cum apostolis cõgregati tñ nõ in ea
dem cella siue camera sed in eodẽ ho
spicio sicut legitur actu. i. q̄ apostoli
postq̃ dominus ascendit in celũ reuersi sunt iero
solimam. ⁊c. ⁊ cum introissent cenacuculum ascẽ
derunt ad superiora vbi manebant petrus et io
hannes iacobus ⁊ andreas ⁊ thomas bartholo
me⁹ mathe⁹ iacobus alphei ⁊ symõ zelotes ⁊ iu
das iacobi hii oẽs erãt pseuerãtes vnanimiter i
orõne cum mulieribus ⁊ maria matre ihesu ⁊ fra
tribus eius vbi constat apostolos. 11. cameras

Alie obiectiones.

proprias a ceteris habuisse si ergo hec dixit vidẽ
tur obuiare verba iohãnis dicẽtis vbi erãt disci
puli cõgregati propter metum iudeorum venit ie
sus ⁊ stetit i medio discipulorũ ergo i medio horũ
stetit quos dixit cõgregatos pp̄ter metũ iudeorũ
q̄ de oĩbus dixit igiꝛ inter oẽs ibi cõgregatos si
mul stetit ⁊ dixit pax vobis ⁊c. que dicebat et lu
cas de duobus discipulis regressis postq̃ audie
rant dominum ⁊ cum hec loquerẽtur ipe iesus ste
tit in medio eorum ⁊ dixit pax vobis igitur simul
duobus discipulis apparuit ⁊ apostolis ⁊ locut⁹
est. Nec mouet quod dicit apostolus paulus p̄ie
ad cor. 3. Tradidi enim vobis inprimis quod et
accepi quoniã xp̄s mortuus ẽ p peccatis nostris
scđz scripturas ⁊ qꝛ sepultus est ⁊ qꝛ resurrexit ter
tia die secũdum scripturas ⁊ qꝛ visus est cephe ⁊
post hec. 11. ⁊ deide visus est post hoc plusq̃ quin
gentis fratribus simul Ex quibus multi manent
vsq̃ adhuc. Quidã aũt dormierũt deinde visus ẽ
iacobo deide apostolis omnibus nouissime autẽ
michi tanq̃ abortiuo visus est etiam in quo di
cto si ad euuãgelium cõferatur. Nõ dubium qui
hoc quod dixit post hoc 11. accipiẽdum est aut de
apparitiõe facta apostolis in prima sabbati quã
do thomas nõ erat cũ eis vel de appitione facta
post. 6. dies qñ thomas erat cũ discipulis ceteris
sz de p̄ia nõ vr̃ itelligi cũ dicat expsse q̄ tũc vis⁹ ẽ
cũ. 11. ⁊ thoma absente ⁊ iuda pditore suspẽso q̄
nõ erant in illa apparitione nisi decẽ apostoli Et
ideo nõ videtur hoc dictum apostoli itelligi de ali
qua xp̄i manifestatiõe facta in die pasche cũ dicit
q̄ apparuit 11. sed de illa q̃ fiebat post octo dies a
resurrectiõe thoma presente ymo si intelligereꝛ de
prima ita q̄ staret totus nũerus. s. 11. p parte ma
iori cũ sit affirmatiue dictum non excluderet quin
tunc aliis cum ipsis apparuit

Cap. 10.

RICARDUS. Non vi
detur michi ex euãgelio aut alio loco
scripture sacre me posse pbare pote
statẽ ligãdi ⁊ absoluẽdi sicut nec po
testatẽ cõsecrandi cuiq̃ preter quam
apostolis a xp̄o fuisse cõmissam in cena em̃ domi
ni legimus distincte a tribus euãgelistis q̄ xp̄s di
scubuit cũ. 11. apostolis mat. 26. ⁊ mar. 14. vbi mar
cus pmittit vespere aũt facto venit cũ 12. ⁊ lucas
dicit discubuit ⁊ 11. cũ eo luce. 22. ⁊ cõsequẽter sin
guli eorũ narrãt de potestate siue de forma conse
crãdi qualiter data erat eis verum q̃uis affirma
tiua assertio scz q̄ recubuit ⁊ duodecim apostoli
cũ eo non omnino probet negatiuã. s. q̄ nulli alii
affuerunt tñ ex quo nullus vsquã euãgelista exp̄s
sit aliquẽ p̄ter apostolos affuisse pbari nõ pote
rit q̄ aliquis alius in cena xp̄i interfuit vt ptãtem
cõsecrãdi acciperet sicut apostoli acceperũt ymo
ex verbis sancti Iohãnis clare colligitur q̄ nul
lus alius interfuit cene preter apostolos vbi. 13.
ca. sit legiꝛ surgit a cena ⁊ posuit vestimẽta sua et
cũ accepisset lintheũ p̄cinxit se deiñ misit aquã in
pelui ⁊ cepit lauare pedes discipulorũ ⁊ postea se
quiꝛ postq̃ ergo lauit pedes eoꝝ accepit vestimẽ
ta sua cũ recubuisset iterũ dixit eis scitis qđ feceri
vobis vos vocatis me magr̃ ⁊ dñe ⁊ bñdicitis sũ
em̃ si ego laui pedes vr̃os dñs ⁊ magr̃ ⁊ vos de
betis alter alteri⁹ lauare pedes Exẽplũ ei dedi vo

soli apostoli interfuerũt in cena domini

bis vt q̃admodũ ego feci vobis ita ⁊ vos facia
tis. Amen amen dico vobis non est seruus maior
dño suo nec apostol⁹ maior est eo q̃ misit illum ar
guit seu suadet q̄ xp̄i exẽplo ipi mutuo se lauarẽt
quos ipe lauit ergo oẽs quos lauabat erãt apo
stoli lz io. vocet eos discipulos Itẽ continuando
sermonẽ sep ad eosdẽ vsq̃ ad octauũ. c. ⁊ 15. dicit
ad illos quos lauit ⁊ q̃ erãt cũ ipso in cena vos ãt
dixi amicos qꝛ oĩa q̃cunq̃ audiui a p̄re meo nota
feci vobis ad ipsos ꝯñr annectẽs. Mementote ser
monis mei quẽ dixi vobis nõ est seru⁹ maior dño
suo vñ cõstat eũ ad eos hoc fuisse locutũ qb⁹ post
cenã locut⁹ est nec min⁹ constat q̄ solis apostolis
ꝯuenit qꝛ hec dicit oĩa q̃cũq̃ audiui a patre meo
nota feci vobis qm̃ multa secreta solis dicit apo
stolis vñ cõsequitur q̄ solis apostolis locut⁹ est i
cena ⁊ stati post cenã lauando pedes eorũ vñ col
ligitur q̄ hec potestas cõsecrandi solis apostolis
est collata si fuit data in cena pͥter cũ legiꝛ de ptã
te ligãdi ⁊ soluẽdi mat. 18. ca. Sic q̃cũq̃ ligaueri
tis sup terrã erũt ligata ⁊ in celo ⁊ q̃cũq̃ solueri
tis sup terrã erũt soluta ⁊ in celo pbari nõ põt meo
iudicio ex scrptura q̄ alius q̃ apostolis s. hec dicit
aut q̄ q̃sq̃ ali⁹ prim⁹ fuit sz ex euãgelio colligi põt
cõtrariũ qm̃ mat. sicut appet ex. c. 17. narrat hoc
dictũ fuisse in capharnaũ postq̃ discipuli q̃rebãt
ab eo q̃s eorũ maior esset ⁊ ipse eis respõdit statu
endo puulũ in medio eorũ vbi mar. narrãs eandẽ
hystoriã ⁊ mar. 14. ꝯñr sic dicit ⁊ residẽs vocauit
12. ⁊ ait illis. Si q̃s vult prim⁹ esse erit oĩm nouis
sim⁹ ⁊c. vñ claret q̄ solis apostolis loq̃baꝛ nec ex
primiꝛ i euãgelio alibi q̃ ibi a math. 18. añ passio
nẽ dñi xp̄z hãc ptãtẽ apostolis vel aliis ꝯtulisse ni
si qñ eos singulariter ad officiũ apostolat⁹ voca
uit vt postea diceꝛ ⁊ sic seq̃tur q̄ soli apostoli añ
passionẽ xp̄i ptãtẽ sacerdotalẽ ab ipso accepant
si potestas illa ante passionẽ eius data fuit.

xp̄s lauit pedes solis apostolis et ipsis solis locut⁹ est.

Capm. 11.

SI etiam scripturam illã iohã
nis tractem⁹ vbi ptãtẽ remittẽdi et retinẽdi pctã
vr̃ ꝯmisisse discipulis postq̃ surrexit a mortuis ap
parebit illud idẽ fateor aũt q̄ q̃cũq̃ disseruisti de
cõgregatiõe aliorũ discipuloꝝ ab apostolis ⁊ mu
lierib⁹ ⁊ i die pasche. s. i p̄ia sabbati cũ apostolis
veraciꝛ meo iudicio ptractasti ⁊ vaciter cõclusisti
q̄ sero illi⁹ diei pasche qñ iesus stetit i medio disci
pulorũ suoꝝ ⁊ insufflauit i eis dãs eis spm̃ sctm̃ ⁊
eos affirmãs hr̃e ptãtẽ remittẽdi ⁊ retinẽdi pctã
nõ solũ erãt apostoli cõgregati sed etiã alii disci
puli ⁊ aliq̃ mulieres qꝛ tñ sicut tu ẽt ipse obiecisti
liber act. apo. dicit apostolos loca supiora cena
culi tenuisse vñ põt intelligi dñs ipsis solis ibi appa
ruisse aliis exñtibus tunc in inferiori parte cena
culi quibus nõ ea vice apparuit nec verba ioh. q̃
obicis probant contrarium quoniam verum esse
potest q̄ ibi erant discipuli cõgregati propter me
tum iudeorum venit ihesus ⁊ steti in medio disci
pulorũ intelligo nomine discipulorum solos apo
stolos quem sensum nullatenus reprobasti quo
niam frequenter apostolos appellat scriptura di
scipulos sicut in matheo vigesimo sexto. vespere
autem facto discumbebat cum 12. discipulis suis
Item ẽt si per nomẽ discipulorũ accipiam⁹ gene
raliter tam alios q̃ apostolos cum sit indistincte
dictum stetit ihesus in medio discipulorũ ⁊ nõ est

scriptura apostolos aliq̃n appellat discipulos

dictum stetit ihesus in medio omniũ discipulorum
non potest ex hoc inferri ꝙ tunc oĩbus se ostendit
sed solum potest concludi ex illo dicto sic indistin=
cte ꝙ in medio aliquorũ discipulorũ tunc stetit ⁊ il
lis apparuit ⁊ illis dixit pax vobis et ꝙ illis de=
dit potestatẽ de qua fit mentio ꝯseqnter sed illam
tunc dedit vt etiã ex circũstantia illius scripture ⁊
etiã ex aliјs sacre scripture locis nobis appareat
ꝙ solis apostolis tunc scꝫ i illo die pasche sero ap
paruit. Ecce paulus vt posuisti dicit ꝙ apparuit
xi. ex quo dicto simul accipiatur de apparitiõe in
illo die sero aut de ea q̃ facta est per. 8. dies post
iõ sequitur qm̃ de eisdeꝫ scriptura io. loquit̃ sicut
tu rõabiliter oñdisti cũ dicit negatiue et thomas
non erat cũ eis. Et cũ ꝯñr affirmatiue pronũciet
et thomas erat cũ eis igitur constat ex dicto pau
li affirmatiua vt tu dicis sed si recte respicias illa
comparata cũ aliјs apparitionibus quas descri
bit infert ⁊ innuit negatiuam quoniã si solam affir
mationem innuere vellet per hoc ꝙ dicit. Et post
hoc xi. nõ distinguit illam apparitionem quo ad
nũerũ eorũ quibus apparuit ab ea quã imediate
adiungit dicens deinde visus est plusq̃ quingen=
tis fratribus simul quia secundũ te prior affirma
tiua non excluderet qui tunc quãdo apparuit xi.
etiã quingentis apparuisset cũ tñ appareat ex nu
mero eorũ quibus apparuit apostolũ uelle appi=
tiones distinguere cõsequit̃ igitur ꝙ paul⁹ negati
uam intendit cũ dicit ⁊ post hoc xi. i. nõ pluribus
discipulis sicut tũc. Cap. 12.

QUod vero marcus dicit
mar. vlt. sic surgẽs aũt xp̃s mane pri
ma sabbati apparuit prius marie
magdalene de qua eiecerat septeꝫ de
monia illa vidẽs nunciauit hiјs qui
cum ea erant lugentibus ⁊ flẽtibus at illi audiẽ=
tes ꝙ viueret ⁊ visus esset ab ea non crediderunt
post hoc aũt duobus eis ambulãtibus oñsus est
eis in illa effigie euntibus in villam ⁊ illi eũtes nũ
ciauerunt ceteris nec illi crediderũt nouissime au
tem recũbentibus illis xi. apparuit eis ihesus et
exprobrauit eorum incredulitatẽ ⁊ duriciã cordis
quia his qui viderant eũ resurrexisse nõ credide=
rant nõ vr̃ intelligi de apparitione facta in die pa
sche propter tria primo quia dicit nouissime autẽ
recũbentibus illis xi. vnde videtur ꝙ erat appari
tio hec in die ascentionis alias enĩ nouissima non
fuisset. Item q̄ dicit expresse illis xi. ꝯsequitur ꝙ
nõ fuit illo die pasche qñ nõ erãt ibi nisi x. thoma
absente. Item q̄ ꝯñr mar. sermoneꝫ de hiјs que
tunc apparẽdo illis dicit. Faciens sic concludit
ꝙ dñs quidẽ ihesus postq̃ locutus est eis assum=
ptus est in celũ ⁊c. manifeste innuẽs stati post illã
exprobrationẽ iesũ esse assũptum in celũ vñ ꝯseq̃r
ꝙ illa exprobratio est facta in die ascentionis qñ
recessit ab eis in celũ ⁊ misit eos predicare in mũ
dũ vniuersũ vñ cõgrue inter icredulitatẽ quã i die
pasche habebãt ⁊ cordis duriciã eo ꝙ nec marie
magdalene nec petro nec cleophe nec eius socio
crediderunt quia insuper aliqui ipso tunc hesita=
bant sicut mat. dicit sic quidẽ ãt ipsorum dubita=
bant mat. vltimo eis tunc ad memoriã reduxit vt
et ipsi nõ mirarentur si aliј quibus fuerant predi=
caturi nõ statim fidem suis assertionibus adhibe
rent ⁊ sic potius cõtra incredulos iportune insta=

Ultima ap
paritio xp̃i
facta est in
die ascẽsio=
nis

rent ⁊ fidẽ sic eis inserere laborarent hoc igit̃ di=
ctũ mar. vlti. videtur nostro ꝓposito oĩno imperti=
nẽs si tñ sic accipiatur nouissime. i. vltima vice ap
paritionis istius diei pasche ita vt dicatur nouissi
ma p cõparationẽ ad alias eius apparitiones fa
ctas illa die de quarũ aliquibus añ ibi premittit
cũ mar. dicat illũ nouissime illis xi. recũbentibus
apparuisse ⁊c. eis dixisset ꝙ ibi adiũgit negatiua
vr̃ innui p hoc ꝙ nõ est verisimile si aliјs discipu=
lis tũc simul cũ apostolis appuisset qui ẽt expro=
brasset incredulitate eorũ sicut incredulitatẽ apo
stolorũ ꝙ euangelista non omisisset vt videt̃ ⁊ iõ
ex quo hoc nõ dixit videt̃ intelligere ꝙ solis apo=
stolis sic igr̃ locutus cũ dicat singulariter ꝙ apo
stolorũ incredulitatẽ exprobrauit. Cp̃m. 13

QUod vero de luca obicis
non oĩo cõuincit qᵒ dicis. s. ꝙ ea que
xp̃s dixit in illa apparitione facta se
ro in prima sabbati dixit illis duobus
reuersis de emaux ⁊ aliјs ibi existen=
tibus cũ apostolis qm̃ illud relatiuũ eorum cũ di=
cit ꝙ ihesus stetit in medio eorũ p̃t cõgrue referri
ad xi. ita vt ille precedentes particule. s. dicentes
ꝙ surrexit dñs vere ⁊c. Et cũ hec loquerentur in=
telliguntur de solis apostolis et sic similiter illud
tertium quod sequitur ihesus stetit in medio eorũ
vel p̃nt ille precedẽtes particule intelligi i psonis
xi. apostolorũ ⁊ eorũ qui cũ eis erant ⁊ sic relatio
ad oẽs inuentos ibi alios ab illis xi. fiat vel p̃ot
relatio fieri ad istos solos duos qui venerant de
emaux ⁊ illa precedens particula cũ aũt hec loq̃
rentur similiter de eisdẽ accipi vel potest relatio
fieri ad oẽs simul. s. xi. ⁊ eos q̃ cũ ipsis erant ⁊ ad
istos duos sicut tu conaris accipere ita ꝙ illõ cũ
hec loquerentur de illis omnib⁹ itelligatur nõ vi
deo plures sens⁹ ꝓbabiles discutiam⁹ igr̃ quẽ ho
rũ quattuor sensuũ hẽat illa litera tamq̃ litteralem
sensũ illi⁹ si ei fiat relatio eorũ ad hos duos dũta=
xat tũc intelligẽda sũt oĩa ꝯñtia dicta ills duob⁹
singulariter ⁊ ꝙ illis duobus dũtaxat data est vt
secundũ te loquar ptãs illa retinendi ⁊ remitten
di pctã ⁊ erãt ab hoc apostoli tunc penitus alieni
quẽ sensũ sequẽtia nõ pmittũt i quib⁹ affirmat̃ ꝙ
illis quibus apparuit ⁊ locut⁹ est p̃cepit vt essent
ei⁹ testes vt sederẽt i ciuitate donec eis mitteret p
missũ patris sui ꝙ eos eduxit foris i bethania ⁊ ꝙ
bñdixit eis que oĩa iuxta primũ. c. act. apo. sicut
iste iõ euãgelista testat̃ q̃ librũ illũ ꝯscripsit fuerãt
dicta ipsis apostolis igitur iste sensus stare nõ p̃t
sẽsus vero scõs quẽ tu ponis etiã stare nõ p̃t. s. ꝙ
oĩa facta i illa appitione sũt dicta ⁊ facta oĩb⁹ cõ
gregatis cũ apostolis qm̃ cũ ibi erat mat̃ dñi et
multe multe mulieres ꝯñs esset ꝙ ipsis dictũ erat
vt essent testes resurrectionis sue ad populũ ꝙ nõ
vr̃ posse apte intelligi cũ paulus dicat expresse. i.
ad corin. 14. mulieres aũt in ecclesiјs taceãt nõ ei
pmittit̃ eis loqui cõstat aũt ꝙ paul⁹ nõ ꝓhibuit
eas loqui in ecclesiјs quas xp̃s testes esse voluit
ad ãnũciãdũ suã resurrectionẽ ꝙ si q̃sq̃ dixerit oĩo
mulieres aliquas sicut viros testificari de xp̃o de
buisse sicut magdalenam ⁊ sorores beate marie
virginis ⁊ alias saltẽ null⁹ q̃ vel parũ sapit dictu
rus est ꝙ ille mulieres tũc a christo facte fuerant
sacerdotes cũ tamẽ constet q̄ potestatẽ retinẽdi
et remittẽdi pctã solis sacerdotibus xp̃s cõmisit

Mulieres
nõ p̃nt p̃be
re testioniũ

et eos solos habere eã expressit non igitur p̃ot il
lẽ sensus stare. s. ꝙ oĩbus simul existentibus apo=
stolis ⁊ discipulis ac mulieribus sero die pasche
xp̃s appuit ⁊ premissa oĩa locutus fuit ex hiјs eis
dẽ rõnibus oñditur ꝙ secũdus sẽsus stare nõ pos
sit. s. ꝙ oĩa ibi dicta a xp̃o sint dicta apostolis ⁊ eis
qui erãt cũ ipsis añ aduentũ cleophe ⁊ sociј eius
dicentibus ꝙ surrexit dñs vere. ⁊c. q̃ sic oĩa dicta
fuissent mulieribus ⁊ eis testifica tio cõmissa fuis=
set ⁊ sacerdotale officiũ tũc recepissent aut ãte ha
biti sacerdotalis tunc expressionẽ officiј a xp̃o au
diuissent q̄ ex quo de illis specialiter ibi dicit̃ ꝙ re
gresse a monumẽto nũciauerunt hec oĩa illis .xi.
⁊ ceteris oĩbus de illis precise videtur ꝙ sero erãt
ibi presẽtes ita ꝙ reliquitur ꝙ solus ille sensus sit
sensus litere q̃ dicit ꝙ ipsõa apostolorũ illa oĩa lu
cas dicit cũ ãt hec loquerẽtur iesus stetit i medio
eorũ. Itẽ si modũ traditionis doctrine xp̃i de quo
in alio huius. c. 4. in parte tractaui quõ. s. xp̃s vo
lẽs apostolos oẽs instruere solebat singulariter
petro loq̃ aliјs nichilominus p̃ntibus cũ petro eo
ꝙ petrus ceteris maior erat patebit ex ipso modo
suo. docẽdi ꝙ etiã ⁊ si aliј sero qñ xp̃s suis discipu
lis apparuit p̃ntes cũ apostolis erãt nõ ex hoc se
quitur ꝙ illi tũc doctrinã tradiderat cũ solitus fu
erat loq̃ apostolis tamq̃ maiorib⁹ aliјs nichilomi=
nus frequẽter p̃ntibus ⁊ spãliter p̃ntibus mulieri
bus q̃ sequebãtur eũ quotidie ministrantes ei ⁊ iõ
nõ est remota sententia vr̃e ꝙ ptãtẽ illã remittẽdi
et retinẽdi pctã solis cõmisit apostolis q̃uis mul
ti aliј p̃ntes erãt qñ eis singulariter eã commisit.
Item q̃uis probari posset ꝙ fieri posse nõ puto ꝙ
xp̃s post resurrectionẽ suã nõ tantũ apostolis sed
et aliјs discipulis illã ptãtẽ retinẽdi ⁊ remittendi
peccata cõtulerit nõ tñ est hoc cõtra illud qᵒ ego
supposui. s. ꝙ potestatem sacerdotalẽ ante suã pas
sionem solis apostolis suis cõmisit.

Capm. 14.

nota diligẽ
tissime totũ

ITem vt plene exprimã
illud qᵒ michi apparet iuxta seriẽ sa=
cre scripture non videtur michi saluo
iudicio meliori ꝙ ptãtẽ ordinis sacer
dotalis xp̃s cõtulit apostolis cum eis
dicit illud mat. 18. Quecũq̃ ligaueritis super ter=
rã ⁊c. aut qñ dicit in cena de cõsecratione corpis
sui hoc facite in meã cõmemorationẽ sicut legitur
luc. 22. ⁊ etiã qñ insufflauit ⁊ dicit eis. Accipite spi
ritum sanctũ quorũ remiseritis peccata remittun=
tur eis. ⁊c. sicut legitur io. 20. nec etiã in die pẽthe
costes qñ apparuit eis in linguis diuersis qm̃ si p̃
ma vice ordinis potestatem plenariã acceperant
nõ poterãt eã scõa vice aut tertia vice iterato de
nouo totã accipere nisi eam tempore medio per
didissent ⁊ sic cõsequitur ꝙ si illis vicibus ordinis
ptãtẽ receperãt ꝙ sacramẽtũ ordĩs fuisset eis col
latũ per ptes ⁊ sic non fuisset vnũ sacramentũ nec
esset sed tria sacramẽta aut quatuor aut quinq̃ seu
plura qm̃ non dubium quin potestas ligandi atq̃
soluendi sit sacramentũ ⁊ similiter potestas conse
crandi corpus xp̃i ⁊ sanguinẽ ptãs insuper remit
tẽdi ⁊ retinẽdi pctã ymo videt̃ ꝙ hoc sit diuersum
scdm ptãs cõsecrandi corpus xp̃i ⁊ ptãs cõsecrã=
di sanguinẽ eius qm̃ prius dictũ est apostolis be=
nedicto pane a christo ⁊ eo fracto ⁊ distributo di=
scipulis hoc facite in meam commemorationem

quod lucas recitat ꝙ sit dictũ eis benedicto cali=
ce hoc facite quotienscunq̃ biberitis in meã cõ=
memorationem qm̃ de hoc calice dixit postq̃ cena
uit sicut paulus. i. ad corin. 11. dicit ⁊ lucas concor
dat ⁊ ita non videtur ꝙ in cena eis sacrandi con=
tulerat potestatem qm̃ tunc non vnam simplicem
potestatẽ aut vnũ sacramẽtũ eis dedisset sed duo
ymo ⁊ sic diuersis vicibus illis supradictis contu
lisset non tm̃ quattuor sacramẽta sacerdotalis or
dinis sed sex aut septẽ. qm̃ in ascensione sua legi=
tur eis dixisse. Ite docete oẽs gẽtes baptizantes
eos in noĩe pa. ⁊ fi. ⁊ spiritussan. amen. Mat. vlti.
et sic dedisset eis tam ptãtem baptizãdi ⁊ scdm hoc
verũ sacramẽtũ ordinis ⁊ similiter cũ legitur mat.
4. ꝙ dicit eis Infirmos curate. ⁊c. dicemus eum
eis dedisse potestatẽ sacramẽti vnctiõis qñ ipsi in
vngendo infirmos curabãt sicut mar. dicit mar. 6
et est. vi. ordinis sacramentũ. Item secundũ hanc
particulã dimissionem sacerdotalis ordinis nõ in
ueniemus locũ in euãgelio qui michi occurrit in
quo appareat ꝙ ptãtẽ cõfirmandi simpliciter eis
cõtulit aut igitur dicemus supponendo ꝙ xp̃s eã
eis contulit spãliter licet hoc in scriptura nusq̃ di
cat̃ aut dicemus nepharie ꝙ illã potestatẽ disci=
puli nusq̃ acceperant a xp̃o aut verisimilite afir=
mabimus ꝙ hanc potestatẽ eis contulit ante ali=
quã aliã ptãtẽ eis dedit ⁊ si queramus qñ. s. nũq̃d
in collatiõe ptãtis cõsecrãdi aut in collatione ptã
tis baptizandi aut in collatione particulari alteri
us potestatis scdm illã diuisionẽ ptãtis nõ poteri
mus hoc ꝓbare vñ cõsequi videtur ꝙ integrã po
testatẽ sacerdotalẽ apostolis xp̃s cõtulit vna vice
scꝫ qñ eos apostolos noĩauit siue istituit ⁊ ꝙ aliјs
vicibus cõsequẽtibus misteriũ potestatis pri⁹ cõ
misisse describit hoc autẽ apparet expressius si il
lud pertractatum de potestate baptismi tractem⁹
qm̃ ideo dicit expresse. c. 4. sui euangeliј ꝙ christ⁹
plures baptizabat q̃ io. q̃q̃ ihesus nõ baptiza=
ret sed discipuli eius vñ constat ꝙ tunc iohanne
baptista nondũ incarcerato xp̃i discipuli potesta
tem baptizandi habebant ⁊ ita apparet ꝙ nõ ac
ceperunt potestatem baptizandi quando christus
dixit eis in ascensione sua. Item docete omnes gẽ
tes baptizãtes eos ⁊c. ⁊ sicut apparet de hac po
testate baptizandi ita michi videtur de potestatẽ
ligandi ⁊ soluendi consecrandi ⁊ inungendi ⁊ ita
faciendi que superius in. 3. c. rationabiliter exp̃s=
sisti ad ordinem sacerdotiј pertinere ꝙ non tunc
erat collata discipulis quando christus talium ex
ercitium eis descripsisse ⁊ formã dedisse legitur sꝫ
in eorũ ascensione ad apostolatus officiũ est ⁊ ad
hoc ratio manifesta quoniam quando eos prefe=
cit in apostolos nõ dubiũ quin tunc eis apostoli=
cã contulit dignitate seu potestatẽ alioqui tũc ad
huc ipsi veri apostoli nõ fuissent nundũ potestate
apostolica accepta igitur in institutione sua cõse
quitur eos sacerdotiј ptãtẽ indiuisam simul ⁊ intẽ
grã accipere.

xp̃s i cena
nõ contulit
potestatem
cõsecrandi
corpus ei⁹
sed ante.

Capm. 15.

ITem ex hoc constat q̃ omnes
plenam potestatem sacerdotalem ante passioneꝫ
domini acceperunt qm̃ actuũ. 3. dicit petrus viri
fratres oportet ipleri scripturã quã p̃dixit spirit⁹
sanctus ⁊ p os dauid de iuda q̃ fuit dux eorũ qui
cõprehenderũt ihesũ q̃ connumerat⁹ erat i vobis

et sortitus est sortē ministerij huius ergo ante pas
sionē iudas habuit illud misteriū integre atq; ple
ne qs apostoli alij post ascensionē domini habue
runt z tamen constat q non erat cum apostolis
qū in die resurrectionis xps insufflauit et dixit eis
Accipite spiritum sanctū. ꝛc. vnde consequitur q
nullam potestatē tunc apostolicā acceperūt z ex
pressius vero petrus innuit id idem quod dixi con
sequēter ibi supra cum probato quid per pphām
et epātum eius accipiat alter qui eius loco i apo
stolatu debuit subrogari vnde consequitur conse
quentur z orantes dixerunt tu domine qui nosti
corda hominū ostende quē elegeris ex hijs duo
bus vnū accipere locū ministerij huius z aposto
latus huius de quo preuaricatus est iudas ex q̄
bus cōstat q mathias in apostolatū siue epatū iu
de successit aut ex illa successiōe nō fuit plenus a
postolus. s. nō hūs plenā sacerdotalis ordinis po
testatē aut iudas plenā habuit apostolicā ptātes
z sic p̄sequitur q̄ ceteri apostoli q̄ nō i ptāte ordis
fuerāt minores iuda plenāptātē ordis sacerdota
lis ante passionem dñi habuerunt z sic sequitur q̄
post resurrectionē dñi de potestate apostolica ni
chil penitus acceperunt. Item si aliquā potestatē
sacerdotalis ordinis in die resurrectionis i appa
ritione predicta apostoli acceperūt cū io. dicat ibi
expresse q̄ thomas vnus de. 12. nō erat cū eis qñ
venit ihesus cōsequitur q̄ istā potestatem tūc cū
alijs nō accepit aut igitur de nostro fingētes dice
mus q̄ illā potestatē aliaspostea singulariter tho
mas accepit qs nullā ex scriptura probare poteri
mus aut veritati derogando dicemus thomā ce
teris in potestate minorē autveraciter affirmabi
mꝰ q̄ alij tunc nullam potestatē apostolicā acce
perunt hoc videtur insuper q̄ hoc q̄ stati missi ad
predicandū ungebant egrotos oleo z sanabātur
sicut legitur mar. 6. sacramentū vnctionis alijs cō
ferendo z ita ordinē sacerdotij tunc habebāt cū
inungere sit officiū sacerdotis iuxta illud iacobi.
5. infirmatur alijs ex vobis inducat presbyteros
ecclesie z orent super eū vnguentes eum oleo in
noīe dñi. Item in lege antiqua tota potestas sacer
dotalis simul non per ptes fuit in consecratione
collata sicut patet. Exo. xxix. z nūe. viij. c. Igitur
cur hoc in lege euangelica non fuit non video si
vero quisq̄ dixerit q̄ apostoli potestatem sacerdo
talē totalē aut partialē in receptione spiritussan
cti in die penthecostes acceperant tollat premissa
s. qualiter ante baptizabant xp̄o p̄sente z erant veri
apostoli z loco apostolatus iude aliū apostolū p̄
fecerunt z illa q̄ que. c. 9. huius ostēdimus sacra
mentū cōfirmationis datū fuisse hac die penthecō
stes xp̄i apostolis atq; discipulis qm̄ qualiter hec
tolli possūt nō video licet beatus dyonisius secre
tarius hmōi cōsocius dicat i ecclesiastica ierarchia
c. 5. q̄ phibenus pauciſſimus ihesus ad pfectionē
sacerdotalē ducens discipulos q̄uis exis vt
deus thelarchicū tū adoro ipsū sanctissimū p̄sem
z thearsicū spm̄ thearchicā reponit ierarchie pfec
tā opationē annunciās discipulis vt eloquia ai
unt a iherosolimis nō recederēt sz expectarent p
missionē p̄fis quā audistis a me qm̄ vos baptiza
bimi in in spū sācto. ex quo dicto nulli accipiūt in
tētionis ipsius fuisse q̄ dñs ihesus sūmus amor
duxit apostolos ad statū sacerdotalē tūc qñ misit
eis spiritum sāctū promissum sed nō ita oportet
illud accipere quoniam non ad illud ostendē
dum dyonisius dixit illud sed ad declarandum
q̄ ille prelatus qui minister dei est in cōsecrando
totū eius ascribere debet deo donum illud z perfe
ctam opationē seu collationē dom illius nō sibi si
cut christus missionē spiritus sancti in suos disci
pulos quos ipse christus ad perfectionem sacer
dotales adduxit non sibi sed patri suo ascripsit nō
intendens vt michi videt q̄ simul discipulos suos
ad perfectionē sacerdotalē adduxit z eis spiritus
sanctum in linguis distribuit sed q̄ vtrumq̄ fecit
ascribens patri suo auctoritatē dationis spiritus
sancti suis discipulis nec est verisimile q̄ sanctus
dyonisius intendisset q̄ apostoli primo receperūt
ordinē sacerdotalē in die penthecohes propter p̄
dicta que posui z tunc spiritum sanctum dedit de
cunctis discipulis pariter congregatis sicut legi
tur actuum secūdo ca. qui tamen non omnes fue
rant sacerdotes quia tūc spiritus sanctus datus
est mulieribꝰ sicut z virīs sicut petrus ibi allegat
prophetatum fuisse per iohel dicentem effundam
de spiritu meo super omnē carnē z prophetabunt
filij vestri z filie vestre ꝛc. Et quidez super seruos
meos z ancillas meas in diebus illis effundā spi
ritum meum cum tamen mulieres sacerdotalē or
dinem nūq̄ receperūt. IOHANNES. michi
videtur hanc sententiam z iste motus inferni
tunc futurus z liberatio existentium in lacu devir
tute sanguinis testamenti satis affirmant animas
tam bonas q̄ malas fuisse in inferno vsq; ad ad
uentum liberationis sc̄z christi nostri. Item de se
ipso quarto capitulo sanctus vir iob sic ait vinit
te me ergo vt plangam paululum dolorem meum
ante q̄ vadam z non reuertar ad terram tenebro
sam z opertam mortis caligine terram miserie et
tenebrarum vbi vmbra mortis z nullus ordo sed
sempiternus horror inhabitans. Ecce hic ꝓphe
tat se descensurum ad inferos siue ad infernū sc̄z
terram tenebrosam z terrā miserie z hoc ante die
iudicij quoniā pro die iudicij sperat eripiendū vn
de pro tempore ante iudicium clamat ca. 14. Quis
michi hoc tribuat vt in inferno protegas me z ab
scondas me donec pertranseat furor tuus z con
stituas michi tps in quo recorderis mei. Itē capi
tulo. 16. Si sustinuero infernus dom⁹ mea est cui
dicto premisit de suis diebus noctem verterunt in
diem z rursum post tenebras spero lucem ostēdēs
se ante iudicium finale in quo lucem videbit non
dubium se descensurum ad locum inferni. Et seqū
tur igitur in profundissimū infernum descendent
omnia mea constat aūt hoc debere intelligi secun
dum animā non secundum hominē totum aut cor
pus ipsius sicut dicitur. 33. ca. de agente penitentiam
pro peccatis liberauit animā suam ne perge
ret in interitum sed viuens lucē videret z ibi ante
appropinquauit corruptiōi anima eius z vita ei⁹
mortifera anime igitur ante diem iudicij descēdēt
in infernum quid aūt ille sustineant exprimere non
obmisit sequitur. n. hoc ca. 17. putas ne saltem ibi
erit requies michi innuens manifeste ibi aliquos
existere sine requie ymo in hoc q̄ dicit supra. s. ab
scondas me donec pertranseat furor tuus oportz
ibi aliquos esse in eius furore sc̄z in pena cur enim
alias affectaret abscondi z protegi in inferno vsq;
ad tempus recordationis sui non enim de hoc

nota bonus argumentū de btō thoma z devnctione.

nota q̄ apostoli nō sunt facti sacerdotes i die penthecostes

nota de inferno.

plena est scriptura veteris testamēti huius articu
li testimonijs q̄ ob hoc ego estimo spiritum sanctū
per apostolos z euangelistas pauciora in nouo
testamēto huius rei testimonia posuisse. Attendē
sanctum virū iob in materia ista quid dicat. Ecce
enim ca. 21. sui libri planam super isto profert sen
tentiam de malis diuitibus ita loquēs tenent tym
panum z citharam z gaudent ad sonitum organi
ducunt in bonis dies suos z in puncto ad inferna
descendunt cui simile dicit ysa. 5. de hijs malis di
uitibus citharā z lirā z tympanum z tubā in con
uiuijs vestris z opus domini nō respicitis ꝓpter
ea dilatauit infernus animā suam et apperuit os
suum absq; vllo termino z descenderūt fortes eī
et populus eius z sublimes eius et gloriosi eius
ad eum hoc autē dicit absq; vllo termino sicut sa
lomon dicit q̄ infernus z perditio non replebūtur
prouer. 27. vnde enim dilatauit infernus animam
suam z ipse quasi mors z non adimpletur z con
gregabit ad se omnes gentes z coacervabitad se
omnes populos quod est intelligendum vsq; ad
eius aduentum qui infernum morderet de quo di
citur ose. 9. ero mors tua o mors ero morsus tuꝰ
inferne z de quo dicitur za. 9. Tu quoq̄in sangui
ne testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in
quo non est aqua ista dilatatio inferni non aliud
videtur congrue posse intelligi nisi deuocatio ani
marum illuc descendentium z iste motus infernī
tunc futurus z liberatio existentium in lacu devir
tute sanguinis testamenti satis affirmant animas
tam bonas q̄ malas fuisse in inferno vsq; ad ad
uentum liberationis sc̄z christi nostri. Item de se
ipso quarto capitulo sanctus vir iob sic ait vinit
te me ergo vt plangam paululum dolorem meum
ante q̄ vadam z non reuertar ad terram tenebro
sam z opertam mortis caligine terram miserie et
tenebrarum vbi vmbra mortis z nullus ordo sed
sempiternus horror inhabitans. Ecce hic ꝓphe
tat se descensurum ad inferos siue ad infernū sc̄z
terram tenebrosam z terrā miserie z hoc ante die
iudicij quoniā pro die iudicij sperat eripiendū vn
de pro tempore ante iudicium clamat ca. 14. Quis
michi hoc tribuat vt in inferno protegas me z ab
scondas me donec pertranseat furor tuus z con
stituas michi tps in quo recorderis mei. Itē capi
tulo. 16. Si sustinuero infernus dom⁹ mea est cui
dicto premisit de suis diebus noctem verterunt in
diem z rursum post tenebras spero lucem ostēdēs
se ante iudicium finale in quo lucem videbit non
dubium se descensurum ad locum inferni. Et seqū
tur igitur in profundissimū infernum descendent
omnia mea constat aūt hoc debere intelligi secun
dum animā non secundum hominē totum aut cor
pus ipsius sicut dicitur. 33. ca. de agente penitentiam
pro peccatis liberauit animā suam ne perge
ret in interitum sed viuens lucē videret z ibi ante
appropinquauit corruptiōi anima eius z vita ei⁹
mortifera anime igitur ante diem iudicij descēdēt
in infernum quid aūt ille sustineant exprimere non
obmisit sequitur. n. hoc ca. 17. putas ne saltem ibi
erit requies michi innuens manifeste ibi aliquos
existere sine requie ymo in hoc q̄ dicit supra. s. ab
scondas me donec pertranseat furor tuus oportz
ibi aliquos esse in eius furore sc̄z in pena cur enim
alias affectaret abscondi z protegi in inferno vsq;
ad tempus recordationis sui non enim de hoc
curam haberet nisi timuisset cum alijs malis ibi
puniri. Item consequenter ca. 18. baldach suites
non tam in predicando q̄ prophetādo penas in
qui in morte z post mortem multis penis enume
ratis adiūgit z cōpellat eum de luce in tenebras
qō inter penas iniq nūerare non debuit si nullate
nus in tenebris puniatur hanc penam iniqui i in
ferno ostēdit iob ca. 6. Cum dicit de impijs qui ti
mēt pruinam irruet super eos nix tēpore quo flue
runt dissipati peribunt per niuē penam infernales
intelligens quam exponit per hoc q̄ dicit peri
bunt sicergo iniqui peribunt qui cum dissipantur
per mortem irruit super eos nix penam ergo quā
per niuē intelligit sentiunt in inferno q̄ expressius
dicit ca. 24. de impio ad nimijs calorem transeat
ab aquis niuium vsq; ad inferos peccatum illius
obliuiscatur eius mia dulcedo illius vermis non
sit in recordatione sed conteratur quasi lignum i
fructuosum et ca. 27. diues cum dormierit nichil
secum afferet aperiet oculos suos et nichil inue
niet de dormitione mortis loquitur non dubium si
cut ps. 75. dormierunt somnū suum z nichil inue
nerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis se
quitur de pena statim in exitu apprehēdet eū qua
si aqua inopia nocte oppримet eum tēpestas tol
let eum ventus vrens z auferet z velut turbo ra
piet eum de loco suo mittet super eum z non par
cet de manu eius fugies fugiet stringet sup eū ma
nus suas z sibilabit super illum intuēs locū eius
Ecce quomodo diuersis verbis ostendit penā im
pij in exitu suo q̄ apprehendet eum inopia carē
tiam omnis boni desiderati ostendens per noctē
tenebrarum penam describens per tempestatem
per ventum vrentem per turbinem penam gehen
nalem designans z per hoc q̄ dicit stringet super
eum manus suas grauitatem pene nō dubiū quā
ipius sentit ostendit nō enim iob ita erat insipiēs
vt hoc pronūciaret de illo qui nullam penam om
nino haberet nec quisq̄ vel parum sapiēs hoc fa
ceret vnde idem iob ca. 26. Ecce gigātes gemue
runt sub aquis z qui habitant cum eis gemitus
vero non est nisi propter sensum doloris aut pene
vt aūt ostenderet vbi gemunt sub aquis statim ad
iungit nudus est infernus coram illo z nullum est
operimentum perditoris de hac pena in exitu di
citur proner. 14. est via que videtur homini iusta
et nouissima eius ducunt ad mortem damnationē
anime mortem appellans non mortem corporalē
quia ita iusta via sicut impia ad illam mortem ad
duxit vnde vt ostenderet q̄ per mortem penalem
damnationem intellexit adiungit risus doloze mi
scebitur z extrema gaudij luctus occupat que est
vna sententia cum dicto beati iob ducūt in bonis
dies suos z in puncto ad inferna descendunt.

Cap. 17.

ITem ysa. istum descensū animarum ad inferos describit capi tulo. 24. sui libri sic in die illa visitabit deus super militiam celi in excelso et super reges terre qui sunt sup terrā et congregabuntur congregatione vnius facis i lacum per lacum infernum intelligēs alias enim verum non esset quod dicitur 2ꝑ z includen tur in carcere z post multos dies visitabuntur vnde constat animas regum ibi esse clausas tanq̄ i car

nota de penis inferni.

nota de pena sensus.

cere cum militia celi.s.cū angelis malis donec in
finali iuditio visitentur sicut 2.pe.2.dicitur ꝙ deus
angelis peccantibus non pepercit sed rudenti-
bus inferni detractos in tartarum tradidit in iu-
dicium reseruandos cruciari cum simile dicit iu-
das in sua epistola sic. Angeli vero qui non serua-
uerunt suum principatum sed dereliquerunt suū
domicilium in iudicium magni dei vinculis eter-
nis sub caligine iuditio reseruauit.

[obiectio] IOHANNES. Hic videtur hȳ duo affirma-
re ꝙ mali angeli reseruantur in finali iudicio pu-
niendi vnde non videtur ꝙ puniātur in inferis qđ
insuper petrus vbi tu allegasti videtur innuere sub
hijs verbis nouit deus pios de temptatione eri-
pere iniquos vero in die iudicij cruciandos reser-
uare ꝛ infra hȳ sunt fōtes sine aqua ꝛ nebule tur-
binibus agitate quibus caligo tenebrarum reser-
uatur si aūt essent in inferno modo essent sub cali-
gine tenebrarum ꝛ non cōgrue esset dictum vt vi-
detur ꝙ reseruatur eis caligo tenebrarum nec ꝙ
reseruātur cruciādi in iudicio. RICARDUS
male arguis ex affirmatione punitionis future ne-
gatiuam punitionis presentis. Nō enim neget pe-
trus apostolus punitionem angelorum malorum
in presenti licet affirmet multo maiorem futuram
vnde illi supposito a me premittit de hijs sepe de
prophetis de quib⁹ ibi loquitur sic eum qui emit
eos dominatorem negant superdicētes sibi cele-
rem perditionem ꝛ post cito quibus iudiciuȝ iam
[quō ipsi dānāt i morte] olim non cessatur ꝛ perditio eorum non dormitat
si non puniretur ante finale iudicium non tunc su-
perduxissent sibi celerem pditionē sed tardā ꝛ ces-
saret vsqȝ tunc ipsorum iudicium ꝙ verba premis-
sa petri non substinent. Item consequenter adiun-
git ciuitates sodomorum ꝛ gomorreorum in cine-
rem redigens euersione dampnauit exemplū eo-
rum qui impie acturi sunt ponens non esset omni-
nō exemplū congruum dampnationis impiorum
si illa non esset futura ante finem seculi cum ille ci-
uitates tunc sustinuerunt penam igitur vult dice-
re ꝙ sic impij dampnētur i morte.

Cap.18.

De isto animarū descensu ad infernum loquitur salomō puer-
biorum primo capitulo in psona pec-
catorum sic dicētium ad iustū deglu-
tiamus eum sicut infernus viuentem
et integrum quasi descendentem in lacum ꝛ capi-
tulo decimoquarto loquēs de muliere meretrice
dicēte aque furtiue dulciores sunt ꝛ panis abscō-
dit⁹ suauior addit ꝛ ignorauit ꝙ gigātes ibi sunt
et in profundum inferni conuiue eius qui ei appli-
cabitur descendet ad inferos vbi affirmat tam gi-
gantes ꝙ̄ cōuiuias meretrices esse in profundis
inferni vnde capitulo tertio propter hunc quoti-
dianum descensum ad inferos dicit infernum esse
vnum de tribus insaturabilibus ꝛ capitulo 27. di-
cit ꝙ infernus ꝛ perditio nō replebuntur ꝙ etiam
mali secundum animas in infernum descendāt ex-
[nota ista diligenter.] pressius ecclesiastes nono. Corda inquit filiorum
hominum replētur malicia ꝛ cōtemptu in vita sua
et post hoc ad inferos deducentur nūquid aut sta-
tim deducentur ꝛ cito post cum dicit quodcūqȝ po-
test manus tua facere instanter operare quia nec
opus nec ratio nec sapiētia nec scientia est apud
inferos quo tu properas. Ecce dicit ꝙ tu prope-
ras ad inferos volēs dicere ꝙ statim illuc descē-
det sicut iob dicit in puncto ad inferna descendūt
cui simile dicitur ps. capitulo 1.14. sic nō mortui
laudabunt te domine neqȝ omnes qui descendunt
in infernum ꝛ baruc. secūdo capitulo cuius liber
licet nō sit in canone hebreorum tamen est in tran-
slatione vbi dicitur nō mortui qui sunt in inferno
quorum spiritus acceptus est a visceribus suis da-
bunt honorem ꝛ iustificationem domino in quib⁹
plane exprimitur ꝙ tunc multi mali erant in infer-
no. Item capitulo tertio dicit quid est israel ꝙ in
terra inimicorū es. Inueterasti in terra aliena co-
inquinatus es cum mortuis deputatus es cū de-
scendentibus in infernum vnde exprimit aliquos
descendere in infernum vnde de omnibus dicit in-
distincte ps.39. Quis est homo qui viuet ꝛ nō vi-
debit mortem ꝛ eruet animam suam de manu ifer-
ni quasi dicat expresse nullus est talis donec mes-
sias venerit vnde iacob dicit filijs suis geñ.42.
de filio suo beniamin si quid ei aduersi acciderit ī [pbatio ex psalmo]
terram ad quam pergitis deducetis canos meos
cum merore ad inferos vnde constat ꝙ anima ei⁹
debuit in infernum descēdere ante finale iudiciuȝ
cum ipse electus dei ibi nō fuerat futurus post fi-
nale iudicium ꝛ 37. ca. dicit filium suū ioseph plā-
gendo descēdam ad filium meum lugēs ad infer-
num vbi affirmat ꝙ filium suum quem mortuum
estimauerat illo die fore tūc in inferno ꝛ ꝙ ipse ad
eum illuc descēderet sicut dicit canticum deutero-
nomii ignis succēsus est in furore meo ꝛ arde-
bit vsqȝ ad inferni nouissima vt ostēdatur cōtinua-
tio pene presentis impiorum cum pena secutura
inferni sicut dicit p̄.93. nisi quia dominus adiuuit
me paulominus habitasset in inferno anima mea
volēs dicere propheta ꝙ occisus fuisset ante ꝛ sic
habitasset in inferno anima sua nisi dominus eum
iuuasset. Item de dathan ꝛ abirō legitur numeri
17. ꝙ descenderunt viui in infernū ps.54. de malis
interpretatur vt descendant in infernum viuētes
ps.9. Conuertūtur peccatores in infernum ꝛ ps.
29. Erubescant impij ꝛ deducātur in infernum ꝙ
nō est intelligendum vt toti homines illuc viui p-
ueniant sed ꝙ viui illuc descendant ꝛ in descensu
moriantur ita vt corpora in terra superiora rema-
neant ꝛ anime in profundum descēdūt. Item ps.
87. dicit propheta vita mea in inferno appropin-
quauit estimatus sum cum descendētibus in lacū
vnde cōsequitur ꝙ illuc aliqui descendūt vnde ip-
se dauid etiam tertio regum secūdo capitulo salo-
moni filio suo dum semei qui sibi maledixerat di-
cit tu scis que ei facies deducesqȝ canos eius cū
sanguine ad infernum.

Cap.19.

Istud etiam eze. propheta 22. sui libri affirmat expresse sic lo- [alia pbatō ex ezechiele pheta]
quātur ei potētissimi robustorum de
medio inferni qui cum auxiliatorib⁹
eius descēderūt ꝛ dormierūt ꝛ circū-
cisi interfecti gladio in assur et omnis multitudo
eius per girum sepulcri sui omnes hȳ iterfecti ca-
dentesqȝ gladio qui descenderūt incircūcisi ad ter-
ram vltimam qui posuerūt terrorem suuȝ in terra
viuētium ꝛ portauerūt ignominiam suam cū hijs
qui descenderūt in lacum ꝛ post ibi mosech ꝛ tu-

bal ꝛ omis multitudo eius in circuitu eius sepul-
chrum illius omnes hȳ incircūcisi interfecti ꝛ ca-
dentes gladio quia dederūt formidinem suam in
terra viuentium ꝛ nūc dormiunt cum fortibus ca-
dentibus ꝛ incircūcisis qui descenderūt ad infer-
num cum armis suis ꝛ post ibi principes aquilo-
nis omnes ꝛ vniuersi venatores qui deducti sunt
cum interfectis patiētes ꝛ in formidine confusi q̄
dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio et
portauerunt confusionem suam cum hijs qui de-
scenderunt in lacum hec ibi vnde cōstat ꝙ vocat
lacum infernum ꝛ similiter terram vltimam ꝛ me-
rito quia infernus creditur esse in medio terre qđ
est vltimū a centro secundū distantiam dicit aut il-
los principes de quibus loquitur ꝛ eorum popu-
lum illuc descendisse ꝛ ibi esse cōnumerando pha-
[infernus ē in medio terre.] raon ꝛ eius gentē qui illuc descēdēt ymo addit ꝙ
portāt confusionem suam ꝛ ignominiam suam cū
illis qui descēderunt in lacum seu in infernum vn-
de cōstat ꝙ ibi puniūtur cui simile dicitur ysa. ca.
decioquarto. de rege babilonie sic tu autē proie-
ctus es de sepulchro tuo qua stirps inutilis pollu-
tus ꝛ obuolutus cum alijs qui interfecti sunt gla-
dio ꝛ descenderūt vsqȝ ad fundamēta lac⁹ cui di-
cto premisit de eodem infernus subiectus contur-
batus est in occursum tui aduētus ꝛ cito post de-
tracta est ad inferos superbia tua concidit cada-
uer tuum subtus te sternetur tinea ꝛ operimētum
tuum erunt vermes vbi nō solum affirmat ipsum
regem babilonis in morte descēdere ad infernum
sȝ ad profundum laci vbi sunt alij interfecti gla-
dio sed dicit penam eius ibi esse tineam ꝛ vermes
ꝙ̄ penam eze. dicit confusionem hanc confusio-
nem describitur ps.10. sic pluet super peccatores
laqueos ignis sulphur ꝛ spiritus procellarum ps
calicis eorum ꝛ sequitur causa quoniā iustus do-
minus ꝛ iusticias dilexit. Ecce ꝙ non solum dicit
peccatores puniri sed dicit hoc esse quia domin⁹
iustus est volēs dicere manifeste hoc fieri iustitia
exigente ꝙ in ps.45. dicit sub alijs verbis de pec-
catoribus sic sicut oues in īferno positi sunt mors
depascet eos ipsoruȝ penam in inferno describēs
vnde ps. ca.39. sic ait vir linguosus non dirigetur
in terra virum iniustum mala capiēt in interitu q̄
aūt sint illa mala immediate ante expressit sic ca-
dent super eos carbones in ignem deicies eos in
miserijs non subsistent. Ecce enim in interitu tot
mali puniūtur quot dicūtūr non subsistere in ipsis
miserijs non quia omnino non subsistunt sed quia
taliter miserijs informantur ꝙ nō videntur quasi
esse illi qui ante fuerāt gloriosi per quem modum
dicit ysa. de christo propter deformitatē passionis
sue ca.54. sui libri ꝛ nō est spēs ei neqȝ decor vidi-
mus eum ꝛ nō erat aspectus et ipse cōsequenter
exponēs dicit desiderauim⁹ eum despectum ꝛ in no-
uissimū virorum ꝛ sciētem infirmitatem ꝛ quasi ab-
sconditus vultus eius ꝛ despectus vnde nec repu-
tauimus eum. Item attende ps.48. de eodem sic
pronūciantem de diuite introiuit vsqȝ in pgenies
patrum suorum ꝛ vsqȝ in eternum nō videbit lu-
men ecce ꝙnunqȝ post mortem videbit lumen Et
per consequens semper post mortem erit in tene-
bris premisit enim de tempore quo hoc incipiet sic
nec timueris cum diues factus fuerit homo et cū
multiplicata fuerit gloria domus eius cū introie-
rit nō sumet omnia neqȝ descendet cum eo gloria
eius. Attende ꝙ dicit neqȝ descendet cum eo in-
nuens ꝙ statim descēdet ibi insuper de malis pre-
misit sicut oues in inferno positi sunt mors depas-
cet eos vnde constat malos in mortem mitti in tene-
bras infernales vt ibi depascantur amorte.

Cap.20.

Item de punitione animarum in inferno dicit saluator luce [alie auctoritates ad idē pbādū]
16. satis expresse ꝙ diues idutus pur-
pura ꝛ bysso in hac vita sepultus est
in inferno ꝛ erat in tormentis et cru-
ciatus in flamma vnde petiuit ab abrahaȝ linguā
suam refrigerari in tinctione in aqua digiti ipsius
lazari pauperis defuncti cui abraham respondit
vt veritas dicit fili recordare quia recepisti bona
in vita tua ꝛ lazarus similiter mala nūc vero hic
consolatur tu vero cruciaris ꝛ ipse diues etiā ro-
gat ne fratres sui etiam veniant in illum locū tor-
mentorum ibi cōstat eius animam esse in inferno
et in tormentis. Si vero quisqȝ dixerit hanc esse
parabolam ꝛ ideo nō debere intelligi ad litteram
seu iuxta sensum vulgarem verborum attendat p̄-
mo ad quos sensus saluator parabolas docuit et
inueniet ꝙ vltimati sensus parabolarum sunt vel
de eterna felicitate in celo vel de ererna calamita-
te in inferno aut de hijs medijs que ad hos fines
adducunt si ergo querat sensus huius dicti cum
verba ipsa expressissime describāt penam inferna-
lem eternam non poterit inuenire vlteriorē ipsius
propter quē dicatur ꝙ̄ illud quē littera ipsa pretē-
dit vnde constat illud dictum non esse parabolice
dictum sed ad litteram. Item eiusdem sentētie est
illud quod dominus dicit luce.12. sic dicit aut simi-
litudinem ad eos dicens hominis cuiusdem diui-
tis vberes fructus ager attulit ꝛ cogitabat intra [nota aliam parabolā.]
se dicens quid faciam ego ꝙ nō habeam quo cō-
gregem fructus meos dicit hec faciam destruam
horrea mea ꝛ maiora faciam ꝛ illuc cangregabo
omnia que nata sunt michi ꝛ bona mea et dicam
anime mee. Anima mea habes multa bona posi-
ta in annos plurimes requiesce comede bibe epu-
lare dicit aut illi deus stulte hac nocte animā tuā
repetam a te que aūt parasti cuius erūt sic omīs
qui sibi thesaurizat ꝛ non est indieum diues quid
aliud potest intelligi per hoc ꝙ dicit de diuite im-
pio hac nocte animaȝ tuam repetam a te ꝙ̄ illud
quod in alio loco dicit de alio diuite purpurato
mortuus est aūt diues ꝛ sepultus ē i inferno nō ei
dubium quin sicut illum demones tortores seu ex-
actores sepeliunt sic animam huius anime illius
similem ad penam similem pertrahunt ꝙ bene so-
nat sapientie sentētie verbum repetent non enim
dicit suscipiant quasi iure nouo tradendam sed di-
cit repetent tanqȝ ab eis prius possessam et ab
eis ad tempus subtractam. Item hec sentētia vi-
detur in hoc 12. ca. a domino pluries iterata. Ec-
ce enim cōsequēter posita parabola hac sint lum-
bi vestri precincti ꝛ luce ardētes in manibus ve-
stris ꝛ vos similes homini expectantibus dominū
suum qñ reuertatur a nuptijs ꝛc. ac petro inter-
rogante domine ad nos dicis hanc parabolam
an ad omnes dicit expressius ꝙ dominus cum in-
uenerit dispensatorem fidelem constituit super om-
nia bona sua que possidet ꝙ si seruus ille dixerit i
corde suo moram facit dominus meus venire et

ceperit percutere pueros ⁊ ancillas ⁊ edere ⁊ bibere ⁊ iebriari veniet dominꝰ serui illius die qua nō sperat ⁊ hora qua nescit ⁊ diuidet eum partem q3 eius cum infidelibus ponet vapulabitq3 multis vulneribus si volūtatē domini sui sciuerat aut plagis paucis si voluntatem domini sui non cognouit eadem sententia ponitur mat.24. vbi dicitur partem eius ponet cum ypocritis illic erit fletus ⁊ stridor dentium Quis enim videatur id debere intelligi de finali aduentu de quo mat. pmittit. sic enim erant in diebus noe ante diluuium comedentes ⁊ bibentes ⁊c. ita erit aduentus filij hominis tamen sensus litteralis michi videt sic hoc in dicto luce. de aduentu ad mortē quā sententiā ostendunt manifeste verba precedentia de seruis bonis quoniā dicit ꝙ si dominus venerit in secunda vigilia ⁊ si in tertia vigilia ⁊ inuenerit eos vigilantes beati sunt serui illi quia faciet illos discūbere ⁊ trāsiens ministrabit illis ⁊ ꝙ dicit transiēs ministrauit illis. Non potest meo iudicio ita apte intelligi sicut de successione ministratiōis in diuersis hominibus qualis nō fiet in finali iuditio quia ibi similiter beatis hominibus vel omnibus ministrabitur vnde ista que hoc dicit facienda in bōis etiam ⁊ in malis iuxta sensum littere in morte ipsorum nō in finali iudicio hec pretenduntur fieri debere. Item consequenter in fine capituli sic dicit. Cum autem vadas cum aduersario tuo ad pricipē da operā liberari ab illo nesforte tradat te ad iudicem ⁊ iudex tradat exactori et exactor mittet te ad carcerem dico tibi nō exies inde donec nouissimū minutum reddas eadem sentētia videtur mat.5.ca. nec exponitur q2 satis plana videtur ꝙ carcer infernus ⁊ exactor dyabolus intelligi debeat ⁊ aduersarius michi videtur debere intelligi angelus malus ad hominis excercitium deputatus qui vt puto cuncta peccata sic memoriter retinet quasi essent in carta scripta ⁊ ob hoc potest congrue aduersarius appellari nec ista redditio aliud intelligitur nisi pene tollerantia sicut in Mat. premittitur sic qui dixerit fratri suo racha reus erit qui autem dixerit fatue reus erit gehenne ignis. Item in humano iudicio ad cuius similitudinem ista describit statim ille qui traditur exactori in carcerem mittitur donec debitū restituat vniuersum nec carceris pena defertur vno momēto nisi forte dum de iudicio trāsit ad carcerem vnde colligitur ita fieri in diuino.

Cap.21.

ITem Mat. xviii. posita parabola de rege ponente rationem cū seruis eiꝰ et remittente debitum seruo nō habēti vnde redderet supplicanti tamē remissionē qui consequenter noluit similiter misericordiā excercere in suū conseruum ⁊ ideo eum rex ad se reuocauit eum super hac iniquitate redarguens sequitur pro sentētia cōtra eum iratus dominus eius tradidit eum tortoribus quousq3 redderet vniuersum debitum sic ⁊ pater meus celestis faciet vobis si nō remiseritis vnusquisq3 fratri suo de cordibus vestris. Illud autem sicut precedens accipiēdum est impijs morientibus fieri quando moriuntur non in finali iudicio quia tunc nulli erunt tortores aliorū neq3 exactores quia cessabit tūc omnis prelatio vnde apostolus prie ad cor.15. deinde finis cum tradiderit regnum deo patri cum euacuerit omnium principatum potestatem ⁊ virtutem Sic ergo cōstat tales impios descendētes puniri a tortoribꝰ siue exactoribus inferni in animabus suis ante finale iudicium quod iudicium non dubium perficietur tradito regno fidelium per christum patri suo. Item vt nunc ibi tetigi cum per humanum iudicium ad cuius similitudinem dicit xps hic patrem suum celestem facturum illis quibus est locutus adiudicati tortoribus de debito nullo lapsu notabilis temporis expectato quotidie puniūtur donec satisfecerint cōsequit ꝙ ipius quē hic debitorē appellat statim puniatur cū talit inferni tortoribus. Item posita parabola Mat.22. ꝙ regnum celorum simile est homini regi facienti nuptias filio suo ⁊ misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias ⁊ nolebant venire sed aliqui se excusabāt alij seruos regis occidebāt sequitur sententia rex autem cum audisset iratus est et missis exactoribus suis perdidit homicidas illos ⁊ ciuitates eorum ista perditio non est accipiēda mors corporalis quoniā deus non sic puniendum mittit excercitum suum sed accipiēda est mors spiritus videlicet pena inferni. s. in tenebris exterioribus vt sequitur ⁊ innuit istam infligendam ante finale iudicium qui post istorum perditionē adhuc narrant alios esse vocandos ꝙ non fiet post finale iudicium ecce enim post hanc sententiam sequitur consequēter ad suppletionem parabole ꝙ rex misit ⁊ vocare generaliter quoscunq3 bonos ac malos ad nuptias ⁊ sic implete sunt nuptie discūbentium.

nota aliam parabolā de rege po nēte ratōēz cum seruis

Cap.22.

ITem apostolus ad phi- tertio de malis loquens dicit quorū finis interitus est de fine vite ipsorū hoc dicēs ⁊ de interitu spiritus quoniam de interitu corporis verum est ꝙ bonorum finis est talis interitus ꝙ tamen apostolus ibi non intendit cum inde testis impiorum apostolus hoc dicit ⁊ interitus corporalis cōmunis est bonis ⁊ malis sed quia de fine vltimo per iudiciū finale hoc congrue potest intelligi non videtur probare qd querimus. Item iohannes in apoca. illud satis ostendit. capitulo decimoquarto ꝙ angelus secundo locutus est ad illos dicēs voce magna. Si quis adorauerit bestiam ⁊ ymaginem eius ⁊ acceperit caracterem i manu sua hic bibet de vino ire dei quod mixtū est merore in calice ire ipsius ⁊ cruciabitur igne ⁊ sulphure in conspectu angelorum sanctorum ⁊ ante conspectum agni ⁊ fumus tormentorum eorum in secula seculorum ascendet nec habent requiem die ac nocte quia adorauerunt bestiam ⁊ ymaginē eius ⁊ si qs acceperit caracterem nominis eius hec patiētia sanctorum est qui custodiunt mandata dei ⁊ fidem et audiui vocem de celo dicentem michi Scribe beati mortui qui in domino moriuntur a modo ei iam dicit spiritus vt requiescant a laboribus suis opera enim illorum sequuntur illos. Si hanc reuelationem angelicam attendamus primo apparet pena infernalis hominum impiorum qui adorant bestiā siue per bestiam accipiamus machometum cuius doctrina totam affricam primo occupauit tempore magni cōstantini circa annum domini sexcentesimū sextum ita vt ob hoc numerus nominis ipsius dicatur iste esse predictus sicut dicitur apoca.ca.14. numerus eius est sexcenta sexaginta sex. s. ꝙ tali anno post ortum xpi eius nominatio tanq3 doctoris ⁊ phete vnam trium plagarum mundi obtinuit siue bestiam pbabilius antichristum vocemus propter rationē que in fine libri.12. ostēdetur seu quēuis alium ⁊ cōsequenter apparet manifeste ꝙ ante finale iudiciū puniuntur ex hoc ꝙ annectit hec paciētia sanctorum est qui custodiunt mandata dei. ⁊c. quando igitur patiētia sanctorū acquisiuit merita adoratores bestie puniuntur ⁊ quando sancti moriētes requiescunt ibi scz toto tempore cursus seculi vsq3 ad finale iudicium hunc etiam sensum ostendit seqns reuelatio de angelo habente falcem acutā in terra q vindemiauit vineā terre ⁊ misit in lacū ire dei magnum ⁊ vt clareat hoc fieri ante iudiciū sequitur statim in ca.15. Et vidi aliud signum i celo mirabile angelos septem habētes septem plagas nouissimas vnde constat plagā missionis pdicte ⁊ missionis in lacu ire dei ante istas esse devero quas simpliciter dicit nouissimas et sic ante finale iudicium adorantes bestiam puniuntur.

alie pbatio nes ex apo stolo paulo

Cap.23.

IOHANNES. non videtur verum qd salomon ante siue supra dicit nec opus nec ratio nec sapiētia nec scientia est apud inferos quo tu properas nec illud videtur verum ꝙ de dauid superius posuisti non mortui laudabunt te domine neq3 omnes qui descendunt in infernum nec illud aliud ipsius baruch non mortui qui sunt in inferno ⁊c. dabunt honorem ⁊ iustificationem domino cui simile dicitur ysa.38. sic q2 nō infernus confitebitur tibi neq3 mors laudabit te. Non expectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam viuens ipse confitebitur tibi videtur intelligere per consequens ipsa contenta videlicet dampnatos per infernum ⁊ mortuos per mortem cum dicit non infernus confitebitur tibi neq3 mors laudabit te cum ostendat econuerso qui cōfitentur sibi viuentes scz sic enim videntur negare a quibuscunq3 existentibus in inferno confessionē et laudem dei honorem iustificationē opus rationem sapientiam ⁊ scientiam non solum a malis sz a bonis cum prefata sententia salomonis sic sua sorte dicta mali habent scientiam ibi et rationem et boni ante aduentum christi ibi existentes deum laudauerunt ⁊ honorauerunt expectantes ibi liberationem suam cur enim sancti patriarche ⁊ pphete qui dum in vita fuerunt properabant ⁊ prophetabant aduentum messie saluatoris ac liberatoris sui non ibi deum laudabant non video ⁊ diues ille de quo luce.16. Curam habuit ne fratres sui venirent in illum locum tormentorum ⁊ abraham sicut ibi legitur multum sapienter ⁊ rationabiliter diuiti illi respondit. Recordare fili quia recepisti bona in vita tua et lazarus similiter mala nunc vero hic consolatur tu vero cruciaris Non ergo est verum ꝙ ibi non est scientia nec ratio nec sapientia nec laus dei. RICARDUS. Intelligi potest illud dictum salomonis sic ꝙ apud inferos non est opus meritorium nec ratio nec sapientia nec scientia vtilis ad opus huiusmodi quoniā gradus ac status hominis quo ad meritum non mutatur post mortem vnde dicit ecclesiastes capitulo vndecimo. Cōsequenter si ceciderit lignū ad austrum aut ad aquilonem in quocunq3 loco ceciderit ibi erit volēs itelligere vt michi videtur ꝙ siue homo moriatur in statu bono scilicet meritorio quē per austrum siue in statu malo quē per aquilonem intelligit nunq3 illum gradum seu statū mutabit pari modo videtur michi laus debere intelligi quā negat ab eis scilicet laus acquisitiua premij seu mercedis ⁊ cōfessio omnis hmōi quoniā tales laus ⁊ confessio non fuit nisi viuētis vt auctoritates ille pretendunt vel alias per infernum locum dampnatorum intellige quoniā ibi nec est opus scilicet fructuosum nec ratio nec sapientia nec scientia nec sapientia pura videlicet que non sit mixta erroribus nec laus aut vera cōfessio quā abacuth iustificationem appellat ⁊ secūdum hoc amplius michi placet vt dicas vnde ille diues rationez corruptam habebat dixit enim ad abrahā rogo ergo te pater vt mittas eum in domū patris mei habeo enim quinq3 fratres ne ⁊ ipsi veniāt in locum hunc tormentorum estimans imprudenter abraham habuisse potestatem remittendi lazarū ad viuentes fratres suos.

obiectio cō tra pdicta.

nota quō dāpnati hābēt rōnem corruptam

Cap.24.

IOHANNES. miror ꝙ dicis istos ante christi aduentum ad inferos descendisse cū ipse saluator dicat luce decimosexto ꝙ abraham dicit chaos esse firmatum inter ipsos et diuitem dampnatum in inferno ita vt non possent inde transire ⁊ iob sicut consumitur nubes et pertransijt sic qui descendit ad inferos non ascendet si ergo iusti ibi fuissent nunq3 ascendissent. RICARDUS. ꝙ si dicatur tibi talia debere itelligi de inferno pfundo vbi sunt damnati ⁊ fuerunt ante christi aduentum quia illi non ascendēt in perpetuum nisi tantum in finali iudicio vt damnentur supplicio grauiori. Illi aūt qui fuerunt in inferno vbi abraham erat licet fuerant in inferno tamen fuerunt extra locum tormētorum sicut verba euuangelica clare sonant que dicunt de diuite dampnato eleuans oculos suos cum esset in tormentis vidit abraham a longe et lazarum in sinu eius ⁊ ipse clamans dixit pater abraham miserere mei cur clamasset ad abraham si abraham sicut ⁊ ipse in tormentorum loco fuisset ergo abraham fuit in illa parte inferni magis quieta et alij viri iusti ⁊ non descenderunt in profundum inferni vnde post modum per christum fuerunt inde extracti. IOHANNES. Non michi satisfacit hoc dictum cum superius capitulo primo huius de iob adduxisti sic dicente in profundissimū infernum descēdet anima mea capitulo.17. sui libri vnde videtur ꝙ erat post mortem suam in profundissimo loco inferni. RICARDUS. verba iob pmissa non satis acute consideras non enim dicit in profundissimum inferni sed dixit in profundissimum infernum descendent omnia mea totum ipsum infernum appellans profundissimū infernum et merito cum sit locus remotissimus a summo celo vnde hunc infernū christus momordit sicut su-

nota de limbo i quo erāt pres antique legis

pra posui ozee dixisse et de hoc lacu messias vinctos suos scilicet animas iustorum siue in charitate descendentium ibi existentes ⁊ non potentes exire eduxit in sanguine testamenti scilicet in virtute effusionis sanguinis sui pro ipsis effusi q̄ sanguis dicitur sanguis testamenti quia in eius effusione testamentum siue promissio de benedictione gentium in semine patriarcharum fuit impleta.

Cap.25.

IOHANNES. Videtur christus de loco tormentorum alios extraxisse quia multi iusti in peccatis venialibus decesserūt vt est sibi simile ⁊ etiā obligati ad satisfactionem pro mortalibus sicut modo peccantes mortaliter penitent ⁊ confitentur recipientes a sacerdotibus penitentiam quā in vita frequenter non explent vnde constat q̄ post mortem penitentiam illam aut equivalētem explere de iusticia compelluntur de iusticia tales descendentes ante passionem christi de prope vt videtur fuerunt in pena et in tormentis pro suis peccatis ⁊ per te erant omnes in inferno ergo tales erant in loco tormentorū iferni quos cōstat fuisse saluatos ex quo i christate siue in iusticia decesserunt. Item quomodo est verum illud zacha.9.a te supra positum emisisti vinctos de lacu in quo non est aqua cum vincti in inferno si q̄ erāt erant sub potestate dyaboli q̄s enim alius vinceret eos ⁊ lacus sit locus tormenti nō dubiū sicut illa supius posita de ysa.etde eze. hēdūt. Itē p.67.dicit de xpo captiuā duxisti captiuitatē quomodo fuerūt aliqui captiui nisi fuissent in loco tormēti quoniā non aliter videtur eos fuisse captiuos nisi quia erant sub dyaboli potestate detenti nec videtur dubium quin maluolentissimus ⁊ inuidentissimus hostis positos sub eius potestate torqueret. RICARDUS. verum dicis ℞tum michi videtur q̄ christus aliquos de loco tormentorum extraxit quoniā rationi est consonum vt dixisti q̄ aliqui saluandi mortui ante christi aduentum post mortem eorum erant puniti ⁊ a peccatis purgati sicut modo purgantur sed non puto q̄ erant in loco dampnatorum quoniā non cōgrueret quia non est apta societas lucis ad tenebras nec christi ad belial nec fidelis cum infideli secunde ad cor.6. Et loquitur de vita presenti ℞to magis est inepta illa cōiunctio post hanc vitam erant tamen omnes anime iustorum sub potestate dyaboli tanq̄ sub potestate custodis carceris infernalis nō vt posset eos pro voto punire nisi enim sub eius potestate fuissent verum nō esset et spolians principatus ⁊ potestates trāsduxit cōfidenter paleam ⁊ triumphans illos in semetipso ad colos.secundo. IOHANNES. quomodo tunc erant puniti aut torti nisi a dyabolo aut quomodo puniebantur a dyabolo nisi quia tunc erāt simul in loco tormenti in quo erant demones ipsorum tortores. RICARDUS. demōes ipsi saltem torquentur sine tortore aliquo preter deū vbi cunq̄ enim fuerint semper torquenter ⁊ ideo sic intelligi rationabiliter potest illas animas indigentes purgatione sine ministerio demonū fuisse punitas ⁊ q̄ sine demonibus torquētur etiam in presenti. Item ⁊ si fuissent tūc ⁊ si in presenti tam animę tales mediocris meriti sint punite per demones non ob hoc sequitur q̄ anime ille tunc fuerūt aut nunc sint in loco inferni vbi dampnati torquētur quoniā nec omnes demones ibi tunc fuerunt nec in presenti sunt ibi illi quos apostolus raptores mūdi appellat horum tenebrarum ad ephe. sexto. Sic igitur intelligēdum puto christum emisisse vinctos suos de lacu in quo non erat aqua. f. de loco sterili infernali ⁊ inde duxit captiuitatē iustorum in lymbo existentem sicut dicunt zacha. et dauid ⁊ sic spoliauit principatus ⁊ potestates sicut apostolus paulus ad col. secundo capitulo dicit.

xps in sua passiōe aliquos extraxit de locis penarum.

Explicit liber Vndecimus.

Incipit Tabula Libri duodecimi

Vodecimus Liber duas questiones armenorum pertractat videlicet nunquid aliqua anima ante diem iudicij premietur in paradiso ⁊ nū quid anima aliqua puniatur in purgatorio ante finale iudicium ⁊ 27.ca. habet.

Primum capitulū exponit sensū huius nominis paradisus. Et ex illo luce.23. hodie mecum eris in paradiso ostendit animam latronis die passionis christi fuisse in paradiso.

Secūdūcapiculuz ostendit beatitudinem animarum ex capitulis luce.12.⁊ mar.13 Sint lumbi vestri precincti ⁊ sicut homo qui peregre profectus est ⁊c.

Tertium capitulum ostēdit idē ex illo luce decimoquarto homo quidā fecit cenā magnam ⁊ ex illo luce decimo sexto facite vobis amicos de māmona ⁊c.⁊ obicit ⁊ dissoluit.

Quartūcapitulum ostēdit idem ex illis io.4. qui biberit ex hac aqua ⁊c.⁊ io.17. tristicia vestra vertetur in gaudium.

Quintum capitulum ostēdit idē ex illo secunde ad cor. magis pregravari a corpore ⁊ ex ecclesiastici vndecimo ⁊ ex leuitici.19.

Sextū capitulū ostendit locum animarum ⁊ primum ex ps.67. Ascendisti in altū et 30.℞ magna multitudo vulcedis tue ⁊ quadragesiō prio ℞admodum desiderat ceruus ad fontes aquarum ⁊c.

Septimūcapituluz ostēdit idem ex ps.83.℞ dilecta tabernacula ⁊.84. benedixisti domine terram tuam.

Octauum capitulum ostendit de loco animarū ꝓpositū ex illo ad phili.prio desideriū hīs dissolui ⁊ esse cum xpo.

Nonum capitulum ostendit lo cum ⁊ premiū ex apo.io.8.capi.14.20.6 4.11 ⁊ 15.

Decimum capitulum obicit con tra precedens capitulum.

Undecimum capitulum dissol uit obiectus.

Duodecimuz capitulum ostedit principale propositum ex illo ad hebreos.9. Nō acceperunt repromissionem deo pro nobis melio prouidente.

Tertium decimum capitulū obi cit contra precedens capitulum ⁊ dissoluit.

Quartum decimum capitulū p bat propositum ex illo ad hebreos.4. festinemus ingredi in illam requiem ⁊ ex illis mat.15. Appropinquabit regnum celorum ⁊ mat.47. cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.

Quintum decimum capitulum probat iō illō mat.27.regnum celorum vim patitur ⁊ lex ⁊ prophete vsq̄ ad iohannem et ex illo io. Qui verbum meum audit et credit ei qui misit me habet vitam eternam.

Sexum decimum capitulū po nit rationem vnam obicit ⁊ etiam dissoluit.

Septimum decimum capitulū obicit de iusticia premiationis beatorum et distinctionem vnam de iusto effectu explanat.

Octauum decimum capitulum probat premiationem beatorum esse magis iustā ℞ punitionem malorum.

Nonum decimum capitulū sol uit obiectus 17.ca. probans necessitatem redemptionis nostre.

Vicesimum capitulū obicit q̄d redditur in finali iudicio pro merito siue pro premio ⁊ soluit ponens intellectus scripture.

Vicesimumprimum capitulum obicit qualiter vocatur merces illud quod redditur in finale iudicium ⁊ soluit.

Vicesimum secundū capitulum ostendit q̄ aie circūcisoꝝ ⁊ baptizatoꝝ paruulorum sunt beate.

Vicesimum tertium capitulum ostendit q̄ circūcisis ⁊ baptizatis deus ꝓmisit btitudinē ⁊.q̄ sic btitudo eis debet de iustia ꝓmittētis.

Vicesimumquartum capituluz tractat questionē ostendens aliquas aias puniri in purgatorio in presenti et habet tres rationes.

Vicesimum quintum capituluz obicit q̄ quattuor ca. p̄e ad cor.3. dies.n. dñi declarabit ⁊ mac.12.nisi.n.eos.q̄ crediderāt resurecturos sparet ⁊ apo.20. ceteri mortuoꝝ nō vicerūt donec ꝓsūmarēt i illis et ad he.12.⁊ spūs iustoꝝ q̄ fectorum.⁊c.

Vicesimum sextum capitulum soluit illos predictos obiectus.

Vicesimum septimū capitulum dissoluit extremos obiectus.

Fims tabule.

Incipit liber duodecimus.

Primū capitulum.

IOHANNES. Hūc de 2.articulo dic q̄d tibi vī iuxta scripturas canonicas nūq̄d aliqua aia añ die iudicij ꝓmiet in paradiso.

RICARDUS. intelligo articulum de paradiso spūali de quo dicit aplūs ad cor.12. de se loquēs q̄ sciuit hoiem q̄ raptus ē paradisū et audiuit archana verba q̄ nō lz hoī loq̄ vbi paradisū intelligit spūalē siue celestē eo q̄ ꝓmisit istū hoiem raptū fuisse vsq̄ ad tertiū celū i quo raptu in terciū celū ⁊ i paradisū audiuit archana ꝙbavt dicit vñ accipim⁹ illa duo ꝓ eos.f. tertiū celū ⁊ paradisū cū auditionē vnā archanoꝝ describit vtro biq3. Si ei aia pauli in celū erat rapta localit nullū dubiū q̄n eius corpus remāsisset grauie ⁊ sic mortuus fuisset aia eius a suo corpe separata q̄s q̄ diest nō pōt consequi q̄ paradisus ē spūalis locus de quo paradiso dr eze.28. In delitijs paradisi dei fuisti de prio angelo malo ⁊ apoca.2. vincēti dabo edere de ligno vite q̄s ē i medio paradisi dei mei hūc paradisū nichil aliū itelligo nisi ipam dei essentiā quatenus i se cōtinet spūales delitias ꝓticipabiles a rōnalibus creaturis iuxta eze. ꝙba ꝓmissa sic.n. ipsa dina essentia intra quā essentiā rōnales creature hitare pñt sicut dicit paulus.17.act. In ipso viuimus mouemur ⁊ sumus ꝓ quā inhitādo efficiūr bti nō i merito dr celū paradisus seu spūalis regio btoꝝ spirituū. Si ei paradisū intelligas corporalē seu localē nō video i quo ptineat ad ꝑmiū aiaꝝ. f. verā btitudinē earūde q̄ cōsistit i fruitione die essentie nude vise. illud ei ꝓmiū xpi paradisū corpalē seu localē ⁊t alium locū quēcūq̄ nec augeri pt nec minui lz forte receptis corpib⁹ possent aie p sensus corpeos ex loci amenitate ⁊pliꝰ delectari q̄ delectatio ꝓdictū ꝓmiū nō ꝓcernit pariter articulū istū accipio de ꝓdcto ꝓmio. f. de fruitione dine eentie nude ac clare vise nō de quocūq̄ premio idistincte nō ei dubiū ē ḡn aie aliq̄ aliqs ꝓmiū hēant i pñti nec ipi q̄ hoc q̄rūt i hoc dubitāt sed q̄rūt de fa btitudie aiaꝝ quā vellēt si fieri pōt ex scriptura sacra ⁊t ex rōne hr̄e ꝓbatā auctoritatem aliā nō curātes sic igr̄ vt michi vr̄ dñt hic accepi paradisus ⁊ ꝓmiū nisi vellēt i noie pdīi et cū predictis delitijs spūalibus capacibus⁹ rōnalib⁹ creaturis locū celestē ꝓtēdere itelligi sic q̄rētes q̄ ibi solēt dari iste delitie ⁊ placet michi igr̄ est discutiēdū de ꝓmio vde loco isimul ⁊ seoriū simq̄s exiget locꝰ scripr̄e tractād⁹ de hoc ꝓmio i tellig̃o illūluce.23.a xpo dictū latrōi hodie mecū er̄ i paraso ita vt paradisꝰ spūalis ꝑdict⁹ intelligatur

nota de visione pauli

an locus faciat ad btitudinem

fine conotatione alicuius loci ita q anima latro-
nis illo die mortis xpi necerat i celo corporeo nec i
paradiso terrestri & hec verba mecum eris no du
bium non personas suas que statim fuerant mo-
riture quarum corpora erant toto die illo post mor-
tem ipsarum personarum in sepulchris iacentia sz
ipsarum personarum animas designabant ita vt sit
sensus hodie cu anima mea aut mecu vere anima
tua erit in paradiso quo enim fructu siue effectu
illa die anima eius ascendit in celum & ibi esset in
paradiso inueniri vt puto non potest aut salte mi
chi non occurrit nec rationabile omnino videtur
q anima vnius latronis sero penitentis prius in-
grederetur celum aut paradisum q anime san-
ctorum patriarcharum ac prophetarum & marti
rum quicunq paradisus intelligatur vnde conse
quitur q anima latronis fuit illo die in paradiso
spirituali predicto & sic dei visione beata quod de
animabus perfectorum que erant in limbo conse
quitur a multo maiori. Item dubitare non debes
quin latro iste qui cora pylato a xpo audierat re-
gnum meum non est de hoc mundo & que in cru
ce positus dominu appellabat & regem dices me
mento mei domine dum veneris in regnum tuum
quid vero petebat et que xpm saluatore vere cre-
debat cum ei dicit verba premissa memeto mei do
mine &c..nisi veram salutem & vitam eternam no
video si enim aliquid extrinsecum & corporale pe
tebat nimis fuit inprouidus q dimissa salute eter
na tale quid saluatori in corporali dapnatione po
sito postulabat. Si vero salutem corporis intede
bat nullatenus adiecisset dum veneris in regnum
tuum sed liberationem suam tunc fieri postulasset
quid igitur a saluatore & rege celesti in corporali
dampnatione irremediabiliter constitutus aliud
q vitam siue salutem eternam post mortem corpo
ris prouide petiuisset dici non potest quoniaz nec
tu nec aliquis quisq prudes in casu hoc positus
aliud petiuisset nec etiam ipse latro ardeti deside-
rio sic saluari cupiens tacuisset accepto xpi respo
so hodie mecum eris in paradiso si minus aliquid
q petebat attenderet sibi fuisse concessum sz mo-
re indigentium amplius institisset costat igitur in
xpi responso eternam vitam seu salutem fuisse sibi
a xpo concessam cum dicit mecum eris in paradi
so quonia responso illo accepto quo ad petitione
suam ille petens fuerat quietatus nec ipsum xpi
responsum alias petitioni sue coforme fuisset ymo
si petitionem non plenissime annuisset aut in toto
aut in parte negatiue summa sapientia respondis
set quonia hoc congruit cuilibet prouide respon-
denti quia hoc vltra petitum etiam ex habundan
ti xps adiecit hodie clare affirmat q latro habuit
illo die veram vita & eternam salutem vnde ex hoc
solo loco michi videtur sufficienter ostendi q in p
senti iustorum perfectoru aie sunt vere beate quo-
niam non minus misericorditer aut minus iuste a
git summa bonitas cu aliquo perfecto q egit cu
latrone non dubium imperfecto in meritis.

notade aiabus existetibus in limbo.

Cap.2.

Item parabola luce duo
decimo satis ostendit animas in mor
te premia recipere dicit enim saluator
sic sint lumbi vestri precincti & luce ar
dentes in manibus vestris & vos simi
les hominibus expectantibus dominu suum qua
do reuertatur a nuptijs vt cum venerit & pulsaue
rit confestim aperiant ei beati serui illi quos cum
venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen di-
co vobis quonia precinget se & faciet illos discu-
bere & transiens ministrabit illis & si venerit in se-
cunda vigilia & si in tertia vigilia venerit & ita in-
uenerit beati sunt serui illi hoc autem scitote quo
niam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret
vigilaret vtiq & non sineret perfodi domu suam &
vos estote parati quia qua hora non putatis fili9
hominis veniet ecce quo hortatur suos discipu-
los esse similes hominibus Expectantibus domi
num suum quado reuertetur a nuptijs ita vt sem
per sint parati in aduentu promittens q quacun-
q vigilia venerit beati erunt serui illi & q deus
ministrabit illis appellans tempus mortis tepus
aduentus sui non tempus finale ad iudiciu quo-
niam illi non similatur tempora secunde vigilie &
tertie. Ex hoc eni q distiguit vigilias in qbus ve
nit satis ondit q diuersis hoibus diuerso tepore
veit & eoru ianuas pulsat attede singulis vigilib9
predicit q sunt bti & q ipse transies ministrabit il
lis & faciet illos discubere q oia pmiatione eoru p
tendunt in suo adueto. Item inepte hortaret eos
vt essent parati sicut sunt expectates dnm suu qn
est reuersurus a nuptijs vt cum pulsauerit apiat
ei si ipse no eet ad similitudine illius dicti venturus
ad eos cu vigilaret & eent parati & si no tunc cum
sic expectarent veniret & pulsaret ad ianuas eo-
rum. Sed tuc qn no possent vigilare nec spare.s.i
finali iudicio qn tps meriti eis no eet vn mar.ca.
13.sui euuagelij expressius ondit huc sensum sic vi
dete & vigilate orate nescitis qn tps sit sicut ho q
peregre pfectus e relinqt domu sua & dedit suis
potestate cuiuscuq opis & ianitori pcepit vt vigi
let vigilate ergo qr nescitis qn dns domus veniat
sero aut media nocte aut galli catu aut mane ne
cu venerit repete iuenerit vos dormietes qd aute
vobis dico oibus dico vigilate vbi 4. vigilias di
stinguit sui aduetus & hortat eos vigilare ne dns
repete venerit dormietibus q ad finale aduetu no
pertinet vnde costat cu lucas dicit q si venerit in
secuda vigilia siue i tertia q faciet illos discubere
scz suos vigilates mistrabit illis q cu ipi moriut
ipe hoc facit qualis at sic hec remueratio qua vi
ris pfectis dat i morte ondit lucas pnr imediate
annectes sic pdictis ait aut ei petr9 dne dicis ad
nos hac pabola an ad oes dicit at dns qs putas
est fidelis dispesator & prudes que pstituit dns su
per familia sua vt dz illis i tpe tritici mesura btus
ille seruus que cu venerit dns iuenerit ita faciete
ame dico vob; qr sup omnia bona sua q possidet
costituet eu hoc igr e facere eu discubere hoc est
sibi mistrare sup oia boa sua eu pstituere tu iudi-
ca qd e hec magna pmissio sup oia boa sua psti
tuet eu qr ego no possu qcq p hoc minus accipe
q vt summo bono perfecte fruar i quo bona dei
oia continetur.

alia pbatio ex marco

Cap.3.

Item parabola illa luce decimo
4. de cena magna clare ondit aiaru aliqru btitudi
ne i pnti vbi sic describit cu facis puiuiu voca pau
peres debiles cecos & claudos & btus eris qr no
hnt vn retribuat tibi retribuet. .s. i resurrectione
iustoru hec cu audisset qde de simul discubetib9 dt

illi beatus qui manducat panem in regno dei et
ipse dixit illi homo quidem facit cenam magnam
et vocauit multos & misit seruum suum hora cene
dicere inuitatis vt venirent quia iam parata sunt
omnia & ceperut omnes se simul excusare pm9 di-
cit villam emi & necessario habeo exire et videre
eam rogo te habe me excusatum & alter dicit iu-
ga boum emi quinq & eo probare ea rogo te ha-
be me excusatum & alter dicit vxorem duxi & ideo
non possum venire et reuersus seruus nunciauit
hec domino suo tuc iratus paterfamilias dicit ser
uo suo exi cito in plateas & vicos ciuitatis & pau
peres ac debiles cecos & claudos introduc huc
et ait domino seruus domine factum est vt impe-
rasti & adhuc locus est & ait dominus seruo exi in
vias & sepes & compelle intrare vt impleatur do-
mus mea. Amen dico vobis q nemo illorum vi-
rorum qui vocati sunt gustabunt cenam mea hic
qr dicit nullum inuitatorum gustare debere videt
vera beatitudo seu vita vere beata & cum dicit de
hora ipsius q hora cene misit seruum suum dice-
re inuitatis vt venirent quia parata sunt omnia q
missio non dubium facta est ex quo tempus com-
pulsionis sui tractus legitur mat.11. vbi dicitur de
regno celorum q violenti rapiunt illud Iam ve-
nit hora igitur hmoi cena est dudum incepta.
Item postq introducti sunt pauperes ac debiles
ceci & claudi adhuc alij compelluntur intrare et
dicitur quia adhuc locus est vnde sequitur cum
ista compulsio fiet ante tempus extremi iudicij q
ante illud tepus pauperes ac debiles ceci & clau
di sint introducti ad cenam et in domu suam.s.in
vitam vere beatam. IOHANNES. vere ra-
tionabiliter per cenam posse intelligi pastus spiri
tualis per gratiam in presenti & sic intelligedo ni
chil operatur hec parabola pro beatitudine ani-
marum. RYCARDUS. Quis verba ipsa pa-
rabole aut verius historie aut historice electiois
premitterent sensuque exprimis cum circunstan-
tia precedentis scripture qua ob hoc posui prio-
rem sensum requiri quonia ille cui hoc dicit dns
iesus xps audiens de resurrectione dicit xpo bea
tus qui manducat pane in regno que volens xps
informare de hijs qui sut comesturi panem ibi sic
sibi respondit homo quidem &c. Fecit cenam ma
gnam &c. quod impertineter sibi dictum fuisset ni
si de cena loqueretur in regno in quo ille predixe
rat maducantem esse beatum qd regnu verba scri
pture ostendunt glorie regnum esse non regnum
gratie in presenti quonia manducantem in illo re
gno dixit beatum multi vero manducantes in re-
gno gratie.s.in ecclesia militate finaliter dampna
buntur & sunt miseri in presenti. Item xpi conclu-
sio nemo istorum virorum qui vocati sunt gusta-
bit cenam meam falsa esset si de regno gratie ac-
ciperetur quonia multi dampnadi habent freque
ter gratiam in presenti & sic manducant in regno
talem panem. Item quia audierat de resurrectio
ne iustorum tunc a xpo inspiciendo ad eum sic di
xisse apparet. Beatus qui manducat panem i re
gno dei vnde consequitur hanc xpi doctrinam de
regno glorie debere intelligi & de cena regni illi9
christus innuit se fecisse cum concludit nemo viro
rum illorum qui vocati sunt gustabit cenam mea
ipsum etiam xpm puto seruum fuisse que ibi plu-
ries nominauit sic etiam vocatur per ysa.42. ca.
52.& 53. Ecce seruus meus dedi spiritu meum su
per ipsum iudicium gentibus proferre ita q ratio
ne diuinitatis erat paterfamilias & ratioe huma
nitatis erat seruus. Item luce.16. saluator horta
tur dicens Et ego vobis dico facite vobis ami-
cos de mamona iniquitatis vt cum defeceritis re
cipiant vos in eterna tabernacula. Costat q eter-
na tabernacula beatorum non sunt extra celu sed
in celo quonia celestia intelliguntur iuxta ps.83.
q dilecta tabernacula tua domine virtutum nec
quisq illud potest aliud recipere nisi receptiuum
illud precedat prius igitur perfecti erat illic ali-
quos recepturi p alijs elemosinam eis dates que
sensum similitudo de facto villici clare pretendit
quonia alios facit amicos ad hoc vt cum ipse a-
moueretur a villicatione ipsi eum reciperent i do
mos suas & in hoc laudatur eius prudetia et sua
detur a domino vt diuites faciant sibi de mamo-
na iniquitatis amicos vt illi amici facti eos reci-
piant in eterna tabernacula que tabernacula no
dubium sua esse deberent tempore receptiois iux
ta similitudinem donorum illorum debitoru & hoc
tempore defectionis eorum scz tempore quo me-
reri desierint & tempore amotionis a villicatione
designat ergo enim i hoc dicto alium litterale sen
sum videre non possum nisi de inpropria assimila
tione summam sapientiam tacite reprehendam.

nota parabola de inuitatis ad cenam.

Cap.4.

Item saluator dicit Io.
quarto mulieri samaritane qui bibe-
rit aqua quam ego dabo ei fiet in eo
fons aque salietis in vitam eterna a
qua no dubium gratiam spiritus san
cti appellas sed quomodo dicitur esse fons aque
salientis in vitam eternam nisi quia de morte tras
fert ad vitam eternam statim quasi per saltum de
terra ad celum. Si enim transferret in vitam nisi
in finali iudicio non diceretur saliens sed tardo in
cessu pertingens seu lente in vitam eternam quo-
niam tardior incessus illo esse no potest. Ite quo
modo verum fuit etiam de bibente hanc aquam
q non sitiret in eternum per quam indigetiam vo
lebat excludere si sine beatitudine quam ardentis
sime quilibet iustus sitit debuit manere vsq ad fi
nale iudicium perfecti igitur in morte ista vitam
eternam accipiunt q ipse saluator iohan.16. exem
plo ostendit cum dicit ad suos apostolos vos au
tem conturbamini sed tristitia vestra vertetur in
gaudium mulier cum parit tristiciam habet quia
venit hora eius cum autem peperit filium iam no
meminit pressure ppter gaudium quia natus est
homo in mundo & vos igitur quidem tristicia nuc
habetis. Iterum autem videbo vos & gaudebit
cor vestrum & gaudium vestrum nemo tollet a vo
bis vbi nisi similitudo inepte sit posita qd nephas
est credere satis constat sicut mulier statim lapso
partus dolore pressure prioris non meminit pro-
pter gaudium nate prolis sic tristicie apostoloru
in vita presenti gaudiu quod tolli non poterat im
mediate debebat succedere que sensum isuper illa
verba pretendunt tristicia vestra vertetur in gau
dium quod enim proprie i aliud verti dicitur co-
tinua mutatio illud consequitur.

nota alia pbatione ex dicto xpi samaritane

alia ꝓbatō ex dictis pauli.

ITem secunde ad co. quīto dicit apostolus. Audientes igitur semper ⁊ sitientes quoniā dum sum⁹ in hoc corpore peregrinamur a domino per fidem enim ambulemus nō ꝑ speciem audemus aūt ⁊ bonam voluntatē habemus magis peregrinari a corpore ⁊ presentes eē ad dñm ⁊ ideo contendimus presentes siue absentes placere omnes enī manifestari nos oportet ante tribunal xp̄i vt recipiat vnusquisq̃ ꝓpria corporis prout gessit siue bonum siue malum sciētes ergo timorem dñi hominibus suadem⁹ nemo hesitat quin idem dicit hoc ambulare per speciem et presentem esse apud deum vnde cum dicat expresse ꝙ ex bona voluntate voluit esse pegrinus a corpore ⁊ presens esse ad deum cōsequitur quod credidit ita fore futurum alioquin non affirmasset ꝙ illa voluntas bona esset non enim bona fuisset si fuisset respectu illius quod credidit esse impossibile ymo ostendit hoc esse possibile ⁊ se hoc sperasse cum effectu huius bone voluntatis dicit omnem actum suum meritorium stetisse ⁊ ideo inquit contendimus siue absentes siue presentes placere illi voluit ergo placere deo ⁊ contendebat hoc facere quia voluit peregrinari a corpore ⁊ presens eē deo.s.eum videre per speciem sperabat igitur illō fore futurum.s. ꝙ ipse quando fieret peregrinus a corpore.s.quando anima eius corpus desereret presens foret ad deum ⁊ ambularet per spem qm̄ in finali iudicio nō erit peregrinus a corpore sed ante iudicium corpus habebit ⁊ sicut erat de illo non dubium quin sic erat ⁊ est de alijs viris perfectis si vero quisq̃ dixerit illud dictum ⁊ ideo contendimus ⁊c. Non debere referri ad clausulā precedentem sed ad illam sententiam subsequentem omnes enim manifestari ⁊c. quoniā hec vltia sententia pro causa videtur subiungi precedenti sententie cum dicitur omnes enī ⁊c. Non video quoniam illud posset refelli ⁊ sic nichil opatur ꝓ isto quod supra dixi alterius nichilominus clausule ē plena sententia audemus autem ⁊ bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et presentes esse ad deum. Ista enim clausula affirmat apostolum sperasse se futurum ad eum ita vt ambularet per spem statim cum esset perigrinus a corpore vt aperte dicit audem⁹ ⁊c. magis peregrinari corpore quoniam michi videtur ꝙ nemo hoc auderet nisi sperās aliquid vtilius.s. anime sue stati post mortē si enim nō speraret bonū aīme nisi in fine mūdi veraciter nollet etiāꝫ interitū nec auderet corpore spoliari aut peregrinari ab eo sꝫ potius eligeret ad fructificandū interim manere in corpore ymo cū apostolus ibi dicat nolum⁹ corpore expoliari sed super vestiri nō puto ꝙ posuissꝫ cupio dissolui nisi ꝓpter comodū quod speraret naturali amore ad corpus vrgēte vt aīa in corpe remaneret igitur ex hoc ꝙ dicit audemus peregrinari a corpore cōsequitur ꝙ spē habuit ad dei ꝑsentiam statim peregrinando venire.s.statim cum foret corpus expoliatum. Item eccle. vndecimo. benedictio dei in mercedē iusti festinat ⁊ in honore veloci ꝓcessus illius fructificat quō festinat āt quō est velox honor si vsq̃ ad iudiciū expectet vnde ut illud ōnderet stati in morte cōferri a deo cito post sequitur in scriptura facile est corā deo in die obit⁹ retribuere vnicuiq̃ s̄m vias suas ⁊ ideo premisit huic dicto in die bonoꝝ ne sis in memor malorum ⁊ in die maloꝝ ne sis īmemor bonoꝝ volens suadere memoriā quotidianā de pena malorum ⁊ premio bonoꝝ appropinquātibus et ideo subiungit ꝓ causa facile est.i.ita fit ⁊c. vnde de bonis eodem ca. ante dicit datio dei ꝑmanet iusti et perfecti illius successus habebūt in eternum dationē dei ꝑmanere iustis puto charitatē excidere et perfecti illius successus habebunt in eternum successus non video pluraliter dictū nisi qr prius premiatur iustus post mortē in aīa ⁊ consequēter in corpore aut qr primo mercedē accipit statim et consequenter recipit ampliorem. Item nō magis deberet deus vel differt remūerare bonos ꝓ suis operibus q̃ voluit ⁊ precepit vt alij facerent cum sit omnibus magis pius ⁊ iustior ipse autē sic precepit leuitici.19. Nō morabitur opus mercenarij tui apud te vsq̃ mane deutero.24. Non negabis mercedē indigētis pauperis fratris tui sed eodē die reddes ei premiū laboris sui igitur deus completis hominis operib⁹ in hac vita sicut est verisimile stati reddit mercedem laboris si in recipientibus nichil obstet.

Cap. 6.

alia ꝓbatio ex p̄s. 87

ITem de loco dicit psal. 67. alloquens xp̄m. Ascendisti in altum cepisti captiuitatem accepisti dona in hominib⁹ ⁊ apostolus ad ephe. 10. allegat. Ascendēs in altum captiuam duxit captiuitatē dedit dona hominibus vbi ostendit xp̄m quando ascendit in celū captiuitatē adduxisse secum igitur ille anime quas ab iferno extraxit in celum duxit de eodem dicit p̄.20. sic q̃ magna multitudo dulcedinis tue domine quā abscondisti timentibus te ꝑfecisti eis qui sperant in te in conspectu filiorum hominum perfecisti dicit non dubium propter certitudinem.i. certe ꝑficies quoniam adhuc tempore huius prophetie hanc dulcedinem in nullo ꝑficit sed ꝙ dicit in cōspectu filiorum hominū potest intelligi vt p̄ma facie apparet.i. corā hoībus in finali iudicio aut pōt referri ad precedens vt sensus sit vnus ⁊ vna sententia Qui sperant in te in cōspectu filioꝝ hominum ita vt hijs qui in cōspectu hominū spē suam ponunt in ipso hāc ꝑfectionē futurā prenūciet ⁊ hic sensus litteralis michi vr̄ qr p̄mū sensum non videt ꝑmittere illud quod sequitur abscondēs eos in abscōdito faciei tue a cōturbatiōe hoīꝫ ꝓteges eos in tabernaculo tuo a cōtradictiōe linguarum locum hn̄t in vita p̄nti nō in finali iudicio premittit enim huic dicto factus sum tanq̃ vas perditum quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu in eo dum conuenirent simul aduersum me accipe animā meam consiliati sunt ⁊ stati post qui loquūtur aduersus iustum iniquitatem in superbiā ⁊ in abusione ⁊ tunc sequit q̃ magna multitudo dulcedinis tue vnde constat ꝙ loquitur de conturbatione hoīm impioꝝ in vita presenti ⁊ sic cōsequit ꝙ istis durātib⁹ in hac vita mortali quo ad alios erant alij quo ad aīam absconditi in abscondito faciei dei et tabernaculo celesti procreati et sic habentes hanc perfectionem magne multitudinis dulcedinis dei. Item. p̄s. 11. sic loquitur tam de loco q̃ de premio

quēadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarū ita desiderat anima mea ad deū fontē viuū quando veniam ⁊ apparebo ante faciē dei. Fuerūt michi lachrime mee panes die ac nocte dum dicitur michi quotidie vbi est deus tuus hec re.sū ⁊ effudi in me animā meam quoniā transibo in locum tabernaculi admirabilis vsq̃ ad domū dei. In voce exultatiōis ⁊ ꝯfessiōis son⁹ epulātis quare tristis es anima mea ⁊ quare conturbas me hoc exprimit ardens desiderium anime sue ad deum ita sicut consequenter exponit vt appareat ante faciē dei ꝙ nemo doctus aliō intelligit q̃ facie ad faciē deum videre constat autē hunc ardorem hanc sitim non minus esse in anima separata q̃ sit in ip̄a coniuncta in corpore donec adipiscatur quod sitit. quoniā istud ardens desideriū naturaliter augetur ex hoc ꝙ anima occupationibus distrahētibus iuxta corpus suum caret omnino ꝙ manifeste propheta innuit hoc desiderium nō cessare donec anima eius appareat ante faciem dei et ideo suspirans querit quando veniam ⁊ apparebo ante faciem dei videns suum desiderium nō posse aliter quietari vnde nō solum innuit hoc ardens desiderium duraturum donec ei detur dei visio facialis sed manifeste dicit lachrimas scilꝫ spirituales esse sibi panes die ac nocte donec hoc fiat scilꝫ q̃diu queri potest ab eo vbi est deus tuus quod cōgrue fieri potest q̃diu non apparet ante faciē dei ergo vsq̃ tunc affirmat animā suam non solū desiderium sed lachrimas habiturā nemo vero ita desipit vt dicat animas perfectorum qui peccata non habent nec sunt penis precedentium suorum peccatorum obnoxie in presenti lachrimas sustinere scꝫ anxietatem aliq̃ seu merorem vnde consequitur iuxta hec dicta ꝙ apparent ante faciē dei si sunt vere beate in domo dei vbi sonus epulātis est sonus exultationis ⁊ confessionis sicut consequenter adiunxit in voce exultationis ⁊ confessionis sonus epulantis.

Cap. 7.

ꝓbatio ex illo q̃ dilecta tabernacula

ITem de loco simul ⁊ premio sic loquitur p̄ .83. q̃ dilecta tabernacula tua domine virtutum cōcupiscit ⁊ defecit anima mea in atria dn̄i. Cor meum ⁊ caro mea exultauerunt in deū viuū ⁊ enī passer iuenit sibi domū ⁊ turtur nidū vbi reponat pullos suos altaria tua dn̄e virtutum rex meus ⁊ deus meus beati qui habitant in domo tua dn̄e in secula seculorū laudabūt te beatus vir cui⁹ est auxiliū abs te. ascēsioēs. in corde suo dispo. in valle lachrimaꝝ i loco quē posuit ⁊ eñ bn̄dictionē dabit legislator ibunt de virtute in ꝟtutē videbit deus deoꝝ in syō dn̄e de⁹ virtutū exaudi p̄ces meas auribus ꝑcipe de⁹ iacob protector nr̄ aspice deus ⁊ respice in faciē xp̄i tui qr melior ē dies vna i atrijs tuis sup milia ele. abiec. esse i domo dei mei magis q̃ hītare i tabernaculis pctōꝝ qr miāꝫ ⁊ veritatē diligit deus grām et gloriā dabit dn̄s nō ꝑuabit bonis eos q̄ am. innocētia dn̄e virtutū btūs hō q̄ in spat in te hic cū dicit videbit deus deoꝝ in syō vbi alia translatio dicit apparebūt apud eū in syō nō dubiū q̄n syon id appellat ꝙ ante dixit dilecta tabernacula dn̄i atria dn̄i altaria dn̄i ⁊ domū dn̄i qm̄ si quis dixerit syon ad litterā debere itelligi sic vt ibi appareant cum fuerit ibi dē facturus finale iudicium obstat ꝙ tunc ibi videbitur deus a bonis ⁊ a malis videbunt inquit in quē transfixerunt zacha. 12. hic aūt iuxta seriē littere istam visionē describit pro finali premio ambulantiū de virtute in virtutē ꝓpter benedictionē legislatoris vnde constat ꝙ visionē dei deoꝝ in syon visionem beatificantē seu p̄miatiuam appellabat ⁊ sic consequitur ꝙ syon habitationē celestem itelligat sicut apostolus ad hebre. 12. ibi accessistis ad syon montē ⁊ ciuitatem dei viuētis ⁊c. nec obmisit patefacere qm̄ hec visio dei deorū sit danda viro cuius est auxilium a deo ⁊ qui i corde suo gradus illuc ascensionis disponit sciēs veraciter ꝙ ante aduentum xp̄i legislatoris ⁊ totius humani generis redemptoris hoc omnino nō fieret ⁊ ideo operationem eius ad hoc clare describit sic dicēs ⁊ enim benedictionē dabit legislator ibunt de virtute in virtutem videbitur deus deoꝝ in syō alias apparebunt apud deum in syon ⁊ sic volenti intelligere. vnde fieri debebat ille beatus cuius est auxilium a deo ⁊ qui disponit gradus ascensionis ad beatitudinē in corde suo aperte respondeat ⁊ enim pro quia qr xp̄s noue legislator dabit benedictionem patribus antiquis promissam que benedictio prestat virtutum gratiam in presenti ⁊ consequenter gloriam sine mora in futuro ita vt premium ex tunc merito immediate succedat ⁊ hoc est ibunt de virtute in virtutē videbit deus deorum in syon.i. adueniente isto legislatore per suam benedictionem quā dabit hec fient.

nota q̄ sit bn̄dictio quā dabit legislator

Item ꝙ ambulantibus de virtute in virtutem siue i inocentia sicut dicitur in fine p̄. imediate post meriti tempus succedat hoc premium. In fine p̄s affirmat sic dicens Nō priuabit bonis eos q̄ ambulant in innocētia. Si vero viri perfecti.s.q̄ ambulant in innocentia bonis glorie post mortē carerent essent bonis priuati quoniā priuatio nichil aliud est q̃ carentia alicuius boni in subiecto apto nato illud recipere in quo esse deberet vnde alia translatio dicit expressius gratiam ⁊ gloriā dabit dn̄s nec prohibebit bonum ab hijs qui ambulant in perfectione beatus homo qui confidit i te vbi clare apparet ꝙ bonum glorie non differtur post mortē ab hijs qui ambulant in ꝑfectione immediate ante premittens ꝙ dabit gloriam prohiberet aūt si illud differret non dubium non sibi differret illud conferre perfectis a tempore aduentus xp̄i siue legislatoris. Item attende ꝙ ꝓ se nullam precem exprimit in hoc p̄s. et cum clamat ad dominum domine deus virtutum exaudi precem meam auribus percipe deus iacob vnde compellimur hanc precem suam non aliud intelligere q̃ desiderium ardens quod expressit se habere in atria domini ⁊ in deum viuum post cuius impletionem immediate petendo subiunxit protector noster aspice deus ⁊ respice in faciem xp̄i tui qr melior est dies vna in atrijs tuis innuens manifeste precem suam occultam in corde per christum implendam.s. esse in atrijs domini quia insuper post versiculum p̄s. imediate sequentis expressit sic benedixisti domine terram tuam auertisti captiuitatem iacob alia translatio reduxisti captiuitatem iacob remisisti iniquitatem plebis tue et operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti omnem iram tuam hic non est locutus de aliqua captiuitate iacob corporali qualis tunc non erat sed de qua

ps.67.cepisti captiuitatem secundum aliam trãs
lationem. Ascẽdisti in altum captiuam duxisti ca-
ptiuitatem igitur intellexit ꝙ data benedictione
per christum ipe reduceret captiuitatem iacob q2
tunc sub potestate dyaboli fuerat in inferno nõ so
lum localiter ꝙ illam captiuitatem beatificaret
qui alias non mitigaret omnẽ iram suam vt dicit
quia manẽte in ipsis captiuis priuatione beatitu-
dinis quã nõ dubiũ sicut iste propheta ita esse de
illa captiuitate ardenti desiderio cupiebat man-
sit ira dei sup eos .s. pena siue punitio quã irã dei
omnes accepimus iuxta illud ad ro. secundo ira
et indignatio ⁊c. ⁊ ps. tunc loquetur ad eos i ira
sua ergo reducendo captiuitatem remittendo ini
quitatem plebis sue operiẽdo omnia peccata eo-
rum eos glorificauit in celo.

Cap. 8.

nota pbationẽ de loco glorie ex apostolo.

Item de loco dicit apostolus ad phili. primo sic michi aut vi
uere christus est ⁊ mori lucrũ ꝙ si vi-
uere in carne hoc michi fructus ope
ris est ⁊ quid eligam ignoro coartor
autẽ ex duobus desiderium habẽs dissolui ⁊ esse
cum christo multoqꝫ magis melius pmanere aũt
in carne magis necessarium propter vos et hoc
confidens scio ꝙ manebo ⁊ permanebo omnib9
vobis ad pfectum vestrum ⁊ gaudium fidei hoc
dicit se cupiuisse dissolui ⁊ esse cum christo et dicit
se esse artatum. Nunqd ob hoc debuit eligere mo
ri aut viuere propter eos quibus scripsit primum
cum dicit multo esse melius ergo cert9 fuit si mor
tuus tunc fuisset ꝙ statim esset cum christo qui nõ
dubium tũc erat in celis quomodo enim si nõ fuit
futurus cum christo ante iudicium finale esset sibi
multo magis melius ex hac causa dissolui sic seu
mori ꝙ̃ viuere ⁊ fructum operis in carne habere
ex quo si vltra vixisset i carne fructificãdo eque ci
to veniret ad christum ergo si melius sibi fuit pro
pter se cum christo mori ꝙ̃ viuere statim fuisset cũ
christo post mortem ⁊ ex hoc mori sibi melius esse
declarauit dicendo desiderium habens dissolui et
esse cum christo non est enim alia sententia nisi q2
habeo desiderium dissolui ⁊ esse cum christo ꝙ mi
chi post mortem daretur ⁊ est multo melius ꝙ̃uis
facere fructum operis in carne ⁊ viuere ⁊ ecõuer
so viuere ⁊ fructũ operis facere multo est magis
necessariũ nobis ideo a duobus coartor sed pro-
pter necessitatem vestram confidens scio ꝙ mane
bo ⁊c. Cõstat igit ꝙ apostolus certe se estimauit
ꝙ statim post dissolutionẽ esset cũ xpo aut ergo in
spe sua fuit decept9 ꝙ nõ licet dre aut statim post
mortẽ fuisset cũ xpo si tunc decessisset ⁊ p ꝯñs fuit
statim post mortẽ cũ xpo qñ post modũ martiriuz
pro xpo sustinuit ⁊ pari rõne hoc implet in quib9
cũqꝫ viris pfectis q purgatiõe post mortẽ idigẽt
quod autẽ dicit hoc ⁊ mori lucrũ ⁊ qd sequit desi
derium habẽs dissolui ⁊ esse cũ xpo multo magis
meli9 ꝙ̃uis videat ptẽdere ꝓba pmiũ fuisse sibi dã
duz stati post mortẽ i celo cũ xpo qñ alias p mor
tem nõ hẽret lucrũ nec quicꝙ̃ meli9 ꝙ̃ facere fru-
ctum opis meritorij in hac vita q2 tñ dici põt totũ
verificari. s. ꝙ mori esset lucrũ et melius multo ꝙ̃
fructũ opis facere in carne rõe pmij mioris sit ꝙ̃
nuda visio facialis dĩne essẽtie nõ video me posse
cõtra sic dicentẽ ex isto loco pbare hoc premium
animarũ datũ aĩe pauli statim post mortẽ siue etiã
in presenti nisi fortassis dixero ꝙ facere fructum
opis vt cõsequẽt possit ampliari eterna felicitas
multo est melius ꝙ̃ cũ maiori felicitate futura sta
tim dissolui ⁊ esse cũ xpo aut aliud premiũ quod-
cunqꝫ accidẽtale accipere qd si quis p firmo acce
perit poterit cõcludere ex hoc loco non solum lo
cum celestẽ dandũ pfectis tñ in morte sed felicita
tem eternã que cõsistit in visione clare diuie essen
tie quã quicunqꝫ prudẽs meliorẽ sibi iudicaret ꝙ̃
facere fructũ corporis vel opis vt etiã posset illã
augere ⁊c.

Capm. 9.

alia pbatio ex apocalipsi.

Sed de loco et premio isto
quod cõsistit in faciali ⁊ nuda ⁊ clara
visione mẽtali diuie essentie ⁊ ei9 frui
tione simul legit io. apoca. 7. capi. sic
Post hec vidi turbã magnã quã di-
numerare nẽo poterat ex oĩbus gẽtibus ⁊ tribu-
bus ⁊ populis ⁊ linguis stãtes ante tronũ in con
spectu agni amictis stolis albis ⁊ palme i manib9
eoꝝ ⁊ infra ⁊ rñdens vnus de senioribus dixit mi
chi hij qui amicti sunt stollis albis ⁊ palme in ma
nibus eoꝝ vñ sunt ⁊ vñ venerũt ⁊ dixi illi dñe mi tu
scis et dixit mi hij sũt q venerũt ex magna tribula
tione ⁊ lauerũt stolas suas ⁊ albauerũt in sangui
ne agni ideo sunt ante thronũ dei ⁊ seruiunt ei die
ac nocte in tẽplo eius et qui sedet in throno hitat
sup illos nõ esuriẽt neqꝫ sitiẽt ampli9 neqꝫ cadet
sup illos sol neqꝫ vllus estus qm agn9 q in medio
throni est reget illos ⁊ deducet eos ad vite fõtes
aquarũ ⁊ absterget oẽm lachrimã ab occulis eo-
rũ hec ibi Ecce de loco hẽs ꝙ turba magna ista
s. animarũ iustoꝝ defunctoꝝ stant añ thronũ dei
in cõspectu agni quẽ nõ dubitas eẽ xpm sicut ha
bes ca. 5. vbi dirigẽdo sermonẽ ad agnũ q librũ a
peruit dicit dignus es dñe deus nr accipe librũ ⁊
soluere signaculũ ei9 qm occisus ẽ. Itẽ q seruiũt
ei in tẽplo die ac nocta cõstat aũt thronum dei de
quo loquit fuisse in celo sicut dicit ca. 4. sic ⁊ stati
fui in spũ ⁊ ecce sedes posita erat i celo ⁊ supra se
dẽ sedẽs ⁊ ifra id c. bñdictionẽ ⁊c. sedẽti sup thro
nũ ⁊c. de tẽplo eius hẽs ca. 11. Et aptũ ẽ tẽplũ dei
i celo de pmio iustoꝝ i celo hẽs hic ꝙ illi oẽs q a-
micti sunt stollis albis nõ esuriẽt neqꝫ sitiẽt ãpli9
neqꝫ cadet sup eos sol neqꝫ vllus est nõ potes ista
carnaliter accipe qm nõ ẽ aĩarũ esuriere neqꝫ siti
re extra corpa neqꝫ eis nocere põt sol aut est9. vñ
in hoc si carnalit accipet. Nõ laudaret i aliquo
status eoꝝ iõ cõpellimur spũalit ista accipe sicut
ad aĩas pñt illa ptiere. s. ꝙ oẽz anxietatẽ oẽz indi-
gentiã et oẽ nocumẽtũ excludat ab eis p cã aũt
huius subiũgit qm agnus q i medio throni est re
get eos ⁊ deducet eos ad vite fontes aquaꝝ vbi
verbis vtit futuri tpis p pñti. s. reget ⁊ deducet si
eñ accipent i futuro tũc nõ essent cause aut causa
quare ex tũc illi nõ esurient fõtes aũt aquaꝝ vite
nemo aliud itelligit vt estimo nisi naturã diuinã ⁊
effusiuam de se visionem sui ac fruitionez rationa
li creature per quas poterit satiari quibus bea-
te sẽper viuat. Erant igitur ille anime amicte sto
lis albis diuinam naturam nude videntes seu fa
cie ad faciem vt loquitur apostolus prime ad co
rinthios tertio. Istam sentẽtiam predixit ysaias
49. sui libri hoc modo de christo loquens parum

pdicta sñia apocalipsis ptinetur in ysaia

est vt sis michi seruus ad suscitãdas tribus iacob
et feces israel cõuertendas dedi te in lucem genti
um vt sis salus mea vsqꝫ ad extremũ terre ⁊ pau
cis interpositis ⁊ seruaui te dedi te i fedus populi
vt suscitares terrã ⁊ possideres hereditates dissi-
patas vt diceres hijs qui vincti sunt exite ⁊ hijs q
in tenebris reuelamini pascentur super montes ⁊
in amnibus planis pascua eorũ non esurient neqꝫ
sitiẽt nõ percutiet eos estus ⁊ sol q2 miserator eo
rũ reget eos ⁊ ad fontes aquarũ potabit eos vbi
dicit christũ quẽ dedit in fedus populi debere vin
ctos eripere ⁊ in tenebris. s. in limbo positos re-
uelare ⁊ auferre ab eis statim omnem indigentiã
non inquit esurient etiã ponẽs pro causa sicuti et
io. posuit q2 miserator eorũ deducet eos eandã sẽ
tentiam quã hic. c. 8. dicit de loco animarũ sancta-
rum in genere dicit. c. 14. specialiter de animabus
virginum sic ⁊ ecce agnus stabat super montem
syon et cum eo centum quadraginta quattuor mi
lia ⁊ cito post ⁊ cantabant canticum nouum ante
sedem dei ⁊ ãte quattuor animalia ⁊ seniores hãc
sedem hos seniores ⁊ hec animalia dicit. c. 4. se vi
disse in celo ⁊ similiter agnum se vidisse dicit. in. c.
5. In medio throni ⁊ q̃ttuor animaliũ seniorũ stan
tem. Item. c. 20. dicitur sic. Et vidi sedes ⁊ sederũt
super eas ⁊ iudiciũ datum est illis ⁊ vidi numeruz
animarum decollatorum propter testimoniũ ihe-
su ⁊ propter verbum dei ⁊ nõ adorauerunt bestiã
neqꝫ ymaginem eius neqꝫ acceperunt caracterez
eius in frõtibus suis ãt in manibus suis vixerũt
⁊ regnauerũt cum xpo mille annis ceteri mortuo
rum non vixerunt donec consummarẽtur mille an
ni beat9 est ⁊ sanct9 qui hec resurrectio pria bea-
tus est ⁊ sanctus qm habet partem in resurrectio
ne prima in hijs secunda mors nõ habet potesta
tem sed erũt sacerdotes dei ⁊ christi eius ⁊ regna
bunt cum illo mille annis ⁊ cũ consummati fuerit
mille anni soluetur sathanas de carcere suo ⁊ exi
bit ⁊ seducet gentes que sunt super quattuor an-
gulos terre gog magog ecce hoc expressum ꝙ aĩ
me decollatorũ non solum vixerũt cum xpo sed ẽt
regnauerunt cum illo mille annis. s. vniuerso tem
pore tunc futuro vsqꝫ ad tempora antichristi non
est autem dubium quin erant tunc vbi xps erat ex
quo vixerunt ⁊ regnauerunt cum eo. vnde cõseq-
tur ꝙ erant in celo vbi erat xps de pmio vero hoc
non tacuit sed dicit ꝙ regnauerunt cum xpo quo
modo regnare possent in celo cum xpo nisi dinam
naturam non nude viderent vt cibis illis regali-
bus ⁊ potibus fruerẽtur si iã alio genere ciboruz
et potuum spiritualium ibi vtantur potius dicen-
di eẽ tibi solũ seruire ꝙ̃ secũ regnare vnde nõ vide
tur quin hoc dixerit vt eos ostendet eodem gene-
re deliciarum frui cum xpo. s. delicijs cõsequenti-
bus visionem claram ⁊ nudam diuine essentie.

Nota quõ aĩe regnant in celo.

Item quod dicit loquens de aĩarum istarum vita
cum xpo ꝙ hec est resurrectio prima beatus ⁊ san
ctus qui habet partem in resurrectiõe prima. Sa
tis affirmat ꝙ anime sunt beate habentes veram
beatidudinem que animam separatam concernit
beatus inquit sanctus. ⁊c. magis autẽ hoc osten
dit qd addit in hijs ita mors nõ habet ptãtem. 2.
autẽ mors est stagnũ ignis vt isto. 20. c. dicitur cõ
sequenter ⁊. c. 21. ostẽdit sed hoc est quo ad totos
homines post iudiciũ premittit eni sic ⁊ iudicatuz
est de singulis secundũ opera ipsorũ ⁊ infernus et
mors missi sunt in stagnum ignis ⁊ tunc sequitur
hec est secunda mors stagnum ignis siue aũt mor
tem primo loco vocet dyabolũ sicut dicit. c. 6. Et
ecce equus pallidus ⁊ qui sedebat super eum no-
men illi mors siue dãpnationẽ solius aĩme que est
prima mors non dubium sicut pena totius homi-
nis est mors. 2. sic correspondent erit resurrectio
2. ⁊ prima ita vt. 2. sit perfecta beatitudo totius ho
minis nemo enim cõgrue aliud potest intelligere
resurrectionẽ secundam ad litteram vbi michi vi
detur ⁊ prima resurrectio per ꝯñs sit vera beati-
tudo anime solius igitur hanc verã beatitudinez
animas sanctas habere voluit exprimere per hoc
quod dicit ꝙ resurrectionem primam habent quã
resurrectionem primã nobis exprimere voluit p ex
pressionẽ mortis secũde quã dicit oẽ stagnũ ignis
in ipsis totis hominibus iudicatis et a cõtrarijs
intelligeremus cõtraria. Itẽ de loco animarum
martirum habes. c. 6. sic ⁊ cum aperuisset quintuz
signaculum vidi subtus altare dei animas inter-
fectorum ppter verbum dei illud autẽ altare dicit
esse ãte thronũ dei. c. 8. quẽ thronũ. 5. ⁊. 4. dicit fuis
se in celo nec hoc omisit de premio ⁊ date sunt in
q̃t illis singule glorie stole albe nõ ei video qd per
stolas albas posset intelligi nisi beatitudo dicitur
eniz de 24. senioribus. c. 4. ꝙ erãt amicti stolis al
bis sm aliam literam vestimentis albis Sic etiã
de multitudine magna dicitur ꝙ nemo dinumera-
re poterat. c. 7. ꝙ erant amicti stolis albis vtiqꝫ p
stolas albas aut ipsarum albedinem beatitudinẽ
earum intelligens constat ⁊ hanc reuelationẽ fuis
se p tempore ante iudiciũ. s. p tempore quo essent
viui homines super terram cum hoc dicat ⁊ cla-
mabant voce magna dicentes vsqꝫ quo domine sã
ctus ⁊ verus non iudicas ⁊ non vindicas sangui
nem nostrum de hiis qui habitabant in terra ⁊ da
te sunt illis singule stole albe ⁊ dictum est illis vt
requiescant tempus adhuc modicum donec adi-
pleatur nũerus occisorũ fratrum eorũ qui interfi
ciendi sunt sicut ⁊ illi ecce plane ꝙ hec visio de aĩ
mabus decollatorũ subtus altare in celo fuit pro
tempore quõ adhuc futurum fuit iudicium de oc
cisoribus ⁊ ꝙ nundũ fuerat impletus nũerus mar
tirum occidendorũ eandẽ sententiam habes exp̃s
sius. 20. c. vbi expresse dicitur de eis qui non acce
perunt caracterem bestie in frontib9 suis aut ma
nibus regnabunt cum christo mille annis ⁊ cũ cõ
summati fuerint mille anni soluetur sathanas et
exibit ⁊ seducet gentes ⁊c. vnde constat hec omĩa
de animabus illis implenda ante iudicium. Item
de loco animarum sanctarum quo ad aliquas. s.
24. seniores ⁊. 4. animalia dicit. 4. c. ꝙ erant i cir
cuitu sedis in celo neqꝫ dubium quin. 24. seniores
sanctorum aliquorũ. s. prophetarum aut patriar-
charum animas designabant quia . ca. 5. ipsi de se
dicũt ꝙ agn9 eos redemit in sanguine suo ⁊ simili
ter quatuor animalia quattuor maiorũ propheta
rum aut quatuor euangelistarum aut aliquorum
aliorum sanctorum animas sibi in spiritu ostende
bant. Constat autẽ hanc reuelationem sibi factã
fuisse pro tempore ante finale iudicium cum dicit
hoc ꝙ de throno procedunt fulgura voces ⁊ toni
trua que penam habitantium in terra designant
non dubium vnde constat ꝙ hec visio. 24. seniorũ
et quatuor animalium fuit reuelatio rerum exhi-
bendarum iste pene infligentur habitantibus in

qd sit resurrectio scda

de loco aĩarũ martyrũ

terra ⁊ sic ꝯsequitur ꝙ eodē tpe illi seniores in ce
lo esse deberent q̄a ēt.c.5.dicit istos seniores corā
agno habuisse phialas aureas plenas odoramē
toꝝ que sunt orationes sanctorum igitur eo tem
pore erant sancti in terra offerentes oratiões deo
acceptas qꝛ etiā signacula libri adhuc aperienda
fuerunt vt dicitur.c.5.que omnia aperienda fue-
runt ante finale iudiciū .Item de animarum pre-
mio dicitur expresse.c.14. Et audiui vocem de ce
lo dicentem mihi scribe beati mortui qui in domi
no moriuntur a modo iam dicit spiritus vt requi
escant a laboribus suis opera enim illoruꝫ sequū
tur illos ecce enim dicit mortuos in domino esse
bonos ⁊ requiescentes a laboribus suis animas
mortuorum volens affirmare beatas ⁊ quietas
quia constat ꝙ nec toti homines mortui sunt bea
ti aut in quiete quoniaꝫ consequeretur vt viuerēt
nec corpus eorundem non solum dicit eas esse be
atas et in requie sed etiā probat hoc per hoc ope
ra illorum sequuntur illos constat autem ꝙ ipsa
opera meritoria sunt trāsacta ergo intelligit mer
cedem operum ⁊ cōsequitur ꝙ habēt veram bea
titudinem que debetur bonis operibus. Item de
loco habes expresse.c.xi.vbi premisso de duobus
prophetis dñi quos enoch.⁊ helyā accipimus sic
tamen finierunt testimoniū suum.bestia que ascen
dit de abysso faciet aduersus eos bellum ⁊ vincet
eos ⁊ occidet eos ⁊ corpora eorū iacebunt in pla
teis ciuitatꝫ ⁊ cito post ⁊ post tres dies ⁊ dimidiū
spiritus vite intrabit in eos ⁊ steterunt sup pedes
suos ⁊ timor magnus cecidit super eos qui vide- *(nota ista de enoch ⁊ helya)*
runt eos audierunt vocem magnam de celo dicē
tem illis. Ascendite huc ⁊ ascenderunt in celum
in nube ⁊ viderunt omnes inimici eorum ⁊ in illa
die factus est terre motus magnus ⁊ decima ps
ciuitatis cecidit et occisa sunt in terre motu nomi
na hominum septem milia ⁊ reliqui in timore sunt
missi dederunt gloriam deo celi ve scdm abijt ⁊ ec
ce tertium ve veniet cito hic prophetat de hijs
duobus qui ascendent in celum postꝗ resuscitati
fuerunt ⁊ hoc ante iudicium quia post eorū ascē-
sionem dicit multos inimicorum suorum occiden
dos per terremotum ⁊ alios dicit timore correp-
tos fore conuertendos ad glorificandum deum ⁊
dicit etiā tertiū ve. adhuc fore futurum post eorū
ascensionem in celum ⁊ ibi ꝯñr describit futurum
iudicium post ea faciendum vnde constat istos fu
turos esse in celo ante iudicium ⁊ similis ratio vi
detur de quibuscūꝗ perfectis. Item.15.c. habes
de loco animarum sic scriptū ⁊ vidi aliquod signū *(nota de septē angelis.)*
in celo magnū ⁊ mirabile.s. angelos septem habē
tes plagas septem nouissimas.quoniā in illis ira
dei est consummata ⁊ vidi tāꝗ mare vitreum mix
tum igne ⁊ eos qui vicerunt bestiam ⁊ ymaginem
eius ⁊ numerum nominis illius stantes supra ma
re vitreum habentes citharas dei ⁊ cantātes cā
ticum moysi serui dei ⁊ canticum agni dicētes ma
gna ⁊ mirabilia opera tua domine deus oīpotens
iuste ⁊ vere vie vite tue rex sanctorum quis nō ti-
mebit te domine ⁊ magnificabit nomen tuum quia
solus pius es qm̄ gentes venient ⁊ adorabunt in
conspectu tuo quoniam iudicia tua manifesta sūt
ecce hoc habes ꝙ vidit in celo supra mare vitreū
eos qui vicerunt bestiā sedentes ⁊ cantantes iux-
ta illud mare illud vitreum in conspectu throni in
celo dicit.4.c.24.seniores sedere. Constat autem
hanc reuelationē fuisse explendam ante finale iu-
dicium cum simul viderit in celo angelos haben-
tes plagas nouissimas anteꝗ tunc eas inferrent
et illos qui vicerunt bestiam quia iste plage infer
ri debebāt hominibus ante iudicium sicut claris-
sime ostendit sequēs capitulum totum de hijs pla
gis. Item pro tempore huius reuelationis dicit.
ꝙ isti qui vicerunt bestiam cantauerunt quoniam
omnes gentes venient ⁊ adorabunt in conspectu
tuo ⁊ hec adoratio dei per omnes gentes quenō
dubium fuit futura in finali iudicio aut ante iudi
cium tempore pro quo isti qui vicerūt bestiam sic
cantabant fuit futura cum dicunt venient ⁊ ado-
rabunt igitur hec recte reuelatio facta fuit pro tē
pore ante finale iudicium

Capm.10.

IOHANNES difficilia valde michi videtur *(argumētuꝫ ꝙ reuelatio apocalipsis solū erat de futuris)*
que de apoca.adducis nec ꝓ
bare videntur quod niteris
primo quidem quia.c.1. sic di
citur apoc. ihesu xpi ꝗ dedit
illi deus palam facere seruis
suis que opportet fieri cito si
militer.c.vltimo finita reuelatione siue apoca.de
qua instituit loqui dicitur sic ⁊ dicit mihi angelus
hec verba fidelissima sunt ⁊ vera ⁊ dominus deus
spirituum prophetarum misit angelum suum ostē
dere seruis suis que opporteret fieri cito ex quib⁹
verbis consequitur hanc apoca.seu reuelationem
tunc.s.tēpore ostensionis facte iohanni fuisse fu-
turam sed cito vnde non videtur ꝙ in aliqua par-
te ipsius reuelationis fiat sermo de statu mortuo-
rum pro tunc sed pro tempore tunc futuro nec tu
ostendisti illud tempus tunc futurum adhuc venis
se sic ꝙ videtur michi te omnino probare de sta-
tu presenti tunc autem non hominum mortuoruꝫ
sed animarum eorum hoc autem confirmari pos-
se videtur ex eo ꝙ posuisti de.c.7.s. de multitudi-
ne ꝗ dinumerare nemo poterat stante ante thro-
num de quibus per angelum consequēter dicitur
ꝙ illi sunt qui lauerunt stolas suas in sanguine a
gni videtur enim ꝙ tempore io.euangeliste nōdū
fuerant tot martires christi vt dinumerare earuꝫ
multitudinem nemo posset vnde consequitur hoc
non debere intelligi pro tempore tunc presenti si-
cut intelligere videbaris sed potius pro tempore
tunc futuro quo fuerant martires in multitudine
tanta futuri igitur illud a te positum de. c.14. de.
c.44.milibus virginum non videtur fuisse sibi re
uelatum pro tunc quoniam tempore suo non vide
tur ꝙ fuerint tot milia virginum que secute fuerāt
agnum. Item hoc magis affirmat illud ꝙ ipse di
cit.c.4.de quattuor animalibus ⁊.24.senioribus
quoniam nulli videntur conuenientius intelligi ꝑ
quattuor animalia que describit ꝗ quattuor euā
geliste quorum ipse iohannes est vnus ⁊ tunc fu-
it vnde cōsequitur ꝙ non vidit illa tunc in celo eē
similiter ipse videtur esse vnus ex.24. senioribus
quoniam.12.apostoli videntur rationabiliter itel
ligi esse.12.de illis sicut.12.fundamenta muri ciui-
tatis celestis ꝗ describit.21.ca.dicuntur.12. apo-
stoli. vnde non videtur ꝙ isti possent intelligi pro
tempore beati io. vnde ꝙ ista tota visio fuit figura
tiua respectu futurorum tunc expresse dicitur per

angelum.c.4.in presenti hoc modo post hoc vidi
et ecce hostium apertū in celo ⁊ vox prima quā au
diui tanꝗ tube loquentis mecum.dicens. Ascen
de huc ⁊ ostendā tibi que oppꝫ fieri cito post hoc
et tunc consequenter describit totam visionem de
quattuor animalibus ⁊.24.seniorib⁹ ⁊ de anima
bus decollatorum et de multitudine que dinume
rari non poterat vnde constat vt videtur oīa tunc
fuisse futura. Item.c.1.dicitur ꝙ vidit similē filio
hominis ⁊ habebat in dextera sua stellas septem
et sine ca.dicitur stelle iste septem sunt septem an-
geli ecclesiarum.s.prelati earum sicut consequen *(Alia rō ex apocalipsi.)*
ter series ca.sequentis ostendit. Constat autem io
hannem vidisse hec in pathmos insula ibi aūt nō
erāt illi prelati non dubium sed similitudines que
eos figurabant ⁊ fuerūt ibi vnde pariter videtur
fuisse de quattuor animalibus ⁊.24.senioribus ⁊
de virginibus.cxliiij.milibus ⁊ de multitudine ꝗ
dinumerare nemo poterat ⁊ de animabus decol-
latorum ⁊ alijs que refert se vidisse vnde non vi-
deo qualiter ex tali visione possit probari veritas *(Alia ratio.)*
rerum significatarum vnde.c.6.dicit sic ⁊ cum a-
peruisset sigillum.4.audiui vocem quarti angeli
dicentem veni ⁊ vide ⁊ ecce equus pallidus ⁊ qui
sedebat de super nomen illi mors ⁊ infernus seq̄-
batur eum nulli tamen dubium ꝙ ibi non fuit in-
fernus vbi se vidisse dicit ista premissa scilicet i ce-
lo vnde nec ex simili dicto videtur posse probari
ꝙ ibi consequenter sequitur in apparitione quin-
ti sigilli de animabus decollatorum quas dicit se
vidisse subtus altare in celo.s. ꝙ tunc erant in ce-
lo quo enim modo magis de vno tali possit veri-
tas realis probari ꝗ de altero simili dicto non vi
deo ymo si dixeris ex hoc ꝙ dicit se vidisse aliqua
in celo.s.quattuor seniores aūt animas decollato
rum posset concludi ꝙ illa ibi erant cōcludere po
tes fidenter tunc in celo fuisse equos album ⁊ ni-
grum ruffum ⁊ pallidum ac insuper terre motum
etiā ꝙ sol factus est tunc niger vt saccus cilicin⁹
⁊ luna vt sanguis ⁊ ꝙ stelle ceciderunt de celo in
terram ⁊ quod amplioris est fatuitatis dicere po
tes ꝙ celum recessit sicut liber inuolutus ⁊ ꝙ om
nis mons ⁊ insule de locis suis mote sunt ⁊ reges
terre ⁊ principes ⁊ tribuñ dites ⁊ fortes ⁊ oīs ser
uus ⁊ liber absconderunt se in speluncis ⁊ in pe-
tris montium que omnia dicit se vidisse vbi dicit
se vidisse animas sanctorum īterfectorum esse sub
tus altare in celo.s.6.c.sic ⁊ posses probare in ce
lo tunc fuisse tubas altare aureum aquilam volā
tem per medium celi clamantem. ve: ve: ve: ⁊ alia
innumerabilia incredibilia que.c.8.⁊ sequentibus
se vidisse in celo affirmat non ergo ex tali dicto ra
tione visionis huius concludere potes ꝗcꝗ de lo
cis veracibus animarum ex quo de similibus vi-
ris nichil reale pretensum potes sufficienter in-
ferre.

Capm.11.

RICARDUS non om
nino ex hiis q̄ cōtra me obiectisti irra
tionabiliter fluctuas ⁊ turbaris quo
niam et ego in illis ⁊ in aliis de apo-
ca.libens doctorem audirem verūta
men accipe quod michi est visum attende hoc de
bes distinguere quid iohannes asserit se vidis-
se ⁊ audisse quid asserit seu affirmat se q̄d insuper
xps seu angelus iohanni misterio reuelatiōis as-
serit seu affirmat que enim christus aut angelus
ipse iohanni asserit ex quo quilibet ipsorum est au
ctor veridicus dicti sui sunt tanꝗ vera tenēda ad
litteralem sensum eorum sicut patuit lib.5.ca.3.ea
vero que io.refert se vidisse vel audisse tanꝗ mini
steria seu reuelationes prophetice sunt dicenda si
cut tu ex libro siue ex principio libri ꝗ ex fine obi-
ciendo superius ostendisti ymo sic sunt tā arte te-
nenda et in fine libri sic dicitur ab ipso iohāne aut
ab ipso iesu quoniam alterius ipsoruꝫ sunt verba
sequentia contestor ego enim audienti verba pro
phetie huius libri si quis apposuerit ad hoc ap-
ponat deus super eum plagas scriptas in libro
isto ⁊ si quis minuerit de verbis prophetie huius
aufferret deus partem eius de libro vite ⁊ de ciui
tate sancta ⁊ de hiis que scripta sunt in libro isto
dicit qui testimonium perhibet ipsorum etiam ve
nio cito. Amen ⁊ tunc io.finiendo librum dicit ve-
ni domine iesu.⁊c. Ex quo dicto potes confiden-
ter concludere ꝙ oīa que io.scribit hic se vidisse
seu audisse in spiritu sunt reuelationes propheti-
ce rerum tunc preteritarum presentium aut futu-
rarum aliud insuper ex hoc dicto aduerte.s. ꝙ pla
ge quas in spiritu se vidisse testatur lib. etiam vite
ciuitas sancta et alia premia bonorum que se vi-
disse aut sibi reuelata fuisse affirmat ad sēsum de
bet accipi literalem realem ⁊ solidū alioquin nec
io.plagas istas prenūciaret futuras apponēti ṽ-
bis prophetie huius nec illā beneficia auferēda
a diminuēte prediceret nec iesuꝫ hiis omnibus te
stimonium perhibere exprimeret in contestatione
ꝑdicta dicit inꝗ qui testimonium perhibet istorū
nec ipse io.i principio sui libri diceret beatus qui
audit ⁊ qui legit verba prophetie huius ⁊ seruat
ea que in eis scripta sūt vnum aliud volo te ex ra
tione ex dictis prophetaruꝫ colligere videlicet cū
prophete in visionibus vtuntur nominibus spiri-
tualium rerum ad litteram de hiis rebus spiritu
alibus preloquuntur cum autem vtuntur nomini
bus corporalium aliquando ipsa nomina pro ip-
sis corporalibus rebus aliquando pro aliis cor-
poralibus nobis magis occultis ⁊ aliquando ꝓ
spiritualibus rebus accipiunt ratio huius est qꝛ
corporalia sunt nostris sensibus rebus spirituali-
bus notiora ⁊ ideo ad ea significanda frequenti-
us nobis grossioribus adhibentur non autē ecō-
tra quia sic non esset nostra instructio sed amplior
rerum occultatio si res nobis occulte prenunciā
rentur per magis nobis occulta vnde.c.4.expo
nendo dicit angelus ⁊ septem lampades arden-
tes ante thronum que sunt septem spiritus dei et
4.c.habentes oculos aque sunt spiritus dei. Si
hec premissa ⁊ circunstantias scripture attendas
ea que tu superius difficilia estimasti facilia ap- *(solutiones obiectiōis.)*
parebunt nō enim recte moueris ex hoc ꝙ liber
iste apoca.siue reuelatio appellatur eorū que tūc
futura fuerunt qꝛ illo tempore nichil de reuelatis
in libro erant preterita siue presentia quoniam
propter principaliorem partem reuelatiōis q̄ est
de signis terribilib⁹ q̄ precedent finale iudicium
ac de statu animarum iustarum ⁊ de temptationi
bus bonorum ⁊ malorum per demones in hoc tē
pore ⁊ de finalibus penis impiorum ⁊ remunera-
tiōe iustorum vocatur reuelatio eorum que oppor-
tet tunc cito fieri ꝗuis aliqua ibi reuelata tunc

erāt sic sicut liber reuelationis facte ysaie conse-
quenter ⁊ congruentur dicitur prophetia vel re-
uelatio ysaye vnde ⁊ liber ysaye incipit visio ysaie
et sic liber totus congrue appellatur licet histori
ce de statu regis ezechie ⁊ maradach baradā re-
gum babylonie ⁊ regum syrie ⁊ aliorum multorū
ibi multa dicantur vnde ab illo loco primi capitu
li fui in spiritu in dominica die ⁊c. vsq; ad quartū
capitulū videtur reuelatio rerum preteritarū tunc
scilicet de statu 7. ecclesiarū asie minoris ⁊ ange-
lorum .s. prelatorum ipsarum sicut cuilibet īspiciē
ti apparet quod vero michi obicis ex hijs q̄ po-
sui de ca. 7. locum non habent quia nō dixi ꝙ illa
multitudo quam dinumerare nemo poterat tēpo-
re huius visionis iohannis erat in celo .s. ꝙ fuit in
celo tempore illo pro quo iohānes hec vidit Cō-
stat autem eum hec vidisse complenda ante iudi-
cium finale quia ista se refert vidisse āte apertio-
nes sigilli 7. de qua apertione ca. 8. consequenter
scȝ pertractat cuius apertio nō dubium erit ante
iudicium sicut totus liber sequens capi. illud ple
ne ostendit quod etiam obicis de 14. cap̄. ⁊ de 4.
pariter dissoluuntur quoniam visa sunt et asserta
ea que ibi fuerunt reuelata non tunc sed ante fina
le iudicium fore ventura sicut ibi ostendi vnde
ibi veraciter conclusisti ꝙ ea reuelata de quibus
obiecisti tempore sancti iohannis presentia non
fuerunt sed tantum vidit eorum significatiuas y
magines verūtamen nichilominus ex quo visio-
nes iste ōnes prophetice reuelationes fuerunt vt
dici superius ⁊ ostendi dubitare non debes quin
quicq̄ similitudinarie fuit figuratum per illud
quod refert se vidisse in celo fuit ibi aut erit tem-
pore illo pro quo non dico in quo reuelatio ipsa
fiebat vt in celo existeret ideo de spiritualibus
quas refert se vidisse in celo sicut sunt angeli ⁊ a-
nime fidenter affirma ꝙ ibi erant aut fuerunt tem
pore pro quo reuelatio de eis fiebat quoniam ipsi
aliud non designant vt dixi similiter de omnibus
alijs que dicit se vidisse in celo .s. ꝙ signata per ea
ibi erant aut erunt tempore visionis explēda vn
de constat ꝙ non recte superius affirmasti ꝙ non
magis de vno quod se vidisse dicit q̄ de alio po-
test probari realis veritas quo ad locum aut quo
ad rem ipsam in visionem nominatam seu expres-
sam improuide enī affirmasti ꝙ oīa q̄ refert in. 7.
se vidisse dicit se vidisse in celo hec enim scriptura
non habet de equis ibi descriptis aut suis equi-
tibus vt ibi finxisti neq; de terre motu non enim
narrasset motum terre factum fuisse in celo ve-
rum qr sensum realem visorum ibi per similitudinē
in presenti opere exponere non suscepi premissa ti
bi sufficiant quo ad presens.

Illa que vidit iohānes nō erāt pn̄tia sȝ tm̄ vidit eorū signa

Cap̄. 12.

IOHANNES fiat vt
vis alia exprime que habes.
RICARDVS ad hebre. 14. lo-
quens apostolus de abraham ⁊ alijs
patribus antiquis et de eorum fidei
firmitate sic concludit et hij omnes testimonio fi-
dei probati inuenti sunt fideles non acceperunt
repromissionem deo pro nobis melius aliq̄d pro
uidente ne sine nobis consūmarētur repromissio-
nem istam exponit ī ipso autem sic iuxta istam li-
tterā que sequitur scȝ sic iuxta fidem defuncti sunt
omnes isti non acceptis repromissionibus sed a
longe eas aspicientes ⁊ salutantes ⁊ confitentes
quia peregrini sunt ⁊ hospites super terram q̄ enī
hoc dn̄t significāt se patriā inquirere ⁊ si q̄dē illi9
meminissent de qua exierūt habebant vtiq; tem-
pus reuertendi nunc autē meliorem appetunt .i.
celestem ideo non confunditur deus vocari deus
deorum vel eorum parauit enim illis ciuitatem et
ibi parum ante loquens de abraham sic ait fide
demoratus est in terra repromissionis tanq̄ in a-
liena in casulis habitando cum ysaac ⁊ iacob co
heredibus ⁊ repromissionis eiusdē expectabat eī
fundamenta habentem ciuitatem cuius et condi
tor deus ⁊ io. i. epistola. c. 11. dicit ⁊ hec est repro-
missio q̄ pollicitus est nobis in vita eterna et ec-
ce repromissio quam hij patres expectabant scȝ
habitatio celestis ⁊ vita eterna q̄. c. 4. ipsius epi
stole vocat requiem ⁊ salutem populi dei videam9
ergo quando hij patres istam repromissionē seu
confirmationem vt hic loquitur fuerant acceptu
ri iuxta dicta huius apostoli ecce dicit hoc expres
se sic deficiet .n. michi tempus enarrandi de gede
on barath. sanpson iepte daniel dauid samuel et
prophete qui per fidem vicerunnt reges operati
sunt iusticiam adepti sunt repromissiones vbi pla
ne dicit ꝙ isti sancti patres ⁊ prophete tēpore sue
scripture adepti sunt repromissiones dicit tamen
enim de abraham ⁊ alijs iuxta fidem defuncti sūt
omnes non acceptis repromissionibus. Item si
non erant eam accepturi ante finale iudicium qn̄
omnes iusti a mundi origine eam in corporibus
suis acciperent quomodo ordinauit deus pro no
bis melius aliquid in sic differendo nichil enim
nobis christianis acreuit de dilectione tali ac tan
ta consūmationis huius seu promissionis hec enī
consummatio nobis tunc veniret ⁊ si isti prius ac
cepissent repromissionem ⁊ quicq̄d aliud boni fu-
mus habituri vnde igitur deus meus aliq̄d proui
dit pro nobis quia repromissio ista eis vsq; nunc
differtur ita vt tunc simul consumetur non video
ergo hec consummatio seu repromissio simul fu-
tura fuit ante finale iudicium in ipsis patribus et
in christianis quod genus hominum apostolus
non per illud pronomen nobis intendit vnde cō-
sequitur hoc esse in animabus iustorum .s. ꝙ ante
finale iudiciū habebunt non solum locum celestē
qui in repromissione includitur ⁊ per terram rep
missionis corporalē figuratur vt hoc superius cla
ruit sed habebunt veram beatitudinem .s. consum
mationem que aliud q̄ vera beatitudo non potest
intelligi.

solutiones aliorum obiectuum

nota de promissionib9 factis sanctis pribus et quō non differūtur ille promissiones vsq; ad diē iudicij

Capm̄. 13.

IOHANNES. sic di-
cis te non videre quid melius pro no
bis deus prouiderit si nostrorum ⁊ il
lorum consummatio differretur vsq;
ad finale iudicium sic tibi dicere pos-
sum ꝙ non video q̄d melius deus pro nobis pro-
uiderit si simul cum consummatione ipsorum scȝ
quando christus ab inferis eos eduxit ⁊ secū sub
leuauit in celum christianos etiā pariter consum-
mauit. RICARDVS. parum attēdis fructū
et gloriam nominis christiani Ex hoc enim ꝙ di
lata fuit illorū patrum consummatio scȝ beatitu-
do vera secundum animas vsq; ad tempus chri-

sti qui eam in eis perficeret ⁊ a quo nos dicimur
christiani ⁊ firmiorem fidem ⁊ spem validiorem de
nostra simili salute habemus attendentes redem
ptorem hominem similem nobis esse ⁊ multa ob
hoc amplius ⁊ ardentius ipsum christum diligen
mus redemptorem cuȝ hoc vt hebrei ab israel sic
nos christiani a christo dicamur que nominatio
multo est gloriosior q̄ illorū ⁊ sic in mente fructifi
cam9 vlterius in fide ⁊ spe radicamur solidius ⁊
efficimur in nomine glorie amplioris quorū nul-
lum nobis fuisset si patres fuissent ante nos .s. an
te christianorum tempora consummati seu salua-
ti fuissent ⁊ nos cōsummati sine christo etiā fuisse
mus omnes .s. predestinati ad vitam quoniā vnus
est modus salutis omniū nec plures modi deo cō
gruerunt saluandi creaturas vnius generis ⁊ na
ture. IOHANNES. sancti doctores plurimi
hanc consummationem quam innuit cum dicit ne
sine vobis consummarentur finalem beatitudinē
totius hominis. Et rationabiliter vt michi vide-
tur hoc loco accipiunt quia si fuisset facta ī patri
bus successiue in morte ipsorum periisset fides in
nobis ⁊ eius meritum de qua fide est totum illud
capitulum quoniam apparenter vidissēt aliorum
glorificationem in corpore ⁊ fides est argumentū
non apparentium vt ibi premittit ⁊ ideo dicere vi
detur apostolus ꝙ deus pro nobis melius ordi-
uit scȝ fidem ⁊ meritum quibus salutē acquirim9
et premium cumulam9 que in nobis non fuissent
si patres antiqui repromissionem istorū seu con-
summationem accepissent in morte.

vn̄ dicamur christiani

RICARDVS. qui sic capitulum istud acci-
piunt dicere hn̄t qualiter verum est ꝙ gedeon ba
rath sampsō iepte dauid daniel samuel ⁊ prophe
te adepti sunt repromissiones cum ipse repromis-
siones ibi āte ita ipso capitulo vt predixi exponat
ciuitatem celestem ⁊ iohannes eam affirmat vitā
eternam. Item si predixerunt repromissiones in-
telligi habitationem terre promisse .s. terram cha
naan habent concedere qualiter hoc de daniele
sit verum cum ipse a sua puericia vsq; ad mortem
erat in babylone captiuus ⁊ alij multi prophete ī
captiuitate fuerunt orti ⁊ mortui ⁊ tamen indistin
cte dicit hoc de prophetis prioribus q̄ adepti sūt
repromissiones. vnde nō video q̄n sensus quē po
sui sit huius expositio literalis confirmat aūt illō
quod dico qō ca. sequenti hunc sensum affirmat.
Item ad heb. c. 12. exaltando statum christianorū
super statum sub lege sic dicit non accessistis ad
tractabilem ⁊ accessibilem ignem ⁊ turbinem et
caliginem ⁊ procellam ⁊ tube sonum et vocē ver-
borum q̄ qui audierunt excusauerunt se ne eis fie
ret verbum. non enim portabant qō dicebatur et
si bestia tetigerit montem lapidabitur ⁊ ita terribi
le erat ꝙ videbatur ꝙ moyses dixit exterritus sū
et tremebundus sed accessistis ad syon montem
⁊ ciuitatem dei viuentis iherusalē celestem ⁊ mul
torum milium angelorum frequentiam ⁊ ecclesiā
primitiuorum qui conscripti sunt in celis vt iudi-
cem omnium deum ⁊ spiritum iustorum perfecto-
rum ⁊ testamēti noui mediatorem ihesum ecce di
cit christianos accessisse tunc ad ciuitatem cele-
stem ⁊ angelorum frequentiam ⁊ ad christum et
ad iudicem deū volens manifeste dicere ꝙ de sta-
tu in quo erant per mortem ad istos statim transi
rent aut transire possent si enim vsq; ad iudicium
expectare deberent quomodo est verum ꝙ eo tem
pore accesserunt quoniam sicut christiani sic om-
nes iusti ante aduentum christi ad istam iherusa-
lem celestem ⁊ angelorum societatem accesserūt
cum iste accessus iuxta predictum sensum sit solū
modo per gratiam in presenti. Item cur spiritus
iustorum perfectorum nominauit non aliorum iu
storum cum in finali iudicio ad eos omnes attin-
gerent nisi quia illorum spiritus tunc erat in cele
sti iherusalem non spiritus olim ipfectorum. Item
non extolletur status christianorum ꝓpter acces-
suȝ ad ecclesiam primitiuorum qui conscripti sūt
in celis si ista conscriptio localis ⁊ realis non es
set sed preordinatio tantum quia antiqui omnes
accesserunt ad ecclesiam defunctorū hoc modo.

Capm̄. 14.

IOHANNES alia ꝓ
pone in medium.
RICARDVS. illud apostolus.
ca. 4. huius epistole ad heb. probat
ex scriptura prophetica ꝙ deus aliā
requiem promisit suis electis quā requiem corpo
ralem in terra promissionis scilicet requiē de qua
dicitur ⁊ requieuit deus die septimo ab omnibus
operibus suis ⁊ de qua dicit ps̄ Si introibunt in
requiem meam que requies nichil aliud potest in
telligi nisi diuia bonitas quietās alias res illa re
quie non quieuisset deus ipō die septimo aut apo
stolus hāc requiem exequendā hebreos ad quos
loquitur sic hortatur festinemus ergo ingredi ī il
lam requiem vt ne in id ipsum quis incedat ad in
credulitatis exemplum vnius est enim sermo do-
mini dei ⁊ efficax ⁊ penetrabilior omni gladio an
cipiti ⁊ pertingens vsq; ad diuisionem anime ac
spirit9 que exhortatio vana esset sub hijs verbis
festinemus ingredi in illam requiem nisi per tolle
rantiam martirij aut per cumulationem meritorū
in vita ista vt non indigeret purgari post mortem
aliquis posset festinare ad requiem istam ⁊ ipsius
saltem secūdū animam accelerare ingressum quo
modo enim quisq; festinare posset ingredi in illam
requiem si nullus ante finale iudicium sit ingressu
rus et tunc sit omnes simul ingressuri non video
verbum igitur festinationis ostendit ꝙ perfecti in
merito ante alios hanc requiem habent sabbatis
mum hanc repromissionem seu consummationē vt
loquitur capitulo vndecimo in animabus acci-
piunt anime ergo iustorum purgatorum sunt ve-
re beate in diuina requie quiescentes hanc festi-
nantiam ad quā hic hortatur puto in primo theu
mate christi nostri ⁊ etiam iohannis baptiste ⁊ a-
postolorum notatam cum dixerunt penitentiam
agite appropinquabit regnum celorum mat. 3. et
4. quid enim est penitentiam agite appropinqua
bit regnum celorum q̄ dicere agite penitentiam
quia cito patebit ingressus in regnum celorū quē
sensum verba mar. euuangeliste magis exprimūt
cum dicit quoniā impletum est tempus ⁊ appro-
pinquabit regnum dei penitemini ⁊ credite euuā
gelio marc. 1. Non enim video ꝙ tempus dicere
velit impletum nisi tempus dilationis regni celo-
rum videlicet regni glorie seu beatitudinis anima
rum ꝙ videtur michi ipse saluator innuere cū di-
cit ma. 27. mar. 14. ⁊ luce vigesimosecundo. postq̄
cum suis discipulis comedit ⁊ bibit in cena dico

alie probatiōes ad idē ꝙ alia q̄es a q̄ete corporali.

aũt vobis nõ bibam a modo de hoc genimine vi
tis vsq̃ in diem illum cum illud bibam vobiscum
nouum i regno patris mei vbi autem luc. dicit do
nec regnum dei veniat ⁊ de comestione etiã dicit
non manducabo illud donec impleatur in regno
dei. Constat enim q̃ ex quo ascendit in celum nũ
q̃ erat bibiturus de vitis genimine nec mãduca
turus de pane sed post resurrectionem suam ⁊ co
medit ⁊ bibit cum suis discipulis anteq̃ ascendit
in celum consequitur ergo q̃ ifra cenã eius ⁊ ascẽ
sionem venit regnum eius quod regnum ante nõ
venerat vnde ipse predicauit vt supra dixi ⁊ suis
predicare mandauit appropinquabit regnum ce
lorum igitur cum regnum dei siue celorũ intelliga
tur esse in viris iustis p caritatem ⁊ fidem ante ce
nam eius fuerat. s. ab origine mundi in viris per
fectis consequitur q̃ de regno dei in sanctis per
spem loquitur ita q̃ illud regnum fuit venturum
anteq̃ aut manducaret aut biberet cum suis post
cenam suam vltimam in carne mortali vnde con
sequitur q̃ anteq̃ comedit aut bibit cum suis di
scipulis postq̃ surrexit a mortuis aliqui fuerunt
vere beati ita q̃ ingressus patuit in regnum celo
rum. s. in vitam eternam non enim video qualiter
alio modo intelligi potest congrue q̃ venit tunc
regnum dei seu celorum. JOHANNES. chri
stus post resurrectionem nec comedit nec bibit cũ
suis discipulis i regno dei. s. in regno glorie sicut
verba euangelistarum pretendunt sed solum in re
gno gratie vt in ecclesia militante in terris. vnde
non videt loq̃ de regno glorie. RICARDUS
modus loquendi non solum sacre scripture sʒ vul
garis est vt aliq̃d dicatur esse aut fieri i regno ali
cuius quia est aut fit tempore regni eius vnde es
dre. 7. Post hec autem verba in regno artaxersis
regis persarum ⁊ sic debemus hic accipere in re
gno patris mei quẽ sensum verba ista luc. preten
dunt donec veniat regnum dei pariter videtur mi
chi illud intelligi mat. 16. Sunt quidem de hoc stã
tibus qui non gustabunt mortem donec videant
filium hominis venientem in regno suo. Constat
autem omnes illos iam esse mortuos ⁊ non venit
iudicium finale. igitur ante mortem ipsorum omni
um venit christus in regno suo. s. regno suo existẽ
te presente vt dixi qd factum est cuʒ die pasche eis
apparuit iuda proditore suspenso

Capm. 15.

alie proba tiones ad idẽ ex mat.

Premissa insuper appro
pinquatio regni celorum seu beatitu
dinis iustorum expressius describitur
in verbis christi mat. xi. cũ dicit a die
bus io baptiste vsq̃ nunc regnum ce
lorum vim patitur ⁊ violenti rapiunt illud omnes
enim prophete ⁊ lex vsq̃ ad iohannem propheta
uerunt qui enim in regno vim inferunt aut illud
violenter rapiunt aut illi appropinquant in eius
ingressum festinant ⁊ ecõuerso licet aũt tunc quã
do christus hoc dicit nullus hominum fuerit i re
gnum celorum ingressus tamen quia ex predica
tione Johannis multi sibi merita cumulauerunt
plus solito ita vt statim cũ christo ascendẽte mor
tui ex eis in hoc regnum ascenderint ideo dicun
tur appropinquare vim inferre rapere illud ⁊ vio
lentiam illi inferre ⁊ secundum apostolum in ipsi
us requiem festinare. JOHANNES Cur nõ
intelligitur pñs ecclesia nomine regni celorũ hoc
potest enim sic vt videtur aperte intelligi Et ideo
non habebit hoc dictum sensum predictum.
RICARDUS. quia immediate ante premi
sit christus. Amen dico vobis non surrexit iter na
tos mulierum maior iohanne baptista qui aũt mi
nor est in regno celorum maior est illo. ⁊ tunc seq̃
tur a diebus autẽ iohannis regnũ celorũ vim pa
titur. ⁊c. nec aliud in serie littere dicitur quod ad
alium sensum cogat q̃ ad illum ad quẽ in prece
dẽti dicto sibi cõtinuato accipitur ibi autẽ nõ du
bium accipitur pro regno celesti non pro presen
ti ecclesia quia alias falsum esset qui minor est in
regno celorũ maior est illo. Et ideo pari modo ac
pitur regnum celorum ⁊ cum dicitur consequẽter
regnum celorum vim patitur. Item si illud atten
das q̃ pro causa subiungit clarius apparebit p
positum legitur enim pro causa omnes enim pro
phete ⁊ lex vsq̃ ad io. prophetauerunt cuius di
cti duplicem sensum intueor viʒ vt prophete ⁊ lex
prophetauerunt vsq̃ ad tempora iohannis itaq̃
a tempore iohannis deficiebant prophete ⁊ lex q̃
sensus veritatem non habet cum in tempore apo
stolorum fuerunt multi prophete sicut agabʒ ⁊ a
lii de quibus actuũ. xi. ⁊. 13. ⁊ filie philippi de qui
quibus act. 21. iudas ⁊ silas de quibus ac. 15. ymo
sicut legitur actu. 19. quando paulus imposuit di
scipulis qui erant ephesi si receperunt spiritum et
prophetabant ⁊ erãt fere viri. xii. vt ibi dicitur al
ter vero sensus est vt vsq̃ ad tempus io. s. q̃ pre
dicare incepit dicta prophetica precedentium p
phetarum ⁊ lex vigorem prophetie habuerunt et
eum vigorem extunc deseruerunt eo q̃ tunc ince
pit veritas lucescere que per prophetas ⁊ legem
fuerat prophetata cum enim pphetie veritas ex
tat ad presens ipsa desinit esse vlterius prophetia
quẽ sensum confirmat lucas sic dicit lex ⁊ prophe
te vsq̃ ad iohannem ex eo regnum dei euuangeli
zatur ⁊ oĩs in illud vim facit luc. 16. ⁊ iste sensus
est verus quoniam aliqua prophetia fuerat de io
hanne ⁊ eius predicatione sicut ysa. 40. vox cla
mantis in deserto parate viam dñi rectas facite
in solitudine semitas dei nostri iuxta assertionem
mat. c. 3. sui euangelii. Et illud malachi. 3. Ecce
ego mitto angelum meum ⁊ preparabit viam an
te faciem meam ⁊c. iuxta christi assertionem luc.
7. ⁊ mat. xi. Et sicut dicit luc. vltimo sui euuange
lii christus apparens discipulis post resurrectio
nem suam dicit o stulti ⁊ tardi corde ad credendũ
in omnibus que locuti sunt prophete nonne hoc
opportuit pati christum ⁊ sic itrare in gloriam suã
⁊ incipiens a moyse ⁊ omnibus prophetis interp
tabatur illis in oĩbus scriptis que de illo erant ⁊
infra dicit christus hec sunt verba que locutus sũ
ad vos cum adhuc essem vobiscum quoniam ne
cesse est ipleri omnia que scripta sunt in lege moy
si prophetis ⁊ ps. de me ex quibus cõstat q̃ veri
tas prophetata in lege ⁊ a prophetis omnibus q̃
scripserunt i lege apud iudeos exibita fuit p xpm
⁊ in christo ⁊ ideo iuxta luc. dicit saluator ⁊ eo re
gnum dei euangelizatur ⁊ in isto sẽsu veridico nõ
video qualiter carnaliter argui poterit q̃ a dieb9
iohannis baptiste vsq̃ tunc regnum celorum vim
patiebatur ⁊ violenti rapiebant illud nisi itelliga
mus raptum istum huius regni celorum in proxi
mo tunc futurum Si enim differri debuit ab om

Nota quõ violẽti rapiunt celum.

nibus vi sibi inferentibus. s. ardentius solito illud
conantibus obtinere vsq̃ in diẽ finalis iudicii nõ
tunc illud rapiebant nõ eni conantes ciuitatateʒ
aliquibus viribus obtinere ad cuius actus simili
tudinem xps hoc dicit dñr illã rape donec actuʒ
exerceant p quẽ sunt illã in proximo habituri licʒ
cõgrue dici possit vim illi inferre. s. illam etiã post
modum nunq̃ obtineant verbũ ergo raptus quo
summa sapientia per similitudinem nos instruens
vsus erat nobis affirmat q̃ a tempore iohannis ⁊
deinceps hoĩes ardentius solito contendẽtes re
gnum obtinere celorum ⁊ violenti passione. s. mi
raculorum christi magnitudine quasi coacti tra
dere iuxta illud luc. 14. exi in vias ⁊ sepes ⁊ com
pelle intrare licet actiue. s. spiritualibus armis vir
tutũ illud regnum aggredientes feruentius iuxta
illud contendite intrare per angustam portã luc.
13. et rapuerunt illud intelligo q̃ per eorum actus
strenuos illud obtinuerunt ita q̃ qñ veraciter il
lud rapere dicebantur in promptu fuerant obti
nendi consequitur ergo q̃ anime iustorũ. s. purga
torum a peccatis in vita statim post mortem bea
titudinem veram in celo. s. regnum celorum acci
piunt. vnde propter istam appropinquationem vi
ri iusti ad regnum dicit saluator io. 5. q̃ talis habʒ
vitam eternam. Amen amen inq̃t dico vobis quia
qui verbum meũ audit ⁊ credit ei qui misit me ha
bet vitam eternam intelligo q̃ statim post morteʒ
accipiet vitam eternã hunc aũt sensum immedia
te xps ipse adiunxit ⁊ in iudiciũ inq̃t non veniet sʒ
transiet de morte ad vitam etiã pter istã propin
quitatẽ ad ingressum vite celestis congrue intelli
gi põt xpm dixisse q̃ arta est via ⁊ angusta est por
ta que ducit ad vitam q̃ lata est porta ⁊ spacio
sa est via que ducit ad perditionem. mathei. 7. et
suadendo premisit intrare per angustam portam
innuens finẽ huius arte vie ⁊ huius porte angu
ste esse vitam. s. verã beatitudinem ex quo per eã
intratur ad vitã ⁊ ipsa ducit ad vitam q̃uis ad a
lium sensum apte dici possit porta ingrediendi ad
vitam qr post hanc vitam tribulationis huius vi
te non itur vlterius qr ex tunc nullus meretur et
ideo dicimus q̃ mortuus est extra viam nec est via
tor sed est in via solummodo in vita presenti qr cũ
simul facit mentionẽ de simili modo loquendi de
via spaciosa ⁊ pta lata que ducit ad perditioneʒ
quã cõstat terminari stati ad perditionẽ iuxta pre
cedẽtem articulum lib. xi. ⁊ de via arta ⁊ porta an
gusta q̃ ducit ad vitam ideo michi videtur pbabi
lius q̃ intellexit hanc portam angustam ⁊ hãc viã
artã terminari ad vitã seu ad beatitudinẽ verã ce
lestem qui sensus est magis prius aptius nõ di
citur porta illud per q̃ immediate intratur ad ali
q̃d q̃ illud solum p quo immediate intratur ⁊ ap
tius dr via ad aliquid ea q̃ ad illud terminatr q̃ il
la que non attingit ad illud sed citra illud sistit ãt
finitur q̃ congruentius via verius dici põt q̃ via
ad illud via eni ad aliquẽ terminũ noĩatur ã terio
suo nõ a termio alieno aut remoto. Capm. 16.

quare dicaẽ lata via ducere ad pditionẽ ⁊ ãgusta ad vitã

Tez iste articulus vt mi
chi videtur ex precedẽti consequitur
Si eniʒ aĩe impiorũ pro peccato ipso
rum puniũtur stati in iferno post mor
tẽ corporũ cũ simili iusticia pmia me
ritorũ bonorũ hoĩm seu iustorũ debeãtur ipsoruʒ
spiritibus sicut pene peccatorũ hoĩm peruersorũ
debentur animabus ipsorũ consequitur q̃ statim
post mortem hoĩm iustorũ eorũ anime premia eis
debita. s. beatitudinẽ in celo recipient negari aũt
non potest quin beatitudo vera sit debita de iusti
cia ipsorũ iustorum operibus iuxta illud mat. 20.
Nõne ex denario diurno conuenisti mecum tolle
quod tuum est et vade ⁊ apostolus de premio bea
titudinis loquẽs. i. ad corin. 3. vnusquisq̃ ppriam
mercedẽ accipiet scdm suũ laborem ⁊ xps dicit de
predicatoribus leuate oculos vestros ⁊ videte re
giones que albe sunt iã ad messẽ ⁊ qui metit mer
cedẽ accipiet scdm suum laborem ⁊ xps dicit ⁊ con
gregat in vitam eternã. io. 4. merces autẽ nõ du
bium est debita operanti de iusticia.
JOHANNES. ne queso acceleres ecce enim
apostolus ad ro. 6. dicit expresse stipendia pecca
ti mors gratia aut dei vita eterna vñ videtur de
iusticia aĩa debere puniri pro peccatis seu mori i
telligo morte scda q̃ est stagnũ ignis sicut dicitur
apoca. 20. ⁊ de gratia p meritis premiari vñ sm
ex primo non cõgrue intulisti. RICARDUS.
habes eundẽ apostolũ eodẽ. c. 4. dicentem ei aũt
qui operatur merces nõ imputatur scdm gratiaʒ
sed secundũ debitũ ⁊ verba saluatoris q̃ posui nõ
ne ex denario diurno conuenisti mecuʒ tolle quod
tuum est ⁊ vade ⁊ alia que in illa parabola ⁊ ali
bi exprimit satis affirmant q̃ vitã eternã q̃ vocat
diurnum denarium de iusticia pro meritis compẽ
satur ⁊ quia ex conuentione redditur cõuenisti in
quit tñ qr dicit tuum est ergo iuste est debitum q̃a
ibi dicit voca operarios ⁊ redde illis mercedem.
merces enim de iusticia debita est opanti sicut di
cit apostolus q̃cq̃d igitur reperis in scriptura q̃
vitã eternam pretendit dandam ex gratia eo mo
do q̃ est ex gratia qr principium meriti s. caritas
de sola gratia confertur ita q̃ nõ pter aliqua me
rita que eam in peccatore precesserunt nichilomi
nus tamen vita eterna est danda de iusticia quia
gratuitum donum dei precedens hominis merita
non excludit sequẽtem iusticiam ⁊ p consequens
meritum qm̃ alias cum gratia ipa de dei sola gra
tia sit creata nunq̃ posset homo de iusticia quicq̃
promereri q̃ quia verum non est ideo pro iusticia
homini pro meritis debetur vita eterna ⁊ similiter
de gratia modo predicto. Item si aliud nõ esset ni
si cõuẽtio dei de hoc sicut dñt vba pdicta nõne ex
denario diurno conuenisti mecum denarius diur
nus est vita eterna de iusticia debetur ⁊ sic sm ra
tionem predictam non obuias. s. quin beatitudo
ita dʒ statim post mortem reddi aĩe viri iusti sicut
pena infernalis statim post obitum redditur ani
me peccatorum vtrobiq̃ iusticia exigẽte.

Capm. 17.

IOHANNES q̃uis vtro
biq̃ probes iusticiam. s. in punitione malo
rum ⁊ in beatitudine beatorũ tamen non michi vi
detur vtrobiq̃ equalis iusticia qm̃ punitio malo
rũ ẽ de iusticia legis date ⁊ ẽ de lege nature null9
ei hñs verã rõnẽ dubitat qn creatura creatorẽ cõ
tẽpnẽs a quo seipsã hẽt ⁊ q̃cq̃d aliud hẽt iuste sẽp
dʒ esse misera ⁊ miseriã sustinere sed tanta iusticia
nõ videtur de beatitudine bonorũ qm̃ tunc nõ in
digerẽt supnaturali gr̃a nec lex nãe hoc hẽt. s. q̃
creatura diligẽs creatorem seu seruiens creatori

nota alias obiectiões

debeat veram beatitudinem obtinere. Item si ita esset non fuisset necessaria xp̄i icarnatio nec eius passio ad iustos homines redimendos. s. si eis ꝓ meritis de iusticia eterna ⁊ vera felicitas deberet Item si iustis pro meritis debeatur vera beatitudo ⁊ ꝑ hoc eis statim post mortem probari posset reddi debere potest per hoc medium probari ꝙ sēper ab origine mundi singuli iusti in morte veram beatitudinem acceperūt cōtra precedentē articulum q̄m non tunc ad inferos descendissent igitur cū de aliis hoc non possit probari non video qualiter eis fuit beatitudo debita de iusticia aut qualiter possit propter iusticiam probari ꝙ tunc iustis purgatis statim beatitudo reddatur sed solum michi videtur aliquid plus q̄ nunc statim recipiunt premium eis debitum de iusticia naturali. s. premium opibus suis condignum nichil enim amplius ex lege iusticie poterit probari eis tunc dandū āt postea q̄ premium vere cōdignum de quali premio siue mercede videtur apostolus loqui ad ro. vbi dicit ꝙ ei qui operatur merces nō imputatur ſm gratiam sed secundum debitum sed non soluz potuit vt videtur apostolus temporale mereri de vere condigno verā beatitudinem dicente apostolo ad ro. 8. non sunt condigne passiones huius tēporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis que ergo futura gloria non potest probari. ex lege iusticie reddi bonis in morte sicut tu inferre conabaris superius sed hec de gratia redditur.

Item sic mihi videtur probari ꝙ aīme iterum purgate post mortem redditur corpus suū gloriosū cum hoc sibi sit compensandū pro meritis suis sicut beatitudo animeꝙ qꝛ non potest probari non video ꝙ illud qd ꝓbare tu conaris possit ostendi.

nota ꝙ aliqd dicit iustū tripliciter

RICARDUS. distinctione vna opus est tibi dicitur enim aliqd iustum tripliciter aut ratiōe iudicantis tm̄ seu agentis aut ratione iudicātis tm̄ seu recipientis aut passi aut ratione vtriusqꝫ ratione iudicantis tm̄ sicut vocatio impiorum ad gratiam collatio gratie in fontibus per baptismū inspiratio sine precedentibus meritis prophetie sapientie aut alterius doni spiritus sancti sicut loq̄tur apostolus. 1. ad co. xij. diuisiones gratiarū sūt ⁊c. et ipsa creatio creature ornate donis naturalib9 hec enī omnia ⁊ similia causā meritoriā nō hn̄tia in eo qui recipit de sola iusticia dātis iusta esse dicunt ratione iudicantis tm̄ seu recipientis seu passi dicitur aliquid iustū cū illud quod redditur suis meritis conuenit sed tamen non redditur ꝑ alium qui sua iusticia illud deberet reddere sicut cum ex ꝑmissione diuina diabolus flagellat inpios ī hac vita aut in inferno torquet malos hec enim meriritis malorū cōueniunt sed dyabolus suam iusticiam infligendo penā non habet sed quo ad esse iniuste sic punit iustum ratione agētis ⁊ passi dicit ꝙ vterqꝫ cōuenit sicut punitio malorū a deo ⁊ remuneratio bonoꝝ hoc esse satis apta te videre nō dubito

Capm. 18.

HIc igit quo ad predictos duos actus iusticie. s. punitionē malorū ⁊ premiationē bonorū quos act9 nō hesitas vt dicis esse act9 iusticie lꝫ vnū alteri in iusticia pferas q̄s eorū simplr̄ iustior dici meretur. IOHANNES. cur non punitio malorū sit iustior vt dixi non video ꝙ ad illū actū cōcurrit duplex iusticia. s. legis scripte ⁊ legis nature. s. exigentia rōnis vt dixi Item licet vterqꝫ illorū actuū sit iustus rōne recipiētis aliquo mō seu passi cū ī hoc multo maior videtur esse punitio delinquētis q̄m multo amplius de codigno meretur penā q̄ alius meretur premiū vt p̄dixi.

nota ꝙ bonorum p̄miatio dꝫ dici simplr̄ iustior q̄ malorū punitio.

RICARDUS. iusticia tertia est sup has duas. s. diuina essētialis iusticia ꝑ quā ille due iusticie dn̄r oīno iusticie. si ergo poterit tibi ostendi ꝙ quo ad illā iusticiā tertiā q̄ ceteris est presidēs premiatio beatorū sit iustior q̄ malorū punitio q̄cqd fuerit de aliis duabus non dubitabis vt puto quin beatorū premiatio similiter iustior dici debeat q̄ maloꝝ punitio. IOHANNES. si hoc michi fieret ꝙ nō puto effici posse nullatenus dubitarem. RICARDUS. purga oculū mentis tue et fige eū si potes ī summa iusticia ⁊ videbis ꝙ ad hoc ꝙ sit summa sapiētia iusticia exigitur ꝙ sit sūme bona ymo sūma bonitas q̄m si aliud q̄ sūma iusticia eēt sūmū bonū vel sūma bonitas cū sūmū bonū debeat esse iustū cōsequeretur ꝙ illius sūmi boni iusticia sit iusticie sūme bonū nec minus dubium quin iusticia summe bona sit summa iusticia igitur summe bonum siue summa bonitas necessario ⁊ eēntialiter ē summa bonitas ⁊ ex hoc claret ꝙ summe bonum non est per aliud bonum q̄ per se quia sic illud per quod esset bonum melius ipso esset ⁊ ideo consequitur ꝙ summum bonum sit per seipsum summum bonum nichil autem per seipsū solum est summe bonū nisi summa bonitas vides ꝙ summa iusticia vt sit summa iusticia est summa bonitas ymo si accute cōsideres clare videbis ꝙ ipsa summa iusticia prius ratione est summa bonitas q̄ summa iusticia quoniam in omnibus rebus bonis et iustis iusticia in bonitate fundatur. Item ꝙ prius origine sint bone q̄ iuste sicut creature bone sapiētes prius recte sunt bone q̄ sapiētes ⁊ creature pie ⁊ bone pri9 ratione saltem sunt bone pri9 rōne q̄ pie ⁊ ita de ceteris q̄ pūt creaturis bonis attribui post solam essentiā vn̄ constat ꝙ summa iusticia fundatur in summa bonitate ita ꝙ ipsa summa iusticia prius ratione causali est summe bona quam summe iusta et ideo summe iusta quia est summe bona quoniam summa iusticia ⁊ etiam summa clementia consequūtur essentialit sūmā bonitatem ⁊ in nullo possunt preire quoniam summe bonam naturā cui debent in esse naturali ratione supponūt prudenter igit dicunt philosophi ꝙ bonum ⁊ ens idem significat.

IOHANNES. Fateor nec possum negare ꝙ summa iusticia est summa bonitas ⁊ ob hoc ē summa iusticia quia est summe bonitatꝫ essentialis iusticie scꝫ quia est summa bonitas sed hoc ad illud quod querimus nichil videntur attinere.

RICARDUS. hoc prudenter attende ⁊ considera si summa iusticia sit summa bonitas et ob hoc sit summa iusticia quia est summa bōitas nō potest quicq̄ a bonitate sua discrepare seu discedere quin illud sit venenum summe iusticie ⁊ omnino sibi repugnans et tanto amplius aduersum iusticie q̄tomagis bonitati repugnat nec potest quicq̄ bonitati summe conuenire quin illud summe iusticie cōueniat ⁊ q̄to āplius cōuenit sūme bonitati tāto magꝫ ꝯuenit sūme iustie aliodn sūmma

iusticia non nisi est summa iusticiā quia est summa bonitas. Item acute attende ꝙ summe bonitati magis congruit premiare q̄ pugnire quasi nō aduersatur bonitati ⁊ est alienū a sua natura que nunq̄ pugniret si creatura nunq̄ peccaret ita ꝙ pugnire sibi accidit ex maleficio creature igrate premiare vero seu ꝓmouere sibi ex se cōuenit q̄m ab ea sine occasione extrinseca tota mundi corporalis ⁊ omniū creaturarū originalis plenitudo ꝓcessit igitur summe iusticie incomparabiliter amplius promouere seu premiare cōuenit q̄ pugnire qꝛ autē magis summe iusticie cōuenit esse qꝛ sūma iusticia nō dubium ꝙ sit iustius igitur fidenter potes concludere ꝙ premiatio bonorum similiter est iustior q̄ malorum punitio.

Capm. 19.

IOHANNES hanc q̄stionē inseparatam oīo nec minus excitatiuā ad bonū ex totis cordis mei medullis amplector nichilomin9 ad dissoluendum michi videntur difficilia que obieci. RICARDUS. nō bene moueris obiciendo ꝙ boni non indigerent gratia supnaturali ad beatitudinem acquirendam si magis cōueniret iusticie p̄miare bonos q̄ malos pugnire quoniam premium non debetur bonis nisi haberent gratiā in merendo ⁊ ideo gratia omnino necessaria est ad premiū acquirendum q̄uis p̄mium debitum operibus ꝓcedentibus a gratia potius de iusticia debeatur q̄ pena pro peccatis Item non obstat ꝙ lex nature hoc non habet sed ꝙ creatura seruiens creatori eternaliter vera beatitudine pro suo obsequio perfruatur q̄m lex nature vocari non solet nisi p̄cipium cuius veritas cunctis ratione habentibus in promptu apparet sed sic non apparet aliquē esse creatorē nec deum esse remuneratorē bonorū seu malorū ⁊ ideo lex quā cōiter vocamus legem nature non habꝫ q̄cqd de eterna remuneratione bonorū.

nota qd sit lex nature.

Item ꝙ infers dei aduētum in carnem ⁊ eius passionem nō fuisse necessariā ad iustos redimendos si eis beatitudo de iusticia debeatur non recte cōcludis cū ex hoc si profunde consideres oppositum conseq̄tur q̄m si iustis fuit beatitudo debita de iusticia scꝫ de iusticia promittentis dei seruantibus legem nature aut legem a deo datam cum fine dei incarnatione ⁊ eius oblatione tanq̄ sacrificiū pro primi parentis peccato ⁊ aliorum peccatis mortalibus non poterat pro peccatis eorū oīno satisfieri consequitur ꝙ ille qui beatitudinem bene agentibus ꝓmisit sic satisfacere debuit pro peccatis eorum ⁊ ita consequitur ꝙ deus debuit incarnari et seipsum offerre ī sacrificium preciūqꝫ ꝓ peccatis hoīm quos saluare promisit superius autē in lib. primo. c. 13. ibi ostēdi ꝙ nichilominus precio seu sacrificio infinito potest sufficienter compensari ꝓ peccato mortali ⁊ ideo summe bona iusticia beatitudinem promittens legem seruātibus omnino exegit vt ipse promittens hoc sacrificium pro peccatis saluandorum offerret ex quo citra eū nichil fuit sufficiens quod pro peccatis eorū potuit cōpēsari vn̄. apo. 2. ad thy. 2. de deo loquens dicit ille fidelis permanet negare seipsū nō pōt negaret autē se cum sit veritas si promissa non faceret cōsequitur igitur ex hoc ꝙ bonis ⁊ iustis de iusticia beatitudo debetur modo premisso ꝙ deus debuit pro peccatis hoīm seipsum offerre tanq̄ hostiam ꝓ peccato nec hoc debuit facere in natura angelica aut alia ab humana qꝛ talis oblatio nihil ad homines pertineret sicut nec hec facta in natura hūana ad angelos ꝑtinet igit sūma exigit iusticia vt deus in natura humana offerretur pro peccatis hominū constat autē si alius a deo eum sic obtulisset ꝙ sine voluntate sua hoc facere oīo nō potuit ⁊ ideo ꝑ aliū oblatus per seipsum principaliter oblatus fuisset vnde constat ꝙ ipse in humana natura seipsum pro pecatis hoīꝫ offerre debebat nec hoc congruentius facere potuit q̄ mortē probrosam ⁊ amaram ꝓ iusticia sustinēdo vides igitur ex hoc ꝙ beatitudo de iusticia debetur bonis sequitur ꝙ deus debuit de iusticia īcarcerari quoniā aliter congrue ⁊ iuste āt non ita cōgrueret sic bonis beatitudo reddi potuit nisi ipse in humanitate precium pro eorum peccatis absolueret ⁊ ob hoc nulls eorum debuit beatitudinem recipere anteq̄ hec satisfactio esset impleta ⁊ sic in alio obiectu non recte concludis ꝙ singuli sanctorum patrum ante christi aduentum debebant in morte transire ad gloriam si gloria seu beatitudo eis de iusticia debebatur quoniam ratio exigit vt satisfactio peccatorum precedit nec mouere te debet illud aposto. Non sunt cōdigne passiones huius temporis ⁊c. Quoniam q̄uis non sunt omnino condigne tamen illa futura gloria non minus de lege summe iusticie pro illis temporalibus passionibus iustis debetur.

Item nec contra illud quod ego dixi recte obicis scꝫ ꝙ beatitudo corporis redderet homini in morte sicut beatitudo anime si beatitudo anime tunc de iusticia redderet quoniā ego ī prima ratiōe nō ex hoc conclusi ꝙ beatitudo deberet anime de iusticia sed ex hoc ꝙ sicut pena infernalis debet de iusticia anime pro peccatis cōpositi scꝫ ipsius hominis ita gloria seu beatitudo celestis eidem de simili iusticia debetur ꝓ meritis cōpositi quod estimo me probasse ex hoc enim conclusi ꝙ sicut mala seu impia aīa immediate post mortem punitur sic bona pari iusticia post mortē immediate p̄miatur Si nichil obuiet ex parte ipsius scꝫ nec peccatum nec pena peccati ita ꝙ iste articulus secūdus sic sequitur ex priori vt dixi nō ex hoc solo sed ex iusticia premiū anime iusti debetur.

Cap. 20.

IOHANNES quid ergo redditur iustis aut impiis in finali aut ꝑ finale iudiciū cum vtriqꝫ ante illud iudiciū quod eis ꝓ suis meritis iuste debetur accipiant non enī videt in iudicio illo quicq̄ accipere cōtra parabolā illam saluatoris Mat. xx. de diurno denario ⁊ sero omnibus operariis cōgregatis reddēdo incipiēdo a nouissimis vsqꝫ ad primos ita vt sint nouissimi primi ⁊ primi nouissimi vbi videtur ꝙ oēs operarii sint simul denarium accepturi quod esse non potest nisi in finali iudicio ⁊ ca. 25. mat. vbi describitur finale iudiciū ipe saluator dicit Cū venerit filius hominis in sede maiestatis sue ⁊ congregabunt ante eum omnes gentes ⁊ segregabit eos

nota ista de retributione finali

abuicem sicut pastor segregat oues ab hedis et
statuet oues a dextris hedos autem a sinistris Et
tunc dicet rex hijs qui a dextris eius erunt venite
benedicti patris mei possidete paratum vobis re
gnum a constitutione mundi. ⁊c. ⁊ infra tunc dicet
rex hijs qui a sinistris eius erunt. discedite a me
maledicti in ignem eternum qui paratus est dya-
bolo ⁊ angelis eius. ⁊c. Et sequitur ⁊ ibunt hij i
suppliciū eternum iusti autem in vitam eternam.
vbi videtur ꝙ in finali iudicio ꝙ non dubiū ibi de
scribit omēs tam boni ꝙ̄ mali stipendia operum
suorum accipient quoniam pro causa redditiōis
allegat de bonis esuriui ⁊ dedistis michi mandu-
care. ⁊c. Item mat. 16. filius hominis vēturus est
in gloria patris sui cum angelis suis tūc Reddet
vnicuiqꝫ secundum opera sua ⁊ apo. xi. Aduenit
ira tua et tempus mortuorum iudicare ⁊ redde-
re mercedem seruis tuis prophetis ⁊ sāctis timē
tibus nomen tuum pusillis ⁊ magnis ⁊ apoc. vlti
mo ecce venio cito ⁊ merces mea mecum reddere
vnicuiqꝫ secundum opera sua in hijs enim dictis
nullus excipitur sed de omnibus plane exprimitur
nota dilige̅ter seq̄ntia. ꝙ in finali xp̄i aaduentu recipient operum suorū
mercedem. RICARDUS. non dubium quin
omnes anime in presenti beate ampliorem beati
tudinem recipient in illo extremo iudicio ⁊ omēs
impij dampnationem grauiorem. Item tunc gene
raliter dabitur premium ⁊ pena sic generaliter in
fligetur. Item certum est ⁊ fuit semper certum ꝙ
tunc vnusquisqꝫ siue bonus siue malus operuꝫ su
orum mercedem accipiet si autem non receperit
mercedem vnde io. dicit prima sua epistola. ca. 3.
nondum apparuit quid erimus scimus quoniam
cum apparuerit similes ei erimus dicit scimus qr
de hoc certus erat sed nunquid ante iudicium fo
rent ei similes quia essent eum visuri certus non
erat quia certus nō erat ꝙ plene antea purgaren
tur propter has tres rationes retributio malorū
⁊ bonorum in sacra scriptura attribuitur illi fina
li iudicio ⁊ propter hoc etiā ꝙ tunc toti homines
recipient quā ante non habebāt ⁊ ꝓpter glorifica
tionem corporum multa enim dicta sunt in sacra
scriptura q̄ pretendunt oēs bonos ⁊ malos tūc
debere retributionē accipe q̄ iudicio meo sūt dic-
ta ꝓpter augmentationē p̄dictā ⁊ alia multa sunt
dicta propter gn̄alitatē retributiōis i illo ex tunc
faciēde ⁊ multa sunt asserta tūc fieri ꝓpter certi-
tudinē quā dixi que habēt cōditionem implicitam
s. si ante non fiāt ⁊ p hos modos puto cūcta sane
posse itelligi q̄ obuiare vidētur p̄dicte sentētie de
aiarū vera beatitudine i p̄n̄ti iuxta primū modum
vidētur mihi rōn̄abiliter ea posse itelligi que tu su
peri⁹ obiecisti qm̄ tūc oēs recipiēt diurnū denari
um. s. veram btitudinē quā accipiēt aut oio nouā
Nota quō oēs in fine accipiūt denariū diurnum aut pri⁹ hitā augmētatā ꝙ isup iuxta quartū mo
dum p̄dictū puto sane posse itelligi. qr tunc. s. tp̄e fi
nalis iudicij ii dico p finale iudiciū toti hoies re
cipient denarium diurnum quē āte toti homines
nō habebāt ⁊ sic iuxta primū modū hoies toti seu
oēs pcipiēt tūc patū regnū. s. a mūdi origīe ⁊ ibūt
in vitā eternā i qua ante nō erāt ⁊ ipij i eternū sup-
plicium ⁊ sic est ver ꝙ reddet deus vnicuiqꝫ scdm
opera sua. s. vnicuiqꝫ hn̄ti bona aut mala opa i vi
ta p̄sēti. nec excludūtur paruuli baptizati lꝫ opib⁹
careāt qn̄ ipsi sint tunc btitudinē accepturi ⁊ simi
liter ⁊ sancti ⁊ quicunqꝫ pusilli ⁊ magni tunc reci
pient retributionem accipient sicut dicit illud de
apoc. quod superius posuisti ⁊ sic itelligi possunt
innumerabilia dicta similiter in scriptura hic ētvl-
tiua de mat. et de apoca. sine periculo vidētur mi
chi posse itelligi iuxta quartum modum scilicet ꝙ
in aduentu christi finali homines recipiēt quicun
qꝫ mercedem quam ante non habebāt licet cōgru
entius in eo meo iudicio accipiātur primo modo.
et sic illud dictum ad thy. 2. c. 4. Reposita est mihi
corona iusticie quā reddet mihi domin⁹ in illa die
iustus iudex potest intelligi quoniam tunc ipse in
corpore recipiet coronaꝫ iusticie ⁊ potest intelligi
primo modo et tertio modo. Attende igitur acu-
te scripture circunstantias. et puto ꝙ qcqd i scrip
tura sacra exprimitur ꝙ pretēdit mercedem seu re
tributionem esse reddendam bonis ⁊ malis in ad
uentu christi seu in retributione iustorum seu in re
surrectione seu in iudicio seu per iudicium seu in
die domini sen in cōsummatione seculi aut alio si-
mili modo loquendi ⁊ non ante potest aliquo pre
dictorum. 5. modorum apte intelligi aut pluribus
de modis predictis sic ꝙ sicut illa que superi⁹ ob
iecisti his que dixi de pena ⁊ premio animarum in
presenti non obuiant nec alia eis similia que in
hoc opere iserere nō oportet si iuxta premissa cō
siderent estimo obuiare.

Capm. 21.

IOHANNES. adhuc
ad hoc peto responsum scꝫ quomo-
do illud reddendum in iudicio prop-
ter iudiciū merces vocatur iuxta al-
lata per me superius de euuangelio
et apoca. cum tota merces reddatur perfectis in
morte quia tota dei iusticia est debita merces eni
non imputatur operāti secundum gratiam sed se
cundum debitum. Ad ro. 4. RICARDUS.
cum aliquod genus premij alicui reddendum est:
non propter condignitatem operis sed propter p
missionem ⁊ sic propter iusticiam premiantis. Et
promittitur in genere duntaxat in quocunqꝫ gra-
du illud genus premij reddatur dici potest quod
est merces operis Et ideo tam illud quod perfe-
ctis in morte reddetur ꝙ̄ ꝙ eis reddetur in finali
iudicio merces dici potest quoniam vocat grad⁹
premij est vnius generis. s. denarius diurnus vn-
de nō dixi ꝙ tota merces debita homini redditur
anime eius in morte nec hoc querit questio armē
norum sed dixi ꝙ anime perfectorum i morte bea
titudinem veram accipiunt quod puto iuxta pre-
missa clarescere ex scripturis.

Capm. 22.

IOHANNES. quid ti
bi videtur de animabus baptizatorū
infantium aut occisorum per herodē
aut alios persecutores pro christo nū
quid sint vere beate de illis enim non
videntur adducta parte hic deberi intelligi sed de
benemeritis animabus duntaxat. — nota de puulis occisis ab herode.
RICARDUS. Quoniam xp̄s nr̄ descēdit ad
inferos secundū inferiores partes terre sicut dicit a
postolus ad ephe. 4. et inde captiuitatem inferni
reducit secum iuxta p̄s. 67. ⁊ sic reduxit captiuita
tem iacob remittens iniquitatem plebis sue opiēs

omnia peccata eorum sicut supra hic ca. 7. addu
xi de hoc p̄s. 74. ⁊ expoliās principatus ⁊ po
testates traduxit fidenter palam triumphans vt
dicit apostolus ad coll. vndecimo. Et iuxta za-
chariā. Eduxit vinctos de lacu in quo non est a-
qua. zacha. duodecio ⁊ sꝫ ozeam et de manu mor
tis liberauit suos redimēs eos mors existēs mor
tis ⁊ morsus inferni ose. 12. putas ne alios de suis
ibi reliquit sub dyaboli potestate IOHAN-
NES. Cur quosdam de suis inde eriperet ⁊ ali-
os ibi dimitteret summe potens ⁊ summe bonus
non video nisi forte aliqui indiguissent purgatio-
ne ampliori ⁊ tamē si qui tales fuissent magis cō
grue fuisset summo bono creatori ⁊ summo pio re
demptori eos ide ereptos alibi pro suo voto pu-
gnire ꝙ̄ eos inibi sub potestate sui inimici in pena
⁊ langore dimittere sicut forte aīa latronis moriē
tis non fuit ante eius mortem plene purgata ⁊ tā
nec pugniebatur in inferno illo die mortis fuit ni
chilomin⁹ beata vere vt in pricipio istius superi-
us ostendisti. RICARDUS. Rationabiliter
iudicasti quoniam auctoritates predicte indistin
cte de suis omnibus preloquuntur ⁊ ideo de suis
Nota quid est cirografum decreti nullū expoliando infernum dimisit nec esset ratio
nabile ꝙ circūcisorum puerorū aīas ibi dimisis-
set cum ipse preter originale peccatum nullū ha-
bebant pro quo originali xp̄s se ipsū in passione p
soluit non igitur magis ipsorū aīe ꝙ̄ aliorum ibi
remanere debebant sue incarcerationis ibidē cā
sublata. viꝫ cyragrapho decreti ꝙ erat cōtra nos
et nobis cōtrariū sicut dicit apo. ad collo. ꝙ ciro
grahpū nihil aliū esse videtur nisi obligatio ad pe
nam dampnationis. s. ad carentiam visionis diui
ne seu vere beatitudinis ꝙ̄ oēs lege propagatio-
nis coīs descendentes de adā ꝓpter suū peccatū
sustinere dn̄s decreuit donec aliqs de suo gene-
re pro suo peccato satisfaceret sicut supra i. 8. hu
ius ostendimus vn̄ apo. ad ro. 5. Regnauit mors
ab adā vsqꝫ ad moysē etiā in eos qui non pecca-
uerunt in similitudinem preuaricationis ade ⁊ in
fra sicut igitur p vnius dilectum in oēs hoies in
condempnationē ita p vnius iusticiam in oēs ho
mines iustificationem ista obligatio ad dampna-
tionē seu cirographum decreti diui sublatuꝫ erat
non dubium xp̄o oblato sicut dicit apo. ad collo.
vbi supra ⁊ vos cum mortui essetis in delictis ⁊ p̄
pucio carnis vr̄e cōuificauit cū illo cōdonās no-
bis oīa delicta delēs ꝙ erat cōtrariuꝫ nobis ⁊ ip
se tulit de medio affigēs illud cruci ⁊ expolians
principatus ⁊ potestates. ⁊c. Et ad hebre. 9. c. di
cit apostolus de xp̄o ⁊ iō noui testamenti media-
tor est vt morte intercedēte in redemptionē earuꝫ
preuaricationū q̄ erāt sub priori testamento rep
missionē accipiant qui vocati sunt eterne heredi-
tatis repromissionem appellans vitam eternam
ita ꝙ eam vocati a deo. s. electi mortuo xp̄o ⁊ eius
morte intercedente acciperent. vnde constat ꝙ in
fantes circuncisi ita erant p xp̄m sicut ceteri de in
ferno educti ⁊ in celū cum deo adducti cum dicat
p̄s de tota sua captiuitate. ascendisti in celū capti
uam duxisti captiuitatem ⁊ ita sequitur ꝙ ifātes
baptizati mō pari ratione secundū aīas in celum
morietentes ascendunt ⁊ ibi beatitudinē verā ac
cipiunt ex quo nichil est in aiabus eorū ꝙ eas im-
pedit aut retardat sicut nec in spiritibus perfe-
ctorum.

Cap. 23.

IOHANNES. Rationabile mi
chi videtur quod dicis nisi quia iustꝫ
pfectis de iusticia beatitudo debetur
sed infantibus sub legis tp̄e circūci-
sionis ⁊ tp̄e gr̄e baptizatis beatitudo
mihi vr̄ de sola gr̄a pferēda cū nulla
merita habeant in hac vita ⁊ nō pariter p robari
potest de eis sicut de benemeritis de viris iustis.
RICARDUS. gratia solam infantibus non
excludit iusticiam premiantis ꝙuis a pte premia
torum excludat iusticiam ⁊ ideo ꝙuis quodāmo-
do inequanimiter tn̄ vtrisqꝫ beatitudo debetur de
iusticia summi boni redemptoris ⁊ sicut pfecti sic
infantes eā in morte accipiunt p̄miantis iusticiaꝫ
exigente qr est sūma bona ⁊ sūme bonū. vt dixi.
IOHANNES. non video de qua iusticia be
atitudo debetur infantibus circūcisis ⁊ etiā bap
tizatis qui michi boni meruerant. RICAR-
DUS. quia deus beatitudineꝫ promisit ⁊ circun
cisis ⁊ baptizatis ⁊ ideo iustū fuit quo ad ꝓmittē
tem soluere quod ꝓmisit de circuncisis hēs gene.
17. masculus cuius prepucij caro circūcisa nō fu
erit delebitur aīa illius de populo suo quia pactū
meū irritū fecit vnde cōstat ꝙ incircuncisi perire
debebant eo ꝙ incircūcisus esset quo vero fructu
incircuncisus circuncidi debuit ibi premisit sic sta
tuam pactum meū inter me ⁊ te ⁊ inter semen tuū
post te in generationibus suis federe sempiterno
vt sim deus tuus ⁊ semini tuo post te ⁊ ibi post cir
cuncidetis carnē prepucij vestri vt sit signum fe-
deris inter me ⁊ vos sacramentū igitur circuncisi
onis fuit signum seu sacramentum diui federis i-
ter deum ⁊ hoiem circuncisū vn̄ constat ꝙ in cir-
cūsione istud fedus solebat inire sed nō est aliud
fedus dei cū aliquo vt hic supra littera ipsa expo
nit ꝙ̄ ꝙ deus fiat deus circūcisi. s. bonus et ⁊ sal-
uator hoc eni signat hoc nomē deus deus eni tā-
ꝙ̄ dn̄s creator ⁊ gubernator est cuiqꝫ absqꝫ circū
cisione ⁊ ideo non tale dn̄um inuitur cū dr̄ vt sim
deus tuus ⁊ seminis tui post te qm̄ ex circuncisio
ne nō fiebat sed saluator seu glorificator vt hic
exprimitur. Item deus inito federe cum aliquo
nullatenus eum semper miserum nisi post contra
ctum fedus eū derelīqret quia nullus homo hoc
faceret gratis cū eo cū quo fedus contraxit esset
aūt anima cuius prepucij caro abscisa est semper
misera nisi foret aliquando beata vnde consequi-
tur ꝙ iusticia summe boni dei exigit vt circūcisus
saluaretur vnde apostolus ad roma. secundo. cir
cuncisio quidem prodest si legem obserues si au-
tem preuaricator legis factus es circuncisio tua
prepucium facta est non autē prodest circuncisio
obseruāti legē nisi iustificaret a pctō originali qḋ
est a parentibus contractum nec circūcisio fieret
p̄puciū nisi post iustificationē ꝓpter p̄uaricationē
legis cōtraheret nouū pactū sic. n. vr̄ intellexisse
apostolus ad cor. 7. dicit ꝙ circuncisio nichil est
et p̄puciū nichil est sed obseruatio mandatorꝫ dei
Et ad gala. 6. in xp̄o iesu vt circūcisio aliqd valet
nec p̄puciū sed fides q̄ p charitatē opaꝫ puto in-
telligendum quo ad meritū hois tempore noue le
gis quoniam neqꝫ meretur in circuncisione neqꝫ
meretur seruando prepucium vides igitur ꝙ iusti
cia summa exigit vt sub legis tempore circunci-
sus beatitudinem tempore expoliatiōis inferni p
xp̄m āt saltē aliqn̄ deret accipe de baptizatis mi-
nus est dubium. Cum loco circuncisionis succe-

dat baptismus tanꝗ̃ sacramentum leuius ⁊ gña
lius ad salutem vnū de effectu baptismi expresse di
cit apostolus ad gal.3.sicut superius in hui⁹.8.li
bro tractauim⁹ ⁊ ob aliū effectū hoc expedit itera
re quicūꝗ enī in xp̄o baptizati estis xp̄m īduistis
non est iudeus neqꝫ grecus non est seruus neqꝫ li
ber non est masculus neqꝫ femina. Oēs eniz vos
vnum estis in xp̄o ihesu. Si autem vos estis ergo
abrahe semen estis secundum repromissionem he
redes ecce ꝙ hereditas promissa abrahe.s.beati
tudo eterna debetur omnibus baptizatis in xp̄o
Item io.3.dicit xp̄s nisi quis renatus fuerit ex a
qua ⁊ spū sancto non potest introire in regnū dei
hec autem negatiua est sed sequitur affirmatiua
immediate ꝙ natum est ex carne caro est ⁊ quod
natum est ex spū spiritus est nō mireris ꝙ dixi.op
portet nos nasci denuo spūs vbi vult spirat ⁊ vo
cem eius audis ⁊ nescis vnde veniat aut quo va
dat sicut est oīs qui nat⁹ est ex spiritu natū ex spi
ritu nō dubiū hoc baptizatē appellat quē dicitu i
chilominus ob hoc esse spm̄ scilicet spūalem nec
dubiū quin cuilibet spūali debetur vita eterna igi
tur in hac doctrina xp̄s promisit vitam eternam
omnibus baptizatis ꝙ expresse dicit sicut legitur
mat.mar.i.luc.3.⁊ io.i.s.ꝙ christus baptizaret in
spiritu sancto ipse vero tm̄ in aqua cōstat ꝙ oēs
baptizati recipiunt spm̄ sanctū in cuius signū xp̄o
baptizato columba descendit super eū represētans
spiritū sanctum sicut dicitur locis istis. Et vox pa
tris eius audita est hic est filius meus dilectus.
⁊c.vt signaret ꝙ ceteri ꝑ baptismū fierēt filij dei si
autē filij dei ⁊ heredes quidē dei coheredes autē
xp̄i ad ro.8.vnde mat.vltimo xp̄s precepit oībus
apostolis nec dubiū quin ad salutē gentium Eū
tes docete omēs gentes baptizantes eos ⁊c. Et
mar.vltimo premisit. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹
fuerit saluus erit ⁊c.vñ consequitur cū fides per
se non saluet ꝙ baptismus est saluationis princi
piū ita ꝙ cōfert salutē arrā seu pricipiū cui salus
debetur ita ꝙ si credēs baptizatus sine alio meri
to moreretur salu⁹ esset iuxta hanc promissionez
saluatoris Non aūt propter fidem solaz qꝛ demo
nes credunt sed propter baptismū. Igitur īfātes
qui ꝓter naturalē defectū credere non possūt āt
non recipiūt veraciter baptismū qꝺ nefas est cre
dere cum sub lege pueri circuncisi vere recipiant
scr̄m circuncisionis aut ita dn̄t ipsi saluare recep
to baptismo si statim moriātur sicut adulti statim
ante meritum moriētes. Itē apostoli oībus con
uersis ad fidem sp̄ pro salutis certitudine ⁊ princi
pio precipiebant vt baptizarētur vnde philipp⁹
baptizauit samaritanos sicut legitur actuū. viij.
Et eunuchum sicut ibi legitur ⁊ petrus corneliū
⁊ domū suaz sicut ibi legitur.c.10.⁊ sic paulus cō
uersus baptizatus est sicut ibi patz.c.9.vñ cōstat
eos sic fecisse ⁊ docuisse sic facere quia hoc erat
adeo preceptū ⁊ sic consequitur ꝙ a deo sit oībus
baptizatis salus etiam premissa ⁊ per ꝯn̄s eis de
iusticia debita de iusticia intelligo promittentis ⁊
sic verum est ꝙ anime iustorū perfectorū ac quo
runcūꝗ purgatorū statim in morte beatitudinem
veram accipiunt sicut aīe impiorū in inferno sta
tim post mortē puniuntur.

Cpm.24.

IOHANNES. Dic
nunc nunqd aliqua aīa purgatur in
purgatorio ante finale iudicium in
telligo aūt tempus finalis iudicij ap
pellando tempus iudicii totum tra
ctū tēporis a tempore resurrectionis mortuorum
vsqꝫ ad completum iudiciū. RICARDUS.
cōstat multos iustos cum peccatis venialibus ⁊
cūꝗ obligatione ad satisfactionē in hoc seculo nō
peractā ab hac luce decedere q̄ hanc faciūt que
stionē quoniam nec dampnandi nec oīno purga
ti hanc faciunt questionē si autē pro venialib⁹ nō
statim in morte aīa puniretur sed solum tp̄e fina
lis iudicij tunc hoc toto tp̄e esset in ea peccatum
seu pena peccati ⁊ sic esset peccatū illud nō ordi
natū in regno dei qm̄ ordinare rectū peccatū non
dubiū est punire ⁊ hoc cum peccās penitere non
potest vt ipse se puniat pro peccato ob hoc ei de
us differt peccata punire vt homines admaius
suum commodum penam libera voluntate assu
mant anteꝗ̃ tēpus transeat penitēdi mat.3. dicit
io.phiseis ⁊ saduceis. Facite fructū dignū peni
tentie ⁊ sequitur stati pro cā iā enī securis ad radi
cē arboris posita est. Item si aīe impiorum in in
ferno puniuntur hoc tempore statim post mortez
sicut patet ex primo articulo huius manifeste in
libro.xi.parti ratione ⁊ simili iusticia isti habentes
peccata venialia stati post mortē puniri debent.
Cur enī ille statim puniri debeat ⁊ iste nō rationē
non video. IOHANNES. ymo potes videre
facilime rationem eo ꝙ mitius est agens cum bo
nis ꝗ̃ cum malis ⁊ ideo est pena bonorū rationa
biliter differenda. RICARDUS. caue ne ꝓ
potius ꝗ̃ cōtra obicias si enī boni pro venialib⁹
suis aut satisfactione mortalium non facta in vi
ta sicut de dei iusticia finaliter punīedi saltē ī iudi
cio si non ante dn̄te scriptura pro mensura delicti
erit ⁊ plagarum modus deute.25.⁊ ꝗ̃tum glorifi
cauit se ⁊ in delicijs fuit tm̄ date ei tormentum et
luctum apo.18.⁊ iuxta multitudinē adinuentionū
suarū sic ⁊ sustinebit iob.20. Ex ista dilatione non
minus sed rigidius ⁊ durius ageretur cū hijs bo
nis ꝗ̃ cū impijs. quoniā hec dilatio pene tēpora
lis dilationē facit vere beatitudinis cuius dila
tio nulli dubiū est magis noxia ꝗ̃ sit vtilis non so
lū dilatio sed ꝙ plena remissio huius temporalis
pene nullus enim ita desipit quin statiz sustineret
penam ꝗ̃cunꝗ aut saltē eam iudicaret rationa
biliter sustinendā ⁊ sic si esset īdeterminata vt pos
set statim post transire ad gloriaz ex isto igitur ca
pite magis probas propositum ꝗ̃ īfirmas quoni
am deus pugnit hoc tempore impios circa illud
quod eis de iusticia est debitum quoniam graui
us pugnientur peracto iudicio ergo si penam cō
dignam istorum beatorum differret vt dicis pre
ter penam condignam eis saltem in iudicio infli
gendam dure ⁊ grauiter beatitudinem debitam
eis toto tempore isto differret ⁊ ita durius ⁊ rigi
dius ageret cum eis hoc tēpore ꝗ̃ cum ipsis dā
natis. IOHANNES. Placet michi ista
deductio perge vlterius. RICARDUS. Si
quicūꝗ purgati in morte statim trāsissent ad glo
riam suam tam innocentes ꝗ̃ alij cum multi per
fecti in casu forte cum aliquibus venialibus tran
seunt ab hac vita siue luce non cōueniret diuine iu

peccata venialia puniuntur ī purgatorio

sticie ꝙ isti perfecti aut multum bene meriti tanto
tempore gloria sibi debita propter sua opera pri
uarentur et precipue cum ipsi parati essent si
cut omnes sunt non dubium vt pro suis peccatis
penam condignam reciperēt quoniā sic rigidius
cum ipsis perfectis aut multum iusti⁹ ageret de⁹
ꝗ̃ cum infantibus qui nunquam aliquid boni me
ruerunt. Item bonitati summe nō cōuenit ꝙ hoī
bono ⁊ pio nullatenus conueniret nisi hoc discre
paret a diuina iusticia sed pio homini non conue
niret filium suum dilectum ab eo diu separari pro
pter leuem culpā quā ī breui purgare posset et ob
hoc precipue quia non minus sed potius magis
desideraret cohabitationez sui filij cum ipso ꝗ̃ ip
se filius igitur nec deus summe bon⁹ cum suis di
lectis filijs pro quib⁹ penam crucis sustinuit ta
lem separationem vltra tempus quo secundum le
gem puniendi sue iusticie possent plene purgari a
liqualiter sustinebit cum hoc sue iusticie nō repu
gnet. Itē illud de ecclesiastico facile est corā deo
in die obitus retribuere vnicuiꝗ secundum vias
suas qꝺ ibi precedēti articulo posui ca.5.satis ostē
dit ꝙ quicunꝗ in morte recipiunt premiū aut pe
nam debitam.s.infernalem aut purgatoriam. Itē
ꝙ dicitur secundo machabe.12.ca.sancta ergo et
salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a
peccatis soluātur ⁊ ob hoc dictum videtur ꝙ per
viuorum suffragia quotidie peccata mortuis di
mittuntur. Item si omnium purgatio differretur
vsqꝫ ad finale iudicium forte aliquis esset obliga
tus ad tantam penam ꝙ non posset sufficiēter pu
niri tempore ita breui quoniā omnis natura crea
ta est capacitatis finite quo ad penam ⁊ premiuz
et quācunꝗ aliam passionez ⁊ sic puniretur talis
vltra condignum ⁊ iusticiam quoniā post iudiciū
nullus saluandus punietur omnino vnde rationa
biliter possumus affirmare aliquos ī presenti pur
gari. Cap.25.

nota ista diligenter.

IOHANNES apostolus prime ad cor.tertio videtur totā
purgationem vniuscuiuscunꝗ diei
iudicij ascribere vbi sic dicit funda
mentum aliud nemo potest ponere p̄
ter illud qꝺ positū est ꝙ est xp̄s iesus si quis autē
super edificat super fundamentū hoc aurum ⁊ ar
gentum lapides preciosos lignum fenū stipulam
vniuscuiusꝗ opus manifestum erit dies enim do
mini declarabit quia in igne reuelabitur et vnius
cuiusꝗ opus quale sit ignis probabit. Si cuius
opus manserit ꝙ super edificauerit mercedem ac
cipiet si cuius opus arserit detrimentum patietur
ipse aūt saluus erit sic tamē quasi per ignem diem
domini diez iudicij appellat iuxta morem scriptu
re que dicit declarare ⁊ manifestare vniuscuiusꝗ
opus ⁊ modum declarationis ⁊ manifestationis
quale sit opus vniuscuiusꝗ dicit esse per probatio
nem ignis.s.an manserit aut arserit ⁊ sic vniusqꝫꝗ
aut mercedem accipiet aut detrimētum sed tamē
saluabitur ergo tunc vniusquisꝗ pro peccatis q̄
supra edificauit super christum cum quibus descē
dit punietur ⁊ purgabitur vt saluetur. Itē hec sen
tentia videtur manifeste innui vt michi videtur 2
mac.12.ca.vbi sic scribitur et facta collatione.12.
milia dragmas argenti misit eas ierosolimis of
ferri pro peccato sacrificiū vnde ⁊ religiose cogi

nota istas obiectiōes

tans de resurrectione nisi enim eos qui ceciderāt
resurrecturos speraret superfluum videretur ⁊ va
num orare pro mortuis ⁊ qꝛ considerauit qꝛ hij q̄
cum pietate dormitionē acceperant optimā habe
rent repositam gratiam sancta ergo ⁊ salubris est
cogitatio exorare pro defunctis vt a peccatis sol
uantur vbi ostēditur ꝙ iusti in peccatis descendē
tes per orationes ⁊ oblationes viuentiū possunt
solui a suis peccatis sed videtur innuere ꝙ nō an
te resurrectionem ⁊ sic si nunꝗ̃ esset futura resur
rectio anime nichilominus soluentur a peccatis
vt dicis ⁊ essent oblationes vtiles absqꝫ spe resur
rectionis cuius contrarium dicit nisi enim eos q̄
ceciderāt resurgere speraret superfluū et vanū vr̄
orare ꝓ mortuis vnde premisit 12.milia dragmas
argenti vnde ⁊ religiose de resurrectione cogitās
non ergo est aliqua vtilitas talium oblationum ⁊
orationum ante resurrectionem qꝺ insuper osten
dere videntur verba pauli ad hebre.12.in illo su
perius articulo allegato secundo. Accessistis ad
syon montē ⁊ ciuitatem dei viuentis ⁊c.⁊ spiritus
perfectorum iustorum si enim in illa ciuitate fuis
sent spiritus infantium ⁊ imperfectorum ⁊ dece
dentium in peccatis venialibus non videtur ꝙ so
los perfectorum spiritus nominasset si aūt alioꝝ
spiritus tunc non erant cum ibi sint futuri statim
post purgationē consequitur ꝙ non fuerant aliq̄
tunc purgati ⁊ pari ratione non citra iudicium qꝺ
insuper verba io.apoca.2.valde videntur preten
dere vbi dicit ⁊ vidi animas decollatoꝝ propter
testimoniū iesu ⁊ propter verbū dei ⁊ qui non ado
rauerunt bestiam siue ymaginē eius nec accepe
perunt characterem eius in frontibus suis aut in
manibus suis ⁊ vixerunt ⁊ regnauerunt cum xp̄o
mille annis ⁊ ceteri mortuorum nō vixerūt donec
consummarentur mille anni hic enim videtur a
perte negare vitam ab aliquibus bonis donec cō
summentur mille anni ergo infra illos mille ānos
de nouo vixerunt cum xp̄o quoniā illos non vidit
nec illi quos vidit vixerunt vt dixit donec con
summentur mille anni. Item nō loquitur vt videt̄
nisi de animabus decollatorū q̄ nō receperunt ca
racterem bestie ⁊c.de quibus singulariter etiam
dicit ca.6.ꝙ vidit eas subtus altare dei ergo alie
anime non viuēt nec regnabunt cum xp̄o illis mil
le annis quos mille annos omnes accipimus to
tum tempus vsqꝫ ad tempora antichristi sicut hic
consequēter videtur exponere cum dicit ⁊ cum cō
summati fuerint mille anni soluetur sathanas de
carcere suo ⁊ exibit ⁊ seducet gentes que sunt su
per quattuor angelos terre gog ⁊ magog ⁊ con
gregabit eos in prelium quorum numerus est si
cut arena maris ⁊ ascenderunt super latitudinem
terre ⁊ circuierunt castra sanctorum ⁊ ciuitatē di
lectam ⁊ descēdit ignis a deo de celo ⁊ deuorauit
eos ⁊ dyabolus qui seducebat eos missus est ī sta
gnum ignis ⁊ sulphur ibi ⁊ bestia ⁊ pseudo ꝓphe
ta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum
hec aūt congregatio gog ⁊ magog super terram
sicut dicitur eze.38.erit in nouissimis diebus quā
do populus israel congregabitur ex gentibus et
habitabit in terra confidenter qꝺ erit ante tempo
ra antichristi quoniam constat ꝙ adhuc nō est im
pletū ergo mille aīe viuēt cū xp̄o preter eas quas
vidit vsqꝫ circa finē mūdi nō igitur successiue pur
gantur ⁊ transeunt ad gaudia paradisi.

Capitulum vigesimũsextum.

RICARDUS. In isto articulo etiã si ex scriptura expresse probari nõ posset sicut etiam in precedentibus duobꝰ articulis adherendum esset fidelibus historicis viris sanctis qui passiones sanctorum scripserunt et referunt ostensiones angelicas aliquando publice aliquando occulte factas de beatitudine sanctorum ⁊ sanctarũ martirum statim post tempus passionum eorum quibꝰ referentibus vt huius tertio libro tractauimus ẽ fides merito adhibẽda ex causis ibi expssis huic etiam sententie premissa non obstant quoniã illud dictum apostoli puto dictum propter certitudinẽ vt sit sensus vnius cuiusqꝫ opus manifestum erit dies enim declarabit supple si non ante purgetur ita ꝙ certum est opera tantum esse declaranda et probanda per ignem si ante probata non fuerint hunc modum loquendi sepe inuenies in scriptura dicit enim apostolus ad thy.2.epi.ca.4. in reliquo reposita est michi corona iusticie quã reddet michi domus iustus iudex non solum aũt michi sed ⁊ hĳs qui diligunt aduentum eius ⁊ cum ex precedenti ca. constat iuxta dicta eius ipsum et alios multos perfectos statim post mortem coronam iusticie recepisse sic enim potest illud intelligi etiam dictum propter hoc ꝙ tota persona tunc hanc coronam accipiet ⁊ non ante ꝑpter augmẽtum beatitudinis dictum potest intelligi sicut supra in articulo precedẽti exposui ⁊ sicut precepit prime ad cor.6. quẽdẽ delinquentem tradi sathane vt spiritus saluus sit in die dñi intelligo si non ante saluus fuerit posset quidem per diem domini intelligi aperte in genere dies mortis cuiuscunqꝫ hominis indistincte quoniã tunc fit talis examinatio operum cuiuscunqꝫ non dubium nisi ꝙ dictum in sequenti ca. quo prohibet iudicare hominũ opera in presenti habens eandem sententiam accipere opportet pro tẽpore finalis iudicĳ vbi sic scribitur nolite ante tempus iudicare quoadusqꝫ veniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum ⁊ manifestabit concilia cordiũ tunc erit laus vnicuiqꝫ a deo vnde michi videtur precedens dictum debere accipi de die aduentus finalis domini illud insuper de libro machabeorum non obstat quoniã non innuitur vt affirmas ꝙ orationes et oblatiões sint defunctis omnino inutiles ante resurrectionem quoniã hoc ꝙ dicit nisi enim eos qui ceciderunt resurrecturos speraret superfluum videretur ⁊ vanũ orare pro mortuis non est dictum ad illum sensum sed ob hoc dictum est ꝙ spes resurrectionis efficit orationen validas pro defunctis ⁊ excitat homines ad orandum quibus vana viderentur oratio nisi resurrecturos eos sperarent quoniã tunc nec sperarent animas suas vnqꝫ mundandas quoniã spes vnius articuli horum duorum alteri est annexa ⁊ spem de eo efficit vnde sic arguit apostolus pe. ad cor.ca.15. Si autẽ resurrectio mortuorũ non est nec xps resurrexit vana ẽ fides nostra adhuc enim estis in peccatis vestris ergo ⁊ qui dormierunt in xpo perierunt ecce quomodo ex hoc ꝙ mortui nõ resurgũt infert ꝙ vana est fides eorum ⁊ ꝙ mortui in xpo perierunt sicut ĩ alio dicto asseritur ꝙ nisi eos qui ceciderũt resurrecturos speraret superfluum videretur ⁊ vanum orare pro mortuis ⁊ vtrobiqꝫ bene cõcluditur ꝑpter cõnexionem veritatis articulorũ fidei ⁊ propter prioritatem articuli de resurrectione quoniã si verum est ꝙ illi qui dormierunt iuuantur orationibus vt possent saluari aut ꝙ non perierunt verum est etiam ꝙ mortui resurgent ymo prius hoc creditur ⁊ speratur quoniã illud ⁊ creditur propter istõ vnde ob hoc orant homines pro defunctis qꝛ spẽ habent ꝙ resurgent ⁊ propter ea sperant eos orationibus viuorum alĳsqꝫ beneficĳs adiuuari ymo si accute consideres ex hĳs que in hoc ca. premittuntur ⁊ sequuntur clare apparebit nostrum propositum ecce enim ibi premittitur inuenerunt aũt sub tunicis interfectorum de donarĳs idolorum que apud ianuã fuerunt a quibus lex ꝓhibet iudeos omnibus igitur manifestum est ob hanc causam eos corruisse ⁊ benedixerunt iustum iudicium domini qui occulta fecerat manifesta atqꝫ ita ad p̃ces conuersi rogauerunt vt illud quod factũ fuerat delictum obliuioni traderetur ⁊ tunc cõsequit̃ consequenter qualiter iudas fecit collationem et misit 12. milia dragmas argenti iherosolimã offerre pro peccatis mortuorum sacrificium ⁊ in fine ca. sic concludit sancta ergo ⁊ salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluentur sic enim peccata nõ dimittantur omnino ante diẽ iudicĳ cum peccatum dimittere non dubium hoc vocet scriptura peccatum obliuioni tradere iuxta illud psal. Delicta iuuentutis mee ⁊ ignorantias meas ne memineris ⁊ illud proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea ⁊ similia que nichil aliud sonant nisi remissionem integram peccatorum frustra orasset populus vt illud peccatum obliuioni traderentur cũ non remitteretur ante diem iudicĳ frustra etiam orasset vt defuncti a penis soluerentur qui ante finem seculi solui non poterãt ⁊ tunc soluerentur si nõ omnino orassent igitur in sic orãdo econuerso spem firmã habebant ⁊ ꝙ mortuorum peccata statim per orationes ⁊ sacrificia soluerentur.

nota q̃d intelligat pe diem dñi

nota istad diligenter

Cap.27.

QUod vero obicis de dicto apostoli ad hebreos insufficienter obicis quoniã de alĳs nõ negat quãdo sũt in ciuitate dei viuentis celesti iherusalem sed quia certus erat ꝙ spiritus iustorum perfectorum ibi erant ⁊ de imperfectis qui in peccatis decesserant erat incertus nũquid tunc purgati fuerant ideo nominauit perfectos de quibus certus erat obmittens alios nisi quatenus erant de ecclesia primitiuorum quicquid p eam intelligat siue societatem apostolorum ⁊ discipulorum xpi qui in celo christianos alios precesserunt siue congregationem iustorum legis antiq̃ qui ob hoc possunt dici primitiui qꝛ priores ĩ beatitudine fuerunt electis in nouo testamẽto siue alios ⁊ alios noui testamenti ante ascen. xpi saluatos qui omnes cum christo in celum ascenderant et hi ob hoc primitiui congrue dici possunt primitiuos appellet siue innocentes solum qui nũqꝫ

Rñsio ad illa obiecta

nota q̃d itelligat p p̃mitiuorum ecclesiã

actualiter peccauerunt siue premitiuos appellet quia pre ceteris ⁊ ex se ad ingressum celestis iherusalem paratiores existunt seu priores nullum retardatiuum habentes sicut ceteri omnes habẽt de lege communi siue premitiuos appellet c.44. milia virginum de quibus dicit io. apoca. decimoquarto hĳ empti sunt ex hominibus primicie deo et agno siue apostolos siue quoscunqꝫ alios tunc ex hominibus in celesti iherusalem constitutos sim telligat per primitiuorum ecclesiam quoniam cõstat ꝙ alios innuit ibi tũc fuisse ex hominibꝰ q̃ spiritus perfectorum scilicet ecclesiam primitiuorum non tamen iustos in peccatis defunctos voluit affirmare tunc ibi esse quoniam eorũ tunc spirituum purgationem non esse factam penitus ignorauit sic p hoc dictũ penam purgatoriã in hoc ipse non impugnat illud vero quod de apoca. obicis ceteri mortuorum non vixerunt donec consummarẽtur mille anni congrue potest intelligi sicut illud mat. primo. de virgine perpetua matre domini ⁊ nõ cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum Non enim est hoc dictum sic ꝙ eam post ea cognoscebat nec talem affirmatiuam importat illud aduerbium donec sicut tu superius affirmasti. Item non recte asseris ꝙ de solis animabus decollatorum sermo sit ibi sed exprimitur ibi indistincte de hĳs qui non adorauerunt bestiam neqꝫ acceperunt caracterem eius in frontibus suis de hĳs enim dicitur ibi consequenter vel communiter ꝙ vixerunt ⁊ regnauerũt cum christo mille annis ⁊ ꝙ ceteri mortuorum non vixerunt donec cõsummarentur mille anni ꝙ ante aduerbium illud donec sic exponi debeat ex hoc patet ꝙ capitulo decimoquarto omnes adorantes bestiam aut accipientes caracterem nominis eius dicit cruciari die ac nocte in secula seculorum. Si quis inquit adorauerit bestiam ⁊ ymaginem eius ⁊ caracterẽ eius in fronte sua aut in manu sua hic bibet de vino ire dei quod mixtũ est mero in calice ire ipsius et cruciabitur igne ⁊ sulphure in conspectu angelorum sanctorum et ante conspectum dei agni et fumus tormentorum suorum in secula seculorum ascendet nec habent requiem qui adorauerũt bestiam ⁊ ymaginem eius ⁊ si quis acceperit caracterem eius nominis ergo omnes quos innuit cũ dicit ceteri mortuorum ⁊c. cum referat se ad ceteros scꝫ ad alios ab hĳs qui non adorauerunt bestiam ⁊ ymaginem eius sunt dampnati et nulli de illis saluati ⁊ ideo nulli eorum viuent post cõsummationem mille annorum vita de qua loquitur. s. cum christo ⁊ ideo nõ aliqui boni intelligendi sũt vt ibi videtur sed mali ⁊ dampnãdi duntaxat cũ dicit ceteri mortuorum non vixerunt ⁊c. hoc ostẽso in hoc dicto michi videtur probari quod petimus quoniam de omnibus indistincte quos vidit qui non adorauerunt bestiam affirmat expresse ꝙ vixerunt ⁊ regnauerunt cum christo mille annis sed constat ꝙ multi decedentes cum venialibus ⁊ cum obligatione ad penam non expletam pro suis peccatis in vita non adorauerunt bestiã nec eius caracterem acceperunt ergo tam illos q̃ perfecte purgatos in vita dicit viuere ⁊ regnare cum christo illis mille annis sed debemus intelligere mille annos scꝫ tempore mille annorum nõ ꝙ singulis annis de mille singuli vixerunt cũ christo sed ymo toto tempore mille annorum sicut homo dicitur comedere in die ⁊ similiter in viginti quattuor horis ⁊ si vna hora sola comedat ⁊ dicitur ieiunare in ebdomada ⁊ si vna die tantum septimane ieiunet ⁊ sic omnes electi qui tẽpore huius reuelationis scilicet tempore pro quo reuelatio ista fiebat erant defuncti vixerunt aut viuent cum christo hoc tempore mille annorum scilicet tempore ante aduentum christi a tempore ligationis serpentis antiqui sicut tu rationabiliter posuisti bestiam antichristum appellans de qua bestia dicitur decimotertio ꝙ numerus eius est numerꝰ hominis ⁊ numerus enim est sexcenta sexaginta sex quem numerum significat nomen antichristi in lingua greca in qua lingua io. hoc describit antichristus enim in greco vocatur anthemos cuius prima littera a in greco significat vnum n significat quinquaginta t. significat trecenta e significat quinqꝫ m. significat quadraginta o significat septuaginta s significat ducenta que simul accepta faciunt. 66.6.

nota q̃d debeamꝰ itelligere p mille annorum tempus.

Explicit liber duodecimus.

Incipit tabula Libri decimitertii.

Liber Duodecimus

INcipit liber decimus tertius qui contra athanasium grecum quēdem purgatorium pro peccatis dimissis ostidit eē et satisfactionēapud vivos sequi remissionem culpe commisse ꝛ etiam apud defunctos probat purgatorium esse debere et ꝙ viuorum suffragia prosunt indigētibus iustis defunctis ꝛ ꝙ anime in purgatorio ꝛ in inferno pro hominum peccatis iuste et legitime puniuntur dissoluens in singulis articulis obiectus ipsius athanasij alios obiectus nichilominus adiciens ꝛ dissolueus ꝛ continet viginti quinq; capitula.

Primum capitulum ponit assertionem athanasij ꝛ eius motiua quo ad quattuor premissos articulos.

Secūdūcapituluz distiguit assertiones in quattuor ꝛ consequenter ostendit ex veteri testamento satisfactionem peccati remissionez ipsius culpe fuisse secutā in adulterio a dauid cōmisso ꝛ nichilominus obicit de p̄s.1. contra ꝛ dissoluit.

Certium capitulum ostēdit idē ex peccato dauid in numeratione populi ex facto ezechielis regis ꝛ alijs multis.

Quartūcapitulum ostēdit idem de peccatis iob ade moysi aaron n. patriarcharū et helv sacerdotis ꝛ regis eze.ꝛ ione prophete.

Quintumcapitulum ostendit ex scriptura noua illud idem ex facto zacha. patris iohannis baptiste ꝛ factis ipsius iohannis et dictis ꝛ operibus saluatoris ex dicto pauli secūde ad cor.7.

Sextum capitulū ostendit idem per rationem assumptam ex redēptione humana

Septimum capitulū ostēdit idē per scripturam leuitici libri ꝛ eze.ꝛ per opera saluatoris ꝛ apostolorū ipsius ꝛ per rationem.

Octauum capitulū soluit istos obiectus ꝛ ostendit diuersum esse effectum baptismi ꝛ aliorum sacramentorum ecclesie quo ad remissionem peccatorum.

Nonum capitulum ostēdit purgatorium esse ex dictis pauli ad cor. ꝛ malachie prophete ꝛ salomonis ex libro machabeorum et ex dicto saluatoris.

Decimum capituluz soluit rationes athanasii tertiam ꝛ quartam ostendens probabile esse dampnandos habere post mortem mitigationem pene aut requiem a pena ad tempus

Undecimum capitulum soluit quintam ꝛ sextam rationes athanasij ostendens parabolam saluatoris de operarijs in vineā intelligendam esse pro finali iudicio.

Duodecimuz capitulum obicit contra purgatorium ꝛ multipliciter dissoluit ostēdens nimis agi cum afflicto asperius.

Certium decimum capitulū obicit de eodem ꝛ soluit ostendens non omnes equaliter in purgatorio neq; in tempore neq; in equalitate pene puniri.

Quartum decimum capitulum obicit de equalibus in merito inequalibus in debito ꝛ soluit ostendens minus obligatum citius non tamen semper ceteris liberandum.

Quintum decimum capitulum tractat nunquid viuorum beneficia ꝓsint defunctis affirmatiuam ostendens ex veteri testamēto et nouo.

Decimum sextumcapitulū soluit primam rationem athanasij contra istam sententiam.

Septimum decimum capitulū obicit mutipliciter ꝙ beneficia viuorum non prosunt defunctis ꝛ soluit ostendens ꝙ minus bonis aliquotiens magis prosunt ꝛ ꝙ oblatiōes impiorum per se non prosunt defunctis.

Octauum decimum capitulum obicit contra precedētia ꝛ soluit ostēdens ꝙ nulla remissio pene temporalis sufficienter compensatur meritorie actioni concludens ꝛ probans actionem satisfactoriam debere tātum premiari in celo q̄tum alia actio similis non satisfactoria premiatur.

Nonum decimum capitulū obicit de indulgentijs prelatorum ꝙ non habeant vigorem quem credimus.

Uicesimumcapitulū soluit ostendens ꝙ habentvigorem ꝛ soluūtur duo obiectus

Uicesimumprimum capitulum soluit obiectus aliquos multum difficiles ostendens quando tales plene indulgentie locum habent ꝛ quando non.

Uicesimum secundū capitulum tractat quartum articulum ostēdens per scripturam apostoli animaꝫ separatam,iuste puniri ꝛ soluit primā athanasij rationem.

Uicesimum tertium capitulum soluit vltimā particulam secunde rationis athanasij ꝛ obiectus n.capituli.

Uicesimumquartum capituluz obicit qualiter separatuz patitur a materiali igne et soluit totum opus concludens.

Finis tabule.

Incipit liber tertiusdecimus.

Primum capitulum.

LEthames. placent michi ista p̄missa sed quia multa i hoc articulo supponuntur q̄ nec ex scripturis nec ratione probasti sicut purgatorium post mortē de purgatione animarū absq; corporibus ꝛ alijs multis ꝛvt expresse latu venerabilis viri abbatis ꝛ doctoris greci baraam cuius intuitu sextū librum huius operis cō scripsisti tibi innotuit ꝙ quidē athanasius grecus omnino negat purgatorium nō tantum animarū sed etiam hominū quozūcunq; post vitam presentem affirmans suffragia viuorū nichil valere defunctis aut spiritibus defunctorum qui etiam pro sua assertione nō nulla motiua proponit ꝛ fateor ꝙ p̄ter ea que ille obicit multa michi difficilia circa materiam istā occurrūt rogo te vt motiua tam sua q̄m mea non pigriteris dissoluere vt ea que tu in libro duodecimo posuisti clarescant et illi viro sapienti in oculis suis qui in nostram fidem videt impingere claris si poteris obuies documentis. Ecce enim primo dicit athanasius ille ꝙomnis q̄ alium facit puniri tripharium illud agit aut irrationabili motu trascibilis ꝛ appetitu solum puniēdi aut rationabiliter ad vtilitatem alterius puniēdo sicut iudex iustus interficit homicidas aut misericorditer ad vtilitatem puniti sicut punit medicus egrotum secundū quē modum solum conuenit dicere deum punire animas in purgatorio igitur sicut medicus vtens misericorditer egroto q̄tum ad eius sanitatem mitiozes penas seu dolozes inducit ꝛ eos studet minuere sic dicendum est deum q̄tum potest minus animam purgare natura enim ars ꝛ ratio ꝛ principaliter deus eorum q̄ contingunt fieri semper optimū faciūt ergo sicut inane est medico faciēte infirmo quod optimū est rogare eū aut in toto remittere dolozes aut pauciozes facere sic videtur vanum esse ꝛ inutile deo misericorditer per dolozes purificante animas rogare eum p̄o eis accidit ergo econuerso si purgatorium est verisimile esse nichil p̄o mortuis ac viuis fieri debere. Secundo sic dicit quomodo iustum esse potest ꝙ anima sola puniatur ꝓ delictis compositi aut dolozes sustineat illud enim q̄ peccauit tantum iustum est ꝓ suo peccato puniri cōpositum autem peccauit quomodo ergo seruatur ratio iusticie sc̄z ꝙ corpus habet participationez in peccatis ꝛ in gloria ꝛ non in pena purgatoria peccatorum merito etiam dubitari potest quomodo anima purgata coniungetur in resurrectione corpori non purgato. Tertio dicit magis ꝓpriuz est deo ꝓ bonis donare meritum q̄m p̄o malis punire ergo si necessarium est animas vere penitentes si ante mortem non fecerint debitum penitentie ire post mortem ad penas purgatorias multo magis necessarium erit si quidē per totam vitam seruātē mandata diuina ꝛ i fine p̄ocupatā aliquo peccato mortali si fine penitentia decesserit ire p̄ in locum aliquē refectionis vt recipiat premium priorum meritorum suorum ꝛ postea ad penā mitti eternam sed hoc non credimus fieri ergo nec aliud est credēdum. Quarto dicit sancti omēs tradiderunt nobis gloziam ꝛ refectionem anime esse videre deum tantum sed vnaquēq; videbit deū secundum ꝓportionem sue purgationis accidit igit quibus est equalis purificatio equaliter deum videre etiam equaliter gloziam ꝛ refectionem habere cum igitur secundum latinos purgatorium dicatur omnes animas eque purgare consequitur ꝙ omnes habeant in regno celozum equalem refectionem ꝛ gloziam ꝛ non esse sanctorum a sanctis ꝛ iustorum a iustis aliquā differētiam et sic si purgatorium eē interemit quod manifestum est. Quito sic beatus dyonisius in libro de ierarchia ecclesiastica tractatum faciēs de mortuis ꝛ hanc mouens questionē sc̄z quare p̄o mortuis hūj fiūt elemosine ꝛ oziationes ꝛ alia opera pietatis causam reddit nullam mencionem faciens de purgatorio ergo credēdū est talia fieri absq; hoc ꝙ purgatorium esse credatur. Sexto dicit sic parabola domini nostri sc̄z ea que est publicani ꝛ pharisei ꝛ ea que est hominis illius q̄ habebat duos filios quorum alter dissipauit substantiam suam ꝛ ea q̄ est vinee ad quā diuersis horis vocati sunt operarij ostendunt manifeste nobis ꝙ quis post penitētiam ꝛ confessionem remissionēq; peccatorum data ei a presbitero statim immediate moriens antēq; aliquid boni fecerit nulla indiget pena vt sit perfecte saluus verūptamen non est credendum eum tantam habere gloziam ꝛ refectionem quantam haberet si in mandatis dei post confessionem laborasset alit vero adducti sic ꝙ vere confitentibus precipiunt presbiteri ieiunare ꝛ facere elemosinas ꝛ alia opera non sit p̄o remissione peccatorum que facta sunt sed propter custodiam cetere vitevt q̄tum potest caueat sibi a peccato ꝛ crescere mercedē suam faciet hec apponit doctor ille q̄ si placet clare dissoluas ꝛ post ea que me mouent obiciam ꝛ contra tua responsa.

tripliciter. aliquis punitur.

scda ratio.

tertia ratio

quinta rō.

sexta ratio.

Cap.2.

RIcardus quatuor videtur michi iste athanasius expresse negare sc̄z satisfactionem viuorum p̄o suis peccatis dimissis ꝛ hoc ivltima assertione sua cum dicit opera pietatis a sacerdotibus iniungi p̄o custodia vite future non p̄o remissione peccatorū precedentiū Item negat omnē purgationē p̄o peccatis post mortē non solum in animabus sed in totis hominibus cum in fine quarte rationis concludat ꝛ sic si purgatorium est interimitur quod manifestū est et cum dicit in fine sexte rationis ostendit manifeste nobis ꝙ si quis post penitentiam ꝛc.ꝛ expresse dicit in fine tertie rationis hoc non esse credendū Item negat suffragia viuorum prodesse defunctis etiam si purgatorium ponatur cum dicit in fine p̄me rationis accidit ergo econuerso si purgatorium est verisimile nichil p̄o mortuis aut viuis debere fieri quarto negat purgationē seu punitiones animarum separatarū sine corporibus p̄o compositorum peccatis contra quē videtur michi hoc ordine procedendum vt primo ex scriptura sacra et etiam ratione ostendantur eius questiones esse erronee postea soluentur ea que obicis quo igitur ad primū ꝙ p̄o peccatis dimissis satisfactio penalis sequatur ex vtroq; testamento clarissime potest ostendi ecce enim.2 re.12.ca.post homicidium

vxie ethei per dauid ⁊ adulterium commissum cū
eius vxore per nathā sibi dicit dominus quoqꝫ trā
stulit peccatum tuum non morieris verūptamen
quoniam blasphemare fecisti inimicos nomē do
mini propter verbum hoc filius qui nascetur tibi
morte morietur et ibi ante vriam etheū percussisti
gladio ⁊ vxorem suam accepisti in vxorem quobrē
non recedet gladius de domo tua vsqꝫ in sem-
piternum eo ꝙ despexeris me ⁊ tollā vxores tuas
in oculis tuis ⁊ dabo eas proximo tuo ⁊ dormiet
cum vxoribus tuis in oculis solis huius vbi con
stat ꝙ post peccatum dauid a deo translatum qđ
non est aliud ꝙ̄ remissum ipse in se ⁊ in suis multi-
pliciter est punitus ymo in modo loquendo quo
vsus est cum dicit transtulit dominus peccatum
tuum ⁊ non morieris ostendit ꝙ peccatum trans
fert morte remissa q̄ pro peccato deberet infligi ⁊
propter hoc aliam penā temporalem pro illo pec
cato deus immitit. Johannes expecta parūper
et non nimis acceleres ecce enim sicut tractasti i
13.ca.8.libri in ps.50.ab eo composito pro hoc fa
cto sicut claret ex eius titulo qui est talis in fine
ps dauid cum venit ad eum nathan propheta qñ
intrauit ad bersabee clamat ad dominū miserere
mei deus secundum magnā misericordiam tuam
Et secundum multitudinem miserationum tuaꝝ
dele iniquitatem meam. Amplius laua me domi-
ne ab iniquitate mea ⁊ a peccato meo mūda me.
Quoniam iniquitatem meā ego cognosco ⁊ pec
catum meum contra me est semp. Et infra. Auer
te faciem tuam a peccatis meis ⁊ omnes iniqui-
tates meas dele. Cor mundum crea in me deus ⁊
spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ma
nifeste ostendit se post reprehensionem prophete ⁊
recessum eius ab eo habuisse peccatum ⁊ iniqui-
tatem a quibus mūdari ⁊ lauari petebat quoniā
pena vt in 8 huius libro dixi immunda non est

(nota de peccato dd ⁊ et pugnitione)

RICARDUS. non ita esse ostendis vt dicis
quoniā post reprehensionem prophete potuit ps.
hec posuisse penitendo ita vt postea propheta di
ceret transtulit dominus peccatum tuum verum si
post recessum prophete et remissionem sue culpe
hunc ps composuit scꝫ postqꝫ ppheta nathan di-
xit sibi suum peccatum a domino fuisse translatuꝫ
sicut est verisimile multo magis probatur nostrū
propositum quoniā ex quo culpa sua cōmissa trā
slata et ipso super hoc per prophetam certificato
indiguit clamare ad dominū vt suam iniquitatem
deleret nec potest illa deletio postulata intelligi
de deletōne culpe dūtaxat ⁊ ita non dubium qui
ex hoc consequitur penam sacrificatoriā sequi re
missionem peccati non enim de ipso dici potest qđ
in nobis sepe contingit scꝫ ꝙ non fuit certus cul-
pam suam fuisse dimissam ⁊ ob hāc incertitudinē
illam clamauit ad veniam sicut nos miseri sepe
clamamus quē vt dicit textus propheta eum certi
ficauit de remissione sui peccati. Quis insuper vt
placet aliquibus viris doctis reatus siue obliga
tio ad penam posset appellari iniquitas peccatū
et immundicia quia est effectus eorum magis ta
men michi dicere placet ꝙ petiuit in hoc ps ple-
nam remissionem sui precedentis peccati illud ap
pellans merito immundiciam iniquitatem ⁊ san-
guinem salutis sue quoniā non obstante transla-
tione peccati sui adhuc pro eius deletione ⁊ mun
datione hec omnia prouide emundauit vel postu

(qđ hūit certitudinē ꝙ culpa sua fuit sibi dimissa.)

lauit non iudicans ipsum peccatum plene esse de
letum dū mansit reatus pro eo ꝙ sicut ē verisimile
alia feda delectatio mentem turbans ⁊ voluntas
eius etiam magis indisposita ꝙ̄ solebat hoc dico
quia puto ꝙ in homine deo accepto grauiter de-
linquente post culpam dimissam remanet aliqua
indispositio affectus ⁊ minor promptitudo ad ope-
ra solita meritoria peragenda ꝙ̄ ante erat donec
peccatum sit etiam quo ad penam dimissum ⁊ ob
hoc ad perfectionem tendentes cum sentiunt se p
suis peccatis prius commissis quis etiam graui
ter penitendo dimissis interius turbari aut se esse
solito seniores causam eius turbationis seu tem-
poris ascribentes suis peccatis prioribus nō in
merito clamāt quotidie vt deus ea dimittat scꝫ vt
quo ad omnē eorum deffectum penitus auferan-
tur quoniā tunc deus dicitur auertere faciē suaꝫ
ab eis ꝙ hic ps propheta petebat cū dixit. Auer
te faciem tuam a peccatis meis ⁊ omnes iniqui-
tates meas dele. Et eze. dicit proiecisti post tergū
tuum omnia peccata mea sicut scribit ysa.38.ca.
ꝙ cum factū fuerit potest electus perfecte deo ser
uire ⁊ deum laudare vt ante peccatum quod iste
propheta ps.25. pulchre videtur michi innuere cū
premisso in deo laudabo verbum in domino lau-
dabo sermonem in deo speraui non timebo quid
faciat michi homo in me sunt deus vota tua que
reddam laudationes tibi ⁊ pro causa huius per-
fecti misterij immediate annectit quoniā eripuisti
animam meā de morte ⁊ pedes meos de lapsu vt
placeam coram deo in lumine viuētium quā sentē
tiam ps.c. sic exprimit qui propiciatur omnibus
iniquitatibus tuis qui sanat omnes infirmitates
tuas qui redemit de interitu vitam tuam qui co-
ronat te in mīa et in miserationibus qui replet in
bonis desiderium tuum et renouabitur vt aquile
iuuentus tua ⁊ si enim eripiatur anima a morte p
gratiam viuificantem ⁊ sic propicietur iniquitati
bus ei9 nisi pedes scilicet affectiones eripiantur
scꝫ ab indispōne remanente ita vt infirmitates ei9
sanentur homo non plene etiam libere placet co-
ram deo in lumine gratie per quod viuit nec eius
desiderium repletur in bonis nec renouatur eius
iuuentus vt aquile huic sensui non obuiat ꝙ pena
dampnationis silicet carentia visionis diuine im-
mundicia apte dici non potest sicut in libro 8. tra
ctauimus ꝙ talis pena dampni stare potest cum
perfecta illustratione gratie ⁊ virtutū ⁊ cum per-
fecta dispositione voluntatis in vita presenti licet
reatus secum huius tribulationem volūtatis ha
bens annexam immūdicia quodammodo dici po
set michi tamen videtur ꝙ nec talis reatus hic a
propheta immundicia appellatur sed suum pre-
cedens peccatum.

(nota quō i pctōre post pniaꝫ remanet aliqua indispositio)

Cap.3.

IOHANNES. alia p
fer si placet. RICARDUS. sic in
enumeratione populi cū ppheta gag
ipsi dauid annunciauerat ꝙ vnam
triū penarum seu plagarum eligeret
et plagam populi elegisset statim viso angelo ce-
dente populum amare penituit ⁊ clamauit ad do
minum. Ego sum qui iussi vt numeraretur popu-
lus ego qui peccaui ego qui malum feci iste grex
quid commisit vertatur obsecro manus tua in me
et in domū patris mei primo para.21.ca. vnde nō

(nota de peccato dd ī nūeratione ppli ⁊ quō satisfecit)

dubium quin tunc per illam penitentiam veniam
ac remissionem peccati accepit qui enim pro ma-
iori delicto statim veniam penitendo accepit sicut
in facto priori patuit multo magis pro isto mino-
ri remissionem penitendo meruit impetrare ⁊ con
sequenter dictum est vt extrueret in area ornam ie
busei ⁊ offerret holocausta ⁊ pacifica ⁊ sic satisfa
ctio secuta est remissionem peccati simile scribitur
4.re.20.ca. de ezechia rege iusto qui ostendit nū-
cijs regis babilonis oēs thesauros domus sue
cui ob hoc dictum est a domino per ysa. prophetā
audi sermonē domini ecce dies venient ⁊ auferē-
tur omnia que sunt in domo tua ⁊ que congrega-
uerunt patres tui vsqꝫ in diem hunc in babilonem
et non manebit quicqꝫ ait domin9 Sed ⁊ de filijs
tuis qui egredientur ex te quos generabis tollen
tur ⁊ erūt eunuchi in palatio regis babilonis vbi
constat eum punitum pro suis peccatis preteritis
et dimissis Item sanctus vir dauid qui fidēter di
xit ad dominum ps.23. Ad te domine leuaui ani-
mam meam deus meus in te confido vnde conui
citur tunc iustus fuisse statim adduxit delicta iuuē
tutis mee ⁊ ignorantias meas ne memineris dñe
et ibi infra propter nomen tuum domine propicia
beris peccato meo multum est enim. Et cōsequē-
ter ibidem vide humilitatem meam ⁊ laborē meū
et dimitte vniuersa delicta mea manifeste ostēdēs
virum iustum indigere remissione peccatorum qđ
de remissione peccatorum siue culpe non potest in
telligi quoniā iustus hmōi culpam nō habet col-
ligitur ꝙ remissa culpa remanet in iustificato per
gratiam obligatio ad penam pro peccatis dimis-
sis qđ ostendit clarissime in ps.36. premissa sua ve
ra penitentia pro suis peccatis sic afflictus sum ⁊
humiliatus sum nimis rugiebaꝫ a gemitu cordis
mei. Domine ante te omne desiderium meū ⁊ ge-
mitus meus a te nō est absconditus. Qm in te do
mine speraui tu exaudies me domine deus meus
Quoniam ego in flagella paratus sum et dolor
meus in conspectu meo semp. vnde manifeste ostē
dit se fuisse iustificatum per verā penitentiā a pec
catis consequenter tamen adiungit causam tāte
penitentie continuate sic. Quoniam iniquitatem
meam annunciabo ⁊ cogitabo pro peccato meo.
Cur post tantos dolores ⁊ tanta flagella parat9
et dolorem continuauit annunciādo peccata sua
et cogitando pro peccatis suis ⁊ non erant dimis
sa quo ad penam sicut dimissa fuerant quo ad cul
pam ⁊ non potius letatus fuisset de remissione ol
moda peccatorum nō video ꝙ qr nec fecit nec do
cuit constat post culpam sibi dimissam in eo remā
sisse obligationem ad penam.

Cap.4.

(alia pbatō doctis iob)

IOHANNES alia pro
fer si placet. RICARDUS. sanct9
vir iob fidēter pnūciat Si fuero iudica
tus scio ꝙ iustus inueniar ca.13. sui lib.
Et tñ stati ānectit scribis eī ꝯ me ama-
ritudines ⁊ consumere me vis peccatis adolescē
tie mee manifeste ostendens se tunc iustum p pec
catis adolescentie sue amaritudines pertulisse vn
de ca.14. clamat ad dominū parce peccatis meis
qđ aliud non videtur ꝙ̄ petere penam peccatis de
bitam mitigari an non adam primus parens no
ster pro personali transgressione vsqꝫ in finem vite
punitus est in corpore vt in sudore vultus sui pa-
nem suum mā ducaret qui nisi peccasset penalitatē
laboris seu sudoris nesciuisset et quis ambigit cū
omnino egisse penitentiam ante mortem alioquin
perditus est ⁊ non erat vnqꝫ de numero electoruꝫ
et ita consequitur mūdū eē ante eius electionem
a paradiso fuisse quasi superuacue factum cū tūc
nulli seruiret ex numero electorum propter quos
non dubium erat factus qđ summe sapientie crea
trici nullatenus cōuenisset sic de moyse qui fuit mi
tissimus super omnes homines qui morabantur
in terra sicut dicitur numeri 12. ca. ⁊ de aaron di-
cit deus numeri 20. ⁊ 27. Quia nō credidistis mi-
chi vt sanctificaretis me coram filijs israel nō in-
troduces hos populos in terrā quā dabo eis. vn
de constat eos in fine vite punitos pro illa incre-
dulitate Et tamen nemo audet dicere peccatum
moysi non fuisse remissum diu ante mortem cū an-
te mortem post illud peccatum quod fuit in deser
to syon primo mēse egressionis populi de egipto
sicut dicitur numeri 20. ca. In monte synay le-
gem a deo accepit sicut patet exo.19. An non sunt
puniti patriarche in egipto diu ante pro peccato
diu ante commisso in ioseph fratrem suum cū di-
cebant merito hec patimur quia peccauimus in
fratrem nostrum geñ.24. ⁊ cum rubē addebat ie
sanguis eius exquiritur ⁊ quis auderet dicere tā
to tempore illos patriarchas omnes sine penitē-
tia vera ⁊ remissione sui peccati fuisse sic hely sa-
cerdos eo ꝙ peccauit indigne corripiens suos fi
lios delinquentes punitus est in morte filiorū suo
rum sicut legitur primi re. secundo capitulo. Qui
tamen iustificatus fuit a suo peccato ⁊ remissionē
accepit vt verba sue pacientie videntur pretende
re cum dicebat samueli referenti sibi punitionem
futuram peccati sui domin9 est quod bonuꝫ est in
oculis suis faciat ad quod facit ꝙ audita captio
ne arche domini federis tantum doluit ꝙ cecidit
de sella retrorsuꝫ ⁊ fractis ceruicibus mortuus est
sicut ibi legitur capitulo quarto. Sic igitur hely
remissionem peccati sui accepit sicut probabiliter
ista premissa pretendunt. Item illud quod dicitur
capitulo tertio. Iuraui domui hely ꝙ non expie-
tur iniquitas domus eius victimis ⁊ muneribus
in eternum accipiendum est ad nostrum proposi-
tum dictum propter penam sui peccati que mane
ret in suis posteris quādiu esset duratura domus ip
sius si vero propter illud dictū ⁊ alia que istis tri
bus capitu. inferuntur que pretendunt eum fuisse
dampnatum videatur cuiqꝫ ita esse tunc cōtra eū
pro nostro proposito predicta non faciunt sed qđ
potest dici de rege azaria filio ananie qui in libro
paralipo. vocatur osias de quo quarti re.15. ca.
dicitur ꝙ fecit qđ placitum erat coraꝫ domino iux
ta omnia que fecit ananias pater eius ⁊ nichilo-
minus secundo paralipo. capitulo.26. de ipso di-
citur ꝙ quia obtulit incensum domino fuit lepro-
sus vsqꝫ ad diem mortis sue habuit igitur remis-
sionem culpe pena nichilominus remanēte legas
iste quō ionas pphā p suo pctō vt testat ione.1.⁊
secūdo. Est piec9 in mare et deuorat9 a pisce in
cuius vētre dū eēt dicit se orasse ad dñꝫ ⁊ exaudi-
tum ⁊ post exauditionē piscis eū euomit vbi exau
ditionē ⁊ p ꝯñs sui pctī remissionē est secuta pe-
na ipsius peccati ad tempus.

(nota ex istꝭ quō satisfactio sequtur peccatum)

(nota de peccato hely ⁊ an ipē fuerit dāpnat9)

Cap.5.

Pater scti io. bap. fuit pugnitus.

IOHANNES. Profer aliqua de scriptura euuãgelica ad istd propositum ostendendum.

RICARDUS. de zacharia patre iohãnis baptiste legimus luce. i. ⁊ matre eius ꝙ erant iusti ambo ante deum incedentes in omnibus mandatis ⁊ iustificationibus domini sine querela ⁊ cum legitur consequenter ꝙ sibi dicit angelus gabriel. Ecce eris tacens ⁊ non poteris loqui vsq3 in diem qua hec fient pro eo ꝙ non credidisti verbis meis de quo constat ex ibi sequentibus ꝙ erat decem mensibus scilz vsq3 ad diem circuncisionis iohannis mutus propter huius suũ defectum quis auderet dicere de viro tam sancto sciente se peccasse ꝙ infra decẽ menses nõ vere penituit nemo puto nisi insanus vnde cõstat illum infra illud tempus vere penituisse ⁊ per consequens iustificatum a suo peccato fuisse pro quo nichilominus toto illo tempore est punitus euuãgelium insuper sepe exprimit dominum nostrũ sanatis ab eo penitentiam iniunxisse sicut de egrotante annis. 38. ab eo dicit Ecce sanus factus es iam noli peccare ne deterius aliquid cõtingat iohannis. 5. sic absoluta muliere in adulterio deprehensa dicit Nec ego te condẽpno vade ⁊ noli amplius peccare iohannis 8. ca. sicut etiam leprosis ab eo mundatis precepit vt se ostenderent sacerdotibus ⁊ dum irent mundati sunt luc. 17. ⁊ alteri leproso ab eo mundato precepit vt se ostenderet principibus sacerdotum ⁊ offerret pro mundatione sua que pcepit moyses mat. 10. c. ⁊ multa similia legũtur vbi xp̃s sanatis in corpore indixit penitentiam nisi quis minus sapiens dixerit penitentiam omnino non esse velle amplius ñ peccare cũ si in seipso inquirat ille quotiens inueniet fortasse sic nolle de multis peccatorum generibus esse satis difficile quid aliud insuper intendebat iohãnes baptista cum dixit in sue predicationis exordio. Facite fructus dignos penitentie luce. 3. nisi post remissum peccatum essent fructus penitentie producendi sicut consequenter querentibus penitentibus turbis quid facerent dicit q̃ habet duas tunicas det vnam non habenti ⁊ qui habet escas similiter faciat nõ essent hec opera fructus digni penitẽtie si fierent ab iniquis cum sit scriptum dona iniquorum non probat altissimus nec respicit in oblationes iniquorum nec in multitudine sacrificiorum propiciabitur ꝑ peccatis eccle. 34. querentibus insuper publicanis ab eo sicut ibi sequit̃ magister quid faciemus dicit ad eos nichil amplius q̃ constitutum est vobis facietis ⁊ sequitur interrogabant autem eum ⁊ milites dicentes q̃d faciemus ⁊ nos ait illis neminẽ concutiatis neq3 calumpniam faciatis ⁊ contenti estote stipendijs vestris vñ cõstat io. penitẽtib⁹ ⁊ baptizatis ab eo iniũxisse satisfactiões narrat ei mat. expssi⁹ ꝙ tunc exibat ad eũ ierosolima ⁊ ois regio circa iordanẽ ⁊ baptizabãt̃ i iordane ab eo ꝯfitẽtes pctã sua mat. 3. ca. qd nõ ẽ verisimile nõ penitẽtes eos fecisse penitẽtib⁹ igr̃ satisfactiões idixit vt remissionẽ culpe pena siue pnia satisfactoria sequeret̃ vñ apte paulus scde ad cor. 7. ca. dicit gaudeo nõ q2 cõtristati estis s3 q2 cõtristati estis ad pniã3 cõtristati eni estis scdm deũ vt i nullo detrimẽtũ paciami ex vobis q̃ ei secundũ deũ tristicia est pniã3 i salutẽ stabilẽ opat̃ clare oñs tristiciã ꝑ pctis secundũ deũ qualis non est sine gratia iustificante precedente penitentiam in salutem stabilem operari

Cap. 6.

nota bonã rationẽ cõtra anathasium

ATtende insuper ꝙ velociter iste destruit totam fidem christianam que principaliter in hoc fundatur ꝙ per passionem christi satisfactũ est pro peccatis mortalibus omnium saluãdorꝫ hoim a mũdi origine vsq3 ad finem ipsi⁹ Si enim remissis peccatis abrahe ⁊ aliorũ patrũ sanctorꝫ nõ restabat satisfactio ꝑ illis pctis futura nõ est satisfactũ p xp̃3 ꝑ pctis eorꝫ aut aliquorũ mortuorꝫ ante eius aduentũ ꝙ q2 isanũ ẽ dicere cõstat ꝙ patres scti ⁊ quicũq3 saluandi qui peccauerunt mortaliter acceperũt remissionẽ pctõrꝫ suorꝫ priusq̃ ꝑ suis pctis fuerit itegre satisfactum IOHANNES. dici potest ꝙ q2 xp̃s satisfecit ꝑ pctis mortalib⁹ oi3 saluãdorꝫ nõ i toto sed quo ad penã eternã ꝑ eis debitam ⁊ nichilominus voluit delinquẽtes tẽporaliter puniri ꝑ suis pctis tõ satisfactio sua sequebat̃ aliquorꝫ pctã ⁊ aliquorũ precedebat pctã sicut peccãtes sibi successerũt diuersis tẽporibus ex quo nõ ꝓbat̃ ꝙ satisfactio tẽporalis ab hoie peccãte exigenda remissionẽ sue culpe sequat̃ sed d3 remissionẽ semp pcedere ⁊ dici põt ita fuisse i pfib⁹ antiq̃s ⁊ sic ẽ i iustis pñtibus RICARDUS. Fateor ꝙ sic dr̃e posset s3 hoc dictũ oĩo rõne caret qm̃ ex hoc ꝙ concedit̃ maior pars satisfactiõis ꝑ pctis ãtiquorꝫ pfm i remissione pctõrꝫ fuisse futura oĩo cõsequit̃ cõtra rõnẽ nõ esse s3 rõni poti⁹ cõuenire vt pctm̃ remittat̃ satisfactiõis miore p te futura ymo sicut hoc supra tetigi et pleni⁹ ca. 17. oñdet̃ nũq̃ est digna satisfactio q̃ fit ab hoie existe i pctõ mortali alr̃ ergo p⁹ culpã dimissã hõ ꝓaciter satisfecit ⁊ digne aut nũq̃ satisfaceret siue dignã pniã3 ageret ꝓ pctis q̃d aliud agit q̃ destruit totã xp̃i scripturã qm̃ ab hoc theumate xp̃s pdicare incepit pniã3 agite apropiquabit eni regnũ celorꝫ sicut legit̃ mat. 4. ca. ⁊ ab eodẽ theumate io. baptista pdicare icepit sicut legitur mat. 3. ca. ⁊ mar. ⁊ ab illo theumate xp̃i discipuli inceperũt euuãgelizare nõ dubiũ de ipsius mãdato sicut legit̃ actuũ. 2. vbi petrus legr̃ vice oim apostolorꝫ cõpũctis corde querẽtibus quid agere debuerãt rñdisse p niã3 agite baptizetur vnusquisq3 vestrũ ⁊c. neq3 est ergo dubium qm̃ deus ab homine pctõre satisfactionẽ dignã requirit intelligo dignã iuxta legẽ quã statuit sicut tu supi⁹ hic obiecisti sed deus ipe p suã oblationẽ ꝑ infirmitate culpe satisfecit penã eternã eis debitã in tẽporalem mutando ⁊ ꝙ hõ cõsequenter illã penam expleat temporalem.

Cap. 7.

nota istas obiectiões ad ꝓbãdũ ꝙ nõ requirit̃ satisfactio i alio mundo

IOHANNES q̃uis ista sufficiant ad probandum satisfactionẽ apud viuos sepe sequi remissionem peccatorum suorum. Nec iste hoc negans aliq̃ rõnẽ seu scripturã ꝑ sua adducit assertiõe cũ multa videt̃ i scriptura tã i veteri q̃ i noua sonare ꝯtrariũ. Ecce ei i leuitico 4. ⁊ 5. ca. vbi satisfactio pctõrꝫ lege statuit̃ frequẽt̃ repetit̃ offeret hyrcũ arietẽ ⁊ agnum aut duas turtures aut duos pullos collumbarum aut partem similẽ

stamplius non poterit orabitq3 pro eo sacerdos et dimittetur ei vnde videtur satisfactio precepta remissionem peccatorum pcedere quis enim potest astruere eum ad penam teneri qui omnem satisfactionem in lege preceptã expleuit hec autem tota dicitur impleri ante remissionem peccati sc3 vt dimittatur peccatum igitur post dimissionẽ peccati non restat pena aliqua pro peccato Itẽ eze. 33. ca. impietas impij non nocebit ei in quacunq3 die conuersus fuerit ab impietate sua noceret aũt impio peccatum eius post conuersionem si pro eo post modu3 puniretur ⁊. 18. ca. Si aũt impius ẽgerit penitentiam ab omnibus peccatis suis q̃ operatus est ⁊ custodierit omnia precepta mea ⁊ fecerit iusticiam ⁊ iudicium vita viuet ⁊ non morietur omnium iniquitatum eius quas opatus est nõ recordabor q̃ autẽ non recordatur deus non dubiũ omnino non punit. Item apoca. 14. dicitur beati mortui qui in domino moriuntur a modo enim iã dicit spiritus vt requiescãt a laboribus suis opa enim illorum sequuntur illos qd dictum est indistincte de omnibus qui in domino moriuntur sc3 ꝙ requiescant a laboribus suis ⁊ ꝙ sunt beati igit̃ statim post mortem omnes iusti ad beatitudinẽ trãsferuntur ⁊ in euuangelio legimus dominum demoniacos ⁊ alios multos curasse et eis peccata dimisisse quibus satisfactionem nulla3 omnino indixit sicut de paralitico ab eo curato legitur ꝙ dixit ei dimittuntur tibi peccata tua mar. 2. ⁊ mat. 9 nec ibi sequitur aliqua satisfactio sibi iniuncta sic habẽti spiritum immundũ quẽ xp̃s eiecit nõ legit̃ ꝙ aliq̃ satisfactionem indixit de quo mar. 1. et de multis factis similibus sicut legitur actuum. 2. ꝙ compunctis ad sermonem petri ⁊ querẽtibus q̃d faciemus petrus respondit penitentiam agite et baptizetur vnusquisq3 vestrum in nomine xp̃i iesu in remissionem peccatorum vestrorũ nec aliq̃ penitentiam eis indixit nec philippus cõuertens samaritanos ⁊ eunuchũ nec paulus ⁊ barnabas cõuertentes multitudinem gentium aut alij apostoli leguntur penitentibus ⁊ conuersis ad christum satisfactionem aliq̃ preter penitentiam indixisse nisi ꝙ in xp̃i nomine baptismũ susciperent in remissionem peccatorum suoru3 ꝙ si dixeris michi hoc factum fuisse eo ꝙ baptismus a veraciter penitẽte susceptus tollit omnem obligationem ad penã non ad plenum hoc capio quoniã rationem nõ video cur baptismus hoc faciat potius q̃ penitentia aut confirmatio seu susceptio eucharistie aut extrema vnctio aut ordinis sacri grata ⁊ deuota susceptio ⁊ si michi ascripseris hec sacramẽta omnia reatum peccati seu obligationem ad satisfactionem omnino delere iniuste reprehendis athanasium hoc de penitẽtia affirmantem quoniã hoc dictum a vere penitentibus quibuscunq3 purgatorias penas post mortem omnino excludit.

nota de curatis a xp̃o qb⁹ de⁹ nõ iposuit penitentiam

Cap. 8.

scriptura sacra varie loq̃t de remissiõe peccatorum

RICARDUS Varie loquitur sacra scriptura de remissione peccatorum quoniã aliquotiens loq̃tur de remissione peccati quo ad culpam sc3 de iustificatione peccatorum per gratiam in qua iustificatione q2 homo efficit̃ in statu saluationis pena eterna debita ꝑ suo peccato relaxatur virtute satisfactionis facte p xp̃m et in temporalem penã mutatur ⁊ aliquotiens loquitur de remissione peccati quo ad penam temporalem que pro eo dimisso debetur aliquotiens simul loquitur de remissione totali culpe ⁊ pene illa que de leuitico posuisti ⁊ eis similia de plena remissione totius peccati puto debere intelligi quoniam eadem lex leuitici. 5. ca. sic legitur anima q̃ iurauerit ⁊ protulerit labijs suis vt illis male q̃d faceret vel bene ⁊ non fecerit ⁊ illud ipsum iuramento ⁊ sermone firmauit ⁊ oblita que post ea intellexerat delictum suum agat penitentiam ꝑ peccato ⁊ offerat agnum de gregibus seu caprã orabitq3 pro eo sacerdos ⁊ pro peccato eius ⁊ dimittetur ei vbi mãifeste innuitur peccatũ dimitti quo ad culpam anteq̃ fiat oblatio cum precipitur vt primo agat penitentiam qua acta enim nõ dubiũ quin culpa dimittitur. Et si sequens satisfactio ẽ pro pena non vt culpa semel dimissa secundo tollatur hanc remissionem culpe per penitẽtiam pretendunt ea que de libro eze. ponebas quoniã. 33. capi. posito illo quod obiecisti consequenter idẽ sub alijs verbis repetitur per hunc modũ si egerit penitentiam a peccato suo feceritq3 iudicium ⁊c. vita viuet ⁊ non morietur omnia peccata eius que peccauit non imputabuntur iudicium ⁊ iusticiam fecit vita viuet ⁊ infra Et cum recesserit impius ab impietate sua feceritq3 iudiciu3 ⁊ iusticiã viuet in eis vbi constat ꝙ loquitur de iustificatione per gratiam non de remissione pene debite pro peccatis similiter 18. ca. posito illo qd obiecisti. s. omnium iniquitatum eius quas operatus est nõ recordabor qualiter illud accipiendũ esset ostendens immediate adiungit iniusticia sua q̃ operatus est viuet ita ꝙ illã dicta sunt accipienda de remissione culpe a deo per gratiam quã inspirat ita ꝙ peccata postea peccatori nõ imputẽtur ad mortem. s. ꝙ illis non obstantibus vita viuet in illo vero qd de apoca. obicit libenter doctorem audirem michi videtur tamen illud dictum debere intelligi de hijs qui non acceperũt caracterem bestie in manu et in fronte ⁊ ob hoc occidentur non de morientibus quibuscũq3 licet iustis de illis enim ibi videtur loqui de quibus. 6. ca. Et vidi subtus altare animas interfectorũ propter verbum dei ⁊c. quoniã illi tanq̃ veri martires statim requiescunt a laboribus suis omnibus ⁊ dolorib⁹ ⁊ fiunt statim vere beati de accipientibus enim caracterem bestie ibi premittitur ꝙ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum et sequitur hec est pacientia sanctorum qui custodiunt mandata dei ⁊ fidem iesu ⁊ audiui vocem de celo dicentem michi Scribe beati mortui qui in domino moriuntur vnde videtur dictum de habituris tunc pacientiã in persecutione ⁊ sic in fide iesu ⁊ seruando mandata eius a persecutoribus occiderẽtur ita vt sit sensus in domino moriuntur in profitendo nomen domini iesu xp̃i ⁊ propter hoc ab impijs occidentur nec mouere d3 ꝙ saluator nõ semp satisfactionẽ indixit illis quibus pctã dimisit vt ob hoc estimes semp in remissiõe culpe totã penã remitti ex quo regis eũ qm̃ hoc cõtingere potuit q2 penitẽtia pma eis in deo suo suffecit ⁊ tunc intelligẽda est in dimissiõe peccatorum suoru3 plena remissio ab occulto suo iudicio ꝙ nichil inordinatũ in toto suo regno. s. in toto mũdo reliquit noluit eos cõsequẽter punire

nota quõ iusti dicuntur mori in dño

baptismus rite susceptus tollit oēȝ penā si sic est de alijs sacramentis

et sic remissio esse potuit culpe non pene nec huic sententie obuiant ea que fecerūt apostoli quoniā baptismus rite susceptus scȝ in veraciter penitente tollit omnem obligationem ad penam pro peccatis suis cōmissis qȝ verba petri que posuisti superius clare pretendunt cum dicit corde compunctis ad verba ipsius penitētiam agite baptizetur vnusquisqȝ vestrum in nomine ihesu xp̄i in remissionem peccatorum vestrorum et accipietis donum spiritus sancti vbi precepit eis penitentiam premittere vt post penitentiam baptizarētur in remissionem peccatorum non dubium quin veram penitentiam eis indixit que omnem culpam mortalem tollit ergo remissio peccatorum per baptismū sequebatur istam sublationem factorum mortaliū aut aliquotiens sequi potest Et ita intelligēda est remissio illa in baptizato plena remissio peccatorum quo ad culpam ꝛ penā baptismus igitur rite susceptus tollit culpam omnem ꝛ obligationeȝ ad penam seu reatum non sic faciūt alia sacramēta cuius rationem potes videre ex hoc ꝙ baptismus institutus est vt sit fundamentum aliorum sacramentorum ꝛ ideo congruit ad hoc ꝙ sine titubatione status hominis conuersi ad xp̄m ipse conuersus posset super hoc fundamentū edificare tollatur ab eo quicquid huic edificationi obuiat in conscientia ipsius conuersi scȝ tam culpe q̄ reatꝰ ex culpa non aūt sic congrueret ꝛ nec forte expediret fieri de alijs sacramētis nec ex facilitate plenarie remissionis homines peccata minus sollicite precauerent hanc rationem accipe in presenti alias si deus donauerit tibi proferam pleniorem.

Cap. 9.

IOHANNES: Placet michi ista promissio nunc ostende aliqȝ esse purgationem post mortem lego eni in multis scripture locis de igne qui cōburit peccatores ꝛ eos inflamabit et q̄ eos cruciabit in eternū videlicet ps. 95. ignis ante ipsum precedet ꝛ inflāmabit i circuitu inimicos eius de quo legitur ysa. vltimo ꝛ de quo scribi videtur ioelis 2. ca. ꝛ ad thes. prio ꝛ ad hebre. 4. Et sepe in apoca. fit mentio de igne gehenne ꝛ similiter in euuangelio sed in locis illis nulla fit mentio de punitione seu purgatione peccatorum p illū ignē aut alium. RICARDUS. apostolus paulus prie ad cor. 3. affirmat ꝙ queris hijs verbis fundamentuȝ aliud nemo potest ponere preter illud qd positum est qd xp̄s est iesus si aūt superedificauerit super hoc fundamētum aurū argentū lapides preciosos ligna fenū ꝛ stipulam vniuscuiuscunqȝ opus manifestū erit enim dies dn̄i declarabit qr i igne reuelabitur quia vniuscuiusqȝ opus quale sit ignis probabit si cuius opus māserit ꝛ superedificauerit mercedē accipiet si cuius opus arserit detrimentum pacietur ipse autē saluus erit sic tn̄ per ignem habes expresse ꝙ vniuscuiusqȝ opus ē probandum per ignem in die dn̄i qui accipiendus est dies iudicij generalis vel dies in genere iudicij particularis in morte cuiusqȝ ꝛ ꝙ ille detrimentū patietur cuius opus arserit saluus tamē erit nec puto quicqȝ aliud intelligi detrimentum pati q̄ penam perferre aut aliud saluum esseqȝ beatificari ꝛ liberari a pena hāc aūt purgationē post hāc vitam vocamus per hanc futuram purgationem

nota diligēter istas rōnes de purgatorio quibꝰ ꝓbatur ipsum esse

peccatorum in aduentu xp̄i 2. Si tamen accipiat dictum de secūdo aduentu quoniā 4. li. ca. 27. illd exposui de primo aduentu videtur propheta malach. describere tertio cap. sui libri cum dixit quis poterit cogitare diem aduentus eius ꝛ quis stabit ad videndum eum ipse enim quasi ignis conflans ꝛ quasi herba fullonum ꝛ sedebit conflans et mundans argentum ꝛ purgabit filios leui ꝛ cōflabit eos quasi aurū ꝛ quasi argentum et placebit domino sacrificium iuda ꝛ iherusalē sicut dies seculi ꝛ sicut anni antiqui ꝛ accedam ad vos i iudicio ꝛ ero testis velox in maleficijs et adulterijs et periurijs ꝛ qui calumniantur mercedem mercenarij ꝛc. Quis enim hec immediate ante prenunciat propheta de primo aduentu christi sic ꝛ stati veniet ad templum sanctū suum dominator quē vos queritis ꝛ angelus testamenti quem vos vultis ꝛ tunc subiungit ecce veniet dicit dominus exercituum ꝛ quis potest cogitare diem aduentus eius vnde videtur hoc superius dictum ad primū pertinere aduentum quem sensum illa etiam eius verba posita pretendunt sicut in quarto libro exposui tamen quia apostolus paulus in predicta auctoritate vsus est verbis huius prophete de auro ꝛ argento ꝛ eorum probationem per ignem potius videtur multis hoc dictum debere de secundo christi aduentu intelligi ꝛ eo magis ꝙ prenunciat deum accessurum ad eos in iudicio ꝛ vt sit testis velox maleficis adulteris piu[...] alijs peccatoribus cuiusmodi velocitas te[...]ationis erit quando subito christo apparente omnia consilia cordium patefient sicut consequēter statim capitulo. 13. describit dicens nolite ante tempus iudicare quoadvsqȝ veniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum ꝛ manifestabit consilia cordium tunc enim adimplebitur illud sapientie primo ca. Qui loquitur inique non potest latere nec preteriet illum corripiens iudicium in cogitationibus enim impij interrogatio erit ꝛ illud apostoli ad ro. ij. testimonium reddente illis cōsciētia ipsorum ꝛ inter se inuicem accusationem accusantium aut defendentium in die cū iudicabit deꝰ occulta hominum videri igitur posset propter illd dictum malach. accipiendum de purgatione beatorum in aduentu domini ad iudicium faciendum cur etiam dicit salomon ecclesiastes vltimo deū time ꝛ mandata eius obserua hoc est omnis homo et pro causa subiungit cuncta que fient adducet deus in iudicio ꝛ p omni errato siue bonum siue malum sit nisi tunc sint omnia punienda que non fuerant punita ante aut cum dicit saluator vt legitur mat. duodecimo. Omne verbū ociosū qd locuti fuerint hoies in die iudicij reddent rationem de eo ex verbis eñ tuis iustificaberis ꝛ ex verbis tuis cōdēpnaberis nisi qr tūc sunt v̄ba occiosa q̄ tūc repiētur nō punita vbi michi vr̄ verbū condēnationis nō accipi p cōdēpnatione ppetua qr talis nō debet p verbo occioso quocūqȝ sed potius cōdēpnatio intelligēda ē punitiā coniunctio que tūc fiet p verbis occiosis si iste vir librum mach. accipiat ecce secūdo libro ca. 12. legr̄ ꝙ iudas machabeus facta collatione misit ierosolimā 12. dragmas argenti offerre p pctis mortuorum sacrificiū et infra sancta ergo ꝛ salu. est cogi. p defunc. exorare vt a peccatis soluantur Ex quibus clarissime constat peccata aliqua relaxari seu purgari

Nota quod v̄ba p̄phē malachie pn̄t dici de p̄mo aduentu xp̄i

nota auctoritatē salomonis de purgatorio

post mortem saltem quo ad penam eorum nec alias dixisset dominus de peccato in spiritum sanctum non remittetur in hoc seculo neqȝ in futuro mat. 12. nisi essent aliqua peccata post hoc seculū remittenda seu purganda.

Cap. 10.

Solutio rōnū anathasij.

EA vero que contra hoc athanasius ille dicit vigorem non habent quod enim in rōe secunda supponit magis propriū esse deo pro meritis donare premium q̄ pro peccatis punire Quis ad sensum verum dicatur tamen intelligi potest de meritis non finaliter mortificatis per culpam lex humana habet ꝛ ratio concordare videtur ꝙ non remunerantur sicut cum miles multum regi acceptus ꝛ p regis honore plurima bella gerens vnde promouetur a rege delinquit consequenter in regem lex habet ꝛ ratio ꝙ propter ingratitudinem ipsius maiorem non minus sed grauius ceteris delinquentibus iudicatur cur igitur deus non ita debet agere cum hijs quibus peccata remisit ꝛ donauit merita omnino vir iste non probat cum hoc ꝙ scriptura sic dicit Si aūt auerterit se iustus a iusticia ꝛ fecerit iniquitatem secundum omnes abhominationes quas operari solet impius in iniquitatibus viuet omnes iusticie eius quas fecerat non recordabuntur eze. 18. et 33. Si dixero iusto ꝙ vita viuet ꝛ confisus in iusticia sua fecerit iniquitatem omnes iusticie eius obliuioni tradentur quia tamen hec ꝛ eis similia posita in scriptura a parte possunt itellig' de obliuione quo ad remunerationem eternam quoniaȝ sic eze. tertio huic dicto allegato premittitur iusticia iusti non liberabit eum in quacunqȝ die peccauerit ꝛ alterum dictum de ca. 18. statim sequitur cum enim auerterit se iustus a iusticia sua ꝛ fecerit iniquitatem morietur in eis in iniusticia q̄ operatus est morietur ita ꝙ vna sententia videtur intelligi per hec dicta ꝛ per illa priora scȝ damnatio finalis iusti se a via iusticie auertentis ꝛ vt verum fatear sic m̄ vr̄ debere intelligi ideo sibi responderi potest ꝙ deus merita priora dampnādi Quis mortificata quo ad vitam eternam temporali remuneratione compensat ante mortem fortassis afflictionis rigorem tēperando aut suis amicis temporaliter succurrēdo aut eius diuicias aut famā aut progeniem aut gloriam ampliando que omnia homines mundani pro magno acceptant aut forte post mortē eū ad tēpus a pena penitus subtrahendo vel vltra hoc aliqȝ delectationem per aliqȝ morulā cōferēdo nō enim video rationem cur hoc dici nō possit qui enim dixit quisquis enim potum dederit vobis calicem aque frigide in nomine meo qr xp̄i estis Amē dico vobis nō perdet mercedē suam mar. 9. ca. verisimile est ꝙ p quocūqȝ opere meritorio aliqñ aliqȝ cōpēsabit mercedē nō tñ cōsequit̄ sicut iste refert sine infert ꝙ p omni tali opere aīa post mortē refectionem accipiet aūqȝ puniatur cū sit alius modus ꝛ cōgruus cōpensandi vt dixi ꝛ ideo rō nō impellit ad hoc licet de aliquibꝰ magnis meritis posset cōcedi hoc nō esse incōuenientēs aut dissonū rōi in casu ꝙ per alios modos remunerationis supra positos aut simpliciter similes nō possent sua merita sufficienter cōpensari sed de saluandis hoibus et

ista decisio apparet michi suspecta

peccata habētibus ratio exigit vt aūqȝ accipiant beatitudinē expurgētur tñ punitio cū beatitudine earū stare nō pōt nisi simul essent misere et btē ꝙ oio nō cōgruit ꝛ ꝓterea rō exigit vt anqȝ recipiant beatitudinē puniātur vnde cōstat ꝙ rō sua nō habet locū de saluādis qui hn̄t pctā ꝙ autē in quarta rōe supponit refectionē finalē aīe videre deū tantū verū sensum habet qm̄ visio clara diue essentie est substantia vere beatitudinis sicut apostolus dicit ꝙ fides est substātia rerū sperādarum ad he. 9. nō ꝙ visio sola diuine essentie sine fruitione ac dilectione eterna et certitudine possessionis earū vere ꝛ sufficiēter beatificet nō tñ reddit hec visio aīabus iuxta purgationē seu ꝓportionē purgatiōis earū sicut ipse accepit cū oēs purgate eqȝ plene sunt purgate etiā si nō ponat̄ purgatio aīarum post mortē sed in vita ꝛ in mortis articulo ꝙ iste negare nō pōt ꝛ nichilominus secundū ipsum nō omēs btificātur equaliter iuxta dictū saluatoris in domo patris mei mansiones multe sunt io. 14. ꝛ hoc affirmat in fine sue .6. rōis sed btitudo pportiōda est meritis iuxta illd apostoli .1. ad cor. tertio vnusquisqȝ aūt ꝓpriā mercedē accipiet secūdum suū laborē ꝛ ob hoc cōtra ipsum sicut cōtra latinos rō ymo fictio sua procederet si verū acciperet sed tñ cōstat esse nō verū scȝ ꝙ singulis reddenda est refectio iuxta ꝓportionem purgationis earum.

Solutio quarte rationis

Cap. 11.

solutio auctoritatis btī dionisij.

QUod vero in quinta ratione sua obicit sanctū dyonisium de purgatorio nullā facere mentionem vbi tractatuȝ facit inde ecclesiastica ierarchia ca. 7. de hijs virorum bonorum operibus bonis q̄ fiunt p mortuis nichil pbat oīno qm̄ ꝛ si de purgatorio ibi oio nō loquitur quoniam fortasse nō ei tunc predictū capitulū apostoli ad cor. occurrebat aut qr sermonē tunc fieri necessitas non exegit vel qr de purgatorio ei tunc loqui aut scribere oio nō placuit aut qr ex alia causa qualis maxime esse nō potuit de purgatorio in illa scriptura tractare nullatenus esse expediens indicauit aut qr purgatoriū esse tāqȝ maximā supposuit nō ob hoc tollitur purgatoriū seu eius necessitas qr ille de purgatorio in illo loco sue scripture subticuit sic enim pbare posset gulā inuidiam detractionē irā ꝛ alia genera multa peccatorum nō esse peccata nec hominē coinquinare qr saluator mat. 15. ca. exponēs discipulis q̄ sunt que hoiem coinquināt sic dicit q̄ aūt de ore pcedunt de corde exeūt ꝛ ea sunt q̄ coinquināt hoiem de corde eñ exeūt cogitatiōes male homicidia adulteria fornicatiōes furta falsa testimōia blasphemie hec sunt q̄ coinqnāt hoiem nichil oio loquens de alijs pctorum generibus ibidē. Itē si iste cōsiderasset accute capitulū illud sctī dyonisij de sctis pro dormiētibꝰ clare pcepisset ꝙ negat qm̄ ca. r. 7. sic dicit dubitare aūt cuiꝰ gratia thearchicā bonitatem ierarcha deprecat̄ pctorum perēs dormienti remissionē ꝛ diformibus coordinatā ꝛ clarissimam petitionē si eñ retributionē suscipiet ois hō a dia iusticia eorum q̄ in pñti vita bonorum ac aliorū operatus est pficit aūt eas q̄ secundū hanc vitā opatiōes ppas qui dormiūt a q̄ ierarcha ordiatione ad alterā quietātē transordinabitur preter dignā

ipsius eius que huicvite retributionẽ. Ecce que-
stio beati dyonisij quã consequenter soluit statim
sic dicens. Ego autem quoniã quidem retributi-
uam habebit particionem vnusquisqz bene scio
eloquijs sequens enim conclusit dicens dominus
ait aduersus ipsum ⁊ refert vnusquisqz que p cor
pus ad que egit siue bonum siue malum quoniaz
aut ⁊ iustorum orationes ⁊ secundũ hanc vitã ne
dum post mortem in eis qui digni sunt sacris ora-
tionibus operantur solum eloquiorũ nos edocẽt
vere traditiones sanctorũ. Ecce ꝙ orationes san
ctorum operantur seu prosunt viuis ⁊ defunctis
sed solum bonis ⁊ primo probat ꝙ prosunt viuis
bonis non impijs. Et consequenter ostendit ꝙ ꝓ
sunt mortuis seu dormiẽtibus per hoc ꝙ eloquia
sacra affirmant deum velle donare iustis vitã cha
rissimã ⁊ despicere maculas. s. peccata ex huma-
na infirmitate cõtractas ⁊ ob hoc orãt ierarche
vt deus hoc faciat ⁊ addit quoniã ab ipso ierar-
cha secundum legem sacram expetuntur quoniã
omnino erunt secundum diuinam vitam perfectis
vnde constat secũdum huius sancti sniãzꝙ oratio
nes sanctorũ ecclesie impetrant defunctis iustis
indulgentiam peccatorum qui autem indigent re
missione peccatorum cui dubium quin debeãt ex
purgari nisi per aliorum suffragia adiuuentur et
ideo michi videtur sanctus dyonisius in illo tra-
ctatu purgatorium omnino supponere parabole
insuper saluatoris quas pro sua assertione cõtra
latinos adducit non inferunt qd intendit nec pur
gationem post mortem sustinendam excludũt pri
ma enim de publicano ⁊ phariseo clarissime de iu
stificatione hominis penitentis dicitur nõ de glo
rificatione iusti morientis. Sic enim concluditur
ipsa parabola Amen dico vobis descendit hic iu
stificatus in domũ suam ab illo luce. 18. Secunda
insuper de filio prodigo hoc modo concluditur.
Adducite vitulum saginatum ⁊ occidite vt man-
ducemus ⁊ epulemur quia hic filius meus mor-
tuus fuit ⁊ reuixit perierat ⁊ inuẽtus ẽ ad quã cõ
clusionem probandam xp̄s ibi premisit parabo-
las de oue centesima ⁊ de dragma decima perdi-
tis ⁊ inuentis phariseos repellens ⁊ scribas qui
sicut in principio ca. scribit murmurabant de xp̄o
dicentes ꝙ hic peccatores recipit ⁊ mãducat cũ
illis vnde constat parabolam illam non esse posi-
tam in glorificatione penitentis ⁊ pro eius redẽ-
ptione a patre ad statum gratie ibi quẽ habuit an
te lapsum. Tertia autem parabolaz de operarijs
in vinea recipientibus in sero laboris sui denariũ
michi videtur accipienda de remuneratiõe faciẽ
da in morte ita ꝙ p sero finis mũdi intelligendus
est nõ finis vite mortalis qd serie .6. lre clarissime
videtur ostẽdere que manifeste innuit omnes ope
rarios sero vocandos ad receptionem mercedis
cum sero inquit factum esset dicit dominus vinee
procuratori suo voca operarios ⁊ redde illis mer
cedem suam ⁊ tamen per quinqz milia annorũ an
te aduentum xp̄i nullus autem in morte aut post
mortem ante eius xp̄i redemptoris passionem re-
cepit illam mercedem. Item omnes simul innuũ-
tur vocari post consummationem laboris ad mer
cedem recipiendum quoniã qui referuntur voca-
ti hora tertia hora septima hora. 11. ad laborãdũ
dũ in vinea referũtur sero vocati ad retributiõis
mercedem ꝙ non potest intelligi fieri nisi in fine se
culi omnium laborantium hora vndecima cõsum
mato labore. Item iuxta seriem ipsius parabole
nouissimi. s. vltimi ingredientes vineam primitus
remunerantur incipiens inquit a nouissimis vsqz
ad primos igitur primi laborantes quo ad hanc
remunerationem vltimos expectabũt ymo expres
sissime sic parabola illa concluditur sic erunt no-
uissimi primi ⁊ primi nouissimi ex quo ꝯstat ꝙ nul
lus illam mercedem accipiet nisi simul cum cete-
ris nec quisquã alium in illa remuneratione pre-
cedet iste igitur parabole nichil penitus contra
purgatoriũ operãtur Quis insup sicut placet pa
tribus quibusdam parabola hec itelligeretur sic
ꝙ sero tempus mortis cuiusqz indistincte a domi
no dictum esset Non tamen ob hoc concludi pos-
set omnes saluandos in illo sero mercedem debe
re accipere sed illos solos operarios qui causam
dilectionis mercedẽ iustã non haberent sicut nec
paterfamilias semper sero laborantes omnes re-
munerat sed aliquotiẽs iuste differt mercedẽ ope
rantis in vinea sua si operãs tempore laboris de
liquerit donec pro delicto suo congrue fuerit sa-
tisfactum.

Solutio de parabolis.

parabola de laborãtibus i vinea dz ĩtelligi ĩ fine mundi.

Nota ꝙ p sero põt itelligi mors.

Cap. 12.

IOHANNES Si plu
res simul purgantur nũquid aliquis
ipsorum amplius in eadem mensura
affligitur q̃ alter si habeat plura pur
ganda hoc enim videtur qr amplius
purgatione indiget contra quod videtur ꝙ vnus
ignis purgatorius vel purgans animas vni⁹ spe
ciei naturaliter eque passiuas eque affligit aĩas.
RICARDUS. in purgatorio sicut in inferno
ignis pro voluntate dei gubernãtis affligit Quis
de se tanq̃ naturale agens in eque passiua vt di-
xisti eque ageret si non superiori virtute eius a-
ctio regeretur. IOHANNES. sic esse posse
hac ratione preuideo sed quid sit de facto inqui-
re scz nunq̃ aliqs alio in purgatorio asperius af
fligatur si enim est ita sequitur vnum vt michi vi-
detur ꝙ est absurdũ scz ꝙ cum minus patiente a-
gitur minus immite sic semel in quadã disputatio
ne te audiui hoc modo deducere vtilius ⁊ eligibi
lius est habere accelerationem vere beatitudinis
cum pena temporali grauiori q̃ beatitudinis di-
lationem cum pena mitiori vnde mitius ageretur
cum illo ⁊ vtilius qui certo gradu pene esset vno
anno in purgatorio puniendus si in dimidio anno
per penam asperiorem integre puniretur vel pur-
garetur quoniã sic in secũda medietate illius anni
beatitudine frueretur que multo et vtilior esset et
eligibilior q̃ carentia pene addite sibi in anni me
dietate priori ⁊ sic cũ sequi videtur ꝙ vnicuiqz vti
lior esset acceleratio purgationis per penam gra
uiorem q̃ diuturnior mora in pena minori ⁊ ita vt
cepi concludere cum quocunqz qui mitius patiẽ
cum sit ob hoc diutius in purgatorio moraturus
asperius ⁊ minus mite agitur q̃ cum illo qui pu-
nitur amarius quoniã per hoc celerius liberatur
⁊ citius ad beatitudinem veram transit.
RICARDUS. Fateor me disputasse ⁊ me te
nuisse quod dicis ⁊ puto conclusionem probabilẽ
scilicet ꝙ similiter mitius agitur cum illo qui vt ci
tius trãseat ad gloriam affligitur siue punitur as
perius sicut tua ratio predicta deducit itelligo ꝙ

nota istã re solutionem

tota compensatio sue pene est mitior similiter q̃ si
mitius afflictus diutius staret in pena Quis cũ in
actu punitur cõgrue dici posset quodam modo ꝙ
minus mite cum illo agitur q̃ cum illo qui minus
actu affligitur qd tamen sensui predicto non obui
at sic enim quod dicitur ꝙ minus mite agitur cum
illo referri potest ad totam penã seu ad penã prese
tem ⁊ verificantur diuersi sensus vt dixi

Capm. 13.

IOHANNES adhuc
eque turbor vt prius quoniã si graui
us punitus quo ad qualitatem pene
maiorem vtilitatem sequitur in hoc ꝙ
celerius transfertur ad gaudium per
mansurum tunc cum illo saltem miti⁹ agitur simpli
citer q̃ cum alio ⁊ sic non exercet deus equalem ĩ
omnes iusticiam ꝙ deo vt michi videtur non con
uenit habes insuper patefacere qui sunt illi qui sic
grauius ceteris eis tamen vt dicis vtiliter affligũ
turet citius transferuntur ad gloriam nũquid sint
magis boni aut meriti maiorꝫ aut si sint magis in
digentes purgatione aut minus quoniam non vi
deo quid in hoc potero secure tenere vnde videtur
consequi ꝙ omnibus in purgatorio deus equalez
penam quo ad qualitatem punitionis infligit.
RICARDUS. magnam iusticiam deo ascri
bis ⁊ ignorãter quoniam si vera esset tua conclu
sio cum verisimile sit multos vsqz ad resurrectio-
nem gloriosam omnium electorum in purgatorio
remansuros qui multa purgatione indigebant il-
li qui posterius eis in tempore morerentur et si es
sent eis equales aut purgatione amplius indigen
tes minori tempore q̃ illi. s. vsqz ad eandem resur
rectionem ⁊ equali pena in purgatorio punirẽtur
ꝙ non negabis esse iniustum vnde michi videtur
probabile ꝙ deus magis meriẽtium purgationez
magis accelerat quia ipsi magis meruerunt iuua
ri q̃ alij seu amplius q̃ alii seu minus purgatione
indigeant ⁊ hoc michi videtur conuenire iusticie.
quã deus exercet eque in omnes ꝓut tamen con-
uenit sue pietati ⁊ debes concedere ꝙ in aliquos
pre ceteris vtitur rigore iusticie aut minori pietate
nec debes inconueniens estimare ꝙ magis bon⁹
etiã minus habens ꝙ in eo purgetur q̃ alius mi-
nus bonus asperius ad tempus in purgatorio af
fligatur dum tamen ex dei pietate ad eius commo
dum illud fiat.

multi remanebũt i purgatorio vsqz ad iudicium

Capm. 14.

IOHANNES Quid si
duo sint equalis meriti quorũ alter ma
iori idiget purgatione q̃ alius eo ꝙ plu
ra peccata commiserit ⁊ magis grauia
ponatur sic esse Quis illi habeat equa-
lia merita tamen videtur ꝙ propter maiora deme
rita debeat ampli⁹ eius purgatio retardari nichi
lominus iuxta tuam superius rationem videtur ꝙ
quia eque vt alius meruit adiuuari eque adiuua
bitur. RICARDUS. iuxta premissam rationẽ
quã posui puto de his qui equalis sunt meriti ꝙ
equaliter sustinebunt sed cum pauciora habens
purganda prius absoluitur ⁊ alius nichilominus
equaliter adiuuatur ex quo eque vt alter in equa
litate punitionis affligitur. IOHANNES.
ista videntur michi contraria quia si vnus equalis
merito cum alio diuti⁹ illo purgatur potest conti
gere ꝙ aliquis tertius minoris meriti in modico
vtroqz illorum ⁊ pauca hñs purgãda vtroqz illorꝫ
citius liberat̃ verbi grã si vn⁹ eorꝫ purgat̃ vno die
⁊ alt̃ imediate diei pt cõtigereqꝫ terti⁹ q̃ cũ delicto
mõ transit forte in quarta pte diei aut ĩ vno momẽ
to plenissime liberetur ⁊ sic non magis accelera-
tur liberatio eorum qui habent merita ampliora.
RICARDUS. celeritas expeditionis cuius
cunqz negocij attendit̃ penes naturã negocij ⁊ q̃
litatem etiam actionis non penes temporis tra-
ctum vnde negocium magnum ⁊ multo cõsilio in
digens ⁊ si tractetur per mensem dum tamen sol
licite nichilominus dici potest ⁊ debet ꝙ ampli⁹
acceleratur expeditio illius q̃ expeditio alterius
parui negocij ꝙ modica deliberatiõe ⁊ parua sol
licitudine in vnam morulam expeditur sic veloci⁹
currens ad ciuitatem aliq̃ a magna distantia am
plius accelerat cursum suum q̃ ille qui lente cur-
rit a parua distantia ad eandẽ licet secũdus pri⁹
perueniat ille enim cito ⁊ citius venit non tamen
celerius quoniã cito ac citius temporis finem re
spiciunt celeriter ⁊ celerius transitus finem vnde
Quis ille tertius de quo obicis citi⁹ liberetur nõ
tamen propter hoc dicitur purgari celerius ⁊ ob
hoc stat firmũ illud quod dixi ꝙ deus magis ac-
celerat purgationem meritorum Quis alij aliquo
tiens minoris meriti citius liberent̃ puerilia sunt
nimis ista ⁊ ob hoc poteris aliter loqui similibus
dum tamen sensum seu sententiam teneres quam
dixi.

Cap. 15.

IOHANNES. contra
tertium dictum istius athanasij scili-
cet ꝙ facta viuorum non prosunt om
nino defunctis dic ea que tibi occur-
runt ego enim postea pro assertione
cuius proferam aliqua que me mouent.
RICARDUS. ꝙ operatiões ⁊ opera pia vi
uentium prosunt suis defunctis cõsuetudo primo
ostendit quoniã ab origine mundi ante tẽpora le-
gis ⁊ sub lege antiqua ⁊ noua sancti viri suis di-
lectis mortuis ⁊ sepultis planctus seu lamenti tẽ
pora obseruabant. Ecce enim de abraham legit̃
geñ. 23. ca. vixit aut sarra c. 27. annis ⁊ mortua est
in ciuitate arbee que est ebron in terra chanaam
venitqꝫ abraham vt plangeret ⁊ fleret eam cunqꝫ
surrexisset ab officio funeris ⁊c. ⁊ geñ. vltimo ca.
legitur ꝙ mortuo iacob fleuit eũ egiptus 70. die-
bus expleto planctus tempore ⁊c. Et illi cõsequẽ
ter de ioseph de comitatu suo legitur veneruntqꝫ
ad aream athad que sita est trãs iordanam vbi ce
lebrantes exequias planctu magno atqꝫ vehemẽ
ti impleuerunt 7. dies ⁊ numeri 20. legitur Omis
aũt multitudo iude videns obcubuisse aaron fle-
uit super eo 30. diebus percunctas familias suas
et deutero vltimo moyses c. 20. annorum erat qñ
mortuus est ⁊ non caligauit oculus eius nec den
tes eius moti sunt fleueruntqꝫ eum filij israel in cã
pestribus moab 30. diebus et completi sunt dies
planctus lugentium moysem ⁊ sic de samuele legi
tur 1. re. 25. ꝙ mortuus est samuel et congregatus
est vniuersus israel ⁊ planxerunt eum nimis hec
autẽ consuetudo veterum vsqz ad tẽpora macha-
protensa est quorum princeps iudas vt supra po

Nota bene ꝙ suffragia viuorꝫ prosunt defunctis.

Prima ratio est rõ cõsuetudinis

sui collectam fecit, in populo vt offerretur sacrifi
cium pro defunctis vbi scriptura conclusit sic san=
cta ergo ⁊ salubris est cogitatio ꝓ defunctis exo
rare vt a peccatis soluantur hec consuetudo que
non dubium vtiliter ⁊ prudenter est inchoata ⁊ cō
tinuata affirmat huiusmodi officia deuota viuorū
iustorum indigentibus valere defunctis pro qui=
bus geruntur hec vtilitas orationum et aliorum
suffragiorum viuoruꝫ pro mortuis rationabiliter
putari potest esse cā ꝙ abraham locum sepulchri
pro se ⁊ suis sibi emit in terra sua sancta vbi preui
derat in spiritu diuina iudicia post modū legis tē
pore exercenda vnde legitur geñ. vlt. c. Mꝫ ioseph
in egypto moriēs suis indixit vt in terrā promissio
nis cum de egypto recederent secum sua ossa de=
ferrent ꝙ ob hoc factum credi potest vt in loco sā
cto ⁊ agente sancta orationibus ⁊ alijs suffragijs
amplius ꝗ alibi iuuaretur Quis eni qꝛ hij patres
sancti et perfecti erant fortassis non indigerēt suf
fragijs aliorū post mortem tamen minus vt debe
bant de se ꝗ res habuit sentientes et de futuris
incerti si forte eos indigere contingeret hoc fa=
cere voluerunt. Item in euangelio io. xi. cap. legi
mus mariā ⁊ martham lazaro fratri suo mortuo
vitam orationibus ⁊ obsequijs impetrasse a chri=
sto ꝙ magis videtur ꝗ si remissionem partis pene
sibi in purgatorio debite impetrassent vnde verisi
mile ex hoc videtur quod illud etiam poterant su
is meritis impetrasse si illud a domino postulassēt
similiter luc. 7. de filio vidue legitur ꝙ domin⁹ mi
sericordia motus super eam resuscitauit filium su
um ꝗ tomagis fuisset motus misericordia super
eam si minus pro filio suo petiuisset. s. mitigationē
pene ꝗ in purgatorio sustinere debebat sic petrus
exauditus est a domino viduam suscitans sicut le
gitur actu. 14. c. ⁊ paulus mortuo euthico vitā de
nuo ipetrauit sicut legitur act. 20. Sic helyas ex=
auditus est pro filio vidue sareptane vt a mortuis
resurgeret sicut legitur. 3. re. 27. c Et heliseus ex=
auditus est pro filio sunamitis sicut legitur. 4. re.
4. ca. Nec videtur dubium quin sicut isti exauditi
erant pro mortuis in maioribus petitionibus ita
fuissent ⁊ fuerunt pro eis in minoribus exauditi.
Item ꝙ eccle. 7. scribitur mortuo ne prohibebas
gratiam ad hoc dictum videtur vt mortuus viuē
tis suffragijs adiuuetur gratia enim sine vtilita=
te non datur viuo aut mortuo vnde eccle. 38. Fili
in mortuum produc lachrimas ⁊ quasi dira pass⁹
incipe plorare ⁊ sm iudicium contege corpus et
non despicias sepulturam illius propter delaturā
aut amare fer luctum illius vno die ⁊ consolare ꝓ
pter tristiciam ⁊ fac luctum secundū meritum eius
vno die vel duobus ꝓpter detractionem cur enim
precepit luctum fieri super mortuum secunduꝫ me
ritum eius nisi quia estimabat ꝙ iuxta diuersitatē
meritorum magis aut minus idiguit suffragio la
chrimarum vnde quod dicit fac luctum secūdum
meritum eius vno vel duobus propter detractio
nem videtur intelligendum sic. s. ne tibi detrahant
alij tanꝗ ingrato nolenti mortuo tuo prodesse di
lecto cum posset ita vt vitatio detractionis sit oc=
casio mouens vt mortuo viuus proficiat. Si qs
vero dixerit sapientem suadere suo filio vt lachri
mas producat in mortuum ⁊ ploret quasi dira pas
sus propter delaturam solam. s. ne alij ei detrahāt

Quare ioseph fecit referre corpus suū in terram promissionis

nota de plāctu ī morte amicorum

sicut videtur sequi fac luctum ⁊c. ꝓpter detractio
nem non propter aliquem fructū quē mortuus cō
sequeretur dicat sapientem fuisse fatuum suaden=
do fieri ꝙ naturaliter omnino non potuit. s. vt ti=
more solius detractionis homo produceret lachri
mas ⁊ quasi dira passus ploraret videtur ex hac
suasione sapiētis lachrimas ⁊ luctum pro mortuo
sibi posse prodesse post mortem. Item ex quo
lex nature quā omnes gentes obseruant hoc ha=
bet ꝙ amicus pro debito seu obligatione amici vi
ui ⁊ mortui vꝫ ad satisfaciendum cur deus huius
satisfactionem per amicum viuentis seu defuncti
rite oblatam ꝓ obligatione ipsius debeat recusa=
re non video ⁊ eo minus ꝙ ipse est simul dominus
vtriusqꝫ ⁊ amicus ⁊ frater. Item ex hoc ꝙ de⁹ fa=
ctus homo pro peccatis hominū fratrum suorum
satisfacere iuste potuit patiendo pro ipsis ⁊ ꝓ pec
catis eorum satis istruimur ꝙ frater pro fratre pe
nitente satisfacere iuste potest ⁊ ex hoc satisfactio
oblata per christum ad viuos ⁊ mortuos se exten
det qui in eius morte ⁊ ante erant in limbo siue in
sinu abrahe quos post suam passionem inde eri=
puit omnino consequitur ꝙ frater viuens pro fra
tris sui iusti mortui peccatis si ei viuenti subsit
facultas potest satisfactionem impendere si in vi=
ta ipsius mortui satisfactio mansit ī expleta vñ cō
stat ꝙ iusticia exigit vt suffragia facta per viuos
indigentibus prosint defunctis cū ꝓ eis ⁊ eorū vi
ce a suis iustis fratribus offerūtur.

lex nature hꝫ ꝙ amic⁹ ꝓ amico satisfaciat

Cap. 16.

IOHANNES illud ve
ro quod contra ista tibi athanasius i
prima ratione sua obicit faciliter tol=
litur quoniam licet sit verum ꝙ deus
semper facit optimum de possibilib⁹
si hoc intelligatur quo ad modum operandi eo ꝙ
deus nunꝗ potest errare aut agere imprudenter
non est tamen consequens ex hoc ꝙ deus semper
facit illud qđ est melius aut vtilius patiēti quoniā
tūc nunꝗ puniret dampnatos quibus non dubiū
esset melius non puniri nec aliquos bonos minus
alijs melioribus iuuaret ex quo melius pro eis et
vtilius faceret si eos eque vt optimos premiaret
nec sufficienter distribuit modum punitionis in ra
tionabilem ⁊ rationabilē ad vtilitatem vlterius a
punito aut misericorditer ad vtilitatem puniti cū
anime impiorum in morte puniantur sicut ostensū
est in libro operis huius. xi. non ad vtilitatem alte
terius cum ista punitio de cursu cōmuni sit occul=
ta oībus qui ea visa possent proficere nec ad vtili
tatem eorum non dubiū cū eis vtilius eēt non pu
niri sed puniuntur ꝓpter diuine iusticie pulchritu=
dinem conseruandā ne remaneat dedecus pecca=
ti sine decore vindicte ⁊ pari causa anime ī purga
torio puniuntur ꝙ aūt assimilāt deuꝫ medico ī sua
uitate punitionis puerile est nimis quoniam medi
cus nō simul sanat ⁊ purgat vt iudex simul ⁊ medi
cus vt si medicus sanans peccatores egrotos es
set iudex iustus ad puniendum peccata languenti
um simul medicus quin eos nō sēper sanaret quo
posset suauius quoniam hoc esset iniustum sed in=
firmitates eorum sepe exigēte iusticia prorogaret
et eas satisfactionibus pro ipsis amicis suis iustis
sime mitigaret si vero ratio eius sit valida proba

quare dāpnati puniuntur ī inferno

re potest ita orationes viuorum sanctorum esse mi
nus inutiles sicut eas affirmat mortuis esse super
fluas quoniam deus semper facit optimum eoruꝫ
que contingunt fieri igitur sicut inane est medico
facienti infirmo ꝙ optimum est rogare eū vt in to
to dolores remittat ꝗ̄t eos pauciores faciat simili
ter inane est in deo semper faciente quod optimuꝫ
est eum rogare pro amicis vt eis aut peccata aut
penas peccatorum relaxet seu mitiget si quis aūt
hanc rōcinationem validā esse dixerit a xpiana fi
de censendus est merito alienus.

Cap. 17

IOHANNES hac supe
rius posita tua ratione de iuuamine
mortuorum an eius amicus viuens a
mico mortuo si elemosinam aut ora=
tionem pro eo offerat plus proderit
ꝗ alteri mortuo equalis meriti aut maioris et sic
posset habens plures amicos moriens non plene
purgatus citius expurgari ꝗ paucos habēs ami
cos equalis vel meriti amplioris quod videtur in
iustum quia cum meliori melius ⁊ mitius videtur
agendum. RYCARDUS. verum concludis ⁊
hoc habet vsus humanus. s. ꝙ redemptio per ami
cum fctā pro amico plus sibi prodest ꝗ alteri ⁊ iō
minus bonus sepe a purgatorio prius absoluitur
aut mitius ibi affligitur ꝗ alius magis bonus ꝓ
quo minori cū meliori deus mitius forte agat ita
ꝙ pro equali merito propter sua merita maiora si
sibi fuerint in vita pro parte satisfactionis imposi
ta penitentia post mortem ipsius minorem redem
ptionem acceptat dum tamen inuenerit volunta=
rium redemptorem. Si vero nulluꝫ reperit redimē
d⁹ luit sua peccata iustissime. IOHANNES.
gñalia ecclie vniuersalis ⁊ hoīm singulariū suffra
gia ex quo eque fiunt pro cunctis indigētibus re
demptione penarum eque videntur cunctis pro=
desse ⁊ tamen contra hoc videtur ꝙ meliores ma=
gis meruerūt iuuari ab ecclesia ꝗ minus boni qꝛ
meliores amplius ecclesie profuerunt
RYCARDUS. michi videtur ꝙ generalia suf
fragia prosint indigentibus non solum secundum
quantitatem indigentie eorūdem sed vt dixisti se=
cundum proportionem meritorum ipsorū ita ratio
nabiliter qui amplius meruerunt illis suffragijs
communibus vberius recreentur ⁊ iuxta propor=
tionem meritorum singulis succurratur quēadmo
dum remunerationis apud homines habet distri=
butiua iusticia de bonis communibus. s. vt homi=
nes amplioris meriti amplius iuuentur.
IOHANNES. si existentes in peccatis morta
libus orationes ⁊ elemosinas offerent pro suis a=
micis defunctis nunquid alleuentur in purgato=
rio existentes. RYCARDUS. scriptum est do
na iniquorum non probat altissimus nec respicit ī
oblationibus iniquorum nec in multitudine sacri
ficiorum suorum propiciabitur peccatis eccle. 34.
et geñ. 4. respexit dominus ad abel et ad munera
eius ⁊ ad caym vero ⁊ ad munera eius non respe
xit. Et amos. 5. peruersis dicitur mūera vestra nō
suscipiam ⁊ vota pinguium vestrorum non respici
am. Et malachi. i. c. dicit̄ ad iniquos munus non
suscipiam de manu vestra. vnde saluator sicut legi
tur math. 5. c. precepit offerenti munus aduersus
quem frater suus habet aliquid reliquere munus

redēptio facta p amicū plus prodest ꝗ per alium

Suffragia gñalia prosūt sm quātitatē meritorum

ante altare ⁊ ire reconciliari offenso ⁊ post venire
et munus offerre hec manifeste ostendunt ꝙ pec=
catorum oblationes non aceptantur a deo ⁊ ideo
non prosunt defunctis ratione meriti ipsorum vn=
de nō puto ꝙ oblatio maxima in ecclesia. s. corpo
ris domini in altari ab impio sacerdote prosit ami
co eius defuncto pro quo offert nisi ratione inten
tionis generalis ecclesie qua ecclesia intendit illđ
sacramentum per quoscunqꝫ eius ministros semꝑ
offerre ꝓ viuis ⁊ mortuis aut ratione alterius iu=
sti qui fortassis procurat in impium celebrare et
tunc illi iusto post ascribitur illa oblatio corporis
dominici quo ad illum defunctum quoniaꝫ impi⁹
sacerdos sicut quicunqꝫ iustus dans elemosinam
per iniquum ministrum prodest mortuo suo amico
qui minister ei in nullo prodesset ī hoc si de sua sub
stantia largiretur nisi forte per accidens quia oc=
casionē preberet alijs quibus tribueret orandi ꝓ
illo ꝓ quo elemosinam daret.

nota diligēter hāc resolutionem

Cap. 18.

IOHANNES non vi=
deo iustuꝫ esse ꝙ oratio seu elemosina
data per aliquem virum iustum alte=
ri ꝗ sibi possit prodesse nisi de premio
toto debito suo operi si aliqua portio
subtrahatur qđ videtur iniustum quoniaꝫ si totum
premium boni sui operis sibi redderetur sicut iu=
stū videtur ex quo deus reddet vnicuiqꝫ iuxta ope
ra sua sicut replicat vtriusqꝫ testamenti scriptura
alter de premio operis nichil accipiet ⁊ ita nō po
terit aliqđ bonum opus prodesse alteri ꝗ agenti.
RYCARDUS. qđ putas de opere satisfacto=
rio pro peccato cum homini pro suo peccato iun
gitur nunquid cum illud opus sit meritorium vite
eterne si compensatur pro peccato ꝙ premium nō
meretur omnino eternum. IOHANNES.
ego ita estimo ꝙ alias tale opus in peccatore sa=
tisfaciente amplius remuneraretur ꝗ simile opus
in benemerito homine qui nunꝗ delinquit quoni=
am in peccatore reciperet temporale premium et
eternum ⁊ in iusto premium duntaxat eternuꝫ qđ
nimis videtur absurdum ad hoc insuper facit ꝙ
culpe remissio est equiualēs eterno premio ex quo
tollit penam eternam ⁊ sic videtur hec remissio ꝓ
bono merito sufficere posse ⁊ debere compensari.
RYCARDUS in hoc. 2. deciperis quoniā so=
la passio christi cum eius merito satisfecit pro om
ni peccato mortali ꝙ deus remittit quo ad penam
eternam que ei esset iuste reddēda quia pro illa nō
potest peccator aut aliqua creatura satisfactionē
offerre ⁊ reliquā penam temporalem ꝓ illo pecca
to reddēdam cuius sublatio non potest equipara
ri premio eterno ꝗtuncunqꝫ exiguo et propterea
remissio huius pene temporalis debite penitenti ꝓ
peccato mortali cuꝫ pena eterna ei debita sit vigo
re passionis christi remissa non potest sufficienter
compensari iuxta legem remunerationis diuine iu
sticie operi meritorio ꝗtumcūqꝫ sit paruum. quo=
niam lex diuina nobis tradita operanti in vinea ꝓ
mittit denarium Math. 20. ⁊ obseruanti mandata
vitam eternam. Mat. 19. et melius operanti beati
tudinem ampliorem sicut dicit aposto. i. ad corin.
15. stella enim a stella differt in claritate sic erit ⁊ re
surrectio mortuorum. Et vnusquisqꝫ propriā mer
cedem accipiet secundum suum laborem. i. ad co.

sublatio pene tpalis idebite penitenti non pt sufficienter cōpensari

vnde cōstat ꝙ omni operi meritorio debetur eterna felicitas quoniam quodcūq; opus adduxeris si baptizatus illud solum egisset pro illo vitā eternam acciperet ⁊ ampliorem ꝙ̄ baptizatus nichil operans ⁊ decedens alias enim habentem meritum ⁊ merito omnino carentē deus equaliter premiaret. ꝙ oīno videtur repugnare iusticie. vides igitur ꝙ sublatio seu remissio pene temporalis indebite penitente pro suo peccato non potest sufficienter de lege euangelica compensari vni meritorie actioni ꝗ̄tūcūq; exigue vnde sub correctione prudentioris sapientis michi videtur ꝙ nūq; actio meritoria satisfactoria ex toto pro peccato pensatur nec etiā minus premium eternuz meretur ꝙ̄ si non esset satisfactoria si hoc esse posset quoniam preter premiū eēntiale ipsius operis qđ appellas mercedem eternam. ꝓterea quod illud premium ex se quasi sibi debetur ex lege quoniam opus habet aliud accidentale premium. s. remissionem pene temporalis debite pro peccato non ex se simpliciter sed ex vi sacramenti quia per iniunctionē sacerdotꝫ eo ꝙ pro satisfactione indicitur penitētie sacramentum ⁊ ita esset penitentie sacramentum si homo vere penitens illud opus propria voluntate pro suo peccato deo offerret ⁊ quia illa conditio seu circunstantia est deo accepta ideo nō mirum propter illam conditionem seu circunstantiā illud opus mereretur illud primum secundarium sine diminutione primarij. s. propter adiectionē illius circunstantie quasi extrinsece etiam est inconueniens qđ tu superius conclusisti. s. ꝙ opus satisfactorium in homine qui peccauit mereretur amplius premium ꝙ̄ simile opus in homine innocente simile intelligo in conditionibus omnibus hoc excepto ꝙ in vno est satisfactorium ⁊ non in alio pari modo videtur michi esse de quoq; opere meritorio ꝙ exhibetur deo pro mortuorum peccatis. s. vt in vigore intentionis taliter offerentis efficitur sacramentum penitentie illius defuncti quoniam illud signat ⁊ est sacramentum signum illius sicut opus factum a seipso in vita ꝓ suo peccato sacrū signum penitentie sue fuit ⁊ propter illam circunstantiam deo gratam tale opus habet premiū accidentale huius. s. mitigationem pene illius pro quo fit ⁊ habet premium essentiale sicut simile op⁹ in alio qui pro mortuo non offert de premio essentiali verum dicis quod est iniustum ꝙ alteri conferatur ꝙ̄ operanti ymo illud totum operanti debetur nec alteri impartiri debet aut potest de premio hmōi accidentali nō est verum ꝙ accipis quin potius econuerso ꝗ̄ hmōi premium est alterius iuuamētū nō sibi alteri a merito debet maxie ex quo ille qui meretur illud cupit ⁊ ideo iuste sibi substrahitur non iniuste vt tu superius conclusisti sicut dixi de vno suffragio meritorio sic puto dicendū de omnibus suffragiis ecclesie ꝙ habēt premium huiusmodi accidentale eo ꝙ fiunt pro veraciter penitentibus ⁊ sunt sacramenta digna penitentie precedentis nichil penitus ob hoc amittentia de premio essentiali ipsorum ymo si acute consideres videbis hec opera satisfactoria cū fiunt intentione debita obediēdo humiliter ⁊ simpliciter opera debite facta pro fratribus viuis seu mortuis sūt magis meritoria vite eterne ꝙ̄ alia opa similia i toto ꝗ̄tum tamen possunt que huiusmodi circūstantiā satisfactoriam non habent. quoniam illa circūstantia. s. voluntas satisfaciendi que est in opere satisfactorio debite facto seu voluntas liberandi fratrem a pena auget bonitatem operis ⁊ meritum operantis que circunstantia meritoria non est i opere altero ⁊ sic opus satisfactorium est meriti āplioris ⁊ premij.

Cap. 19.

an indulgētie ꝓsūt defunctis

IOHANNES ista michi ante ignorata libenter accipio sꝫ adhuc videntur in ecclesia alia suffragia mortuorum. s. indulgentie prelatorum ⁊ specialiter romanorum pontificum que michi videntur ratiōi tue superiori aliqualiter obuiare quoniam in aliquibus ecclesijs reperiūtur tot indulgentie ꝙ excedunt sex milia annorū ⁊ ita excedunt totum tempus ab aduētu xp̄i vsq; ad finem seculi quoniam apostolus paulus affirmat se ⁊ alios sui temporis in fine seculorum deuenisse. i. ad co. 4. nec fines seculoruz possunt esse equales seculis quorum sunt fines. Ille igitur indulgentie sunt superflue ex quo vsq; post finez seculi durare non possunt. Item cum indulgentia vnius anni aut duorum vni gratis cōceditur ⁊ nō alteri forsitan equalis meriti aut maioris aut cuz vni gratis absolutio plena impenditur ⁊ non alteri q eque aut amplius sibi indulgeri promeruit. videtur indulgens errare q̄t agere minus iuste ꝗ̄ caritas debet esse ad eque bonos equalis. Item cum quis prelatus indulgentiam concedit hominibus partialem aut plenam videtur sine satisfactione dimitti quoniam indulgens non satisfacit pro peccatis illius cui indulget nec ille cui indulgentia datur ⁊ sic eius peccata remanent impunita ꝙ videtur iniustum. Item cum ista indulgentia seu eius collatio ad potestatem pertineat dimittēdi peccata ꝙ̄ superius in vndecimo libro in omnibus sacerdotibus induxisti siue ostendisti equalē consequitur per omnes sacerdotes possunt hmōi indulgentias impartiri fidelib⁹ ꝙ tamen negatur ex decretis romane ecclesie. Item quicunq; eā cōferre dicatur ex huiusmodi potestate consequitur ꝙ frustra omnino purgatorium ponitur cum sicut vni datur plena indulgētia peccatorum sic posset conferri cuilibet viro iusto ymo ille videtur iniustus qui potest sic facere ⁊ non facit cum dare huiusmodi elemosinam spiritualem sit magis deo acceptū ꝙ̄ elemosinam corporalem impendere; ⁊ sacerdos saltem summus qui petro succedit sine difficultate ⁊ culpa quacunq; potest libere eam omnibus conferre non enim video quomodo sit quisq̄ vere amicus alteri qui cum sine difficultate ⁊ culpa potest amico suo indigenti succurrere ⁊ obmittit ymo michi videtur omnino hmōi potestas tollere purgatorium quoniam xp̄s mitius agit cum omnibus suis electis aut non magis rigide ꝙ̄ su⁹ minister cum ergo minister christi ex potestate concessa sibi a christo vnum efficaciter ⁊ plene absoluit ponat ille minimi meriti inter promerentes electos consequitur ꝙ christus non magis rigide agit cum aliis omnibus electis ageret aūt rigidi⁹ nisi eos plene absolueret oēs igitur electi in morte plene absoluuntur a christo ⁊ nullus post mortem purgatur seu punitur non enim capio qua ratione vnus parui meriti ⁊ maximorum delictorum ponatur posse in morte a ministro christi plene ab-

Nota istas obiectiōes diligēter ꝯtra indulgētias

solui a pena nisi q̄scunq; melior eo ratione ad hoc magis vigēte plene absoluatur a christo qui vbiq; est presens ⁊ reddit vnicuiq; secundum opera sua. Item habes ostendere qua potestate talis idulgentia sit ⁊ vnde habeat efficaciā illā quā credimus ⁊ quando legitime impendi potest et quibus.

Cap. 20.

nota passū scripture i quo fundātur idulgētie

RICARDUS quātum ad potestatem hmōi indulgētias cōferēdi nichil efficati⁹ mihi i scriptura occurrit ꝙ̄ illud Jo. 20. dictuz apostolis quorum remiseritis peccata remittuntur eis ⁊ quorum retinueritis retēta sunt quoniam hoc de peccatis proprie. s. culpis ⁊ iniquitatibus quas solus deus potest dimittere gratiam inspirando non videtur intelligi apud multos ⁊ si intelligatur de ipsis multo magis accipitur de penis peccatorum q̄ enim potest peccatum dimittere ꝙ maius est potest eius penam remittere qđ minus est ⁊ sic constat ꝙ omnes apostoli ⁊ per consequens eorum successores habēt potestatem dimittendi penam debitam penitentibus pro suis peccatis ⁊ eam si iuste decreuerint retinere vnde paulus de ipso vtrunq; affirmat vt michi videtur de retentione cum scribit. i. ad co. 5. c. de illo qui vxorem patris accepit hoc modo de illo ego quidem absens corpore presens aūt spiritu iam iudicaui vt presens eum qui sic est operatus in nomine domini dei nostri ihesu christi cōgregatis nobis ⁊ meo spiritu cum virtute dei nostri ihesu christi tradere hmōi sathane in interitum carnis vt spiritus saluus sit in die domini nostri ihesu christi vbi nō iudicauit illum peccatorem vt in penam peccati traderetur sathane flagellandus ⁊ sic suum peccatū quo ad penam retinuit. sed affirmat se hoc fecisse in nomie domini ihesu ⁊ eius virtute ⁊ aliis ad faciendum tradidit potestatem de dimissione peccati scribitur. ii. epi. ad co. 2. c. per hunc modum cui aūt aliquid donastis ⁊ ego naz ⁊ ego donaui si q̄d donaui propter vos in psona christi. vbi. s. 2. affirmat se donasse. s. penam peccati dimisisse ⁊ hoc in psona christi ⁊ ꝙ illis quibus scripsit ad condonādum dederat potestatem sic enim christus ipse aliquotiens dimissa culpa penam seu satisfactionem retinuit cum leproso mundato precepit munus offerre ⁊ aliquotiens penam ⁊ culpam simul remisit ad hanc potestatem illud dictum apostoli videtur pertinere. quecunq; solueris super terrā ⁊c. math. 18. c. Quis hoc dictum sit de ligatione per excommunicationem peccatorum ita vt honoratur tanꝙ̄ eunuchus ⁊ publican⁹ sicut illius series scripture ostendit ⁊ de solutione ad huius ligamentum quia alia potestas. s. dimittendi penam peccati tā ꝙ̄ minor sequitur ad hanc tanq; ad maiorem illō de vtraq; congruenter accipitur non tamen intelligendum est apostolos peccata aut penas peccatoruz potuisse dimittere nisi ministerialiter ita ꝙ deus eorum ministerio ea dimitteret sicut immediate christus adiunxit Amen dico vobis quia si duo ex vobis consēserint super terrā de omni re quantuncunq; petierint fiet illis a patre meo qui in celis est vides igitur qua potestate sit indulgētia de qua queris. s. potestate sacerdotali sacramentali seu ordinis que sicut in principio. xi. libri. tractaui-

Nota quō xp̄s dimisit culpā ⁊ penā retinuit

mus equalis videtur iuxta scripturam in omnib⁹ sacerdotibus ⁊ ob hoc videtur ꝙ omnes sacerdotes possunt istas indulgentias concedere sed eoꝝ potestas in hoc sicut in actu confirmationis ⁊ cōsecrationis aliorum ⁊ in multis aliis actibus per superiorem ⁊ potestatem regiminis est ligata aut pro voluntate rōnabili superioris in regimine limitata iuxta decreta romane ecclesie que sacerdotibus exercitium prohibet potestatem non aufert et sic tollitur. 4. tua obiectio ꝙ vero ad causam efficatie īdulgentiarum adducit videtur aliquibus ꝙ habent efficaciam per hunc modum ꝙ prelati quibus apostolica est commissa potestas hanc potestatem distribuendi hmōi indulgentias spūales tanq; effectus meritorum christi ⁊ apostolorum ⁊ martyrum ⁊ aliorum sanctoruz ecclesie ⁊ precipue tanq; effectus christi passionis ⁊ meritoruz ipsius ꝙ michi videtur ratiōabiliter dictum vnde ex quo merita christi ⁊ ei⁹ passio seu oblatio sufficere posunt pro peccatis totius mundi ⁊ amplius in infinitum nec aliquod peccatum mortale dimittitur nisi in virtute satisfactionis perfecte per christum consequens videtur ꝙ sicut christus quia caput ⁊ redemptor ecclesie virtute meritorum suorum per se ipsum peccata dimisit ita illi quos ad regenduz suum populum ⁊ ad dimittendum eorum peccata ⁊ retinendum eum expediret loco sui instituit eadē virtute hec psit efficere. s. virtute meritorum christi ⁊ in psona ipsius. s. vice ipsius sicut iam posui paulum apostolum affirmasse. vnde non sunt aliqua peccata dimissa sine satisfactione ex quo christi merita pro eis pensantur ⁊ sic tollitur tertia tua obiectio virtute igitur passionis seu oblationis ⁊ meritorum christi huius indulgentie. s. remissiōes penarum peccatorum efficatiam michi habere vidētur de meritis aliorum sanctorum ecclesie illud idem probabiliter dici videtur ꝙ quicunq; habēs potestatem apostolicam illa merita beatorum cōpensare potest pro peccatis indigentium fratrum suorum sicut frater vt supra ostēdi per seipsum potest sua opera meritoria que facit ad sublenationē fratrum suorum impēdere ⁊ nichilominus ob hoc sibi valebunt vt hoc supra ostendi sed amplius vides ergo vnde sunt huiusmodi indulgentie efficaces non tamen semper sunt efficaces sed tunc solum cum indigentibus ex causa rationabili ⁊ apd deum acceptabili conferuntur sicut christus rationabiliter egit omne qđ fecit licet rationem operū illius sepius ignoremus vnde tollitur ꝙ primitus obiecisti de multitudine annorum que forte vltra diem iudicij finalis extenditur quia enim post modum non erunt boni aliqui indigentes ideo vlterius non valebunt ⁊ ꝙ in casu potest esse ꝙ indulgētia concedatur superhabundans non dico supflua quia concessio determinata hꝫ semper conditionem tacitam intellectam. s. si hij quibus concedit ea indigeant quia cum tempus futuri iudicij est icertum ⁊ per alias multas causas legitimas ideo tales concessiones fiebant de multorum annorum curriculis; ⁊ sic etiam ob illam causam in presenti seruatur.

Nota istaz rationem

nota qn̄ indulgentie sunt efficaces

Capitm. 21.

Quia aũt huiusmodi cõcessio est in libera potestate donãtis iuxta congruam rationem ideo non tenetur eã cunctis et eque bonis impendere cum ratio non eum equaliter moueat erga illos nec in hoc errat aut peccat sicut eñi xp̃s cuius vice & in cuius persona vt hoc ostendi superius sacerdotes istas indulgentias concedunt non omnibus eque bonis ant equalis meriti conditionis eas concessit neq3 penitentiam eque omnibus equaliter inspirauit sed quibus voluit & decreuit sic ministri sui sine culpa idem facere possũt dum tamẽ rationabiliter moueãtur sicut ipse christus rationabiliter erat motus licet etiã illos quibus conferunt eque aut minus diligant aliis quibus nõ conferunt qui sunt ãplius diligendi & meriti amplioris quoniam causa sufficiens que mouere debet ad huiusmodi indulgentias concedẽdas nõ est semper indigentia sola cum merito siue iusticia ãt indigentia quia sic cõseqretur vt tu superius 2.&5. obiecisti q summus sacerdos semper omẽs iustos indigentes purgatione plene absolueret vt volarent de morte corporis in vitam eternam sed sunt cõsideranda multa sicut excitatio per hoc deuotionis aut fidei siue operum pietatis in aliis ãt in illis quibus debet cõcedi & nõ vt prebeat occasio aliis penitentias obmittendi qd fieret manifeste si summus sacerdos oẽs in morte aut in vita plene absolueret & sic ipse grauiter delinqueret valde vnde tollũtur tui obiectus predicti.s. secũdus & qntus sed sicut ad excitandum deuotionem ad habitum religionis rõabiliter profitẽtibus aliquẽ ordinem approbatum concedi posset indulgentia plena omnium precedentium peccatorum sic ad ampliandã vtiliter fidem christi posset talis indulgentia concedi omnibus eũtibus ad tartaros seu sarracenos aut alios infideles seu scismaticos vt eos doctrina christi informent sic adiuuantibus ad fabricam seu refectiones ecclesiarum ecclesie aut põcium communis transitus aut ad sustentationem hospitalium seu cõmunitatum pauperum religiosorum aut aliorum rõabiliter possent concedi idulgentie partiales.s. decima.20. aut alia.4. penitentie peccatorum suorum iuxta qntitatem iuuantis & qualitatem seu facultatem iuuantis quoniam semper meminisse oportet q vidua euuangelica offẽrẽs eis duo minuta plus misit omnibus qui dederunt mar.12.& luc.21. sic insuper homini constituto in extremis veraciter penitenti & sollicite postulãti indulgentiam plenam aut parciales rationabiliter potest concedi iuxta cõditionem meritorum et vtilitatẽ quã obtulit ecclesie & alias circunstãtias loci temporis & amicorum post ea ex deuotiõe sincera rogantium ac excitationis deuotionis aut fidei aut penitentie in aliis sic tamen q nou propter frequentem collationem hmõi ceteri occasionem accipiant penitentiam negligendi aut torpendi in vita. Si premissa attendas videbis q tua vltima rõ est omnino inualida quoniam qnuis christus cõcessit potestatem suis vt possent cum causa rationabili suadente aliquos plene absoluere minus meritos & amplioris demeriti ceteris nõ sequitur q christus ita pie agat cum omnibus melioribus in suo occulto iudicio qm ex hoc aliis viuentibus nichil accreseret sicut perfecta huius pia suorum ministrorum alii sepe proficiunt ad penitentiã amplexandam aut ad merita accumulanda vt dixi & ideo non recte supponis q ratio sẽper vigeat amplius vt meliori potius succurratur quoniam attentis circunstantiis descriptis superius ratio magis suadet succurrendum esse sepius minus bono et cum in omnibus hmõi concessionibus saluatur et seruatur iusticia vt hic dixi licet ad maiorem penitentiam astrictus minus puniatur qm ex causa rationabili iuste potest sic fieri sublata vero causa legitima ad indulgendum mouẽte papam aut alium si sola voluntate hoc fiat non video q talis indulgentia plena aut partialis valeat illi cui conceditur non enim estimo illud io.20. aut simile ita dictum quorum remiseritis peccata remittuntur eis vt sola libera voluntas eis pro causa sufficeret dimittendi peccata qm sic iuxta ea que superius obiecisti non videtur qualiter excusari posset nisi omnibus iustis indigentibus plenissime indulgeret & sic sola volũtate posset ymo deberet summus põtifex cito saltem purgatorium omnino post mortem aufferre quia videtur nimis absurdũ & cõtra hec superius ostensa. vnde beatus dyonisius inde ecclesiastica ierarchia.ca.7. dicit q ierarchie habẽt segregatas virtutes manifesta diuinarũ iustificatione non vt ipsarum irrationabilibus motibus segregent sed vt diuino spiritu submouente accipite enim ait spiritum sanctum si aliquorum remiseritis peccata remittuntur eis volens clare dicere q opus prelatorum in remittẽdo peccata seu in retinendo est omnino inualidum nisi a spiritu sãcto in opere moueantur hec sub correctiõe cuiuscunq3 melius sapientis in presenti de ista materia michi occurrunt.

indigentia nõ est semp cã mouens ad dãdas idulgẽtias

nota de indulgentiis dandis in morte.

indulgẽtia data sine cã nõ valet

Cap. 22.

IOHANNES iam cõtra quartum q iste affirmat profer que tibi occurrunt. quoniã fateor me multum mouere quod tãgit.s. qua iusticia sola anima purgari seu puniri debeat pro delictis cõpositi cũ scriptura affirmet sepissime q deus reddet vnicuiq3 secundum opera sua in suo aduentu cum angelis suis mat.16. mar.22.& ps.& in aliis locis multis & etiam aposto. dicit ad gal.6.c. vnusquisq3 enim opus suum portabit que enim seminat homo hec & metet qm & si seminat in carne sua de carne sua metet corruptionẽ &.ii.ad corin.5. omnes enim vos manifestari oportet ante tribunal christi vt recipiat vnusquisq3 propria corporis prout gessit siue bonum siue malum et merita dicuntur similiter qui pretendunt mercedem operum malorum & bonorum ipsis hominibus non aliis esse reddendum q insuper rationalis affirmare videtur qm merces vnius alteri non debetur nec vnus ipso inuito potest iuste puniri ab alio & ideo videtur q nullus puniri debeat aut p̃miari pro operibus cuiusq3 hominis nisi ille duntaxat qui meruit aut delinquit. RICARDUS punitionem factam a deo iusticia esse dubitare nõ potes qm dubiũ non est deum esse iustum pre ceteris qnuis rõnem eius inuenire nõ posset ait.n. salomon & intellexi q oiumq3 operũ dei nullam posset hõ inuenire rõnem eorũ que fiunt sub sole & q to plus laborauerit ad querẽdũ tãto minus inueniet et si dixerit sapiens se iuste non poterit reperire eccle.8.c. ergo punitionẽ animarũ in iferno pro hoim peccatis iustam esse dubitare nõ potes cũ in.xi.lib.&.15.cap. vsq3 in finẽ sic diffuse ostensũ eas in inferno nundũ receptis suis corporibus a deo esse punitas qnuis iusticie huius punitionis nõ valeas perpendere rõnẽ si igitur iste athanasius fidelis est aut se fidelem fingit vt sacram scripturã accipiat pariter habet ipse nobiscũ hunc modũ dissoluẽ.s. qua iusticia corpus pticipationẽ habuit i peccato & in merito & cũ aia sola hoc tẽpe medio ante iudiciũ & post mortẽ penas sustineret infernales nisi fortassis velit astruere q aie impiorũ tã in inferno in corporibus puniũtur nõ in totis corpibus aiatis p eas in vita sed in aliqbus ptibus specialibus eorũdẽ sicut in speciebus aeris in quib9 iuxta multorũ sententiã anime precipue habitant & nichilominus reddit sup eũ eadẽ difficultas cuz ipse aie in oibus sensibus organicis sicuti sũt cor caput/pes/man9/& hiis similes meruerũt & demeruerunt & ille partes participant cũ aiabus i gloria qua iusticia aie cũ aliis paruis particulis sine illis maioribus hoc tempore puniuntur in quo articulo si ipse veram iusticiã inuenerit illam si placet in purgatione aiarũ seu corporibus pferat p latinis & attendat apostolũ dicẽtẽ caritas nõ excidet.i.ad co.13. vnde cõstat q caritas & per õñs iusticia totius hois iusti manet i eius aia separata cũ igitur iiusticia sit puatio caritatis & iusticie nõ dubium quin iusticia manet & iniusti hois aia separata & rñdeat q iusticia debeat dici sapiẽtia & sũma iusticia que attingit a fine vsq3 ad finem fortiter & disponit oia suauiter. vnde dicitur sapi.8 c. pmuttere aias habentẽ iniusticiã seu iniquitatẽ sine pena debita remanere cũ ois creatura rõnabiliter iniusta seu hñs iniusticiã sit iustissime punienda & si fortassis dixerit caritatẽ manere in aia separata per diuinã potentiam preter cursum nature dicat nephandissime õñr cum deus preter cursum nature iniusticiã in nullo detineat qm si esset imediatus auctor peccati q aie peccatorũ ab oi iniusticia sint immunes qm vbi habitus naturaliter manere nõ potest nec ipsius priuatio remanebit cũ habitus & priuatio exigant idẽ subiectũ. vt sui greci philosophi expresserunt

oim operũ dei nõ põt inueniri rõ

Quare sic pugniũtur sine corpe ãte iudiciũ

Cap. 23.

Quia cum ipse athanasius rationi inniti videt potius q scripture quã allegat multum tenuiter naturã aie rationalis attendat que nõ est forma materialis iuxta suos phõs et etiã veritatẽ consideret insup q licet in prima acqsitione doctrine cũ aia est sicut nuda tabula nõ depicta nõ recipiat qcq3 scientie naturaliter nisi modeste aliquo instrumento corporali cũ habita cognitione corporalium ipsa libere inuestigat & sollicitudo sicut in seipso quotidie experitur de corporalibus & nouam de spiritualibus rebus in seipsa colligit & gignit scientiam diuinis regulis spũalibus sibi naturaliter presẽtibus colligatã sicut sui phisici plõ astruxerunt. ex hiis videbit q scientia huius q sui phi speculatiuã appellant qz speculando acqrere nõ pẽdet inesse a corpe.s.a sola aie rõnalis sbãlz primordia sue acquisitionis xp̃e incõphẽsibilẽ a nobis carnalibus modũ vnionis aie ipsius cũ i corpe exigãt corpalia instrumẽta quis & dixerit sic videt velle ar. primo de aia q est priũ opus aie pẽdet a corpore.s.a spẽb9 seu ymaginibus rerũ existẽtibus in organis sẽsitiuis tñ dicere nõ potest q intelligere pẽdet ab illis spẽbus aut organis subiectis eis veluti a subiecto nec ẽs sui phi hoc dicunt sicut opz dñe de cognitionibus sensitiuis & operationib9 oim virtutũ materialium q dependent ab organis sensitiuis veluti a substãtiis & nõ sunt in formis sẽsitiuis veluti i primis substãtiis s3 suus phus grec9 ar.2.ethi.c.6. dicit esse in aia passiones potẽtias & hitus & passiones dicit esse cõcupiscentiam irã/timorẽ/audaciã inuidiã gaudiũ/aiciciã/odiũ/desideriũ zelũ miam & vniuersaliter qbus sequit delectatio vel tristicia igit fateri cõpellitur q aia rõnalis est primũ & ppriũ subiectũ sciẽtie & p õñs cuiusq3 opis meritorii nõ aliqd cõpositũ ex ipsa & aliquo organo corpali primũ & propriũ subiectũ intelligo sicut apellat ar. prio posteriorũ.s. illud subiectũ quo primo posito aut remoto ponitur siue remouet sciẽtia quo igit pacto dici dz aut possit esse iniustũ q aia sola p huius operib9 puniatur reqri nõ pt tñ sibi tanq3 prio subiecto sic singulariter isũt hec opa qnuis ei hec opa magis pprie quo ad viũ loquẽdi attribuãtur toti hoi tãq3 agẽti p se actualit existẽti q aie q tanq3 ps existit in altero iuxta quẽ modũ dicit ar. q actiões sunt suppositorũ. vñ primo de aia dicit q meli9 videtur dici q aia nõ habz pietatẽ & alia opa scd q homo hoc facit q aia & q dicere q aia irascitur & simile sicut dicit q aia texit aut edificauit nõ tamẽ tollitur per hoc quin opatio huius q ar. q mediate immanentẽ appellat pricipaliter aie ascribitur & in ea ratiõali & corpore nec etiã in toto hoie qm quo pacto cõpositũ ex aia rõnali & toto corpore hominis sit primũ subiectũ actus huius cuius corpis pte vna sublata sicut manu aut pede aut alia parte hmõi nõ minus manet actus iuxta regulã ar. supradictã de primo subiecto acidẽtatis oio nõ video vnde videtur q aia rationalis est primũ subiectũ actuũ & operationũ imanẽtium & sic iustissime p eis premiatur seu affligitur aut purgatur p eius sepatione a corpe & nõ est expectanda ppter iusticiã resurrectio corpis resoluti. Itẽ si hõ peccares in corpe q totũ aut eius maior ps per nutritionẽ ex aliis hũanis corporib9 tractũ esset cũ istud corpus nõ debeat redire saltẽ secundũ illã partẽ ad eum. sed ad priores hoies quorũ aie illud corpus primitus aiauerunt & in quo corpore ponatur sepius peccauerunt nõ dubiũ quin aia istius in aliquo corpe nichilominus in iudicio punietur nec premiabitur. oie cõsequitur q i aliquo corpore rationali aut secundũ partẽ aut saltẽ nõ in illo i quo peccauerũt istã recõpensationẽ suorũ operũ sustinebit & si non iste tunc illi priores quorũ corpora iste comedit non in illis corporibus in quibus opera gesserunt recõpensationẽ accipient. Itẽ iste nõ negat deum esse omnipotentẽ qd igitur dicet si deus animã rõnalẽ sic vixisset aut in presenti vniret corpori q non magis esset vna pars corporis necessaria ad esse hominis q alia sed q omẽs possent fluere & refluere secundũ totũ & partẽ p augmentũ & diminutionem & alie noue in toto eis succedere q videtur possibile apud deum nũqd dicturus est q peccata talis hois tale corpus habere deberent a sũma iusticia remanere ppetuo impunita & tũc dicet deum iniustũ aut sicut oportet fatebitur hmõi hoiem p suis peccatis puniẽdũ esse a deo. Si igitur aliqd ei9 peccata cõmissa esset i vno

Nota quõ aia acqrit scientiã

cõpositum nõ est subiectũ scientie nec meriti.

corpore seu p vnū ⁊ alia eius pctā essent cōmissa i alio corpe nouo ⁊ totalit̄ diuerso a p̄io p diminutionē ⁊ augmētationē cū non posset in vtroq͡ʒ corpe totali puniri in iudicio in altero puniri deberet aut forte in tertio ab vtroq͡ʒ illorū diuerso p oībus peccatis p vtrūq͡ʒ corpus admissis nō igitur exigit necessario iusticiā ꝓpter cōicatiōnē corpis cū aīa in pctō ⁊ merito āt vt sit p̄ticeps in p̄mio vel i pena sed sufficit quo ad saluationē iusticie q͡ aīa ipsa q̄ peccauit in corpe p corpus illud aut aliud sine corpe illo ⁊ alio puniatur. Cap.24.

Quod vero iste athanasi⁹ in fine istius scde rōnis adiūgit merito etiā dubitari p̄t qm̄ aīa purgata in resurrectione coniūgetur nō purgato constat ex premissis nullā difficultatē h̄re quin pctm̄ qd̄ purgari dʒ nō est subiectiue i corpe sʒ in aīa ⁊ ob hoc aīa dʒ purgari nō corpus qd̄ tale pctm̄ nō habet. vñ carentia purgationis in corpe ex quo corpus purgatiōe non indiget nō obstat quin in resurrectione anima purgata possit si bi vniri que vero tu superius obiecisti nō obstāt sententie latinorū de purgatione aīarū sine corpibus si ad memoriā reuoces ea que in .xi. lib. c.20. ipsius tractauim⁹. s. q͡ ꝓpter quattuor aut .5. causas retributio operū attribuitur finali iudicio tūc eni oēs boni accipiēt mercedē q̄ aīa nō hēbant qm̄ tūc prius hita erūt aucta ⁊ tūc recipiēt ipsi toti hoīes tā boni q̄ mali plenā mercedē lʒ aīe eorū prius partem retributionis accipiant vñ alia que tu de euangelio ⁊ de apoc. ⁊ de apostolo supi⁹ obiecisti nō negāt aīas ante iudiciū p̄miandas sicut tu nitebaꝛ accipere sʒ affirmāt totos hoīs in finali iudicio cōdignā suorū operū retributionē accepturos qd̄ a nobis est sine hesitatione ōndū nec debes t̄re q͡ merces seu pena alteri redditur q̄ merentiū redditur aīe ꝓmerentis cū ille p̄cipue p animā ⁊ in anima meruit tāq̄ p cām principalē ⁊ subiectiuā meriti vt iā dixi nisi oīno dixeris aīam esse alterā ab hoīe qꝛ aīa nō est hō ⁊ sic nō est incōuenies seu iiustū vt fingis q͡ debitū toti⁹ hoīs ipsi aīme tribuat̄ sicut supiora ōndunt. Cap.25.

IOHANNES Contra purgationē aīarum sine corpibus michi occurrit illud a ꝓphetis dictū cōmuniter q͡ incorruptibile ⁊ imateriale a materiali ⁊ corruptibili pati nō p̄ōt cum igitur anima sit immaterialis et incorruptibilis non videtur q͡ possit pati ab igne. Item non videtur posse puniri ab igne nisi ignis vniret̄ ⁊ ignē viuificaret sicut nec angelus nunq̄ ab igne patitur nec ab alio elemento quia non ea viuificat.

RICARDUS. hec passio in purgatorio fit diuina virtute lʒ naturali cursu fieri oīo nō posset sicut demones spūs existes dei potētia i a vniūtur igni infernali q͡ p̄ñr ab illo torquētur nec tñ ignē viuificāt ⁊ sicut fieri posset diuina potētia vt boni angeli paterent̄ lʒ nō sit ita de facto Itē sicut non dubitas aīam corpori suppositatiue esse vnitā pati ab igne extrinseco ⁊ etiam a suo corpe ꝓprio cū infirmat̄ aut lāguet ⁊ cū in finali morte resoluitur anima amarissimo dolore affligitur sic non est difficile intelligere dei virtute illud fieri posse vt separata a suo corpore corpori alteri lʒ nō suppositiue

quō aīa pa tiatur ab i gne lʒ sit i materialis

cū taliter vniatur vt afflictionē ab eo recipiat ⁊ illud nō vegetet ⁊ hoc philosoph⁹ magnus plato ⁊ aliȷ̄ affirmabāt. s. spūs hoīm sepius separi a corpe ⁊ purgari ⁊ i tato redire ad corpa sʒ nō oēs i hoc sēsu eoꝝ sn̄iam ita clarā accipe quorū est cor insipiēs ⁊ obscuratū vt dicit apo. ad ro. i. c.

Incipit tabula .14. libri.

INcipit liber decimusquart⁹ in quo tractabitur q̄stio grecorū de visione nuda ⁊ clara diuine essentie a veris beatis Et habet vinginti nouem capitula.

Primum capitulū exponit nudā visionem ⁊ clarā ⁊ probat ꝓpositum p illud .i. io .3. Qm̄ videbimus eū sicuti est.

Secundum capitulum ostendit idem ⁊ ꝓbat ꝓpositū ex .18. c. mat. angeli eorū i celis ⁊c. Et ex illo .i. ad co .13. tūc aūt facie ad faciē ex illo apo .20. videbunt faciē eius.

Tertium capitulū obicit de dicto .10. ⁊ soluit oñs q͡ accipi dʒ de visione ditatis ⁊ nichilomin⁹ ꝓpositū pʒ p illō ad col .3. vita vestra abscōdita est cū xp̄o in deo ⁊ p p̄s .30. i te diñe spe.

Quartum capitulum ostēdit idē ex p̄s. q̄admodū desiderat ⁊ ex p̄s. q̄ dilecta ⁊ ex lib. exo. ōndā tibi oē bonū adiciēs vnā distinctionē de visione dei facie ad faciē

Quintum capitulum ostēdit idē ex illo .2. ad corin .5. dum sumus in hoc mundo in corpore pegrinamur a dño. ⁊c. ⁊ p illud io .14. manifestabo ei meipsum ⁊ io .7. vt vidcāt claritatem meā ⁊ io .16. palā de patre annunciabo vobis

Sextum capitulum ostendit idē ex illis ysa .33. Regē in decore suo videbunt ⁊ p̄s. 35. in lumine tuo videbimus lumē ysa .60. Erit tibi dñs in lucē sempiternā ⁊ .ij. petri .i. donec illuscescat dies ⁊ lucifer oriatur in cordibus vestris

Septimum capitulū probat idē ex beatitudine aīe xp̄i ⁊ obicit nūq̄d clara visio dei tatis ⁊ ex visione psonali necessario ꝯseq̄t̄ ⁊ soluit

Octauum capitulum probat visionē in aīa xp̄i p illud io .3. q͡ vidit ⁊ audiuit hoc testatur. io .5. nō potest filius a se ⁊c. ⁊ io. sicut audio sic iudico ⁊c ⁊ ibidēʒ vocē ei⁹ nūq̄ audiuistis

Nonum capitulum probat idem ex dictis scti dyonisiȷ̄ de celesti ierarchia. c .2. ⁊ .7.

Decimum capitulum obicit de dio lumie qd̄ sit oñs q͡ sit deus licet dicatur plr̄ radiȷ̄ seu fulgores ⁊ aducit p mō p̄cipalis ꝓpositi ex .i. c. ecclesiastice ierarchie ⁊ .15. ca. celestis ierarchie ⁊ .4. c. de noībus diuinis

Undecimum capituluʒ obicit de diuino radio ⁊ soluit ostendens q̄ est deus ex dictis in celesti et ecclesiastica ierarchia de diuinis nominibus.

Duodecimum capitulum ostendit principale ꝓpositum ex .14. .12. ⁊ .3. capitulis ierarchie ⁊ ex .4. c. de diuinis noībus

Decimum tertium capitulum obicit qualiter supiores angeli tradunt diuinum radium inferioribus ⁊ soluit oñs hoc fieri ministerialiter tm̄ sicut fit in ecclesiastica ierarchia ⁊ ponit cū hoc aliā sententiam.

Decimum quartum capituluʒ q͡ de⁹ nō p̄t nude ⁊ clare videri obicit p illō apostoli lucē ihabitat inaccessibilem ⁊ alia multa similia ⁊ p rationes multū difficiles ac dicta sācti dyonisii

Decimum quītum capitulum distinguit .4. modos q̄bus deus in scripturis inuisibilis affirmat̄.

Decimum sextum capitulum exponit dicta scripture sancti dyonisiȷ̄ que dñr iuxta primū modū inuisibilitatis.

Decimum sepimum capitulū exponit dicta scripture sancti dyonisiȷ̄ accepta iuxta secundū modū inuisibilitatis.

Decimum octauum capitulū exponit dicta iuxta tertiū modum inuisibilitatis

Decimum nonum capitulum est de eodem.

Vicesimum capitulum est de eodē

Vicesimum primum capitulum exponit dicta sancti dyonisiȷ̄ iuxta quartum modū inuisibilitatis dei.

Vicesimum secundum capituluʒ ostendit mirabiles effectus diuine potentie ⁊ q͡ deus est agens liberrimū

Vicesimum tertium capitulū soluit rōnes .14. c. de ꝓportione agentis ad passum ⁊ eius passionem.

Vicesimum quartum capitulum obicit difficulter ꝯtra rñsionē ⁊ soluit oñs qualit̄ act⁹ vidēdi deū clare est s̄m q̄d ⁊ quo mō ifinitus.

Vicesimum quintum capitulum inquirit q̄d sctūs dyonisius vnionē supintellectuʒ appellat oñs q͡ est vnio cū diuina essentia nude vīsa p dicta eius. c. i. de mistica theologia

Vicesimum sextum capitulū ostēdit idē p dicta eius i capitulis .i. 13. ⁊ .3. de diuinis nominibus ⁊ ex. cap .3. 9. celestis ierarchie

Vicesimum septimum capituluʒ ōndit duplicē gradū vnionis supintellectū quorū vnus est cū diuina essentia nude nō tñ clare visa q̄ a viatoribus perfectis habetur alr̄ hēt cum nuditate claritatem ⁊ hoc ꝓbat p dicta sancti dyonisiȷ̄ in de diuinis noībus inde mistica theologia

Vicesimum octauum capitulum exponit quedā difficilia verba scti dyoni in de mistica theologia. c .2. de hac vnione sup intellectuʒ

Vicesimum nonum capitulum ⁊ vltimū obicit ꝯtra ꝓbationes capitulorū precedētiū si ponatur duplex gradus vnionis

Capm. i.

IOHANNES. tenent grecorum doctores moderni ⁊ etiā armenorū aliqui q͡ nulla creatura potest diuie nature ita vniri vt nuda ⁊ clara visione intuitiua eam cognoscat nec nostram finalem beatitudinem in futuro aut angelorū sāctorū beatitudinem in presenti dicunt consistere in huius clara ⁊ nuda visione diuine substantie sed affirmant finalē creature rationalis beatitudinem in hoc esse quod cognoscat perfecte supernaturaliter illuminare quod deus non est aliquid entium sed est super oīa omnino inuisibilis sine hoc q͡ ipsum clare aut nude videat ⁊ hanc suam assertionem ascribunt suis antiquis doctoribus ⁊ precipue beato dyonisio i suis opusculis pro qua assertione michi multa vidētur facere in scriptura ⁊ rationes vt puto multum difficiles ⁊ nichilominus ecōtrario huic assertioni obuiat vt michi videtur consona omniū latinorum doctrina peto igitur vt istam sententiam primo refellas ⁊ p̄ñr dicta dyonisii de materia ista pertractes quoniam non est verisimile tam sanctū ⁊ tam eximium doctorem i hoc dixisse cōtrariū veritati ⁊ etiā ei⁹ dicta ⁊ meos obiectus absoluas ⁊ vt plenius capias illud qd̄ quero ecce intelligo clara visione intuitiua ⁊ nude diuinam naturam cognoscere nō aliud esse q̄ sic cā mentis affectu videre apte ⁊ nude sicut videmus aperte ⁊ nude aspectu corporali obiectum coloratum seu lucidum q̄tū potest aptius clarius ⁊ magis nude videri hoc tamen inesse intelligo q͡ sensus visus videt clare obiectum extra se positū seu extra ipsum sensum existens ⁊ intellectus videns deum videt eum sibi presentem ⁊ extra se si igitur visus corporalis possit lucidum vel coloratum extrinsecum sibi vnitum intra se receptum ita dure videre seu intueri sicut modo videt ipsum exterius sic visio corporalis michi videt̄ similis in claritate ⁊ nuditate ⁊ manifestatiōe visioni clare quā facialē nos latini vocamus diuine essentie p hunc modū visionis nude peto vt ostendas deum a creatura posse videri qm̄ ego adhuc hoc fieri posse non video. RICARDUS. q͡ postulas superfluum merito iudicatur apud latinos cum omnes cū corde ⁊ fide teneam⁹ cū iohanne aplō p̄ima sua canonica. c .3. q͡ dei filiȷ̄ de sumus ⁊ nūdum apparuit q̄d erimus scimus qm̄ cū apparuerit similes ei erimus qm̄ videbimus eū sicuti est p hāc enī speciem in ipso dño sanctificari nos credimus quoniā ipse io. sic imediate annexit ⁊ oīs q̄ hʒ hāc spē in eo sāctificat se sicut ille sāctus est tu tñ caue ne hac spe carens ista sanctificatione priueris credēdo q͡ deus nūc nō cognoscit̄ nisi priuatiue. s. q͡ est inuisibilis aut q͡ nō est nō eū videre sicut est vt hoc dicit iohānes. Cap .2.

nota modū dicendi armenorū de btitudine

nota q̄d sit clara ⁊ nuda visio

IOHANNES ne queso me terreas sed alia pferri mediū. Ricard⁹ cur putas dicit iacob sicut legit̄ ge .32. Uidi deū facie ad faciē. cū ibi p̄mittit scriptura ecce vir luctabat̄ cum eo vsq͡ʒ mane vnde constat q͡ deum videbat ibi in humana figura vbi videtur ob hoc ipsū illō dixisse q͡ faciem corporalem eius vidit q̄ luctabat̄

clare ꝛ aperte ꝛ nude deum vidisse sicut potuit si-
bi in tali effigie apparere qui faciem eius vidit in
qua ꝛ per quam quicunq͡ꝫ precipue cognoscitur
non quia tunc nude vidit diuinam essentiam que
oculo carnis videri non potest RICARDUS
recte respōdes quoniam sic de moyse modificādo
scriptura exponit exo.33. loquebatur autē dn̄s ad
moysem facie ad faciez sicut loqui solet homo ad
amicum suum solent enim amici in loquēdo se nu
de ꝛ aperte ac clare corporalibus occulis mutuo
intueri in facie vbi est noticia precipua corporalis
vnde non video qualiter carnalibus loquens scri
ptura aptius aut certius posset nudam ꝛ claram
spiritus visionem exprimere ꝑ verba sumpta a cor
poralibus q̄ dicēdo ꝙ facies eius videtur aut ꝙ
facie ad faciem videtur propter qd̄ etiā moyses vi
so domino in corporali figura dixit si inueni grati
am in conspectu tuo ostende michi faciē tuam vt
sciam te ꝛ post sub alijs verbis ostende michi glo
riam tuam exo.33. Et ob hoc dominus noster vo-
lens ostendere qualis est visio sui patris ab an-
gelis eam expressit hoc modo angeli eorum in ce-
lis vident faciem patris mei qui in celis est mat.
18.c. Constat autem patrem corporalē faciem nō
habere nec similem corporali in celis ꝛ ob hoc ꝑ
visionem faciei patris in celis aptissime genus co
gnitionis ipsi⁹ volebat ostendere. Et similiter pau
lus ab ipso christo accipiens euangelium qd̄ pre-
dicauit sicut dixit videmus nunc per speculum in
enigmate tunc autē facie ad faciem .i. ad co. 13.c.
et ne quis carnaliter illud accipiat statim adiūxit
nunc autem cognosco ex parte tunc autem cogno
scam sicut ꝛ cognitus sum volens exprimere ꝙ in
futuro sic nude deum cognoscet sicut tunc quan-
do hoc dixit nude deus eum cognouit quoniaz sic
solent se amici cognoscere facie ad faciem se vidē
do hic attendant greci ꝙ aposto. affirmat se in fu
turo cogniturus deum sicut cognitus erat a deo
et eum fateantur apostolum non fuisse cognitū a
deo per ignorantiam priuatiue sed solum affirma
tiue nude ꝛ clare non negent eundem sic eum co-
gniturum in vita eterna ꝙ insuper ex precedenti-
bus in eodē .c. declaratur premittit eni apostolus
sic caritas nunq͡ꝫ excidit siue prophetie euacuabū
tur siue lingue cessabunt siue sciētia destruetur ex
parte enim cognoscimus ꝛ ex parte prophetam⁹
Cum autem venerit quod perfectum est euacuabi
tur quod ex parte est per quē modū dicit sanctus
dyonisius lib. de diuinis noībus .c.4. ꝙ intelletua
les virtutes sunt superflue quando anima deifor
mis facta per vnionem incogniti inaccessibilis lu
minis radijs apponit inuisibilibus appositionib⁹
volunt ambo dicere ꝙ visis illis radijs diuinis q̄
aliud a deo non sunt euacuabitur cognitio quecū
q͡ꝫ hoīm mortalium respectu cognitoruz in illis ra
dijs q͡ꝫ cognitio speculatiua talis tūc oīno erat su
perflua aut nō necessaria saltem qm̄ in arte que fa
cta sunt omnia ipsa creata clare ꝛ nude videnda
sunt sicut ibi insuper loquēs iohānes ob causā eā
dē apoc. vlti. dicit sedes dei ꝛ agni i illa erūt ꝛ ser
ui ei⁹ seruient illi ꝛ videbūt faciē eius ꝛ paucis i-
terpositis addit ꝛ dixit michi hec verba fidelissima
sūt ꝛ vera tu igitur caue ꝙ sequitur de hoc dicto ꝓ
phetico fidelissima atq͡ꝫ vera ꝛ alijs ibi cōtentis si
q̄s diminuerit de verbis ꝓphetie hui⁹ lib. auferet
de⁹ ptē eius de libro vite. Si quis premissā nō cō

Quō moyses vidit deum

visio dei facialis non est corporalis.

tentiose acceperit cupiēs addere sensū scripture i
fallibilis ꝟitatis negare nō poterit deū nude i sua
substātia dīa videri ab āgelis ī p̄nti nec eēt viden
d⁹ sic ab oībus hoīb⁹ ifuturo qb⁹ ꝓmittit āgelo
rū equalitas lu.4. nec ei vltra mori poterūt equa
les etiam sūt āgelis ꝛ filij sūt dei. ꝛc.

Cap. 3.

Quod si quisq͡ꝫ dixerit ecō
uerso illō io. debere accipi de appitio
ne xp̄i i iudicio ꝛ de visione corporali
sui corporis gloriosi qm̄ ibidē ꝓmittit
secūdo ca. vt mei filioli manete i eo vt
cū apparuerit hēamus fiduciā ꝛ nō cōfundamur
ab eo i aduētu ei⁹ ꝛ cito post i 3. ca. sic adiūgit ka
rissimi nūc filij dei sum⁹ ꝛ nondū apparuit qd̄ eri-
mus scim⁹ eni cū apparuerit similes ei erim⁹ qm̄
videbim⁹ eū sicuti est vn̄ vt loq̄ de apparitiōe sua
secundū hūanitatē fateor ita eē sz visio corpalis
sue hūanitatis eē nō erit cā q̄re ei tūc similes eri-
mus sicut adiecit scim⁹ qm̄ cū appuerit similes ei
erim⁹ qm̄ videbim⁹ eū sicuti ē qm̄ ꝛ dāpnādi q̄ tūc
erūt oīo dissimiles sic videbūt eū i glīa corpali sic
eē scribit mat. 24. et tūc plāgēt oēs trib⁹ terre et
videbūt filiū hoīs venietē in nubib⁹ celi cū ꝟtute
magna ꝛ maiestate ēt si soli bōi sint ei⁹ gloriā cor
poralē tūc visuri nō ꝓpt illā visionem corpis sui si
cut tūc erit erūt ei similes qm̄ similitudo ista non
pricipaliter accipit silitudo cognoscēs corpaliter
ad cognitū qm̄ i hoc modic⁹ erit fruct⁹ nec in hoc
extollet stat⁹ nr̄ pcipue sicut io. vt hoc extollere.
dicēs ꝙ nūc sum⁹ filij dei sz nūdū appuit qd̄ erim⁹
ꝛc. cū igt silitudo futura cū deo tāq͡ꝫ p̄cipuus fru
ctus nr̄ a io. i hoc loco ponat q̄ fruct⁹ nobis non
erit ꝓpter visionē corpalē āt visionē alicq͡ꝫ corpis
seu hūanitatis xp̄i ꝯn̄s ē ꝙ cā illi⁹ silitudinis erit
visio ei⁹ dine substātie sicuti ē. s. nuda aptaꝛ clara
ꝙ ēt paulus apostolus ad col.3. sub alijs verbis
sic ondit mortui ei estis ꝛ vita vr̄a abscondita est
cū xp̄o i deo cū ei xp̄s appuerit vita vr̄a ꝛ vos tūc.
appebitis cū ipo i glīa volēs dr̄e vitā beatam ad
huc eē abscōditā nō i hūanitate xp̄i sz i deo cum
xp̄o vn̄ adiūgit cū appuerit vita vr̄a oñs ꝙ ꝑsōa
xp̄i erit vita vr̄a .s. imediata cā ipsius nō ei⁹ hūa-
nitatis ꝛ ꝙ illa vita i apitiōe xp̄i in iudicio nobis
appebit. s. vita nr̄a non solū xp̄s fm hūanitatē q̄z
sic maneret vita vr̄a abscōdita i deo sicut añ cum
igt deitas nobis appebit sic nos appebim⁹ i glo-
ria q̄a cū ista apitio vite nr̄e nobis ꝛ nr̄a appitio
in glīa nō tūc appebit hoīb⁹ cōturbatis. s. ipijs ꝛ
dāpnādis iō ꝓphā eximi⁹ dt ꝙ tūc erim⁹ abscōditi
i abscōdito faciei dei i ps.30. istomō deducēt ipij i
infernū muta fiēt labia dolosa q̄ loqūt aduersus iu
stum iiquitatē i supbia ꝛ i abusiōe q̄ magna mul-
titudo dulcedinis tue q̄ abscondisti timētib⁹ se ꝑ
fecisti eis q̄ sperāt i te i cōspectu filior hoīz absco
des eos i abscondito faciei tue a conturbatione
hominum ꝙ de claritate diuinitatis non de cor-
porali facie christi oportet intelligi quoniam iusti
non erunt absconditi in facie christi corporali nō
dubium sed in claritate seu clara apparitione di-
uine substantie ꝛc.

Cap. 4.

Unde idem propheta ps
41. istam claritatem videre sitiens si-
cut ceruus sitiēs fontes aquarum cla
mauit ad dominum. Queadmodum
desiderat ceruus ad fontes aquarum
ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit ani-
ma mea ad dominum fontem viuum quando ve-
niam ꝛ apparebo ante faciem dei non ante faciem
corporalem intelligens sed claritatem diuine essē
tie cum ipsa sit fons viuus non facies christi cor-
poralis nec putes eum solum desiderasse vt nude
faciē dei videre vt hoc intelligas apparere ante
faciem dei apparebat cuius oculis omnia nuda
sūt ꝛ aperta sicut dicitur ad heb.4.c. nec sitit hoc
tam ardenter propheta sed ad deum fontem viuū
sitit vt possit sitim suam extiguere faciem eius vi-
dendo hoc enim in vsu loquendi dicimus ꝛ appa
rere ante faciem alicuius. s. eius faciem apte vide
re nec iste propheta hoc iussit exponi ps. lxxxiii.
isto modo. q̄ dilecta tabernacula tua domine vir
cōcu. ꝛ de si. a m. in atria dn̄i cor. m. ꝛ ca. m exul in
de vi altaria. t. do. in sese lau. te. beatus vir cuius
est auxiliuz abs te ascensiones in corde suo dispo-
suit in valle lachrimarum i loco quē posuit vbi in
amorem vere beatitudinis future raptus ipsū de-
um qui est beatorum regio spiritualis amplissima
nunc vocat tabernacula nunc altaria nunc atria
cum tamē michil aliud desiderauit nisi deum viuū
vt exprimit ꝛ ꝯr̄ ostendens expressius quē cōcupi
uit tam ardenter ꝛ ꝙ pro illo defecit ꝛ qualiter ꝑ
christum datorem noue legis ad illud finaliter ꝑ-
uenitur adiungit Etenim benedictionem dabit le
gislator ibunt de virtute in virtutem videbitur de
us deorum in syon. ecce q̄ eleganter quasi expo-
suit quo modo concupiuit ꝛ exultauit in deum vi-
uum quod in priori ps. dicit. Apparebo ante faci
em dei mei. s. vt iret de virtute in virtutez donec vi
deretur deus deorum in syon seu in ierusalem q̄
sursum est ꝛ libera que est mater nostra vt dicit a
posto. ad gal.4.c. vnum igitur intellexit in duob⁹
ps. ꝑ appa. ante faciem dei ꝛ ꝑ videre deum deo-
rū in syon. s. eius faciem seu claritatem ꝛ ob hoc
enim volebat carni deficere ꝛ omnibus sensibus
corpis vt illam visionem accipet qm̄ non dubium
sciebat moysi dictum exo.33.c. Non poteris vide-
re faciem meā non enim videbit me homo ꝛ viuet
Et ibi moysi ante dicenti ostende michi gloriā tu-
am qd̄ sub alijs verbis ibi dixit ostende mihi faci
em tuā vt ꝛ sciam te responsum fuit ego ostendam
oē bonum tibi ex quibus nō dubitauit sibi ꝓ firmo
cōcludit ꝙ ipsum ꝛ suam essentiam clare ꝛ nude
videre posset saltem post mortē quia hoc moysi ne
gatum non fuit ad plus nisi pro vita presenti ꝛ ꝓ-
missum post mortem iuxta verba dei predicta vi-
des igitur in hijs locis ex circunstantiis scriptu-
re visionē facialem dei vocari visionem diuine sub
stantie clare ꝛ nude apparenter videnti ꝛ eius nu
dam ꝛ apertam claritatem eius facialem appella
ri qua claritate est maxime noscibilis sicut homo
per faciem q̄uis transumptiue facies dei in in scri
pturis aliter sepe sumatur ꝙ vt puto facile depre-
hendere poteris ex circunstanti littera aut ex alio
loco scripture cōuincere vbi similis est modus lo
quendi ꝛ narrat equalis aut similis. s. ꝑ facie cor
porali aut figura creature in qua apparuit sicut

nota qd̄ sit appere ante faciē dei

iacob dixisse legitur vidi dn̄m facie ad faciem ge-
ne.32. cap. ꝛ exo.33. dicit loquebatur dominus ad
moysem facie ad faciez sicut loqui solet homo ad
amicum suum quoniam facies corporis i qua an
gelus apparuit gedeoni dicta est facies angeli iu
dicum.6. vidi angelum domini facie ad faciē aut
pro presentia dei placida vel eius aspectu seu pro
eius presentia primitiua sicut sepius inuenitur in
ps in scripturis propheticis sed huiusmodi dicta
si sine animo contentioso considerentur nullate-
nus infirmari poterunt quin in locis per me supra
adductis diuine essētie clara visio ꝛ aperta ac nu
da in futuro habenda a fidelibus describatur et
etiā angelis in presenti.

Capm. 5.

Hanc visionem nudam a
postolus paulus .ij. ad cori.5.c. vocat
ambulationem per speciem ita dicēs
scientes quoniam dum sumus in hoc
corpore peregrinamur a domino per
fidem enim ambulamus nō ꝑ speciē audemus au
tem ꝛ bonam voluntatem habemus magis pere-
grinari a corpore ꝛ presentes esse ad deum quod
dictum si consideretur attentius clare probat vt
michi videtur totum nostrum propositū nemo eni
dicere potest apostolum intelligere ambulare per
speciem esse cognoscere deuz solum priuatiue qm̄
hoc est magis ambulare per spei carentiam vnde
constat apostolum velle dicere ambulare spiritua
liter per visionem aptam ꝛ claram diuine essentie
vnde enim alias tolleret fides non video ꝛ preci
pue fides trinitatis non enim potest ex aliquo effe
ctu trinitatis seu cognosci sicut ex effectu omni-
potentis proprie si effectus finitus sit talis potest
omnipotentia vera scientia deprehendi quoniam
non dubium quin omnis effectus trinitatis posset
a deo produi ex tota potentia vnde omnino vide
tur ꝙ trinitas in vna essentia simplici stari non po
test cum ibi sit sola distinctio relatiua que in nullo
creabili creato poterit inueniri nisi ipse relationes
nude ꝛ clare appareant cum nullus effectus illaz
distinctionem possit sciētifice ꝛ sufficient iferre qd̄
insuper aliud sit q̄ veritas in euangelio Jo.14. di
lectoribus suis promisit ꝙ sue diuine substātie nu
da ꝛ clara cognitio non video cum dicit. Qui dili
git me diligetur a patre meo ꝛ ego diligam eum ꝛ
manifestabo ei meipsum nō enim tam magnā pro
mitteret manifestationē sue humanitatis quā i iu
dicio mali videbunt ꝙ etiā constat ex hoc quoniā
hoc idem rogat patrem sub alijs verbis. ca.17. ita
dicens. pater quos dedisti michi volo vt vbi ego
sum illi mecum sint vt videant claritatē meaz quā
dedisti michi qua dilexisti me ante constitutionez
mundi vbi hoc clamat ante constitutionem mun-
di referri debere ad illud quod immediate prece-
dit charitatem meam quā dedisti michi non ad a
liud coniunctum qua dilexisti me quoniam edo-
cemur ex simili sententia prius in eodem. c. vbi dici
tur. Et nunc clarifica me tu pater apud meipsum
claritate q̄ habui anteq͡ꝫ mundus fieret ꝛ sic con
stat ꝙ rogauit patrem vt sui essent in futuro vbi ip
se ꝛ illi suam claritatem viderent q̄ habuit apud
patrem ante constitutionem mundi ꝛ hoc est ꝙ in
14. capitu. dicit manifestabo ei meipsum. s. meam

nota quid sit videre deuz facie ad faciem

claritatem eternam que non est aliud ꝙ mea cla-
ra essentia vnde in capitulo quarto dicit hec in ꝓ
uerbijs locutus sum vobis venit hora cum iam
non in prouerbijs loquar vobis sed palam de pa
tre meo annunciabo vobis.

Cap.6.

Hanc visionem diuine sub
stantie tanꝗ premium meritorum pre
sentium describit ysa. cap.33. sui libri
hoc modo qui ambulat in iusticijs et
loquitur veritatem qui proicit auari
ciam ex calumpnia ꝛ excutit manus suas ab om-
ni munere qui obturat aures suas ne audiat san-
guinem et claudit oculos suos ne videat malum
iste in excelsis habitat et munimenta saxorum su-
blimitas eius ꝛ panis ei datus est ꝛ aque eius fi-
deles sunt regem in decore suo videbunt et oculi
eius cernent terram delonge vbi visionem nudā
diuinitatis videtur intelligere ꝛ visionem regis in
decore suo propheta insuper dauid beatitudinem
nostram finalem prenuncians in ps.35.per hunc
modum dicit inebriabuntur ab vbertate domus
tue ꝛ torrente voluptatis tue potabis eos prudē
ter pro causa subiunxit quoniā apud te est fōs vi-
te ꝛ in lumine tuo videbimus lumen ostēdens cau
sam huius beatitudinis affluentis esse visionē lu-
minis quod est deus in lumine dei qui lux est mun
di quoniā si lumen aliud intellexisset videndum fo
re non esset visio illius creati causa nostre beati-
tudinis ꝛ cum hoc inpertinenter pro causa visio-
nis illius luminis creati subiunxisset apud te est
fons vite quoniā illa duo sibi non pertinent apud
te est fons vite ꝛ in lumine tuo videbimus lumen
creatum causam igitur beatitudinis voluit affir-
mare visionem luminis qd est deus in lumine suo
quā sententiā dicit ysa. sub hijs verbis non erit ti
bi sol amplius ad lucendum per diem nec splen-
dor lune illuminabit te Sed erit tibi dominus in
lucem sempiternam ꝛ deus tuus in gloriam tuam
ysa.6.ca. hoc est eni videre in tuo lumine ꝙ domi-
nus sit in lucem sempiternam ꝛ hoc est videre lu-
cem suam ymo se lumen qd deus qui lumen est sic
enim in gloriam scꝫ obiectum clarificans. Et pe-
trus apostolus eandem perscripsit sentētiam sub
hijs verbis donec dies illucescat ꝛ lucifer oriatur
in cordibus vestris secunde petri primo capitulo
in lumine in quo videndus est dominus ꝓpter ei9
claritatem dinā ꝛ lumen videndum scꝫ deum luci
ferum oriētem appellans qd enim cuiꝗ oritur ab
illo videtur.

nata de nuda ꝛ clara visiōe dei

Cap.7.

Item de domino nostro
iesu christo vero deo ꝛ homine quid
potuerunt dicere nunquid dicere au-
dent ꝙ ipse secundum animam ratio
nalem non nude nec clare videt suaꝫ
diuinam essentiam si enim eam non videt ex neces
sitate vnionis posset stare vnio cum omimoda igno
rantia seu nescientia quoniā vnio ꝛ si non necessa
rio efficit nudam visionem deitatis in anima xpi
multominus efficit aliꝗ aliam ipsius noticiam cū
quelibet alia eius noticia sit remotior ab vniōe ꝙ
ista ꝛ sic habent dicere consequenter ꝙ stante vnio
ne ypos. possit christus secundum animam omnia
ignorare sicut alius homo quisꝗ nec ignorās po
tuit esse beatus vnde consequenter habent dicere
non esse ex vnione beatum ꝛ pariter nec aliquod
donum habere preter eius substantiam sicut nec
habent in ortu anime hominum aliorum quoniaꝫ
non magis ad vnionē consequitur donū aliquod
ꝙ donum sapientie aut scientie que igitur vtilitas
vnionis si anima christi propter esse vnitam in nul
lo sit melior quo ad actum aut habitum si autem
de eius anima hoc affirmant scꝫ ꝙ habet visionē
nudam dine essentie de nostris hoc negare nō po
terunt quoniā si apostolus prime ad cor.15. recte
arguit resurrectionem nostram ꝛ gloriam esse fu-
turam corporis quia christus gloriosus in corpo
re resurrexit pariter argui potest gloria visionis
die in nostris animabus futura ex huiusmodi glo
ria i anima capitis nostri xpi IOHANNES
prestolare parumper. Ecce videris affirmare ex
vnione nature humane cum diuina natura visio-
nem dine essentie cū igitur diuina essentia ex vnio
ne pariter potes inferre totam scientiam diuinam
et omnes ydeas omnium scibilium ab anima xpi
nude ꝛ clare videri ꝛ ita potes concludere ꝙ ani
ma xpi habuit scientiam infinitam scilꝫ actualem
scientiam omnium scitorum a deo quod est omni
no impossibile quoniā cum eius anima sit creatu
ra finite potentie nō potest capere actualiter sciē
tiam infinitam. RICARDUS. sicut infra pa-
tebit diuina natura est obiectum liberrime agens
et liberrime se ostendens et ob hoc non ex hoc ꝙ
se ostendit nude per modum quo est essentia abso
luta qualis ostensio videtur consequi ypo. vnionē
cui videtur beatitudo annexa statim consequitur
ꝙ se ostendit per modum quo est ydea cuiusꝗ na
ture creabilis aut create quia huius ostensio nō
videtur necessario consequi vnionem nec ad eam
essentialiter ꝑtinere sicut ostensio absoluta essen-
tie tanꝗ cognitio beatificans videtur necessario
vnioni annexa in hoc ꝛ sibi similibus nos carna-
les non possumus ꝗtum michi videtur scientificā
deprehendere veritatem sed quod ꝓbabilius esti
mamus proferimus.

nota istas rationes.

Cap.8.

Vero ꝗuis ad vnionē nō
sequitur necessario visio nuda diuine
essentie nichilominus tamen ex alijs
capitulis vt videtur possumus in aīa
xpi affirmare fuisse ꝛ esse huiusmodi
visionem hoc enim michi videtur io. affirmare io
hannis 4. cum dicit qui de celo venit super omēs
est ꝛ quod vidit ꝛ audiuit hoc testatur ꝛ testimo-
nium eius nemo accipit vbi vult dicere ꝙ sicut ter
renus terrena loquitur sic celestis iste xps qui su-
per omnia est celestia loquitur scꝫ trinitateꝫ ꝛ vni
tatem in essentia diuina cuius testimonium certū
esse conuincitur quia quod vidit ꝛ audiuit hoc te
statur manifeste innuens ꝙ xps secundum huma
nitatem vidit ista celestia potest tamen accipi hoc
dictum secundum diuinam naturam scilicꝫ qd vi-
dit ꝛ audiuit hoc testatur eo ꝙ immediate premit
titur qui de celo venit super omnes est ꝛ christus
secundum humanitatem non venit de celo sed se-
cundum diuinitatem nisi quia eodem capitulo an
te christus ipse simili vsu modo loquendi dixit ni-
chodemo. Amen amen dico tibi quia quod sci-
mus loquimur ꝛ quod vidimus testamur de eodē

ꝓbatio ꝙ xps secūdū hūanitateꝫ vidit essētiā diuinam

et secundum illud videtur dictum testatio vero nō
dubium secundum humanitateꝫ eius fiebat. vnde
colligitur rationabiliter visionē secundum huma
nitatem etiā debere intelligi vtrobiꝗ vt sit sensus
qd vidimus de diuina natura secundum naturā as
sumptam testamur secundum eam per eandem na
turam ꝛ ꝙ vidit ꝛ audiuit. s. de ineffabili diuinita-
te secundum naturam suam assumptam hoc testa
tur secūdum eandem naturam hanc eandem sen-
tentiam christus ipse. c.5. affirmat consequēter cū
dicit Amen amen dico vobis non potest filius ꝗc
ꝙ facere a se nisi quod viderit patrem facientem.
Constat ꝙ filius non potest videre patrem facien
tem nisi videat patrem ergo sequitur filium vide-
re patrem nec est hoc accidens in natura diuina
vt intelligamus hoc christum velle dicere ꝙ fili-
us secundum diuinitatem non potest a seipso quic
ꝙ facere nisi quod viderit patrem facientem quo
niam consequenter sequitur pater enim diligit filiū
et omnia demōstrat ei que ipse facit ꝛ maiora hoꝝ
demonstrabit opera sicut enim pater suscitat mor
tuos ꝛ viuificat neꝗ enim pater iudicat quemquē
sed omne iudicium dedit filio ꝛ cito post potesta-
tem dedit ei iudicium facere quia filius hominis
est que sunt dicta de filio secundum humanitatem
quomodo enim verum esset pater non iudicas
quemquem sed omne iudicium dedit filio nisi se-
cundum humanitatem hoc intelligeretur cum se-
cundum diuinitatem eque iudicet pater sicut fili9
sicut ergo secundum humanitatem filij pater dat
filio iudicatiuam potestatem sic secundum eandē
humanitatem demonstrat filio quecunꝗ facit ꝛ se
cundum eandem est dictum filius non potest quic
ꝙ facere nisi quod viderit patrem facientem ita vt
intelligatur ꝙ filius secundum humanitatem i ol
suo opere nude patrem conspiciat sicut ipē hoc ci
to post affirmasse legitur hoc modo nō possū ego
a meipso facere quicꝙ sed sicut audio iudico idē
auditionem ꝛ visionem appellans secundum hūa
nitatem videtur esse dictum quoniam secunduꝫ di
uinitatē a seipso potuit facere quod voluit vnde le
gitur. c.10. dixisse de anima sua nemo tollit eam a
me sed ego pono eam a meipso igitur hec accipiē
da sunt hoc modo vt filius secundum humanita-
tem semper in operando intueatur apud patrem.
s. in patris specie subleuate nude videatur quid fa
ciat quia iuxta meum sensum ipse stati clarius pa
tefacit sequitur enim ibi ꝛ iudicium meum iustum
est quia non quero voluntatem meam sed eius vo
lūtatem qui me misit si ego testimonium perhibeo
de me ipso testimonium meum non est verum sed
alius est qui testimoniū perhibet de me ꝛ scio ꝙ ve
rum est testimoniū eius. ꝛc. ꝙ hoc video apud pa
trem meum speciem ꝛ audio hoc apud eius vocē
eque aliud non sunt ꝙ sua esse sic enim sequit qui
misit me pater ille testimoniuꝫ perhibuit de me nec
vocem eius unꝗ audistis neꝗ speciem eius vidi
stis vbi supplendū puto sicut ego audio vocē eius
et speciem eius video ob hoc enim videtur nega-
re ab eis ignorantibus vt innueret ea sibi attri-
bui.

Cap.9.

IOHANNES ista libē
ter accipio perge vlterius.
RICARDUS beatus dyonisius
cui isti patentur ascribunt nostre sen-
tentie contrarium multis locis expres
sit nostrum propositum ecce enim in de celesti ierar
chia. c.2. exponens quid sit intellegendum per cō
cupiam attributam in sacris eloquijs spiritib9 ce
lestibus dicit amorem diuinum intelligere oportet
eius qui super rationem ꝛ intellectum immortali-
tatis ꝛ indeclinabile ꝛ in remissum desiderium ei9
qui supsubstantialiter caste ꝛ impassibilis contem
plationis eius que ad illam puram ꝛ supremaꝫ ca
ritatem ꝛ non apparentem ꝛ pulcherrimam decē
tiam eterne vere intelligibilis cōmunicatiōis vbi
exprimit supsubstantialiter castam ꝛ impassibilem
contemplationem que aliud non est ꝙ in contem
platione supsubstantiali bonitatis ipsam contem
plationem efficiētis supersubstātialiter castā ꝛ im
passibilem sicut amor sibi annexus est amoris im
mortalitatis que est sup rationem ꝛ intellectum. s.
dei ꝛ sicut communicatio ēt ꝙ dicit coniunctā est
cōicatio illius supreme claritatis ꝙ dicit non ap-
parentem que est super rationē ꝛ intellectum sic ꝙ
naturaliter non potest attingi ego in hoc dicto ali
um sensum actorum non video ꝛ. ca. 7. dicit supre-
mam adornationem ꝙ deum immediate colocari
ꝛ preoperatrices theophenias ꝛ ꝑfectiones in ip
sam velut in proximam in illam defferri vnde con
stat ꝙ vult affirmare diuinam virtutem operatricē
omnium illis apparere principalius ꝙ alijs sepi
us repetit isto cap. ꝛ ibi. c.7. ostendens supreme ie
rarchie auctoritate perficiuntur dicit eas esse ꝑ
fectas non vt varietatis sacre resolutiua scia illu
minatas sed vt ꝑsona ꝛ superexcellente deificatione
repletas ꝛ ad immortalē ꝛ i intelligibilē decētiam
vt fas in contemplatione adducunt ꝛ diuinarum
operationū scientificas rationes vt primo ꝛ circa
deum existentes edocētur ꝛ pñr dicit quod illa su
prema ierarchia immediate extēditur in ipsā ielar
chiam ierarchisante multo lumine perfectā ꝛ pri-
mo lumie plenā ꝛ addit sic prima celestium substā
tiarum adornatio in circuitu dei ꝛ circa deum im-
mediate stans ꝛ simpliciter ꝛ indesignanter circui
ens eternam ipsius cognitionem secundum supre
mam vt i āgelis semper mobilē collocationē mul
tas quidem ꝛ beatas videns pure contemplatio
nes simplices aut immediatos fulgores illumina
tas ꝛ dino nutrimēto repletas multo quidē primo
data fusione vna autem inuariata et viuifica ie-
rarchie epulationis vnitate in hijs cōstat magnū
dyonisiū velle intelligere ꝙ ille virtutes supreme
deificatione replete contemplantur inmortalē ꝛ in
telligibilem decentiam. s. diuinā essentiam ꝛ ꝙ edo
centur imediate a deo rationes scientificas diuia
rum operationum tanꝗ multo luie perfecte ꝛ pri
mo luminis plene quod non est aliud ꝙ plene deo
cū ipse sit lumē primū ꝛ sic cernūt indesignāter eter
nā dei cognitionem quod aliud non est nisi primo
lumine qd est deus sic plenas esse indesignāter ꝑ
contemplationem seu visionem quā intendunt in
diuina cognitione. s. artem qua facta sunt oīa vi-
dentes vt dicit pure ipsius dei contēplationes ac
per hoc diuino nutrimēto replentur vt dicit ꝙ nu
trimentū multum est. vt dicit primo data fusione

nota auctoritatē beati dionisij

scilicet ꝙ primo funditur multis et copiose et est vnum propter vnitatem thearchice epulationis .s. quia est epulatio diuina vnius diuine essentie simplicissime.

Cap.10.

nota ista de scia diuina

Hec moueri debes si primum lumen simplicissimum qd deus est simplices fulgores appelles quoniam rationem illius locutionis pri⁹ exposuit in primo capitulo dicens ad simplicem extendamur ipsius radium eternũ nec ipse aliquando a propria singulari vnitate alia littera habet in trinitate relinquitur ad anagogicã autem ⁊ viuificam premissorum contemperantiam vnde decenter multiplicatus ⁊ procedens manet intra seipsum inuisibiliter in maiori ydemptitate vniformiter fixus vbi vult dicere ꝙ radius diuin⁹ est semper in se fixus inuisibiliter ⁊ immobili ydẽptitate ⁊ multiplicatus dicitur propter diuersam eius susceptionem in diuersis vnde dicit post. ca. decimoquarto. ꝙ intellectui aliquãdo visionũ dissimilitudo participationes facit differentias paruas vel magnas obscuras vel claras vnius ⁊ simplicis ⁊ semper similiter habentis ⁊ semper expãsi fontem radij sic enim supra capitulo isto scientiam diuinam vnam ⁊ simplicem et scienficas rationes diuinarum operationũ nichilominus illam sepius nominauit ⁊ capitulo quarto de diuinis nominibus dicit ꝙ diuini intellectus angeli moueri dicuntur circulariter vniti in pricipiatis ⁊ in terminatis illuminationibus pulcri ⁊ boni pluraliliter vnum lumen eternum inprincipiatum ꝓpter effectus multiplicatos ⁊ illuminatiões appellãs vt autem scias istud nutrimẽtum diuinum seu epulationem diuinam consistere in fruitione essentie clare vise secundum istum magnum doctorem ecce in de ecclesiastica ierarchia capitulo primo. sic dicit de hac suprema ierarchia quedam volũtas est rationalis salus earum ꝙ secũdum nos ⁊ que sup nos substantiarum hoc autem non aliter fieri potest nisi deificatis hijs qui saluantur deificatio autẽ est nostri ad deum vt possibile est assimilatio ⁊ vnio omnium aut communis ierarchie finis est ad deum ⁊ diuina accepta dilectio ⁊ in deo manent ⁊ vnione sãctificata ⁊ ante hoc quidã aliqua contrarijs perfecta ⁊ inconuertibilis recessio cognitio entium secundum quod essentia sunt sacre veritatis ⁊ visio ⁊ scientia vniformis perfectionis diuina participatione ipsius vnius impossibilis inspectionis cibatio nutriens itelligbilis ⁊ deificãs omnium ipsam vides ꝙ dicit salutem consistere in deificatione sicut hoc capitulo septimo dicit substantias supremas esse perfectas tali deificatione et deificationem dicit esse assimilationem ⁊ vnionem ad deum quam vnionem ⁊ assimilationem describit in hoc cõsistere seu integrari ex quinto exarcta dei ⁊ diuinarum dilectione vnitiue ⁊ manentes in ipso deo sacrificata scilicet sacre oblata et fixa ex cognitione entium secundũ ꝙ entia sunt qualis non est cognitio nisi visione suarum rationum clare in arte preoperatrice non dubium ⁊ visione ⁊ scientia sacre veritatis scz diuine essentie q̃ veritas est ex participatione diuina scz supernaturali vniformis perfectionis scz perfectionis semp vnomodo manentis ⁊ ex cibatione nutriente inspectionis seu visionis ipsius dei vnius scz q̃ vni⁹ est sed ante hoc est alia preparatio vt dicit scz perfecta ⁊ inconuertibilis recessio a contrarijs scilz ab omnibus impeditiuis non potest igitur dubitare quin finalis habitudo seu deificatio vt hic vocat consistit in clara ⁊ nuda cõtemplatione dei visione seu inspectione diuine essentie hanc visionem clarã affirmat manifestissime inde celeste ierarchia capitulo decimoquito. ostẽdẽs quare supremi ordines spirituum celestium aliquando aq̃le appellantur sic dicens estimandum ea que aqle regale ⁊ altiferum ⁊ titinelum ⁊ ad potentificũ alimẽtum accutum ⁊ vigil ⁊ incursiuum vnde machinatiuum ⁊ ad copiosum ⁊ multiplicati luminis radium thearchice solaris emissionis in mediam virtutum suauissimis extensionibus non impedite secũdum rectum ⁊ indeclinabiliter speculatiuũ q̃uis enim hec verba inexercitatis in sermonibus huius sancti doctoris videantur obscura tamen apud exercitatos in suis scripturis claret ĩ hoc dicto ꝙ ideo angeli comparantur aquilis et aquile appellantur quia sicut aquile ad suum alimentum intuendum habent acutum vigil ⁊ incursiuum ⁊ vnde machinatiuum ⁊ virtutem sanã visiuam inspectiuam indeclinabiliter secundum rectum aspectum solem corporalem sic habent spiritus celestes virtutes visiuas suauissimis extensionibus secundum rectum ⁊ indeclinabilem speculandi radium multi habens theartice scilz diuine solaris emissionis sic vt in reuerberato ex indeclinabili aspectu speculantur ⁊ vident radium solis iusticie ⁊ ibi parum ante ostẽdens qualiter angeli dicuntur habere oculos dicit hoc esse ad manifestandum in eis per visiuas virtutes ad diuina lumina clarissimum christum vnde constat ꝙ vult intelligere angelos clare ⁊ nude respicere seu videre deum seu diuina lumina scz solem iusticie sicut predixi sicut oculi corporales solem respiciũt corporalem nec video ꝙ aliud intelligit capitulo quarto de diuinis nominibus cum dicit ꝙ diuini intellectus scz angelici moueri dicuntur circulariter vniti in principiatis interminatis illuminationibus pulchri ⁊ boni.

angeli cõparãt aquilis

Cap.11.

IOHANNES cur non potest intelligi lux creata per radium diuinum sicut per radium fontanum de quo hic superius est locutus.

RICARDUS. quia lux creata nõ est angelis pro obiecto faciẽte seu beatificante sicut dicit radium fontanum semper sequitur se habente ⁊ similiter expansum ꝙ luci create non conuenit ⁊ in capitulo tertio vocat eum radium thearchicum pricipaliter lucidũ quale nichil est preter deum ⁊ in capitulo quarto de diuinis nominibus dicit ꝙ sẽper sol ⁊ per se bonum omnibus existẽtibus analogice supermittit totius bonitatis radios propter hoc substiterunt intelligibiles ⁊ intellectuales virtutes oẽs ⁊ substãtie ⁊ virtutes et operationes propter hos sunt vnde cõstat ꝙ iste radius oẽs creaturas precedit quicq̃ ipsorum effector que propter eius multiplicem distributionem ab ipso facto sepe vt supra dixi plures radij appellatur sic hoc capitulo quarto. dicit ꝙ per se bonum lumen seu lux vocatur ⁊ dicitur lumẽ in-

telligibile quod super omne lumen bonum vt lumen fontanum ⁊ superemanans luminis effusio ⁊ capitulo primo dicit per se bonum in se ipso manente firmat super substantialem radium ⁊ ibi cito post insuper substantialem radium sed ꝙ fas apponimus in quo omnes termini oĩm cognitionem super ineffabiliter preexstiterunt que manifeste ostendunt ꝙ radius iste diuina est claritas seu substantia nec vsq̃ vt puto inuenies hunc doctorem diuinum seu thearticum seu fontanum radium aliud appellare q̃ diuinam essentiam suas creaturas analogice illustrantem cuius rationem facile potes aduertere quoniã lex creata in angulo non procedit per alias naturas ⁊ ideo nec radius congrue dici potest sicut nec lux existens in sole radius appellatur sed lux incedens per substantiã dyaphanã radius appellatur vnde in ecclesiastica ierarchia capitulo secundo vocat diuine beatitudinis bonitatem lumen ĩtelligibile qd super expandit radios super intellectuales naturas seu sint bone seu sint male addens ꝙ cum spõtanea petens se auertit ab illo lumine intelligibile amore malicie claudẽs naturaliter infinitas ipse ad illuminari virtutes excidet a presenti lumine non recedente semp splẽdente ipsi oculos claudente ⁊ aduerse occurrente benigne non est aliud lumen q̃ deus qd oculos mentales claudenti substrahitur ⁊ iterum aperienti occurrit quoniam lux creata tanq̃ accidens in subiecto si substraheret periret.

radi⁹ fõtanus ẽ diua essentia

Cap.12.

IOHANNES Dic plura si placet. RICARDUS Sanct⁹ dyonisius in de ecclesiastica ierarchia capitulo decimotertio comparat diuinum radium radio solari in participacione eius a spiritalibus substantijs in hoc ꝙ sicut solaris radij distributio in primam materiam sibi coniunctam bene distribute incedit omnibus clariorem ⁊ per ipsam manifestius resplendere facit proprios splendores accedens autem crassioribus materijs obscuriorem habet distributiuam superapparitionem sic secundum eandem naturalis bone ordinationis rationem supernaturaliter omnis adornationis visibilis ⁊ inuisibilis ierarchia scz diuinitatis adornationis principium proprie luminis dationis claritatem primo apparenter cum ditissimis fusionibus super primis substantijs manifestat ⁊ per has que post ipsas substantias diuino radio participãt ipsi enim cognoscentes primo deum ⁊ diuinam virtutem superpositam desiderantes eas que post ipsas substantias ipse ad simile q̃ta virtus conformiter extendunt copiose ipsis credentes superuenientem claritatem ⁊ cursus ille substantijs ⁊ secundum vnam q̃ prima ea que post hanc tradit donatum ⁊ in omnes analogice prouidentia pertransiens diuinum lumen vnde ex quo istam claritatem luminis dati a deo scz diuini radij sicut ipse auctor adiungit primo apparenter manifestat primis substantijs celestibus omnino consequitur ꝙ ipse substantie illam claritatem vident alias eni nec manifestaretur eis nec primo apparenter eis funderet ꝙ etiã consequẽter ipse adiungit hocmodo est igitur oĩbus illuminatis principium qd est illuminari de⁹ quidem naturaliter ⁊ vere ⁊ principaliter vt luminis substantia et ipsius esse vbi manifeste dicit ꝙ deus est substantia luminis ⁊ videndi causa essendi ipsius in alijs igitur ⁊ est lumen ⁊ claritas ⁊ radius luminis visus ab angelis quod lumen quam claritatem quẽ radium superiores primo apparẽter videant vel vident ⁊ consequenter inferiores analogice per superiores hoc insuper eodem capitulo parum ante affirmat quẽdam alium dixisse quadam ratione nõ valide incõueniente hoc modo ꝙ thearchica virtus per omnia incedens irretentibiliter trãsit omnibus rursus inapparibilis non solum vt ab omnibus segregata sed ⁊ vt occulte ad omnia dimittens per visiuas ipsius operationes sed tamen ⁊ omnibus intellectibus analogice super apparet Ecce q̃ clare ⁊ nude illum alium cuius dictum commendat dixisse ꝙ thearchica virtus que transit ⁊ incedit irretentibiliter per omnia qualis virtus nulla est nisi domin⁹ ipse omnibus inapparabilis scz naturaliter secundũ illud quod est totaliter sicut apparet omnibus intellectualibus nec dubium quin illi eam vident q̃bus sic super apparet. Item de ecclesiastica ierarchia capitulo sexto dicit ex deo quidam immediate primas pillas autem rursus ex deo subiectas analogice ipsas illuminari manifestissimas manifestius thearchica radij claritates quomodo em recipient inferiores angeli a superioribus manifestissimas diuini radij claritates nisi eas nude et clare conspiciant quoniã per manifestissimas vĩ genus clarissime cognitionis exprimere ideo non aliunde vt videtur vocat iste doctor angelos specula clara ⁊ purissima ac splendidissima inde diuinis nominibus capitulo quarto. Et in de celesti ierarchia capitulo tertio nisi quia eis nude ⁊ clare tanq̃ obiectum potest lucere et apparere lux suprema radius supremus thearchicus in illo et capitulo quarto probatur ꝙ in angelis nõ est malum per hoc ꝙ angelus est ymago dei et manifesti luminis speculum purum splendidum immaculatum inconterminatum incoinquinatum suscipiens totam si fas est dicere pulcritudinem boniformis deiformitatis ⁊ immixte refulgens in se ipso q̃admodum possibile est bonitatem eius ꝙ in abditis silentij ⁊ in capitulo tertio de celesti ierarchia specula clarissima ⁊ immaculata susceptiua sub spẽ principaliter lucidi ⁊ atheargici radij hec omnia satis affirmant ꝙ iste sanctus doctor volebat dicere angelos diuinam essentiam nude ⁊ clare videre ⁊ animas debere eam similiter in futura vita videre

Cap.13.

IOHANNES hic posco a te dissolutionem vnius obiectus ecce enim a sancto dyonisio adduxisti ꝙ supremi angeli thearchicum radium seu diuinum lumen tradunt inferioribus nec diuine illuminationis participatio est in inferioribus nisi per priores sicut iste sanctus auctor affirmare sepe videtur ĩde ecclesiastica ierarchia ca.3.4.5.7.8.⁊ 13. in tantum ꝙ superiores dicun doctores inferiorum deiformiores operatores diuinorum in ipsis sicut dicit capitulo decimotertio et inferiores ad supremos tanq̃ ad doctores diuinorum cooperatores referunt vt dicit ibi capitu

Obiectio ꝯ predicta

lo .13. omnem sacram et dei mutatiuam opera
tionem ⁊ sunt eis principiū omnis sacre ⁊ dei co-
gnitionis ⁊ dei mutationis vt per illos in omnes
et in nos thearchica illuminatiōe distributa cum
ergo visionem nudam diuine essentie nō possit al-
tera creatura alteri creature tradere quia est sup
eius potētiā et naturam ymo si posset hoc facere
posset vnus angelus alterum angelum beatifica
re quod inconueniens valde videtur. Consequi vi
detur ꝙ beatitudo illorum inferiorum non consi-
stit in nuda visiōe diuine essentie. Item ex quo an
geli boni fuerant omnes simul beati seu confirma
ti in beatitudine non videtur ꝙ vnus alteri beati-
tudinem tradidit cum causa semper precedit effe
ctum. RICARDUS. diuinum lumen qd nu-
de visuȝ immediate beatificat quod est deus vt su
pra ostēdi ideo nulla creatura causaliter ⁊ imme
diate sed solum ministerialiter et mediate alteri
creature tradere potest sicut nec excercendo sa-
cramenta ecclesie possunt ierarche seu sacerdo-
tes taliter immediate tradere spiritum sanctū seu
gratiam spiritualem sed tantum possunt efficere
sacramēta quibus perfectis deus ipse per se ime-
diate dat spiritum sanctum sicut enim legitur A-
ctuum.8.ca. qui cum venissent orauerunt pro ipsis
vt acciperent spiritum sanctum ⁊ sequitur tūc im
ponebant manus super illos ⁊ accipiebant spiri-
tum sanctum. Ecce ꝙ apostoli orabant vt alij spi
ritum santum acciperent non eum eis tradebant
nec hierarchizati in ecclesiastica ierarchica qui an
nos discretionis attingunt spiritum sanctū in ba-
ptismo aut in confirmatione accipiunt nisi prius
instructi in fide per ierarchas ad deum cum reue-
rentia ⁊ amore se sancte ⁊ caste conuertant cū eū
hoc fecerunt deus ipse in collatione sacramenti
immediate per se ipsum gratiam ⁊ spiritū sanctū
tradidit sicut pulcre tradit sanctus dyonisius in
de ecclesiastica ierarchia capitulo quinto ostēdit
ꝙ baptizandus primo informandus est a suo an-
docho id est ductore ⁊ consequēter a ierarcha e-
narrat ei diuina ⁊ sancta conuersatio ⁊ ipse requi
situs si sic viuere velit sancte ⁊ pie fatet se hec vel-
le facere ⁊ sic eum baptizat ⁊ manus sibi imponit
et tunc dicit dyonisius sic ad deum reductum di-
uina beatitudo ad sui ipsius participationem sus
cipit ⁊ proprium lumen queadmodum quoddam
ipsi signum tradidit diuinum perficiens commu-
nicatorem diuinorum hereditatis ⁊ sacre ordina-
tionis quorum est symbolum sacrum a ierarcha
accedenti data significatio ⁊ sacerdotum saluta-
ris descriptio saluandis ipsum cōnumerans. Ec
ce ꝙ ierarcha non perficit nisi symbola scilȝ sacra
sancta ⁊ diuina beatitudo reductum per sacra
et doctrinam ad ipsum ita ꝙ cum reuerentia ⁊ ar
denti amore cupiat fieri deific⁹ ⁊ deo insolubiliter
adherere ad sui participationem suscipit ⁊ ꝓpriū
lumen tanꝗ quoddam signū sibi tradit similimo-
do dicit iste sanctus fieri ierarchizationem in ie-
rarchia angelica vt in celesti ierarchie capi.13. di-
cit omnibus igitur illuminatis principiū eius qd
est illuminari deus quidem natura ⁊ vere princi-
paliter vt luminis substantia ⁊ ipsius esse ⁊ vidē-
di causa deiformiter autem ⁊ immutatiue ea que
secundum partem supposita ei que post ipsum vni
cuiqꝫ in diuino lumine per ipsum in illam superue
hi. Et statim post propter quod ⁊ omne sacramē

creatura mediate solum alterā beatificat

tum ⁊ dei mutatiuam operationem ad deum quis
dem vt causam referunt ad primos autem difor-
mes intellectus vt primos operatores diuinoruȝ
et doctores angeli igitur alios ierarchizātes nō
eis imprimunt beatificam visionem aut lumen sub
stantiale sed eos de alijs vtilibus instruunt vt per
huiusmodi instructionem ardenter ⁊ desiderāter
et reuerentur se ad deum conuertant ⁊ sic disposi-
ti immediate a deo luminis diuini vel verius dei
luminis visionem accipiant per quā prius in sua
arte ignorata conspiciunt nec per alium modum
prout angelus alteri angelo diuinum lumē quod
deus est tradere aut in alio angelo eiusdem lumi-
nis claram visionem efficere quod non est ꝓprie
efficere sed verius ad causā suscipiendam subie-
ctum preparare seu disponere vt possit clarā vi-
sionem artis supreme ab ipsa arte immediate sus
cipere qui modus tradendi lumen diuinum in nul
lo infringit illud quod supi⁹ probauim⁹ sicut vi-
des scȝ ꝙ angeli beati nude ⁊ clare vident diuinā
essentiam neqꝫ vsꝗ sanctus dyonisius alium mo-
dum aut confirmat traditionis radij ierarchia-
ci seu supremi luminis esse in angelis Quis eius
verba in locis tactis per te superius si nude acci-
perentur ⁊ non cōferantur ad alia dicta ipsius ex
pressiora in locis alijs possent alium erroneū sen
sum pretendere quia etiam talis visio diuini radij
non est pars beatitudinis essentialis quoniā bea
titudo consistit in visione dīne essentie vt est essen
tia non vt sapientia ideo ⁊ non arguit ꝙ angelus
vnus beatitudinē in aliquo alio modo efficiat sed
erant simul omnes angeli beati immediate a deo
sine ministerio alicuius alterius eorūdem quoniā
alias posterius beati occasionem standi in bono
preceteris scilȝ cognitionē beatitudinis aliorꝫ qd
non erat conueniens habuissent si tibi autem pla
cet dicere ꝙ sicut lux in medio propinquo soli si-
mul cum sit ex causa lucis in medio remotiori es
sic esse posset de dei pōa si ipsa media simul essent
pariter dicat de deo ⁊ angelis statuisse vt quic
quid perfectionis fieret mediantibus prioribus
etiam voluntate priorū adhuc nature ordine pre
cedente dum tamen hoc posset deffendere non re
sisto quia hec videntur huius sancti verba sepe ꝓ
tendere. Constat autē ex premissis siue primo mo
do diximus siue secundo angelos in presenti di
uinam videre essentiam nude ⁊ clare et homines
in futuro similiter eam esse visuros.

Cap.14.

RICARDUS dic tu qd
contra hoc hēs. IOHANNES
contra hoc dicit apostolus de deo ꝙ
lucem habitat inaccessibilem quam
nullus hominum vidit sed nec videre
potest prie ad thy.6. quod dictum plane obuiat ꝓ
dicte tue sentētie ⁊ ibi capitulo primo. dicit regi
autem seculorum immortali inuisibili soli deo ho
nor ⁊ gloria quod autem est inuisibile nec ab an-
gelo nec ab homine potest videri ymo apostolus
hoc sepius replicat scȝ ꝙ filius est ymago dei inui
sibilis ad col. primo ⁊ secūde ad cor.4. secundū
vnam litteram ⁊ ad ro. primo dicit apostolus inui
sibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspi-
ciuntur ⁊ ibi ca.11. dicit ꝙ incomprehēsibilia sunt
iudicia eius inuestigabiles vie ei⁹ prime ad cor.

soluunt auctoritatesꝗ videt dre oppositū de clara dei visione

secūdo capitulo dicit nemo nouit ea que dei sunt
nisi spiritus dei. Et sanctus dyonisius sic dicit ꝙ
deus est omnibus inuisibilis innominabilis occul
tus omnibus quem nullus vidit neqꝫ videbit ⁊ est
inapparibilis inuestigabilis ⁊ multa similia sepe
dicit in de celesti ierarchia ⁊ in diuinis nominibus
et in de mistica theologia ⁊ in suis epistolis ꝗ om-
nia cum multis dictis similibus in scriptura vidē
tur manifeste pretendere ꝙ deus nō potest in sua
diuina substantia nude videri ab aliqua creatura
pro hoc insuper video rationem multiplicem quo
niam in omni nuda visione ⁊ aperta oportet vidē
tem ⁊ rem visam proportionari adinuicem alioqn
res visa videntem corrumperet quoniam omnes
philosophi dicere solent ꝙ etiam finitum sensibile
tantum excellens quod corrumpit sensum nō om
nino sentitur vnde dicit ar.primo methaphisice ꝙ
oculus nitticoracis non potest solem videre ꝓpter
eius improportionem ad tam excellens obiectuȝ
Constat autem ꝙ diuine substātie infinite ad crea
tam virtutem visiuam quecunqꝫ sit illa nulla sit
proportio vnde cōsequi videtur ꝙ substātia a nul-
la creatura videri potest clare ⁊ nude sicut nec sol
si esset luminis infiniti ab oculis carnalibus vide
ri posset sed statim visum corrumperet videtur ēt
ꝙ actus videndi obiectum debet esse proportio-
natus obiecto alioquin per illum actum obiectū
videri seu nude cognosci non posset sicut est in vi-
sione corporea ⁊ sic si obiectum infinitum clare vi
deretur esset actus videndi illud in creatura in
finitus qd esse non potest quod potest confirmari
per hoc ꝙ actus quo clare ⁊ nude videtur obie-
ctum infinitum est in infinitum perfectior et no-
bilior ꝗ actus quo videtur obiectum finitum
quoniam si aliqua accidētia sint substātia similia
perfectio seu nobilitas visiōis est a nobilitate ob
iecti igitur videtur sequi si aliqua accidētia sint si
milia ꝙ vna est proportio obiectorum in perfectio
ne seu nobilitate actuum quibus videntur et sic
consequitur ꝙ actus videndi obiectum infinitum
scȝ deum est in infinitum perfectior seu nobilior ꝗ
actus quo videtur obiectum finitum sed quod in
infinitum excedit finitum aliud in perfectione seu
nobilitate non dubium est infinitum ⁊ sic conse
quitur ꝙ actus videndi deum nude si esset perfe-
ctionis eēt infinite istud videtur firmari per alium
modum quoniam illud quod obiectuȝ est infinitū
imprimit videnti ipsum ꝑ quod assimilatio cogno
scentis ad cognitum non est finitum quoniam sic
per illud impressum non videretur fieri perfecta as
similatio videntis ad rem visam ita vt illam clare
videret secundum illud quod est quoniam finituȝ
clare non potest representare per assimilationem
infinitum secundum illud quod est ⁊ sic consequi-
tur si illud impressum representat nude ⁊ clare in
infinitum obiectum assimilando illud videnti ꝙ il
lud sit infinitum quod quia esse non potest videtur
omnino consequi ꝙ diuina substantia a creatura
nude ⁊ clare videri non potest videtur insuper ꝙ
si quis clare videret diuinam substantiam cum di
uina substantia sit eius sapiētia seu scientia ille nu
de videret totam sapientiam diuinam seu scientiā
et ita nichil posset eum latere dum illam sapientiā
sic clare videret quod tamen ipsa sapientia in eu-
uāgelio negat expresse de angelis mat.24. ⁊ mar.
13. cum dicit de die ⁊ hora nemo scit neqꝫ āgeli ce

sequūt rōes

lorum si insuper aliqua creatura clare videret q̄c
quid substantie diuine scientie videndo illam illa
creatura actu sciret infinita cū diuine scientie sint
subiecta scibilia infinita scȝ figure ⁊ eius linea ac
puncta que sunt in mūdo aut omnia possibilia fie
ri que non dubium sunt infinita cum igitur in crea
tura actu vidente diuersa sit respectu diuersorum
actus videndi diuersus consequitur ꝙ creatura si
mul posset habere actus visionis infinitos diuer-
sos ⁊ simili ratione actus diligendi infinitos ⁊ di
lectiones infinitas distinctas ⁊ sic esset perfectio-
nis infinite ex quo haberet in se perfectiōes actu
distinctas infinitas

Cap.15.

RICARDUS quis igno-
res hec obiecta tua dissoluere sicut for
te nō omnia nosti explicare dubia que
possunt suscitari tibi inter trinitatem simplicem in
finitam ⁊ ministerium incarnationis domini ihesu
christi ⁊ circa sacramentū altaris sicut fateor me
nescire non tamen debes tā patenti assertioni scri
pture infallibilis repugnare sed potius eius alti
tudinem admirari ⁊ dissolutionem huiusmodi dif
ficilliū questionum doctoribus reseruare verum-
tamen accipe quod deus pro presenti michi vi-
dere concessit videtur michi enim preter commu-
nem vsum quo dicim⁹ aliquid inuisibile quia ocu
lo corporali videri non potest in sacris litteris et
scripturis doctorum sanctorum ⁊ philosophorū
ꝙ multipliciter deus inuisibilis dicitur vnomodo
quia a carnaliter viuentibus nude ⁊ clare visione
intellectus videri non potest secundomodo quia
per nullam diligentiam ad eius nudam ⁊ claram
visionem potest creatura attingere tertiomodo ꝙ
licet clare ⁊ nude videri posset a creatura super-
naturaliter adiuta tamen propter eius infinitatē
plene secūdum illud quod est siue perfecte siue ꝓ
portionaliter nobilitati siue infinite sue essentie a
creatura videre non potest ad quē modum perti-
net modus inuisibilitatis ⁊ impalpabilitatis ⁊ in
accessibilitatis que dicūtur cōtra passiue de quo
loquitur beatus dyonisius in de diuinis nominib⁹
capitulo septimo dicens huiusmodi dicta de deo
non significant priuationem sed potius excellen-
tiam sicut enim dicit ipse consuetum est theologis
contrapassiue in deo ea que priuationis abnega
re sic ⁊ inuisibilem aiunt eloquia omnino manife-
stam lucem ⁊ multum laudabilē ⁊ multum ineffa-
bilem ⁊ immunerabilem ⁊ omnibus presentem et
ex omnibus inuentum incomprehensibilem ⁊ in-
uestigabilem hoc itaqꝫ modo ⁊ diuinus apostol⁹
laudare dicitur stultitiam dei apparens in ea pre
ter rationem ⁊ ibi cito post siue intellectu enim ⁊ i
sensibile secundum superexcellentiam non secun-
dum defectum in deo ordinandū queadmodū ir-
rationabile reponimus ei qui super rationē ⁊ im
perfectionem super perfectio ⁊ imperfectio ⁊ im-
palpabilem ⁊ inuisibilem caliginem lumini inac-
cessibili superexcellentiam inuisibilis luminis .4.
modo dicitur a sanctis patribus ꝙ deus inuisibi-
lis incognoscibilis ⁊ indicibilis ⁊ non intelligibi-
lis scȝ quia a nobis in hac vita de cursu commu-
ni nulla potest haberi simplex cognitio que essen-
tialiter ⁊ vniuoce representat eius essentiam cui⁹
causa est quia omnis nostra cognatio simplex est

de⁹ d̄r inuisibilis multipliciter

generata a naturis creatis ⁊ ideo nulla talis sim
plex competit creationi vniuoce sicut iuxta sancti
dyonisij dicta inferius ostendetur sed potius signi
ficat primo diuinos effectus seu processus nō ip-
sorum auctorem iuxta hos modos inuisibilitatis
incomprehensibilitatis ⁊ inaccessibilitatis dei in
telliguntur omnia per te adducta superius ⁊ que
cunque alia de dictis sancti dyonisij precedentia ꝙ
deus a creatura nude ⁊ clare videri non potest.

Cap. 16.

Iuxta primum modum di
cit in de ecclesiastica ierarchia sanctus
dyonisius capitulo primo etenim neque
possibile aliter nobis supersplendere
thearchicum radium nisi varietate sa-
crorum velaminum ⁊ hijs que secundum nos ꝓ-
uidentia paterna connaturaliter ⁊ familiariter ꝑ
paratū vbi michi videtur vult dicere ꝙ nobis car
naliter viuentibus non potest super substantialis
radius nisi sacris velaminibus apparere per quē
modum dicit inde celesti ierarchia capitulo quar
to ꝙ apparitiones diuine que facte erant patri-
bus in figuris ⁊ simbolis facte fuerunt eis mini-
sterijs angelorum ⁊ addit ibidem. Si autem quis
dicat ⁊ per se ⁊ immediate fieri sanctorum theos
phanias distat hic sapienter a sacris eloquijs qd
ipsum quidam quecunque est fidei occultum null9
vidit neque videbit vbi supplendum est in hac vita
mortali ꝙ autem ita intelligat pater per illud qd
immediate adiūgit theophanie autem sanctis fa
cte secundum decedentes deo per quosdam vel
que sacris ⁊ videntibus analogas visiones mani-
festationes vbi affirmat apparitiones aliquas di
uinas factas sanctis aliquibus in hac vita pro-
portionales cum eis ⁊ deo decentes ⁊ negat visio
nem eis posse fieri secundum occultum dei vnde
ab eisdem precipue pro eodem statu negat vnum
quibus aliud affirmat concedit autem pro statu
presenti aliquas fieri visiones symbolicas igitur
pro statu presenti dūtaxat negat alias eis sup vi-
siones diuinas non simpliciter pro vita futura iux
ta hunc modum accipi potest illud io. 1. in prima
sua epi. ca. 4. vbi dicit deū nemo vidit vnquam scʒ nu
de ⁊ clare nemo viuens carnaliter vidit deum ne-
que videbit per hunc modum dicit sanctus dyoni-
sius de diuinis nominibus ca. 7. ꝙ verum est dice
re ꝙ deum non cognoscimus non ex ipsius natu-
ra incognoscibile enim ⁊ omnem intellectum ⁊ ra
tionem superexcedens sed ex omni entium coor-
dinatione vbi vult dicere quantum michi videtur ꝙ
est incognoscibilis ex sui natura scʒ quod est inco
gnoscibilis a nobis nude ⁊ clare ⁊ solum est a no
bis cognoscibilis ex omni entium coordinatione
scʒ ex suis effectibus per hunc modum accipitur
illud capitulo secūdo de diuinis nominibus quo
niam quidem est fontana diuinitas pater filius āt
etiam spiritussanctus deigene deitatis si sic opor-
tet dicere germinationes a deo plantare ⁊ velut
flores ⁊ supersubstantialia lumina a sacris elo-
quijs accipimus qualiter autem hec sunt neque di
cere neque intelligere est possibile sed vsque ad hoc
omnis eius que secūdum nos intellectualis opa
tionis virtus quoniam omnis diuina paternitas
et filiatio donata est nobis per quem modum ac-
cipi potest illud de diuinis nominibus ca. 5. in pri-

appiciones dei ātiquis patrib9 fuerunt facte ministerio angelorum

de9 i p̄nti solū cognoscit p effect9

mo quoniam sermonis intentio non est super sub-
stantialem substantiam secundum ꝙ super substā
tialis manifestare ineffabile enim hoc vt incogni
tum ⁊ omnino de immanifestabili ⁊ per ipsam ex
tollens visionem ita vt accipiatur hoc dictum ꝓ
statu presenti ex quo enim talis manifestatio sup
substātialis deitatis excellit visionem que est gra
dus perfectissimus cognoscendi deum in vita pre
senti consequens est vt taliter manifestare eam sit
ineffabile ⁊ incognitum in presenti nobis carnali
bus ex quo tamen dicit ꝙ hec manifestatio excel-
lit visionem ⁊ innuit eam esse possibilem potest a-
perte intelligi iuxta secundum modum. ⁊ tertium
sic illud ibidem capitulo septio. accipi potest deū
cognoscimus non ex ipsius natura incognoscibi
le enim hoc ⁊ omnem intellectum ⁊ rationem sup
excedens sed ex omnium entiū coordinatione vbi
vult dicere ꝙ in hac vita mortali deum cognosci-
mus abstractiue scʒ per cognitionem causatam a suis
effectibus non intuitiue scʒ nude ⁊ clare videndo
eum hec cognitio est super omnem intellectum no
strum ⁊ rationem nec haberi potest nisi superna-
turaliter in vita futura vnde consequēter dicit ꝙ
est ipsius vt intelligentia ⁊ ratio et scientia et ta-
ctus ⁊ oppositio ⁊ fantasia ⁊ natura ⁊ alia omnia
et neque intelligitur neque dicitur neque nominatur.
Ista hoc modo intelliges.

Cap. 17.

Iuxta secūdum modum di
cit capitulo secundo de diuinis nomini
bus ꝙ ea que secundum nos iesu diui-
na formata rō ⁊ ineffabilia est verbo dei ⁊
incognita intellectui omni ⁊ prestantis-
simo honorabilissimorum angelorum quod dictū
sic accipi potest licet posset tertio modo apte in-
telligi scilʒ ꝙ dicta incarnatio est omnibus natu
raliter incognita ⁊ etiam supremo ordini angelo-
rum nec a quoquam inuestigari potest ex naturalib9
vnde iste auctor dicit capitulo septio de celesti ie-
rarchia ꝙ questio ysa. 63. ca. quare rubrum est in-
dumentum tuum questio fuit supremorum ange-
lorum ad christum ⁊ responsio que ibi precedit scʒ
ego qui disputo iusticiam ⁊ iudicium salutare re-
sponsio erat domini iesu eos docentis ex quo igi-
tur dicit hoc ministerium eis esse incognitum et
etiam consequenter per christum fuisse ab eis co-
gnitum consequens est vt cognoscibilitas intelli
gatur ex naturalibus auctoritate ipsis non simplici-
ter iuxta hunc modum accipiēdum puto illud qd
de prima ad thy. ca. 7. obiecisti scʒ ꝙ deus lucem
inhabitat inaccessibilem quam nullus hominum
vidit sicut nec videre potest subaudiendo ex suis
naturalibus ⁊ similiter illud ibi capitulo primo in
uisibili soli deo et illd ad col. ⁊ ad cor. ymago dei
inuisibilis et illud ad ro. primo inuisibilia dei ⁊c.
Et illud ad ro. 11. incomprehensibilia sunt iudicia
eius ⁊ inuestigabiles vie eius. Et illd ad cor. ne
mo nouit que dei sunt nisi spiritus dei ⁊ multa simi
lia que omnia preterea puto dixisse apostolum ꝙ
ex naturalibus a nulla creatura cognosci potest
quem sensum manifeste pretendit illud verbum in
uestigabiles quod verbum ad cognitionem natu
ralem pertinet q̄ inuestigando acquiritur nec a-
postolus intelligit per hoc ac eis similia negare
eum supernaturaliter posse videri ⁊ ꝙ supernatu

nota de incarnatione xp̄i quō fuit ab angelis cognita

turaliter possit accessus hri ad eū ⁊ eius sēsus co
gnosci vn̄ ysa. 64. dicitur oculus non vidit deus
absque te que preparasti expectantibus te vbi innu
it illa per diuinū subsidiū posse videri que ex natu
ralibus videri nō possūt vt apte dici possūt inui-
sibilia ⁊ visibilia inuisibilia naturaliter ⁊ visibilia
supernaturaliter hoc mō ipse filius intelligere vo
luit patrē suum esse ignoscibilem cū dicebat neque
enim patrē quis nouit nisi filius ⁊ cum voluerit fi
lius reuelare mat. xi. vt intelligamus ꝙ nullus ꝓ-
ter filiū nouit patrē ex naturalibus qui tn̄ post re
uelationem filij potest cognosci ex alijs hoc mō di
cit sanctus dyonisius i pricipio celestis ierarchie
ꝙ simpliciter diuinus radius manet semp intra se
ipsū inuisibiliter immobili ydēptitate vniformiter
fixus inuisibiliter vbi vr̄ michi dicere ꝙ ex natura
libus inuisibilis est omnibus creaturis p quē mo
dū ibi. c. 2. supremā claritatē cuius angeli hn̄t im
passibilē contēplationē esse nō apparentē quasi.
s. ex naturalibus oibus esse occultā quantum hoc di
ctum iuxta tuū modū apte posset intelligi sic mi-
chi videtur vult dre. c. 13. ꝙ thearchica virtus oi
bus est inapparibilis nō solū vt ab oibus segre-
gata sed vt occulte ad oia dimittens eius p visi-
uas operationes quod ego puto dictū quo ad ap
paritionem ex cognitione naturali qm̄ supernatu
ralem eius cognitionē immediate adiungit hoc
modo sed tamen oibus intellectualibus analogi
ce super apparet ⁊ propriā luis dationē tradens
venerabilē substātijs per ipsas nec primas i sub
iectiuas ipsius vn̄ ornatē ipsam distribuit illud tn̄
dictum hoc est dictum alterius vt dicit non suum
iuxta hunc modū intelligo illud qd dicit. c. 4. de di
uinis noibus. s. ꝙ aia deiformis facta per vnionē
incogniti inaccessibilis luminis appōit ⁊c. ita vt
intelligatur lumē inaccessibile q2 naturaliter nul-
lus ad ipsuʒ potest accedere ⁊ sic de mistica theo
logia ⁊ hoc sepe ꝓpter istā naturalē inaccessibili-
tatē vocat caligo silentiū tenebra ignorantia ⁊ si
milia nō tn̄ negatur p hoc qn̄ nude supnaturalit
videri possit ⁊ hoc expsse affirmat ca. 1. de mistica
theologia hoc modo qm̄ ⁊ multorum sermonū ⁊ bo
na oim cā ⁊ breuiū sermonum etiā ⁊ sine sermone
vt neque sermonē neque intelligētiā hn̄s ꝓ oibus ip
sam supnaturaliter suppositā esse ⁊ solis incircū
velate ⁊ vere manifestā hijs q ⁊ imūdā oio ⁊ pura
et trāscendētia oēʒ oim sctorum exterminatā ascen-
sionē supascendūt ⁊ oia dia lumina ⁊ sonos ⁊ ser
mones celestes derelinquūt ⁊ caliginē itroeūt vbi
vero est vt eloqa aiūt q̄ sup oia ecce ꝙ dicit ꝙ sol
lis incircūuelate manifestat q̄ oia imūda dereliq
runt idē est aūt incircūuelate ⁊ nude Nō tn̄ puto
eū hic loq de visiōe ei9 clara ⁊ nuda ⁊ btīfica sed
de nuda ⁊ caligiosa vt infra dicetur.

Cap. 18.

Iuxta tertiū modum osten
ditur icognoscibilis ipsis supmis sera
phin vt michi vr̄ ysa. 7. ca. p hoc ꝙ dua
bus alis velabāt faciē ei9 innuendo p
hāc velationē ꝙ ad pfectā ⁊ dignā sue
nature cognitionē attigere oio nō p̄nt iuxta hūc
modū pōt illud intelligi li. de di. no. quasi i fine ne
que vna vnitas vel trinitas neque nūerus neque singu
laritas vel fecūditas neque aliud qd entiū cognito
rū educit eā q̄ sup oēʒ ⁊ rōnē ⁊ intellectū occulta-

quō deus icognoscibilis aliquomō ipis seraphin

tionē eius q sup oēʒ ⁊ rōnē ⁊ intellectū supsubstan
tialiter superexistētis supdeitatis sed in inuiis segre
gata est ꝓpter qd ⁊ ipsi eā q̄ p abnegationes reuer
sionē ꝑhonorauerunt vbi māifeste ondit ꝙ occul
tatio dina est segregata īnuiis ⁊ ꝙ nomen cogni-
tum alicui entiū eduxit scʒ pfecte expmit seu plene
patefacit illā occultationē vn̄ ca. 14. dicit ꝙ ꝓfun
dū dei dicendū omnibus existentibus incōprehen
sibilem occultationē ⁊ ignorantiam pari modo di
cit epistola sua tertia ꝙ occultum ipsius domini ie
su absconditum est nullo sermone nulla mente se-
cundum qd ipsum est eductum misterium sed ⁊ di-
ctum ineffabile manet intellectum ignotum sic di-
cit primo capitulo de diuinis nominibus ꝙ ipsius
diuinitatis quedcunque est scientia ⁊ contemplatio
omnibus in via est existentibus vt ab omnibus su
persubstantialiter segregata ⁊ multos theologo
rum inuenies non solum vt inuisibilem ipsam ⁊ in
comprehensibilem laudantes sed ⁊ inscrutabilem
simul inuestigabilē vt non existente vestigio neque
vno ad occultum ipsius infinitatis peruenientiū
vbi causam inuisibilitatis eius secundum illud qd
est ⁊ etiam eius incomprehensibilitatis videtur di
cere quia est segregata supersubstantialiter scilʒ
incomparabiliter ab omnibus ⁊ eius causam in-
scrutabilitatis affirmat infinitatem sui vestigij cu
iuscunque quod representare posset perfecte ⁊ ple-
ne suam infinitatem occultam non negans per
hoc eius nudam visionem a vere beatis quā libere
eis vidit quoniam immediate huic dicto subiūgit
sic nō tamen incommunicabile est vniuersaliter est
per se bonum neque viuentium sed in seipso manēt
supersubstantialem firmans radium vnius cu-
iuscunque entium analogicis illuminationibus bo
ni decenter superet vel superapparet ⁊ ad possibi
lem ipsius contemplationem ⁊ communicationem
et assimilationē extendit sacros intellectus vt fas
ipsi ⁊ sacre decenter apponentes ⁊ neque ad supe-
rius moderate i dicta theophania ⁊ impossibilita
tis procaciter euitātes neque ad inferius ⁊ ea que
ad deterius remissione relabantes sed ⁊ bene pos
sibiliter ⁊ indeclinabiliter ad radium ipsius super
splendētem extēsos ⁊ cummēserato lucidarum il
luminationum amore cum reuerentia sacra ⁊ ca-
ste ⁊ sancte alijs eleuatas vbi dicit ꝙ per se bonū
extendit sacros intellectus scilicet angelicos in-
tellectus vt ibi consequenter exprimit ad possibi-
lia ipsius contemplationē dicit etiā ꝙ iudicā theo
phaniā. s. dinā appitionē ⁊ dicit eos extēsos ⁊ ele
uatos amore indeclinabiliter ad radiū ipsius sup-
splendentē q radi9 nō aliud est quam ipsuʒ p se bonū
q2 dicit ꝙ p se bonū firmat illū supsubstantialē ra
diū manētē i seipso sicut ibi pn̄r dicit ꝙ occultum
thearchie est supitellectū ⁊ substantiā sacris itelle
ctum reuerentijs iperscrutabilibus respectu illi9
scʒ nō valētib9 illd pscrutari vt pfecte illd itelligūt
mō pdicto. s. plene et pfecte vt ꝓportionaliter sue
essentie nō negās p hoc qn̄ āgeli videāt nude eis
apparentem diuinā essentiā suo mō sed hoc cōse-
quēter affirmat distiguēs cognitionē nostrā in p̄-
senti vita respectu dinorum in vita futura qm̄ erim9
equales angelis dicit nos i p̄nti supersubstantia
circūvelate ⁊ varietate symbolorum partibilium co
gnoscere tūc aūt qn̄ incorruptibiles efficiemur et
christiformē ⁊ btīssimā cōseqmur quietē semp cū
dño secundū eloquiū erim9 visibili quidem ipsius

radi9 dinus est dia bonitas

theophania et omnino castis speculationibus re
pleti manifestissimis splēdoribus circunfulgente
vt discipulos in ipsa diuinissima transformatione
intellectuali aut ipsius luminis datiōe ipassibili im
materiali intellectu participantes ꝛ ea que super
intellectum visionem insuper apparentium radio
rum ignotis ꝛ beatis operationibus ꝛ in diuinio
re mutatione supcelestium equalis angelis enim
vt eloquiorum veritas ait Erimus ꝛ filij dei resur
rectionis filij existentes Ecce ꝙ facti equales an
gelis erimus participantes ea q̄ super intellectū
visione insuper apparentium radiorum ignotis ꝛ
beatis apparitiōibus vnde ex quo nichil erit tūc
sup intellectū nisi sola deitas cōsequit ꝙ ipsa tūc
supappebit ꝛ nobis ꝛ angelis iuxta hūc tertium
modū dicit dyonisius li.de di.noibus ca.1. loqns
de radio diuino supsubstantiali post oīm aūt sensū
nos difformē intelligentiā requiescere faciētes no
stras intellectuales opationes in sup substantia-
lem radiū secundū qđ fas apponimus in quo oēs
termini omniū cognitionum ineffabiliter preexti
terūt quē neq₃ itelligere neq₃ dicere neq₃ totaliter
aliqualiter contēplari semp ab omnibus ipsu₃ se
gregatum esse sup incognitū ꝛ oīm quidē substan
tialium cognitionū ꝛ virtutū terminationes simul
et omnes supsubstantialiter in seipso preaccipien
tem oibus aūt incōprehēsibili virtute ꝛ super ce-
lestibus intellectibus superfirmatum si enim co-
gnitiones oīm sunt ꝛ in entia tantū habēt q̄ vltra
omnē substantiā ꝛ ab oī cognitione est supeleua-
tus ꝛ quidē si melior est omi re ꝛ oi cognitione et
supintellectū vniuersalit ꝛ substātiā collocatur ei
quidē existēs certū acceptiuus ꝛ cōprehensiuus
et preacceptiuus oibus aūt p se vniūsaliter incō
prehensibilis ꝛ neq₃ sensus ipsius neq₃ ymagina-
tio neq₃ nomen neq₃ ratio neq₃ tactus neq₃ scien-
tia qualiter de diuinis noibus negociabitur ser-
mo vbi ꝙtū michi videtur ex causa duplici osten-
dit supsubstantialē radiū in quo sunt omnes ter-
mini oīm cognitionū esse nō intelligibilē ꝛ indici-
bilē ꝛ nō totaliter aliqliter cōtēplatibilē ꝛ vniūsa
liter incōprehensibilē hijs enī terminis vtimur q₂
sc₃ in ipso sunt supsubstantialiter oēs termini oīm
cognitionū ita ꝙ ille radius est incōtemplabilis
totaliter ꝛ incōprehensibilis ꝛc. q₂ continet actu
distincte cognitionē terminantē oīa scibilia sc₃ in
finita Et natura virtus finita pōt actu distincte si
mul tot cognoscere et q₂ est supremis virtutibus
angelicis supfirmatus ꝛ supeleuatus ꝛ vltra om
nem substantiā ꝛ melior omī re ꝛ supintellectum ꝛ
rationē infinitā ꝛ segregatus ab omnibus vult di
cere ꝙ iste radius substantialis qui est deus est in
comprehensibilis inuisibilis et ita de ceteris hu-
iusmodi q₂ est supfirmatus in infinitum scilicet im
proportionatus cuilibet cognitiue virtuti create
vnde non potest cognosci ab aliquo plene ꝛ pro-
portiōabiliter dignitati sue nature vt vere dici pos
sit ꝙ neq₃ sensus ipsius est neq₃ scientia plena seu
totalis vniuersalis comprehensiua ipsius vt ipse
exponit.

radiꝰ diuꝰ est icognoscibilis ꝓpt duas cās.

Cap.19.

SEcundum eundē modū
dicit eođ ca.1.de di.no. supsubstātiali
tatē thearchicā.i.diuinā pncipātē sup
excellēter segregatā ab oibꝰ ꝛ eē sup
oēm hitā itelligētiā mētē ꝛ visiōe₃ ꝛ ꝙ est verbu₃
indicibile irrationabilitas intelligenda ꝛ immobi
litas ꝛ ca.2.vocat eam supersubstantialē occulta
tionē q₂ mō pdicto creaturis oibꝰ ē occulta ꝛ ibi
ꝓpter eandē causa₃ vocat eā ignorantiā q₂ ad co
gnitionē eiꝰ plenā ꝛ pfectā aut ꝓportionalē sue es
sentie ab oibꝰ ignorat ꝛ ca.4.eā appellat sepe si
lentiū i abditis qđ p eođ accipit q₂ verbū eiꝰ sub-
stantiale itellectualiter audiri nō pōt pfecte ꝛ ple
ne seu cōdigne sue essentie ab aliqua creatura sic
dicit in de celesti ierarcha ca.12.Quis ꝛ thearchi
ca occultatione sic dicit in de ecclesiastica ierar-
chia sup substātialiter ab oibus segregata ꝛ sup
locata ꝛ nullo ipsi entiū similinoiari ꝓprie ꝛ tota
liter potēte itelligēs ꝙ dia essentia quo ad cogni
tionē qdē pfectā seu plenā aut sibi cōdignā ē ab
oibus occultata q₂ nullū creatū aut creabile pōt
esse sibi ita simile ꝙ possit eā ꝓpe ꝛ totaliter pate
facere aut ēt noiare hoc insup pōt apte itelligi 4.
mō pn̄t aliqua istoꝝ satis apte iuxta ēm modū in
telligi.s.ꝙ ꝓpt naturalē i accessibilitatē ad eū cla
re videndū ꝛ nude seu eiꝰ vbū eternū audiēdū nu
de ꝛ apte hoc ꝛ in de mistica theologia ꝛ alibi dr
caligo tenebra ignorātia occultū pfundū silentiū
indicibilitas intelligibilitas ꝛ multa similia nō q₂
absolute supnaturaliter i hac vita creatura rōna
lis ip₃ clare ꝛ nudevidere nō pōt p hūc modū ter
tiū apte accipit illud de di.no.cap.2.ea q̄ ēm nos
iesu dia formatio ꝛ ineffabilis est verbo oīm ꝛ in
cognita intellectui oīm ꝛ ipi prestāti honorabilis
simoꝝ angeloꝝ sc₃ pfecte ꝛ plene sic enivr ꝯīr ex
ponere discurrēdo p diuersa cōcernētia illam for
mationē sc₃ ꝙ ignorat ex virginalibꝰ sanguinibꝰ
plasmatus ē ꝛ qualiter siccis pedibus corpaliter
vel corpalē molē hn̄tibus ꝛ pōdus ambulauit su
per humida quecūq₃ q̄ sunt supernaturalia.

Cap.20.

IUxta hunc modum vide
tur michi illud apte posse intelligi de
quinto capitulo de diuinis nominibꝰ
in pricipio qm̄ sermoni intētio nō sup
substātialē substantiā ēm qđ supsub-
stātialis māifestare ieffabile ei hoc incognitū ē et
oīo de māifestabili ꝛ ipsā excellēs visionē ꝙ quo
ad pfectā ꝛ plenā manifestationē eiꝰ ifinitis ē in
manifestabilis cuil₃ creature l₃ hoc dictū ꝛ multa
de pcedētibꝰ possit apte itelligi alijs modis vt su
pra patuit ꝛ ifra patebit sic dicit ca.7.ibi di dn̄dū
pfundū oibꝰ exn̄tibꝰ icōphēsibilē occultatione₃
ignorantiā vult dr̄e iō dei dinā sapia₃ pfundā q₂
plene seu totaliter ꝯphēdi a creatura nō pōt per
eundē modū ca.11.de diui.no. dicit ꝙ sacer iustus
scil₃ barsabas de act.1.ca.pacē dinā appuit ief-
fabilitatē ꝛ imobilitatē quā secutꝰ est in se ꝛ quali
ter quiescit ꝛ silentiū agit ꝛ qualiter in se ipsa ꝛ in
tra seipsam ingrediens ꝛ multiplicans seipsa₃ de
reliquit suiipsius visionē seu pcedit ad oīa intra
omnia manēs semp ꝓpter habundantiam super-
cellentis vniōis neq₃ dr̄e neq₃ intelligere alicui en
tiū neq₃ fas neq₃ possibile sed vt ineffabile ꝛ inco
gnitū ad ipsā reuerētes ꝛ vltra omnia existentes
vbi videtur michi velle dr̄e ꝙ neq₃ est fas hāc pa
cem dr̄e aut itelligere ꝙtūcūq₃ est.s.pfecte vt ē in
tellectiōe ꝓportiōata sue ditati ꝛ hoc ꝓpt eiꝰ ad se
habundantē vniōnē vltra oīa existentem tantum

alie ꝓbatio nes ex … nullo

enim vt dicit cōtactū vbi clare dicit ꝙ diuini intel
lectus quos vt michi videtur vocat itellectus an
gelicos ascēdunt ad contactū incognitū colloca
torum ca.11.cōsequenter excellit enim tam omnia
entia ꝙtū alia entia excellūt nō entia volēs nega
re ꝙ ipsa pax possit quo quomō intelligi p imme-
diatam vnionē cū ea qm̄ hic cōsequenter sic dicit
qm̄ ꝓpter pacē diuini intellectus ꝛ rursus ad ico
gnitum ascendūt supintellectū collocatoꝝ conta
ctum vbi clare dicit ꝙ diuini intellectus quos vt
michi videt vocat intellectus angelicos ascēdūt
ad contactū incognitū collocatoꝝ sup intellectū
nichil aūt est sup intellectū preter deū ꝛ sic ascen-
dunt ad cōtactū spiritualē diuine essentie hoc aūt
quod dicit neq₃ in se ipsum ingrediēs ꝛ multipli-
cans se ipsam videtur intelligere sui cognitionem
in se p ingressum sc₃ ꝛ oīm cognoscibiliū cognitio
nem sc₃ p egressum q̄ duo cū alijs conditionibus
quas ibi de ipsa pace describit nulli creature est
fas siue possibile distincte dicere aut intelligere s₃
hoc est omni creature incognitū et ineffabile per
hunc modū dicit capi.13.de diuinis nominibus ꝙ
vnitas laudata ꝛ trinitas q̄ sup oīa diuinitas nō
est neq₃ vnitas neq₃ trinitas nichil a nobis neq₃
ab aliquo entiū cognita intelligens ꝙ non est co-
gnita plene ꝛ totaliter ab aliquo entiū cuius cau
sam statim adiungit hoc modo neq₃ aūt vna vni-
tas vel trinitas neq₃ aliquod aliud entiū vel aliter
entium cognitorū educit eam q̄ sup omnē rationē
et intellectū occultatum ꝛc.ꝛ potest hoc intelligi
quarto modo sicut infra dicetur propter istā dine
nature ineffabilitatem siue inuisibilitatē dicit ps.
17.vt michi videtur ꝛ est etiam secundi re.ca.22 i-
clinauit celos ꝛ descendit et caligo sub pedibus
eius ꝛ ascendit super cherubin ꝛ volauit super pē
nas ventorum ꝛ posuit tenebras latibulum suum
vt intelligatur quo ad eius cognitione₃ plenariā
seu perfectam ascendere super cherubin sup om-
nes virtutes ventorum scil₃ angelorum quia ipse
posuit tenebras ꝛ latibulum suu₃ scilicet latet om
nem creaturā quasi esset in tenebris per hunc mo
dum plenarie cognitionis.

Cap.21.

IUxta quartum modū vi-
det michi dicere in de celesti ierarchia
capitulo secūdo ignoramus aūt super-
substantialem ipsius ꝛ non intelligibilē
et ineffabilem infinitatem cuius igno-
rantie causam ibi premittit duplicē sc₃ ꝙ traditio
nes mistice eloquiorum sacramentorum aliquan
do nomināt vocant ꝛ laudant supersubstantialis
thearchie beatitudinē vt substantia₃ intellectum
vitā ꝛ lumē tanq₃ sacris formationibus venerabi
lioribus existētibus ꝛ similioribus ꝛ materialibꝰ
formationibus superiacere existimantes deficiūt
tamē ꝛ sic a thearchica ad veritatē similitudina-
rie est ei sup oēm substātiā ꝛ nullo qdē ipm lumie
caratierizāte oi aūt itellectu ꝛ rōe ad similitudinē
ipsius incōparabiliter deficientibus aliqn̄ aūt dif
ficilibus manifestationibus ab eisdem eloquijs
super mundane laudant inuisibilē ipam ꝛ infinitā
incōprehensibilē vocātibus ꝛ q̄ ex quibus nunqđ
est sed quid nō est significat hoc enim vt estimo et
principalius est in ipsa q₂ vt occulta est sacerdota
lis traditio subintroduxit nō est qdē secundū ali-

duplex cā q̄ re ignoramus essētiā dei.

quod entiū ipsam vere dicimꝰ vbi michi vr̄ dr̄e ꝙ
oīs rō intellectꝰ deficit incōpabiliter ab eiꝰ silitu
dine vera q̄ eā pfecte repn̄tat et oē lumen in quo
nos videmus ē cā sufficiēs ad caratierizandū sc₃
figurandū plene seu pfecte ipsam beatitudinē su-
persubstantialis thearchie ecce prima cā ignorā-
tie ipsius seu icognoscibilitatis p secūda cā vr̄ mi
chi dr̄e ꝙ q₂ nichil ab aliquo ente ā₃ ēm aliqđens
hēt cōiter vniuoce itelligo quo ad essentialē repn̄
tationē seu simplicē ꝓpterea omēs theologi potiꝰ
eā appellāt noibꝰ negatiuis ꝙ̄ noibus positiuis
et illā appellationem precipua appellatione affir
matiua honorant ꝛ ob hoc ignorans eius super
substantialem ꝛ nō intelligibilem ꝛ ineffabilem in
finitatē ignorantia opposita scie simplici respectu
ipsius ꝛ vere vniuoce iuxta istū modū videt voca-
re diuinā naturā substātialē occultationē secūdo
ca.de diuinis noibus ita dicēs oīa dia ꝛ quecūq₃
nobis manifesta sunt pticipationibꝰ solis cogno
scuntur ipa aūt qualiacūq₃ sunt ēm ꝓpriū princi-
piū ꝛ collationē sup itellectū sunt ꝛ oēm substan-
tiā ꝛ cognitionē velut si supsubstantialē occulta-
tionē deū vel vitā vel substantiā vel lumen vel ver
bum noiemus nichil aliđ itelligimus ꝙ̄ eas qui in
nos ex ea p dictas pticipationes deificas vel sub
stantificas vel vite generatiuas vel sapientie du-
ctiuas ipsi autem secundum omnium intellectua-
lium operationum absolutionem apponimus ne-
q₃ vnā videntes deificationem vel vitam vel sub-
stantiam q̄ diligēter similis est ab omnibus segre
gate secundū oēm excellentiā vbi clare vult dice
re ꝙ quecūq₃ noīa apđ nos ꝛ quicūq₃ nostri con
ceptus simplices ergo significāt participationes
dine bonitatis.s.ipsius pcessus seu effectus ꝛ nō
ipsam dei occultationem ꝛ ideo laboramus ipsa
intelligere p absolutionem omnem intellectualiū
operationū q₂ nichil habet in creaturis sibi simile
qđ eū essentialiter vniuoce repn̄tet ꝛ cōsequēter p
bat hoc ꝙ nō est certa similitudo creatis ꝛ causis
sed hn̄t cāta cāꝝ susceptas ymagines ipse autem
cause a cātis segregantur ꝛ sup collocāt ēm prin
cipij rōnē ꝛ vt hijs q̄ ēm nos vtimur exemplis de
lectationes ꝛ tristicie dr̄ factiue eiꝰ quod est de-
lectari ꝛ tristari ipse enim neq₃ delectantur neq₃
tristantur ꝛ ignis calefaciens ꝛ vrens non dicit
vri calefieri ꝛ viuere si quis dicat per se vitam il-
luminari per se lumen nō recte dicit secundū meā
rationem nisi forte secundum alterum modum di-
cat qm̄ habundāter ꝛ super substātialiter vnū sūt
que cātoꝝ cāis p hūc modū dyonisius in li. de di.
noibus ꝓpt ꝙ vnitas laudata ꝛ trinitas q̄ sup oīa
deitas nō est neq₃ vnitas neq₃ trinitas vel a nobis
ab aliquo entiū cognita intelligens vt michi vide
tur ꝙ hec supersubstantialitas ꝛ trinitas sc₃ dei-
tas nō hēt nomē aliqđ cōe vniuocū cū aliqua vni
tate aut trinitate alia cognita a nobis aut aliquo
alio entium.s.angelo cuius cām ꝯn̄r dicit hoc mō
neq₃ aūt vna vnitas vel trinitas aut nūerus neq₃
singularitas vel fecunditas nec aliud quid entiū
cognitorum educit esse quo super omne₃ rationē
et intellectū occultationem eius q̄ sup oīm ꝛ rōnū
et intellectū occultationē supsubstātialiter sup exi
stentis sup deitatis neq₃ nomē ipsiꝰ neq₃ rō s₃ miꝰ
sed neq₃ ip₃ ꝙ bonitat vt recordantes ipsi affir-
mamus sed desiderio intelligendi ꝛ dicendi inef-
fabili natura illa nomen venerabilissimum

secūda cā i cognoscibi litatis.

ipsi primo sacrificabimus ⁊ cōsonabimus in hoc theologorum aut virtute derelinquemur propter quod ⁊ ipsi eam q̄ p abnegantiū reuersionem prehonorauerunt. Ecce quare non est vnitas aut trinitas alicui entiuꝫ cognita qꝛ scilicet nomē siue ratio educit scꝫ exprimit vniuoce eiꝰ occultationem sed est imunis ab oibus segregata sic ꝙ nomen essentiale vniuocū hꝫ eis cōe ymo nec hoc nomē bonitas qꝺ ē venerabilissimū sꝫ hoc adhuc secūdū essentialē eiꝰ significationē deficit icōpabilit a virtute eiꝰ sūme nature sic pōt hoc dictū itelligi cōgrue iuxta tertiū modū ita ꝙ p educere hic intelligamus plene exprimere sicut hic supra exposui ⁊c.

Cap.22.

nota quō creature sūt in deo

V Tautem tollatur difficultas i ceteris tuis obiectibꝰ debes attendere alios effectꝰ die potētie et specialiter qualiter singule creature in ipsa existunt singula viuentia in ipsa viuūt ⁊ oia mota in ipa mouētur sic eni dicit apostolus paulus actuū 17. Quis nō lōge positus sit ab vno quoqꝫ nostrū i ipso ei viuimꝰ mouemur et sumus ⁊ ad col.1. oia i ipo ⁊ p ipꝫ creata sunt ⁊ ipse est ante oēs ⁊ oia in ipo cōstant ⁊ ad ro.11. ex ipso ⁊ i ipo ⁊ p ipm facta sunt oia ⁊ ad he. primo portās oia i verbo ꝟtutis sue nec pōt cogitari aliqua potētia finita p q̄ hec fierēt i aliis creaturis qꝺ plenius tibi exponā. Ecce eni deꝰ seu dia potētia sic cūcta sustētat seu in esse supportat iuxta apostolica verba pmissa ꝙ ipa a rebus substracta Quis pars nō sit alicuius eaꝝ res cuncte tenderent seu redirēt in nichillū qm nichil de eis nisi nuditas remāeret seu puatio ⁊ ob hoc sicut dicit sanctus dyonisius in de dinis noibꝰ ca.5. deꝰ dr ens qꝛ qcqd aliquo mō est i ipo participat vt sicut ca. secūdo 11. dicit ꝙ dina pax est vniuersis sup firmata ea firmās finiēs ⁊ terminās quasi qbusdā claustris talē effectū nō video posse ymaginari p finitam potētiā quecunqꝫ potētia finita cogitet esse i re aliqua ⁊ qualiter cūqꝫ mō possibili apō cogitationē nō tñ nō sic pars ipa substracta seu sublata a re illa p potētiā ifinitā i nichilo tota rei ipsiꝰ natura remaneret vñ ista coniūctio dine potētie seu essentie cū rebꝰ ē iuestigabilis rōe ⁊ tñ ex fide iuxta illa dicta apostoli eā credimꝰ ⁊ tenemꝰ in qua coniūctione seu pticipatiōe dine substantie potes aduertere ifinitatē ex pte agētis qꝛ silis nichil eq̄ potēs cōiunctio seu pticipatio a nulla potētia finita fieri posset oio ⁊ sola tñ finitas ē ex pte recipiētis qꝺ qꝛ ē finitum nichil recipit nisi finite sicut aduertis de cōiunctiōe dine essētie cū rebꝰ vt sint seu hēant eē seu essentiā sic potes aduertere de cōiunctiōe ipsius mirabiliore ⁊ excellētiore cū rebꝰ viuētibꝰ vt hēant viuere seu vitalē essentiā scilꝫ ꝙ per certū modū cōiūctiōis siue pticipationē dine essentie viuētis cū re alia ipsa sit in se viuēs seu vitalis qua substracta oio nō viueret lꝫ ipsa non sit pars illiꝰ cui coniungit et est virtus illa efficiens rem viuentem ratione eius effectus in finita quoniam iste effectus a potētia finita aliquomodo excogitabili fieri omnino non posset licet iste effectꝰ qui est esse viuentem sit effectus finitus sicut de viuente intelligis sic de intelligente debes attendere scꝫ ꝙ vt fiat intellectualis natura oportet ꝙ illam sustentet diuina potentia ⁊ eam efficiat interius per certam suam potentiam siue presentiam nobilius ⁊ excellentius q̄ solum efficiendo viuentem nec minori potentia q̄ infinita posset intellectualis effici licet ipsa effecta intellectualis sit solum finite potentie beatus vero dyonisius in de ecclesiastica ierarchia capitulo quarto ꝑpter has participationes vocat deum omnium entium existentium viuificam virtutem viuentium ⁊ sapientiam intellectualium seu rationalium pari modo vt de istis intelligis puto intelligendum esse de natura intellectuali beatificabili scilicꝫ ꝙ ad hoc ꝙ sit vere beatificabilis illuminatione supernaturali indiget luminis infiniti sibi eo modo coniuncti seu ab eo participati vt possit ab obiecto infinito actum clare ⁊ nude vidēdo ipsum recipere qꝛ participatione substracta visio illius obiecti in nichil decideret in hiis omnibus si attente consideres nulla est ꝓportio agentis ad factum siue ad suum effectum cum agens sit infinitum ⁊ effectus finitus cuius ratio est summa libertas potentie licet infinite agentis nec esset possibile alias ꝙ ab ea ꝓduceretur aliquis finitus effectus vnde hiis intellectis vt posuimus iuxta principia fidei pari modo capere possumus ꝙ in actu beatifico quo diuina essentia secūdum illud quod est nude ⁊ clare videtur non exigitur proportio obiecti ad virtutem videntem neqꝫ ad actum videndi ad hoc ꝙ videns videat sicut nec exigitur proportio inter existentem ⁊ efficientem esse ipsius aut inter intellectualem effectum ⁊ sapientiam sapientificātem aut inter beatitudinē ⁊ beatum ad hoc potes attendere scilicet ꝙ hoc agens liberum qꝺ non potes agere nisi libere propter infinitatem ipsius et summam suam potentiam omnino non potest in aliqua actione agere vltimate scilicet quin posset potentius agere in duplo ⁊ triplo ⁊ sic in quacunqꝫ proportione finita vnde nec create creature in aliqua actione nature aut creabili seu potentiali potest imprimere suam visionem vltimatam scilicet ꝙ posset vltimate videri ita ꝙ non melius posset videri quia nulla creatura possibilis potest recipere suum lumen tali participatione vt illud sufficienter preparetur ad tantum actum suscipiendum nec insuper potest actum aliquem aut speciē cuiusqꝫ creature imprimere p quā posset cognosci seu videri ꝓportionabilit sue visibilitati siue cognosci propter quod dixi superius ꝙ deus dicitur inuisibilis ⁊ incomprehensibilis et ita de ceteris imprimit tamen actum visionis respectu ipsius p quē ꝑpter lumen coniunctum preparatum virtutis ad videndum qꝺ lumen est infinitum scilicet diuina essentia potest videns infinitum nude aspicere libere se obiciens intuenti.

Cap.23.

H iis diligenter attētis tolli possunt omnes tui obiectus quodam modo illa enim obiecio de necessaria proportione virtutis visiue ad suum obiectum locum habꝫ in actione naturali vbi virtus solum naturaliter ad recipiendum actionem obiecti naturaliter disponitur et agens naturaliter suam imprimit actionem nō autem oportet ꝙ sit proportio inter ea vbi virtus supnaturaliter ad paciēdū seu recipiēdū dispōit et vbi agens libere efficit actionem suam. Si vero

nota solutiōes obie. ꝑcedentiū.

subtilius inquiramus ecce q̄tum michi videtur vt 6. li. opis huius ca.3. expressi visio seu beatifica seu queuis alia est actio vidētis habētis in se pꝰ tēpore vel natura ydolum seu significationem seu ymaginē obcti visibilis in cuius receptione patitur ⁊ cōsequēter tēpore vel natura efficit actū suū vnde cum respectu dei non possit esse spiritus seu ymago aliqua creata in intellectu beato aut aliqua que possit sufficere ad efficiendum actū intuitiuū obiecti infiniti michi vero videtur ꝙ in quocunqꝫ intellectu beato diuinū verbū seu diuina cognitio patris est per modū speciei siue cognitiōis respectu sui ipsius cum nō inherēter pendeat a suo subiecto sed sic inherenter seu adherenter ꝙ tantum facere potest ad actum q̄tum facere posset ad actum species seu cognitio proportionata sine obiecto si per impossibile poneretur ꝙ talis ibi adesset sicut dicimus iuxta sacram scripturam ꝙ spiritus sanctus ita anime diligenti deum inheret vt faciat eam diligere ⁊ tantum ad actū dilectionis operatur q̄tum habitus inclinās ibi presens subiectiue si esset si eni hoc diximus apparebit ꝙ in visione beatifica non exigitur proportio virtutis vidētis ad obiectū si coaptetur virtus sufficiēter ad videndū infinitū obiectū per presentiam luminis infiniti illustrantis videntē ⁊ eidē loco cognitionis seu speciei seu ymaginis assistentis nec corrumpit virtutē seu opprimit qꝛ libere sibi ad agēdum assistit pariter tollitur tua alia obiectio de ꝓportione actus ad obiectum quoniā locum nō hꝫ in actu naturaliter ꝓducto in subiecto naturaliter disposito vbi autē subiectum est preparatuꝫ p presentiam luminis infiniti ⁊ actus ipse procedit ⁊ supportatur a spē infiniti vigoris ⁊ nichilominus efficitur per liberā obiectionē obiecti infiniti non exigitur necessario talis proportio sed actus finitus p infinitā pōꝫ sustentatꝰ ⁊ ab ea effectus ē, vñ potest representare infinitū libere tñ se obiciēs intuenti nec ex huiusmodi clara representatiōe obiecti infiniti potest argui actus representans esse infinitus aut infinite pfectionis simpliciter nec sic representaret sufficiēter ex se qꝺ nullus actus facere potest sed representat diuinam essentiam propter sustentationeꝫ actus appositi infiniti velut a spē respectu ipsius ⁊ ꝑpter voluntariā obiectionē visibilis infiniti q̄ tria simul faciūt secundū actuꝫ finitū nude ⁊ clare representare suo modo vel infinitum obiectū secundū idē quod est nō tamē totaliter secūdū illud quod est scꝫ ꝓportionabiliter bonitati sue existentie.

nota diligēter

Cap.24.

I OHANNES difficilia nimis sunt ista ⁊ tñ non michi sufficiunt qm q̄tūcūqꝫ dixeris has tres causas aut vnā infinitā cū alia aptari vt iste actus finitus nude ⁊ clare patefaciat infinitū nichilominus michi semp occurrit qꝺ obiectū finite aptat intellectui beatifice cognoscenti lumē i intelligibile pparatū videnti ipi intellectui vidēti finite inheret seu adheret ⁊ verbū dinū si sic etiā spēs aut ydea seu ymago respectu sui in hac visiōe nō nisi finite vidēti aptat ⁊ sic nō video qualiter actus finitus p hmōi iuuamēta solū finita āt saltē solum finite aptata possit nude representare infinitū cū hoc icōpabilit vt obieci sit magꝫ q̄ nude representare finitum.

RICARDUS. cito oblitus es exemplorum siue suppositorū de existētiā ⁊ sensibilitate ⁊ intellectualitate ⁊ btitudie q̄ sūt effectꝰ finiti ⁊ nichilominꝰ hēnt quādā ifirmitatē icōpatiōe ad agēsi hoc ꝙ a nullo fctā talia esse possēt ⁊ ob hoc agēs seu efficiēs hos effectꝰ finite aptat ⁊ ēt finite aptāt i finito quo ad modū qm sic posset vt dixi aliqꝺ cognoscibile finitū ab eis aptari ⁊ finite quo ad effectū ꝓductū qꝛ ipꝫ i se est oio finitū pit potes quo quō accipe ꝙ actꝰ iste quoquō ifinite hꝫ q̄si exire se a suis cāis subsistētibꝰ ipꝫ i eē repñtatio. vñ pt sic sic repñtare lꝫ sit in se oio ifinitꝰ vñ ꝑpter repñsentationē huiꝰ nō pōt argui similiter ifinitꝰ bñ tñ arguit necessario aliquā infinitatē hre annexā. vñ possit taliter oñdere ifinitū obiectū qm hoc est magis vt vere dicit icōpabiliter mō tñ predicto. s. km qcqꝫ nude represētare finitū libentissime hic doctorē audirē qm aliꝺ q̄ nunc dixi p istiꝰ difficultatis dissolutione nō michi in pñti occurrit

Cap.25.

I OHANNES. Adhuc necessariū video vt oñdas qꝺ iste magnus dyonisius vnionē supintellectū appellet qm vr michi ꝙ innuit aliquotiēs eā hri i hac vita pñti a sctis viris et doctis qbusdā. Et sic nō icludit nudā ⁊ claraꝫ visionē die essentie de qua nra ē quō quā visionē ipse negat ab oi hoie in pñti ⁊ nichilominus vr ponere in illa vnione cū fuerit finita hita finalē btitudinē sic ꝙ seq vr ꝙ finalis btitudo nō est ex nuda et clara seu faciali visione diuine essentie.

RICARDUS. iuxta sensuꝫ tertium puto vnionem sup intellectum trāscēdit ois itellectꝰ cāti naturā quale nichil ē nisi solꝰ creator ꝙ aūt hic magnus sctūs dyonisius vnionē sup itellectū ita appellet extrahit clarissie ex dictis ipsius ecce eni in primo de mistica theologia dicit tu autē o amice thymotee ea q̄ circa visiones forti assertiōe ⁊ sensus ⁊ reliquas intellectuales opationes et oia sensibilia ⁊ itelligibilia ⁊ oia nō entia ⁊ entia ⁊ ad vnionē vt possibile incognite restituere q̄ sup oēm substātiā ⁊ cognitionē vbi plane exprimit vnionē fieri debere cū eo qꝺ ē sup oēm substātiā ⁊ cognitionē quale nichil ē pter deū ⁊ sequit imediate ea eni q̄ cui ipsius ⁊ oia irretētibili et absolute pure extasi ad super substantialē diuine tenebre radiuꝫ omnia auferens ⁊ ex omnibus absolutus reduceris ecce instruēs thymoteum quomodo veniet ad hanc vnionem dicit ꝙ p extasim irretentibilem scꝫ per feruorem deuotionis quo rapiatur plene ab omnibus mundanis a nullo eorum retētus reduceretur a supersubstātiali propter deū lumē non dubium cōstat igitur ꝙ innuit intelligere hāc vnionem fieri cum diuia natura ⁊ ibi cito post quoniā multorum sermonum ⁊ bona omniuꝫ causa ⁊ breuium sermonum simul ⁊ sine sermone vt neqꝫ sermonem neqꝫ intelligētiam habens pro omnibus ipsam supersubstantialiter superpositam esse ⁊ solis incircunuelate ⁊ vere manifestā ⁊c. sicut posui supra ca.17. et pñr declāns ꝙ aīa vnit huic oī cāe icircūuelate quō itrat caliginē i quo ē deꝰ icircūuelate eū videat ⁊ ei vniat p expōeꝫ scti dini circa moysem de exo. vigesimoquarto ⁊ 19. dicit sic ⁊ eī non simpliciter diuinus moyses repugnare pmus ipsum missus est ⁊ rursus a nō talibꝰ segregatis

nota q̄d sit vnio sup intellectū secundū dyonisium.

et post omnem purgationem audit multi vocas
tubat ⁊ vidit inde multa ⁊ pura fulgentia ⁊ multi
pliciter fusos radios deinde a multis segregatur
et cum electis sacerdotibus summitatem diuina
rum ascensionum pertingit ⁊ in hijs ipsi quidē nō
confert deo contemplatur autem non ipsum inui
sibilez enim secundum locum vbi fecit hoc autem
existimo significare diuinissima est summa visorū
et intellectorum ypoteticos esse quosdam sermo-
nes suppositarum omnia superexcedenti per que
ea que super omnem cognitionem presentia ostē-
ditur intelligibilibus sanitatibus sanctissimorum
ipsius locorum superascendēs ⁊ tunc ab ipsis ab
soluitur visis ⁊ videntibus ⁊ in caliginem ignorā
tie intrat misticam secundum quod excludit eaś
cognitiuas susceptiones ⁊ in omnia impalpabili
⁊ inuisibili que vltra omnia ⁊ nullius neq; suiipsi⁹
neq; alterius perfecte aut incogniti omnis cogni
tionis in operationem secundum melius vnitus
et nichil cognoscere super intellectum cognoscēs
vbi vult dicere ꝙ moysi precipitur primo se pur-
gare vt sit in voluntate purus ⁊ mundus ⁊ conse
quenter vidit lumina corruscatiōes ⁊ radios mul
tos ⁊ multi cum ipso deinde cum solis sacerdoti-
bus ascendit in montem synay celsitudinem ⁊ ibi
vero vidit locum vbi stetit dñs scz caliginem ⁊ su
pra sacerdotes ⁊ consequenter sacerdotibus ibi
dimissis solus intrat caliginem nubis in qua erat
deus ⁊ ibi et locutus est ⁊ legem accepit que om
nia non simpliciter ⁊ non solum hystorice sunt ac-
cipienda sed mistice vt significetur ꝙ omnes vere
purgati videre possunt lumina ⁊ corruscationes
representatiuas dei que in sacris litteris describū
tur ⁊ ꝙ doctores qui per sacerdotes intelligūtur
possunt intelligere ad sensum anagogicum.s.sur-
sum ducentem vsq; ad locum in quo stetit deus
et vsq; ad supremas creaturas ita vt deū cogno-
scant in omnibus ⁊ ex omnibus creaturis ⁊ ꝙ so-
lus perfectus qui hec omnia creata dimittit ⁊ trā
scendit ⁊ quasi obliuiscitur omnium rerū quo ad
actum ⁊ loquitur secrete ad deuz dicens eum nō
esse aliquod eorum que vidit et per que discurre-
bat incipiendo ab infimis ascendendo vsq; ad su-
premos angelos ⁊ tunc se totum totaliter q̄tum
potest conari ⁊ singulariter cōuertit ad illum qui
non est aliquid prius inspectorum ipsum ardētis-
simo amore cupiendo factus vt dixi capitulo ter-
tio sine voluntate ⁊ ardentissime cupiens secū vni
ri sic dispositus dicitur intrare in caliginem sic p̄-
paratus per amorem purum ⁊ quasi extasim irre
tentibilem ita scz ꝙ nullo terrenorum amore tene
tur supernaturaliter recipit diuinum radium incir
cunuelate ⁊ illi vnitur qui est super omnem substā
tiam ⁊ eum super omnem intellectū nude cogno-
scit q̄tum sibi deus donare dignatur ⁊ q̄tum sue
cognitioni congruit.

Nota quō moyses vidit deū ⁊ in quo; sensu

Cap.26.

IN quo dicto clare expri-
mit vnionem istam fieri cū illo qui est
super omnia cuiusmodi non est aliqs
preter deum qd insuper ad hoc conse
quenter explicat satis clare sic dicēs
capitulo secundo secundum hanc nos fieri super
lucidam oramus caliginem ⁊ per inuisibilitatem
et ignorantiam videre ⁊ cognoscere ꝙ super visio
nem ⁊ cognitionem hoc non videre neq; cogno-
scere hoc enim est vel videre ⁊ cognoscere et sup
substantialē supersubstantialiter laudare per om
nium entium ablationem queadmodum per se na
turale a gallina facientes auferentes omnes su-
periectas pure occulti visioni prohibitiones ⁊ ip
sam in se ipsa ablacione sola manifestantes pul-
critudinem vbi licet verba precedentia ꝓpter eo
rum obscuritates faciant questionem quomodo
deus in caligine ipsa videtur de qua infra dicetur
tamen exemplum manifeste ostendit ꝙ per hunc
modum ablationis rerum omniū creaturis ⁊ co-
natum voluntatis ad summum bonum videnduz
peruenietur ad nudam visionem ipsius sicut arti-
fex statuificus in scindendo lignum aut lapidē p
ablationem omnium prohibentium illam ymagi-
nem videre q̄ conatur patefacere tam dicit tot et
tanta substrahit ꝙ ipsa vera ymago apparet que
prius intrinsecus erat sed latens aspectum artifi-
cis q̄ sic patefactā artifex ītuetur ⁊ amplectitur
nisi enim sic per istum modū ablationis posset in-
tellectus nude deum videre ⁊ vere vniri esset hoc
exemplum impertinens verum est ta mē ꝙ hec ha
bētur per modum premij meritis compensatis nō
per creature conatuz solam virtutem actiuā. Itē
in de diuinis noibus capitulo primo de isto mō at
tingendi ad vnionem super intellectum que fit p
ablationem dicit hijs deiformes angelica immu-
neratione vniti intellectus ꝙ secūdum omnis in
telligibilis operationem talis aliqua deificatorū
intellectuum vnio laudant per se proprijssime per
entium ablationem hoc vere et supernaturaliter
illuminata ad ea que ad ipsum beatissima vnione
quoniam omnium quidē est entium causa ipsum
autem nichil ab omnibus entibus supersubstan-
tialiter segregatum vbi expresse affirmat istā vnio
nem intellectuum deificatorum esse ad ipsum deuz
laudando ipsum quoniam omniū entium est cau-
sa vt ibi in principio capituli sed in demonstratio-
nem a spiritu more theologorum virtutes secun-
dum quā ineffabilibus ⁊ incognitis ineffabiliter
et incognite cōiungimur secūdum meliorem eius
que secundum nos rationalis ⁊ intellectualis vir
tutis operationis vnionem vbi dicit nos coniun
gi ineffabilibus secundum meliorem nostrā virtu
tis vnionem. Nulla autem sunt ineffabilia nisi di-
uina vnde constat ꝙ hec vnio intelligenda est cū
diuina natura ꝙ etiam expressissime capitulo vl-
timo de diuinis nominibus istomodo dicit ꝓpter
quod ⁊ ipsi eam que per abnegationes reuersio-
nem prehonorauerunt vt statuentem animam ex-
tra sui ipsius contribulia ⁊ per omnes diuinas in
telligentias deducētem a quibus segregatum est
ꝙ super oē nomē ⁊ omnem rationem ⁊ omnē co-
gnitionem in extremo autem ipsi omnium cōiun-
gentem secūdum ꝙ est nobis illi possibile coniū-
gi vbi expresse affirmat illam reuersionem ad deū
que fit per omnium ablationem ponere aīam pri-
mo extra omīa sibi cōnaturalia seu cōtribulia et
tandem cōiungere eam illi qui est super omne no
mē ⁊ omnem ratiōem ⁊ cognitionem ⁊ ibi capitu-
lo quarto dicit vt supra posui quoniaz nostra aīa
intellectualibus operationibus ad intelligibilia
mouetur superflue cum sensu quemadmodum in-
tellectuales virtutes quando anima deiformis fa
cta per vnionē incogniti inaccessibilis luminis

nota de mō attigēdi illā vnionem

radijs apponit inuisibilibus apppositionibus vbi
dicit ꝙ superfluunt intellectuales virtutes qñ aīa
per vnionem incogniti luminis diformis efficitur
non dubium vocans incognitū diuinā naturā na-
turaliter omnibus ignotaz ꝙ etiā ex hoc patet. qr
per coniunctionem cū illa creatura tolleretur vti
litas virtutum intellectualiū ita vt superfluerent
quoniam nulla talis coniunctio plene posset sup-
plere vnionē earū sed sola coniunctio cū sapiētia
infinita vnde apostolus.i.ad co.13.dicit ꝙ euacuā
dum ꝙ est ex parte cum venerit quod perfectū est
declarās qualiter hoc fieret ānectit videmus nūc
per speculum in enigmate tunc autem facie ad fa
ciem sicut supra.2.c.tractauimus sicut etiā.c.3. in
de celesti ierarchia dicit ꝙ intētio ierarchie est ad
deum vt possibilis assimilatio ⁊ vnio ⁊.c.14.dicit ꝙ
ierarchizatio inferiorum a superioribus secundū
ordinē ad deum reductio ⁊ conuersatio ⁊ coicatio
⁊ vnio que oīa clarissime affirmant vnionem illaz
esse cum diuina essentia quā dicit superintellectū
vñ dubitari non potest quin iste sanctus vnionem
super intellectum velit affirmare consistere in ve-
ra vnione cum diuina natura secundum modū ta
men possibilē creature.

notai quo ꝯsistit vnio sup intellectus.

Cap.27.

PAtet insuper ex hiis q̄ su-
perius adducuntur ꝙ intentio istius
sancti erat ꝙ in hac vniōe super intel
lectum cum haberetur vnde videtur
deus nude seu incircūuelate quia cū
hec vnio duplicē habet modū vnum apud viato-
res perfectos ⁊ alium apud comprehensores. s.
apud veros beatos quorum primus est obscurus
⁊ caliginosus licet sit nudus quia est per fidem si
cut ipse dicit.c.2.de diuino.s.ꝙ dorotheus doctor
suus dixit multum preclare fore passus diuina et
ex ea que ab ipsa compassione si sic oportet dice-
re ad indocibile ipsorum ⁊ infinitam perfectionez
siue perfectionis vnionem ⁊ fidem ⁊ sensus est cla
rus ⁊ euidens sicuti clara visio corporalis ideo
ex vnione ista non pōt simpliciter argui vera bea
titudo ipse enim sanctus dyonisius rogabat se fie
ri secundū istā vnionem in qua inuertibilia theolo
gie misteria sunt inuelata secundū suplucidam ca
liginem in de mistica theologia et hortatus est thi
motheum vt per forte exercitium ad illam acqui
rendā satageret vbi omni causa manifesta est nūc
i circunuelate sicut ibi pz ⁊ dicit moysē eam vnio-
nem attigisse vnde constat ꝙ habetur in via secun
dum eius sententiam sed nō pfecte ⁊ clare licet in
uelate propter aggrauationem anime a corpore
quod corrumpitur et eā ab integro conamine p-
hibēte habet enim anima corpori coniuncta sem-
per affectionem carnalem que q̄diu animā replet
non est apta diuinum suscipere sic perfecte vt illu
stretur ad clare dictum seu diuinum lumē vidēdū
nec insuper potest totaliter iuxta potentias suas
naturales conari ad superius circa iferius.s. cor-
pus necessario occupata hoc etiā quod hic supra
dixi.s.ꝙ hec vnio superintellectū habetur in via
clare innuunt ea que hic posui ex lib. de di.no.ca.
primo ⁊ vltimo Et sic licet beatitudo consistat in
vnione super intellectum secundum mentem isti-
us sancti quia tamen non consistit in omni gradu
ipsius sed solum in gradu secundo scilicet clare ⁊
nude scz cum anima nō est corporis affectib⁹ ag
grauata non sequitur ꝙ tu intebaris inferre scilz
ꝙ beatitudo nō cōsistit in nuda ⁊ clara visione di
uine essentie premissa autem verba sancti dionisij
in primo capitulo de mistica theologia scz ꝙ intel
lectus sit vnitus secundum melius vel cognosce-
re secundum intellectum cognoscit ⁊ post secūdo
capitulo nos fieri secundum hanc superlucidam
caliginem oramus ⁊ superinuisibilitatem ⁊ igno-
rantiam videre ⁊ cognoscere ⁊ supersubstantialē
supersubstantialiter laudare per omnium entium
ablationē non pretendunt ꝙ in illa vnione habea
tur de deo sola cognitio priuatiua sicut greci co-
nantur accipere quoniā sic fatuum esset illud pri
mi capituli ꝙ in illa caligine superlucida sunt si-
milia misteria theologie inuelata quoniam simi-
lia misteria non dubium sunt diuina ipsa quasi su
perinuelata habēti vnionem seu existenti in illa su
perlucida caligine nude ab eo videntur alioquin
essent adhuc sibi velata nec in illa caligie existēs
fieret omnino impalpabili ⁊ inuisibili omnium ei⁹
qui vltra omnia scz oīm diuinorum sicut intendit
nec esset ad propositum vt dixi superius exemplū
illud ꝙ immediate adiungit de statuifico incisore
ymo consequēter vt supra posui affirmat omniuz
causam inuelate manifestā puris ⁊ mundis intrā
tibus in illam caliginem vbi vt eloquia aiunt ve-
re est qui super omnia est.

Cap.28.

VErba vero illa multum
videntur difficilia in superficie ⁊ sunt
satis plana ad sensum actorū ꝓ quo-
rum intellectu aduertendū iuxta veri
tatem ⁊ doctrinam istius sancti vt su-
pra capitulo precedente hoc tetigi ꝙ hec caligo
superlucida secūdum quā orat se fieri integratur
ex derelictione ⁊ transcensu mētali omnium crea
torum ita ꝙ de nullo creato habeatur simpliciter
consideratio actualis sed de sola causa ipsorum
omnium habeatur confusa cogitatio qualis ex fi
de ⁊ naturalibus potest haberi cum ardenti amo
re adherenti eidem qualis amor non habetur ni-
si de gratia spirituali ⁊ ex infusione radij supersub
stantialis vt possit fortassis ea cognoscere inuela
te que per vestigia creaturarū prius quoquomo-
do agnouit que preparatio est supernaturalis et
super cursum cōmunem etiam perfectio in vita p̄
senti ⁊ sic efficitur caligo superlucida que i tegra
tur ex hijs duabus prepaartionibus quarum pri
mam vocat ignorantiam quod est diuersio ab oī-
bus cogitationibus actualibus creaturarum et
secundam vocat inuisibilitatem scz superlucidam
presentiam radij omnibus naturaliter inuisibilis
et erat vt per hec duo possit videre ⁊ cognoscere
scz nude hoc nō videre ⁊ non cognoscere ꝙ scilz
consistit in transcensu ⁊ obmissione actualis co-
gnitionis omnium creatorum ꝙ scz non videre ⁊
non cognoscere est super visionem ⁊ cognitionez
actualem supple omnis creature hoc enim scilicz
videre ⁊ cognoscere per inuisibilitatem talem et
ignorantiam est vere videre ⁊ cognoscere super-
substantialem ⁊ eam laudare per ablationem om
nium entium ⁊ huic sensui clarissime conuenit ex
emplum ꝙ addidit de artifice faciente naturale
a gallina per incisionem scz ꝙ omnibus eius pro

nota ex q̄bus itegratur hec caligo superlucida

habentibus visionē ablatis ipsum q̄ prius latuit patenter apparet hic michi videtur sensus huius auctoris dic tu cōtra qđ habes

Cap.29.

IOHANNES li sit talis duplex modus visionis nude diuine essentie quorū vnus habetur i via a solis beatis non videntur dicta sanctiyonisii que superi? adduxisti sufficienter inferre cum intentonis sue fuerit affirmare ăgelos in presenti ⁊ homines in futuro nude et clare intueri diuinam essentiam.s. per modus quo oculus corporalis videt seu intuetur nudez clare lumen sibi obiectum qm̄ in ecclesiastica terarchia c.3.dicit generaliter q̄ beatitudo thearchica omnibus deiformibus analogice elucet ⁊ ibi p̄r dicit q̄ ad sanctissimum euntes sacrificium purgari debent ⁊ vltimas aie fantasias ⁊ similitudinem ipsius secundum q̄ possibile accedere manifestoribus eum theophanis circum illuminabitur super mūdanis splendoribus et confortaminū speculorum claritatem totaliorem ⁊ lucidiorez dimittentibus transire p̄positum fulgorem vbi animas specula vocat sicut supra adduxisti q̄ ipse angelos specula diuina appellat ⁊.c.4. dicit loquens de animabus sanctis deiformis enī virtutis incircunscr̄iptum bene imitans a galina illam intelligibilem ⁊ bene olentem p̄spiciens pulchritudinē sic seipsum figurat ⁊ formatad pulcherrimam immitationem ⁊ q̄admodum in sēsibus si aliud archetipa speciē scriptor ispiciat declinatur ad nichil ad visibilium retractus aut secundum aliqđ partibus ipsum illud quis est scriptum si fas est dicere duplicabit ⁊ ostendit alterutrum in alterutro preter simile differentiā sic amantibus pulchritudine ⁊ intellectu scribentibus si fas est dicere ad bene olentem ⁊ occultam pulchritudine intenta ⁊ inde clinabilis speculo non erronea dabit ⁊ deiformissimam similitudinē ⁊ ibi statim post diuinis dei virtutis olo sacrorum radius vt conatis intelligibilis luminis pure ⁊ immediate lucens ⁊c ℜJLAℜ DVS. illa que ego supra adduxi de dictis istius satis ostēdūt visionem nudā ⁊ claram diuine essentie non solum esse possibilē angelis in presēti ⁊ hominibus in futuro sed insuper clare pretendunt intentionem istius sācti esse ad hoc quorum aliqua affirmāt visionem nudam ⁊ clarā aliqua fortassis nudam duntaxat quorum vtrunq̄ est plene cōtra grecorum sententiam necvsq̄ inuenies vt estimoi scripturis sancti istius quas vidi q̄ dixit animas in presenti de cursu communi intelligo nude ⁊ clare videre diuinam essentiam aut verba aliqua pretendentia istum sensum licet vocet animas aliquādo specula non adiciens clara pura suscipientia si fas est dicere totum bonifōrmis pulcritudinez vt dicebat vt obsecisti q̄ eis eleuet thearchica beatitudo ⁊ q̄ recipiunt fulgorem ⁊ claritatem sup nudam splendorum ⁊ q̄ speculantur occultam pulcritudinē ⁊ q̄ eis aliquando immediate elucet radius sacrorum intelligibilis luminis ⁊ multa similia quia nullum dictum tale vt veraciter dicis sufficienter ostendit diuinam essentiam nude ⁊ clare videri posse ab aliqua creatura sed hoc non infirmant rationes quas adhibui de dictis ipsius que si plene attendas fluentes verba alia preter verba huius elucere apparere splendere ex circunstantijs lucere que ostendunt hunc sanctum velle i tel ligere ibi nudam et claram visionē diuine essentie

Explicit liber. xiiii

Incipit tabula. xv. libri.

IN quindecimo libro eo q̄ tota p̄batio.14. precedentium libellorū pendet ab auctoritate n̄re scripture quam catholicam appellamus ideo tractatur de infalibili auctoritate noui ⁊ veteris testamenti primo obiciendo contra auctoritatem eius ex contingētia prenūciatorū i eo vbi materia tractatur ꝓter nouellos circa eā sub ortos errores positis obiectibus multis contra contingentiam futurorum ⁊ precipue ex infalibilitate sacre scripture oñdēt ex scripturis ꝓpheticis ⁊ diuinis q̄ euitabilit s seu libertas contradictionis est involuntate humana non necessitas seu in euitabilitas respectu operū suorum bonorum seu malorum ⁊ sunt.27.capitula.

Primum capitulum obicit cōtra infalibilitatem scripture q̄ contingētia plura p̄nūciantur in ipsa videtur falibilis.

Secundum capitulum ponit.ix. radices in genere contra contingentiam futurorum consequenter ponit modum procedendi ⁊ rationem vnam in genere per contingentiam actuū humanorum.

Tertium capitulum ostēdit libertatem contradictionis ex illis Mat.16. An putas q̄ non possint rogare patrem ⁊c. nō potuistis vna hora vigilare mecum.

Quartum capitulum ponit expositionem vnam de posse simpliciter seu possibile simpliciter ⁊ duos modos eius ꝓbat esse impertinentes huic dicto ⁊ similibus.

Quintum capitulum ponit tertium modum possibilis simpliciter ⁊ illū probat insufficientez esse ex circūstantius auctoritatis p̄missе.

Sextum capitulū probat tribus auctoritatibus de .c.26.mat. ⁊ 10.9. q̄ est potestas cōditionis seu libertatis in voluntate humanas

Septimum capitulū adducit laban ⁊ eleazarum ge.21. ⁊.2. macha. 6. ad probandum hanc libertatē contradictionis esse in nobis ⁊ similiter ex.3.c. prouer. ⁊ ex preceptis adiahe et ex hijs q̄ dicit de populo israel exo.6. ⁊.13. ⁊ de no

stris primis parentibus ꝓbat idem

Octauum capitulum ostēdit non tantum deū sed abraham iacob iudam eliphat hemodem assuerum apostolos ⁊ cleophan discipulū christi fuisse libertatem contradictionis esse in voluntate humana

Nonum capitulum ostendit christum fuisse hanc libertatem in magdalena ⁊ in seruo nequam ⁊ susanna ⁊ similiter se ipsū eā habuisse ostendit

Decimum capitulum ostendit ex scripturis pauli.i.ad co.14.ij.ad thessa. ⁊ ad philip.4. q̄ paulus hanc libertatē se habere ꝓposuit

Undecimum capitulū idem ostēdit ex dictis pauli ad philip. i.ca. Et ex prima ad corin.septimo

Duodecimum capitulum ostendit idem ex illo ecclesia.31. qui potuit transgredi ⁊ nō est transgressus ⁊ p alia triplicē rationem

Decimum tertium capitulum ostendit q̄ deus sit auctor peccati ⁊ soluit addens rōnes ad probandū ꝓpositum ad idem adiciens auctoritates petri ⁊ iohānis.

Decimum quartum capitulum pbat euitabilitatē humanorum actuum per rationem diuine ymaginis ⁊ rationem roborat ex scripturis eccle.15. ⁊.17. ⁊ eccle.7.

Decimum quintum capitulum ostendit hanc libertatem testimonio angelico ex.13 c.iudi.9.gen̄. ⁊ ex.c.22.nume.

Decimum sextum capitulum rationem per impossibilitatem deducit hanc euitabilitatem alioquin concludit p̄o omni peccato gratiam a deo in casu reddi debere

Decimum septimum capitulū ex dicto moysi deutero.30. c. expressionem huius libertatis ostendit

Decimum octauum capitulū pbat idem ex.c.2.ese. ⁊ ex illo mat.11. vetib ibethsaida ostendens magis scientes p̄ simili peccato minus debere puniri nisi libertas ista ponatur

Decimum nonum capitulū ostēdit hanc libertatem ex illo gen̄.3. ⁊ tu dñaberis illius aut altis infert non aliam libertatem esse i homine q̄ in cane rōne carenti.

Vicesimum capitulum p̄bat q̄ positū ex dictis ax.3.ethi.

Vicesimum primum capitulum probat idem per rationem sumptam ex electione et per aliam rationem sumptaz de execratione pene propter impossibilitatem implendi preceptum et de amissione premi propter necessitatem impletionis precepti

Vicesimum secundum capitulum obicit contra rationes priores de angelis bonis et malis ⁊ soluit q̄ vterq̄ poterat cauere peccatū et q̄ nec boni nec mali in operibus ineuitabilibus merentur aut demerentur

Vicesimum tertium capitulū pbat q̄ nec boni angeli nec peruersi merentur aut demerentur augmentum premij aut penarū ⁊ causam adducat quare christus mereri potuit ante mortem

Vicesimum quartum capitulum ostendit per scripturas sacras q̄ in euitabilitas operis a culpa semper operantē excusat

Vicesimum quintum capitulum ostendit q̄ ignorantia excusat culpam ⁊ que ignorantia sz ea que consequuntur penitentiam habz aneram

Vicesimum sextum capitulū ostēdit ex ratione sumpta a vera penitentia q̄ actus de quo quis veraciter penitet potuit ab initio p̄caueri.

Vicesimum septimum capitulz obicit contra rationem capituli precedentis ⁊ soluit obiectum

Incipit liber decimus quartus.

Primum capitulum.

IOHANNES.

ex scriptura veteris testamenti premissa ola adduxisti vnde in tantum michi videtur istius scripture auctoritatem debere ostendere quoniam multa videntur non solum auctoritati sed eius veritati obuiare q̄ nisi frangantur fragilis iudicabitur eius auctoritas ⁊ per consequēs infirma erit tua premissa probatio primo enim me mouet q̄tum fragilis videtur nostre scripture auctoritas q̄ fragilis est contingentium futurorum euentus cum i ipsa scriptura multa contingentia pronuncientur futura sūligitur ex hoc q̄ ibi dicuntur esse futura concludātur esse futura videtur fragilis esse talis probatio? oīno inefficax cuiusmodi probatiōe saluator? noster ⁊ etiā iohannes apostolus ⁊ paulus similiter septus vsi sūt. Ecce enim christus dicit discipulis cōgregatis luc.4. q̄ hec sunt verba que locutus sū ad vos cum adhuc essem vobiscum quoniā necesse est impleri omnia que scripta sunt i lege moysi ⁊ prophetis ⁊ in p̄s de me ⁊ sequitur ⁊ tūc apparuit eis sensum vt intelligerent scripturas et dicit eis quoniam sic scriptum est quia sic oportebat pati christum ⁊ resurgere a mortuis die tertia ⁊ predicare in nomine eius penitentiam ⁊ remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus a hierusalem vbi christus sicut vides probat ex hoc q̄ scriptū ē sic de ipso i illis libris q̄ sic oportebat ea

fieri quo mō probādi eque potuit pbare de alijs q̄
buscūq̄ contingentibus in scripturis que ibi sūt
assumpta intelligo q̄ oportebat ita fieri vnde pa-
riter videtur iohannes arguere in suo euangelio.
c.20.vbi dicit tunc ergo ⁊ introiuit ille discipulus
qui venerat primus ad monumentum ⁊ vidit ⁊ cre
didit nundū sciebat scripturas quoniā oportebat
eum a mortuis resurgere vbi ex assertione scriptu
re concludit eum optere resurgere a mortuis hec
autem probatio vt predixi valde infirma michi vi
detur. Solent enim logici dicere ⁊ verum q̄ ex ne
cessario nunq̄ sequitur contingens quoniam tunc
ex opposito consequentis non sequeretur opposi
tum antecedentis qđ est impossibile quoniaȝ oppo
situm necessarij semper est impossibile sed constat
q̄ ex contingenti non sequitur impossibile cum an
tecedens quod est contingens possit esse verum si
ne consequente impossibili qđ nunq̄ potest verum
esse ergo nunq̄ ex necessario sequitur contingens
cum antecedens q̄ necessario est verum possit es-
se verum sine consequente qđ quia est contingens
potest esse falsum est autē necessarium de omnib⁹
assumptis in sacra scriptura q̄ ipsa sunt aut fue-
runt ibi scripta ⁊ tñ multa sūt asserta in sacra scri-
ptura que fuerunt aut sunt futura cōtingētia seu
arbitraria vnde videtur illa probatio omnino in-
efficax aut q̄ omne futurum de necessitate seu ine
uitabiliter est futurum exemplum videtur planuȝ
in ipsa scriptura io.13. vbi christus lotis pedibus
apostolorum dicit eis non est seruus maior domi-
no suo nec apostolus maior eo qui misit illū si hec
scitis beati eritis si feceritis ea que de vobis om-
nibus dico ego scio quos elegeriȝ sed vt adimple
atur scriptura qui manducat meum panem leua-
bit contra me calcaneum suum. Amen dico vobis
priusq̄ fiat vt factum fuerit credatis quia ego
sum vbi ex hoc q̄ scriptura affirmauit de iuda p-
ditore q̄ leuaret contra christum calcaneum suuȝ
scȝ eum traderet xp̄s a beatitudine aliorum non
excipit ⁊ a sua electione ad vitam sic q̄ ex necessa
rio.s.q̄ ex hoc sic erat scriptum q̄ omnino esset ne
cessariū ⁊ fuit necessariū a tempore christi conclu
dere contingens.s. peccatum iude futurum tunc
et eius reprobatio a beatitudine q̄ tamen non seq̄
tur vt ostendi nisi dicatur peccatum inde fore ne-
cessarium seu ineuitabile q̄ magis forsitan est ab
surdum.s.q̄ pro peccato ineuitabili debeat homo
dampnari simile est de peccato petri quo christum
negauit quod sequitur futurum postq̄ christus si
bi dixit q̄ ipsum negaret ex hoc q̄ christus hoc di
cit.quoniam assertio christi tante est auctoritatis
et maioris q̄ scripture auctoritas cum sit pricipa
lis auctor scripture ⁊ sic aut dicemus illud non se
qui ex hoc q̄ christus illud asseruit aut dicem⁹ ma
gis absurde contingens de sui natura fieri neces-
sarium propter christi solam assertionem seu predi
ctionem ⁊ similiter q̄ petrus ineuitabiliter pecca
uit christum negando ⁊ sic seqnitur q̄ non potuit
cauere suum futurum peccatum esse ⁊ difficile in-
uenietur q̄ iusticia debuisset pro eo puniri qđ eui
tare non potuit. sepe insuper scriptura prenunciat
hominum peccata futura sicut in deute.31.c. noui
enim q̄ post mortem meam inique agetis ⁊ decli-
nabitis cito de via q̄ precepi vobis exo.7. Ego i
durabo cor pharaōis ⁊ multiplicabo signa ⁊ ostē
ta mea in terra egipti ⁊ non audiet vos immitāq̄
manum meam super egiptum ⁊ non audiet vos
pharao ⁊ multa signa fient in terra egipti vbi pec
cata pharaonis prenunciantur futura ⁊ in euāge
lio peccatum iude proditoris predictum legitur ⁊
pena secuta māt.26.qui intingit mecum manum ī
parapside hic me tradet ⁊ filius quidem hominis
vadit sicut scriptum est de illo. veruntamen ve ho
mini illi per quem filius hominis tradetur bonum
erat ei si natus non fuisset homo ille. Respōdit iu
das qui tradidit illum dicens. Nunquid ego sum
Rabi ait illi Tu dixisti vbi non solū predicūt pec
catum eius et pena sed etiā dicitur fuisse pecca-
tum eius in scriptura prius expressum atq̄ assertū
simile dicitur mar.14.luc.21.⁊ io.13. scribitur q̄ p̄-
dixit fugam discipulorum suorum ⁊ adducit pro
hoc scripturam percutiam pastorem ⁊ dispergen
tur oues gregis ex hijs ⁊ multis in scriptura si-
milibus sequi potest alterum duorum aut q̄ pōt
auctoritas scripture fallere cum prenunciat futu
ra contingentia ⁊ q̄ possunt esse aut fuisse mēda-
cia que auctores dixerunt ⁊ p ɔñs q̄ possunt fuis
se peccatum cum omne mendacium sit peccatum
aut q̄ contingentia pter auctoritatem scripture
non soluendum vt auctores redduntur veridici
non fallaces ex prenunciatione fiāt necessaria q̄
si dixerim⁹ summa sequetur absurditas apō mul
tos.s.q̄ peccata hominum ⁊ eorum merita sunt
oīo necessaria.s.q̄ vitari nō possunt ad q̄ q̄stio-
nem facile trahi possem propter hanc infallibilē
auctoritateȝ q̄ sacre scripture ascribis ⁊ propter
alia que me mouent que libens proferrē sit in pre
senti placeret ea discutere non video qualiter va
les astruere q̄ petebam illis manentibus idiscus
sis legi.enī quid super hec scripsit beatus augu-
stinus .5. de ciu.dei ⁊.3.lib.ar.⁊ locis alijs Et ēt
quid super hoc scripsit boetius hic de consola-
tione in fine ⁊ crisostom⁹ ⁊ origenes ⁊ q̄dē alij sā
cti doctores scripserunt. Sed michi ab eis repe-
rio qđ animum meum reddat quietū Et iō vt sup
hoc accipiā ex dictis phicis ⁊ diuinis qđ sentis le
porun⁹ existo ⁊ rogo vt singula mea motiua suc
cessiue dissoluas ⁊ primo motiuū iam tactum

Cap.2.

RICARDUS enu-
mera breuiter que te mouēt vt
tractandi de eis congruentio-
rem ordinem teneamus.
IOHANNES. mouēt me
scilicȝ auctoritas sacre scriptu
re infallibilis diuina voluntas
respectu omnium futuroꝝ sem
per omnipotens infrustrabilis semper firma ⁊ ef-
ficax diuina cooperatio cum voluntate humana
per se ipsam rerum omnium sustentatio seu cōfir-
matio a deo ab intra diuina cooperatio cum om-
ni agente creato imediato respectu cuiuscūq̄ effe
ctus necessaria seu ineuitabilitas nostrorū actuū
extrinsecorum seu operum sacre scripture aucto-
ritas que necessitatem nostrorum actuum sepe p
nunciat ex diuina prouidentia semper optime cun
cta disponens Et videntur michi nouem motiua
numero cum suis dependentijs que ego suis lo-
cis addiciaȝ Ex quibus sequi videtur necessitas
seu ineuitabilitas quo ad oēs cās inferiores oīm
operum ⁊ actum humanorum RICARDUS
Tangis difficultates plurimas in quibus facilē

inuenitur obiectio ⁊ difficilis extrara solutio quo-
niam nō puto hec a te pretacta perfecte posse dis
solui nisi ab exercitatis in logica ⁊ sophismatib⁹
huius materie ⁊ in scripturis diuinis ac etiam in
scripturis phisicis maxime moralibus ⁊ in scriptu
ris maiorum doctorum ⁊ magistri sententiaruȝ q̄
rationabiliter de hijs tractant Et ideo tibi pscri-
bo q̄ nec geomātie nec astrologie quas de inter-
rogationibus appellamus nec a vilibus fabulis
supponentibus ineuitabiles fati euētus nec fig-
mentis arrogantium poetarū quorū officiuȝ erat
suauiter fari mēdacia nec ratiōibus eius puerili
bus nimis inhereas anteq̄ sententiā scripture sa
cre sup hijs cū diligenti studio ⁊ plenaria pfectio
ne conspicias veraciter supponendo q̄ quicquid
sententie illi repugnare prosperis sophisticum
adeo dissolubile est non fixum quia si secus fece-
ris facile inuolueris cum euolutione difficili nec
opinioni cuiq̄ ardenti voluntate inhereas nec a
mor huius vt assolet te a veritate abducat.
IOHANNES faciam pro viribus q̄ perstri
gis perge quo tendis ⁊ primo si potes euitabili-
tatem actuum humanorum seu libertatem quam
contradictionis vocamus ex sacris scripturis ac
alijs aut ratione si valeas affirma vt ita vt cōtra
Nota quō oēs approbant libertatē cōtradictionis
rie opinioni non hereas ⁊ consequenter indissol
uēdo meos obiectus potes latius similibus scri
pturam adducere. RICARDUS. sufficere ti
bi deberet pro oblatione istius tue sententie q̄ ab
origine mundi oēs sancti doctores ⁊ philosophi
quorum scripture ad nos peruenerunt. Cum istā
materiam pertractabant cōcorditer supponebāt
nos libertatem conradictionis i nostris actibus
seu liberam electionem habere studentes pro viri
bus qualiter contrarios obiectus dissoluerent q̄
modis logicalibus innumeris possunt facile col
ligari intantum q̄ aliqui philosophorū sicut reci
tat doctor maximus augustinus in q̄nto li. de ci-
dei.c.14.tractans istam materiam videlicet cice-
ro ⁊ sui sequaces vt libertatem istam in nobis def
fenderent q̄ viderant se negare non posse quoni
am ea negata inquiunt tota iura humana subuer
tuntur frustra leges dantur frustra obiurgatiōes
seu vituperationes exhortationes adhiberentur
neq̄ vlla iusticia bonis premia ⁊ malis supplicia
constituta sunt diuinam scientiam futurorum ⁊ di
uinā prouidentiam abnegarent scripture libros
sanctorum doctorum quos valueris reperire ⁊ li
bros maiorum philosophorum gentilium qui de
hac materia ex intentione scripserunt ⁊ nullum vt
puto inuenies qui istam asseruerit qui etiaȝ eam
in nobis esse non sit conatus deffendere nec in sa
cris litteris quēquem patriarchaȝ prophetā apo
stolum aut euangelistam vt estimo poteris inue-
nire qui aliquam scripturam addidit q̄ habemus
quin in suis scripturis eum reperies exprimenteȝ
aut supponentem hanc libertatem esse in nobis:
ymo nec iustus ab origine mundi quisq̄ extitit
quin aliquotiens commisit vnde vere penituit q̄n
hanc libertatem contradictionis seu electiōis se
Nota quō inuitādi sūt sapientes
ipsum habere supposuit vt inferius ostendetur
aut ergo ita desipis insanius vt velis astruere
eos omnes errasse supponentes aut estimantes
se habere communiter q̄ nullus mortalium habet
aut habere potest vt fingis ⁊ soli vos moderni iu-
uenes estis docti ⁊ est verisimilius econuerso. Ad
pauca respicientes vos iuuenes in ligamenta so
phistica aut ad viles de facto fabulas icidistis oī
um antiquorum patrum sententias vertere molien
tes Tu igitur respice ⁊ ecōtra vt sapiens efficia-
ris sapientis sententie acquiesce qua dictū est ec-
clesia.39.sapientiam omnium antiquorum exqui-
ret sapiens ⁊ prophetas vocabit narrationē viro
rum nrorum nominatorum cōseruabit.

Cap.3.

IOHANNES Ex hoc
solo dicto fateor me super meis obie-
ctib⁹ fluctuare adhibe queso huic di
cto aliquas scripturas phicas ⁊ di-
uinas vt mea motiua sophistica infir
ma estimen. RICARDUS. vt ab oī auctore
incipiam qui factus est nobis sapientia a deo se
cundum apostolum ecce ait mat.26.an putas q̄
nō possum rogare patrem meum ⁊ exhibebit mi-
chi modo plusq̄.xij.legiones angelorum non tā
men rogauit hoc christus ⁊ sic libertatem ipsaȝ
in humana voluntate ad sic non rogandum ⁊ ro
gandum se habuisse ostendit tanq̄ sapientia no-
bis factus sic esse in nobis nos instruēs quoniā
ei non dubium similes sumus in volendo in hūa
nis potentijs nec vales resistere per hoc q̄ deus
fuit vt dicis q̄ ideo illam habuit libertatem quo
niam non deitas sed creata in christo voluntas
illius rogatus ad patrem si factus fuisset effectu
um immediatum principium extitisset ⁊ sic in ea ⁊
ex ea erat ista contradictiōis libertas qua roga
re potuit ⁊ nichilominus non rogauit ⁊ quia nō
est deitatis hanc libertatem loco hoc expressam
ascribere non debet audi eundem dominū ibi re
prehendent ex in psona petri suos apostolos isto
modo sic non potuisti vna hora vigilare mecum:
vbi petrum specialiter reprehendit quia potuit vi
gilare ⁊ non vigilauit cum eo talem eniȝ vsum lo
quēdi ⁊ nos sepe habemus vt reprehendam⁹ aūt
talē amicum eo q̄ tale aut tale factum leue nobi-
scum non fecit dicentes. Cur non potuisti hoc me
cum agere ⁊ nichil aliud volentes intelligere nisi
potuisti mecum agere ⁊ non egisti ideo reprehen-
sibilis es suppponentes amicuȝ potuisse nobiscū
agere ⁊ tñ nō coegisse nobiscum

Cap.4.

IOHANNES Expe-
cta parum per quid si dixero petrum
habuisse potestatem seu potentiam p
quam similiter fuit possibile non ipos
sibile q̄ vigilasset cum xp̄o ⁊ ob hoc
satis apte dici potest q̄ potuit vigilare cum chri-
sto non tamen ex hoc potes inferre libertatem q̄
appellas contradictionis fuisse in eo quoniam il
la libertas non est in eo nisi cum quis actu ⁊ de-
facto vtramq̄ partem contradictionis diuisim p
eadem mensura potest efficere non autem hoc pe
trus secūdum me sed illam solam actu potuit tūc
agere q̄ peregit non reliquā sed ad alterā parteȝ
quā non egit habuit tunc potestatem non vt actu
tunc illam perageret sed potestatem qua potesta-
te fuit simpliciter possibile non impossibile qr tūc
eam egisset ⁊ quia illud quod omisit petrus sic si-
bi erat possibile q̄ ipse sponte non coacte sed libe
re illud omisit contra rationis sue iudicium fuit

vituperatur ⁊ peccauit. RICARDVS. Uel dic vñ
affirmas illam partem quam non egit simpliciter
fuisse possibilem non de facto quoniam modos
tres dicēdi in hoc cogitabiles esse cerno an quia
fuit apud deum possibilis ⁊ per hoc nullatenus re
leuaris quoniam impossibilia apud homines sunt
possibilia apud deum vbi negare non potes chri-
stum intellexisse ꝙ poterat rogare patrē suum tūc
pater suus exhibuisset sibi tantum .xii. legiones si-
cut celum stare solem non lucere ignem rem pro-
pinquam non calefacere que tamen deus actu p-
fecit propter orationem iosue ⁊ in sua passione in
danielis socijs in fornace nec ita desipis vt ita cre
das deum fecisse petro ⁊ alijs sic non potuisti vna
hora vigilare mecum vt intelligatur christus rep
hendisse petrum ⁊ alios quia non vigilauerunt cū
ipso eo ꝙ ipse potuit eis non ipsi potuerunt conti-
nuasse vigilias quoniam sic reprehēdere potuisset
eosdem quia non fecerunt celum stare aut solem
tenebrari aut aliud eis impossibile cum hoc fuerit
possibile apud deum ymo sic licite reprehēdere po
tuisset bruta quecunqꝫ quia non vigilauerunt cuꝫ
eo quoniam ipse eis potuit prebuisse vigiliaꝫ ymo
sic nulla ob hoc cā in eis rephensionis fuisset plus
ꝙ̄ in brutis sed illud qd ipsi omiserant soli deo erat
possibile an rationabilius affirmas illam parteꝫ
simpliciter fuisse possibilem quia fuit preter diuinū
speciale miraculum apud homines simpliciter pos
sibilis ꝙ non vales deffendere quoniam secundū
te ab origine mundi fuit apud homines pars op-
posita ineuitabilis seu necessaria ⁊ per consequēs
pars illam ab origine mundi quo ad cās inferio-
res fuit impossibilis possibile enim simpliciter di-
ci non potest nisi quod est possibile quo ad agens
et similiter quo ad passum sicut pulchre satis de-
ducit tuus cōmentator auerois in fine primi de ce
lo ⁊ mundo ⁊ ratione manifesta ostendit quoniam
si altera causa defuerit .s. actiua vel passiua respe
ctu alicuius non dubiuꝫ illud omnino fieri nō pos
set ⁊ ita consequitur ꝙ est impossibile ⁊ ob hoc nō
potest dici simpliciter possibile apud homies quo
ad agēs ⁊ quo ad passum si igitur talis actus ab
hominibus fieri nunꝙ̄ potuit sed eius priuatio sē
per fuit necessaria seu ineuitabilis omnino conse
quitur ꝙ non habes vnde dici posset ꝙ fuit simili
ter possibilis .s. quo ad causas iferiores nec ꝙ pe
trus habuit potestatē qua fuit possibile apud cau
sas inferiores vt ipse vigilasset cum christo. Et sic
nulla causa reprehensionis potuit inueniri. Item
si recte sapias non ob hoc dices aliqd tale vel ta-
le facere potuisse quia nullum impossibile isto po-
sito sequeretur quoniam sic non esset distinctio in-
ter causam actiuam ⁊ causam passiuam quia pos
sibile alicui ita dicitur aliquid propter causaꝫ pas
siuam sicut propter causam actiuam sed posse fa-
cere aliquid nūꝙ̄ dicitur nisi propter causam acti
uam sed posse facere aliquid in illo cui posse ascri
bitur nec etiam habet vsus lingue latine sic loqui
sicut insup ex hoc cōstat ꝙ nō recte affirmas apd
causas inferiores fuisse possibile ꝙ petrus tūc vi-
gilasset cū christo iuxta tua principia sic iuxta ea-
dem principia elucescit ꝙ illud nō recte declaras
cum dicis ꝙ nullum impossibile ex eo secutū fuis-
set si enim quo ad causas inferiores petri fuit dor
mitio illa hora omnino ieuitabilis ⁊ necessaria cō

nota istam rōnem circa libertatē cōtradictionis ⁊ alias rōnes sequentes.

sequens est ꝙ eius vigilia pro illa mensura fuit i-
possibilis quo ad causas easdem nec minus dubi
um quin ex omni impossibili possibile sequitur vn-
de constat ꝙ nec verum affirmas nec affirmatum
apte declaras sed si consequenter tuis dictis re-
spondeas naturā omnis impossibilis quo ad cau
sas inferiores distincti a necessario omnino nega
bis ex quo nichil affirmas in inferioribus causis
possibile nisi illud quod fiet nec aliquid ab eis nisi
ineuitabilit fieri astrueris ⁊ ob hoc frustra verbū
possibile simpliciter oppōis inducis

Cap. 5.

AVt forte tertio modo in-
telligis ꝙ simpliciter fuit possibile vt
petrus vigilasset tunc cum christo. s.
quia agens vt paciens nature re-
pugnat sed eis conuenire potuit sal-
tē pro alia mensura quin ita fuisset ꝙ̄uis de facto
ita fieri per petrum pro illa mensura omnino non
potuit sicut vincto cathenis non est impossibile sꝫ
possibile ambulare quia ambulare pro illa mensu
ra habet sufficientem actiuam potētiam ⁊ ob hoc
apte dici potest illud esse possibile si inꝙ̄ hoc mo-
do intelligis nullatenus releuaris quoniam sicut
vincto propter hanc possibilitatem ambulandi .s.
p alia mensura non recte improperari potest ꝙ p
mensura vinculationis non ambulauit sicut pari-
ter nec in petrum cadere potuit increpatio si de fa
cto pro illa mensura dormitiōis vigilare omnino
non potuit nisi in hoc casu posuerit omissionem
spontaneam qualem esset non oportuit in hmōi
vinculatiōe .s. ꝙ iō petrus fuit vituperabilis ⁊ re-
prehensibilis ꝙ pro illa mensura sponte non coa-
cte dormiuit contra iudicium rationis ⁊ sui ma-
gistri preceptum licet de facto vigiliam contiare
nō potuit sed quo pacto petrus fuit in hoc magis
reprehensibilis ꝙ̄ vinctus non reperis si vinctus
habuisset preceptum ad veniendū tūc ad xpm ⁊ su
p hoc iudiciū rōis habuisset ⁊ nichilominus spōta-
nee dormiuisset nisi forte dixeris in vinculato pter
coactionem primam excusationem rationabilem
fuisse cur ipse ad christum non venisset voluntas
et in petro nullam excusationem propter coactio
nem primam extitisse in quo non releuatur tua seu
tentia quia vt michi videtur fortiorē vinculatio-
nem ponis in petri voluntate ꝙ̄ in corpore cathe-
nato quoniam i euitabilitas actus petri non est a
sua voluntate sed est a diuina voluntate seu pre-
scientia seu prouidentia que est posita sibi coniun
cta illam igitur vinculationem qua voluntas pe-
tri cohibetur ne posset obmittere suum actum fu-
turum non potes per ingenium aliquod creature
dissoluere sed potest in casu soluere vinculum cor
porale Est igitur voluntas petri fortius vnita seu
cohibita ꝙ̄ corpus alterius nec mireris ꝙ dico
eam vinculatam vinctam seu frenatam quoniam
sacra scriptura vt secundum te loquar ineuitabi-
litatem voluntatis frenum ⁊ chamum sepe appel
lat. In chamo ⁊ freno dicit ps maxillas eorū cō-
stringe qui non approximant ad te sic habes de sē
nacherib ysa. 37. ponam circulum in naribus tu-
is ⁊ frenum in labiis tuis ⁊ reducam te per viam
qua venisti ⁊ de pharaone rege egipti habes eze.
29. c. ponam frenum in maxillis tuis et extraham

nota tertiū modū circa possibilitatē futurorū ꝯtigētiū

te de medio fluminū tuorū ⁊ eze. 28. habes dictum
ad gog circum agā te ⁊ ponā frenum in maxillis
tuis ⁊ educā te ⁊ omnem exercitum tuum in quib⁹
dictis non aliud accipitur constrictio maxillaruꝫ
seu vīculatio in chamo ⁊ freno labiorū seu maxil
larum ꝙ̄ vinculatio volūtatis seu eius impulsus
seu eius a deo recessio aut cohibitio aut qualiter
cunqꝫ placet aliter vocare ne aliud faciat ꝙ deus
vult fieri. ¶ Item si prius cōsensisset sicut a chri
sto prius audierat ⁊ si quis te percusserit in dexte
ra maxilla prebe ei ⁊ alteram ⁊ si quis te angaria
uerit mille passus vade cū eo ⁊ alia duo milia mat.
5. c. Tunc in illo nulla fuisset coactio ⁊ sic nec ad-
huc reperis cur petrus potius ꝙ̄ vinculatus in-
crepari debebat ex quo in vtroqꝫ fuit impossibili-
tas de facto implendi preceptum ⁊ vterqꝫ sponte
diuinum iussum obmisit nisi dixeris ꝙ petrus con
tra iudicium rationis obmisit quando iudicabat
se vigilare debere ⁊ ad vigiliam se teneri vinctus
aut non quia vinctus non iudicabat tunc esse eū-
dum ad xpm sciens se ligatum ita vt ire nō posset
ideo recte estimabat nec estimare poterat se nō te
neri tunc ad christum debere accedere quoniā eū
impossibilitas excusabat sed istud nō tollit quod
dixi qm̄ eum ipossibilitas excusabat sed illud non
tollit quod dixi qm̄ istud iudicium rationis in pe-
tro quo debuit ⁊ tenebatur vigilare non fuit simi
le cum obmissione vigilie sed precessit obmissionē
in tēpore qm̄ dicit littera ꝙ erant oculi eorum gra
uati. Constat autem ꝙ i oībus qui propter aggra
uationeꝫ aut tediū vigilādi dormiūt prius sopitur
ratio actualis ꝙ̄ dormiat .s. cū de vigilia transeūt
in dormitionem qm̄ in omnibus talib⁹ prius clau
ditur seu sopitur vsus rationis ꝙ̄ vsus sensus ⁊ sē
per est vigilia ꝙ̄diu est vsus sensuum cum vigilia
nichil aliud ab oībus phis affirmetur ꝙ̄ vsus sē-
sitiuarū virtutū non est igitur in eis dormitio simi
lis cum iudicio rationis sequitur ipsum in tempo
re ideo cum non sit obmissio vigilie ante dormitio
nem non est vnꝙ̄ in talibus similis obmissio vigi-
lie ⁊ iudicium rationis ⁊ p ꝯñs non est in eis vn-
ꝙ̄ obmissio contra iudiciū rationis iudicium etiā
rationis in nullo obfuit petro vt fingis. Itē si chri
stus reuelasset petro pdixisset sicut fecit sui ternā
negationē ⁊ sicut fecit communiter sibi ⁊ omnib⁹
apostolis eorum fugā ⁊ eius desertionem tempo-
re sue passionis petrus enim magis debuit iudi-
care se teneri ad vigiliam vt scdm te loquar ꝙ̄ vin
ctus ad ambulationē qm̄ ita petrus iudicare de-
buit impossilitatē vigilie pter ineuitabilitatē quā
sequi credebat ex christi assertione sicut ⁊ vinctus
credebat ⁊ iudcabat obmissiōeꝫ accessus ad chri
stum propter ineuitabilitatem vinculationis aut
si ecōtra dixeris petrū nō debuisse credere dormi
tionē sibi fuisse ineuitabilem propter verbū chri-
sti fateris petrū saltē testē legalē nō dubiū nostre
sententie .s. ꝙ non obstante xpi assertione credidis
set obmissionē sibi fuisse vitabilē quā tn̄ veraciter
ex xpi assertione credidisset eā futurā ex quo xpm
tanꝙ̄ dei filiū in oībus dictis suis tenebat firma fi
de esse veracē cui ante predixerat tu es xps filius
dei viui ⁊ simili mō dices de oībus apostolis .s. ꝙ
non obstante xpi affirmatiōe ꝙ oēs scādalizaren
tur pter eū quē credebāt tn̄ veracē esse p oīa ipsi
potuerūt nō scādalizati fuisse ⁊ sic oēs eos fateris
testes nr̄e sñie. Itē sicut petrus iudicabat añ dor

nota istā diligenter

mitionē aut iudicare debebat vt asseris se debe-
re vigilare cū xpo ⁊ ad illam vigiliā se teneri sicut
vinctus iudicabat aut iudicare debebat ante ho
ram sibi statutam ad ambulandū ꝙ hora prefixa
ambulare debebat ⁊ ꝙ ad ābulationē tunc agen-
dā tenebatur ex precepto diuino qm̄ ista obliga-
tio nō fuit sublata nec excusata ante horā ad am
bulandū prefixā p ipossibilitatē vinculationis qm̄
si in pricipio hore statute subito vīcula rupta fuis
sent debuit accessisse ad xpm in hora statuta sed
hoc iudiciū rationis manere potuit vīculato ⁊ ma
nere non potuit dormiēti petro qn̄ vigilare obmi-
sit si igitur quisꝙ̄ amborū cōmisit contra iudiciuꝫ
rōnis vinculatus hoc egit nō petrus q̄ nunꝙ̄ ob
mittendo ꝙ debuit vigilare Item si hoc iudicium
rationis in petro nō fuisset qm̄ vigilare omisit aut
etiā ante aut ēt mēsura notabili hoc iudicium seu
culpa destitisset haberi nichilominus petr⁹ incre-
pabilis fuisset qr non vigilauit ⁊ poterat vigilas-
se frustra igitur iudiciū rōnis ad vigilandū somp
niādo adducis vt habeat difficultatem absoluas
cum difficultas maneat illo remoto nec ob hoc il-
lud reperias in littera xpm petrum aut apostolo
rum aliquem increpasse vnde secundū hanc sapiē
tiam tuam non videtur adhuc ꝙ petrus fuit poti
us rephendendus ꝙ̄ vinctus.

Cap. 6.

VT autem scias ꝙ̄ p hanc
peregrinā expositionē posse non va-
leas exponere scripturaꝫ propheticā
aut diuinam cuꝫ de hac libertate seu
ptātis libertate in eā fit mentio ecce
ꝙ posui xpm dixisse an putas qr nō possum roga
re patrē meū ⁊ adhibebit michi plusꝙ̄ .xii. legiōes
angelorū non potest hoc modo intelligi si enī ex-
posuerimus possū .s. potentiā hēo p quam alio tē
pore de facto valebo rogare nec dixerim⁹ ꝙ chri
stus actu de facto tunc poterat ita rogare .s. i ar-
ticulo sue passionis siue captionis falsū erit ⁊ ex-
hibebit michi mō plusꝙ̄ .xii. legiones angelorum.
si eī exhibitio .xii. legionum a patre suo fieri posset
in alia hora per xpi rogatum possibile cū non po-
tuisset exhibitio talis tūc fctā fuisse sicut dicit xps
⁊ exhibebit michi mō plus .⁊c. pter rogatum q̄
tunc de facto oīo fieri nō potuit. Constat ergo ex
forma verborum christi ꝙ plus includitur in pos-
se ꝙ̄ potentia cui non repugnat aut cui cōuenire
potest pro alia mensura sic agere .s. potestas sit de
facto tunc agendi ymo cū christus nunꝙ̄ hoc ro
gauit secundum tuam sapientiam nūꝙ̄ potuit de
facto sic rogare ita non magis habuit potentiam
rogandi pro alia mensura ꝙ̄ illa mensura ⁊ p con
sequens quo ad illum actum simpliciter caruit a-
ctiua potentia. Attende insuper ꝙ si xps sic de fa
cto tunc presidium angelorum rogando hr̄e non
poterat non iuste ob hoc reprehendisset petrū cū
eum tueri satagebat cum tamen ita dictum sit pe
tro mitte gladium tuum in locum tuum omnes eī
qui acceperint gladiū gladio peribunt An putas
quia non possum rogare patrem meum et exhibe
bit michi modo plusꝙ̄ .xii. legiones angelorum
vt intelligamus, non indigeo tuo presidio: quia

Dñs xpus potuit mittere xij. legiones angelorum

rogando possum habere a patre meo presidiũ.xii. legiones ãgelorum cum tñ propter sentẽtiam quã hic conaris accipere non minus fuisset sibi vtilis seu necessaria petri subuentio vt igitur petri iuuamen contemptibile approbetur ⁊ ꝯñr rationabiliter repellatur merito est vt potestas facti intelligatur fuisse in christo ad habẽdum aliunde presidiũ Ecce ⁊ eod.c.mat.16.habes sic scriptum accessit autem ad eum mulier habens alabastrũ vnguenti preciosi ⁊ effudit super caput illius recumbentis videntes autem discipuli indignati sũt dicentes vt quid perditio hec potuit aũt hoc venundari multo ⁊ dari pauperibus mar.dicit ꝙ quidẽ dicebant potuit enim vnguentum istud venundari plusq̃ tricentis denarijs Et sequitur ihesus autem dixit sinite eã q̃d molesti estis huic mulieri bonum enim opus operata est in me. Semper autẽ pauperes habebitis vobiscũ me autem non semper habebitis. Ex quo vnguẽtum illud non erat venundatum nec per ꝯñs secũdum te de facto venundari poterat vnguentum ⁊ dari pauperibus. vbi vtramq; particulam coniuncti ad potestatem referas vt intelligatur ꝙ solũ erat in muliere illa quã reprehendebant discipuli potẽtia sufficiens ꝑ quã huiusmodi vẽditio ⁊ precij ipsi⁹ collatio pauperibus fieri potuit nõ ꝙ ipsa de facto illud vẽdere aut sic dare potuisset. Et ideo nõ inuenietur color increpationis illius mulieris que bene egit et illud melius estimatũ de facto facere oĩo potuit nisi michi dixeris colorem increpatiõis mulieris exurgere ꝙ ipsi ipsam mulirem illud obmissum de facto posse agere affirmabant ⁊ sic ipsos fateris nostram sententiam tenuisse quorũ oppiniõi tibi contraire non licet tuam conscientiam testem accipio ꝙ tu non increpares bene agentem hoc pro obmissione operis melioris si omnino crederes ꝙ illud melius ineuitabiliter ipse obmitteret petr⁹ etiam erat huius nostre sententie cum predixit xp̃o non lauabis mihi pedes ineternum io.13.estimãs non dubium ꝙ lotionẽ a christo pedum suorũ discipulorum cohibere poterat ⁊ ꝯñr statim asseruit domine non tantum pedes sed manus ⁊ caput estimaris non dubiũ ꝙ lotionem pedum suorum a christo poterat sustinere vtrãq; igitur partem cõtradictiõis estimabat fore de facto ⁊ in facto possibilẽ sic etiã io.19.legitur pylatum dixisse christo michi non loqueris nescis quia potestatẽ habeo dimittere te expresse dicit potestatem seu libertatem contradictionis habuisse in christo.s.ad eum dimittendum non potestis dicere pylatum in hoc fuisse mentitum cũ xp̃us ꝯñr dictũ eius approbat sequitur ei Rñdit iesus nõ haberes in me potestatem vllã nisi esset tibi datum desuper qd si dixeritis verbum illud aduersum me ĩpellere vt hoc dictum xp̃i de potestate crucifigendi accipiatur q̃a illa aduersum christi erat non recte hoc dicis qm̃ potestas dimittẽdi xp̃m magis erat aduersus christum q̃ potestas crucifigendi quoniam xp̃s crucifixionem voluit ⁊ dimissionẽ sepius declinauit cũ igitur ptãs dimittendi fuerit contra xp̃m ĩ m voluntatẽ ei⁹ restat vtrũq; fuisse aduersum xp̃m de vtraq; ymo de vnaquaq; in vtrũq; effectũ potuit xp̃m dixisse nõ hr̃es aduers⁹ me ptãtẽ vllã nisi tibi eẽt datũ desup ⁊ eo potius ꝙ quõ ad vtrũq; illorũ effectuũ pylat⁹ a superioribus vnã iudiciariã ptãtẽ accepit ⁊ si forte dixeris vnã solã ptãtẽ simplicẽ quã describit ꝑ ptãtẽ hoc posse intelligi nõ facti potentiã a serie litere oĩo recedis ꝯñr pilat⁹ ꝑ hoc qd expressit se hr̃e ptãtẽ illã ad vtrãq; ptẽ xp̃o suadere volebat ꝙ sibi loq̃ret qm̃ xp̃s tacebat ex quo tñ a ꝑte suadere nõ poterat si potestatẽ suã simplicẽ intellexit qm̃ ex illa ptãte impossibile de facto nõ ptẽs ꝯgrue taliter suadere.s.aut amore aut timore effectus de facto impossibilia hõ loquit̃. Cõstat ergo ꝙ pylatus ptãtẽ facti intellexit qm̃ ptãtẽ ipsum habuisse vt dixi xp̃s ꝯñr approbauit qm̃ nulla alia minor potestas valet intelligi nisi a sensu littere recedatur illud insuper ꝙ in euangelio io.c.18. precepit satis clare ostẽdit nr̃m ꝓpositũ vbi describitur xp̃m dixisse ymo suasisse principi isto modo q̃d me interogas interroga eos q̃ audierũt q̃d locutus sum eis ecce ipsi sciũt que dixerĩ ego cũ enĩ põtifex nõ interrogauerit vt xp̃s illi suaserat ⁊ sic iuxta istã sapientiã non poterat q̃d aliõ sequit̃ nisi ꝙ xp̃s hoc sciẽs nõ tñ improuide sed stolide hoc suasit ita vt pontifex faceret qd ipse facere non volebat qd dementis est dicere vñ sequitur ꝙ põtifex facere poterat qd omisit idẽ sequitur de illo ministro qui dedit alapã ihesu de quo sequitur statim idẽ.s.ꝙ poterat testimoniũ perhibere de malo cõtra ihesum ꝙ testimonium oĩo nõ protulit qm̃ xp̃s hoc sibi suasit aut ipsũ illud facere posse expressit cum dicit si male locutus sũ testimonium perhibe de malo.

de ptãte libertatis pilati erga christum.

Capm.7.

Addi insuper ꝙ labã ĩ hoc sentit cuz dicit ad iacob qui ab eo aufugerat et ipse eum prosecutus attigerat sicut legitur geñ.30.ca. Stulte operatus es ⁊ nũc quidẽ valet man⁹ mea reddere tibi malũ sed deus pr̃is tui heri dicit michi Caue ne loquaris cõtra iacob quicq̃ durius aut labã estimauit aut sensit ꝙ malũ iacob ipse tunc inferre non potuit de facto q2 noluit illi malum inferre secum estimans illud sibi esse impossibile seu ineuitabile qm̃ ipse facturus nõ fuerat ⁊ mentitus est gratis cũ dicit Et nunc quidẽ valet manus mea tibi reddere malũ aut verũ asseruit affirmans ꝙ illud facere valuit ꝙ non fecit de ptãte facti intelligens qm̃ nullus de alia potestate intelligens prudẽter cõminaretur cuiquã sicut labã hoc fecit quis enĩ ita est improuidus si estimaret se in presenti nõ posse alteri de facto malum inferre ꝙ comminaretur alteri isto modo ⁊ nunc valeo si possum tibi malum inferre attẽde ⁊ q̃d magn⁹ eleazarus sacerdos sentit in isto articulo qui dicebat sicut legitur.2.macha.6. capitulo. domine qui habes scientiam sanctam manifeste tu scis q2 cum possem a morte liberari duros corporis sustineo labores secundũ aĩam vero propter timorem tuum libenter hoc enim patior non enim ptãtẽ tuã vagã hoc loco cum dicit tu scis quia cum possem a morte liberari sed potestatem operis siue facti quoniam econtra si tue opinionis fuerat estimãs se de fctõ nõ potuisse liberari a morte s3 ꝙ mors sibi fuit ĩeuitabilis eo ꝙ voluit oĩo pati nec aus⁹ fuisset deo dr̃e dñe tu scis q2 possũ a morte liberari sicut nec tu estimãs te ineuitabiliter statim moriturum in ipso mortis articulo constitutus auderes

nota de labã auũculo iacob

deo asserere tu scis quia possum liberari a morte ymo series tota littere precedentis istud ostendit vbi sic scribitur eleazarus vnus de prioribus scribarum vir etate prouectus vultu decorus aperto ore hyans compellebatur carnẽ suillam manducare ac ille gloriosam mortẽ magis q̃ odibilẽ vitam complectẽs voluntarie preibat ad suppliciũ intuens aũt quõ oportebat accedere patienter sustinens destinauit non admittere illicita ꝓpter vite amorem hũ autem qui astabãt iniqua miseratiõe cõmoti propter antiquam viri amicitiam tollerãtes eum secrete rogabant afferentes carnes quibus vesci eis licebat vt simularet mãducasse sicut rex imperauerat de sacrificij carnib⁹ ⁊ hoc facto a morte liberaretur ⁊ ꝓpter viri amiciciã hãc in eo faciebãt humanitatem ⁊ ille cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminẽtiam ⁊ ingenuã nobilitatis caniciem atq; a puero optime conuersationis ⁊ sancte ⁊ a deo condite legis constitutus respondit ita dicens permitti se velle in infernũ non enim etati nostre dignum est ĩquit fingere ⁊ multi adolescẽtes arbitrantes eleazarum.90.annorum transisse ad vitam alienigenarũ ⁊ ipsi propter meam assimilationem ⁊ ꝓpter modicum corporalis vite tempus decipiantur ⁊ propter hoc maculam ac execrationem mee senectuti conquiram q̃obrẽ vitam fortiter excedendo senectute quidã dignus apparebo adolescentibus aut exemplum forte relinquam si prompto animo ⁊ fortiter pro gratissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfũgar vbi ex hoc ꝙ dicitur ⁊ ille gloriosam mortem magis q̃ odibilem vitam complectens ostẽditur ꝙ odibilem vitam poterat elegisse nequaq̃ enim diceret si scripta de ãgelis bonis aut brutis animalibus in quibus non est contradictionis libertas qm̃ per hoc arbitrariã eius electionem ostẽdit sicut ⁊ illud ꝙ sequitur respondit cito dicens permitti se velle in infernum illud idem ostendit quoniam ꝑ hoc expressit se elegisse nõ parere regis imperio licet parere eius iussui potuisset eo mõ suasus fingere noluit nec peruersum exemplum relinquere ne posteriores iuuenes fraudarentur ac ipse maculam sue conquireret senectuti non enĩ sic diceret volo fingere ne alij decipiant̃ aut ego maculam senectuti mee inferrem nisi quis supponeret se fingere posse ⁊ ex illis causis obmittere sicut nec tu taliter loqueris nec alius quisq̃ nisi supponens te de facto posse q2 cã hmõi obmisisti hanc libertatem supponit salomon prouer.3. cum dicit noli prohibere benefacere euz qui potest si vales ⁊ ipse benefac ne dicas amico tuo vade ⁊ reuertere cras dabo tibi cum statim possis dare si hoc solum capitulũ acute attenderes nisi dixeris tuũ ingenium salomonis ingenio anteire sufficiẽs argumentuz acciperes pro nostro proposito cũ enĩ dicit si vales ⁊ ipse benefac aut intelligit salomon tuam vagam potentiam absolutam ⁊ suaderet se ꝑte propter potentiam dãdi hmõi benefac cũ ad hoc facti potentia requiratur nec sufficit potentia absoluta sicut vincto supra frustra suaderetur vt ambulet aut intelligit facti potestatem cum dicit si valeas nec hortaretur modo nisi etiã supponeret ꝙ ille cui bonum op⁹ suasit illud posset obmittere sicut nec tu cuiq̃ aliud suadẽs agere nisi supponeres ipsum posse illud non facere ergo in illo cui sapientissimus salomon sic suasit fuit contradictionis libertas ꝙ etiam claret ex alio quoniã salomon aut suasit prohibituro aut non prohibituro eum qui potuit benefacere si prohibituro ita suasit fuit ergo ille cui suasit prohibiturus alium benefacere nec salomon ei suasit non prohibere nisi supposuisset ꝙ sue suasioni poterat acquiescere ⁊ ita supponit libertatem contradictionis in illo aut salomon sic suasit non prohibituro ⁊ cũ supponat quod potuit prohibere omnino cõsequitur ꝙ supposuit ĩ eo cui suasit contradictionis libertatem ⁊ ad prohibendum ⁊ non prohibendum benefacere eum qui hoc posset sic clare in eo ꝙ seq̃tur facultatem de facto dandi amico exprimit cũ dicit cum statim possis dare ⁊ facultatẽ tunc non dandi exprimit cum dicit ꝙ posset differre nec dicas ĩquit vade ⁊ reuertere cras ⁊c. hãc deus supposuit in abraham cum dicit cum precepit ꝙ imolaret filium suum ysaac cuius iussum abrahaz facere intendebat intantum vt extraxit gladiuz vt filium ligatum occideret ꝙ cum non fecit supposuit igitur de⁹ ꝙ filium suum ymolare poterat qd nõ fecerat ex quo hoc precepit sibi vt faceret ⁊ eũ ꝓ voluntate obedientie iurauerit sicut legitur ge.22. cap. Si enim deus presciuisset ꝙ abraham preceptum suum implere non poterat illud preceptum ei iuste dedisset nemo enim sani capitis ambigit p̃ceptum omne esse iniustum nec dari deberet ꝙ impleri non potest Ex hoc etiã loco constat ꝙ abraham nostre opinionis fuit supponens in se potestatem fuisse occidendi filium suum ysaac quoniã non dubium hoc ipse facere intẽdebat diuino iussu obediẽtie qd op⁹ paulus apostol⁹ affirmat clare ad he.xi.c.dicit ꝙ obtulit ysaac qui susceperat repromissionem arbitratus quia a mortuis suscitare euz potens est deus nec potes ambigere qm̃ supposuit ꝙ potuit filij sui ĩmolationem omittere ita ista ecce nostre opinionis testis ydoneus hãc libertatem contradictionis deus in filijs israel esse supposuit cum sit scriptum exodi 13.cap. igitur cum emisisset pharao populum non eos duxit deus per viam terre philistim que vicina est reputãs ne forte peniteret eum si vidisset aduersum se bella consurgere ⁊ reuerteretur in egiptum sed circũ duxit per viam deserti si enim non poterat popul⁹ penitere frustra dictum est ne forte peniteat si voluntas ad contradictionem velit se flectere nõ valebat frustra pro causa huius mutationis est dictum si vidisset aduersum te bella consurgere ⁊ si non reuersus populus ĩ egiptum modo redire nõ poterat frustra ⁊ superflue dicit de⁹ ne reuertatur in egyptum quis enĩ ita insanit vt audeat affirmare deum huiusmodi reputasse q̃ nemo aliud intelligit q̃ possibilia estimasse que nullatenus euenire potuerant non igitur erant ĩeuitabiliter hec obmissa hanc deus supposuit fuisse in nostris primis parentibus cum de ligno scientie boni ⁊ mali comedere eos prohibuit penam adiciens que pena fuisset iniusta si eius causa meritoria vitari ab innocentibus non valebat ymo nec decuit summum bonum ⁊ iustum ab ea reprehendere que caueri non poterat vt sic in penam de necessitate incideret qm̃ nec homo bonus aut iustus hoc sciẽter faceret super qua re tuã consciẽtiam testẽ accipio.

nota d̃ hac libertate ex dictis salomonis

Cap. 8.

HAnc libertatem abraham patriarcha i loth manifeste supposuit cum dicebat sicut legitur gen. 13. Recede a me obsecro Si ad sinistram ieris ego dextram tenebo si dexterā elegeris ego ad sinistram pgam nullus sapiens ita super vtraqꝫ parte cōtradictionis alteri suadet nisi suasum vtrāqꝫ ptē eligere posse supponeret hanc iacob in frē suo esau esse supposuit cū dicebat gen. 32. placabo illū muneribus que precedunt ⁊ postea cū videbo forsan ꝓpiciabit͛ michi i eo ꝙ dicit forsā ꝓpiciabitur michi manifeste supposuit ꝙ esau propiciari ⁊ non propiciari poterat hanc iudas patriarcha in patre suo iacob manifeste supposuit cum sic dicit de beniamin fratre suo si vis pergemus pariter ⁊ emem⁹ tibi necessaria si autē non vis non ibimus gene. 43. Non enim hec contradictoria futura taliter ꝓtulisset frustra nisi supposuisset patrem suum vtrūqꝫ velle potuisse ⁊ vtrumqꝫ facere noluisse cum ipse iudas vtramqꝫ partem sub contradictionis se paratum facere obtulisset si nō potestatē ad vtrāqꝫ partem in se fuisse supposuisset hanc deus i salomone esse supposuit cum dicebat sicut scribitur 3. reg 3. c. quia postulasti verbum hoc ⁊ non petisti tibi dies multos nec diuitias aut animas inimicorum tuorum Ecce feci tibi secūdum sermones tuos ex quo salomon hoc non petebat ⁊ sic secundū vestram mirabilem sapientiam ineuitabiliter hoc obmisit que gratia sibi ꝙ ista nō petiuit fuit vnde causa tante exaltationis ei⁹ quia non petiuit hoc ex quo hoc petere non valuit ymo ecōuerso quia ob hoc ꝙ non petiuit tanta gloria ⁊ gratia est ditatus ymo consequitur ꝙ hoc petere potuisset eadem libertas etiā statim consequenter supponitur cum dicitur. Si autem ambulaueris in vijs meis ⁊ custodieris precepta mea sicut ambulauit pater tuus longos faciā dies tuos. vnde enim hec promissio quo ad salomonem dici posset prouida nequaqꝫ poterit inueniri si salomon conditionem implere non poterat sed frustra fuisset omīo ex quo conditionem illam de facto implere non poterat sed eam ineuitabiliter obmiserat obseruarē quoniam nec tu si prescires de tuo ministro ꝙ certum actum omnino explere nō posset nisi improuide ⁊ frustra illa promitteres si illum actum expleueris ego te exaltabo honoribus ⁊ ditabo diuitijs quāto magis deus omnium futurorū prescius nō ita promitteret quia esset promissio vacua ⁊ inanis

nota de ꝓmissiōe dei cū conditione

hanc libertatē sapiens eliphat themanites in facto iob esse supposuit cum dicebat si ceperimus etiā loqui forsitan moleste accipies non autē ita dixisset aut patientiam iob aut eius iram futurā inestimabilem estimasset vel euitabilem quoniam nec in simili casu prudenter sic diceres simili modo loquendi vsus est saluator cum muliere samaritana sicut legitur io. 4. hoc modo si scires donū dei ⁊ quis est qui dicit tibi da michi bibere tu forsitan petijsses ab eo vt dedisset tibi aquā viuā vbi nemo sanus diceret dominū ignorasse an ipsa petijsset vel non petijsset de bono christi ⁊ de deo scientiam habuisset ⁊ cū dicit tu forsitan petijsses nō propter dubium apud seipsū. Et per consequens propter cōtingentiam effectus possibilis. s. ꝙ ipsa sic potuit petere ⁊ etiā eque petitionē talem obmittere an nō supposuit herodes ꝙ filia herodiadis aliud ꝙ caput io. postulare potuerat cū dicebat quicquid petieris dabo tibi licet dimidium regni mei vtiqꝫ non dubium sic balath rex hāc in balaā esse supposuit cum ille suasit ne cūcteris venire ad me hominem paratum honorare te quia quicquid volueris dabo tibi hanc assuerus rex in hester regina supposuit cum dicit que est petitio tua etiam si dimidiam partem regni mei petieris dabo tibi hanc petrus apostolus ⁊ omnes alii discipuli vel apostoli in seipsis esse supponebant cū audito ab ore domini sui adhibita ꝓbatione per scripturam sicut legitur mat. 26. c. ꝙ omēs apostoli illa nocte scandalum paterentur sicut scribitur percutiā pastorem ⁊ dispergentur oues gregis petrus ait ⁊ si oportuerit me mori tecum non te negabo ⁊ similiter omnes discipuli dixerunt quis dubitat qui isti supponebant ⁊ estimabāt se posse nō negasse suū magistrum quē tamen post modum negauerunt. ecce habes testes ydoneos. hoēs apostolos hāc cleophas ⁊ suus socius supposuerunt esse in christo quem peregrinum putabant cum illum fingentem se longius ire coegerunt sicut legitur luc. 24. quoniam hec coactio non violenta christo illata sed inuitatio multiplicata accipitur que non fit nisi quando supponitur inuitatus posse non facere quod petitur ⁊ hij etiā vt puto sunt testes legales nostre sententie.

Capm. 9.

HAnc supposuit christus esse in maria magdalena cum illi dicebat conanti ipsius ruere i amplex⁹ noli me tangere sicut legitur Jo. 20. non enim hoc prohibuisset nisi voluntatem ⁊ potestatem i ea illud agendi vidisset sicut nec quis alteri suaderet imitari propositum nisi supponeret illum posse suum propositum retinere hoc enim tue ⁊ oīm in tuē sententie conscijs non ambigis esse impressum quis enim alterius malā voluntatem frangere aut flectere conatur nisi qr tenet ꝙ eam perficiat ⁊ ita supponit ꝙ pficere eā possit ⁊ nichilominus laborat mutare eius propositum ꝙ insuper non faceret nisi supponeret ꝙ ille suasus posset propositum suū mutare vnde vt puto non ambigis quin hij qui hanc libertatem abnegant in suis operibus ⁊ etiā in suis cōscientijs eam affirmant michi enim videtur ꝙ non tantum insipientia est sed potius insania affirmare ꝙ habens voluntatem malam non potest eam contaminare. Ex quo alteri cum maxima difficultate potest suaderi sibi ꝙ eā deponat ac etiā ecōtra astruere ꝙ habens actum meritorium cōtinuationis laboriose non potest ipsum deserere ex quo vt ipsum deserat viribus totis etiam suaserat propter hoc ꝙ vnusquisqꝫ experitur in seipso contrarium quoniam sepe alternat voluntates contrarias in seipso in momento nec volens claudere oculos nunc loqui volens nunc volens eum quietare ⁊ ita de ceteris decies in momento ymo sepe sic agimus voluntate liberrima vt plenius nos omnem talem actum nobis esse vitabilē hāc saluator in euangelio sepe expressit ecce ei math. 25. posita parabola

Nota quō cū libertate stat potētiam oppositum

nota de cōtinuatione actus volūtatis

de talentis seruis suis a profecto peregre distribuente concludit serue male ⁊ piger sciebas quoniā meto vbi non sero ⁊ cōgrego vbi nō sparsi oportuit ergo te cōmittere pecuniā meam in nūmularijs ⁊ ego veniens recepissem vtiqꝫ quod meū est cum vsuris ⁊ sequitur inutilē seruū proicite i tenebras exteriores vbi erit fletus ⁊ stridor dentiū vbi potestas ad omittendum illud qđ fieri debuit exprimitur qr piger ⁊ malus seruus ille vocatur potestas vero ad faciendū bonum exprimitur cū dicitur oportuit te cōmittere pecuniā meam in nūmularijs qm̄ eniz dn̄s quod opportere eum facere affirmat facere ipse potuerat alioquin illud facere nequaqꝫ oportuit nec pro illius obmissione in tenebras exteriores iuste mitti debuit hanc libertatē susanna aptissime demonstrauit in se esse cuz dicit sicut legitur danielis. 13. Angustie sunt michi vndiqꝫ si enim hoc egero mors michi est. Si autē nō egero non effugiā manus vestras sed melius est michi absqꝫ opere cadere in manus vestras ꝙ peccare in conspectu dn̄i.

Capm. 10.

nota de libertate pauli

HAc libertate se liber paulus apostolus manifeste expressit. i. ad corin. 14. cū dicit nō sum liber non sum apostolus nōne ihesum xp̄m dominū nr̄m vidi nonne opus meū vos estis in domino qđ aūt de hac libertate hoc dicit series capituli totius ostendit qm̄ statim ꝓ modo libertatis sue sic adicit nunquid non hēmus potestatē manducandi ⁊ bibendi nunquid nō hēmus potestatē sororē mulierē circūducēdi sicut ceteri apostoli ⁊ fratres dn̄i ⁊ cephas aut iohānes ego et barnabas non hēmus potestatē hoc operandi quis militat suis stipēdijs vnqꝫ quis plātat vineā et de fructu eius nō comedit quis pascit gregem ⁊ non de lacte eius manducat nunquid secundum hominē hoc dico an lex non hoc dicit Non alligabis os bouis triturātis nūquid de bobus cura est deo cui ꝓpter nos vtiqꝫ hoc dicit nam propter nos hec scripta sunt qm̄ debet in spe arare qui arat et qui triturat in spe fructus percipiendi si nos vobis spiritualia seminamus non magnū si nos carnalia vestra metamus Si alij nostre potestatis participes sunt quare non potius ⁊ vos sed nō sum⁹ vsi hac potestate sed oīa sustinemus ne qđ offēdiculū demus euangelio xp̄i hic satis ostenditur ꝙ liberū se dicit in hoc ꝙ potuit cum eo ducere mulierē sororem ⁊ sumere necessaria vite ab his quibus predicabat ⁊ tn̄ dicit se hac potestate vsū nō fuisse ne daret offendiculum euangelio xp̄i vn̄ constat apostolum hic voluisse ostēdere libertatē cōtradictionis qā etiā illa que cōsequenter annectit satis aperte ostēdūt sequitur eniz ꝙ qui i sacrario operantur que de sacrario sunt edunt ⁊ qui altari deseruiunt cum altari participantur ita et dominus ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio viuere ego autem nullo horū vsus sum. Ecce potestas contradictionis ꝙ debuit et potuit de euangelio viuere sicut christus ordinauit sed non est vsus hac potestate idem etiam exprimitur aliter cito post hoc mō nam ⁊ si euangelizauero non est michi gloria necessitas enim michi incumbit ve enim michi est si non euangelizauero si autem volens hoc ago mercedē habeo si autem inuitus dispēsatio michi tradita est que est ergo merces mea vt sine sumptu ponam euangelium ⁊ non abutar potestate mea in euangelio nā cum liber essem ex omnibus omnium seruum me feci vt plures lucrifacerem in hoc enim ꝙ sic egit vt dicit ne abuteretur euangelio sicut pseudo prophete satis ostendit ꝙ poterat facere talia qualia ipsi agebant ⁊ ipse agere noluit hoc insuper ꝙ dicit se fecisse liberum clare ostendit propositū quoniam liberum se esse intellexit a seruitute eius tamen propter alios se subiecit ⁊ sic potestatem ad vtramqꝫ partem habebat scilicet ad standum in libertate sua ⁊ ad subiciendum se seruituti simile dicit. 2. ad thessa. 3. c. Nō in quiete fuimus inter nos neqꝫ panem gratis manducauimus ab aliquo nisi in labore ⁊ fatigatione nocte ⁊ die operātes ne quē nostrum grauaremus non quasi nos nō habuimus potestatem sed vt nosmetipsos formā daremus nobis ad imitandum nos eccce potestas cōtradictionis seu libertas qua dicit se potuisse gratis panem subditorū manducasse ꝙ tamen nō fecit ⁊ potuisse mettere carnalia illorum quib⁹ spiritualia predicauit sed non est vsus hac potestatē contradictionis hanc potestatem cōtradictionis pulcre exprimit ad phili. 4. c. Scio humiliari ⁊ scio habundare vbiqꝫ ⁊ in omnibus instructus sum ⁊ saciari ⁊ esurire ⁊ habundare ⁊ penuriā pati omnia possum in eo qui me confortat ecce descriptis actibus ⁊ priuationibus eorum affirmat nō solum de illis sed de aliis actibus omnibus concernentibus vitā humanam ꝙ ad eos habuit potestatem cum tn̄ nō omnes exercuit vnde. i. ad corin. 4. dicit oīa michi licent sed non omnia expediunt manifeste ostendēs sibi multa licuisse que facere potuit ⁊ non fecit quia ea facere nō erat expediens.

Nota quō paulus potuit de euāgelio viuere.

Cap. 11.

HAnc potestatem contradictionis clarissime supposuit apostolus paulus in seipso fuisse ad philip. 1. c. cum sic dicit in omni fiducia sicut semper ⁊ nunc magnificabitur christ⁹ in corpore meo siue per vitam siue per mortē michi enim viuere est ⁊ mori lucrum quia si viuo in carne hoc michi fructus operis est ⁊ quid eligam ignoro coartor enim a duobus desiderium habēs dissolui ⁊ esse cum xp̄o multo magis melius permanere aūt in carne necessariū est propter vos ⁊ hoc considerans scio qr manebo ⁊ pmanebo omnib⁹ vobis ad profectum vestrum Quis eni istud capitulum plurimas difficultates cōtineat tamen quo ad hoc est satis clarum ꝙ apostolus de duobus eligibilibus scilicet dissolutione vt esset cum christo ⁊ permanere in carne se confitetur ignorare quid eligeret ad quorum vtrumqꝫ fuerat coarctatus ad primum quia melius ad secūdum quia necessarium propter populum supponit ergo ꝙ vtrūqꝫ illorum potuit eligere qm̄ si ecōtra tue opinionis fuisset estimans ꝙ solam vnam partem de facto eligere potuisset nequaqꝫ asseruisset ad vtriusqꝫ electionem se fuisse arctatum quorum alterū

alie probatiōes de eadē libertate cōtradictionis.

eligere sibi fuisse ipossibile ⁊ reliquum eligere ne=
cessariũ estimasset audi alibi apostolũ hãc ꝯtradi
ctionis libertatẽ potẽtissime supponẽtẽ cũ dicit .i.
ad co.7. Si quis frater vxorem hꝫ infidelẽ ⁊ hic
consẽtit hitare cũ illo non dimittat illã ⁊ si que si=
mulier virũ hꝫ infidelẽ ⁊ hic cõsentit hitare cũ illa
non dimittat illũ sanctificatus est enim vir infide=
lis ꝓpter mulierem fidelẽ ⁊ sanctificata est mulier
infidelis propter virum fidelem alioquin filii vestri
immũdi essent nunc autem sancti sũt ꝙ si infidelis
discedit discedat fidelis non est enĩ seruituti subie=
ctus frater aut soror in eiusmõi in pace eĩ vocauit
nos deus vbi patenter supponit virũ infidelẽ pos
se consentire ⁊ habet factionẽ cũ vxore fideli ⁊ pos
se ab ea discedere ⁊ ideo dicit pro vtroqꝫ casu do=
ctrinã hãc eaꝺ epi. exprimit .i. c. frequẽtius cũ sua
de virginibus seruare virginitatẽ ⁊ nichilominus
nubendi eis liberã concedit facultatem cũ tamen
improuide taliter suaderet nisi virgines possent in
sua virginitate manere ⁊ licentiã nubendi inepte
concederet nisi ꝙ ille nubere possent supponeret
pariter ibidẽ dicit hoc modo seruus vocatus es
non sit tibi cure sed ⁊ si potes liber fieri magis vte
re confortando seruum vocatũ vt non curet sup=
ponit ꝙ ille posset seruus manere alias enim esset
superuacua confortatio ⁊ hortando ꝙ fiat liber si
possit supponit libertatẽ in eo esse vt eam appetat
et seruitutẽ dimittere velle. Item ibidẽ dicit dico
autem nõ nuptis ⁊ viduis bonũ est illis si sic pma
neant sicut ⁊ ego ꝙ si se nõ continẽt nubent melius
est enim nubere ꝙ̃ vri vbi nõ daret non nubẽdi cõ
ciliũ non nuptis ⁊ viduis nisi supponeret ꝙ possẽt
non nubere aut saltẽ velle nubere possent nec etiã
per hoc causam illã annecteret melius est enĩ nu=
bere ꝙ̃ vri potestatẽ igitur contradictionis in eis
esse supposuit quibus dedit istã doctrinã ymo to=
tum illud capitulũ est de hmõi actibus que suppo
nunt libertatẽ cõtradictionis in suis auctoribus
actibus liberi oẽs q̃ virtꝰ vtriusqꝫ testamẽti huius
testimoniis vbi sunt pleni nec ad aliud scripti et
hoĩbus tradicti sunt nisi vt mala declinẽtur ⁊ ĩ bo
no ꝓficiant q̃ ad illos fructus seu effectus nequa
ꝙ̃ a sapiente deo aut homine dati fuissent illis qui
bus dati fuissent nisi libertatẽ istam cõtradictiõis
habuisse suppponerent oĩs eĩ vel parũ sapiẽs pa
terfamilias aut materfamilias aut cõditionis al=
terius qui aut hortatur aut suadet cõminatur aut
spõdet supponit illum quẽ ita alloquitur posse sibi
voluntarie acquiescere nec erga eũ sic alias labo
raret sic nec agricola nisi sub spe fructus terrã ex
coleret ⁊ ecõtrario recte supponit ꝙ possit sibi non
acquiescere nec alias eũ sic pugniret nisi tieret ꝙ
nollet acquiescere sicut nec agricola laboraret ni
si timẽs ne aliter terra fructũ nõ redderet ⁊ sic cõ=
stat ymo ꝙ simile in nostris laboribus ⁊ voluntati
bus experimur ꝙ supponimus ĩ oĩ hoĩe hmõi liber
tatẽ q̃ igit eã negat in hoĩe obicit totam dĩnã scri
pturam atqꝫ humanã ⁊ frustrãtur oẽs erga alios
hoĩm spirituales labores

nota de li=bertate nubendi in v=ginibus.

Cap. 12.

Patenter hanc contradictio
nis libertatem in perfecto viro ostendit
sapiẽs eccle. 2. c. ita dicens beatus est di
ues qui inuẽtus est sine macula ⁊ q̃ post aurũ non
abijt nec sperauit in pecu. the. quis est hic et lau
eum fecit enĩ mira in vita sua qui probatus est in
illo ⁊ perfectus iuẽtus est ⁊ erit illi gloria eterna
qui potuit transgredi ⁊ nõ est transgressus ⁊ face
re mala ⁊ non fecit an non fuit mala actio ineuita
bilis apud illũ qui potuit facere malum ⁊ nõ fecit
An quis potest dubitare ꝙ obseruantia precepti
fuit illi vitabilis q̃ potuit transgredi ⁊ nõ est trans
gressus aut quis ambigere in eo fuisse libertatem
cõtradictionis q̃ potuit trãsgredi ⁊ non est trans=
gressus facere mala ⁊ non fecit vnde etiã diceret
facere mirabilia .s. qui post aurũ nõ abijt nec spe=
rauit in pecunie thesauris si ipse post aurum ire nõ
potuit nec pecuniã aut thesauros voluit sic con=
tempnere cõstat aũt ꝙ talis in hoc mirabilia nul
la fecit quare enim mirabilia illa fecisse diceretur
potius ꝙ̃ leo aut bestia aut opus naturale exer=
cens non videtur. Itẽ fides catholica extat nõ du
bium ꝙ iustus habens gratiã potest in ea perma=
nere ⁊ per eaꝫ saluari iuxta illud apo. 3. tene ꝙ ha
bes vt nemo accipiat coronã tuã ⁊ multa similia
quia nõ solum suadetur sed etiam ꝑcipitur bonis
vt in gratia accepta permaneãt que a deo cũcta
futura prescencte nõ fierent nisi habentes gratiã
in ea permanere possent qm̃ nec ab hoĩe sapiente
sic fierent ⁊ tñ non dubiũ qui infiniti hñtes caritã
tẽ peccauerũt mortaliter ⁊ finaliter perierũt sicut
saul hely sacerdos iudas scarioth ⁊ alij vnde cla
re consequitur ꝙ euitabiliter peccauerunt aut ꝙ
ecõuerso caritatem ineuitabiliter perdiderũt con
tra premissa. Item dubiũ non est qui multi peccã
tes mortaliter saluabũtur sicut dauid adulter ho
micida nabugodonosor superbus ⁊ magdalena
a qua christus eiecit septem demonia ⁊ alii ꝙ̃ plu
res aut igitur existẽtes in peccato mortali aliquã
do amplius peccare nõ poterãt ꝙ nemo sanus di
ceret cũ ipsi existẽtes in caritate peccando pecca
tum cõtinare voluerit aut si pro tota vita sua post
peccatum admissũ peccatũ retinere potuerãt pari
ter poterãt nõ saluari ⁊ sic euitabiliter sunt salua=
ti. Itẽ infidelis quis existens non potest fieri fide=
lis nisi captiuando suũ intellectũ ⁊ volẽdo articu
lis fidei adherere aut euitabiliter accedit ad fideꝫ
vt credat ⁊ non ipse suum captiuat ingenium ne=
cessario seu ineuit abiliter captiuatur sicut ingeni
um hominis stulti seu bruti ineuitabiliter captiuũ
tenere. Itẽ non dubitas quin ille sit auctor pecca
ti qui precipit facere ꝙ homo facere non põt om=
nino aut prohibet ꝙ cauere non potest si ergo om
nia sint quo ad causas inferiores necessaria seu
ineuitabilia tunc transgressiones preceptorũ affir
matiuorum ⁊ negatiuorũ sunt ineuitabiles ipsis
peccantibus ⁊ sic deus dans alia precepta est au
ctor pcti sicuti esses auctor pcti tui seruientis si ei
preciperes talia qualia obseruare nõ posset aut e
cõtra talia ꝓhibens qualia ĩeuitabiliter ipse page
ret in hoc si hmõi ineuitabilia eius opa dixeris es
se pctã alterorũ ergo cogeris astruere aut ꝙ nul=
la sunt oĩo hoĩm peccata mortalia aut ꝙ deus au
ctor est oĩs pcti mortalis ⁊ ex secũdo nichilominꝰ
promũ sequitur qm̃ sine peccato nõ dubiũ potest
fieri opus cuius deus est auctor ⁊ ita si deus sit au
ctor cuiuscũqꝫ peccati nulla sunt oĩo peccata.

notarõnes seq̄ntes ꝓ ista materia.

Capm. 13.

Nota quõ deus est cã oĩm rerum.

IOHANNES nos te=
nemus cõmmuniter ꝙ omnis rei sub
stantialis ⁊ accidentalis cuiuscũqꝫ sit
generis que existit in mundo deus est
auctor ⁊ sic secundum tuam rationeꝫ
nullam rem agere esset illicitum sed oẽm rem pos
set homo facere sine peccato. **RICARDUS**
aliud est esse auctorem aliud est esse causam si ꝓ=
prie auctorem appelles vt ego accipio quoniam
auctor nisi improprie dici non debet nisi qui sic est
causa rei facte quĩ ⁊ factum causat ⁊ approbat
sic agentem causa tamen dici potest ꝙ siue appro
bet agentem in actu siue reprobet dum tamen a=
gens ab eo accipiat potestatem sicut quisquis in
domo sua causa est cuiuscunqꝫ operis ibi facti ꝑ
suos quibus ipse potestatem tribuit operandi sed
si preceperit bona sola fieri et mala cuncta vitari
bonorum operum appellatur proprie auctor non
malorum ita tamen esset deus malorum auctor si
cut bonorum si cuncta opera sue creature ratio=
nali essent necessaria seu ineuitabilia quoniam si=
cut proprie est auctor rationalis creature agẽtis
ita ꝓprie est auctor omniũ que fiunt ab ipsa crea
tura rationali ineuitabiliter ex quo illam creatu=
ram instituit ita vt opera eius omnia ineuitabili
necessitate produceret quoniã institutionem suaꝫ
deus omnimode approbaret ⁊ ꝑ consequens om
nem actum pariter approbaret qui ex huiusmodi
institutione ineuitabili seu necessaria sequeretur.
Item angeli qui steterunt aut potuerunt peccare
sicut ⁊ ceteri qui peccauerunt aut peccare nõ po
terant si poterant peccare sicut ceteri ⁊ non pec=
cauerunt poterant actum habere quẽ nunꝙ̃ ha=
bebant scꝫ actum malum ⁊ nichilominus poterãt
euitare beatitudinem quã iã habent ⁊ non fuerũt
eis omnia futura ineuitabilia si dixerimus ꝙ pec
care non poterant tunc omnes stantes a sua crea
tione cadentibus erant dissimiles ⁊ minus poten
tes contra scripturã que dicit luciferum sublimio
rem ⁊ potioribus donis omnibus alijs fuisse do=
tatum, sicut enim scribitur de rege tiribin eius
persona eze. 28. Tu signaculum similitudinis ple=
nus sapientia ⁊ perfectus decore in delicijs para
disi fuisti omnis lapis preciosus operimentũ tuũ
sardius ⁊ torpazion ⁊ iaspis crisolitus ⁊ onix be=
cillus saphirus carbunculus ⁊ smaragdus aurũ
quoqꝫ opus decoris tui ⁊ foramĩa tua in die qua
conditus est preparata sunt tu cherub extensus ⁊
protegens ⁊ posui te in mõte sancto dei in medio
lapidum ignitarum ambulasti perfectus in vijs
tuis a die conditionis tue donec inuẽta est iniqui=
tas in te. Constat ꝙ de stantibus ⁊ cadentibus e=
rant plures in donis consimiles ⁊ per cõsequens
illud de illis qui peccauerũt poterant peccare sic
de illis qui steterunt peccare etiam poterant ⁊ e=
conuerso similiter si quis vero dixerit ꝙ ista distin
ctio angelorum qui steterant ab alijs qui pecca=
uerant nõ infert aliquã dissimilitudinem ĩ virtuti=
bus seu donis sicut nec predestinatio in bonis et
prescientia in malis ad penam seu preparatio in=
fert sicut ⁊ nos asserimus aliquã distinctiõeꝫ do=
norum in illis ante penã huic transuersationi hoc
modo occurritur ꝙ melior est natura que non po
test peccare de facto ꝙ̃ illa que non potest nõ pec
care de facto quoniã ingenio cuiuscũqꝫ clarescit
ꝙ eligibilior est natura hoc modo ĩpeccabilis ꝙ̃
necessitati peccati seu peccandi obnoxia cum cui
ꝙ̃ non dubium si optio sibi daretur potius
eligeret esse in cõditionibus illius ꝙ̃ alterius nec
est natura melior seu eligibilior altera nisi aut in
essentia aut in virtute aliqua seu dono aliam na=
turam excedit non autem ita est de predestinata ⁊
prescita ad penam que nature si aliud nõ obuiat
non minus eligibiles aliquali conditioni existant
euitabilitatem quorũdam insuper futurorum ostẽ
dit petrus apostolus secunde epistole sua capi=
tulo primo cum dicit qua propter fratres magis
satagite vt per bona opera certam vestram voca
tionem ⁊ electionem faciatis hoc enim facientes
non peccabitis aliquando sic enim habundanter
ministrabitur vobis introitus in eternum regnum
cui simili dicitur apoc. 3. tene qꝺ habes vt nemo ac
cipiat coronam tuam ⁊ dominus similem senten=
tiam protulit in euuangelio cum dicebat conten=
dite intrare per angustam portam luc. 13. ⁊ io. secũ
da sua epistola videte vos metipsos ne perdatis
ꝙ operati estis sed vt mercedem plenam accipia
tis quod enim dicit vt certam faciatis electionẽ
vestram satagite clare affirmat ꝙ aliquando erat
incerta electio ⁊ ita euitabilis sicut illud aliud te=
ne quod habes vt nemo accipiat coronam tuam
manifeste ostendit illum perdere eam posse sicut i=
dem petrus apostolus in fine epistole sue expressit
cum dicit vos ergo fratres prescientes vos met=
ipsos custodite ne insipientium errore traducti ex
cidatis a propria firmitate cui non dubium quin
ipsi a firmitate sua poterãt excidere quos ne deci
derent ⁊ vt se custodirent tam vigilanter aũt mo=
nuit ⁊ sequitur consequenter ꝙ salus illorum eui=
tabilis erat vnde in persona sua epistole secundo
capitulo ammonet isto modo non reddetis malũ
pro malo neqꝫ maledictum pro maledictio sed e=
conuerso benedicẽtes quoniã in hoc vocati estis
vt benedictionem hereditate possideatis qui enĩ
vult vitam diligere ⁊ dies videre bonos ꝓhibeat
linguam suam a malo ⁊ labia sua ne loquãtur do
lum Cõstat autem cohibitionem lingue seu refre
nationem sicut iacobus loquitur sue epistole ca=
pitulo primo cum dicit Si quis autem putat se re
ligiosum esse non refrenans linguam suam sed se=
ducens cor suuꝫ huius autem vana est religio ad
loquendum malã ostendere facultatem quoniam
impetum ⁊ promptitudinem ad male loquendum
cohertio seu refrenatio manifestat que duo male
loquendi potentiam presupponunt et sic omnino
consequitur ꝙ bene loqui seu benedicere poterat
euitari ab eis sicut qui resistunt dyabolo fortiter
sicut idem apostolus ipse petrus hortatur capitu
lo quinto facultatem consentiendi sibi se manife=
stat habere mirum est enim qualiter in cor homi=
nis potest ascendere vt dicat illum ineuitabiliter
cauere consensum dyabolo suggerenti qui ei for=
ti resistentia cum tedio ⁊ labore dissentit.

Cap. 14.

Aliam euitabilitatis a=
ctuum humanorum accipe rationem
non dubitas hominem iuxta scriptu=
ram genesis secundo ad ymaginẽ dei
factum non minus ambigis ymagi=
nis naturam in tribus anime rationalis potẽtijs

Nota quõ aĩa ẽ creata ad ymaginẽ dei.

precipuis scz memoria intelligentia et voluntate
fundari nec ordinem naturalem harum potentia-
rum ignoras scz ꝙ memoria ad intelligentiam si-
ne qua ipsam memoriam iudicaremus superfluã
et intelligentia ad voluntatem sine qua etiam qua
si superuacanea videretur naturaliter ordinatur
quoniam memoria ad finem naturalem seu super
naturalem consequendum hominis sine intelligẽ
tia nec sine volũtate possz attingere si hoc vides nõ
dubitas quin in statu innocentie nostrorum pmo-
rum parentum q̃diu fuerunt innocentes harum
positarum ordo prefixus ꝛ natura diuine ymagi-
nis in eis illesus permãsit non autem fuisset ordo
illesus si ratio aliquid volendum ꝛ diligendum su
per omnia ꝛ alia secundum ordinem sue dignita-
tis aliter amanda cũ amoris perseuerentia rectis
sime iudicabat ꝛ volũtatis de facto res ipsas eas
dem sic velle ꝛ sic amare nõ valuit vnde clarescit
ꝙ primi parentes in paradiso peccare poterãt qđ
nota de libertate primorũ parentum i statu innocentie — fecerunt ꝛ in recto amore rerum cognitarum secũ
dum rationis iudicium perseuerare etiam potue-
runt ꝛ contradictionis libertatem peccauerunt.
Item non videtur ꝙ in eis fuisset natura diuie y-
maginis nisi sic similes deo fuissent in volendi po
tentia sicut in memorandi ꝛ intelligendi potentia
extiterant si autem eos deo conformes in poten-
tijs illis prioribus factos fuisse non hesitas nul-
larum alias creaturarum omnium memoriã pos
sent acquirere ꝛ omnia memorata actu intelligen
di conspicere ita vt quid respuendum quid volun
tate amplexandum esset iudicio rationis secerne
rent non ergo minus debes ambigere quin om̃ia
iudicata secundum intelligentie rationem potue-
runt respuere et amare cum igit̃ mulier de pomo
vetito edere suadẽte dyabolo cogitabat iudicãs
sic affirmat scriptura hoc esse cõtra diuinum pre
ceptum huic iudicio perseueranter se poterat cõ
formare ꝛ circa transgressionem suam futuram li
berrime poterat precauere michi enim videtur si
alia ratio in mundo non esset hec vna pro elisiõe
tue opinionis sufficere elegãter affirmatur ꝙ deo
eccle. 15. ca. vbi sic scribitur deus ab initio consti-
tuit hominem et reliquit eum in manu consilij sui
adiecit precepta ꝛ mandata sua si volueris man-
data conseruare seruabunt te ꝛ ipsam fidem placi
tam seruare apposuit tibi aquam et ignem ad qđ
volueris porrigere manum tuam ante hominem
vita ꝛ mors bonum et malum quod placuerit illi
dabitur ei quid enĩ est aliud ponere hominem in
manu consilij sui nisi eum talem facere vt consiliũ
salubre sequi valeat aut quid aliud est ad quod vo
lueris manum porrigere nisi ꝙ ad vtrumqꝫ libe-
re potes voluntatem extendere scilz ad aquam et
ignem bonum ꝛ malum vitam ꝛ mortem o q̃ lon
ge distant ad quod volueris porrige manum tuã
et ad malum ineuitabiliter manum extẽde q̃ etiã
longe separantur abinuicẽ ante illũ vita ꝛ mors
bonum ꝛ malum quod placuerit illi dabitur ei et
ante illum mors ꝛ malum que necessitate assequi
tur eadem sententia planius sequitur capitulo 7.
isto modo creauit deus de terra hominem ꝛ secũ-
dum ymaginem suam fecit illum ꝛ iterum conuer
tit illum in ipsam ꝛ vestiuit illum virtute numeruz
dierum ꝛ tempus dedit illi ꝛ dedit illi potestatem
eorum que sunt super terram posuit timorem illi⁹
super omnem carnem dominatus est bestiarum ꝛ
volatilium creauit ex ipso adiutoriũ simile sibi cõ-
silium ꝛ linguã oculos ꝛ aures ꝛ cor dedit illi ex-
cogitãdi disciplina intellectus repleuit illos crea
uit illis scientiã spiritus ꝛ sensu impleuit cor eorũ
et mala ꝛ bona ostendit illis posuit oculum ipso-
rum super corda ipsorum ostendere illis magna-
lia operum suorum vt nomen sanctificationis col
laudent ꝛ gloriari in mirabilib⁹ ipsius vt magna
lia enarrent opera eius adiecit illis disciplinam
legem vite hereditauit illos testamentum eternuz
constituit illi ꝛ iusticiam ꝛ iudicia sua ostẽdit ꝛ ma
gnalia eius honoris vidit oculus eorum ꝛ hono
rem vocis audierũt aures illorum ꝛ dixit illis at-
tendite vobis ab omni iniquo ꝛ mãdauit illis vni
cuiqꝫ de proximo suo vbi clare describitur homi-
nis prima creatio secundum diuinam ymaginem
et consequenter explanatur virtus huius ymagi-
nis in scientia ꝛ prudentia aut consilio ꝛ etiam in
laudatione ꝛ glorificatione ipsius ꝛ vt iuxta scien
tiam dictam attenderent ab omnimoda re impia
vnde cõstat ꝙ hoc facere potuerãt alioquin sum
me sapiẽs hoc eis nullatenus pcepisset sicut nec
homo sapiens sic mandaret ymo ex hoc ꝙ consi-
lium ꝛ conscientiam dedit illis ad illum effectum
sicut habet hec littera vt consilium ꝛ rationem a-
marent conformiter aperteqꝫ consequitur ꝙ pote
rant suo consilio ꝛ accepte prudentie conformi-
ter diligẽt seu amare deũ qs ergo audet de illis a
struere vos ambo statim de necessitate ꝛ ineuita-
biliter agetis inique quibus deus precipit atten-
dite vobis ab omni iniquo hanc etiam sententiaz
salomõ breui sermone complectitur cum dicit so-
lum hoc inueni ꝙ fecerit dominus hominez rectũ
et ipse se infinitis miscuerit questionibus ecclesia
stes 7. Cum enim rectitudo precipue in bonitate
consistat satis ostendit voluntatem rectam fructũ
et fidem esse beatorum precedentium cum descri-
bendo perfectionem creationis humane affirmat
ꝙ deus fecerat illum rectum que rectitudo si ser-
uari non poterat non habeo se inmiscuit questio
nibus sed sicut brutum questionibus fuerat neces
sarie immixtus.

Cap. 15.

Ecce etiam pro hac liberta — pbatio de eadẽ libertate ꝯdictõnis ex libro iudicium
te contradictionis in volũtate huma
na testimonium habemus angelicuz
et humanum iudicum 23. vbi sic scribi
tur dixit mãne ad angeluz domini ob
secro te vt acquiescas precibus meis vt faciam⁹
tibi hedũ de capris cui respondit angelus si me
cogis non comedam panes tuos si autem vis ho
locaustũm facere offer illud domino vbi mãne ro
gauit angeluz vt acquiesceret suis pcib⁹ et hedũ
comederet ꝙ nullatenus ipse aut aliquis sensat⁹
fecisset nisi estimasset ꝛ supposuisset quod de facto
eiusmodi precibus inuitatus acquiescere potuis-
set ne dubitas quoniam mãne potius supposuit ꝙ
inuitatus potuit recusare quod petijt quoniã euz
non tantis precibus requisisset ꝛ sic libertatẽ con
tradictionis esse in ipso inuitato supposuit angelus
etiam supposuit in mãne voluntatem siue liberta-
tem ꝯdictionis ad eum cogendum ꝛ non cogen
dum cum dicit si me cogis non comedam nullus
enim nisi stolidus cuiqꝫ sic dixisset nisi ei qui eũ co
gere scz inuitare vt sceleris sui potuisset cũ ille nõ

amplius inuitauit ꝛ sic angelus libertatem ad co
gendum in eo esse supponit hãc libertatem ange-
lus supposuit esse in loth. cum sibi dixerit sicut le-
gitur gene. 19. salua animam tuam ꝛ noli respice-
re post tergum vestes in omni loco circa regio-
nem sed in mõte saluum te fac ne tu simul pereas
vbi potes plura aduertere que angeli suaserunt
quorum nullum suasissent nisi supponẽtes ꝙ loth
illud facere potuisset nunquid enim angelus nũ
cius dei vt virum iustum a malorum consortio li-
beraret illi suaderet ne post tergũm respiceret ãt
ꝙ non maneret in regionibus finitimis sodomorũ
sed ꝙ in monte se saluaret vbi supposuit ꝛ estima-
uit ꝙ vir ille iustus hoc potuisset siue potuit effice
re ꝛ tamen ille non fecit quoniã respondit nõ pos
sum in monte saluari ne forte apprehẽdat me ma
lum ꝛ moriar est ciuitas hic iuxta ad quam pos-
sum fugere parua ꝛ saluabor in ea nunquid non
modica est ꝛ viuet anima mea dixitqꝫ ad eum ec-
ce in hoc etiam suscepi preces tuas vt nõ subuer
tam vrbem pro qua locutus es festina et saluare
ibi qr non potero facere quicqꝫ donec igrediaris
illuc ideoqꝫ nõ frustra dixisset illi angelus festina
nisi estimasset ꝙ posset tardare sicut nec tu cõscie
tia tua teste seruo tuo mittendo diceres festina ve
nire aut festina illuc accedere nisi supponeres ꝙ
posset tardare ꝛ tibi suadenti aut precipiẽti etiam
quõ hec libertas fuit in balaam. — obedire hanc libertatem supposuit angelus in ba
laam ꝛ balaam in seipso sicut legitur numeri ca-
pitulo 22. modo peccaui balaaz peccaui nesciẽs
ꝙ tu stares contra me ꝛ nunc si displicet tibi vtva
dam reuertar ecce ꝙ balaam estimauit et suppo-
suit de seipso ꝙ de facto poterat reuerti non tamẽ
est reuersus sed consilio angeli acquieuit ꝛ ita nõ
dubium quin estimauit etiam ꝙ potuit vltra pro-
cedere sequitur ait angelus vade cum istis sed ca
ue ne aliud q̃ precepero tibi loquaris an non
supposuit angelus ꝙ balaam aliud loqui potuit
qui comminatus est ei Caue ne aliud loquaris ꝛ
nichilominus non dubitauit angelus quin balaã
sequi potuit eius consilium quoniam ꝛ sic egit nõ
dubium quin deus hec ꝛ similia gessit per ange-
los ꝛ ob hoc sequitur ꝙ deus in istis hominibus
supposuit hanc libertatem contradictionis fuisse
sicut ꝛ angeli supponebant sicut sequitur iudicũ
secũdo capitulo Ascẽdit angelus domini de gal
galis ad locũ flentium ꝛ ait eduxi vos de egypto
et introduxi vos in terram pro qua iurauit patri-
bus vestris et pollicitus sum vt non facerent irri-
tum pactum meum vobiscum in sempiternum ita
dumtaxat vt non faciatis fedus cum habitatorib⁹
terre hui⁹ ꝛ aras eorũ subuerteritis ꝛ noluistis au
dire vocem meam. Cur hoc fecistis q̃obrẽ volui
eos delere a facie vestra vt habeatis hostes ꝛ dij
eorum sint vobis in ruinam vbi patenter exprimi
tur libertas cõtradictionis fuisse in populo cum
ei dixit angelus ymo deus per angelum nolui-
stis audire vocem meam cur hoc fecistis si enim
secũdum tuam nouam sapientiam velle vt preci-
pitatur omnino de facto non poterant rationabili
ter se excusando respondere poterãt ad illud cur
ergo fecistis quia voluntas tua fuit vt nos velle
aliud non possemus ꝛ ideo hoc fecimus vt igitur
inexcusabiles in hoc facto reddantur sicut repu-
tantur a deo consequitur ꝙ de facto vocem domi
ni audire poterant Item deus summe sapiẽs nec
frustra perfecisset pactum cum eis sub conditiõe
quã pscicuerat eos nõ posse perficere sicut nec ho
mo sapiens ita dũtaxat vt non feriretis fedus eo
rum et aras subuerteretis cum nec cum ipsi aras
subuertere nec fedus non inire voluerunt.

Cap. 16.

Vno si acute conside-
res iuxta tuam dyabolicam sa
pientiam omnis peruersus tam
homo q̃ angelus excusationẽ
plenam in suis operibus habe
ret aut habere posset si tue opi — nota istã rationẽ cõtra ineuitabilitatẽ futuri cõtingẽtis
nionis existerent sicut estimas
quod esse deberet quoniam cũ
opus peruersum eligeret statuentes se idem age-
res cum cito estimarẽt ꝙ illud non possent obmit
tere quoniam crederent illud ineuitabiliter esse fu
turum eo ꝙ voluntas dei esset vt fieret omnis cre
dens vnum deum habẽs ingenium satis nouit ꝙ
nulla potest esse causa ineuitabilitatis talis effe-
ctus cuiusqꝫ nisi voluntas dei fuerit causa eius si
enim aliquis eorum scilz aut homo aut dyabolus
resiliret volens illud committere contra conscien
tiam suam diuine voluntati resisteret ꝛ peccaret ꝛ
per consequens iuxta conscientiam suam confor
mando se voluntati diuine plenam excusationem
haberet ymo si recte sentis de hmõi opere in ca-
su gratiam reportaret si agens illud faceret vt se
diuino beneplacito conformaret vbi gratia si po
pulus iste totius huius doctrie tue fuisset sicut eũ
debuisse esse estimas cum statuit in corde suo cum
gentibus terre illius fedus inire estimare debuit
fedus illud suum esse futurum ymo non dubiũ qn
taliter estimauit ꝛ ita illud suum esse futurũ secun
dum tuam doctrinam insanam estimare debuit fe
dus illud suum futurum ineuitabiliter sibi fuisse
futurum ex hoc ꝙ xps voluit ita fore cuius volũ-
tati non potest creatura resistere ꝛ ita non debuit
illud obmittere ne deo supuacue repugnaret sed
potius illud fedus debuit perficere seu inire vt se
beneplacito diuino etiam gratiã promerendo sal
tem suo iudicio conformaret Item cõuincitur se-
qui de dyabolo cum temptatiõnẽ ꝛ peccatũ mor-
tale suadet hominibus scilicet ꝙ peccatum homi
nis ab eo suasum ꝛ suam suasionẽ cum statuit ea
peragere estimauit esse futura et consequẽter tue
opinionis existens iudicat illa ineuitabiliter es
se futura sic eo ꝙ deus vult ea fore cuius volun-
tati ipse scit se non posse resistere si igitur dyabo-
lus iuxta suum iudicium diuino beneplacito se cõ
format reperire non vales vnde istum in isto ope-
re reprehendas ita ista tua insana opinio non tan
tum maiora maleficia mundi excusat sed etiam vi
lificat deum ꝛ per consequens pro eis dampna-
tione tanqꝫ iniquum condempnat ꝛ sic subuertit
omnis articulus fidei xpiane quoniam si deus sit
iniustus ꝛ impius non est deus non est pater om-
nipotens non est creator ꝛ ita de ceteris quorum
nullum potest impio cõuenire vides ne inquit ba
ratrũ iferno profundius quo pergit tua brutalis
opinio Quis enim non semper excusetur homo vt
placet quibusdam voles illud fieri qđ estimat deũ
velle fieri quoniam sic homo excusaretur volendo
patrem suum mori et virum iustum occidi et alia
istis similia tamen semp excusabilis redditr vnus-

quisq̃ in opere suo cum estimat nõ ex ignorantia
crassa ⁊ ipse agit illud qđ deus omnino vult fieri ⁊
multo est excusatio plenior si illud agit qđ ipse cre
dit deum ineuitabiliter velle fieri per ipsum alio-
quin qualiter ipse non esset deo obediens saltem
secundum suum iudicium habes ostẽdere seruus
inquit qui non cognouit voluntatem domini sui ⁊
non se preparauit ⁊ non fecit secundum volunta-
tem eius plagis vapulabit multis luc. 12. ca. qua-
lis in obediẽtia non argui potest si non conformet
voluntatem suam passioni alterius aut actui alie
no quoniam obedientia non ad ea extenditur sed
solum ad propria.

Cap. 17.

Hanc libertatem contradi-
ctionis exprimit moyses ꝓpheta deute
ro 30. ca. sub hijs verbis mandatũ hoc
quod ego precipio tibi hodie non supra
te est neq̃ procul positum nec in celo sic
tamen vt posset dicere quis nostrum valet ad ce-
lum ascendere vt differat illud ad nos vt audia
mus atq̃ opere compleamus neq̃ transmare po
situm vt excuseris ⁊ dicas quis ex nobis transfre
tare poterit mare ⁊ illũ ad nos vsq̃ differre vt pos
simus audire ⁊ facere quod preceptum est sed iux
ta est sermo valde in ore tuo ⁊ in corde tuo vt fa-
cias illud ⁊ considera ꝙ preposuerit hodie in cõ
spectu tuo vitam ⁊ bonum ⁊ econuerso mortem ⁊
malum vt diligas dominũ deum tuum ⁊ ambules
in vijs eius si autẽ aduersum fuerit cor tuũ ⁊ au-
dire nolueris atq̃ errore deceptus adoraueris
deos alienos ⁊ serujeris eis predico tibi hodie ꝙ
pareas et paruo tẽpore morieris in terra ad quã
iordane transmisso ingredieris possidendã testes
inuoco hodie celum ⁊ terram ꝙ proposueram vo
bis hodie ⁊ vitam ⁊ bonum benedictionem ⁊ ma
ledictionem elige ergo vitam vt ⁊ tu viuas ⁊ semẽ
tuum hoc enim clare exprimit ꝙ non solum pote-
rat populus domini mandatum obseruare sed ẽt
ꝙ quia non erat procul positum sed iuxta in ore ⁊
in corde faciliter poterat illud explere ⁊ capitulo
immediate sequente ad eundem populum ita di-
cit Ego enim scio contẽtionem tuam ⁊ ceruicem
tuam durissimam adhuc viuente me ⁊ ingredien-
te vobiscum semper contentiose egistis contra do
minum q̃to magis cum mortuus fuero et statim
post noui enim ꝙ post mortem meam inique age-
tis ⁊ declinabitis cito de via quã ꝓcepi vobis vbi
non solum ostendit ꝙ populus poterat obmittere
obseruantiam diuini mãdati sed etiam illud de fa
cto obseruare obmisit ipso viuente ⁊ ipso mortuo
etiam illud obmitteret ⁊ sic ad obseruandum mã
data libertatem cõtradictionis exprimit fuisse in
illis ꝙ insuper dicit testes inuoco hodie celum et
terram ꝙ proposuerim vobis hodie vitam ⁊ bo-
num benedictionem ⁊ maledictionem elige ergo
vitam manifeste ostendit ꝙ ipse libertatem cõtra-
dictionis in ipsis esse supposuit scilicet eligendũ
bonum quia alias eis vt bonum eligerent nõ sua
sisset ⁊ ad non eligẽdum bonum quia ob hoc eis
ita suasit quia credidit aut saltem timuit ꝙ bonũ
eligere nolent sicut series littere ꝓfert in cortice.

ꝓceptũ diuinũ quõ ẽ in libertate nostra.

Cap. 18.

Exortationes etiã suasio
nes ⁊ comminationes ⁊ promissiões
euanescerent si peccata ⁊ merita ho-
minum ineuitabiliter euenirent quia
in sacra scriptura exprimit ꝙ ad hoc
fiant exortationes ⁊ cõminatiões ⁊ hmõi alia vt
exhortati a malis operibus reuocentur sicut legi
tur eze. capitulo secũdo. Et dices ad eos hec di-
cit dominus deus. Si forte vel ipsi audierint ⁊ for
te quiescant quoniam dominus exasperans est si
igitur ineuitabiliter fuerant in malo permansuri
iuxta istam sapientiam tuam ex quo non erant cõ
uersuri propter sermonem prophete sicut dicitur
ibi tertio capitulo frustra deus fecit propter istum
effectum prophetam eos hortari frustra enim fe-
cit omne quod non potest consequi suum effectũ
qđ diuino operi nemo sanꝰ ascriberet ⁊ nichilomi
nus illud aduerbiũ forte satis aperte insinuat ꝙ
non erant ineuitabiliter in malo permãsuri sed ꝙ
poterant audire prophetam ⁊ a malo quiescere a
lioquin nequaq̃ aperte dictum fuisset sic loquere
eis si forte audiant ⁊ quiescant ⁊ tamen vt dixi ip
si in malitia perdurabant nõ enim simul stare pos
sunt ineuitabiliter aut necessitate non audiant nõ
quiescent ⁊ forte audient ⁊ acquiescent cui simile
dicit saluator mat. vndecimo capitulo. Et tu ca-
pharnaum nunquid tu in celum exaltaberis vsq̃
infernum demergeris quia si in sodomis fuissent
facte virtutes que facte sunt in te forte mansissent
in hanc diẽ verũtamẽ dico vobis quia tre sodomo
rum remissius erit in die iudicij q̃ nobis si vero fa
ctis huiusmodi virtutibus in sodomis ineuitabi-
liter fuissent conuersi ⁊ ita permansissent aut si ni
chilominus perijssent quomodo forte mansissent
neutrum enim horum stare potest cum forte quo-
niam neutra pars fortuit sed ineuitabiliter euenis
set Attende insuper illud quod saluator de corro
zai ibi premittit hoc modo ve tibi corrozain ve ti-
bi bethsaida quia si in tiro ⁊ in syudone facte fuis
sent virtutes que facte sunt in vobis olim in cine-
re ⁊ cilicio penitentiã egissent verũtamen dico vo
bis tyro ⁊ sydoni remissius erit in die iudicij q̃
vobis et videbitis ꝙ non durius fuerunt passure
corrozaim ergo ⁊ bethsaida grauius deliquerũt
et cum econuerso si vtriq̃ necessitate ineuitabili
mali manserunt ipsi qui ineuitabiliter delique-
runt scilꝫ corrozaim ⁊ bethsaida leuius peccaue
runt q̃to enim secundum te malũ est magis ineui
tabile tãto minus est culpabile constat aũt vt se-
cundum te loquar si cum hoc adiutorio virtutũ
factarum tyrus ⁊ sydon penitentiam egissent si-
cut saluator affirmat cũ quo tamen adiutorio cor
rozaym ⁊ bethsaida in peccatis magis ineuitabi
liter in malitia persisterunt ⁊ sic contra iudicium
saluatoris remissius eis q̃ tyro ⁊ syndoni forte fu
turum in iudicio consequatur ⁊ sic posita ista ine-
uitabilitate obdurationis malorum magis red-
duntur excusabiles maiorem occasionem resipiẽ-
di habentes scꝫ mali xpiani q̃ mali pagani docti
q̃ indocti quoniam ipsi ineuitabilius in malo per
sistunt contra hanc clarissimam sententiam salua
toris ⁊ contra illud etiam si non venissem ⁊ locu-
tus eis non fuissem peccatum non haberent ioh.
15. ca. et contra illud io. 14. si ceci essetis peccatũ
non haberetis ⁊ contra illud secunde petri. 2. ca.

exhortationes ⁊ suasiões auferrũt ieuitabilitatẽ futurorũ ꝯtigentium

melius enim erat illis non cognoscere viam iusti-
cie q̃ post agnitionem retrorsum cõuerti hec eñ
et similia satis ostendunt ꝙ docti peccant grauiꝰ
q̃ indocti.

Cap. 19.

Hec potestas exprimitur
geñ. secundo capitulo vbi legitur do
minum dixisse ad caym quare iratus
es et curconcidit facies tua nonne si
bene egeris recipies si autẽ male sta
tim in foribus peccatum aderit sub te erit appeti
tus eius ⁊ tu dominaberis illiꝰ quid est aliud sub
te erit appetitus eius .s. peccati q̃ ꝙ tu appetitũ
potes sicut dñs vitare flectere regere sicut seruũ ⁊
nichilominus cõstat ꝙ caym nõ vitauit peccatũ
scꝫ homicidiũ de quo nõ dubiũ ibi dñs est locutus
ymo hanc libertatẽ contradictionis dñs in caym
fuisse supponit cũ sibi expressit si bene egeris reci-
pies si aũt male statim in foribus peccatũ aderit
nequaq̃ eñi de bono opere ⁊ ꝑuerso sibi expressis
set sequelã nisi ipe vtrũq̃ agere potuisset sicut nec
angelus nec homo sapiens cuiq̃ marie si ꝓsciret
qđ aliud esset accñs de sequelis actus alicuius ⁊
omissionis ipsius talit ꝓnunciaret nisi supponeret
ꝙ posset illum omittere et volo te acute aduertere
ꝙ ꝓpter hoc dicitur ꝙ in volũtate hoĩs est dñiũ su
per peccatũ ⁊ sup appetitũ ipsius q̃ ipsa volũtas
potest ⁊ ea repmere ⁊ põt etiã eis consentire alio-
quin nõ valebis repire libertatẽ aliã respectu suo
rum operũ in hoĩe q̃ in cane. cõstat eñi canẽ spõ-
tanee seu volũtarie oẽs suũ actũ extrinsecũ mediã
te appetitu suo spõte ꝓducere licet ineuitabiliter
cuius tamẽ ineuitabilitatis causa nõ videt nisi na
tura sue volũtatis q̃ sic instituta est vt ineuitabili
ter cuncta velit qualẽ ineuitabilitatẽ in actibus
humane volũtatis affirmas aut affirmare debere
cõuinceris qñ aut dices naturam volũtatis hũa
ne a deo taliter institutã vt ineuitabiliter cuncta
velit ⁊ erit naturaliter similis volũtati canis vt di
xi quo ad potestatẽ volẽdi quã libertatẽ cõiter ap
pellamus aut finges aliquã aliã causam occultã
ineuitabilitatis actuum hũanorũ q̃ canũ qualem
eque si placet fingere potes in cane ⁊ nõ eius na-
turã nec poteris repire vñ natura causãs efficiat
illã ineuitabilitatẽ nisi illa causa occulta quã pos
sis de natura hoĩs inuenire nisi forte recurras ad
rationis iudiciũ qđ est in hoie nõ in cane sed certe
ad diuersitatẽ huius libertatis in vna volũtate et
alia nõ facit q̃cq̃ iudiciũ rationis quod est in vo-
luntate hũana sepius distortũ q̃ rectũ q̃ vtrumq̃
semp sequit ieuitabiliter ex sua causa occulta quã
fingis nec libertatẽ cõtradictiõis liberũ esse põt
vñ nõ magis facit ad libertatẽ secundũ hoc iudi
ciũ rõnis seu discursus ex quo est hoĩ oĩo ineuita
bilis q̃ faceret simplex respectu volũtati cognitio
qualis nõ dubiũ est in cane attẽde iterũ ꝙ si dixe-
ris naturã volũtatis in hoĩe nõ esse cãm huius in
euitabilitatis suorũ actuũ ⁊ naturam volũtatis in
brutis brutalis dixeris cãm esse ieuitabiliter ope
rum voluntatis brutalis hẽs dře ꝯñr ꝙ volũtas
hoĩs naturaliter seu ex natura sua est libera hac
libertate sed est cohita seu restricta ab alia cã oc
culta ꝙ sentẽtia vt puto deffendi nõ põt prĩo qđẽ
qñ institutio naturalis hmõi videretur supflua .s.
instituere naturã cũ potẽtia naturali q̃ semp ⁊ ne-

nota de caym

nota de opibus brutorũ

cessario esset a suo actu cohabita secundo quidẽ
quoniã si recte existimes eo ipso ꝙ voluntas a sua
origine sic a deo fuerit instituta vt eo modo semp
esset restricta seu cohibita aperte consequitur ꝙ
naturaliter extat ex modo restricta omnis eius di
spositio sibi indita a deo in sua prima origĩe in pri
mordiali rex institutione ⁊ sibi naturaliter ⁊ ita cõ
sequit ꝙ ista restructio est naturalis voluntati hu
mane ymo vt verius loquar non est tunc dicenda
restrictio sed institutio naturalis ⁊ ita omnino cõ
sequitur ꝙ voluntas hominis sicut ⁊ canis volun
tas est naturaliter productiua sui actus intrinseci
cuiuscunq̃ vt dixi ⁊ ꝙ ipsa natura voluntatis hu
mane ita est causa ineuitabilitatis sui actus sicut
voluntas brutalis ⁊ ꝙ sunt omnino consimiles in
libertate vt dixi ymo consequitur ꝙ voluntas hu
mana naturaliter est libera libertate cõtradictio-
nis ⁊ quod est determiata naturaliter ad partẽ al
teram dũtaxat sicut voluntas brutalis que duo si
bi inuicem manifeste repugnant verum est igitur
ꝙ libertas contradictionis est in hominis volun-
tate que libertas a deo exprimitur cum dicit sub
te erit appetitus eius ⁊ tu dominaberis illius.

Cap. 20.

Non est ista mea sentẽtia
sed est processus tui phi tertio ethico
rum a principio vsq̃ ad nonũ capitu
lum de fortitudine scilicet ꝙ virtutes
et malitie morales sunt in nobis volũ
tarie ⁊ in nostra potestate seu dñio ⁊ consequitur
operationes earum sed nõ omnino similiter sicut
dicit in fine 8. ca. quoniã vt dicit operationũ a pri
cipio vsq̃ in finem domini sumus scientes quoniã
secundum singula habituum seu pricipij adiectio
non cognita queãdmodũ in egrotationibus sed
quia in nobis erat sic vel non sic vti ꝓpter hoc vo
luntarij vbi clarissime dicit ꝙ a pricipio erat in no
bis sic vel non sic vti quod non est aliud q̃ ꝙ liber
tate contradictionis vti potuimus in operibus mo
ralibus ⁊ non vti quã sententiam sub alijs verbis
sic dicit operationum a pricipio vsq̃ ad finem do
mini sumus scꝫ quo ad potestatem eas agẽdi sed
habituum sumus domini quo ad principium eorũ
scꝫ ꝙ p libertatem cõtradictionis seu electiõis ar
bitrarie poteramus habitus a principio acquire
re seu respuere non amplius ea cum adiectio fa-
cta est scꝫ confirmatio habitus sicut est in egrota
tionibus. Exemplum vero istud de quo meminit
de egratationibus ibi aũt posuerat in eodem ca.
hoc modo si autem non ignorans aliquis opera-
tur ex quibus erit iniustus volens iniustus vtiq̃
erit non tamen si velit iniustus existens requiescet
et erit iustus non enim qui egrotat sanus ⁊ si con
tingat nolens egrotat ⁊ in continenter viuens et
inobediens medicis tunc quidẽ igitur non inerat
ei egrotare obmissio enim non adhuc vbi aptissi-
me tradit nostram sententiam scꝫ egrotus factus
egrotus non potest esse sanus cum voluerit q̃uis
a principio poterat egritudinem euitasse quoniã
tunc vt exprimit inerat ei non egrotare scꝫ facul-
tas egritudinẽ euitãdi ⁊ ex hijs philosophus tuus
colligit ꝙ virtutes ⁊ malitie sic sunt in nobis vo-
luntarie ⁊ in nostro dñio quo a pricipio anteq̃ ha
beantur poteramus vel sic vel sic vti ⁊ ob hoc vir
tutes acquirere seu abicere sicut ante egrotatio-

ꝓbatio ex phõ.

nota quõ ꝟtutes sũt ĩ ptãte nr̃a ⁊ similiter malicia.

nem poteramus non egrotare ⁊ ꝙ operatiões virtutum ⁊ maliciarum sic sunt in nostra voluntate ⁊ in nostro dñio ꝙ a principio acquisitionis habituum sumus potẽtes sic vel nõ sic operari quã cõclusionem a principio illius capituli deducit per hoc ꝙ quia finis est volibilis ⁊ que sunt ad finem sunt consilia vtilia ⁊ eligibilia consequens est circa operationes q̃ sunt circa hec q̃ sint voluntarie et sic consequẽs est ꝙ virtus ⁊ malicia sunt in nobis quoniã in quibus est operari est ⁊ etiam non operari ⁊ in quibus non est operari est etiam operari quare si operari est bonum in nobis existens ⁊ nõ operari in nobis erit malum existens si non operari sit bonum existens in nobis operari malũ est existens in nobis Si autem ⁊ bona ⁊ mala in nobis operari similiter autẽ ⁊ non operari hoc autẽ est ⁊ bonis ⁊ malis esse in nobis ẽt decentibus ⁊ prauis esse. Ecce conclusio philosophi ꝙ virtus et malicia sunt in potestate nostra quoniã per hoc probat ꝙ circa singulas ꝟtutes ⁊ malicias ⁊ operari ⁊ non operari bene operari ⁊ male operari ẽ in nobis seu in nostro dñio consequenter primo capitulo idem ꝓbat per singula plura atqꝫ diuersa primo per hoc ꝙ legislatores puniunt operantes mala non violenter neqꝫ per ignorantiam qꝛ huiusmodi operum ipsi operantes non sunt causa secundum ꝙ legislator hos prouocat hos prohibet que autem nõ in nobis sunt nullus prouocat operari quoniã nichil est suadere de talibus Itẽ tertio dicit ꝙ legislatores eos qui turpia ignorantur ex ignorãtia cuius ignorantie causa est in operantibus sicut ebrios dupliciter increpant qꝛ prĩcipium est in ipsis dominus est enim eius qui non potest inebriari. Item puniunt eos qui faciunt ea que sunt in legibus que oportet scire ⁊ nõ sunt difficilia similiter puniunt alios in quibus ignorantia propter negligentiam quia eius ꝙ est esse negligentes dñi sunt. Ecce qualiter probat ꝙ virtus ⁊ malicia sunt in nobis volũtarie qꝛ scꝫ alias sponte male agentes legislator non recte puniret nec ad bonum prouocaret nec prohiberet malũ nec puniret malum nec puniret ignorãtes ebrios nec leges quas oportet scire ex quo ergo lator legis sic agit hoc testificamur ꝙ operãtes sunt dñi operationum suarum ita ꝙ possunt eas a principio non facere sicut possunt eas agere ebrius enĩ vt dicit dominus est eius quod non est inebriari ⁊ negligentes dñi sunt eius quod est esse diligentes qui igitur dicit omnia ineuitabiliter contingere destruit omnia ista clarissime quoniã et ebrius ineuitabiliter fit ebrius secundum sic dicẽtem nec est dominus eius quod est non inebriari quoniã non ebriari fuit sibi impossibile sicut iebriari erat sibi necessarium seu ineuitabile ⁊ negligens ineuitabiliter fit negligẽs nec in eius potestate erat eẽ diligens sed hoc erat ei secundum tuam sapiẽtiã omnino impossibile ⁊ nullus est dominus suorum actuum vt possit eos anteq̃ fiant omnino non facere ⁊ nullus poterit cauere virtutes aut vitia q̃s ab initio fuerat habiturus si ineuitabiliter fuerãt future. Item inde secundum casum de voluntario ⁊ in voluntario ⁊ ecce habes qδ ea que homo facit metu pene sunt voluntaria cum fiunt ꝙ probat per hoc ꝙ in operante est principium mouendi organicas partes quorum autem principium in ipso est operari ⁊ non operari ⁊ talia sunt volũtaria vbi ineuitabilitas operationis future si in ipso operante est operari ⁊ non operari principium et ob hoc talia voluntaria proprie appellant vbi etiam manifeste potes colligere libertatem volũtatis quã contradictionis appellamus.

Cap. 21.

Tez ista opinio destruit electionem destruit consiliationẽ seu consilium quoniã idem est consiliabile ⁊ eligibile sicut dicitur sexto capitulo. quorum natura est de necessariis sicut dicitur quinto capitulo ⁊ sexto ⁊ etiam secũdo periarmenias neqꝫ de hiis que eterna sunt ãt de hiis que naturaliter fiunt neqꝫ de hiis q̃ a fortuna contingunt sed de solis operabilibus p nos sunt cõsilium ⁊ electio Cum igitur nemo dubitet quin consilium sit circa vtramqꝫ partem contradictionis ⁊ electio aliquando fit respectu illius ꝙ non fiet consequens est ꝙ illa respectu quorũ sunt consilium ⁊ electio possunt fieri ⁊ vitari scꝫ ꝙ vtraqꝫ pars cõtradictionis in eis potest fieri a nobis qui igitur hoc cõsequẽs negat inficit antecedẽs ymo si quis dicit electionem ⁊ consilium esse de ineuitabilibus dicere potest ea esse in angelis quoniam ex recta ratione voluntarie operantur contra philosophum . quinto capitulo. asserentem ꝙ non omnis questio est consilium sed omne consilium est questio nõ aũt est in angelis questio seu dubitatio de hiis que secundum rationis iudiciũ exequuntur. Item vbi est desidia ibi est negligentia propter quã quis vituperatur sicut dicit philosophus tertio ethicorũ. 8. ca. Si desidia omnis et similiter negligentia ineuitabilis est omnino insanit enim qui eum vituperat qui non facit ꝙ facere non valuit aut eum qui agit illud ꝙ euitare nõ potuit ⁊ presertim si ipse ineuitabilitatis illius cã non fuit omnes enim leges penales iuste eum dũtaxat pro facto prohibito dampnant qui illud potuit precauere quoniã probata ineuitabilitate siue impossibilitate illud cauendi leges eum absoluunt sicut occidens hominem volentẽ eum occidere probata impossibilitate euadẽdi absoluitur et furans victum seu vi rapiens ex patenti indigẽgia a lege nullatenus condempnatur ⁊ ita de cunctis similibus si igitur omnia que eueniũt sunt ineuitabilia nullus erit per iustam legem aliquã puniendus quoniã in nullo casu est cuicunqꝫ possibile futura prohibita precauendi sicut hoc vere legitur de legibus punitis sic idem sequi conuincitur de omnibus legibusque omnia merita bonorum remunerant scꝫ ꝙ non iuste hoc faciunt quoniam pro hiis actibus qui apud hominem sunt necessarii seu ineuitabiles nullum premium aut gratia sue laus aut honor omnino debetur ⁊ sic per hanc positionem destruitur tota doctrina moralis vtvides que non est precise nisi de virtutibus et viciis penis ⁊ premiis vt populus recte viuat que omnia harum rerum predicta ineuitabilitate tolluntur.

feuitabilitas circa futura cõtigẽtia destruit cõsiliũ ⁊ electionem

IOHANNES nõ habeo rata omnia predicta quoniã tenem⁹ ꝙ angeli boni laudabiles sunt in suis operibus qui obedientes deo excercent et angeli mali vituperabiles quoniã inobedienter ⁊ contra rationem opera sua agunt et tamẽ tenemus cõmuniter ꝙ nec boni possunt peccare seu deficere nec mali mereri seu proficere. Item sicut angelus bonus nõ potest peccare seu deficere sic non potest suum omnino opus futurum cauere quoniã si illδ posset cauere posset peccare quia posset sibi iniunctũ obmittere nichil enĩ agunt angeli boni nisi quod deus ꝑcipit vt agant quoniã diuina voluntas eis patens precipitur et habetur merito pro precepto non ergo est ineuitabilitas operis necessaria ad hoc vt laudabile ipsum opus reddatur ac etiam virtuosũ sicut tu superius statuisti pariter dicimus de angelis malis q̃ non possunt proficere seu mereri ⁊ pari modo ꝙ non possunt vitare quin male agãt ⁊ vituperãtur quoniã nunq̃ desinunt mala velle vnde xp̃s sathanam vituperauit in euuãgelio cum ipsum temptauit vade inquit retro sathanas mat. 4. ca. non est ergo euitabilitas operis necessaria ad hoc ꝙ op⁹ reddatur per bonũ aut malũ sicut tu posuisti iam supra. RICARDVS ⁊ angeli boni ⁊ mali potuerunt opera sua vitare quoniã a principio boni peccare poterant ⁊ mali peccatum vitare ⁊ sic tũc saltem poterant omnia cauere bona et mala que postmodum egerunt tua aũt opinio patenter affirmat ꝙ nullus homo futurum suum opus nũq̃ poterit euitare ⁊ sic nec congrue obicis de bonis angelis neqꝫ de malis est aliud qδ tuum obiectũ absoluit scꝫ ꝙ nũq̃ est factum hominis aut angeli confirmati laudabile aut vituperabile proprie sicut nostra opera dicimus laudabilia aũt vituperabilia scꝫ ita ꝙ eis pro huiusmõi operibus pena debeatur aut premiũ sicut multis est visum quod michi non displicet quoniã ad talem laudabilitatem seu vituperabilitatem exigitur vt videtur ĩ angelis contradictionis non tamen absoluta libertas que non dubium magis est in angelis q̃ in nobis hominib⁹ ⁊ hoc modo ego prius accepi quoniam sic phũs videtur ⁊ alii phĩ sunt locuti vt estimo vnde sic nec angeli boni laudabitur nec malũ vituperabiliter operantur quoniã eis pro ipsorũ operibus penitus nulla merces compensatur de operibus ineuitabilibus eorum semper intelligo nunquid opera habeant ex libertate cõtradictionis procedentia secundũ nostram sententiam alibi est locus tractandi Et sequitur ⁊c.

Nota quõ ãgeli potuerãt opa sua vitare.

Cap. 23.

IOHANNES Rogo vt hoc saltem breuiter tangẽdo ostendas seu suadas. RICARDVS de malis angelis videtur ꝙ eorum opera ineuitabilia non sic sunt vituperabilia. s. vt pro eis continue suarum penarum infernaliũ mereantur augmẽtum quoniam cum sine fine malam sint voluntatem ⁊ malicias habituri semper et sine fine cresceret pena ipsorum qδ esse non potest cur enim potius debeat crescere pena ipsorũ pro vna mensura q̃ pro alia propter eũdem actũ omnino non video. Item sequi videtur de bonis angelis ꝙ si pro actu aliquo sint amplius premiũ habituri ꝙ ipsi in perpetuum crescerent in merito et pari ratione in premio quoniam si nunc per sua opera merentur illud precipue facerent per act⁹ intrinsecos dilectiõis dei ⁊ angelorum ⁊ hominũ quoniam actus extrinseci non sunt meritorii nisi propter intrinsecos ⁊ cum sint tales actus in eternum intrinsecos habituri perpetuo in eis fieret felicitatis augmentum qδ nec omnino congrue nec etiam esse potest nisi essent capacitatis immense ⁊ hoc sequitur de bonis angelis ⁊ de malis cõmuniter quoniam ista perpetua augmentatio pene sicut augmentatio premii continua ⁊ eterna capacitatem exigit infinitam IOHANNES gratum habeo ꝙ hoc pauca tetigisti de xp̃o nõ video quid possum obicere quoniam ex quo erat omnipotens euitabiliter omnia sua opera egit quoniã omnipotens quecunqꝫ potest facere potest obmittere. Et ideo cur ipse secundum ea que supra tractasti mereri non poterat omnino non video. RICARDVS recte de xp̃o domino nostro oĩpotente intelligis sed intellectum tuum minus solide conaris astruere ipse enim mereri poterat ꝓprie sed non inde qꝛ erat omnipotens sed quia secundum humanitatem contradictionis libertatẽ habebat ⁊ gratiam alioquin ante incarnationis tempus meruisset ⁊ modo pater ⁊ spiritus sanct⁹ pariter mereretur ꝙ non credimus nisi hoc dicatur q̃. equiuoce cum nostro merito. quoniam nullum premium eis pro hiis que agũt debetur alioquin cum nullum omnino recipiant nec est qui illud reddere eis posset irremuneratum semper maneret opus eorum meritorium ꝙ veritas vel equitas non permittit Quis enim honorem laudem et gloriam recepturi sint ab omnibus bonis perpetuo ⁊ a quibus recipiant in presenti cum hoc non eis redditur per modum premii suis operibus cõpensandi sed per modum debite reuerentie ꝑter bona recepta quomodo deus noster iesus meruit et quid ⁊ qualiter seu q̃tũ ⁊ a quo sua merita fuerint compensata non opus est hoc modo discutere nec illud facere cõmode hoc possemus quoniam latius differere me cõpellis in hac materia q̃ sperabam.

Capitulum. 24.

IOHANNES. ꝓmissa que ꝓfers de legibus punitiuis ⁊ premiatiuis si valeas robora per scripturam quoniã non omnes hanc opinionem tenentes phisica tanq̃ sufficientia argumenta recipiunt. RICARDVS. christus eandem in euuangelio tibi demonstrat mar. secundo capitulo vbi affirmat dauid excusatum a lege quia necessitatem habuit cum ipse et qui cũ ipso erãt panes propositionis cõedebant ꝙ non licuit edere nisi solis sacerdotibus et tamẽ hec necessitas nõ fuit ineuitabilitas absoluta sed ineuitabilitas quo ad conseruationẽ corporalis salutis q̃to magis absoluta ineuitabilitas ipsum vel alium transgressio legis fecisset immunẽ seu excusabilẽ reddidisset scꝫ si illud fecisset ꝙ oĩo vitare non potuit sic xp̃s mat. 12. ca. ex hoc facto dauid conuicit phariseos ⁊ siliter ex hoc ꝙ lꝫ in sabbato

nota de legib⁹ pũitiuis

de fouea ouem extrahere non obstante precepto de festiuitate sabbati quia necessitas idigẽtie legem excusat sed forte dicturus es q̃ in facto isto dauid fuit cum illa necessitate corporalis salutis ineuitabilitas absoluta quia ex quo factus fuit illudq̃ egit ipse illud vitare non potuit et sic hic fuit duplex necessitas supradicta ⁊ ita forte tibi videtur q̃ ẽtus talis duplex necessitas factum excusasset non propter hoc statim consequitur q̃ sola necessitas ineuitabilitatis excusat si inẽ sic dixeris lectionem xp̃i non recte intelligis quoniam xp̃s dixit dauid fuisse excusabilem propter necessitatem scz propter necessitatem scz propter indigentiam hoc ergo causa sola sufficienter excusat aut sententia xp̃i plenam excusationem non continet ymo hec sola sufficeret ⁊ si nulla facti ineuitabilitas ibi esset ⁊ si hec sola causa sufficiẽter excusat quecunq̃ maior sit potuit excusare ⁊ ita in euitabilitas cum sit maior causa q̃ talis indigentia corporalis ipsa sola vbicunq̃ fuerit excusabit

nota quõ dõ fuit excusat? come dẽdo pães ꝓpositiõis.

Cap.25.

SEd hic habes sepius q̃ ignorantia transgressionem legis excusat vnde xp̃s dicit io.15. Si non venissem ⁊ locutus eis non fuissem peccatum non haberent nunc autem excusationem non habent de peccato suo si opa nõ fecissem in eis que nemo alius fecit peccatum nõ haberent nunc autem viderunt ⁊ oderũt me ⁊ patrem meũ sed vt impleatur sermo qui scriptus est in lege eorum quia odio hũerunt me gratis ⁊ io. 24. ca. phiseis interrogantibus ex indignatione nunqd ⁊ nos ceci sumus respondit xp̃s si ceci essetis peccatum non haberetis nunc vero dicitis q̃ videmus peccatum vestrum manet et apostolus paulus dicit gratiam ⁊ misericordiam consecutus sum quia ignorans feci in incredulitate prime ad thy. primo ca. ⁊ multa sunt dicta similiter que sanctis affirmant ignorantiam excusare peccatum et multo fortius violentia ⁊ indigentia quas nomine necessitatis ⁊ vt plurimũ scriptura itelligit peccatum excusant ⁊ de multo maiori ineuitabilitas absoluta peccatum semper excusat. Item est alia via qua ex hoc q̃ ignorantia excusat peccatũ probatur propositum IOHANNES. illam ostẽde. RICARDUS. nunquid omnis ignorãtia excusat hominem a peccato quoniam constat aliquos facere malum ignorãter ⁊ si scirẽt illud malum esse ⁊ nichilominus illud ipsum peragerent sicut carnis voluptatibus dediti etiam ignorantes q̃ peccant sic agerent si scirent omnia opera sua esse peccata. IOHANNES. videtur michi q̃ omnis proprie per ignorantiam operans cum efficitur sciens penitet facti sui non autem agit hic ignoranter peccãs vt de voluptuosis superius expressisti ⁊ ideo non omnis ignorãtia peccatum excusat vt videtur. RICARDUS. recte respondes vnde eccle. 14. de muido scribitur si bene fecerit ignoranter ⁊ non volens facit vbi vtrumq̃ adiungit scz ignorantiam ⁊ carentiam volũtatis adbonũ ⁊ sicut in tali operãte ignorantia nõ est causa opis mali sed malavoluntas q̃ opus illud ageret etiã si illud malũ agnosceret igr̃ vbi ignorãtia nõ est causa opis ibi ignorãtia nõ excusat nec causa operis esse videt vt dicis ⁊ ratione nisi in illo q̃ amota ignorantia operis penitet cũ illius operis recordatur sed hoc habes ita acciperent talis ex causa tẽpore medio malus nõ fiat qñ post opus per ignorantiã factũ posset subuerti ⁊ approbare maliciose qõ egit ⁊ ita nullatenus penitere si tñ talis qualis erat in initio operis permaneret cũ ex ignorãtia malum cõmissum esse cognosceret peniteret ⁊ sic facto ostẽderet q̃ si a principio aũ operatũ scientiã habuisset illud nullatenus peregisset sed illud volũtarie precauisset igitur ex hoc manifeste cõsequitur q̃ ipse a principio illud opꝰ poterat euitare qñ cũ scia respectu mali illud voluit euitare etiam sine illa scientia illud idẽ poterat precauere alioquin ⁊ sciẽti ⁊ necessitatẽ obmissionis ⁊ ignorãtia ineuitabilitatẽ cõmissionis efficeret cuius cõclusionis falsitatẽ in te ipso septissime experiris qui stãte eadem sententia huiusmodi vno tẽpore opus peragis ⁊ alio tempore illud obmittis ⁊ de ignorãtia cõfiteri illud idẽ oportet et ob hoc xp̃s hanc libertatem cõtradictionis in peccante scienter supra expressit cũ dicit vt ipleat sermo qui scriptus est in lege eorũ qz odio habuerunt me gratis in hoc clare ostendens q̃ scientia nullam operis aut obmissionis ipsius necessitatẽ adducit ex quo illi contra iudicium rationis ipm oderunt qõvocat vt michi videt gratis odire. Si enim scientia aliquã necessitatem obmissioni operis perueri aut eius cõmissioni imponeret vt potius obmissioni q̃ contra eius iudiciũ cõmissionẽ hanc legem ineuitabilitatis induceret cum igitur in odiente xp̃m gratis illud non agat omnino cõsequitur q̃ illud odium a contradictionis libertate procedat constat igitur ex hoc q̃ ignorantia agentem non excusat quia ignorans ab initio habuit liberatem contradictionis ad opus.

in peccante scienter ẽ libertas contradictiõis

Cap.26.

QUod clarius in penitẽte scienter de malo commisso potes aduertere etiam experimento in te ipso adducere scilicet q̃ qui cõmissa penitet habet voluntatem non solum opus tale non committendi secundo Sed etiam q̃ si esset in dispositione prioti quã ante ꝑpetratum habuerat illud opꝰ nequa q̃ committeret ymo hec voluntas videtur necessaria cuilibet veraciter penitẽti vt in hui? libri principio tibi dixi sicut qui penitet veraciter virginitatis amisse si vere penitet vellet eam seruare si iam de nouo eius perditio imineret ⁊ plangẽs recessum suum a loco in quo precipiebatur manere si vere penitet vellet si ibi esset non recedere sed manere ⁊ ita de cunctis similibus sed frustra sic vellet ⁊ stolide si opus a principio vitare non posset sicut nec secundum tuam sapientiam ⁊ vitare potuerat non autem puto q̃ audeas affirmare talem aut frustra aut insipienter sic velle cum sic velle valde sit deo acceptum consequitur ergo q̃ in alia dispositione existens poterat ⁊ posset si esset illud peccatum euitare tuam igitur conscientiam adduco in testem q̃ tu cum pterit tui peccati penites apud te ipsum cum doloze cordis sic asseris q̃ in illa dispositione si esses in qua immediate anteq̃ peccasti fueras eligeres nõ peccare ⁊ illõ

peccatum penitus declinares non dubium ergo quin sic asserunt omnes penitentes aut ergo omnes errant asserentes ⁊ iudicantes q̃ ineuitabiliter peccauerunt q̃ demẽtis est etiam estimare ãt sic penitentes veraciter sic iudicãt ⁊ omnino conuincuntur q̃ sua peccata que egerant poterant pcauere ex quo recte ⁊ vere iudicant ⁊ asserunt ⁊ si in statu priori per omnia essent ⁊ omnino precauerent.

Cap.27.

IOHANNES. Valde hac ratione cohortor quoniam i me sic esse vt dicis cum vere penitẽo negare non possum nisi dixero qõ nec volũtas mea nec meus assensus seu assertio est super hoc q̃ si in illa dispositione sola quã ante habebam nũc essem ipsum peccatum vitarem sed vtrumq̃ est super hoc q̃ sine illa dispositione essem cum hoc q̃ scirem ea que nunc scio scz q̃ turpe erat sic agere ⁊ ẽtum per hoc deũ offendi ⁊ alia que ad penitendum in presenti me mouent ⁊ precipue si habuissem voluntatem quam habeo in presenti illud peccatum vitare non poteram non enim sequi videtur si cum vna dispositione poteram peccatum vitare ⁊ illud cauissem ergo cum alia dispositione poteram precauere. RICARDUS. Adhuc clamo redi ad cor tuum ⁊ conscientia tua te iudicet scz an voluntas et assertio tua de quib? fit mentio fuerũt super voluntatem quã nũc habes an sint solum super dispositionem quã ante peccatũ hũeris de illa voluntate ⁊ illa assertiõe iam loquor quas necessarias inuenimus superius cuilibet veraciter penitenti etiam si discutias potes videre q̃ cum penitẽs de virginitate amissa ⁊ asseris q̃ omnino nollens eã perdere si modo immineret de nouo eius perditio sed eam tenaciter conseruares non asseris q̃ hoc faceres si hanc volũtatem presentem habes quoniam potius hec tua volũtas presens facit te ita asserere ⁊ est causa penitentie tue ⁊ talis doloris nec assertio tua nec illa voluntas super alio est q̃ super cautione peccati si in illa dispositione esses dũtaxat quã ante cõmissum peccatum habebas alioquin si cum hoc esset super hac bonavoluntate q̃ habes ipsa sui ipsius efficiens causa esset ex quo ipsius existentia ponitur modificatio prima ad hoc qõ ipsa ponatur vellem inquit si hanc voluntatem haberem qõ idem est ac si diceres vellẽ si sic vellem vbi clarissime hec voluntas statuitur et supponitur causa sui sicut de voluntate presenti vides hoc sequi ita de assertione presenti hoc sequitur scilicet si dixeris hanc tuam volũtatem bonam presentem qua vales seruare virginitatem si obmissionis sue periculum imminere esse modificatam per hoc scilicet si hanc assertionem haberes qua te nunc futurum asseris quoniam sic assertio esset modificata per existentiã sui ipsius hoc modo ego sic agerem si casus huius immineret si haberem hanc meam assertionem contra hoc assertio in presenti ⁊ sic hec assertio presupponit sibi vt sit q̃ omnino esse non potest ⁊ ob hoc potes aduertere q̃ cum dicis in corde tuo veraciter penitẽdo ego virginitatem meam inuiolabiliter retinere si primo modo casus prioz sue amissionis adesset pon adictis modificando si hoc vel illud habes in presenti ⁊ tunc non habebam sed affirmas exprese q̃ indispositione priori si illam dispositionẽ haberes virginitatis amissionem caueres q̃ ex alio capite facere aduertere licet quoniam penitentia que est respectu commissi ⁊ voluntas illa sibi conuincta qua velles illud non committere sunt pariter modificate quo ad scientiam ⁊ alias dispositiones habitas tempore delicti cum enim vere penites q̃ in dispositiõe illa q̃ habebas tempore peccati tui peccasti ⁊ velles vt asseris si sic esses illud peccatum vitare ex quo igitur penitentia de commisso non supponit pro tempore delicti nisi dispositionem tunc habitam consequens est qõ nec ista voluntas supponit aliam modificationem pro eodem tempore criminis perpetrati. Constat igitur conscientia tua testante q̃ omnes veraciter penitentes de peccato commisso in cordibus suis asserunt se velle huiusmodi peccata cauere si in presenti primo peragenda occurrerẽt aut omnes vere pententes hoc false affirmant q̃ qui dicit instanus putatur aũt ipsi peccata sua hmõi imminentia poterant precauere de probationibus pro presenti ista sufficiant a modo exequamur promissa aut scilicz dissoluamus obiectus cõtrarios ⁊ eos ex eorum propriis radicibus infirmemus.

Explicit liber decimusquintus.

Incipiunt capitula libri decimi sexti.

IN quibus soluũtur tria prima motiua scilicet de infallibilitate scripture de prescientia diuina ⁊ de prouisõe diuina tacta in principio libri precedentis pretẽdentia ineuitabilitatem omnium actuum humanorum ⁊ inuestigantur rãdices motiuorum illorum atq̃ tolluntur ex eorum propriis principijs et habet vigesimas quarta capitula.

Primum capitulum soluit obiectum precedentis libri de fallibilitate facte scripture ostendens modum infallibilitatis illius et excusat scriptores a mendatio possibili inscripturis.

Secundum capitulum obicit cõtra responsionem precedẽtis capituli ⁊ soluit tractans de assertione xp̃i nũqd potuit falsa fuisse ⁊ de multiplici conscientia ipsius.

Tertiũ capitulum obicit secũdo principaliter de diuina prescientia ⁊ ostenditur ex emplo corporalis speculi ꝙ euitabilitas prescitorum non arguit fallibilitatem diuine scientie.

Quartũ capitulũ obicit de cognitione beatorum in verbo diuino qua non obstante possent beati decipi ⁊ deducitur ⁊ concluditur ita esse de deo ⁊ soluitur ipsa obiectio affirmãdo tanꝙ ꝓbabile qꝺ nec anima xp̃i nec anima creature preuidet futura intuitiue in verbo diuino ⁊ nichilominus aducitur vna ratio probans non obstante prescientia dei euitabilia posse esse

Quintũ capitulũ obicit de omnipotentia prescientie diuine ⁊ soluit ostendens omnipotentem dei scientiam exigere aliqua esse euitabilia et ostendit diuinam prescientiam non esse causam rerum prescitarum in quantum talis est

Sextum capituluꝫ obicit contra vnum prius suppositum ⁊ soluit ostẽdens causaꝫ euitabilitatis rerum esse causam earum ⁊ etiã ꝓbat ineuitabilitatem si ponatur causam efficientem quoquomodo habere reprobans quodã exẽplum de ineuitabilitate cuiusdã ad carcerem impellente eum legis ministro ⁊ sunt ibi tres radices.

Septimum capitulũ ostendit generali ratione supra ex omnipotẽtia voluntatis diuine ꝙ voluntas dei respectu actuum humanorũ eis ineuitabilitatem adducit ⁊ distinctis multiplicibus scientia ⁊ potentia ⁊ voluntate diuina illud idem ostendit eadem ratione expressius.

Octauum capitulum obicit ⁊ soluit ostendens aperta ratione ꝙ nec voluntas diuina immediate procedens causa esse potest improducibilitatis rerum quas euitabiles appellamus.

Nonũ capitulũ obicit de volũtate humana ⁊ soluit ostendens ꝙ nunꝙ voluntas humana causa eẽ potest improducibilitatis acta sibi natura possibilis ⁊ illud ideꝫ excludit de volũtate diuina.

Decimũ capitulũ obicit ꝙ voluntas dei quia est causa prior in tẽpore ⁊ etiam causa eterna rerum non potest per actum humanum non esse aut non fuisse causa ipsa

Undecimũ capitulũ ostẽdit rõne patenti ꝙ causa prior in tempore per actionẽ cause posterioris potest respectu cause certi effectus nunꝙ causa fuisse ⁊ per exemplum manifestum in voluntate nostra ⁊ eius operibus hec ostendit.

Duodecimũ capitulũ idẽ ostẽdit ex dictis euuangelij et ex ratione sumpta a iusta primitione dampnatorum sciliꝫ ꝙ peccatum ipsorum seu eius futuritio ab eterno fuit causa quare deus voluit malos dampnare non econtra.

Decimũ tertiũ capitulũ ostendit ex multiplici auctoritate scripture ꝙ factũ humanum seu volũtas sepe est causa quoquomodo cur deus multa facit ⁊ fecit ⁊ ab eterno facere voluit

Decimũ quartũ capitulũ obicit contra euitabilitatem actuuꝫ humanorum ꝑ hoc qꝺ nullus potest dei voluntati resistere aut eam efficacẽ aut ĩ ifirmã efficere ⁊ sunt quattuor obiectus de geñ. vlti. hester. 13. ad. cor. 9. ⁊ iob. 14.

Decimũ quĩtũ capitulũ ꝓbat ex omnipotentia dei ꝙ aliqua eius nolita possunt a creatura caueri absqꝫ hoc ꝙ diuine voluntati resistatur aut ipsa fiat inefficax.

Decimũ sextũ capitulũ obicit ex euitabilitate diuini voliti quod voluntas diuina argui possit infirma ⁊ soluit ostendens ꝙ non ob hoc minus est potens sicut nec voluntas humana obicit etiam iteꝝ difficulter adiciens fidei rationem ꝙ volitum a deo potest nunꝙ fuisse prescitũ.

Decimum sepimum capitulũ vt aliam rationem inducat distiguit de multiplici voluntate diuina ostendens ꝙ nec voluntas dei qua vult rem fieri aut qua vult rem fore in ꝙtum talis est causa operum humanorum efficiens.

Decimũ octauũ capitulũ ostẽdit particulariter ꝙ nec potẽtia volitiua diuina nec actus volitiuus diuine complacentie qui nec dici potest proprie efficax potens aut impotẽs fortis aut debilis de infirmitate aut impotentia aut inefficatia argui potest ⁊ si volitum eius possit caueri

Decimũ nonũ capitulũ illud idẽ ostendit de omni genere actus voliti diuini operati ad extra respectu actuum humanorum scilicꝫ ꝙ nullus potest argui inefficax etiam si vnum volitũ possit a creatura caueri

Vicesimũ capitulũ obicit ⁊ soluit ostendens ⁊ plenius ꝙ nullus actus volitiuus diuinus respectu actuuꝫ humanorum potest argui inefficax vel infirmus etiam si suum volitum possit a creatura vitari

Vicesimũ primũ capitulũ obicit contra de actu volitiuo diuino cogitabili quo ita vult res humanas fieri vt si voluntas hũana eas non ageret ⁊ ipse eas immediate produceret ⁊ dissoluit probans fictuitate nullum actum talem volitiuum esse aut posse esse in deo.

Vicesimum secundum capituluꝫ obicit de ꝯformitate volũtatis diuine si potest omnibus euitabilibus conformari ⁊ soluit ostendẽs hanc cõformitatem voluntatis diuine ex summa firma inuisibilitate venire cum conformabilitate voluntatis siue virtutis create.

Vicesimum tertium capitulũ soluit obiectus 14. ca. de resistentia populi voluntati diuine per suam facturam.

Vicesimum quartum capituluꝫ ostendit ex serie littere scꝫ epistole ad ro. que abiciendo fuerat allegata ꝙ sunt aliqui actus humani vitabiles ⁊ idem ꝓbat ex auctoritatibus apoc

Finis tabule.

Capitulum primũ.

IAm vides vt estio quomõ tua opinio fidẽ xp̃ianam destruit ⁊ scripturam phisicam ⁊ diuinam ne tamẽ mole auctoritatũ te ꝑmi affirmes stantibus suis obiectibus nõ solutis videam⁹ domino nos ducente quomodo dissoluantur tua ligamina ⁊ qualia ex tuis proprijs principijs tua opinio confingatur ⁊ a dissolutione tuorum obiectuum aliud faciamus exordium.

IOHANNES. vtinam dictis facta compensares ⁊ inciperes a dissolutione mei primi obiect⁹ de infallibilitate scripture. RICARDUS. videris ex logica astute arguere ⁊ tamen peccas in logica que varios arguendi modos ostendit scꝫ ostensiuum a causa aut ab effectu aut ab auctoritate aut alios modos ꝙ plures in ostensiua argumentatione rationabiliter deduxisti nunꝙ posse ex necessario sequi contingens neqꝫ ex opposito scꝫ ex contingente sequi impossibile. In argumento vero ab auctoritate non recte affirmas nũꝙ ex necessario inferri posse cõtingens aut ex cõtingenti impossibile si necessariũ appellemus omne illud qꝺ a modo falsum esse non potest ⁊ impossibile omne illud qꝺ a modo verificari non vꝫ quoniam si necessarium illud solum dixerimus qꝺ nec potest nec potuit falsuꝫ esse ⁊ impossibile vocem⁹ qꝺ nec potest nec potuit esse veruꝫ tua obiectio nõ procedit quoniã non est sic necessarium ꝙ hoc vel illud sit vel fuerit in scriptura assertum cũ ante cõpositionem scripture illud falsum fuerit nec est impossibile qꝺ hoc vel non est vel fuit in scriptura assertum sicut tu superius posuisti cum illud pariter ante compositionem scripture verum fuerit si enĩ quisꝙ ita fide dignus est vt nũꝙ mentiatur ⁊ hoc de eo firma fide teneatur nõ dico de eo sciatur ꝙs est habens hanc fidem de ipso qui argumentũ nõ recipit ab auctoritate ipsius sic hoc ipse asseruit igitur hoc verũ est nullus vt estimo ⁊ tamen vnusquisqꝫ nouit qꝺ antecedens est necessariuꝫ primo modo prescripto ⁊ forte consequens est cõtingẽs iuxta opinionem multorum si consequẽs sic sit de futuris que pendẽt a nostro arbitrio et hoc nouit ille qui argumentum nichilominus sue auctoritatis acceptat nec ob hoc approbat argumentum quia est necessaria illacio sed quia firme fidẽ tenet quod nunꝙ de facto est antecedẽs verum sine cõsequente vnde argumentum ab auctoritate necessitatem illacionis non habet vbiqꝫ ⁊ semper secũdum fidem aliquotiens tamen scriptura tali illatione necessitatem ascribit non simpliciter dictam sed necessitatem appellat infallibilitatẽ prout priuatio ita vi priuat fallibilitatem in actum ita ꝙ dicatur necessarium qꝺ sic est infallibile ⁊ nunꝙ fallit licet fallere posset quoniã illa possibilitas apꝺ eum qui firma fide tenet ꝙ scriptura nũꝙ fallit ei⁹ auctoritatem non tollit hunc modum accipiendi necessitatem acute expedit attẽdere in scripturis que hijs verbis ad hunc sensum sepius de futuris vtuntur non pro necessitate simpliciter siue pro in euitabilitate sicut inferius planius ostendetur ꝙ niteris vltra concludere possibilitatem mendaciorum in hijs contingentibus que a prophetis alijs auctoritatibus sacre scripture leguntur asserta ⁊ consequẽter peccata ex mẽdacijs eis quo ad possibilitatem conaris ascribere imprudenter hoc infers cum mendacium non sit sine intentione fallẽdi qualem intẽtionem non probas esse aut ex nũc esse potuisse in illis auctoritatib⁹ Quis bene ostẽdas possibilitatem falsitatis in aliquibus contingentibus assertis ab eis quoniã non sequitur illa contingentia que sibi ipsi asseruerũt in sacris scripturis sunt falsa aut fuerunt tunc falsa igitur ipsi tunc dixerũt mendaciũ sed bene dixerunt ꝙ seqꝫ aut dixerũt mendacium aut decepti fuerũt et hoc secundum satis est possibile sicut est possibile ꝙ illa que ipsi asseruerunt ventura nunꝙ euenirent licet de facto credamus ꝙ in huiusmodi assertionibus scripture nunꝙ decepti fuerũt pariter tibi respondendum esset si inferres esse possibile qꝺ ipsi erant auctores nõ dico auctores deceptionum in alijs scꝫ ꝙ hoc verum est nec ex hoc potes inferre possibilitatem mendacij aut peccati quoniã non est necessaria cõtra talis decipit alios falsa ignoranter asserendo pro veris igitur fuit mẽdax aut peccator quoniã per hoc qꝺ deus hoc facere sibi indixit. Item per hoc qꝺ non intendebat decipere nec putauit se illos decipere posset ⁊ merito excusari a mẽdatio ⁊ peccato habet etiam hec difficultas locum aperte ⁊ tuam sententiam astruentes sicut apud me qui non dubito aliqua contingentia futura affirmare quoniã non negabis de his que nos futura necessaria appellamus quin deus potest facere ꝙ illa nunꝙ euenient cum deus nichil de necessitate agat ad extra ex quo potes inferre omnia que superius conclusisti vnde huiusmodi inuolutionis euolutionem ad nos ⁊ vos non valebis negare ꝑtinere cõsequẽter xp̃m tu igitur quomodo liberũ reddis ⁊ absolutũ a possibilitate mẽdacij ⁊ auctorizationis peccati ex quo ipse verus homo mortalis existens merita futura asseruit ꝙ nos cõiter necessaria appellamus ⁊ apostolis ꝓcepit vt per orbẽ illa cum diligentia predicarẽt cũ ipse posset in presenti totum mundum destruere ⁊ sic facere ꝙ illa nũꝙ eueniant scꝫ nec resurrectio mortuorum nec finale iudicium que ex fide in nouissimo tempore expectamus ⁊ per quã fidẽ saluari speramus cum ex hijs ea possis inferre que cõtra ponentẽ futura cõtingentia consequũtur ymo potes vltra inferre esse possibile apud deum ꝙ iã iustificati ⁊ saluati fidẽ non habuerunt de ꝑdictis futuris ostendit ꝙ fidẽ falsam habebant ⁊ ꝙ in fide falsa saluabantur ⁊ qꝺ deus false eorum fidei auctor erat hec enim clare sequi videntur ex hoc solo ꝙ xp̃s potest facere ꝙ mortui nũꝙ resurgãt et vt nunꝙ fiat generale iudicium quod ꝑcip iũ ipse in sua scriptura affirmat apud deũ iquitom ia possibilia sunt mat. 19. ⁊ alibi nec erit impossibile apud deum esse verbum luce. primo capitulo.

nota diuersos modos arguendi i logica.

nota de ꝯtĩgẽtia sacre scripture.

Cap. 2.

IOHANNES. Hoc fateor me inuolui nec video quomodo necessario possit esse possibile qꝺ deus falsã fidẽ auctorizauerit ⁊ multi ĩ falsa fide sũt saluati ⁊ ꝙ xp̃s fim asseruit ⁊ ita nõ eẽ possibile ꝙ xp̃s mẽdaciũ dicit ⁊ peccauit. Ricardus ꝑmũ fateor ⁊ tamen me nescire euadẽ in quo

a prima mea auditione theologie cupiebā me audire doctorem ⁊ etiam illud scio in presenti peccatum vero quod times non sequitur vt qñ dixi quoniam mendacium non est nisi cum intentione fallendi ⁊ excusata possibilitate mendacij excusatur in eodem casu possibilitas omnis peccati impossibile est enim nunc q̄ xp̄s predicta asserendo falle re intendebat ⁊ ita impossibile est q̄ tam in sic asserendo peccauit ꝯuis vt puto negari non possit iurta premissa quod possibile est q̄ in illa asserendo falsum asserunt ⁊ q̄ grauius est secundum ponentes xp̄m secūdum animā humanam omnia scire que deus scit sicut magister sentētiarum sensit et alij magistri et sancti doctores non video quin oporteat cōcedere esse possibile q̄ xp̄s scienter falsum asseruit ipsi igitur deffendant qualiter nō est modo possibile q̄ ipse contra conscientiam suam falsum asseruit ⁊ si labijs christianis liceret ꝓmere sequi videtur qō possibile est modo q̄ xp̄s dicit mendaciū scienter falsum affirmās q̄ aures mee fateor minus abhorrent quoniam harum questionum deffensio supponēdo predicto modo de anime xp̄i scientia michi non occurrit nisi quis dixerit nunc esse possibile vt xp̄s illa nunq̄ asseruit qō qualiter stare possit non video cum de huiusmodi ex prefatis ab eo ipsum legimus dixisse ⁊ nunc dixi vobis priusq̄ fiat vt cum factum fuerit credatis 10.14.⁊ mar.24. Ecce predixi vobis ⁊ consequenter describit suum futurum aduentum ad iudiciū concludens vigilate ergo quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit que dicta manifestam assertionem inportent cum asserere nichil aliud videatur esse ꝯ aliquid voluntarie exprimere vt alius illud credat igitur videtur necessarium q̄ xp̄s illa asseruit sicut necessarium est q̄ ipse volūtarie ea discipulis suis expressit ⁊ ita crederent mittus tamen puto dicere nunc esse possibile q̄ xp̄s nec illa scripta nec eoꝝ expositionē in verbo dño secundum animam sciebat quā dicere nunc esse possibile q̄ de illis loquens aut mentitus est aut contra conscientiam sic locutus et ita peccauit ⁊ vtinam illum audirem qui hec verac̄ et eis similia deuitaret verum in hoc pūcto in quo a iuuentute mea sepius sum vexatus exprimā qō michi videtur dicendū puto de hȳs preteritis deo esse possibilia ea sola ⁊ quelz similia p futuro possibilia sunt eidem vnde igitur si pro futuro audes affirmare esse possibile q̄ xp̄s mentiatur aut contra conscientiam quic̄ affirmet aut aliqua futura ignoraret aut saltem non sciat intelligo secundum tuam naturam assumptam iuxta illud luc.2. ihesus proficiebat sapientia ⁊c. ⁊ ysa.7. est dictum de ipso anteq̄ sciat puer reprobare malum ⁊ eligere bonū derelinquetur terra quā tu detestaris a facie duorum regum suorum et sic de alȳs que in hac mate. faciūt questionem que in secundo huius tractaus ⁊ quod est sibi possibile p futuro nō neges esse possibile pro presenti sic adhuc huiusmodi articulo te impellat verum quia non video non esse possibile q̄ xp̄s multa futura ignoret secūdum animam ex quo ab anima eius stanteuntione vt multis est visum potest vt puto deus creaturarum cognitionem aufferre non audeo negare esse possibile q̄ xp̄s ignoranter falsuz affirmat intelligo de ignorantia opposita scientie acquisite quam sanctus pater augustinus cognitionem vespertinam vt multis placet appellat et ob hoc non accipio pro impossibili illud de ipso pro preteritis suis assertionibus affirmari dum tamē ab eo excluditur possibilitas mentiendi ⁊ quic̄ contra conscientiam affirmandi conscientiam dico humanam formaram ex scientia acquisita quoniā in difficultate preacta sequitur omnino esse possibile q̄ ipse asseruit falsum scienter scientia tamen diuina quoniam necessarium est xp̄m omnia scire futura diuina scientia quia deus non potest argui ät mēdacium aut peccatum ex falsa assertione cōtra illam scientiam seu contra illam conscientiam cum illa non sit naturalis assertionis principiū sed potius cognitio acquisita nec diuina natura cuius est illa cognitio proprium est assertionis illius p̄n cipium sed natura humana ⁊ ideo non est dicēdū talem assertionem esse mendacium ⁊ consequēter peccatum si non sit contra conscientiam illius nature que est illius assertionis principium naturale hac igitur difficultate obmissa in qua merito gratius doctorem acciperem ꝯ aliquid de mea temeritate affirmarē que nobis etiā vobis videtur michi cōmunis ꝯtum ad auctoritatem scripture intelligo que est infallibilis modo predicto scilicet de facto nunq̄ fallit ⁊ hoc est tenendum ex fide et ob hoc fidelis xp̄ianus ita ad herere debet tali illationi sicut illationi necessarie simpliciter quia firma fide tenet qō talis illatio nunq̄ fallit ⁊ sic debes intelligere argumentationes xp̄i ⁊ iohannis quas superius obiecisti ⁊ aliozum similiter.

nota resolutionē doctoris de futuris cōtīgētib⁹ assertis a xp̄o

nota de falsibilitate scripte.

Cap.3.

Hi igitur alia que stomacha. nec exprimere cōtra contingentiam futurozum. IOHANNES. omnes tenemus ⁊ credimus q̄ deus prescit cūcta futura quia alias ignoranter aliqua creasset qōnemo xp̄ianus aut iudeus aut sarracenus audet astruere si igitur aliqua sint non necessaria possunt non euenire et per consequens possunt non esse prescita adeo ex quo sequi michi videtur q̄ diuina scientia sit mutabilis seu variabilis sicut nostra. Si enim quisquā nostrum aliquid huiusmodi futurum presciret si illud posset non euenire consequeretur q̄ nostra scientia seu cognitio falli posset igitur e cōtra ex quo dei prescientia omnino falli non potest ineuitabiliter ⁊ necessario euenirent omnia ab eo prescita.

argumenta cōtra pscīā diuinam

RICARDUS. hec tua argumētatio equepotest fieri de omni futuro effectu quoniaz tenemus omnia futura esse contingentia apud deū qui potens est ita ea impedire vt facere sic q̄ sublatis illis contigentibus de quibus loqueris que cōtra necessaria distinguuntur nōminus in quita questione inuolueris vnde improuide opinaris contingentia hoc facere verumtamen vt tollatur tuum motiuum attēde quod deus est candor lucis eterne et speculum sine macula intelligo speculum qō non potest aliquatenus maculari vnde p̄fis est q̄ decipi non potest omnis enim deceptio aliqualis est macula si igr eēt speculū corpale cū natura tā eēt clara ac pura vt ꝯcūc̄ res corpalis exīs ipsa statim cum sua exīstētia reluceret ⁊ cum in non esse decideret in ipsa desineret relucere sic tamen q̄ illud speculuz corporale quicq̄d recipit vt radios quosc̄ reflectat non dubiū quin non mutaret spe

culum seu res corpozalis ap̄parens in ipso seu p ipsum esset seu non esset sed speculum nichilominus inmutabile remaneret si quoquo mō potes intelligere inuisibilia p ea que fecit scz itelligas deum tale speculum in quo relucent non tantum incorpozalia sed omnia corpozalia ⁊ spiritualia omnia existentia ⁊ omnia futura atq̄ omnia possibilia que cum fuerint sub vna conditione. s. sub existentia sic in ipso relucent cum fuerunt sub differē tia temporis preteriti sic relucent cum fuerint futura sic ibi apparēt ⁊ si sint possibia non futura sic sibi a seipso intrinsecus presentatur a sua natura vnde constat q̄ nullo mō falli potest sicut nos sepe fallimur ⁊ angeli falli possunt quozum natura taliter repzesentatiua rerum nec est nec capit nec potest propter hoc dici cognitio variari ꝯuis aliqua futura possint non euenire etiam nō ab eo p̄scita ⁊ nunq̄ fuisse prescita quia sicut possunt nō fore sic possunt in eo quo ad esse sub illa conditione seu sub differentia temporis non relucere ⁊ etiā nunq̄ reluisse iuxta exemplū qō posui de speculo corpali q̄ si tale esset vt supra descripsi si res aliqua existens posset non esse illa posset i illo speculo nunc non relucere ꝯuis tale speculum corpzale impossibile sit omino esse de nobis vere ita esse non potest qm̄ natura nostra talis non est natura nec talis esse potest vt res sub aliqua differētia temporis existens eo ipso sit in nobis reluceat et nobis appareat ⁊ ob hoc falli possumus Iz deus ipse falli nō possit

Cap.4.

IOHANNES. ex quo scriptura dicit hec est autez vita eterna vt cognoscant te solum verum deum ⁊ quem misisti ihesum christum. Jo.17.⁊ mat.18. angeli eozum in celis semper vident faciē patris mei qui in celis est tenendum est q̄ aie sanctozum ⁊ angeli hoc speculum sine macula continue intuentur ⁊ clare puro intuitu sicut igitur ipsum speculum clare eis relucet i se ⁊ per se cum omnia predicto modo a te de scripto superius in ipso reluceant ⁊ hoc ex natura ipsius speculi consequens est q̄ et angeli ⁊ anime omnia que in ipso speculo continentur intuentur sicut deus omnia intuetur in illo seu per illud aut saltem sequitur ita possibile esse de omnibus aut saltem de futuris contingentibus quo ad nostruz propositum sufficienter ⁊ tamen si creatura sit in ipso speculo futura videretur decipi ⁊ falli posset si ullavisa possent non euenire cum igitur deus falli non potest. nō video si illud qō ab ipso prescitur potest non fore magis etiam moueoz exvno qō a te audiuimus aliquotiēs disputare si enim contingens sit in illo speculo preuisuz ab angelo aut ab anima beata potest non euenire cum anima beata velit illud fore sicut illud prescit ⁊ sicut videt deum velle illud fore consequitur q̄ sicut anima aut angelus potest illud non prescire ita potest illud non velle cū non velit illud non fore nisi quia preuidet aut prescit illud fore sublata causa cuiuscū q̄ effectus tollitur ipse effectus ⁊ ita cum actus voluntatis quo angelus aut anima beata vult illud fore sit vnus effectus primus ⁊ presens fuit. s. a tempore quo angelus aut anima sic voluit consequitur q̄ res que est ⁊ fuit potest non esse p nunc et potest nunq̄ fuisse q̄ esse non potest quoniā omnes phi ⁊ oēs habentes rationem fatentur cōcoditer q̄ deus non potest rem preteritam facere iā non fuisse. Item posset fortius argui de alijs rebus factis a tali voluntate conformi prescientie. s. consequi posset q̄ ille res possent noz esse nunq̄ fuisse si res ita prescita posset non euenire qō videtur nimis absurdum. RICARDUS. difficultates iste ita habent locum de futuris necessarijs sicut de contingentibus quoniaz deus eque potest facere necessario futura sicut die proximum ⁊ bm alias res naturales que naturaliter aut voluntarie a creatura ꝑpediri non possunt vt non eueniant sicut potest contingentia facere non futura quomodo igitur tolli possunt eedem difficultates ponendo creaturam aliquā aut animam christi aut aliam posse in verbo seu perverbum diuinum posse intueri futura seu intuitiue ea prescire nō video ⁊ tamen per vices iam per.20. annos illud intelligere laboraui ita enim de christo potes arguere sicut de angelo aut anima cuiusc̄ beati. s. primo tempore quo venerat iherusalez postq̄ dixerat discipulis suis suam passionem futuram in iherusalem propter nos fuisse sufferendā illic accessit vt credimus q̄ possibile fuit q̄ nunq̄ pateretur si ergo sola prescientia in verbo xp̄s passionem suam presciuerat ita q̄ ex illa sola prescientia pati voluisset ⁊ ad locū passionis accedere sicut fuit possibile cum venit ierosolimis q̄ nō pateretur sic fuit possibile q̄ passionem suam non presciuit quoniam vnum ex alio sequitur. Et si fuerit possibile q̄ passionem suam non preuidit fuit possibile vt illā noluit vt videtur ⁊ per consequens fuit possibile q̄ ad locum passionis non accessit cū sublata causa tollatur eius effectus sic quia vt dixi hec difficultas est communis ponentibus contingentiam et eam negantibus ob hoc non oportet hāc difficultatem hoc loco discutere sed alius est locus aptioz si deus donauerit disserēdi de ipsa verum qui a si tibi diceretur sicut videtur multos ꝑhabere ⁊ multis ꝑhabile q̄ nulla creatura potest intuitiue prescire futura sed hoc competit soli potentie infinite tollerentur cuncta que obicit ⁊ etiam que ego de christo adieci quoniam omnia illa hanc prescientiam in angelis ⁊ animabus beatis ⁊ anima christi in dei verbo tanq̄ in speculo summo videretur ponere ideo redi ad alia q̄ supertus obicere affectasti aut in isto puncto de pscientia dei si libet proffer alia si qua habes.

nota soluti ones obiectuū ꝓcedēttum

Cap.5.

IOHANNES ex prescientia dei omnium futurozum non video me posse rerum voluntariū euentum necessarium affirmare sicut nec posse ineuitabilitatem earum arguere propter meam prescientiam earūdē si possibile esset me ea prescire quoniam non magis imponit necessitatem rebus futuris prescientia dei inquātum est sola prescientia ꝯ mea prescientia faceret ex quo mea prescientia simili sensu sicut ⁊ sua prescientia vere diceretur propter hoc q̄ clare intueor ꝓpter qō si impossibile poneretur aliquas res esse futuras vt multi ponunt veraciter contingēs quod positum est prescientis dei possibile omnino impertinens ⁊ ob hoc eo posito nullum icon

ueniens ex parte illius consequitur non minus de
us eas presciret contingētes ⁊ ita ꝑ te contingē-
ter euenirent quia essent contingentes prescite et
preuise ꝙ propter solam prescientiam rerū a deo
nullam de eis possum ineuitabilitatem conclude-
re ex quo prescientie eque conuenire potest ꝙ pre
scitum sit contingens sicut ꝙ sit necessarium si ve
ro quisq̃ dixerit prescientiam dei ineuitabilitatē
inducere non quia sola prescientia sed quia presci
entia omnipotentis non video adhuc plene quo-
modo possit refelli. RICARDUS. illud stare
non potest quoniam tanto est sapientia potentior
seu maior q̃to plura comprehendit non dubium
et ita ea que omnipotens sapientia omnia nō tan
tum existētia aut possibilia sed etiam omnia cogi
tabilia comprehendit alioquin omnipotens sciē-
tia omnino non esset potentia dei sapientie qua ꝓ
prie ⁊ essentialiter dicit̄ esse potens non est in ope
ratione ad extra sed est in extensione intriseca ad
plura scibilia ⁊ ob hoc scientia omnipotens con-
tinet plura scibilia ⁊ etiam cuncta cum igitur cō-
tingentia saltem cogitabilia sint ꝙ nemo sanꝰ po
test negare cum hec negando ea cogitet conseq-
tur ꝙ ista omnipotens scientia comprehendit ⁊ si
non vt futura saltem vt cogitabilia ⁊ pari ratione
si essent possibilia omnipotens sapiētia eo ipso sci
ret esse possibilia ⁊ multo magis vel saltem ratio
ne consimili si non solum essent possibilia sed futu
ra omnipotens sapientia ea cognoscere esse futu-
ra ⁊ ita ea presciret non est igitur prescientie dei re
pugnans in q̃tum omnipotens ea prescire quin
potius sibi hoc competit ex natura omnipotentis
sciētie nisi aliunde causa reperiatur cum ipsa con
tingentia esse non possunt volo te insuper aliud ac
cute aduertere sc3 ꝙ q̃uis sciētia dei artificis cre
ture totius sit causa rerum omnium tamen non est
dei prescientia inquantum huius causa rerū sed
potius ipsam esse prescientiam est posterius ratio
ne causali q̃ res esse futuras quoniam hoc ordi-
ne causalitatis scientia dei simplex respectu rerū
eius voluntas effectiua respectu euentus futuri
ipsarum earum futurus aduentus prescientia dei
respectu earum se habere videntur. s. ꝙ primo or-
dine causalitatis res futura est scita a deo simpli
ci cognitione sicut artificiatum faciendum simpli
ci cognitione ab artificis mente dignoscitur sc'do
rem cognitam deus voluntate causatiua seu effe
ctiua vult fore tertio sequitur ꝙ res est futura et.
4. loco ꝙ prescitur a suo artifice seu a deo est enī
prius ordine seu causalitate aut saltē ratione cau
sali ꝙ res sit futura q̃ prescita quoniam prescire
rem nihil aliud est q̃ scire rem esse futuram seu sci
rē rem futuram fore prius aut ratione causali est
rem futuram fore q̃ eam scire futuram fore quoni
am si scitur futura esse ipsa est futura non econtra
nisi forte de facto apud deum ⁊ ideo ratione cau-
sali prius est rem futuram fore q̃ eā a deo presci
ri ⁊ ob hoc hec prescientia dei inquantum huius-
modi nullius rei est causa sed est cōformitas dei
scientis in q̃tum res subest illi differentie tempo-
ris ad rem futuram seu diuine essentie ad rem sci
tam non ītelligo ꝙ in hijs a parte rei sit aliqua re
alis absit distictio ab animo christiano sed ꝙ hee
intentiones seu rationes sic signant deum ⁊ crea-
turam in ordine rationum significantium res per
modum cause ⁊ effectus nec puto ꝙ apud subtili
ter intelligentem possit negari ꝙ dixi in quo nemo
me reprehendat anteq̃ rem istam acute et q̃tum
profundius potest pertractet ex hoc enim sequi-
tur ꝙ prescientia dei in q̃tum hm̄oi nec ineuitabi-
litatem nec euitabilitatem cuiusq̃ rei adducit cū
sola causa rei effectiua sc3 que rem potest efficere
euitabilitatem aut ineuitabilitatem eius efficiat
sicut inferius ostendetur qualiter causalitatem re
spectu rerum non habet prescientia dei in q̃tum ꝑ
scientia vt patuit sic ꝙ frustra circa prescientiam
dei versantur qui causam ineuitabilitatis rerū vo
luntariarum inquirunt cum prescientia dei inquā
tum prescientia nullam ineuitabilitatem potius
q̃ tua que semper in rebus prescitis posterior po
test inducere nec prescientia in q̃tum est omnipo-
tentis si asseratur omnipotens aliquā possit ineui
tabilitatē rebus affirmare sed potius ratione am
plitudinis sue omnipotentie si quomodo dici po-
test omnipotens scilicet ratione omnipotentis di
uine scientie a qua pendent tam euitabilia creatu
re q̃ creature ineuitabilia comprehendere aut ad
eam saltem potest extendi nec alias esset omnipo
tens quoniam illa prescientia esset potentior que
vtramq̃ cognoscibilem differentiam actu aut sal
tem potestate habēt sibi substantiā ⁊ vtrāq̃ actu
aut potentia contineret vnde nisi tibi obducas ca
liginem extat perspicuum ꝙ diuina prescientia q̃
uis quoque modo dicatur omnipotens scilicet
quia potest vel potuit esse respectu cuiuscūq̃ co-
gitabilis scibilis diuisim non solum ineuitabilita-
tem rebus omnibus non inducit sed insuper clare
lucet ꝙ ipsa dei prescientia ineuitabilitatem esse ī
rebus omnino non infert quoniam si ipsa diuina
prescientia inferret ineuitabilitatem omnibus ab
ea prescitis ipsa prescientia diuinā amplitudinē
sue potentie omnipotentis minueret seu auferret
⁊ se ipsam destrueret ꝙ esse non potest si enim ex
hoc ꝙ aliqua sic prescita a diuina scientia necessa
rio seu ineuitabiliter sunt futura nulla non neces
saria seu ineuitabilia possunt a prescientia diuina
presciri sic autem non erit presciētia ipsa omnipo
tens sed erit prescientia partipotens scilicet po-
tens ad aliqua scibilia q̄ nundum fuerunt aut sūt
non dubium ad omnia ⁊ ita ipsa a se ipsa omnipo
tentiam omnino aufferret ⁊ solam partipotentiā
retineret ꝑscientia ergo diuina q̃uis dicatur om
nipotens sicut ineuitabilitatem rebus non affert
ita nec infert.

prescientia dei non arguit ineuitabilitatē rerum.

Capl'm. 6.

IOHANNES Nescio in quo possum premissis resistere ni-
si forte in hoc ꝙ supponis pro fir-
mo ꝙ sola causa alicuius effectꝰ eui
tabilitatem aut ineuitabilitatem ipsi
us efficit ꝙ michi non satis firmum apparet quo
niam euitabilitas rei potius est a sua non causa.
scilicet ab efficiente per priuationem ipsius q̃ sit
a causa ipsius quoniam causa effectus alicuius
nunq̃ eam impedit esse sed efficit ⁊ de ineuitabili
tate videtur posse intelligi ꝙ illa est in aliquo ef-
fectu omnino seu causa agente sicut reus vadēs
ad carcerem cum ministro legis voluntarie vadit
ad carcerem ⁊ si ire nollet minister legis ad eun-
dem ire impelleret ⁊ sic itio seu ambulatio sua est

ineuitabilis quia vel fieret ab ipso vel a legis mi
nistro nulla tamē videtur causa efficiēs ineuitabi
litatis illius quoniam nec voluntas euntis cum
secundum te possit illam non facere nec minister
quicq̃ de facto agit circa istam ambulationem ⁊
ita nec minister legis videtur esse causa illius.
RICARDUS de causa ineuitabilitatis actu
um voluntatis non recte hoc sentis qm̄ secūdum
tuum phm̄. 4. ethi. ⁊. 9. methaphisice vna est cau
sa operandi virtuose ⁊ non operandi sc3 nostra ra
tionalis potentia agere potens ꝯtraria ⁊ ob hoc
causa effectiua talis effectus est causa euitabili-
tatis illius sicut hm̄oi euitabilitas habet causam
q̃uis de facto euitationem eius non faciat ⁊ hoc
etiam infra plenius ostēndetur de ineuitabilitate
vero ꝙ possit esse in aliquo actu seu cum agēte nō
recte intelligis qm̄ ineuitabilitas q̃uis significe-
tur priuatiue hoc nomine tamen est realiter aliq̄d
positum. s. veniendi necessitas ⁊ ob hoc sicut dici
tur aliquo modo effectus ita oportet ꝙ aliqua sit
efficiens causa aut plures vnde in exēplo tuo vo
luntas ministri legis qui vult reum impellere siue
lit ab eundo desistere cum voluntate euntis sunt si
mul causa efficiens ineuitabilitatis itionis si ipsa
sit ineuitabilis vt affirmas quoniam ex te ineuita
bilitas illa ex illis duabus causis primis sibi con
sequitur verum si intimius perscruteris itio illa nō
potest esse ineuitabilis quoniam itio omnino non
esset nisi a voluntate euntis ꝓcederet ⁊ hoc si īcar
cerandus voluntarie ire desisteret itionem ad car
cerē omnino caueret quoniam si sua volūtas om
nino non ageret nec ipsa membra moueret sed al
ter ipse nō iret nisi impelleretur aut traheret aut
vtroq̃ modo vrgeretur ad carcerem sic ꝙ ꝑ hoc
non potes ostendere ꝙ actus voluntatis sit ineui
tabilis agenti illi nec etiam potes inferre ꝙ ille a
ctus simpliciter in se sit ineuitabilis quoniam ita
potest minister a voluntate impellendi desistere si
cut potest reus itionem voluntate obmittere ⁊ sic
nec voluntas euntis nec voluntas ministri est cā
effectiua ineuitabilitatis itionis ad carcerem etiā
nichilominus est aliud phicum satis perscrutatio
nis profunde ⁊ hic locum haberet sc3 an quid il-
le motus ambulationis productus a volūtate eū
tis ipsa voluntas cessante mouere possit ab ali-
qua causa illud nūero continari quoniā videtur
probabile ꝙ sicut ille cause sunt numero distincte
ita debent distingui ipsorum effectus sicut si due
candele simul essent lumen in vna domo seu diuer
sa lumina ex quibus fit vnum extincta vna cande
la sicut videmus ad sensum corrumpitur vnius lu
men ꝙ fiebat ab ipsa candela ⁊ remansit lumen ꝙ
fiebat ab alia vt michi videtur ⁊ est sententia ma
gni patris nostri dyonisii in lib. de diuinis noībus
c. 2. ⁊ ob hoc videtur ꝙ vtraq̃ candela habet pro
prium effectum qui per aliquā ipsarum conserua
tur sed fieri omnino nō potest aliogn extincta vna
candela cur vnum lumen potius corrumperetur
q̃ aliud nō videtur vt dicūt si igitur vere dicatur
sicut videtur probabile de quo non congruit hoc
tractare tunc actus ille ambulationis a volunta
te productus non videtur per volūtatem ministri
posse cōtinuari cessante actu volūtatis euntis ad
carcerem ⁊ sic voluntas ministri nullo modo esse
potest causa ineuitabilitatis illius itionis ad car
cerem est aliud forte qđ inficit hunc tuum obiectū
ꝙ tempore instantis in casu q̃ ponis motus am-
bulationis omnino non esset vt posset videri scili
cet in instanti quo volūtas euntis desisteret in quo
instanti si minister impelleret nō coartaret ipse nō
esset cā motus tunc existentis sed tunc extrinsece
incipiētis nec volūtas actū volūtatis intelligo tūc
omnino non esset nec vnq̃ est motus sine causa ef
ficiente vnde videri posset hoc esse sicut tuus phi
losophus in octauo phisi corū probat esse in mo-
tibus reflexis atq̃ contr arijs sc3 ꝙ priuatio mo-
tus ⁊ discōtinuatio necessario est ī medio vn̄ mul-
ta dubia ī isto casu occurrunt que te ostendere op
teret anteq̃ exemplum esset firmum ꝙ affers que
te facere posse non estimo ⁊ ideo pro instanti sup
positione ꝙ ineuitabilitas effectus voluntatis hu
mane seu ineuitabilitatis eius non nisi a sua cau
sa effectiua esse potest quoniam sine efficiente seu
effectiua causa nullatenus esse potest etiā si deus
ad omnem actum voluntatis vellet ineuitabiliter
afferre sicut de legis ministro supponis quoniam
tunc illa voluntas dei cum voluntate creature a-
gentis essent cause seu tanq̃ vna causa ineuitabi
litatis producendi effectus qui modus nec est ve
rus nec possibilis nec opinionem hanc releuans
sicut infra probabitur vt sufficienter concludere
possimus ꝙ dei prescientia nec auffert nec effert ī
euitabilitatem rebus humanis ⁊ nichilominꝰ to-
tum esse infirmū q̄cq̃ tu ecōtrario obiecisti

Vn̄ est ali qn̄ ineuitabilitas rerum.

Cap. 7.

IOHANNES Perge vlterius ⁊ hoc idem effice de dei vo-
luntate si potes. RICARDUS.
ex premissis de prescientia dei ostēsis
clare consequitur ꝙ volūtas dei nul
lam rebus ineuitabilitatē adducit q̃uis eius vo
luntas sit causa omnipotēs cum ita voluntati dei
sicut prescientie ipsius contingentia sicut necessa
ria essent subiecta si essent ⁊ hoc maxime sequitur
si dicatur precise ꝙ eadem voluntati dei ⁊ eius ꝑ-
scientie sunt ⁊ possunt esse subiecta vt plurimi opi
nantur dicentes ꝙ sicut omnia que deus vult fo-
re si vero ea que mala sunt negentur eius fieri vo
luntate omnino consequitur ꝙ illis effectibus sua
voluntas sola ītelligo q̃uis ipsa sit omnipotens
nullam ieuitabilitatem inducit quā nec ita vt pu
to desipis vt bona magna ieuitabilia q̃ mala ve-
lis afferere vnde omnino consequitur ꝙ volūtas
diuina q̃uis sit omnipotens nullam ineuitabilita
tem rebus affert cum euitabilia sicut ineuitabilia
eque sub ea sicut sub sua prescientia esse possunt
imprudentissime dictum extat deus vult me ita vel
le ergo ego ineuitabiliter ita volam cum ⁊ si con-
tigentissime ita velim deus velit omnipotente sua
voluntate ita me velle sicut omnipotenti sapiētia
ita me velle presciuerat vnde claret ꝙ volūtas di
uina omnipotens nō magis ineuitabilitatem re-
bus humanis adducit q̃ eius omnipotēs presci
entia ꝙ etiam diuina volūtas nō inferat seu argu
at ineuitabilitatem huius ex premissis facile po-
tes aduertere qm̄ vt secūdum te loquar eius pre-
sciētia necessitatem quā infert hoc modo hec res
est prescita ergo hec res est volita fore a deo secū
dum veritatem aut h oc de oībus bonis consequi
tur ⁊ ob hoc quicquid necessario sequitur ad con

Voluntas dei nō inducit aliquā ineuitabilitatem in rebus

ſequens neceſſario ſequitur ad antecedens ſi igitur ſequit neceſſario hec res eſt volita fore a deo ergo ineuitabiliter eſſet pariter neceſſario ſequitur hec res eſt preſcita a deo ergo ineuitabiliter erit aut ſaltē de reb9 bonis hoc ſeqt ſic ꝙ volūtas diuina q̄uis oīpotēs nō magis arguit ieuitabilitatē actuū humanoꝝ ꝙ̄ preſcientia eius que eſt eque omnipotens quin potius ecōtrario ſicut de preſcientia ſupra deduxi et hoc ꝙ voluntas eius eſt omnipotens habet euitabilia ſicut ineuitabilia ſibi ſubiecta quoniam ſi qua voluntas ſola ineuitabilia in poteſtate haberet ſubſtātia illa eſſet potētior aut ſaltem omnipotenti virtuti propinquior ſi cum illis ſibi ſubiectis euitabilia ī poteſtate cōtineret quoniam per hoc ſibi ād poſſibile adderetur etiam ſi eſſet prius potentia infinita quoniam in infinitis ſi eſſent negari non poſſet quī omne totum ſua parte eſt maius q̄uis etiā negaretur firmum eſſe ꝙ dico quoniam non ex eodem dicit aliquis eſſe infinite potentie ꝛ eſſe omnipotens quoniam omnipotēs nō poteſt quiſꝙ̄ intelligi niſi poſſet omnem effectum poſſibilem ſaltem diuiſim efficere ꝙ̄ aliqua poſſet cogitabilia poſſꝫ agere potenter agendo ſi eſſet ꝙ ſoli potentia rationabili poteſt veraciter conuenire infinite vero potentie res naturaliter actiua poſſet ītelligi ſed nequaꝙ̄ omnipotens cum non omnem actum potentie cōgitabilem poſſet efficere ex quo clare cōſequitur ꝙ illa potentia eſſet propinquior omni potentie ꝙ̄ haberet ſibi ſubiecta euitabilia ſicut ineuitabilia ꝙ̄ illa cui ſola ineuitabilia eſſet ſubiecta vt autem premiſſa manifeſtius tibi eluceant pertinaci tamen deffenſione caliginoſa depulſa debes attendere ꝙ ſcientia dei non enī ſolum dicitur omnipotens quia comprehēdit cuncta ſcibilia ſed etiam quia cum hoc ꝙ cōtinet omnia cognoſcibilia modū omnem cognoſcendi veraciter penes ſe habꝫ licet ſublimius ꝙ̄ habeat ſua factura intelligo ꝙ ſicut creatura ſenſitiua ſuo modo ſēſibili videt audit olfacit guſtat tangit ex hijs modis rerum naturas cognoſcit ſic deus qui omnibus rebus imbibit ſuo modo intelligibili huic cōſimili videt olfacit audit guſtat ꝛ tangit ita eadem creatura obiecta ꝛ ita ipſa dinoſcit quoniam non poſſent cognitiones hmōi ineſſe rebus artificiatis a deo niſi ſimiles ſupponerent ī arte factrice vnde videre res corporales audire ꝛ ſimilia ſepiſſime deo in ſacris litteris aſcribūtur ſic nec eſſet in animab9 ymaginatio memoratio aut eſtimatio nec breuiter in rationalibus compoſitio aut dictio predicati cum ſubiecto nec copulatio ſeu diſiūctio aut cōditionalis colligatio ſit compoſitoꝝ ſeu diuiſoꝝ nec ſillogizatio ſeu diſcurſus nec reſiſtentia preteritorum nec fides aut preſcientia futurorum nec breuiter actus alius rationis niſi in arte horum actuum operatrice primaria eternaliter fuiſſent actus conſimiles aut equiualens omnibus alijs qui ſic omnes hos ꝛ ſingulos virtualiter contineret ac ſi omnes in vno chaos intelligibili interius ꝛ eſſentialiter ſibi inhererent ita vt ſimul pro voto poſſet vti diuiſim quo ad effectus extrīſecos hoc igitur infinitas ſic omnipotens aplicando diuine ſcientie ſcilicet ꝙ oīa cognoſcibilia modis omnibus cogitationibus cognitis ſuo tamen manere intelligibili comprehendit propter hanc potentiam infinitam diuine eſſētie ipſa in ſcripturas co-

quare dicitur deus oīpotens.

gitationes pluraliter ꝛ alijs nominibus etiā pluraliter appellantur ꝛ dicitur ꝙ ſapientie eius non eſt numerus ꝛ ꝙ ſpūs ſapientie eſt multiplex pariter debes aduertere eſſe de oīpotētia diuina ſicut de omni ſcientia eius ſcꝫ ꝙ non ſolum enī dicitur omnipotentia quia omnia factibilia ſunt ſue poteſtati quoquo modo ſubiecta ſed etiā quia cum hoc omni modo potēti factiuo exiſtenti atꝙ̄ cogitabili factibilia poteſt efficere ſicꝙ non poteſt cogitari actus potens alicuius creature exiſtētis aut cogitabilis cuiuſcūꝙ̄ ſit modi quin deus illum et illo modo poteſt efficere ac ſi in ſe haberet vnam abyſſum intelligitiuā potētiarū realiter diſtictarꝫ ſimiliū in toto potentijs oībus cogitabilib9 quibus ſimul pro voto vti poſſet ſicut poſſūt eis ſimilibus vti create negare ꝛ enī dicitur deus omnipotens ꝛ ſua voluntas que eſt principiū actionis eſſe voluntas omnipotens ſcꝫ qui habet talem omnipotentiam operandi non ſicut tu poſſes minus prouide eſtimare ſcilicet ꝙ ob hoc diceretur ſua potentia omnipotens ſcꝫ quia eſt potentior qualiter potentia exiſtente aut cogitabili aut quia ſupra omnem potētiam cogitabilem finita opera poteſt efficere qm̄ poſſibile voluntarie ita conuenit agere minus ꝛ maius debilius ſicut fortius ꝛ ob hoc deus omnipotens dicitur quia habet potentiam voluntariam oīpotentem ita poteſt omnē actionē efficere ꝙ̄ nos poſſumus cogitare poſſibilē creature ꝛ ſic poteſt agere in tali actione inoīpotenter ſeu partipotenter ꝛ ꝑ potentiā omnipotentem in nullo derogando eidem ſicut tu potes agere minus potenter cum tibi placet non derogando maxime q̄titati tue poſſibile ſemper intellige ea que dico vt ea ego accipio ſicut de ſcientia ſeu preſcientia dei ꝛ eius potentia ꝑius ſic de voluntate diuina admittere te oportet ſic ꝙ in omnibus eſt preſcientie ſue conformis aut ſaltem eſt cōformis preſcientie rerum oīm ꝛ modo productionis earū que iniuſte non fient ꝛ tamē multiplex ſicut ille vñ ſepe pluraliter volūtates vocantur in ſacris ſcripturis que dicitur voluntas dei omnipotens quia habet omnipotentiā dei deſcriptā nō naturaliter ſibi herentem ymo q̄a eſt idem cum ea realiter ſi hoc ſine aſſuriatur ſue pertinentia voluntatis aduertas perſpicue ſatis videbis ꝙ diuina volūtas ſeu actum diuine voluntatis ſeu eius potentiam intelligas non eſſet oꝑs vt dixi niſi euitabilia poſſet efficere qm̄ ſi ea agere omnino non poſſet modus operandi ꝛ etiā actus cogibilis ſue poteſtas ſi defuerit ſeu illi non eſſet ſimilis et ita non eſſet voluntas oꝑs ſed eſſet ſolūmodo voluntas parſipotens ſeu aliquipotēs vt ſic loquar Si vero potes facere euitabilia apud te ꝛ ꝑ potentiam creatam intelligo quoniam talia ſunt cogitabilia conſequens eſt ꝙ talia euitabilia iam effecit quoniā nulla magis euitabilia potes excogitare vt eſtio ꝙ̄ actus intrinſecos libere volūtatis āgelice aut humane iam factos aut ſi noſtri magis euitabilia cogitare verba illa deſcribere libet.

potētia dei ꝺꝛ voluntates pluraliter i ſacra littera

Cap. 8.

IOHANNES Difficilia michi iſta videntur infirmari cum ea poſſe non video quia nec cogitare valeo q̄tum michi videtur aliqua magis euitabilia ꝙ̄ actus volūtatis nobis aut angelis in innocentie ſtatu intrinſecos ſed quid ſi dixero talia non eſſe ſimpliciter factibilia ſed repugnantiā includere eſſe eaꝝ ob hoc affirma uero ꝙ voluntas diuina omnipotēs ea non habet nec poteſt habere ſubiecta qm̄ de ſolis factibilibus ratio tuā premiſſa procedit quomodo poſſum in iſta aſſertiōe refelli. RICARDUS premiſſa mea deductio non habet ꝙ iſta tua aſſertio ſimplex refellatur ſed hoc ſolum agit vt iſtam ineuitabilitatem omnium futurorum ꝙ̄ fabricas cauſam non habeat oīpotentē volūtatem diuinā ꝛ ideo ita debes eam accipere vt cōcludat ꝙ oīs potentia voluntatis diuine exigit euitabiles creaturas niſi aliūde ſit cauſa aliqua quare tales res oīo eſſe non poſſunt hoc enim vt vides niſi tergiuerſeris ē aperte deductū quoniā nec potētia volitiua diuina nec actus voluntatis illius potentie ſi eos ratione diſtinguas eſſet omnipotens ſi non poſſet tales res ſibi habere ſubiectas niſi aliūde ſit cauſa repugnans hmōi reruꝫ eſſētie cōſtat autem tibi ꝛ omni exercitato ingenio ſicut de preſcientia iā vt deduxi ꝙ actus oꝑs diuine voluntatis repugnantiam iſtam non efficit ex quo oīpotentia eius dīe volūtatis que rōne cauſali prior eſt actu earūdem rerum exiſtentiam aut ſaltem earū poſſibilitatem exigit quoniā ſic actus voluntatis diuine ſuā cauſaꝫ deſtrueret ſeu minueret ſibi ſubſtrahendo potentiam partialem quā originali cauſalitate reſpectu eius dīe voluntatis haberet ꝙ omnino nequit intelligi quoniā q̄uis actus voluntatis dīne omnipotentiā eius primā cauſaliter vt ſic loquar reſtringat ſeu limitet ſic ſcꝫ ne omnia faciat ſeu actu producat ſed ſolum aliqua que ſue omnipotentie ſūt ſubiecta tamen intelligi nequit omnino vt ipſe actus voluntatis diuine omnipotentiam ſuā ſic minuat ſeu reſtringat vt eadē potentia ab aliqualiter faciēda potentia careat pro omni menſura quā non obſtāte actu ipſa eadem potentia diuine voluntatis haberet ſicut de preſcientia diuina eſſe ſupra diſſerui nec in tua infirma voluntate videtur intelligi ꝙ tua voluntas habeat aut haberet potentiā aliqua extrinſeca faciendi niſi actus intrīſecus poſſibilis eiuſdeꝫ obſtaret q̄uis verum ſit ꝙ voluntas tua ad multa habet potentiam ꝙ̄ actus ipſius potentie ſic reſtringit ſeu limitat ꝙ ea de facto nequaꝙ̄ efficiat quoniā hoc exigit ordo nature ꝙ potentia volitiua non exigit in actum extrinſecum niſi mediante actu ſuo intrinſeco ſicut tu ī tertio libro de anima verſus finem ī nono methaphiſice ꝛ ī alijs libris dixiſti ꝛ ob hoc actus ſuus intrinſecus limitat teriat aut cohibet potentiā non intelligo violenter ſed libere nō cuncta ſed aliqua certa que pōt efficiēdo nec cā quo ad alia poſſibilia eſſētialiter non reſtringit nec cohibet quin poſſit in illa ꝑ aliqua temporali mēſura ſi habeat theoriā que ſatis īſe exiſtat ꝑſpicua vales proſpicere nullatenus dubitabis ꝙ actus diuine voluntatis oīpotentis ſeu oīpotēs cā eſſe nō pt ꝙ oīpotētia eiuſdē dīne volūtatis res ieuitabiles nō poſſꝫ efficere ex quo aliūde ꝛ pri9 cāliter et eadē potētia exigit vt hmōi res ſicut ꝛ alia gnā oīm reꝝ cogitabiliū poſſit ꝑducere niſi aliq̄ cā ī ꝑducibilitatꝫ earū exiſtat ſiue obſiſtat fruſtra igit vt tā dixi cām ineuitabilitatis actuum humanorū ex parte omnipotentis diuine voluntatis inquiris cuius omnipotentia poſſibilitatem rerum talium eſſentiali neceſſitate continet niſi alia cauſa improducibilitatis earum obſiſtat ex quo omnino conſequitur vt ſupra deduxi ꝙ huiuſmodi res in nobis exiſtunt cum nulle res cogitabiles vt iam dixi magis euitabiles intelligi poſſint ꝙ̄ actus intrinſeci volūtati humane ſeu angelice ꝛ hoc ſi preter voluntatem diuinam nulla ſit cauſa impoſſibilitatis earum ex iſto eodem clare deducitur ꝙ actio extrinſeca voluntatis diuine cauſa eſſe non poteſt ineuitabilitatis actuuꝫ humanorum huiuſmodi quoniā ſicut voluntas dei non poteſt reſtringere aut limitare potentiam diuinam omnipotētem ratione cauſali priorem ipſa voluntate nec pro aliqua menſura poſſit in quecūꝙ̄ diuiſim prius origine ſibi ī ſubiecta ſic a multo maiori nec propria operatio diuine voluntatis quecunꝙ̄ ſit illa ſiue ſit actio a ſola voluntate diuina producta poteſt eādem diuinam potētiam reſtrīgere limitare ſeu cohibere ſeu minuere aut quomodocūꝙ̄ aliter vocare volueris reſpectu eorūdem prius origine poſſibilium iſti potentie cum ſit effectus extrinſecus ipſius diuine potētie ꝛ effectus cuiuſuis potentie nū ꝙ̄ poteſt ſic ſuam cauſam reſtringere ſeu minuere vnde aperte conſequitur ꝙ nulla actio dei ad extra cauſa eſt aut eſſe poteſt in producibilitatis rerū contingentiū ꝛ nichilominus per ſingulos modos agendi diuine voluntatis illud idem inferius particulariter oſtendetur ꝛ eadem deductione cōuincitur ꝙ nulla res cauſata cauſa eſſe poteſt improducibilitatis huiuſmodi cum omnis res creata ſit effectus voluntatis diuine ꝛ eius omnipotētis potentie.

reſpōſio ad predicta

Nota quo mōpotētia dina nō minuit potentiā creatā.

Deus non eſt cā ineuitabilitatis actuū hūanorum

Cap. 9.

IOHANNES ſi volūtas mea actuꝫ producat intrinſecum reſpectu alicuius extrīſeci ꝛ peractū opus efficiat nūquid poterit mea voluntas pro aliquo tempore quicꝙ̄ illorum producere quā tamen non dubium ante illius temporis preſentiam potuiſſet ꝛ ſic peractuꝫ ſuum proprium minuitur ſua potentia ſic inſuper quia voluntas mea agit extrinſecas actiōes per corporalia inſtrumenta que inſtrumenta naturalia non dubium continue conſumuntur ꝛ debilitātur ex opere ſicut inſtrumēta artificum videtur cōſequi ꝙ pro illo tēpore potuit voluntas opus fortius corporale efficere ꝙ̄ vnꝙ̄ potuit poſt lapſuꝫ illius ꝛ ſic videtur ꝙ propter actum proprium minuitur eius potentia ex quo illud dixi de inſtrumētis artificum inſtrumenta corporalia voluntatis mee debilitantur continue in agendo.

RICARDUS. non reperis qđ aſſumpſi nō enī dixi ꝙ effectus non poteſt ſuam aſtringere cauſaꝫ pro tempore certo futuro ſed dixi ꝙ nō poteſt potentiam eius minuere ſeu reſtrīgere pro omni mēſura ſcꝫ quin ad quecūꝙ̄ effectum ſuū pro aliqua menſura habuit facultateꝫ qđ ſufficit ad noſtrum propoſitum quoniam ex hoc manifeſte conſequit ꝙ nunꝙ̄ aliquis effectus diuine potentie cauſa eſt

se potest improducibilitatis simpliciter scilicet p̄ omni mensura rerum contingentium que ex natura omnipotentie eiusdē diue potētie sunt subiecte nisi sint improducibiles alitide vnde nec in tua voluntate aliter esse potest quoniam debilitas instrumentorū tue voluntatis q̄uis minuat potentiam quo ad aliquos effectus forsitan pro futuro non tamen illud efficit vt illi effectus sint ꝛ fuerint improducibiles a tua voluntate pro omni temporali mensura. Item non poteris habere pro firmo qui deus omnem rem sibi possibilem p̄ vna mensura ab eo non factā pro quacunq; mēsura futura possit efficere sicut forte est de tua voluntate infirma cuius potētia pendet a tempore cui subijcit̄ ꝛ ob hoc quo ad diuinam potentiā per tuos obiectus premissos aut similes non potest restringere quin semper ad quoscunq; effectus producibiles nō p̄ductos pro futuro habeat facultatē sic q̄ nec ei9 voluntas nec actio nec alius effectus eius extrinsecus potest eius potentiam oīpotentē restringere seu minuere q̄uis ea vt dixi limitet de facto aut terminet nec cuncta sibi subiecta efficiat sicut instrumentum artificis limitat seu terminat potētiā artificis ne agat aliud artificiū q̄ possit illo istrumento efficere.

Cap. 10.

IOHANNES iam michi videtur hec tertia radix mee opiniōis ex suis pricipijs esse subuersa sicuti superius promisisti ramos eius si placet sicut de prescientia effecisti propera resecare. Ecce enim q̄uis de prescientia dei q̄ nō sit causa rerum inquantum prescientia huius dumtaxat capere valeam ꝛ ideo q̄ prescientia dei respectu alicuius contingentis futuri possit per actum humanum non esse ꝛ nūq; fuisse prescientia respectu illius negare non possum tñ de voluntate dei arguit̄ ꝛ aliud dici pōt ꝛ videri. quoniam non videtur possibile q̄ creatura possit modo efficere q̄ voluntas dei respectu huius voluntatis contingentis non sit nec vnq; fuerit respectu huius sic q̄ nō videtur qualiter per creaturam aut actionem ipsius possit hoc verificari deus non vult illud fore primo quidem hoc videmr̄ quoniā diuina voluntas est prima causa omniū rerū ꝛ ideo non potest sicut eius prescientia a suis creaturis a deo productis pendere pēderet aūt dei voluntas que est ab actione creature si per actionem creature posset non esse ꝛ nunq; fuisse respectu creaturarum. Secundo quidem quia volūtas dei respectu talis effectus ab eterno erat voluntas dei respectu ipsius eternum aut nullo mō sub ratione aliqua quia est eternum potest habere pro causa rem factā in tempore quoniā causa necessario precedit causatum in tempore nunq; ipsum sequitur vnde phūs dicit. 12. methaphisice q̄ causa efficiens semper p̄cedit effectum ꝛ ideo videre non possum per creaturā aut per actionem creature sine obmissionem actionis creature fieri possit q̄ diuina voluntas nunq; fuit voluntas respectu hui9 rei vel illius demonstrate que de facto per nostram voluntatem extat futura nec q̄ per actionem creature fieri potest hec vera deus non vult hoc fore nec vnq; voluit illud fore quoniam primum horum ex secūdo

Obiectio cōtra predicta

consequitur q̄ enim potest hanc verificare potest facere deum non velle nec vnq; voluisse illud fore

Cap. 11.

RICARDUS de p̄scientia recte sentis de voluntate dei consequēter min9 prudenter aduertis quoniam supponere debes de voluntate diuina sicut de eius potentia aduertisti. s. q̄ diuina volūtas existens causa talium futurorum causa tamen precedens seu prima in tempore necessario p̄ns in actu pōt nō esse causa respectu ipsorum ꝛ potest nunq; fuisse causa productiua ipsorum ꝛ q̄ hoc sequi seu inferri potest a causa secunda seu ex actione ipsius aut ex omissione actionis eiusdem ꝛ ecōtrario q̄ voluntas dei eterna potest aliquorum esse causa per actionem creature ab ea effectiue non est enim hoc magis inconueniens modo solius causalitatis quoniā si deus esset causa futura respectu omniū productorū quoniam adhuc esset in eo causalitatis prioritas sed nunc est in celo ꝛ eius motore respectu actuū hūanorum nec reputas īpossibile vt suppono seu īconueniens de morte ꝛ motu celi qui sunt cause quo quo modo enim futurorum omniū humanorū q̄ possunt nunc non esse cause ꝛ nunq; fuisse cause respectu operum humanorum certorū quoniā non ambigis saltem quin deus potest hoc facere ꝛ ob hoc in facto ipso in se nulla est impossibilitas vt tu fingis. s. q̄ causa prima in tempore respectu actus futuri potest non esse ꝛ nunq; fuisse causa respectu illius q̄ vero non sit impossibile vt hoc sequatur ex actione seu ex obmissione actionis secunde cause seu cause posterioris in tempore rationem facilem potes attēdere quia causa prima respectu rerum in tempore faciendarum ab alijs causis immediatis eo ipso q̄ est prima in tempore sic pendet quo ad hoc q̄ sit causa in actu rerū illarum a causis posterioribus in tempore aut saltem talem relationem habet ad causas secundas non secundum illud quod est in se sed inquantū est causa huius qđ non potest esse cā i actu respectu rerū ipsarū nisi a causis posterioribus mediantib9 seu secundis ꝛ ideo necessario consequitur q̄ p̄ priuatione actionis earum ipsa cā prior pōt fieri nō cā ꝛ potest nunq; fuisse causa respectu rerum illarū aut saltē sequitur q̄ potest ex priuatione actionis earū sequi q̄ causa prior nec est nec vnq; fuit causa respectu rerum istarum de facto fiunt ꝛ sit causa eterna ipsarum causa tamen in potentia ꝛ non in actu vt dixi sicut in teipso sepissime experiris. s. q̄ tua voluntas qua precipis tuo ministro / aut voluntas qua sibi potestatem confers vt ceteros cibos vel in mensa prouideat est causa prior in tempore respectu prouisionis ciborum quam voluntas tui ministri qua eos prouidet: quoniā tua voluntas est causa principalis voluntatis istius Et tamen q̄ tua voluntas sit aut fuerit causa prouisionis eorum quodāmodo pendebat ꝛ pendet si adhuc prouisio sit futura a voluntate tui ministri quoniam si minister tuus huiusmodi cibos tibi p̄uidere noluerit nunq; tua voluntas perficiēde p̄-

Voluntas dei pōt esse cuz aliquorū effectuū p̄ actionem creature

uisionis causa fuit si q̄ si p̄uide attēdisses ex illo qđ tu pro tua opinione inducis. s. q̄ voluntas dei respectu rerū humanarū est causa prior in tempore q̄ voluntas humana clare consequitur eiusdem opinionis cōtrariū. s. q̄ ipsa voluntas dīna potest nō esse ꝛ nunq; fuisse cā ipsarū nec ex hoc potes inferre vt infers q̄ res facte seu faciende sunt cause volūtatis dīne aut q̄ effectus sit causa sue cause sicut non potes probare q̄ sunt causa prescientie eius sicut etiā nec potes exēplo premisso inferre tui volitionē ministri esse causam tue voluntatis precedētis sed potes cōcludere q̄ cause facte seu faciende sunt cause saltē illationis q̄ dīna voluntas est ꝛ fuit causa respectu aliquarū rerum a causis posterioribus fiendarū ꝛ q̄ ab eterno fuit causa earū qđ non solū non est inconueniēs sed verum manifeste probatū est sicut voluntas tui ministri est causa illationis saltē q̄ tua voluntas est aut fuit causa prouisionis fiende per ipsū vt dixi i hoc tamen extat diuersitas q̄ tua volūtas non potest non esse aut non fuisse voluntas respectu illius prouisionis ipsius dīna vero volūtas sicut potest nō esse ꝛ non fuisse causa respectu talis actus humani qui de facto est futurus sicut eque potest non esse ꝛ nō fuisse respectu illius voluntas quoniam vnū ex alio semper cōsequitur vt sepius tractaui superius ꝛ ob hoc q̄cq̄d est vel esse potest cā illationis alterius.

nota quod res facte non sūt cā voluntatis diuine

Cap. 12.

ELeganter sententiā istā xp̄us expressit cū dicit. mat. 26. math. an putas q̄ non possum rogare patrem meum ꝛ exhibebit michi mō plus q̄ 12. legiones angelorū in quo dicto clare patet q̄ deus pater potest velle. 12. legiones exhibuisse angelorū ꝛ tamē nō exhibuit ꝛ sic constat q̄ deus pater potest hoc velle siue potuit cū non posset exhibere nisi volendo ꝛ similiter posset q̄ xp̄s hoc potuit impetrare per actū voluntatis humane. s. per orationē ipsius vnde clare consequitur q̄ per voluntatē humanā fieri potuit aut saltem ex voluntate humana fieri potuit q̄ respectu exhibitionis. xij. legionū angelorū pater voluntatem habuisset tunc ꝛ etiā ab eterno ꝛ q̄ voluntas patris tūc causa fuisset etiā ꝛ ab eterno fuisset cā exhibitionis. 12. legionum angelorū licet de facto dei patris voluntas cā huiusmodi exhibitiōis nō fuerit vide igitur qđ in isto respondeas ꝛ sic respōde in cunctis similibus aut eni dicas nō esse incōueniens neq; impossibile vt cā scđa possit per suā actionem facere vt volūtas dei sit ꝛ ab eterno fuerit respectu certi effectus ꝛ nō est incōueniēs illud q̄ de hoc superius posuisti aut saltem dices q̄ cā scđa potest per suam actionē esse causa illationis aut causa sine qua nō q̄ prior causa sit ꝛ fuerit cā ab eterno respectu certi effectus ꝛ q̄ volūtas humana potest per suam actionem esse saltem causa illationis q̄ voluntas dei sit ꝛ fuerit ab eterno voluntas certi effectus ꝛ forte vtrumq; potest inte apte intelligi si rationem sequaris quoniam esse causam respectu alicuius ꝛ esse voluntatem respectu illius non solum includunt actum voluntatis ꝛ potentiam actiuā sed illationem important ad ipsum effectum qui respectus inq̄tuz talis est effici posse uidetur a causa scđa qđ multis videtur probabile quia multis uidetur q̄ deus vult ꝛ ab eterno voluit dyabolū dāpnare ꝛ tamen dyabol9 ante casum suū facere potuit q̄ deus noluit nunq; dāpnare eum sed q̄ voluit euz ab eterno saluare dicit igitur ubi arguitur a causa ante cum hoc modo arguitur dyabolus fuit ab eterno peccaturus irremediabiliter ergo deus euz ab eterno dānare uoluit an cum ecōtra infertur deus ab eterno uoluit dyabolum dāpnare ergo dyabolus fuit irremediabiliter peccatur9. IOHANNES cur nō posset dici in scđa illatiōe q̄ sit argumentū a causa. RICARDUS. q̄ deus nō dampnat nisi pro culpa p̄ria nec quēquē vult aut voluit nisi p̄ culpa dāpnare tanq; pro causa meritoria dāpnationis igitur deus ideo dāpnauit dyabolū ꝛ iō uoluit ipsum dampnare quia ipse peccauit aut q̄ ipse fuerat peccaturus unde consequitur q̄ mala actio uoluntatis dyaboli ab eterno futura causa fuit quodāmodo q̄ uoluntas dei fuit respectu dānatiōis dyaboli ꝛ q̄ fuit causa ab eterno respectu illius quoniam ut dixi deus nō preparat cuiq; dānationem nisi propter futuram eius culpam. Cōsequens igitur est q̄ creatura per actionem suam potest esse causa q̄ deus uult certum actum q̄ etiam ab eterno illum uoluit ꝛ q̄ ab eterno diuia uolūtas fuit causa illius ꝛ hec p̄cedētia sequi uidentur propter relationē quā hec nomina cā ꝛ uoluntas important non p̄pter rem ipsam in qua fūdatur relatio cui9 rei creatura causa nullatenus esse potest.

p̄batio p̄dictorū ex dictis xp̄i.

Cap. 13.

VT autē scias q̄ hoc a me ipso sine testimonio scripture non profero ecce legitur. 2. reg. ulti. ꝛ similis sententia quasi est. 1. para. 21. c. narrato qualiter dauid rex fecit totū populum numerari ꝛ factus est sermo domini ad gad prophetam ꝛ uidētem dicens uade ꝛ loquere ad dauid hec dicit dominus trium datur tibi optio eligere unum qđ uolueris ut faciā tibi cumq; uenisset gad ad dauid nunciauit ei dicens aut septē annis ueniet tibi fames i terra tua aut tribus mēsibus fugies aduersarios tuos ꝛ illi persequentur te aut certe tribus diebus erit pestillentia nūc ergo delibera ꝛ uide quid respondeam ei qui misit hūc sermonem dicit dauid ad gad coarctor vndiq; nimis sed melius est michi ut incidam in manus domini multe ei sunt eius mie q̄ in man9 hominum immisit dominus pestilentiam in israel de mane usq; ad tempus ꝛ mortui sunt ab adam usq; ad bersabee. lxx. milia uirorum ubi exprimitur q̄ electio dauid fuit q̄ deus pestilentiam immisit in populum elige inq; unum qđ uolueris ex hijs qđ faciam tibi nec deus pestillentiaz immisisset nisi dauid elegisset pestillentiam si uero electio dauid fuit causa quare deus illud egit eadē electio aut eius futuricio causa fuit quare deus illud tūc uoluit ꝛ etiam quare illud agere uoluit ab eterno quoniā si dauid nō illud egisset tūc illud agere no

probatio p̄dictorū ex sacris litteris.

fuisset iuxta seriem huius hystorie ⁊ nichilominus ex isto facto patenter a deo supponit libertas cō tradictionis in dauid qua potuit vnūquodq3 illorum triū eligere alijs duobus obmissis quoniam a deo dicitur triū tibi datur optio ꝙ minus proprie dictum fuisset nisi indifferenter vnūquodq3 illorum triū eligere potuisset. Itē.3.reg.3.c. scribitur deum dixisse salomoni q2 postulasti verbū hoc et non petiuisti dies multos nec diuitias aut aīas inimicorum tuorū sed postulasti sapientiam ad discernendū iudicium ecce feci tibi secundū sermones tuos ⁊ dedi cor sapiens ⁊ intellectum ⁊c. vbi exprimitur ꝙ postulatio salomonis cā fuit quare deus sapientiam ei contulit q2 inq̄t postulasti hec feci secundum sermones tuos a causa aūt sic infertur salomon sic elegit ergo deus sic egit ⁊ ante ꝙ salomon postulauit illatio ista erat a causa salomon taliter postulabit ergo deus sic aget s3 forte dices ꝙ non sic arguitur a causa salomon fuit hoc petiturus ergo deus voluit hoc agere aut deus voluit ab eterno sic agere in quo tibi resistitur per hoc ꝙ hoc dictum deus hoc aget includit voluntatem agendi in deo cum deus mihi tale agat nisi volendo quicq̄d igitur preter deum est cā quare deus hoc ageret illud est causa quare de⁹ hoc agere volet ⁊ pari ratione est cā quare deus hoc agere voluit ab eterno quoniam illud q̄d est causa quare deus hoc faciet est causa qua posita ponitur voluntas diuina eterna respectu illius ⁊ qua remota remouetur posita enim postulatione futura sequitur voluntas ab eterno fuisse in deo respectu dationis sapiētie ⁊ remota futura postulatiōe sequitur ꝙ voluntas dationis nunq̄ in deo fuisset nō aūt econtra.s.ꝙ non remouetur postulatio ⁊ si sublata fuisset voluntas dandi in deo vnde videtur ꝙ postulatio fuit causa quare deus ab eterno dare voluit quoniam sublatio effectus cām nō tollit sed ecōtra non intelliges ex isto vt iam dixi ꝙ creatura per actionem suam possit esse cā voluntatis diue sed ꝙ possit forsitan aliqualiter dici cā ꝙ voluntas diuina dici posset causa seu voluntas respectu certi actus possibilis verum si dicatur ꝙ possit saltē esse causa illationis.s.sine qua non vt soliti solent loqui debet sufficere ad tollendū tuos obiectus vt patuit ⁊ ꝙ voluntas creature possit esse causa illationis ⁊ etiā causa sine qua non scriptura exprimit locis innumeris ecce enim deute. 28.c.⁊ simile legere vales cap.4.⁊8.⁊.xi.eius ⁊ leuitici.26 c.isto modo. Si vero audieris vocē domini dei tui vt facias atq3 custodias oīa mandata eius que ego precipio tibi hodie te faciet dñs deus tuus excellentiorem cunctis gentibus que versantur in terra veniētq3 super te benedictiōes iste benedictus eris in ciuitate bñdictus in agro benedictus fructus vētris tui ⁊c.⁊ si nolueris audire vocē dñi dei tui veniēt super te omnes maledictiones ⁊ apprehendent te maledictus eris in agro maledictum horreū tuu3 ⁊ maledicte reliq̄e tue maledictus fructus ventris tui ⁊c.⁊ sic ysaye i.c.legitur si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis ꝙ si nolueritis ⁊ me ad iracundiam prouocaueritis gladius deuorabit vos ⁊c. sicut iere.7.scribitur si audieritis me dicit dominus et nō inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati ⁊c.ingredientur per portas ciuitatis huius reges ⁊ principes sedentes super soliū dauid ⁊ ascendentes in turribus ⁊ equis ⁊ habitabitur ciuitas hec in sempiternum ⁊c. Si autem non audieritis me vt sanctificetis diē sabbati ⁊c. succendā ignem in portis eius ⁊ deuorabit domos iherusalem ⁊ non extinguetur. Item legitur iere. 22.c. Et hec sentētia dicitur clarius iere.7. vbi nō tm̄ legitur deu3 voluisse cum presciuit quid populus erat facturus sed insuper legitur ꝙ ipse expressit quid malus populus omisit hoc modo si bene duxeritis vias vestras ⁊ studia vr̄a ⁊c. inhabitabo vobiscum in loco isto in terra quā dedi patribus vestris a seculo ⁊ vsq3 in seculum ⁊c. Et nūc quia fecistis oīa opera hec dicit dñs ⁊ locutus sū ad vos mane consurgens ⁊ loquens ⁊ non audistis ⁊ vocaui ⁊ non respōdistis faciā domui huic in qua vos habetis fiduciam sicut feci silo ⁊ pijciam vos a facie mea sicut proieci oēs fratres vestros ⁊c. Itē iudi.2.c.sic scribitur ascendit angelus dñi ad galgal ad locū flentiū ⁊ ait eduxi vos de egypto ⁊ introduxi in terrā pro qua iuraui patribus vestris ⁊ pollicitus sum vt non facerē irritum pactū meū vobiscum in sempiternum ita dūtaxat vt non faceretis fedus cū habitatorib⁹ terre huius ⁊ aras eorum subuerteretis ⁊ noluistis audire vocē meā cur hoc fecistis q̄obrem volui eos delere a facie vestra vt habeatis hostes ⁊ dij eorum sint vobis in ruinā hec eni ⁊c. similia manifeste ostendunt ꝙ voluntas populi pōt esse ⁊ fuit de facto cā ꝙ deus penas illas immisit ⁊ ꝙ eadē voluntas potuit causa fuisse ꝙ deus illas nullatenus fecisset nec efficere uoluisset q̄m hoc exprimit iste textus ultius ⁊ etiā precedens frustra igitur amplius nos inquirimus IOHANNES ista libēter amplector sed adhuc de uoluntate diuina promoueor nō enim uideo qualiter aliquid esse potest nisi a deo uolente illud fieri nec uideo q̄liter illud quod de⁹ uult fieri ex quo sua uoluntas est oīs per aliquā creaturā ualeat ipediri nisi nepharie dixero cōtra scripturā ꝙ oipotētis dei uoluntati potest creatura resistere scriptū est eni ge. ultimo nunquid dei possumus resistere uoluntati ⁊ ad litteram hoc dicit ioseph frīb⁹ suis de exaltatiōe sua i egyptū q̄ nō dubiū a volūtate sua pēdebat sic ei stat lr̄a qb⁹ ille rn̄dit nolite timere nūq̄d dei possum⁹ resistere uoluntati uos cogitastis de me malū ⁊ de⁹ uertit i bonū ut exaltaret me sicut in pn̄ti cernitis vt saluos facerē populos multos sic ei scribit hester.13.c.dn̄e de⁹ rex oīs in ditione tua cūcta sūt posita ⁊ nō est q̄ possit resistere tue uolūtati si decreueris saluare israel tu fecisti celū ⁊ terrā ⁊ q̄cq̄d celi ābitu cōtinetur tu es omniū es nec est qui resistat maiestati tue ubi etia3 ad lrām sermo sit de salute corpali ipsorū q̄ nō dubiū pēdebat a uolūtate ipsorū ⁊ sic cōsequit ꝙ illā q̄uis pēdētē a uolūtate nō potat ipedire sic scribit ap. ad ro.14.c.ergo cui⁹ vult miseret ⁊ quē uult idurat dicit itaq3 mihi qd adhuc q̄rit uolūtati ei ei⁹ q̄s resistit o hō tu q̄s es q̄ rn̄des deo nūq̄d dicit figmētū ei q̄ se finxit q̄ me fecisti sic an nō hēt ptātē figulus luti ex eadē massa facere aliud q̄dē uas i honorē ⁊ aliō i cōtumeliā q̄d si uolēs de⁹ ondere irā ⁊ notā facere potētiā suā sustinuit i multa patiētia uasa ire apta i interitū ⁊ ostēdere diuitias glorie sue i uasa mie qui preparuit i gloriā quos uocauit nō solum ex iudeis sed ex gentibus sicut dr̄ in osee uocabo nō plebē meā ubi nō solum ondit

alia probatio ex.3.re. 3.cap.

Nota quō q̄s nō pōt resistere voluntati die

ꝙ nullus potest dei voluntati resistere in saluādo aut in dānando cū tm̄ vtrūq3 pendeat a voluntate creature videtur innui ex hoc ꝙ apostolus coartatus in questione de predestinatione nesciuit aliter eam dissoluere nisi vt totum ad diuinā volūtatē referret sicut opera figuli ad voluntatē figuli referebat ꝙ apostolus hoc intendebat.s.ꝙ nullus in talibus q̄uis pēdeāt a voluntate humana potest dei voluntati resistere sicut iob.24. dicitur de eo ipse enim solus est ⁊ nemo aduertere cogitationes eius potest ⁊ aīa eius quodcūq3 voluerit hoc fecit. Et multa dicūtur similia in scripturis q̄ vident manifeste pretendere ꝙ nullus pōt volūtatē dei qui expleatur p oīa ipedire Ex eodē etiā sequi vr̄ ꝙ diua voluntas nō potest ab aliquo impediri

Cap.14.

RICARDVS. nō est ita vt estimas sed econtra. Si eni diuina volūtas oīs exigit res euitabibiles per creaturā intelligo habere sibi subiectas quo ad res hmōi eadē potentia diuine voluntatis req̄rit vt creatura eas valeat impedire q̄m hoc est eas esse creature vitabiles ⁊ sic manifeste consequitur ꝙ oipotentia volūtatis diuine exigit vt hmōi sua volita possint a creatura caueri quoniā alias res ille non essent tales quales oīs voluntas esse eas istituit ⁊ sic ipsa volūtas non esset oīs ex quo res sibi subiecte nō essent vt vellet satis eni humiliter sapio cu3 astruis suum volitum nequaq3 posse ab aliquo impediri. ex quo illud sic vult ab aliquo fieri vt tm̄ ab eo valeat impediri nequaq3 tm̄ ex hoc sequitur vt tu superius intulisti ꝙ voluntati diuine possit creatura aut etiam creator resistere q̄m hoc verbum resistere duo includit.s.voluntatē diuinā esse respectu alicuius ⁊ similiter illā nō perfici que duo simul stare non pn̄t sed non includūtur sic hec duo cū dicit sic diuisim volitū a deo pōt a creatura caueri nec etiā pōt argui aliqua inefficacia voluntatis diuine oipotentis vt infers ex hoc ꝙ eius volitum potest ab aliquo impediri ex quo eius oipotentia sic requirit sicut nec inefficacia eiusdē volūtatis potest inferri ex hoc ꝙ volitum ipsius a seipso potest caueri semper diuisim intelligo q̄m in sensu cōposito semp est falsum ꝙ possit volitū a deo caueri. sc3 ꝙ aliquid pōt simul esse a deo volitu3 ⁊ tamen vitatū seu non factū rationē potes aduertere q̄m diuina voluntas respectu cuiuscunq3 possibilis sēp impleretur siue eni res eius fierent siue non fierent semp volūtas diuina impleretur de eis quia ex quo oīs dei voluntas hoc habet vt fiant res q̄dam p creaturas vitabiles sicut superius est ostēsum eadem oīs voluntas exigit vt ipsa possit respectu rerum hmōi non esse ⁊ nunq̄ fuisse voluntas sicut eadem voluntas exigit vt diuina presciētia possit respectu huiusmodi rerum nō esse ⁊ nunq̄ fuisse prescietia ⁊ ideo sicut volita huius a deo possunt non fore sic possunt non esse ab eo volita ⁊ nunq̄ volita ab eo fuisse prescita vnde constat ꝙ q̄uis volitum a deo possit a creatura caueri in sensu diuiso intelligo nichilominus est semper necessarium in sensu composito ꝙ diuina voluntas ipletur in omibus volitis ab eadē q̄m simul esse nō pōt ꝙ aliq̄d est a deo volitum ⁊ a creatura ⁊ a creatore vitatū ⁊ ob hoc diuina voluntas semper est efficax si illa voluntas efficax affirmetur q̄ sic cui⁹ volitū quodq3 semper ⁊ vbiq3 perficitur nec simul potest esse nō impletū ⁊ ab eo nolitū qualiter vero in istis sensum compositū a sensu diuiso hēs distinguere satis plane ⁊ plene te docet magister sētentiarū.i.lib.distinctione.38. Et quibusdā sequētibus vt opus non existat huius logicalia hic tractare.

Voluntas diuina non est ipedibilis

non potest idē esse volitū a deo ⁊ vitatum a creatura

Cap.15.

IOHANNES licet efficax recte volūtas diuia vocetur q̄a semper suū effectū efficit ⁊ nunq̄ deficit nec est possibile ꝙ ipsa aliquid velit ⁊ illud non fiat sicut superius ostēdisti qualiter tm̄ illa voluntas non sit infirma cui⁹ volitū licet de facto nunq̄ ⁊ nullibi ipeditur tm̄ pt ab aliquo ipediri nō video si ei mea voluntas quo ad suū volitū potest ab aliquo impediri cui dubiū qui mea voluntas infirmior est q̄ volūtas eius a quo sic poterit ipediri vsi qui volūtas diua sit ifirma si sic potest quo ad sua volita impediri nō capio. RICARDVS hec caligo mentis contingit tibi quia semper mentis tue intuitū dirigis ad voluntatē dei qua vult tales res contingentes fieri non ad voluntatē dei qua vult vt res eedem a creatura valeant ipediri Si eni in scdam dei volūtatē attenderes secūdā nō realiter diuersā intelligo sed rōe distinctā non patereris premissā caliginē sed clara luce prospiceres ꝙ diua volūtas nō cominus est fortis ⁊ valida ꝙ suū volitū potest caueri ex quo ipsū a seipsa oipotente institutrice oīs est volitū posse caueri q̄ si oīno a nullo posset vitari sicut nec tua voluntas dici potest esse infirma respectu sui voliti qd volūtate tui ministri vis fieri si istud sic vis ⁊ instituis fieri ab eo ꝙ ipse possit p suo voto illud obmittere ⁊ vitare tuam potētiam volitiuā intelligo nunc non actū nisi imprudenter dixeris tuam voluntatem in hoc infirmam fieri a se ipsa quoniam tua voluntas se velle sic statuit vt suū volitū ab eius ministro possit caueri si insuper vt cognaris ex hoc ꝙ volitum a voluntate diuina possit impediri ab aliquo posset vere inferri ꝙ illud quod posset impedire esset fortius volūtate dei cum possit impediri ab ipsa voluntate vero diuina vere posset inferri ꝙ voluntas diuina infirmior esset se ipsa cum ipsum aūt non dubites illud non sequi mirū est ꝙ talem argumentationem reputas esse firmam de actu tamen tue voluntatis videtur ꝙ esset infirmus si eius volitum posset ab aliquo precaueri quoniam cum actus ipse respectu illius voliti non possit ipso manente non esse volitio respectu illius consequēs est de ipso si potest ab aliquo impediri ꝙ simul potest illud volitum esse volitum per actum illum ⁊ tamen nō fieri ex quo cōsequi videtur eius inefficacia ⁊ etiam infirmitas verū si ecōtra esset de tuo actu sicut de actu volitiuo diuino.s.ꝙ tuus actus ipso manente ita posset non esse volitio respectu illius voliti sicut potest actus diuinus ⁊ cum hoc per eunde3 actum tu voles tuum volitum posse a tuo ministro precaueri pro constanti sicut nec in tua potentia. Sic nec in tuo actu posses infirmitatem arguere propter hoc ꝙ eius volitū posset ab alio i-

quare volūtas diua dicatur efficax.

Nota quō volūtas diuina nō potest reputari infirma

pediri nunq̃ tñ cõcedere oportebit ex istis conse
quitur q̄ actus tuus inquantũ esset respectu exi-
stentie illius a te voliti fieri dũtaxat ex hoc q̄ pos-
set impediri quo ad illud volitũ sit infirmus fortas
sis fluctuas qm̃ ex hoc sequi videri potest q̄ act9
volitiuus diuinus ꝛ si non simpliciter tamen vt est
actus respectu voliti talis contingentis duntaxat
sit actus infirmus ſʒ hoc omnino non sequitur cũ
sic affirmare deo siue eius voluntati que ipse est
ascribitur infirmitas qualẽ nullam potest habere
sicut tu potes habere ꝛ ob hoc de tua voluntate
tñ nichil sic aperte concluditur sed nunquid si ne-
gatiue inferatur q̄ actus volitiuus diuinus in-
q̃tum dumtaxat est respectu hm̃oi existentie con
tingentis nõ est ops magis dubitabile potest vi-
deri sed hec dubitatio statim tolletur cum distincti
fuerint actus volitiui diuini vnde michi videtur
frustra nimis nos in istis logicalibus fatigari cũ
ex premissis satis apte constat q̄ oĩpotentia volũ
tatis diuie exigit vt aliqua volita ab ipsa possint
a creatura caueri absq̃ hoc q̄ ipsa sit iefficax aut
infirma si vero non valeas capere quomodo res
quam deus prescit potest non esse et nunq̃ fuisse
ab eo et nunq̃ produxisse ꝛ sic res prescitas et vo
litas potuit non presciuisse volitas debes atten-
dere ad pondus auctoritatis sacre scripture ꝛ ad
radices fidei christiane ꝛ precipue ad initiũ sym
boli. Credo in deum patrem omnipotentem ex
hac oĩpotentia siue fluctuatione concludas q̄ de
us tuus libertate contradictionis mundũ produ
xit ꝛ ita potuit eum nunq̃ produxisse ꝛ sic res pre
scitas ꝛ volitas potuit non presciuisse ꝛ eas nun-
q̃ voluisse vñ ex hoc solo pricipio hoc nõ erit de-
mõstrato futuro oĩa hec sequũtur. s. q̄ deus hoc
non prescit deus hoc non vult deus hoc nunq̃ vo
luit ꝛ ob hoc sicut deus potest facere hoc non fo-
re sic potest hoc non prescire ꝛ sic potest hoc nun-
q̃ presciuisse ꝛ sic potest hoc non velle ꝛ sic potest
hoc nunq̃ voluisse ꝛ pariter si ex aliqua cã alia p̄
ter deum posset illud verificari. s. hoc nõ erit sicut
patuit superius hoc posse fieri opere aut obmissio
ne operis creature per eandẽ causam possent ve-
rificari oĩa alia premissa que ex illo vno sequũtur
quicq̃d eñi potest verificare añs potest verificare
oĩa eius consequentia

Nota quõ de9 põt facere qd̃ prescit nũq̃ fuisse ꝛ nõ p̄sciuisse

Cap. 16.

Est item aliud quod si ac
cute consideres ligamẽtum aĩ tui de
voluntate diuina dissoluit qm̃ impo-
tentẽ seu infirmam seu inefficacẽ esse
euitabilitatẽ actuũ humanorũ cona-
ris astruere. s. q̄ diuina voluntas pro potentia ac-
cipitur ꝛ p actu ꝛ actus cã multiplex i scripturis ꝛ
q̃ multiplex est volitum ab eodem ergo debes di
stinguere actum quo deus vult rem facere ab ac
tu quo deus vult rem ab alio fieri illius alterius
a propria voluntate sicut hos actus in teipso di-
stinguis quoniam non ab eodem actu vis aliquẽ
actum producere per te metipsum ꝛ vis alium ho
minem alium actum efficere cum autem vis aliq̃d
ab aliquo alio fieri non est hec tua voluntas cau
sa actus ab eo effecti sed approbatio seu compla
centia respectu actus illius qm̃ sic vis fieri omẽs
actus iuste factos seu futuros in mundo sicut eti
am actus voluntatis tue quo vis aliquid ab alio
fieri nõ est causa illius effectus sic nec act9 quo
vis alium facere talẽ effectum est causa illius qm̃
et sic velle potes omẽs iuste operatores agere su
os actus Et vt breuiter exprimam q̄ intendo nul
lus actus tue voluntatis quo aliquid efficisti ad
productionem illius effectus quoniam de causa
efficiente iam loquimur que efficiens dici non po
test respectu cuiuscũq̃ facti nisi aliud ad eius pro
ductionem efficiat aut effecit sic tamen respectu
operis tui ministri tua auctoritate effecti tu svolũ
tas illud sibi precipiens causa fuit aut si non pre-
cepisti sed voluntate tua potest item sibi dedisti ta
lia faciendi voluntas concedens auctoritatẽ hu
iusmodi causa fuit etiã operis eiusdem ministri si
hoc vides non dices in deo voluntatem aliquam
esse causã rerũ contingentium nisi illam volunta-
tem que ante effecit aliquid ad extra ad producti
onem earũ faciendam per liberam voluntatẽ hu
manam cuiusmodi nõ est dĩna voluntas qua vult
talia fore aut qua vult talia fieri aut qua vult vo
luntatem humanã talia facere nec aliqua alia hu
iusmodi eius voluntas quarũ nulla aliquid effe-
cit vel efficiet ad productionem rerũ huiusmodi
intelligo q̃tum hm̃oi est qnoniam omnis talis di
uina voluntas complacentie potius q̃ voluntas
efficientie appellatur voluntates dĩnas semp so-
la ratione distictas intelligo.

volũtas diuina nõ põt dici ĩfirma.

Cap. 17.

Si igitur si pro quia diui-
nam voluntatẽ hoc modo distinguẽ
dam intelligis volo vt a parte expri-
mas quam voluntatem harũ omniũ
impotentem seu infirmam seu effica-
cem ex rerum oĩm humanarũ ineuitabilitate co-
naris astruere. JOHANNES Cur non pos-
sum inferre q̄ volũtas diuina potentia est infirma
si suũ volitũ potest ab alio impediri.
RICARDUS. quia diuina potentia volitiua
est ops ꝛ ob hoc potest inoĩpotenter seu potenter
agere ymo agere põt ita ĩfirmiter sicut aliqua co
gitabilis actiua potentia vt superiora ostendunt
nec alias esset ops siue igitur agat ad extra debi
liter siue fortiter non ob hoc infirma seu oĩpotens
potest argui eius potentia sicut nec volũtatis hu
mane vigor minuitur aut ĩfirm9 arguit̃ q̃ p corpa
lia sua ĩstrumẽta agẽdo põt iugulare leonẽ si ita
infirmatur teneret cuniculũ vt cuniculus se de om
nib9 eius instrumẽtis retẽtus excuteret nunquid
etiã audebis astruere volitiuã potẽtiã spũssancti
fuisse infirmã qr scribitur stephanũ veraciter exp̄s
sisse dicẽs iudeis vos semp restitistis spũi sancto
actu. 7. Nõ est igit̃ vñ posses arguere diuinã vo-
litiuã potẽtiã esse infirmã qr suũ volitũ p̄t ab alio
ĩpediri cũ oĩpotẽs potẽtiã scõꝫ volitũ possit ita p
ducere vt ita faciliter sibi sic alteri cuiq̃ possibile
possit resisti nõ enim alias esset omnipotens nec
posset cuiusq̃ creati agentis vices agẽdo supple
re dic igitur adhuc queso expressius q̃ voluntatẽ
diuinã ex euitabilitate tuorũ operum infirmã co-
naris arguere. Johannes cerno q̄ non possum vt
dicis potentiã volitiuã diuinam ex hac euitabili-
tate infirmam seu impotentem arguere ꝛ ob hoc
dicere possũ actum diuinum volitiuũ esse ĩpotentẽ
seu infirmum si eius volitũ potest ab aliquo impe
diri. RICARDUS. expone q̃d actũ ĩtelligis

de actibus eius oĩbus supra expositis an actũ nõ
operatiuũ ad extra. s. actum solius approbatiõis
seu cõplacentie aut actũ effectiuũ seu operatiuũ
ad extra. JOHANNES cur nõ possum infer
re actum volitiuũ diuinũ complacentie seu appro
bationis esse infirmũ quia eius volitũ potest ĩ alio
impediri. RICARDUS qr infirmũ ꝛ firmum
sicut in presenti accipimus forte ꝛ debile potẽs ꝛ
impotens efficax ꝛ inefficax cõditiones seu diffe-
rentie sunt solius virtutis actiue ꝛ ob hoc appro-
batiuus seu acceptiuus solũ cũ nunq̃ possit quic
q̃ inquantũ est talis nec infirmus potẽs aut impo
tens fortis aut debilis vt loquitur dici potest non
enim in teipso reperire poteris qualiter actus vo
luntatis tue approbatiuus solum respectu operis
alieni fortis aut debilis efficax aut inefficax nisi
improprie dici potest cũ non valeas inuenire quid
actus tuus hm̃oi possit efficere. Si eñi improprie
voces actum approbationis seu cõplacentie for-
tem aut debilem in intẽsione graduũ siue sicut co
lor vnus fortior alio dici potest qr intẽsior nõ po-
tẽs de actu hm̃oi volitiuo dĩno qd̃ conaris infer-
re. s. debilitatẽ aut infirmitatẽ seu impotentiam ex
hoc q̄ suũ volitum potest ab alio impediri cum p
actũ quẽcũq̃ potentẽ hoc mõ sicut p actum impo
tentẽ hoc modo si talem deus hic haberet posset
infirmissima queq̃ velle cui oĩa infirma placẽt vt
fortia vt ei vere dicatur nichil odisti eorũ que per
fecisti sic eñi tu ipse per actũ huius approbatiuũ
vis eque infirma ꝛ fortia ꝛ per actũ fortẽ hoc mo
do sepe vis opus infirmum alterius per actũ de-
bilem vis opus fortissimũ creationẽ fortassis mũ
di totius non potes igitur huius voluntatẽ debi-
lem infirmam aut oĩpotentẽ seu inefficacem con-
cludere ꝛ si eius volitum possit a potentia actrice
ĩfirmissima impediri ex hijs etiã cernis esse perspi
cuũ q̄ nullum est incõueniens affirmare taliter ne
gatiue q̄ hm̃oi voluntas approbatiua diuina nõ
est oĩpotens cũ nec proprie dicatur potens aut i-
potens qd̃ tibi superius firmare pmiserã dic igi
tur adhuc quẽ actũ diuinum ex hoc q̄ eius volitũ
potest caueri infirmũ conaris astruere.
JOHANNES cõpellor intelligere actũ diui
ne voluntatis operatiuũ ad extra qm̃ vt video ex
euitabilitate volitorũ a deo non possũ aliã dei vo
luntatẽ infirmam aut oĩpotentẽ arguere

quare act9 diuinus nõ d̃r infirmus cũ possit ipediri.

Cap. 18.

RICARDUS Terge ad
huc oculos mentis tue ꝛ attẽtius in-
uestiga quã voluntatẽ diuinã actuã
ad extra actus modo ĩtelligo niteris
ex rerum humanarũ immutabilitate
infirmã arguere. JOHANNES. Cur nõ pos
sum dicere voluntatẽ dei qua efficit mundum totũ
ꝛ creaturas instituit esse ĩfirmã qr aliqua sunt eui
tabilia ꝛ possunt a creaturis caueri. RICAR-
DUS qr hec voluntas dei non cadit sup actus
humanos sed solum sup naturas primitus institu
tas quarũ nullã potuit aliqua creatura impedire
ideo nec volitũ aliquod ab hac dei voluntate in-
quantũ talis est semp intelligere põt aut potuit a
creatura caueri vt ex hoc argui posset eius infir-
mitas sicut autem ante apte ĩtelligis de hoc actu
diuino quo deus creaturas instituit q̃ non potest
aut potuit dici ĩfirmus pp̄ter actus euitabiles an
gelicos aut humanos cũ non sit nec fuerit respe-
ctu ipsorũ sed solum respectu causarũ eorũ sic po
tes clara luce conspicere q̄ nullus actus voliti-
uus diuinus effectiuus qui est respectu cause tan
tum actus talis quem ineuitabilem appellamus
argui potest infirmus propter euitabilitatem act9
huius qr iste actus vitabilis non est volitus per
actũ illum volitiuũ diuinum sed p illum actũ diui
num solũ cã illius est volita vnde pp̄ter euitabili-
tatem actus talis inferri non põt aliquod volitũ
a tali actu volitiuo diuio posse caueri ꝛ p hoc pos
set infirmus inferri de actu aũt volitiuo dĩno effe
ctiuo seu oꝑatiuo ad extra qui intelligi põt esse i-
mediate operatiuus respectu actus humani quẽ
vocamus vitabilẽ nunquid ille possit infirmus ar
gui ex euitabilitate sui voliti si queramus ꝛ suppo
suerimus q̄ deus sic immediate vult ꝛ efficit oẽs
actus humanos cũ sint infra patebit quando de
illo modo agendi dei tractabitur deus nõ sic age
re velit nisi cum voluntas hũana vult agere oĩno
consequitur q̄ ille actus diuinus ꝛ volitiuus ꝛ ef
fectiuus si ita ponatur est conditionatus hoc mo
do si voluntas humana sic agere velit qualis vo
luntas nunquid potest argui esse infirma respectu
sui voliti nisi suum possit stãte cõditione cauere qd̃
in nostra voluntate nunq̃ potest contingere. s. q̄
stante voluntate hũana respectu sui actus intrin-
seci conditionati actus diuinus respectu actus
eius possit suũ volitum q̄ etiã est diuinũ volitum
vt ponimus scꝫ voluntatis humane intrinsecus a
ctus caueri qr stante hoc. s. q̄ voluntas actum su
um liberũ velit efficere similis esse nõ potest q̄ ac
tus ipse qui scdm̃ te asseritur a deo volitus actu
diuio volitiuo effectiuo imediate illius ab aliquo
euitetur ꝛ sic ex sola absoluta euitabilitate talis a
ctus volũtatis hũane nõ potest argui infirmitas
aliqua in actu volitiuo dĩno imediate effectiuo il
lius nisi insuper euitabilitas illius cũ hui9 condi-
tione seu modificatione posset ostẽdi qualis eius
euitabilitas ondĩ nõ põt preter hoc q̄ sicut infra
patebit probabilius dici potest nullã talem actio
nẽ dei immediatã esse respectu actuũ humanorum
quos proprie libertate cõtradictionis liberos ap
pellamus. Et idẽ est de voluntate dĩna censendũ
q̄ nullus est actus dĩnus volitiuus effectiuus im
mediate talis actus hũani imprudenter igitur af
firmas in genere ex hoc q̄ volitum a deo potest a
creatura caueri q̄ voluntas dĩna sit inefficax infir
ma aut impotẽs cum nec potẽtiã nec volitionem
diuinã nec actũ eius aliquẽ volitũ ex illo possis in
firmum arguere.

deus non agit nisi qñ volũtas humana vult agere.

Capm. 19.

JOHANNES Non ad-
huc per omnia genera actuũ volitiuo-
rum diuinorum conclusionem quã in-
fers ostẽdis quoniam sicut superiora
de multitudine actuum voluntatis di-
uine ostendunt ita habet deus actum vnũ cõmu-
nem respectu oĩm rerũ sicut habet actũ pp̄riũ re-
spectu vni9 ꝛ pariter hẽt actus vt sic loquar medios
inter istos ꝛ infinitos. s. vnũ respectu duorũ alium
respectu triũ tertiũ respectu. 4. et sic i ĩfinitũ ꝛ hoc
ĩtelligo de actibus volitis effectis sicuti de appro
batiuis iuxta theoriã quã superius posuisti sicut

habet penes se ydeas seu rationes aut cognitio-
nes huius. Cur igitur non possū affirmare talem
actum cōmunem esse infirmum si eius volitum po
test caueri qm̄ de tali actu cur nichil superius es
locutus. RICARDUS. non recte affirmas
me de tali actu volitiuo diuino nichil dixisse supe
rius qm̄ si actum cōmunem.s.respectu plurimorū
volitorū effectuū intelligis sicut nec particularis
actus effectiuus potest argui infirmus ex hoc ꝙ
suū volitum potest caueri sic nec ille cōmunis qm̄
vna aut similis est ratio de vtrisq;.scz ꝙ sunt con-
ditionati ⁊ ob hoc infirmi argui non poterunt ni-
si conditione illa supposita vt iam dixi volita eorum
possunt caueri ꝙ non magis in voluntate tali cō-
muni esse potest q̄ in particulari q̄ hoc sicut pre-
dixi ꝙ probabilius est dicendū ꝙ nulla est talis di
uina voluntas effectiua cōis sicut nec particula-
ris respectu operū humanorū. Si vero intelligis
talem voluntatem diuinā cōmunē que partim est
effectiua ⁊ partim approbatiua illa voluntas cur
rit sub illa supradicta.s.ꝙ q̄tum est approbatiua
non infirma nec firma vt loquimur dici potest quā
tum vero est effectiua habet conditionē prefactā
⁊ currit sub illa etiā supradicta de actu diuino ef-
fectiuo particulari si cōmunem talē actū volitiuū
diuinū intelligis q̄ est totaliter approbatiuus tūc
currit sub regula supradicta de actu approbatiuo
volitiuo diuino pticulari ⁊ ita constat per singula
genera hmōi volitiuorū actuū diuinorū ratiōe so
la distinctorum semper intelligo ꝙ oīo inuenire nō
potes q̄ voluntatē diuinam ex quo volitū est po-
test caueri vt infirmā possis concludere sed cū volū
tate diuina ⁊ ex eius vigore infinito stat euitabili-
tas actuū humanorum.

nota de actu communi in deo

Cap.20.

IOHANNES. qd si di-
xero aliquē actū volitiuū diuinū effe
ctū esse huius quo deus actū huma-
nū talem vult agere per se ipsū si vo-
lūtas debet ipsum efficere quē supra
posui posse esse causā ineuitabilitatis actus hūa
ni licet actualiter causa actus oīo nō esset ⁊ cōse-
quenter inferā illū actū diuinum respectu humani
actus esse infirmū si eius volitū potest a creatura
aliqua impediri de tali ei actu hoc dicitur siue vi-
detur cōsequi manifeste RICARDUS. si hu-
iusmodi actus volitiuos in deo posueris deū vitu
pabiliorē reddis cūctis rōnabilib9 creaturis qm̄
nō tm̄ vnius puersi maleficia cōmittenda sed etiā
ad oīm iniquorū scelera ppetranda supponis in
voluntate prōptissimum super quo infra cū de co
operatiōe dei i actibus hūanis tractabimus ple
nior fiet sermo si isuper tales actus hr̄et diuina vo
luntas nō purgarēt euitabilitatē actuū humano
rū sicut infra clarissime si deus donauerit ostende
tur. IOHANNES. fateor me nescire ipugna
re premissa sed hic aliquāto tardius perge mecū
q2 nō plene capio premissa cūcta qm̄ iuxta exem-
plū ꝙ in pricipio libri huius de speculo adduxisti
q̄uis speculū hmōi semp esset cōforme reb9 siue
res essēt siue nō essent nō posset ex hoc argui ali-
qua ieuitabilitas ex pte potētie specularis sed vt
michi videtur sūma ei9 posset iferri fragilitas ex
quo quibuscūq; mutationibus ⁊ mutabilibus cō
formaret sicut arūdo vēto mouet vñ cū potentiā
fragilē hoc loco exprimi9 illā arūdinē potētie ora
mur ⁊ ob hoc dn̄s p eze. ꝓphetā.29.c. sui libri pha
raonē regē egypti ꝓpter debilitatē sue potētie ba
culū arundineū appellauit ⁊ simile est ysa.36.c.si-
cut igitur mea voluntas esset fragilis potentie vt
arūdo si posset respectu sui voliti non esset volun-
tas ⁊ respectū oppositi ipsius voliti esset volūtas
pariter sequi michi videtur de voluntate diuina.s.
ꝙ nichil vel ea fragilius infirmius pōt intelligi si
mius si ipa potest vel quecūq; fragilis volūtas si
bi conformē efficere ⁊ non esset eius potētia inui-
cibilis sicut ea que ego supra obieci de scripturis
videtur pretēdere ymo nec oīa que obieci videtur
posse stare cū ista tua sentētia. RICARDUS
non ita delires vt deū velis negare hr̄e libertatē
cōtradictionis agēdi ad extra ⁊ ob hoc hāc pos-
sibilē conformationem volūtatis diuine cū rebus
euitabilibus etiā nō futuris que deus pōt efficere
te ⁊ facere esse futura nisi insanias negare nō po
tes ⁊ ideo coīter inuestigare cōpellimur qualiter
hoc tuū sophisma dissoluit licet ei9 dissolutio cla-
re luceat ex premissis qm̄ fragile dici nō pōt q̄cq̄
nisi actiue aut passiue actiue si facile illud vltima
te agenti possit resisti passiue si agēs in illud faci-
liter illud ledat quorū modorū neutro pōt diuina
voluntas fragilis vere dici qm̄ vt patuit mihi po
test sibi vltimate aut oīpotenter agēti resistere nec
ambigis ipossibilē deū esse quibus modis tua vo
luntas est fragilis ⁊ erat fragilis simpliciter ptās
illorū regū quorū superius meministi vt scriptura
eos baculo arūdineo merito cōparet rō hui9 est
clara qm̄ hmōi cōfirmationis prōptitudo ex om-
nipotentia prouenit aut ex infirmitate potētie ab
hoc.s.ꝙ illis inuitis potuit ipsorū volitū caueri ⁊
tuū te inuito similiter cōformabilitas autē seu prō
ptitudo cōformationis cognitionis diuine ⁊ etiā
sue potētie volitiue cūctis possibilibus sunt pri-
mordialiter prouenit ex oīpotentia diuine nature
seu ex magnitudine sue potētie q̄ exigit conforma
bilitatē eandē vt superiora ostēdunt ⁊ ob hoc ex
illa naturali ⁊ primordiali cōformabilitate nō fra
gilis vt blasphemas sed infringibilis ⁊ siue ama
bilis ⁊ inmutabilis esse cōuincitur qm̄ ꝙ res fa
ctibiles a suis creaturis quas creaturas de9 ita
instituit vt possent efficere multa que tm̄ non faci
ent si tales fierēt sibi auctori placerēt si sūmi acto
ris ⁊ bonitatis imēse cui nullū bonū poterit displi
cere ⁊ ꝙ res possibiles quarū possibilitatē ipse in
stituit pñt ab eo prescriri sicuti pñt p ei9 institutio-
nē effici ad artificis ptinet naturalē scientiā cūcta
cernētis sic ei nec speculū tale corporale ymagi-
nabile q̄le descripsim9 sic ꝙ esset ex formabilitate
naturali q̄buscūq; mutabilibus ⁊ mutatiōib9 fra
gile dici posset vt fabricas sed esset imutabilis ei9
potētia specularis vt dicim9 ⁊ inuīcibilis suo mō
si imutabilitatē aut vincibilitatē ei9 affirmaueris
quare.s.ꝙ ad rectitudinē ⁊ veritatē representatio
nis cognoscibiliū quorūcunq; ex quo nihil posset
efficere ꝙ distorte seu nō vere rē aliquā represēta
ret siue ostēderet in hoc speculo potes si libet tuā
fatuitatē in hac argumentatione cōspicere volo
tamen te acute aduertere ꝙ nō dicitur dīa volun-
tas inuincibilis ꝓpter istā cōformabilitatē rebus
possibilibus quibuscunq; per actus volitiuos cō
placētie seu approbationis licet tm̄ cū ei9 inuinci

deus ad extra libere agit libertate cōtradictionis.

bilitate stat ista cōformabilitas iuxta p̄missa sed
inuincibilis dicitur quia sic potest agere velle ad
extra ꝙ suum volitum nichil aliud potest cauere
aut vt sub aliis verbis eloquar inuincibilis dicit
diuina volitiua potentia quia ineuitabiliter om-
nibus creaturis agere potest pro voto ad extra.

Cap.21.

Que vero superius obieci
sti iuxta verba ipsa sensum veracem
non haberent tantū sed exprimunt.s.
qd nullus est qui voluntati diuine po
test resistere quia resistere sicut predi
xi vtrumq; simul posse esse supponit scz voluntatē
dei respectu alicuius ⁊ illud caueri sed quia non
imprudenter tibi videtur ꝙ nō solū hic sensus in-
telligendus est in illis locis scripture ⁊ sibi simili-
bus vbi pariter affirmatur ꝙ omnipotenti nichil
potest obsistere sed insuper tibi videtur ⁊ ratione
ꝙ inuincibilitas potentie diuine in talibus dictis
ostenditur nō tantum eius cōformitas ad res fa-
ctas seu fiendas alioquin congrue dici posset ꝙ
angelice voluntati beate nichil potest resistere ex
quo de facto sic est beata ꝙ nichil poterit facere
vt aliquid sit simul ab ea volitum ⁊ ab alio quo-
uis vitatum ⁊ deus posset tue voluntati infirme il
lud concedere scz ꝙ nichil preter deus posset fa-
cere vt aliquid simul esset a te volitum ⁊ tamē ab
alia creatura vitatum non tamen diceret scriptu-
ra de voluntate angelica aut de tua ꝙ tue volun
tati nemo resistere potest quoniā non semper ex il
lo sensu possum congrue inferre propositum ⁊ ob
hoc aliuz sensum in huiusmodi dictis artamur in
quirere non ita vt solam potentiam volitiuam in-
telligamus in talibus que potest vt iam diximus
propter eius omnipotentiam inomnipotēter sed
omnipotenter agere sed cum volitiua potētia ac
cipimus actum volitiuū diuinum effectū quo vult
rem aliquā ineuitabiliter fieri ineuitabiliter intel-
lige quo ad aduersantes quomodo voluit eā fie-
ri de quibus in auctoritatibus per te supra addu
ctis fit mētio sicut etiam vt est verisimile voluit io
seph exaltari in egypto vt hoc ipse pfecisset si q̄
aliī aduersariī seu emuli restitissent nec ꝓ beniuo-
lis est dictum illud ⁊ ideo frustra obicis ꝙ illa ex
altatio iosepha sua propria voluntate pendebat
et ꝙ eam ipse voluntarie poterat impedire sic fru
stra obicis de voluntate populi quo poterat suā
salutem cauere tamen non propter eos in eo casu
sit dictum non est qui possit resistere tue volunta-
ti sed propter aman emulum populi iudeorū illō
dictum pariter intelligis ꝙ de li.iob superius ob
iecisti nec minus ex hiis concluditur inuincibili-
tas diuine potentie quoniam sicut nec aduersan-
tes possunt diuinum volitum euitare sicut nec be
niuoli possent in casu eos cōtingente cō simili ita
vt nullus sit qui aduersans dei voluntati seu diui
no volito ineuitabiliter seu omnipotenter posset
eidem resistere capitulum aūt illud ad ro. ꝙ tu su-
perius 14.ca. obiecisti nostrum propositum nō in
firmat quoniam si libet clarescere tibi potest ꝙ il-
lud dictum voluntati enim eius quis resistet seu se
cundum aliam litteram quis resistit non est asser-
tum ab apostolo sed obiectum aut vice obiciētis
ab apostolo pro causa obiectus adductum ⁊ nō
impugnat nostrum propositum verum si dixerim9
sicut multis nō irrationabiliter visum ē ꝙ q̄uis a
postolus obiciendo illud potest tamē quia ipse si-
bi obiciendo dicit quid adhuc conqueritur deus
et pro causa adiungit volūtati enim eius quis re
sistit videtur illud mediū seu illam causam appro
bare quoniam videtur eam inducere tanq̄ vnum
principium si inq̄ ita dixerimus non infirmatur p
hoc quicquā nostri ꝓpositi quoniā sine verbo am
pliando ⁊ sine verbo possibilitatis de facto tantū
affirmat voluntati dei nichil resistere ꝙ nos verū
esse supra probauimus Si vero adhuc conaris
econtra astruere scz ꝙ apostolus ibi intelligit ꝙ
volūtati diuine nichil potest resistere vt ex hoc cō
cludat probabiliter ꝙ deus conqueri non potest
de induratione peccatorum q̄ ipse vult a te ipso
astruis preter textum ⁊ nichilominus magnam in
opiam scientie aut voluntatis prauitatem aposto
lo xpi ascribis quoniam si illud ibi intellexit ⁊ illō
nesciuit dissoluere primū ꝙ in scientia inops erat
si vero illud intellexit ibidem ⁊ sciuerat illud dis-
soluere nec dissoluit corinth. volebat inuoluere gra
tis mouens eis questionem ambiguam nolēs eā
dissoluere. In tota enim serie illi9 capituli ⁊ duo-
rum sequentiū que sunt de illa materia nichil peni
tus reperis dictum pro solutione illius obiectus
quā tu affirmas hic apostolū posuisse scz nūquid
diuine voluntati possit creatura resistere ita vt ob
durata possit penitere ⁊ consequenter saluari non
ergo intendebat apostolus nostram presentē que
stionem hoc loco tractare sed aliam scz nunquid
volūtas dei que aliquos iustificat ⁊ alios et equa
les indurat sit vituperabilis aut iniusta ꝙ hāc du
bitationem itelligat patet ex hoc ꝙ ratio eius ad
illud currit scilicet ꝙ figmentum suo factori non
habet dicere quare me finxisti sic ⁊ ꝙ figulus ha-
bet potestatem ex eodem luto facere vas vnum
in honorem et aliud in contumeliam hec enim re
sponsa apostoli oñdunt deum iustum in faciendo
homines ex massa peccatrice quosdā ad gaudiū
et alios ad penam seu interitum absq; increpatio
nis occasione iusta ⁊ absq; omni iniusticia aut ho
minis facti iniuria nisi igitur dixerimus apostolū
imprudenter ad aliam questionem respondisse q̄
ad illam quam ipse mouebat hoc loco obicere ꝙ
voluntas dei tui nunq̄ resistitur est vituperabilis
seu iniusta cum homines aliquos vult indurare ⁊
alios eis equales saluare sicuti iacob saluauit et
esau dampnauit ita ꝙ ad concludendum euitabi
litatem diuini voliti mouet obiectum ⁊ eum dissol
uit ostendens iusticiam diuine volūtatis in obdu
rando sicuti in saluando hoc enim dubium vide-
bat potius q̄ illud ꝙ tu fingis scilicet nunquid il
lud ꝙ de9 de facto vult fieri a creatura possit ca-
ueri hoc enim vt puto non putabat apostolus du
bium apud corinthios ipsos fuisse.

resistere posse voluntati diuine duo supponit.

an indurat resistāt volūtati dei

Cap.22.

Et tamen anteq̄ finem
sicut illius questionis q̄ ibi principa
liter intendebat scz nunquid promis-
sio dei in populum israel saluando ex
ciderit an non illud in quo ambigis
aut saltē te fingis ambigere plane expressit in .11.
ca. hoc sequente cum dicit ad saluatum ex genti-
bus ꝙ singularis non tamē radicē portas sed ra
dix te dicis ergo fracti sunt rami vt ego inbar vñ

Liber Decimussextus

propter incredulitatem fracti sunt rami tu aũt fide stas noli altum sapere sed time si enim deus naturalib⁹ ramis nõ pepercit ne forte nec parcat vide igitur bonitatem ⁊ seueritatem dei si permãseris in bonitate alioquin ⁊ tu excideris sicut ⁊ illi qui si non permanserint incredulitate inserẽtur potens enim est deus ita inserere illos vbi manifeste supponit iustificatos posse dampnari ⁊ non permanere in bonitate ⁊ incredulos posse non pmanere in incredulitate ⁊ posse iseri i obediẽtis.s. in ecclesiam electorum quod autem dicit alioqui tu excideris non aliter extat dictum ꝙ illud deleãtur de li. viuentium vt intelligamus hoc modo dictum vtrumq; ⁊ eis similia scꝫ ꝙ ita fiet vt nũꝙ ibi fuerint hoc est enim deleri seu excidi sicut non est ibi semper fuisse qui sẽsus exprimitur cum dicitur ad episcopum sardis ecclesie scio opera quia nomen habes ꝙ viuas ⁊ mortuus es esto vigilãs et confirma cetera que mortua erant non enim inuenio opera tua plena coram deo meo in mẽte ergo hoc est qualiter acceperis ⁊ audieris ⁊ sua ⁊ penitentiam age si aũt non vigilaueris veniam ad te sed habes pauca nomina in sardis qui non inquinauerunt vestimẽta sua ⁊ ambulabũt mecum in albis quia digni sunt qui vicerit sic vestietur vestib⁹ albis ⁊ non delebo nomen eius de libro vite vbi p non deleri semper ibi fuisse accipitur quoniam eẽ non potest ꝙ quisꝙ aliquando sit ibi scriptus ⁊ aliquando non scriptus ⁊ nichilominus ostenditur illi ꝙ ibi non scriptus potest scribi ⁊ ꝙ ibi script⁹ potest ibi non scriptus semper ⁊ esse quoniam illũ episcopum hortatur deus ad penitentiã ne vt fur veniens eum condempnet vnde constat deum supponere episcopum potuisse non penitere ⁊ sic nũꝙ scriptũ fuisse in libro vite qui tamen de facto erat inscriptus. Item alios scriptos i libro vite qui ante mortui erant ipsum confirmare hortatur vnde supponit eos ita de facto infirmos ꝙ poterãt cadere ⁊ dampnari ⁊ ita in libro vite nũꝙ fuisse nec promissio illa viuentibus facta magna esset nõ delebo ⁊c. si ipsi deleri non poterant ymo si acute apostoli verba attendas que obicis aperte clarescet ꝙ tam in deo ad saluandum ꝙ in figulo ad faciendum vasa contumeliosa atq; probrosa est cõtradictionis libertas quoniã dicit expresse ꝙ figmentum fingenti se non potest rationabiliter dicere conquerendo quid me finxisti sic eo ꝙ ipse figulus habet potestatem facere vasa in contumeliaꝫ et etiam in honorem volens per hoc innuere deũ talem potestatem habere de potestate contradictionis intelligens alioquin non per hoc ostenderet dei potentiã ãt iusticiam in eligendo de eadem massa peccatrice vnum alium reprobando in nullo sibi dissimilẽ sed ex hoc capite arguit diuinam iusticiam ꝙ vtrumq; illorum sine increpatione potest vnomodo aut aliomodo in esse producere sicut figulus p voto suo de luto diuersa vasa sic potest efficere et ob hoc siue vnomõ siue altero vas de luto efficiat figulus aut hominem deus de massa peccatrice nullus potest iustificationis causam habere nec aliam causam potest quisꝙ reperire Cur deus mundum aut aliam ꝙuis creaturam aliquando produxit ⁊ non ante nisi istam cõtradictionis liberrimã potestatem ita ꝙ ex hoc solo capitulo claret nostrum propositum si aliud p eo non esset in scripturis expressum ⁊ vt finem faciamus questioni presenti tu super accipe tibi dictum quod hoc cõsequitur tene ꝙ habes vt nemo accipias coronam tuam noli considerare ꝙ ineuitabiliter coronaberis sed poti⁹ fide tene ꝙ poteris coronam perdere vt alter eam accipiat ⁊ ob hoc tene ꝙ habes caritatis ⁊ gratie non dicas illud tibi ineuitabiliter allegari ne forte sic frustra ad tenendum illud te dei sapientia hortaretur et tu illõ propter culpam tue presumptionis amittas.

nota ꝗd sit deleri de libro vite seu excidi.

Explicit liber decimussextus.

Incipiunt capitula libri decimiseptimi.

IN decimoseptimo libro soluunt residua sex motiua tacta in decimoquito libro scꝫ de cooperatione diuina in actu meritorio de supportatione diuina immediata in omni opere creature de ineuitabilitate nostrorũ operum extrinsecorum de assertione scripture sacre p necessitate operum humanorum ⁊ de diuina prouidẽtia ⁊ probatur per singula ꝙ nullam ineuitabilitatem afferunt aut inferunt rebus humanis ⁊ habet. 31. capitula.

Primum capitulum obicit p ineuitabilitate operum ex cooperatione dei cum voluntate hũana in opere meritorio quã pbat multipliciter ex scriptura ⁊ etiam ex intrinseca rerum omnium sustentatione a deo quã ibi ostendit.

Secundum capitulum distiguit sex modos agendi dei.

Tertium capitulũ describit particulariter modum quo deus coagit volũtati humane ad productionem actus meritorij scilꝫ sicut virtus moralis assistit affirmans ꝙ deus non attingit in hoc modo agendi immediate ad actum productum a voluntate humana.

Quartum capitulum ostendit ꝙ virtus moralis non attingit immediate ad actum meritorium in agendo.

Quintum capitulũ obicit de trahentibus nauem ⁊ soluit ostendens ꝙ virtus moralis non ita voluntati humane coagit sicut trahens trahenti.

Sextum capitulum obicit ꝙ voluntas dei licet immediate attingit ad actum hoc modo agendi tamen non eum efficeret fortiorem ꝙ faceret sola voluntas ⁊ soluit ostẽdens ꝙ de- non ita coagit voluntati humane sed ꝙ actio talis si esset esset omnino superflua.

Septimum capitulum ostendit esse possibile ꝙ res vna sustentetur a pluribus et

non plene ab aliquo eorũdem sicut lumen sustentatur in medio a corpore luminoso ⁊ a suo subiecto adiciens ꝙ non propter hoc dicẽdum est deũ causam minutam siue diminutã cuiusꝙ.

Octauum capitulum distinguit duplicem creaturam scilicet fixam ⁊ fluidam ostẽdens ꝙ actio productiua fixe creature non est sufficienter supportatiua illius lꝫ actio creature fluide productiua illius sit satis sufficiẽter supportatiua illius.

Nonũ capitulũ ostẽdit actioneꝫ substentatiuam rei fixe a deo esse aliam ab actione dei creatiua illius.

Decimũ capitulum querit vnde possit probari res fixas intrinsecus substentari a deo obiciens ex hoc sequi eas continue generari seu fieri ⁊ etiam eas ob hoc esse minus perfectas et agentem deum minus perfecte operari ⁊ soluit ostendens ꝙ non propter hoc dici debent semper gigni.

Undecimum capitulum ostẽdit ex. 17. ca. actuum apostolorum et primo capitulo ad col. ⁊ ex vndecimo capitulo li. sapie ⁊ 48. ⁊ 34 ac 40. capitulis li. iob omnes creaturas intrinsece aut essentialiter in esse dependere a deo.

Duodecimũ capitulum ostendit ex natura actionis ꝙ agens omne simul est cum suo immediato effectu.

Decimũ tertiũ capitulũ ostendit ex conditione agentis necessarium esse vt omne agens sit simul cum suo immediato effectu.

Decimũ quartũ capitulũ ex possibilitate angelis actionis rerũ a deo infert ꝙ annichilans quia non agit annichilando eo ipso annichilauit substrahendo potentiam substentãtam intrinsecus.

Decimum quintum capitulum sex modos agendi dei recapitulans ostendit ordinem prioritatis ⁊ posterioritatis in illis modis respectu operis creature.

Decimum sextum capitulum introducit dubitationem de cooperatione dei immediata in omni actione agentis creati eam suadẽs a simili de generali supportatione ⁊ vltra inferẽs ꝙ est ineuitabilis creaturis et suus effectus similiter scilicet omnis actus a creatura pductus

Decimum septimum capituluꝫ supposita hmõi cooperatione dei in causa operis creature ostendit deũ sic non velle opari nisi creatura sic agat ⁊c.

Decimum octauum capitulum obicit cogitabile esse deum in omni opere humano ita coagere ꝙ ipse totum ⁊ totaliter actum efficeret si voluntas humana eum obmitteret sicut minister legis vellet euntem ad carcerem ire impellere si ipse itionem obmitteret.

Decimum nonum capituluꝫ soluit ostendens ex hoc modo agẽdi dei si ponatur sequi ꝙ in nobis sit naturalis contradictionis libertas vt nichilominus ratione experimẽtali ostẽdit deum non ita coagere.

Vicesimum capitulum ostendit multiplici ratione ⁊ clara ꝙ deus non ita coagit creaturis agentibus vt velit actus ipsarum ipsis nolentibus ex toto producere.

Vicesimum primum capitulum ostendit triplici ratione supposita ista cooperatione immediata dei cum creatura in omni actione ipsius ꝙ non propter illam dei cooperationem est aliqua ineuitabilitas in humanis operibus.

Vicesimum secundum capituluꝫ suadet nullam talem operationem dei immediatã esse in nostris operibus ne forte deo ascribatur peccati auctoritas.

Vicesimum tertium capitulum obicit idem posse ⁊ arguit ex actione sustentatiua dei respectu rerum ⁊ soluit ostendens quis mod⁹ agendi hoc malum ⁊ quis non de culpa ⁊ auctorizatione valet veraciter reprehendi.

Vicesimum quartum capituluꝫ iterum obicit de actu malo q̃ fluidus est ꝙ deus sit auctor eius in eo ꝙ malus ⁊ soluit ostẽdens cõtrarium.

Vicesimumquintum capitulum alia ratione ostendit seu suadet deum sic immediate cum agente creato humanos actus producere.

Vicesimum sextum capitulũ recolligit vnum argumentum ex omnibus prius tactis in. 16. ⁊ 17. libris de volũtate diuina ostendẽs ꝙ nõ efficit ineuitabilitatẽ in humanis electiuis operibus.

Vicesimum septimum capitulũ perstringit ⁊ eandem materiam sub eadẽ ratione.

Vicesimum octauum capituluꝫ ponit alium modum contra contingentiam futurorum scꝫ dicta sacre scripture ⁊ soluit ostendens in illis auctoritatibus cõtrarium debere intelligi.

Vicesimum nonum capitulum ponit octauum motiuum principale contra cõtingentiam futurorum scꝫ necessitatem seu ineuitabilitatem extrinsecorum operũ humanorum quã pbabili ratione suadet ⁊ similiter de actib⁹ nostris intrinsecis etiam per rationem ex octauo phisi.

Tricesimum capitulum soluit istud obiectum ostendens contrarium esse de intẽtione aristo. ⁊ non illud ꝙ sibi imponitur scꝫ ꝙ omnis muneratio presupponit munerationem priorẽ et etiam soluit vnam aliam rationem sumptam a similitate cause in actu ⁊ sui effectus.

Tricesimum primũ capitulum ponit nonũ motiuum de puidẽtia ⁊ dispositiõe diuina cõtra cõtingentiã futurorũ ⁊ illud dissolutis replicat obiciendo difficienter ⁊ soluit.

Primum capitulum.

ar ꝙ actus meritorius ineuitabiliter fit a deo ⁊ creatura.

IOHANNES Fateor michi ista sufficere p eneruatione mei tercij obiectus de volūtate diuina ex qua conatus sum frustra arguere ineuitabilitatem omniū actuū humanorū faciam⁹ igitur si placet nouum exordium ecce enim .4. vt dixi pro necessario euentu omnium futurorum hoc facere michi videtur ꝙ omnino actus meritorius fit a deo dicit enim xp̄s suis discipulis non vos estis qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquit᷑ in vobis mat. 4. vbi magis ascribit xp̄s actū locutionis meritorie spiritui sancto ꝙ̄ hominibus qui loquuntur ⁊ ad ro. vndecio dicit apostolus quis enim nouit sensum domī aut quis consiliarius eius fuit aut quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei quoniā ex ipso ⁊ in ipso ⁊ per ipsum facta sunt omnia prime ad cor. 15. habundātius omnibus alijs laboraui non aūt ego sed gratia dei mecū ⁊ multa sunt similia in scripturis que magis et prius ascribunt actum meritorium deo et gratie eius ꝙ̄ homini promerenti. Cum igitur actio dei non pendeat a creatura consequitur ꝙ actio dei producens actum meritorium hominis non pendet ab actione voluntatis humane sed est prior illa natura seu origine nec est dubiū ꝙ actio dei a creatura impediri non potest ⁊ maxime vbi actio dei est prior actione creature origine seu natura nec dependet ab ea ⁊ sic clarum videtur ꝙ actio dei respectu actus meritorii hominis ab homine impediri nō potest quia est prior actione hominis. Et actio dei ꝙ̄tum est ex se est ineuitabilis apud causas inferiores intelligo quia ineuitabiliter a prudentia diuina que non potest impediri procedit ergo actio dei in producendo actum meritorium est necessario ineuitabilis ⁊ per consequens eius quicunq; talis effectus est omnino ineuitabilis creature ⁊ multo magis quilibet alius act⁹ in mundo sic ineuitabiliter productus a deo. Et p consequēs omnis effectus similiter est necessari⁹ non contingēs. Item vt cum isto simul meū quitū motiuū exponā esse iuxta illud pretactum ad ro: vndecimo ex ipso ⁊ in ipso ⁊ per ipsum sunt omia et iuxta illud actuum. 17. de deo dictum Quis nō longe positus sit ab vno quoque nostrum in ipso enim viuimus mouemur ⁊ sumus. Et alia dicta similia in sacris scripturis videtur ꝙ omnis creatura non solum fit a deo agente extrinsecus sicut phi omnes dixerunt sed etiam ꝙ omnis creatura per ipsum presentem sibi intrinsecus sustentetur ne cadat in nichilum hoc enim videtur viuere et esse in ipso ⁊ hoc videtur esse per ipsum ⁊ in ipso cum igitur nec deus nec actio dei sit causa diminuta respectu sui effectus consequi videtur ꝙ deus seu actio eius sit causa sufficiens sustentans ꝙ̄libet creaturam quecunq; actio que sufficienter tenet creaturam in esse sufficit ad pductionē illius vbi gratia si dicatur lumē in medio productum a candela illuminante sustentari sufficiēter a lumine cādele ⁊ eius actione in medium sicut videtur phis rationabile ⁊ etiā ingenio naturali ita videtur dicendum ꝙ lumen candele ⁊ eius actio sufficiēter producit lumen in medio vnde consequi videtur ꝙ actio dei qua sustentat creaturam ipsam creaturā sufficienter pducit ⁊ sic nullomodo potest a creatura impediri sicut nec potest fieri a creatura nisi quatinus creatura dici potest instrumētum dei in agēdo vt videtur ⁊ vt clarius videatur ꝙ dico ecce actū voluntatis quē homines vocant liberum libertate contradictionis deus sufficienter sustētat per actionem eius in primo instanti esse ipsius ⁊ etiam tempore subsequenti et sicut dixi per eandem actionem qua actum in primo instanti sustentat ipsum actum sufficienter producit quoniā nisi actus tunc sustentaretur caderet in nichilum igitur per sustentationem ⁊ in primo ⁊ consequente continue veraciter fit ⁊ veraciter gignitur seu producitur. Si igitur hec actio dei sufficiēter posset primū ⁊ in primo instanti sui esse ad hunc actum agendum ⁊ tenendum ⁊ sustentandum ⁊ producendum pariter similiter sufficit hec actio dei ad primam istius actus productionem ⁊ ita si volūtas humana nollet seu non vellet actum illum elicere non minus fieret iste actus a deo illum actum sufficienter producente ⁊ sic sequitur ꝙ voluntas illum actum aut alium pari ratione non potest aliquatenus impedire nec dubium vt videtur ꝙ omne quod fit a voluntate rationali impediri non potest ineuitabiliter ⁊ necessario fit ex hoc phi omēs affirmant vnde videtur necessario consequi ꝙ oē qd fieret de necessitate eueniret

Cap. 2.

RICARDUS Difficilia sunt valde que obicis sed tamen vtriq; opinioni cōia qm̄ omnes communiter ponimus causas agentes preter primā iuxta vero deductionem tuam premissam nichil veraciter aliquid ageret nisi deus vnde cōmuniter compellimur responsionem inquirere ita vt non negemus entium actiones vt igitur ramorum vigorem plenius agnoscamus naturam radicitus primo expedit inscrutari igitur volo te acute aduertere ꝙ deus dicitur vt michi videtur agere creaturas vno modo creando aliquid proprie sicut in principio egit deus celum ⁊ terrā nullo eis presupposito nisi se ipso ⁊ hoc modo actionis legitur deum requieuisse die septimo ab omni opere ꝙ patrarat geñ. secūdo ca. nec ex tunc q̄ꝫ vt estimo ita egit ne esset primordialis īstitutio diminuta alio modo dicitur deus agere non creādo sed immediate ⁊ sufficienter tanꝙ̄ agens naturale faciendo presupponendo causam materialē seu subiectum in quod agit per quē modum agit seu fingit vt verbo vtar scripture animas hominū cum materia fuerit disposita per agentia naturalia vt per animam informetur cui actiōi subiectū presupponitur seu materia et potest dici sicut dixi in octauo libro huius hic modus agendi dei naturalis quodā modo qui quia ipse est constitutus in primā rerum origine ⁊ requisitus ad continuationem naturalem speciei naturalis scꝫ speciei humane licet libertate contradictionis sit liberrim⁹ et voluntarius quo ad deum sicut omnis actio est ad extra tertio modo dicitur de⁹ agere libere ita ꝙ non naturaliter modo predicto scꝫ non propter

multiplicit᷑ de⁹ dr̄ agere

suppletionem cursus naturalis primarij sed potius immediate per seipsū producēdo aliq̄ gratiose vltra aut preter cursum nature primitus institutum quomodo agit miracula multa maxime resuscitationem mortuorum vnde xp̄s dicit opera que ego facio testimonium perhibent de me quia pater me misit io. 5. ca. quomodo forte producuntur in nobis carismata gratiarum seu virtutes quas theologicas appellamus quomodo dicit apostolus ad gala. tertio ca. qui tribuit nobis spiritum ⁊ operatur virtutes in nobis Et prime ad cor. 12. hec autem omnia operatur vnus atq; idē spiritus Quarto modo agit deus cū voluntate agēte coagendo ad eūdem effectum precipue qui modus videtur facere difficultatem primā quā tāgis quo modo dicitur mr̄ vltimo profecti predicauerunt vbiq; domino cooperante vnde xp̄s dicit io. 15. sicut palmes non potest facere fructum a semetipso nisi manserit in vite sic nec vos nisi manseritis in me ego sum vitis ⁊ vos palmites qui manet in me ⁊ ego in eo hic fert fructū multū quia sine me nichil potestis facere. Quinto modo agit de⁹ cōseruando ⁊ substentando aliquas causas p conseruatiuam influentiam naturalem ⁊ ob hoc dicitur agere effectus aliorum agentium vnde dictū puto quo ad auctoritatis secundam particulam hester. 13. Tu fecisti celum ⁊ terram ⁊ quicquid celi ambitu continetur sic enim deus facit omnē potentiam actiuam que celi ambitu continetur. Sexto modo deus agit omnia conseruando sustētando ordinando atq; disponēdo iuxta illud sap. octauo attingit enim a fine vsq; ad finem fortiter et disponit omnia suauiter de quo modo agendi accipiūt aliqui illud io. 5. ca. pater meus vsq; modo operatur ⁊ ego operor.

Cap. 3.

nota quō de⁹ agit actū meritorium.

MOdus vero quart⁹ agēdi predictus difficultatem tuam primā videtur facere qm̄ illo modo de⁹ agit actū meritorium ⁊ actum beatificum ⁊ etiam oē opus extrinsecum deo gratum mediatius tamen ꝙ̄ actum intrinsecum sic enim dicit apostolus ad phi. secundo ca. deus est enim qui operatur in nobis ⁊ velle ⁊ perficere pro bona voluntate nisi aūt et nos similiter hoc operaremur non diceret apostolus dum tempus habemus operemur bonū ad omēs ad gal. sexto nec xp̄s nos inuitaret ad operandum dicendo operamini nō cibum qui perit io. 7. ca. nec parabolam operantium i vinea nobis proposuisset mat. vigesimo vt operaremur attētius nec petrus diceret in omni gente qui timet deum et operatur iusticiam acceptus est illi actuum quarto nec data esset ob hoc scriptura vtriusq; testamenti pro magna parte continens exhortationes cōminationes promissiones ad bene operandum vnde liquide est tenendū ꝙ ⁊ nos actum bonum volentes agimus ⁊ deus similiter vna tamen est actio vtriusq; scꝫ actus productus qui nō alia actione ab eo distincta producitur sed immediate ipse actus voluntatis a voluntate procedit seu producitur tanꝙ̄ ab agente immediate virtutem applicante ad opus ⁊ eadem actio a deo procedit prout deus ē assistens anime tanꝙ̄ caritas vt multis doctis est visum aut sapientia aut prophetia aut bonum simile iuxta distinctionem apostoli prime ad cor. 12. velut a virtute habilitāte ⁊ fortificante voluntatē ad bene agendum vt placet quibusdem et michi autem tanꝙ̄ a virtute habitabilitāte ⁊ facilitāte tantum ipsam voluntatem vt agit vt virtus moralis a diuersis sic agere dicitur actū virtuosum cuius virtus actiua non immediate applicatur ad actum sed immediate disponit actiuam potentiam seu habilitat vt dixi cui dispositioni deus per modum quo ipse est caritas aut virtus supernaturalis aut sapientia intellectus consilium fortitudo scientia pietas aut timor aut aliqua virtus theologica sicut multis videtur debere de deo intelligi simile facit aut supplet quo ad actus illarum virtutum producendos ab intellectu seu voluntate nec deus attingit hoc modo actionis immediate ad actum seu effectum productum sed ad agens immediatum ipsius effectus puta intellectum āt voluntatem vnde patet ꝙ actione dei in hoc modo agendi respectu actus voluntatis meritorij nō est alia actio ꝙ̄ actio voluntatis sed est eadem scilꝫ ipse actus merendi ⁊ ideo non est prior nec posterior vt tu conaris accipere sed est ipsa actio creature ⁊ ob hoc actio dei pendet a creatura scilicet a voluntate et ab ea tanꝙ̄ ab appropriato agēte applicante virtutem suam productiuam ad agendum producitur ita ꝙ ex hac coactione dei cū voluntate nulla est maior necessitas in euentu seu pductione actus ꝙ̄ fit ex coactione virtutis moralis.

Cap. 4.

IOHANNES ostēde ꝙ in hoc modo agendi deus nō immediate attingit ad actū. RICARDUS. si virtus moralis seu prudentia que est etiam principium actiuum ⁊ agens respectu virtuose actionis immediate attingat ad actum virtuosum tunc uoluntas et eius dispositio agerent actum voluntarium tanꝙ̄ duo agētia disparata non habentia in hoc modo agendi ordinē secundum prius ⁊ posterius sed in ordine agentiū omnium ordinatorum ad productionem huius effectus vnum gradum tenerent ⁊ essent natura coeua sicut due candele coniuncte vnum lumē agētes aut due faces sub vna olla vnum calorē causantes in ordine agentium vnum gradum habēt non diuersum secundū prius ⁊ posterius sed sunt naturaliter in hoc modo agendi cause coeue ⁊ sic omnino consequitur ꝙ vnum agentium istorū non est dispositio alterius agentis quoniam dispositio et dispositum semper habent gradus distinctos in ordine agendi ⁊ nō sunt natura coeua. Item si sic in eodem gradu concurrerent cum dispositio illa non sit agens voluntarium sed naturale non dubium ipsa semper ageret siue uoluntas coageret siue non ⁊ ita homo in dormiendo haberet in uoluntate actiones uirtutum ⁊ etiam uiciorum ⁊ nobis inuitis bene ⁊ male uellemus quia nobis inuitis prudentia ⁊ morales virtutes ac vitia in nobis actus efficerent uoluntatis Et sic nobis inuitis mereremur ⁊ etiā moraliter peccaremus ⁊ alia infinita absurdissima sequerentur. Item secundum hoc pter coactionē uirtutis moralis seu intellectualis aut prudentie aut scientie actus esset intensior ꝙ̄ si equali conatu a sola fieret uoluntate ⁊ ipsa nō coagēte sed sequestrata quo ad actio

an prudētia effit actum moralem.

nem per dei potentiam aut alio modo esset volun
tatis actus remissio vnde clare consequeretur no
strum propositum scz q actus voluntatis saltem
quo ad illum gradum remissum non penderet ab
actione virtutis vt ineuitabilitatē acciperet nec p
consequens ineuitabilitatē assumeret ex simili co
actione dei ⁊ ita si dicatur p̄dicto modo deus co-
agere voluntati omnino cōsequitur q gradus a
ctus producti a voluntate effectus nullam ineui
tabilitem a dei cooperatione acquirit.

Cap. 5.

de⁹ ⁊ volūtas nō agūt inseparabilit'.

ET si forte dixeris q deus
et voluntas in hoc modo agendi in-
separabiliter agunt sicut duo trahen
tes nauem inseparabiliter trahūt seu
tractum efficiunt quorum neuter ali-
quā partem tractus per se solus efficeret istud sta
re non potest quoniam cum trahentes nauem vel
aliqd magnū pondus vt ponis tractū efficiunt vt
si alter solus traheret ⁊ pondus esset in duplo mi
nus aut si non esset impediens supra vires vnius
illorum duorum ille solus tractum minus fortem
efficeret igitur voluntate agente a deo siue virtu-
te coagente cum voluntas non impediretur ab a
liquo quin ageret ⁊ si non concurreret illa opera
tio seu coactio omnino sequitur q sola voluntas
actum sui conatus efficeret quoniā nullum nimis
vrgens impedimentum haberet ⁊ sic illud exem-
plum positum nichil valet ⁊ si forte dixeris actum
voluntatis non habere p̄tes qualitatiuas sed esse
formam indiuisibilem subiecto ⁊ forma sicut mul
ti ⁊ cōmuniter dicunt q nulla forma substātialis
aut accidentalis est diuisibilis qualitatiue sed sic
est indiuisibilis ⁊ ob hoc quando talis forma effi
citur a duobus tota efficitur ab vtroq non sicut
ego videor intelligere scz q vna candela agat vnū
lumen ⁊ alia lumē aliud ex quibus duobus lumi
nibus coniunctis fit vnum lumen quoniā hoc sup
posito procedere videretur ratio supradicta istud
non obuiat hijs q̄ diximus quoniā q̄uis non sint
in actu voluntatis nec in aliqua alia forma par-
tes qualitatum huiusmodi quales esse vident̄ cū
vna talis forma a duobus effecta nō fieret ab vno
ipsorum ita incēsa sed minus intēsa ⁊ ob hoc suf
ficit nostro proposito quoniā ex hoc clare conseq
tur q voluntas suum actum produceret siue de⁹
aut virtus moralis coageret siue non ⁊ per conse
quens q ipsa agat non est ineuitabile propter co
actionem de facto annexam sicut q vna candela
lumen crearet non impediret ab hoc q alia can-
dela illi coageret nec ineuitabilitatem agendi ab
alterius candele cooperatione contraheret. ⁊c.

Cap. 6.

coactio dei cum agēte creato

IOHANNES cur nō
possum hoc dicere q operatio dei in
productione magis intensum aut for
tiorem q̄ sola voluntas illum efficit ⁊
tamē ad actum productum immedia
te coagit. RICARDUS. quia sic esse posse ra
tio non permittit si enim propter cooperationem
immediatam dei aut virtutis moralis cum volun
tate non fit actus magis intensus vel fortior illa
cooperatio ad nichil est vtilis sed ad productio-
nem ipsius actus omnino superfluit, ymo quia su
perflua esse non potest omnino nulla cooperatio
talis existit si enim non roboret actum illa coope-
ratio ea posita seu remota qualis est actus ⁊ ita
ipsa respectu actus est omnino non causa actus
voluntatis quo ad productionem ipsius nullam
ineuitabilitatem actui illi adducit etiam si ponat
aduerte insuper hoc accute q si deus immediate
cooperaretur ad actum meritorium producendū
hic non ibi operaretur nisi finite ⁊ sic cogitabile
esset q potentia aliqua finita simul voluntati co-
existens posset vicē diuine cooperationis supple-
re quācūq vero creaturā cogitaueris in hoc ca-
su vice dei voluntati coagere Si vero roborat a-
ctum nichil efficeret vel coageret sed omnino esset
non causa actus producti quoniam ipsa posita
seu remota actus vnus ⁊ idem inuariatus omni-
no existeret ⁊ per hanc regulam didisci iuuentis
cognoscere in libro elenchorum non causam vt cau
sam ex istis vt puto satis aperte conuincitur q si
deus immediate produceret actum meritoriū co-
agendo voluntati per illam cooperationem act⁹
ipse esset intensior q̄ si a sola voluntate fieret ⁊ se-
quuntur absurditates predicte non ergo aplicat
deus uoluntatem suam uel uirtutem in hoc secū-
do genere actionis.

Cap. 7.

de mō agēdi p̄tutis vi̇e cū intellectu.

DE hoc modo operandi
dei scz quo coopat̄ uolūtati aut intel
lectui coassistendo illi uelut habitus
moralis aut sapiētialis puto illud in
telligi non enim uos estis qui loqui-
mini sed spiritus patris uestri qui loquitur in uo-
bis q̄stu supertus obiecisti ⁊ illud apostoli secun-
de ad cor. 12. an experimentum queritis eius qui
in me loquitur xp̄s ⁊ alia multa similia ita ut itel-
ligatur deus prius ⁊ principalius agēs q̄ uolun-
tas hominis aut actus intellectus ipsius sed ta-
men non minus uoluntati ascribitur tanq̄ cause
promerenti non deo quia uoluntas ut dixi suam
potentiam actiuam applicat ad productionem a
ctus nō autem deus difficultatem uero tuam se-
cundam uidetur facere. Sextus modus agendi
dei supra descriptus quo scz sustētat ad intra om
nes creaturas ut dicit apostolus de xp̄o loquens
ad col. primo capitulo omnia per ipsum ⁊ in ipso
facta sunt ⁊ ipse est ante omnes ⁊ omnia i ipso cō
stant ad ro. 11. simile dicit ut superius posuisti non
tamen hec est dei supportatio aut sustētatio ita ac
cipienda ut tollatur actio creature quoniā lumen
substentatur a suo subiecto quo substracto lumē
deficeret ⁊ nichilominus sustentatur gignitur ⁊ a
gitur a corpore luminoso non solum in primo suo
initio sed in omni mensura ipsius esse q ex hoc cō
stat q eque deficit lumen in quacūq mēsura sue
existētie substracto suo luminoso sic uero faceret
si substractum fuisset luminosum in prima sua ori
gine unde constat q quia pendet lumen in medio
a corpore luminoso pro omni mensura esse ipsius
ut sic loquar iuxta tuos philosophos cognitiōes
in intellectu pendent in esse a formis existentibus
in ymaginatiua aut i alia materiali uirtute ⁊ simi
liter pendent in esse nō dubium ab ipso intellectu
qui est subiectum earum diuerso tamen modo su
stentantur iste cognitiones speculatiue ab intelle
ctu in quo sunt ⁊ ab ymaginib⁹ extrinsecis a qb⁹

creantur ⁊ similiter lumen in medio aliter pendet
a medio aliter a corpore luminoso sine quorum in
neutro naturaliter potest existere et tamen a neu-
tro sufficienter existit non ab vtroq quia etiam est
a deo substētante nō tamen est alia dei actio vt esti
mas huiusmodi in illud lumen vt supradixi de a-
ctiōe quarti generis ⁊ alia actio luminosi sed vna
realiter indistincta ab ipso lumine qd ex sequēti de
ductione potes perpēdere quoniam si poneretur
distincta super illam actionem ex quo de nouo fa
cta esset reuerteretur questio per quā scilicet actio
nem esset facta et aut procederetur in infinitum qd
esse non potest aut aliqua actio producta esset et
non per aliquā actionem intelligo sibi coexistentē
et pari ratione standum videtur in prima actione
q illa non est producta per aliam actionem a se sz
a lumine in medio scilicet q illuminatio est lumen
in medio creatum ⁊ sustentatum a deo ⁊ a corpo-
re luminoso agente ⁊ a subiecto dyaphano quod
recipit illud lumen a nullo tamen eorum sufficien
ter simpliciter quoniam tunc alia omnia essent su
perflua sed a singulis tanq̄ a causa certi generis
seu modi ⁊ sic patet q non est vera estimatio quā
pretendit scilicet q deus sufficienter sustentat om
nem creaturam in esse intelligo q deus omnem
creaturam substentat sine substentatione natura-
lis agentis verum est tamen q actio dei substen-
tatiua siue substentificatio siue dicatur p̄prie actio
siue improprie sufficienter creaturam sustētat sed
non inde sufficiēter quia est a deo solo sed inde suf
ficienter quia est ab omnibus causis agentibus
sustentantibus creaturam sicut actio corporis lu
minosi sufficienter sustentat lumen creatum in me
dio non tamen inde sufficienter quia est actio lu-
minosi solius sed inde sufficienter quia est ab om-
nibus causis agentibus illam actionem sustentā
tem lumen creatum nec propter istud debes dice
re q deus est causa diminuta respectu alicuius ef
fectus vere hoc dicitur de naturaliter agentibus
quorum nullum habet potentiam sufficienter sim
pliciter aliquid producendi quia deus est semper
potentie infinite ⁊ semper simpliciter sufficiens a
gens ad omnem effectum qd constat ex creatura
rum productione primaria in qua deo omnino ni-
chil coegit ⁊ ob hoc nunq̄ dicitur apte deus re-
spectu alicuius causa efficiens diminuta nisi in-
telligendo q non sufficienter actū producit scili-
cet absq coactione agentis causati qui intellect⁹
satis est verus cauendum tamen est semper ali-
quid diminutū deo ascribere vt autē plenius acci
pias qd hoc dixi ecce accidentia panis ⁊ vini sub
stentantur et conseruantur a suis subiectis et ni-
chilominus conseruantur a deo substracto subie-
cto deciderent sicut quecunq alia accidentia ni-
si aliquid aliud ea conseruaret vice subiecti et ta-
men post verba consecrationis conseruantur a
deo vt credimus sed non a deo per actionem so-
lam inq̄tum huiusmodi quia prius ea conserua-
uit in suis subiectis alioquin illa sola conserua-
tio sine consecratione suffecisset ad ea conseruan
da subiectis substractis qd verum non est ideo cō
sequitur q deus aliter ea conseruat seu sustentat
post consecrationem q̄ antea conseruauit et sic
clare potes inspicere q actio dei communis con-
seruatiua rerum non est sufficiens inq̄tum est dei
solius conseruatiui ipsarum licet ipsa actio q̄tum
est ab omnibus suis causis sufficienter sustentet.

nota de sustētatiōe di ⁊ quō nō ē potētia diminuta

Cap. 8.

QUod vero consequē
ter existimas scilicet q omnis
actio que sufficienter creatu-
ram sustentat sufficienter eam
producit potest recte ⁊ distor
te intelligi quoniam creature
fixe scilicet subiectē ⁊ alie res
quarum esse non est semper in fieri ab agente ex-
trinseco aliter sustentari dicūtur q̄ res ille que in
se sunt actiones aut per actionem agentis extrin
seci cōseruātur in essendo de quarū numero sunt
lumen corporis peruij ⁊ actus voluntatis ⁊ intel
lectus ⁊ etiam motus quoniam hec creature flui
de ⁊ fluidas voco eas ⁊ quia earum existentia sic
indiget semper causa efficiente extrinseca post ea
rum productionem sicut in primaria productione
vere ⁊ proprie q̄tum michi videtur dicuntur sem
per dum sunt fieri gigni agi ⁊ produci quoniā cō
tinue esse earum actu pendet a causa actu eas ex
tra agente non autem dicuntur alie creature fixe
proprie post primum esse earum sic gigni seu pro-
duci quoniam ille non egent causa extrinseca eas
agente continue sed egent solo subiecto suo et di-
uina presentia substētante de qua accipitur illud
actuum 17. In ipso viuimus mouemur et sumus
et etiam illud ad Ro. 11. in ipso sunt omnia ⁊ illud
ad col. primo omnia in ipso constant ⁊ multa simi
lia vnde constat q de creaturis fixis verum nō est
illud qd ponis scilicet q omnis actio que eas suf-
ficienter sustentat eas sufficienter producit quo-
niam cum actione substentante eas exigitur actio
prima productiua earum ab agēte extrinseco nec
sit tibi cure siue ipsa actio modo sustentatiua pri-
us fuerat productiua scilicet procul ductiua pu-
ta deum esse ad ad esse siue non dum tamē modo
dicatur esse productiua cessante agente extrinse-
co sed conseruatiua tantum quia nunc non fit ab
agente producente a quo prius fiebat et ob hoc
non recte superius intulisti q actio dei sustentati-
ua talium creaturarum intelligēdo q̄tum ad hu
iusmodi sufficienter a principio producit quoniā
a principio oportuit aliud agens a deo concurre
re nisi deus eas creasset ⁊ tunc deus fuisset earū
causa agens a principio scilicet secundum q̄e pri-
mum modum a me supra scriptum q̄ prius ea in
modo agendi deus dici potest quodāmodo agēs
extrinsecum licet in sustentādo vere dicatur agēs
intrīsecum de creaturis autem fluidis puto ratio-
nabiliter dici posse q omnis actio sufficienter su-
stentatiua earum est sufficienter productiua earū
q̄tum michi videtur quoniam sicut filius seu ver
bum patris semper gignitur a patre et amor pa-
tris ⁊ filij scilicet spiritus sanctus semper proce-
dit seu spiratur a patre ⁊ filio sic que est creatura
sic fluida semper gignitur semper fit et semper p-
ducitur quoniam sic ex toto ita consequitue tem-
pore ⁊ fit sicut i prima eius origine sed actio dei su
stentatiua talis rei scilicet actus voluntatis seu
actus alterius huiusmodi in q̄tum dei est solum
intelligo non sufficit ad talem rem conseruan-
dam siue hoc quod agens extrinsecum illam su-
stentet et ideo nō recte intulisti superius i prouide

nota quō de⁹ p̄t dici agēs itrīsecū ⁊ extrinsecum

ꝙ sufficiēter a deo fiebat ī sua origīe nec moueat te qđ dico agens extrinsecum exigi ad actum intellectus aut voluntatis sustentandum cum tibi videatur voluntas etiam intellectus esse causa intrinseca sui actus quoniā nō debes dicere ꝙ volūtas est causa intrinseca sui actus cum suus actus sit effectus sibi intrinsecus ⁊ ab hoc nō est subiectū ecōuerso ītra actū sicut deus est ītra oēm rē ⁊ nichilominꝰ oīs res ē intra ipm seu in ipo iuxta anctoritates apli supradictas. Cōstat ergo ꝙ ex sustentatione siue supportatiōe rex a deo nō arguit aliq̄ necessitas seu ieuitabilitas rex voluntariarū magis q̄ꝫ si sustētarētur a sola volūtate ex quo substētatio seu actio dei substētatiua actus hmōi presupponit eius ꝓductiōez arbitraria volūtate nec inq̄ꝫtū ē actio substētatiua a deo sufficere poterat ad eius ꝓductionē primariam.

Cap. 9.

IOHANNES Distingue actionē di substētatiuā rei fixe ab actione dei ꝓductiua illiꝰ i principio sui eē ibi eni non vñr distigui ⁊ ꝑ ꝯñs nūq̄ꝫ distingūtur. RICARDUS an nō vidisti qualiter actio dei substentatiua talis rei distinguit ab actione ꝓductiua eiusdem rei qm̄ ipsa res a creatura ꝓducit qm̄ actio dei substētatiua eque ē in pria illiꝰ rei origīe ⁊ toto tēpore cōsequēti sed actio creature ꝓductiua illius nō ē nisi in pria origine aut saltē nō est eius actio in pria eius origine si dicerimus vt michi visum est ꝙ realiter ē vna actio in pria origīe rei actio dei ⁊ actio agētis extrinseci creature ꝓducte si hāc distictionem cōsideres clare potes attēdere siue ꝑpēdere ꝙ aliter res creata pēdet a deo ꝓducēte in prima eius origine ⁊ aliter tēpore cōsequēti de re fixa et nō erit opus tibi querere distinctionē actiōis dei ꝓductiue illius rei ⁊ actiōis cōseruatiue dei eiusdem q̄ q̄ꝫuis realiter vna affirmet dū tñ aliter fiat a deo distinctis mēsuris sufficiēter tollitur difficultas a te superius introducta.

actio dei sustētatiua distinguit a ꝓductiua.

Cap. 10.

IOHANNES Cur non possit intelligi res factas a nulla creatura vel causa intrinseca depēdere quoniam sic omnes philosophi intellexisse videntur dic. vnde possit probari ꝙ res facte a deo siue a diuia substātia simul cum eis cōtinue sustentātur quoniā per hoc videtur sequi ꝙ res fixe equales sunt angelis ⁊ omēs subiecte fieri continue ⁊ gigni sicut cōtinue dum sunt ille res quas fluidas vocamus gignuntur producūtur et fiunt quoniā hec supportatio rerum a deo videt earum factio seu gignitio alias enim nō video q̄d sit aliud q̄ꝫ conseruatio rei quasi in loco cur enim dici non possit ꝙ deus perfecto suo opere ita permittit illud per se existere ymo cur non reddit suū opus ita perfectum vt possit per se sufficienter existere sicut alius artifex suum opus ita perficit vt sine indigentia artificis per se ipsum perfectum remaneat vt sicut agens naturale sibi simile ita perfecte generat ꝙ generatum ita per se sine indigentia generatur perfecte existit sicut si deus generans esse dicatur omnino non video maxime cum perfectio actionis et modi agendi potius sit deo tribuenda q̄ꝫ cuiq̄ꝫ creature ⁊ videtur ꝙ actio ⁊ actum multo sunt nobiliora aut essent que a nullo dependerent in esse q̄ꝫ ea que dependent in esse ab alio substentante quoniam ex hoc dicunt ⁊ ꝓbant philosophi ꝙ substātia est nobilior accidēte quia accidēs a substātia in suo esse dependet ⁊ non dubium quin res ille quas fluidas superius appellasti eo sunt minus perfecte ceteris quia cōtinue pēdent in suo esse ab alio sustentante.

RICARDUS q̄ꝫuis substātia quecunq̄ꝫ substetetur a deo siue per hoc dicatur continue fieri siue non non tamen dicitur proprie gigni seu produci quoniam non dicitur gigni seu produci nisi illud quod sic fit ab alio quod tunc nouiter fieret si antea non fuisset sicut esse dixi superius de rebus fluidis michi enim videtur ꝙ ille res continue ita fiunt ꝙ continue de nouo fierent si antea non fuissent non autem sic fiunt res fixe vt supra ostendi et ob hoc q̄ꝫuis dicantur modo inexcogitabili continue fieri aut sustentari saltem a deo non tamen dicunt continue gigni seu produci igitur ex hoc non recte concludis sustentationem rerum fixarum a deo esse quasi solam cōseruationem localem quoniam habet incomparabiliter maiorem virtutem q̄ꝫuis gignitio seu productio ꝓprie dici nō possit.

nota ex quo substātia est nobilior accidente

Cap. 11.

QUod autem adicis te nō videre cur dicere nos oportz talē intrīsecam sustentationem rerū a deo forsitam est quia magis mentis oculum dirigis ad dicta philosophorūz quorum est cor insipiens obscuratum q̄ꝫ ad dicta veracium scripturarū quid enim est aliud illud pauli actuum.17. In ipso viuimus mouemur et sumꝰ q̄ꝫ ꝙ ab ipso inviuendo essendo ⁊ mouendo intrinsece depēdemus quē sensum verba eius ad col. satis ostendunt cum dicit omnia in ipso constant ꝑmittens omnia in ipso ⁊ per ipsum creata sunt vnde constantiam seu consistantiam omnium in ipso distinguit aperta primaria eorum productiō ab ipso tanq̄ꝫ in arte prima sunt creata non enim propter solam coexistentiam sunt hec dicta quoniam sic similiter diceremur viuere esse ⁊ moueri ī locis quibus locamur ⁊ etiam in nostris qualitatibꝰ et quantitatibus nobis coexistentibus ⁊ coextensis et in ipsis constare nisi forte dixeris causalitatem a principio ⁊ coexistentiam simul includi cum dicitur omnia in ipso constant aut in ipso sunt quas lis causalitas nulli alteri nobis coexistenti potest attribui et ideo non potest dici pariter de illis ꝙ nos in illis viuimus mouemur ⁊ sumus aut in illis consistimus sicut de deo veraciter ita asserimus sed illum sensum nō recipit hoc qđ dixit in ipso cōstāt nisi cum pluri quoniam alias si angelus esset causa efficiens cuiuscunq̄ꝫ creature sicut philosophi dicunt motores celestes esse ⁊ ipse angelus simul esset suo effectu producto sicut angelus tam bonus q̄ꝫ malus non dubium potest nobis coexistere diceretur congrue ꝙ res hec in angelo constaret qđ tamen verū non est vnde colligitur ꝙ hic modus loquendi ī ipo cōstant sustētationē actualem includit videtur hoc dici sapientie .11. q̄ꝫuis liber ipse non sit de canone scripturarum diligis ei omnia q̄ sunt ⁊ nichil odisti eorum q̄ fecisti nec ei odiēs aliq̄d cōtulisti aut fecisti quō pōt aliq̄d ma-

nere cum tu velles aut voluisses aut qđ a te vocatum non esset conseruaretur vbi ex serie verborūz colligitur ꝙ res per dei beniuolentiam permanēt et per eius vocationem conseruātur vnde cōstat ꝙ non eas extrinsece sicut phī dixerunt conseruat sed ꝑ hoc agit intrinsecus alioquin nō ad hoc exigeretur eius volūtas qm̄ ⁊ si nō vellet nichilominus cōseruarentur ⁊ in suis gradibus ꝑmanerēt si solū ⁊ motor primus eas cōseruaret sicut infra probabitur quādo ostēdetur ꝙ nichil agit immediate in remotū ab eo vnde aperte dñs virū suum iob arguit impossibilitatē ⁊ iustū iob.28.ca. ita loquens vbi eras quādo ponebā fundamēta terre indica michi si habes intelligētiā quis posuit mēsuras eius si nosti vel quis tetendit sup eam librā sup qua bases eius cōsolidate sunt aut quis dimisit lapidem angularē eius ⁊ infra nūquid tenuisti concutiēs extrema terre ⁊ excussisti impios ex ea vbi michi videtur ad litteram deum innuere ꝙ ipse est mollis terre basis seu substētamētū ⁊ locus āgularis lapidis substātātis ⁊ eiꝰ extrema ne diuidantur quasi ea cōcutiens vnde consequitur capitulo primo ⁊ sequēte ostēsa multiplici sapientia et ꝓuidētia dei in rebus mundanis ⁊ eax regimīe cōcludit in ca.4. ꝙ oīa sunt vestes dei ostñtia eiꝰ sublimitatem gloriā ⁊ decorē hoc modo si hēs baculum sicut deus ⁊ si voce simili tonas circūda tibi decorē ⁊ in sublime erigere et esto gloriosus et spōsis induere vestibus dispge supbos in furore tuo respiciens qđ omnē arrogantē humilia respice cunctos supbos ⁊ confunde eos ⁊ contere impios in loco suo absconde eos in puluere simul ⁊ facies eox demerges in foueā ⁊ ego cōfitebor ꝙ saluare te possit dextera tua ac si aperte diceretur non potes sic de creaturis agere ⁊ ob hoc nō habes brachiū scꝫ fortitudinē sicut deus qui ad ostēsionem decoris ⁊ sublimitatis ⁊ glorie huiꝰ creaturis oībus veluti vestibꝰ quibusdē quas deffert induitur ex quo cōstat ꝙ sua fortitudine intrinsecus cuncta supportat veluti vestimenta quā sentētiam ipse dauid ps.100. hoc modo expressit benedic anima mea dño dñe deus magnificatus es vehemēter cōfessionē ⁊ decorē induisti alia trāslatio habet gloriā ⁊ decorē indutus es amictus lumine sicut vestimēto extendēs celū sicut pellē q̄ tegis aquis supiora eius q̄ pōis nubē ascensum tuuz q̄ ambulas sup pēnas ventox alia translatio habet qui ponit nubē cursum suum q̄ ambulat sup pennas venti ecce quō deū magnificatū vehementer eius magnificentiam consequenter describens in hoc ꝙ gloriam ⁊ decorē et lumē veluti vestimēto indutus est ⁊ in hoc ꝙ nubes sunt defferentes eū voluit cursus intra se dñm suum et ꝙ sup ventos ambulat vnde constat ꝙ intrinsecus cuncta sustētat propter qđ michi dictum vr attingit a fine vsq̄ꝫ ad finē fortiter vt dixi supius ꝓpter quā sustētationē oīa sibi cōparata ipfectiora dñr q̄ꝫ accñs comparatū suo subō nō tñ recte ītelligis hāc depēdētiam eē ipfectionē simpliciter q̄ ē ꝑticipatio pfectionis sūme iuxta capacitatē rei depēdentis q̄ꝫuis sit impfecte in cōpatiōe ad illud a quo ē q̄ꝫto enim aliquid ē melius tāto magis sūmo bono ꝑticipat ipsum sustantāte intrinsecus q̄ꝫuis esset melius si non taliter ab alio dependeret quoniā tūc non dubium esset deus nec deus omnium artifex potest efficere vt opus eius ab illo non pendeat sicut supra obiecisti quoniā ipse deus omnium artifex ita suo operi imbibitur vt iterior sit illi q̄ꝫ opꝰ ipsum sibi aut aliquid eius aut etiā aliquid qđ poterit cogitari cum omne opus eius sit quasi ymo veraciter iuxta verba scripture predicta vestis eiꝰ glorie seu decoris nec recte existimas ad pefectionem agentis pertinere vt possit facere opus non ab eo dependens quoniā hec perfectio agenti qđ totum opus ex toto producit conuenire nō potest quoniā hec argueret eum impotentem .s. nō summe potentē.

ps describit dei magnificentiam

Cap. 12.

VT autem supposita fide non tantū xpiana sed iudaica de creatione omnium rerum a deo per rationem aliqualem tibi clareat ꝙ predixi dic quid interest inter creationē ⁊ naturalem productionem. IOHANNES. creatio nichil presupponit nisi agens naturalis ꝓductio subiectum presupponit. RICARDUS. an non potest agens agere in se sicut cum angelꝰ se cogitat ⁊ se amat actus cogitationis ⁊ dilectionis producit ⁊ est productio naturalis vt iam loq̄mur de naturali scꝫ que distinguitur contra creationem dūtaxat ⁊ sic huic actioni non presuponit aliquid nisi agens. IOHANNES. intellexi ꝙ creatio nichil presupponit preter agens in q̄ꝫtum agens hoc autem licet agens solum presupponatur tamen presupponitur tanq̄ꝫ subiectū ⁊ ob hoc dicitur illa actio naturaliter productio non creatio. RICARDUS igitur de annichilatione ⁊ corruptione vt puto ecōuerso sentis scꝫ ꝙ illa trāsit in nichil ⁊ illa in subiectū. IOHANNES. sic puto. RICARDUS. priorem aliquē annichilans non potest intelligi non esse in re tota annichilata vel annichilanda ⁊ per totam quoniā si extra eam aut intra aliquid eius esset ita ꝙ nō intra totam in partem illius in qua non esset non ageret nisi per medium quoniam recte cogitabile non est ꝙ potentia aliqua agat in remotum nisi per propinquum annichilatio vero rei intelligi non potest fieri per agēs medium finitum quoniā illud agens medium ex quo esset finitum non posset facere quicq̄ꝫ quo ad annichilationē sicut nec facere posset quoad creationem licet forte posset corrumpere igitur potentia annichilans seu annichilatiua saltem immediata ante annichilationem est in re tota annichilanda ita ꝙ illi rei ipsa potentia coexistit. IOHANNES. de agente potentie finite negare non possum quin non agat in remotum nisi per propinquum sed peto vt ostēdas hoc de agente potentie infinite si en ī sola voluntas agentis infiniti sufficit ad creationem ⁊ ꝑ consequens pariter sufficit ad annichilationem cum volūtas talis possit velle creare seu ānichilare vbi ipa nō est cur sic agere non possit habes ostēdere nos aūt velle possumꝰ ita agere ī distās sicut in cōiunctū q̄ꝫto magis videri pōt ꝙ potētia infinita velle sic possit ⁊ sic pōt sic velle pōt pficere qm̄ sola volūtas sua sibi sufficit ad omnē effectum cū sit oīpotēs. RICARDUS hic despis ascribēs volūtati potētie infinite ꝙ nō cōpetit nisi volūtati īfirme .s. velle agē īdistans ab ea hoc ei volūtati oīpotēti ꝯuenire ñ pt prio q̄dē hoc px ex nā actiōis qm̄ actio necessario depēdet a suo agente q̄ꝫdiu est actio quoniam sublato agentē

nota de creatione ⁊ annichilatione.

nulla actio remaneret nichil autem pendet realiter aut pendere potest in esse ab aliquo distāte ab ipso intelligo dependentia immediata quoniā intelligi potest sine repugnantia res quecunq₃ esse sublato quocunq₃ ab eo distante sicuti si esset ali⁹ mundus ab eo distans ab eo intelligo nō huic cōiunctus in quo diceret deus non habere repugnātiam posset intelligi ille mūdus manere isto ꝛ omnibus existentibus in ipso sublatis sicut sine repugnantia econuerso posset intelligi sc₃ ꝙ iste remanēret illo sublato. Constat igitur ꝙ eo ipso ꝙ volūtas aut aliqua potētia cogitabilis ageret vsq₃ immediate ꝙ esset simul cum actione seu cum acto si igitur potest aliqua posita immediate agere in remotum ab ea ꝛ per cōsequēs potētia omnipotēs sic agere velle non potest cum non possit velle facere ꝙ facere sibi repugnat quoniā sic facere frustra vellet vnde consequitur ꝙ non esset omnipotens. Cap.13.

HOc idem constat ex cōditione agentis quoniā agens non potest agere naturali actione immediate nisi sibi coniunctum siue fuerit finiti siue infiniti vigoris cum agens non possit naturali actione agere nisi aut vt volendo aut mouēdo localiter aut influendo aliquā formā impassum ꝙ autē moueat distans ab eo immediate localiter non video quomō possit intelligi quoniam si illud motum econuerso niteretur tamen nichil sibi resisteret econuerso moueretur vbi gratia si diceretur agēs hoc mouere immediate aliquid rome versus hanc partem si illud motum a se aut ab alio impellente niteretur aut tenderet vltra romā nichil illuc illum visum seu conatum impediret ꝛ sic posset econuerso moueri potentie infinite mouenti distanter pari modo de actione influētis quoniā influentia esset finita ex quo natura patiētis esset finita ꝛ sic si aliud agēs finitū quod ecōuerso posset resistere ecōtra influeret illam influētiam corrumperet cū nichil sibi obsisteret nisi forma cāta ab agente distante quam in illo passo reperiret sic ꝙ non videtur posse intelligi quomodo agens immediate in remotum suum actum deffenderet aut etiam sustineret ꝛ sic non potest apte intelligi quō agens naturale sic ageret vnde consequi videtur ꝙ nec agens voluntarium sic agere posset cum voluntas aut rationalitas addita potentie infinite nullam adiciat sibi maiorem agēdi potētiā sed mutat tantum modum agendi potentie naturalis non igitur potest agens voluntariū potētie infinite immediate agere in remotum. Cōstat igitur ꝙ creatio non potest fieri nisi a potētia simul existente cum creato in omni eius parte ꝛ ꝑ consequens nec annichilatio fieri pōt nisi ꝑ potētiam simplicē ante aūt nichilationē simul existentem cū re annichilanda ꝛ cū quacūq₃ ꝑte ipsius q̄ si posset tū hoc nō posset nisi ꝑ rōnē suā īfinitā sublata possibile seu īpossibile volūtate ab ipā potētia īfinita remanēte posita infinita q̄ naturaliter ageret eandem actionem consequeretur ꝙ agens naturale sic agere posset ꝛ ꝑ consequens econtra sequeret̄ ꝙ si nulla naturalis potētia excogitabilis potest aut posset si esset ageret immediate indistās ab ea ꝙ nec potētia aliqua excogitabilis rationalis sic agere potest ꝛ ob hoc phi omnes simpliciter necessarium esse dixerunt ꝙ in omni actione agens ꝛ actum seu mouens ꝛ motū sunt simul IOHANNES. negari non potest.

creatio non pōt fieri nisi a potētia existē̄ simul cū creato

Cap.14.

RICARDVS potētia tā fortis coexsis rei vt possit eā annichilare cum rē ipam annichilat agit aut nō agit ad extra itelligo. IOHANnes si dixero ꝙ agit stati iferres ꝙ aliqd ꝑter agēs ē̄t ibi remanebat qm̄ actio ad extra eē n̄ potest vbi nichil ē actū ymo nec ad itra actio sine acto valet itelligi ideo cōpellor fateri ꝙ ānichilās oīo nichil agit ī hoc ꝙ annichilat ꝛ sic si totū mūdum de⁹ q̄ primo creauerat iā in nichilū redigeret oīo nō ageret. RICARDVS recte vt estimo rn̄disti qm̄ oē agēs agit ī se aut ī aliud q̄ autē annichilat aliqd ꝙ sibi aña coexistit nō ob hoc agit ī se aut ī aliud nisi volūtatē forte egerit q̄ volūtas eēt imediatū annichilans nō potētia volitia secundū tuos phōs 14.metha.ꝛ 3.li.de aīa semp enī ī rōnali agēte appetitus est imediatū pricipiū actionis ꝛ certe sic q̄ri posset de alia volūtate rē aliam ānichilāte extrīsecā aut ageret iliā ānichilādo aut nō necessario reddit adhoc ꝙ ob hoc non agit oīo si igit̄ de⁹ ānichilando nō agat quō dicet aut itelligi pōt ꝙ destruit seu ānichilat hēs exprimere qm̄ destructio exītis neqt intelligi vt michi videt̄ nisi ꝛut agēdo aut substrahēdo actionē seu actiuā potētiā substantem sicut lumē ī medio corrumpitur nō ꝑ actionē in lumē ipm̄ aut ī eius subiectū sed ꝑ substractionē sui conseruātis seu veri⁹ efficiētis potētie veluti si subiectū forme actualis vel a qua substētatur ꝑ volūtatē se posset a substētatione ipsius forme substrahere forma accidētalis stati decideret ꝑ solā substractionē subiecti ipsum accn̄s sustētātis. Si vero ipo ī bō substracto accn̄s remaneret quō eēt ꝙ pri⁹ a sbō nullā depēdentiā habuisset ꝛ ecōuerso si ip₃ accn̄s a sbō nullaten⁹ depēdebat substracto sbō sine alia actione ipm̄ accn̄s illesū nichilomin⁹ remaneret sicut igit̄ accn̄s corrūpi diceret̄ āt ānichilari sine actiōe in ipm̄ āt suū sbm̄ si fieri posset substractio hmōi substantātis sic ꝛ nō alr̄ vr̄ res posse ānichilari a deo per solā substractionē cōseruatōis seu potētie cōseruātis ꝙ eē nō pōt nisi q₂ res ita vere ꝛ veri⁹ in suo eē nature depēderet a deo prīo ente eas supportāte seu substātante sicut accn̄s a subō suo dependet. IOHANNES. nescio in quo potero hanc rationē īpugnare ꝛ ob hoc eā libēs accipio

ānichillās aliqd quod ꝑus erat in se nō ꝑter ea agit i se

Cap.15.

RICARDVS accute ergo semp hos modos agēdi dei distinguas vt clare itelligas q̄ actio dei ē ꝑ ꝛeuta actiōi creature agētis ꝛ q̄ est simul natura ꝛ que actionem sequetur creature vt per hoc difficultates possibiles de rerum ineuitabilitate propter coactionem diuinā facilius possit absoluere quoniam actio primi modi qua de nichilo a principio cuncta creauit siue produxit precessit omnem actionem creature aut saltē causalitate seu origine actio dei secūdi gn̄is cōcurrit cū actione agētis naturaliter suppositū

hominis producētis quoniā ī prīo istāti hominis generati totum suppositum hominis producitur a virtute materiali que remansit in semine ꝛ a virtute diuina supplente illud quod agens materiale non potest vt ostendimus in libro octauo. actio dei tertij generis precedit actionē meritoriā creature sicut acquisitio virtutis moralis precedit operationem virtutis acquisite siue hominis agentis per virtutem actio dei quarti generis est vna vt dixi cum actione voluntatis quia vna actione dei deus non concurrit agendo tanq₃ virtus applicans se immediate ad actum sed per modum dispōnis ipsius agentis sicut virtus alia seu dispositio agentis nō alio modo concurrit actio dei de hoc modo vel genere precedit actionem creature quia semper causa creature agens recipit ꝛ retinet virtutem agendi actio dei sexti generis sequitur actionē creature vt talis est licet sit vna realiter quia conseruare est natura posterior q̄ producere. Cap.16.

IOHANNES Sex modos actionis dei in creaturis superi⁹ expressisti sed dici potest vnus modus esse qui modus inter omnes modos hanc questionem plus vrget quomodo potest dici ꝙ deus coagit omni agenti creato immediate ad omnem effectum producendum si enim deus creaturam sustentat interius seu conseruat simul cum conseruāte creato sicut superi⁹ ostendisti. Et hoc posui necessarium ad existentiā cuiuslibet creature sic pariter necessarium videtur ad productionem cuiuslibet creature ꝙ deus omnem creaturam productam non immediate ꝓducit simul cum producente creato cur enim dicēda sit conseruatio talis intra ꝛ talis ꝓductio non sit dicenda necessaria michi ratio non occurrit sic enim iste due correspondere recta ratione videntur sc₃ immediata conseruatio a deo ꝛ immediata producto sicut generalis cōseruatio quā philosophi deo ascribunt tanq₃ primo motori ꝛ generalis productio per influentiam generalē quā similiter ponūt phi ꝛ certe de hoc modo actionis vt michi videtur apte possunt illa adducta superius intelligi scilicet pater meus vsq₃ modo operatur et ego operor ꝛ omnia per ipsu₃ facta sunt sicut vel scribitur ysa. 26. capitu. omnia opera nostra domine operat⁹ es nobis ī vbi nullum opus nostrū excipitur sed quodlibet deo ascribitur hoc autem modo actionis dei supposito sequi videtur ꝙ nichil est euitabile voluntati create scilicet nullus actus ipsius quoniam cum actus ipsius voluntatis efficitur deus immediate illum producit sicut voluntas ipsum immediate producit non autem pendet hec actio dei ab actione voluntatis quoniam tunc actio volūtatis saltem causalitate seu originē prior esset ꝛ nō esset immediate respectu producti quoniam due imediate cause efficiētes rei vnius ordinem prioritatis et posterioritatis in actione non habent sicut tu etiam supposuisti superius ymo si voluntatis actio prior esset actione dei itaq₃ actio dei omnino nō esset nisi illa preesset actio dei penderet ab actione volūtatis ꝙ nimis videtur absurdum ꝛ per consequens econtra hec actio dei omnino non pendet ab actione voluntatis actio autem que nullo modo pendet a creatura impediri non potest quoniam econtra si a creatura posset illa actio impediri esse ipsius actionis ab illa creatura penderet consequitur ergo ꝙ illa actio dei a creatura impediri seu vitari nō potest et tamen illi actioni ineuitabiliter ꝛ necessario ac inseparabilit̄ sit ꝯiuncta respectu eiusdem effect⁹ actio voluntatis clare consequitur vt videtur ꝙ actio volūtatis impediri a creatura seu caueri nō posset ꝛ in isto consistit sextum motiuum principale qd̄ promisi obicere.

actio dei n̄ dependet a voluntate.

Cap.17.

RICARDVS. An iste modus quē conaris inducere probari valeat ex scriptura scilicet ꝙ deus immediate coagit omni agenti creatō sicut immediate sustentat creaturas seu conseruat cum substantante seu conseruāte creato negare non valeo nec temere affirmare cogitabile enim videbitur ita esse de actione sicut de cōseruatione licet rationem superiorem nostrā de conseruatione nō poteris applicare vt estimo ad productionem rei primariam igitur supponamus primo ꝙ dicis donec hoc infra tracteiur sc₃ deum immediate coagere omni agēti creato ꝛ videamus si ex hoc tua cōclusio sequatur. Ecce eī hoc posito constat ꝙ deus vellet sic agere si creatura non ageret vnde ante mundi constitutionem deus voluit sic agere pro tunc presenti intelligo. IOHANNES. hoc non possum negare quōniam ista actio dei vt dixi est insepabilis ab actione creature agentis ꝛ ob hoc si creatura nō ageret deus non sic ageret ꝛ si sic nō ageret nollet sic agere quoniā econtra si vellet sic cum sit omnipotens vt iam dixi sic ageret de velle pro presenti intelligo.

de⁹ ꝯcurrit immediate ad ꝓductiōnē cuiuscūq₃ rei.

Cap.18.

NIsi forte quis diceret ꝙ ad actiones quas vos contingentes voluntatis deus vult in omni tali actione nō solum agere creatura agente sed ꝙ vult etiā illum totum effectum producere si creatura vellet illum efficere vt sic quoquo modo sit causa ineuitabilitatis illius effectus licet nō sit causa actu agens illū effectū sicut iuxta exemplum tactum superius. Si quis tecum cōtinue in via incideret cum hac voluntate ꝛ potestate annexa ꝙ si tu non velles ire ipse te ad eum impelleret itio tua esset ineuitabiliter ꝛ per voluntatē illius tecū incedentis in via licet ille comes itineris tui itionis tue causa omnino nō foret nisi in q̄tum quisq₃ sic dicaret quid aliud dici posset nō video nisi ꝙ deus in ista actiōe non ageret nisi creatura agente ꝛ ageret ipsa agente. Cap.19.

RICARDVS multas transuersatiōes moliris ꝛ oēs n̄rm̄ fūdant ꝓpositū ecce eñi si de⁹ vult actū futur̄ volūtatis mee sic fore sicut describis comitē mei itieris mecū meū sic velle sic. s. ꝙ i eūs quē ego vellē actū illū ex toto me nō agēte s₃ solū patiēte efficeret ꝯn̄s ē ꝙ de⁹ ꝓscit me actū q̄ de facto sū actur⁹ posse nō agē alioqn neq₃ cū tali cōditiōe. s. me nolēte illū actū efficē ille vellet ip₃ efficere sicut ne cōes itieris mei sic vellet nisi ꝓ firmo in suo iudicio gn̄et ꝙ ego possū actū ābulationis quem sū facturus obmittere ex quo ad me in-

euitabilitas actus ipsius consequitur scilicet ꝙ ego possum illum obmittere aut saltē nō agere ⁊ iterū sequitur et de ꝯtinuatione ābulatiōis illud idē scilicet ꝙ quicūq prudēter sic agēs vt vōis p̄fatū comitē mei itiner velle estimat me posse actum continuande ambulationis dimittere alioquin superuacue satageret mecum ire ob hoc vt me impelleret si ego desisterem nisi forte minus questionaliter adhuc ecōtra velles astruere ꝙ nullus prudenter ob causam p̄missam mecum ambulans aut simpliciter me posse ambulationē obmittere estiat sed ideo mecū vult ire vt me impellat si ego desistero quia dubitat an velim vel possim desistere ob hoc scilicet ꝙ dubitat an deus me cessare voluerit quo si volente ineuitabiliter ego cessabo ꝙ si dixeris conscientia tua conuiceris quoniā vt nosti iudices israelitici prudentes de mundo preteriti ac presentes nichil penitus de isto articulo cogitantes sic egerunt ⁊ posuerūt custodes carceruz ne vincti effugerent nullatenus dubitantes quin soluti a vinculis possent effugere sed veraciter estimantes ꝙ ipsi euaderent et p tortores eos miserunt ⁊ mittunt ad carceres vt illuc ire impellerent si ipsi voluntarie ire nollent et tu si prius duos pro vno negocio consumādo trāsmittis ob hoc vt vnus illud peragat si forte alter noluerit absq hoc ꝙ de tuo sophismate p̄nte consideres scilicet nunquid effectus omnes tibi famulantium sit omnino ineuitabiles ymo expressuz habes in sensu et in facto ꝙ eorum sint eis euitabiles actiones.

Cap.20.

O Sapientia excolēda sciētis scripturas ꝓpheticas ⁊ diuinas astruere reges ⁊ principes constipari militibus ad suam custodiam non quia supponūt ꝙ hostes superne mētis velint ⁊ possint eis nocere sed vt muniantur p suos contra deum si forte ieuētum quo aduersantes homines noluit cum venirent eis nocere deus hostes impellat vt eos occidāt maritos custodiā suis adhibere vxoribus non quia supponunt ꝙ adulter possit cum venerit vxore nolente cum ea cōcūbere sed quia timet ne adultero volente concūbere deus ad concubitum adulterum velit impellere leges hūanas penas statuere ne supponētes ꝙ homines possent scelerate viuere sed quia dubitant ne hominibus peccare nolētibus deus scelera cuncta per se ipsum immediate efficiat nō est hec sapientia desursum descendens sed animalis dyabolica ⁊ terrena scilicet ꝙ deus cuilibet scelerate agenti ita assistit vt si ipse scelus vellet obmittere et penitere dominus per se ipsum factum quodcūq tale turpe efficeret ꝙ si etiam dixeris conuinceris ex scriptura dicēte ergo sto ad hostium ⁊ pulso si quis audierit vocem meam ⁊ aperuerit michi ianuam intrabo ad eum ⁊ cenabo cum ipso ⁊ ipse mecum apoc.3. An non aperit xp̄o hostiū cordis qui de committēdo maleficio cordis respicit xp̄s igitur ad talem intrat ⁊ vult ipsum a nephando opere cohibere vnde sequitur ꝙ non vult illud per ipsum hominem eo nolente peragere quicqd igitur de bonis affirmari posset de malis operibus a quibus deus vult semper nolentem trahere perniciosissime atq in fidelissime extat dictumq deus sic operanti assistit vt si ipse velit maleficium sum

deus nō pōt pse efficere scelus.

peragere deus ad aliud ipsum īpellat xp̄iana qd enim in religione dementius dici posset nemo igit cultor vnius dei omnipotentis audebit hoc dicere ꝙ si christianus hoc dixerit non solum rationibus suprascriptis sed etiam ex sacris scripturis refellitur presumptio causa nephanda cum quasi per omnes paginas sacrescripture deus multa hominum opera detestatur affirmans ꝙ non vult ea fieri nec ei placet vt fiant ipse enim odit omnē viā iniquitatis ⁊ omnes operantes iniquitates ⁊ omnes operantes iniquitatē sicut exprimit sacer.ps. et zacha.octauo vnusquisq malum contra amicum suum ne cogitetis ⁊ iuramentum mendax ne diligatis omnia hec enim odiuit anima mea ⁊ apoca.secundo ego odio facta nicolaitarum in quibus ⁊ similibus que frustra nimis p articulo isto adducent manifeste deducit ꝙ deus nō vult opera facere per se ipsum ⁊ si creatura nolit ea agere ex quo ipse ea reprobat ⁊ sibi displicere affirmat sicut nec aliquis prudēs homo vellet tale quid facere in euentum quod alius nō ageret si ipse illud ab alio fieri omnino nollet ⁊ ibi cum suo opere displicet ratio etiam preter predictas hoc manifeste affirmat ꝙ hec voluntas dei sit modificata aut est respectu voluntatis futurorum aut est respectu actuum possibilium solum non futurorum non vales deffendere ꝙ si respectu non futurorum quia cū voluntas illos actus non futuros nolit producere consequens est ꝙ deus actus non futuros produceret ꝙ cōtradictionem includit nec vales tueri ꝙ hec voluntas dei est respectu actuum futurorum respectu voluntatis humane quoniā sibi hec diuina voluntas esset omnino superflua quia nūq secundum te posset in actum quoniam non potest voluntas humana secundū te suos actus futuros nolle producere ex quo ieuitabiliter seu necessario eos producet non igitur potest hec diuina voluntas quando vult hmōi actus producere si voluntas eos nolit producere habere effectū sed esset superflua ꝙ si sis fidelis de diuina voluntate non audes astruere non igitur in nostro proposito oportet adicere illo modo scilicet ꝙ deus vellet actus humanos per se ipsum ex toto efficere si nos agere nolemus eosdem quoniam hoc preter hoc ꝙ est omnino absurdum et esset nimis superfluum quia si deus tales actus efficeret tūc actus illi nostre actiones non essent sed superflue passiones dumtaxat quia ad nichil essent apti aut vtiles siue essent similes bonis nostris actibus siue in aliis ex quo a voluntate nostra non autem loquimur de ineuitabilitate actuum nostrorum scilicet an nos ineuitabiliter actus nostros efficimus an non possint per diuinam potentiam esse ineuitabiles passiones in nobis ⁊ ob hoc quo ad nostrum propositum seruire possumus affirmare ꝙ huiusmodi actus nostros deus non ageret nisi nos ageremus eosdem recte igitur absq huius modificatione superius respondisti. JOHANNES. Nō michi displicet ꝙ ī hoc dubitare me finxi perge vlterius quia fateor ꝙ deus actus creaturarum non ageret nisi eosdem ageret creatura.

nobis nolētibus an deus possit ꝓducere actum in nobis.

Capitulum vicesimū primū.

RICARDUS. Rectissime iudicasti hec igitur actio dei est ex quadam quasi pactione infrāgibili ⁊ necessaria apud deum scilicet ꝙ si creatura agit ipse agit ⁊ si creatura aget ipse aget non alias sicut vt secundum te loquar econtra si deus sic agit creatura sic agit ⁊ si deus sic aget creatura sic aget non alias. JOHANNES. sic est sed quotendis nescio. RICARDUS. aufer interioris oculi caliginē ⁊ videbis ecce enim ex hoc immediate deducto cōsequitur ꝙ actio ista dei nō videtur causa efficiens actionis creature nec ecōtra intelligo inquantum huius sunt quoniā si altera earum efficiens causa esset alterius illa que vera causa esset non sic penderet ab alia ꝙ sine illa esse non posset saltem per potentiam infinitam cum vere efficiens nunq pendeat in esse a suo effectu si igitur actio dei hmōi vere est efficiēs causa actionis creature sequitur ꝙ non pendet in esse ab ea et non sunt inseparabiles vt dixisti si ecōtra actio creature est causa efficiens actionis dei tunc non depēdet ab alia quā efficit sed potest separari ab ea sicut illuminatio aeris separari potest a calefaciente simul effecta cuz sole in aere sicut aliq phi opinantur ⁊ iterum separabilitatem earum oportet concedere ⁊ propter hoc clare cōsequitur nostrum propositum scilicet ꝙ hec actio creature nullā ab ipso posteriori suo effectu scilicet coactione diuina ineuitabilitatem accipiet cum tamen ineuitabilitatis causa non possit esse a suo effectu si vero neutra actio sit efficiēs cum alterius aut si sunt actio vna realiter neutra alteri ineuitabilitatem adducit sicut nec in aliquibus aliis coeuis in tempore quorum nullum est causa alterius potest vnum alteri ineuitabilitatem adducere nec aliquid potest ineuitabilitatis proprie esse causa ꝙ enim aliquid reddat aliud ineuitabile ꝙ non est causa illius effectiua nec esse potest non potest intelligi quoniā ineuitabilitas alicuius effectus non potest intelligi fieri siue esse nisi propter aliquā causam efficiētem necessario illū effectum aut propter aliq causam primā preparatam ad productionez illius effectus si alia causa non ageret iuxta exemplū de voluntate impellēte supra tactum quod hic locū non habet vt patuit. Aduerte hoc insuper ꝙ ineuitabilitas seu necessitas alicuius futuri effectus non potest intelligi nisi propter hoc ꝙ causa aliq in actu aut in potētia vna aut plures respectu huius effectus posita ante istum effectum tempore vel instāti ineuitabiliter infert illum effectum quoniam tolle omnem causam priorem inferentem necessario illius effectus euentum non est vnde possit eius ineuitabilitas inueniri aut eius futura necessitas quoniā de ineuitabilitate loquimur futurorum igitur propter actionem seu operationem dei que actio simul est in tempore cum actione nature create est alia causa precedens ineuitabilitatis rerum arguens eam seu efficiens aut nulla ineuitabilitatis seu necessitas est in eis ⁊ sic ex cooperatione dei nichil aliud habueris ineuitabilitatem frustra conaris astruere quoniam si neutra actio sit precedens causa alterius sicut vna infert ineuitabilitatem alterius ex quo sunt simpliciter

Efficiens nō pēdet a suo effectu

vn̄ ꝓcedit ineuitabilitas alicuius effectus.

inseparabiles sic ecōtra altera infert ineuitabilitatem illius ⁊ sic oportet earum causas ineuitabilitatis aliam causam inquirere q vnam illaruz attende insuper ꝙ posita ista cooperatione diuina in omni actione agentis creati nisi propter eā sit effectus ineuitabilitatis nisi quia ipsa diuina coactio etiā extat simpliciter ineuitabilis creature nec ineuitabilitas huius cooperationis diuine alia extat tanq diuina voluntas ⁊ quicquid est sufficiens causa cause est cā sui causati vnde consequitur ꝙ voluntas dei causa est ieuitabilitatis voluntatis effectus humani cuius cōtrariū superius est ostensum vnde sequitur ecōtrario si diuina voluntas nullam in actu voluntatis ineuitabilitatem efficiat cooperatio illius voluntatis diuine nullam ineuitabilitatem in actu voluntatis inducat aliam etiā huius rei rationē perspicuā potes attendere quoniam sicut deus vult actum nostre voluntatis libere debere a voluntate produci ita consequēs est si illum ipse coagat nostre voluntati ꝙ illam actionem vult a se solum fieri ī casu quo voluntas nostra vult actum suum producere vt predixi sicut est de multis que per seipsum aut angelos efficit s. ꝙ si non libera voluntas humana precessisset ipse ea nullatenus effecisset sicut de electione nostrorum parētum de paradiso pro suis peccatis de punitione serpentis propter eius tēptationem de diluuio propter peccata malorum de subuersione ciuitatum propter inhabitantiuz piacula de conuersione vxoris loth scōm corpus in statuam salis propter retrorsum aspectū de statione solis propter orationem liberam iosue primaz de occisione populi propter electionem dauid de occisione quinquagenriorum populi ad orationē helye ⁊ aliis huiusmodi innumerabilibus in scriptura si igitur hec que deus per seipsum aut āgelos suos ex toto efficit non fecisset nisi voluntas nr̄a precessisset quanto magis actum voluntatis nostre non ageret nisi voluntas nostra illum efficeret ꝙ insuper iam supra ostendimus si enim in casu in quo volūtas nostra non ageret seu nollet agere actuz eius deus nichilominus vellet efficere esset similiter cōtrarius volendo actum illū nostrum esse et tamen non a nobis fieri non igitur propter cooperationez dei est aliqua ineuitabilitas in nostris operibus nisi nostra volūtas efficiat ꝙ nullus affirmat nec rationabiliter affirmare potest sic ī.15.⁊ 16. libris est ostēsum.

volūtas diuina nō inducit aliq ineuitabilitatē in volūtate hūana

Cap.22.

HUnc videamus nūquid deus coagat immediate applicando virtutem suam ad productionē cuiuslibet creature si enim ista diximus tunc dicemus deum immediate agērē omnes voluntatis actus peruersos atq dampnabiles ⁊ rationem reddere compellimur. Qualiter deus non est actor peccati et ita reprehensibilis propter actus huius mali productionem sicut voluntas si enim diximus voluntatē non solum esse causam actus sed etiā esse causam difformitatis seu peccati in actu quia voluntas habet preceptum non faciendi huius quale preceptum deus causatq substantiā actus tamē nō est actor peccati sicut voluntas. Item cogemur ostendere qualiter ratio summa apud deum que dicat tales

actus fieri non debere non ita habet apud deum vigorem trahendi aut saltem obligandi retrahere a productione huiusmodi actuum peruersorum sicut prohibitio habet penes voluntatem quoniā multi sunt actus dāpnabiles quia contra rationē naturalem quā rationem apo. ad ro. 2. c. legē naturalem appellat scriptam in cordibus nulla super illis prohibitione accepta que ratio incomparabiliter viget clarius apud deum ꝙ penes voluntatem humanam cur igitur respectu talium productorum immediate a deo deus non solum dicatur auctor quo ad substātiā actuū sed quo ad defformitatem que fuerit contra summe sapientie rationē sicut voluntas humana assertur adhuc habemus exprimere qua ratione receptionis actuum in voluntate dicere non valemus volūtatem esse cām defformitatis earū cū causans huiusmodi actum defformem in nullo magis dici debeat peccator ⁊ auctor peccati ꝙ ille in quo actus causatur cum ex duplici capite talis de malo possit cōuinci. s. ⁊ quia malum facit ⁊ quia alium ad malū perpetrandum impellit ⁊ si dixerimus voluntatem non deum mereri per actum suum vel bonum per consequens dicere valemus ⁊ debemus voluntatem nō deum demeri bene est dictum sed non tollitur ratio supradicta ꝙ inuestigare cōpellimur quo modo deus in productione huius actus non meretur aut saltem quomodo non est laudandus ex quo libere contradictionis imediate bonū ⁊ laudabilē actū agit si enim angelus aut alia creatura alicui voluntati quo ad bonū ⁊ malum ita coageret ita laudabilis pro bono opere ⁊ vituperabilis pro malo opere redderetur sicut volūtas cur igitur deus hanc eandem regulam non subeat nō videtur si ipse sic in omni opere voluntati coagat nisi forte dixerimus ꝙ hec diuina coopatio est naturalis āt ꝙsi naturalis licet sit sibi liberrima libertate contradictionis quia ex institutione primaria generali ad productionem creature cuiuscunq̄ necessarie. Et ideo ratione illius auctor nunq̄ est vituperabilis nec angelus est vituperabilis in casu in quo naturaliter ita alicui coageret ⁊ tunc adhuc cogimur declarare qualiter angelus vituperabilis in hoc casu non esset si cum hoc ꝙ naturaliter modo predicto voluntati peruerse ita coageret etiā libere libertate cōtradictionis illud faceret sicut de deo hoc ponitur vbi finaliter videretur esse dicendum ꝙ si angelus vtroq̄ modo ageret expletio cursus naturalis primarij licet libera voluntas concurreret a peccato angelum excusaret sed an istud stare possit non audeo affirmare. quoniam videtur simpliciter melius talia mala non fieri que rerum ordinem turbant cuiusmodi sunt omnia ⁊ sola peccata ꝙ ea fieri nec ea fieri videtur necessarium institutioni primarie licet necessarium videatur institutioni primarie posse ea fieri que institutio voluntatem creature liberam exigebat de libertate contradictionis intelligo ⁊ ob qualiter agens libere excusatur non satis apparet ꝙ cursus naturalis expletio non excusat quin potius eā turbatio ordinis naturalis accusat q̄m non dubium quin contra cursū nature sit esse peccatum cum naturā vniuersi in parte viciet ⁊ corrumpat. vnde videtur ꝙ si angelus voluntarie voluntati peruerse coageret ipse peccaret ⁊ esset auctor peccati ⁊ pariter de deo videtur posse concludi.

Quis deus pducat actū meritorium nōtū meretur.

Cap. 23.

IOHANNES hec difficultas exurgit de oppositiōe Sexti modi predicti sicut de opere huiusāt quoniā ita poterimus eū arguere reum commissi criminis qui illud approbat sicut ⁊ illum qui illud efficit approbat autem deus secundū te oē ꝙ in mundo existit ex quo illō per seipsum immediate sustinet ⁊ conseruat q̄ aūt supportat, ⁊ conseruat actum peruersum ille ipsū approbare conuincitur vt michi videtur dic igitur cur deus non est peccator ⁊ auctor peccati ex quo omnia maleficia ita per seipsum ⁊ immediate conseruat seu sustentat si enim angelus actus peruersos libere taliter sustentaret approbando eos criminis ⁊ maleficij actor esset si tua ratio locum habet aut si illud de approbāte actus peruersos non sequitur ꝙto magis nec de producente actus sequi videtur. RICARDUS Nō pariter posset hoc argui de producente ⁊ de supportante q̄m subiectū non dicitur peccare aut auctorizare peccatum quia subiectum peccatū sustētat vnde nec voluntas dicitur peccare quia actum peruersum sustentat per modū subiecti nec sic sustentare est approbare quia sic sustentare est actio naturalis non voluntaria si actio debeat appellari ⁊ proptᵉ actionem naturalem nunq̄ dicitur quisq̄ peccare siue autem deus siue creatura res factas obseruando tamen sustentat non propter hoc approbat res ipsas sed approbatio oīs est actus voluntarius non naturalis ecōtra vero voluntas actiue cōtinuans actum malum peccat ⁊ ideo de illa conseruatione que est vera actus genitio vt supra ostendi de rebus fluidis quarum esse est semper infirmū ratio tua bene cōcludit ꝙ sic ꝯseruās actum illum malum approbat ⁊ sic est auctor peccati qualem sustentationem seu cōseruationē seu approbationem respectu actus mali de deo non probas siue dicatur approbare malum qui malus est quo ad actus substantiā vt placet aliquibus sic non dicatur approbare seu auctorizare actum q̄ malus est quo ad eius substātiā nisi improprie ꝙ michi fateor magis placere sicut supra in responsione cuiusdā tui obiectus ostendi sic igitur patet ꝙ sustentationē rerum que dicūtur peccata a deo non potes simili argumentatione concludere deum esse auctorem peccati sicut ego per hoc ꝙ ponitur deus agere ⁊ producere immediate hmōi actus illuc deduci

Licz deus actū malum cōseruet nō ꝓpterea dī peccare.

Cap. 24.

IOHANNES. Actus peruersus voluntatis humane est de rebus fluidis siue non fixis sicut supra tractaui ⁊ per cōsequens continue est infieri vnde consequitur ꝙ deus talem actum continue producit seu facit ⁊ redit ratio supradicta ꝙ deus est auctor illius. RICARDUS superius de hoc tibi respondi quia ꝙuis in primo instāti esse actus huiusmodi conseruetur a deo tamen prius causaliter producitur modo quo tu conaris accipere licet a deo ⁊ tunc ⁊ post ea continue conseruetur sic ꝙ recte intelligis conseruationem hmōi a deo esse cōtinue infieri sed sic conseruantur ab agente creato que conseruatio est continua earum productio vt ibi tibi ostendi non intelligo ꝙ cōseruatio talis actus a deo sit realiter distincta ab eius cōtinua generatione a causa creata. s. a volūtate sed non inde generatio seu productio vnde a voluntate conseruatur actiue non solum sustentatiue hāc ergo difficultatem vt dixi artamur absoluere si dixerimus deum immediate omnes creaturas producere sicut creaturas actus voluntatis peruersos accipimus de quibus scriptura sepe affirmat ꝙ deus huiusmodi opera abhominatur despicit detestatur ⁊ non nouit ex quibus oībus sancti concorditer recipiunt ꝙ deus multa opera non aprobat sed improbat nec sunt sibi accepta nec sibi placent sicut sepe repetit scriptura ꝙuis iuxta alium modū predictum omnia per ipsum facta sunt sicut etiam sepius eadem scriptura prenunciat.

Cap. 25.

ā actio dei sit prior actione creature

SI insuper dixerimus talem cooperationē dei immediate cū omni agente creato explanare cōpellimur an talis actio dei sit prior actione agentis creati an si sic tunc etiam deus suum effectum produceret ⁊ si aliud posterius natura non esset seu nō ageret qd si dixerimus actionē omnimodā tollimus creature ex quo ad omnē effectum sufficit actio creatoris non dico possibilis sed que ponitur in presenti ⁊ si diximus vnam esse realiter actionem creatoris ⁊ creature in productione cuiuscunq̄ effectus sic sequitur ꝙ nullatenus eorum actio est prior actione alterius nisi recte solummodo cuiusmodi prioritas possibilem semper actionem prioris ac posterioris nō arguit sicut actio luminis si est lumen ⁊ cū lumine tamen non est generatio luminis est prior ratione saltem causali lumine generato hoc modo nō potest illud lumen esse generatio si in istud diximus forsitan iuuamur ꝙuis nō sit in actione dei ⁊ creature alia prioritas ꝙ predicta. scilz. ratiōis prioritas tamen inter agentia est realis distinctio ⁊ si ita posuerimus deum in hac productione esse agens prius origine ⁊ tamen immediatum non videtur posse ostendi qualiter ipse nō ageret ⁊ si sequestraretur actio cuiuslibet posterioris agētis quoniam prius in actione sua immediata nunq̄ a posteriori agente dependet alioquin primus alio quo ad actionem huiusmodi realiter oīo non esset vnde sequitur ꝙ deus solus si ageret vt nunc agit omnem effectū produceret ⁊ sic frustratur vt dixi omnis actio creature nisi dixerimus ꝙ deus coagēs calefacienti ad productionem caloris in passo nō illum gradum caloris genitum iam a duobus produceret sed alium debiliorem seu intēsionis minoris. scz. a gradu non tamen ex a gradu ⁊ b gradu compositum fateri compellimur ꝙ quo ad illam partem caloris scz a calefacientis nichil agit omnino quoniam siue ageret siue non ageret a deo fieret pars illa caloris ⁊ sic calefaciens est omnino non causa illius ⁊ voluntas simpliciter partis consimilis sui actus est non causa ꝙ si dixerimus illud fortassis defēdere non valemus quoniam nō inuenimus qualiter voluntas est magis causa alterius partis sui actus ꝙ illius ex quo voluntas per totum actum siue toto actu vult non per partem illius ⁊ pariter idem sequitur de calefaciente ⁊ de omni alio creato agēte ⁊ iterato tollemus a creatura oīmodā actionem ꝙ etiam alia via p̄t dici quoniam si deus efficit a per seipsum immediate tunc calefaciens efficit b aut non agit omnino videtur ꝙ nullus admittit si calefaciens efficit b. ita efficeret b si deus illi non coageret aut nō efficit b nisi deo secum cooperante b ⁊ reddit super b argumētatio supradicta ꝙ deus prius agit b ꝙ calefaciens ⁊ ita produceret b aut partem b si calefaciens omnino non ageret non erit aūt gradus totus ꝙ deus produceret calido non agente sed compositum ex a ⁊ parte aliqua ipsius b ⁊ reuertetur super residua parte b scz ꝙ illa sit sufficienter a calido aut non sed exigit ꝙ deus agat illam in toto aut in parte ⁊ sic necessario sequi videtur ꝙ nō potest dari aliqua certa pars qd deus sufficienter producit quin adhuc maiorem illa producit ⁊ ita non posset quomodo deffendemus quin totum calorem deus sufficienter efficiat agendo vt agit ⁊ sic tollimus agentis calidi oīmodam actionem hoc omnino sequi videtur si diximus ꝙ deus in hoc modo agendi est agens primus causalitate agente cāto si vero dixerimus ecōtrario tunc pari deductione videtur nichilominus nos posse compelli vt fateamur in hoc casu ꝙ deus omnino non agat quoniā argumētatio supradicta pari ratione cōcurrit super hoc sicut alio. s. ꝙ prius in agendo a posteriori non pendet ⁊ sic calidum ageret deo non cooperante omnino. Si vero dixerimus deum ⁊ calorem esse coeua agentia in ordine causarum agentium ita ꝙ neutrum quo ad hanc actionem censendum est alio prius prioritate dispositionis aut cause inuestigare compellimur vnde extat necessitas concursus horum duorum ad vnum effectum ex quo ordinē in causalitate nō habent ⁊ forte aut erit impossibile aut omnino difficille inuenire sicut in voluntate aut in intellectu inuenire non poterimus vnde necessarius esset concursus speciei in memoria cum ipso intellectu ad productionem actus intelligendi aut actus videndi concursus cum potētia volitiua ad productionem actus voluntatis si nulla esset prioritas modo cause disponentis saltem ad potentiam dispositam aut alteriusmodi causarum inter speciē ⁊ intellectū ⁊ inter actū intellectus ⁊ volūtatem. vnde si quis poterit ex scripturis sacris probare hanc cooperationem diuinā cum omni agēte creato erit michi mirandus ⁊ libēter probationem illam acciperem quoniam hoc facere fateor me nescire cū auctoritates que possent p sentētia illa adduci meo iudicio aptius de quarto modo hoc aūt. 6. possint intelligi ꝙ de isto ⁊ constat, etiā ex premissis ꝙ posita ista cōparatiōe non ob hoc tollitur contingentia actuum humanorum non enim ita in hoc puncto intelligo ꝙ deus nullo modo ad actionem creature attingit cum immediate ex toto supportet intrinsecus agens actionem ⁊ actum ⁊ eius virtute ⁊ ob hoc agitur esse actū sed dico me nescire in presenti videre ꝙ in actionibus creaturarū deus immediate potentiam suam actiuā applicet ad illū actum agendum

Cap. 26.

Epilogatio supradictorum.

VT igitur breui sermone
dicta in hoc libro superius atq; libro
precedente quasi i quodā fasciclō col
ligas ⁊ restrigas ⁊ sic tibi clare ꝯstat
ꝙ nullum motiuū tuum de voluntate
diuina aut eius cooperatione roboris quicq̄ ha-
bet dic tibi ipsi hoc modo cum ineuitabilitatem a
ctuum humanorum laboro astruere ex voluntate
diūa respectu illorum aut intelligo potentiam vo
litiuam dei aut actum volitiuum ipsius si potētiā
cum illa nihil efficiat nisi mediatiōe actus ipsius
ipsa sola nichil infert omnino circa ineuitabilita-
tem aut euitabilitatem alicuius effectus extrinse
ci ⁊ ita circa potentiam volitiuā diuinam frustra
laboro nisi adiciā aliam causā si actum volitiuū
diuinum intelligo cum nullus actus volitiu⁹ diui
nus qui solum est voluntas seu volicio complacē
tie sit actiua aut impeditiua alicuius effectus ni-
chil adhuc ex aliquo tali actu volitiuo diuīo quo
ad ineuitabilitatē aut euitabilitatē causaliter pos
sū inferre sed impertinenter omnino me vero si a
ctum volitiuum diuinum effectiuū seu operatiuū
ad extra in mea argumentatione accipio seu in-
telligo ⁊ tunc aut dicam actum volitiuum diuinū
immediate actum humanum electiuū efficere aut
solū mediate si sātuz mediate frustra laboro circa
actum volitiu̅ diuinū nisi prius illum actū extrin
secum imediate quo agit ineuitabilitatem prius
inuenero qd ī nullo modo agendi ad extra diui-
ne voluntatis inuenio sicut per modos singulos
qui michi videntur possibiles superius est ostensū
si dixero actum volitiuū diuiuū immediate ineui-
tabilitatem actus electi humani efficere cōpellor
dicere ꝙ aut illum efficit non agendo sicut cogita
ri posset vt posui ꝙ voluntas ministri legis efficit
ineuitabilitatem ambulationis rei euntis ad car-
cerem qui modus non solum ostensus est etiā es-
se impertinens sed etiam impossibilis esse ostēsus
est aut agendo efficit immediate ineuitabilitatez
in actu electiuo.s.ipsum actum immediate agen-
do ⁊ tunc aut dicam voluntatem diuinā sufficien-
ter sine alio coagente actum humane voluntatis
efficere ⁊ tollo non tantum imprudenter sed infi-
deliter oīmodam actionem voluntatis humane
aut dicam voluntatem diuinam tanq̄ partiale a-
gens immediatum actus humani ipsum actuz ef
ficere ⁊ tunc aut dicam actum volitiuū diuinū in
huius productione esse potentiam actiuā volun-
tatis humane aut dispositionem seu quasi dispoſi
tum voluntatis humane aut agens disparatum ⁊
tamen concurrens immediate ad productionem
actus seu effectus huiusmodi si dixero voluntatē
diuinam esse potentiam voluntatis ⁊ etiā cuiuscū
q̄ alterius non potero potius per hoc arguere
ineuitabilitatem in actu voluntatis q̄ ipsa volū
tas aut forma alia naturalis esset ipsius volunta
tis potentia naturalis agendi ⁊ pariter si dixero
ꝙ deus est dispositio seu quasi dispositio volunta
tis qua disponitur ad agendum nihil amplius ꝑ
hoc potero arguere quo ad euitabilitatem i actu
voluntatis quoniam si volūtas disponeretur per
virtutem moralem aut dispositionem aliam natu-
ralem pariter si dixero ꝙ voluntas concurrit vt i
mediatum agēs disparatum nulla per hoc sequi-
tur ineuitabilitas in actu ⁊ nichilominus non vi-
detur ille modus operādi dei posse deffendi sicut
superiora ostendunt satis clare

Cap.27.

AN dt poteris tibi ipsi ī alia
forma taliter suadere si in omni actu
voluntatis mee sit ineuitabilitas vt
nullum futurum meū actū possim de
facto vitare tunc aut hoc est ex natu
ra mee voluntatis sicut in brutis aut a causa ex-
trinseca si a natura voluntatis non est mea volū
tas magis dña suorum actuum q̄ voluntas bru-
talis nec meritum aut demeritū possum michi ac-
quirere per actum michi naturaliter necessarium
⁊ destruo sicut omnem legem diuinam aut huma
nam que non dantur hoibus nisi vt a malo decli-
nent ⁊ in bono proficiant si hec ineuitabilitas est
a causa extrinseca tunc voluntas mea inq̄tūz est
ex se habet naturaliter hāc contradictionis liber
tatem sibi congenitam ⁊ actum taliter ad partem
alteram limitatur ⁊ ita cum deus sit omnipotens
ipse potest huiusmodi limitationem accidentalez
tollere ⁊ naturalem voluntatis soluere libertatez
vt nō remaneat taliter limitata ꝙ si fecerit stabit
ista libertas cum prescientia diuina ⁊ cum effica-
cia ymo omnipotentia voluntatis diuine ⁊ cū om
nibus alijs que mihi repugnantiā videntur affer
re ⁊ per consequens ex ista libertate posita nullū
inconueniens aut impossibile omnino consequitur
vt credebas sed ipsa conuenit scripturis diuinis
omnibus ⁊ humanis ⁊ ob hoc clare peruides ꝓ
pter deffectum exercitij in sacris scripturis ⁊ pro
pter ligamēta sophistica nec in hmōi erroris ba
ratrum incidisse.

Cap.28.

IOHANNES.
gratis multū habeo has du-
as deductiones succinctas ⁊
fateor ꝙ sufficiunt michi hec
dicta pro isto obiectu tollen-
do sz aliud ꝓ necessitate om-
niū futurorū me mouet qd tu
superius tetigisti tamē nō ple
ne quia in pricipio.15.lib.posui pro alio meo mo-
tiuo.6.ꝙ sepe talia que nos contingētia appella
mus dicuntur in scriptura necessitate esse futura
⁊ etiam fieri oportere sicut patet in illis dictis sal
uatoris ⁊ iohannis apostoli q̄ michi posuisti cur
igitur sic ea esse ineuitabilia dicere non debeam⁹
ostēde. RICARDUS omnia ab electiuo hu-
mano arbitrio pendentia q̄ diu ita dependent de
bes contingentia appellare ⁊ tamen ad bonū sen
sum illorū aliqua necessaria appellantur ⁊ apte
dicuntur fieri oportere propter infallibilitatē scz
auctoritatem quā habēt sicut supra hoc libro dis
serui preter alios modos veracissimos in scriptu
ris quibus aliqua videntur siue dicuntur necessa
ria quia sunt precepta aut quia ad supplementum
diligētissime requisita aut quia sunt multum vti-
lia ad finem quā cupimus aut forte quia sūt vio-
lētia quadā inducta ⁊ ex alijs causis q̄pluribus
quas in hoc libro metaphi.c. de necessario didici
sti sic ꝙ ⁊ si liceat huiusmodi prenunciata in scri-
pturis necessaria appellare tamen ex verbo neces
sitatis aut oportunitatis aut alio simili nō potes

talium rerum contingentium ineuitabilem euen-
tum astruere q̄d pretendis qd etiā si sapis sine in
uidia ex locis scripturaꝝ q̄pluribus vbi de opor
tunitate aut necessitate talium futurorum fit men
tio potes aduertere an non paulus.i.ad corinth.
4.dicens oportet hereses esse immediate pro cā
finali adiunxit vt qui probati sunt manifesti fiant
in nobis qualis manifestatio non dubium ab ele
ctiuo arbitrio dependebat sicut cum christus di-
cit necesse est enim vt veniant scandala. math.18.
secutus adiunxit de contingentia scandalorū ve-
rumptamē ve homini illi ꝑ quē scandalum venit
nō enim illi populi scandalū veniret nisi electiue ⁊
arbitrarie scandalizaret christus etiā cuz captus
esset a iudeis petro volenti se gladio deffēdere di
xit quomodo igitur implebuntur scripture quoni
am sic oportet fieri cui tamē dicto premisit an pu
tas quia non possum rogare patrē meum ⁊ exhi-
bebit mihi modo plusq̄.12. legiones angelorum
mat.26.c.ostēdens ꝙ liberationem quā non fecit
et facere se posse asseruit poterat suam captionez
etiam tunc modo inq̄t angelorum presidio euita-
re sic christus dicens discipulis hec sunt vera ver
ba que locutus sum ad vos cum adhuc vobiscū
essem. quoniam necesse est impleri omnia que scri
pta sunt in lege moysi ⁊ in prophetis ⁊ p̄s de me
immediate de contingentia libera quorūdam di-
ctorum de ipso securus annexit tunc aperuit illis
sensū vt intelligerēt scripturas ⁊ dixit eis quoniā
sic scriptum est ⁊ sic oportebat christum pati ⁊ re
surgere a mortuis die tertia ⁊ predicare in nomi-
ne eius penitentiam ⁊ remissionem peccatorum ī
omnes gentes incipientes a iherusalem vos autē
estis testes horum luc.24.quoniam non dubium
quin arbitrarium ⁊ liberuz erat apostolis liberta
te contradictionis predicare remissionem pecca-
torum in gentibus ⁊ esse testes christi ⁊ similiter
incipere in iherusalem eiserat in electionem arbi
triū ꝙ non dubium poterant obmisisse sic cum ba
laam dicit si dederit michi balaat domū suam ple
nam argenti ⁊ auri non potero mutare verbū do
mini dei mei vt nichil plus vel min⁹ loquar nūeri.
21.⁊ ibi infra nunquid aliquid loqui potero nisi ꝙ
deus posuerit in ore meo ⁊ in infra.c.23.vnde ali-
ud posset loqui nisi ꝙ deus inserit ⁊ infra ad bene
dicendum adductus siue benedictionem prohibe
ri non valeo non propter impossibilitatem aliam
loquendi sed propter preceptum dei certa dicēda
sunt dicta vnde statim cōsequenter ad balaat cō
querentem vt prius sicut legitur respondisse non-
ne ait dixi tibi. ꝙ q̄cquid deus michi imperaret
hoc facerem in hoc satis aperte demonstrans nō
posse alia loqui q̄ ante expresserat non aliud itel
lexit nisi qd illorum contraria tanq̄ adeo iussa ꝑ-
ficeret ꝙ insuper.24.c.sub verbis consimilibus ꝓ
palatur sicut vides ꝙ ex necessitate seu oportuni
tate de quibus fit sermo ī hijs locis predictis nō
potest inferri aliqua ineuitabilitas illorū effectu-
um de quibus dicūtur sic intelligi ꝙ nec ex alijs
locis nisi vbi circunstantie scripture ad ineuitabi
litatem impellunt sicut dixi de necessitate ⁊ opor
tunitate sic intellige de impossibilitate seu de non
posse ꝙ ad similem sensum negatiuū accipitur se-
pius in scripturis

Cap.29.

IOHANNES Ista li-
benter amplector sed audi aliud qd
me mouet propter ineuitabilitate oī-
um futurorum ⁊ est octauū meū mo-
tiuum ecce enī omnes tenemus ꝙ nos
dñi sumus operationū nostrarū extrinsecarum si
cut ⁊ operationū intrinsecarum ī aīo ymo magis
dominantur extrinsecis ⁊ secundum omnes faci-
lius cohibetur manus q̄ animus ⁊ ob hoc prece
pta euangelica difficilioris dicuntur esse obseruā
tie preceptis veteris testamenti ⁊ ecōtrario facili
us credimus posse obseruari nō n mecari q̄ non
concupiscere mulierem non interficere q̄ non ira
sci ⁊ ita de alijs de quibus mat.5.Si igitur extrin
seca opera nostra sunt necessaria ⁊ ieuitabilia an
teq̄ ipsa eueniant consequens est ita esse de omni
bus actionibus nostris intrinsecis.s. de actibus
intellectus ⁊ etiā volūtatis vt pateat ꝙ primo as
sumpsi quoniam opus extrinsecum nō fit a nobis
nisi motu locali primo nostrorum membrorū qui
fit in tempore quo peracto ita necessario ⁊ ineui-
tabiliter sequitur effectus extrīsecus sicut in alijs
naturaliter agentibus quoniā peracto motu mē
brorum ad ꝓiciendū lapidē in manu mea existen
tem aut ad percutiendum cum gladio seu cuz pu-
gno hominem michi propinquum ieuitabiliter se
quitur motus gladij aut lapidis aut pugni qui-
bus motibus peractis atq; cōpletis sequitur na-
turali necessitate percutio ⁊ ex percutione natura
li necessitate sequitur in casu mors hominis sic ꝑ
cussi nec a principio quo membra nostra sunt mo
ta possumus primum motum extrinsecum in hoc
processu aliquatenus cohibere quando ille īme-
diate prouenit ex motu membrorum nostrorum ⁊
ob hoc cohiberi non potest nisi per cessationez a
motu scz quietationem motus illius membri que
quietatio fieri non potest nisi ī tempore certo ⁊ sic
lapsa medietate tanti tp̄is ī illa medietate nō po
terit membrū hmōi quietare ⁊ per consequēs nō
poterit ille motus extrinsecus impediri qui neces
sario illum cōsequitur ⁊ ita extunc.s. post lapsum
medietatis aut ꝑtis illius temporis minimi ī quo
membrum nostrū poterit quietari ineuitabilia sūt
omnia opera supradicta pariter videtur de acti-
bus nostris intrinsecis qui arbitrarij appellātur
scz ꝙ in aliqua mensura anteq̄ fiunt sunt euitabi-
les ⁊ sequitur necessario ex certa dispositione sua
rum causarum agentiū quoniam nō potest talis
actus impediri nisi per iudicium seu discursum ra
tionis qui discursus fit ī tempore ⁊ per cōsequēs
lapsa parte temporis minimi in quo talem discur
sum facit intētior non potest seu non poterit ac-
ctus ille aliquatenus impediri ⁊ sicut hoc sequi vi
detur de actu voluntatis electiuo sicut idem seq̄-
tur de discursu primo ꝙ ille habet causas quibus
positis omnino sequitur effectus nisi cause ille p̄-
caueantur que precautio fieri non potest nisi per a
ctum certum in tempore ⁊ sic reddit ratio de tem
pore minimo quo ille actus impediri fieri posset
scilicet ꝙ lapsa parte illius residua non possit ille
actus impediri ⁊ ita necessario euenit ita ꝙ extūc
ineuitabilis omnino efficitur. Item ex.8.phi.pro
bans motum esse eternum fundat se ⁊ super hoc
ꝙ cum omnia fuerint quiescentia tempore infini-

to non potest post tempus infinitum quietis mot⁹ incipere quoniã nulla erit causa que faciat ꝙ motus magn⁹ tunc fiet q̄ ante si vero hoc sit falsum de nouo motu post tempus ĩfinitum quomodo est vt sit etiam verum post tempus quodcunq̄ finitũ sc3 ꝙ nullum agẽs mouet postq̄ non mouebat nisi sit aliqua causa que magis faciat vt tunc moueat q̄ ante vnde consequenter in textu consequenti.xx.dissoluit dubitationem que videtur de habẽtibus animas scilic3 ꝙ mouẽtur ex se siue aliquo mouente ipsa ab extrinseco ⁊ dicit ꝙ non est ita sz cum mouẽt se post quietem prius mouentur ab alio ex quo videtur oĩo sequi ꝙ omnis effectus productus a voluntate est ineuitabilis quoniam alias posset aliquis talis effectus futurus vitari per voluntatem absq̄ motiuo ad extra ⁊ esset ivoluntate motus sine motu precedente qui esset causa illius contra principipium quod supposuit.

Item omnis actus producitur a causa sufficiente alioquin omnino non fieret sed posita causa sufficiente respectu alicuius effectus ponitur ipse effectus alioquin non est eius causa sufficiens sed est minus sufficiens vnde dicit phũs.2.phi. ꝙ cã particularis ⁊ in actu similis est ⁊ nõ est cum suo effectu vnde videtur sequi manifeste ꝙ nunq̄ est voluntas libera libertate contradictionis ad cõtraria qm̄ tunc vtrumq̄ simul efficeret cum sit cã sufficiẽs sui actus.

Cap.30.

reiciẽde sũt doctrĩe philosophorũ.

RICARDUS Has fatuitates philosophorũ non ponentium mundi creationẽ debes tã q̄ christianus abicere ex quo omnes concorditer questionem in eis falsam non ãbigimus affirmare omnis enim fidelis affirmat ꝙ creationem mundi nullus motus precessit vnde non hesitamus quin ratio phi non concludit nec ex hoc ꝙ aliqua opera nostra extrĩseca in aliqua mensura anteq̄ eueniat sunt ineuitabilia nobis sicut ratio tua superior satis clare ostendit potes iferre sic esse de omni actu voluntatis humane aut etiam intellectus quoniam actum liberum ꝓducimus electiue electio vero non exigit causam imediate priorem que sit tunc noua sicut in nobis experimur cum volumus sed habito cõsilio de vtraq̄ parte contradictionis ⁊ stante iudicio actuali suspendimus electionẽ ad tẽpus ⁊ p̄ñr eligimus qm̄ electionẽ imediate sicut alio motu preuio possumus euitare seu pficere absq̄ nouo alio rõnis discursu ⁊ p quacunq̄ parua mẽsura priori sic ꝙ non recte supponis voluntatis actum electiuum caueri non posse nisi per nouum discursũ ratiõis cũ ad illum precauendũ sufficiat voluntas libera cum iudicio rõnis precedẽte que manet continue absq̄ noua alia motione ex hoc potes aduertere quoniam si tunc noua motio exigeretur queri posset quis eam debet efficere an voluntas aut causa extrinseca si dixeris ꝙ causa extrinseca tũc non est in potestate voluntatis impedire electionẽ precõsiliatã qm̄ ad eã impediendã exigitur motio noua que non est in potestate voluntatis contra ipsum philosophũ.3.ethi.c.8.asserentem vt claruit superius ꝙ sumus nos dñi nostrorũ actuum ⁊ i nobis est eos operari ⁊ non operari ꝙ non esset si cã ĩpediẽdi illos esset nobis extrĩseca nõ est in ptãte nostra si dixeris ꝙ voluntas debet motionẽ illam efficere reuertitur argumẽtatio sup illam ꝙ volũtas illam faceret sine alia prima motione noua ⁊ est nostrum ꝓpositũ aut per aliã illam cauere posset ⁊ de illa similiter quereretur ⁊ procederetur in infinitum sic ꝙ actus preconsiliatus impediri nõ posset post habitum consilium nisi mediantibus nouis actibus infinitis quales esse in tempore finito nõ est oĩo possibile ⁊ sic iterum sequitur ꝙ actus predeliberatus caueri nõ potest aut staretur in aliquo actu producibili a voluntate sine exigẽtia noui actus primi qđ est nostru3 ꝓpositum quia illũ actum vocamus arbitrariũ ⁊ electiuum seu liberũ libertate cõtradictionis nec putes ꝙ ar͞z tanti ingenij ⁊ tantus phũs illud pricipium ⁊ clarum ⁊ tam patens negauerat sicut tu supponis sz hoc principiũ de voluntate libera sicut ⁊ nos catholici in.2.⁊.3.ethico.ex intentione supposuit ꝙ virtutes ⁊ vicia sunt in nobis volũtaria ⁊ similiter opera quibus acquirũtur sic ꝙ in nobis est ea sic operari ita ꝙ sic sumus dñi eorũdẽ vt possim⁹ ea facere ⁊ cauere sicut superius in libro precedente istud ostendimus sed nõ putauit primũ motorem seu auctorem esse omnipotentem ita ꝙ posset facere motũ extrinsecũ sine noua voluntate in ipo qm̄ hoc principiũ tanq̄ firmum supposuit de omni finita potentia.s.ꝙ non mouet ad extra postq̄ non mouit nisi precedat in eo aut in extrĩseco alia motio que sit causa illius ⁊ est verissimum principiu3 in oĩbus motoribus finite potentie qm̄ sicut accute deducit commẽtator suus auerroys cõmento.5.voluntas non postponit suum volitũ nisi ꝓpter aliquid ꝙ deest aut in volũtate aut in volente aut in extrinseco ⁊ est principiũ verissimũ de omni voluntate finite potẽtie ⁊ de volito seu vt secundum eum loquar de voilto extrinseco ⁊ ũlo primo vero de finitis motoribus q̄buscunq̄ putauit decept⁹ suo ingenio se demonstrare sic esse de primo motore cũ ecõtrario nos non solum xp̄iani sed iudei ⁊ etiã sarraceni supponamus primũ motorẽ agere posse ymo vere ad extra egisse absq̄ alio motu primo aut in volente aut extrĩseco qm̄ credimus primam motricẽ potentiam omnipotentẽ ⁊ ob hoc tenemus ꝙ multa potest quorũ rationẽ nos infirmi deprehendere non valemus ꝓpter quod salomon doctus ait. Et intellexi ꝙ oĩm operum dei nullam possit oĩo iuenire rationem que fuerit sub sole ⁊ q̄to plus laborauerit ad querendũ tãto minus inuenit ⁊ si dixerit sapiens se nosse non poterit reperire eccle.8.c.vnde qui ascribunt philosopho in illo proposito vel processu.8.li.phi. ꝙ velit dicere de potẽtia volitiua in nobis ꝙ non possit producere nouam actionem intrinsecam absq̄ hoc ꝙ illam actionem precedat imediate alia actio noua que sit causa existentie actiõs illius tũc magis q̄ ante non recte intelligunt quoniam hoc non est necessarium ad questionem ibi intentam ⁊ est clare contra eius doctrinam moralem. Item non recte affirmas de omni causa sufficiente agẽte ꝙ ipsa posita ponitur eius effectus vt ego superius tibi ostendi nec in secundo phi. vbi allegas phũs hoc inteudit ꝙ causa particularis sub nomine quo dicitur esse causa in actũ seu relatione3 habet ad suum effectum in actu dicitur esse similis cum suo cãto sicut domificator in actu cu3 edificio ⁊ sanator cu3 sanato non sic de causa sub no-

mine quo dicitur esse causa in potentia quoniam non necessario est edificator in potentia simul cu3 edificio aut medicus cum sanato.

Capm.31

IOHANNES Adhuc queso ne pigriteris vnum ꝙ michi restat dissoluere ⁊ est vltimum ꝙ me mouet ecce eni3 dicimus omnes ꝙ deus optime ⁊ iustissime semper agit nec aliter potest agere q̄ optime ⁊ iustissime nec minus est clarũ ꝙ non potest in aliquibus rebus possibilibus vtraq̄ pars contradictionis esse bona ⁊ iusta qm̄ si iustum etiã bonum est vnam partem fieri malum ⁊ iniustum est reliq̄ fieri non potest igitur deus nisi alteram partem in talibus facere.s. partem bonam ⁊ iustam non aliam

RICARDUS. hec ⁊ huiusmodi satis aperte intelliguntur ex logica per distinctionẽ sensus cõpositi a diuiso sicut satis clare aperit magister sententiarum li.i.di.43.⁊.44.ita vt verecundari debes hm̄õi hoc modo obicere deus ĩsuper optime ⁊ iustissime agit in oĩbus suis operibus ⁊ ita iustissime ⁊ optime ageret si opera contraria istis efficeret aut si ista omitteret ⁊ ideo vtrãq̄ partem cõtradictionis potest deus optime atq̄ iustissime exercere ⁊ ob hoc illud ꝙ nunc fieri est malum aut iniquũ si a deo fieret esset iustissimum nec aliquid iconueniens inde sequitur. IOHANNES. q̄uis istud tollas in aliquibus dei operibus tamen ꝙ asseris non habet locum in omnibus quoniam deus non est magis potens q̄ bonus ⁊ iustus qđ est igitur repugnans bonitati dei seu eius iusticie est omnino impossibile sue potentie. Constat aũt ꝙ repugnat bonitati diuĩe punire perpetuo igne gehenne creaturam rationalem ipsum ex totis viribus diligẽtẽ sicut angelum iam beatum hoc etiam repugnat diuĩe iusticie que reddit vnicuiq̄ iuxta opera sua sicut ipsa iusticia per se ⁊ suos prophetas ⁊ apostolos sepĳssime ĩ suis scripturis exp̄ssit igitur illud omnino est impossibile diuĩe potentie. RICARDUS. per ea captiosa sophismata vt videtur caligine3 erroris tibi conaris obducere fateor enim repugnare diuine potentie q̄cquid repunat diuine volũtati bonitati seu diuine iusticie si quid est tale quoniam summa bonitas essentialis siue summa potentia est sũma bonitas ⁊ iusticia ⁊ ecõtra ⁊ quicq̄d vni obuiat si q̄d sit tale repugnat alteri non tamen aliqua actio possibilis repugnat vni aut alteri dic ne repugnat potẽtie tue infirme actus peccati ⁊ tamen nõ potes meritorie agendo seu caritatem seruando peccare. IOHANNES. nec actus adulterij neq̄ superbie neq̄ iuidie nec quis actus alius michi est impossibilis ob hoc ꝙ meritorie seu caritatem habendo illum non possum efficere

RICARDUS. recte hoc sentis quoniam cõplexio talis meritorie agendo peccare aut seruando caritatem peccare mortaliter non tamen actũ peccati importat sed circunstantiam extrinsecam ⁊ alienam ab actu ⁊ ob hoc ⁊ si non poteris actũ illum peragere cum illa circunstantia non potes ĩferre illum actum impossibilem tibi esse sic nec actus dampnationis cuiusuis creature est deo ĩpossibilis aut sue iusticie ãt potẽtie seu bonitati repugnans q̄uis creaturam certam cum certis dispositionibus non posset dãpnare sicut non potest ĩferri ꝙ aliquis actus sit a sua potentia alienus qr sua potentia nõ potest inuidere non potest supbire non põt mechari aut aliqđ peccatum mortale efficere qr hm̄õi dicta non tantum importãt actus ⁊ opera sed conditionẽ indebitã que deo conuenire non potest seu igitur congrue possit dici ꝙ deus non potest angelum igne perpetuo punire bonũ sed hoiem ex totis viribus eũ diligentem continue ꝙ intellectui infirmo meo sicut visum est venerabili anselino satis extat probabile seu ecõtra ꝙ deus sic potest ⁊ p̄ñr dicat ꝙ non repugnat sue iusticie neq̄ bonitati ex quo bonitati ⁊ iusticie potest competere q̄uis de facto legibus iam statutis repugnat ⁊ etiam diuine bonitati atq̄ iusticie nunc datis omnino repugnet non opus est in presenti questione discutere dum tamen firma fide credatur ꝙ nullus actus effectibilis repugnat diuine omnipotenti potentie quin substãtia cõsimilis actus seu operis possit effici imediate a diuina potentia iustissime atq̄ equissime q̄uis enĩ verum esset ꝙ bonitati die ⁊ p consequens eius potentie omnino repugnet creaturã rationale3 se super omnia diligentẽ eterno igne punire cũ diabolo cum nõ videtur repugnare aut bonitati aut potentie a tali creatura caritatem ⁊ alia supernaturalia dona gratis data substrahere quibus substractis non eum summe amaret ⁊ posset peccare ⁊ iuste punire ⁊ sine peccato sicut bruta animalia grauissime puniuntur siue igitur hoc dicatur siue contrarium non tamen temere affirmetur ꝓ constanti suppone quicquid est deo possibile si fieret esset factum iustissime ⁊ optime quo ad deum agentem licet res facta fortassis aliqua altera melior esset aut iustior ⁊ respice attentius librũ primum sententiarum in fine ⁊ non erit tibi opus ĩ huiusmodi sophismatibus laborare iã puto auxiliante auctore scripture in quam conaris aut te fingis impingere satisfactum est tuo primo obiectu quo eius auctoritatem propter fragilem euẽtum contingentium futurorum prenunciatorũ in ipsa infringere satagebas occasione cuius difficultatis iam tres libros de euitabilitate seu contingentia humanorũ operum extorsisti.

Explicit liber decimusseptimus

Incipiunt capitula .xviii. libri.

IN .xviii. libro ponũtur multi obiectus ɔtra auctoritatẽ nostre scripture ⁊ tolluntur ostendendo auctoritatem antiq̄ legis ⁊ ex noua ⁊ ɔseq̄ẽter ratione sufficienti supposita in parte a lege sarracenorũ onditur vtriusq̄ testamenti auctoritas ꝙ ex lege nostra est auctoritatis fortioris q̄ ex lege sarracenorũ ⁊ ꝙ ipsa lex noua a xp̄o tradita apud apostolos ⁊ posteriores in christi ecclesia mansit in suis precipuis articulis incorrupta ⁊ habet.24.capitula.

Liber Decimusoctauus

Primum capitulum obicit de auctoritatibus & auctoritate librorum omnium canonicorum noui testamenti ostendens post auctoritatem libri dei & ex eius auctoritate ex euangelistis & apostolicis scripturis

Secundum capitulum ostendit auctoritatem aliorum .4. librorum legis ex noua scriptura.

Tercium capitumum ostendit auctoritatem totius legis moysi in genere ex nostra noua scriptura.

Quartum capitulū auctorizat libros iob. psalmorum prouerbio. ysa. ieremie eze. & danie. ex noua scriptura

Quintum capitulum auctorizat simul librum .12. prophetarum numerorum ex noua scriptura

Sextum capitulū auctorizat generaliter totā antiquā scripturam legis & prophetarum ex auctoritate noue scripture.

Septimum capitulū ponit rationem generalem pro approbatione auctoritatis totius veteris testamenti

Octauum capitulum ostendit auctoritatem omnium librorum noui testamenti ex decreto ecclesie ex primit auctoritatem omnium librorum.

Nonon capitulum impugnat auctoritatem que est ex decreto ecclesie & ex dictis apostolorum petri et pauli arguit doctores temere aliquam auctoritatē & rationem sufficienter reddere de sua scriptura.

Decimun capitulum ponit vnā responsionem minus sufficientē & eis dimissa exponit qualis ratio expugnari debet apud quēcunq; ytentem ratione sufficiens

Undecimū capitulum describit partes rationis reddende & consequenter ostēdit legem nostram nouam per legem sarracenorum firmari.

Duodecimum capitulum ostendit seu affirmat auctoritatem io. baptiste & etiam christi & enangelij & veteris testamenti ex victis in alboram. 8. & ex corpore legis sarracenorum.

Decimum tertiū capitulum adducit de alchorano lege sarracenorum ad confirmandū vtrūq; testamentum

Decimum quartum capitulum idem facit.

Decimum quintum capitulum idem ostendit ex alchorā & etiam ex commēdatione xpi nostri tanq; maximi prophetarum.

Capitulum decimum sextū perstringit rationem sumptam ex precedentibus pro grauiori auctoritate legis euāgeliste & legis sarracenorum

Capitulum decimum septimū ponit vnum responsum machomet de corruptione legis noue euangelice & tollit illud ostendens q; lex nostra euangelica firmior est & sua & q; non erat corrupta per aliquē tpe apostolorum

Capitulum decimum octauum ostendit q; libri apostolici & etiam libri euangelistarum non erant i suis specialibus articulis corrupti tempore apostolorum

Capitulum decimum nonum ostendit q; lex nostra noua non erat corrupta in suis principalibus articulis post tempora apostolorum & cōsequenter ostendit q; apostoli christi nō erant libri euangelici corruptores & ob hoc duplici ratione aperta

Capitulum vicesimum capitulum ex affirmatis ostendit in alchorā q; libri euangelici nō erant per apostolos corrupti

Capitulum vicesimum primū ostendit idem concludens q; lex nostra grauioris est auctoritatis & alchorā.

Capiculum vicesimum secūdū ostendit per rationem sumptam a miraculis christi nostri & ex alchorā maiorem legis nostre & legis sarracenorum

Capitulum vicesimum tercium ostendit ex excellentia christi super alios prophetas iuxta asserta in alchorā q; lex nostra est amplioris roboris & lex sarracenorum

vicesimum quartum capitulū et vltimum ostēdit ex miraculis apostolorum nostrorum auctoritatem fortiorem legis nostre & legis sarracenorum . Et sic capitula terminantur.

Explicit tabula. p̄mi. libri.

Incipit liber decimus octauus.

Primum capitulum.

IOHANNES. aliud iam de aliis que fragilem esse auctoritatem scripture nostre michi videtur argue re faciamus exordium q; eni intentio legētis reficitur libri serio sicut viatoris labor recreat hospitio mouere pōt cōtra auctorem scripture veteris testamenti & noui q; de auctoribus partiū ipsius scz particularium librorum nō constat quis eni scripserit libros geñ exodi/leuitici/nume. deutero neemi iosue rut/q; cum libro iudi. hebrei annumerauerūt regū para lip. esdre neemi hester/iob psalmo; /puerbio. ecclesiastes cant. ysa. ieremie ezechie. danie. .12. prophetarum qui sunt nūero. .22. quos hebrei vt solos dīs de veteri testamento recipiunt nūq; ex illa scriptura colligitur q; pari modo moueor de libris euangelicis & apostolicis vnde merito deberent omēs hij libri abici & non recipi in auctoritate sicut nec ceteri recipiuntur: s. primus & scōs hesdre libri thobie iudich. sapientie ecclesiasti. macha. epistola ieronimi & liber baruch & finis libri danie. de susanna & beel quos hebrei nunc. non recipiunt nec antiquitus scz tempore ieronimi vt ipse asserit receperunt quia de auctoritatibus ipsorum librorum non constat primo igitur ostende auctoritatem et auctores librorum horum veteris testamenti deīn si placet age illud idem de noui testamenti scripturis. RICARDUS. non puto te querere quis fuit librorum predictorum; ministerialis scriptor sz quis auctor baruch. enim iere. discipulus scripsit prophetiā iere. in parte ex ore iere. sicut dicitur iere. 36. c. qd tamen agnosceret non testuas nec etiā sufficit illud vt puto nisi scias libri etiā scripti auctorem. IOHANNES ita est vt dicis. RICARDUS tibi insuper curandum nō est quis homo libri cuiusq; auctor fuerit dum tamen constet deum illius libri esse auctorem quoniam si libri auctoritas quam scire fatagis claret.

IOHANNES fateor nisi vtrunq; possis efficere illud sufficere mihi si illud de predictis libris michi vales ostendere. RICARDUS librorum quinq; quos moysi ascribimus & iudei ascribunt & quos nouum testamentum etiā moysi sepe attribuit vt infra patebit quos etiam pentatencū vocamus deum esse auctorem euangelica scriptura testatur de libro geñ habes mat. 19. & mat. 14. ca. dictū xp̄i nō legistis q; qui fecit hoies ab initio masculū & feminā fecit eos Et dixit pter hoc dimittet hō patrē & matrem & adherebit vxori sue & erunt duo in carne vna ita q; iam non sunt duo sed vna caro hoc autem scriptū est ge. 2. c. vbi legitur q; adam sic dixerat de sua vxore cum deus eaz ad ipsum adduxit hoc autē xp̄s dicit ille qui fecit ab initio. s. deus est auctor illius scripture. Item ex quo auctor oīm xp̄s ex illa scriptura argumentatur cōcludens q; iā nō sunt duo sed vna caro. Cōstat illam esse auctorizatam a deo de hijsetiā que in libro hoc scribūtur plura tanq; autentica apo. ad gal. 4. Narrata hystoria gene. 21. de sarray et agar eius ancilla & earum filijs sic concludit sed quid dicit scriptura eice ancillam & filiā eius Nō ei heres erit filius ācille cū filio libere. Item ad heb. xi. aposto. pbās antiquos sanctos patres & nos hfe testimoniū iusticie apud deū pter fidem rerū inuisibiliū repetit hystoriā geñ volēs nos ad eā remittere de creatiōe seculorū & oblatione abel & approbatione oblationis eiusdē & de enoc & eius translatione de noe & fabricatione arche in salutē domus sue de abraham & hereditate terre sibi ignote de ysaac & eius repromissiōe & similiter de iacob & de sarra & eius sterilitate & p̄fiti conceptu de benedictione ysaac de bñdictione iacob & filiorū ioseph de prenunciatione facta ad ioseph exitus filiorū israel de egipto & de delatione ossium eius cōcludens de hijs oībus q; mortui sunt non acceptis repromissionibus nec ad hoc hoc facit apo. nisi vt per hec q; in geñ. de istis narrant pbet fidem esse principiū & fundamentū iustificationis que pbatio esset ineffica; nisi illa scriptura gene. auctorē haberet sic petrus apo. i. sua canonica. c 3. ad hystoriā gene. de noe & diluuio & archa nos mittit multū insup. puide saluator ipse ioh. 17. ad scripturam geñ q; quas legis circūcisionis agnoscerem; exordiū nos trāsmittit cū dicit pterea moyses dedit vobis circumcisionē nō q; ex moyse est sed ex patribus & in sabbato circunciditis homiñē vbi circuncisionē non dubiū legitur seu ritū circūcisionis nō actū appellauit; quā dicit esse a patribus ad libriū geñ nos remittēs vbi hoc patz & sequitur si circūcisionē accepit hō in sabbato vt non soluatur lex moysi michi idignamini q; totū hominē sanū feci in sabbato vt fortassis dicit legē circuncisionis esse legē moysi q; liber geñ. in quo traditur illius legis exordium traditus eis erat a moyse hic etiā oēs libros moysi reddit autenticos cum dicit nonne moyses dedit nobis legem & niemo ex vobis facit legem qd me queritis interficere scripturam exodi allegat saluator mat. 5. c. de preceptis datis ibidē. audistis inquit quia dictum est antiquis non mecaberis. Item audistis quia dictum est a deo oculum p oculo dentem p dente &c. 22. Non legistis quia dictum est a deo dicente ego sum deus abraham deus ysaac & deus iacob &c. exo. 3. c. Scripturam leuitici allegat saluator mat. 5. cap. cum dicit iterum audistis q; a dictum est antiquis non periurabis quod est scriptum leuitici. 19. Item ibidem audistis q; dictum est diliges proximum tuum quod etiam scriptum est leuitici. 12. sub hijs verbis diliges amicum tuū mat. 8. cū p̄ceperit leproso mūdato offerre munus quē moyses precepit auctorizans in hoc legem moysi totam. Idem mar. 1. c. scripturam libri numerorum auctorizat io. apoca. 12. Cum nos transmittit ad doctrinam balaam qui docebat regem balaat mittere scandalum coram filijs israel edere & edere & fornicari de qua doctrina scribitur numero. 25. c. & 31. c. & petrus apostolus scōa sua epistola. capi. 2. allegat qualiter balaam mercedem iniquitatis amauit & corruptionem sue vesanie accepit ab animali subiugali prohibente insipientiam prophete que hystoria habetur nume. 22. capit. & iudas apostolus. in sua epi. 2. c. 2. ad facta balaā

vna multi non sunt duo sed ca vna

nos transmittit de quibus nũe.22.scripturam deutero.allegat saluator tanq̃ autenticam. Mathei 4.cum dicit scriptum est non in solo pane viuit hõ &c.scribit deu.8.c.⁊ ibidẽ allegat illud deut.6.Nõ tẽptabis dñm deum tuum ⁊ illud etiã eiusdẽ.c. ibi dñm deum tuum adorabis ⁊ illi soli seruies ⁊ ca.19.mar.x.c.allegat scripturã seu allegationẽ iudeorum approbat de libello repudij de quo scribitur deute.24.c.⁊ multa dñr similia.

Cap.2.

ITem saluator dicit ioh. Nolite timere qꝛ ego accusaturus sũ vos apud patrem ⁊ qui accusat vos moyses in quo vos speratis si eñi crederetis moysi crederetis forsitã ⁊ michi de me eñi ille scripsit si autẽ illius litteris non creditis quõ meis verbis credetis. Item xp̃s dicit mat.15. Nolite putare qꝛ veni soluere legem sꝫ adimplere non veni soluere sed adimplere. Amẽ quippe dico vobis donec transeat celum ⁊ terra iota vnum aut apex vnus nõ preteribit a lege donec oĩa fiant si reprehensibiles sunt qui nõ seruãt legem lex habet auctoritatẽ ⁊ si nichil de lege põt transire quin impleatur lex auctoritatis est valde vnde luc.16.c. Facilius est aũt celum ⁊ terrã preterire q̃ de lege vnũ apicẽ cadere ⁊ nichilominus habes hoc affirmatũ a christo moysẽ esse auctorẽ librorum legis qui quattuor sunt aut quinq; vt dixi. Item mat.23. ve vobis scribe ⁊ pharisei q̃ decimatis mẽtã aut anetũ ⁊ ciminũ ⁊ reliq̃stis que maiora sunt legis vbi non dubiũ auctorizat torã legem ex quo ve predixit eis qui grauiora legis obmittũt ⁊.12.c.ait nõ legistis in lege qꝛ sacerdotes in tẽplo sabbatũ violãt ⁊ sine crimine sunt libros iosue ⁊ iudicũ cuius libri ruth vna portio deputatur vnde auctorizat apo. ad heb.11.cũ ex hystorijs ibidẽ cõtentis probat virtutẽ fidei ad acqrendã salutem hoc mõ fide muri ierico corruerũt circuitu dierũ fide raab meretrix nõ perijt cũ icredulis excipiens exploratores in pace ⁊ quid adhuc dicã deficiet eñi michi tẽpus de gedeon enarrare barath sãson iepte dauid samuel ⁊ alijs prophetis qui per fidem vicerũt regna operati sũt iusticiam adepti sunt repromissiones obturauerunt ora leonum extinxerũt impetũ ignis effugauerũt aciem gladij cõuolauerunt de infirmitate fortes facti sunt in bello castra verterunt exterorũ acceperũt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alij autẽ distenti sunt non suspicientes redẽptionem vt meliorem inuenirent resurectionẽ alij vero ludibria ⁊ verbera experti insuper ⁊ vincula ⁊ carceres lapidati sunt secti sunt temptati sunt in occisione gladij mortui sũt librũ etiã ruth videtur matheus euangelista approbare cum accipiat generationis seriem phares vsq; ad dauid regẽ a fine libri illius librũ regum auctorizat saluator eum algans sicut legitur mat 12.luc.6.⁊ mar.2.non inq̃t legistis quod fecerit dauid quando esuriit ⁊ qui cum eo erant &c.⁊ ibidem in fine capituli commẽdare videtur auctoritatem tertij libri regũ de hystoria regine sabba quomodo venit a finibus terre audire sapientiam salomonis cui simile dicitur luc.11.libros paralip.eidre neemie hester ecclesiastes Canticorũ nõ memini in nostra noua scriptura in spẽ approbatos nisi q̃ propter iudeorum accedentes ad christum sicut legitur io.6. dixerunt tanq̃ autenticum patres vestri manducauerunt manna in deserto sicut scriptum est panem celi dedit eis manducare hoc autẽ scribitur neemie.24.c.sub his verbis panem de celo dedisti eis in fame eorum sensus autem eiusdẽ dicti scribitur in ps̃ ⁊ potuit extrahi forte de ps̃.

Approbatio libri iosue.

Capm.3.

LIbrum etiam iob auctorizat apostolus paulus. i. ad cor.3. cum dicit Scriptũ est enim Comprehẽdam sapiẽtes in astucia sua qd scriptum est iob.5.c. Cum dicit sufferentiam iob audistis ⁊ finem domini vidistis transmittens nos ⁊ librum eius tanq̃ scripturam autenticam in qua eius sufferentia ⁊ finis remunerationis eius a domino describuntur librũ psalmorum specialiter petrus approbat actu.i.c.cũ dicit scriptum est eñi in libro ps̃orũ. Fiat cõmoratio ei⁹ deserta ⁊ non sit qui habitet in ea ⁊ parũ ante viri fratres oportet impleri scripturã quam predixit spiritussanctus per os dauid de iuda ⁊ xp̃s in euãgelio.dauid allegat i ps̃ sicut illõ mat.13.vt impleatur q̃ dictum est per prophetam dicentem aperiam in parabolis os meum eructabo abscõdita a cõstitutione mundi. Item mat.21.legitur xp̃m dixisse iudeis calumniantibus nunq̃d legistis ex ore infantium ⁊ lactentium perfecisti laudẽ quod scribitur ps̃.8.⁊ eodẽ.c.dicit nunq̃d legistis in scripturis lapidem quẽ reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli q̃ insuper ps̃ scribitur math.22.⁊ luc.20.quomodo ergo dauid vocat eũ dominum in spiritu dicẽs dixit dñs domino meo. ⁊ mat.27.vt impleretur q̃ dictum est per prophetam dicẽtem diuiserunt sibi vestimenta mea ⁊ sup vestem meam miserunt sortem quod scribitur i ps̃ librum puerbiorũ salomonis auctorizat paulus apostolus ad heb.cũ dicit obliti estis consolationis que in vobis tanq̃ filiis loquitur dicens Fili mi noli negligere disciplinam domini neq; fatigeris dum ab eo argueris quẽ enim diligit dominus castigat flagellat omnem filium quẽ recipit hoc autem scriptum est prouer.3.c.sub alijs tamẽ verbis in nostra translatione hoc modo disciplinam domini fili mi ne abicias nec deficias cũ ab eo corripieris quẽ eñi diligit dominus corripit et quasi pater in filio complacet sibi vbi consimiliter illusores ipse deludet et mansuetis dabit gratiam cuius dicti sententiam iacobus apostolus allegauit quarto capitulo sue epistole sic deus superbis resistit humilibus aũt dat gratiam nec sensus huius allegati a iacobo vsq; vt estimo plenius q̃ ibi supra reperitur in scriptura veteris testamenti librum ysaye sepe saluator approbat in euangelio illius libri scripturam allegãs luce quarto qñ cũ liber ysaye sicut ibi legitur traditus illi erat ⁊ legisset locum illum spiritus domini super me propter quod vnxit me pp̃ter qd euangelizare pauperib⁹ misit me. Cepit dĩe ad illos qꝛ hodie impleta est scriptura hec in auribus vestris ex quo constat q̃ scriptura libri ysaye christus tanq̃ propheticam

Approbatio scripture ysaie

approbauit. Itẽ mat.18.c.vt adimpleretur quod dictũ est per prophetã ysa.dicentẽ ipse infirmitates nostras accepit ⁊ egrotationes nr̃as ipse portauit quod scribitur ysa.53.c.scdã tamẽ pars scribitur dolores nostros ipse portauit vñ mar.8. dicit bñ ve vobis ypocrite prophetauit ysa.sicut scriptum est populus hic labijs me honorat cor autẽ eorum longe est a me vbi etiã approbat ysa. io 7. In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat ihesus ⁊ clamabat dicens Si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat qui credit i me sicut scriptura dicit flumina de ventre eius fluẽt aque viue ⁊ hanc insuper scripturam ysa.allegat in qua scdm translationem ieronimi hoc est dictum sicut ipse ieronimus affirmat in plogo lib.geñ.hanc ysa. scripturam apostolus paulus ad ro.9.10.11.capi. sepe allegat ⁊ alijs locis q̃pluribus ⁊ mat.ca.1.sui euangelij allegat phetiam ysa.de virgine paritura ipsum prophetã in hoc dicto appellans hoc autẽ inquit totum factũ est vt adimpleretur quod dictũ est a dño per prophetam dicentẽ ecce virgo in vtero habebit ⁊ pariet filium ⁊ vocabitur nomẽ eius emanuel &c.⁊.c.2.dicit vt impleretur qd dictũ est per prophetam qm̃ nazarenus vocabitur hoc autẽ dictũ dicit ieronimus esse in libro ysa.11.c. in principio vbi nostra translatio habet ⁊ flos de radice eius ascendet ⁊ statim post.c.3.allegat dictũ ysa.prophete de iohanne baptista hic inquit est qui dictus est per ysayã prophetã vox clamantis in deserto &c.c.4.dicit vt adimpleretur q̃ dictum est per ysayã prophetã terra zabulon ⁊ terra neptalim &c.⁊.12.c.similiter ysa.scripturã allegat et c.3.vt adimpleretur i eis prophetia ysa. Scripturam seu prophetiam ieremie euangelista mat.allegat.c.2.sui euangelij tunc inquit impletũ est qd dictum est p iere. phetã vox in rama audita est. ⁊ paulus apo.dicit.1.ad co.1.q̃admodũ scriptum est qui gloriatur in dño glorietur q̃ in sensu scribitur iere.9.c. Scripturã eze.videtur saluator approbare io.6.cũ dicit scriptum est in prophetis et erunt omẽs docibiles dei in quo dicto videtur sẽsum potius prophetarũ adducere q̃ verba eorũ iusq; eñi q̃tum michi in presenti occurrit ea verba legimus sed eze.36.c.sensum legimus hui⁹ dicti vbi phetatur sic auferam cor lapideũ de carne vestra ⁊ dabo vobis cor carneũ ⁊ spiritũ meũ ponam in medio vestri ⁊ faciam vt i preceptis meis ambuletis danielis scripturam xp̃s in euangelio allegauit cum dicit mat.24. Cum ergo videritis abhominationem desolationis que dicta est a daniele stãtem in loco sancto qui legit intelligat vbi nos mittit ad legendũ ⁊ intelligendũ danielis pheticã scripturã.12.

Cap.4.

SCripturã osee matheus euãgelista allegat.c.2.sui euãgelij cũ dicit tunc impletũ est quod dictũ est p prophetã ex egypto vocaui filium meũ qd scribitur osee.11.xp̃s remittit phariseos ad lib.osee.dicẽs euntes discite q̃d est miam volo non sacrificium qd scribitur osee.6.c.iohelis scripturã petrus apostolus auctorizat act.2.cum dicit sed hoc qd dictum est per phetam iohelẽ et erit in nouissimis diebus dicit dñs ⁊ effundam de spiritu meo super omnẽ carnẽ ⁊ prophetabũt filij vestri &c.q̃ scribitur.2.c.amos prophete scripturã allegat iacobus apo.actu.15.cũ dicit cõcorditer verba pphetarũ sicut scriptũ est ⁊ post hoc reuertar ⁊ reedificabo tabernaculum dauid q̃ decidit ⁊ dirupta eius reedificabo ⁊ erigã illud ⁊ requirent ceteri hominũ dñm et omnes gentes sup quas inuocatũ est nomen meum dicit dñs faciẽs hoc hoc autem scriptũ est amos vltimo.c.sẽtẽtialĩr isto mõ i die illo suscitabo tabernaculũ dauid quod cecidit ⁊ reedificabo aperturas murorum eius ⁊ ea que corruerunt instaurabo ⁊ reedificabo eum sicut diebus antiquis vt possideant reliqas ydumee ⁊ oẽs nationes eo q̃ inuocatũ est nomen meũ sup eos dicit dñs faciam hoc abdie scripturam videtur allegare paulus aposto.i.ad co.i.c.cum dicit scriptum est perdã sapientiã sapientiũ ⁊ prudentiam prudentiũ reprobabo cuius dicti sensus videtur poni in scriptura abdie prophete potest tamen accipi ex.29.c.ysa.nisi q̃ in ysaya dicitur peribit sapientia. Item ⁊ in abdia dicitur perdam sapientes de ydumea ⁊ prudentes de monte effraym in quo dicto pp̃ter interpretationẽ terminoꝝ ydumee ⁊ effraym qm̃ ydumea interpretatur terrena ⁊ effraym interpretatur augmẽtum seu fertilitas vbi illud dictũ acceptũ ẽ a scriptura abdie ione scripturam cõmendat saluator mat.12.⁊ luc.11.cum dicit generatio mala ⁊ adultera signum querit ⁊ signum non dabitur ei nisi signum ione prophete sicut eñi fuit ionas in ventre ceti tribus diebus ⁊ tribus noctibus sic ⁊ erit filius hominis in corde terre ⁊ eodẽ.ca.12.dicit viri niniuite surgẽt de iudicio cũ generatione ista ⁊ cõdempnabũt eã qꝛ pñiaꝫ nõ egerũt i p̃dicatione ione michee scripturam oẽs principes sacerdotum et scribe autenticã reputabant cũ herodi ab eis q̃renti vbi xp̃us nasceretur respõderunt in bethleẽ iude Sic enim scritum est p prophetam ⁊ tu bethleem terra iuda ne quaquam minima es in p̃cipibus iuda ex te enim exiet dux qui rogat populum meũ israel cuius dicti sententia ascribitur michee 5.ca.nec euangelista eorũ allegationẽ reprehendit ⁊ ob hoc eam approbare videtur q̃tum ad locum originis christi licet ipsi nõ recte allegauerũt initium auctoritatis cuius initium tale extat ⁊ tu bethleẽ effrata paruula es i p̃cibibus iuda scripturam Naum allegare videtur apostolus ad roma.11.cum dicit sicut scriptũ est q̃ speciosi pedes euangelisantium pacem euangelisantium bonorũ cuius aliqualis sensus sub alijs verbis i trãslatione nostra scribitur Nauum.i.c. isto modo ecce super montes pedes euuangelisantis ⁊ annunciantis ⁊ potest capi primo capi.ysaye vbi sic scribitur q̃ pulcri sunt super montis annũciantis pacem annunciantis bonum predicantis salutem. Scripturam abacuth allegat apostolus paulus ad heb.10.c.cum dicit Adhuc non modicum aliq̃tulum qui venturus est veniet ⁊ non tardabit iustus aũt meus ex fide viuit q̃ si substraxerit se non placebit anime mee quod sub alijs verbis scribitur abcuth.ij.c.isto modo si morã fecerit expecta eum qꝛ veniens veniet ⁊ non tardabit qm̃ incredulus est ⁊ non erit aĩa in semetipso iustus aũt ex fide sua viuit q̃ vltimũ ẽt allegat idẽ apo.hoc mõ ad ro.i.sicut scriptũ est iustus ex fide viuit sophonie scripturã ap.vr̃ approbare ad ro.2.cũ appellat

diē iudícij diuine ire dei ꝙ videtur accipere a so-
phonia.c.i.fuit libri cū dicit dies ire dies illa dies
tribulationis ꝛ angustie ꝛc. ꝛ magis expresse pri-
me ad co.15.cū dicit qm̄ christus mortuus est pro
peccatis nostris scd̄m scripturas ꝛ quia sepultus
est ꝛ qꝛ resurrexit tertia die secundū scripturas so
phonie.v.3.ca.dicitur quapropter expecta me di
cit dn̄s in die resurrectionis mee in futurū Aggei
scripturā auctorizat paulus apostolus ad heb.12
cum dicit si enim illi nō effugerūt recusātes eque
qui super terram loq̄batur multo magis nos qui
de celo loquētem nobis aduerterimus cuius vox
mouit terram tunc nec repromittit dicēs adhuc se
mel ꝛ ego mouebo nō solū terrā sed etiā celū hoc
aūt scriptum est aggei.2.c. in nostra tn̄ translatio
ne sub verbis alijs hoc modo adhuc modicum est
ꝛ ego mouebo celū ꝛ terram mare ꝛ aridā.zach.
scripturā auctorizat io.apostolus.c.19. fuit euan-
gelij cū dicit ꝛ iterū alia scriptura dicit videbunt
in quē transfixerunt quod scribitur zacha.12.c.p
hunc modū ꝛ aspicient ad me quē confixerunt ꝛ.c.
21.hoc autē totum factū est vt adimpleretur quod
dictū est per ꝓphetam dicentē. Ecce rex tuus ve-
nit ꝛc.qd̄ scribitur zacha.9.c.ꝛ mat.26. Scriptum
est enim percutiā pastorē ꝛ dispergētur oues gre
gis hoc autem scribitur zacha.13.c.isto modo p-
cute pastorem ꝛ dispergentur oues m. lachie pro
phete scripturam auctorizat saluator math.11.et
mar.10.cū dicit de io. hic est enim de quo scriptū
est ecce ego mitto angelum meū ante faciem tuam
qui preparabit viam ante te hmōi enim sententia
scribitur mala.3.c.Ecce ego mitiam angelū meū
ꝛ preparabit viam ante faciē meam Et apo. ad
ro.9.allegat scriptum esse iacob dilexi ꝛ esau odio
habui quod scribitur mala.1.c.

Cap.5.

Item in genere sepe habes
omnes scripturas legis ꝛ prophetarū
in euangelicis scripturis ꝛ apostolis
approbatas Ecce ei xp̄s dicit io.5.scru
tamini scripturas ꝛ vos putatis in illis
vitam eternam habere ꝛ ille sunt que testimonium
perhibent de me vbi xp̄us mittit ad iudeos totam
scripturā quā ipsi habebant canonicā ꝛ dicit eam
testimonium perhibere de ipso in suis particulis
ꝛ sic totam approbauit ꝛ habuit velut autenticam
vnde petrus apostolus dicit act.3.c.deus qui pre
nūciauit per os oīm ꝓphetarum suorum pati chri
stum suū ꝛ sic impleuit ꝛ postq̄ oportet celum q̄dē
tenere vsq̄ in tempora refrigerij restitutionis om
niū que locutus est dn̄s per os sanctorū suorum
a seculo ꝓphetarum moyses quidē ostēdit quoni
am prophetā suscitabit vobis dn̄s deus vester de
fratribus vestris tanq̄ me ipsū audietis ꝛ omnes
prophete a samuel ꝛ deinceps qui locuti sunt an-
nunciauerunt dies istos. Item luce.24.c.xp̄us di-
xit cleophe ꝛ eius socio.o stulti ꝛ tardi corde ad
credendum in oībus que locuti sunt ꝓphete Non
ne hoc oportuit xp̄m pati ꝛ intrare in gloriā suam
ꝛ subditur ꝙ incipiente a moyse ꝛ omibus ꝓphe-
tis iterpretabat illis ꝛ in oībus scripturis q̄ de ip
so erant ꝛ ibi infra hec sunt verba que locutus sū
ad vos cum adhuc essem vobiscū qm̄ necesse est
ipleri oīa que scripta sunt in lege moysi ꝛ ꝓphetis
et psal.de me vbi auctorizat oēs scripturas ꝓphe
ticas ꝛ scripturas q̄ de ipso erāt ꝙ ex hoc ꝙ illis
scripturis fuerat prenunciatū xp̄m pati cōcludit
sic oportuisse fieri ꝙ nō sequeretur nisi ille scriptu
re veritatē haberent auctoritatē affirmat eas ha
bere ex hoc ꝙ affirmat ꝙ credi deberent ꝛ ꝙ illi
stulti ꝛ tardi erant ad eas credendū. Item ex quo
affirmat oīa esse adimplenda que scripta erant
de eo in lege moysi ꝛ prophetis ꝛ i psalmis per q̄
tria membra totum vetus testamentū accepimus
ꝙ tūc apud heb.fuerat approbatū ꝯñs est ꝙ oīa
illa erant autentica ꝛ auctorizata a deo nec dubi
um quin p illud ꝙ dicit hoc incipiēs a moyse intel
ligi voluit ꝙ incepit a libris moysi.s.pētateuco ita
vt liber geñ.intelligatur ibi vt ceteri quattuor qm̄
in gene.sunt multe scripture de xp̄o sicut illud ca.
15.semī tuo dabo terram hanc ꝙ apo. exponit de
xp̄o ad gal.3.eo ꝙ dr̄ singulariter semini nō plura
liter seminibus ꝛ de eius passione dicit iacob. ge.
49.lauabit vino stolam suā ꝛ in sanguine vue pal
liū suum ꝙ ex hoc constat dictū de xp̄o ꝙ illi dicto
premittitur catulus leonis iuda ad predā ascēdis
ti Fili mi requiescens accubuisti vt leo in apoca.
5.scribitur vicit leo de tribu iuda ꝛ illud dictū ab
adā geñ.2. Et erunt duo in carne vna exponit a-
posto.dictū esse de xp̄o ꝛ sua ecclesia ad philip.5.
ꝛ de duabus vxoribus abrahe libera ꝛ ancilla ꝛ
de filijs earū similiter apo.tanq̄ sacramentū expo
nit duorū testamentorū ad gal.4.c. Itē liber ge.
merito liber legis vocatur cū ibi.c.27.data fuisse
lex circuncisionis primo legatur ꝛ sacrificij lex de
vaca trienni de capra terna de ariete triū ānorum
ꝛ de turture ꝛ collūba.c.15.vij.c.26.dicitur ad ysa
ac ꝛ benedicentur in semine tuo omēs gentes ter
re eo ꝙ obedierit abrahā voci mee ꝛ custodierit p̄
cepta mea ꝛ cerimonias legesq̄ meas seruauerit
Ex hijs constat librū geñ. inter legis libros nūe-
ratos posse intelligi vnde pau.ad gal. 4.legē nō
legistis scriptū est eni qm̄ abrahā duos filios ha-
buit ꝛc.nunq̄d autē cōtineatur sub nōe legis moy
si seu sub noīe legis nō ita estimo affirmandū licet
hoc apte possit intelligi vt dixi superius Itē mat.
7.legē datam ꝛ prophetas xp̄s auctorizat cū di-
cit oīa igit quecūq̄ vultis vobis hoīes ꝛ vos fa-
cite illis hec eni lex ꝛ prophete ꝛ mat.11.oīs ei lex
ꝛ prophete vsq̄ ad iohannē prophetauerunt vbi
scripturā legis approbat ꝛ etiam ꝓphetarum si
mile est mat.22.in hijs duobus mandatis tota lex
pendet ꝛ prophete. Item auctorizat omnes scri-
pturas propheticas quas habebant iudei cū di-
cit mat.26.hoc autem totum factum est vt adim-
plerentur scripture prophetarum sicut scribitur.
Luc.18. Et ait illis ecce ascendimus ierosolimam
ꝛ cōsummabuntur omnia que scripta sunt in pro
phetis de filio hoīs oēs libros prophetarum ap-
probare videtur.

Cap.6.

Hec ratio qua cōstat legē
euangelicā totum vetus testamentū
habere autenticum tibi christiano p
auctoritate quinq̄ librorum veteris
testamenti potest sufficere si vero hāc
pro modo ex nouo testamento tanq̄ infidelis re-
nuis acceptare hunc solum articulū si sarracenꝰ
fueris aut gētilis tibi pōt sufficere ꝙ a tpe xp̄i nō
aduētus vsq̄ in p̄ns populus iudeorū vnanimiter

hos et libros veteris testamenti approbauit et
acceptauit tanq̄ autenticos eis traditos sine am
biguitate affirmant ꝙ etiam per omnia mundi cli
mata est vulgatum quoniā in omnibus climatibꝰ (uūerꝰ librorū ātiq̄ leg̃)
habitabant iudei post vastationem iherusalē fa-
ctam per regem babilonie et habitant in presenti
ꝙ etiam erat eis antiquitus prophetatum leuitici
26.scꝫ ꝙ disperderētur in gētes ꝛ deutero.28.fuit
eis predictum ꝙ si non obseruarent precepta eius
disperderet eos in oēs populos a summitate ter-
re vsq̄ ad terminos eius vnde ante aduētum xp̄i
erant iudei dispersi in omnes nationes sub celo ꝛ
hoc clare apparet actuū.2.vbi sic legitur. Erant
autem in iherusalem habitantes iudei viri religio
si ex omni natione que sub celo est Consequenter
ꝙ in omnibus nationibus a quibꝰ illi viri religio
si descenderāt fuerāt habitātes iudei nec dubium
quin illi inter quos erant tales viri religiosi iudei
hos libros habebant qui libri eos suam religio-
nem docebant ꝛ sic constat ꝙ diu ante aduentum
xp̄i fuerant omnes isti libri veteris testamenti au-
ctorizati ꝛ diuulgati per orbem tanq̄ traditi popu
lo iudeorum diuinitus preter hoc sicut inferius ostē
detur ꝙ lex sarracenorum vetus testamētum mul
tipliciter approbat ꝛ confirmat.

Cap.7.

Pro auctoritate librorū no
ui testamēti scꝫ quattuor librorum euuā
gelij 14.epistolarum pauli vnius episto
le iacobi duarum petri trium iohannis vnius iu-
de apostoli libri autem actuum apostolorum quē
scripsit lucas xp̄i discipulus ꝛ lib.apoc.io. suffice
re potest decretum vniuersalis ecclesie super hoc
ꝙ illi libri omnes apud xp̄ianos catholici habeā
tur quiscūq̄ eos dictauerit licet ex cronicis ꝛ ex ip
sis libris ꝛ ex alijs scripturis sufficiēter appareat
ꝙ p̄dicti apostoli ꝛ discipuli xp̄i hos libros dicta-
uerunt iohannes enim in fine euuāgelij se dicit p
hibere testimonium de omnibus scripturis in suo (approbatō librorum noui testamenti.)
euuangelio sub hijs verbis premisso ꝙ petrus in
nuebat ei vt interrogaret xp̄m se appellans disci-
pulum quē diligebat iesus annectit hic est disci-
pulus qui testimonium perhibet de hijs ꝛ scimus
quia verū est testimoniū eius hoc autē ꝛ alia mul
ta fecit iesus que scribuntur per singula nec ar-
bitror mundum capere eos qui scribendi sunt li-
bros iacobus petrus ꝛ iudas apostoli in omnibꝰ
suis epistolis auctores esse se preferunt iohānes
seniorem se nominat in duabꝰ tertiam ita dictat
vt palam ex forma dictaminis appareat esse sua in
apocalip.tam in principio q̄ in fine.iohannes il-
lius scripture autorem se exprimit paulus etiam
in omnibus suis epistolis excepta epistola ad he
bre.se nominat ꝛ fatetur auctorem seu scriptorem
et in fine epistole ad hebre.sic legitur vt intelliga
tur ipse esse qui ipsam scripsit epistolā vbi sic scri-
bitur rogo autem vos fratres vt sufferatis verbū
solatij ꝛ per paucos scripsi vobis cognoscite fra
trem vestrum thimoteū dimissum cum quo sibi ce
lerius venerit videbam vos ꝛ salutate omnes fra
tres vestros prepositos ꝛ omnes sanctos salutāt
vos fratres de ytalia gratia cum omnibus vobis
Amen vbi ex cōmendatione thimotei discipuli sui
charissimi quē mittere ꝛ p̄mittere solebat ecclesijs
ad quas erat venturus ꝛ ex sponsione ꝙ ipse cum
thimoteo veniente celeriter romanos videret ꝛ ex
alijs inibi a diligenti lectore inspiciatur satis appa
ret ipsa epi.esse sua.

Cap.8.

IOHANNES. Si non (nota istas obiectiōes)
aliud michi p auctoritate nostre scri
pture ꝯsideres q̄ decreta ecclie xp̄ia
ne et doctorum xp̄ianorū scripturas
consimiles euidentias adhibeant sar
raceni iudei tartari ꝛ gentiles quicūq̄ pro sectis
ipsorum scilicet decreta suarum ecclesiarū ꝛ suo-
rum pontificum ꝛ scripturas suorum doctorū nō
reddis michi auctoritatem nostre legis firmiorē
q̄ ipsi reddant auctoritatem legum seu sectarum
suarum ꝛ sic nichil adhibes qd̄ anime rationem in
quirenti possit sufficere cum tamen paulus apo-
stolus scribat ad col.primo ꝛ ad gal. vt sint instru
cti in caritate ꝛ in omnes diuitias plenitudinis in
tellectus in agnitionē ministerij dei patris xp̄i ie-
su manifeste ostendens ꝙ doctores debent habe-
re rationem sufficientem de tali ministerio ꝛ ita de
ceteris articulis legis nostre ꝛ secūde episto. ad
thymo.3.ca.omnis doctrīa diuinitꝰ inspirata vti
lis est ad docēdum ad arguendū ad corripiendū
ad erudiendū in iustitia vt perfectus sit homo dei
ad omne opus bonum instructus vbi etiam patē
ter ostendit ꝙ doctor scripture diuinitus inspira-
te perfectus est aut esse debet ad omne opus bo-
num ꝛ ꝙ opus est melius q̄ hesitantē aut infirmū
in fide ratione solide roborare ymo dicit scriptu-
ram ad hoc vtilem scꝫ ad docendū ꝛ erudiendum
in iustitia ꝛ actuū.26.legimus ꝙ cum paulus fue
rat de legis questionibus ꝛ fidei nostre articulis
accusatus reddidit rationē ꝛ lege apostolum pe-
trum docentem prima sua epi. ca.3. dominū autē
xp̄m sanctificate in cordibus vestris parati semp
ad satisfactionem omni poscenti vobis rationē
de ea que in vobis est fide et spe cum igitur iuxta
dictum apostoli pauli ad ro.10.fides sit ex auditu
auditus autem per verbum xp̄i vbi ego intelligo
verba sacre scripture verba xp̄i vt sic teneam fidē
meā ꝛ spem fieri in me ex sacra scriptura fragiles
erunt spes ꝛ fides non solum si fundamentū earū
auctoritatem non habeat sed etiam si poscenti ra
tionem auctoritatis ipsius sufficiens ratio reddi
non possit vnde puto apostolū petrum intellexisse
in illo pretacto superius ꝙ doctor sacre scripture
debet habere rationem sufficientem paratam pro
auctoritate fidei ꝛ spei ꝛ totius etiam scripture sa
cre cuicūq̄ poscenti rationem de hoc siue fuerit
xp̄ianus siue legis alterius aut etiam sine lege q̄
uis igitur in fide nostra non fluctuem sicut in sua
fide non fluctuāt sarraceni aut iudei tamen si sar
racenus aut iudeus in fidem meam impinguat af
firmans me fatuum ꝙ sic credo videlicet tres per
sonas ꝛ vnā essentiam ꝛ vnam personam esse deū
et hominē ꝛ ceteros pecculiares articulos xp̄ia-
ne fidei de sacramentis ecclesie in quibus non so
lum iudei ꝛ sarraceni sed omēs gētes ratione na-
turali viuentes a nostra lege dissentiunt si rationē
eis non redderem sed solo verbo meo ita credere
affirmarē ipse me merito irrideret sicut ꝛ ego me-
rito illi illuderem si pro sua fide seu lege nō aliud
requisitus afferret nisi ꝙ sibi credere sic placet ei
et ob hoc rationem inquiro qua contra iudeos ꝛ

farracenos ac alias sectas si que sint ac etiam cō
tra quamtuncunq gentilem ratione naturali in
ipsum si esset possibile sufficienti deductione pos
sem ostendere nostram scripturam auctoritatem
firmā habere quoniā hoc ostenso non dubito qn
omnium legū que nostre non sunt ꝛ in hijs in qui-
bus nostris legibus aduersantur ꝛ etiam ratiōis
naturalis contrarie legi nostre seu eius contem-
ptis omnino infirmaretur auctoritas nisi igitur a
liud michi ostēdas q̄ solum decretū ecclesie xpia
ne rationem euidentiorē auctoritatis nostre scri-
pture nō reddis q̄ sarracenus reddat de sua scri
ptura aut tartar⁹ de sua secta quā tenet quas ta-
men non ambigimus falsas esse nec quicq michi
ostēdis vnde de mea fide ꝛ spe iuxta dicta aposto
li petri valeā eis querentibus reddere rationem
nec michi xpiano sufficientem rationem adducis
quin potius fluctuare in mea scriptura ꝛ in mea fi
de permittis cum certo sarracenos ꝛ tartaros et
quoscunq gentiles pro suis sectis tantum robur
auctoritatis habere q̄tum ꝛ quale obtinent xpia
ni nisi igitur aliud aliquid singulare ꝛ solidum p
auctoritate nostre legis adduxeris Ecce enī cau
sam non video cur michi non liceat altere legi aut
rationi naturali eque adherere veluti legi nostre
ita vt omnino in punite pro libito valeam esse legi
vagus sarracenus tartarus aut iude⁹ ymo quia
non profers quicq vnde ostendi possit legem no
stram esse maioris auctoritatis q̄ cetere ꝛ est no-
tum q lex nostra multo magis q̄ cetere naturali
rationi repugnat consequēs michi videtur q lex
nostra simpliciter minoris est auctoritatis seu ro
boris q̄ cetere ꝛ ita irratiōaliter estimam⁹ alios
esse dampnandos ꝛ nos solos debere saluari cū
potius sit econuerso estimandum.

nota auctoritatē ꝯ legē nostram

Cap.9.

RICARDUS nūqd
ita es stolidus vt fructū fidei
tue scilicet meritū velis amitte
re que si eēt de scitis veraciter
meritū non afferret cum fides
omnino non esset que non nisi
rerum non apparentium sicut
diffinit paulus apostolus ad
hebre.11.ca.vnde saluator dicit thome prius incre
dulo quia vidisti me thoma credidisti beati q̄ non
viderunt ꝛ crediderunt io.20.Cur igitur fidei tue
seu auctoritatis tue scripturis inquiris scientiam
IOHANNES non queras diffugia quia nō
ignarus de predictis rationē exposco sed vt xpia
nus fidelis volens nō veram sciētiam quā nō pos
sum sed rationem sufficientem quietatiuam cuius
cūq animi inquirētis sup predictis accipere qua
lem vt estimo petrus apostolus voluit me habere
iuxta illud ab eo per me superius allegatum ꝛ sic
similiter paulus apostolus iuxta ea q̄ de eius scri
pturis ꝛ alijs superius allegaui dic igitur talē ra
tionem si nosti ant fatearis nos xpianos tanq asi
nos auctoritatibus hominū velud quibusdā capi
stris abduci vel saltē adduci. RICARDUS.
ratio aliqua aliquibus potest esse sufficiens que
est aut saltem apparet alijs diminuta sicut de bel-
licis instrumentis que non omnia contra quoscū-
q sufficiūt ꝛ ob hoc q̄uis ratio supradicta decre
to ecclesie a sarracenis aut iudeis asseratur in-
firma non propter hoc potes inferre quin sit suf-
ficiens omnibus xpianis de quibus posset verbū
apostoli petri intelligi vt esset sensus omni poscen
ti rationem scꝫ omni homini xpiano poscenti ra-
tionem nisi capitulū precedens ad quod illud di-
ctum relationem habere videtur sermonem face-
ret de gentibus non credentibus ꝛ que credenti
bus detrahebant quorum videtur hic immedia-
te ante dissuadere timorem cū dicit ꝛ quis est qui
vobis noceat si boni emulatores fueritis sed ꝛ si
quis vobis noceat si emulatores fueritis sed et si
quid patimini propter iusticiā beati timorem aūt
eorum ne timueritis ꝛ non non cōturbemini ꝛ tūc
statim adiūgit dominū aūt xpm sanctificate ꝛc.sic
q fateor tecū michi videri q petrus itelligit nos
debere esse paratos omni homini de nostra fide ꝛ
spe tota rationē poscenti reddere rationem vt mi-
chi videtur vt tu prudenter astruis decretum ro-
mane aut vniuersalis ecclesie xpiane extrinsecis
aut etiam xpianis doctis querentibus rationem
auctoritatis nostre scripture aut fidei nō posse suf
ficere nisi cum illa rationē inquirētis tamen quie-
tatiuam aliam asseramus talem scꝫ cui quisq vo-
lens rationem sequi dūtaxat merito acquiescere
iussit ꝛ debeat. IOHANNES.hoc vltimū p-
tulisti iuxta cor meū perge quo tendis.
RICARDUS puto illam rationem sufficien
tem cuilibet legem dei habenti aut sine lege dei a
deo data viuenti que tum est euidens vt nullus le
gis alterius aut sine lege existens eque euidentē
rationem pro sua lege aut contra nostrā possit af
ferre IOHANNES. talem rationē expecto
et vtinam michi ipsa clarescerct.

Cap.10.

RICARDUS Si lex no
stra euuangelica maius testimoniū
veritatis obtineat q̄ secta alicuius
gentis alteri⁹ aūt naturalis ratio le-
gi nostre cōtraria testimonium illud
grauius pro ratiōe quā postulas poterit cōputa-
ri. RICARDUS.multiplici igitur compara-
tione vti compellimur vt valeamus ostendere qd
exposcis scꝫ comparationē legis nostre ad leges
cuiuscunq secte alteri⁹ et ad rationē gētilium im
pugnantium legē nostram ratione naturali nō le
gibus tu igitur singularium harum sectarum cū
tibi locus occurrerit q̄tum potes prudētius cau
sam age ꝛ obice q̄tum vales ꝛ robustius contra
legē nostram pro illis quia sic si deus donaueris
sol dius qd querimus apparebit.
IOHANNES.ergo primo comparo legē no
stram legi sarracenorum ꝛ legi iudeorū ostendas
propositum. RICARDUS.in hac compara-
tione legem nostram totam nostram scripturā ca
nonicam supra descriptā scꝫ noui ꝛ veteris testa-
menti placeat michi vocare ꝛ ex sequēti deductio
ne valeat siue appareat tam nouum quā vetus te
stamentum legē sarracenorū auctoritatis vigore
precedere. IOHANNES.sic fiat. RICAR
DUS lex sarracenorū quā alchorā qd significat
collectio preceptorum sarraceni appellant vetus
testamētum ꝛ nouum sepe approbat et allegat et
dicit ea a deo tradita moysi ꝛ xpo ꝛ alijs dei pro-
phetis in principio scꝫ zaoha.secundo sui ca.qd de
bouo appellat dicit expresse legē illam datam iu-

cōfirmatio legis nr̄e ex alchorano.

deis in firmamētū legis ipsorū sub hijs verbis vos
autem filij israel bonorū q̄ vobis cōtuli reminiscen
tes federis inter vos cōstituti dissolutionē vitāq
meq super omnia timentes hūc librū mee legis a
me celitus missum vestre legis firmamē esse cogno
scite vnde nec vos eius detractores nec cōtradi-
ctores esse ius equum exigit lex igitur iudeorū siue
scriptura legis iudeorū ex lege sarracenorū appro
batur ꝛ affirmat esse autentica vn̄ eodē.ca.ꝯn̄r vi
tulum tn̄ deinceps moyse quadragenarium ieiu-
nium vt legē susciperet efficiēte adorasti criminis
vobis data venia indeq gratia reddita p librū no
bis a moyse traditū boni maliq discretiuū vos re
ctam vite viā agnoscētes vos aiabus vestris no
ciuos ad orationē vituli increpāti dicētiq nobis
operamini optimū deū inuocare aīasq mortifica
re sic enim a deo cū sit pijssimus veniam a dn̄o cō
sequemini respōdisti vos nolle gerere hmōi quicq
nisi deū videretis ꝛc.vbi approbat a deo secundū
sarracenos liber moysi ꝛ affirmat esse discretiuus
bōi ꝛ mali ꝛ q p illū filij israel rectā vite viā agno
uerunt fingit eī machomet deū filijs israel hoc di-
xisse Et infra.2.cap.moysi ceterisq p̄phis postea
libro suo tradito xpoq simulato filio marie cui spi
ritus diuinus auxilium atq testimoniū exitit cur
p̄phās nobis missos displicita p̄dicātes vel inter
ficitis vel contradicitis huicq libro celitus misso
vestre legis firmamēto nequaq fauere sed cōtra
dicerere certātes vidētes maluistis vbi nō solum
approbat legē moysi ille machomet qm̄ hec ver-
ba sunt eius tanq firmamentū post modum libro
suo sed insuper approbat moysem ꝛ p̄phās in ge-
nere ꝛ xps cui diuin⁹ spūs vt veraciter asserit ext
stit auxiliū atq testimoniū ꝛ sic ī genere approbat
libros oīz p̄phetarū missorū iudeis a deo affirmās
q deus simul tradidit librū verū aliō videt aperte
posse intelligi nisi q p p̄phias ꝛ alia p̄dicanda iu-
deis deus eis tradidit cōmēdāda scripturis sicut
et illi fecerūt suas p̄phias scribētes ꝛ ibi infra licꝫ
iudeis ꝛ xpianis summa cōtrouersie lis incidat al
ter ei alterū nullius esse legis asserit vtroq librū
legiferū habēte vbi etiā libros legiferos vtriusq
secte cōmēdat Itē in secunda azophara siue ca.
nunc quidē iudei ꝛ xpiani gentē tibi xpianam sub
strahere nitentes vt suā amplectat legē ꝛ illā p̄fi-
teatur admonēt eī vterq suā legē tā bonā esse cō
firmat illa vero se legē abrahe amplecti se iuste p
fitetur viri iustissimi tu ergo fidē creationis illis p̄
dica penitus p suadēs vt libros tibi diuinit⁹ mis
sos abrahe ꝛ ysmaeli ꝛ ysaac ꝛ iacob atq tribus
vel tribubus legis moysi ꝛ xpi ceterorūq p̄pheta
rum nullis partē segregatis firmēt fidē adhibeant
creatorē adorātes vbi ēt leges moysi xpi ꝛ cetero
rum p̄phārū approbat ꝛ monet consectādas. Itē
cōsequēter ibidē versus orientē vel occidentē ora
tiōes fundere minime fideles ꝛ veraces efficit sed
in deū credere ꝛ alio aduētu seculi necnō angelis
et libris ꝛ p̄phia fidē adhibere peccuniāq suā be
niuole cōsanguineis suis orphanis pauperibus et
mendicis hostiati querētibus atq captiuis iptiri
orationibus inuigilare debita deo soluere verbis
fidem ꝛ constantiā habere hora graui malū ꝛ litē
fortiter sustinere hec inq oīa q̄bus in iusti deum ti
mentes atq fideles pficiūt vbi inter bona opa et
deo accepta enumerat lib.credere atq p̄phis nō
dubiū intelligēs quos parū ante expressit scꝫ xpꝫ
moysem ꝛ alios. Itē azohara.v.in principio de⁹
pius atq misericors vnus et altissimus p̄ter quē
nō est alius q̄ prius testamentū deinceps euuāge
lium rectas vias hoibus tradidit postremo librū
hunc veracissimū videlicꝫ alphurā vestre legis cō
firmatorē vobis desup p̄buit quid dici pōt expres
sius q̄ q deus prius tradidit testamentū scꝫ vet⁹
deinceps euuāgeliū rectas vias hoibus aut qua
liter posset vtrūq testamentū expressius approba
re.

machomet approbat nostrā legē

Cap.11.

ETibi inferius de iohāne
baptista sic scribit zacha. deinceps
deū vt filiū gratū honorificatū tribue
ret deprecāti cū orationes ad altare
corā deo funderet angeli respōderūt
deus orationi vestre satisfaciens optioq nuncio
letificans filiū p̄uecti iohannē cōfirmantē verbū
dei eritq vir bonus virgo pseuerās magnusq p
pheta hic vero affirmat iohannem veridicum et
cōfirmatorem verbi dei. Iohannes autem doce-
bat credere in xpm post eū venturū cuius preco-
nē ipe se asseruit ꝛ p̄nūciauit xpi baptismū p aquā
vnde cōsequit q approbādo statū iohānis appro
bare cōuincit legē xpi ꝛ infra ibi descripto quali
ter angeli marie cōceptū filij nūciauerūt facit eā
angelos sic alloqui ꝛ ecōtra o deus cū virū nō te
tigi quō cōcipiā inquiūt āgeli deo nichil occurrit
impossibile oīa p vt vult opatur cuius mandatū
esse suū placere impficit ipseq filiū tuū cū diuina
virtute venientē libris legiferū oīo oīs q̄ magiste-
rij pericia ꝛ testamentū ac euuāgeliū mandatūq
filijs israel edocebit ille nāq formis volatiliū pu
teis a se cōpositis curabit morpheaticos atq le-
prosos emūdabit mortuos creatore cooperante
viuificabit quicquid comestui quicquid ve depor
tionem deputatum sic p̄alabitur cuncta in q̄ acci
dentibus in deū mirabilia censentur vetus testa-
mentū cōfirmabit quedā cū pri⁹ p̄hita licitis an
numerabit seq cū diuina virtute potētia q̄ veniss
se patefaciet ꝛ hec appet legē machomet appro-
bare testamentū ꝛ mandatū filijs israel ꝛ euuāge-
lium q̄ asserit xpm filiū marie docuisse cum diuina
virtute ꝛ ꝯn̄r iterū exprimit q vetus testamētū cō
firmauit ꝛ ibi inferius facit deum sic alloqui xpia
nos ꝛ iudeos viri legū cur vestre ratiocinationis
et secte firmamentū ex abrahā abicitis cū testamē
tum nec nō euuangeliū post ipsum traditū fuerit
affirmātes q nescitis vbi ꝛ approbat vtrūq testa
mentū ex quo dicit librū suū esse firmamētū ratio-
cinationis ꝛ secte vtriusq scꝫ xpianorū ꝛ iudeorū
q̄uis enī iste pseudo p̄phā machomet cuius sup
omnia semp conatus dissuadere q in deo sit trini
tas psonarū ꝛ q xps deus fuerit ꝛ ob hoc in mul-
tis reperiatur sibi cōtrarius sicut si deus donaue
rit tēpus nobis sup hoc scribēdo clarius ostende
tur cū nō minus ea q̄ p firmamēto legis euuāge
liste ac veteris testamēti ptulit leges easdē saltē
cōtra sarracenos ꝛ alios infideles magis reddūt
autenticas ꝛ auctorizatas ac roboris amplioris
nullus enim ambigeret qui lex machomet aucto
ritatem maiorē haberet q̄ q obtinet in presenti
si aut veteri testamēto aut nouo aut vtriusq testa
menti sentētija affirmaretur. Itē ozohara.12.ca.
statuit dn̄s sic alloquentē machomet de iudeis p-
uersis istos quidā sic plura pferētes ꝛ illicita ac

iniusta premia comederitis si ad te venerit a te re
pelle qõnec tibi nocebit vel cũ pitate quã doces iu
dica cum ipsi testamẽtũ habeãt iudiciũ dei docẽs
viãq3 rectã ⁊ lucẽ ac sapientiã prestans suis cordi
bus ⁊ mẽtibus ad gerendoꝝ noticiã a deo mon-
stratum cũ quo phẽ timentes deũ et sacerdotes
atq3 pontifices iudicãt cur a te iudiciũ postulant
ecce hoc qualiter approbatur auctoritas veteris
testamẽti qd dicit datũ a deo iudeis ad iudiciũ dei
faciendũ qd est docens viã rectã ⁊ lucẽ ⁊ sapientiã
prestans ⁊ cito post xpm. Itẽ marie filiũ cui cõmi
simus euuãgeliũ qd est lumẽ ⁊ cõfirmatio testamẽ
ti ⁊ castigamẽ ac recta via timẽtibus deũ ⁊ vestre
legis supplementũ misimus omnis igitur euuan-
gelij seruus ipsis pcepta iudicando sequatur sin
autem malus erit ⁊ hoc nõ solũ approbat aucto-
ritatem euuãgelij q dicit esse lumẽ ⁊ rectã viã deũ
timentibus sed approbat testamentũ q dicit euuã
gelio cõfirmari ⁊ ad cuius suppletionẽ euuange-
liũ datũ a deo affirmat ⁊ ibi infra de iudeis ⁊ xpia
nis peccãtibus facit deũ sic loqui nos quidẽ ho-
minibus legũ si timerẽt atq3 crederẽt veniã pecca
minum fateri paradisum sufficiẽter tribueremus
et si testamẽti simul ⁊ euuãgelij ac celitus sup oẽs
missi pcepta sequerẽtur tot cibis totq3 bonis ha- *nota ista ex alcorano*
bundarent q suis psternerent pedibus ⁊ hoc ap
probat testamentũ ⁊ euuangeliũ propter quoꝝ ob
seruantiã dicit deũ velle eoꝝ peccata remittere il
lud idem clarissime stati subiungit hoc modo sciẽ
dum quidẽ viros legum nullius legis fidei ve pfe
ctionem sequi vel assequi nõ testamẽti ac euuãge
lij ac hmõi libri a deo positis pceptis pareant ma
gis approbatio vtriusq3 q sine obseruãtia pcepto
rum in scripturis testamẽti sc3 euuãgelij nulli9 le-
gis homĩes perfectionem fidei aut legis possunt
attingere. Cap. 12.

Item capitulo deciotertio ita machõmet facit deum alloqui xpz deus iesum marie filiũ affat9 cui tribuit animã mundã atq3 benedictã que iuuenes ⁊ infantulos affatus est et formis volatilium nites a se factis insufflãs volatum prebuit tecũ natũ atq3 leprosum curauit et mortuos suscitauit queitẽ librũ ⁊ sapientiã nec nõ euuãgeliũ ⁊ testamentũ docuit inquit te sic ad filios israel cũ virtutibus meo velle venientẽ eorũ increduli magnũ esse perhibẽt. Tu vero de bonis tibi matriq3 tue diuinitus datis michi gratias redde vbi dicit deũ docuisse filiũ sc3 xpm euuãgelium et testamentũ vnde in hoc auctoritatẽ diuinã vtrũq3 habere ostendit ⁊ pter hoc ex quo affirmat xpz accepisse a deo animã mundã ⁊ benedictã ⁊ maxima ac plurima fecisse miracula affirmare cõuincitur talẽ legẽ quã tradidit quã legẽ etiã approbauit sc3 legẽ ãtequã sanctã eẽ. Itẽ azophara. 15. ponit deũ hoc modo loquentẽ credentes in deum sueq3 fidei nullũ malũ annectentes viã rectã psiscuntur timoris inexpertos hec cõmunẽ abrahe cõtra gentẽ suam tribuimus ⁊ q voluimus super ceteroꝝ gradus exaltauimus cũ ego sum sapiens ⁊ incõprehensibilis ysaac risum iacob ⁊ nec predecessoribus suisq3 posteris dauid solomonij ⁊ ioseph ac moysi ⁊ aaron ⁊ zacha. atq3 iohã. ⁊ iesu ac helye oĩbus sc3 hijs bonis ⁊ samueli ⁊ ezechie atq3 loth vias rectas patefacimus ⁊ eos sup omnes gentes exaltauimus ⁊ sup quosdã parentum suoꝝ et fratrũ suoꝝ successoꝝ rectũ iter duximus ita pari lege sibi dilectis patefacta si fierent increduli omniũ suoꝝ operum iacturã incurrerent si illi quibus librũ ⁊ iudiciũ atq3 phiam nõ crederẽt ipsum credere volentibus cõmittamus hic etiam legem datã hijs oĩbus approbat Et ibi stati deũ nõ posuisse quicq3 sup aliq interrogat quis moysi librũ clarissimũ homines edocentẽ plura quorum quidẽ cartis iscripta palatis plura quidẽ abscõdius tradidit sed ille quidẽ nec nobis nec parentibus nostris antea precepta enodauit hic insup librum legis moysi affirmat a deo traditũ sibi cui9 libri quedã in cartis scripta pallauit quedã abscondite tradidit ⁊ infra. Itẽ azohara. 16. sic dicit in oĩbus quidẽ diuinitus michi mãdatis nichil comedere volẽti illicitũ ⁊ cõtra legẽ reperis nisi sanguinẽ ⁊ carnẽ porcinã ⁊ morticinũ ex hijs tamen necessitate cogẽte deus in sibi dilectos prius enĩ dabit veniã iudeis autẽ ob suã maliciã omnia fecimus illicita vngulã cõtinuatã habẽtia ⁊ vacaꝝ ac ouium pinguedinis nisi costis aut carni aut ossi cõmixtas vbi ex hoc q asserit deũ dixisse fecisse iudeis oĩa illicita q vngulã contractã habent satis ostendit insup hanc legẽ eis datã fuisse in qua hmõi phibentur. Itẽ azohara. 18. versus finem de dici quidem nouũ dubitandũ q testimonio ⁊ euuãgelio in alphurã cõfirmatur hoc etiam approbat testamentũ ⁊ euuãgeliũ. *cõtradictio ẽ i alchorano machometi.* Itẽ azophara. 30. omis autem dei recto trãmite pcedens ptes cõfirmato qualis est lex moysi iam premissa docens ⁊ cõdonans credẽtibus illi bonũ possidebit incredulus autem ⁊ deuius ignẽ ecce etiã hic dicit legẽ moysi tramitẽ rectũ testibus cõfirmatũ ⁊ ibi cõsequenter in fine de hijs que nichil nisi q sui patres adorauerunt inuocãt nil dubito quin sibi partẽ suam absq3 diminutione reddamus nisi dei verbum prescriptum firmũ esse ⁊ immitabile eos q libri moysi cõtrarietates inferũt ceteros q similiter dubitãtes deus ipse iam iudicasset omnia sciens oĩbus suis secundũ sua reddẽs opera ⁊c hic expresse affirmat deũ iudicaturũ ipsos qui cõtrarietates inferunt libris moysi. Itẽ azochara. 26. in principio moysi sed si quidẽ librũ patefacientẽ viã rectam filijs israel posteris illius bone gẽtis quẽ in archa extulimus ⁊ illicita phibentẽ dedimus dicẽtib9 illis in eo q vis terrã admitterent illic qui a meritũ insurgerent. Ecce hic cõmendat liber moysi traditus a deo patefaciens viam rectam ⁊ vetãs illicitam. Cap. 13.

Et consequenter ibidem deum statuit sic loquentẽ vt nos quidem ad hoc te misimus vt se tibi commendẽt vel adorent qui dauid psalterium dedimus vbi spiritualiter a psalterij auctoritatẽ affirmat q similiter facit azohara. 20. hoc modo si tibi cõtradixerint similiter pri9 et legatis missis cũ virtutibus diuinis ⁊ psalterio libro lucido oĩbus enim gẽtibus legatos misim9 quibus cõtradictis incredulos cõfundimus ⁊ azophara a nõ mirandũ vtiq3 cũ nobis nõ guenerit cũ de predecessoribus vestris venientibus cum virtutibus ⁊ psalterio libroq3 splendidissimo contradixerũt ⁊ ibi inferius versus finẽ describit hoc modo deũ loquentẽ moysi nõne mirabilia manifesta patefecimus q a filijs israel pscruteris vnde pharao magum illũ esse phibuit hic etiã videt librum exodi approbare vbi istam scribũt qm mittit eũ ad auctoritatẽ scripture ipsoꝝ filioꝝ israel. Item azohara. 28. ca. post mediũ describit deũ ita loquentẽ hoc quoq3 cõtinue nequaq3 subsit libentium moyses purus nuncius atq3 phã quẽ in mõte synay verbo piquo cõuenim9 atq3 ei misericordes atq3 pitũ fratrẽ suũ aaron phãm fecimus et cito post esdrã veridicũ quoq3 atq3 phãz a nobis eleuatũ in locũ excelsum in hoc volumine nomina quidẽ istis quidẽ phis ortis de filijs ade ⁊ sequẽtibus noe igit ⁊ abrahe ⁊ israeli qb9 rectas vias mõstrauimus ⁊ diligẽtes bonũ cõtulim9 cũ diuine virtutis pcepta legebãtur humilitas adoratioq3 diuia iugiter ĩherebat hoc etiã approbat moysem ⁊ ex esitram tanq3 veraces phãs ⁊ puros dei nũcios vnde cõsequit q eoꝝ libros quos saltẽ se asserunt addidisse vel edidisse estiabat aut estimare debebat autẽticos. Itẽ infra azo ahara 30. moysi quoq3 nec nõ ⁊ aaron alphurã lucẽ atq3 memoriã timẽtibus corde deũ ⁊ horã venturã tribuimus sic ⁊ hanc tibi doctrinã cur igitur nõ credunt eũ ecce affirmat deũ dixisse se dedisse moysi ⁊ aaron alphurã seu alchorã appellãs sicut claret dedit illi doctrinã eo igit argumẽto quo ostẽdere se putauit machomet suã alchorã veritatẽ habere ⁊ nos alchorã sc3 pentatẽcũ moysi vbi est collectio pceptoꝝ veracem esse affirmare cõfidimus. Item azohara. 31. hoĩes cũ pmanebũt in sua credulitate cũ a nobis cuiq3 gentiũ lex quã sequat sit imposita hic etiã legẽ xpianã fatetur a deo illis i positã aut igitur illa est q habẽt ⁊ sequitur deũ illius esse auctorẽ eã in toto veritatẽ habere aut est illa quã nõ habẽt ⁊ sunt iculpabiles sicut tue secte hoĩes affirmãt inculpabiles eẽ q2 illã sectãtur quã a patribus suis oĩbus recipiũt vt legẽ a deo positam eis. Itẽ azohara 32. vobis itaq3 nũcios mittentibus cuiq3 cõtingit q sua gens cõtinua neq3 succedens cõtradixit illi de quib9 nos mira faciẽtes nõ nũq3 morã facimus vel fecimus moysi quidẽ et aarõ fratri suo missis ad pharaonẽ gentẽq3 suã illi velud psumptuosi contra dicebãt dicentes nos quidẽ gens subicitur si nõ credam9 illis duobus carnaliqus sicut ⁊ nos ipsi perierũt igitur et confusi sunt sed moysi librũ quidẽ ad scientiã memoriãq3 dedimus filiũ sancte marie simul ⁊ in peritis hominibus miraculũ facientes ipsis locũ bonum ⁊ aquis amenũ ad habitandũ pbuit vos itaq3 nũtij de bonis comedite bonaq3 facite et hic etiam approbat librũ moysi quẽ affirmat deũ habere ⁊ dicere a se datũ ⁊ ad scientiã ⁊ ad memoriã et eũ nũciũ dei affirmat sic ⁊ filiũ marie Itẽ azohara. 37. post pdecessoꝝ pfusionẽ moysi librũ pbentẽ lucẽ viãq3 rectã ⁊ veniam ⁊ sapientiã credẽtibus preduimus quis est hic liber moysi a deo tradit9 cõtinens lucẽ sapientiã viã rectã ⁊ veniã nisi tot9 liber legis moysi in cuius aliqua parte ponuntur precepta atq3 iudicia q ostendũt rectã viã viuẽdi et in aliqua parte sicut in leuitico ponuntur leges purgationis peccatoꝝ ⁊ veniã afferentes ⁊ ibi statim sequitur moyse rursum legẽ accipiẽte in mõte synay nequaq3 affuisti ecce affirmatio q lex moysi a moyse fuit accepta in mõte synay. Itẽ azohara. 42. te quidẽ sicut ceteros phãs noe videlicet abrahã ⁊ moysem xpmq3 marie filiũ p actum dilectionis opisq3 boni pstrinximus nõ potes eoꝝ pbare scripturas qbus de vita recta ⁊ iusta deum asserit testimoniũ phibere.

approbatõ legis mosayce ex alchorano.

laudatur moyses a mahimeto.

Itẽ ibi in fine viri boni nõ imitemini male loquẽtes de moyse qui p deum prauiloquio liberatus honest9 ⁊ bonoꝝ exemplũ apparuit ex quo iste mochomet tm cõmẽdat moysen ⁊ extollit pconijs nullo modo fide dignus est si legẽ inculpet quã docuit. Itẽ azohara. 46. moysi quoq3 ⁊ aaron obnoxis nobis ob nostra collata suffragia victoriã sup hostes nostros pbuimus ipsos suosq3 factores a graui periculo liberãtes et etiam libro sibi tradito rectã in viam diximus. Itẽ de libro legifero stati post azohara. 49. moysi librum traditũ filijs israel hereditatem sciẽtibus viam rectã atq3 memoriã tribuimus. Itẽ azohara 50. hic liber a deo p sapiẽte cõpositus nec mẽdaciũ aliquod pñs seu futuꝝ indicat nec aliquid prophis cõtrarium pteritis nũciat q si latino vocaretur fieret questio cur latinis ⁊ arabicis litteris nõ distingueretur dño suo credentibus viã rectam ⁊ salutẽ pdicat increduloꝝ aut auribus plũbum oculisq3 cecitas inheret vnde in illis a loco longinquo vocauimus libro moysi tradito plures contradicebant vnde inter illos velox fieret iudicium nisi pter verbũ diuinitus firmatũ hic insuper librũ moysi fatet autenticum quẽ deus illi tradebat ⁊ cuius cõtradictores dicit deũ velle velociter iudicare nisi esset econtra firmatũ diuinitus. Itẽ azohara 52. pcepta quoq3 legũ ⁊ mores sicut noe ⁊c. ac abrahe ⁊ moysi a xpo patefecimus istd sepijssime repetit sc3 secundũ q deus dedit legem et etiã iudiciũ ⁊ mores moysi ⁊ xpo et filijs israel vñ azohara 54. dicit filijs israel iudiciũ ac phiaz ac legẽ atq3 potentiã ⁊ diuitias pre cunctis hominibus mundi dedimus. Itẽ azohara 55. moysi si librum prius munusq3 minime tribuimus sicut ⁊ librũ pdicũ arabice scriptũ p quẽ castiges malos bonisq3 bonũ feres nunciũ hic etiam in robur auctoritatis legis moysi fatetur librũ moysi nõ solũ sibi datũ a deo sed etiam esse munus misericordie.
Cap. 14.

Item azohara quinquagesimaseptima expresse allegat testamentũ ⁊ euuãgeliũ p hunc modũ machometus suiq3 factores increduloꝝ dei visu victores existunt sibi inuicẽ p pitio ipsiq3 deo pter suã dilectionẽ humiliantes faciesq3 gestãtes humiliter orationes respondẽt iugiter hicq3 secundũ testamentum ⁊ euuangeliũ assimilatur grano q in calamnm surgens messem reddit multiplicem litteram seminantibus ⁊ incredulis bene credentibus ⁊ beneficis optimã mercedem tribuit deus Et infra azophara. 26. etiam sic allegat nõne videt qualiter libri moysi ⁊ abrahe iam defunctoꝝ pcipiunt ne quisq3 peccata peccatis trãsactis accumulet Et azophara. 63. allegantem describit deum psalterium isto modo quã castigare remitis visis pluribus ante nos manu vestra confusis quorum omnia facta in psalterio reperiri possibile est actus eni tam minimi q maximi scripti sunt. Itẽ azohara 76. non tantum exẽplum verum dei nuncium fuisse sed omnes suos apostolos deo acceptos fuisse hoc modo omni modo deo seruiant vt iesus marie filius suasit interrogans viros albis indutos vestibusq3 quis michi

subueniat ex parte dei me sequēdo. Respōderunt illi nos quidē an filioꝝ israel crediderunt ꝙ ceteris incredulis manētibus ꝓferēdo lōge sup illos extulimus viros albis indutos appellat apostolos nundū q̄ xp̄o a pricipio adheserūt sicut videt in pricipio legis sue azohara.v.vbi post illud sic supra allegatū de v.azohara stati scribitur sciens iesus eos i sua credulitate obstiatos manere inqt deus i dei noīe q̄s me seqtur viri q̄dem albis induti vestibus rn̄dētes dixerūt i dei noīe te sequentes in deū credim⁹ te teste dixerūtq; hic creatori nos huic libro fidē adhibētes legatūq; tuū imitātes fidelibus atq; credulis ascribe fraudmēti vero eū decipē nitētes fidelib⁹ atq; credulis ascribo fraudmēti vero eū decipe nitētes ab ipso velud calidiore delusi sunt quē creator taliter affatus est ego tuā ad me reddētes aiam ꝛ exaltās ab incredulis te liberans ꝛ q̄ te secuti sunt eos q̄ tuo verbo non crediderūt vsq; ad diē publice resurrectionis supponā ꝛ ad me reddītu facto cōtrouersiā tuā atq; litē discutiā ꝛ icredulos ei vidicte tutoreq; carentes sūmis cruciatib⁹ hoc seculoq; futuro ꝓfligā fidelib⁹ q̄dē ꝛ bn̄facientib⁹ merita sua cū gaudio perpetuo cōferā malos atq; flagitiosos ꝓhorrentes de virtutib⁹ atq; iusticijs iesu quodā mō agētes agere similitudinē. Cap.15.

Hec possunt etiā ex cooparatione legi xp̄iane legi sarracenorum ad ꝓbandū vtrūq; testm̄ legē sarracenoꝝ auctoritate ꝓcedere qm̄ ipsa lex sarracenoꝝ vtrūq; testm̄ approbat ꝛ cōfirmat nō solū ꝓ pterito sed insup ꝓ p̄nti et suā legē.s.alchorā nō nisi iuppletionē ipsoꝝ testamētoꝝ ꝛ quādā mitigationē affirmat ecōtra aut neutrum testm̄ legē sarracenoꝝ approbat p̄nūciat āt cōfirmat ita ex lege sarracenoꝝ consequit vtrūq; testm̄ veritatē i suis assertis oībus cōtinere ꝛ oēs eius leges a deo ad bn̄ viuendū hoibus datas eē et eas etiā i p̄nti afferre obseruatorib⁹ suis salutem ꝙ etiā i alchorā vt supra patuit sepi⁹ affirmatur ex quo manifeste cōsequit ꝙ lex sarracenoꝝ.s. alchorā i oībus repugnātib⁹ hijs q̄ i veteri aut in nouo testō asserūtur cōtinet falsitatē ꝛ ꝙ i oīb⁹ legib⁹ suis q̄ legib⁹ veteris testi aut noui repugnāt est aliena a deo nō a deo ad bn̄ viuendū vt fingit machomet sepe i alchorā data hoibus ꝓmissa ēt que de alchorā posui vt michi videt dn̄t sufficere ad concludendū specialiter legē nostrā nouā legi sarracēoꝝ cōtēpte i alchorā auctoritate ꝑire ymo michi videt ex hoc solo ca.vltio hoc adducto posse cōuici falsitas i oībus cōtētis i alchorā q̄ obuiat euuāgelio xp̄i seu legi ipsius ꝛ nichilomin⁹ sicut pōt ꝓ talis hoīs snīa euuangeliū cōfirmari ymo māgis ē illi⁹ ꝯfirmatio i hoc ꝙ machomet volens ip̄m euuāgeliū ifirmare deo vt verisimile ē cū impellēte sicut cayphā ꝓphātē talia sue legi iseruit ꝑ q̄ euuāgelij oīmoda veritas apperet prio ei ex quo affirmat euuāgeliū xp̄i a deo traditū sicut exp̄mit azohara.66.vt posuim⁹ supi⁹ ymo azohara v.adicit vt posui supra ꝙ de⁹ testm̄ ꝛ euuāgeliū rectas vias tradidit hoib⁹. Et azohara.17.ꝙ euuāgeliū est lumē ꝛ cōfirmatio testi ꝛ castigamē et recta via timētib⁹ deū seqtur euuāgeliū veritatem i oībus ꝯtinere alioqn nō eēt lumē nec via recta sed erronea ymo nec eēt a deo q̄ sūma est veri-

cōfirmatio legis nr̄e ex alchorano

tas tradita hoibus vt salutē cōseqrētur ꝛ gratiā sicut dicit azohara.66.vt supra posuimus si vero euuāgeliū veritatē cōtineat i oībus vt iste machomet ex hoc alchorā cōfiteri cōpellit alchorā in oībus euuāgelio repugnātib⁹ cōtinet falsitatē vn̄ iprudētissime repetit inumerabiles ꝙ deus nō habet filiū cū hoc i euuāgelio sepijssime affirmet ꝛ in psalterio ꝙ ip̄e dicit librū a deo dauid traditū azohara.26.ꝛ.44. Cap.16.

Quod si dixerit nos nō habere illud euuāgelium q̄d xp̄o de⁹ tradiderat sed aliud corruptū ꝑ xp̄i apostolos seu alios per aliquos successores eoꝝ seu quoscūq; alios sic sepius in alchorā machomet videtur iuuere cū affirmat xp̄m nūq; vocasse aut deū aut dei filiū sed sui vt dicit hoc mēdaciter ꝓtulerūt hoc ei dicit azohara. 5.ꝛ.12.dicit ei azohara 5.q̄dē itē hoīes verba lib. quib⁹ opīo fuerat mīme sunt aduersantes seu admiscētes q̄ deo sciēter mēdaciū iponūt ꝛ azohara 12.eē q̄dē dicētes xp̄z iesum marie filiū dei existere mēdaces ꝛ icreduli repti sunt cū xp̄s ip̄e dixisset filijs israel i deū dn̄z meū atq; i vestrū credite ꝛ ibi infra viri legū nil nisi veritatē i lege vr̄a sublimate nō imitantes homines qui pri⁹ erronei multos errare fecerūt hoc dicit ad xp̄ianos legem hn̄tes nos ecōuerso prīo dicem⁹ a sarracenis q̄rētes an suo alchorā adhibeāt plenā fidē an de eo fluctuāt et ei⁹ auctore ꝙ si dixerit se fluctuātes de eo ꝛ ei⁹ auctore ꝯn̄s ē ꝙ fluctuāt de sua salute cū ab illius auctoritate fides saluatiōis sue depēdeat si vero asserūt ꝙ oportet vt suo libro legistis scꝫ alchorā quē hn̄t in p̄nti adhibent fidē plenissimā fateri cogentur se firma tenere ꝙ illū hn̄t vt erat a suo auctore cōpositū itegrū aut saltē ꝓcipuis regulis sue fidei icorruptū ꝛ itexhmōi eoꝝ fidei rōnē exposco et q̄scūq; reddiderūt ꝓ itegritate legis euuāgelice similē nos reddem⁹ adicienētes firmamēta alia ifra scripta si ei dixerit hoc eis traditū ꝛ decretum a suis maioribus ꝛ nos illud idē de nr̄is pariter affirmabim⁹ ꝛ vltra ꝓ nobis adicim⁹ diuturnitatē maiorē iuxta scripture ꝓlatoꝝ diffiniētiū multitudinē ampliorē ꝛ i eis ꝓfūdiorē doctrinā ac ēē excellētiorē vite ꝛ sanctitatis ꝓbabili⁹ argumentum ex miraculis īfinitis ad orationē ipsoꝝ gestis q̄ ipi negare nō p̄nt ꝛ verisimile vꝫ ꝙ ꝓpter hoc i eoꝝ lege ꝓcipꝫ ne cū aliq̄b⁹ disputationē assumāt azohara.5.i pricipio vbi sic facit deū loq̄ ad ipsuꝫ machomet si q̄s tecū disceptare voluerit aduerte faciē tuā ad deū eiusdemq; sequaces ꝯuertisse q̄s agēdo tā legū sciētes q̄ illiterati bonā legē sequetur sinaūt tuū est ꝓcepta mea gētibus solū mō patefacere si vero dixerit ex multitudie libroꝝ eius ꝯscie itegritatē ꝓmesue legis tradite a machōmet cōprobari ꝛ nos dicemus veraciter xp̄ianos multos plures libros nostre legis a pricipio habuisse q̄ alchoram habuerunt sarraceni cum ipse machomet solus vt ipse in alchorā sepe fatetur legē illā a deo accepit ꝛ nos quattuor euuāgelistas a principio habuimus ꝛ apostolos alios atq; discipulos substantialia fidei nostre scribētes. Item q̄ro que affirmat machomet corruptorem legis a xp̄o tradite aut secundū ipsum loquar liber euuāgelij xp̄o a deo traditi an verū apostolū in q̄stione xp̄i sum discipulum aut aliquē alium xp̄o incredu-

lam si dixerit aliquem apostolorum chꝛisti seu discipulorum ipsius librum chꝛisto traditum corrupisse consequitur illum corruptorem mendacem fuisse atq; incredulum quoniam non adhesit doctrine chꝛisti omis enim qui adhesit chꝛisti doctrine vir bonus erat ꝛ iustus et a deo pro huiusmodi obedientia sublimatus sicut iste machomet affirmat Azohara.5. 66.et.70. vt supra iam patuit ymo si hoc non diceret ex alijs eius dictis conuinceretur ꝙ hoc deberet asserere quoniam chꝛistum prophetam iustum et sanctum et immaculatum et rectam viam patefecisse hominibus vbi hoc in alchoram suo prenunciat nec potest vir malus dici quisquā qui tali doctrine et tali doctori adhesit non potest igitur quouis modo deffendere istā corruptionem euuangelij quā fingit factam fuisse per aliquem de chꝛisti veris apostolis aut veris discipulis si vero dixerit corruptorem huiusmodi fuisse aliquem hereticum sine chꝛisto et eius doctrine incredulum primo quero ab eo quorum tēporibus corruptionem illam hereticus immiscuit tali libro chꝛisti seu libro legis nostre an tempore apostolorum an tempore subsequenti non valet deffendere ꝙ tempore apostolorum illud gestū fuerit primo quidem quoniam omnes apostoli illa que machomet dicit esse corrupta scilicet de diuinitate chꝛisti et de pluritate personarū et de chꝛisti vera passione et resurrectione petrus iacobus iohannes paulus et iudas in suis epistolis et lucas in libro quē de actibus apostolorum conscripsit et iohan.in apocalip.maxime affirmarunt sicut patet eas legentibus ymo i illis articulis precipue fuit predicatio tota ipsorum et principalissime scilicet ꝙ chꝛistus noster fuit verus deus et dei filius mortuus ꝓ peccatis nostris ꝛ die tertia suscitatus nisi igitur istos apostolos ꝛ discipulos fingat fuisse falsarios remanet liber chꝛisti illesus quo ad illos articulos in quibus machomet dicit librum chꝛisti traditum fuisse corruptum.

Capitulum decimūseptimum.

Si vero dixerit tempore apostolorum libros sicut et librum sui magistri fuisse corruptos quo ad predictos articulos ꝛ eis annexos de sacramentis ecclesie quos modo fingit libros illorum articulis illis corruptis in quibus omnes apostoli persistebant vsque ad mortem et pro quorum articulorum deffensione fere omnes apostoli martirium pertulerunt nisi forte dicturus sit hec hystoria similiter esse corrupta scilicet ꝙ apostoli pro deffensione huiusmodi sunt occisi aut q̄ eum docuerunt ꝙ si falsa sunt falsum est ꝙ roma hanc fidem de chꝛisto accepit aut ierusalem aut antiochia aut alia ciuitas siue regnum quoniam non nisi per predicationem apostolorū post hanc fidem de chꝛisto gentes iste receperunt inter quas apostoli et discipuli chꝛisti predicātes ista occisi fuerunt qd mūdus ignorare non potest cum in omnibus regnis mundi maioribus de hoc innumerabiles historie habeantur non tamen igitur extat humana fatuitas sꝫ asinina stoliditas affirmare ꝙ pro tempore apostolorum fuerit liber euuangelij traditus chꝛisto corruptus per extrinsecum falsarium seu hereticum q̄tum ad istos articulos ꝙ etiam patet ex alio quoniam quattuor euuangeliste euuangelium in diuersis mundi climatibus in diuersis regionibus primitus cōscripserunt sicut referunt non tantum vna sed plures fide digne historie scilicet matheus in iudea marchus in ytalia lucas in achaya ꝛ iohānes in asia minori quis igitur et qualis falsarius fabricatur qui in istis tam distantibus regionibus ista euuāgelia in sua origine prima corrupit maxime cum ad hoc conscripta non dubitent fuisse vt credentes in illis partibus statim illis scripturis ea tanq̄ regulam sue vite reciperent vnde non dubium quin statim libri multiplicabantur apud credentes ita vt nec aliquis falsarius potuisset eos omnes corrumpere etiam si quisq; ea eo tempore corrupisset post eorum completam scripturam corruptio seu fermentum insertum iuxta azima statim clarissime patuisset nec dubium quin aūt habentes conscriptos illos codices statim suo auctore superstite eos cum diligentia correxissent cum nō sit vllatenus supponendum quin singuli scribētes vt moris est de suis scripturis copiam sibi retinuerunt quā etiā corruptionem scriptores sciuerant sine exemplari fecisse sicut sine exemplari primam suam scripturam dictauerunt aut habentes illos codices deprehensa corruptela statim eam de medio abstulissent similis ratio ymo merito robustior de apostolorum epistolis potest haberi scilicet ꝙ tempore apostolorum non omnes poterāt per falsarios ita corrumpi semper in eisdem articulis quin corruptela fuisset facilime deprehensa non igitur potest pars ista colorem habere ꝙ scilicet per aliquem hereticum liber chꝛisto traditus tempore apostolorum fuisset in articulis peculiaribus pro fidei nostre chꝛistiana corruptus.

Capitulum decimūoctauum.

S

Si vero dicatur pars altera scilicet post apostolorum tempora huiusmōi corrupela facta fuisset etiam parētissime huic dicto obuiat generalis omnium partium mundi hystorialis assertio scilicet ꝙ apostoli pro horum articulorum deffensione mortem in diuersis mundi partibus pertulerunt sicut thomas in orientali india Petrus et Paulus in occidentali roma iacobus maior ꝛ minor in iudea vmbilico terre secundum scripturam ezechie. vigesimo octauo capitulo matheus in meridionali ethiopia ꝛ bartholomeus in septemtrionali armenia ꝛ alij apostoli in diuersis plagis orbis non sunt igitur in illis articulis ipsorum scripture corrupte quos articulos docuerunt et pro earum deffensione mortem a tirannis crudelissimis pertulerunt igitur vt supra deduxi nisi dixerit apostolos esse falsarios quod nō est dicēdū ex quo ab oībus fuerūt approbati veridici p oīa orbis climata in p̄dicationib⁹ ꝛ multis miraculis q̄b⁹ totū mūdū illustrauerūt igr̄

libri xp̄i inueīri nõ poterit auctor aliqs falsitatis
ipsius qm̄ si ipsi erant veridici sicut suis operibus
probauerunt veri fuerunt omnes illi articuli et p
doctrinam xp̄i sui magistri eis traditi p quarum
assertione tam crudeliter mactabantur si vero di-
xerit apostolos fuisse falsarios quo ad hos pecu
liares articulos fidei xp̄iane ⁊ sic consequenter di
cat eos non fuisse veros sed falsos xp̄i apostolos
nõ tantum aperta ratione cõuincitur iste falsari⁹
sed etiam sibi ipsi in sua ficta lege contrarius prio
quidē de falsitate aperta ratiõe cõuincitur qm̄ ex
hoc sequitur omnes apostolos duplicē cõfusionē
et duplicē dampnationē sciēter ⁊ gratis sibi fecis-
se ꝙ nūq̄ ab origine mūdi legitur egisse quisq̄ in-
doctus aut doctus vnde hoc dicens manifeste cõ
uincitur esse falsitatis assertor hoc aūt cõsequitur
qm̄ si apostoli a xp̄o verā doctrinā acceperāt qõne
gare nõ pūt nisi xp̄s a pricipio doctrīe sue affirmet
falsarius aliā doctrinā eis tradendo q̄ i libro si-
bi tradito ipse recepit oīo cõsequitur ꝙ ipsi sciue-
runt seu crediderunt veraciter se dampnādos per
petuo si cõtraria veritati accepte publice pbarēt
populos subuertēdo qm̄ nõ dubiū hoc libri xp̄i ⁊
eius doctrina habebat sicut habet oīs fidelis do
ctrina dicat igitur oēs xp̄i scienter seu credēter ꝙ
tantūdem vz in isto pposito qm̄ nõ dubiū quin eoꝝ
fides ita erat firma adhesio sicut vera sciētia est in
nobis ꝙ inq̄ sciēter volebāt falsum defendere et
docere ⁊ p illa deffensione mortē seu dampnatio-
nem tēporalē suscipere ⁊ eternā ꝙ si dixerit nemo
ambiget ipsum rectissime rationis q̄d omis homo
geret in corde suo esse falsariū qm̄ nulla creatura
posset illud velle vnde firma fide euuāgelice scien
tie crederet se statim debere dampnari in corpore
et consequēter statim eterno igne. iehenne sine fi-
ne puniri cū voluntas beatitudinis scz vt bene sit
volēti sit rationali creature cuilibet naturalis si-
cut nõ pōt illō velle siue sua volūtate respuere vn̄
crederet se firmiter seu tam firmiter se statim sine
omni molestia preuia glorificādū eternaliter tam
carne q̄ spiritu ratio est qr nichil ē volibile seu eli
gibile secundū oēs phōs nisi aut bonū veraciter
aut apparēs eterna vero dampnatio seu actio eā
scienter inferēs nõ videtur saltē apud te posse ap
parere bona ⁊ ob hoc nõ videtur apud prudentē
esse volibilis ex quo etiam xp̄s vt ipse machomet
sepiissime repetit in alchorā fuit pphēta veracissi-
mus ⁊ ipē xp̄s predixit suis apostolis ꝙ ipsi forēt
testes ipsius veridici ⁊ ꝙ p eius noīe essent passu-
ri verū est nõ pōt ꝙ ipsi de ipso falsa precipue pre-
dicabant qm̄ nec sic veri testes eius fuissent nec p
eius noīe siue p falsa assertione ⁊ falsitatis deffen
sione passi fuissent.

Cap.19.

Quod si dixerit euuange
lium nostrū in hiis locis etiā fuisse ⁊
esse corruptū in quibus apostoli af-
firmātur a xp̄o testes ipsius fuisse et
pro suo noīe paterentur dicat suū al
chorā esse corruptū qm̄ ibi sepius illud idem in
sensu exprimitur Ecce enī azohara.5.sic scribitur
sciens iesus eos in sua icredulitate obstiatos ma
nere inquit quis in dei nomine me sequetur viri q̄
dem albis induti vestibus respondentes dixerunt
nos in dei nomine te sequentes in deum credimus
te teste dixeruntq̄ o creator nos huic libro fidem
adherentes legatumq̄ tuum imitantes fidelibus
atq̄ credulis ascribe ceteraq̄ supra posuimus in
quibus affirmat deum eis tanq̄ benefacientibus
et credulis se sua merita cum gaudio redditurū
veraces ergo fuerunt ⁊ creduli imitatores xp̄i vt
ipsi promiserunt non testes falsi seu falsarij ꝙ etiā
ipse dicit expresse azohara.66.vt supra iā patuit
vbi dicit ꝙ sequaces xp̄i ⁊ ipsi penitus obediētes
corda cõstantia ⁊ hūilia atq̄ fidelia gesserant vbi
apostolos videtur intelligere in verbo illo dei dan
tis legem machometo qm̄ de hiis qui tempus le-
gis sue precesserant hoc dicitur ⁊ ob hoc alij q̄
xp̄i apostoli vel eius discipuli nõ possunt ibi intel-
ligi si enim euuangelium xp̄i traditum per aposto
los fuit corruptum vsq̄ in presens qui fuerūt post
tempora apostolorum non habebant verā xp̄i do
ctrinam sed vnam erroneam nulli de illis posteris
xp̄i sequaces aut penitus obediētes xp̄o fuerunt
vt hoc dicit qui ergo fuerunt penitus xp̄o obediē
tes ⁊ eius sequaces aut penitus obedientes xp̄o
fuerūt cū ipo fuerūt vt post ipm ei⁹ doctrinā incor
ruptā ⁊ sine vicio dāpnabili hūerūt illā doctrinam
eligat ergo vnū dicere de duobus aut ꝙ apli fue-
runt xp̄i sequaces ei penitus obedientes ⁊ est sibi
contrarius si alibi intellexit ipsos fuisse falsarios
aut ꝙ alij post tempora apostolorum fuerunt xp̄i
sequaces ⁊ et penitus obediētes ⁊ sequitur ꝙ illi
habebant per apostolos xp̄i euuangelium incor-
ruptum qm̄ nec per alios q̄ per apostolos xp̄i seu
eius discipulos illud habere potuerunt sicut nec
suam doctrinam aliqui nisi p suos discipulos post
eius mortem accipere valuerūt ergo sequitur eos
fuisse veraces ⁊ sic conuincitur machomet in his
sibi cõtrarius si eos nusq̄ itelligit fuisse falsarios

q̄s non nõl velle eternā dāpnatiõē

Cap.20.

Ceterum cū nullus ratio
ne vtēs velit quicquā turpe ⁊ sibi hor
rendum cõmittere nisi ex aliqua cau-
sa mediante inquirenda videtur cau
sa cur omnes christi apostoli atq̄ di-
scipuli sibi christi doctrinam volebant corrumpe-
re. Nemo enim diligit nisi bonum verum aut fal-
sem apparens vt dixi nec videtur illa alia causa p
babilis inueniri nisi acquisitio laudis aut boni al
terius temporalis qualem causam cõstat macho
met habuisse quoniam per famam legislatoris p-
uenit ad regnum qõ nunq̄ per aliquē dei prophe-
tam est actum apostoli vero christi ⁊ eius discipu-
li non comodum temporale querebant cum con-
stet omnes bona temporalia contempsisse nec lau
dem tam aliūde querebāt in vitaq̄ oīa sua opera
laudabilia nõ sibi sz xp̄o suo magistro ⁊ dn̄o ascri
bebāt nec maiorē querebāt laudē post mortē que
minus est appetibilis q̄ in vita. Itē dicat hoc ma
chomet quō xp̄s erat tam sanctus tam iustus om
nem hn̄s peritiam vt affirmat si apostolos ⁊ disci-
pulos tales elegit qui eius legem peruerterent et
falsam legem nomine suo hominibus promulga-
rent p quē totus populus qui a nomine suo xp̄ia-
nus appellatus est consequenti tēpore dāpnaret
ex quo ipse si phātustus fuisset vt fingit talis nul
laten⁹ aut iprudētissime ⁊ culpabiliter ac dāpna-
biliter nõ dubium elegisset fateatur xp̄m nec tales

precipue elegisse scz sue legis falsarios nec apo-
stolos tales fuisse aūt affirmet qō cum non audet
xp̄m non tantum imprudentem sed etiam propter
tam pernitiosam electionem dampnandū fuisse si
cut ⁊ ipse dampnandus fuisset si tam noxie et etiā
tam in ipso crudeliter elegisset. Item ꝙ dicit azo-
hara.7.omnes boni deo seruiant vt iesus marie fi
lius persuasit viros interrogas albis indutos ve
stibus quis michi subueniat ex parte dei me seq̄n
do. Responderunt illi nos autem quidam filiorū
israel crediderunt quos ceteris incredulis rema-
nentibus longe preferendo super illos extulimus
apostolos quos albis indutos appellat veraces
fuisse affirmat quoniā illos xp̄s sepius interroga
uit secundum euuangelium si eum vellent imitari
quoniā asserit eos respondisse ꝙ ipsi eum sequerē
tur nec in hoc eos reprehendit sed videtur hoc in
ipsorum laudem inducere ꝙ etiam dicit quosdam
filiorum israel credidisse xp̄o quos deus super a-
lios extulit de nullis autē videtur aperte intelligi
nisi de xp̄i discipulis quoniā si alios velit intelligi
illi aut receperunt doctrinam xp̄i per xp̄i discipu-
los aut eam nullatenus receperunt sicut vt aliqui
doctrinā machomet receperunt nisi aut ab eo aut
per eius discipulos apud quos remanserunt libri
eius ⁊ scientia docendi illa que docuit ⁊ sic iterum
consequitur discipulos xp̄i fuisse eius testes vera
ces eius doctrinam posteris fideliter tradidisse et
eos non fuisse falsarios dicat hic insuper macho
met quos hoc loco dicit incredulos remansisse a-
liis de filiis israel xp̄o credētibus aut comtempo
rales xp̄o et apostolis atq̄ discipulis qui xp̄i do-
ctrinam ab eo audierāt aut alios christo posterio
res in tempore si christo cõtemporaneos aliquos
reprehendat tanq̄ incredulos ⁊ illos incredulos
a christo adherentibus tanq̄ impios a iustis di-
scernit sic igitur christo adherentes approbat ve-
lut iustos si posteros reprehendit dicat vnde vere
dici possit christo increduli nisi quia veram doctri
nam audierant ⁊ nichilominus eam respuerant ⁊
sequitur christi doctrinam integram ⁊ incorruptā
penes eius discipulos eo mortuo remansisse non
enim posset ipse machomet aliquos sibi posteros
tanq̄ sibi incredulos condempnare nisi eius do-
trina incorrupta ⁊ integra in substantialibus sue
fidei regulis remaneret nullo ergo modo potest
vel probabiliter affirmari christi apostolos fuisse
falsarios sui libri vnde clara ratione conuincitur
ꝙ lex nostra euangelica atq̄ apostolica in oībus
illis pecculiaribus articulis fidei xp̄iane quibus
machomet in alchoram contradicit ex assertis in
illo alchoram continet veritatē vides igitur ꝙ lex
sarracenorum nostram corroborat lex nostra illā
non solum non roborat sed contempnit reicit ⁊ in
firmat quicquid igitur cõfirmatiuū legis illius est
confirmatiuum ē nostre vnde alcoram lex ipsa in-
firmamentum legis nostre et legis iudeorum se-
pius appellatur vt per hoc christiani et iudei ad
ipsius obseruātiam inuitētur ⁊ quicq̄d legem nõ
stram corrobat illa lege sarracenorum excepta il-
lam legē affirmat quia illa est nostre in multis ad
uersaria vnde negari non potest ab aliquo sarra-
ceno quin testimonium legis nostre sit grauius.

machomet reputauit aplõs xp̄i veraces

Capitulum.21.

Quod insuper per aliud ex
eadem lege clare ostēditur quoniam
machomet in alchoram dicit azoha-
ra.2.⁊.10. Tu quidem nequaq̄ cum
dei miraculis manifeste venies ⁊ azo
hara.30. Facit deum sic loqui dicētibus alchorā
tuum esse figmentum dic saltem vt vnam azoharā
harum consimilem quolz adiutore nisi deo suffulti
efficiant vt sic an veridici sint appareat vbi sat se
fatetur nõ habere gratiam virtutum per quā pos
set suam legem firmare ex quo nõ solū habet hoc
in eius confirmationem adducit ꝙ nullus posset
nisi dei suffultus adiutorio vnam azoharam eius
compingere sic azohara secunda facit deum allo
qui isto modo asserunt quidem vniuersitatis crea
torem filium sumpsisse quib⁹ nequaq̄ veritas sed
hij quidem iusti velud predecessores huic dicto si
miles inquiūt se credituros si deus illis alloquio
virtutibusq̄ patefaceret nonne satis res arduas
virtutes sublimes sepius sapientū testimonio pe-
gimus nunc tibi veracia precepta committo qui-
bus bonos instruas nil curans de predestinatis
igitur vbi iterum excusat se ab opinione miracu-
lorum quasi auctoritate diuina ita vt deus nolue-
rit eum huiusmodi exercere ex quo igit̄ affirmat
se non fuisse missum ad mirabilia facienda sed ad
dei precepta danda ⁊ nichilominus affirmat xp̄m
docuisse librum euuāgelij cum multis et magnis
miraculis dicit enim hec azohara.5. vt supius est
expressum igitur ex ipsa lege sarracenorum appa
ret ꝙ nostra lex specialiter per miracula roborat
et sua non ita cõfirmatur miraculis sicut affirmat

lex nostra corroboratur per miracula.

Ca.22.

Habet igit̄ lex nostra fir-
mamentum proprium qō illa non ha-
bet. Item aliud habet firmamentum
q̄ aliqua alia lex preter ipsam scilicz
ꝙ a maximo propheta mundi tradita
fuit hominibus ⁊ populis promulgata quoniā lex
moysi asseruit xp̄m promissum incomparabiliter
maiorem moyse esse debere sic ostensum est in illo
libro huiusmodi operis ⁊ lex machomet dicit azo
hara.5.o maria tibi summi nūcij gaudiū cum ver-
bo dei cuius nomen est christus marie filius qui ē
facies omnium gentium in hoc seculoq̄ futuro se
nes infantulos cunabula seruantes conueniens
presens sapiēs vir optimus ab vniuersitatis crea
tore mittitur in quo dicto affirmatur non solum ꝙ
christus est vir optimus sed ꝙ est facies exēplar
puto intelligit omnium gētium in hoc seculo ⁊ fu
turo igitur quilibet alius minor est eo quia est exē
platus ab eo ⁊ statim cõsequēter ibidem facit an-
gelum mariam sic alloqui deus filium tuum cum
diuina virtute venientem librum legiferum omisq̄
magisterij periciam ⁊ testamentum ac euuangelij
mandatū quia filios israel edocebit vbi affirmat
ꝙ xp̄s traditor legis euuangelice habuit omnis
magisterij peritiam nec machomet talem habuit
sicut ipse fatetur ex quibus clare cõsequitur ꝙ sar
raceni habent astruere legem nostram quo ad au
ctorem eius immediatum legem ipsorum excellere
et maiorem ea auctorem habere.

Capitulum.23.

ITem tertiū speciale firmamētum habet lex nostra qđ lex sarracenorum non habet scilicet q̄ apostoli ⁊ alij xp̄i discipuli eam promulgantes hominibus ita claruerūt miraculis cum eam docebant q̄ ipsorum miracula per omnia mundi climata fuerunt diuulgata vnde cum omnis habēs rationem fateatur q̄ deus non exaudit peccatores pro alijs vt ad peccatorū petitionem huiusmodi exhibeat sua miracula omnino sequitur q̄ apostoli iusti erāt in omnibus veram scientiam ⁊ doctrinam sanctam docētes hac claritate signorum caruerunt omnes predicātes in lege sarracenorū quonia non est discipulus maior magistro suo nec apostolus maior eo qui misit eum Ex quo igitur machometꝰ qui seruos posteros misit ⁊ erat eorum magister hac caruit virtute signorum vt in alchorano sepius ipse fatetur consequens est vt ea sui discipuli atq̄ apostoli caruerunt ymo nec sarraceni hec mirabilia fieri per suos affirmant. Tu igitur queso esto sarracenorū vicarius ⁊ michi responde nunquid ista premissa ad persuadendum etiam sufficiunt q̄ lex nostra in omnibus continet veritatem aut saltem q̄ potius credendum est eam q̄ legem sarracenorum in omnibus veritatem habere IOHANNES Fateor me non habere quid pro sarracenis respondeam quorum lex ista legem nostrā approbat cū suo auctore excepto vnico obiectu quē ponā in libro sequenti nisi illud quod dixi superius scilicet q̄ dicere possunt nostram legē quā habemus esse corruptam ⁊ non esse eam que tradita erat a xpo aut quā ipse tradebat in quo me superrisrationabiliter conuiciisti ⁊c.

Explicit liber decimusoctauus.

Incipiunt capitula decimi noni libri.

IN quo ponūtur obiectus pro maiore firmitate auctoritatis tam legis antique q̄ legis euuangelice et tolluntur ostendendo nostram nouam scripturam quo ad litteralem eius sensum fortiorꝭ esse munimnis q̄ antiqua ⁊ etiam q̄ si tratio aliqua gentiliter viuentium nostram scripturam impugnās vbi etiā ondit lex nostra roborari non solum per prophetarum libros legales veteris testamenti ⁊ ostenditur causa dampnationis iudeorum ⁊ consequenter tollūtur obiecta de contrarietate siue diminutione translationū diuersarum nostre scripture noui ⁊ veteris testamēti ⁊ ondit causa dampnationis iudeorum. Et dātur regule de veris miraculis agnoscendis etiā de diuersis miraculorum generibus gestis per sanctos tam noui q̄ veteris testamenti.

Et continet iste liber .35. capitula.

Primum capitulum ponit rationem vnā sumptā ex libris precedētibus q̄ lex euangelica maioris extat auctoritatis q̄ lex antiqua.

Secūdum capitulum obicit contra confirmationem legis antique a lege noua et premittit distinctionem vnam de partibus legis antique.

Tertium capitulum ostendit nouam legem abicere legem antiquā quo ad figuralis legis illius ex scripturis euuangelicis ⁊ apostolicis.

Quartum capitulum probat ex illo dicto apostoli nunquid cura est deo de bobus figuralia ⁊ cerimonialia legis antique esse abolita ⁊ ex dictis xp̄i ⁊ factis illudidem ostendit concludens propositum.

Quintum capitulum obicit difficultates ex deuteronōio q̄ roboze cerimonialiū legis antique ⁊ incipit soluere ostendens ex .18. ca. deuteronomi q̄ lex nr̄a a iudeis debuit obseruari.

Sextum capitulū soluit obiectū capituli precedentis premittens aliqua de noua lege precedentia ipsam legem nouam ⁊ eius auctorem fuisse prenunciata in lege antiqua.

Sexptimum capitulū ostenditq̄ in benedictione leui de qua legit deutero. 34. xp̄s et lex eius prenunciabantur.

Octauum capitulum idem ostē dit de benedictione iude data a moyse vt scribitur ex o. 34. capitulo.

Nonum capitulum ostendit idē de benedictione ioseph concludens legem nostrā quo ad eius sensum litteralem roborari per veterem ⁊ veterem quo ad sensum litteralem cerimonialium infirmari per nostram vt sic in hoc nostra possit mr̄mioꝛ affirmari.

Decimun capitulum obicit qualiter xp̄s noster paulatim abscidit obseruantiam circuncisionis ⁊ cerimonialium legis antique.

Undecimum capitulum impugnat precedentia ex debilitate auctoritatis apostoli pauli ⁊ soluit ostēdēs xp̄m soluisse generaliter cerimonialia ⁊ figuralia legis antique.

Duodecimum capitulum ostendit auctoritatem excellentem pauli apostoli ex dictis petri apostoli ⁊ luce ⁊ ananie ⁊ ex alijs.

Decimum tertiū capitulum perstringit rationem sumptam ex prioꝛibus probantem auctoritatem legis antique modo prescripto

Decimum quartum capitulum obicit deutero multipliciter contra premissa concludendo perplexitatem in populo iudeorum.

Decimum quintum capitulum soluit perplexitatem ostendens clara ratione dāpnationem iudeoꝝ p̄dictam in vtroq̄ testamento

Decimum sextum capitulum refert q̄ auctoritate legis noue tionē sufficientem p̄fert q̄ auctoritate legis noue contra quēcunq̄ viuentem gentiliter ipugnantē

Decimumseptimum capitulum obicit ex precedentibus inferens salutem quarūcunq̄ gentium obedientium suis doctoribus ⁊ dissoluit excusans penam sensus in illis penam dampnationis ostendens.

Decimum octauum capitulum obicit contra auctoritatem nostre scripture ex contrarietate diuersitate ⁊ diminutione variarum trāsmutationum librorum noui ⁊ veteris testamenti.

Decimum nonum capitulū ostē dit que est censenda nostra scriptura canonica ⁊ illam probat veritatem per omnia continere.

Vicesimum capitulum soluit obiectum de diuersitate translationum dans secontra tutum remediū excusans legis interpretes ⁊ ostendens non omnem diminutionem contrarietatem causare.

Vicesimum primum capitulum specialiter soluit obiecta de epistola iude pro dimissione nostre scripture.

Vicesimum secundū capitulum tollit omnes obiectus positos ca. 18. de contrarietate translationum nostre scripture.

Vicesimum tertium capitulum dat causas diuersitatis translationum ostendens non esse falsitatis periculum propter diminutionē dum tamen sient articuli principales adiciēs quādam doctrinam ad retundendum presumptuosa ingenia superborum.

Vicesimum quartum capitulū aperte ostendit rationem naturalem impugnantē pecculiares articulos fidei nullius esse momenti in comparatiōe ad rationem eosdem articulos roborantem.

Vicesimum quintum capitulum obicit contra precedens capi. q̄ non potest de miraculis veris cōstare ⁊ soluit dans regulam qua diuina vera miracula a demonū p̄stigijs dignoscuntur.

Vicesimum sextum capitulū obicit contra precedentem regulam ex miraculis aliquibus gestis per petrum ⁊ paulum ⁊ soluit.

Vicesimum septimum capitulum obicit quo ad expressionem diuine auctoritatis in omnibus veris miraculis ⁊ dissoluit dans regulam seu doctrinam agnoscendi in gestis insolitis auctoritatem diuinam.

Vicesimumoctauum capitulum distinguit quattuor genera miraculorum verorum ostendens quo genere vsi sunt nostri apostoli q̄ ēt nostrum propositum affirmat.

Vicesimumnonum capitulū ostē dit q̄ ly cuicunq̄ genti bonos angelos adorare et ymagines ac templa eis cōstruere ex causa tñ deo accepta ⁊ q̄ possibile est satis apud quascūq̄ gentes fieri hec miracula.

Tricesimum capitulū obicit contra hoc vltimū ostendēs modum miraculorum q̄ modus roborat auctoritatem legis ipsorum per quos fiunt miracula.

Tricesimum primum capitulū sufficientem cuilibet rationem explanat qua credi debet nostros apostolos seu deum per ipos fecisse vera miracula.

Tricesimum secūdum capitulū ostendit quos articulos legis cuiuscunq̄ approbate per aliā alia lex affirmat seu roborat ⁊ quos aut omnino affirmat aut corroborat.

Tricesimum tertium capitulum obicit q̄ in antiqua lege non fiebant generis xp̄i miracula ⁊ concluditur q̄ auctoritates legis antique non corroborantur miraculis ⁊ dissoluit ingenere ostendens contrarium adiciens regulam malum angelum discernendi a bono.

Tricesimum quartum capitulū ostendit tria genera miraculorum gesta per antiquos pphetas per que roboratur scripture veteris testamenti auctoritas.

Tricesimum quintum capitulū totum opus cum oratione ⁊ gratiarū actione concludit.

Incipit liber decimusnonus.

Primum capitulum.

Efficiant igitur hec premissa ad ostendendum legē sarracenorum legē nostram euuangelicam confirmare et nostram nichilominus illi legi sarracenorum in multis firmamentis aliꝭ auctoritatis vigore prefire. IOHANNES. idē, si potes de lege iudeorum ostende. RICARDUS. in secundo ac. 3. et quarto libris operis huiusmodi sufficienter vt estimo hoc habes ostēsum tibi enim ex ista scriptura iudaica probatum reperies messiam seu xp̄s p̄ missum in lege iudaica deum esse debere ⁊ consequenter ex eadem scriptura habes ostensum xp̄m nostrum euuangelice legis fuisse messiam seu xp̄s in illa scriptura promissum ⁊ legem nostram fuisse in scripturis pphicis premonstratam ⁊ nichilominus ibi habes ex eadem scriptura iudaica probarum sic illam legem in multis ordinatam fuisse ad nostram q̄ nostra veniente multe leges ipsius ad sensum litteralem omnino cessarent et ob hoc non opus est hoc reprobatiōes repetere esto modo iudeus toto tue mētis conamine ⁊ dic pro eis quid habes sicut pro sarracenis fecisti.

lex mesaica reprobatur

Capitulum secundum.

IOHANNES. Sicut lex iudaica nostrā cōfirmat vt asseris sic ecōtra merito magis expresse nr̄a lex illā nō solū cōfirmat xp̄o dn̄te nō veni soluere legē sed adīplere mat.5: sed tāq̄ pbatiuā ⁊ cōfirmatiuā nr̄e legis illā antiq̄ allegat sicut tu ī multis supius ondisti allegatis p xp̄m ⁊ eius aplōs sic q̄cq̄d nostrā legē roborat illā cōfirmat nō habet lex nostra ꝓpriū fundamentū supra legē iudaicā q̄n potius min⁹ dicitur firma q̄ illa ex quo clarius saltē et expressius aut saltē multiplicius nostra illā cōfirmat q̄ ipsa nostram eq̄ corroborat vn̄ videtur seq̄ ꝙ iudei prudēter suā legē sequūtur ⁊ nostrā ī oībus ī q̄bus nr̄a lex sue legi repugnare videt̄ discrere reiciunt q̄m recta ratio attestatur ⁊ in hoc legē nostrā supius conatus es astruere ceteris firmiorem q2 lex illa q̄ testimoniīs grauioribus est fulcita ceteris debet auctoritatis vigore p̄ferri vn̄ nō tm̄ cōsequit̄ legē iudaicam infirmiorē esse q̄ sit nostra lex euuāgelica sed etiā manifeste videtur seq̄ salus eterna omnium iudeoꝝ legē suā seruantiū ymo non tm̄ hoc sed insup seq̄ videtur xp̄ianoꝝ dāpnatio q̄ voluntarie minus firmā legē magis firma cōtempta secūtur aut si velis xp̄ianos saluare q̄ legē antiquā datam a deo nō seruant ad litterā ⁊ iudeos dampnare habes ostēdere legē nouā aliquā aliā firmitatem maiorē habere ad quē sensum litteralē habeat lex antiqua. RICARDUS. quo ad robur auctoritatis q̄ asseritur in scripturis diuinis si video me faciliter posse pbare ꝙ lex euuangelica sit validior q̄ antiqua sicut ratio supradicta ostendit fateamur igitur in presenti eas in hoc paris auctoritatis existere verūq̄ lex antiqua circū scriptis historicis ⁊ libro gen̄. ꝓphāli nūtio de mūdi origine p pauca asserit nisi ꝙ deus legē moysi dedit aut eam populo dari p eam precepit vel ꝙ moyses legē dederit ⁊ locutus sit populo aut huiusmodi similia ⁊ similiter nec scripture ꝓphāles asserunt nisi similia vt plurimū scilz vt ea q̄ prenuntiauit fuerunt sibi data a deo aut dei precepta aut similia ⁊ multis exprimit tam precepta ⁊ hortamēta ⁊ sanctorum patrum extra moralia q̄ cerimonalia ⁊ iudicia obseruāda q̄ nullatenus cadūt sub assertione scripture iuxta ea que in primo opere huiusmodi libri tractauimus quoniam hmōi nec veritatem continent nec exprimunt falsitatem sed dicūtur sub verbis imperatiuis aut optatiuis communiter super quibus non queritur auctoritas ea verificans sed potius auctoritas ea debere impleri coartans aut ea obseruari debere exortans in quibus inter nos ⁊ iudeos extat dissentio ideo ibi discutiendum videtur precipue de robore auctoritatis maioris seu minoris vnius legis aut alterius scilicet an legis precepta ad litteralē sensum eorum sint fortiori auctoritate seruanda q̄ euuangelica iustificata et an cerimonialia legis aut que etiam non cadentia sub precepto sed potius sub hortamento sint ad litteralem sensum auctoritate potiori exequenda q̄ consimilia ⁊ cerimonie legis noue hoc enim discusso in eo quod q̄ris non vlterius fluctuabis.

lex euuāgelica ē firmior ceteris q2 grauiorib⁹ ē fulcita testimoniīs q̄ reliq.

Cap.3.

In quo articulo si predicta ratione tua ⁊ mea vtaris de mutua cōfirmatione vtriusq̄ legis p aliam pro noue legis auctoritate non dubito manifeste concludens q̄m lex antiqua ad hmōi obseruanda ꝑtitentibus legem nouam quā iudei nō seruant legē nostrā confirmat sicut in secundo hmōi ⁊ tertio ⁊ quarto tibi dixi esse probatum q̄m sicut ibi ostendi lex antiqua hmōi nouam prenunciat ⁊ eius traditorem deum ⁊ hominē esse debere affirmat ⁊ nichilominus vt iam dixi p illā legem sacerdotis futuri secundum ordinem melchisedech quē p̄dicit eandē legem antiquā ī quo ad multa cerimonialia ⁊ maxime quo ad ritum sacerdotii aaron tollendam ⁊ obiciendam a deo fore asserunt q̄ omnia cerimonialia ⁊ figuralia quorum figuralium res figurate tempore legis noue aduenerant lex noua abicit ⁊ contempnit ꝙ tempus a iohāne baptista iuxta verbum nostri auctoris incepit lex inquit ⁊ ꝓphete vsq̄ ad iohannē ex eo regnum dei euuangelizatur luce.16. vbi intelligere debes ꝙ a tempore iohannis figurata in legibus ⁊ prenunciata a ꝓphis inceperūt elucescere ⁊ esse presentia vnde idem dominus mat.11. apertius illud ostendit cū dicit quid existis in deserto videre ꝓphetam etiam dico vobis plusq̄ prophetam hic enim de quo scriptum est. Ecce enim ego mitto angelum meū ante faciē tuam qui preparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis nō surrexit inter natos mulierum maior iohanne baptista qui aūt minor est in regno celorum maior ē ideo a diebus autē iohannis baptiste vsq̄ nūc regnum celorum vim patitur ⁊ violenti rapiunt illud et omnes enim prophete ⁊ lex vsq̄ ad iohannem ꝓphāuerunt vbi iohannem plusq̄ prophetam scz prophetam et euuangelistam id est prennuciata per prophetas veteris testamenti principaliter exhibentem affirmat affirmationem suam ostendēs ex illa prenuntiatione per ysa. prophetam ꝙ a tēpore suo regnum celorum vim patitur ⁊ violēti rapiunt illud scilicet audiuimus solito illud querūt videntes ea que per prophetas prenunciata fuerant per iohānem principaliter exhiberi ꝙ ex hoc consequenter ostēdit quia oēs ꝓphē ⁊ lex vsq̄ ad iohannem ꝓphāuerūt ita. s. ꝙ ex tūc ꝓphāre cessabant rebus eaꝝ p̄ntib⁹ ⁊ attende ꝙ xp̄s dicit legē ꝓphāsse sicut et ꝓphās nec dubiū quin ob hoc q2 lex vmbrā ⁊ figurā habebat futurorum bonorum nō rerū ipsaꝝ ymaginē sicut exponit aplūs ad he. 9. vn̄ cōseq̄tur iuxta istā sniam saluatoris ꝙ sicut ꝓphē cessabant rebus ꝓphātis p̄ntibus sic et lex cessare debebat quatinus filia fuit re per eam figurata seu quā ipsa lex ꝓphābat p̄nte sicut igitur nō ē mō dn̄dū ecce virgo cōcipiet ⁊ pariet filium ⁊c. sicut ysa. ꝓphāuerat sed est dn̄dū iuxta euuāgeliū ecce virgo cōcepit ⁊ pepit filiū ⁊c. nec ē dicēdū ecce mitto angelū meū ante faciē tuam qui p̄parabit viā tuam ante te sed idem ysa. ante p̄dixerat sed est dn̄dū iuxta euuāgelicā veritatē exhitā. Ecce ego misi angelū meū ante faciē tuā q̄ preparauit ante te nec idē est dn̄dū sicut zacha. ꝓphā p̄dixerat pcutiā pastorē ⁊ dispergētur oues sed iuxta euuāgelicā veritatē exhitā ē dn̄dū pcussi pastorē et dispse sūt oues gregis ⁊ ita de cunctis similib⁹

ꝓphetiis de christo factis sub verbis futuri temporis inpresentiarum ipletis sic nec est modo seruandum qd̄ precipiebatur exodi. duodeci. de agno paschali ymolabit eum multitudo filiorum israel ad vesperam pasche sed secundum euangelicam veritatē exhibitā est tenendum ꝙ agnus ibi figuratus ymolatus est xp̄s sicut dicit paulus apostol⁹ i. ad co. 7. sic insuper nō a modo est precipiendū os non cōminuetis ex eo cū eum ymolaueritis sicut erat preceptū in lege sed scdm̄ veritatem euangelicam est vere credendum ꝙ os non comminuetis de xp̄o quando pēdebat in cruce sicut io. euāgelista exponit. 10. 19. sic insuper non est modo seruādū nō alligabis os bouis triturantis sicut lex dicendum preceperat sed est iuxta veritatē ꝙ paulus ad co. 19. expressit tenendū ꝙ qui seminant spiritualia debēt victum ⁊ vestitū ab hiis quibus p̄dicant si velint accipere ⁊ ita de cunctis figurabilibus similibus.

Cap.4.

Unde sicut ratione clara apostoli in hoc dicto cōuincitur ꝙ precipue ꝓpter rē figuratā illud fuit in lege preceptū nō allegabis os bouis triturātis. s. q2 non est cura deo de bobus sed propter nos hec scripta sunt sic in cūctis similibus aperte pbatur ꝙ nō solum ꝓpter sensū allegoricū seu spiritualem precepta fuerūt nō ei est cura de auibus vt ꝓpter eas daret precipue p̄ceptum si ambulans per viā in arbore vel in terra nidū auis inuenis ⁊ matrē pulli vel ouis desuper cubantem nō tenebis eā cum filiis sed abire paciēris deute. 22. Item non est cura deo de vineis aut de aliis seminibus vt ꝓpter illorū sanctificatione precipue daret preceptū non seres vineam tuā altero semine ⁊ ne seminetis q̄ seruisti ⁊ q̄ nascuntur ex vinea pariter sufficiēter. Item sicut nec est cura deo de varietate vestiū vt ibi in lege preciperet non indueris vestimento qd̄ ex lana linoq̄ contextū est nec etiā cura deo de cōiūctione bouis cū asino vt in lege preciperet non arabis simul in boue ⁊ asino ⁊ pariter de cūctis similibus pōt deduci ꝙ precipue propter nos qui legem spūalem et figuratam accepimus hec sunt scripta atq̄ mandata obseruari ab illis quos deus sub vmbra et velamīe ad obedientiā exercere volebat donec veritatem in illis figuris ⁊ vmbris velatā seu figuratam exprimeret qua expressa sensus cessaret vmbraticus sicut re prophetata presente ꝓphetia oīs desineret accute ergo attēde ꝙ quotiens xp̄s aut aliquis eius apostol⁹ figurabile aliquid de lege antiqua cōfirmatorie adducit ad sensum spiritualem ostendendū nō ad sensum litteralem seruādū illud inducit ex illo fidenter cōclude ꝙ magis roborat lex antiqua legē nouam quo ad litteralem obseruantiā oīm preceptorū in ipā q̄ in illo eius sensus abicit ⁊ contēpnit q̄ lex noua cōfirmet antiqua quo ad literalē obseruātiā madatorū ⁊ hortamentorū cerimonialiū in ea q̄ in oīb⁹ figuratiuis quo ad sensū figuratiuū a mō nō seruandum abicit ⁊ cōtēpnit q̄uis verū fortasse existat ꝙ lex noua expressius auctoritatē legis antique q̄ ecōtrario cōfirmet quo ad asserta ī ipā ⁊ quo ad hoc data erat auctoritate dia hoībus obseruāda ⁊ ob hoc apte seq̄tur xp̄ianorū salus q̄ vtrāq̄ legē quo ad sensum eius precipuū ymo quo ad oēm sensū vtriusq̄ legis pro tp̄e noue legis seruandū obseruant ⁊ dāpnatio iudeorū qui omnē sensū vtriusq̄ legis oīo obseruare negligūt ⁊ contēpnunt lege igitur noue paginis testamentū ⁊ vide vbi reperieris sacrificiū institutū a xp̄o a deo aliquo tempore contēpnendū sicut hoc de sacrificiis ⁊ mandatis in veteri testamento ⁊ eisdē paginis extat scriptū aut quere si potes in lege euāgelica vbi prenūciatur aliō testamētū aut alia lex futura cuius precepta finē inponent sensui nostrorū preceptorū quid de illis habemus sicut in veteri testamēto scriptū reperire legem euangelicā ꝓphetatā cuius precepta ⁊ obseruantias nō dubitas sensum spernere ⁊ tollere q̄d iudei in sue legis obseruantiis ⁊ mandatis intelligunt ⁊ cū fiducia tota concludas obseruātiā legis nostre maioris aut firmioris auctoritatis non esse q̄ obseruatiā legis antique ꝙ q̄a non potes nec etiā iudeos pōt efficere ecōtra cōclude fidenter obseruantiā legis nostre q̄tum ad ea que p sēsum literalē legis antique quo ad figuralia in ea contenta reprobat ⁊ infirmat auctoritas inuictissime habere vigorē q2 nō solum a suo auctore sed etiā a lege antiqua p̄nunciatur extollitur in oībus infirmatur ⁊ obseruantiam figuraliū legis antique nullā oīo auctoritatē tēpore noue legis habere q2 lex noua p ipsam antiquem in omnibus approbata ipsaꝫ obseruantiā reprobat ⁊ contēpnit dic tu si quid habes amplius ꝓ iudeorum salute quos constat iuxta p̄missa necessaria sacramenta salutis contēpnere ⁊ dampnabilit̄ reprobare obseruantie inherere credentes p sacramentum circūcisionis ⁊ alia in lege vmbratica se posse ⁊ debere saluari.

Cap.5.

IOHANNES in lege iudaica nō p̄nūciatur lex nostra nec ꝓphetatur ibi obseruantia cerimonialium seu sacramētorū illius āntique legis p nostram nouā tollēda sz hoc solum ostēdisti ex libris ꝓpheticis non ex legalibus ⁊ in eisdē libris legalibus vt ego supra obieci p̄cipitur ꝙ omnia ibi contēta ritu ppetuo obseruentur sic adhuc videtur ꝙ iudei teneantur oīo legalia obseruare ymo videtur arctari ne aliud q̄ce q̄ in auctoritatē recipiant cum sit scriptū deut. 13. c. quod p̄cipio tibi illud tm̄ facito dn̄o nec addas nec minuas quicq̄ ⁊ ad id idē p̄cipitur deute. c. 4. RICARDUS q̄cquid in prophetarum dn̄i libris est scriptum ex lege cēsetur tenedū q̄uis illd in lege scriptū non fuerit cū in lege p̄cipiatur acquiescere dictis ꝓphetarum loquētium eis in nomine dn̄i ⁊ ob hoc dantur in lege recte cognoscendi si ꝓpheta loquatur in nomine dn̄i an ex arrogātia ꝓpria deprauatus dicitur enī deute. 18. c. ꝓphetam de gente tua ⁊ de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dn̄s ipsum audies petisti a domino deo tuo in oreb q̄n cōcio congregata est ⁊ dixisti vltra non audiam vocē domini dei mei ignem hunc maximum nō videbo ne moriar ⁊ ait dn̄s michi bene per omnia sunt locuti per prophetā suscitabo eis de medio fratrum suorū similē tui ⁊ ponam verba mea in ore eius loquetur ad eos oīa que precepero illi qui autē verba eius que loquetur in nomine meo audire noluerit ego vltor existam ꝓphetam

aũt qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in
nomine meo que ego non precipio vt diceret aut
in noie alienorũ deorũ interficiatur ꝙ si tacita co-
gitatiõe responderis quõ possũ intelligere verbũ
ꝙ nõ est dñs locutus hoc habebis signum ꝙ ĩ no
mĩe dñi propheta ille predixerit ⁊ nõ euenerit hoc
dñs nõ est locutus sed ꝑ timorẽ aĩ sui ꝓpheta cõ
finxit ⁊ idcirco nõ timebis illũ ecce quõ preceptuꝫ
est vt audiãt ꝓphetam de gente sua quẽ dominus
erat eis daturus ⁊ signũ datum est eis quomodo
debebãt eũ cognoscere.s.si illud eueniret qd de
deo et quis ei petrus apostolus vt ĩ prĩo libro
huius operis tractauimus veraciter asseruit hoc
dictum de xp̃o quo ad allegoricũ ⁊ spũalem sensũ
⁊ si ad literam fuisset dictum de xp̃o nostro tanto
melius cõseq̃retur qd queris.s.ꝙ verba xp̃i oĩa.s.
lex nostra obseruari precipiebatur in lege ãtiqua
cũ hoc signũ qd adiecit in genere ad dignoscẽdũ
de quocũq ꝓpheta nũq locuturus fuerat in no
mĩne dñi satis ostendit illud litteraliter illis dictũ
fuisse de quocunq ꝓpheta a deo eis mittendo et
ita ex illo dicto consequitur ꝙ populus ille habu
it recipere dicta aliorũ ꝓphetarũ sequẽtiũ sicut di
cta moysi quẽ tunc p̃ntẽ hẽbant ponã inq̃t verba
mea in ore eius ⁊ loquetur ad eos oĩa que prece
pero illi qui aũt verba eius que loquetur in noie
meo audire nolunt ego vltor existam ymo ex quo
xp̃s noster vnus erat ꝓphetarum tunc ei futurus
ita verba moysi iuxta hoc preceptũ audire debue
rant ⁊ ĩplere alioquĩ sicut de iã facto appet de9 vl
tor existeret vnde ꝓpter obdurationem eorũ cõtra
xp̃m nr̃m destructa est iherusalem ⁊ iudei dispersi
ꝑ orbem sicut xp̃s noster eis predixerat isto modo
ad terrã ꝓsternent te ⁊ filios tuos qui in te sunt ⁊
non relinquẽt in te lapidem super lapidẽ eo ꝙ nõ
cognoueris tẽpus visitationis tue luc.xix.c. Et sic
ex lege moysi affirmatur lex nostra tunc fuisse fu-
tura ex quo lex nostra prenunciata fuit ꝑ sequen-
tes ꝓphetas ⁊ data per xp̃m ꝓphetã eius ꝓmis-
sum quo populus iuxta mandatũ legis predictũ
audire debuit ⁊ eorũ verba implere sicut moysem
audire debuit ⁊ eius sermones seruare nec aliqui
iudei hoc negãt aut nunq negauerunt ⁊ ob hoc
non es aduocatus eorũ cũ prophetarũ suorum li
bros impugnas quin eis potius ĩ hoc eorum iudi
cio inuictissime aduersaris de perpetua obserua-
tione legalium in lege precepta solutum est qd obi
cis libro quarto.

Cap.6.

Quod vero obicis de.xiii.c
deute.nõ obuiat hoc p̃dictis quoniã
sicut iã constituit moyses voluit ⁊ de9
precepit ꝙ fidem adhiberent tunc fu
turis ꝓphetis ⁊ ideo credere seu fa-
cere ꝙ illi sequẽtes ꝓphete predixerant seu prece
pturant non fuit addere q̃cq hijs que moyses illis
p̃cepit sed erat potius preceptorum eius ĩpletio verũ
tamẽ si accute cõsideres nõ ꝓpter prenuncianda
seu precipienda per tunc futuros prophetas erat
hoc dictũ a moyse.s.ꝙ principio hoc tãtum facito
alioquin ꝙ nemo sanus dixerit spernere debebãt
quicquid nouum ꝓphete posteri in nomine domi
ni preceperunt sed hoc dictũ erat eis ꝓpter ceri-
monias populi terre ꝓmissionis cũ quibus habi
tare debebant sicut in fine cap.immediate p̃cedẽ
tis exprimitur isto mõ caue ne imiteris eos post-
q fuerunt te introeunte subuersi ⁊ requiras cer-
monias eorũ dicẽs sicut coluerũt gẽtes iste deos
suos ita ⁊ ego colam nõ facies similiter dño deo
tuo oẽs enim abhominationes quas aduersatur
dñs fecerunt dijs suis offerentes filios suos ⁊ fi-
lias ⁊ comburentes igni ⁊ tunc sequitur ĩmediate
ꝙ precipio tibi hoc tm̃ facito dño nec addas q̃c-
q nec minuas ex qua littera prima satis constat
illã clausulaꝫ sequentẽ propter sententiã ibi p̃mis
sam ad litterã fuisse nõ ob hoc vt dicta sequẽtium
ꝓphetarũ abiceret. Item non satis ꝓuide sed te
mere affirmasti ꝙ lex nostra non prenunciatur in
lege antiqua ex qua messias seu xp̃s noster ibi p̃
nunciatus est fuisse vere ꝓpheta ⁊ maximus pro
pheta futurus. Si autẽ in lege appareat messias
debere fore sũmus ꝓpheta in lege apꝓbatur do
ctrina ipsius nec latuit iudeos prenũciatio mes
sie in lege sicut apparet ex .i.iohã.ꝙ philippus di
xit ad nathanaelem quod scripsit moyses in lege
⁊ ꝓphetis inuenimus ihesum filiũ ioseph a naza-
reth ⁊ ex hoc ꝙ scribitur luc.vltimo ⁊ incipiens a
moyse interpretabatur eis de oĩbus scripturis q̃
erant de ipso ⁊ ex hoc ꝙ petrus dicit sicut scribĩ-
tur act.x.c. Et huic perhibẽt testimonium omẽs
prophete ⁊ ex hoc ꝙ paulus asseruit non autem
sine lege iusticia dei manifesta est a lege ⁊ prophe
tis testificacio ad roma.3.ca.⁊ ex multis similib9
⁊ si fortasse loca legis in quibus messias prenun-
ciatus fuerat non tibi occurrant vide igitur.2.li.
operis huius ⁊ tertiũ ⁊ inuenies loca aliqua geñ.
⁊ libri nume.in quibus prenunciatur messyas de
us esse debere vt ex hoc sufficienter inferas eius
doctrinã tunc futurã prenunciatam fuisse in lege
aliquotiẽs tñ velate ⁊ approbatã ⁊ vtinam capi-
tulum penultimum libri deu.de benedictionibus
datis per moysẽ perfecte agnoscens sic ei paten
ter perciperes christum prenunciatum ibi ⁊ etiã le
gẽ eius que hoc loco non suscepimus exponẽda.

Cap.7.

IOHANNES ti
bi nullatenus acquiescã nisi
aliqua hmõi producas in me
diũ alioquĩ hec sola verba si-
ne veritate subiecta esse plurĩ
mi affirmabunt. RICAR-
DUS. de lege nimium im
portunũ ibi sit dictuꝫ leui quo
ꝙ ait perfectio tua ⁊ doctrĩa a viro sãcto tuo quẽ ꝓ
bauisti in tẽptatione ⁊ iudicasti apud aliquã con
tradictiõis qui dixisti patri suo ⁊ matri sue nescio
vos ⁊ fratribus suis ignoro illos ⁊ nescierunt fi-
lios suos hij custodierunt mandatum tuum ⁊ pa
ctum tuum seruauerunt iudicia tua o iacob et le-
gem tuam o israel ponent thimiama in furore tuo
⁊ holocaustum super altare tuum benedic domi-
ne fortitudinem eius ⁊ opera manuum illius su-
scipe percute dorsa inimicorum eius ⁊ qui oderũt
eum non consurgunt hec est tota benedictio leui
ibi descripta que autem intelligitur dicta de per-
sona leui aut de tribu eius aut de aliqua persona
alia tribus illius videlicet de aarõ seu de christo
qui de tribu illa descendit aut de alia quis perso
na si igitur aptari non potest alteri q christo con-
sequens est ꝙ ipsa prenunciatur ibi ⁊ lex sua simi-

et de ꝑsona leui nequit intelligi si iuxta corticeꝫ
littere illud accipias ne forte hec benedictio leui
a moyse benedictioni vel maledictioni iacob sui
patris obsistat qua dicitur geñ penul. symeon ⁊ le
ui vasa iniquitatis bellantia in consilium eorum
non veniat aĩa mea et in cetu eorum non sit glo-
ria mea q2 in furore suo occiderunt virum ⁊ in vo
luntate sua suffoderunt murum maledictus furor
eorum q2 pertinax ⁊ indignatio eorũ q2 dura diui
dam eos in iacob ⁊ disperdam eos in israel vbi ꝙ
nota expositionez de leuiti. xp̃o applicataꝫ
est ꝙ dicit perfectio tua si de leui persona accipia
tur si erat vas iniquitatis vbi est doctrina tua si ĩ
eius consilium voluit vt anima eius veniret aut
vbi est benedic domine fortitudinem eius aut illd
quod sequitur percute dorsa inimicorum eius ⁊ q̃
oderunt non consurgunt sed diuidi debuit ĩ iacob
et disperdã in israel aut quomodo stare põt in pri
sona leui q̃ ꝓbasti in temptatione ⁊ iudicasti apd
aquam contradictionis cũ leui in persona mortu
us fuerit.ccc.annis anteq hec probatio apud a-
quã contradictionis de qua legitur nũe.27.ca.et
deute.33.facta simul non possũt igitur ista in per-
sona leui literaliter intelligi nec hec dicta possunt
de tribu leui intelligi pro ꝑsona alia a christo q̃s-
uis fortassis hoc primum dictum perfectio tua ⁊
doctrina tua a viro sancto tuo quẽ probasti in tẽ
ptatione ⁊ iudicasti apud aquã contradictionis
super facietenus legenti videri posset tribui leui
posse aptari in persona aaron aut moysi ita vt vir
sanctus accipiatur moyses aut aaron quorũ vter
q iudicatus fuit apud aquã cõtradictionis prio
quidẽ qm̃ ñ tribus leui sed deus ipse ꝓbauit moy
sen ⁊ aaron in temptatione ⁊ eos iudicauit apud
aquã contradictionis sicut series ipsorũ capitu-
lorum predictorum ostendit ita ꝙ tribus leui nul
lo modo apte dici posset de aaron viro sancto tuo
a moyse quẽ iudicasti apud aquã cõtradictionis
Item cum.c.33.predicto deute.moysi dicat deus
q2 preuaricati estis contra me in medio filiorũ is-
rael ad aquas contradictionis ⁊c.nequaq refe-
rendo se ad iudicium eorum ad aquam contradi
ctionis ⁊ sic eos laudibus extulisset hij sũt qui cu
stodierunt eloquia tua ⁊c Item nec moysi nec aa
ron singulariter aptari potest quod sequitur pro
tempore tunc futuro ponent thimiama in furore
tuo ⁊ holocaustum super altare tuum cum tẽpo-
re huius moysi aarõ sepultus fuerit ⁊ moyses eti
am fuerit in fine dierum habens preceptũ vt stati
in monte velon ascenderet vt etiam in ibi morere-
tur sic ꝙ neuter eorum aut thimiama ãt holocau
stum in furore dei super altare dei fuerat positu-
rus ceterũ si seq̃ntia videãtur de hominibus illius
tribus ⁊ de eloquijs ⁊ pactis iudicijs ⁊ lege da-
tis illi populo quo ad sensum litteralem eorum v̄-
ba sequentia nullo modo possunt intelligi cum ei
lex illa precipiat honora patrem ⁊ matrem ⁊ qui
maledixerit patri aut matri morte moriatur ⁊ qui
contumax aut rebellis foret parentibus lapidari
debuit deut.21.c.nullo modo litteraliter stare pos
set de hijs qui istam legẽ litteraliter obseruari de
bebant q̃ dixerit patri aut matri nescio vos ⁊ fra
tribus suis ignoro illos ⁊ nescierunt filios suos
hij custodierũt eloquium tuum ⁊ pactuꝫ tuum ser
uauerunt iudicia tua o iacob ⁊ legem tuam o is-
rael quin verius diceretur de illis ꝙ hec oĩa ipsi
soluerunt nec huiusmodi obseruantibus legẽ elo
q̃a pacta atq iudicia diceretur ponet thimiama ĩ
furore tuo iacob si ipse ibi accipiatur cum dicitur
in furore tuo aut in furore dei si deus accipiatur
in furore tuo quẽ oportet ibi accipere cũ dicatur
super altare tuum iacob cuꝫ litteralit̃ altare non
habuit quomodo enim ĩ furore dei thimiama po
nerent aut holocaustum que in lege precipiebãn
tur offerri sic eloquia pacta legem ⁊ iudicia obser
uassent quin potius in beneplacito dei thimiama
⁊ holocausta ponerent super eius altare ⁊ eadem
ratione conuincitur istud dictum litteraliter non
posse cõuenire aliquibus sub lege q̃tũcũq iustis
⁊ commendabilibus a deo ante aduentuꝫ christi
nostri sicuti isti seruantes legem ⁊ iudicia cõmen-
dãtur ⁊ hec omnia consequũtur ꝙ hec ĩ persona
messie ⁊ suorum discipulorum ⁊ de paucis eloq̃js
⁊ iudicijs ⁊ lege a deo dandis per ipsum que om
nia erant sensus spiritualis ⁊ pricipalis legis mo
sayce non de littera legis moysi oportet accipere
quibus hec omnia elegantissime coaptãtur vt ser
mo primus dirigatur ad deum pro christo seu pro
persona christi perfectio tua ⁊ doctrina tua a vi-
ro sancto tuo quoniam in persona christi ⁊ per eũ
perfectio summi dei ⁊ eius doctrina patefacta fu
it gentibus vniuersis ⁊ per nullum alium vt meri
to dicatur dei perfectio ⁊ dei doctrina.s.apud ho
mines generaliter esse a christo viro sancto queꝫ
deus probauit in temptatione multiplici facta a
dyabolo ⁊ peruersis hominibus qui eum occide-
rant super cuius altare iudei in principio nascen
tis ecclesie christiane conuersi ad christum non-
nulli propter zelum litteralem legis antique posi
turi erãt super altare christi thimiama ⁊ holocau
sta precepta in lege dei sed in furore scꝫ in eius in
dignatione quoniam non voluit illud fieri sed ob
mitti tempore sensus spiritualis legis exhibiti hu
ius christi fortitudinem spiritualem in predicatio
ne ⁊ cõuersione gentium precatus moyses deum
benedicere ⁊ opera eius suscipere aduersantes si
bi pcutere ita vt non resurgerent contra eum eua
dendo sue ⁊ suorum predicationis effectum q̃ re-
linquentes patres ⁊ fratres vxores ⁊ filios ⁊ eos
carnaliter ignorantes christi precepta spiritualia
seruauerunt vnde conuenit eis aptissime cum suo
magistro qui dicit p̃ri suo ⁊ matri sue nescio vos
⁊ fratribus suis ignoro illos ⁊ nescierũt filios su
os hij custodierunt eloquium tuum ⁊ pactum tu
um seruauerunt iudicia tua o iacob ⁊ legem tuã
o israel illa insuper particula que tibi carnali for
tassis absurdissime videtur de christo posse expo
ni ⁊ iudicasti apud aquam contradictionis cum
hoc ꝙ de alio vt patuit nequeant omnino intelli-
gi congruentissime christo aptatur vt per hoc in-
telligatur modus in christum iudicij tunc futuri
in hoc ꝙ sicut tunc peculiariter electi a deo moi
ses ⁊ aaron preuaricando ⁊ grauiter delinquen-
do fecerunt bonum ⁊ salutem totius populi qui
siti perierat procurauerunt sibi peculiares chri-
sti scilicet de eius genere ⁊ legem dei habentes p̃
uaricando contra deum bonum fecerunt ⁊ totius
mundi salutem per passionem quam christo intule
rant infecerunt vt littere sensus sit iste quẽ iudica
sti apud aquaꝫ contradictionis idest cuius apud
aquam contradictionis iudicium descripsisti aut
etiam ostẽdisti ⁊ eo modo apte clausula precedẽs
potest itelligi quẽ probasti in temptatione scilicet

quez in temptationibus a pharaōe moysi illatis fidelem fore in omni temptatione futura mōstratis seu tamen hoc modo seu alio illud accipiam⁹ cum constet illud nec moysi nec aaron ante aduētum christi alteri cuiꝗ conuenire fidenter valem⁹ inferre hoc modo christum prenunciatum tanꝗ virum sāctum ꝛ iustum ꝛ tanꝗ talē pro quo moyses imprecatus est deum vt eius fortitudinem benediceret ꝛ opera eius susciperet ꝛ dorsa inimicorum eius percuteret ꝛ vt odientes eum non consurgerent vt eius imprecationem in xpianis quo ad primam partem ꝛ in iudeis quo ad secundam partem cernis impletam ꝛ sic affirmare possum⁹ confidenter christum ꝛ suos hic prophetā cōmnendare de obseruantia pacti domini ꝛ custodia eloquiorum eius ꝛ iudiciorum ꝛ legis ipsius cū alij hic non possunt intelligi ꝛ ita hic habes legem nostram prenunciatam in lege moysi quod inficiebaris superius.

Cap.8.

LEge Item isto eodē modo benedictionez iude datam hac forma hec est benedictio iude audi domine vocē iude ꝛ ad populum suum introduc eum pugnabunt manus eius pro eo ꝛ adiutor illius contra aduersarios erit.

Ecce benedictio iude tota ibi vbi nec persona iude nec tribus iude nec alia persona a christo capax huius benedictionis valet intelligi non persona iude quia ante ānos trecentos mortuus fuerat nec tribus iude qm̄ illa nō ad suū populū fuerat introducenda sed tanꝗ ductrix totius populi ex decreto domini populum suum debebat precedere ita ꝙ hoc dictum nequeat litteraliter de ipsa tribu intelligi ad populum suum introduc illū sed esset interpretatio omnino superflua nec apte loco benedictionis ꝓprie tribui iude moyses spiritu dei plenus orasset. Audi domine vocē iude cū hoc orasse pro tribu leui cuius officium fuit orare deum pro populo multo magis congruentius extitisset tribui igitur iude benedictio ista non cōgruit nec persone iude alteri ergo persone omnino conuenit qualem preter messiam nullam inueniens qui dixerat patri suo scio ꝙ semper me audis io.xi. qui diuino suffragio ad populum suum prius sibi natura subiectū fuerat introductus vt illum spiritualiter possideret cuius manus scilicz opera miraculosa pugnabunt pro eo ꝛ deum in omnibus habuit adiutorem ꝛ attende accutius ꝙ in nullius benedictione preter ꝙ in benedictione iude premittitur hec est benedictio huius aut hui⁹ qđ ego estimo ob hoc factum vt diligentib⁹ scrutatiōibus spūs sāctus ostenderet illum cui titulum talem promiserat eum esse in quo iuxta promissiones factas in patribus benedicerētur omnes gentes terre

Cap.9.

BEnedictionem etiam ioseph si diligenter attendas christum reperies precipue commendatum sic enim de ioseph scribitur ioseph quoꝗ ait de benedictione dñi terra eius de pomis fructuū solis ꝛ lune de virtute antiquorum montiū de pomis celi ꝛ rore atꝗ obysso non subiacente de pomis colliū eternorum ꝛ de frugibus terre ꝛ de plenitudine eius benedictio illius qui apparuit in rubro veniat super caput ioseph ꝛ super verticem nazarei inter fratres suos quasi primogeniti thauri pulchritudo ei⁹ cornua rinocerontis cornua ipsius in ipsis ventilabit gētes vsꝗ ad terminos terre ecce bendictio ioseph cuius secunda ps.s. benedictio illius qui apparuit in rubro veniat super caput ioseph ꝛ sup verticem nazarei eius ꝛc. nec persone ioseph tunc defūcte qui etiā nazare⁹ non erat nec tribui ioseph cum dicatur super caput ioseph nec alteri a xpo potest congrue adaptari cum nullus alius benedictus a moyse fuerat ventilatur⁹ suis cornibus gentes vsꝗ ad terminos terre xpo excepto ꝗ erat veraciter caput ioseph ꝛ cuiuscūꝗ viri fidelis omnis inquit paulus viri christus caput est.i.ad co.xi. Cornua.s.crucis essent in manibus suis in quibus crucis cornibus quasi ventum dissipauit eē robur rationis gentilium vsꝗ ad terminos terre alia continentur in isto.ca.de benedictionib⁹ zabulon ysachar gad ꝛ aser que michi etiam videntur christum nostrū exprimere ꝛ facta eius sz difficilius ex illis ꝙ ex premissis posset christus ondi ꝛ ob hoc p hoc ꝙ superius postulasti premissa tibi possunt sufficere vt credas verū esse ꝙ xpus dicit si crederetis moysi crederetis fortassis ꝛ michi ꝛ enim de me ille scripsit io.5.c. Et a mō non ambigis Nunquid xps noster ꝛ eius doctrina p̄nunciati ꝛ approbati fuerunt in lege mosayca ex quibus manifeste cōsequitur ꝙ lex nostra vnum sensum hīs duntaxat quo ad illū approbatur nō tm̄ ex dictis ꝓphēticis sed ex lege moysi ꝛ ecōtra nostra lex alterum sensum legis mosayce scz litteralem in multis īfirmat ꝛ reprobat ꝛ ita solide satis supra conclusi ꝙ nostra lex est robustioris roboris ꝛ auctoritatis quo ad eius sacramēta ꝛ cerimonias ꝙ sit lex antiqua quo ad eius cerimonias aut ēt sacra literaliter obseruāda.

Cap.10.

IOHANNES. Plane puideo ꝓ me esse ꝙ contra me esse. valde verebar.s. ꝙ nostra lex multo clarius approbatur per veterem ꝙ econtra quo ad figuralia contenta ī veteri ꝛ quo ad oīa alia quorū obseruantia litteralis obuiat nostris euangelicis institutis ymo cerno apte ꝙ illa figuralia p nostrā legē a tempore plene ꝓmulgationis ipsius nullatenus approbantur. RICARDUS. prudenter ista aduertis adde tm̄ ad ista ꝙ q̄uis xps saluator noster ex ratiōabili causa.s.vt leges illas oēs veteris testamenti a deo fuisse datas hoībus ad obediēter viuendū ostenderet in prio sue ꝓbationis figuralis aliqua voluit obseruare qm̄ adhuc tunc illa fuerant figuralia ꝛ etiā ꝓphetie vt supra ostēdimus nō tm̄ ob hoc potes inferre ꝙ xps ea voluit postmodū obseruari qm̄ qn̄ xps fuerat circūcisus nō fuit forma baptismi ab eo instituta seu exhibita ꝛ ideo debet circuncidi qn̄ predicabat nondū fuerat ipse sacrificiū nostrū factus ꝛ ob hoc tempore illo quo p̄dicabat legē mūdatiōis leproso mūdato debeat idicere sed post ea ꝙ predicabat penitētiā ꝛ cōsūmatā humilitatē ꝛ mutuā in oīb⁹ caritatem mulierē deprehensaz adulterio scōm legē vmbraticā voluit cōdēpnare. vñ clarescit ꝙ in fine.4.libri p̄dixerimus ꝙ sicut paulati res figuratas presētes p se aut p suos apostolos exhibebat sic figurales leges ꝛ vere prophetias vt iam dixi rerum illarum paulatim tolli debere voluit ac disposuit ꝙ ipse vt iam constat suis operibus patefecit.

Cap.xi.

IOHANNES. Adhuc possum dicere pro iudeis ꝙ ista figuralia generaliter nō nisi per apostolum xpm predicantē ꝗ nunꝗ audiuit expresse improbata cuius pauli auctoritas infirmior videtur ꝙ ꝓphetarum ꝛ hebreorum oīm antiquorū de litterali obseruantia eorūdē cum ipsum paulū q̄tum mihi occurrit testimoniū non nisi a seipso habere appareat ī scripturis ꝛ ob hoc videntur iudei maiorē auctoritatem habere de obseruantia eorū que per euangelium expresse non tolluntur ꝙ habeant xpiani ꝓ abolitione illorum. RICARDUS. an non ostendi tibi deum nostrum oīa in genere abstulisse nō solū in suis sed etiā verbis cum dicit lex ꝛ ꝓphete vsꝗ ad iohannē ex eo regnū dei euangelizatur.

¶ Item hoc ꝙ cernimus vt iam dixi deum nr̄m quo ad sensum iudaicū legem de mulieris adultere lapidatione soluisse cū illud fuerat in pte ꝛ mō quodā morale ostendit a multo maiori ꝙ oīa que sunt fuerant figuralia dissoluebat hēs insuper actu.15. apostolos simul cum discipulis diffiniētes conuersos ex gentibus non debere artari ad circoncisionē aut ad legem moysi seruandā vnde petrus ibi cuius sententiā approbatur ꝯñr a iacob ꝛ alijs apostolis ꝛ xpi discipulis eos reprehendit qui iugū legis moysi volebat eis īponere ꝙ iugū nec ipsi nec patres eorū portare poterant sed credebant saluari per gratiā in quibus verbis petr⁹ patēter ostēdit ꝙ nec tempore cuz ceteris apostolis qui erant oēs iudei volebāt iugū legis admittere sed illud plene excutere ꝙ diffinitionem quo ad figuralia omnia addimus accipimus ꝛ si generalius eque acceperas quo ad articulū precedētē plus faciet ꝛ hoc diligēter petri verba attende dic etiā queso nisi legis in euāgelio xpm p̄cepisse suis apostolis vt iudeos volentes credere euangelio circuncidérent aut vt sacrificia legalia pro eis offerrent ꝙ si nusꝗ hoc legis vbi christus necessaria apostolis tradidit ad credētiū quorūcūꝗ salutē sed eū reperis precepisse vt baptizarent omnes gentes indistincte affirmās fidē cū baptismo sufficere ad salutē cum dixit qui crediderit ꝛ baptizatus fuerit saluus erit.mar.vlti. cū dicis legalia figuralia generalia generaliter a christo fuisse sublata

Cap.12.

ITem apostolus paulus ꝓ sua auctoritate petrū hz apostolū non tm̄ seipsum vt discrete dixisti ecce enim petrus apo.2.sua epi.ī fine sic dicit ꝓpter qđ carissimi hec expectātes satagite immaculati ꝛ inuiolati ei inueniri in pace ꝛ dñi nr̄i ihesu xpi longanimitē salutē arbitramur sicut carissimus frater noster paulus scōm datā sibi sapientiā scripsit nobis sicut etiā in oībus epistolis loquēs in eis de hijs in quibus sunt quedā difficilia intellectu que indocti ꝛ instabiles deprauant sicut ꝛ suas scripturas ad suā ipsorū ꝑditionē deprauat vbi nō tm̄ pauli oēs episto. auctorizat sed eas dāpnantes condēpnat lege librū actu.apo. quid lucas euangelista conscripsit ī quo testificat pauli excellentissimā auctoritatem. Ecce eī ananias de quo scribitur act.22. ꝙ erat vir hñs testimoniū ab oibus iudeis affirmat sicut legitur act.9. hoc modo saule frater dñs ihesus misit me qui apparuit tibi in via qua veniebas vt videas ꝛ implearis spiritu sancto an non est excellēs eius auctoritas qui sic spū sancto plenus asseritur idē legit ananiā dixisse ꝙ dñs ihesus sibi apparuit ꝛ dicit vade qm̄ vas electionis est michi iste vt portet nomen meuz corā gentibus ꝛ regibus ꝛ filijs israel vbi iterum ostēditur pauli auctoritas in hijs que ꝓ xpo fuerat predicaturus sed frustra nos iudocti pauli auctoritatē conamur ostēdere ꝛ multū āplius supuacue atꝗ improuide tu conaris ei⁹ auctoritatē esse fragilē suadere qui vt refert lucas actu.14. velut deus immortalis ꝛ mercurius apostolis estimatur extollitur ꝛ laudatur.

Nota quō legalia cessauerunt

IOHANNES. pudet me ꝙ auctoritatē pauli tam fragilē estimabam.

Cap.13.

RICARDUS sicut dixi de xpo nusꝗ legitur eum precepisse apostolis vt conuersos ex iudeis docerēt legalia obseruare sic dico ꝙ non poteris reperire vbi aliquis sic docuerit aut docere preceperit sed vbi querebat ab eis qđ conuersi agere debuerunt ꝙ agerēt penitentiā ꝛ baptizarentur ꝛ sic spm̄ sanctū reciperēt hoc eī legitur act.3.ꝛ.8.ꝛ alijs eiusdē libri capi. ex q̄bus fidēter potes inferre ꝙ oēs apostoli legalia figuralia oīa seruabāt nō solus paulus apo. hāc igitur rationē fidei tue ꝛ tue scripture p̄ferentē nr̄am legē ceteris legibus mō premisso tanꝗ sufficiētē potes reddere cuilibet rōnē poscēti ꝛ nisi desipiat rōni clarissime reluctādo qua constāter asseritur legem illam esse sectandā que fortiori munimine roboratur tue legi pre ceteris afferebat ceteras oēs quo ad ea in quibus tue euāgelice legi repugnāt penitus detestādo cū tua ꝙ firmiorē ceteris esse cōstat oīa sibi aduersa cōdēpnet cōstat igitur ex p̄missis validissima est auctoritas legis nostre q̄uis sensus litteralis legis antique eā in multis impugnat qm̄ ipsa ecōtra est eadē lege ātiqua sēsum illū impugnat ꝛ hoc hz supra omēs leges tāꝙ ꝓprium fundamentū cum multitudine copiosiori ꝙ alia lex vnꝗ habuit doctorū sanctorū chorusscantiū miraculis ꝛ doctrinis iudei enī p paucos cōparatione doctores sanctos ꝛ magnos habuisse leguntur nec aliud fieri poterat ꝓpter paucitatem gentis illius in cōparatione ad populū xpianum respersum per orbē ꝛ arabes de lege sarracenorum nec multos nec magnos huiusmodi doctores habere poterant aut possunt in p̄sēti habere tamē quia secta illa tarde incepit.s.circa annum dñi.ccccc.lxvi. tamen quia propter calorem regionum suarum breuitate vite preuēti ad perfectionem magnam in doctrinis propheticis atti

gere omnino nō possunt tum quia propter regiones suas calidas circa salutē corporis insudantes parum temporis illius ꝙ hñt possunt impendere studiorum scripturarum habes igitur rationem sufficientē vt michi videtur de qualibet auctoritate tue scripture quereñ ꝛ etiā de tua fide ꝛ spe hanc. s. sub cōpendio ꝙ tua scriptura seu lex xpiana trium legum maiorum de mūdo testimonio cōfirmatur. s. testimonio legis iudeorū testimonio legis sarracenorum ꝛ suis proprijs firmamentis q̄ habet pre ceteris ecōtra vero lex christiana legē sarracenorū que erat ea posterior hystorica affirmatione nec in genere nec in spē approbauit nec eam prenūnciatione ꝓphetica cōfirmauit sed potius infirmauit cum prenunciauit doctrinas erroris futuras ꝛ ēt pseudo ꝓphetas cauteriatas cōsciencias habituros legem aūt iudeorum datā fuisse a deo ꝛ omnem eius sensū pro tempore suo tenendū affirmat ꝛ nichilominus sensum litteralem ipsius quo ad cerimonialia ꝛ figuratiua ipsius pro tempore ꝓmulgationis xpiane legis infirmat propter hoc ꝙ habet auctoritatem ceteris legiferis scripturis maiorem vt ille scripture affirmant.

Cap. 14.

IOHANNES. rationē istam multum gaudenter amplector tanq̄ sufficientem omni habenti legem aliquā de premissis ꝛ ob hoc si essem iudeus viderer michi esse ꝑplexus premissa ratione attenta nūquid legē meam seruarem an illa dimissa ceruicem meam xpi legi submitterem qm̄ si meam tenerem ecce me cōuicit ꝙ legem auctoritatis maioris ꝛ muniminis amplioris abicerē si meam retinerem maledictionem omnipotentis dei incurrerem ꝛ plagas pessimas in lege expressas scriptū est enim in lege iudaica deu. 47. c. maledictus qui non permanet ī sermonibus legis huius ꝛ eos in operē non perficit ꝛ. c. 28. nisi custodieritis ꝛ feceritis oīa verba legis huius que scripta sunt in hoc volumine ꝛ timueritis nomen eius gloriosum ꝛ terribile hoc est dñm deum tuum augebit dominus plagas et plagas seminis tui plagas magnas ꝛ perseuerātes infirmitatis pessimas ꝛ ꝑpetuas ꝛ conuertet in te oēs afflictiones egypti ꝛ. c. 32. compleuit itaq̄ os suum secundū oēs istos loquēs ad vniuersum populum israel ꝛ dixit ad eos ponite corda vestra ꝛ oīa verba que testificor vobis hodie vt mandetis ea filijs vestris custodire ꝛ implere vniuersa que scripta sunt in volumine legis huiusq; non in cassum precepta sunt vobis sed vt singuli in eis viuerent que facitis longo perseueretis tēpore ꝛ in terra ad quā iordane transmisso ingredimini possidendam ꝛ alia sunt plurima in veteri testamento que has penas non obseruantibus legē prenunciant ad sensum litteralē intelligo quoniā alius sensus non dubium illi genti nunq̄ erat preceptus qm̄ tunc a principio legis date sensum illum spūalē spreto sensu litterali seruassēt vt alias litteras seruando peccassent quorū neutrum ab eis est actū quo igitur mō pōt iudeus saluari ꝑ legē xpi si eā velit recipere cū illi nisi cōtra conscientiā assentire nō possit quin iudeus ꝓ non obseruātia legis xpi dāpnari debeat q̄ eam iudicat obseruandā ꝛ sic cōtra cōscientiā eā repellit vñ si essē iudeus vt videt hoc mō essem ꝑplexus ita vt nō possē vitare peccatū dāpnabile ꝛ sic saltē consequitur ꝙ nō deberē fieri christianus ꝙ nullo mō deberē peccare mortaliter.

Capm. 15.

RICARDVS. Obmissa de perplexitate tua q̄ tractatū exigit operosū michi vt ꝙ improuide hāc q̄stionē pri⁹ solutam inducis si ei premissā rationem attenderes qua consistit ex lege antiqua ipsam ꝓ tēpore legis noue non debere seruari ad litteram ꝯfir aduertens ꝙ maledictiones ꝛ pene eā non seruantibus ꝓmulgate locū non haberent nisi ꝓ tempore quo lex ipsa seruari debebat sicut nec pene legibus humanis indicte obligāt quēquē nisi lege vigorē habente ꝛ sic ꝑplexitatis tue laqueus esset contritus ex sine periculo cū cōsciencia sana ꝛ sancta fidē xpi reciperes intelligo si supradicte rationi acquiescēres si vero ecōtra sentires scilicz ꝙ ad obseruantiam litteralē legis antique oīmode teneris adhuc fatuus tibi si consideres attentius appareres ꝛ dampnabiliter te peccare merito iudicares nisi legē xpi q̄ ceteri apostoli roborarunt auctoritate tueris anteire saltē quatenus tibi ab anīmo tuo omne scrupuluz cōsciencia tuā nō lederet acceptares qm̄ hoc nullatenus tibi ab aīmo tuo oē scrupulum cōscientie amoueres ꝛ ex hoc capite iudei credentes legē nostram esse iustam ꝛ sanctam in hijs in quibus suam nō tollit sicut multi ipsorū faciūt credentes firmiter xpianos sua lege debere saluari obmittendo nostram recipe peccarent mortaliter sicut tu xpianus peccares dāpnabiliter si legē machometi estimares sanctam ꝛ iustā ꝛ scires in eam inter cetera cōtineri ꝙ sine preceptis datis in ipsa nemo posset saluari nisi legē eius admitteres ꝛ etiā obseruares si tu xpianus mortale peccatū incurreres si totā legē antiquā iustam ꝛ sanctam obseruandā a suis cultoribus estimares ꝛ cū hoc crederes in ea esse expressum seu assertū ꝙ sine tali litterali obseruantia nemini salus esset nisi illam obseruantiā acceptares qm̄ alias tua cōsciētia te deprauaret q̄ iudicares sacramēta necessaria eterne salutis obmittere hec est igit cā pctī iudeorū cur. s. multi eorū non dico oēs penā sēsus merent eternā lz aliq̄ vt iā dixi minores eorū nō hñtes ꝯsiderationē hāc obediētes sue ecclīe a pctō obmissiōis dāpnabilis de nō recipiēdo legē xpi quo ad penā sēsus eternā ꝑ hoc hmōi obediā excusent vt sit verū qd̄ dicit apo. ad ro. xi. cecitas ex pte cecidit ī israel donec gētiū plenitudo itraret ꝛ certe ista cecitas manebit ī maiori pte ipsorū vsq; ad aduētū xpi ꝛ enoc ꝛ helye sicut michi. ꝓpheta pdixit. c. vlt. sui li. hoc mō ecce mitto vobis helyā ꝓphetā añq̄ veniat dies dñi magn⁹ ꝛ horribilis ꝛ cōuertet cor patrū ad filios et corda filiorū ad pres eorū ne forte veniā ꝛ ꝑcutiā terrā anathemate puto ei ꝙ pres iudeos ꝛ filios xpianos appelles qr nō solū primi apostoli primi xpiani carnaliter a iudeis descenderūt sz sensum spūalē quē tenēt a sēsu lrali legis iudeorū ꝙ ex semine pr̄no susceperāt tūc ei vtrunq; populū erat vnitas caritatis cū cōuertit prio iudeos ad legē xpianorū sic ei lre series hz ꝛ ꝯuertet cor prūz ad filios ꝛ ex hoc ꝯfis erit conuersio cordis filiorum ad patres.

Cap. 16.

IOHANNES. sufficit michi hec ratio contra iudeos sz qualiter ꝛ quam rationē reddam pro nostra scriptura gentiliter viuenti qui legem scriptam non habet ostendere

RICARDVS. An non sufficit respondere qr scriptura nostra scripturis aliarū duarum legum precipuarū de mundo. s. iudeorum ꝛ sarracenoruz testimonio cōfirmat assertione in sup xpi auctoris ipsius apostolorum suorum atq; discipulorū ꝛ aliorū successorū in ecclesia xpiana q̄ ita floruerūt miraculis vt iam dixi ꝙ illa sunt diuulgata per orbem ꝛ ipsorum miraculorum vigore ciuitates ꝛ regna sunt cōuersa ad xpm ꝛ ad legē eius sectandā quam etiam in presenti sectantur scriptura nostra firmatur. Si enim gentilis credit suis hystoriis quas non ita pōt aut miraculis aut meritis apꝓbare sz nos xpiani nostros auctores veraciter valemus extollere ꝛ in multis etiā vt iam dixi suis ꝑentibus ꝛ ꝓpinquis adhibet plenam fidem videlicet de quibus parentibus de prima qua gente sub quo principe quo anno ꝛ quo die fuerat ortundus ꝛ in huiusmodi multis similibus dic igitur ꝓ ratione sufficienti cuilibet ꝙ nos multo magis xpo ei⁹ apostolis ꝛ discipulis alijs ꝛ ꝯfir martiribus confessoribus ꝛ doctorib⁹ maximis ꝛ innumeris quorum scripturis dicta ꝛ scripta maximorū philosophorū gentilium compata velud poetarū imagine videntur fidem integram adhibemus maxime cuz hij oēs pro defensiōe scripture nostre sint mortui aut firmiter mori parati.

Nota firmitatez legis nostre sup lege sarracenorum.

Cap. 17.

IOHANNES. Si ego infidelis fuissem ꝛ verā crederē quam primittis questionē nullatenus dissentirez sed adhuc est aliō qd̄ me mouet qm̄ sic michi videt ꝙ iudeus sarracenus ꝛ q̄sq̄ gentilis assertioni ac doctrine suorū prelatoruz ꝛ doctorum nō solum legitime pōt acquiescere ēt ꝙ tenetur cum lex scripta in corde suo sibi affirmet eum debere acquiescere doctrine suorū maiorum ex quo duo sequi michi videtur primo quidem ꝙ omnes sic suis superioribus subiecti sunt excusabiles a peccato qm̄ secuntur rationis recte iudicium contra quod si agerent se dampnarent. 2. ꝙ omnes tales saluantur quoniaz omnes faciūt qd̄ tenentur ꝛ sic merito inter obedientes censentur.

RICARDVS. sicut in fine. 8. li. dixi ignorantiam inuincibilez excusare ita ꝙ ignorans preceptum diuinum nō punietur pro non obseruātia precepti diuini sic dico de obedientia tali ꝙ obseruātia diuini precepti ad contrariū sic excusat in casu ꝙ obediens suis doctoribus ꝛ prelatis non est puniendus quia non seruat diuinū preceptū nō tamen ob hoc seqtur scdm̄ qd̄ infers. s. ꝙ omnes obedientes hmōi saluabunt qm̄ non propter hoc ꝙ obediunt eo modo cōseqtur ꝙ habeāt necessariū salutis principium. s. gratiam gratis datā quā deus non dat adultis xpi fide carentibus iuxta illud marci vltimo Qui vero non crediderit condēpnabitur ꝛ iuxta illd̄. io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ꝛ spū scō non potest introire in regnū dei et iuxta multa similia ꝛ iō nō dubites de cursu communi omnes iudeos sarracenos turcos ꝛ tartaros ꝛ cuiuscunq; secte alterius homines q̄ fidem xpi nō habēt nec sacramentum baptismi suscipiūt finaliter esse dampnados a tēpore promulgationis christiane legis per orbē iuxta p̄missa ṽba saluatoris ꝛ alia multa similia sicut diffuse ostendimus in fine. 8. li. vnde paulus act. 13. de deo loquens sic dicit ꝛ nos mortales sumus similes vobis homines annūciātes vobis ab hijs vanis cōuerti ad deum vnū qui fecit celuz ꝛ terrā ꝛ omnia que in eis sunt q̄ in preteritis gñationibus dimisit oēs gentes ingredi vias suas. Ecce dampnatio omniū gentiū ante aduentū xpi ab apostolo affirmata ꝛ post eius aduentū fide xpi carentiū q̄uis n. simplices eorū teneantur vt astruis sequi decreta suorū doctorum atq; rector in hijs que eis vera ꝛ vtilia ad salutem apparent q̄uis erronee nō tamē saluat illos illa obediētia qr carent primo salutis pricipio. s. baptismo ꝛ fide xpi ꝛ iō sunt dānandi nō dico ignis gehenne incēdijs cruciādi si ꝓ suis virib⁹ oīb⁹ ponāt rationē sed cum puulis non baptizatis a beatitudine perpetuo sequestrādi sic cōstat verū esse cuius vult miseretur ꝛ quem vult indurat ad ro. 14. ꝛ gratia dei vita eterna ad ro. 6. vnde multū imprudēter ex sola obediētia debita superius intulisti oēs homines secte cuiuscūq; legē suam seruantes debere saluari vide super hoc finem. 8. libri predicti ꝛ puto ꝙ non erit etiam necessarium in isto vltra ambigere.

Cap. 18.

IOHANNES. Adhuc ad vnū aliud tuū responsuz reqro. Ecce enim nos latini multas trāslationes habemus ꝛ tres pcipuas scz interpretū 70 translationē sancti iheronimi ꝛ illā quam vocamus cōmunē que magis solebat inesse in vsu q̄ cetere q̄ sibi in multis locis repugnare videtur in alijs discrepare in sensu cū tamē nō nisi vnus fuerit sensus primi auctoris. Et sic omnis translatio cōtinens sensum aliū ab illo est falsa translatio ceterū etiaz nō habemus ꝙ translationes iste quibus vtimur sunt translationes ipsorū quib⁹ ascribuntur nisi hominū nuda verba qui pro voto suo vt loquar rusticiter poterāt fabricare mendacia de ipsis insuper scripturis hebraicis de quibus isti suaz trāslationē acceperint nihil certū habemus nisi etiā hebreorū verba sola quos in prima predicatione legis euuangelice tollētes in multis legē suā presumēdū est verisimiliter suā extra vbi fit sermo de fide nostra corrupisse vnde cū ratio dictet certum tenendū reliquēda sūt incerta videtur sequi ꝙ nunc oēs tenemur rationē naturalē sequi potius q̄ scripturā talē cuius verā certitudinē nō habem⁹ quō n. alias poterim⁹ excusari si. n. in finali iudicio fuerimus interrogati adeo cur istā credidistis ꝛ fide tenuistis potius q̄ illā cū illa certiora nobis videbantur q̄ ista ad hoc dedi vobis naturalē rationē vt sciretis discernere quid precipue sectari debuistis pre alijs non video quō poterimus excusari. Cū igitur trāslatio iheronimi dicat vnū ꝛ alia trāslatio dicat cōtrariū verbi gratia geñ. 46. ca. dixit iheronimus oēs aīe dom⁹ iacob que egresse sūt in egyptū fuerūt. 66. ꝛ hac littera cōmuniter nos latini vtimur ī pñti vbi trāslatio 70 interpretū hz 65. fuerūt quā videt apostol⁹ apꝓbare stephan⁹

act.7.dicēs mittēs autē ioseph ad iacob patrem
suū ⁊ oēm cogitationē suā aīabus.75.sil'r lr̃a deu
te.c.10.in fine hꝫ sicut i.70.aīabus p̄res tui desce
derūt ī egyptū nō pōt esse ꝙ altera trāslatio errorē
⁊ falsitatē cōtineat qm̄ lr̃a hebraica a qua ⁊ quā
trāstulerūt illorū nō habuit ⁊ leui.5. vbi trāslatio
ihero. hꝫ aīa si p̄uaricās cerimonias ī hijs ꝙ duo
sūt sācificata p̄cauerit offeret ꝓ delicto suo arie
tē imaculatū de gregibus ꝙ emi p̄t duobus siclis
iuxta pōdus cetuarij trāslatio.70.interpretū ha
bet.l.siclis quarū vna trāslatio vera nō existit qm̄
littera trāsferēda nō simul hēbit.2.⁊.l.⁊ si habuis
set sic littera vterq trāslatorū errasset qui illū sēsū
totū nō trāstulit. Itē deu.32.c. vbi trāslatio habet
Ego occidā ⁊ viuere faciā ꝑcutiā ⁊ ego sanabo
littera hebraica scripta manu esdre prophete que
hētur bonoīe a fratribus p̄dicatoribꝰ ꝓ magno
fulcimēto fidei xp̄iane de passione dn̄i oīpotentis
ꝓ oībus pctōribus hꝫ passiue. Ego occidar ⁊ vi
uere faciā ꝑcutiar ⁊ ego sanabo vn̄ trāslatio illa
cōuicitur nō solū esse erronea sed multū noxia fi
dei xp̄iane sic reperio in locis innumeris veteris
testamēti ⁊ etiā euāgelistis ⁊ scripturis aplicis i
uenio errorē cōsimilē qm̄ vbi nostra lr̃a latina hꝫ
io.16.ille me clarificabit ꝙ de meo accipiet ⁊ annū
ciabit nobis ibi littera greca nō dubiū est sumpta
nr̃a trāslatio hꝫ vt dr̄ q2 de meo accipiet ⁊ annun
ciabit vobis ꝙ littera multū clare affirmat ꝓces
sionē sp̄ussācti a filio ex quo illo accipit ꝙ annun
ciat ꝙ alia littera nō efficit ita clare sicut ostēdi i
6.li.c.8. ꝙ error est multū nepharius ⁊ in.i. epi.ad
cori.15. vbi nr̃a trāslatio hꝫ oēs qdē resurgemꝰ ſꝫ
nō oēs imitabimur lr̃a greca hꝫ sicut dn̄s balaaꝫ
tibi dixit ecōtra oēs imutabimur ſꝫ nō oēs resur
gemꝰ ꝙ lr̄e sūt directe cōtrarie ⁊.1.ad cori.9.c. hꝫ
nr̃a trāslatio aut solꝰ barnabas ⁊ ego nō hēmus
ꝑtātē hoc opandi ꝙ etiā vr̄ir manifeste cōtraria ⁊
sic in multis aliis ꝙ magis expedit suis locis dis
soluere ꝙ simul cūcta disserere dū tn̄ hoc dederis
regulā gn̄alē huiꝰ oīa dissoluēdi. Ex hijs vr̄ seq
ꝙ ī illa pte sit fides adhibēda nostre scripture qm̄
in hijs p̄missis ⁊ sibi similibus vt vr̄ nō est ei fides
adhibēda aut si sic ad errorē ⁊ falsitatē ex fide ar
tamur ꝙ non audet dr̄e xp̄ianus ⁊ ꝑ ꝯn̄s nec in a
lijs aliqbus est fides adhibenda nr̄e scripture qm̄
equalis auctoritatis affirmatur verū si vero quis
ꝙ dixerit p̄missa ⁊ alia similia esse a falsarijs inter
serta sic pōt dicere de alia quacūq ꝑticula ⁊ ꝯn̄r
dr̄e pōt rōnabiliter nichil ī tota scriptura esse au
tēticū si aūt dixerit ea ⁊ silia esse ꝑ iaduertētiā ipo
sita sicut dn̄t aliq matheū noīasse iheremiā ꝓ zac.
ꝑ iaduertentiā ibi math.27. tūc ipletū est qđ dictū
est ꝑ ihere. p̄phetā dicētē ⁊ accepūt.30. argēteos
preciū app̄ciati ꝙ apprectiauerunt a filijs israel ⁊
dederūt eos in agrū figuli sicut cōstituit mihi dn̄s
cū zach. illud dixerit nō iheremias vr̄ mihi sic pos
se dici de quibuscūq similibus dictis seu ex p̄mis
sis in alijs locis scripture quos quicūq vult insi
ciari.s. ꝙ positi sūt ꝑ inaduertentiā ⁊ ibi isto modo
ostēdi cōsequitur nichil esse securū aut certū pro
pter hoc ꝙ asserit in nr̃a scriptura ⁊ tollit oīo nr̄e
scripture auctoritas. Itē multa inueniunt ī trāsla
tiōe ieronimi ꝙ nō hn̄t in trāslatiōe.70. iterpretū
sicut iero.ī.2. ꝓlogo gen̄ satis ostēdit ⁊ illa allegāt
in euā. ⁊ ī scripturis aplicis cū ergo diminutio ab
aliqua scriptura ita reddat ea falsā sicut adiectio
vn̄ in apo. in fine equalis cōminatio pene sit dimi
nuēti de verbis p̄phetie libri illius ⁊ addēti ꝙcꝙ
ad ea videtur oīo cōseq ꝙ nullius sit auctoritatis
illa trāslatio ꝙ aliqd de hebraica veritate admitit
ī qua ligua edita erat nr̃a scriptura veteris testa
mēti lego insup in epi. iude apostoli isto mō p̄phe
tauit aūt de hijs septimꝰ ab adā enoc dicēs ecce
venit dn̄s in nubibus suis facere iusticiā ꝯtra oēs
⁊ arguere oēs impios de oībꝰ opibꝰ iniqtatis eo
rū qbus ipse egerūt ⁊ de oībꝰ duris ꝙ locuti sunt
ꝯtra dn̄m pctōres ipij cū in nichil tale p̄phetatū ī
toto veti testō legat ꝑ enoc ꝙ.7.erat ab adā et sic
aut ista scriptura iude nō est autētica aut nr̄a scri
ptura testamēti veteris diminuta est ⁊ ita non est
autentica.

Cap.19.

Ricardus auctorita
tē legis nr̄e antiq ⁊ noue hēs vt puto
sufficiēter ꝓbatā supius sed iā vt vi
deo fluctuas que sic lex ista ⁊ intꝰ mē
brantis hētur ⁊ ꝑ quos ad latinos ꝑ
uenit vbi p̄mo te volo attēdere ꝙ lex nr̄a est illa ꝙ
sp̄ussanctꝰ ꝑ misteriū p̄phetarū aplōrū ⁊ discipulo
rū xp̄i tradi mandauit ⁊ fecit hoībus ad recte vi
uedū in cuiuscūq codicibus inserat nec aliā scri
pturā vocamꝰ autēticā nisi illā ⁊ ptis illius intellit
go sensū nō verba qm̄ tota scriptura veteris testa
menti erat tradita nō dubiū in hebreo cuius sen
sum hēmus translatū in sermone latino ⁊ in gre
co greci ⁊ in ceteris ydiomatibus alie natiōes ꝙ
etiā actū fuit ꝑ multa annorū circula ante nr̄i sal
uatoris aduentum ⁊ ob hoc si iudei sua post mo
dū exemplaria corrupissent ꝑ codices antiquos
aliarū linguarum deprehensa fuisset corruptio si
cut alias actū fuit in locis aliquibꝰ de messia sic
ꝙ error ex hoc capite posset facile deprehendi ad
huius scripture primarie sensum debes fidē tuam
de veritate nr̄e scripture canonice ⁊ oēs ecclesie
diffinitiones referre consilijs gengralibus diffinis
unt.22.libros veteris testamenti esse autenticos
quattuor euāgelia.14.epi.pauli duas petri.3.vnā
iacobi vnam iude librum act. apostolorū quē lu
cas euangelista dictauit ⁊ apoca.io. in auctori
tate debere admitti qm̄ sensum illum ecclesia non
dubitat sed firma fide tenet fuisse veracē ⁊ omni
bus eius assertis licet aliqua asserta sint apō nos
maioris auctoritatis ꝙ alia pro eo ꝙ scire nō pos
sumus sed solum credere spiritū sanctum esse hu
ius scripture auctorem vnde contingit ꝙ grauio
ra testimonia grauiorem ac fortiorem apud nos
auctoritatem efficiat sicut liquet ex tractatis su
perius ea enī que sunt fidei multo amplioris for
tioris sunt auctoritatis ꝙ cetera qm̄ illa sunt testi
ficata sepius ⁊ pluriosioribus virtutibus atq mi
raculis ꝙ moralia alia aut hystorica qualia sunt
multa in vtraq scriptura scilicet noui testamen
ti ⁊ veteris tota tamē ista scriptura primaria quo
ad infallibilitatē in veritatem assertorum in ea a
sp̄u sancto tanꝙ ex fide tenetur qua credit sp̄m sā
ctū locutum fuisse ꝑ p̄phetas ⁊ ꝑ xp̄i apostolos
atq discipulos ꝙ etiā erāt p̄phete ⁊ ex eadē fide
tenes ⁊ ex diuinitate spiritussancti ꝙ nulla contra
rietas seu falsa assertio auctoritatis est in ista scri
ptura primaria. quia vera fides affirmat ꝙ nulla

contrarietas aut falsitas est a spiritu sancto asse
rendo dei hominibus inspirata si igitur tibi ī ali
quibus locis repugnantia seu falsitas videatur
in littera nichilominus tu firmiter tene ⁊ nullate
nus dubites ꝙ in sensu primario supradicto que
nulla contrarietas seu falsitas est oīno ⁊ ob hoc
iuxta alia loca in quibus non ambigis nec repu
gnātiā aut falsitatē reperis illa loca expone que
videntur ambigua aut ꝑ inspectionē diuersorum
translationum ⁊ si oportuerit ꝑ inspectionē diuer
sorū codicū scꝫ hebraicorū atq grecorum aut sen
sum veracē inquire ꝑ solidam rationē cū falsita
te scripture. Fateor enī michi sepius apparuisse
falsitatē ⁊ nōnunꝙ contrarietatē fuisse in multis
locis scripture vbi tamen clara veritas fuerat ex
pressa sed etiam negligentius attēdebā ⁊ aliquo
tiens ex p̄phetis p̄pheticis vanis argumētationi
bus quas recētes habuerā nimis leuiter scriptu
ram solidā iudicabā scꝫ nōnunꝙ imprudentes et
effrenati famuli operibus suorū detrahūt dn̄orum
licet prudentium de falsitate igitur sic repugnan
tia in nostra primaria scriptura vt puto non du
bitas.

Cap.20.

Sed de contrarietate aut
falsitate trium translationū quas ec
clesia in cōi cōsilio approbauit cuꝫ ꝙ
ris vbi illud idē dico ꝙ ante scꝫ ꝙ ap
probatio ista ecclesie quo ad transla
nes referēda est ad primū sensum quē transferen
tes expresserant non ad tuū codicem aut meū qui
forte ab indoctis aut negligentibus scriptoribus
vincilantur ⁊ sicut veritatē credis esse in primaria
nostre scriptura sic pariter eā crede in oī transla
tione ꝙ ecclesia de cōmuni cōsilio latinorū greco
rū ⁊ hebreorū prelatorum gentium aliarū cum di
ligēti ex aīatione ⁊ collectione ad antiquos codi
ces cuiuscūq ligue in qua erat nostra primordia
lis scriptura recepit ⁊ canonica reputauit ⁊ cen
suit esse tenendā nec dubittes quin in illis cōsilijs
facta fuit fides sufficiens de transferentium perso
nis aut saltē de veritate scripture translate ⁊ eui
denti cōuenientia cum suo extrario primario minꝰ
enim es prouidus si translationes tanta diligētia
⁊ tanta industria ex aminatis de falsitate aut con
trarietate audeas infirmare qu ipotius crederes
codicem aliquē quē vidisti scriptoris sui fatuitatē
esse corruptū in quo casu hēs premissū remedium
scꝫ vt recurras ad alios codices antiquos corre
ctos ⁊ si oporteat ad libros ligue alterius nec du
bium quin sit sic veritatem primariā inuenies qua
rum translationē frustra inquiris auctores ꝓpter
auctoritatē scripture que a trausferētibus aucto
ritatē non recipit cū constet de veritate scripture
translate ⁊ de eius cōuenientia cū suo exaltari a
quo erat sumpta ipsa trāslatio ⁊ si in ipsis prima
rijs trāslationibus appareat queuis aduersitas
crede potius illud fieri ex penuria tui ingenij aut
exercitij in diuersis modis loquēdi scripture aut
propter ydiomata diuersa extrariorū aut ꝓpter e
quiuocationē terminorū ī liguis diuersis ⁊ ex trā
sumptione terminorū qualis fieri p̄t in vna ligua
facilius ꝙ in alia qm̄ ex sensu tranferentis docto
ris cuius sēsus, vt dixi est totius ecclesie examina
tione diligēti ⁊ industria peruigili approbatus.
Et quare cōuenientiā inter dicta hm̄oī diuersarū
translationū in eodē loco scripture que aduersa
videntur ⁊ si diligenter perquisieris cōcordiā ple
nam reperies sine contrarietate admixta non est
enim contrarietas scripturarum si vna aliqd plꝰ
aut minus habebat ꝙ altera dum tn̄ illud ampli
us non repugnaret alteri verbi gratia osee.xi. sic
scribitur in translatione ieronimi sicut mane tran
sit rex israel quia puer israel ⁊ dilexi eum ⁊ ex egi
pto vocaui filium meuꝫ a qua litera si esset obmis
sa sicut in translatione.70.interpretum aut obscu
re posita illa particula ⁊ ex egipto vocaui filium
meum residua litera non ob hoc aliquā falsitatē
contrahet ⁊ ob hoc translatio.70.interpretum ve
ridica in omnibus iudicaretur ꝙuis sic in locis
aliquibus diminuta ⁊ quia non repugnat verita
ti primarie ab ecclesia catholica primaria repu
tatur ⁊ similiter translatio cōmunis cetere respici
untur quod autem adhibuisti de apo. penam illis
deberi quia de illa scriptura ꝙcꝙ minuerent ⁊ pa
ri ratione ita affirmasti de diminuentibus aliquid
de illis diuinis scripturis puto te recte conclude
re dum tamen intelligas de gratis ⁊ de intentiōe
preter diuinam monitionem ⁊ sine ratione minuē
tibus quēcunq scripturā diuinam ita vt aliquis
sensus substrahatur vnde vnū de tribus quo ad.
70.interpretes fateri compellimur aut in hoc ꝙ
multa obmiserunt grauiter deliquerunt aut ꝙ ex
causa probabili apud eos sic fecerūt aut ꝙ a deo
specialiter moniti erant sic facere quoniā per iad
uertentiam sic egerunt non est michi credibile ex
quo erant tot prudentes ⁊ docti sic cōcesserimus
primum non ꝓpter hoc infirmatur nostra scriptu
ra sed sola ipsa translatio ⁊ tunc nisi aliunde ap
ꝓbaretur.s. per ecclesiam ꝓpter veritatem contēto
rum in ipsa ⁊ conformitatem ad codices nostros
veraces esset penitus respuenda si autem conces
serimus sicut hebrei dixerunt secundū aut tertiuꝫ
sicut in secundo prologo gen̄. refert ieronimus.
scꝫ ne tholomeus rex egipti qui eos scripturā he
braicam transferre fecerat estimaret plures deos
si plures personas in illis scripturis expressas at
tenderet ꝙ ob hoc alio interpretes qn̄ de ministe
rio trinitatis locus transferendi occurreret aut
expressionem distinctarū paratarū obmiserāt aut
eaꝫ obscurius posuerāt sed cum de eius causa nō
constet nec eitiā de amonitione diuina consequēs
est etiā sicut tu superius intulisti ꝙ ipsorum trans
latio non est propter eos autētica ꝙuis ab eccle
sia auctorizetur vt dixi verū si ita que ip si.70.ob
miserant non fuissent de xp̄o secundum aut tertiū
estimare sed quia ea que ipsi substraxerunt fuerāt
p̄phetie de xp̄o per quē sicut alia loca sue scriptu
re exprimunt eorū lex fuerat imittenda ꝙ ipsi hor
ruerant ideo de xp̄o illa forsitā tacuerūt ne a pha
raone qui eorū trāslationē erat habiturus eorum
lex minus appreciaret ꝙ erat imitanda ꝑ xp̄m et
forte ob hāc cām in alijs locis de xp̄o ⁊ eius diui
tate obscurius non irreprehensibiliter sunt locuti

Cap.21.

Quod autem intulisti su
perius diminutionē nr̄e scripture ve
teris testamenti ex hoc ꝙ illud ꝙ iu
das apo. de p̄phetia enoch allegat

ipsa scriptura nostra reperiri non potest recte for
tassis iferes si iudas aliquē librū veteris testamē
ti aut ipsū vetus testamentū in genere allegasset
sed nichil tale voluit allegare sed dicit in hoc de
eis prophetasse bñ vnde credendū est ꝙ apud iu=
deos sicut apud nos erant multi libri approbate
auctoritatis aut propter contentorū in ipsis veri
tem aut ꝓpter fide dignam assertionem suorū au=
ctorū qui tamen non erāt cōpositi expressa vel no
ta auctoritate diā ⁊ ob hoc non erant admissi ni=
miū apud apostolum illum antiquū inter scriptu=
ras autenticas seu catholicas aut dīnas in quo=
rū libro aliquo vtrūqꝫ ꝙ deinde apostoli epistole
protulisti erat expressū ex qua allegatione sua nul
la videt inferri diminutio nostre scripture canoni
ce verū ad tacitū obiectū qđ prius ꝯtra me addu
ctū est in libris precedētibus istā inicio posses cō
fingere.s.nequaq̄ ex simplici allegatiōe alicuius
dicti reperti in vno librorū veteris testamēti con=
sequi approbationē illius libelli nisi allegaretur
scribi in illo debes attendere ꝙ si allegata per iu
dā aut alium nostre legis auctorē inuenirētur in ve
teri testamento ex hoc solo ꝙ ipse hmōi similiter
allegasset cum coniectura sufficienti posses inferre ꝙ
nos ad ea loca nostre scripture transmitteret in q̄
bus huius sunt expressa qm̄ in genere huius alle
gando presumi deberet iuxta cōsuetum morē alle
gandi eadē allegasse sicut supra supposui de alle
gatis pluribus

Cap.22.

Diligenter tamē aduerte
ꝙ non est aliqua cōtrarietas in hijs
que superius obiecisti pōt eni littera
70.interpretū intelligi tā de homini=
bus natis q̄ de hijs que tunc extite=
rūt istrumēti veteris ⁊ littera alia de natis i mūdū
⁊ non erit in sensu contrarietas omnis aīme ⁊c.si
cut insuper si duplex actus erat apud iudeos mi=
nor ⁊ maior.25.minores nulla est contrarietas in
sensu vt litterā illā que emi potest duobus siclis ⁊
illam que emi potest.1.siclis sed res vna vocatur
sic nec est repugnātia aliqua in litteram de me ac
cipiet ⁊ illam de me accipiet cū prima sententiaꝫ
inferat ⁊ ita idē apte potest intelligi per vtrunqꝫ
ymo ad hoc hec discrepantia michi videtur vti=
lis vt possit ostendi ꝙ vtriusqꝫ dicti vnus est sen=
sus ex quo vtrunqꝫ dictum extat autenticum sicut
in illo apostolico dicto de imitatiōe ⁊ resurrectio
ne q̄uis directe sint contraria tamen qꝛ vtrūqꝫ di
ctum extat autenticū pro eodē sensu in eodem lo=
co credendum est vtrūqꝫ scriptum fuisse ideo te=
nendū est ꝙ illud ꝙ alter translator intellexit per
imitationē alius ꝑ rationē intelligere voluit ⁊ sic
vtriusqꝫ littere vnus est sēsus sic non est contrarie
tas illa. Ego occidar ⁊ viuere faciā ⁊ ego occidā
⁊ viuere faciam si vtrunqꝫ intelligatur de eo sicut
oportet accipe qm̄ vtrūqꝫ dictū sic ifert ex alio dū
tn̄ intelligam⁹ ob hoc deū debere dici occidere de
um qꝛ dedit sibi i hūanitate volūtatē q̄ libēter mo
ri voluit ⁊ mortē sustinuit ex qua cā dr̄ de⁹ suū fi=
liū tradidisse ad mortē qđ ꝓo obicis de dicto ma.
euāg.nō cōcernit hūc locū cū iter diuersas trāsla
tiōes cōtrarietatē nullā ibi allegas ſꝫ falsitatē ise
conaris ostēdere vt cū satisfaciāt tibi ad pñs tibi
respōdeo ꝙ nō est falsitas in sensu euāgeliste ma.
cū scripsit qđ dictum est ꝑ ieremiā ꝓphetam quo=
niam non dubiū quin ꝑ ieremiam zachariā qui il=
lud dixerat intellexit ⁊ ob hoc noīe ieremie zacha
rie accepit ⁊ non erat falsitas in sensu neqꝫ in ser=
mone cū noīa sint ad placitū vt hēmus ex logic
⁊ ob hoc ex quo mat.voluit signare zacharie no
mine eū qui prophetiā illaꝫ ꝓtulit nimirū ille quē
expressit illo noīe zacharie apud ipsū fuit veraci=
ter designatus patuit etiā ꝙ ieremias illud idē ꝑ
dixerat licet in libro eius quē nos habemus scri=
ptum non fuerit sicut nec quicq̄ habemus de ꝓ=
phetia enoch cuius tamen ꝓphetiam aposto.iu=
das allegat vt tu superius posuisti ex quo tamen
non sequitur ꝙ nostra scriptura sit diminuta quoni
am nō esse illud dicit diminutū qđ posset esse com
plexius qꝛ tunc esse cōpletū esset cōpletissimum ⁊
oīs cooperatio in talibus deperiret. Iterū etiam
non multū irrationabiliter esset dictū ꝙ zacharī=
as qui ibi prima reedificatione tēpli post redditā
babilonem captiuitatē tēpore zorobabel in iheru
salem prophetabat a ieremia qui.20.annis capti
uitatis sicut colligi potest ex ꝓlogo ieronimi sup
ieremiā predicabat i iudea illam ꝓphetiā de xp̄o
audiuerat vt sic verum esset sicut dictū est ꝑ iere=
miā dicentē ⁊c.s.per ieremiā loquentē in prima za
charie ab eo edocti satis enim videtur probabile
nisi hystoria aliqua de etate zacharie repugnet ꝙ
zacha.ante.l.annos prophetie sue iuuenis a iere
mia illud ⁊ alia accepisset ⁊ nichilominus eadeꝫ
ex noua reuelatione cōsequēti tpē habuisset qua
litercūqꝫ tamē verius hoc dicatur tenendū est ꝙ
sensus quē matheus habebat fuerat veridicus.s.
ꝙ vnus prophetarū dñi i libro suo illud dixerit q̄
allegare volebat humano more memorādo obli=
tus prenunciauerat ieremiā illud dixisse non ha=
bens manum ad codicē ipsius prophete cuius di
ctum voluit allegare nec recte similiter infers pos
sibilitatem erroris in quibuscunqꝫ locis alijs scꝫ
vt dici posset ꝓbabiliter per inaduertentiā illo er
rore ibi fuisse inserta nisi quis diceret ꝙ sola inad
uertentia excusaret si enim quisq̄ hoc diceret cō=
tra eū recte inferes ſꝫ nō est ita dicendū ſꝫ ꝙ inad
uertētia ⁊ absētia codicis allegati cū sēsu tn̄ veri
dico rōnabiliter in cāu excusat q̄ excusatio nō pos
set i q̄buscūqꝫ dictis scripture vt accipis locū hc
sicut enim posset ingenio quoniam non omnis lo=
cus scripture alius alterius scripture locum alle
gat quod vero allegas litteram vnam habere sic
lus ego ⁊ barnabas nō habemus potestatē hoc
non operandi ⁊ alia translatio semel habet ta=
tum negationem hoc modo hoc ait solus ego et
barnabas non habemus potestatem hoc operā=
di non oportet contrario modo accipere quoniaꝫ
de potestate contradictionis vnum infertur ab al
tero qui enim habet potestatem electiuam operā
di habet potestatem non operandi ⁊ ita econtra
⁊ si alter transferens a seipso aut a spiritu sancto
edoctus illud vellet ostendere negationem addē
do ita tamen vt ex potestate ad non operandum
innueret etiam potestatem ad operandū non de=
bet repugnantia reputari sed si a se illud egit an
prudentie forte posset ascribi

Capitu.23.

Sicut in hiis repugnanti=
tiam nullam reperis sic etiam si scrip=
turas diligēter precōsideres ꝓ ꝯstātire
pies ita eē i ceris istis similib⁹ ꝙ diuerse trāslatōes
a b acclesia cō probate sibi nullatenus aduersantur
Quis fortassis altera trāslatio solū poꝫ argui dimi
nuta sicut in ꝑmissis apparet sed etiā nō eēt trās
latio vera scripture primarie ꝙ tibi nocere nō pōt
dum tamē illud qđ ibi asseritur veritatē cōtineat
approbatā modo predicto ⁊ nichil cōtineat alteri
translationi aut originali scripture cōtrariū nō.n.
oīs transferēs itēdit singulariter ⁊ seriati oīꝫ ver
borū exemplarē sensum exprimere qꝛ modus signi
ficandi in linguis verborum transferendorum non
semper sustinet vt transferatur vt dixi superius ſꝫ
aliquotiens conatur trāsferēs vnius prolixe sen=
tentie sensum solū exprimere. Et quia aliqua trans
latio nostrarū translatio num facta est ex hebreo
sicut ea que est iheronimi in qua lingua fuit tradi
ta nostra ꝑmordialis scriptura veteris testamenti
aliqua fiebat ex greco sicut illa q̄ est .70.interpre
tū ⁊.3.fortassis ex lingua.3.ita ꝙ per plures trās=
latiōes ꝑmordialis scripture sensus puenit illius
ad linguā nostrā latinā nō debes reputare absur
dū seu mirabile ꝙ in trāslationibus istis sepius re
periatur discrepātia aliqualis ⁊ ēt apparēs diuer
sitas cū diuersis in cortice litterarū q̄ ēt discrepā
tiā leuiter facere pōt equocatio terminorum in lin=
guis diuersis ita vt ab vno transferente vnus sen
sus termini equiuoci ⁊ ab alio alter sensus eius ꝓ
ipso ponatur qꝛ sepe terminus equocus in vna lin
gua nō hꝫ sibi correspondens equocum verbū in
alia ⁊ ēt terminus trāsumptibilis a proprio sensu
sepe reperitur in vno ydiomate qualis sibi corres
pōdens nō reperitur in alio nō igitur inficitur au
ctoritas nostre scripture nec veritas cōtentorū in
aliqua translatione ab ecclesia approbata vt tibi vi
detur ⁊ si in aliq̄b⁹ locis non sit vera trāslatio scri
pture ꝑmarie nec etiā sēsū scripture ꝑmarie conti
neat dū tn̄ ꝯtineat veritatē ſꝫ auctoritatis maioris
sit illa scriptura q̄ maioribus testimonijs cōcorda
re cū primordiali scriptura videtur seu cognoscit
qm̄ illa solaq̄ ꝑ leges alias vt deduxi superius ap=
probatur. Cū.n.iex antiqua legē approbat nō ei⁹
aliq̄ vel in minimo corruptā eius translationē ap
probat sed ipsam primariā legem ⁊ sensus ipsius
sub quacūqꝫ lingua ⁊ quibuscūqꝫ sermonibus ex=
primatur confirmat sicubi vero hesites de primor=
diali scriptura ad radices recurre.s.vt ad origina
lem linguaꝫ in qua scriptura primitus tradebatur
s.hebraicā ⁊ ad codices antiquiores illius nō so=
lum illos quos habent iudei sed ad illos si opor=
teat quos habēt xp̄iani in lingua hebraica ne for
te vt obiecisti superius esset in hebreis codicibus
aliqualis corruptio ⁊ ad codices grecos quibus
nostram translationem vnam accepimus et non
dubium quin sic errorem si quis fuerit facile depre
hēdere possis ⁊ sensum primordialis scripture va
lebis extrahere quē tamē clare forte capere nō
posses dū tamen locus non cerneret fidē nostram
ſꝫ aliud aliquid in quo error periculos⁹ non esset
ambiguitas sensus ibidem tibi in nullo noceret si
vt dixi nullus sensus ibi expressus esset erroneus
sed in hoc casu sensum ibi veracem esse deberes
supponere q̄uis ad illum sensum exiguitas tui in
genij penetrare non posset sic.n.ego fateor in mul
tis scripturis propheticis ⁊ nonnunq̄ in alijs
quoniam nec deus concedit vt omnibus omnia fi
ant perspicua sed acerrimis ingenijs sepe facili=
ma reddit obscura vt nō in suo infirmo ingenio ſꝫ i
potentissimo domino glorientur qui multa abscon
dit a sapientibus ⁊ reuelat ea paruulis suis

Cap.24.

Et ob hoc nimis est ille im
prouidus qui rationi naturali magis
adherendum iudicat q̄ auctoritati no
stre scripture cuius auctoritas tāpa=
tenti ratione firmatur ymo qui non di
mitteret rationē suam naturalē propter rationem
premissam illi contrariam merito in iudicio a domi
no potest redargui qđ nō sequeretur rationē forcio=
rem infirmiore relicta vt aūt clareat qđ nunc dico
cōpara queso te robur harum rationē ad inuiceꝫ
illius vꝫ que dixit nō posse esse in vna nature simpli
omnipotenti multas personas quia in rebus crea
tis que sunt finite virtutis sic esse nō potest et illi⁹
que asserit in omnipotēti natura sic esse quia tres
leges maiores de mundo scripturam illam appro
bant ⁊ confirmant que ita esse affirmant que scrip
tura adeo promulgata est hominibus ad bene vi
uendum cōfirmata miraculis innumeris per apo
stolos martires doctores maximos omnium lin=
guarū sub celo ⁊ sic apte cōuincitur esse auctorita
tis certioris q̄ aliqua alia scriptura de mundo q̄
est de reb⁹ a nobis in presenti caligine nō vere fa=
cilibus ⁊ si prime rationi fidem adhibueris.2.
obmissa velut puer iudicaberis qui tele araneā=
rum innitēs eream columpnam refugiens.

Cap.25.

IOHANNES neccare
non possem quod infers si aliquam vis
rationis ostenderes qua poꝫ constare
nobis discipulos ⁊ apostolos christi ta
lia vera fecisse miracula. Ego.n.ꝙ illa
miracula in se vere fuerit non video quomodo de
ipsis posset constare cum legamus ꝙ magi ⁊ ma
leficia similia fecerint moysi miraculis sicut patet
exo.7.⁊.8.capitu de conuersione virgarum in ser
pentes ⁊ fluminis in sanguinem ⁊ productionem
ranarum ⁊ apud tartaros ⁊ alias gentes ydola
colentes dantur respōsa ⁊ prenūciationes futuro
rum ab ydolis ⁊ legimus ꝙ zaroes ⁊ arphasatma
gi quos matheus a ciuitate magna nadabehor in
ethyopia in suo aduentu fugauerat figebāt agres
sus hominum ⁊ soluebant cecos ac surdos eos
fecerunt ⁊ post moduꝫ eos curabant ⁊ apostolus
paulus dixit.2.ad thessa.cap.2.de antichristo cu=
ius est aduentus secundum operationem satha=
ne in omni virtute signis ⁊ prodigijs mendacib⁹
ex quo constat ꝙ faciet mirabilia similia veris mi
raculis ⁊ sic fieri huius mirabilia qualia nos chri
stiani miracula appellamus ad inuocationem do
ctorum suorum.s.berith aut appolinis aut iouis
aut mercurij seu minerue solis aut lune ⁊ ipsorum
nomine apud barbaras naciones ex relatione
hominum fide dignorum lustrantium regiones ea
rum etiam temporibus nostris accepimus vnde
ꝓbari possit opa nostrorū apostolorū atqꝫ sctōrum
aliorum sequentiū in ecclesia christiana fuisse vera

diuina miracula ⁊ alia opa paganoꝝ nō eē vera miracula oio nō video. RICARDUS. verum dei miraculū qd .s. deo volēte seu auctorizāte efficitur ab opib⁹ āgeloꝝ maloꝝ q̄ nō auctoritate sȝ sola pmissiōe diuina gerūtur aut nūq̄ vt dicis ex ipo facto vȝ discerni seu distīgui sȝ ex mō agēdi seu iptrādi miraculū si aūt ex alia circūstātia clarius et facili⁹ pt sepe lȝ nō semꝑ ꝓpēdi distictio qm̄ iueris miraculis vt plurimū aliquo mō diuia auctoritas respectu opis ꝓpalat cū de⁹ āt ope bono aut oratiōe deuota ab hoīe iuitatur vt illud quod fieri hō desiderat deus efficiat aut dei auctoritate iprecat hō seu mādat illud fieri nunq̄ sic fit in magoꝝ seu demonū seu falsoꝝ deoꝝ pstigijs seu hoim malorū opibus q̄ miraculis similanter sȝ tacet iuocatio omnipotētis dei aut nō ibi iuocat deus vt auctor opis sȝ vt auctor dēonis auctoris opis illius nō fiūt coiurationes ⁊ sortilegia deo oipotēte inuocato nō vt ipe deus opus cupitū efficiat sȝ vt dei auctoritate demō adiuratus accedat q̄ libēs qn̄ ardeo pmittitur op⁹ qd a malo hoīe fieri petit officit vt ad pniciē attrahat ⁊ defraudet legē totum vet⁹ testamētū ⁊ nouū specialiter librū actuū apostoloꝝ cronicas ⁊ scripturas de pdicatiōib⁹ ⁊ passiōibus ⁊ opibus apostolorū ⁊ discipulorū xpi et aliorū martirū cōfessorū ⁊ virginū in ecclesia xpi ⁊ quasi vbiq̄ iuenies in serie lre aut ex circūstācijs littere pōt colligere miracula ista q̄ eos dicim⁹ effecisse ad iuocationē huiusmodi sūmi dei aut dñi nri iesu xpi adeo facta fuisse si iqt helyus ego homo dei sum descendat ignis de celo ⁊ deuoret te ⁊ .l. tuos. 4. rē. 1. ⁊. 3. ⁊ .17. cplis dñe deus me⁹ reuertatur oro aia pueri hui⁹ in viscera huius. Itē. ca 18. sicut legit accēdēs helyas ꝓpheta ait dñe de⁹ abrahā ysaac ⁊ israel oñde qr tu es deus israel ⁊c. Cecidit aut ignis ⁊ vorauit holocausta ⁊ ligna ⁊c ⁊ de helyseo. 4. reg. cap. 4. legitur q̄ ingress⁹ clausit hostiū supra se ⁊ sup puerū ⁊ orauit ad dñs ⁊ sic puerū suscitauit a morte ⁊ ibi cap. 6. sic legitur porro helise⁹ orauit ad dñs dicēs ꝑcute obsecro gentem hāc cecitate ꝑcussit eos dñs ne viderēt iuxta vei bū helisei audi similiter petrū claudo dñtē argentū ⁊ aurū nō ē michi qd añ habeo tibi do in nomie dñi iesu xpi nazareni surge ⁊ ābula actuū. 4. cap. ⁊ paul⁹ dixit ad secū nauigātes astitit ei mihi hac nocte angel⁹ dei cui sū ego ⁊ cui deseruio dicēs ne timeas paule cesari te opȝ asistere et ecce donauit tibi de⁹ oēs q̄ nauigāt tecū ꝓpter qd bono aio estote viri credo n. deo meo qr sic erit q̄admodū dictū ē mihi actu. 17. ⁊ oēs apostoli simul sicut legitur actuū. 1. cap. orātes dixerunt tu dñe q̄ nosti corda hoīȝ oñde quē elegeris ex hys duob⁹ vnuȝ accipere locū misterij huius aplātus de quo puaricat⁹ ē iudas vt abiret i locū suū ⁊ dederūt sortes oēs ⁊ cecidit sors sup mathiā vbi nō dubiuȝ adeo miraculū postulabāt .s. signū aliq̄d celeste oñdi super eū quē de⁹ eligi voluisset nec dubitātes ad tantoꝝ postulationem ita actū fuisse q̄uis illo signo scriptura subticeat hystori. de sctis sup fluū puto retexere cū de illis tibi cōstet ad plenū i q̄bus sancti nolentes miracula fieri adeo postulabant quō nec p magos egypti nec p zaroē aut arphazat seu berith aut astaroth apolinē aut iouē mercuriū seu mineruā aut ad ydolū seu dēonū audisti exhibitū fuisse tale miraculū qm̄ potius opa p eos exhibita cognosci poterāt fuisse pstigia qr creature ad ea faciēda ydolatre vocabātur ois .n. q̄ cultū soli debitū creatori exhibet creature ydolatrat.

Cap. 26.

IOHANNES. petr⁹ in occisiōe ananie ⁊ sue vxoris deū nullatenus iuocauit de qua occisiōe act. 5. ca. legitur nec legit deū orassecū dorthā viduā suscitauit de qua act. 14. ca nec paul⁹ deū legit iuocasse cū claudū ab vtō matris iuesanauit actu. 14. aut qn eutticū suscitauit de quo act. 20. cap. ⁊ multa similia istis legimus isacris scripturis ⁊ in scripturis fide dignis de vitis sctōꝝ vbi p sctōs facta sūt miracula nulla inuocatiōe dei pmissa RICARDUS. Nō puto petrū inuocasse deū p occisiōe ananie ⁊ zaphire sue vxoris ꝓpeā sui pcti qd spūi sctō mētiebāt vt exp̄mit idē petr⁹ lȝ petr⁹ illā futurā puiderit adeo siēdā qui dixit michi vindictā ⁊ ego retribuā ⁊ ob hoc non ascribim⁹ petro illō miraculū sȝ diuine vīdicte seu vindicanti volūtati diuine de paulo aūt veraciter credim⁹ q̄ itim⁹ in corde deū sūmū orādo resuscitationē pdictoꝝ mortuorū adeo obtinuit qm̄ vbi hec de ipo legim⁹ ibi piter eius pdicationē ad populū de vno deo sūmo colēdo ⁊ de xpi deitate pcipue inuenim⁹ ⁊ ideo nō nisi deo iuocato paulū illos mortuos suscitasse merito affirmas ⁊ illud ex simili cā de sanctis alijs oibus q̄ miracula fieri impetrarūt sine dubio estimamus

Cap. 27.

IOHANNES. q̄uis ea q̄ nos diā miracula dicim⁹ deo sūmo iuocato sint facta nō tn̄ ex hoc stati eluces diā auctoritas iteruenit vt dixisti qm̄ sicut dēones deo nō iuocato hmōi opa sepe agūt videtur q̄ similia opa deo iuocato ēt efficere possūt ⁊ ita nisi aliō afferas nobis cōstare nō ptq̄ aliqua alia diuina auctoritate seu de bñplacito dei sunt acta ⁊ sic pñr sequtur q̄ nō potuit pstare q̄ erāt diuina miracula RICARDUS. ita auctoritate diuina ⁊ de ei⁹ bñplacito miracula hmōi non nūq̄ fiunt per demones sicut per angelos bonos ⁊ sāctos sicut sanctū virū iob miraculose de⁹ sathā ministerio expoliauit reb⁹ secūdis ⁊ in corpore vulnerauit ⁊ ꝓphetas agab regis sathā dño annuēte decepit vt mēdaciter ꝓphetarēt iuxta finē 3. li. reg. Et de dñi nri iesu xpi bñplacito seu pcepto dēones mirātes in porcos cucurrerunt p pces in mare vt scribitur marci. 5. ⁊ luc. 8. capitu. ⁊ euuāgeliū exp̄mit demones homines detinētes obsessos dño adueniente sepius exclamāt qd michi ⁊c. ihū filij dei aut simile eū rogabāt ne eos deiceret in infernū q̄ erāt nō dubium clara miracula gesta auctoritate diuina ⁊ alia similia legim⁹ in scripturis canonicis ⁊ hystorijs fide dignis de vita sctōꝝ que satis oñdūt miracula diuina gesta eē p demones ex quo satis solide pōt iferri q̄ cū deo oipotēte iuocato vt fiat miraculū stati op⁹ postulatū effectū ē pfūdū ⁊ rationabiliter apud quodcūq̄ ingeniū ē opus potius dei volūtate ⁊ bñplacito fieri q̄ auctoritate ꝓpria demōis aut cuiusvis alterius creature ⁊ ibi pcipue vbi ex ostēsione miraculi bonoꝝ in deo ampliatur deuocio ⁊ demonum minuebatur potestas seu platio qm̄ sicut vt sathanā ab hoibus p ipȝ possessi vellet eicere ne sic suā

imperiū dissiparet vt saluator math. 12. mar. 2. ⁊ lu xi. rōcinādo affirmat sic ob eādē causā dign⁹ nullū tale miraculū deo iuocato gratis efficeret ne .s. suū regnū a se ipso diuisū stare nō poȝ ita vt ex hoc capite clarescat ex augmēto diuini cultus ⁊ glorificatiōis sūi dei pñte miraculo ad iuocationē dei gestū qd ē iuocato deo fiūt aut fiebāt miracula sathan nō ea nisi intus efficit ⁊ sic ratione fidem sufficiēter iducēte cōcluditur hec opera fuisse dei vera miracula.

Cap. 28.

Quadruplex genus miraculoꝝ

VErum vt de ista materia pleni⁹ instruaris Ecce q̄druplex gen⁹ miraculorū lego in nostris scripturis pmū q̄ de⁹ vera miracula p se aut angelos efficit nullo eū hoīe auctorizāte aut ministeriū exercēte vt fierēt quō deus mūdo adduxit diluuiū subuertit sodomā ⁊ gomorram submersit egyptios p pctō dauid occidit populū ⁊ alia gessit inumera ⁊ qr nullo hoīe iuocato aut ministeriū gerēte de⁹ hec egerit nullū hominū ex hijs opib⁹ possum⁹ anstruere floruisse miraculis et ob hoc siue cōstare posȝ siue nō poȝ qn talia opa fūt vera miracula qn ludibria seu pstigia nō īfirmet nra rō de apostolis supra dicta. Scōm gen⁹ miraculorū est q̄ deus absq̄ inuocatiōe cuiusq̄ p se aut p angelos imediate exhibet ⁊ ēt imediate p ministeriū hoīs idē pagerit sicut cōuersionē vge moysi in colubrū ⁊ aliquas plagas egyptiorū de q̄bus exodi. 7. 8. 9. caussis fecit p se angelū ⁊ imediate ⁊ mediate seu remote eadē egit misterio moysi aut aaron ⁊ qr ꝓpter tale ministeriū hoīs i exhibitiōe miraculi nisi alius mod⁹ cōcurreret ita vt poȝ cōstare de inuocatiōe diuina respectu miraculi nō dr hō habere claritatē signoꝝ seu vtutē miraculorū siue cōstare poȝ siue nō an tale exhibitū sit vere miraculū siue maleficiū rō nostra pdicta nō est min⁹ firma. Tertiū gen⁹ miraculi est q̄ deus imediate facit p se aut per āgelos bonos aut malos nō tn̄ ad inuocationē suā expssaȝ tanq̄ auctoris sȝ ad inuocatione alicuius angeli aut homis sancti viui seu mortui quō fecit deus in heliseo duplicē ipȝ helye s. spūm ꝓphetie ⁊ spiritū operatiōis qm̄ hec legit helyseū nō postulasse expsse adeo sed ab helya suo magistro. 4. reg. 1. cap. 5. mō deus signū oñdit gedeōi ipo petēte signū ab angelo sicut legit iudicū 6. 5. mō zacharie petūt signū ab angelo ⁊ obtinuit sicut legit. 1. cap. quō sepe fideles in piculis cōstituti petierūt ⁊ petūt signa fieri a sanctis viris deūctis ⁊ talia signa legim⁹ eis innumerabilia facta fuisse ⁊ siue cōstare possit in hoc genere miraculorū siue nō qd op⁹ factū est verū diuinū miraculū adhuc ad nostrū pmissū ꝓpositū nichil resisteret nisi forte vt in. 2. mō iā dixi ca[s]ibus in quibus aliq̄bus petētibus ab apostolis aut alijs sanctis signa sic fieri aliud appeat de inuocatiōe dei facta per eos a q̄bus huius signa fieri petebantur q̄ casus aliud sequens genus miraculorū cōtingit .s. etiā genus qd fit immediate adeo vel angelo bono aut malo hoīe aliquo sancto aut exhibēte deū inuocādo āt in dei noīe deū impcādo seu pcipiēdo vt fiat de quo genere miraculi vtriusq̄ testamēti scripturā adduxi ⁊ hec mōis vsus loquēdo superius cū ex claritate signoꝝ seu miraculorū quā habebāt apostoli ⁊ alij sancti in ecclesia xpiana auctoritatem legis volui cōfirmare tāq̄ proprio firmamēto de quo ēt gñe miraculoꝝ cū sit satis pt cōstare nō demonis maleficiū sȝ dei verū factū eē miraculū p regulas supradictās .s. per expssionē auctoritatis diuine ⁊ per exclusionē dyabolice fraudis seu malicie ⁊ ex fructu sequēti q̄uis ex solo opere nō possit accipi ista diffinitio vt superius obiecisti.

Cap. 29.

IOHANNES hanc doctrinā libenter accipio sȝ circa tertium genus sit placet loquar diffusius q̄uis n. tartari ⁊ pagani ydola surda ⁊ muta colētes deū sūmū corde aut ore nō inuocēt cū q̄rāt rñsa eorū aut postulēt miracula insolita ⁊ mirabilia fieri ab eisdē tn̄ deū summū nōnegant sȝ credūt ⁊ eos quos colunt credūt deos minores seu āgelos bonos nō malos q̄ tn̄ possūt eis neccessitatibus suis succurrere ⁊ eoꝝ indigētias releuare sicut nos xpiani de bōis angelis ⁊ de sanctis hominibus similia fieri nobis posse cōfidim⁹ ⁊ ob hoc eos sepius exoramus ⁊ de eis specialiter sollēpnia celebram⁹ ⁊ sicut videt possibile q̄ multoruȝ solēpnia colimus q̄ cuȝ dēonibus dāpnātur dic ergo si nosti bñ ea q̄ ab āgelis aut alijs estimatis sanctis nobis pcātib⁹ in hoc miraculoꝝ. 3. genere exhibētur dicātur vera miracula ⁊ similia exhibita tartaris aut barbaris ab ydolis iuocatis in q̄bus estimāt bonos angelos habitare pstigia sortilegia seu ludibria iudicātur cum a neutris in cassū hic deus sūmus iuocetur sed homo aut angelus exoretur ⁊ vt agrauē istā materiā ecce in daniele legimus tempore q̄ soli iudei legē a deo habeāt q̄ vnus erat angelus persaꝝ alius erat grecorum danielis. 4. cap. vnde nō dubiū q̄n sic singule gētes āgelū bonum habebāt ymo singuli hoies iuxta illud mar 18. cap. de pueris āgeli eoꝝ i celis semper vident faciē patris mei q̄ in celis est ad pcurāduȝ suā salutē cum igit nō licuit singulis gentibus hmōi āgelos adorare ⁊ de eis ydola fabricare ⁊ tēpla vt festis colerēt in presenti colātur nō video cū vera ydola seu ymagiēs nō tn̄ depiguāt sȝ sculpāt vt in eis hoies mortuos venerētur a q̄bus ydolis si sic licet vocare seu ymaginibus q̄ in. 4. regula equalȝ sepe legūt indigētes comoda plurima recepisse qualia facta nos vera miracula reputamus dicit igit cur similia apud tartaros et paganos seu gētiles facta veraciter miracula nō vocam⁹ aut cur huius opera vocare miracula detestamur cuȝ ap illos ⁊ nos simile factum ⁊ similis cā res facte apareāt. RICARDUS. iā vt video tertiū gen⁹ miraculoruȝ iducis de q̄bus miraculis nō intellexi rōnē meā pdictā tamē ne fluctues quo ad ea tibi dico summarie ⁊ de plano q̄ ap gentē q̄cunq̄ tunc soluȝ talia esse miracula rōnabiliter affirmabis de auctoritate diuina respectu ipsius operis vt iā dixi si rōe sufficiēti tibi cōstiterit alioq̄n illō opus tāq̄ voluntarium factuȝ dēonis ⁊ nō dei miraculum appellabis aut saltē de ipo opere nunq̄ miraculum aut maleficiuȝ sit dicēdum rōnabiliter potes ābigere donec ex aqua circunstātia postulātis aut effect⁹ sequētis aut mō exhibitioni operis huius mō clarescat auctoritatē diuinā adesse nec hic casus ꝓpositum nostruȝ ipugnat cuȝ ea q̄ nos de apostolis nostris allegamus miracula sub. 4. mō miraculorum videas cōtineri fatemur tamen quascunq̄ gētes posse licite bonis āgelis ymagi-

nes ⁊ templa cōstruere ⁊ licite in ipsis cōstructis āgelos adorare dū tamen eis non impendatur honor diuinus quomodo christiani angelos bonos ⁊ mortuos homines sanctos adorāt q.s. quia sūt iusti ⁊ sancti ⁊ summi dei amici ⁊ serui ⁊ si apud iudaicam gentē aut sarracenos aut barbaros seu barbaras nationes ex aliquibus circunstantijs liquere posset tale opus insolitū propter cursum nature angelis inuocatis factū esse de diuino beneplacito procurante quō apd xpianos sepissime extat actū ita apud illas nationes sicut apud christianos posses rationabiliter astruere miraculum factum esse nō est.n.incōueniens diuina miracula propter illorum conuersionem ad bonum fieri apud illos.

Cap.30.

IOHANNES. si apud īfideles non nunq̄ fiant diuina miracula cur non possunt inferre auctoritatē validam legis eorum ex ipsis miraculis sicut tu intulisti superius ex operatione miraculorum auctoritatem ⁊ validitatem legis nostre. RICARDUS. Si quis infidelium.s.carens fide christiana inuocando deum omnipotentē aut deū summū bonū summe sapientem summe iustū aut alio nomine simili sicuti christiani inuocant optime miraculum exhiberi fateor q exhibitione miraculi sufficienti ratione potest inferri legē suam sicut ⁊ nostram in illo miraculo in illa inuocatione expressam auctoritatē ⁊ veritatem firmam habere ⁊ ob hoc tu cum inueneris apud iudeos sarracenos ⁊ tartaros q ad inuocationem summi dei carentis filio aut summi dei nō habentis spiritum de se procedentem aut summi dei nunq̄ cōcepti de virgine aut summi dei nunq̄ nati de virgine aut summi dei nunq̄ mortaliter conuersati cum hominibus aut summi dei nunq̄ mortui pro peccatoribus redimendis aut summi dei nunq̄ resurgentis a mortuis aut summi dei qui nū q̄ in natura humana celos ascendit aut sūmi dei qui nō est auctor fidei ⁊ sacramētorum xpianorum ⁊ ita de alijs istis similibus que sunt contraria peculiaribus fidei christiane articulis sic factum aliquod miraculum et iteratione multiplici roboratum sicut apud nos factū esse negari non potest fidenter affirma q lex ipsorum in hijs articulis in quibus religioni xpiane repugnat auctoritatis est firme q̄ reperire non poteris cum repugnet diuine iusticie sic ad inuocationem eius contrarie exhibita miracula nec alias vnq̄ de sectis illius post tēpa cristi nostri legit aut ab aliquo fide digno asseritur sic egisse in omnibus repugnantibus nostris articulis ceteris miraculis confirmatis illas leges fidenter conclude omni auctoritate ⁊ veritate carere ⁊ nostram legem quo ad eius articulos hmōi miraculis approbatis veritatem ⁊ infallibilitatem continere sicut ego supra si recolis iam conclusi dic igitur si nosti si quid aliud excogitasti pro sarracenis aut pro lege ipsorum.

Cap.31.

IOHANNES. si michi pro sarraceno respōdēti sufficiēti ratione ostenderes apostolos christi huius 4. generis fecisse miracula tunc finaliter exprime rem quid scripture. RICARDUS. pro hac assertione hanc accipe rationem q cronice ⁊ hystorie ciuitatis hierosolimitane anthiochie alexandrie romane tocius grecie aut europe occidue et aliorū regnorum ⁊ ciuitatum asie ⁊ aphrice nō solum istud affirmant sed etiam q vigore horū miraculorū que apostoli ⁊ christi discipuli fecerant in predictis regnis ⁊ ciuitatibus predicabant illa regna ⁊ illas ciuitates ad fidem xpi in cuius nomine ⁊ inuocatione ipsi miracula fecerant huiusmodi cōuertebantur ita vt vsq in presens hec fides christi in eisdem locis remaneat licet in pluribus sit minuta q si istud velud firmū non recipis vade piger ad aliquē saltem horum locorum ⁊ diligenter inquire donec veritatem accipias Uade parisius ⁊ inquire qualiter ciuitas illa metropolis francie predicationem sancti dyonisij discipuli pauli apostoli miraculis confirmantibus predicationem eius primitus de christo erat ad christum ⁊ eius fidem cōuersa ⁊ vt qualiter roma per petrū ⁊ paulum apostolos aut qualiter marsilia per magdalenam ⁊ lazarū marias sorores virginis matris ⁊ maxime aūt qualiter hyspania per iacobū ⁊ paulum aut qualiter grecia tota per iohannem ⁊ paulum aut qualiter alexandria per lucam aut qualiter ethiopia per matheum aut yndia per thomam ⁊ bartholomeū aut persiam per symonem ⁊ iudam aut arabia per paulū apostolū aut tua patria per augustinum quē vocamus angelorum apostolum aut hybernia per sanctum virum primicium aut aliquod aliud regnum aut alia ciuitas primo fidem de xpo accepit ⁊ inuenies non aliam esse causam primariā q̄ predicationem sanctorum suā predicationem cōfirmantium virtute signorum sicut dominus iesus christus ipsorum doctor eis predixerat ⁊ marcus testatur cum dixit Illi autem profecti predicauerunt vbiq domino cooperante ⁊ sermonem cōfirmante sequētibus signis. Unde paulus apostolus ad ro.15. Non enim audeo aliud loqui eorū que per me non effecerit christus in obedientiam gentium verbo ⁊ factis in virtute signorum ⁊ prodigiorum virtute spiritus sancti ita vt ad ierusalem per circuitum vsq ad illiricum repleuerim euangelium christi ⁊ .2.epistola ad cor.12. tamē ⁊ si nihil sū apostolatus mei facta sūt signa sup nos in oī patiētia in signis ⁊ pdigijs ⁊ virtutibus quid minus est qd habuistis pceteris ecclesijs nisi q ego non grauaui vos donate michi ⁊ hanc iniuriā. Et prima epistola ad thessal.cap.1. Euāgeliū nostrū nō fuit ad nos in sermone tantū in virtute ⁊ spiritu sancto ⁊ in plenitudine multa sicut ⁊ scitis vbi nō solū affirmat se cōfirmasse pdicationē suā signis ⁊ virtutibus sz dixit hmōi miracula apostolatus sui signa fuisse ymo tu piger si velles inherere nō tātū ista reperies sz ēt q predicatio eorū semp ab hominibus cōtēptibiles ⁊ xpm predicātes sicut ⁊ eorū magister xps cōtēptibiles habebātur donec corā regibus ⁊ principibus ⁊ populis huiusmodi miracula peregissent necita despis vt nichil credere posset q oīa ista regna in qbus erāt philosophi oratores doctissimi propter facta eis aliqua exhibita ad fidē antea inauditā tam mirabilē tā ɔtra hūanū iudiciū tā cōtrariā rationi naturali cumuerti noluerāt nisi claruisset expressius

huiusmodi eque exhibita fuisse vera diuina miracula qm nec tu ad aliqua hijs similia posse adduci nisi preclaris tibi ostensis miraculis si hec ratio non tibi ⁊ cuicunq requirenti rationem sufficiat ad fidē saltē firmā hīdam de operatione miraculorum per xpi apostolos nō poterit aliqua scriptura historica aut fide dignorū relatio pro fide tuegienda sufficere ita nec oīo fidem habere valeas de non scitis vz de tuis parentibus quales erant de tua patria de gente de tua origine nec de summis pontificibus aut de regibus principibus aut prelatis iam defunctis quoniā nec de hijs nec de aliquibus alijs huiusmodi nō pure scibilibus sed credibilibus aliam certitudinem potes habere q̄ testimonia talia qualia pro miraculis apostolorum christi nos christiani adduximus ymo p constāti suppositione omēs historias assertas a quocunq vnum deū colente ⁊ veram beatitudinē expectāte per opa ac dicta ⁊ scripta veridica ⁊ ēt veraciter et firmiter estimante dampnationē ignis infernalis reddi debere a deo cuicūq populos fallēti ac subuertenti p historica scriptura cōficta ⁊ falsa eē per verissimas cuiuscūq iecte fuit ipas historias asserens seu scribēs qm certū habes vt in libro pcedente deduxi nullum talem virum ne se scienter dampnaret finaliter falsa ⁊ noxia populis fidelibus voluisse finaliter affirmare q si non tanq̄ firmum suppositans nunq̄ fidem de non scitis cuiq̄ habebis aut adhibere debebis dic igitur delirando nulla ratio pro fide firma tunc sufficere posse tibi rerum huiusmodi aut quia illud pferre nō audes pro verecundia naturali facere premissam rationem sufficientem esse pro eo q de infirmitate legis sarracenorum ⁊ legis etiam iudeorū quo ad sacra eius ⁊ cerimonias litteraliter obseruandas et de robore auctoritatis nostre legis euangelice postulasti.

Cap.32.

IOHANNES Explica adhuc queso vnū quo ligor dixisti hic supra et multum veraciter q lex vnam alteram auctorizans non certam eius translationem sed solū eius sensum primarium auctorizare intendit ex quo sequi videtur q nichil particulare seu peculiare fidei christiane p cōfirmationē legis sarracenorum poteris roborare cū lex sarracenorum translationem illā codicē cōtinentē illud nō approbat ⁊ partim nō per legē sarracenorum nō videtur approbari aliqua particula q̄ hēmus de facto legis antique nec videtur p idē mediū q lex antiqua approbet aliquā certam particulā legis noue cōtentā in codicibus latinorū. RICARDUS. illud est prius sublatum qm inspectionē codicum lingue illius in qua tradita erat prius prīo lex nostra noua si ī aliquo articulo ābiguitas quis exurgeret facile sciri potest quis est sensus primordialis talis articuli qm in illis principalibus articulis fidei q̄ cōtinentur in symbolo p apostolos xpi cōposito nulla in trāslationibus discrepātia noxia inuenitur ⁊ pariter ē de similibus articulis legis antiq̄ scz q diuerse translationes quo ad illos pricipales articulos periculose nō discrepāt ⁊ ob hoc fidēter possumus de illis inferre q illi articuli approbātur p oēm legē q̄ leges has nostras aut aliquē earum affirmat sz sic nō valemus inferre de alijs dictis nō pricipaliter fūdantibus sectā nostrā aut sanctā iudaicā in quibus apud diuersas trāslatiōes nō nūq̄ vt supiora ostēdunt ⁊ apud diuersas linguas notabilis discrepātia inuenitur siue reperitur que discrepātia gignit quo ad salutē eternā periculū dum tñ nulla falsitas sit admixta ⁊ ob hoc nō sufficienter supius intulisti q nichil pecculiare legis nostre āt legis antique p legis sarracenorū approbationē posset roborare qui potius econtra debeas inferre ex quo lex sarracenorum nostrā scz antiquā ⁊ nouā sepius generaliter auctorizat q oīa alia q̄ sine discrepantia notabili in cunctis nostris affirmātur translationibus a lege sarracenorum pcipue cōprobātur et pariter inferendū fuisset ex quo lex ātiqua nostrā euuangelicā auctorizat q oīa eius pecculiaria in quibus nulle diuerse translationes discordant cuiusmodi sunt omnia principalia fundamenta nostre secte quorum plurima vt dixi in symbolo cōtinētur ab eadē lege antiqua pcipue roborātur ⁊ autentica reputātur qz in oibus illis articulis ex cōcordantia nostra vel naturā trāslationū omniū clare conuincitur sensus nostre legis primarius quē illa lex approbat cōtineri sicubi quis vero ambiguitas in alijs particulis scripturarum quas canonicas vel catholicas appellamus insurgat vtere regula supradicta de inspectiōe codicū tui ydiomatis duorum maxie antiquorum ⁊ si necessitas vrgeat ad codices aliarum linguarum ⁊ ad diuersas trāslationes recurras ⁊ sine dubio tandē illius loci de quo ambigis sensum primarie scripture reperies.

Cap.33.

IOHANNES. Ista libens accipio sed cū scriptores seu auctores veteris testamēti nō fuerūt pdīti gr̄a virtutū.s.faciendi miracula sicut erāt apli ⁊ posteriores ī lege xpiana hz habūdātius fortasse hūerit gratiā pphādi q̄ gratia magis ⁊ michi ɔgruisse illis tēporibus q̄ gr̄a virtutū seu signorum cū illi nō introducebāt fidē legis sue sz ea supposita ab hijs qbus scripturas ediderant hortabāt eos ipsius legis ɔtēta oīa obseruare ⁊ cū hoc auctorē salutis eterne q̄ pditos ⁊ dāpnatos redimēt cōati sūt suis pplis pphāre nō vr auctās legis ātiq̄ ita sicut nr̄e legis noue auctās suorum auctorum 4.gnis supradictis miraculis roborata nec miraculis aliorum triū generum vt dixisti fidē adhibere tenemur cū nobis ɔstare nō possit nūq̄d sint ꝟa diuina miracula ⁊ ita finaliter pōt ɔcludi q antique scripture auctoritas nullomō miraculis roboratur ⁊ cū lex nostra vt superius de miraculis differendo tractasti ab omnibus reici debuisset ⁊ reiecta de facto fuisset si non eius doctores sermōes suos signis ad hibitis confirmassent sequi videtur q insipienter ⁊ stolide auctoritas legis antiq̄ fuerat introducta ex quo hoc mō nō fuerat cōfirmata. RICARDUS. fateor tibi vt supra tractaui legē ac sectā nouā q̄ rōnē naturalē cōem hominū hz ipugnātē potius q̄ ɔfirmātē p pdicationē hoim non posse apud populos doctos ⁊ pudos introduci nisi vt dicis domino cooperāte ⁊ sermonem confirmante sequentibus signis. Et ob hoc lex antiqua data per moysem maximis signis sicut legimus in exodo fuerit primarie confirmata et etiam fides vnius dei quā moyses ante legem

datã legẽ pharaõi ꝛ egiptijs p̄dicauit plagis ꝛ ꝓ
digijs seu miraculis quarti gñis sicut sicuti; ꝛ mi
raculis primi generis ꝛ secũdi maris fuerat soli=
data sicut illud in exo. ꝛ in tribus legis libris seq̃n
tibus explanatur vñ deutero 4. ca. sic scribitur in
terroga de diebus antiq̃s q̃ fuerit añ te ex die quo
creauit deus hoĩem sup terrã a sũmo celi vsq3 ad
summũ eius si facta est aliq̃n hec res aut vnq̃3 co=
gnitũ ẽ vt audiret populus vocẽ dei loquentis de
medio ignis sicut tu audisti ꝛ vidisti sicut fecit vt i
de⁹ gredereẽ ꝛ tolleret sibi gẽtẽ de medio nationũ
per tẽptatiões signa ꝛ portẽta p pugnã ꝛ robustã
manũ extentũq3 brachiũ ꝛ horribiles visiões iux=
ta oĩa q̃ fecit ꝓ nobis dñs deus nr̃ i egipto vidẽti
bus oculis tuis vt scires qm̃ dñs ipse ẽ deus tu⁹
et nõ ẽ alius p̄ter eũ de celo te fecit audire vocem
suam vt doceret te nec moyses vt fabricas caruit
virtute signoꝝ q̃uis pluria miracula secũdi gñis
deus exercuit p eundẽ quõ ei deus moysi se in ru
bro oñdit ꝛ eũ fuerat allocutus p̄mi gñis ẽ mira=
culũ de effectibus roboratũ ita vt sufficiẽter moy
si cõstaret deũ sibi p angelũ bonũ locutũ fuisse qm̃
in eius noĩe signa q̃ deus populo oñdere illi p̄ce=
pit ipse pfecit ꝛ ex alijs circũstãtijs sufficiẽtib⁹ de
prehẽdit q̃ nõ angelus malus eũ sic fuerat allo=
cutus h̃is donũ illõ sicut verisimile ẽ q̃ apostol⁹
paulus diiudicationẽ spirituũ appellabat ita ad
coꝛ. 12. ca. alij inq̃t diiudicatio spirituũ nec dubiũ
quin illi q̃ assueti sunt angelos videre ꝛ alloq̃ ma=
los a bonis facile sciũt secernere sicuti magn⁹ an
thonius heremita ꝛ sanct⁹ martin⁹ ꝛ alij qm̃ de⁹
pius ꝛ iustus q̃uis ꝑmittat sathanã se trãsfigura
re in angelũ lucis nõ tñ ꝑmittit q̃ se in oĩbus acci
dentib⁹ opis sui bono ãgelo se cõfirmet boni ei q̃
uis hoĩes q̃bus appent p'rio terreãt ꝛ reddãt ĩfir
mos torpidos ꝛ etiã indeuotos tñ post modũ mul
cent cõfortãt feruidos efficiũt validos ꝛ deuotos
mali aũt ecõtra mulcere ĩcipiũt ꝛ eos q̃bus appa
rent finaliter torpẽtes debiles ꝛ ꝓnos ad peccan
dum efficiũt hoc repies de angelis apparẽtibus
abrahe ꝛ loth de ãgelo luctãte cũ iacob ꝛ eũ bñ=
dicẽte de ãgelo q̃ appuit manne ꝛ eius vxori de an
gelo q̃ gedeoĩ appuit de angelo q̃ appuit danieli
de ãgelo q̃ appuit zacharie patri Iohãnis baptẽ ꝛ
de ãgelo q̃ soluebat petrũ de carcere ꝛ de alijs ap
paritionibus ãgeloꝝ bonoꝝ in oĩbus ei ipsi ãgeli
eos q̃bus apparuerũt q̃uis in p'cipio terruerũt
finaliter fuerãt ꝯsolati ecõtra exp̄mit scriptura de
malis an ñ putas q̃ magi pharaõis p̄territi ꝛ ĩfir
mi effecti cũ incantationibus suis locuti fuerãt cũ
demonibus cõuertẽtes virgas suas i dracones
et viderãt virgã moysi virgas suas vorasse ãt cũ
post sermocinationẽ cũ dyabolo vt cimphes face
rent rñderũt pharaõi digit⁹ dei ẽ hoc de q̃b⁹ legiẽ
exo. 7. ꝛ 8. ca. certe non ãbigis sic erat saul postq̃
cũ dyobolo ẽ locut⁹ secũdũ sensum multoꝝ q̃ p̄di
cationẽ phitonisse nõ tm̃ turbaẽ s3 taliter stupefa=
ctus q̃ cecidit ꝓn⁹ i terrã ꝛ ibi diu iacuit cõsterna
tus vt scribiẽ p'rio re. 28. ca. Et pñr se ip̄3 occidit si
cut sequiẽ ibi ca. vltio. Cap. 34.

Item q̃ de precepto dei
man⁹ moysi p'rio reposita ĩ sinu suo ex
tracta erat ꝛ leprosa ꝛ secũdo reposi=
ta ĩ sinũ erat sanata q̃ ꝓiecta ei⁹ vir=
ga de mãdato dñi versa ẽ i colubrũ ꝛ apphẽsa ei⁹
cauda versa ẽ iterato ĩ virgã miracula erãt secũ=
di gñis de quoꝝ veritate sc3 q̃ erãt diua miracula
moysi cõstitit sicut cõstitit q̃ deus p ãgelũ bonũ eũ
fuerat allocut⁹ ꝛ ex effectu seq̃nte q̃ p similia opa
post modũ ministerio moysi corã pplõ ei⁹ exhibita
populus credidit vni deo q̃ ãt dñs fecit amalech
succũbere cũ man⁹ moyses leuabat sicut legitur
exo. 17. ca. credendũ ẽ fuisse miraculũ quarti gene
ris qm̃ nõ viẽ ad aliõ man⁹ moyses leuasse nisi ad
diuinũ adiutoriũ inuocandũ nec ego dixi vt michi
ascribis q̃ nõ tenemur fidẽ adhibere gñis p̄mi se
cundi aut tertij miraculis sed dixi nos i ꝓbatione
quã adduxi de aplis nõ ĩdigere ꝓbatiõe miraculo
rum hmõi sed gñis quarti dũtaxat nec dubiũ quĩ
ex accidẽtib⁹ ꝛ circũstãtijs vt iã dixi pñt agnosci
sufficiẽter ad fidẽ rationabiliter ĩducẽdã mirabi=
lia p̄mi gñis secũdi aut tertij ita vt ex illis miracu
lis gestis p ꝓphãs ꝛ scriptores legis ãtiq̃ robora
ri valeat ei⁹ auctoritas q̃uis ex miraculis tertij ꝛ
quarti gñis diffusius ꝛ sepi⁹ ꝛ patẽtius gestis per
nostros auctores q̃ pscripturas legis antiq̃ ꝛ me
rito fortius ꝛ clarius ꝓbeẽ ꝛ roboreẽ nostre legis
auctoritas q̃ auctoritas legis antiq̃ sine rep̄hen
sione irrefragibilis auctoritatis illius.

Cap. 35.

Tibi laus tibi gloria tibi
gratiarũ actio iesu pijssime iesu potẽ
tissime iesu dulcissime q̃ dixisti. Ego
sum via veritas ꝛ vita via sine deuio
veritas sine nubilo ꝛ vita sine termio
q̃ tu te viã ostẽdisti michi te veritatẽ michi docui
sti tu te viam michi ꝓmisisti via eras michi i exilio
veritas eras michi i cõsilio ꝛ vita eras michi i p̄=
mio tu michi eras vita tuta via recta et via leta
via eras michi tuta cũ exul fugiebã sepi⁹ a facie
persequẽtiũ aiam meã q̃ te viã i qua ãbulauerã te
cohibẽte videre nõ poterãt ꝛ ob hoc me apphen=
dere nõ valebãt ꝛ sic iste via eis abscondita tutus
incessi tu via tuta via secura tu nosti nouit ꝛ puer
tuus q̃ solus tũc mei itineris comes erat quotiẽs
in publica strata psecutores mei me viderant quo
tiens in lumine solis me odio habebant nec ta=
men nouerant quẽ cernebant quia a te eoꝝ oculi
tenebantur ne rabiẽ psecutionis inferrent ambu=
lãti michi i te via tuta o q̃ tuta eras michi via cũ
a predonibus rugientibus vt me ꝛ meos vorarẽt
captus erã cũ hijs pueris quos michi i obsequiũ
prouidisti nec tamen sinebas eos cuiq̃ de nobis i
ferre molestiã nisi q̃ peccunie mee sarcinulã abstu
lerunt q̃ me si eam diutius tunc portassem tu for=
tassis videras oppressurã ꝛ nichilomin⁹ cum am=
plius me vrgebat necessitas diuersis tẽporib⁹ p
partes eã fecisti restitui alens me in fame et me vt
volebas dirigebas via tuta via erat michi recta
cũ ego a facie ministroꝝ regaliũ fugiẽs latitarem
qui litteras quas breu eta nominant plurimas im
portunitatibus diuersis regis nostri acceperãt vt
me caperent ꝛ tenerent qm̃ tu premẽdo ipsoꝝ insi=
dias tunc me interius p̄mouebas vt fugerẽ nunc
me exterius dirigebas quo pgerẽ tandẽ via bre=
uiori apud hoĩes decliata multo celerius p te viã
rectissimã me pduxeras quo tẽdebã pedibus car
nis errantẽ vtiliter ne innoxios michi errores in
cederem viatorem tuum a viatorib⁹ sic distiguẽs

cunctoꝝ viãtium sed nõ exorbitãtiũ via recta via
eras michi leta semp michi post tribulationẽ meo
rum criminũ purgatiuã exultationẽ infundens vt
in tuis opibus erga me cunctis iusticiã simul atq3
clementiã sociata attẽderẽ qm̃ afflictionẽ ꝛ penã
meã priora scelera a tua iusticia ꝓmerebãt ꝛ cõso
lutionẽ nichilominus fides atq3 cõfidẽtia mee de
te a tua clemẽtia extorquebãt sic afflictio q̃ finge
bas michi ambulãti in te via leticiam duplicabat
qm̃ sic gaudebã de euasiõe pículi sicut añ letabar
de immissione solatij nõ cm̃ est letior non afflicto in
mẽse vel imisse cõsolationis iocũditas q̃ sic prius
afflicto p̄stitue sue afflictiõis libertas sibi sic cõso=
laberis pegrinũ tuũ in isto exilio vita leta ꝛ mecũ
locandis meis maioribus ad rationẽ curiã dedu
xisti vbi eras veritas michi in exilio veritas luci=
da veritas valida veritas solida eras michi in cu
ria veritas lucida in tm̃ q̃ patefacta iusticia que
stionũ meaꝝ ꝛ aduersantiũ michi calumpnijs de=
nudatis apud palatij aplici auditores gratiã in
oculis cunctoꝝ inueniã eras michi ibi veritas va
lida cũ a ꝓposĩbus is cõtra me interpõitis succes=
siue nõ ꝓpter cofugia q̃ tu veritas cõcessisti sed ꝓ
pter diffugia q̃ tu veritas nocuisti veluti baculis
arũdineis oĩo cõfractis de potẽtib⁹ meis aduer=
sarijs oĩbus patenter me triũphare fecisti ymo vt
eloquar apti⁹ tu veritas valida triũphasti ꝛ post
seruitutẽ inhibi. 6. annoꝝ alio anno vt lex tua pce
perat me liberũ a loco illo seruitutis abire iussisti
nec illis sex annis michi solida veritas abfuisti s3
in tuis sanctis scripturis q̃ de te veritate incarna
ta a te atq3 ꝓpter te erãt tuis populis ꝓuulgate ve
luti i quodã radioso speculo illuxisti q̃ ãnis meis
prioribus i phõꝝ nugis me quasi ita i quadã tene
brosa caligine latitasti putabã eni añ ea p angeli
ca dogmata ꝛ argumẽtationes quasdã ꝓfundas
hoĩbus nõ nisi vanitati ꝓfundis cũ celi cui ciuib⁹
veritas tue me penetrasse abyssos donec tu veri=
tas solida ĩ tuis michi litteris splẽduisti fugãs hu
iusmodi meis erroris nubeculam michi ostẽdens
quõ cũ ranis ꝛ buffõibus i paludibus crocitabã
audiuerã quippe sed nõ veram nisi te veritate du
ctrice cõtra te veritatẽ garriẽtiũ phõꝝ ptinatium
iudeoꝝ similiter gentiũ grecoꝝ carnaliũ sarrace=
norum atq3 ĩdoctoꝝ armenoꝝ tumultũ q̃ fraudu=
lenter ꝛ callide decorticabãt tuã scripturã vt ipsa
quasi fetus sensus eis coloris varijs pturiret ꝛ pe
perit eis plurios abortiuos quoniã tu fortior om
niũ veritas intus latẽs in litteris clipeis tuis vñ
quaq3 in eisdẽ scripturis bibatis hmõi cõceptus
ante ptus exordia pemisti tandẽ veritas solida sic
michi desup radiasti q̃ ex artice veritatẽ iesum in
lege ac ꝓphis nobis ꝓmissum in eisdẽ litteris ca=
pere ꝛ tenere. Et cũ a turbinibus litiũ vicissitudo
aliqua serenitatis michi irriserat in ipsis lr̃is tuis
sacris itimis atq3 ĩportunis nõ tã lectiõis studijs
q̃ orationis suffragijs te querebã donec occurre
bas michi in ipsis vijs tuis hylariter ꝛ repi te mes
siam ꝓmissũ patribus in quo benedictionẽ gratie
ac glorie sequerẽtur deũ eẽ debere ꝛ hoĩem a quo
sine initio eternaliter spũs sanctus vnus tecũ de⁹
sine mutabilitate nostre cõis nature ꝓcessit legẽ
tuã nouã q̃ p te ipsum tuis aplis ꝛ p ipsos poste=
ris tradidisti quos oculos tuos ĩ ipsis scripturis
nõ nũq̃ vocaueras eo q̃ p illos veritatis tue ra=
dios emissuros eras in filios tuos vnde quaq3 p
orbẽ in ipsis litteris ꝓphãꝝ ac legis solicite etiã i
quirebã donec ipsa lex tua in eisdẽ lr̃is michi cla=
re p̄nũciata occurreret q̃ vnũ ministeriũ p̄cipuum
ipsa lege ꝓdente quasi tuũ heredẽ in litteris habe
ret p̄marẽ oĩo cui satis collegij militãtis sicut teip
sum tui beati populi triũphantis vnicũ pricipem
statuisti inuestigabã cõsequẽter sacrã tua filioꝝ
veteris ade renouãtia vetustatẽ penas ac p̄mia q̃
tu veritas siue via impijs atq3 pijs in statera tua
vestia doli ponderanda statueras ꝛ tandẽ ipsius
noue legis ac veteris auctoritatẽ ꝛ robur oñdere
satagebã ꝛ sic apud istud in esse ꝛ cũ libris distin=
ctum te veritate vt estimo me ducẽte cõpleui sicu=
bi vero de meo q̃ nõ abste summa ac solida veri=
tas accepi hic posui sicuti nõ ex agrõ te teste illõ
egi sic tu michi veritas ignosce actui q̃ aũt de tuo
hoc sensi tu oĩm rectrix ac doctrix agnosce ꝛ tui ꝛ
anime mee a te amore languẽti q̃ tui capax absq3
te satiari non potest te veritatẽ ꝓ operis mercede
retribue queadmodũ illi te ostẽsurã ꝓmiseras cũ
nobiscũ ambulabas in carne ꝛ sicut eras via mi=
chi peregrinanti in isto exilio ꝛ veritas in consilio
sic michi sis a modo vita in premio vita mensura
ignara mortis vita secura oblita timoris vita btã
vita plena dulcoris vt in te manens nũq̃ languẽã
tibi adherẽs nũq̃ timeã te amplectans nunq̃ do
leam sed cum tuis ciuibus in te semp gaudeã vi=
ta eterna omnium electorum ac ciuiũ amplissi=
ma spirituum beatorum que cum patre tuo ac spi
ritu sancto tuo viuus est deus omnipotens viuẽs
et imperans sine fine. Amen.

Explicit armachanus de questio
nibus armenorum.

¶ Reuerendo patri domino iacobo hommet diui vvandregisilli abbati dignissimo mo ribus & scientia insignito suus discipulus iohannes sudoris theologorum minimus pluri mam dicit salutem.

OIV quidem mecum ipse volutans hesitaui reuerende in christo pater si de vberibus & vnguētis preciosissimis atq; celaris sacre palestre nostre quicq̄ ex sudore nostro tue dignitati referarem quoniam non me deliteſcit tuam reuerentiam teneris ab annis eius prōptuaria ex hoc in illud eructantia incoluisse & tandem melleo eius liquore decoratam fore. vt veluti alter alexander inſpecteris qui ſe virorum litte ratorum confabulatione recreatum ſepiuſcule depromebat ſic huius ſacre milti tie amplexibus miro titubando gaudio frueris q̄obrem vti alter traianus laudi bus efferendus venis qui ingenuas artes earumq; pfessores in amplexu oculis auribus habuerit ita ea tue reuerentie ſit innata honeſtas vt occii litterarii paleſtritas non modo amore proſequaris ve rū inſup innumeris affi cis bonis quod experimēto in laurea noſtra doctorali didiſci necnon huiuſce rei expertes cenſentur ſacri tui cenobii tyrunculi quos in aſylo doctrinarum pariſienſi vt hauriant a quas in gaudio de fōtibus ſaluatoris ſumptibus propriis ſuſtentas quod non perperam ſed recto tra mite actitas cum littere que ferme in ſacra fontenelle ede emortue erant iamiam reuiuiſcantea dere reuerende pater beatus es et bene tibi erit ſi ab inceptis non deſiſtas quippe qui talentū a domino traditū in terram nō fodis ſed lucet lux tua coram hominibus ſubnitens cum vidua euuāgelica duo minuta mittere in erarium domini illos eximios patres ſacre fontenelle moderatores ſanctitate cō ſpicuos nūc celicolas imitando quibus et ſi maledica non pepercit lingua ſic nec tue dignitati eo tamen virtutum vallo fulciris vt talia iacula haud te ledant quoniam vt daniel vir deſideriorum es non de illis de quibus electionis vas paulus inquit ſemper adiſcentes et ſcientiam dei non habentes que omnia dignitatem tu am non parum redimitam peregenti a me ſubuereri factitabant honorāde pater ne illepida ſcripta noſtra purgatiſſimis auribus tuis inſtillarē quibus deſtinaui nonnullos codi cellos tue paternitati tranſmittendos in quibus vulgata illa diſceptatio agitatur an chriſtus fuerit mendicus in memoriā tamē reuocās ab exiguo temporis interſticio nōnullos accuētes linguas ſuas ſicut ſerpentes in propatulo omniū et paſſim plebanorum in archipreſulatu rothomagenſi aſſeueraſ ſe ipſum fuiſſe mendicum iohannis in apocalipſi elogium minime trutinantes in cuius femore. i. hūa nitate ſcriptū eſt rex regum et dominus dominantium et quia iuxta diuinorum cōtemplatoris archa norum ſententiam capiende ſūt vulpecule que vineam domini demolliuntur eis cbui andū eſſe rat⁹ ſum ne veluti ſanſonis veteres vulpecule in cauda ignem geſtantes meſſem domini incendio dent ele ctum dei populum falſis imbuendo dogmatibus quorum malleus priſcis temporibus extitit domin⁹ radulphus armacanus archiflamen qui eos eorumq; ſectam libro quodem de paupertate chriſti intitu lato funditus reprobauit quapropter hos codicellos cū precedenti opuſculo grato queſo ſuſcipito a nimo et me vt ſoles in viſceribus tue caritatis amplectere vale ex regali noſtro gymnaſio nauarre. quinto idus Iulii.

¶ Sequnt aliqui ſerm ones facti per reuerendum patrem dominu⁹ Richar dum armacanū archiepiſcopu⁹ ac to tius hibernie primatē correcti a magi ſtro Johāne Sudoris in theologia doctore quorum primus fuit factus an no domini millesimo trecentesimo qu quagesimo sexto quarta dominica ad uentus ante crucem londonensem ad populum

PArate viam domini Johannis .4. et in euangelio huius dominice & originaliter ysaie. 4. capitulo: pro gratia obtinenda nunc de duplici via domini est loquendum scilicet de via quaz tenuit vt esset homo & de via qua cōuersatus est nobiscus vt homo prima fuit ad hos minem redimendum. secunda fuit ad eundem instruendum. prima scilicet via fuit plena sagacitate et sapientia. Secunda fuit plena bonitate atq; clementia: vos itaque omnes & apprime deles tis parare viam eius & vnusquisq; secundum ſtas tum suum Et quia de duplici eius via fumus locuturi Ideo vt omnia magis clareant septem po nemus conclusiones. Quarum prima est iustum ac rationabile fuit q genus humanum olim per peccatum primi parentis perditus saluaretur ista conclusio satis apparet tamen patet sic quia non solum iustum ac rationabile fuit q⁹ is pugniretur pro culpa sua seu primi parentis. sed iustum fuit q restitutio fieret gubernatori mundi de iniuria si bi illata seu fieret restitutio dampni illati illi qua lis restitutio non fieret nisi genus humanum per petuo sicut deus proposuit saluaretur aut aliqua natura alia loco eius que ita celum ornaret per petuo sicut illud quia igitur non est tale nec tale fieri debet de nouo iuxta primum supra tactum.

Primum consequitur scilicet q genus humanus saluari debeat iusticia exigente. Ex eodem sup posito ratione iniurie & dampni illati homini ma iori scilicet. ipsi mundo quem mundum tam no bilis sua particula spoliauit aut per eius deforma tionem & dampnationem mundum tam turpiter maculauit. Idem cōcluditur scilicet q restitutio humani generis fieri mundo debebat ad tantum Etum primitus fecit in mundo decoraz continuā dum ad tempus & ad faciendum suo tempore ſi cut dominus mundi instituit in celo prius moduz ampliorem quia id per aliam creturam factaz fie ri omnino nequiuit Nec aliqua propter illud fieri de nouo debebat vt insufficientis nouę institutio nis primarie appareret. ¶ Item ratione iniurie angelis & ordinibus ipsorum illate pari modo cō sequitur iustum esse vt eis restitutio fiat.

Sed de angelis iam dampnatis id nequit fieri cū saluari non possint quin non per mediationē dei hominis q⁹ quia alias fuissent iam saluati per domini passionem. Nec per mediationem dei an geli quia si deus esset angelus non deberēt ange li per eum saluari nisi pro eis sicut pro hominib⁹ saluandis & morituris quod est omnino impossi se cum angelus mori non possit Nec de aliqo quę nouiter creare debuit iuxta principium supradic tum. Restituit igitur de hominibus debēt ordines angelorum restitui & iustus est & rationabile q⁹ ge nus humanum saluari debebat.

Secunda conclusio huius mate rie erat q⁹ sine plenaria primi parentis satisfactio ne quo peccato totum genus humanum fuit per ditum non debuit nec potuit homo saluari ex sos lis gratia remittente quoniam sic grauis pecca tor & innocens a peccato equalis cōditionis eēns apud iustum deuz & eius iusticiam quod ratio nō permittit et ratio procedit de parte sicut de totos quoniam ita id inconueniens sequitur si peccatuz quo ad partem satisfactionis remitteretur de gra tia sicut si tota quia sicut posset pars vna remitti sic pari iusticia posset aliqua pars remitti & tertia ac quarta & per consequens ita tota. ¶ Item si de gratia sola fieri posset iuste hominib⁹ talis res missio pari ratione posset fieri in angelis qui pec cauerunt quoniam non est dubium quin plures homines grauius peccauerint aliquib⁹ angelis saltem pluribus peccatis si non vno quod quis repugnat diuine iusticie sequēs est quod aliud de remissione gratuita peccati hominis repugnat iu ſticie. Sed vicio gratia dei vita eterna ad roma nos sexto & vita eterna suppōi p remissiōe peccatoꝝ igitur prima est de gratia. Respondeo vera ē prima conclusio sed per eam satisfactio in nullo excluditur quia dominus & saluator illam impen dit & hoc est de gratia sua ideo vita eterna adim masur dari de aradia

Tertia conclusio est q nulla crea tura facta in factibili potuit hmōi satisfactionez impendere. hec fuit probata. Primo quia iuria non legitime compensatur nisi tantus aut amplio iniuriato reddatur pro quanto non debebat inferri. Nullum vero factum ergo mandatum domini creatoris fieri deberet ab homine pro toto nume ro saluando igitur talis iniuria creatori illata cō pensari iuste non potest nisi amplius q⁹ mundus creatori reddatur q⁹ creatura non potest effi cere ergo non pro mortali peccato potest creatu ra quis satisfacere. ¶ Item iniuria homini vni illata aliquam rem compensandam requirit esto vnum denarium. ¶ Item iniuria similis in nobi liorem personam ampliorem requirit & per conse quens cum quanto nobilior est persona in quam delinquitur tantum debet compensatio esse ma ior. Ex quo ipsona domini incomparabiliter ho mine nobilior satis firme censetur qui pro eius in iuria iuste non potest compensari nisi incompara biliter aliquid amplius vno denario illi reddatur quale nunc est in mundo nisi deus quem creatu ra compensare non potest. & ita non potest satisfa cere pro iniuria deo illata. ¶ Item pariter de ducitur de pena eterna debita pro quocunq; pec cato mortali si redimi deberet tunc pro remissio ne pene tolerande vno die aliquid compensari de beret sit vnus denarius & per consequens pro re missione pene duorum dierum deberent compen sari duo denarij et ita q⁹ infinitis diebus iniuti id quod facere non potest aliqua creatura & per cō sequēs nulla creatura facta sine factibili potest satisfacere pro peccato nostri primi parētis.

¶ Quarta cõclusio sequitur ex prioribus scilicet φ deus iusticia exigẽte debuit satisfacere pro peccato nostri parentis.
¶ Quinta cõclusio est φ deus in diuina natura nõ potuit istã satisfactionẽ ipẽdere hoc pbat̃ qa in omni satisfactione sunt due persone quarũ vna offert τ altera oblatum acceptat τ non potest eẽ voluntas que offert eadem cum voluntate acceptante τ per consequens cuȝ omnibus diuinis personis sit vna voluntas τ nulla distincta in ipsa natura diuina non potest aliqua persona diuina istam satisfactionem in diuina natura efficere. idẽ concluditur ex virtute venditionis scilicet emptionis τ venditionis scilicet quod in omni venditione est voluntas aliqua emẽtis τ aliqua vendentis quales due voluntates in diuina natura esse non possunt cum omnes persone diuine sint vnius voluntatis non diuerse sed vnius essentie vnius sapientie τ vnius potentie.

Sexta conclusio est φ ista satisfactio non debuit fieri per deũ in natura angelica aut aliqua natura preter humani generis hoc probatur quia satisfactio pro peccato angelorũ non debuit fieri per deum in natura humana sicut ex facto apparet τ consimili ratione videlicet ecõtra deus in natura angelica non debuit satisfactionem pro hominis peccato impendere. Cũ igitur non sit aliqua rationalis creatura in quali sola potest fieri satisfactio huius pro peccato consequit̃ φ in nulla natura preter humanam debuit deus istam satisfactionem impendere τ Item si in natura angelica potuisset rationabiliter satisfactio ista impendi potius debuit pro peccato angelorum ꝙ̃ pro peccatis homini compensari quod tamen non est factum a deo. ¶ Item cum deus non debuit pro peccato hominis satisfacere nisi mortem sustinendo pro aliquo iuxta dictum veridicum Nisi granum frumenti cadens ĩ terram mortuum fuerit ipsum soluȝ manet Johãnis duodecimo τ iuxta parobolam de perdita oue centesima luce. xv. non potuit satisfactio ista in angelica natura impendi nisi mediante morte dei angeli quod fieri omnino non potuit cum angel⁹ mori non possit Ex istis consequitur septima conclusio τ finalis q̃ p assus est septimus huius vie scilicet φ deus in natura humana verus homo effectus debuit iusticia exigente istam satisfactionẽ impendere non (vt fingunt heretici φ deitas solum corpus assumet ita φ deitas loco anime illi esset quoniam sic nulla satisfactio extitisset. quoniam homo non satisfecisset cum nichil sit homo nisi compositum naturaliter ex anima rationali τ corpore deus autem pars alicuius esse non potest nec est anima nec naturaliter corpori alicui potest vniri τ ob hoc si deus eo modo naturam partialem hominis assumpsisset quia nõ vere homo fuisset non satisfecisset vere pro homine deus ergo non vt angeli boni τ mali corpus humanum tanꝙ̃ vestem eius vnitam assumpsit non ob hoc homines vere effecti sed totam hominis naturam assumpsit veraciter factus homo τ cõsequenter iusticia exigente scilicet recto ordine caritatis quo q̃ſꝙ tenetur amplius animam xp̄i sui quo ad salutem eternam diligere ꝙ̃ corpus suum quoad temporalem salutem Tradidit semetipm̃ pro nobis factus obediens vſꝙ ad mortem sicut in vita sua se facturum expressit et eum in hoc mutari non decuit Sed dices si iusticia id exegit non tenemur ad gratias cum nichil nisi quod iustum fuit τ quod exigente iusticia nobis impendere debebat impendit. Respõsio est iusticia vna que pẽdet ita a gratia ꝙ̃ vigore gratie est vere iusticia. Et est alia que nõ ita pendet nec ita diriuatur a gratia pro actu iusticie hoc modo. Secundo forte dicis non est ex debita gratia seu gratiarum actio rependenda sed pro actu iusticie primo modo iustum est gratiarum actionem rependere sicut ẽ in nostro proposito. Quoniam deus sola gratia hominem creauit τ mũdum aliqua creatione iuxta probationes prime conclusionis pertracte descendebat atꝙ dependebat τ diriuata fuit ista redemptionis iusticia ab eo gratias redemptori ex omnibus viribus nostris tenemur impendere nõ obstante redemptionis tali iusticia. Exemplum de duobus vicinis pauperibus vnius diuitis qui in autunno pari modo semel fructus omnes duarum arborum in suis ortis illi diuiti obtulerunt quorum vnus volens gratitudinem maiorem ꝙ̃ alter impendere seipsuȝ ipsius diuitis subicit gratis hutumõi seruituti quo vult tota vita sua arborem illam excolere τ arborem cum pertinentibus fructibus sibi donat. Alter tamen toto tempore vite sue fructus omnes sue arboris eidem vicino diuiti gratis offerret τ sic φ septem annis sic offerant in quo satis videtur perspicuum φ non solum oblatione quãdo alter se subijcit vicini obsequio τ arborem illi donauit maiorem gratiam promereretur ꝙ̃ alius. ¶ Sed etiam φ in singulis obligationibus annorum sequentum amplius debet sua oblatio acceptari ad gratiam τ tamen in annis sequẽtibus offert fructus iusticia exigẽte. Sic iusticia deriuata ac pendente ac descẽdẽte a gratia sicut est in nostro proposito. ¶ Itẽ ista iusticia redemptionis humane ab aliqua gratia est descendens scilicet a gratia incarnationis diues enim ꝙuis iuxta conditiones predictas p̃missas ista incarnatio fuit iusticia exigente quia tamen nihil extrincecum deo potest eẽ tã iustum quin propter omnipotentiam dei iusticie illi gratuitam libere posset non fieri τ omitti ideo ꝙ̃ cuȝ sit iustum iudicium dei quia extat omnipotens est veraciter gratiosum. Sic enim ei qui operatur in dies non imputatur secundum gratiam sed scd̃m debitum sicut dicitur ad romanos euocatio scilicet non secum solam gratiam sed ex debito siue iusticia ab eo qui reddet vnicuiꝙ secundum opera sua τ etiam gratia dei vita eterna in christo iesu domino nostro. Ibidem. vi. ca. habetis igitur septem ꝯclusiones quasi septẽ passus quibus poteritis in ista via domini ambulare. Igit̃ dirigite seu parate viam domino ĩtelligo φ vos ipsos paretis vt dirigite ac parate in hac via prima domini ambuletis. Quo ad secundam viam domini qua fuit conuersatus vt homo ad hominem perficiendum seu ad hominem instruendum describã vobis septem etiam conclusiones seu passus et propter duas aut tres causas volui loqui aliquã tulum de hac via domini saluationis.
¶ Prima est quia quãdo in estate hic predicabã ad crucẽ audita quadã opinione de dñ̃o saluatore φ ipse vite necessaria mendicabat dicebam φ si quis in euãgelio id reperierit bibliã meãdarẽ τ in dominica sequente quidam eodem loco (vt michi fuerat relatum) dicebat φ solum textum respexi non glosas τ ob hoc de hoc loqui impellor ¶ Secunda causa est quia scripsi de illa materia septem libros quos nostro domino pape et quibusdaȝ dominis meis cardinalibus approbãdos seu discutiendos atꝙ corrigendos si opporteret direxi Et etiam ad eos legendum volentib⁹ communicandos iam tradidi super quorum defẽsione. quia didici in hoc loco quedam cõtenta in eis ab aliquibus impugnari tacere non debui. Tertia causa est quia ad loquendum de ista materia fueram requisitus τ ab hoc de ea loqui ad edificationem populi quo quomodo compellor.

Prima cõclusio que est quasi primus passus huius vie est ista φ deus dedit ade nostro primo parenti in sua origine pro se ac sua iusta progenie vnum dominium rerum omniuȝ ad suam mortalitatem supportandam hic inferius creatarum hec fuit probata per sacre scripture exordium sic scribitur faciamus hominẽ ad imaginem τ similitudinem nostram τ presit piscibus maris τ volatilibus celi τ bestijs vniuerse terre omniꝙ reptili qđ mouetur in terra τ creauit deus hominem ad imaginem τ similitudinem suam ad imaginem suam creauit primum masculum τ feminam creauit eos benedixitꝙ illis deus ait crescite τ multiplicamini τ replete terram τ subicite eam τ dominamini piscibus maris τ volatilibus celi τ vniuersis aĩantib⁹ que mouentur super terram dixitꝙ deus Ecce dedi vobis omnem herbã afferentem semen super terram τ vniuersa ligna que habent in semetipsis semen generis sui vt sint vobis in escam τ cunctis animantibus terre omnique volucri celi τ vniuersis que mouentur in terra in quibus est anima viuens vt habeant ad vescendũ genesis capitulo primo ĩ quo dicto verba ista presit τc. τ replete terram τ subiicite eam τ dominamini τc. τ ecce dedi vobis patenter affirmant vnum dominium eis datum τ pro filijs omnibus iustis sicut pro seis Tantum in omnib⁹ vna est causa scilicet vt sint vobis in escam quoniam in omnibus suis sicut in ipsis fuisset aliqua mortalitas que egebat corporeis alimẽtis ꝙuis fuisset in ipsis τ in omnibus de sua progenie facultas precauendi mortem corporalem non tamen transisset nec modo transit istud nec iniustos τ in quo cũꝙ amittitur amissa iusticia hoc enim affirmant prima verba faciamus hominem ad ymaginem τ similitudinem nostrã vt presit piscibus maris τc. scilicet φ presidentie non tantum diuina ymago in qua similitudo nature accipitur sed φ diuina similitudo in qua virtutum conformitas debet intelligi debuit presuponi Illud idem de noe et de filijs suis est expressum hoc modo genesis nono capitulo. benedixit quoꝙ deus noe τ filiis eius τ dixit ad eos Crescite et multiplicamini et replete terram et terror vester ac tremor super cuncta animantia terre τ super omnes volucres celi cum vniuersis que mouentur in terra omnes omnes pisces maris manui vestre sunt traditi et omne qđ mouetur τ erunt vobis in cibum quasi omnia viuentia tradidi vobis omnia vbi per verba prima replete terram. et terror vester ac tremor τc. τ manui vestre traditi sunt τ omne quod mouetur τ viuit erit vobis in cibum τ φ omnia virentia tradidi vobis Satis apparet ꝙ̃ dominium illud primum eis erat donatum tanꝙ̃ iustis reformatis per gratã quia non congruebat omni sapienti nec congruit in presenti vt dñium rerum suarum in contempnentibus euȝ permitteret remanere.

Secunda conclusio materie est φ si adam et eua innocentiam tenuissent cum sua progenie hoc dominiũ originale fuisset omnibus τ nullum aliud dñium siue ad ius vtendi fuisset in aliquo nec superfluorum possessio Hoc ita probatur quia in viuentibus secundum suam institutionem primariam omne ius aliud fuisset superfluum: atꝙ cassum et omnino inutile cum originale dominium ad omnem vsum iustum rerum necessariarum ad vitaȝ in simili suffecisset τ nichil cassum aut inutile in innocenter viuentibus extitisset igitur maior probatur quia nunꝙ̃ aliquis corporaliter iniuriam intulisset quoniam omnes innocentiam tenuissent τ per consequens nullus vltra sibi necessaria in vexationem fratrum suorum aliquam rem sibi appropriasset proprio iure intelligo quia sic in alijs suum originale restrinxisset τ ita de quocũꝙ proprio iure vtendi dicemus scilicet φ in alijs gloriam originalem dominij maculasset τ per ꝯñs dominium originale ad omneȝ vsum in singulis suffecisset.

Nota in adã fuisset solum dñium originale

Sed dices secũdum hoc nec adã nec eua nec aliquis de progenie dare vendere ꝑmutare cõmodare aut impignorare rem aliquam potuissent quoniam suum dominium originale in nullum omnino transferre potuissẽt. nec videtur fieri posse rei alicuius vera donatio nisi donans in donatorium transferat suum dominium sic de venditione τ permutatione videtur de commodatione autem siue de licentia vtendi re aliqua nõ videtur φ possit per aliquem excerceri nisi comodatorius seu licentiatus ius vtendi a commodante recipiat quod in innocentibus non fuisset de impignoratione autem videtur φ fieri omnino non potuit quia nullus dominus potest rem suam recipere aut tenere pro pro pignore vt videtur Responsio donatio fieri potuit verior τ magis propria ꝙ̃ fiat in presenti per translationem dominij τ rei date scilicet per solam traditionẽ rei scilicet possessionis naturalis Probatur quia talis donatio ẽ conformior simpliciter donationi diuine ꝙ̃ donatio per quam transfertur dominium cum deus ita dare non possit non enim potest deus suum dominium in toto aut in parte in quemꝙ̃ transferre qñ semper re quacunꝙ manente deus est plenus et plene dñs rei primus. Nec potest quisꝙ̃ ambigere qui deus qui maxie τ verissime ac ꝓprissime ẽ dominus maxime verissime ac proprissime potest dare nisi dicat̃ φ datio dicta ꝓprie non est act⁹ domini siue dominij cuius cõtrariũ mundus clamat in agris in scholis etiam in plateis τ ita donatio diuine donationi conformior est magis vera ac magis proprie dicta donatio scȝ illa que fieri potuit per solam traditionem possessionis naturalis proprie facte tantum ꝙ̃ illa in qua modo transfertur politicum siue ciuile dominium.

¶ Item si perspicue attēdamus donatio siue traditio que fit per translationē ciuilis dominii nō ē actus dominii ⁊ per ꝯn̄s nō est donatio nisi dicta improprie Aut dicemus ꝙ donatio non est actus dominii vt iam dixi hoc ꝓbatur quia cum rex dat cuiꝗ comitatum sic transferendo comitatus dominiū non procedit prima translatio a dn̄io regio alio aūt remanente in rege sicut si comes hn̄s vnicū comitatum ⁊ vnicam baroniā primum eo modo si transferret in aliū Nō ꝓcederet trāslatio ab aliquo dn̄io remanente in primo barone qui tūc comes non esset quoniam a dominio baronie. aut aliquo remanente in barone nō potuit nec potest procedere translatio comitatus cum sit illi impertinens ⁊ non cōtineatur sub illo Unde constat ꝙ pariter est de rege scilicet ꝙ translatio comitatus non procedit ab aliquo dominio remanēte i rege scilicet nec a regio dominio cū sit illi impertinens non enim necessarium est ꝙ rex sit comes nec ab aliquo dominio comitat⁹ seu baronie aut aliquo remanente in rege procedit prima trāslatio dominii comitatus cum quodlibet primorum dominiorum sit comitatus dominio trāslato impertinens. ¶ Itē non procedit aliqua translatio dominii comitatus a seipso quoniam non est dominiū respectu sui eo ꝙ non ē dominiū nec esse potest. ¶ Item in instanti translationis dominiū comitatus est in donatorio ⁊ per ꝯn̄s non est tunc in donante. ⁊ ita per ipsum dominiū non efficitur a donante. Constat ergo ꝙ translatio dominii cū traditione rei q̄ translatio vocatur a cupiditate vulgi donatio nō est donatio nisi dicta improprie cum non sit actus dominii licet sit forsitan actus virtutis ⁊ ita ē verum ꝙ adam ⁊ ceteri sui innocentiam retinentes ⁊ solū suum originale dominium donare potuerāt licet suum dominiū transferre nullatenus potuissent quia nec in iustū qui illud antea habuisset nec est in ipsum qui stante impietate illud nequaꝗ habere ⁊ per ꝯn̄s nec recipere potuisset De vēditione ⁊ permutatione idem oīno ⁊ eodēmodo deducitur de vero cōmodatione ⁊ impignoratione ꝑ traditionem possessionis ad tēpus in statu innocētie etiam videtur ꝙ fieri potuissent non tamen fuissent ita proprie dicte vt modo quoniam isti actus proprie dicti primeuam nostram gloriā maculassent quia isti actus proprie dicti ius positiuum scilicet dominium a quo minus ius potest diriuari includunt. Est tamen in isto puncto notandum ꝙ in presenti potest fieri commodatio qualis tunc fieri potuisset scilicet ꝙ cōmodari⁹ recipiat sꝫ re recepta vtatur ex suo solo originali dominio hoc enim libere potest si velit quoniam non tenetur ius aliquod positiuum siue ciuile recipere nisi velit. Sicut nec ille tenetur retinere nec habet sed libere potest illud abicere nec sic iniuste sꝫ iuste re vtitur quia habet ius originale ad vsum quod ius quoad istum vsum concedit ⁊ inde non infert illi iniuriam solo suo proprio iure re sic concessa vtendo nullum titulum iuris vtendi ab ipso concedēte recipiens ⁊ sicut in acommodatione recipit acommodatarius rem suam sic in pignoratione recipit qđ est suum hoc modo. Est ergo firmum ⁊ fixum ꝙ nec adam nec quisꝗ de sua progenie si ibi innocentiam tenuissent aliquod ius vtendi preter originale dominiū cum sua possessione naturali ad omnem rerum vsum in ipsi innocenter viuentib⁹ suffecisset.

Nota de dominio ade.

Nota de venditione et emptiōe in statu innocentie.

Tertia conclusio materie istius.

est ista ꝙ si adā ⁊ sui posteri cōseruassent iusticiā cōseruassent q̄libet ipsorum diues q̄sq̄ eorum eque diues cum singulis ⁊ eque diues sicut adam in sua origine ⁊ nullus vnꝗ mendicus nec mops fuisset hoc probatur per singulas particulas. Primo ꝑ exēplum ponantur aliqui admissi ad dominiū vnius stagni piscium copiosi in tātum ꝙ siue pisces pauci siue plures caperentur ex eo semper sufficientis domino suo seu suis dn̄is ministraret qđ nemo ambigit deū posse efficere qui de quinꝗ panibus ⁊ duobus piscibus hominum multa milia satiauit multis dimissis reliquiis tunc quisꝗ istorum esset diues ⁊ diuitias plurimas cū in vero dn̄io eas rūdē legitime possideret scꝫ stagnū illud nobile cū omnib⁹ suis contentis ⁊ omnes illi eque diuites ita essent esto ꝙ alia non haberent ⁊ omnes eque diuites essent vt fuerat ante cōmunicationē dominii ⁊ possessionis ille dominus primus singularis in tot diuitias cum vero dominio ⁊ iure libero eis vtendi haberent singuli eorundem sicut primo habuit prim⁹ dominus singularis ante cōmunicationem sic factam. Nec obstat si quisꝗ dixerit ꝙ si prime diuitie diuiderentur inter ipsos nullus eorum tot. haberet diuitias quot in principio primus haberet quoniā si essent 4. nullus haberet nisi quadragesimam partem totius habiti seu omnium habitorum a primo Unde videtur ꝙ nunꝗ propter aliqua bona communia sunt singuli ita diuites sicut a principio fuerat ille primus Responsio vltimū non sequitur quoniam ex quo q̄sꝗ post cōmunicationē dominii posset iuste ⁊ libere tantum consumere vendere ⁊ donare rationabiliter de bonis illis q̄ntum potuit a principio ille primus quisꝗ modo est ita diues sicut ipse tunc erat nec posset quisꝗ eorum sine peccato quia nō sine detrimento status sui ⁊ suorum cōdominorū iniuria ita per portiones diuidere sicut pri⁹ quia sic quisꝗ esset depauperatus inuite per ipsum qđ eēt parētis iniurie ⁊ nō seqꝛ ꝑ iniuriā oēs efficiunt pauperiores q̄ ille fuit ergo sunt modo Pars secunda probatur scilicet ꝙ nunꝗ eorum aliquis fuisset mendicus inops aut pauper quoniam hec sunt conditiones miserie Miser vero eo statu nullus fuisset cū omnis humana miseria sit pena peccati ⁊ nullus i eo statu peccasset istud ⁊ alias cōclusiones premissas atꝗ sequentes si quisꝗ eis contradixit cum fuero requisitus solidius roborabo.

Nota ꝙ in statu innocentie idem fuisset mendicitas.

Quarta cōclusio est ꝙ dominus

noster xp̄s successit nostro primo parenti in isto dominio ita ꝙ debuit de iusticia illud illibatū habere in sua origine licet quoad actum seu vsum i eo restringi debeat eo ꝙ erat factus sub lege. Et intellige non solū de lege diuina sed etiam de ista lege politica ciuili seu humana Ista probatur mō succincte quoniā adā q̄uis foris facere poterat dn̄ium sibi primo cōcessum ꝓ se ⁊ suis aliqb⁹ nequ. ꝗ tamē potuit forisfacere illud dn̄ium scđo domini nr̄i ihesu xp̄i ꝓbatur hoc ꝙ nō potuit pro eo foris facere principia ex quibus sequitur illđ dominium i quocūꝗ scꝫ grām seu inocētiā ⁊ mortale corp⁹. ad ista ꝓo pricipia seqꝛ istđ dn̄iū i quocūꝗ seqbat i adā vt i ꝯclusiōe hic pria apparuit ⁊c.

Quinta cōclusio est ꝙ dominus

noster ihesus xp̄s in via premissa scilicet in conuersatione cum hominibus non habuit nec habere debuit aliud dn̄ium nec aliquod aliud ius vtendi rebus subiectis humano dn̄io q̄ istud originale dn̄ium sui primi parentis nec possessionem aliam q̄ possessionem naturalem dn̄io illi conformem hoc ita probatur quoniā nichil in illo erat cassum siue inutile sicut nec in innocētibus esse debebat si cuncta a principio in iusticia permansissēt qđcūꝗ ius aliud ⁊ queuis illa possessio fuissēt in ipso casse atꝗ inutiles ergo non erant in eo minor probatur quia istud dominiū cum sua possessione conformi in ipso ad omniū vsum rerū humano dominio subiectarū suffecisset sicut suo primo principi ⁊ suis filiis si innocentiam conseruassent ⁊ per consequēs aduenticia iura et cassa inutilia extitissent. Et eo āplius illud sequitur ꝙ ipse singularis inexheredabilis heres ipsi⁹ primi hominis pro statu creationis illius existens eo ꝙ per eum exheredare dn̄io isto non potuit suo hereditario dominio prout primo adeo fuerat institutū vti debebat sicut suus pater si tenuisset innocentiam ⁊ sic nec ius aliud rebus vtendi nec possessionem aliam habere debebat nisi necessitas exegisset qualis necessitas vt ius ciuile aut possessionem conformem haberet fuisse in christo ꝓbari non poterit vt videtur. Sed ex isto dubio dubium consurgit primo qđ christ⁹ nihil emere vel vendere poterat videtur cōtra decretalē illam iohanninā cum inter vbi diffinitur cōtrarium hoc sequi videtur ꝙ nō poterat rei vendende in quemquem trasferre dominiū nec rei empte dominiū aliquod a vendente recipere. 2. q2 christus rebus quibus ex liceā vtebatur ius vtendi a licentiante recepit alias non videtur ꝙ illis rebus iuste vsus fuisset ille ex quo nullum ius vtendi eis habebat de emptione est dn̄dum ꝙ xp̄s in re empta ab eo in cibis paschalibus aut aliis nullum ius vtendi ciuile habebat sed solum dominiū naturale iuxta conclusionem premissam ⁊ non minus res aliquas veraciter emit dans venditori ꝓ eis pecuniam scꝫ possessionem pecunie ei tradens que iuxta conclusionem secundam sicut fuisset in nostris progenitoribus primis si innocentiam tenuissent emptio naturalis ita fuit in christo inexhereditabili ipsorum herede nullo a venditione recepto dn̄io nullum volebat habere sed dominium venditionis euanuit nec vendendo eo modo naturale dn̄ium transtulit in vendentem quoniā nullum dominiū transferibile in seipso habebat sed emptor non minus poterat a christo in se libere dominium efficere ex quo post rei traditionem a xp̄o tradita poterat vēdicare poterat ergo sicut euangelium testatur emere ⁊ vendere licet in rebus ius aliud q̄ originale dominiū non habebat de licentia qua dominus iesus noster vsus est in rebus acommodatis sicut videtur fuisse de pullo asine ierosolimis accedendo insedit iuxta verba euangelii dominus opus his habet. Jo. 12. vnde videtur ꝙ opere peracto pullum retradidit dicendum est ꝙ licentia in communiter ea vtentibus duos habet effectus vnum qui stat in licentiato siue acommodatorio vt ius vtendi iuxta formam acommodationis siue licentie ⁊ iste effectus libere potest respui cū res aliqua commodatur siue licēter cōceditur quoniā nullus tenetur istud ius efficaciter admittere nisi velit etiam si rem ipsam admittere cum sit ius aduenticium libere admittendum ac libere si placeret respuendū qđ xp̄s fecit ⁊ facere debuit vt supra de dominio ciuili expressi sed effectus licētie est in iniuriam domini concedentis in recipiente rem ⁊ ea vtente excludere qui effect⁹ nullum ius statuit in vtente sed tantū excusat licet excludit iniuriam concedentis ⁊ isto effectu licentie seu commodationis dominus noster ihesus est vsus nullum aduenticium ius vtendi recipiens solo suo dn̄io originali vsus in rebus ita concessis qđ ius in ipso ⁊ in quocūꝗ iusto semper est sufficiens ad vsum iustum in rebus exclusa iniuria ciuilium dominorum

Sexta cōclusio istius materie est

ꝙ dominus noster ihesus christus in ista via cōuersationis humane semper erat pauper nunꝗ diues secundum legem istius vie hoc sequitur ex premissis quia iuxta secundam conclusionem nunꝗ humanitus in hac via habuit aliq̄d ius vtēdi preter suum hereditarium siue originale dominiū nec possessionem aliam q̄ dominio illi conformem quia nichil ꝓ se nisi sibi necessaria possidebat sicut nec innocentes viuentes habebant nec habere debebāt ex quibus principiis nullus suo tempore aut etiam presenti potuit aut poterit esse diues cum sine possessione diuitiarum diuitem reddentium actuali aut habituali siue propinqua potētia pro se ipso nullus poterit esse diues qualem possessionem diuitiarum dominus noster non habuit quia iuxta legem nature nunꝗ sibi preter necessaria voluit aut debuit habere ⁊ actu diues non fuit aut propinqua potentia per suum originale dominiū diues fuit sicut fuissēt sui primi ꝓgenitores si tenuissent innocentiam quoniam non fuit in eo liberum sed a lege humana restrictū in tantum ꝙ nulla quasi terre aut rerum aliquarū ditantium portio sine dominio ciuili vnꝗ extiterant econtra suis ꝓgenitoribus si innocentiam conseruassent vnde consequitur ꝙ status eius in via premissa exigit ꝙ semper seu continue pauper erat non quia per se paupertatem dilexit aut voluit sed quia restrictio sui dominii naturalis in ipso id egit Unde sua doctrina ad hoc tendebat ꝙ omnes homines ⁊ ipse cum eis diuites atꝗ ditissimi ex legibus extiterunt conformiter sue ingenuitati primarie. sic parentes sui primi cum eorum posteris si tenuissent innocētiam extitissent Ex qua conclusione cum conclusionibus aliis supra tactis cōsequitur septima ista cōclusio scꝫ ꝙ statū domini nostri ihesu christi quem tenuit impugnasset spontanea mendicatio hoc sequitur quia heres singularis primi hominis innocentis ⁊ sui status ingenui primum statum obseruare debuit in seipso sicut illum docuit ab aliis obseruari iuxta illud actuum primo. Cepit iesus facere ⁊ docere in quo statu iuxta conclusionem tertiam supratactam nullus fuisset mendicus nullus inops nullus pauper omnino ergo iuxta eius statum nisi legis necessitate vrgēte nō voluit esse nec debuit mēdic⁹ vnde cōlectur ꝙ nūꝗ spōtanee mēdicabat nec vnꝗ fuit sponte mendicus ¶ Item cum lex precipiat omnino indigens ⁊ mendicus non erit inter vos deutero. 15. cap. christus contra suū proprium dictum non enim veni soluere legem

xp̄us nichil habuit nisi necessaria.

Septima cōclusio.

ad implere legem soluisset spontanee medicando
nec potest dici ꝙ constitutio cerimonialis extiterat
non moralis quia non amplius est illa figuratiua
q̃ illa non eris criminator nec susurro in populis
non auguriabimini nec obseruabitis sompnia le-
uitici.16.cap.⁊ eis similia que tamē sunt vere mo
ralia ⁊ ob hoc debent nostris temporibus a fide-
libus obseruari. ¶ Item illam legem apostoli ob
seruabant sicut legitur actuū.4. neqꝫ enim quisq̃
egēs inter illos erat imo beatus clemens beati pe
tri discipulus non solū illud affirmat obseruatum
fuisse ab apostolis sed etiam quasi illud diffiniēdo
illud obseruari debere sancto iacobo xpi discipu-
lo episcopo iherosolimitano precepit in quadam
epistola ⁊ ponit in d. xii. i decre. Isto mō dilectissimis
fratribus condiscipulis iherosolimis cum iaco-
bo fratre nostro habitantibus communis vita est
omnib⁹ necessaria fratres ⁊ maxime hijs qui deo
irreprehensibiliter militare cupiunt ⁊ vitam apo-
stolorum eorumqꝫ discipulorū imitari volunt com
munis enim vsus omnium que sunt in hoc mun-
do omnibus esse hominibus debuit sed per iniqui
tatem alius hoc dicit eē suū ⁊ alius istud ⁊ sic inter
mortales facta est diuisio deniqꝫ grecorū quidem
sanctissimus hoc ita sciens esse communia debere
ait enim amicorū omnia cōmunia in omnib⁹ autē
sine dubio ⁊ coniuges ⁊ sicut non potest diuidi in
quit aer neqꝫ splēdor solis itaqꝫ nec reliqua q̃ cō-
muniter omnibus data ad hūdum diuidi debent
sed habēda cōmunia vnde dominus per prophe
tam loquitur dicens. Ecce q̃ bonum ⁊ q̃ iocun-
dum.⁊c. Istius enim consuetudinis more retento
⁊ apostoli eorumqꝫ discipuli vt predictum est vna
nobiscum ⁊ vobiscum cōmunem vitam duxerunt
vt enim bene nosti erat multitudinis eorum cor
vnum et anima vna nec quisq̃ eorum de his que
possidebat aliquid suum dicebat esse sed illis ⁊ no
bis erant communi oīa quisq̃ erat nec gēs inter
nos omnes vero qui domos ⁊ agros possidebāt
vendebant eos ⁊ precia eorū ⁊ reliquas res quas
habebant offerebant ponētes ante pedes aposto
lorum sicut nobiscum quidem nostrum cognoue-
runt ⁊ viderunt ⁊ diuidebātur singulis prout cui
qꝫ opus erat anias autem vir austerus ⁊ saphi-
ra vxor eius quia mentiti sunt apostolis de precio
agrorum suorum quos vendiderunt nobis presen
tibus in conspectu omniū circunstantiū a conspe
ctu apostolorū propter precium eorum ⁊ menda
tium qd fecerunt mortui delati sunt ambo ⁊ cete-
ra et sequitur quapropter hec canenda ⁊ doctri-
nis ⁊ exemplis apostolorū obedire precipim⁹ q̄
hi qui mandata eorum spreuerunt non solum rei
sed etiam dei extortores sunt que nō solum nobis
canēda sed etiam nobis omnibus predicāda sunt
Unde consilium dantes vestrā prudentiam horta
mur vt ab apostolicis regulis nō recedatis sꝫ cō
munem vitam ducentes ⁊ scripturas sacras recte
intelligentes que bene nouistis adimplere sataga
tis Ecce quasi diffitio sancti clemētis doctrinis a
postolorū obedire pcipim⁹ illo.7.exēplo inter alia
numerato. ¶ Item mirum est vnde tracta ē ista
sententia cuꝫ nusq̃ in textu biblie litteraliter intel
lectis reperiatur expressa quantum michi in pre-
senti occurrit licet in psalmo ⁊ epistola ad corion
ab aliquibus iuxta suum ingeniū aut excessiue lo
quendo sicut solet fieri in doctrinis moralibus ex
trahatur Nec in euangelio aliquid video cōtineri
ꝙ huic sententie colorem prestet notabilem Licet
nōnulli exprimant ꝙ in illo triduo cū ihesus duo
decinānorꝫ solēnitate cēpleta remāsit in iherusa
lem abeūtibus inde parentibus mendicauit. Pri
mo quidē lex vetesigi expresse prohibuit mendici
tatem in eis quam ita arcte seruant iudei etiam in
presentiꝫ vbiqꝫ quasi captū ꝙ nec sanū nec egrum
de suo genere sustinent mendicare sed vbiqꝫ ⁊ sem
per succursu congruo suo statim mendicitatē pre
uenerint. Quis ergo color est dicere puerum ihe-
sum qui proficiebat sapientia etate ⁊ gratia apud
deum ⁊ homines sicut de illo scribitur luce secun-
do ⁊ de quo ibi premittitur stupebant autem om-
nes qui eum audiebant super prudentia ⁊ respon
sione eius iudei tolerassent contra suā legem men
dicare etiam si in aliquibus mendicitatem tol-
lerassent cum in illo in ea etate nulla causa odij li
uoris aut inuidie adhuc erat sic ꝙ pro tūc mendi
catio minus colorate sibi ascribitur quantum ad
prouectiorem etatem in proximo sermone sequen
ti si affirmatur contrarium premissa minus suffi
cientia videantur pferat in mediū q̄ sibi videtur ⁊
ipso iesu ducente eitio ⁊ sua dissoluam ⁊ ista solidi⁹
roborabo. Etiam esto ꝙ ipse domin⁹ iesus aliquo
tempore mendicasset nō proter hoc potest quisq̃
inferre prudenter ꝙ mendicitas sanq̃ alicuius or
dinis sancta conditio perpetuo obseruanda assu
mi potius q̃ possit inferri posse ieiuniū.40.die-
rum possit saltem pro semel ex ordine sancte exer-
cēdu assumi āt equitatio fieri sup pullū asine quā
ipse etiam semel egit aut cōtinuatio lituta semper
cum haberi poterit quia ipse dominus iesus con-
uiuijs sepe interfuit poterit sic tanq̃ obseruantia
sancta alicuius ordinis aut actus alius consimi-
lis perpetuo aut per tempus spontanea volunta
te assumi Indulgentiā quasi vere or conferre pre
sentibus quoniā non nisi pauci dies sunt cū meis
quibusdā astantibus vnus de istis ordinib⁹ men
dicantium concessit audientibus suum sermoneꝫ
cētum dies ⁊ alius die altero octoginta ⁊ plures
⁊ puto ꝙ prudenter ⁊ caute esset attendendum ab
eis nunquid in humana impetratione potestatis
simonie labes non mediet cum indulgentia tam ex
ili quā nos prelati conferre valemus omnibus ve
re penitentibus qui infra octo dies fideliter peni-
tendunt vobis concedimus. In nomine patris
⁊c. qui es benedictus in secula seculorum.
Amen

¶ Sermo Ricardi archiepiscopi Armachani
hyberbernie primatis factus ad populū in vulga
ri dominica secunda post octauā epiphanie apud
crucē londoū. Anno domini milesimo.ccc.lvi.

Quod cumqꝫ dixerit vobis
facite Johannis.2.cap.⁊ in euāge-
lio huius dominice nostis huius lec
tionis hystoriā qualiter nuptie facte
sunt in chana galilee scꝫ in viculo sic
vocato ⁊ dominus ihesus ad nuptias cum suis
discipulis est vocatus. Et erat ibi mater eius ma
ria non exprimitur an vocata ⁊ vino in ipsi festo
deficiēte mater misericordie presens ⁊ spōso com-

patiens qui ceteros inuitauit defectū vini filio in
timauit supponēs eum tanq̃ fontem misericordie
nec saltem intuitu matris verbo expresso ānuit nec
enim penitus denegauit nichilominus modo de fi
lij sui clementia omnipotente confidens ac euꝫ re-
mediū adhibiturū supponens dixit sponso ac nup
tiarū ministris. Quodcūqꝫ dixerit vobis facite qui
ydrias iussu domini a qua implētes statim optimū
vinū auferūt. Si ipsa xpifera in terris existēs mor
talis non rogata potiuꝫ corporalē non petentib⁹
ministrat q̃to magis iā beata regnās i celis potiuꝫ
spiritualem nobis omnibus postulantibus a suo
filio obtinebit igitur vt suo filio orationem effun-
dat ⁊ ei salutationem angelicaꝫ offeramus deuo-
te dicētes pr̄ ⁊ aue. Quecunqꝫ dixerit vobis faci
cite vbi supra. Egens multuꝫ alicubi consilio ab
illo libenter id accepit quem ceteris prudentioreꝫ
⁊ amplius beniuolū ibi extimat maria mater om
nium coniūctior erat creatoris tāto ipsius sapien
tia ceteris amplius creditur illustrata q̃to erat fi
lius federata. Nec aliquē vel aliquā post suuꝫ be
nignissimum filium supponere intus suspicari de-
bemus nobis magis beniuolum. vnde consequi
tur ꝙ eius cōsilio acquiescere sit nobis expediens
⁊ obediētes audire. Quodcūqꝫ dixerit vobis faci
te. In quibus verbis duo notātur instructiua ex-
hortatio siue suasio Quodcunqꝫ dixerit vobis et
instructionis impletio facite. Et quia facienda a
vobis tripliciter vobis dixit per prophetas ⁊ legē
per se ipsum ⁊ p suos apostolos de quibus in illo
sermone ante natale dirigite viam domini vobis
expressi que tamen vt ab aliquibus de vobis acce
pi non plene fuerant intellecta quibus etiā a vene
rali quondam doctoris in patre fuerat condictuꝫ
clarius volo ea repetē ⁊ firmare Et isto die.7. cō
clusiones vobis siue assertione suadere intendo.
Quaruꝫ duas in predicto sermone suasi.
Prima conclusio est ista. Dominus noster ihe-
sus in conuersatione sua tota in terra pauper fuit
in nostra natura ⁊ nunq̃ dues secunduꝫ legem vie
istius. Ista vobis suadetur per sua p̄cedētia. Pri-
mū est ꝙ deus dedit ade primo nostro parenti in
sua origine prose ac sua iusta progenie vnum do-
miniuꝫ rerum omniuꝫ ad suam mortalitatem sup
portandā hic inferius creatarum istud principiuꝫ
fuit probatum tanq̃ conclusio huius mea in pre-
cedenti sermone. Dirigite viā domini. Secunduꝫ
principium fuit ꝙ si quadaꝫ ⁊ omnes eius poste-
ri innocentiā conseruassent nullus eorum habuis
set in rebus alid dominiū aut aliud ius vtendi q̃
originale dominiū istud fuit probatum vt in sermo
ne predicto conclusione secunda de ista materia ⁊
obiectū ⁊ peruersum vt ibi tertium principium est
si istud originale rerum dominiū si adā ⁊ sui poste
ri innocentiam tenuissent habuissēt singulis homi
nes sibi conuenientem possessionem naturalē qua
nullus hominum vltra filij accommoda posses-
sione propria possedisset suassum fuit hoc princi-
pium isto modo omnis superflua personalis in-
stat tu huius reprehensibilis extitisset quia contra
recte rationis iudicium retinere nō vltra statuꝫ re
tinētis accōmoda fuisset superfluum ⁊ cōtra natu
ralis rationis iudicium qua quisqꝫ nouissetie de⁹
cuiqꝫ sufficētiaꝫ prouidissenergo.⁊c. ¶ Item ap-
propriatio rex communis vltra ea que sūt accom
moda possidēti iuriosa vicinis fuisset ⁊ in natur-
le peccatum in statutam nobibili ꝙ nullus potuis
set nisi vellet legem quia fuisset contra legem illa
nature.

Quecunqꝫ vultis vt faciant vo-
bis homines ⁊c. omnis vero iniuria ⁊ omne pec-
catum fuisset ab innocentia penitus aliena ergo
ergo.⁊c.. ¶ Item possessio superfluorum in illo
statu in quo nulla fuisset miseria nec future indi-
gētie quiuis timor sine vitio cupiditatis (vt videt)
esse nō potuit qualis ⁊ innocētie viam tenēti nul-
la vnq̃ pena extitisset nulla ergo nō anctorisato
rum seu nō accommodorum possessio in innocen
tibus extitisset. Quarta ratio: ratio pōitur in pre
cedenti sermone conclusiore.2. de ista materia

Quartum principiuꝫ fuit tertia
conclusio precedenti sermōis scilicet ꝙ si adam ⁊
⁊ sui posteri innocētiā conseruassent quilibet ipso
betipsorum eq̄ diues cum singulis ⁊ eque diues si
cut adam in sua origine ⁊ nullus vnq̃ mendicus
aut inops seu pauper fuisset probatum fuit vt ibi
at qꝫ responsum.

Quintū fuit principium sermo-
nis precedentis scilicet ꝙ dominus noster christ⁹
successit nostro primo parenti in isto dominio ita
ꝙ debuit de indeclinabiliter illud illibatuꝫ habe
re in sua origine licet ergo dn̄iniū eius scōꝫ vsum
in eo restringi debet eo ꝙ erat factus sub lege ēs
intellige nō solum de lege diuina sed etiam de iu-
sta lege politica positiua ciuili seu aduēticia siue
humana probatur vt ibi.

Sextum principium fuit ꝙ dn̄s
noster ihesus in nostre cōuersationis humane nul
lum habuit dominium aut ius humanum vtendi
post suum originale dominium quia omne tale do
miniū ⁊c. ius vtendi fuisset superfluū atqꝫ cassaꝫ
in ipso ad omnium vsum rerum quod dominus sic
conuersando oppressum volebat sufficiebat sibi su
um originale dominium in ipso autem nichil fue-
rat superuacuuꝫ siue cassum ergo ⁊c. ⁊ fiebat pro
batio huius sic quinto communionis predicti ser
monis cum obiectionibus ⁊ responsis ex istis p̄n
cipus sequi videtur cōclusio supradicta sicut in p̄
dicto sermone fuit deductum. Nō autē dominus
noster ihesus xp̄s nō erat pauper nec ꝓpter se pau
pertatem dilexit taliter suadetur quoniā pauper-
ad miseriaꝫ pertinet iuxta.4. pretactum p̄mium ⁊
probationem ipsius nullus autem prudēter dili-
git miseriā pro se cum omnis miseria ex se sit om-
nino inutilis ⁊ ob hoc non est diligibis propter se
ipsam iuxta disciplinam articulis de diligite pro-
pter se.3.⁊.heb. Cidonis eius vtilitatis sicut alia
rum miseriarum vtilis sic ad finem christus vero
nichil imprudēter dilexit vnde sequitur ꝙ propter
se nūq̃ paupertatē dilexit. ¶ Item cuꝫ omnis ra
tiōalis creatura cupiat eē beata ⁊ sic cōsequitur ve
re dicat.3. diligite propter se vnde xp̄o permitti-
tur per intercede cū dicit beatus ille seruus queꝫ
inuenerit dominus sic facientē. Amen dico vobis
quoniam super omnia bona sua cōstituet eū ergo
ditationis priuatio quā non dubium paupertas
importat est per se seu propter se odibilis. Unde
a xp̄o qui nichil gratia rationem dilexit nō fuit ꝓ
pter se dilecta. ¶ Itē nullus effectus peccati est

propter se diligibilis cuȝ oīs vero effectus pecca
ti sit propter se aut per se odibilis paupertas vero
non dubium quantum ad priuationē diuitiarum
est effectus peccati ergo ꝛc. ¶ Item nullum
innaturale simpliciter ē propter se diligibile pau
pertas. eñi ē innaturalis iuxta quartū ꝓpositū
fundamentum ergo ꝛc. ¶ Item nichil propter se
odibile deo propter se aut per se ab homine diligi
bile est paupertas est deo odibilis qm̄ ditatio est
propter se sibi amabilis cū ipse sit diues ergo pau
ptas nō est propter se diligibilis ꝛ per cōsequēs
nunq̄ fuit propter se dilecta a xp̄o tū nichil nisi cō
formiter rationi dilexit. ¶ Itē nulla priuatio bo
ni est propter se diligibilis cū eius habitus sit pro
pter se diligibilis iuxta regulaȝ apostoli satis ad
miror qualiter premissuȝ dictum aliquis reprehen
hendit.

Secunda conclusio est ista q̄ do-
minus noster ihesus christus nunq̄ spontanee men
dicauit q̄ taliter suadetur dominus ihes⁹ christ⁹
s. humanitatē fuit verus heres inexheredabilis
originalis dominij ade sui primi parentis omnis
vero talis heres sicut inexheredabilis debuit de iu
re. lege nature in pleno primeuo iure dominij suo
primo parenti succedere nec aliqua lex alia iusta
obstaret dominus ergo ihesus in pleno originali
dominio inexhedabiliter per creaturam ade suc-
cessit igitur cū adē in sua origine scilicet ante pec
catum fuit ditissimus: nec innocētiā retinendo po
tuit esse mēdicus pauper egenus ac inops conse-
quitur q̄ nec dn̄s noster ihesus tanq̄ heres sui
primi parentis. Et etiam quia parentis executor
canonum summi dei in seruando suam ingenuita
tem primariam semper fuisset ꝛ semper debuit es-
se ditissimus nunq̄ mendicus nisi lex iusta aliqua
qualisq̄ nulla fuerat obstitisset nunq̄ ergo spōtanee
mendicauit ꝛ istud aliter cōfirmatur qm̄ esse men
dicū conditio sicut portio extat miserie causa mi-
serie misericordiā presupponat iuxta scripturam
sepissime suadētē paupe egrino mendico ꝛ inopi
miserē cum miseria misericordiam presupponat
Nullus aūt filiorum ade si seruassent innocentiā
fuisset miser. seu miseriā habuisset cum omnis mi
seria sit pena peccati iuxta scripturā prouerbioꝝ
14. iusticia eleuat gētē miseros facit populo pec
catum. Et sapientie primo capitulo iusticia enim
est perpetua ꝛ minoratis in iusticia vero mortis ac
quisitio mors vero post peccatum seu mortis ne-
cessitatis fuit pⁱma miseria a qua cetere deriuā-
tur. Igitur nec domin⁹ noster ihesus sic innocēs
amplius aliis q̄ peccatum habere nō potuit vn-
de erat mēdicus nulla lege iuxta eum cōtra artan
te aut etiam suadente Et si dixeris sic po
teris affirmare q̄ dominus ihesus nunq̄ ieiunauit
xl. diebus nunq̄ fleuit nunq̄ tristiciam habuit nunq̄
fatigatus fuit in corpore nunq̄ circūcisus nunq̄
baptizatus in aqua iordanis nunq̄ erat pauper
nunq̄ aliquā passionem nostre nature corrupte cō
tra statū primeuum sustinuit. Et finaliter q̄ mor-
tem non pertulit enim tanq̄ heres inhereda-
bilis primi sui parentis ꝛ executor in nostra na-
tura canonū summi dei debuit suam ingenuitateȝ
primariam conseruare nulla lege iusta sibi obstā-
te. Et eo amplius hoc inferetur quia oīa hec par
tes sunt seu cōditiōis miserie quales vt penas in-
nocens nō debuit subst inere. Respōsio videtur q̄
verū cōcluderit modificatiōe nostra obiecta nec
ad cōtrariuȝ aliquid protulisti. Unde debes con
cedere eq̄ quo ad mēdicitateȝ spōtanee obsēruā
dam nulla lex iuxta dn̄ū nomē ihesun impulit aut
artauit quin potius vt scito clarescerer medicita
tem in eo spōtaneā scriptura dissuadȝ reprobat ꝛ
condemnat at gratia erat de ceteris passionibus
nr̄e miserie sup contractis quia eas diuina lege ar
tante exhortante sustinuit dixit enim apostol⁹ pau
lus ad heb. 2. nunq̄ enim angelos apprehēdit sed
semen abrahe apprehēdit vnde debuit per omnia
fratribus similari vt misericors fieret ꝛ fidelis
pontifex apud deum quod dictum de passionibus
naturalibus verum est atq̄ legalibus nostre na-
ture corrupte sunt cuiusmodi miserie omnes pas-
siones a te superius numerate excepto epistola. 4.
dierum ieiunio quod nichilominus dominus no
noster ihesus lege diuina artatus siue suasus sus
tinuit ductus enim in desertū a spiritu fuit vt con
plecto tanto ieiunio nobis vtiliter a dyabolo tēp
taretur ꝛ vt anteq̄ legem euangelicaȝ promulga
ret hominibus tradituro moysi legem veteres ho
minib⁹ moysi cōformiter ieiunaret per hoc ostēdēs
formitatem tradētium tradēdorum legum cōcor
diam ostensurus ꝛ vt paris auctoritatis helye et
moysi in sue predicationis exordio ex quo igitur
debuit nobis fratribus suis huiusmodi passioni-
bus per omnia crederetur similari vt misericors
fieret scilicet docēdo nos misericorditer viam vi
te sue exēplo ꝛ fidelis pōtifex apud deum se ipsuȝ
offerendo pro nobis cōsequitur q̄ lege diuina ar
tāte cum aut saltem suadēte hoc pertulit mori e-
nim pro nobis debuit lege prefate charitatis vt
multum vere artante qua quisq̄ prelatus tene-
tur pro salute anime proximi sui ꝛ precipue quis-
q̄ prelatus qualis fuit dominus noster ihesus ꝓ
salute animarum subditorum suorum cōcurrente
ad hoc in ipso licet forsitam nō artante lege nūc
qua habes legitim⁹ debet pro delictis sui patris
satisffationem impendere vitam corporalem mor-
ti exponere ipso dicēte bonus pastor animam su-
am dat pro ouibus suis. Jo. x. cap. ꝛ io. dicitur. i.
canonica cap. 2. in hoc cognouimus deum qm̄ il
le pro nobis animam suam posuit ꝛ nos debem⁹
pro fratribus nostris animas ponere ipse vero te
stante apostolo ad gal. 4. cap. vbi venit plenitu
do temporis misit deus filium suum factum ex mu
liere factum sub lege vt eos qui sub lege erant re
dimeret vt adoptionē filiorum reciperemus fuit
legi subiectus quando ex muliere est factus siue
ergo dixerimus demerito diuino taliter preuio in-
carnatiōi domini nostri ihesu siue q̄ in prīo instan
ti creationis anime sue voluerit siue vcȝ causa in
simul concurrerī sit factus sub lege cōsequitur q̄
extunc contra legem. 2. preceptionem quidq̄ a-
gere nō debebat ꝛ agere debuit seu sufferre quic
quid agere imissuȝ ab eo obseruabili precepto cō
tinebat vnde fuerat circūcisus ꝛ censum ex solue
bat ꝛ etiaȝ pauper erat humana iusta lege artan
te cū lege naturali ingenuitatis primarie q̄ vr̄ nul
lus innocēs si adam nunq̄ peccasset preter suo sta
tui necessaria aliqua omnibus habuisset bona
quia per se ipsū possidendo seruasset nec nō solū
superflua possidendo peccaret sed etiam ne suis
proximis debita aliqua vt sibi in ipsarum amplio

ret apparentiā seu grauamē ꝓprie ꝛ indebite occupa
ret. Et istam legē nature dissolueret. Omnia quecū-
q̄ vultis vt faciāt vobis hoīes: vos facite illis. hāc
eñi legē primeue originis tanq̄ verā sūmi dei dn̄s nr̄
ihesus ade innocēti innocēter pleno iure succedēs
modo ꝑdicto velut legē habere hereditariaȝ debuit
obseruare nulla lege ipm̄ ad ꝯtrariū vrgente qua Et
plene seruata ꝛ rescripto suo originali: dn̄io a libera
possessione aut libero vsu rerū superflue possessarū ab
aliis ꝑ iustas leges hūanas diues mō humano cōi
esse nō potuit. vn̄ paupertatē lege iusta ipsaȝ vt fratres
suos artāte seruauit cū paup nō erat nisi ꝑ accidēs scȝ
ꝑ legē nāle subiect⁹ factus ē restrigēte suū originale dn̄iū
dn̄s in volūtate tā ꝟbo q̄ exēplo superfluoꝝ abiectiō
nē siue refutationē ꝛ in retētione sui hereditarij dn̄ij
originalis solius in reꝝ vsu illis dn̄s subiectarū ac
ditationis originalis regulis a sapiētissimo artifice
institutis oēs hoīes reducere ꝛ seipm̄ ꝛ ob hoc (vt
michi vr̄ probabile) votū seu spōsionē super paup-
tatis obseruātia nō habebat vt ostēdat: qa eā ab oī
bus eicere cupiebat qua tūc lege ꝓhibēte seu restri
gēte suū originale dn̄ium volūtarie vt diximus obser
uabat. ꝛ ab hoc mendicare spōtanee aut esse mēdi-
cus nō debuit ꝑ nō sic legē nature soluisset: ex hoc q̄
acq̄siuisset laboricio sibi victū cū potuit. Et si dixe-
ris: q̄ diligētia ad exequēdū sibi cōmissū officiū la-
boricii excusabat Cur ḡ mēdicationē nō pariter re
pellebat. Aut si xp̄s ad alterū cogebat: cur nō po-
tius ad laborē: q̄ nullū grauaret: q̄ ad mēdicatio-
nē q̄ forte ita grauaret: q̄ offēdiculū ex labore ꝑstitis
set. an vtilius ac āplioris meriti fuerat mēdicare q̄
corporalit̄ laborare. Cur ḡ paulus artatus ad alte
ruȝ sic nō egit: q̄ dixit imitatores mei estote: sicut et
ego christi cū ergo ecōtra paulus imitator sui magi
stri Euangeliū dei gratis euangelisauit corinthijs
se ipm̄ humiliās in labore vt scribit eisdē corinthijs
nolēs ꝑ seipso ab aliquo mendicare cōsequit̄ q̄ ex
hoc laboricium eo casu q̄ mendicitatem potius ele
gisset. Itē cū plātatio fidei tā coruscātib⁹ miraculis
nō fuisset qn̄ sēnē verbi sine miraculis supra petram
potius cecidisset miraculoꝝ fide sublata subcincta
fuisset quasi tota credēdi occasio ꝛ q̄s infidelis fidē
adhiberet miraculis ꝑ actis siue factis ab homine
mēdicāte: q̄ potius per eum illusiones traderentur
ꝯtra eñi hn̄s sola naturalia credidisset: q̄ hō ꝑ mira
culū: alteri subueniret: quasi suā mēdicitatē voluit
autē nō poterat ꝑuenire: si ḡ xp̄s ab hoībus spōta-
nee mēdicasset: graue vt vr̄ offendiculū mēdicando
suo euāgelio posuisset. Nunq̄ igit̄ dn̄s nr̄ ihesus spō
tanee mēdicasset sūmus sacerdos ex n̄s ꝛ cūctorum
exēplariū sanctissimū videt̄ difficile inuenire: qm̄ nul-
lus ambigit ꝑmo mō ꝛc. ¶ Si q̄s vero velit astrue
re q̄ mēdicare spōtanee ad ꝑfectionē vite ꝑtinet nō
video quō id possit defēdere qm̄ q̄dē cōtētū tūc fuis-
set in sacra scriptura ꝑceptū a spū sctō suasū aut do-
ctū. quis eñi posset: nisi amēs ꝓuide estimare: q̄ san
ctus spiritus tradēs sacram scripturā: vt perfectio
nē vite attingeret tātaȝ circūstantiā perfectiōis: vt
mēdicitas spōtanea eē affirmat̄ omitteret nusq̄ ꝑ-
cepta suasa aut indita reperit̄ in nouo aut veteri te
stamēto. Itē si ad perfectionē pertineat: cur dn̄s nr̄
ihesus que eā exercuisse asserit̄: nō eā docuerat: ex
quo cepit facere ꝛ docere vt scribit̄ actuū primo ca.
Itē christ⁹ spōtanee mēdicādo eā legē nature sol-
uisset. Quecūq̄ vultis vt faciāt vobis hoīes: vos
facite illis. Math. vij. cap. ꝛ Luc. vi. qm̄ nullus vult
sibi molestiā iniuste ab altero irrogari ꝑ ꝯn̄s nullus
debet aūt debuit alteri iniuste inferre molestiaȝ. sed
q̄sq̄ mendicās spōtanee duplicem primis īfert iniu
ste molestiā illi scȝ a quo petit vexās eū spōtanee et
egentibus fratrib⁹ suis pauperib⁹ nō solū quia per
id q̄d ipse spōte admittit superflue posset eis succurri
sed qa ab eis subtrahit: aliq̄d q̄d in eoꝝ necessitate
tūc nō sibi debet̄. Item si xp̄s spōtanee mendicasset
cōtra diuinū mandatū egisset non ꝯcupisces domū
proximi tui. Non desiderabis vxoreȝ eius: non seruū
non ancillā: non boueȝ non asinum: nec oīa q̄ illius
sunt. Exo. xx. cap. q̄d nephas est dicere aut etiā esti
mare Ex ista ꝯclusiōe tertia ꝯsequitur scȝ q̄ dn̄s no *3ª Conclusio.*
ster ihesus nunq̄ ꝑcepit consuluit aut docuit mendi-
citateȝ seu mendicationem spontaneā esse seruandā
suis apostolis perpetuo aut ad tempus quoniam
iuxta scripturam actuum primo capitulo ihesus ce
pit facere ꝛ docere q̄ non dubiū precipue habet in
telligi de his que perfectioneȝ vite ꝯtingunt. quale
a plerisq̄ ita mendicitas esse confingitur nō igitur
eam docuit aut suasit ex quo cum non exercuit nec
debuit exercere. ¶ Item sequi videtur si eam ser-
uandam docuit: ꝛ eam si ad perfectionem pertineat
non seruauit q̄ reddidisset seipsum suspectum de sua
doctrina ita q̄ de ipso dici reprehensibiliter posset: q̄
autem dicit: facite que non facit nolite facere. quale
igitur de pharīseis eos reprehendendo dicebat: si-
cut legitur Mathei xxiij. capitulo. ¶ Item si domi-
nus noster ihesus docuit mendicare consequitur si-
cut in conclusione priori: q̄ docuit facere contra le-
gem Omino indigens mendicus non erit inter vos
nephas de ipso sentire: qui non venit legem soluere
sed implere. imo cum ipse legem dedit antiquam et
nouam fuisset in suis legibus traditis sibi cōtrari⁹
¶ Item docendo mendicare spontanee offendiculū
suis euangelijs posuisset: non solum in sua persona
sicut in ꝓbatione conclusionis prime deductum est.
Sed etiam in apostolorum suorum personis quorū
sermonem ipse signis sequentib⁹ confirmauit vt scri
bitur mathei vltimo. ¶ Iteȝ si docuisset spontanee
mendicare tanq̄ perfectionē vite contingens id spi
ritus sanctus per aliquem euangelistarū alicui ex-
ꝑssisset. Cū igit̄ in scripturis apostolicis nullibi exꝑ
matur seq̄ videt̄ q̄ tanq̄ perfectionis ꝯditio non exi-
stit: aut q̄ spiritus sanctus id tradere sit oblitus.
Itē si ad ꝑfectiōeȝ vite ꝑtineret mēdicatiōeȝ spōta
neā docuisset: cur mittēdo ad ꝑdicandū suos aplōs
atq̄ discipl'os nō eis mēdicatiōeȝ idixit. sȝ vt de mer-
cede laboris sui viuerent tunc mandauit non plus
ad euāgeliū mēdicatio ꝑstitisset q̄ vs⁹ seu exercitiuȝ
ꝑtātis eis ꝯcesse q̄ poterāt cōmedere ꝛ bibere ea in do
mib⁹ quas ꝛ reperierāt ꝛ repiūt qm̄ i illis domib⁹ ꝛ ab
ibi degētib⁹ poterāt mēdicasse. Itē si dn̄s ꝛ salua-
tor suos docuit spōtāee mēdicare tanq̄ aliq̄d ꝑfectio
nis vite cōnexū fuerat iprudētia magna petri ꝑpeter̄ i
allegādo cās ꝑmij sibi reddēdi cāȝ sublimē cāȝ ꝑ-
mij cōtiere cū dixit ecce nos reliqm⁹ oīa ꝛ secuti su
m⁹ te q̄d ergo erit nobis mat. xix. ca. vn̄ ecōtra valde
videt̄ ꝓbabilit̄ posse iferri q̄ q̄ penit⁹ talis ac tāt⁹
apostol⁹ illā cōditionē omisit q̄ illa tanq̄ nobilis cō
ditio fure mercedis nō fuit. Itē iuxta ꝑmā rōeȝ con
clusiōis ꝑe ad idē seq̄ vr̄ scȝ q̄ dn̄s nō ihūs tanq̄ ꝑ-
cipu⁹ executor Canonū sūi dei ꝛ ēt sūmi dei sacerdos
ac sūm⁹ ꝛ ꝑcipu⁹ legis doctor oēs hoīes ad leges
nature seruādas volebat docebat ac laborabat ꝟbo
ꝛ exēplo reducet̄ nichil ꝯ leges illas docuit ātdebe

bat docet vbi illis nulla alia lex obstabat. Cū igitur spōtāee mēdicare sit ꝯ legē nāe vt patuit a nulla lege pōitiua iusta suasa oīo seq vr ꝙ mēdicare spōtanee xp̄s legis illi⁹ p̄cipu⁹ ꝛ ipeccabilis executor docuit. ¶ Itē. vi. ꝛ. vij. rōes ꝯclusiōis p̄misse istā ꝯclusionē probāt ꝙ ēt mēdicatio siue mēdicitas spōtanea neglecto labore cū iuste ñ posit exerceri sic dissusa ac reprobata a dño nr̄o ihū xp̄o ita ꝙ docuit nō mēdicare ꝛ ab eius apostolis atq̄ discipulis ac ēt a sacris scripturis ostēdit cū doctrina n̄ri saluatoris ꝯtieat cū facis cōuiuiū voca paupes debiles claudos ꝛ cecos ꝛ btūs eris nō hñt vñ retribuere tibi lu. xiiij nō dñt vocari ad cibū huiusmodi mēdicātes sani in corpore laborare potētes Si ergo vltra se ingerāt nō solū vituperabuntur sed tāq̄ raptores rerum debitarū īfirmis meritorie repellūt nisi fortassis respōderint ꝙ quidem sunt pauperes fortes ꝛ quib⁹ ecōtrario rñdet ꝙ sequens clausula scʒ ꝙ nō hñt vñ retribuere vr̄ ostēdere ꝙ robusti pauperes excludūtur debiles claudi ꝛ ceci nō habētes vnde retribuere valeāt icludūt p illā clausulā talē subsequētes vnde vr̄ ꝙ cōstnrēdūē dictū ita vt verbū paupes nō pse sʒ cōiūcti cū singulis seq̄ntib⁹ ꝯstruat ꝛ ita robusti ac sani paupes excludūt quō igr̄ pñt sctē ꝛ licite hmōi robusti i corpe mēdicare q̄ sūt iuste ꝛ meritorie repellēdi ꝯsciētia eoꝝ sit testis. Itē paul⁹ q̄ suū euāgeliū recepit a xp̄o tāq̄ decretū affirāt q̄ nō opat ñ māducet ij. tessal. iij. ca. nūq̄d aplūs p hoc ad māducādi ociū quēquē trāsmit qꝛ de bonis q̄b⁹ sine laboricio mēdicare nō debuit nec quēquē pmittit sic facere ipi ei scitis quēadmodū opʒ imitari vos qꝛ nō iq̄eti fuim⁹ iter vos neq̄ gratis panē mēdicauim⁹ ab aliquo sʒ cuʒ labore ꝛ in fatigatiōe nocte ꝛ die opātes ne quē vestrū grauarem⁹ nō quasi nō habuim⁹ poti⁹ sʒ vt nosmet ipsos fratrē darem⁹ vobis ad imitād. Nā ꝛ cū eēm⁹ apd vos hoc demōstrauim⁹ vobis q̄ nō vult operari nō māducet apte affirmat ꝙ laborare possūt potētes sicut nec ipe gratis panē māducauit cuiusq̄ sʒ opari dñt suo exēplo quē imitari oportet vt exprimit ne quē grauēt lʒ gratis cōmedēdi hēant ptātem ex quo q̄m intulit q̄ nō vult opari nō māducet seq̄t i v bis apostoli audim⁹ eīm iter vos quosdā ābulare in q̄ete nichil opantes sʒ curiose agētes his eīm ꝛ qui hmōi sunt denūciam⁹ ꝛ obsecram⁹ i dño ihesu xp̄o vt cū silētio operātes suū panē māducēt si talit̄ spontanee mēdicātes sub hic enodatis capitulis cōtinētur ita vt ābulāti i q̄ete nichil opātes sʒ curiose agētes denūciationi ꝛ obsecrationi apostoli acquiescāt nō vlteri⁹ nisi oportūe mendicantes nec iquietates suos pximos sed cū silētio opantes vt suū nō alienū panē māducēt nō eīm sctē agere ita videnr̄ dicēte scriptura etiā pximo suo paup odios⁹ erit amici vero diuitū multi puerbi. xiiij. cap. Etiā dictū ē propt̄ inq̄etudinē seu vexationē quaʒ paup pximo suo ifert qualē quotidie infert mēdicās ēt cū ibi ab apostolo sic seq̄t ꝙ si q̄s nō obedierit vbo nostro epistolā hāc notat ne ꝛ cōmisceamini cū illo vt cōfundat̄ id pcedit nō eīm tātā penā talib⁹ ifligēdā iudicaret apostol⁹ nisi sic agere eēt graue delictū Itē attēdāt paulū vale recepto apd miletū a suis eis dicētē argētū aut aurū aut vestē nulli⁹ cōcupiui sicut ipsi scitis q̄m ad ea q̄ michi op⁹ erāt ꝛ his q̄ mecuʒ sūt ministrauerūt manus iste hec oīa ostēdi vobis quoniā sic laborātes oportet suscipere īfirmos ac meminisse verbi dñi ihesu q̄m ipse dixit beati⁹ est magis dare q̄ accipere si habēs ordinariā potestatē nō solū petēdi sed etiā exigēdi necessarios sūpt⁹ sibi ac suis necessaria sibi laboricia pcurauit illud indicās opportunū q̄ lege pfectionis p̄sumūt potestatē hmō nō habentes que sibi laboricio suo possunt sufficere labor est pfecto hmōi ab aliis mēdicādo petere ociose nisi alia causa id exoptat nō video ꝛ sic se i hiis negāt ociosos cū laboriciū sit trāsire de loco in locū de villa i villā de curia in curiā ꝛ de domo in domū attēdāt ꝛ caueant ne forte de laboratiōe sit dictū trāsierūt i affectū cordis q̄m hmōi trāsitū p affectant ꝛ ita qd ibi sequitur eis ꝯueniat in labore hoīʒ nō sunt ꝛ cū hoīb⁹ nō fallgelabunt ideo tenuit eo s supbia opti sunt iniquitate ꝛ ipietate sua pdiit quasi ex adipe iniquitas eoruʒ. ¶ Itē cū supra dicat apostolus quoniam sic laborātes oportet suscipere infirmos ac meminisse verbi dñi ihesu q̄m ipse dixit beati⁹ ē magis dare q̄ accipere ꝛ hui⁹ ꝯtrariū exercēt quotidie spōtanee mēdicātes a ꝯsilio dñi ihesu recedūt ꝛ via pfectōis per cōsequēs qd oportet facere omittēdo declināt. Iteʒ .i. ij. iij. vi. viij. rōnes prime ꝯclusiōis p̄misse istā conclusionē vt illā affirmāt ex his ꝯclusiōib⁹ q̄lex quinta cōseq̄t scʒ qd mēdicitas seu spōtanea mēdicatio nō pōt ab aliquo prudēti ꝛ sctō ex toto ꝛ spōte assumi p toto vite suo tpe obseruāda q̄a nichil reprobatā a christo a sacris scripturis a xp̄i apostolis atq̄ discipulis litteris sermonib⁹ atq̄ opib⁹ pōt sub voto seu spōsione sctē assumi q̄m etiā tale ē peccatū autē habēs necessario peccatū annexū alias eīm nō esset tū gñalit̄ reprobatū ꝛ nullū peccatum sic necessario habēs peccatū ānexū pōt prudēt ꝛ sctē assumi sub voto hoc mō cōigit mēdicitas ac mēdicatio q̄cūq̄ spōtanea sūitur seu a suo pncipio sit talit̄ reprobāda nō pōt sic prudēt ꝛ sctē assumi. Itē scda rō cōclusionis p̄me de xp̄o istā suadet ex illa scriptura oīs egēs ꝛ mēdicās nō iter erit vos. Itē vr̄ ꝙ sine peccato mortali obseruātia mēdicitatis hmōi nō possit emisso mō assūi q̄m obligare se i florib⁹ iuuētutis ꝙ ñ possit culmē pfectiōis i statu attigēt ꝛ hoc p spōtaneā obseuationē a deo ac suis ispiratis ministris tā sepe tā sobrie dissuasā nō video ꝙ i aliquo pside eē possit q̄a vr̄ ꝙ sicut q̄sq̄ peccat mortalit̄ q̄ ex cā reꝓbata abbreuiat corpis sui vitā si peccat ille mortalit̄ q̄ ex cā reprobta spōtanea minuit pfectionem vite in cā sibi actiugēdā ac pse ex cā reproba resecās facultatē. Itē ex alio capite hoc vr̄ q̄m tētator dei talis eē vr̄ ꝯ legis p̄ceptū ñ tēptabis dñʒ deū tuū deutero. vi. ca. cū cōstiterit sibi ꝙ nec i etate decrepita nec morbo tali dep̄ssi⁹ ꝙ nec laborare nec mēdicaret sit potēs oportebit enim ꝙ de sola dei miraculosa puisiōe cōfidat ad quē se artat spōtanee cū poʒ prudēt sctē casū hunc caueē ñ eīm vr̄ deū tētare sʒ ēt expōere discrimini vite seipʒ ꝛ ita peccat mortalit̄ vt vr̄ Itē legē p̄dictā nature q̄ legē ꝯtinet ꝛ pphetas. Oia q̄cūq̄ vultis vt faciāt vobis hoīes ꝛ vos facite illis mat. vij. Isti ipugnāt videt̄ apte iq̄etātes ac molestātes suos pximos mēdicādo spōte ab eis a q̄b⁹ ñ dubiū molestari nolūt cū i illo dicto oriq̄etātes irelligi ñ nētiua ꝛ similit̄ p facet ꝛ igni facet q̄ amittere vt est notū. ¶ Itē cum sit diuinū mandatū non cōcupisces rem proximi tui Exodi. xx. cap. co. nō licʒ res hmōi a suis proximis petere spōtanee mēdicādo cuʒ mēdicatio talis concupiscētiā seu desideriū sui pximi presupponat q̄cūq̄ vero actus presupponēs transgressionē precepti cōnexā mal⁹ ē vnde consequitur vt videtur ꝙ mendicationes spontāeas obseruās trāsgredit̄ diuinū mādatuʒ. sʒ dices sic potes cōcludere ꝙ quisq̄ in notbile mēdicans transgredit̄ dictum diuinum mandatum quia mēdicādo rem sui proximi concupit cū tñ eo casu dicitur si q̄s necessitatē habeat non prouenientem ex culpa non tunc rem sibi necessariam proximi sui cupit sed suameo casu esse cōstat cum ei de possessis a proximo debeatur sibi de lege dei ꝛ hominum non autē sic cupit ita profeipso nulla cum est necessitas lege iusta hominum phibente aut si hec responsio non satis logica sibi appareat dici potest ꝙ quia casus necessitatis nō venit sub lege sed intelligitur lege exceptus illa cessat obiectio hanc etiam doctrinam in oratione dominica dominus ipse ihes⁹ nobis expressit cuʒ nos docuit sic orare. Et ne nos inducas intēptationē math vi. cap. cum nullibi instrumaur ne nos in temptationem voluntariam inducamus cum econtra agere quisq̄ videtur qui querit mendicationem seu mendicitatem obseruat ꝛ amplius qui mendicitatē sibi statuit ppetuo obseruādā quod salomon sensatus affirmat cum dicit mēdicitateʒ nec diuitias ne dederis michi tribue tantum victui meo necessaria ne forte saciatus illiciar ad negandū ꝛ dicā quis est dominus ꝛ egestate cōpulsus furer ꝛ periureʒ nomen dei mei proue. xxx. cap vbi patenter ostendit ꝙ mendicus ad furtum ꝛ ꝑiuriū nominis dei sui facile seu fortuito impulsus egestate induciť igiť qua frōte audet quis eis aspire ad deum dicendo ꝛ ne nos inducas in temtionē qui spōtanea volūtate tantorū criminū tam facile occationem assumit efficiens se mendicum sed dices hāc rationem poteris affirmare ꝙ nēo pōt sibi assūere diuia multiplicia ꝯcilia obseruāda quoniam sic assumit sibi causam seu occasionem temptationis Cum enim difficilius sit obseruare multiplex concilium q̄ precepta maior vis exstat in obseruantia consiliorum q̄ in custodia mandatorum nō igitur audet oratiōnē dominicā deo offerre quisq̄ qui data concilia obseruanda assumit aut votum aliquod deo facit cum omnis talis temptatiōeʒ seu peccati occasionē sibi assumat Quo primum obiectum taliter respondetur ꝙ aliud est occasionem adeo datam deuote suscipere sicut in conciliorum diuinorum custodia que semper est licita ꝛ ad peccata penitus aliena ꝛ ꝛ aliud est occasionē tēptationis a sacris litteris dissuasam ꝛ etiam reprobatam gratis assumere sicut fieri videtur in mēdicitate gratis assūpta ꝙ nunq̄ michi licitum sed nephandū secundū taliter pari modo ꝙ vota duorū sunt suasa aut data siue concessa expresse siue implicite a sacris scripturis aut ad sacra sancta euangelia ꝛ sancte ac deuote si aliud non obsistat obseruanda sumūtur ꝛ veniunt vt proximo supra coutigimus sub occasione data adeo suasa ꝛ concessa a sacra scriptura aut christi ecclesia a christo suasa seu concessa debeant reputari aut sic dissuasa in sacris scripturis ꝛ non solum improuide sed improbe ac temerarie assumpta vidētur de quibus actoribus non negauimus quin rephēsibile orationem dominicam offerunt patri suo celesti sed dices cur non debet bona ac sancta cōscientia iudicare propter deuʒ ꝛ eius amorem esse volūtarie mēdicāduʒ cuʒ mēdicare sit quasi vnum genus martyrij. Et ob hoc illam sponte obseruandam asserere videtur excellentis meriti apud deum ꝛ perfectionis euanglice fratribus tenere iuxta illud dictum alex. pape 4. quod repetit dominus iohannes papa. xxii. in decretali sua qꝛ quorundem hoc modo hoc etiaʒ alex primus cessor noster prefatus in condempnatione libelli ꝯtra statū predicatorū ꝛ minorū editi videtur sensisse in qua loquēdo de dictis fratribus que sequūtur subiūxit cū insuper iidē fratres omnia pter deum reliquerunt exilia vite subsidia mendicantes christumq̄ imitantur pauperē pfectionem euangelicā amplexando propter quam euidentiā apperet eos non solum in statu saluandorum existere sed etiam perfectorum ꝛ per sue religionis obseruantiā que quideʒ ipsius pfectiōis euuāgelice tenet formam eterne retributionis vi clo precellētē gloriā promereri vbi expresse dicit et predicatores christū pauperē imitari ipsos quia perfectionē euāgelicā amplexari ꝛ in statu existere pfectorum hec ibi vbi affirmat fratres predicatores et minores exilia vite subsidia mēdicātes pauperē xp̄m imitari euangelicā perfectionē amando ita ista medicitas non solū promerēdo gloriam precellētē si euangelicam formā tenet respōsio nichil in illo dicto de mēdicatiōis spōtāee merito affirmatur sed ꝙ fratres per sue religiōis obseruantiā que euangelicā tenet formā excellētē gloriam promerētur exilia vite sue subsidio mēdicātes quod nomen positū nō impugnat quia hoc fortassis faciunt sepius ipsi fratres necessitate vrgēte scʒ cum deuotis liberaliter ꝛ laborata fideliter non eis sufficiunt mēdicitatem spōtaneā nullaten⁹ exercētib⁹. ¶ Itē ratio nō vidť pcedere qꝛ hac ratione astruande sunt passiones ꝛ act⁹ grauiores multo magis q̄ possūt sancte ꝛ pcedēntes ita assumere qꝛ sūt quasi quedā martyria verbi gratia q̄ hō nudus incedat vt olim gynosophisteq̄ ē merito grauius preterea p ostia mendicare. ¶ Itē ꝙ hō in pte saltē superiore nudat⁹ flagello duci vsq̄ ad sanguis effusionē quotidie vt multa milia iā tarde fecerunt se cedere Item ꝛ ꝙ homo cultro lāceola siue ita se cesit vt de sacerdotib⁹ baal legitur. iii. regum. xviij. cap. vt sanguis sui riuulos propter deū effundāt. Itē ꝙ pter castitatē dei amore vt inde viuat ab oculoꝝ tēptatiōib⁹ liberat⁹ āt ꝙ carcere spōtanee se circūdet āt alto loco firmo exitū liberū illi ista ꝛ plura faciat istis similia āplioris nō dubiū meriti redderēt ꝛ q̄tū ad tollerātiam grauiorem meriti amplioris sunt si sancte pter deum ab hoīe sic corporaliter fiant nec tñ sancte possunt ac prudenter perpetuo aut ad tēp⁹ obseruāda assumi nec fortasse alia ista adhuc reperiūtur ita in sacris litteris ꝛ totiēs dissuasa sic predicta mēdicitas nō ergo videtur ꝙ mendicitas prudētes ac sācte assūi poterit obseruāda

Sexta conclusio est ꝙ non est de

regula seu professione fratrum minorum sponte mēdicare hec sequitur ex premissis quoniam nichil a christo reprobatum ꝛ a sacris scripturis ab apostolis christi ꝛ eius discipulis ab ecclesia ei⁹ sancta a lege nāe lege iusta humana pertinet ad regulam seu professionem fratruʒ minorum mendicatio spontanee iusta conclusiones premissas fest taliter reprobata ergo nō est necptinet ad professionem seu regulam fratrū minorum minor constat ex cōclusionibus iā premissis ꝛ maior appares fratrū minorum tanq̄ facta in decretalibus exiit de verb sig libro. vi. ꝛ capitulo quoniam exiuit in

5a Concl.

vij.approbatur ⁊ per ꝯñs non continet in se aut
obligat ad aliquid taliter reprobatum cuȝ quod
libȝ taliter reprobatiũ sit impium ⁊ non sanctum
sed dicẽs bullam alexãdri pape.4.diffinire con-
trarium conclusionis scilicet cum in fratribus stu
dium excusat laboricium ⁊ mendicationẽ eo ca-
su meritoriã eẽ diffiniuit vt michi videtur dixit e-
nim hoc modo immediate añ illud supius allega
tum cum ẽt dicti fratres sacre scripture vtili dei stu
dio ⁊ animarum profectib⁹ nec non etiã diuinis qȝ
officijs ⁊ oratiõibus instãter ⁊ incessanter intẽdãt
nequicq̃ marserẽdo ocio si opem de optimo ⁊po
tissimo sint cum sapiẽtia op⁹ existat maximũ ne ex
igãt plures q̃ opanł exteri⁹ q̃ q̃ studiũ cognoscẽdo
dimittant exercent vnde dominus ministrante et
operante marte marie audientiam attentiorem
⁊ studium circa verbum ipsius precipue comman
dat. Ex quo liquide patet fratres ipsos ad ope-
randum suis manibus vere teneri quinimo si inter
missis laborarent manibus potiora vtiqȝ ac vti-
lior innumera minora qȝ vtilia opera non sine dis
pendio committerent constat ergo ex his merito
riam existere mendicitatem eorum ⁊ ꝙ ipsi eis a
quibus predicãt q̃ ab alijs elemosinas petere ac
recipere illasqȝ ipsas possunt fratribus ei dem sa
lubriter elargiri hec ibi Ex his sequitur ꝙ nõ tan
tum sancte laborare omittere studiũ litterarum ⁊
animarũ profectui insistentes sed ꝙ si ꝯtrario ꝑ a
gerent potiora ac vtiliora in minora ⁊ minus vti-
lia opera dispendiose amitterent ⁊ vt videtur sic a
gendo peccarent in super ꝙ laboricio post misso
mendicatio eorum siue mendicias meritoria vt ex
istit videtur diffinit primo licet quedam affirma-
ta dicantur in bulla premissa nichil tamen in bul-
la diffinitiã videtur cũ sit vnum mandatum prela
tis pertinaciter astruentibus seu defensantibus
articulos ibi primo expositos imponendo que pe
na nos in nullo contingit cum nichil in ista mate-
ria ac in illa pertinaciter affirm em⁹ sed motiua ex
primus. Quibus inspectis dominus noster pa-
pa materiã ipsam profundius inestiuguet atqȝ di
scutiat que tempore alex.4.aut tempore Nico.3.
seu ante instantia tempora discussa existunt. Pre
terea dicimus ꝙ nulla dei precepta videtur con-
clusionibus supradictis contraria etiam inibi af
firmatis non enim ibi ꝙ ad hoc amplius affirma
tum appareret q̃ ꝙ mendicitas fratrum predica
torũ atqȝ minorum sit meritoria quam nos de fra
tribus qui sine peccato mendicant sicut de alijs
christi fidelibus non negamus dicitur non minus
in illa decretali hoc modo contineri quoqȝ in re-
gula ꝙ fratres quibus gratiã dedit domin⁹ ad la
borandum laborent fideliter ⁊ deuote itaꝙ clec-
ctio anime in muto sancte orationis ⁊ deuocio-
nis spiritum extingat quia vero ex verbo isto fra
tres sancte orationis ⁊ deuotionis spiritum non
extigat quia verbo ex verbo isto fratres ipsos de
occasiõe vite ⁊ de illa transgressione iprobe noto
rie interdum aliqui sunt conati nos morsus huius
modi nefarios reprimentes declaramus qȝ ꝙ cõ
sideratis verbis predictis ⁊ mõ seu forma loquẽ-
di sub quibus fratres huiusmodi ad exercitum in
ducuntur nõ videł ea fuisse instituentis intẽcio
ꝙ ⁊ vacantes officere vel diuinis officijs ⁊ mini-
steris exequendis manuali labore vel operatio-
ni subiicerẽt vel ad hoc illos artaret cuȝ exemplo
christi ⁊ multorum sanctorum presentiam labor
iste spiritualis tanto illi preponderat q̃to que sũt
anime corporalibus preferuntur ad alios vero q̃
ad alios se in predictis spiritualibus operib⁹ nõ
exerceren nisi tales aliorum fratrum licitet serui-
tio occupentur ne ociose viuant verba predicta de
claram⁹ si etiam tales tam excellẽtis ⁊ notabilis
contemplatonis ⁊ orationis existerent ꝙ merito
propter hoc non essent a tanto bono ⁊ pro exertio
subtrahendi. ¶ Item in eadem decretali exijt ver
sus finem sic sequitur ad hoc a nonnulis predeces
soribus nostris romanis pontificibus declaratio
nem ipsius regule ⁊ ipsam regulam ac etiam con
tingentia diuersas litteras intelleximus emanas-
se sed nec per hoc mendacium predictorum con-
tra regulam ipsam ⁊ fratres ꝯuenit insultus nec
per ipsas litteras statui fratrũ pro uidetur in mul
tis inquibus de nouo vel aliter necessario proui-
dendum esse multorum postea casuum contingen
tium experientia iudicauit. Nos itaqȝ ne littera-
rum huiusmodi ⁊ presenti constitutionis diuersis
vel intellectus diuersitas in predictorum obser-
uatione fratrum animos conturbaret ⁊ vt ple-
nius ⁊ clarius ⁊ certius eorum statui ⁊ obserua-
tioni predicte regule consulatur in omnibus ⁊ si
milis articulis quos constitutio ipsa continet q̃
q̃ ipsi vel eorum vel aliqui contineantur alijs lit-
teris apostolicis hanc nostram constitutionem ⁊
declarationem seu ordinationem tam a fratrib⁹
ipsis precise ac inuiolate deternimus perpetuis
temporibus ob obseruandam vbi cuncta que in
hac bulla dñini alex.4.de articulis contentis in
ipsa decretali exijt continentur si expressi in illa de
cretali exijt aduersa videantur sine diuersa quos
ad obseruantiam illorum a fratribus sunt exclu-
sa. Et per cõsequens quo ad fratres penitus re-
uocata. Et sic ista tella de expositione seu de excu
satione fratrum a manuali labore ex quo sequen-
tiã ⁊ meritoriam mendicitatem affirmant locum
non habet nec mendicitas aliqua in illa bulla as
serta nisi quatenus in ista exijt est expressa obser-
uari debet a fratribus in qua decretali nulla fit
mentio de mẽdicatione humili que deficiẽtibus re
bus alijs humanis suffragijs tanq̃ vnus mod⁹
prouidentie fratribus concessus cui tamen iuxta
certam tertiã conclusionem supra probatã nia fra
tres ipsi debent labore proficere sic ꝙ fratres fru
stra de ista bulla se iactant Pro confirmatione
istius dixit dominus iohannes propheta .xxij. de
cretali sua quia querendum de domino nicolao ⁊
ista decreta sua exijt isto modo ⁊ insuper ordina-
uit decreuit et statuit huiusmodi constitutionem
ordinationem ⁊ declarationem suam a fratribus
ipsis precise ⁊ inuiolabiliter perpetuis tempori-
bus obseruandam constat ꝙ non solum cõtra de
clarationem predecessorum suorum predictorum
ordinauit sed ipsam illas quãtum ad ea de sua de
cliaratio continet etiam reuocasse hec ibi ex qui
b⁹ apperet ꝙ ea que alexãder in hac declaratiõe
sua per bullam nuper ostensam in publico de ex-
emptione fratrum a manuali labore ⁊ de men-
dicitate seu mendicatione meritoria ⁊ cetera bul
le illius de quib⁹ in decretali exijt sit mentio sit pe
nitus reuocata iuxta hec verba domini pape io-
annis. Et p ꝯñs debes de labores manuũ viuere
⁊ nõ occiosi eẽ sicut sunt vt tñ eos ipi cum celestẽ

patriam iherusalem peruenire valeant quam no-
bis concedat ille qui sine fine viuit ⁊ regnat.

¶ Tertius sermo Richardi archi-
episcopi Armachani hibernie pri-
matis apud crucem ecclesie sancti
Pauli londoñ. Anno domini mil-
lesimo.ccc.lvi.

Dic vt lapides isti panes fiant
Mathei.iiij.capitulo ⁊ in euã
gelio huius dominice iuxta id
quod paulus apostolus dicit
prime ad thimo.scdo. capitu.
lo obsecro igitur primum om-
nium fieri obsecrationes/ora-
tiones postulationes/ gratia-
rum actiones pro omnibus hominibus pro regi-
bus ⁊ pro omnibus qui in sublimitate sunt consti
tuti primo vos hortor in domino vt cum omni sol
licitudine diebus ac noctibus singuli mares ⁊ fe
mine exoretis deuote omnipotentem deum ⁊ domi
num pro statu domini nostri regis vt deus eum a
peccato preseruet ⁊ euȝ in virtute ⁊ operibus bo
nis corroboret primo vt preseruetur a malo quo
niam non nunq̃ regis delictum redundat graui
ter multum in populum vnde propter superbiam
numerationis populi quam rex dauid preceperat
.7. milia de populo pestilentia perierunt sicut le-
gitur.2.reg.in fine. Secundo vt corroboretur in
bono vt vadat de virtute in virtutem donec vide-
at deum deorum in syon vt quietam ⁊ transquilaȝ
vitam agamus sicut post verba pretacta immedia
ta subiecit apostolus ⁊ baruth.1.scribitur. Orate
pro vita Nabugodonosor regis babilonie. Et ꝑ
vita balthasar filij eius vt sint dies eorum sicut di
es celi super terram Et vt det deus virtutem no-
bis ⁊ illuminet oculos nostros vt viuam⁹ sub vm-
bra nabugodonosor regis babilonie ⁊ sub vmbra
balthasar filij eius ⁊ seruiamus eis multis dieb⁹
⁊ inueniamus gratiam in conspectu eorum ⁊ hie
xxix. cap. Querite pacem ciuitatis ad quam trãs
migrare vos feci ⁊ orate pro ea ad dominum q̃
in pace illius erit pax vestra nec dubium esse po-
test quoniam sicut delict ũ regis ita dure redũdat
in populum sic eius meritum multum proficit po-
pulo sibi subiecto igitur primo ꝑ domino nostro
rege ⁊ domino pricipe filio eius ⁊ duce laucastrie
⁊ omnibus prelatis dominis ⁊ omnibus homini-
bus ⁊ specialiter vt edificationis gratiam no-
bis hodie a domino impetremus oremus dicen-
tes deuote pater.⁊ aue. Dic vt lapides isti panes
fiant. verba ista litteraliter intellecta sunt dyabo-
li dominum nostrum super peccato gulle tentan
tis sed quia omnes boni ⁊ mali ministri sunt dei
ꝓphete sic angelis ꝑditis ⁊ malis hominibus vti
tur velut bonis vt sensum alium spiritus ipsorum
verba ipse intelligat ꝑ sensum litteralem quem ip-
si itelligũt sicut de ipsi⁹ dicto ad Euã Eritis sicut
dij scientes bonum ⁊ malum geñ.3.capitulo ⁊ de
dicto cayphe prophetantis expedit vobis vt vnus
moriatur homo pro populo. Johannis .xi. vnde
probabiliter possumus affirmare ꝙ dura corda
hominuȝ aut ipsorum habitus intrinsecos animo
rum de qui bus loqui intendo eos scilicet a quib⁹
orationes ieiunia et elemosine solent semper
procedere malicia induratos aut simul vtrosqȝ in
hijs verbis sanctus spiritus intellexit iuxta illud
ezechielis.xij.aufferam a vobis cor lapideum et
dabo vobis cor carneum ⁊ illud math.3. capitu.
potens est deus de lapidibus istis suscitare filios
abrahe pariter ꝙ per panes eosdem habitus in
bonũ muttatos per gratiam intellexit iuxta illud
luc.xi.amice commoda mihi tres panes quod de
donis spiritualibus dominus intellexit cum sta-
tim annexit illi parabole ideo dico vobis petite ⁊
accipietis querite ⁊ inuenietis pulsate ⁊ aperie-
tur vobis. Cum igitur lapis tres spiritualiter ha
beat qualitates nutritioni corporis obsistentes
scilicet ponderositatem duriciem ⁊ frigiditatem ⁊
panis econtrario tres habebat qualitates con-
trarias.s.leuitatem molliciem ⁊ calorem nutritio
ni corporis congerentes dicam⁹ sic dixit aristo-
teles .4. metheor⁹ ꝙ sicut singula metala quali
tatibus eorum cõtrarijs per ingenium sublatis ab
eis in se inuicem conuertuntur sic de lapidibus ⁊
panibus corporalibus aut saltem de spiritualib⁹
poterimus labore ingenioso efficere videlicet ꝙ
per confessionem seu dictionem deuotam vt sta-
tim ostendam tres spirituales lapides supratac
ti in vobis singulis nonduȝ rite confessis in panes
vertantur vt ad tales singulos presentium aperte
dicam dic vt lapides isti panes fiant vt verboruȝ
sensus sit iste confitere vt lapides isti scilicet tres
habitus suprascripti in tuo aĩo fiant panes scili-
cet spiritualis tui animi refectui dicamus igitur
ꝙ sicut in omni motu sunt terminus a quo termius
ad quem ⁊ medius transitus vnde a quolibet iti-
nerante triplex questio prouide queri potest vn-
de venis quo pergis ⁊ per quam viam incedis sic
a confitente seu sua peccata dicente ab eo qui in
spiritu suo moueretur hec triplex questio ꝯsciẽtie
queri potest ⁊ per verba thematis prouide respõde
ri si queratur a confitente vnde venis congrue res
pondetur ab infectiuis malicijs que quia pertra
hunt ad infernum sunt ponderose quia reddũt cor
obstinatum sunt dure ⁊ quia reddunt cor quodaȝ
modo desperatum sunt frigide lapides (in quit)
isti si queratur quo tendis congrue respondetur
ad refectiuas virtutes que quia mentem inflam-
mant sunt leues quia mentem ad pietatem prouo
cant sunt molles. Et quia mentem impuguant
sunt calide sicut panes vt panes fiant. Si tertio
queratur per quam viam incedis congrue respõ-
detur per trinas confessiones salubres per con-
fessionem coram te ipso que pondus abicit pecca
torum dic per confessionem coram deo que duri-
ciem abiecit peccatorum ⁊ per confessionem co-
ram tuo curato que frigiditatem expellit ipso-
rum de hac q̃stione triplici dicit.ps. Dixi confite-
bor aduersum me iniusticiam meam domino Ita
vt dixi referatur ad primuȝ ad scõm domino ⁊ ad
tertium. Confitebor ⁊ de eadem materia vide-
detur dñs mat.xiij.in fine parabole ita ꝯcludere
colligite .i. zizãia ⁊ alligate ea fasciculos ad ꝯbu
rẽdũ ita vt collige zizãia cũ.i.mod⁹ ꝯfessiõis dictiõis

pertineat: Et alliga ea fasciculos ad modum secundum et ad comburendum ad terciũ modum pertineat dico primo q facienda cõfessio siue dictio pctõrũ coram te ipso ita vt colligas primo cuncta zizania q̃ a tẽpore vltimo cõfessiõis tue fcte in aio tuo creuerunt et spiritualiter colligenda sunt multa decimacionis mercatorum peccata vbi michi videtur q peccata diuersificãtur tripliciter aut in tempore aut in defalcatione aut in finali solutione in tempore qñ quis receptis mercibus scilicet vino pane speciebus aut alijs rebus huiusmodi et eis venditis ac pecunijs pro eis recepta eandem pecuniam totam non decimato lucro iterato in mercatione exponit. Error iste ostenditur qz tam iustum est aut iustius q deus habeat suam portionem de lucro et vsum ipsius sicut q mercator habeat portiones .ix. suas et vsum earum. Non igitur sine dei iniuria vtitur mercator .ix. portionibus .x. portione que dei est sibi non tradita. ¶ Item sic differẽdo decimaz deo debitam contra legem dei mercatur de bonis ecclesie quoniaz si pro solo suo commodo ita mercatur de decima irrogat deo iniuriam contra voluntatem suam querens lucruz de suo si pro commodo lucri acquirendi ecclesie tanq̃ deo adhuc infert deo iniuriam cum contra statum sacerdotis constituens mercatorez saltem per alium debet econtra statim cum vtitur .ix. partibus lucri sui tradere procuratori dei sibi debitam portionem ¶ Item in expensarum defalcatione sepe aberrãt cõputando non necessarias expensas ad illius mercationis effectum. Et hoc cõmodis diuersis vno mõ putãt expensas factas in domo sua circa se ipsos vxores liberos et suaz familiã quorum opera non est necessaria ad mercationem huiusmodi. ¶ Item cum computant expensas factas in conuersatione extrinsecorũ que nullo modo mercationem contingit. Tertio modo subtrahunt libere ab eis donata de sorte aut de tanto lucro quoniam debent honorare deum aut alijs subuenire de bonis suis non de decimis que deo debentur. Et ibi spiritualiter fuit dictuz de pistoribus et tabernarijs ac braxatoribus qui dant aut panis aut mensuras vini siue ceruisie et indecimatiõe illa donata in lucro non computãt cum sit satis apertum cuilibet q omnia sint de lucro si sors in fine remaneat pro regula ad sciẽduz ista esse peccata data fuit lex nature a christo exta mat. vii. cap Omnia quecunq̃ vultis vt faciãt vobis homines vos facite illis. Intelligendo per facere agere et omittere sicut oportet accipere.

Quoniam nemo est qui in aliquo trium premissorum modorum a suo subdito ita voluisset si bi seruiri quoniam reputaret sibi a suo subdito iniuriaz irrogari igitur debet ipse de se in consciẽtia iudicare q ipse subditus dei deo domino suo sic agendo infert iniuriam. ¶ Item in finali solutione sepe peccatur scilicet aut cum soluens seu decimãs nesciens aut scire negligens siue fingens laborat pro certa summa cuz procurator dei in omnibus cõuenire et soluit minus decima. e Ibi enim aut decipit procuratorez et peccat. Nec ab obligatione solutionis integre faciende eximitur quia fraus nemini debet patrocinari aut non decipit quia forte procurator timens ne amplius velit subtrahere aut totum fortassis gratãter oblatum admittit pro toto. Quo casu sic subtrahens non videtur michi liberatus a debito Cũ ille procurator id nollet sic apõ dominũ non est ista decimatio iusta censenda Sed sic agens apud deum remanet obligatus Et hoc patet semper per regulam supra dictam operi applicandam quia constat q sic agens vollet nec iustum crederet a suo subdito taliter secuz agi quin potius sibi iniuriatũ prouide iudicares Et si posset factum sui procuratoris penitus reuocaret siue factum fieret ab eo spontanee quia sit fieret imprudenter aut inuite et non minus esset iniquũ quo ad illum qui ageret. Errata ergo his tribus modis predictis tãq̃ grauia peccata et excõmũicatiõis sẽtẽtia cõuoluta caute discutite et ceteris cũctis vestra peccata oportũitate accepta in loco quieto atq̃ secreto et ab exploratione cuiuscũq̃ pro posse remoto. Et modo pre tacto colligantur primo tria zizania sic coram temet ipso ea discẽdo et puto q si bona intentione scilicet vt sic collecta ligentur ad comburendum q ponderositas lapidum tuorum de tua mẽte tolletur que pertrahit ad infernum secũdo debes tua peccata confiteri siue dicere coram deo alligãdo ea in fasciculos Ita vt singule species peccatorum cum suis filiabus et circunstantis scilicet quando vbi qualiter quotiens cũq̃ seu coram quo et circunstantijs alijs. Ita q pro viribus notabile nichil omittas quin exprimas quod tuum peccatum poterit aggrauare et ea ita pticularizata alliga i fasciculos per dolorem ad quem ita peruenies cogita erga te beneficia dei tibi impensa in creatione de nichilo inter milia milium non factorum in supportatione a nichilo in iustificatione in baptismo in redemptiõe tua facta in crucis patibulo in preseruatione ab inferno in gubernatione in seculo in primaria tua nobili dispositiõe in corpore et in anima in collato tibi in rerum mundanarum dominio in reruz celestium tibi prouiso obsequio in angelorum tibi ordinato ministerio in peccatorum rum tuorum promisso ac cõcesso tam gratioso remedio in sacramentorũz ecclesie medicamine preseruatiuo et etiam purgatiuo in regiminis tui seu finaliter tue custodie tanto zelo q circa te solum regendum videtur tui gubernatoris intentio et finaliter in prouisione felicis atq̃ perpetue mansionis in celo que si attente cõsideres et ecõtra q̃tuz ingratitudinis tam dilecto tam potẽti tam amanti domino per tua peccata rependis et si corriges ferreũ cor molliretur exuberantur effundes ita vt duriciem lapidum tuorum eo modo emollies et duabus qualitatibus lapidum sic abstractis contrarias peccatis qualitates scilicet leuitatem et molliciem introduces sed dices fortassis.

Ex quo sic michi pctm̃ dimittitur sufficit michi agere penitentiã per me ipsum et vt amplius sim deo acceptus nolo peccata dimissa sacerdoti ostẽdere quia oportet quoniã iam sũt dimissa nec expedit quia tunc penitentiã nõ sacram nisi q̃ mihi opere iniũxerit modo vero eam voluntarie duplicabo et forsitam triplicabo vbi tibi respõdeo sicut teneris penitere añq̃ per te dimittantur quo ad penitentiam eterna tua peccata quia hoc cadit sub diuino precepto teneris cõfiteri eadem sacerdoti Quia etiam cõfessio est precepta et ita peccares nõ cõfitendo de nouo mortaliter ¶ Item debes attẽdere q etiam si nõ oporteret peccatum sacerdoti ostẽdere ipse et in prudẽter ageres omittẽdo

quoniam aperte deciperis. Non. n. esset pñia tibi maior quam perte solum efficeres q̃ penitẽtia a sacerdote imposita quoniam illa est maior ac grauior que tibi extat molestior illa vero est minus molesta cuius sufferentia tibi magis accepta aut min⁹ igitur illã quã prius alia in eligẽdo refugis ex quo ãplius eã refugis tibi est grauior sic igr secũdo dices corã deo scz tua pctã ea i fasciculos alligando .3. debes dicere tua pctã corã tuo medico erubescentia offense diuine que erubescentia quia faciem rubore profudit prouenit ex calore sic frigiditatez lapidum tuorũ excuties et eos tribus eorum qualitatibus taliter trãsmutatis cõuertes vt impleas quod et suasi dic vt lapides isti panes fiant circa istam dictionẽ confessionem tria mihi videntur specialiter inquirẽda scz qñ vbi et cui dz quisq̃ expedite cõfiteri sua peccata vbi non affirmando sed probabiliter respõddẽo triplex cõclusio suadetur prima est q tam cito homo tenetur pro sanando quocũq̃ mortaliter crimine spiritualem querere medicinã donec sanetur q̃ cito tenetur pro sananda infirmitate corporis medicinam querere corporalem hoc taliter suadetur quoniã sanitas spiritus preferẽda est sanitati corporis quantum spiritus est corpore amplius diligẽdus qz dilectionis ordo et regula hoc requirit. Nec dubium qñ quisq̃ corpore infirmatus iuxta facultatẽ suam ad minus anteq̃ infirmitas eius eo modo incurabilis ex mora siue negligẽtia sua reddat vt mors corporis necessario inde sequatur tenetur querere curatorem et facere in corpore se curare igitur saltẽ taliter cito tenetur id agere in infirmitate aie sue curanda. Cũ ergo cõmisso quocũq̃ peccato mortali quocũq̃ tẽpore lapso siue neglecto quo posset curari quisq̃ peccator peccatũ omissionis mortale incurrat scilicet carẽtiaz dilectionis dei super qua cadit principale diuinũ mandatũ iuxta illud math. xxii. diliges dominum diũz tuum ex toto corde tuo et in tota anima tua hoc est maximuz et primũ mãdatum et sic nouã anime sue mortẽ incurrit cõsequitur q quocũq̃ cõmissionis mortali peccato admisso q̃cito quisq̃ cõmode poterit tenetur querere medicinam illius et eam viribus adhibere et ibi fuit dictum de cõtinua aggrauatione illius omissionis sicut in sermone illo ante istum vanitati creatura subiecta est hoc quo ad tẽpus quo ad locũ confessiõis erat suasũ q de cursu communi ecclesie a parrochialis est locus electus a domino ad orandũ et ad offerendũ ac sacrificandũ deo spiritum cõtribulatum q locus aliqs nõ sit ali⁹ ab ecclesijs Alias eñ (vt videtur) inutiliter inuitarentur homines adeo per suã scripturã vt ad locũ electum ab eo potius q̃ ad aliũ ad actus huiusmodi exercẽdos accederẽt iuxta illud deuter: xii. cap ad locũ quem elegit dominus deus vester de cũctis tribubus vestris venietis et et offeretis in loco illo holocausta et victimas vestras decimas et primicias manuũ vestrarũ et vota atq̃ donaria et iuxta illud euuangelium xpi luc. xix domus mea domus orationis vocabitur et iuxta illam orationem vel alias assertionem salomonis iii. reg. viii. cap. domine de⁹ ames si aborta fuerit in terra aut pestilẽtia aut corrũptus aer aut erugo aut locusta aut rubigo et affixerit eũ et inimicus eius obsidens portas omnis plaga vniuersa infirmitas cũcta deuotatio si quis cognouerit plagã cordis sui et expanderit manus suas in domo hac tu exaudies in celo et infra eodẽ capitulo. Etiam si captiui ducti fuerint et orauerit cõtra viam terre sue et templi quod edificaui nomini tuo tu exaudies et in celo et in firmamento solij tui: Cũ igitur ecclesie parrochiales sint et pro huiusmodi actib⁹ specialiter adeo per suos apostolos et successore eorũ electe atq̃ fundate oratoria vero fratrũ nequaquã electa licet cõcessa petẽtibus nec ablata sequi videtur q parrochialis ecclesia et si aliud nichil obstet est locus vtilior non tantũ ad cõfessionem sed etiam ad exercẽda atq̃ facienda cetera

¶ Item sacramentũ in ecclesia parrochiali factũ sicut confessio debet et alia duplicem fructuum affert quoniam confitens debite ibi et deuote non tantum consequitur fructum pro confessionis humilitate sed etiam ex facto obediẽtie debite quia ibi a domino fieri suadetur saltem si modo non veniat sub precepto in alijs oratorijs parrochianis talis ecclesie omnino extrinsecis non habetur obedientie talis fructus iste quia ibi obedientia talis locum non habet vnde videtur ex hoc capite confessio in parrochiana ecclesia esse parrochiano ipsius vtilior. ¶ Item idem videtur ratione obedientie in ordinario confessore quoniaz ipse tenetur ex obedientia cõfessiões suorum parrochianorum audire fratres vero ad id ex obedientia ecclesie etiam inuolentibus non tenentur si ergo vterq̃ scilicet ordinarius et preuilegiatus in duobus hominib⁹ deuote vt debẽt ministerium tale exerceant maior in hoc videtur deuotio ordinarij propter duplicem meritoriam voluntatẽ vnde videtur confessio illi facta in hoc etiam confessio ibi vt illior q amplior zelo confessoris auditur et sibi absolutio gratior deo et acceptior impenditur. cum de iure debent nos audire et sint obligati ad hoc per preceptum diuinuz vt ante dictum est. Quo ad confessoris personam videtur q persona ordinarij est cõfitenti magis secura magis commoda et minus in cõmoda primo videtur q ordinarij persona scilicet capellanus parrochialis vicarius rector episcop⁹ vel eius penitenciarius generalis est magis secura sicut in medico corporali sanatio siue medicatio extat securior a medico amplius obligato scilicet iurato egroto aut pensionario et cum hoc de lege dei aut de lege nature quia forsitam pater aut etiã frater est propinquus egroti q̃ a quouis extraneo nisi alia causa obsistat sic in medico spirituali videtur. Constat autem q ordinarius est cuiuscunq̃ suo parrochiano spiritualis medicus amplius obligatus q̃ quiuis extrinsecus vnde sequi videtur q est illi medicus spiritualis securior nisi aliud illi obsistat quale non video nec forte contrarium nisi raro contingit. ¶ Item cum non sit dubium in sanatione corporali quin securius exercetur ab vno medico qui omnia membra sananda eiusdem corporis et infirmitates eorum agnoscit q̃ a duobus medicis quorum vnus nouit infirmitatem vnius membri alter duorum siue certorum dumtaxat et alter agnoscat aliorum membrorum langores solummodo pariter videtur esse in sanatione spirituali q securius potest homo sanari cum sua vxore que non sunt duo sed vna caro sicut dixit saluator mat. xix. scz a suo ordinario q̃ a duob⁹ quorũ vn⁹ agnoscit morbos viri et alt⁹ vxoris

sicut sit modo a fratrib⁹. Itē si decretales ātiqua ꝙ a duobus quorum vnus agnoscit morbos viri ⁊ alter vxoris sicut hʒ modo a fratribus ¶ Iteʒ si decretalis antiqua de penitentijs ⁊ remissionibus omnis vtriusq; sexus obliget in presenti quoscunq; vtriusq; sexus discretionis annos habētes sicut obligauit anteq; fratres facultatem audiendi cōfessiones generaliter sibi cōfiteri volentium habuerunt quo ad cōfessioneʒ faciendam semel in anno suo proprio sacerdoti scʒ ordinario confitenti videtur ꝙ quisq; confessus cuicunq; extrinseco tenetur iterum de omnibus suis peccatis suo ordinario cōfiteri. Non dico ab eo absolui quia absolutio de peccatis iterari non debet qm̄ cum absolutio a quocūq; ad hoc potestateʒ habente sit cuicunq; absolutio sufficiēs nec eius iteratio potest cōgruentius sub precepto venire quoniaʒ vna ab absolutione vera impensa de eisdem nō remanet locus absolutioni secūde vnde dānata est opinio magistri iohannis de poliaco tanq; erronea qui cōtrarium affirmabat ⁊ per proprium sacerdoteʒ capitularium parrochialem in suis assertionib⁹ intellexit. Nō autem illa decretalis antiqua. Omnis vtriusq; sexus dictet in presenti quoscūq; confessos a non ordinarijs suis peccatis iam confessis iteruʒ cōfiteri tenet vvillus glosator super capitulo dubium in clementi. ¶ Item martinus papa .iiii. qui preuilegia fratribus minoribus per suam bullam cōcessit super deputatione fratrum ad illud officiū exequendū d'cit in fine bulle hoc modo volumus autem ꝙ viri qui fratribus confitebuntur eisdem suis parrochialibus presbiteris cōfiteri saltem semel in anno prout generale cōciliū statuit nichilo teneātur ꝙq; ibidē fratres eos ad hoc diligēter ac efficaciter scđm datam eis adeo gratiam exhortatur vnde videtur sensisse ꝙ priuilegiū audiendi confessiōes ⁊ absoluēdi ⁊ penitentias iniūgēdi ꝯfessis cōcessum fratribus cōstitutioneʒ predictam. Omnis vtriusq; sexus. Quo ad cōfessionem faciendam ordinarijs non impugnet qm̄ potius videtur per verbum volumus illam constitutionem de nouo statuere obseruādaʒ ¶ Item benedictus xi in sua constitutiōe reuocatoria cōstitutionis bonifaciane contente in capitulo dudum simili modo vult vt fratres hortentur eis cōfessos suis proprijs sacerdotibus iteꝝ confiteri vnde videtur sensisse ꝙ priuilegium illud cōtētuʒ i capitulo dudū ⁊ decretaris ātiqua Omnis vtriusq; sexus non sibi repugnant ita ꝙ per idem decretalis illius effectus sit omnino sublat⁹ ad hoc .n. videtur ratio naturalis quoniam statuta sentire preuilegia nō sibi repugnant quo ad eorum effectus vt simul stare non possint si simul se compatiuntur illorum effectus videtur autem ꝙ istorum duorum capitulorum effectus scʒ quo ad confessionem simul stare poterint ex quo domini prope predicti eos quo ad confessionem binam eorundem peccatorum modo predicto a confitentibus ipsis fratribus fieri voluerunt ex istis sequi videtur ex quo homines tot ac tante auctoritatis ꝙ illa capitula non sibi repugnant ⁊ voluerunt ipsorum effectus a cōfessis ipsis debēt estiare ad rationē ꝯfessiōis si p̄mit⁹ fratrib⁹ extet fctā se eē astrictos aut minus super hoc debent in suis conscientijs hesitare q̄tum cūq; fratres suos ecōtra informēt cū potius in hoc sit tantis hominibus de quorū cummodo non arguitur credendūq; fratribus de quorum comodo arguitur in isto articulo primo licet cōtra rationē istam omnino euāgelia affirmare quod suʒ sepius protestatus tñ ratio vna ita me mouet ꝙ nescio eam dissoluere qm̄ michi videtur probabile ⁊ a multis sanctis assertum ⁊ potest ex sacris litteris suaderi ꝙ vbi conscientia hominis super actu aliquo eligendo siue faciendo aut omissione actus huius fluctuat an sit contra prohibitionem siue preceptum illū actū sponte eligens aut spōte omittēs peccat mortaliter sicut si conscientia illum officeret siue omitteret iuxta illō apostoli ad ro. xiiii. inquid sit omne autem quod non est ex fide peccatum est cum expositionibus sanctorum ibidem iuxta vbi premissa quisq; omittēs cōfiteri semel in anno ordinario si deliberet circa illud sicuti teneri videtur aut credit quod illud ad qđ tenetur omittit aut saltem hesitat ⁊ fluctuat an illud ad quod tenetur omittit ⁊ ita sequi videtur ꝙ peccat mortaliter hanc rationem michi dissoluant ⁊ cōmunionem contrariam affirmabo nichilomin⁹ erga principia tamē huius constat patēter sequi videtur ex istis ꝙ persona ordinarij ad audiēdū cōfessiones subditoꝝ suorum est persona securior q; queuis persona extrinseca ¶ Item videtur ratio ꝙ persona ordinarij suo subdito magis est cōmoda primo quia est a deo per ecclesiam ordinatus est ad petitionē suam vt quisq; debet supponere extra de fratribus qui nec ordinantur nec vocātur nec officium tale eis precipitur ab ecclesia nec cōsimiliter nec aliqualiter suadetur licet ad peccatum eorum vt possint tale officium ecclesie exercere sit eis cōcessum. Et ex ista ratiōe cōsurget duplex ratio supra tacta de loco vtilior scilicet secūda āt tertia. Iteʒ innocē. iiii. in cōstitutione sua. Et si animarum ꝓhibuit ne fratres predicatores aut minores alienos patrochianos absoluerēt siue sacerdotis sui licentia ⁊ causas plenius assignauit scʒ erubescētie sublationem contemptum proprij sacerdotis ⁊ indeuotioneʒ in populo obliuionū subtractioneʒ ⁊ etiā decimarum dicens hoc modo. Nos qui ex suscepti apostolatus officio sumus omnibus in iusticia debitores vt decem attendentes ꝙ ex vsurpatū ne huiusmodi nō cōtēpt⁹ ⁊ indeuotio in populo prudenter contra proprios sacerdotes veꝝ erubescentia que est maxima pars presentie tollitur dū quis nō proprio sacerdoti quē habet cōtinuū ⁊ presentē sed alieno ⁊ aliquādo trāseunti ad quem difficilis ⁊ aliquādo impossibilis est recursus sua crimina cōfitetur q̄ ēt dānationis est obliuioni detentio ⁊ periculosa subtractio decimarū que nō vt qđdē asserunt velut cerimonialia transeūt sʒ ei a quo recipimus oīa in signum dñii reseruati parrochialibus ecclesij ex debito psoluūt̄ ēt vniuersitati vr̄e de cōi fratrū nroꝝ ꝯsilio i virtute obedie fuerūt p̄cipiēdo mādam⁹ q̄ten⁹ prochiāos alienos dieb⁹ dñicis ⁊ festis nō recipientis de cetero in oratorijs vr̄is seu ecclesijs tñ addiuina nec ipsos sine sacerdotis sui licētia ad pñias vllaten⁹ admittatis hoc ibi ex q̄b⁹ verbis extrahi posse videt̄. 4. rōnes ꝙ pl⁹ vtilis sit psona ordinarij seu ꝓria sacerdotis q̄ fris ext⁹ ario faciēdo ē magis dāpnasa qꝛ ꝯtēpnit̄ sacerdos ꝓprius. Itē idonatio auget erga eūđ. Itē erubescētia q̄ dixi maximā ptē pñie tollit̄ Et oblōes ⁊ doctrine debitis ecclesijs

a confitentibus subtrahuntur. Et hec vltima etiā est ratio prefati viri hec sunt ratione illorum non mee. ¶ Item superius innui: innocentius aliā rationem satis probabilē scilicet continuā presentiā ꝓprij sacerdotis ⁊ absentiam q̄si cōtinuā fratrum ipsorū. Et si addidisset eorū obediētiā: q̄ ita per alterius voluntatem artantur. ꝙ non possunt etiā ad confessos ab eis accedere rationē ampli⁹ roborassʒ. Et habet ratio ista locū precipue in casu īfirmitatis subite ⁊ in tēpore nocturno quo ad locum vbi nulli fratrum patet accessus. ¶ Item electio persone ordinarij non solū magis videtur vtilis ⁊ etiā min⁹ cōfitēti dānosa sed sacerdoti populo ⁊ etiam fratribus ibi priuilegio cō cesso vtētibus. ¶ De dāpnificatione ꝓprij sacerdotis videtur ex eius contēptu ⁊ ex indeuotiōe populi erga eū. ⁊ ex subtractione oblationū ⁊ decimarum. Quas causas innocenti⁹ supra expressit. ¶ Itē alō hʒ sacerdos ille incōmoduʒ: ꝙ est curator subditorum suorum. ⁊ tenetur pro eis reddere rationem ex cura quā gerit. ⁊ tamen pctōꝝ suoꝝ vultus ignorat. que est magna iactura. ⁊ magna cōmoditas sibi nō ē: cuʒ per cōfessionem interiores ipsorum vultus agnoscit: vt possit singulis medicinā cōgruam adhibere. ¶ Itē rationes suadentes ꝙ persona ordinarij est magis secura. vñtur etiam suadere: ꝙ est subditis suis ⁊ etiam sibi vtilior. ¶ Item ꝙ eius persona sit vtilior populo: ꝑ eadem media suadetur. per que suadetur ꝙ est vtilior vni persone. ¶ Item ꝙ cōfessiōes parrochianoꝝ diuersoꝝ communiter vt videtis sint fratribus ipsis multum dampnose ratione multis suadet̄. Ꝙ videt̄ ista confessionis auditio. ⁊ sepulture conformis facultas in fratribus esset peccatū aut haberet peccatū annexum. a quo fratres possent exui si ita omitterent. Et non videtur ꝙ possunt ab illo genere peccati exui q̄diu sponte ista exercent. Istud poterit suaderi. quia procuratio talis facultatis fuisse videtur. cōtra diuinum mādatum exo. xx. capitulo. Non concupisces domum proximi tui. Non desiderabis vxorem eius non filiom nō ancillam nō bouem nō asinum nec omnia que illius sunt. ⁊ per consequens mortale peccatum. quoniam ista procuratio habebat desiderium rerum proximorum fratrum procurantium scilicet iuris rectorum seu iurium quo deberēt ⁊ haberēt cōfessiōes suorum subditorum audire: ⁊ eorum corpora in suis cymiterijs tumulare: quod ius in parte ab ipsis per istud desiderium ⁊ procurationem sequentem est ab eis subtraceum Nec videtur in fratribus presentibus excusatio de non ratificatione huius transgressionis diuini mandati rationabiliter posse pretendi. quoniam ex quo effectum huius transgressionis exercent. ipsam transgressionem scilicet cōcupiscentiam rerum proximorum suorum prius cōmissaʒ ab alijs facto ratificari videtur. alias si oportet ista ratio fulcietur. ¶ Item videtur ꝙ mala ⁊ peccatrice intētione fuit procurata ista facultas: ⁊ ꝙ similiter intentione reproba exercetur scilicet questus causa precipue. Quoniam aristoteles primo posteriorum volens docere quod est alicui⁹ passionis seu proprietatis primum subiectum: describit ꝙ illud quo posito ponit̄ ipsa proprietas : ⁊ quo immediate subtracto subtrahitur: sed multis videtur. ꝙ posito cōmodo cōsimili auditionis confessiōis ⁊ sepulture immediate ⁊ primo ponuntur isti effectus fratribus: ⁊ illo cōmodo omnino subtracto isti effectus oīo cessarēt. ita ꝙ nec ꝯfessiōes audirent: nec corpora sepelirent: nec a principio facultatē ad istos effectus petissent. Nec dubiuʒ quin desiderare ⁊ procurare rem spiritualem que sitis causa seu cōmodi corporalis prescisie sit graue peccatum. vnde sequi videtur ergo supratacta minor suadetur de procuratione primaria. qui facultatem ad ministrandum alia sacramenta que commodū nō habent annexum procurare aut petere omiserunt. vnde videtur. ꝙ commodum tale istis annexū fuit procurationis ac petitionis causa huius. Qua posita petiuerunt: ⁊ qua remota ista nullatenus petiuissent. ¶ Item nullus sanctus ordo possessionatorum siue alius homo sanctus: vt creditis aut petit tale officium sibi committi scilicet vt possit alienorum parrochianorum cōfessiōes audire non potest: vt videtur probabile: esse sanctitas aliqua singularis in mēdicātiū personis: que in nullo primo reperit̄. ex qua sanctitate desideratur ista sancta confessio. vnde videtur esse commoditas tēporalis. Quiscūq; enim sanctus prelatus cōmuniter gerit satis moleste suorū confessiōes audire non cupiēs aliena peccata addiscere. ne ea experiri forsitan incitetur ⁊ ne nouit sua propria sic nimium aggrauare. ¶ Item cuʒ vltimā voluntas sancti francisci quam testamentum eius appellat. in regula fratrum minorum expressa contineat.

Ꝙ fratres nullo modo aliquas litteras ab apostolica sede petant: contra hoc testamentum egit primus procurans ⁊ quicūq; taliter procurantes. videant qualiter se excusant. Qui effectum illarum litterarum exercēt ⁊ quotidie litteris illis vtuntur. Nunquid non vt ceteri sic ipsi sentētiam excōicationis incurrunt īpedientes primo subuertentes voluntatem vltimam testatoris sed forte se dicent excusatos ī isto. q̄ a scōꝝ declarationem domini Nicholai. iij. ꝙ non tenentur tāq; ex precepto ad istud ipsi fratres fieri procurarent finaliter tamen videtur ꝙ istis peccatis exui omnes nō possunt q̄diu priuilegijs istis vtuntur. ¶ Item cū nomē illud priuilegiū quatenus priuationem legis importat. sicut est dictum de istis priuilegijs confessiōis. ⁊ etiā sepulture que etiam sunt cōtra legem communem sensum videatur habere inuolutum cum malo peccati saltem in quocūq; statu perfectam scilicet legem priuare licet sancte possit concedi ex causa: non tamen videtur ꝙ possit peti ab eo. qui pfectiōem euangelicā seruare promittit neq; spontanee excerceri. ¶ Item cum regula beati francisci cōtineat ꝙ fratres q̄bus gratiam dedit deus laborandi laborent fideliter ⁊ deuote ⁊ ꝙ per congruum laboris exercitum de mercede laboris pro se ⁊ suis fratrib⁹ corporis necessaria recipiant: nec in presenti eorū aliquis sic laborat: propter sufficientiā necessariorū habitorum ab eis per predictam facultatē procuratam ab eis ad audiendas cōfessiones ⁊ ad predicationes faciendas. ⁊ ad sepulturas agendas videtur ꝙ plurimū nocet eis / quia professionē eorum (vt videtur) dissoluit ista facultas Ex istis rationibus videtur probabiliter posse inferre ꝙ iste cōfessiones facte fratribus ab alienis parrochia

nis sunt magis secure: cū fiunt ordinarijs: q̄ cū fiunt solis fratribus. magis accōmode & min⁹ dā nose ipsis ordinarijs: ipsis confessis: & fratribus

¶ Dic ergo Carissime tuo ordinario: qui est tuus proprius medicus tua peccata. vt lapides tui panes fiant. Quibus tribus lapidibus tuis modis dicendi prefactis conuersis in panes. scilicet habitibus: ex quibus oratio ieiunium & elemosina solent procedere verteres panes teipsū cibādo & alios modo sequitur lote / mande. & ex obedientie deuotione. Et quia tēpus iam transiit. Ecce de .3. probabile michi videtur. quod cū pascis te spiritualiter ieiunio corporali elemosina aut oratione deuota q̄ penitentia tibi pro tuis peccatis iniuncta opus tuum non tantum est satisfactorium pro peccato si exerceatur ex obedientie deuotione sed etiam amplius premium promeretur in celo q̄ opus sine illa conditione illi in toto cōsimile q̄tum potest qđ in te seu in alio extat factū Ratio huius videtur quia istud opus ex diei meritoria volūtate procedit scilicet ex volūtate qua fit qđ extat preceptū: & ex voluntate obedientie. qua sit eo quod est pro peccato iniunctum qualis voluntas duplex non est nec esse potest in opere non iniuncto. Igitur est opus iniunctum ita peractū videtur meriti amplioris. Nisi quis diceret quod q̄a satisfactoriū pro peccato. Ideo habet minus de merito & consequenter minus de premio. vbi contrarium michi videtur probabile. Quia remisso peccato mortali quoad culpam: non remanet nisi pena temporalis. vlterius pro illo soluenda deus autem iustissimus atq̄ pijssimus non ex tunc exigit grauiorem penam q̄ temporalem. si autē q̄cq̄ immeritum de merito & de eterno premio consequatur ab opere satisfactorio quia est satisfactorium: tunc aliquid eternum exigeretur & tolleret a penitente pro pena debita temporali. Non igit ita agit deus pijssimus vt videtur scilicet opus satisfcōrium quia est opus sacramentale. ideo satisfacit pro debito vt michi videtur & quia est alias meritorium vel amittat de premio nec quicq̄ minuitur de eterno premio eo casus potius q̄ si nō esset satisfactoriū pro peccato. Sed tota sua merces sibi reddetur in felicitate eterna ad quā omnes nos ducat qui sine fine viuit & regnat per oīa secula seculorum Amen.

Sermo Ricardi Archiepiscopi armachani primatis ybernie factus in vulgari apud crucē ecclesie sancti pauli lōdoñ .3. doc. q̄dragesime āno &c. ccc. lvi & consecrationis eiusdem archiepiscopi anno primo.

NEmo vos seducat inanibus verbis ad epheseos. v. capitulo & in epistola huius diei. ¶ Pro gratia edificationis et exprimende veritatis atq̄ tenende vobis impetranda et inde et spiritualiter vt deus omnipotēs dies meos abbreuiet cum exitu scandalosi nitendo cōtrarium: vt aliqui de me fingunt. Si placet oretis deuote dicentes orationē dominicam cum salutatione angelica pater & Aue maria. Nemo vos seducat inanibus vbi supra quia inane secūdū grammaticam dici solet q̄si inuane Triū modorū inania verba considero Sunt enim quedam verba inania que nec fructum afferunt nec vt fructū afferant proferuntur de quib⁹ potest intelligi id epistole hodierne. Non nominetur in vobis &c. stultiloquium aut scurrilitas que ad rem non pertinet. qualia verba licet non contineant graue delictum. habent tamen delictum annexum domino nostro dicente Omne verbum ociosum: quod locuti fuerunt homines reddent rationem de eo in die iudicij Mat. xii. ne q̄sq̄ vos inserat aut inducat: vt exerceatis verba huiusmōi: aut ea non eē peccata suspicemini. vobis dico Nemo vos seducat inanibus verbis Sunt alterius modi verba inania. que existia in se falsa ad effectum aliquem ex arrogantia. aut rancore aut ex alia causa reprobabili: sed tamen inutiliter proferūtur de quibus dicit apostolus. i. ad corin. xv. Si xp̄s non resurrexit a mortuis inanis est predicatio nostra inanis est fides nostra. Inueniuntur autem & falsi testes. Qualia verba vt michi datur intelligi de me in duabus approbationibus factis p istos vocatos .4. mendicantes extant dicta: que verba infra nolo repetere: vt talibus nemo vos seducat inanibus verbis. Effectus vero illorum verborum inaniū ab eis intento & duos existimo. Primum vt nos faciant suspicari: quod ipsorū omnia gestus & opera sancta existant: non obstantibus verbis meis quibus eque vos docui eos tā in verbis q̄ in gestu & in multis operibus errare. dicent enim vobis vt suspicor dulci sermone quis poterit verisimiliter estimare qui appellandi & litigandi cum ipso causas iustas habemus ex quo tot viri docti & sancti scilicet. iiii. ordines nostri appellant vnde ecōtrario vobis dico cū paulo apostolo ad ro. xv. Rogo autem vos fratres: vt obseruetis eos qui dissensiones et offēdicula preter doctrinam quā didicisti faciunt. & declinate ab illis. huiusmodi enim christo domino nostro nō seruiunt sed suo ventri & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentū quoniam magis pro innocentia mea hētis presumere. q̄ de suis sermonib⁹ ita quod vt puto sic facietis ideo vobis dico Nemo seducat vos inanib⁹ verbis.

¶ Secundum effectum existimo vt aliquam prohibitionē regiam aut aliam michi exibendam obtineant: ne materiā per me tactam magis aperiam: ant aliqui docti aperiāt et per hoc forte leges alique quibus vtuntur tollantur. Sicut enim commentator aueroys tertio (vt puto) phisicorū dicit in prologo quod alique ciuitates & leges super suis legibus prohibent disputare. quia quando fiunt disputationes publice quedam leges eorū recondite corrūpuntur. Unde dicit quod lex macometi prohibet eo mō & cōtrauenientes facundū suā legem debet seruare medium. Suspicor enim quod fratres ob hoc inhibitionem mihi procurare intēdunt sicuti cōtra socium meum decanum inhibitionem procurasse dicuntur. Sunt tertij mōi verba inania certa vana huius exilij simulata sanctitate. s. vera ypocrisi acquirenda cōposita. Omne inquit Johannes qđ in mundo est concupiscētia carnis est & concupiscentia oculorum & superbia vite iux. canonica cap. 2. hec autem tria vicia tres fines sibi prefigunt. honorē diuitias seu laudes atq̄ carnis delitias ad quos fines insigantibus hijs vicijs via duplici peruenitur scilicet operibus atq̄ sermonibus. Operibus quidā vt milites actus bellicos exercendo ad honores & laudes perueniunt. Mercatores diuitias laboriose acquirunt. & multi grauibus laboribus ad delicias obtinendas attingunt. Sed Sed hic mod⁹ q̄ est rudis & grossus licet quodāmodo naturalis quia homo ad laborē nascitur & auis ad volatum Job. 7. cap. Altero vero modo scilicet verbis inanibus peruenitur ad ista modo quodā ingenioso & callido atq̄ mirabiliter scilicet horum finium cupitorū cōtrariorum exercitio & eorum contemptu gestu ac verbis sancto pretenso nec ab origine mundi vt puto fuit modus callidior acquirendi honores q̄ humilitate sancta in gestu & in verbo conficta. Unde dicit scriptura est qui nequiter se humiliat sed secreciora ei⁹ plena sunt dolo eccle. xix. aut subtilior modus acquirendi diuitias. q̄ mendicitate sancta conficta. de quib⁹ dicit petr⁹ apls in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. ij. pet. ij. cap. Aut ingeniosior modus acquirendi delicias: q̄ continentia sancta pretensa quoniā hanc pretendentes: & verbis inanibus publice edocentes Penetrant domos & mulierculas ducunt captiuas oneratas peccatis vt dicit apostolus. ij. ad thimotheum. iij. cap. quia castitatem publice predicantes casti a populo reputantur: de isto genere hominum decipientiū verbis inanibus vobis cauere suadeo vt nemo vos decipiat verbis inanibus quia de hijs quod essent venturi diebus nouissimis: qui dies modo instāt: nō dubium tres domini nostri viri apostoli prophetabant. Petrus apostolus isto mō fuerunt vero in vnum prophete in populo sicut & in vobis erūt magistri mendaces qui introducent sectas perditionis. & statim sequitur multi sequētur eorum luxurias per quos via veritatis blasphemabitur & in auaritia fictis verbis de vobis negociabūtur.

¶ Et infra de eis audaces sibi placentes sectas nō metuunt introducere blasphemantes.

Et infra de ipsis. Sequentes viam balaam qui mercedem iniquitatis amauit. Et parū ante coinquinationis & macule delicijs affluentes in conuiuijs suis luxuriantes vobiscū oculos habētes plenos adulterijs & incessabiles delicti pellicientes animas instabiles cor exercitatū auaricie habētes maledictionis filij &c. repetit. ii. capitulo in quibus verbis pet. predicta tria vicia & modus etiā eis ficta sanctitate vtēdi satis aperte describūtur. Superbia quia dicitur quod introducent. Sectas erunt audaces & blasphemantes. auaricia in auaricia fictis verbis &c. et habentes cor exercitatum auaricie & secuti viam balaam exbosor. Luxuria & multi sequentur eorum luxurias & in conuiuijs suis luxuriantes. Modus vero describitur. pellicientes animas scilicet suauiter et callide seducendo & verbis fictis vt expremit. nū quid huiusmōi generis homines sint presentes: affirmare non debeo. vos autem saltem cauete: Nemo vos seducat inanibus verbis. Et ad hoc doctrina vtamini saluatoris. Ex opbus inquit eorum cognoscetis eos. Si enim aliqui sint presentes etiam deprehendetis in eis huiusmōi vba inania/ & opera hic a sancto petro descripta ex descriptis esse videntur. Judas vero apostolus de talibus sic prophetat Ue hijs qui in viā cayn abierunt: & error balaam mercede effusi sunt. Et infra de ipsis. hij sunt murmuratores, querulosi. secundum desideria sua ambulantes. & os ipsorum loquitur superbiā mirantes psonas questus commirantes. i. honorantes vos autem carissimi memores estote verborum que predicta sunt ab apostolis domini nostri ihesu christi: qui dicebant vobis. Quoniam in nouissimis diebus venient illusores secundum sua desideria ambulātes non in pietate hij sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes. Epistola Jude. ij. capitulo hic etiā ipsorum superbia manifeste exprimitur. Os illorū loquit superbiā & hij sūt murmuratores querulosi & ibi segregant semet ipsos. 6. vitam seruare sanctam pretendunt auaricia eorum exprimitur Errore balaam mercede effusi sunt & mirantes personas questus causa. incōtinentia propalatur. ibi sint sua desideria ambulantes Et ibi animales spiritum non habentes. Et etiam omnia tria similia videntur exprimere: cū ipsos illusores appellāt. Et etiam modum seductionis eorū scilicet per verba inania et ypocrisim in verbo & gestu. vos igitur si qui sunt tales. cōtra eos vtamini predicta regula saluatoris. vt nemo vos seducat inanibus verbis. Siue ro queramus quis alius apostolus de istis hominibus venturis in diebus nouissimis ita prophetauit: Judas affirmat. Ecce paulus apostolus nobis occurrit infra sua epistola ad thimotheū iij. cap. ita scribens. hoc autem scito quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erūt homines seipsos amantes cupidi elati superbi blasphemi. patribus non obedientes: ingrati scelesti/ sine affectione sine pace terminatores incōtinentes immites sine benignitati proterui proditores tumidi ceci voluptatū amatores magis q̄ dei. habentes quidem speciem pietatis: virtutem autem eius abnegantes & hos deuita Ex hijs enim sunt qui penetrant domos captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis que seducūt varijs desiderijs: semper discentes & nunq̄ ad sciētiam dei peruenientes q̄admodum iamnes & mābres restiterunt moysi ita & hi resistunt veritati. homines corrupti mente reprobi circa fidem. Sed vltra nō proficient insipientia enim eorum manifesta erit omnibus sicut & illorū fuit. hec ibi. vbi vitia tria predicta clarissime describuntur: Superbia Elati superbi virtutē pietatis abnegātes cū cum filiabus ipsius detractio ibi blasphemi terminatores. Iracūdia ibi scelesti. siue affectione sine pace immites inuidia ibi proditores proterui inobediā ibi parentibus nō obedientes spiritualibus spiritatum. Et hi resistunt veritati. incōtinentia ibi describitur cum filiabus ipsius incōtinantes voluptatū amatores penetrant domos & captiuas ducunt mulierculas. Similiter auaritia eorum describitur ibi Cupidi & seipsos amantes. Modus vero seducendi istorum quo ad tres fines prefactos mundanos perueniunt est ab isto apostolo supra descriptus. s. ad ro. finali cap. et similiter in illis verbis vt mihi videtur habentes quidem speciem pietatis. in verbis inanibus suis intellige et in gestu. dic ergo tres isti apostoli dn̄i saluatoris affirmāt cōcorditer hoīes huiusmōi in diebus nouissimis tunc fuisse futuros hec dubiū

ꝯgnosci poterũt quoniam ⁊ debebunt ex condi-
tionibus: quibus in ꝑ̃missis q̃bus auctoritatib⁹
⁊ aliis describuntur. Si ergo conditiones ille in
aliquibus modo presentibus sunt implete: conse
quitur ꝙ conclusio sancti pauli de illis debet intel
ligi scȝ Sed nõ vltra proficient intelligo iuxta si-
mile illud in psalmis modo contrario ⁊ preualuit
in vanitate sua ⁊ potẽs est in iniquitate. ita vt vl-
tra verbis manibus nõ ita seducent vt ante. sed in
seductione decrescent. quia insipientia eorum ma
nifesta est vobis Sicut illorum magorũ pharaho
nis insipientia manifesta fuit in tertio signo per
moysem vt scribitur exo. vij. cap. ad quod facien
dũ ex quo per aliquos fieri id oportet. si tales ho
mines sint presentes aliqualiter prout de⁹ dedit
laborabo. Ecce. n. ipsorum appellatio duplex cõ
ficta. xxi. habet articulos: quos affirmant erro-
neos ⁊ ob hoc ab eis tãꝗ a grauaminib⁹ ꝑ me eis
illatis appellant: vt dicitur: Quorum quinꝗ primi
conditionem nostri saluatoris conuersantis in ter
ra cõtinent. vndecim statum ipsorum fratrũ ⁊ sex
cõmunionẽ fideliũ parrochianorum cõtingũt. ve-
rum quia articuli cõtingentes statum dei saluato
ris pauperes vere mẽdicos cõtingunt. ⁊ articuli
fratres ipsos tangentes ecclesiã generalẽ vident
quoquomodo cõtingere. Et tertii articuli totum
cõmunem populum christianũ. ideo ex hac triplici
ratione pro huiusmõi tribus gñib⁹ hoim xp̃i me
gratia dirigente expositis primo vobis articulis
iuxta formã in qua eos expressi eosdem iuxta ex-
positum quos ꝓferam intendo defendere iuxta vi
res donec xp̃i ecclesia sacrosancta quid fuerit ipis
tenendũ decreuerit ⁊ i abtractando ipsos articu-
los rationes aliquas adhibebo: preter eas quas
aliquando predicando vobis nõ ꝓtuli: ⁊ in presẽ
ti sermone tempus habuero min⁹ sufficiens in scri
bendo postmodum hunc sermonem eas rationes
quas nunc exprimere vobis nõ potero: ad tũc ad
dam vt sermo iste quem publice legendum in ec-
clesia sc̃i pauli intendo dimittere: si forte fratres
eum voluerint impugnare cõclusionũ suarum sua
siones michi occurrentes cõtineat aliquib⁹ gra-
uioribus nichilominus reseruatis. Si forte de ip
sa materia hic me cõtinget iterum predicare ad-
diciões vero noscẽtur additiões septem in mar-
gine suis locis. ¶ Primus dicitur esse articu
lus ꝙ xp̃s erat pauper: nõ quia voluit esse paup
vel quia dilexit paupertatẽ: ⁊ hoc profecto vt asse
ruit: ꝙ xp̃s voluit fecisse nos omnes diuites ⁊ sic
vt asseruit xp̃s inuoluntarie ⁊ nõ spõtanee: erat
pauper: volens volũtarie paupertatis meritũ: ac
ipsius ad xp̃m ⁊ apostolos suos cõformitatem ac
sequelam tollere in qua insipientia eorum magnife-
sta iã fiet. Quia vt omnes audistis in illo sermõe
dirigite viam domini facto ante natale quem ha-
buerint. iij. cõclusio fuerat. ꝙ dominus nõ ihes⁹ chri
stus in ista via cõuersationis humane sẽper erat
pauper nũꝗ diues scd̃m legem vie istius. qua cõ-
clusione suasa adieci hoc. Unde cõsequitur ꝙ sta
tus eius in via premissa exegit: ꝙ sp̃. seu cõtinue
pauper erat nõ quia per se paupertatẽ dilexit aut
voluit: sed quia restrictio sui dñij naturalis in ipo
id egit. vnde sua doctrina ad hoc tẽdebat ꝙ om-
nes homines ⁊ ipse cum eis diuites atꝗ ditissimi
ex legibus nature existerent cõformiter sue inge-
nuitati primarie sicut parentes sui primi eorum
si tenuissent innocentiã extitissent. vnde oĩbus vo
bis cõstat. ꝙ istã michi imponunt vt videat eorum
insipientia. Tunc autẽ suasi: ꝙ domin⁹ noster ihe
sus pauper in cõuersando nobiscũ extiterat: ꝓ eo
tãꝗ heres inheredabilis dominij originalis seu
primi parentis debuit nulla lege sibi obstante le-
ges ipsius dñij obseruare. Quarũ vna fuit iuxta
nonam cõclusiões sermõis predicti: ꝙ nullus ꝑter
sibi necessaria siue accõmoda ꝓ se ipso possessiõe
ꝓpria possedisset si primi nostri parẽtes innocen-
tiam pseruassent. Et aliud cum illo asumpsi ꝙ
ipse in cõuersatiõe humana nõ est vsus alio domi
nio ꝗ̃ suo originali dominio. Et tertiũ hijs adie-
ci per ciuilia dñia fuit in ipso domino saluatore
ita restrictũ suũ originale dñium et quo ad vsum. ꝙ
nõ debuit nec scd̃m legẽ poterat libere vti reb⁹
quibuslibet dñio ciuili subiectis Ex tribus quibus
conclusi: ꝙ diues mõ humano cõi nõ erat sed pau
per Nec hucusꝗ accep: ꝙ aliqui fratrum istam
rõnem fregerint. ¶ Item in sermõe vobis expõ
so dñica scd̃a post octauas ephie cuius thema
fuit. ꝗcunꝗ dixerit vobis facite: hoc loco apo-
stolos habuisse volũtarie ac spõtanee pauperta-
tẽ. Et eã ostendi vt potui meritoriã atꝗ sanctam
¶ Secundus articulus vt refertur est ꝙ xp̃s sta
tum suũ quem tenuit impugnasset spõtanea mẽ-
dicitate ⁊ hoc ꝓbando asserui: ꝙ si xp̃s mẽdicas-
set cõtra legẽ dei: aut in ꝑdicãdo defectum fecisset
in quo articulo falsum michi imponũt de assertiõe
cũ in illo sermõe ⁊ ceteris fuerit corã vobis publi
ce ꝓtestatus: ꝙ sine assertiõe omnia que dicturus
fuerã volui tanꝗ ꝓbabilia suadere. donec illi fra
tres aut alij si possent: me melius de cõtrario in-
formarent. verũtamen sicut ipse sermo primus co
piatus multis vestrum cõtinet: cõclusio vltima e
ius erat. ꝙ statum dñi nr̃i ihesu christi quẽ tenuit
ĩpugnasset spõtanea mẽdicatio quã in illo sermo
ne suasi rõnibus in illo sermõe cõtentis ⁊ in ser-
mõe predicto sequẽte iter quas rões erat hec vna
cũ tñ lex ꝑcipiat. Non enim veni soluere legem vt
dixit: sed implere legem soluisset spõtanee men-
dicando. Et in sermõe predicto sequẽte declara-
tionẽ adieci: ꝙ ita ille soluere legẽ censetur: q̃ spõ
te efficit se mẽdicũ. Sicut ita qui abũdat opibus
⁊ patitur illum aut aliũ esse mẽdicũ. Et posui q̃s
dam exẽplum. Si esset regium edictum: ꝙ quilibet
de ciuitate certa arma haberet: ⁊ aliquis sua ar-
ma thamesin flumen ꝓiceret: ita vt postmodũ ar
mis careret nõ dubiũ: quin legẽ dissolueret: ⁊ tãꝗ
transgressor legis puniri deberet nec hucusꝗ au-
diuit ꝙ rõem istã quisꝗ dissoluit. licet leuibus qui
busdã instantijs quidam doctor eã soluere accep
tasset: vnã ꝓbabilitatẽ post multas rões adduxit
sequens vestigia aristotelis q̃ vt dicit cõmẽtator
auerrois de ipso post rões solũ ꝓbabilitates ad
cõfirmandum adducere. videlicet ꝙ fides xp̃iana
nouella nõ nisi mediãtibus miraculis putatur in
troduci: nec videtur ꝓbabile ꝙ sola naturali ra-
tione vtentes: fidem adhiberent factis miraculis
ꝓ mendicũ: quoniã potius eis videtur ea esse illu-
siones demonũ estimarent quõ enim tales crede-
rent eum a mortuis suscitare qui sibi in necessarijs
nõ potuit aut noluit ꝓuidere ꝓbabiliter sequi vi-
detur si dñs noster ihesus spontanee mendicasset
ꝙ ipse in hoc suo euangelio offendiculũ ꝑstitisset
q̃d facere nõ debebat. Item ad illam cõclusionẽ

quodãmodo suadendam plures rões arguen-
do non asserendo alias adhibui. sicut ꝙ christus
spontanee mendicando illã legem nature que le-
gem continet ⁊ prophetas soluisset. Quecũꝗ vul
tis: vt faciant vobis hoies. vos facite illis. Mat.
vij. cap. ¶ Item illam legem exodi. xx. Non con-
cupisces rem ꝓximi tui Et forsitan erga alios ve
re mẽdicos Ne fraudẽ feceris Mar. primo cap.
dissoluisset cum sponte mendicans vere mẽdicis
aut fraudem aut iniuriam facere videatur. Item
ꝙ xp̃s nõ vt paulus qui xp̃i imitatorem se asserit
manibus ex quo erat robustus in corpore labo-
rabat. Cum paulus euangeliũ ab ipso se recepis
se affirmet: ita vt ipse mẽdicationi laborẽ ꝑtulisset
videtur mirabile. quia videtur ꝙ pauli ab imita-
tione dicessit dñs aut ꝙ xp̃s nunꝗ neglecto labo
ricito mendicauit. ¶ Itẽ ꝙ scriptura sacra cũ la
borantem sepe vituperet ⁊ laborantem pro victu
suo cõmendat. Cur nõ illas rationes soluerũt aut
inter suos articulos posuerunt. nõ cerno nisi vt in
sipientia eorum manifesta sit omnibus. ¶ Terti⁹
dicitur articus non in ordine isto quẽ ponunt scȝ in
ordine cõueniẽte sentẽtie ꝙ xp̃s docuit nõ mendi-
care. in quo verbũ spõtanee omiserunt: vt colorẽ
pretenderent. ¶ Quartus articulus affirmatur
esse: ꝙ illa auctoritas in euangelio luce. xiiij. Cũ
facis cõuiuium voca pauperes debiles claudos
⁊ cecos: sic vt asserui debuit cõstrui ⁊ intelligi. vo
ca pauperes debiles pauperes claudos paupe-
res cecos. asserens indistincte pauperes nõ debi
les nõ cecos nõ claudos laborare potentes ma-
nibus nõ debere recipi nec elemosinã eis largiri
in quo sicut in primo ⁊. 2. articulis assertionẽ mi-
chi imponũt. hanc tamen auctoritatẽ tuam euãge
lij dixi: vt michi videbatur: vt repetunt cõiunctim
debere exponi: eo ꝙ ibidem immediate sic seqtur
Et beatus eris. quia nõ habent retribuere tibi
Quoniam si acciperetur diuisim cũ multi sint ho
mines debiles diuites qui habent vnde retribue
re multi claudi diuites qui habent vnde retribue
re ⁊ multi ceci qui habent etiã vnde retribuere ta
les dñs doceret ad conuiuium istud misericordie
siue pietatis admitti debere. ꝙ quia nõ docuit mi
chi sequi videtur ꝙ solo pauperes debiles clau-
dos aut cecos docuit ad cõuiuium tale vocare:
quales nõ sunt pauperes robusti in corpore. Nõ
ergo tales docuit dominus in illo dicto quẽ quem
vocare debere. Et ita videtur ꝙ possent iuste ac
sancte si se ingererent ad cõuiuium vere mendico
rum repelli sicut. leges ciuiles fundate in lege na
ture validos mẽdicantes a ciuibus docent ⁊ iu-
bent vt fertur reicere. per hanc enim auctoritatem
suasi precedentem articulũ. ⁊ per id Mat. xix. dic
tum iuueni cupido ⁊ auaro. Si vis perfectus eẽ
vade ⁊ vende omnia que habes ⁊ da pauperib⁹
⁊ veni ⁊ sequere me: Quoniã ita intelligo vt mo-
dum viuendi quem christus consulẽs tenuit qui
erat sine mẽdicatione spontanea pauper tamen
ipse teneret. ad quã expositionẽ ꝓbabilius suadẽ
dã adieci: ꝙ id aliõ saluatoris q̃d superest date ele
mosinam ⁊ ecce omnia munda sunt vobis luc. xi.
cap. idem nos docere videtur: quoniam elemosi-
na dicitur ab elimoia. q̃ misericordia dicit secũdũ
grammaticos: ⁊ sina: ꝙ est mandatum dei q̃si mã
datum misericordie aut ab eloi q̃d deus ⁊ a sui
a q̃d est mandatum quin mãdatum dei ẽ. Cũ igitur
nõ veniat sub dei mãdato dare robustis in cor-
pore potentibus sibi labore victum acquirere
sequi videtur ꝙ tales ab elemosina sunt exclusi:
aut saltẽ ꝙ sub precepto et cõcilio si supra dictum
verbum tanꝗ consilium exponatur nõ veniunt.
hec ⁊ istis plura similia protuli: vt conclusionem
predictam pauli apostoli: si de ipsis debeat intelli
gi: roborarẽ. s. ꝙ eorum insipientia manifesta sit.
omnibus. ¶ Quintus articulus iste esse refertur
ꝙ assumentes talem statum capiunt bona de qui
b⁹ debent pauperes viuere ⁊ graue cõmittũt pec
catum in quo articulo dictum meum truncate re-
cipiunt: quia tãꝗ michi probabilẽ hanc conclu-
sionem expressi. ꝙ mendicitas spontanea nõ po-
test a quoꝗ prudenter ac sancte perpetuo obser-
uanda assumi ⁊ eam sicut in proximo precedente
meo sermone inde suasi: ꝙ talis sponte mendicãs
iniuriam infert egenis atꝗ diuitibus: qui contra
illã legem nature agere sic videtur. Oĩa quecũꝗ
vultis vt faciant vobis homines vos facite illis
hec est enim lex ⁊ prophete. vbi primo ostendi per
facite o mittere etiam debere intelligi. quia alias
dictum id nõ haberet in se legem et ꝓphetas. vt
dicit cum ꝓpheta ita exprimit omissionis sicut cõ
missionis peccata esse cauẽda domine inquiens
Quis habitabit in tabernaculo tuo aut requies-
cet in mõte scõ tuo: Qui ingredit sine macula ⁊
operatur iusticiã. Qui loquit veritatẽ in corde suo
⁊ nõ egit dolum in lingua sua. Et lex sicut preci-
pit ita ⁊ ꝓhibet nemo vero facile inuenitur: q̃ vel
let circa mediam noctẽ iuxta parabolam saluato
ris luce. xi. aut fortassis meridiẽ proximum suum
etiam indigentem sibi esse ab ea petendo molestũ
scriptura dicente. ꝙ proximo suo pauper odiosus
erit prouer. xiiij. cap. ¶ Quanto magis nollet sic
molestari ab aliquo non egente. sed indigentiam
confingente. tamen spõtanee mendicaret. ¶ Itẽ
iniuriam videntur tales inferre veris. nõ sponte
mendicis. cum ea que eis debentur in suo necessi
tatis articulo ipsi ad voluptatem exposcunt atꝗ
mendicos recipiũt. ¶ Item vt mihi videtur tenẽ
tur taliter mendicata spontanee statim egentib⁹
erogare cũ sint eis superflua ꝓpter ꝑceptũ q̃d superest
date elemosinam ⁊c. sicut supra in secũdo articu-
lo ĩmo alias vt michi videtur probabile ipsis cõ
stitutis in iudicio a sinistris dicetur Esuriui ⁊ nõ
dedistis mihi mãducare. ⁊c. Mat. xxv. cum hec
suasi precipue locum habere intelligebat. qui mẽ
dicant spontanee: ⁊ habẽt edificia tanꝗ regum
palatia piscernas ampliores comitib⁹ ecclesias
sumptuosiores cathedralibus ornamenta plura
aut nobiliora cunctis mundi ꝑlatis. dño nostro
pape fortassis excepto libros plures ⁊ melio-
res quibuscũꝗ ꝑlatis atꝗ magistris campana-
lia sumptuositatis immẽse: claustra valde sump-
tuosa duplicia in quorum deambulationis equi-
tes armati cum lanceis erectis possunt libere ꝑ-
liari: preciosiorẽ vestitũ quasi cũctis mũdi ꝑlatis
⁊ istis similia. Non enim video in ꝑsẽti qualiter ꝓ
fitẽtes altissimã paptatẽ vt in sua appellatiõe isti
de se dicuntur asserere hijs rebus ab eis posses-
sis atꝗ retẽtis possunt sentẽtiã ꝑdictã effugere:
non correcti autẽ prudẽter ⁊ sancte aut sine pec-
cato mortali spõtaneee mẽdicare cũ regula eorũ
dẽ ⁊ specialiter fratrum minorum. c. Exiuit de pa
radiso declarata ista patẽt ꝓhibeat: vt in sua ap-

pellatiõe omnes affirmant se paupertatē altissimam profiteri iudicent suā consciētiam in hoc pūcto quia videtur ꝙ insipientia eorum manifesta est omnibus. Sextus articulus esse asseritur. ꝙ nullus homo potest sancte ⁊ sapiēter mēdicare ⁊ posui exēplū de beatis. alexio ⁊ de sancto frācisco dicens ꝙ si ⁊ deuote non tamen sapiēter mēdicarunt quē articulum in nullo meo sermone expressi licet ex hijs que ꝓtuli de ꝑmissis articulis quo ad primam partem ipsius consequi videtur. Sed super articulo immediate ꝑtacto exēplum de predictis sanctis adhibui. Supposito ꝙ ipsi spontanee mēdicitatem sibi sumpserunt perpetuo obseruandam ꝙ vt michi videtur iuxta ꝑdicta nō poterant sancte facere ⁊ prudenter. ¶ Septimus eorum articulus dicitur esse iste ꝙ fratres tenentur viuere ex labore manuum in quo de manibus nichil dixi. sed de suo iusto labore. Unde michi videtur ꝙ in isto eorum insipientia manifesta est omnibus. ex quo dicunt esse errorem illud qđ in sua regula continetur. dicitur enim in regula istoꝝ: fratres quibus dominus dedit gratiam laborandi: laborent fideliter ⁊ deuote: ⁊ dominus nicolaus tertius in decre. exijt id declarat a fratribus quibusdā minoribus perpetue obseruari deberevt a iij ꝑ eū ibi articuli declarati ⁊ in eadē decretali loquens de frācisco dicit sic alibi etiā exhortās fratres ꝑ cōgruum laboris exercicium ad ociū euitandum dicit ꝙ de mercede laboris pro se ⁊ suis fratribus corporis necessaria recipiāt. ⁊ vtinā videret super illo articulo quid sensit beatus augustinus in libris suis de mendacio ⁊ contra mēdacium. Octauus articulus esse describitur: aut ꝓs ꝑcedētis articuli ꝙ ad litteras apostolicas bullatas bone memorie alexandri pape prius in predicatione ibidē publice lectas ⁊ expositas ꝓ statu dictorum ordinum notificando in quibus continebatur ꝙ fratres ordinū minorum manibus laborare non tenētur publice respondebat: ꝙ dictū pape in litteris huiusmodi parua rōne innitiꝛ eo ꝙ iura in eisdem non allegat nec cōsilium: quem articulum quia nullum in fide aut moribus continere videtur errorem potius ad dominū nostrum papam cōtra me prouocanduꝫ ⁊ meos dominos cardinales propter ꝑtensam iniuriā ꝙ alia puto causa inseruī. licet michi falsum imponant: ꝙ dixerim dictum domini pape: cū tunc dixerim: sicut nostis: ꝙ hoc dictum non dictū dn̄i pape: ꝙ nō nominaui illa verba: iura nō allegat neqꝫ cōsiliū nō memiui me dixisse. vnde in isto videtur ꝙ eorum insipientia manifesta est omnibus cnetsi illum dixissem: dictum meū error nō debuit affirmari. Non⁹ articul⁹ fertur esse ꝙ cū furari alienas res iuxta precepta decalogi fuerat ⁊ est mortale peccatum ꝙto magis fuerat peccatuꝫ mortale homines furari ⁊ ad ipsos ordines per dolos dictorum fratrum ⁊ ipsorum fraudulentas inductiones adducere ad cōuersandū ordinibus predictis ꝙ doctos fratres facere publice asserui atqꝫ dixi. In quo de assercione falsum michi imponūt: sicut oībus vobis cōstat; quoniam nō sic dixi. Sed dixi nichil penitus asserendo: ꝙ homines plures dicunt fratres ipsos sic agere: i quo articulo isti appellantes presensi vidētur asserere: ꝙ furari homines ꝑ dolos ⁊ fraudes ad cōuersandū in ipsoruꝫ ordinibus nō sit mortale peccatum. in quo vidētur cōtra scripturam affirmare dicētē Si quis furatus fuerit hominē: ⁊ eū vēdiderit cōuictus moriatur exodi. xxi. cap. cum scriptura non nisi pro peccato mortali precipiat mortē insligi ⁊ vendito rei furate minor sit culpa: ꝙ furti commissio vt videtur iudicet super isto dominus noster papa seu mundus. ¶ Decim⁹ articulus esse refertur: ꝙ profitentes ordinem mēdicantium petentes ex gratia curie romane: ꝙ ab episcopis possint ordinari petunt episcopos peccare: ⁊ ꝙ tales petentes sunt peccati huius participes. in quo articulo falsum manifestum michi imponunt. quoniam non dixi verbum: quo ad hoc de gratia curie romane. Sed dixi ꝙ videbatur michi: ⁊ in presenti videtur: ꝙ ipsi executores canonum grauiter delinquunt: cum homines sine titulo ad ordines sacros amittūt: cū scdm̄ canones cleric⁹ inferat clero oprobriū mēdicando Et ibi adieci: ꝙ ꝓcurantes episcopos ordines sic conferre delictorū ipsorum episcoporum vidētur michi esse participes: nec cōtrarium video in presenti. cū apostolus dicat Qui talia agunt digni sunt morte: non solum autem qui faciunt ea. si qui consentiunt facientibus ad ro. i. cap. ¶ Undecimus articulus refertur esse: ꝙ tales voluntarie mendici siue assumentes statum talem non possunt sana cōscientia dicere orationem dominicam: ex quo se ipsos inducunt in temptationē. vbi aliqᷓliter truncate me capiunt. quoniā ꝯclusio quā per illud dictū suadere volebā supraposita in. v. articulo fuit: ꝙ mēdicitas spontanea non potest prudenter a quoqꝫ ⁊ sancte perpetuo obsernanda assumi. Quoniam per hoc suadere volebam: ꝙ non quis sana conscīetia. s. prudēter ⁊ sancte petere a suo patre xp̄o ne eū in temptationē inducat. qui spōtanee se ipsꝫ intēptatiōeꝫ inducit. quoniam sic orans aut affectat non īduci in temptationē. Et hoc prudēter ⁊ sancte ⁊ tunc sciēter nō se intēptationē īducet: cū id nolit. ⁊ ita si faciat imprudenter ⁊ exignorātia illō facit: vt vult se īduci in tēptationē: ⁊ sic ꝯtra propriam volūtatē se postulat nou induci. Sed dicet quis sic assumēs diuina ꝯcilia siue ꝑcepta aut ieiunium seu aliud op⁹ difficile perpetuo obseruanda cū se inducat in tēptatiōeꝫ: nō potest sana conscieutia scilicet prudēter ⁊ sancte dicere orationē dominicam. Cui respondeo. ꝙ assumens sibi ꝑcepta siue ꝯsilia aut alia queuis in sacra scriptura: aut ab ecclesia sancta dei ꝑcepta consulta docta siue concessa: ⁊ eo modo quo tunc concessa aut docta: ꝙuis afferant secum tēptationē tñ qᷓ talis temptatio ex consulto siue concesso adeo ꝯsequitur tanqꝫ occasio data adeo debet cēseri. et ab hoc ita assumens in tēptationē non seipsuꝫ cēsetur inducere. Si vero quisqꝫ aliqua sibi obseruanda assumat. que a scripturis sacris aut a sancta ecclesia reprobātur: aut etiam aliqua concessa assumit per modū licet multū difficilē q̄ modus a sacris litteris aut ab ecclesia reprobatur: ille se in temptotionē inducit: vel cēsetur in ducere Et non ceruo orādo sana conscītia potest a patre suo celesti Ne nos inducas intēptationē orādo expetere. Mēdicitatem vero ꝙ spontaneā reprobatam a lege nature a sacris scripturis veteris testamēti ⁊ noui a xp̄o ⁊ eius apostolis a lege ciuili ⁊ a sancta ecclesia in qnarta conclusione illius sermonis. Quodcūqꝫ dixerit vobis facite

diffuse suasi. In quo sermone econtra obieci: ꝙ mēdicatio naturalē erubescētiā multū: nūc habet annexā: ⁊ ei⁹ obseruātia hūilitatē gradē videtur annexā habere. ita ꝙ tolerātia ei⁹ ꝓꝑ amorē dei quasi quodā genus martirij eē vꝛ: Unū nō videtur posse defendi: quin magni sit meriti apud deū. vbi respōdi: ꝙ in casu est ita: scꝫ cum quis eā reprobatā ignorat. Si vero sciaꝛ eē reprobata mō ꝑmisso ei⁹ sequēs assūptio ꝑpetua vel ad tempus nec dei amorē nec humilitatem sanctā meritū vite eterne videꝛ cōtingere. Si enim qᷓ est tolerentie difficilis hīs humiliationē cōiunctā ruborem naturalē annexū posset sancte ac prudenter assumi. Cur nude mēdicare ī publico cū sit difficilioris tolerātie ⁊ amplioris ruboris nō possit sancte ac prudēter assumi. ratio non michi videtur. Cur etiam castratio suipi⁹ ab hoīe fieri sancte ac prudēter nō possit: cū id tolerantie grauioris existat ⁊ humilitis maioris: ꝙ spontanee mendicare. Cur flagellatio quotidiana in publico vsqꝫ ad effusionem sanguinis sicut plura milia hominū hinc ad paucos annos fecerūt obseruanda nō possit assumi prudēter ⁊ sancte cum multo sit spontanea mēdicitate tolerantia grauior. Cur prophete baal incidēdo seipsos laqolis atqꝫ cultris tale genus martirij nō habebant: estimātes se ꝑstare deo suo obsequiū sic istis similia nimis multa ꝓbare possuut habere meritū ⁊ humilitatē remunerādā a deo ⁊ fieri prudēꝛ ac scē nisi qᷓ sūt reprobata a lege nature: ⁊ ita ē mēdicatio spōtanea ꝯ legē nature institutiōis ꝑmarie ī qua nři parētes cū suis posteris ꝑmāsissēt: nūqꝫ qs paup ⁊ mēdicus fuisset. vt in ꝑmo sermōe ꝑdicto osndi. Est etiā ꝯtra legē dei vt dixi antiquā ⁊ nouā sic ꝙ michi vꝛ ꝙ in isto articulo insipientia eoꝝ manifesta ē omnibus.

Duodecimus articulus esse refertur: ꝙ tali statui maior occasio peccādi ē annexa. ꝙ diuitiarū superfluitati. Soci⁹ me⁹ decan⁹ hūc dixit: non ego. ⁊ satis elegāter illū suasit vbi nichilomin⁹ insipiētia eoꝝ manifesta vꝛ. cū cōmuniter a doctoribus affirmeꝛ: ꝙ status ē ꝑfectior. eo ꝙ difficilioris obseruātie maiores occasiones habet annexas. ꝙ stat⁹ īferior peccādi. et ipsi suū statū conanꝛ multū extollere. Sed in isto (vt vꝛ) conanꝛ eū deprimere ꝯputātes ꝑmissū articulū ꝓ errore.

¶ Tertiusdecim⁹ articul⁹ eē asseriꝛ: ꝙ fr̄es mēdicātes hmōi ꝑuilegia ꝓcurātes ī sic procurādo peccarūt mortaliꝛ. qđ pctm̄ ꝯtinuāt ipa ꝑuilegia retinēdo ⁊ exequēdo. vbi vꝛ ꝙ articul⁹ quo ad ꝑtē ꝑmā ꝯtinet veritatē. qᷓ talis ꝓcuratio vꝛ michi fctā fuisse ꝯ legē nature ꝑtactā ī. z. articulo. ⁊ ī. v. Oia qcūqꝫ vultis ⁊c. Itē ꝯ istā aliā legē: si ꝯcupisces rē ꝓximi tui. Nō bouē nō asinū ⁊c. cū curati ecclesiaꝝ graui⁹ dānificēꝛ ī subtractiōe iuriū suarū ecclesiarū ab eis: ꝙ in subtractiōe bouis aut asini vel ancille. Itē ꝯ istā legē mādati dn̄i ne fraudē feceris Math. decio capitulo qm̄ (vt vꝛ) hec iura sepulture ⁊ auditiōis cōfessionis parrochianoꝝ curatoꝝ ipsis curatis insciis ⁊ ita vt vꝛ cum fraude furanꝛ a fratribus ꝓcurata. Itē valde violenter presumiꝛ: ꝙ hec ꝑuilegia ꝑ que commoda magna temporalia facile obtinētur ea cā ꝑcipue. ex quo ipa poti⁹ ꝙ priuilegia ministrationis eucharistie seu baptismi siue vnctionis extreme: quibus cōmoda tēporalia nulla aut permodica sunt annexa fuerāt a fratrib⁹ procurata. ¶ Itē ꝙ a nullis possessionatoꝝ ordinibus fuerāt postulata. ¶ Itē quia nullus vir sanctus istis exceptis de quo hucusqꝫ audiueram cōfessiones affectauit audire: qm̄ poti⁹ cū ad eū audire ꝑtinuit: id alijs ꝯmisit. Itē ꝙ ista sancta ꝑtēsa ꝑuilegij sepulture retētione seu vsu pauci egeni aut nulli raro aut nūqꝫ ad sepulturā more thobie qrerenꝛ. Sed diuitū cadauera tanqꝫ reliqe requiruntur vbiqꝫ. imo vltra maria tanqꝫ alimenta a vulturibus sentiūtur iuxta sentētiā ꝯmētatoris scdo de aīa commoduꝫ tēporale eē cāꝫ ꝑcipuā īpetratiōis ac retētiōis pretēdunt. Itē vt videtur qđ dꝛ ambitionis peccatū in ꝓcuratione istius ꝑuilegij ꝯfessionis ⁊ etiā ꝑdicationis accessit. an nō est grandis ambitio locū sublimē in ecclesia postulare: scꝫ vt hō facultatē habeat publice predicādi. Itē an ne est paruus honor īperatores reges ⁊ reginas duces ducissas cōites cōitissas ⁊ nobiles alios ⁊ alias indistincte: vt ob verecūdiam ꝑlatoꝝ ipsos nō nomine filios ⁊ filias spūales habere. Quis igitur talē gradū poterit ꝓcurare nisi reprehēsionē filiorum zebedei incurrerit iudicetis. Itē cū apostol⁹ dicat. Quō ꝑdicabūt nisi mittātur sicut scriptū est ꝙ speciosi pedes euangelisantiū ad. z. x. capitulo Isti suos pedes: affectiones volūtatis intelligo: deformare videnꝛ: q̄ aspirant ad ꝑdicationis officium non voluntate: animi id excercent. ⁊ videꝛ de illis ad litterā: de qbus dn̄s ꝯqueritur ꝑ ꝓphetam. non mittebā ꝓphetas ⁊ ipsi currebant. nō loquebar ad eos ⁊ ipsi prophetabāt hieremie. xxiij. Itē si video qualiꝛ ista tria genera ꝑuilegioꝝ potueꝛt ꝓcurare. aut ad ista pastoris officia poterit ꝓueniri nisi aliūde ꝙ per christū ostiū ascēdatuꝛ cū per xp̄m vt michi videꝛ nullus nō vocatus ascendat ostēdant igitur se esse vocatos ⁊ missos a omino ad istud vt maculam ambitionis excludant. cum oues proprias non habeant quas possunt educare. ⁊ tamen volunt eis preesse.

Quo ad secūdaꝫ partē huius articuli vobis ꝯstat ꝙ illā trūcate recipiunt: cū ego adiecerim ꝙ hij id peccatū contineant qui gratificando causas ꝑmissas ⁊ ipsas seruādo ꝑmissa ꝑuilegia exequūtur aut retinēt. ⁊ hoc michi videꝛ etiā in ꝑsenti. Et si dixeris ꝙ ꝯcessio domini summi pōtificis istā maculā peccati iniurie facte rectoribus ⁊ ꝑlatis ac etiā auaritie ⁊ ābitionis in ꝓcurātibus ꝑuilegia hec ꝑmissa abstulit ⁊ abstersit ⁊ in eorum successoribus tali macule ingressuꝫ ꝑclusit ⁊ in presenti ꝑcludit facta concessione huiusmōi scdm̄ legē. ista priuilegia ⁊ per consequēs iuste tenebant ⁊ eis per cōsequēs iuste qᷓ lerabiliter vtebātur. ⁊ in ꝑsenti vtuntur. Ubi respondeo ꝙ ecōtra omnino videtur si res ipsa intimius attendatur quoniam nec priuilegiuꝫ nec lex aliqua incorporata (vt puto) precipit aut precepit. consuluit aut suasit: aut in presenti suadet ꝙ fratres hec priuilegia siue iura scꝫ hmōi facultatē ꝑdicādi. cōfessiones audiēdi ⁊ corpora sepeliēdi vt in ꝑuilegijs ipsis describitur acceptarēt acceptēt admitterēt aut admittāt. sꝫ facta est eis a lege sine ꝑuilegio nuda ꝯcessio. igꝛ fctā ꝯcessiōe ꝑuilegioꝝ hmōi ꝑ dn̄ꝫ nřm papā ⁊ ēt ꝑ legē icorporatā iuris ad hec libertas remansit in fratribus eadem acceptandi. Et ita tunc ad huc remanserāt in eisdem macule supra tacte: quia non adhuc habue-

rāt facultatem. Si quis enim profūde cōsideret:
videbit aperte: ꝙ facultas talis michi nulla effi-
cit siue consurgit: nisi precedat superioris cōces-
sio ꝛ inferioris acceptatio sequens siue consensꝰ.
acceptatio vero talis priuilegij sic concessi ꝗbuis
concessi ex causa honesta ꝛ vtili vt suppono hn̄s
ad hoc tres maculas supratactas. s. iniuriam a-
uaritiam ꝛ ambitionem: vt propter rationes pre
dictas verisimiliter estimatur. est impia ꝛ iniqua.
Non ergo potest peccatum abstergere: cum pec-
catum tantū aliud peccatum nō tollat. sed aggra
uet. Nō ergo concessio sola: nec concessio contra
acceptationē: nec aliquid ab extra eis adueniēs
tollit ista peccata in procurātibus ea: seu abstu-
lit: nec in successoribus eorum ingressum maculis
illis preclusit: sed post acceptationem iniquam et
ante mentem acceptantis inficiunt. Si vero quis
dixerit: ꝙ post acceptationē huiusmōi ꝑuilegioꝝ
tam in ꝓcurantibus ꝙ̄ etiā exequentibus ꝛ reti-
nentibus atqꝫ hijs vtentibus peccata pretacta ꝑ
penitentiā possunt tolli ꝛ poterant. Ecōtra videt
quoniam esto: ꝙ iniuria facta rectoribus per pe-
nitentiā tolli posset restitutiōe non facta: eo ꝙ per
concessionem domini pape ꝛ acceptionem fratrū
fierent iura sua. ꝛ sic eorum restitutio fieri nō de-
beret: tñ quo ad peccata auaritie ꝛ ābitionis pe-
nitentia non videtur locū habere. cuꝫ continere
teneantur: nec nisi propter ista iuxta rationes pre
tactas: vt violenta minus presumptione: a pluri-
bus estimatur priuilegia tenerentur. Et id de pec
cato auaritie violentius habet locum. ¶ Item q̄
ro ab eis qualiter de acceptione predicta a fratri
bus penitetur. Ex quo res acceptata ab eis con
tinue detinetur ꝛ libere potest abici atqꝫ restitui.
vbi puto ꝙ erit satis difficile qs cū pōt de acq̄si
tiōe reiveraciter penitere: q̄ de eius retētione leta
tur libentius edoceret. Sic ergo vt multis videt
ꝙ̄to hec materia amplius atqꝫ profundius aperi-
tur: tanto more rerum fetentium vt dixit aristote-
les in problematibus: magis fetet. Et si quisꝙ̄ di
cerit ꝙ fratres ita acceptare tenentur propter o-
bedientiam sui prelati ita precipientis: vt faciant.
Ubi eis poterit ita dici: ꝙ volūtas precipiētis ta
liter videtur infecta peccato mortali: quia ꝑcipit
q̄ seruetat: scꝫ fraudem facere: ꝛ cōcupiscere reꝫ
proximi sui iuxta pretacta. vnde subiectus eo ca-
su non videtur mortale effugere. quoniam vt
videtur ita est iste consensus: quo patet manda
ti illicitum mortale peccatuꝫ. sicut est acceptio in
casu pretacto superius. quoniam in illicito nō de
bet parere: sed potius precipienti aperte resistere
sicuti debet resistere: si suꝰ superior furari sibi ꝑ-
ciperet. ¶ Item miror qua frōte audent in isto
pūcto michi errorē ascribere: cū ipsi in sua appel
latione affirmēt se pauptatem altissimam profite
ri cum vt secundum suā philosophiā loquar: pau
pertas illa sit altior: que iuribus istis caret ꝙ̄ illa
paupertas: que ista iura ex quibus temporalia ꝯ
moda obueniūt habet ānexa. vnde in isto docto-
res eorum libenter audirē. ¶ Iteꝫ perfectionem
euangelicam profitens: qua fronte priuilegia q̄-
uis que legē euāgelicam priuāt sancte acceptat:
vellē videre. Et quis potest ambigere: quoniam ꝑ
uilegia supratacta istum euangelicā legeꝫ priuāt
Omnia quecūqꝫ vultis ꝛc. Cū ipsi fratres nollēt:
ꝙ alij religiosi ista preuilegia ab eis tollerent ꝛ ha

berent. Non igitur poterāt vt videtur sctē ea tol-
lere ab alijs acceptando: imo āplius stupeo: qua
fronte audēt publice affirmare atqꝫ docere: ꝛ san
cte vt asserunt: se statum euangelice perfectionis
tenere ac gerere qui status in presenti ex tot peri-
culis priuantibus legem dei quasi assumentis q̄-
busdam tanꝙ̄ zona precingit. aut tanꝙ̄ duploy-
de est opertus. cum pauli anathema qui vt scri-
bit ad Galla. euangeliū suum nō ab homine sed
per reuelationem domini nostri ihesu xpi accepit
potius videatur incurrere: sic dicentis. licet nos
aut angelus de celo euangelisat vobis preter ꝙ̄
qd euangelisauimus vobis anathema sit. Gal. i.
capitulo Quis enī ambigit quoniam iste euange
lisset alōꝛ aduersum paulo apostolo: qui affirmat
ꝛ docet in publico: ꝙ priuationibus legis euāge
lice est sancte vtendū: cum paulus docuerit euan
gelium christi per omnia obseruandū. vnde petrū
apostolum reprehendit. vt scribit ibi secundo ca-
pitulo: ꝛ in faciem ei restitit: quia non recte (vt di-
cit) ambulabat ad euangelij veritatē Si ipse pau
lus declinationem a veritate euāgelij in modico
puta quia petrus subtraxit se ne edēt cū gētibꝰ in
petro tam acriter reprehendit. nūquid non in pre
senti si esset eos iustius anathemate cōdempnaret
qui obseruationem euangelij profitentes priua-
tionibus nō tantum legum euangelicarum quas
supra modo tetigi. sed etiam sue regule transigūt
vitam suam francisci enim regula precipit fratri-
bus ad hoc ydoneis laborare ꝛ ipsi neglecto la-
borio statuunt mendicare. Regula francisci ꝑ-
pit: ꝙ verba regule non glosentur. Et fratres la-
borant. vt verborum sensus omnino tollatur spi-
ritualiter omnino de litteris a sede apostolica nō
petitis. Regula francisci non precepit: ꝙ fratres
predicent in episcopatu alicuius episcopi: cum
ab eo illis fuerit cōtradictum: Et ipsi nec ecōtra
facere poterunt ꝛ inuitis episcopis procurarunt.
Regula beati francisci ꝑcipit ne fratres recipiāt
per se vel per alios denarios vel pecunias vllo
mō. Et vix transit frater per patriam: aut per vil-
lam: quin socium ducat ad colligendum dena-
rios per receptorem. Regula frācisci precipit
ꝙ nullus fratrum populo penitus audeat predi-
care nisi a ministro generali fuit exauditus ꝛ ap-
probatus: ꝛ ab eo predicatiōis officiū sibi conces
sum. Et fratres ne eximerentur a ministro pri-
uilegiū procurarunt. Regula sancti francisci ꝑ-
cepit ꝙ fratres non ingrediant monasteria mona
chorum non claustrum non domos nō officinas
interiores Et fratres ꝓcurarūt priuilegiū directe
(vt supra) cōtrariū. Regula frācisci ꝑcipit ꝙ i ac
tibꝰ frm sꝑ pauptas sctā reluceat: Et ffes labo
rant vt in eoꝝ ecclesijs claustris domibꝰ ornamē
tis ꝛ libris magnitudo decor ꝛ diuitiarum effectꝰ
resplendeāt. ¶ Item Regula francisci declara-
ta in clemētinis cap. Exiui de paradiso apte cō-
tinet de ꝑceptore ꝙ frs minores nō vtant nisi vilibꝰ
pānis scꝫ q̄ iuxta cōditi dezpri ꝑtis viles debeāt re
putari nō imiscerēt se executiōibꝰ testamētoꝝ ꝛ dis
pēsatiōibꝰ ꝙ nō faciāt aut fieri sustineant q̄cunqꝫ
edificia. q̄ considerato fratrū habitantiū numero
excessiua ī multitudine ꝛ magnitudine debeāt re-
putari scꝫ tpatis hūilibꝰ edificijs sint cōtenti. nec
habere debent operimenta aut preciosa vasa nō
conuenientia statui paupertatis. Et fratres

in huiusmodi rebus mobilibus ꝑcipue gloriātur.
ꝛ hoc est michi multis similibus.

Quartusdecimus articulus esse

astruitur: ꝙ huiusmōi priuilegia a fratribus hu-
iusmodi tantum typo cupiditatis ꝛ non aliunde
fuerunt ꝓcurata sꝑ quo articulo vobis cōstat: qd
dixi ꝑcipue. Et non dixi tantū: ꝙ nō solum ex nūc
dictis: sed etiā ex ratione quā ad id suadendū ad
duxi. apparet: quoniam dictū aristote. primo po
steriorꝝ de cognoscendo primo ꝛ proprio ꝛ subiec
to cuiuscunqꝫ passionis aut accidentis alterius
allegaui: scꝫ ꝙ est id quo posito ponitur: ꝛ quo a-
blato auffertur. Et ex rationibus positis ꝛ etiaꝫ
ex immediate precedenti articulo suadebam: ꝙ
posito cōmodo tēporali ponit istorum priuilegio-
rum retētio. Et eo ablato certissime tolleretur vt
creditur: vt prime rationes suadent: Ex quibus
cōclusi: ꝙ ista videtur fuisse in procuratione priui
legiorum et in retentione eoꝝ causa precipua. vn
de patet ꝙ ascribendo michi: ꝙ dixerim tantū ty-
po cupiditatis: ꝛ non aliunde fuerunt ista priuile-
gia procurata verbis inanibus nituntur seduce-
re. Et ita insipientia eorum nota est omnibus.

Quintusdecimus eē describitur:

ꝙ in ecclesia eorum parrochiali parrochiani de-
bent confiteri ex hoc cōcludendo: ꝙ ibi ꝛ non ali-
bi: dato in ecclesijs fratrum licite valeant confite
ri. In quo articulo falsum manifestū michi vt vi-
distis hic dicto ꝑma dn̄ica q̄dragesime. iponunt
scꝫ i fmōe ꝑ me vobis dicto scꝫ i. xv. die inq̄rēdo q̄s
locus esset eligibilior confitenti: vt cōfiteatur. ibi
dem respondi: ꝙ ipsoꝝ parrochialis ecclesia non
affirmando seu concludendo locū fratrū esse illi-
citum. Illud autem multiplici ratione suasi pri-
mo quia parrochialis ecclesia est a deo per suam
ecclesiam ad id sacramentum ꝛ ad alia sacramē-
ta recipienda a parrochianis ipsius electa ordi-
nata atqꝫ decreta. Et dominꝰs sepius per scriptu
ras hortatur suadet saltem aut precipit. ꝙ ad locū
quem elegit dominus: populus veniat: ꝛ ibi offe-
rat oblationes ꝛ decimas: ꝛ ꝙ ibi exaudiet peti-
tiones ꝛ orationes eorum. quod minus vtiliter ꝛ
quasi superuacue fieri videtur: si locus iste ceteris
locis ad spiritualia exercenda non esset vtilior:
¶ Iteꝫ ibi duplicis obedientie meritum quisque
cōfessus sibi acquirit. s. confessionis sue meritum
ꝛ etiam meritum obedientie: quo ad locum a deo
per ecclesiam suam statutum siue decretum. quaꝝ
vnius merito careret in ecclesia fratꝝ parrochia
nus confessus. cū oratorium fratrū non sit ad id
ab ecclesia ordinatum siue decretum. sed ad peti-
tionē fratrum pro se ipsis est eis concessum. vnde
innocentius quartus fratribus precepit districte
ne parrochianos alienos temere ad audienda di
uina admitterent in ista constitutione ꝛ si animas
rum. p. Item videtur ecclesia parrochialis con-
scientie confessi esse securior. quia verisimiliter cō
fessus in ipsoꝝ fratrum ecclesia poterit hesitare:
an ipsoꝝ ecclesia sit supposita ecclesiastica ꝓpt i-
terdicto propter decretalem istam Animarū par-
rochialis libro sexto de sepulturis: in qua pena in
terdicti infligitur locis eorum: qui procurant ali
quem sepeliri apud eos. si postꝙ̄ apud eos sepul

ti fuerūt requiratur restitutio sepultorū ꝛ omniuꝫ
ablatorum: ꝛ restitutio infra decēnium non fiat ꝛ
nichilominꝰ per istā decre. Cupientes de penis in
clementinis taliter inducentes sunt excōmunica-
ti de facto. ita ꝙ de confessoribus qui ibi deputāt
etiam probaliter poterit suspicari: ꝙ sunt ex com-
municati. cū a pluribus affirmatur: ꝙ tales cōfes
sores inducunt homines vt ipsoꝝ eis confessi eli-
gant sepulturā. talis vero hesitatio. ex hijs cau
sis non facile accidit de parrochiali ecclesia: aūt
de eiꝰ ordinario seu curato. vnde ipsa parrochia-
lis ecclesia ex hoc capite videtur: ad confessionē
vtilior. quia quo ad conscientiam prouidētia ipsi
us cōfessi vt securior. ostendant fratres hoc esse
errorem: aut suam insipientiam manifestam oibꝰ
fateantur.

Sextusdecimus esse describitur:

ꝙ cōfessio faciēda est ordinario ex hoc fratres ex-
cludens. quia vt asserūt hoc est magis vtile. ma-
gis notatū: ꝛ magis securum. In quo patēter fal
sum michi imponunt de verbo ex hoc fratres ex-
cludens. Item descriptionē quā protuli nō rec-
te recipiunt sed captiosa verba adiciūt scꝫ ma-
gis necessariū ꝛ magis securū. Cū ꝗ dixeri sicut
nostis: ꝙ si q̄reret q̄ ꝑsona ad auditionē cōfessio-
nis parrochiani esset magis ydonea dixi michi vi
deri: ꝙ ordinarij ꝑsona est magis nota intelligo
dixi magis secura ꝛ magis vtilis ꝛ minus dāno-
sa primo suasi sicut in articulo immediate ꝑcedē
te scilicet que est ꝑsona a deo ordinata. ꝛ ad hoc
per suā ecclesiā deputata. Et quia parrochiano
suo arctius est ascriptus: ꝙ̄ fratri. sicut medicus
corporalis videt securior qui egroto extat arcti-
us alligatus. Et quia de statu suo quo ad inuolu
tionē excōicationū ꝛ interdicti est magis securus
q̄ꝫ vt dixi affirmatur a pluribus: ꝙ plurimi con-
fessores de fratribꝰ sūtas illius ꝑdicti capituli cu
pientes ꝛ illius capituli cōtrariū periculis: sepe
incurrunt ꝛ similiter illius capituli. Religiosi ab-
soluentes nonnūꝙ̄ ligatos ꝑ canones atqꝫ cōsti-
tutiones prouinciales aut synodales: in quibus
non possunt absoluere sed absoluendo penā excō
municationis incurrūt. a qua (vt dicit) nisi ꝑ do-
minūpapā absolui non possunt: vbi tamē ordina-
rius sine hesitatiōe potest absoluere. Itē ex hoc ꝙ
per id capi. Religiosi apparet potestas ordina-
rij etiā proprij sacerdotis amplior ꝙ̄ fratrū po-
testas sua si ꝙ securius posset eorum parrochianꝰ
ab eis absolui: ꝙ̄ posset a fratribus ꝛ commodi
us: ne diuideretur dispendiose sua confessio. Io
vobis dico nēo vos seducat inanibꝰ ꝟbis: Secū
dum scilicet ꝙ ordinarius est magis vtilis ad hūc
actum suasi. quia suus parrochianus sibi debite
confessus habet meritū obedientie certe quo ca
ret fratri confessus. sicut dixi iuxta finem precedē
tis articuli. ¶ Item fieri debet scilicet propter si-
milem obedientiā audiat sui parrochiani cōfes
sionē. ꝛ absoluat habet etiā simile obedientie me
ritum. cuius meriti particeps cōfessus sibi efficit
cuius etiam meriti participatione caret fratri cō
fessus cum id meritum scilicet obedientie non ca
dat in fratreꝫ. ¶ Item quia facilior in periculis
habetur accessus ordinarij ad infirmum ꝙ̄ fra-
tris tā die ꝙ̄ nocte. ꝛ eo āplꝰ ꝙ frē ē scꝫ obediētia

alterius. Ita ꝙ etiam pro suo voto nõ potest ad
parrochianũ habere accessum. etiã in mortis ar-
ticulo. ¶ Item quia ordinarius potest a pluri-
bus absoluere. vt patet per id cap. Religiosi ne
cum discrimine diuideretur confessio. vt iã dixi: or-
dinarij videtur vtilior. ¶ Item cum vir ꝛ vxor
vnum sint corpus vtilius est vtrique illi confiteri:
qui quotidie potest vtriusque defectum agnosce-
re per medicationem alterius vtrosque sanare q̃
illi qui non possunt ita eorum infirmitates conspi
cere sicut ẽ ĩ medico corporali. Et eo magis quia
per confessionem factam fratribus. iã vir ꝛ vxor
raro confitentur eidem ecõtra autem esset: si sol9
ordinarius potestatẽ illaȝ haberet. vnde suasi: ꝙ
persona ordinarij ad audiendum confessionẽ sui
parrochiani persona ordinarij vtilior. ¶ Item
dixi ꝙ innocentius quartus in illo capitulo: ꝛ si a
nimarum: alias rationes ad istud inducit scilicet
ꝙ non tantum cõteptus ꝛ indeuotio in populo ꝓ
deunt cõtra proprios sacerdotes. sed erubescen
tia que ẽ maxima pars penitẽtie tollitur: cũ quis
non proprio sacerdoti quem habet cõtinuum ꝛ p̄
sentem sed aliquando transeunti: ad quem diffici
lis ꝛ aliquando impossibilis ẽ recursus sua certa
mina cõfiteri. q̃ etiam dãnabilis ꝛ oblationum
detentio ꝛ periculosa detractio decimarum. Pro
pter quas rationes fratribus ita iniungit vniuer
sitati vestre de fratrum nostrorũ cõsilio in virtute
obedientie descripte precipiendo mandamus q̃ti
nus parrochianos alienos diebus domicis ꝛ fe
stiuis non recipiatis de cetero ĩ oratorijs vestris
seu ecclesiis temere ad diuina. Nec ipsos siue sa-
cerdotes sui licentia ad penitẽtiã nullatenus ad-
mittatis. hec igitur vbi iste dñs papa affirmat ꝙ
e cõfessione facta fratrib9 ꝛ nõ proprio sacerdoti
prodit cõtẽptius ꝓprij sacerdotis. ¶ Item deuo
tio in populo: vt annectit. ¶ Item erubescen-
tia quam asserit maximam partẽ penitẽtie tollit.
¶ Item dãpnabilis oblationuȝ detentio: scilicet
quas in multis locis de cõsuetudine offerunt sa-
cerdoti ꝓprio cõfitentes. vt dicit glo. guillermi.
ca. dudũ sup verbo. Itẽ periculosa detractio deci-
marum propter que tanq̃ propter incõuenientia
prohibet ne sic fiat. vnde satis apparet ꝙ iste do-
minus papa sensit: ꝙ vtilius fuit ordinario cõfite
ri: q̃ fratribus ꝛ minus damnosuȝ quedã insuper
tenere suasi ex alijs: videlicet ꝙ tales cõfessiões
fratribus sũt dãnose: ꝛ similiter sepulture quia fa
tẽter fratres predicta seruitia retinere ad suũ pe-
riculum: vt multis videtur propter rõnes pretac-
tas in secunda parte: xiij. articuli huius ptractati
ꝛ alijsque in discutione. xxi. articuli iã ponentur
Item ista electio cõfessionis faciẽde fratrib9 est
curatis dãnosa. quoniam facit ꝙ ignorant vultũ
pecoris sui ad cuius curam ex suo ordine sunt a-
scripti. et animam pro anima deo reddent. Item
est dãnosa populo. quoniam reddit suum curatuȝ
minus beniuolum ad orandum ꝛ sacrificandum
pro eis. Et forsitan taleȝ in eos inducit ergo fra
tres rancorẽ: vt charitas extingatur in fratribus
ꝛ in ipsis propter lites ꝛ iurgia: que modernis tẽ-
poribus inter eos quasi vbilibet oriuntur. Ex q̃
bus exclusi ꝛ sancto meo iudicio: ꝙ pro confessio
ne facienda vni persone est persona ordinarij ma
gis ydonea pro parrochianis ipsius: ꝛ in de ele-
ctione fratribus ꝓferenda. Nisi aliquid aliud
exigat. vt sibi non fiat cõfessio. ꝙ vt puto non mul
tis sepe cõtingit. licet aliquando cõtingat in cu-
rato litterature parue. vbi illud alegans primo
aduertat. ꝙ q̃tũcũque homo sit sciens ad fructum
tamen sui effectum cõfessionis ꝛ penitentie impo
nende non adhibetur subtilis scie cõfessoris ad ĩ
uestigandum seu disputandũ subtiliter circũstan-
tias peccatorꝫ quando qualit q̃tũ vbi ꝛ propter
q̃d ꝛ ita de alijs circũstãtijs: agrauãtib9 magis
aut minus aut eque. verũ sepius vnus simplicis
litterature prudẽtius penitẽtias imponit cõfessis
q̃ facit thelogie magister. vnde dicitur ꝙ fratres
ipsi affirmãt cõfessores ĩdoetos statuere. ¶ Itẽ
debet quisque attendere: ꝙ q̃uis curatus forta-
ssis sit simplex: quia tamen amplius ad adhibẽ-
dam medicinam cõgruam suo parrochiano arta
tur q̃ frater: verisimiliter debet cõfessus presume
re: ꝙ hoc aut per se si sciuerit: aut ab alio suo su-
periore. aut socio informatus diligẽtius aget. q̃
frater. ita vt minus ille idoneus melius isto id of
ficium exercebit. ¶ Itẽ debet confessus verisimili
ter estimare: ꝙ deus electo suo deputato per ec-
clesiam id tale officium magis assistet in execu-
tione sui officij: q̃ faciat alieno: in quadruplo for
sitan magis docto quia nõ ptꝫ ad eum saltem pa
rum pertinet ad eum de ouibus alienis. ¶ Item
esto ꝙ fuerit audiẽs cõfessionem alicuius parro-
chiani cuiusuis ecclesie esset doctior parrochiani
vicario ꝛ rectore: quia tamen suspectus ꝛ debet
verisimiliter iudicari. Eo ꝙ mendicus nõ ad que
stum cõfessionẽ velit audire. Et ipse videtur mi-
nus idoneus. debet enim prudẽs ĩ corde suo: aut
probabiliter poterit ita arguere. Iste est mẽdicus
ꝛ indigẽs vite neccessarijs. cur q̃ hic me auscul-
tando sederet: ꝛ nõ potius aut labore aut mẽdi-
cando quereret sibi victũ: ꝛ quibus tegatur nisi
huiusmodi in parte de me habere speraret. Igi-
tur vt habeat de me aliquid me auscultat inten-
tio semper solet puertere in toto aut in parte iu-
dicium quia habet amorẽ cõmodi tẽporalis an-
nexum. Amor vero cõmodi in iudice: siue commo
dum aliqõ munus ve receptum execat oculos iu
dicũ ꝛ peruertit verba iustorum: testante scriptu-
ra. videtur ergo probabile: ꝙ iste mẽdicus nõ po
terit michi esse in isto cõfessionis negotio ad im-
ponendũ michi penitentiam equus iudex: sed de
deo potius de eo presumere quia mendicus est:
ꝛ pro omnibus meis peccatis tã superbie q̃ luxu
rie furti ꝛ homicidij ꝛ eis similibus iniungit in ele
mosine elargitionẽ sicut pro auaritie ꝛ cupidita-
tis peccato. ꝛ p̄iter me inducere siue alicere: im-
mo quia est meus confessor: arguitur michi sic fa
cere scilicet istam elemosinam sibi conferre. ꝛ cer
te hoc mõ sanari non potero. dominus enim di-
cit hoc autẽ genus nõ eicitur nisi per orationẽ et
ieiunium mat. xvij. cap. de demonio loquẽs: vnde
cõstat: ꝙ electioni cuiuscũque diuersi demonij scili
cet q̃ vitijs diuersis preest diuersa medicina ad-
hiberi debet. vnde pro peccato supbie debet hu-
militatio adhiberi. pro fornicatiõe carnis macera
tio ꝛ abstractio ab omni modo mulierum consor-
tio ꝛ peccato auaricie elemosinarum largitio: Et
ita de ceteris: vt ita demonium quodã preest illi
vitio expellatur ꝛ homo ab illo vicio sic curetur.
¶ Itẽ ex effectu videtur ꝙ fratres sic agũt. vnde
alias haberent tantas pecunias: ꝛ cũ preceptum
illius decertalis inclemẽtinis. Ex iul de paradiso
fabricarent tantas ꝛ tam sumptuosas ecclesias
claustra campanicia tanta pallalia ꝛ alia in q̃nto
articulo supratacta nisi de talibus perquisitis id
facerẽt verisimule nõ videtur. ¶ Item raro aut
nunq̃ auditur ꝙ fratres alicui ei confesso iniũgite
ꝙ aliquos poteens reficiant vt in ecclijs suis p-
rochialibus homines tectum cancellum campa
nile aut aliquid eius reficiant. Et tamen non du-
bium quin largitiones elemosinarum graueres
hominib9 sepe iniungunt vnde potest probabilit
est imari ꝙ applicant eas sibi ex quo cõfessus si sit
prudãs debꝫ eũ habere suspectũ tã q̃ ĩ idõeneũ. et
vtinam confessi ab eis et cõfessi suis parrochia-
libus capellãis simul cõferrent suas penitencias
ꝛ peccata vt possẽt perpẽdere nũ q̃ prudẽti9 ad sa
nanda eorum vlnera per eos aut illos peniten-
tie sint iniuncte.

Decimus septimus alius esse fa

firmatur ꝙ stante illo statuto omnis vtriusque sex9
pro quod principis ordinario confiteri non ex-
cusatur quis si fratribus huiusmodi confiteatur
ꝛ ab eis legitime ab soluatur nisi iteruȝ de eodeȝ
suo ordinario confiteatur ꝛ ꝙ fratres post abso-
lutã per eos confessis ĩpẽsionẽ iniũgere habeant
vt ipsi confessi vadant ad ordinarionum eorun
dem vt iterum sic confiteantur in quo articulo
falsũ michi manifeste imponũt vt insipientia eo-
rum nota sit omnibus quoniam expresse tunc fue-
ram protestatus ꝙ nec primam partem illius ar-
ticuli nec secundam volui affirmare aut etiã sua
dere sed dixi ꝙ dominus martinus papa. iiij. in
quodẽ priuilegio concesso fratribus minorib9 ꝛ
dicitur ꝙ frares predicatores consimile habue-
runt videtur illud statuisse siue mandasse vbicũ di
cit volumus vt hi qui fratribus cõfitebuntur ijdꝫ
suis parrochialibus presbiteris confiteri saltem
semel in anno prout consilium generale statuit
nichilominus teneãtur ijdem fratres eos ad hoc
diligenter ꝛ efficcaciter scdm dataȝ eis a domino
gratiam exhortentur hec ibi vbi videtur domin9
pape in sensu istum articulis voluisse seruari cui9
voluntas vt michi vidẽtur vigora mãdati habe-
bat. ¶ Item dixi ꝙ glosator capitulo du
dum illud id sentire videtur. ¶ Item dixi ꝙ domi
nus benedictus. xi. in cõstitutione reuocata ad p
petunm secundam partẽ illius articuli vt michi
videtur voluit obseruari. ¶ Item dixi ꝙ sanctus
thomas de aquino ꝛ bonauentura doctores sup
4. sententiarum illã. ij. partem articuli huiusmo-
di affirmãt. ¶ Item adieci quod ibi affirmatur
isti fratres habẽt de more ordinũ suorum ꝙ quis
que ingrediens confiteatur de nouo omnia sua pec
cata ex quibus suadendo conclusi ꝙ visum fuit i-
stis hominibus sapientibus ꝙ nulla debet repu-
gnãtia sciẽ in partib9 prime clausule ꝛ. ij. huius ar
ticul iquinsimulstare poterunt oẽs particule hu-
iusmodi articuli ꝛ ex hoc dixi ꝙ noluere affirmare
vel suadere isto articulum in sua forma propter o
pinionem magistri iohannis de poliato per domi
nũ Iohannem papã. xxij. dannatam quoniam vt
michi videbat articuluȝ qualiter intellexit quo ad
iterationem confessiõis sacerdoti proprio facien
dam ꝙ absolutio quecunque per fratres impensa
per sacerdotẽ propriũ quẽ intellexit parrochialẽ
curatũ de necessitate debuit iterari quod extat er
roneum vt michi v detur. sed dixi ꝙ ex predictis vo
voluivnam rationem extrahere cui respondere
nesciui. Et libenter volui ꝙ solutionẽ eius fratres
michi ostẽderent ꝛ ratio fuit ista ex quo tot ꝛ tan
ti patres atque doctores affirmant posse stare sta-
tutum antiquum scilicet omnis vtriusque sexus cũ
priuilegijs. ꝛ iuribus omnibus fratribus istis cõ
cessis ꝛ exercitio eorumdem nec vidi quod illõ sta
tutum sit aliunde sublatũ quisque prochian9 illud
attendens debet merito hesitare si non credert ita
esse aut teneatur id statum seruare q̃tum ad con
fessionem semel in anno suo curato siue ordina-
rio faciẽdam illud hesitando omittens scienter pe
caret mortaliter sicuti si est estimaret aut sciret ꝙ in
dubio teneretur partem securiorem eligere ꝛ te
nere iuxta legem diuinam ex quo consequtur arti-
culus supradictus Nec in presẽti michi o ccurrit
qualiter hec ratio dissoluatur Sed contra istã ra
tionem quidem frat dicitur publice predicasse ꝙ
ligare non potuit pro eo ꝙ fratres ad audienduȝ
confessiones parrochianorum cuiuscunque curati
potestate habent a papa cuius maior extãt in cõ
cessione auctoritas q̃ alicuius capellani parro-
chialis siue curati ꝛ constat ꝙ ꝛ capellanus par-
rochialis vni socio suo aut capellano cõmitteret
ꝙ ipse sui certi parrochiani confessionem audiret
ille confessus ab illo socio seu altero n teõneretur
de eisdem peccatis suo curato tu ncconfiteri igit
multo minus parrochianus talis confessus fra-
tribus facta confessiõe fratri auctoritate a domi-
no papa habenti tenetur eidem parrochianus ca
pellão iteruȝ confiteri vbi stupeo q̃fronte audẽt
populuȝ christi docere tam fatua cum senim ca-
pellan9 prochialis alteri extraneo capellano fa
cultatem cõcedit ꝙ certi sui parrochiani confes-
sionem audiat absoluat ꝛ penitẽciaȝ saluterẽ im-
põat duppliciter potest committere aut solum ꝙ
eius confessionem audiat ꝛ absoluat ꝛ p̄niam sa
lutarem imponat si alter sibi confiterevoluerit ita
tamen ꝙ nõ sit solut9 ab illo statuto generali om
nis vtriusque sexus aut ꝙ hoc facere poterit vice
sua si primo modo committat nõ ob hoc tollitur
obligatio statuti alterius qua artatur suo proprio
curato semel cõfiteri in anno nisi forte quo ad ab
solutionẽ quam non video iterari debere vnde in
hoc magister iohannes depoliaco reprobat a res
recte vnde in tale concessione est concessio domi-
ni pape multo auctoritatis maioris scilicet ꝙ cõ
fessio facta frĩ est fulcita maiori auctoritate q̃ ta-
lis confessio facta socio ꝓprij sacerdotis aq̃ cõces
siones ille due sunt super eodem precise si vero
proprius sacerdos siue curatus cuȝ facultate au
diendi confessionem sui prochiani committat ꝙ e
tiam vice sua id faciat tunc amplius illi q̃ commi
tit fratribus quia in commissione pape facta fra
tribus nulla sit mentio ꝙ confessis ab eis non
confiteatur aut ꝙ non teneatur confiteri suo pro-
p̄o sacerdoti ꝛ amplior est concessio proprij sa-
cerdotis q̃ pape nec est cõcessio domini pape ita
extensa vt illa quoniam papa nõ dispensat cũ fra
tribus nisi quo ad vnã legem qua lege cauetur ꝙ
nullus fratrum audiat cõfessiones alicuius par ro
chiani alterius ꝛ capellanus proprius ꝛ illa legẽ
dispensat ꝛ etiam super alia lege illa ꝙ quilibet p̄
rochianus cõfiteatur semel in anno proprio suo

sacerdoti vnde constat ꝙ omnino nō sequitur ꝙ
confessio fratri facta quia est ex auctoritate maio
ri concessa ideo excludit obligationē ab illa lege
secunda nisi vt dixi quatinus eius exercitium fo
re tollat obligationem ad absolutionem secundā
Exercitium lex vera ē hinc ꝙ fratres non potue
runt oblationes alienorū parrochianorum reci
pere. Alia lex erat ⁊ extat ꝙ quilibet parrochia
nus tenetur ter aut quater ī anno in sua parrochi
ali ecclesia certū offerre qđ iaꝫ papa dispensat su
per pape lege istorum scilicet ꝙ fratres possunt
libere ea oblata recipere Et tamen nichilominꝰ
ad offerendū in sua parrochiali ecclesia vt prius
non minus artātur vnde est amare dolendū ꝙ ta
libus fictionibꝰ populus christianus decipitur. sꝫ
hodie in. viij die quidam doctor hic predicans
aliqua que sibi vt sibi videbatur expssi suo iudicio
breuiter ⁊ leuiter excusat hocmodo aut non stat
decretalis illa antiqua. Omnes vtriusqꝫ sexus ⁊
non habent locum ea que protuli cōtra fratres
aut stat in robore decretalis ⁊ inter fratres cōfes
siones parrochianorum audientes sunt eorum ꝓ
prij sacerdotes ⁊ nō oportet propter illam decre
talem ordinario alteri confiteri querō multuꝫ vi
det infirma quoniam iuuenes logici satis norunt
ꝙ est fallacia scꝫ quid ad simpliciter ita argue
re frater talis tūc habens potestatē confessiones
audiendi talis parrochiani aut talis aut est eiꝰ
proprius sacerdos quo ad hoc igitur est propriꝰ
sacerdos ipsius cū sacerdos dicatur secūdū grā
maticos quasi sacra dans nō quasi sacrum dans
an non posset mater in casu auctoritatis aut pa
ter eius laycus suum filium baptizare nunqꝫ ergo
consequitur quia quo ad hoc est iam quasi sacer
dos proprius ꝙ sit ꝓprius sacerdos illis nequa
qꝫ. ¶ Item cum decretalis sic dicat Inscipient
omnes ad minus in pascha eucharistie sacramē
tum nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob a
liquam rationabilem causam ad tempus ab eius
preceptione duxerit abstinēdum ex quo igitur fra
ter talis confessionem proximi talis audiens non
potest eum artare vt a perceptione abstineat qm̄
ad hoc per parrochialē sacerdotem compelli po
terit sequi videtur ꝙ in ipsa deceptione sacerdos
proprius non vocatur. ¶ Item in alio para
fo vbi sequitur Siquis autem voluerit alieno sa
cerdoti iusta de causa sua confiteri peccata licen
tiā prius postulet ⁊ obtineat a proprio sacerdote
vbi si frater talis intelligatur prius proprius sa
cerdos consequitur ꝙ eius licentia ad hoc suffi
ceret quod est falsū quoniā nulla potestateꝫ habet
ad dandam talē licentiam quia suum preuilegiū
talē facultatem sibi non confert si igitur decreta
lis in suo robore sicut prius cōsequitur quia nul
lus frater in ipso sacerdos proprius appellatur.
Quod etiam facile aliter suadetur quoniam tem
pore editionis decretalis illius terminus iste sacer
dos proprius nullum penitus designauit nisi iux
ta sensum generalem ꝓtactum superius scilicet sa
cra dantem ⁊ ita significauit plenam potestatem
habentem suo statui congruentem nec sensus ter
minieiꝰ propter preuilegia concessa fratribus est
in aliquo immutatꝰ sic igitur significat in present
ni fratres habeant preuilegia sup regulas presci
ciani. ¶ Item iō magister fertur dixisse nūc eaqꝫ
hodie in. xv die hic dixisse me credidit scilicet ꝙ
erubescētia est maxima aut saltem magna pars
penitētie quia vt dixit erubescētia illa est mala nō
bona qua quis verecundatur confiteri sua pecca
ta quia illa a cōfessione reuocat hominem vbi vi
detur minus deliberate dixisse ꝙ erubescentia de
peccatis semper est bona nec vnqꝫ ipsa a confes
sione reuocat hominem quoniam aut quis confi
tebitur et erubescit de suis peccatis ⁊ sequitur ꝙ
illa erubescentia eum a confessione non reuocat
aut non confitetur nec vult confiteri pape erubes
centiā ⁊ de peccatis suis nichilominus erubescit
est illa erubescentia quā nūc habet bona a confes
sione non reuocans sed timor erubescentie pro fu
turo hunc reuocat que quia nichil est nec est bo
na nec mala non ergo reperij erubescentiam de
peccatis malam esse aut dici debere.

Decimus octauus articulus esse

asseritur scilicet ꝙ quilibet confitens fratribꝰ ha
bentibus potestatem ad hoc omittens confite
ri proprio sacerdoti de necessitate oportet ipsum
dubitare an per hoc peccet mortaliter vbi manife
sti mihi falsū imposuit qr est verbuꝫ de necessitate
non dixi sed dixit predicta ⁊ modo predicto in ar
ticulo vltimo precedente.

Decimus nonus articulus esse as

seritur ꝙ confitens sacerdoti parrochiali duplex
habet meritum videlicet meritum annexum con
fessioni ⁊ merituꝫ annexū obediētie quorum alte
ro caret omnis fratribꝰ confessus in quo articu
lo sicut nostis isti me male recipiunt sicut solent
quoniam descripsi obedientiā certam scilicet que
oritur ex hoc ꝙ parrochianus habēs preceptum
ecclesie aut saltē consiliū vt confiteatur suo ordi
nario parens illius precepto siue cōsilio sicut de
bet habēs duplex meritū vt dixit articulus quorū
altero scilicet merito istius obedientie caret quisqꝫ
parrochianus qui solis fratribus est confessus ⁊
si fratres illud dictum dicant erroneum insipien
tiam suam omnibus manifestant vt puto cū videa
tur sententia pauli apostoli ad hebreos vltimo
dicēs dicite obedite ꝓpositis vestris ⁊ subiacete
eis ipsi enim peruigillāt quasi rationēs pro anima
bus vestris reddituri vt cum gaudio hoc faciant
ideo gemētes. xx. articulus iste asseritur ꝙ cōfes
sio facta fratribus ordinariū reddit contemptuꝫ
et confitentibus tollit meritum vbi multum admi
ror quare audent tot mendacia aperte cōtingere
nostis enim ꝙ hoc nō dixi sed dixi dominū innocē
tiū id dixisse vt alia in. xvi. articuli discussione iā
tacta nec dixi ꝙ confessio facta fratribꝰ tollit me
ritum confitentis nec dicere cogitaui sed dixi ꝙ
omittere cōfessionem facere ordinario parrochia
ni meritum minuebat ꝙ si illi confiteri haberē scꝫ
amplius illi qꝫ solis fratribus confiterer sicut in
xvi articulo supra suasi ordinē quia omnibus ex
tat notū cū apostolo paulo concludo si de ipsius
sit dictum ꝙ insipientia eorum manifesta sit omni
bus ⁊ vos hortor vt nemo vos seducat inanibus
verbis. xxi. articulus qui ipsorum sextus mihi dis
cribitur est ꝙ sancta ecclesia ante ista tēpora mul
tos habuit sanctos ⁊ nūc haberet nisi impedire
tur per huiusmodi fratres mendicantes conclu
dens institutionē eorundē ordinum sancte eccle
sie fore nociuā in quo articulo vt omnes vos no

stis aperte michi imposuit falsum preter qꝫ in pri
ma eius particula scilicet ꝙ ecclesia ante eorꝫ tem
pora institutionis multos habuit sanctos ⁊ ma
gis preclaros qꝫ tēpore subsequēti de nocumē
to per eos prestito veraciter nō expressi nec insti
tutionē eorum dixi fuisse ecclesie sancte nociuam
ipsi caueāt nec ipsi id probēt. Cogitaui tn̄ ad tūc
an dixi nō recolo ꝙ nesciui alicubi tanqꝫ autenti
cum reperire ꝙ ab ecclesia in consilio aut per cō
cilium fuerant instituti aut etiam confirmati sed
institutionem ordinū predicatorū atqꝫ minorum
per dominicum franciscū a domino innocentio. iij
sepe petitā legimus denegatā quē preclarū fuis
se scientia sacre scripture ⁊ sanctimonia radiasse
opera sua patenter in presenti ostendunt ⁊ tamen
vt dixit dominus Jo papa. xxij in constitutiōe illa
quia quorundē in cōcilio generali interdixit no
uas religiōes institui videant ipsi fratres an ꝯtra
preceptū ecclesie fuerant instituti aut saltem post
predictuꝫ preceptum se institui procurarunt ⁊ an
sic procurare licite valuerūt ⁊ legant in illa decre
tali quia quorundam an vnqꝫ per aliquem sum
mum pontificem per aliquod consilium generale
aut in aliquo fuerant cōfirmati dixit enim ibi dn̄s
iohannes hocmodo patet autem nec honorij cō
firmatio nec gregorij nec alex. nec nicholai pre
dictoruꝫ facta fuerit in concilio generali cū per
nullum eorum fuerit generale concilium celebra
tum licet autem innocentiue concilium. iiij. cele
brauerit generale tamē in illo nec auctoritate sa
cri concilij fuit facta declaratio supradicta. Ni
cholaus aūt qrtus nec celebrauit concilium ge
nerale nec aliquid circa dictam regulaꝫ declarat
Gregorius autem nonus predictus nec cōfirmat
nec declarat dictam regulam Sed in generali cō
cilio vbi cassati fuerunt nōnulli mendicantiū ordi
nes dictorum fratrum predicatorꝫ ⁊ minorum or
dinis quos euidēs ex eis vtilitas ecclesie vniuer
sali proueniens prohibet approbatos non cessa
uit sed asseruit approbatos. Sic dicens. Sane
ad predictorū ⁊ minorum ordines quos euidens
ex eis vtilitas ecclesie vniuersalis ꝓueniens pro
hibet approbatos presentē nō patimur cōstitutio
nem extendi. hec ibi his intellectis a vobis. vobis
suadeo vt nemo vos seducat inanibus verbis sed
potius vt apostolus in presenti epistola vos infor
mat vt filij lucis ambulate vt eternū lumen in suo
lumine vel apertius in se lumine videatis vt gau
dium vestrum sit plenum cuius plenitudo ex tribꝰ
aūt. 4. rebus consistit siue cōsurgit. Primo vt
creator per seipsum ⁊ omnis creatura per ipsum
facialiter scꝫ perspicue seu impune cognoscatur
Scđo vt bonū infinitum ad libitum teneatur. 3. vt
nichil meroris seu molestie gaudio ingeratur et
4. de gaudij ꝑpetua ꝑmanētia securitas habeat.
Quo ad primuꝫ dixit apostolus pri. co. xiij. vide
mus nūc per speculum in enigmate tunc aūt facie
ad faciem. Quia enim homines maxime ⁊ preci
pue per agnitionem faciarum suarum agnosci
mus ideo futuram cognitionem dei a nobis in
felicitate futura facialē cognitionē appellāt vnde
ait saluator hec est autem vita eterna vt cognos
cant te verum deū ⁊ quē misisti ihesum christum
Jo. decimo septimo capitulo. ⁊ tūc in cognoitiōe
creatoris creata omnia cognoscemus ita ꝙ deus
tūc quasi omnia in nobis erit vt dixit apostolus
ꝑme. ad cor. decimo. 4. quoniam tanqꝫ speculum
splendidissimum ac politum nobis omnia clarissi
me demōstrabit multo splendidiꝰ qꝫ in se ipsis cō
sistunt ¶ Iteꝫ quo ad secundum ipse pro nobis
sic petit vbi ego sum illic ⁊ minister meus sit io.
xij. cap. Et alibi. Nō pro his aūt rogo tantum sed
pro eis qui credituri sunt per verbum eorūm me
⁊ ego in te vt ⁊ ipsi in vobis vnū sint statim vt sint
vnum sicut ⁊ nos vnuꝫ sumus. Jo. xvij. cap. non
posset bonū infinitum ipsum amplius habere ad
votum qꝫ vt sic bono infinito vnicū vt sit cū vnū eo
sicut pater est vnum cū filio. O felix vnitas. O vi
talis vnio vere vita beata. De. 3. apo. xxi. [illegible] et
absterget deus omniem lachrimam ab ocu[illegible]
rum ⁊ mors nō erit vltra nec luctus neqꝫ cla[illegible]
rit vltra qm̄ ꝑora trāsierūt apoca. xxi. cap. de 4.
io. xv. ⁊ gaudiū vestrum nemo tollet a vobis quod
ratione conuincitur quia gaudium beatorum
deus nūqꝫ gratis tollet ab eis quia ita eos deci
peret sperantes ex promissione p[illegible]icta ꝙ erit eis
perpetuum. ¶ Item habens g[illegible]um tale nun
qꝫ expertus illius quod summe [illegible]derat spon
te abiciet nec quicqꝫ fortius poterit cogitari qđ
ipsis inuitis illud poterit ab illo auferre Erit er
go quisqꝫ securꝰ ꝙ sua felicitas perpetua perma
nebit. Quam nobis prestare dignetur auctor il
lius deus trinus ⁊ vnus benedictus in secula se
culorum. Ameu.

¶ Expliciunt egregij sermones domini radul
phi armachani vnum tamen omisi quia est inpres
sus ⁊ vocatur deffensorium curatorum.